

გიგელ ღე სეკუნდენი
სენეპელენ

ქსვილგონიკი
ილგონ

თბ

ქისონი

სენეფელი

წიბნი

II

«სეგონთე მენილი»

თბილისი

1959

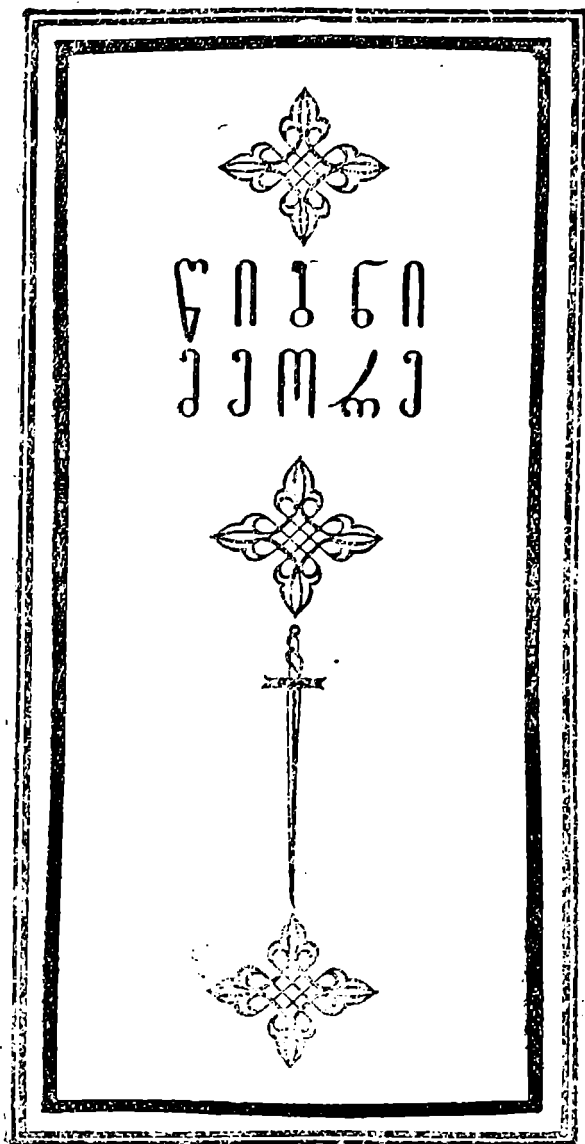
თ ა რ გ მ ა ნ ი
ნიკო ავალიშვილისა

★

რედაქცია, წინასიტყვაობა და შენიშვნები
ნ. აგიაშვილისა

★

მ ხ ა ტ ვ ა რ ი
ი. ღვინოგორცევა-გრიგოლია

ბ რ ო ლ ო გ ი

მ კ ი თ ხ ე ლ ი ს ა დ მ ი

ღმერთო ჩემო, ვინ იცის, სახელოვანო ან იქნებ მღაბიო მკითხველო, რა მოუთმენლად ელი ახლა ამ პროლოგს და ფიქრობ. ეგებ მასში ჰპოვო მუქარა, სამღურავი, ლანძღვა-გინება და გაკიცხვა მეორე დონ კიხოტის ავტორის წინააღმდეგ, იმ ავტორისა, რომელიც, როგორც ამბობენ, ჩაისახა ტორდესილასში და არა-გონიაში დაიბადა. * მაგრამ მართალი უნდა მოგახსენო, ამ სიამოვნებას მოგაკლებ, რადგან, თუმცა შეურაცხოფა და წყენა რისხვას ჰგვრის მშვიდი გუნების ადამიანსაც კი, მაგრამ ჩემი გული ამ მხრივ გამონაკლისს შეადგენს. იქნებ, გსურდა ამ ავტორს შიგ სახეში ვტყიყო და ვუწოდო ვ ი რ ი, ბ რ ი ყ ვ ი, ა რ ა მ ზ ა დ ა, მაგრამ ეს ფიქრადაც არ მომდის, დაე, მისი ცოდვები იყოს მისთვის სასჯელად, დაე, იგი მან თავის პურს შეატანოს და საქმეც ამით გათავდეს! მაგრამ ერთადერთი და მთავარი, რამაც ამაღელვა და შეურაცხმყო, ისაა, მან რომ ბებერი მიწოდა და მასთან — ცალხელა ბებერი, * — თითქოს ჩემს ნებაზე შემეძლო დრო შემეფერხებინა, რომ ჩემ კერძ არ მიმდინარებულიყო, ანუ ჩემი სიმახინჯე და ხეიბრობა საღმრეთო სამიკიტნოში შობილიყოს და არა საუკეთესო დიდებულ საქმესა და ყველაზე სახელოვან ბრძოლაში, როგორიც კი წარსულს და აწმყო საუკუნეებს უნახავს, ანუ მისი ხილვის იმედი მომავალში კვლავ ექნება. თუ ჩემი ჭრილობები ყველას თვალში მე ბრწყინვალეებას არ მმატებენ, ყოველ შემთხვევაში, ის მაინც არის, — მათ პატივით უტყქერიან, ვინც იცის, ისინი საღ მოვიბოვე, რადგან ბრძოლის ველზე გმირულად მკვდარი ჯარისკაცი უფრო უკეთესად მოჩანს, ვიდრე საღსალამათად გადარჩენილი ლტოლვილი. მე ისე ვარ ამით გამსჭვალული, რომ ახლა მითხრან და შეუძლებლის განხორციელება გამომიციხადონ. მაინც იმ დიდებულ ბრძოლაში მონაწილეობას ვირჩევდი, ვიდრე არ მიმეღო მონაწილეობა და იარებისაგან საღი დაერჩენილიყავ. ჯარისკაცის სახესა და მკერდზე ჭრილობები ვარსკვლავებია. რომელნიც სხვებისთვის დი-

დების ცისკენ და დამსახურებული ქების სურვილისკენ გზის მაჩვენებელი არიან. მხედველობაში ისიც უნდა მივიღოთ, რომ მწერლები ჰალარით კი არა სწერენ, არამედ მოაზროვნე ნიჭით და ეს ნიჭი წლოვანებით უფრო და უფრო უკეთესდება. მე იმანაც გამახელა, რომ ის მე მოშურნეს მეძახის და მიხსნის კიდეც, როგორც უვიცს, მოშურნეობა თუ რა არის. თუმცა სიმართლით და სინამდვილით ორი რიგობის მოშურნეობისაგან მე მარტო ერთს ვიცნობ — წმიდას, კეთილშობილურს და კეთილისმყოფელს. და თუ ასეა, როგორც საქმითაც არის, იმას არა ვგეგვარ, რომ მე რომელიმე სასულიერო პირს ვდეენიდე, მეტადრე თუ მასთანავე იგი უწმიდესი სამსჯავროს წევრიცაა. * და თუ ხსენებული ავტორის თქმული იმ პირზე არის ნათქვამი, ვისზედაც თითქოს უთითებს კიდეც, ამაში იგი ძალიან ცდება, რადგან მე იმ კაცის ჰკუა-გონებისა და მისი შეუფერხებელი და ბეჭითი კეთილმდრეკილების წინაშე ქედს ვიდრეკ. მე იმ სენიორ ავტორის ნამდვილადაც მადლობელი ვარ იმის მტკიცების გამო, ვითომც ჩემი ნოველები უფრო სატირულია, ვიდრე სამოძღვრებო. * მაგრამ მაინც კარგია. ამ უკანასკნელ სიტყვას არ იტყოდა, თუ ისინი ყველაფერში მართლაც კარგები არ იყვნენ!

ფიქრობ, მკითხველო, შენ მეტყვი, რომ ძალიან თავშეკავებული ვარ და მეტისმეტ თავმდაბლობას ვიჩენ, რადგან იცი, რომ რიგი და წესი არ არის მწუხარეს შეწუხება მიუმატო, ხოლო, რა წუხილსაც ის სენიორი გრძნობს, უეჭველად დიდი რამ უნდა იყოს, რადგან ვერ ბედავს ტრიალ მინდორზე ღია ცის ქვეშ გამოვიდეს, და თავის სახელსაც მალავს, სამშობლოსაც მოგონებულს ამბობს, თითქოს მისი უდიდებულესობის წინააღმდეგ სახელმწიფო დანაშაული ჩადინოს. შენ თუ შემთხვევით მისი გაცნობა მოგიხდეს, გადაეცი ჩემგან, რომ ჩემს თავს ნაწყენად არა ვთვლი, რადგან კარგად მესმის, ეშმაკის ცდუნება რა არის, და ერთი უდიდესი ცდუნება ისაა—აზრი შთაგონო კაცს, ვითომც იგი შემძლეა შეთხზას და დასტამბოს წიგნი, რომლისგანაც იმდენ დიდებას მოიხვეჭს, რამდენსაც ფულს, და იმდენ ფულს, რამდენსაც დიდებას, ხოლო ამის დასამტკიცებლად მინდა შენი ლამაზი, ხალისიანი და ხუმარა ჰანგით იმას შემდეგი არაკი გადასცე:

სველიაში იყო ერთი გიჟი, შეპყრობილი რაღაც უცნაური და სულელური ჟინით, მეტად აკვიატებული ახირებით, როგორითაც კი შეიძლება შეიშალოს კაცი ამქვეყნად. საქმე ის არის, რომ მან ერთი ლერწმის წვეტიანი ღერო გამოფულრა, ერთ-ერთი წვერი მოხარა და ქუჩაში ან სხვა ალაგას ძაღლებს იჭერდა, იმ ძაღლის

ერთ უკანა ფეხს თავის ფეხს დაადგამდა, მეორე ფეხს ბელში დაიჭერდა, იმ ლერწამს გულმოდგინედ უკანალში ჩაურკობდა და ჩაბერვას დაუწყებდა, ვიდრე ძალის ბურთივით არ დარგვალდებოდა; მერე ერთ-ორჯერ მუცელზე ხელს დაუტყაპუნებდა და გაუშვებდა; შემდეგ უსაქმო მაცქერალთ (მუდამ რომ ბლომად შეგროვდებოდნენ ხოლმე) ეუბნებოდა: „იქნებ, თქვენო მოწყალეებავ, გგონიათ, ძალის გაბერვა ადვილი საქმე იყოს?“ იქნებ ფიქრობთ, თქვენო მოწყალეებავ, წიგნის დაწერა ადვილი იყოს?

და თუ, ძვირფასო მკითხველო, ეს არაკი მას არ მოეწონება, ინებე და შემდეგი ისევ ძალისა და გიჟის ამბავი გადაეცი:

კორღოვამი მეორე გიჟი იყო და ჩვეულება ჰქონდა, თავზე დაღებული მარმარილოს ფიქალის ნატეხი ანუ რამე სიმძიმე ეტარებინა. როდესაც ძალს შეხვდებოდა და ის ძალი არ მოერიდებოდა, მასთან ახლოს მივიდოდა და სიმძიმეს, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, ზედ თავზე დაუშვებდა. გაბრაზებული ძალი წკმუტუნითა და ყმუილით იმ არემარიდან გადაიკარგებოდა. ერთხელ ერთი მექედის ძალს, პატრონის საყვარელს, ქვა ზედ დასთხლიშა და თავი გაუტეხა. დაშავებულმა ძალმა საშინელი წკმუილი ასტეხა. პატრონმა რომ გაიგონა და მიზეზი შეიტყო, არშინიანი აიღო, გიჟს მივარდა და ტანი მაგრად აუჭრელა, ყველა დარტყმაზე ასე გაიძახოდა: „შე ძალო, ქურდო! ეს ხომ მეძებარია? განა ვერა ხედავდი, შე არამზადავ, რომ ის ძალი ჩემი მეძებარი იყო?“ ერთი ოცჯერ მანაც გაიმეორა სიტყვა „მეძებარი“ და გუფთასავით დაკეპილ გიჟს თავი დაანება. ამ გაკვეთილით გიჟი კკუანასწავლი შეიქნა, წავიდა და ერთ თვეზე მეტს გარეთ აღარ გამოდიოდა. ამას შემდეგ კვალად თავისი ოინბზობით და უფრო მძიმე ბარგით გაჩნდა ქუჩაში. მწოლიარე ძალს მიუახლოვდებოდა ხოლმე, დაშტერებით ცქერას დაუწყებდა, თითქოს მასზე ქვის ჩამოგდებას ვერა ბედავდა, და ამბობდა: „ფრთხილად იყავ, ეს მეძებარია!“ ერთი სიტყვით, რა ძალიც უნდა შეხვედროდა, ნაგაზი თუ გოშია, ამბობდა: ეს მეძებარიაო, და ზედ ქვასაც აღარ აგდებდა ხოლმე. — იქნებ, იმ ჩვენს ცრუპენტელა მოამბესაც ასე დაემართოს და კვლავ თავისი კკუის სიმძიმე აღარ დაუშვას წიგნებში, რომლებიც თავიანთი უხეირობით საღ კლდეზე უფრო მაგარნი არიან!

უთხარი აგრეთვე მას, რომ მისი მუქარა, ვითომც თავისი წიგნის გამოცემით შემოსავალს მომაკლებს, გროშადაც არ მიმჩინია. რადგან პერენდენგის * შესანიშნავი ინტერმედიის შესაბამისად მივუგებ: „დღეგრძელ იყოს ჩემდა საკეთილდღეოდ ჩემი სენიორი ვეინტიკუატრო * და თქვენდა ყველასათვის ქრისტე უფა-

ლი ღმერთი ჩვენი“ დღეგრძელი იყოს დიდი გრაფი დე ლემოსი, * ვისი ქრისტიანული კეთილმოქმედება და საქვეყნოდ ცნობილი სიუხვე ჩემი ბოროტი ბედის ყველა დარტყმისაგან მიფარავს; დღეგრძელი იყოს ჩემდა სასიხარულოდ უმადლესი კეთილმოწყალე-ბა ტოლედოს უგანათლებულესი არქიეპისკოპოსის დონ ბერნანდო დე სანდოვალ-ი-როხასისა, * — და თუნდაც სტამბის მანქანები არ არსებობდნენ ქვეყნიერებაზე და თუნდაც ჩემს წინააღმდეგ იმაზე მეტი წიგნები ისტამბუბოდეს, რამდენიც მინგო რეველგოს * ლექსებში ასოებია. ამ ორმა დიდებულმა ბატონმა, არც მლიქვნელობით, არც რაიმე სხვაგვარი ქებით ჩემგან დავალებულმა, მხოლოდ მართო საკუთარი გულკეთილობით ისურვეს ჩემი წყალობა და მფარველობა, რის გამოც ჩემს თავს უფრო ბედნიერად და მდიდრად ვთვლი, ვიდრე მაშინ ჩავთვლიდი, რომ კეთილგანწყობილ ბედს ჩვეულებრივი გზით თავის მწვერვალამდის ავეყვანე. ღარიბ-საც შეუძლია თავისი პატივი და ღირსება გააჩნდეს, მაგრამ ბიწიერ კაცს კი — არასოდეს; სიღარიბეს შეუძლია კეთილშობილება დაჩრდილოს, მაგრამ სრულიად მისი დაბნელება აღარ ძალუძს. და რადგან კეთილმოქმედება უმძიმესი სილატაკის ჭუჭრუტანებშიც ატანს თავის ცხოველმყოფელ სხივებს, მაღალი და კეთილშობილი გონების პატრონები მის მიმართ პატივისცემით იქნებიან განწყობილნი, მასთანადამე, მას მფარველობასაც გაუწევენ.

ამაზე მეტს იმას ნურაფერს ეტყვი, მკითხველო, და მეც აღარას დაგიმატებ, მხოლოდ გთხოვ — ყურადღება მოიღო, რომ ეს დონ კიხოტის მეორე ნაწილი, რომელსაც მოგართმევ, იმავე ოსტატისაგან არის შეკერილი და იმავე ქსოვილისაგანაა გამოქრილი, რაც პირველი ნაწილია, და რომ მე დონ კიხოტის თავგადასავალს გთავაზობ მთლიანად, ჩემი გმირის გარდაცვალება-სა და დაკრძალვამდე, რომ აღარავინ გაბედოს მასზე დავა და კინკლაობა. რადგან წინანდელიც საკმარისია, რომ პატიოსანმა და გონიერმა კაცმა ამ მახვილგონივრული სისულელის ისტორია დაწერა, და სურვილი აღარ ჰქონდა, მისთვის კვლავ ხელი მოეკიდა; ვინაიდან საგანთა სიუხვე, თუნდაც ისინი კარგებიც იყვნენ, იქამდის არის მიმყვანი, რომ მათ ფასს აღარა სდებენ, ხოლო ნაკლებობა თუნდაც უხეირო საგნებისა, რაიმე ფასს აძლევს და მატებს მათ.

კინალამ დამავიწყდა — შენთვის მეთქვა — ელოდე-მეთქი პერსილესს, * რომელსაც ახლა ვამთავრებ. და აგრეთვე გალ-ტეას * მეორე ნაწილსაც.

თ ბ ვ ი

თუ რა შეემთხვათ მღვდელსა და დალაქს დონ კიხოტან — მისი ავადმყოფობის დროს

ამ ისტორიის მეორე ნაწილში, სადაც მოთხრობილია დონ კიხოტის მესამედ გამგზავრება, სიდ ჰამეტ ბენენჰელი გვიამბობს რომ, მღვდელსა და დალაქს თითქმის მთელი თვის განმავლობაზე არ მოუნახულებიათ ჩვენი რაინდი, რადგან ეშინოდათ, — წინანდელი შემთხვევები არ გახსენებოდა მას და ჰკუაღამთხვეულობა არ განეახლებინა. სამაგუროდ, ხშირად ესტუმრებოდნენ ხოლმე მის დისწულს და სახლის გამგე მანდილოსანს და მუდამ იმას ურჩევდნენ, კარგად მოევლოთ დონ კიხოტისათვის, შეერჩიათ მისთვის ყუათიანი საკვები, ფრიად მარგებელი გულისა და გონებისათვის, საიდანაც, თუ საღად ვიმსჯელებთ, წარმოიქმნა ყველა მისი უბედურება. ქალები ირწმუნებოდნენ, ბეჯითად ვასრულებთ ამ საქმესო, და პირდებოდნენ, კვლავადაც უაღრესი გულმოდგინებით აღვასრულებთო, რადგან ასე გევონია, ჩვენი ბატონი ზოგჯერ ჰკუიანი ადამიანივით იქცევა და სიგაფისაგან სრულიად განკურნებულნი გვეჩვენებო. ამ ახალმა ამბავმა ძლიერ გაახარა ჩვენი მეგობრები. რადგან იფიქრეს, ტყუილუმბრალოდ როდი მოგვიყვანია შინ მოჯადოებული დონ კიხოტი ხარებშებმული ურმითო, როგორც ეს მოთხრობილი იყო ჩვენი დიადი და ჰეშმარიტი ისტორიის პირველი ნაწილის უკანასკნელ თავში; და აი, გადაწყვიტეს — ენახათ დონ კიხოტი და პირადად დარწმუნებულიყვნენ, მართლა განიკურნა თუ არა, თუმცა ასეთა განკურნება შეუძლებლად მიაჩნდათ; თანაც შეთანხმდნენ — არ შეხებოდნენ მის სუსტ სიმებს — მოვზაფრო რაინდობა არ გაეხსენებინათ, რათა ამკერად დაამებული მისი წყლული ხელახლად არ გაარჯლებულიყო.

ამრიგად, ისინი დონ კიხოტს ესტუმრნენ. იგი ლოგინზე წამოძვარდა დაუხვდათ. მწვანე თივთიკის კამზოლი ეცვა და თავზე წითელი ტოლედური არახჩინი ეხურა. ამ უკანასკნელ ხანში ისე გამხდარიყო და ჩამომხმარიყო, რომ უფრო მკენარ მუმიას ჰგავ-

და, ვიღრე ადამიანს. სტუმრებს ალერსიანად შეეგება და მათ მოკითხვაზე დიდი გონიერებით, თავდაქერითა და თავაზიანად უპასუხებდა. მალე მუსაიფი გააბეს და ჩვეულებრივი ხასიათის საუბრიდან ნელ-ნელა სახელმწიფო საქმეებსა და მთავრობის განკარგულებებზე გადავიდნენ. ჩვენმა მეგობრებმა ზოგი ბოროტმოქმედება და ავზნობა აღმოფხვრეს, მეორენი დაგმეს და გაიციხეს, ზოგი ზნე-ჩვეულება შესცვალეს, სხვები გააუქმეს, მასთან თითო მათგანს ახალ სჯულმდებლად, თანამედროვე ლიკურგად ან ახლადგამომცხვარ სოლონად * მიაჩნდა თავი; და ისე საფუძვლიანად და ძირფესვიანად გადაახალისეს და გარდაქმნეს სახელმწიფო, რომ, გეგონებოდათ, თითქოს ქურაში ჩააგდეს იგი და იქიდან საესებით განახლებული ამოიღესო.

ღონ კიხოტი ყველა საკითხზე ისე გონივრულად მსჯელობდა, ისე ჰკვიანურად ლაპარაკობდა, რომ სტუმრები მტკიცედ დარწმუნდნენ, სრულ ჰკუთხეა და სავსებით განკურნებულაო.

ამ საუბარს ესწრებოდნენ დისწული და დიასახლისი და წამლაუწუმ შემოქმედს უმადლოდნენ, რომ მათ ბატონს გონება დაუბრუნდა. მღვდელმა მაინც შესცვალა თავისი პირვანდელი გადაწყვეტილება, — მოგზაურ რაინდობაზე კრინტი არ დაეძრა, — და განიზრახა საბოლოოდ დარწმუნებულიყო: ღონ კიხოტის განკურნებამდვილი იყო თუ მოჩვენებითი, და, მარჯვე დრო რომ მოიხელა, სხვათა შორის, სასახლის ბოლო ხანების ახალ ამბებზე დაიწყო ლაპარაკი. სარწმუნო ხმები დადისო, ამბობდა იგი, ვითომც თურქეთის სულთანი დიდ სალაშქრო მზადებაშია და ძლიერი ფლოტის გამოგზავნას აპირებსო, მხოლოდ ის განზრახვა ჯერ არავისთვისაც ცნობილი და არც ის იციან, რომელ სანაპიროს დაატყდება ის საშინელი ქარიშხალიო. და კვლავ ისე, როგორც ეს თითქმის ყოველწლიურად ხდება, მთელი საქრისტიანო შეძრწუნებულია და მისმა უდიდებულესობამ ბრძანა ნეაპოლის, სიცილიისა და კუნძულ მალთის სანაპიროთა გამაგრებაო. ამაზე ღონ კიხოტმა მიუგო:

— თავის სამფლობელოთა წინასწარი გამაგრებით მისი უდიდებულესობა კეთილგონიერი სარდალივით იქცევა და ზრუნავს, რათა მტერი ანაზღად თავს არ დააცხრეს... მაგრამ, იმან რომ პატრივი მალირსოს და ამ საგანზე ჩემი აზრის გაგება მოისურვოს, ზაშინ ისეთ გამაფრთხილებელ ღონისძიებას ვურჩევდი, რა ღონისძიებაც მის უდიდებულესობას ახლა, ალბათ, ფიქრადაც არ მოსდის.

ღონ კიხოტს ეს სიტყვები ჯერ არ დაემთავრებინა, რომ მღვდელმა უნებლიეთ გაიფიქრა: „უფალი ღმერთი იყოს შენი

მფარველი, ჩემო საბრალო დონ კიხოტო. იმასვე უბრუნდები, რომ შენი სისულელის უმაღლეს მწვერვალთან კვლავ მიამიტობის ღრმა უფსკრულში ჩაინთქაო!“ ხოლო დალაქი უკვე მიხვდა, თუ საითკენ უმიზნებდა მღვდელი, და ჰკითხა დონ კიხოტს, სახელდობრ — რა ღონისძიებებს ურჩევდი მეფესო, და ეს ღონისძიებები იმ უაზრო და სულელურ წინადადებათა მსგავსი ხომ არ იქნება. რომელსაც ჩვეულებრივად ხელმწიფეებს სთავაზობენო?

— ჩემი ღონისძიება, სენიორ დალაქო, — მიუგო დონ კიხოტმა, — უაზრო როდია, არამედ უაღრესად აზრიანია და გონივრული.

— შესაძლებელია ეგრეც იყოს. მე რაიმე ცუდის თქმა როდი მსურდა, — შეეპასუხა დალაქი. — მაგრამ გამოცდილებამ გვიჩვენა, რომ მისი უდიდებულესობისადმი წარდგენილ ღონისძიებათა მთელი ან უდიდესი ნაწილი ან განუხორციელებელია, ანდა სულელური და მოჩმახული, ან კიდევ მეფისა და სამეფოს საზიანოდაა მიმართული და უსარგებლოა.

— ჩემი ღონისძიება კი, — მიუგო დონ კიხოტმა, — განუხორციელებელი და სულელური როდია და ქვეყნად არც ერთ მგეგმავს არ მოუვა ფიქრად ამაზე უფრო იოლი, სწორი, ადვილად შესასრულებელი, მახვილგონივრული და მოკლე ღონისძიება.

— რაღას აყოვნებთ და არ გვეტყვი, თუ როგორია იგი, თქვენო მოწყალეებავ, სენიორ დონ კიხოტო? მოთმინება აღარ გვყოფნის, — უთხრა მღვდელმა.

— ჭერჭერობით ასე მალე არ მინდოდა ამის გამხელა: მართალი გითხრათ, მეშინია, აქ ნათქვამი ხვალეე მეფის მრჩევლებმა რომ შეიტყონ და ჩემი ღვაწლის სანაცვლო ჯილდო და მადლობა სხვამ არ მიიღოს.

— რაც შემეხება მე, — უთხრა დალაქმა, — ფიცსა ვდებ ღვთისა და თქვენს წინაშე, არავის გავუშვებ თქვენს სიტყვებს, არც მეფეს, არც როქეს, * არც ერთ ძე-ხორციელს ამ ქვეყანაზე: ეს ფიცი ვისწავლე იმ რომანსიდან, სადაც ერთმა მღვდელმა წირვის დაწყებისას მეფეს სიტყვა გადაუყრა ქურდზე, ამ ღვთის მსახურს ასი დუბლონი და თოხარიკი ჯორი რომ მოჰპარა. *

— ეგ რომანსი არ გამიგონია, — თქვა დონ კიხოტმა, — მაგრამ თქვენს ფიცს ვერწმუნები, რადგან ჩინებულ და პატიოსან კაცად გიცნობთ.

— თუნდაც ამას პატიოსან კაცად სულაც არ იცნობდეთ, — დასძინა მღვდელმა, — მე შემიძლია თავდებად დავუდგე და პირობა მოგკეთ, რომ ამ შემთხვევაში ეს მუნჯივით კრინტსაც არ დასძრავს, თორემ სასამართლოს მთელ ხარჯებს მაგას გადაახდევინებენ.

— თქვენლა, მამაო, თქვენს თავდებად ვილას მომცემთ? — ჰკითხა მღვდელს ღონ კიხოტმა.

— ჩემს წოდებას, — მიუგო მღვდელმა, — რომელიც ვალად მდებს ყველა განდობილი საიღუმლო დავფარო.

— თუ ეგრეა, ჯანაბას! — წამოიძახა ღონ კიხოტმა, — გეტყვი: დაე, მისმა უდიდებულესობამ ესპანეთში ყველა ამ მოხეტიალე-მოგზაურ რაინდს ბუკის ხმით მიმართოს და მათ დანიშნულ დღეს დედაქალაქში შეგროვება უბრძანოს. მაშინ იმ ბრძანებით ექვს რაინდზე მეტიც რომ არ მოვიდეს, დარწმუნებული ვარ, იმათში ერთი მაინც გამოჩნდება ისეთი, რომ სულთანის მძლავრობას ბოლო მოუღოს. ყური მიგდეთ, სენიორებო, და კარგად ჩაუყვირდით ჩემს სიტყვებს. მართლაც, ნუთუ ისეთი ბრძოლები არა გსმენიათ, რომ ერთ მოგზაურ რაინდს ორასათასიან ლაშქართან უბრძოლია და გაუქლევტია, თითქოს მთელ ლაშქარს მარცხიანიდან * გაკეთებული ერთი თავი ბმოდეს მოსაკვეთად? არა, ერთი ეს მიბრძანეთ, განა მრავალი რომანი ასეთი საკვირველებებით არაა სავსე? დიახ, ახლა რომ, — თუ ეს ასე არ იყოს, აქვე მიწამ მიყოს პირი და შიგ ჩამიტანოს (სხვას არ ვუსურვებ ამას) — ახლა სახელოვანი ღონ ბელიანისი ან ამადის გალელის უამრავ შთამომავალთაგან ვინმე რომ იყოს ცოცხალი, გეუბნებით, ვინმე მათგანი რომ იყოს-მეთქი დღეს ცოცხალი, და თურქებს შეერკინოს, პატიოსნებას გეფიცებით, სულთანის ალაგას ყოფნას აღარ ვისურვებდი! მაგრამ ღმერთი-უფალი არ დასტოვებს უნუგეშოდ თავის ერს და მოუვლენს თუ ძველებურ მოგზაურ რაინდთა მსგავსად მძლეთამძლე მხსნელს არა, ყოველ შემთხვევაში მათზე არანაკლებ მამაც გმირს. უფალი მისმენს და მეტს არას ვიტყვი.

— ვაიმე! — შეჰყვირა მაშინ დისწულმა, — აქვე მომკალით და გამათავეთ, თუ ბიძაჩემი კვლავ მოგზაურ რაინდობას არ აპირებდეს!

— დიახ, დიახ! — თქვა ამაზე ღონ კიხოტმა, — მოგზაური რაინდი ვიყავ და მოგზაურ რაინდადვე მოვეკვდები, ხოლო თურქეთის სულთანმა, როცა მოეპრიანება, დაე გადმოსხას მთელი თავისი საშინელი ლაშქარი და უზარმაზარი ფლოტი. მე ისევ ვიტყვი უფალი მისმენს!

აქ საუბარში დალაქი ჩაერია.

— გემუდარებით, სენიორებო, ნება მომეცით სველიაში მომხდარი ერთი პატარა ამბავი მოგითხროთ, — იგი ახლა ჩვენთვის სწორედ შესაფერისი იქნება, გული არ მითმენს და ძლიერ მინდა ვიამბოთ.

ღონ კიხობმა ნება დართო. მღვდელი და დანარჩენები მოსას-
მენად მოემზადნენ და დალაქმა ასე დაიწყო:

„ერთხელ სევილიის საგიყეთში ერთი ავადმყოფი იყო, იჭ
მისმა ნათესაებმა მოათავსეს, რადგან გაგიჟდა. იმ კაცმა ოსუნის
უნივერსიტეტში კანონიკური სამართლის სამეცნიერო ხარისხი მიი-
ღო, მაგრამ ამანაც ვერ უშველა და, როგორც ამბობენ, მაინც გა-
გიჟდებოდა, თუნდაც სალამანკის უნივერსიტეტიდან ყოფილიყო
გამოსული. საავადმყოფოში რამდენიმე წელიწადს რომ დაჰყო,
ჩვენმა ლიცენციატმა თავი მთლად განკურნებული და სრულ გო-
ნებაზე მყოფი წარმოიდგინა და ძალიან ჰკვიანური წერილი მისწე-
რა არქიეპისკოპოსს — ღმერთმა მოწყალემა მოიღო, გონება დამიბ-
რუნაო, და სთხოვდა — შებრალებოდა უბედური და იმ საგიყეთის
სამწუხარო ცხოვრებისაგან დაეხსნა: იგი სწერდა — ნათესაებმა
თავიანთი სარგებლობისათვის საგიყეთში ჩამსვეს და სწაღიათ მთე-
ლი ჩემი ქონება ხელთ იგდონ და სიკვდილამდე შეშლილად
მთვლიდნენო. მისმა დალაგებით და გონივრულად დაწერილმა
მრავალმა წერილმა არქიეპისკოპოსი მის განკურნებაში დაარწმუნა
და ერთ კაპელანს დაავალა — საგიყეთის უფროსისაგან გაეგო,
რამდენად მართალს სწერდა ლიცენციატი, — თანაც თვითონ ავად-
მყოფიც ენახა და გამოეცადა და, თუ მართლა განკურნებული აღმო-
ჩნდებოდა, საგიყეთიდან გაეთავისუფლებინა და გამოეყვანა.
კაპელანმა დავალება შეასრულა და გამგემ მას უთხრა: ლიცენ-
ციატი როგორც იყო, ისევ ისეაო: მართალია, ხანდახან მთლად
გონივრულად ლაპარაკობს, მაგრამ ბოლოს მაინც სისულე-
ლეს წამოროშავს და ამას ისე ხშირად და არაჩვეულებრივად სჩა-
დის, როგორც გონივრულ აზრებს გამოთქვამსო. ამაში გამოცდი-
ლებით დარწმუნდებით, თუკი ერთხელ მაინც გაესაუბრებითო,
რომ დაერწმუნებინა, გამგემ კაპელანი ავადმყოფთან წაიყვანა. კა-
პელანმა ამ ცდის ჩატარება მოიწადინა. ავადმყოფთან ოთახში ჩაი-
კეტა და მას ერთ საათზე მეტს ელაპარაკა, მაგრამ ერთი ბეწვის-
ოდენა შეშლილობაც კი ვერ შენიშნა: პირიქით, რასაც კი ამბობ-
და, სულ ისე გონივრულად და თავის ალაგას იყო ნათქვამი, რომ
კაპელანმა საესებით განკურნებულად ჩათვალა იგი. საბრალო ჰკუუ-
დამთხვეული, სხვათა შორის, საგიყეთის უფროსს უჩიოდა და
ამბობდა, გიჟად იმიტომ მთვლის, შიშობს — საჩუქრები არ და-
ჰკარგოს, ჩემი ნათესაეები ქრთამად რომ აძლევენ, რათა ყოველ-
თვის ათქმევინონ, ლიცენციატი კვლავ შეშლილიაო, თუმცა მე
სრულ გონებაზე ვარო. ავადმყოფმა დაუმატა: მთელი ეს უბედუ-
რება ჩემივე სიმდიდრის გამო შემემთხვაო, ჩემი მტრები ამ სიმ-

დიდრისათვის ყოველნაირ მზაკვრობას მიმართავენ და არ სურთ დაიჯერონ, ღმერთმა რომ კვლავ მოწყალე თვალით გადმოიხედა და პირუტყვიდან ისევ გონიერ არსებად მაქციაო. ერთი სიტყვით, გამგეს იგი არაკეთილსაიმედო პიროვნებად თელიდა, ნათესავეებს — გულქვა და ხარბ ადამიანებად, თავი კი სავსებით საღსალამათად მიაჩნდა, რის გამოც კაპელანი ლიცენციატის განკურნებაში მთლად დარწმუნდა, გადაწყვიტა გაეთავისუფლებინა იგი და არქიეპისკოპოსთან წაეყვანა, რომ მის მორჩენაში ისიც დარწმუნებულიყო. სამკურნალოს უფროსი ცდილობდა კაპელანს ამ განზრახვაზე უარი ეთქვა, არწმუნებდა, ეს აჩქარება მალე სანანურად გაგიხდებო, მაგრამ გამოცდილი კაცის გაფრთხილებამ, რომ ლიცენციატი ისეთივე გიჟია, როგორც იყო, ამოდ ჩაიარა. ყველა მისი საბუთის პასუხად კაპელანმა არქიეპისკოპოსის წერილი უჩვენა უფროსს და მაშინ მეტი ღონე აღარ ჰქონდა, ტანისამოსი მისცა ლიცენციატს და კაპელანს ჩააბარა იგი. ლიცენციატმა რომ ტანთ ჩაიცვა ზოგიერთ გიჟ ამხანაგთან გამოთხოვება მოისურვა, კაპელანს მათი ნახვის ნება სთხოვა. კაპელანმა ნება დართო და უთხრა, მეც გამოგყვები, უნდა ვნახო, როგორი გიჟები სხედან ამ სახლშიო. ისინი გაემართნენ და მათ რამდენიმე იქ დამსწრეთაგანიც გაჰყვა. ერთი ყაფაზის გვერდით რომ გაიარა, ლიცენციატი შედგა და შიგ მჯდარს შმაგ, მაგრამ ამჟამად დამშვიდებულ ავადმყოფს უთხრა:

„— მშვიდობით, ძმაო, ხომ არას დამაბარებ? შინ მივდივარ. უზენაესის წყალობით გონება დამიბრუნდა და სავსებით ჯანმრთელი ვარ, მაგრამ იმიტომ კი არა, რომ ამისი ღირსი ვიყავ, არამედ ყოვლადძლიერი და სახიერი უფლის მოწყალეობით. იგი შენც არ დაგივიწყებს, ჩემო მეგობარო, თუ მას მიენდობი და ილოცებ. მანამ კი ნუგბარს რასმე საკმელს გამოგიგზავნი, რადგან გამოცდილებით ვიცი, ყველა ჩვენი სიგიჟე და ჭკუადამთხვეულობა იქიდან წარმოიშვა, რომ კუჭი ხშირად ცარიელი გვაქვს და თავი — ჰაერით სავსე. მამ მხნედ იყავ, ჩემო მეგობარო, და სულით ნუ დაეცემი — უბედურების ქამს სულმოკლეობა აძლიერებს ტანჯვას და უკანასკნელ საათს გვიანლოებს.

„ლიცენციატის ეს სიტყვები იმ შლეგის პირდაპირ ყაფაზაში მჯდარმა მეორე გიჟმა გაიგონა, ძველისძველ ჭილობზე მთლად ტიტლიკანა რომ ეგდო, წამოხტა და, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, ყვირილით იკითხა, რომელია ეს კაცი. ასე საღსალამათი და სრულ ჭკუაზე მყოფი შინ რომ მიდისო. ლიცენციატმა მიუგო:

„— ეს მე ვარ, ჩემო ძმაო. მე მივდივარ. ღმერთმა ისეთი წყა-

ლობა მომივლინა, ამას იქით აქ დარჩენა ჩემთვის საჭირო აღარ არის, რადგან სავსებით განვიკურნე.

„— ფრთხილად, მეგობარო, კარგად იფიქრე, — უთხრა გიჟმა, — ეშმაკმა თვალი არა გკრას. ნუ აჩქარდები, დამიჯერე და აქვე დარჩი, ხელმეორედ აქ მოსვლაზე რომ აღარ შეწუხდე.

„— ვიცი, რომ კარგადა ვარ, და სამუდამოდაც მივდივარ აქედან, მეყო, რაც ვაი-ვაგლახი გადაიხდა, — მიუგო ლიცენციატმა.

„— შენ ხარ კარგად? შენ! კარგი, ასე იყოს! ღმერთი იყოს შენი შემწე! — შეპყვირა გიჟმა. — წადი, მაგრამ ვფიცავ იუპიტერს, რომლის სიდიადის წარმომადგენელიც მე ვარ ამქვეყნად, რომ მარტო იმ ერთი შეცოდებისათვის, რასაც სევილია დღეს ჩადის და როგორც განსაღს ამ საავადმყოფოდან გიშვებს, ისეთ სასჯელსა და ტანჯვას მოუველენ, რომ მისი ხსოვნა დარჩეს უკუნითი უკუნისამდე, ამინ! განა არ იცი, შე უტვინო და საცოდავო ლი-ცენციატუნავ, რა ყოვლადშემძლებელი ვარ? არ იცი, რომ, რო-გორც უკვე ვთქვი, მე ქუხილის ღმერთი და მეხთამტეხი იუპიტე-რი ვარ, ხელთ მიპყრია ელვის ცეცხლოვანი ისრები და შემიძლია მთელი ქვეყანა დავანგრიო და ნაცარტუტად ვაქციო? მაგრამ ამ უმეცარ ქალაქს მთლად როდი გავურისხნდები, არამედ ცოტას დავსჯი და მერე როგორ: მთელი სამი წლის განმავლობაში, იმ დღე და საათიდან, რაც ეს განაჩენი და მუქარა წარმოითქმის, ერთ წვეთ წვიმას არ ვალირსებ არც ქალაქს, არც მის მიდამოებს, არც მთელ ოლქს. მაშ, შენ კარგადა ხარ. სრულ გონებაზე და თავი-სუფლება მიიღე. მე კი ჩემს სატუსალოში ვრჩები კეკუაშეშლილი? კარგია, ძლიერ კარგი, მაგრამ კიდევ გეტყვი: იცოდეს სევილიამ, უმალ თავს ჩამოვიხრჩობ და ზეცის ნამს კი აღვუკვეთავ მას.

„ყველანი ყურადღებით ისმენდნენ გიჟის სიტყვებს და ყვი-რილს; ჩვენი ლიცენციატი კი უცბად მიუბრუნდა კაპელანს, ხელი ჩაკიდა და უთხრა:

„— ამ გიჟის მუქარით ნუ შესწუხდებით, ჩემო ბატონო, და მის სიტყვებსაც ყურადღებას ნუ მიაქცევთ. თუ იგი ქუხილის ღმერ-თი იუპიტერია და წვიმას აღარ გამოგიგზავნით, ჩე — ნებტუნი ვარ, ზღვის ღმერთი და მამა. მანასადამე, შემიძლია ვაწვიმო დედამი-წას, რამდენიც მნებაეს და როდესაც ამას საჭიროდ დავინახავ.

„ამაზე კაპელანმა მიუგო:

„— ძალიან კარგი, ბატონო ნებტუნი. მაინც ბატონ იუპი-ტერს ნუ გააჯავრებთ. ამიტომ, თქვენო მოწყალება, გაისარჯეთ და ისევ თქვენს ოთახში შებრძანდით, — თქვენს წსაყვანად სხვა

დროს მოვალთ, როცა მოვიცლით და მარჯვე შემთხვევაც მოგვეცემა.

„საავადმყოფოს უფროსმა და ყველა დამსწრემ გაიცინეს და ამ სიცილმა კინალამ არ გაარისხა კაპელანი. ლიცენციატს წინანდელი ტანისამოსი ჩააცვეს და ის ჰოსპიტალში დარჩა. ამით დამთავრდა ეს ისტორია“.

— აი, თურმე, როგორი ყოფილა ის ისტორია, — თქვა დონ კიხობმა, — რომელიც ახლანდელ გარემოებას ისე შეეფერება, რომ მისი უთქმელობა აღარ შეგეძლოთ. ჰოი, ბატონო დალაქო! ბატონო დალაქო! ჭეშმარიტად რამდენად ბრმა უნდა იყოს ის ადამიანი, რომელიც საცერში გახედვითაც კი ვერაფერს იხილავს ნუთუ, თქვენო მოწყალებავ, არ იცით, რომ ყოველგვარი შედარება ერთი ჭკუისა მეორესთან, ერთი სიმამაცისა მეორესთან, ერთი სილამაზისა მეორესთან, ერთი ჩინებული გვარისა მეორესთან არასასიამოვნო და მუდამ უადგილოა? მე, ბატონო დალაქო, ზღვის ღმერთი ნებტუნი არა ვარ და დიდი ჭკუის პატრონობასაც არასოდეს არა ვჩემობ, მეტადრე, რომ ბედნიერება არა მაქვს ჭკუიანი ვიყო, მაგრამ მაინც ეს როდი დამიშლის მთელ ჭვეყანას ვაუწყო, რომ მეტად ცდებიან ადამიანები, როდესაც არ სურთ აღადგინონ ის უბედნიერესი დრო, ოდეს ჭვეყანაზე არსებობდა მოგზაურ რაინდთა ორდენი: ვაჰმე, გულდაწყვეტილი ვხედავ, რომ ჩვენი გარყვნილი საუკუნე ღირსი არ არის იმ დაუფასებელი ბედნიერებით ხარობდეს, რა ბედნიერებითაც წარსულნი დრონი ხარობდნენ, ოდეს მოგზაური რაინდები კისრულობდნენ სახელმწიფოს დაცვას, უფროთხილდებოდნენ ქალწულთა ნამუსს, ჭკრივ-ობოლთ და უმწეოთ მფარველობდნენ, მუსრს ავლებდნენ ავაზაკთა და ბოროტმოქმედთ. ესარჩლებოდნენ სუსტსა და უსუსურს. ახლანდელ რაინდთა უმრავლესობამ აბჯრის ჩხარუნი აბრეშუმის, ფარჩისა და სხვა მდიდრული ქსოვილის შარიშურზე გაცვალა: აწ საღლა არიან ის დევგმირი რაინდები, მუდამ შეიარაღებულნი, ცხენზე მჯდომარენი, ამაყად რომ სჯაბნიდნენ ცივ მიწაზე ძილსაც, შიმშილსაც და აუტანელ სიცივესაც: ახლა მოგზაურ რაინდთა მსგავსად, აღარავინ ცდილობს შუბზე დაყრდნობილმა და უზანგებზე შემდგარმა, როგორც იტყვიან, „ხელხუნდი დაადოს ძილს“. ახლა არავინ მოიქცევა ისე, როგორც ეს იყო ძველ დროში: ხდებოდა ხოლმე, ხანგრძლივი ხეტიალის შემდეგ ასეთი რაინდი გამოვიდოდა ტყიდან, ავიდოდა მთის მწვერვალზე, მერე დაეშვებოდა მშფოთვარე ზღვის უკაცრიელ და უდაბურ ნაპირას — და იქ დაინახავდა უანძო, უიალქნო და უნიჩბო ნავს. უშიშრად და გაბელუ-

ლად ჩახტებოდა შიგ და გულადად გაჰყვებოდა უძირო ზღვის ბო-
 ბოქარ ტალღათა დელვას, რომელიც ხან ცაში აისროდა მას, ხან
 საშინელ უფსკრულისაკენ მიაქანებდა. რაინდი კი შეუპოვრად ებრ-
 ძოდა მძვინვარე ქარიშხალს, და აი, მოულოდნელად, სამი ათას მილ-
 ზე იმ ადგილიდან, საიდანაც გაემგზავრა, მიადგებოდა შორეულ და
 უცხო მხარეს, გადმოხტებოდა და იქ ჩადენილი, ეტრატსა და
 თვით ბრინჯაოზეც აღბეჭდვის ღირსი გმირობით საუკუნოდ
 უკვდავყოფდა თავს. ახლა კი, ჩვენს დროში, მცონარებამ და სი-
 ზარმაცემ დარია ხელი გულმოდგინებას და ბეჯითობას, უსაქმუ-
 რობამ დაჯაბნა შრომა, ბიწფერებამ — სათნობა, თავხედობამ და
 კაღნიერებამ — სახელოვნება და გულადობა, გამეფდა უსაქმურობა
 და ფუფუნება. უნიათო თეორიამ დაჩრდილა სამხედრო ხელოვნება
 და პრაქტიკა, რაიცა ბრწყინვალეობა და ყვაოდა იმ ოქროს სა-
 უკუნეში, მოგზაურ რაინდთა დროს. თუ არ მეთანხმებით, აბა
 ერთი მითხარით: ვინაა სახელოვან ამადის გაღელვებულ უფრო თავა-
 ზიანი და უმამაცესი? ვინაა პალმერინ ინგლისელზე უკეთესი?
 ვინაა ტირანტოს სპეტაკზე უფრო მორჩილი და რიგიანი? რომელი
 ლისუარტე ბერძენზე უფრო ზრდილობიანი? განა დონ ბელიანისზე
 მეტი ჭრილობა ჰქონია ვისმეს, ან იმდენი კაცი დაუყოღავს? ვინაა
 პერიონ გაღელვებულ უშიშარი? ვინ გადალახა ფელისმარტე ჰირკანე-
 ლის ოდენი საფრთხე და საშიშროება? ვინაა ესპანელიანზე უფრო
 გულწრფელი? ვინაა დონ სირონილიო თრაკიელზე შემმართებე-
 ლი? რომელია როდამონტეზე გამბედავი? ვინაა მეფე სობრინოზე
 უბრძნესი? ვინაა რეინალდოზე უფრო შეუპოვარი? ვინაა როლანდ-
 ზე უძლიერესი? ვინ იქნება კოხტა, სასურველი და ლაზათიანი რუ-
 ჭეროსავით, ფერარის ჰერცოგთა წინაპარი რომ იყო, როგორც
 ამას ამბობს ტურპინე თავის კოსმოგრაფიაში.* ყველა ამ
 რაინდმა და კიდევ სხვებმა, რომელთა სათითაოდ ჩამოთვლა შემოძ-
 ლია, მოგზაური რაინდობის დიდება შექქმნეს, ბატონო მოძღვარო,
 და მეც ვურჩევდი მეფეს — თუ ერთგულ მსახურებს ეძებს, იმათ
 დაუძლეველ სიმამაცეს მოუწოდოს და ისინიც სინდისიერად გა-
 უწყვიენ სამსახურს, ზედმეტ ხარჯსაც ააცდენენ და თურქეთის სულ-
 თანიც წვერებს დაიგლეჯდ. მაგრამ მე კი ჩემს სენაკში უნდა ვიჯდე,
 რადგან გარეთ გასვლა აკრძალული მაქვს და ჩემს კაპელანსაც თა-
 ვისთან არ მივყავარ. და თუ იუპიტერს, როგორც ამას ბატონი
 დალაქი ბრძანებს, არა სურს ჩვენს მიწაზე აწვიმოს, მეც აქ ამი-
 ტომ ვზივარ — ჩემს თავს ვაწვიმო, როდესაც მომეპრიანება. ამას
 იმიტომ ვამბობ, რომ დიდად პატივცემულმა სადალაქო თასმა
 იცოდეს, ნათქვამის აზრს მივუხვდი.

— ტყუილად ჯავრობთ, ბატონო დონ კიხოტო, — უთხრა და-
ლაქმა, — პატიოსნებას გეფიცებით და ღმერთია მოწამე, კეთილი
განზრახვით ვთქვი, თქვენი წყენა სულაც არ მინდოდა.

— ტყუილად ვჯავრობ თუ მართლა, — უთხრა დონ კიხოტ-
მა, — ეგ მე ვიცი.

ამაზე მღვდელმა თქვა:

— თუმცა აქამდის თითქმის ორიოდ სიტყვაც არ მითქვამს,
ახლა სურვილი მომეცა — ის ეჭვი ავუხსნა ჩემს თავს, რაც ჩემს
სინდისს ქენჯნის და ტანჯავს, და იგი სენიორ დონ კიხოტის ახლა
ნათქვამმა გამოაჩინა.

— ბევრი რამ სხვა საგნის ახსნის უფლებაცა აქვს მამა
მღვდელს, — თქვა დონ კიხოტმა, — მაშ, თვისი ეჭვის გამოთქმაც შე-
უძლია, რადგან ეჭვით დამძიმებული სინდისი ძნელი ტვირთია.

— ვსარგებლობ რა ამ ნებართვით, — თქვა მღვდელმა, — ვა-
ცხადებ: შეუძლებლად მიმაჩნია, რომ ყველა ის მოგზაური რაინდი,
რომლებიც თქვენ აქ ჩამოთვალეთ ახლა, ბატონო დონ კიხოტო,
ნამდვილი ადამიანები ყოფილიყვნენ: მე რომ მკითხოთ, ისინი მოჩ-
ვენებანი ყოფილან, მოლანდებანი, ადამიანის წარმოდგენა-გამო-
ხატულებაში უცხოვრიათ და იქიდან ხალხის შესაქცევრად დაწე-
რილ ზღაპრებში გადასულან.

— ეს კიდევ სხვა რიგი შეცდომაა, რაიცა მრავალს ემართე-
ბა, — უპასუხა დონ კიხოტმა. — არა ერთხელ ვიყავ იძულებული მაგ
ეკვისათვის, თითქმის რომ საერთო შეიქმნა, სიმართლის ნათელი
მომეფინა. ზოგჯერ ჩემი მეცადინეობა ფუჭად ჩამივლიდა, მაგრამ
მომეტებულ შემთხვევაში ამ ჰეშმარიტებას ურწმუნოებს დაჯაჯე-
რებდი ხოლმე: ჩემთვის იგი ისე ცხადია, რომ, მგონი, შემიძლია
კიდევ ამადის გალელი ავიწეროთ სწორედ ისე, თითქოს ჩემი სა-
კუთარი თვალით მენახოს. დიახ, იგი იყო მაღალ-მაღალი ტანისა,
თეთრი, მოძრავი სახისა, ხშირ შავწვერიანი, ამაყი და თან ნაზი
თვალების პატრონი: ბევრი ლაპარაკის მოყვარული არ იყო, იშვი-
ათად იცოდა გაჯავრება და თავის წყრომას მალე ივიწყებდა.
ამადისი ზომ დაგიხატეთ, ასევე ყველა დიდებული რაინდის და-
ხატვა შემიძლია, რადგან მათი ისტორიკოსებისაგან დატოვებული
აღწერით სულაც არ არის ძნელი სრული ცნობა. შევადგინოთ —
თითოეული გამოჩენილი რაინდი თუ როგორი თვალტანადი იყო.

— თუ ეგრეა, — უთხრა დალაქმა. — მაშ გოლიათ მორგანტეს
ტანადობა აგვიწერეთ, ჩემო სენიორ დონ კიხოტო.

● — ქვეყანაზე გოლიათები იყვნენ თუ არა, ეს სადავო საკი-
თხია, — მიუგო დონ კიხოტმა. — ზოგიერთები ფიქრობენ, გოლიათები

არ არსებობდნენო, მეორენი კი უარყოფენ ამას. მაგრამ საღვთო წერილი, რომლის ყოველი სტრიქონი ხალასი ჭეშმარიტებაა, მოწმობს, რომ გოლიათები არსებობდნენ, და იქ, ფილისტიმელი გოლიათის ისტორიაში მოთხრობილია: მას შეიდ-ნახევარი წყრთა სიმაღლე ჰქონია, ესე იგი უსაზომოდ დიდი ყოფილა. აგრეთვე სიცილიის კუნძულზე თეძოსა და მხრების ძვლები უპოვიათ, რომელნიც კოშკის სიმაღლე ადამიანისა უნდა ყოფილიყვნენ. ამ ჭეშმარიტებას გეომეტრია უეჭველსა ხდის და მაინც, მიუხედავად ამისა, გადაჭრით არ შემიძლია ვთქვა, თუ როგორი იყო მორგანტე, თუმცა ვფიქრობ, იგი მაინცადამაინც არც ისე მაღალი იქნებოდა. ისტორია მოგვითხრობს, რომ იმას ზოგჯერ ღამე დახურულ შენობაში გაუტარებია, და თუ ისეთი შენობები ყოფილა, რომ იგი დაუტევია, მაშ, ცხადია, მაგდენად დიდი რამ ტანისა არ იქნებოდა. *

— მართალია, — თქვა მღვდელმა, რომელიც დონ კიხოტის აბდაუბდა ლაპარაკს სიამოვნებით უგდებდა ყურს. და ამიტომ ჰკითხა ჩვენს რაინდს, როგორი გარეგნობისა იყვნენ რეინალდო დე მონტალბანელი, დონ როლანდი და საფრანგეთის დანარჩენი პერები, რომლებიც მოგზაურ რაინდებად ითვლებოდნენო.

— რეინალდოზე მხოლოდ ის შემიძლია ვთქვა, რომ მას, უეჭველია, განიერი, მწითური სახე და მკვირცხლი თვალები უნდა ჰქონოდა, რადგან ძალიან ფიცხი იყო და გოროზი, განსაკუთრებული სიყვარულით მფარველობდა ავაზაკებსა და ცუდ კაცებს. რაც შეეხება როლანდს, როტოლანდს ანუ ორლანდს (რომანებში ამ სამი სახელით არის იგი ცნობილი), მგონია არ შეეცდები გითხრათ, რომ იგი იყო მხარბეჭიანი, შუათანა ტანისა, ოღნავ. ფეხმოქცეული, შავგვრემანი, ქერაწვერიანი, ტლანჭი ტანის პატრონი, ნაწყვეტ-ნაწყვეტად მოლაპარაკე და მუქარით მომზირალი. ეს ყველა მაინც ხელს არ უშლიდა მას ზრდილი, თავაზიანი და ჩინებულად განათლებული კაცი ყოფილიყო.

— თუ როლანდი მართლაც თქვენგან დახატულ სურათს ჰგავდა, — უთხრა მღვდელმა, — მაშ, აღარ მიკვირს, ტურფა ანჯელიკამ ახალგაზრდა, უწვერ-ულვაშო მავრს რად მისცა უპირატესობა და თავისი სიტურფის პატრონად ის გაიხადა და სავსებით გონივრულად მიაკუთვნა პირველობა უნაზეს მედოროს და არა იმ ტლანქ როლანდს.

— ის ანჯელიკა, სენიორ მოძღვარო, — მიუგო დონ კიხოტმა, — მეტად უხიაკი და თავქარიანი დედაკაცი იყო. მთელ ქვეყანაზე ჰახელი სილაშხითა და ურიგო საქციელით გაითქვა: კარგი სახელი

სიამოვნებას უმსხვერპლა, ათასი პატიოსანი დიდებული, ღვაწლმო-
ბილი და გონიერი რაინდი უარპყო და ყველა იმათ უწვერ-ულვამო,
უგვარტომო, პირმშვენიერი ძუძუმწოვარა პაეი არჩია, რომლის
ერთადერთი ღირსება მადლიერება და მეგობრობის ერთგულებაა. *
ამიტომაც ანჯელიკას დიდი მგოსანი, სახელოვანი არიოსტო ქალის
უპატიური საქციელის შემდეგ (და ალბათ, ძლიერი ცუდი ამბავი
შეემთხვა მას) ველარ ბედავს მისი ხოტბა განაგრძოს, ამბავს უცებ
წყვეტს და ამბობს:

თუ როგორ გახდა ის ხატეთს გვირგვინოსანი,
ამას ოღესმე ჩინებული იტყვის მგოსანი. 1

ეს ლექსი სწორედ წინასწარმეტყველური გამოდგა: * პოეტებს
ტყუილად როდი აღნიშნავენ სიტყვით *vaies* რაც წინასწარ-
მთქმელს ნიშნავს. ხოლო, ეს რომ ხალასი სიმართლეა, იქიდან
ჩანს, რომ მას შემდეგ ანდალუზიაში ერთი მგოსანი აღმოჩნდა,
ანჯელიკას ცრემლების შესხმა დაწერა, ხოლო კასტილიაში მეო-
რე სახელოვანი და გამოჩენილი პოეტი მისი მშვენების ქებას ამ-
ბობდა. *

— ერთი მიბრძანეთ, სენიორ დონ კიხოტო, — უთხრა დალაქ-
მა, — ანჯელიკას იმდენ მაქებარ მგოსნებში არაეინ გამოვიდა ისე-
თი, რომ ქალბატონ ანჯელიკას წინააღმდეგ ეთქვა რამე?

— უდავოა, საკრიპანტე * ან როლანდი მგოსნები რომ ყო-
ფილიყვნენ, — მიუგო დონ კიხოტმა, — დარწმუნებული ვარ, დაუდე-
გარ ტურფას ლახათიანად შეამკობდნენ, გულისვარდთაგან გან-
ღევნილ და უარყოფილ შეყვარებულთ მიბაძავდნენ, შურის საძიებ-
ლად რომ თავიანთ მიჯნურებს დაცინვით და აბუჩად აგდებით
ამკობდნენ, — თუმცა ასეთი შურისგება პატიოსან გულს სულ არ
შეიყვაროს. მაგრამ ჩემამდის დღემდე ერთი ღვარძლიანი ლექსიც
არ მსოფლიო ისეთი, რომ მსოფლიოს ამრევი და ამქოთებელი ანჯე-
ლიკა გაეთახსირებინა.

— გასაოცარია! — წამოიძახა მღვდელმა.

მაგრამ ამ დროს ეზოში გაისმა დონ კიხოტის დისწულისა და
სახლის გამგე დიასახლისის საშინელი ყვირილი. ისინი უფრო ად-
რე გასულიყვნენ ოთახიდან. მეგობრები წამოხტნენ და ყვირილის
მიზეზის შესატკობად გაეშურნენ.

1 ყველა ლექსი თარგმნილია პოეტ დავით გაჩეჩილაძის მიერ.

სადაც მოთხრობილია შესანიშნავი ჩხუბის ამბავი, სანჩო პანსას რომ დონ კიხოტის დისწულთან და სახლის გამგე დიასახლისთან მოუხდა, და სხვა თავშესაქცევარი ფათერაკები

ჩვენს ისტორიაში მოთხრობილია, რომ დონ კიხოტს, მღვდელსა და დალაქს მოესმათ დისწულისა და სახლის გამგის ყვირილი; ხოლო ალიაქოთის მიზეზი სანჩო აღმოჩნდა: მას დონ კიხოტთან შესვლა უნდოდა, ქალები კი არ უშვებდნენ.

— რა უნდა აქ ამ ზარმაცსა და მაწანწალას?! — ყვიროდა დიასახლისი. — შენს სახლში წადი, ძმავ, აქ საქმე არა გაქვს რა, შენა რეე ჩვენს ბატონს და აქა-იქ შარაგზაზე და ულრან ტყეებში ფეთიანივით არბენინებ.

— ეშმაკის დიასახლისო, — უთხრა სანჩომ, — მე კი არა ვრეე და ვაბრიყვებ, თვითონ მე მრევენ და მაბრიყვებენ, აქა-იქ მარბენინებენ. ანგარიში გეშლებათ. თქვენმა ბატონმა მომატყუა და სახლიდან მე გამიტაცა, კუნძულის ჩუქებას დამპირდა და აქამდისაც ველოდები.

— ნეტა რა შეჩვენებული კუნძული მოპრიანებია ამას! — ყვიროდა სახლის გამგე, — რატომ ყელში არ გაგეჩხირება, შე წყეულო სანჩო, უბედურო ღორმუცელავ, ნუგბარი საქმელი რამ არის ეს კუნძული, თუ რაა? იქნებ ასე გგონია კიდევ!

— დიახაც, ნუგბარი ლუკმაა, — მიუგო სანჩომ, — მაგრამ საქმელი კი არ არის, ისეთი ლუკმაა, რომ ოთხ ქალაქად და სატახტო ქალაქის ათი სასამართლოს შემოსავლად ღირს.

— რაც გინდა იყოს — არ შეგიშვებთ! — გაიძახოდა დიასახლისი. — შე არამზადების გოდორო და ავზნეობის ტიკი-ტომარავ. შენთვის წაეთრიე, შენს ადგილ-მამულს მიხედე, მიწა დახანი და ევ რალაც ეშმაკის კუნძულები დაივიწყე.

მღვდელი და დალაქი ამ სამთა ჩხუბს რომ ისმენდნენ, სიამოვნებით იცინოდნენ: მაგრამ დონ კიხოტი თავის საჭურველმტვირთველს კარგად იცნობდა და ეშინოდა არაფერი დაეროშა ისეთი, რაც რაინდობას არაფრად მოუხდებოდა, და ამიტომ მან ქალებს უბრძანა, სანჩო ოთახში შემოეშვათ. მღვდელი და დალაქი თავის მეგობარს მაშინვე გამოეთხოვნენ, მის მორჩენაში იმედლაკარგულე-

ბი: ხედავდნენ, რომ მას ახლა ის საუბედურო რაინდობა უწინ-
დელზე უფრო მეტად ჰქონდა მორეული.

— ნათლიმამ, ჩემი სიტყვა დაიხსომეთ, — უთხრა მღვდელმა
დალაქს, — თუ ჩვენმა იდალგომ ხელახლად არ დაიწყოს ტყე-ღრე
ხეტიალი.

— უეჭველია, — მიუგო დალაქმა, — მაგრამ მე ისე ბატონის გა-
დარევა არ მაკვირვებს, როგორც მისი საჭურველმტვირთველის
გულუბრყვილობა. მას ის კუნძული ისე მაგრად ჩასჭედია თავში,
რომ ველარაფრით ველარ ამოაცლის კაცი, — მიუგო დალაქმა.

— ღმერთი იყოს მათი მფარველი, — თქვა მღვდელმა. — ჩვენ
მაინც ერთ წამსაც ნუ მოვშორდებით, თვალყური ვადევნოთ, რით
გათავდება რაინდისა და მისი საჭურველმტვირთველის გადარევა,
ამ ორი ადამიანისა, თითქოს ერთმანეთისათვის რომ არიან გაჩე-
ნილნი, ერთის სისულელე რომ მეორის დამხვეულობას აზავებს
და ბატონის სიგიჟე მსახურის სისულელის გარეშე გახვეტილ
გროშადაც არ ეღირებოდა.

— თქვენ მართალი ხართ. ნეტა ვიცოდე, — უთხრა დალაქმა, —
ახლა მარტონი რომ დარჩნენ, რას განიზრახავდნენ?

— დარწმუნებული ვარ, მაგას ჩვენი მეგობრის შინაურებისა-
გან გავიგებთ, იმათ არაფერი გამოეპარებათ, — უპასუხა მღვდელმა.
ამასობაში ღონ კიხობმა ოთახის კარი ჩაიკეტა, სანჩოსთან
მარტო დარჩა და უთხრა:

— სანჩო, ძალიან მეწყინა, როცა გავიგე, რომ ყველგან თურ-
მე გილაპარაკნია, ვითომც ძალად მოგწყვიტე ოჯახს, თითქოს მე
ჩემი ოჯახი არ დამეტოვებინოს. ჩვენ აქედან ერთად წავედით,
ერთი გზით დავდიოდით, ერთსა და იმავე ბედქვეშ ვიყავით და,
თუ შენ ერთხელ გაფრინეს საბანზე, მაგიერად მე ასჯერ ჯოხით
მცემეს. მთელ ჩემს მოგზაურობაში, შენთან შედარებით, მარტო ეს
ერთი უპირატესობა მქონდა.

— ეს ეგრეც უნდა ყოფილიყო, — მიუგო სანჩომ, — რადგან,
თქვენნივე საკუთარი სიტყვით, ფათერაკების ყველა სიმწარე რაინ-
დებმა უნდა იწვნიონ და არა საჭურველმტვირთველებმა.

— ცდები, სანჩო, — უთხრა ღონ კიხობმა, — ეს სიტყვები გაიხ-
სენე, როცა *caput dolet**... და ა. შ.

— ჩემი დედაენის მეტი სხვა ენა მე არ ვიცი, — გააწყვეტინა
სანჩომ.

— თავი რომ დაავადლება, მასთან მთელი ტანის ყველა სახ-
სარი ავადობს, — აუხსნა ღონ კიხობმა. — მე, შენი ბატონი, იმ

სხეულის თავი ვარ, რომლის ნაწილსაც შენ შეადგენ, ჩემი მსახური: ამიტომაც, რაც ტანჯვა მე მემართება, შენც უნდა იგრძნო, როგორადაც მე განვიციდი შენს ტანჯვას.

— ეგ ღიახაც ეგრე უნდა იყოს, მაგრამ საქმე ის არის, რომ, როცა მე, სხეულის რაღაც უბედურ ნაწილს, საბანზე მათამაშებდნენ, ჩემი თავი ეზოს კედლის გადაღმა დასეირნობდა და ჩემს ჰაერში მოგზაურობას ისე უტკეპროდა, რომ ერთი ბეწო ტკივილსაც არა გრძნობდა. მე კი ასე ვფიქრობ: როცა სხეულის ასოები იტანჯებიან, თავიც უნდა განიცდიდეს სხეულის ყოველგვარ ტკივილს.

— ნუთუ გგონია, სანჩო, რომ მე შენს საბანზე თამაშს გულგრილად ვუტკეპროდი! ნუ გგონია და ნურც ამბობ ამას, ჩემო მეგობარო, რადგან იმ წამში შენზე უფრო ვიტანჯებოდი სულით, ვიდრე ხორციით, მაგრამ ამაზე როდისმე მოცლილ დროს ვილაპარაკოთ. ახლა კი, ჩემო მეგობარო სანჩო, გულწრფელად მითხარი, რას ამბობენ ჩემზე სოფელში. რა აზრის არიან ჩემზე ჩვენი გლეხები, აზნაურები, რაინდები? რას ფიქრობენ ჩემს მამაცობაზე, ჩემს გმირობაზე, ჩემს თავაზიანობაზე? როგორ მსჯელობენ ჩემს განზრახვაზე — მივიწყებული მოგზაური რაინდობის ორდენის აღდგენა რომ მწადია? ერთი სიტყვით, გემუდარები, ყველაფერი დაწვრილებით მიამბე, რა გაიგონე ჩემზე: ნურც ქებას შეალამაზებ და ნურც ძაგებას დააკლებ რამეს, რადგან ერთგულმა მსახურმა თავის ბატონს ყოველთვის სიმართლე უნდა მოახსენოს, სწორედ ისე, როგორიც არის იგი, არც შეალამაზოს მლიქვნელობით და არც საამებელი გახადოს ზედმეტი მოკრძალებით; და შენც უნდა იცოდე, ჩემო სანჩო, რომ ალალი სიმართლე უპირმოთნეოდ და უზაკველად რომ აღწევდეს ამქვეყნის მბრძანებელთა ყურამდე, მაშინ სულ სხვა ხანა დადგებოდა და ჩვენს დროსთან შედარებით წარსულ საუკუნეებს რკინის საუკუნეებს უწოდებდნენ, ხოლო ჩვენს საუკუნეს ყველა სხვა საუკუნესთან შედარებით ოქროს ხანას დაარქმევდნენ. დაე, ამ სიტყვებმა გაგაფრთხილონ, სანჩო, რათა კეთილსინდისიერად, პირდაპირ და გულახდილად განმიცხადო ყოველივე სიმართლე, რასაც გეკითხები.

— დიდი სიამოვნებით მოგახსენებთ ყოველივეს, ჩემო ბატონო, — მიუგო სანჩომ, — მაგრამ ერთი პირობით. თქვენი მოწყალეობა ნუ გაჯავრდება ჩემს სიტყვებზე. ხომ თვითონ გასურთ, სიმართლე გაგიცხადოთ, მთლად შიშვლად, უსამკაულოდ, ისე, როგორც ჩემამდე მოაღწია?

— არავითარ შემთხვევაში არ გაგიჯავრდები, — უთხრა დონ

კიხოტმა, — შეგიძლია, სანჩო, სავსებით თავისუფლად და გულახდილად ილაპარაკო.

— მაშ, ასე, პირველი, რასაც მოგახსენებთ, — უთხრა სანჩომ, — ისაა, რომ ხალხს თქვენი მოწყალება სავსებით გიყად მიაჩნია, მე კი, სულ ცოტა რომ ვთქვათ, ჭკუადამთხვეულად მთვლიან. იდაღოები ასე ამბობენ, თქვენმა მოწყალებამ იდაღოს უფლებები შელახაო, მეტიჩრობით თავის გვარს სიტყვა დონი მიუმატა და რაინდობას ჩემულობსო, თუმცა სულ ორიოდ ძირი ვაზი უდგას და ერთი დღიური სახნავი მიწაც არ გააჩნიაო, თანაც ტიტლიკანა დაეხეტებო, ერთი კონკისძველა მუცლამდეც აღარ წვდება, მეორე — უკანალს ძლივს უფარავსო. კაბალეროები ამბობენ, არ გვსურს იდაღოები გაგვიტოლდნენო, განსაკუთრებით ისეთი იდაღოები, რომლებიც მხოლოდ საჭურველმტვირთველებად თუ გამოდგებიან, ჩექმებს ჟანგაროთი იწმენდენ და შავ წინდებს მწვანე აბრეშუმის ძაფით ინემსავენო...

— ეგ მე არ შემეხება, — შეაწყვეტინა დონ კიხოტმა, — მუდამ სუფთად ვიცვამ და დაკერებულ სამოსს სულაც არ ვატარებ. იქნებ, ჩემი ტანისამოსი დახეულ-დაფხრეწილი იყოს, მაგრამ ეს უფრო იარაღის ბრალია, ვიდრე დრო და ჟამისა.

— რაც შეეხება თქვენი მოწყალების სიმამაცეს, თავაზიანობას, გმირულ საქმეთა და დიად განზრახვებს, — განაგრძო სანჩომ, — აქ უკვე აზრთა სხვადასხვაობაა; ერთნი ამბობენ: „ჭკუათხელია, მაგრამ სასაცილოაო“. მეორენი: „მამაცია, მაგრამ ბედუკუღმართაო“, მესამენი: „თავაზიანია, მაგრამ გიჟლარა და ხუშტურიანიაო“. ხოლო ყველანი საერთოდ ისე ლაზათიანად გვამკობენ, ესოდენი მითქმა-მოთქმა ასტეხეს და ყბად აგვიდეს, რომ არც თქვენს მოწყალებას და არც მე ტყავი მთელი აღარ შეგვრჩება.

— კარგად დაიხსომე, სანჩო, — უთხრა დონ კიხოტმა, — როგორც კი სადმე სათნოება უაღრეს საფეხურს მიაღწევს, მაშინვე დევნას დაუწყებენ. ძველს დროში თითქმის ვერც ერთმა სახელოვანმა გმირმა ვერ დააღწია თავი ღვარძლიან ცილისწამებას და გაკილვას. იულიოს კეისარს, უმამაცესს, უკეთილგონიერსა და ყველაზე გულად მხედართმთავარს ცილი დასწამეს — პატივმოყვარე, ბინძური და გარყვნილი კაცი იყო; ვაჟკაცობით სახელოვანთქმული დიდი ალექსანდრე გვარიან ლოთად გამოაცხადეს. სახელოვანი პერკულესი აზიზ და ავხორც კაცად დასახეს; ამადის გალეღის ძმა დონ გალაორი ერთობ ჩხუბისთავად მიიჩნიეს, მისი ძმა კი ვითომც მეტად მტირალა და ქალაჩუნა ვინმე იყო და არც ერთ დედაკაცს არ დაუვარდებოდაო. ამიტომაც, ჩემო საბრალო სანჩო,

ეგ ლაპარაკი სულაც არა მწყინს და თავს იმით ვინუგეშებ, რომ ხალხის უსამართლობა მრავალი დიდი და სახელოვანი ადამიანის ზვედრი ყოფილა. ამიტომ არც არავინ ყურადღებას არ მიაქცევს მთელ ამ სისულელესა და აბდაუბდას, თუკი შენ ყველაფერი ეს მთლიანად ჩამომიკაკლე და არაფერს მიმაღავ.

— ხათაც ეს არის და! ისე მაშიჩემის სულმა გაიხაროს სასუფეველში, როგორც ეს მართალი იყოს! — შესძახა სანჩომ.

— კიდევ რაო? — ჰკითხა დონ კიხოტმა.

— ისა, რომ, — უპასუხა სანჩომ. — აქამდის სულ თავლს გთავაზობდით და, თუ მომეტებულის ცოდნა გინდათ, ერთ კაცს მოგიყვანთ და ის დაწვრილებით მოგახსენებთ დანარჩენს. გუშინ სალამანკიდან ჩამოვიდა ბართლომე კარასკოს შვილი. იქ ბაკალავრის ხარისხი მიუღია. მისი ჩამოსვლა რომ გავიგე, მისალოცად წავედი და მან მიაშბო, თითქოს წიგნად დაუსტამბავთ თქვენი ისტორია, რომელსაც სახელად ჰქვია: „მ ა ხ ვ ი ლ გ ო ნ ი ე რ ი ი დ ა ლ გ ო ლ ო ნ კ ი ხ ო ტ ი ლ ა მ ა ნ ჩ ე ლ ი“. იმ წიგნში თურმე მარტო თქვენზე და ჩემზე არის ლაპარაკი და, თუ კარასკოს დავუჩერებთ, იქ მთელი ქვეყნის საჩვენებლად ვარ გამოყვანილი ჩემი საკუთარი სახელით — სანჩო პანსათი. იმ წიგნში ქალბატონი დულსინეა ტობოსელიც არის ჩაჩხირული და ბევრიც რამ სხვა მე და თქვენ შორის მომხდარი ფათერაკები. ასე რომ გოცებისაგან პირჯვარიც კი გადავიწერე, იმ ავტორს ჩვენი თავგადასავალი ასე დაწვრილებით ვინ ეშმაკმა უამბო-მეთქი.

— გარწმუნებ. სანჩო, რომ ის წიგნი ვინმე ბრძენ ჯადოქარს დაუწერბა, რადგან მათთვის დაფარული არა არის რა, — შენიშნა დონ კიხოტმა.

— აბა რომელი ბრძენი და რა ჯადოქარი! — წამოიძახა სანჩომ, — როცა ბაკალავრი სამსონ კარასკო (ასე ეძახიან იმ ახალგაზრდას) ამბობს, ამ წიგნის ავტორს სიღ ჰამეტ ბერენსენა ჰქვიაო.

— ეგ მავრული სახელია, — თქვა დონ კიხოტმა.

— შესაძლებელია, მავრებს, როგორც გამიგონია, თურმე ბადრიჯანი * უყვართ, — მიუგო სანჩომ.

— შენ მგონია იმ სიღის სახელი არიე, — შენიშნა დონ კიხოტმა, — იმიტომ, რომ სიღი არაბულად „ბატონს“ ნიშნავს.

— რა მოგახსენოთ... მაგრამ, თუ გნებავთ ის ბაკალავრი აქ მოგიყვანოთ, ახლავ გავფრინდები, — უთხრა სანჩომ.

— მაგით ძალიან მასიამოვნებ, მეგობარო. მაგ ახალმა ამბავმა ცნობისმოყვარეობა ისე ძლიერ აღმიძრა, — უთხრა დონ კიხოტმა, —

რომ ლუკმას ველარ ჩავიდებ პირში, ვიდრე ყველაფერს დაწვრი-
ლებით არ გავიგებ.

— მაშ, თუ აგრეა, მის მოსაყვანად მივდივარ, — გაიმეორა
სანჩომ, დატოვა თავისი ბატონი, წავიდა ბაკალავრთან და მალე,
მასთან ერთად დაბრუნდა. მათ შორის ფრიად სასაცილო და სა-
სეირო საუბარი გაიმართა.

თ ბ ვ ი III

**სადაც მოთხრობილია, თუ რა სასაცილო საუბარი გაიმართა
დონ კიხოტსა, სანჩო ბანსასა და ბაკალავრ სამსონ
კარასკოს შორის**

ბაკალავრ კარასკოს მოლოდინში დონ კიხოტი ღრმა ფიქრებშია.
გაიტაცა. იმედოვნებდა, რომ ამ კარასკოდან გაიგებდა, თუ რას
წერდნენ მის შესახებ სანჩოს მიერ ხსენებულ წიგნში; სულ არ
სჯეროდა, რომ იმის საგმირო საქმეთა ამბავს თითქოს იმ ღროს
გამოაქვეყნებდნენ, როდესაც რაინდის ხმაღს მის მიერ გაყლებილ
მტერთა სისხლის ოხშივარი ჯერ ისევ ასდიოდა. ამიტომაც წარ-
მოიდგინა, ჩემი ამბავი, თავისი ჯადოსნური ნიჭის შთაგონებით
ვინმე გრძნეულს დაუწერიაო — მოკეთეს ანუ მტერს: მოკეთეს —
იმ სურვილით, რომ ცისქვეშეთის ყველა მოგზაურ რაინდზე
მეტად აღემალლებინა და ედიდებინა იგი; მტერს კიდევ იმ გან-
ზრახვით — მისი დიდება დაეჩრდილა და უკანასკნელ საქურველ-
მტვირთველზე უფრო დაბლა დაემცრო. „თუმცაო, — თავის-
თვის ამბობდა იგი, — არ მახსოვს; ვინმეს ოდესმე საქურველ-
მტვირთველთა ისტორია დაეწეროსო; თუ მართლა ჩემი ისტორია
უკვე დასტამბულია, მაშინ იგი, ვითარცა მოგზაური რაინდის
ისტორია, უსათუოდ ენაშზიანი, განდიდებული, დიდმშვენიერი
და მართლის მსგავსი უნდა იყოსო“. ამ აზრმა ოდნავ დააშოშმინა
იგი; მაგრამ ცვლავ სასო წარეკვეთა, როცა მოაგონდა, რომ ამ ის-
ტორიის ავტორის სახელი — ს ი დ ი ს მიხედვით მავრი იყო, ხოლო
მავრებისაგან არავითარი სიმართლე არ იყო მოსალოდნელი, რად-
გან ყველა ისინი მატყუარები, ცრუპენტელები და ჭორისგულე-
ბი არიან. დონ კიხოტი შიშობდა: ვაითუ მავრ მწერალს წიგნში
დუღსინეა ტობოსელის მიჯნურობა ურიგოდ გამოეხატოს და მით
მის შეუმწიკველ დიდებისთვის ჩირქი მოეცხოსო. მას უნდოდა,

რომ წიგნში ჯეროვნად ყოფილიყო აღწერილი მისი უსაზღვრო-
ერთგულება არჩეული ქალისადმი, რომლის გულისათვის მრავალი
დედოფალი, სეფექალი და ქალწული დასთმო, რათა დულსინეა-
სადმი მიცემული ფიცის სიმტკიცე არ დაეჩრდილა.

და მან კიდევ ბევრი რამ იფიქრა, ივარაუდა და თავი იტებს.
როცა კარასკოსა და სანჩოს მოსვლამ ამ ფიქრებიდან გამოიყვანა,
თითქოს უცებ ღრმა ძილისაგან გამოღვიძებული რაინდი
პირუთვნელი სიხარულით და ნატიფი თავაზიანობით შეეგება სტუ-
მარს.

თუმცა სამსონი * ერქვა, მაგრამ ბაკალავრი ჩია კაცი იყო და
დიდი გაიძვერა ვინმე ჩანდა. მრგვალ, დონდლო სახეს მზაკერული
გამომეტყველება დასთამაშებდა. შესახედავად ოცდაოთხი წლისა
იქნებოდა. მისი პაჭუა ცხვირი და დიდრონი ლაშები მოწმობ-
დნენ, რომ სხვის სასაცილოდ აგდებას დიდ ცოდვად არ მიიჩნევდა.
ხუმრობასა და ოინბაზობას ძლიერ ეწყობოდა და თანაც დამცინა-
ვი და მქირდავი იქნებოდა; ეს თვისებები მყისვე გამოამჟღავნა,
რადგან, როგორც კი დონ კიხოტან შევიდა, ფიცხლავ დაუჩოქა
და სთხოვა — ხელზე ამბორების ნება მომეცით, და უთხრა:

— თქვენო დიდებავ, ბატონო დონ კიხოტ ლამანჩელო, გე-
ფიცებით ამ წმიდა პეტრეს * სამოსელს, რომელსაც ვატარებ
(თუმცა ჯერ მეოთხე ხარისხს არ ავშორებდევარ), რომ ყველა ყო-
ფილ, აწმყო და მომავალ მოგზაურ რაინდებზე უწარჩინებულესი
თქვენა ბრძანდებით. კურთხეულ იყოსმცა სიღ ჰამეტ ბენენჰელის.
სახელი, რომელმაც ესოდენი შრომა მოიღო და თქვენი უსწორო
ისტორია აღწერა; იყოსმცა ათჯერ კურთხეულ ის ცნობისმოყვარე
ადამიანი, ვინც იგი შრომა არაბულიდან ჩვენს მშობლიურ
კასტილურ ენაზე თარგმნა და მით შეგვაძლებინა ამქვეყნად ყველა
წიგნზე უფრო გასართობი თხზულების წაკითხვით დავმტკბარი-
ყავით.

დონ კიხოტმა კარასკო წამოაყენა და ჰკითხა:

— მითხარით, ნუთუ ჩემთა საქმეთა ისტორია უკვე დაწერი-
ლია და მისი ავტორი მართლაც ბრძენი მავრია?

— დიახ, ჩემო ბატონო, — მიუვო სამსონმა, — ეს მართალია.
ჩემი აზრით, დღესდღეობით დასტამბულია ამ ისტორიის — სულ-
მცირე — თორმეტი ათასი წიგნი; აბა, წარმოიდგინეთ: იგი დასტამ-
ბეს პორტუგალიეთში, ბარსელონასა და ვალენსიაში. ამბობენ, ახლ-
ანტვერპენშიც ბეჭდავენო. დარწმუნებული ვარ, ოდესმე მას ყველ-
გან დასტამბავენ და ყველა ხალხის მშობლიურ ენაზედაც გადა-
თარგმნიან.

— ყველა პატიოსანსა და გამოჩენილ კაცს ისე არა გაახარებს რა, — უთხრა დონ კიხოტმა, — როგორც ის, რომ სიცოცხლის ჟამს ნახოს თავისი ისტორია დაბეჭდილი, ნახოს თავისი თავი საზოგადო პატივით და შეუქმნიველი დიდების სხივით გარემოცული. მე ვამბობ: დიდების სხივით-მეთქი, რადგან პირველად რომ იყოს, მაშინ იმას ვერავითარი სიკვდილი ვერ შეედრება.

— რაიცა დიდებას და კეთილ სახეს შეეხება, — მიუგო კარასკომ, — ამ მხრივ თქვენი მოწყალება ყველა ქვეყნის მოგზაურ რაინდებისათვის მიუწვდომელ სიმაღლემდის აღვიდა. ამიტომაც ავტორიც და მთარგმნელიც ცდილან. რომ, რაც კი შეიძლებოდა. ბრწყინვალედ დაეხატათ თქვენი ხასიათი, უაღრესობით ეჩვენებინათ საფრთხის წინაშე თქვენი უშიშროება, ბედის სიმუხთლის ჟამს სიმტკიცე და, დასასრულ, დონა დულსინეა ტობოსელისადმი კდემამოსილი და თავდაქერილი პლატონიური ტრფიალი.

— დახე! — წამოიძახა სანჩომ, — მართალი რომ მოგახსენოთ, აქამდის არსად გამიგონია, რომ ქალბატონი დულსინეა დონად წოდებულიყოს, იგი უბრალო სენიორა დულსინეა ტობოსელია, სრულებით უდონად. აი ესეც თქვენი პირველი შეცდომილება თქვენს ისტორიაში.

— მაგას მნიშვნელობა არა აქვს, — შენიშნა ბაკალავრმა.

— დიახაც, არაფერს ნიშნავს, — დაადასტურა დონ კიხოტმა. — მაინც მითხარით, თქვენო მოწყალებავე, — შეეკითხა იგი ბაკალავრს, — ჩემი საგმირო საქმეებიდან რომელი უფროა ქებული ამ ისტორიაში?

— მაგ საგანზე სხვადასხვა აზრისანი არიან, — მიუგო კარასკომ, — ერთნი აღიღებენ თქვენს ბრძოლას ქარის წისქვილებთან. რომლებიც თქვენს მოწყალებას ბრიაარებად და დევგმირებად მოეჩვენა; სხვებს ნაბდისა და მაუდის სათელ ქარხანასთან მომხდარი ფათერაკი უფრო მოსწონს, ზოგნიც აღტაცებულნი არიან — ორ დიდ ლაშქარს რომ შეხვდით და ცხერის ფარა კი გამოდგა; მეოთხეთ — თქვენი ცხედართან შემთხვეული ფათერაკი მოსწონთ, სეგოვიას რომ მიასვენებდნენ. დასასრულ, ბევრნი თქვენგან განთავისუფლებული საკატორლო ტუსაღების ფათერაკით არიან განცვიფრებულნი; მაგრამ მკითხველთა უმრავლესობა იმას ამბობს, რომ ვერაფერი შეედრება ორ დევგმირ-ბენედიქტელთა ისტორიას ღა ბისკაელთან ბრძოლა ყველა ფათერაკს ჩრდილავსო.

— ერთი ეს მიბრძანეთ, ბატონო ბაკალავრო, — ჰკითხა სანჩომ, — ამ ისტორიაში აღწერილია თუ არა იანგვასელ მეჭორეებთან შეხ-

ვედრა, როდესაც როსინანტს რაღაც ეშმაკმა წასძლია და ზღვის-
ძირას აკრძალული ხილის ძებნა მოესურვა?

— ბრძენ ავტორს არაფერი დაუმაღავს თავის სამეღნის ფსკერ-
ში. იქ ყველაფერია აღწერილი და მასთან მეტისმეტად დაწვრილე-
ბით. ისტორიკოსს არაფერი დავიწყებია და ჩვენი კეთილი სანჩომ-
საბანზე ფრენაც კი მოუხსენებია, — უპასუხა სამსონმა.

— არავითარ საბანზე მე არ მიფრენია, — წაიბუტბუტა სანჩომ, —
პაერში კი ვიფრინე, რამდენიც მსურდა.

— რას იზამ? — შენიშნა ღონ კიხოტმა. — ისეთი ისტორია არ
არის, რომ შიგ მაღალ-დაბალი არ იყოს და ეს მეტადრე მოგზა-
ური რაინდების ისტორიას ახასიათებს. მარტოოდენ ბედნიერი
ამბებით იმათი ავსება მუდამ როდი ხერხდება.

— მართალს ბრძანებთ, — მიუგო კარასკომ, — მაგრამ ამ ისტო-
რიის ზოგიერთი მკითხველი ფიქრობს და უკეთესად მიაჩნია, რომ
ავტორებს არაფერი ეთქვათ იმ მრავალ ცემა-ტყუპასა და კეტებით
უანგარიშო გვემაზე, რაინდ ღონ კიხოტს სხვადასხვა შეხლა-შემოხ-
ლაში უხვად რომ ხვდებოდა.

— რაღა? ტყუილი ხომ არ არის? — თქვა სანჩომ, — განა ის-
ტორია მართალი არ უნდა იყოს?

— მაინც უმჯობესი იქნებოდა ავტორს პირუთენელობის გამო
იმაზე არა ეთქვა რა, — შენიშნა ღონ კიხოტმა, — რა საჭიროა იმა-
ზე ლაპარაკი, რაც ამბავს ღირსებას და საცნაურობას არა მატებს
და რაც ისტორიისაგან არჩეულ გმირს კი ამცირებს? კაცმა რომ
მართალი თქვას, ენეასი ისეთი ღეთისმოშიში როდი იქნებოდა,
როგორც ეს ვერგილიუსმა დაგვიხატა, ხოლო ულისე ისეთი მო-
ხერხებული და ბრძენი, როგორც ჰომეროსი აგვიწერს.

— სავსებით სწორია, — მიუგო სამსონმა. — მაგრამ ნება მიბო-
ძეთ, მოგახსენოთ, რომ პოეტსა და ისტორიკოსს შორის ცოტაო-
დენი განსხვავებაა. პოეტი ისე არა ხატავს ამბავს, როგორც მოხ-
და, არამედ ისე. როგორც უნდა მომხდარიყო; ხოლო ისტორიკო-
სი — მომხდარ ამბავთა მონაა: იქიდან არც არაფრის ამოშლა შეუძ-
ლია და არც არაფრის მიმატება.

— დალახვროს ეშმაკმა! — წამოიძახა სანჩომ. — თუ ის მავრო
სიმართლეზე დგას, მაშ, როდესაც ჩემი ბატონის მოხვედრილ ჯო-
ხებზე ამბობს. უეჭველია, რაც ჩემ წილად მომხდდა, არც იმას
ფარავს, რადგან ჩემი ბატონის ზურგს ისე არ მოხვედებოდა ჯოხი,
რომ იმავე ღროს მთელ ჩემს სხეულსაც არ შეხებოდა. მაგრამ ეს
სულაც არ არის საკვირველი: აკი ბატონი ღონ კიხოტი ბრძანებს:
როცა თავი იტანჯება, ყველა ასოც იტანჯებო.

— დიდი გაიძვერა ვინმე ბრძანდებით თქვენ, სანჩო, — მიუგო ღონ კიხოტმა, — თავს კი იკატუნებთ, მაგრამ, როცა მოგესურვებათ, ჩინებული მეხსიერება გაქვთ.

— განა შემიძლია დავივიწყო ის ცემა-ტყეპა, როდესაც მისი კვალი ჩემს გვერდებს ახლაც ამჩნევია? — მიუგო სანჩომ.

— გაჩუმდი, სანჩო, — უთხრა ღონ კიხოტმა, — ბატონ ბაკალავრს სიტყვას ნუ აწყვეტინებ; დაე, განაგრძოს და ყველაფერი მიაშბოს, რასაც იმ ისტორიაში ჩემზე მოუთხრობენ.

— მეც მინდოდა გამეგო, იმ ისტორიაში ჩემზე რაღაა ნათქვამი, — თქვა სანჩომ. — როგორც გამიგონია, იმ ისტორიაში უკანასკნელი ადგილი არც მე მიჭირავს და თურმე ერთ-ერთი მთავარი პრესონაჟიცა ვარ.

— პერსონაჟი და არა პრესონაჟი, ჩემო მეგობარო სანჩო, — გაუსწორა სამსონმა.

— კიდეც ერთი სასტიკი მასწავლებელი და სიტყვების გამსწორებელი გამომიჩნდა! — წამოიძახა სანჩომ. — ყოველ სიტყვას თუ ასე მოვებლაუჭეთ, მთელ სიცოცხლეში ვერ დავამთავრებთ ამ ამბავს.

— ღმერთმა ჩემგან პირი იბრუნოს, თუ ღონ კიხოტის ისტორიაში სანჩო მეორე პიროვნება არ იყოს, — განაცხადა ბაკალავრმა. — ზოგნი ისეთებიც არიან, რომ რაინდს საჭურველმტვირთველს ამჯობინებენ. მხოლოდ ამბობენ, მეტისმეტი ქარაფშუტა არისო: ბატონისაგან დაპირებული კუნძულის გუბერნატორობა მეტად აღვილად დაიჭერაო.

— ჯერ გვიან არ არის, — თქვა ღონ კიხოტმა, — და სანჩოსაც, რაც ხანი გაივლის, იმდენი გამოცდილება მიემატება, კუნძულის მართვის უნარსაც მოიპოვებს.

— თუ ახლა არ შემიძლია კუნძულის მართვა! — შესძახა სანჩომ, — მათუხალას ხანშიაც ვერ შევიძლებ. უბედურება ის კი არ არის, რომ მართვის უნარი და შნო არ გამაჩნია, არამედ ისა, არ ვიცი, ის კუნძული სად ვიპოვო.

— ყველაფერში ღმერთს მიენდე, სანჩო, — უთხრა ღონ კიხოტმა, — უიმისოდ ერთი ფოთოლიც კი არ მოწყდება ხეს. მაშინ ყველაფერი უკეთესად წარიმართება.

— მართალსა ბრძანებთ, — დაატანა სამსონმა. — თუ ღვთის ნება იქნება, სანჩო არათუ ერთს, არამედ ათას კუნძულსაც კი მოუვლის და განაგებს.

— ისეთი გუბერნატორებიც მინახავს, — თქვა სანჩომ, — რომ

ჩემს ნეკადაც არა ღირან და მაინც ბატონებივით დიდ პატივში არიან და საქმელსაც სულ ვერცხლის სინებზე მიირთმევენ.

— ეგ კუნძულისა კი არა, უბრალო რამ მათი შესაფერი ადგილის გუბერნატორები არიან, — შენიშნა კარასკომ. — კუნძულის გუბერნატორები, სულ ცოტა რომ ვთქვათ, წერა-კითხვისა და გრამატიკის მკოდნენი უნდა იყვნენ.

— გ რ ა მ ი — ჰო, მაგრამ ტ ი კ ი - ს ა არა მესმის რა, — მიუგო სანჩომ. — ჯობს, გუბერნატორობის საქმე ღვთის ნებაზე დავეუბნოთ. ის კი ვიცი, რომ უფალი ისეთ ადგილზე დამსვამს, სადაც მისი სამსახური უფრო უკეთ შემეძლება. მე მინდა, სულ სხვა რამე მოვახსენო ბატონ ბაკალავრ სამსონ კარასკოს: ძალიან მოხარული ვარ, თუ ამ ისტორიის ავტორს ჩემზე წერის ჟამს თავისი სიტყვა აუწონ-დაუწონია, ჩემი საწყენი არა უთქვამს რა და ჩემი თავგადასავალიც მკითხველისათვის მოსაწყენი არ გაუხდია; ასე რომ არ მოქცეულიყო და ჩემებრ ძველი ქრისტიანი კაცისათვის შეუფერებელი ამბები შეეთხზა, გეფიცებით ყოვლადკეთილი საქურველმტვირთველის პატიოსნებას, ერთს ისეთს დავიყვირებდი. ყრუებსაც კი გაეგონათ.

— მე კიდევ იმას ვფიცავ:— შენიშნა კარასკომ, — რომ მაშინ თქვენზე დაიყვირებდნენ, როგორც სასწაულზე.

— საქმე სასწაულში როდია, — მოუჭრა სანჩომ. — ყველამ გონიერულად და აზრიანად უნდა იმსჯელოს ან სწეროს პ რ ე ს ო ნ ე ბ ზ ე და არ ილაზნანდაროს და იხონიკოს, რაც მას მოეპრიანება.

— იმ ისტორიის ერთ-ერთ ნაკლად კიდევ იმას თვლიან:— განაგრძო ბაკალავრმა. — და მწერალსაც იმას უსაყვედურებენ, რომ მას ზედ მიუტმანსია მოთხრობა „უ გ უ ნ უ რ ი ც ნ ო ბ ი ს მ ო ყ ვ ა რ ე“. მართალია, ის მოთხრობა ძლიერ კარგია და ცუდადაც არაა დაწერილი, მაგრამ ბატონი დონ კიხოტის ისტორიასთან არაფერი საერთო არა აქვს.

— მზად ვარ სანაძლეო დავდო, რომ იმ მამაძალდ მწერალს, — შესძახა სანჩომ, — რაც ხელში მოხვედრია, ყველაფერი თავის წიგნში ჩაუყრია, ერთმანეთში აურევეია კომბოსტოცა და თალგამიც.

— თუ ეგ მართალია, — განაცხადა დონ კიხოტმა, — ვშიშობ, რომ ჩემი ისტორიის დამწერი ბრძენი გრძნეული როდი გამოდის, არამედ იგი უვიცი ყბელი ყოფილა, აუღია ხელი და ყველაფერს ალაღბელზე წერს — რაც გამოვა, გამოვაო, ისე, როგორც უბედული მხატვარი ორბანეხი სჩადიოდა; როცა შეეკითხებოდნენ, რას ხატავო, მიუგებდა: რაც გამოვაო! ერთხელ მამალი დახატა და ისე ცუდი იყო და არ ჰგავდა მამალს, რომ საჭირო გახდა სურათის ქვეშ

მსხვილი ასოებით მიეწერათ: „ესე არს მამალი“. იქნებ ჩემი ისტორიაც ამის მსგავსია და მის გასაგებად განმარტებები იქნეს საქირო.

— მაგ მხრივ არხეინად ბრძანდებოდეთ, — უთხრა სამსონმა, — ის წიგნი ისე გარკვევით და მკაფიოდ არის დაწერილი, რომ არავითარ სიძნელეს არ წარმოადგენს: ბავშვები მას ხელიდან არ იცილებენ, ჭაბუკები თავაუღებლად კითხულობენ, მოზრდილები მასზე მსჯელობენ, მოხუცები ქებას შეასხამენ; ერთი სიტყვით, ყველა წოდებისა და ჯურის ხალხი ისე ეტანება მას, ისე ჩასჩიჩინებენ და კითხულობენ, რომ, როგორც კი ვინმე გაძვალტყავებულ ჯაგლავს დაინახავს, მაშინვე შესძახებს: „აგერ როსინანტო!“ მაგრამ უფრო მომეტებული ალტაცება ამ წიგნმა პაეებში აღძრა. ძნელად ნახავთ ღიდკაცთა ისეთ მისაღებ ოთახს, სადაც დონ კიხოტის ისტორია არ შეგხვდეთ; ერთი პაეი ძლივს გაათავებს კითხვას, რომ მეორე გამოსტაცებს ხელიდან; ერთიერთმანეთს არ აცლიან, ყველას ერთ დროს უნდა იგი ხელში ჰქონდეს. რაც კი ქვეყნად აქამდის წიგნები ყოფილა, ის წიგნი ყველაზე სასიამოვნო და უვნებელი გასართობია, ვერც ერთ უწმინდურ სიტყვას ვერ იპოვით შიგ, რომ მკითხველს შემცოდე რამ აზრი აღუძრას, ანდა კათოლიკური აზროვნების წინააღმდეგი იყოს.

— ავტორს რომ ასე არ დაეწერა, — მიუგო დონ კიხოტმა, — ეს სიმართლე კი არა, მტკნარი სიცრუე იქნებოდა. ვინც იმ წიგნს სხვანაირად დაწერდა, ყალბი ფულის მკეთებელივით კოცონზე ცოცხლად დაწვის ღირსი გახდებოდა. მხოლოდ ერთი ეს არ მესმის. რამ აიძულა მწერალი, რომ ჩემს ისტორიაში გარეშე შემთხვევითი ამბები და მოთხრობები ჩაუჩმახია, რომელთაც ჩემთან არავითარი კავშირი არა აქვს. ეს მით უმეტესად საკვირველია, რომ ჩემს მოგზაურობას სხვისა რისამე დაუმატებლად შეეძლო მისთვის მრავალგვარი და უხვი მასალა მიეცა, მაგრამ, ალბათ, იგი ისე მოიქცა, როგორც ანდაზაშია ნათქვამი: „თუნდ თივით, თუნდ ბზითაო, კუჭის ამოვსებითაო“. დიახ, მხოლოდ მარტო ჩემი ფიქრებით, ტანჯვითა და ცრემლებით, ჩემი უცოდველი წადილებით. გმირულად საქმეებითა და ღვაწლით ისეთ სქელ წიგნს გაავსებდა. ტოსტადოს თხზულებათა სრულ კრებულს გადაამეტებდა. და მართლაც, ასე ვფიქრობ და დავასკვნი, ბატონო ბაკალავრო. რომ რომანებისა და საერთოდ რაიმე სხვა წიგნების მწერალი კაცი კარგად მოწიფული აზრებისა და გამოცდილების პატრონი უნდა იყოს. მხოლოდ დიად გონებას აქვს ნიჭი მახვილგონივრულად იხუმროს, გულის გასაგმირად და ლამაზად ილაპარაკოს. ხომ იცით, კომე-

დიაში ყველაზე ძნელი ასასრულებელი როლი — ეს ხუმარას როლია, რადგან ძალიან ჭკვიანი კაცი უნდა იყოს, რომ თავი დროზე მოისულელოს ხოლმე. ისტორიაზე ჩუმადა ვარ, — იგი წმინდა შრომაა, მასში მხოლოდ ქეშმარიტება და სიმართლე უნდა მეფობდეს და დაღადებდეს და, სადაც ქეშმარიტება და სიმართლე სუფევს, იქ არის ღმერთი, რამეთუ თვით ღმერთია ქეშმარიტება და სიმართლე; მიუხედავად ამისა, არიან ადამიანები, რომლებიც ისე ადვილად თხზავენ წიგნებს, თითქოს ქადას აცნობენო.

— ისეთი უვარგისი წიგნი არა არის რა, რომ კაცმა იქიდან ცოტა რამ კარგიც არ გამოიტანოს, — შენიშნა ბაკალავრმა.

— მართალია, — უპასუხა დონ კიხოტმა, — მაგრამ რამდენი თხზულებაა, რომ ქებით ცამდის აყავთ, ვიდრე მწერლის ჩანთაში ინახება, და, გამოდის თუ არა ქვეყანაზე — არარად იქცევა ხოლმე.

— საკვირველიც არ არის, — უპასუხა კარასკომ. — დაბეჭდილი თხზულება მოცლილ დროს გულდადებით გაირჩევა, მცირედი შეცდომის პოვნაც შესაძლებელი ხდება და, რამდენადაც მწერალი ცნობილია, იმდენად ყველა მის მცირედ შეცდომას უფრო ბეჯითად ამჩნევს. ჩვენთა დიდ მგოსანთა და დიდებულ ისტორიკოსთ არასოდეს დალევიათ მოშურნეთა ბრბო, რომელთა ხელობა ის არის — თვითონ ვერაფერს ჰქმნიან, სხვისა ქმნილებას კი რაღაც ბოროტი სიამოვნებით ჰკილავენ.

— ამაში საკვირველი არა არის რა, — თქვა დონ კიხოტმა, — რამდენ ღეთისმეტყველს შეხვდებით, სხვისი ქადაგების ახირებულად გამკილავეთ, თვითონ კი უარესს იტყვიან და უფრორეც ლაყბობენ.

— თანახმა ვარ, — მიუგო ბაკალავრმა, — მაგრამ მაინც ურიგო არ იქნებოდა ის სასტიკი მსაჯულები ცოტაოდნად გულმოწყალები და ნაკლებად შურიანი ყოფილიყვნენ; დაე, ისინი ნუ აქცევენ ყურადღებას პაწაწკინტელა ლაქებს პირსხვიოსან მზეზე და წარამარა ნუ ჩურჩულებენ: *aliquando bonus dormitat Homerus.** არა, ურიგო არ იქნებოდა — დაიხსიომონ, რაოდენ ხანს უნდა ეფხიზლა პომეროსს, რომ მის უკვდავ და შუქმფინარ ქმნილებას ოდნავი ჩრდილი არ დასცემოდა. არავითარი ღონე არ არის, კაცი მცირედს რასმე შეცდომას ასცდეს ისეთ თხზულებაში, რომელიც დიდ დროსა და ჯაფას ითხოვს. ამასთან ღმერთმა უწყის, იქნებ ის ზოგიერთი მცირედი ლაქა, — კრიტიკოსთაგან შეცდომებად მიჩნეული, პოეტურ მომხიბლაობას უფრო აძლიერებს იმის მსგავსად, როგორც ბუნებრივი ხალი პირისახის დაგონჯების მაგივრად უფ-

რო მეტ ლაზათსა და ეშხს მატებს მას. რაც უნდა იყოს, კაცი რომ თავის თხზულებას გამოაქვეყნებს, ამით იგი, ჩემი აზრით, დიდ განსაცდელში ვარდება, რადგან ამქვეყნად ისეთი თხზულება არ არის, რომ ყველა მკითხველს ერთნაირად მოსწონდეს.

— ეგ მე იმას მაფიქრებინებს, — თქვა დონ კიხოტმა, — რომ ჩემი ისტორიაც ბევრს ვერაფრად ექაშნიკება.

— სავსებით პირიქით, — მიუგო ბაკალავრმა, — რადგან *stultorum infinitus est numerus*, — ესე იგი — რამდენადაც სულელების რიცხვს საზღვარი არა აქვს, იმდენად მათი თაყვანისმცემლების რიცხვიც უსაზღვროა. ამიტომაც თქვენი ისტორია მრავალ მკითხველს მოეწონა; თუმცა ამის დამწერს მხოლოდ მეხსიერების ნაკლებობას უსაყვედურებენ, რადგან იმ ქურდის მოხსენება დავიწყებულია, სანჩოს რომ ლურჯა მოჰპარა. მართლაც რასა ჰგავს? გვეუბნებიან, ვირი მოიპარესო, და რამდენიმე ხნის შემდეგ სანჩო ისევ იმავე ვირთან არხენად ბრძანდება, ის კი აღარ ვიცით, სად და როგორ იპოვა იგი. * იმასაც კი ამბობენ, თითქოს მწერალი არ იხსენიებდეს, სიერა-მორენაში, ცნობილ ჩემოდანში რომ სანჩომ ასი ოქრო იპოვა, რა უყო; შემდეგ იმ ოქროებზე ერთი კრინტიც არ არის დაძრული, ყველასათვის კი სასურველი იყო ცოდნოდა, ის ფული რა იქნა? აი ეს არსებითი წვრილმანები აკლია ამ ისტორიას.

— ბატონო სამსონ, — მიუგო სანჩომ, — მაგ თქვენს შეკითხვაზე ახლა პასუხის მოცემა არ შემიძლია და არავითარი ანგარიშის თავიც არა მაქვს, რადგან კუჭი სასტიკად მაქვს დასუსტებული და მივეშურები ორიოდე ჭიქა ძველი ღვინით მოვირჩინო, თორემ ნაფოტივით გამოვიფიტები. ჩემი ძვირფასი დიასახლისი ღვინიანად შინ მიმელის, წავისადილებ და, ამ ჩემს კუჭსაც მოვუვლი თუ არა, მაშინვე მოვალ — ვირზედაც გაგცემთ პასუხს, ფულზედაც და, ერთი სიტყვით, ყველაფერზე, რის კითხვასაც კი მოისურვებთ.

ეს რომ თქვა, სანჩომ ბაკალავრის პასუხს არ დაუცადა და შინ წავიდა.

დონ კიხოტმა კარასკო სადილად დაჰატიეა. ბაკალავრი დარჩა. ჩვეულებრივ სადილს ორიოდე მტრედის ტაბაკა მიუმატეს. სადილობისას სტუმარ-მასპინძელი რაინდობაზე საუბრობდნენ. კარასკო კარგად შეეწყო დონ კიხოტის აზირებულ ხასიათს და ყველაფერზე კვერს უკრავდა. ნასადილევს ოდნავ თვალი მოატყუეს. ცოტა ხნის შემდეგ სანჩოც დაბრუნდა და შეწყვეტილი საუბარი განაახლეს.

ზადაც სანჩო პანსა არკვევს ბაკლავრ სამსონ კარასკოს ბუნდოვან
საკითხებს და აგრეთვე მოთხრობილია სათქმელად
და საამბობლად ღირსსაცნაური სხვა ამბები

სანჩო დაბრუნდა დონ კიხოტის სახლში, განაგრძო შეწყვეტი-
ლი ლაპარაკი და თქვა:

— ბატონი სამსონი ამბობს, რომ სურს გაიგოს, როგორ, რო-
ლის და ვინ მოიპარა ჩემი ვირი? ინებეთ, ყველაფერს გაამბობთ:
იმავე ღამეს, როდესაც მე და ჩემი ბატონი იმ შეჩვენებულ კატორ-
ღელებთან ფათერაჟისა და სეგოვიას წასასვენებელი ცხედრის შეხ-
ვედრის შემდეგ სანტა ჰერმანდადას სიერა-მორენაში ვემალეხო-
დით, დაბურულ ტყეში შევედი. მაშინ წინა ბრძოლებში დაბეგვი-
ლებმა იმ საოცარი ძილით დავიძინეთ, როგორითაც მხოლოდ რბილ
ბუმბულეებში მწოლიარეთ სძინავთ — ჩემმა ბატონმა შუბზე და-
ყრდნობით, მე კიდევ ჩემს ვირზე მჯდომარემ. განსაკუთრებით მე
ისე მაგრად დამეძინა, რომ ვიღაც უცნობი მომეპარა, ოთხივე მხარეს
კურტანს თითო ჯოხი შეუდგა და ისე დაყენებული კურტინიდან
შეუმჩნევლად და თავისუფლად ვირი გააძვრინა. მე კურტანს შე-
ვრჩი.

— ეგ ერთობ იოლი საქმეა და შემთხვევაც ახალი როდია, —
შენიშნა დონ კიხოტმა. — მაგის მსგავსი საქმე საკრიფანტეს შეემთხვა
ალბრაჟის იერიშის დროს, როდესაც სახელგანთქმულმა ყაჩაღმა
ბრუნელომ ასეთივე ოსტატური მოხერხებით გამოაცალა მას მერანი.

— ბოლოს, გათენდა თუ არა, — განაგრძობდა სანჩო, — რო-
გორც კი ოდნავ გავინძერი, კურტანს ჯოხები გამოეშალა და მი-
წაზე ზღართანი მოვიღე. როცა წამოვდექი, ვირს დავუწყე ძებნა,
მაგრამ ვერსად ვიპოვე. თვალებიდან ცრემლი წამომსკდა და ხმა-
მალლა ისეთი ქვეთინი მოვრთე, რომ, თუ ის ქვეთინი ჩვენი ისტორიის
დამწერმა მის წიგნში არ მოათავსა, შეუძლია თავის თავს
მიულოცოს, რომ ფრიად ჩინებული ამბავი გამოუტოვებია. რამდენ-
იმე ხნის უკან, როდესაც მიკომიკონის პრინცესას გაყვევი, გზაში
ერთი კატორღელი ვიცანი. ჩემი ბატონისაგან გათავისუფლებულ-
თავანი, სწორედ უმაქნისი და არამზადა ჰინეს პასამონტე რომ და-
იჩქვა, ბოშის ტანისამოსი ეცვა და ჩემს ვირზე იჯდა.

— შეცდომა ეს კი არ არის, — მიუგო სამსონმა, — არამედ ის,
რომ, ვიდრე სანჩო ვირს იპოვიდა, ავტორის გულმავიწყობით იგი
ასევე თავის ლურჯას დააგოგმანებდა.

— მაგისი ახსნა კი აღარ შემიძლია, — უთხრა სანჩომ, — აქ ალბათ ან ისტორიკოსი შეცდა, ანდა დაუღვევარმა ასოთამწყობმა აურღალურია.

— რა თქმა უნდა. ასეც იქნება, მაგრამ ნაპოვნი ფულები რაღა უყავ? — ჰკითხა სამსონმა.

სანჩომ მიუგო:

— ზოგი მე და ზოგიც ჩემს ოჯახზე დავხარჯე. იმ ფულების მადლობელი ვარ, რომ ჩემმა ცოლმა ბატონი დონ კიხოტის კვალდაკვალ ჩემი მოგზაურობა რომ გაიგო, არ გამიწყრა. მე რომ უფულოდ და უვიროდ იმ შორი მგზავრობიდან დავბრუნებულიყავი, ჩემს ცოლს ეგრე იოლად ვერ გადავურჩებოდი. თუ კიდეც გსურთ, რაიმე გაიგოთ ჩემზე, მზადა ვარ გიპასუხოთ. ისეთ გუნებაზედა ვარ, პირადად მეფესთან, მისი საკუთარი პრესონის წინაშეც კი, არ დავიზარებ ლაპარაკს; მხოლოდ იმას ნუ გამომკითხავთ, რა მოვიტანე და რა დავხარჯე, ეს არავის საქმე არაა. რაც ჩემს მოგზაურობაში ჯოხები მომხვდა, ყველა რომ დავთვალო და თითოეული დარტყმა ოთხ მარავედისად დავაფასო, ასი კი არა, ათასი ესკუდო ნახევარ ანგარიშსაც ვერ გამისწორებს. ყველამ თავის თავს უცქიროს, სხვას თავი ანებოს, შავს თეთრად ნუ ურევს და თეთრს შავად ნუ გაასაღებს და ახსოვდეს, რომ ყველა კაცი ისეთია, როგორც ღმერთმა გააჩინა, და ზოგჯერ იქნება უფრო უარესიც.

— ვეცდები შენი ნათქვამი ავტორს გადავცე, — უთხრა კარასკომ, — უეჭველია, არ დაივიწყებს და თავისი წიგნის ახალ გამოცემაში ჩაურთავს და მით, რა თქმა უნდა, წიგნის ღირსებას ალაშქრებს.

— ბატონო ბაკალავრო, იქნებ იმ წიგნში კიდეც არის რაიმე გასასწორებელი? — გამოკითხა დონ კიხოტმა.

— შესაძლებელია იყოს კიდეც, — მიუგო კარასკომ. — მაგრამ ამ გასწორებას ისეთი არსებითი მნიშვნელობა არ ექნება, როგორც იმას, რაზედაც ახლა ვილაპარაკეთ.

— ერთი ეს მიბრძანეთ, — ჰკითხა დონ კიხოტმა, — ის ჩემი ისტორიკოსი ხომ არ აპირებს მეორე ნაწილის გამოშვებას?

— რა თქმა უნდა, აპირებს, — უპასუხა სამსონმა. — მაგრამ რა წყაროებიდან შეადგენს — აი ეს არ იცის. ამიტომაც არავის შეუძლია თქმა: ოდესმე გამოქვეყნდება თუ არა იგი, რაკი იციან, რომ ხალხი მეორე ნაწილს ყოველთვის უგულოდ ეკიდება. ზოგი ფიქრობს, რადგან მეორე ნაწილი არასოდეს კარგი და იღბლიანი არ გამოდის, იქნებ ისტორიკოსი თავისი შრომის პირველ ნაწილზე შედგესო, ზოგი კი იმასაც ამბობს, რომ დონ კიხოტზე რაც დაი-

წერა, უკვე კმარაო, და მეც მეეჭვება, რომ ოდესმე გამოსცეს იგი. თუმცა, საითაც კი მიიხედავ, ყველგან დონ კიხოტის ახალ ფათე-რაკებს ითხოვენ და მხიარული და ხალისიანი ადამიანები გაიძა-ზიან: „გვიამბეთ კიდეც რაიმე ახალი დონ კიხოტზე; დაე, დონ კიხოტმა იბრძოლოს, ხოლო სანჩო პანსამ იყბედოს; ჩვენ ყველა-ფერი მოგვეწონება, ავტორმა რაც არ უნდა გვიამბოსო“.

— მაინც რას ფიქრობს ავტორი, რა გადაუწყვეტია? — ჰკითხა დონ კიხოტმა.

— თავის ისტორიის მეორე ნაწილისათვის მასალას დაუცხრო-მელი მეცადინეობით ეძებს და აგროვებს და, იპოვის თუ არა, მა-შინვე დასტამბავს. ამას იმდენად სახელის მოსახვეჭად არ ჩაიდენს, რამდენადაც მოგებისათვის, — მიუჯო სამსონმა.

— მაშ, მარტო ფულსა და მოგებაზე ფიქრობს? — შენიშნა სანჩომ. — სწორედ სასწაული იქნება, რომ მართლა მოიგოს რამე. ევ ისტორიკოსი სწორედ იმ თერძსა ჰგავს, აღდგომის წინა დღეს რომ ტანისამოსს დაბლანდვით კერავს, რა არის გაათავოს რო-გორმე და სრულყოფილი და უნაკლო არასოდეს არ გამოუღია. ეშმაკებმა წაიღონ, თუ იმის შეკერილის ერთი ნაჭერიც თავის ალაგს დაადგეს! მაინც იმ ბატონ მავრს, თუ ვინც უნდა იყოს, ავტორს, ურჩიეთ — ცოტა მოითმინოს და თავის საქმეს კარგად ჩაუფიქრ-დეს, მალე იმდენ ახალ მასალას მივცემთ თავისი ისტორიისა-თვის, იმდენ ნაირ-ნაირ ფათერაკსა და შემთხვევას შევთავაზებთ, რომ იმით არათუ მეორე ნაწილს, არამედ მთელი ასი ნაწილის ავსებასაც შეიძლებს. იმ ბეჩავს, ეტყობა, ჰგონია, ჩვენ მარტო იმა-ზე ვფიქრობდეთ — კარგად გამოვიძინოთ. და ქერის ორმოში ვიძ-ყოფებით. მაშ აქ მობრძანდეს და თავისი თვალით ნახოს, თითო-ეული ჩვენგანი რა უნარის პატრონია და რა განცხრომაში ვცხოვ-რობთ. ასეთი განცხრომა მალე ფეხებს გაგვაფშეკინებს. დიახ, და-დად პატივცემულო ბაკალავრო, ჩემი ბატონი რომ მიჯერებდეს, დიდი ხანია ფათერაკების გზაზე დამდგარი ვიქნებოდით — შეუ-რაცხყოფისათვის სამაგიეროს მისაგებად, უსამართლობის დასას-ჯელად, დევნილთა შესაწევად და, ერთი სიტყვით, ყველა იმ საქ-მის ასასრულებლად, რაც მოგზაურ რაინდებს ვალად ადევთ.

სანჩოს ჭერ ეს სიტყვები არ გაეთავეებინა, რომ როსინანტის კიხეინი მოისმა. დონ კიხოტმა ეს კეთილი ამბის მომასწავებლად ჩათვალა და გადაწყვიტა სამ-ოთხ დღეში კვლავ ახალ მოგზაურო-ბას დასდგომოდა. თავისი აზრი ბაკალავრს გაუზიარა და რჩევა სთხოვა, საით გასდგომოდა გზას. თუ მზადა ხართ ჩემს რჩევას მიჰყვეთო, უპასუხა კარასკომ, მე სარაგოსაში წასვლას გირჩევდით.

რამდენიმე დღის შემდეგ, გიორგობის დღესასწაულზე, იქ საზეიშო ტურნირი უნდა შედგეს და თქვენ მრავალი შემთხვევა გექნებათ. დიდი სახელი მოიხვეჭოთო. თქვენ თუ არაგონიის რაინდებს დაამარცხებთ, მაშინ უფლება გექნებათ მთელი ქვეყნის რაინდების დამმარცხებლად ჩაითვალოთ თავიო. კარასკომ მოუწონა დონ კიხოტს მისი სულგრძელი და კეთილშობილური განზრახვა — ხელახლად ფათერაკების ძებნას დასდგომოდა, მხოლოდ ემუდარებოდა — საშიშროებას მეტიმეტი თავგანწირულებით ნუ შეეჩხებოდა. გახსოვდესო, ეუბნებოდა რაინდს, რომ შენი სიცოცხლე მართო შენ არ გეკუთვნის, არამედ ყველა ჩაგრულსა და გაჭირვებულს, ვისაც კი შენი უშიშარი მარჯვენის დახმარება სჭირიაო.

— დიახ, სწორედ! — დაატანა სანჩომ, — მაგ სახელის მოხვეჭამ ჭანაბაში წასვლა ბევრჯერ მანატრა, რადგან ჩემი ბატონი მართოდმართო ას შეიარაღებულ კაცს მაინც დაესხმება თავს ხოლმე, როგორც წუწკი ბავშვი ოც მწიფე ნესეს ერთად ეტანება. ეშმაკმა წამილოს, ბატონო ბაკალავრო, ყველაფერს თავისი დრო აქვს: შეტევასაც და უკან დახევასაც. მუდამ ხომ არ უნდა იყვიროს კაცმა: „წინ, სანტ-იაგო და ესპანეთი!“ * მით უმეტეს, თუ მეხსიერება არ მღალატობს, თვითონ ჩემი ბატონი დონ კიხოტისაგან ბევრჯერ მსმენია, რომ ორი უკიდურესობის სიმხდალისა და უგუნურ მამაცობის შორის ნამდვილი ვაჟკაცობა დგასო; და თუ ეს ასეა, მაშინ, როგორც ბრძოლის ველიდან უმიზეზოდ მოძურწვა არაა საკადრისი საქციელი, არც ბრძოლაში შეჭრაა სასარგებლო, თუ მტრის ჭარბი ძალები ამის ნებას არ იძლევიან. მაგრამ, უწინარეს ყოვლისა, ვაფრთხილებ ჩემს ბატონს, რომ მზად ვარ გამოგყვეთ, მხოლოდ ამ პირობით: მე თქვენს საქმელსა და ტანსაცმელზე ზრუნვა მომაჩემეთ, ამ საქმეში თავს არ გავიბახებ. ხოლო თვითონ თქვენ — ბრძოლაში სახელის მოხვეჭვას მიჰყევით. ასეთ პირობაში ვეღარ მისაყვედურებთ, მარჯვე არ არისო, ხოლო თუ გგონიათ, რომ მე თითქოს ოდესმე ხმაღს ვიშიშვლგებ ნაჯახით შეიარაღებულ და ჩაბლახმოსხმულ არამზადა ავაზაკების წინააღმდეგ, ეგ, ნურას უკაცრავად, ჩემთვის განზე დავდებები! ჩემს დღეში ფიქრად არ მქონია, ბატონო ბაკალავრო, ვაჟკაცობით სახელი გამეთქვა. მხოლოდ მინდოდა ყველა იმ საქურველმტვირთველებზე ალაღმართალი ვყოფილიყავ, ვისაც კი ოდესმე მოგზაურ რაინდებთან უმსახურია, და თუ ჩემს ბატონს დონ კიხოტს სურს ჩემი სამსახურისათვის იმ ერთ-ერთი კუნძულით დამაჩილდოოს, რომელიც მას გზაზე შეხვდება, რა უშავს? კეთილი იყოს, ძალიან მადლობელი ვიქნები. არ მომცემს და რა გაეწყობა, უკუნძულო-

დაც იოლად წავალთ. ჩვენი სიცოცხლე ღვთის სიტყვაზე უნდა იყოს დანდობილი და არა თავის მახლობელის სიტყვაზე. ამასთან — მე ვუბრძანებ თუ მე მიბრძანებენ, ამით პურის ლუქმა უფრო გემრიელად როდი მეჩვენება. მერე რა ვიცი, რომ ამ არაკის დასასრულს ჩემი გუბერნატორობის ადგილზე ეშმაკი ორმოს არ გამითხრის და კისრის მტვრევით შიგ არ ჩამაგდებს. დიან, ჩემო ხელმწიფევე, სანჩოდ დავიბადე და იმედი მაქვს სანჩოდვე მოგვკვდე. მაინც, თუ ზენა უზრუნველად და უხიფათოდ კუნძულს გამომიგზავნის, ანუ სხვას რასმე მისთანას, სულელი კი არა ვარ, ზურგი შევაქციო. ტყუილად კი არ არის ნათქვამი: „როდესაც ხბოს გაჩუქებენ: — თოკით გაიქეციო“, და „თუ ბედი კარზე მოგადგეს, შინ შეუძებნო“.

— ჩემო მეგობარო სანჩო, — უთხრა ბაკალავრმა, — სწორედ პროფესორივით ილაპარაკე. მაშ, სულით ნუ დაეცემი, ღმერთსა და დონ კიხოტს მიენდე და გწამდეს: ჩვენი სენიორი დონ კიხოტი თავის დროზე, უეჭველია, არათუ კუნძულით, არამედ მთელი სამეფოთიც დაგაჯილდოებს.

— როგორც მცირედს, ისე დიდ საჩუქარს — სულ ერთია — ერთნაირად მივიღებ, — მიუგო სანჩომ. — და შემიძლია სენიორ კარასკოს მოვახსენო, რომ, თუ ჩემი ბატონი მართლა სამეფოს მაჩუქებს, იმედი მაქვს დაგლეჯილ პარკში არ ჩავადებს მას. კარგა ხანია მაჯა გავისინჯე და დავრწმუნდი, რომ კუნძულებისა და სამეფოების მართვისთვის საკმაოდ ჭანსალად ვგრძნობ თავს. ეს ჩემი ბატონისათვის ადრეც მომიხსენებია.

— გაფრთხილდი, სანჩო, — შენიშნა სამსონმა, — პატივი და დიდება სცვლის ადამიანს; გუბერნატორად რომ გახდები, ადვილად შესაძლებელია, ღვიძლი დედა ვეღარ იცნო.

— მაგას ის იზამს, — მიუგო სანჩომ, — ვინც შამბსა და ქალტამში დაბადებულა, და არა ის, ვისაც ჩემსავით გულზე ოთხი თითის დადება ძველი ქრისტიანის ქონი შემოჰხვევია. არა, კარგად დააკვირდი ჩემს ხასიათს და დაინახავთ — განა შემიძლია უმადური ვიყო და ვინმეს შესაფერი მადლი არ გადაეუხადო?

— ღმერთმა ინებოს, — წაილაპარაკა დონ კიხოტმა, — მაგრამ შენს უნარსაც ჩქარა ვნახავთ. თუ არა ვცდები, კუნძული ჩვენზე ძალიან ახლოს არის, ისე ახლოს, თითქოს აგერ თვალითაც ვხედავ-მეთქი.

საუბრის დასასრულს რაინდმა ბაკალავრს მიმართა, როგორც პოეტს, ქალბატონ დულსინეა ტობოსელთან გამოსათხოვარი ლექსი

დაიწერა. „მინდა ისე დაიწეროს, — უთხრა ღონ კიხოტმა, — რომ ყველა სტრიქონის პირველი ასოს ჩაყოლებით წაკითხული გამოვადგეს დ უ ლ ს ი ნ ე ა ტ ო ბ ო ს ე ლ ი“.

— თუმცა ბედნიერება არა მაქვს ვეკუთვნოდე ესპანეთის გამოჩენილ პოეტთა დასს, რომელიც, როგორც ისმის, სულ სამ-ნახევარი კაცისაგან შედგება, მაინც მზადა ვარ, თხოვნა აგისრულოთ და ეს ლექსი შევთხზა, მაგრამ ძალიან მეძნელება, — მიუგო ბაკალავრმა, — რადგან ერთი დიდი დაბრკოლება მიშლის ხელს. საქმე ის არის, რომ მოხსენებულ ბანოვანის სახელში თექვსმეტი ასოა და, თუ დაიწერა ოთხტაეპიანი ლექსი — თითოში ხუთ-ხუთი სტრიქონით (ეგრეთ წოდებული დესიმა ანუ რედონდილია). * მაშინ ოთხი სტრიქონი ზედმეტი იქნება; მეტი ღონე არ არის, ვეცდები, ის ოთხი სტრიქონი როგორმე საიდანმე ჩავყლაპო, რომ დულისინეა ტობოსელისათვის ოთხსტრიქონიანი ოთხი ტაეპი გამოდგეს.

— აუცლებლად ასე მოიქეცით, — უთხრა ღონ კიხოტმა. — უმთავრესად იმას ვცადეთ, ისე დასწეროთ, რომ ის ლექსები დულისინეას მეტს სხვა ვერც ერთ მანდილოსანს ვერ მიაჩემონ, რადგან დედამიწის ზურგზე არც ერთი ქალი არ დაიჭერებს, რომ ლექსები მისადმი მიძღვნილი, თუ იქ იმ ქალის სახელი გარკვევითა და სრულად არაა მოხსენებული.

კარასკომ გამოსათხოვარი ლექსის დაწერა იკისრა და მას უკან ერთად გადაწყვიტეს, რომ ღონ კიხოტი ერთი კვირის შემდეგ კვლავ სამოგზაუროდ გაემართებოდა. მან სთხოვა ბაკალავრს ეს გადაწყვეტილება საიდუმლოდ შეენახა, განსაკუთრებით არ გაემხილა იგი მღვდლისა და დალაქ ნიკოლასისათვის და აგრეთვე დისწულსა და დიასახლისისათვის, რათა მათ ხელი არ შეეშალათ ამ კეთილშობილურ და სახელოვან განზრახვაში.

კარასკომ სიჩუმე აღუთქვა, ღონ კიხოტს გამოეთხოვა და თანაც შეევედრა, დროდადრო ყველა შენი გამარჯვება და მარცხი შემატყობინეო. შემდეგ ერთმანეთს დაშორდნენ და სანჩო მოგზაურობისათვის სამზადისის დასაქერად გაემართა.

თ ა მ ი V

სანჩო პანსას მახვილგონივრული და სახაცილო საუბარი მის ცოლთან, ტერესა პანსასთან, აგრეთვე სხვა ფრიად სასიამოვნო და ღირსსახსოვარი ამბები

ამ ისტორიის მეხუთე თავს მთარგმნელი ყალბად აცხადებს, რადგან სანჩო აქ ისეთი ენით ლაპარაკობს, როგორიც მის მოკლე

ჰკუას აღმატება, და ზოგჯერ ისეთ მახვილგონიერებას იჩენს, რომ მთარგმნელისათვის ძნელი საფიქრებელია, იგი საკუთარი აზროვნების ნაყოფი იყოს. მაინც, რაკი ამ ისტორიის თარგმნა კისრად უდვია, მთარგმნელი თავს ნებას არ აძლევს რამე გამოტოვოს და ამიტომ ამ სახით განავრცობს:

სანჩო ისეთი კმაყოფილი და მხიარული დაბრუნდა შინ, რომ ცოლმა მისი გაბრწყინებული სახე არბალეტის გასროლის მანძილზედვე დაინახა და შორიდანვე ჰკითხა:

— რა დაგმართიათ, ჩემო კარგო სანჩო, კარგ გუნებაზე რას დაუყენებინართ?

მან კი ცოლს ასე უპასუხა:

— იცი, დედაკაცო! უფრო კარგ გუნებაზე ვიქნებოდი, რომ ასე მხიარული არ ვიყო. როგორც შენ გეჩვენები.

— არ მესმის, რას ამბობთ. ჩემო ქმარო. თუმცა გაუნათლებელი ქალი ვარ და, თუნდაც სულელი დამიძახონ, მაინც ვერ გამიგია, ადამიანს მხიარულად ყოფნა ცუდ გუნებაზე როგორ დააყენებს.

— მაშ იცოდე, ტერესა, იმიტომ ვარ კარგ გუნებაზე, რომ ბატონი ღონ კიხოტი მესამედ აპირებს ფათერაკების საქმენელად გამგზავრებას და მეც თან მივდევი. იცოდე, მივემგზავრები ჯერ იმიტომ, რომ გაჭირვება მაიძულებს და მერე იმ იმედით — ეგებ, კიდევ იმდენი ფული ვიპოვო, ამას წინათ მე და შენ რომ დავზარჯეთ. რასაკვირველია, ღმერთს რომ ენებებინა და ლუკმაპურისათვის კლდე-ღრეებში ხეტიალის ნაცვლად ჩემს სახლში შშვიდობიანი და უზრუნველი ცხოვრება მოეცა (რაც მისთვის ძალიან ადვილი იყო), მაშინ ჩემი სიხარული უფრო სრული იქნებოდა, რადგან შენსა და შვილების განშორებას აღარ ვინაღვლიდი. მაშ ხომ ძართალი გითხარი. უფრო კარგ გუნებაზე ვიქნებოდი, რომ ასე მხიარული არ ვიყო-მეთქი.

— ყური მიგდე, სანჩო, რაც თავში ის რაღაც რაინდობა ჩაიდეთ, მას აქეთ არც მოსმენა შეიძლება თქვენი და არც იმის გაგება, რასაც ამბობთ, — შენიშნა ტერესამ.

— ღმერთი მისმენს და ჩემთვის ესეც საკმაოა, რადგან მისთვის ყველაფერი გასაგებია; მაგრამ ამას დავეხსნათ, — უპასუხა სანჩომ. — ახლა კი, დედაკაცო, ამ სამ დღეს ჩემს ვირზე მეტი მზრუნველობა გასწიე, საქმელი ერთიორად მიეცი: სამკაული გაუხსინჯე და საერთოდ ეცადე, რაც გასამგზავრებლად საჭიროა, ყველაფერი რიგზე იყოს, რადგან ქორწილში როდი მივდივართ, ქვეყნის დაზავლელად მივემგზავრებით, დევებთან, ანდრიაკებთან და ურჩხუ-

ლებთან საბრძოლველად, ღმუილის, ყეფის, ბლავილის და ბრდღვინვის მოსასმენად. ყველაფერი ეს სუმბულის ყვავილს ედრებოდა და ზეციური მადლი იქნებოდა, თუ კვლავ იანგვასელ მეჯორეებთან და გრძნეულ მავრებთან არ მოგვიხდებოდა ჭიდილი და ცემა-ტყევა.

— როგორც ვხედავ, ჩემო ქმარო, — უთხრა ტერესამ, — მოგზაური რაინდების საქურველმტვირთველები თავიანთი ბატონების პურს მუქთად როდი სჭამენ. მეც თქვენს გარეთ ყოფნის დროს ლოცვა-ვედრებით თავს შევაწყენ უფალს, რათა ყოველგვარი განსაცდელისაგან დაგიფაროთ.

— გამიგონე, დედაკაცო, — უთხრა სანჩომ, — მე რომ მოკლე ხანში კუნძულის გუბერნატორად გახდომის იმედი არა მქონდეს, არას ვინაღვლიდი, ახლავ დედამიწა გამსკდარიყო და შიგ ჩავეტანე.

— ნეტავ, — შეაწყვეტინა ტერესამ, — რას ამბობთ, ჩემო საყვარელო ქმარო, — დღეგრძელი იყოს ქათამი თავის წიწკაის სენითა. ენამ არ გიყვივლოს. შენ კი, ჩემო კარგო, იცხოვრე, როგორც აქამდის გიცხოვრია, ყველა ის კუნძული ეშმაკსაც წაუღია. უკუნძულოდ დაიბადე, უიმისოდ იცხოვრე და უიმისოდ მოკვდები და იოლად წახვალ, როგორც სხვა ბევრი მიდის იოლად. საუკეთესო სანელებელი შიმშილია და, რადგან იგი ყველა ღარიბ კაცს აქვს, ამიტომაც ღარიბი მუდამ მადიანად ჭამს. მაგრამ, სანჩო, ვინიცობაა გუბერნატორი გახდეთ, თქვენი ცოლი და შვილები არ დაივიწყოთ. მოიგონეთ, რომ ჩვენი ვაჟი სანჩიკო მალე თხუთმეტი წლისა გახდება და სასწავლებელში მიცემის დრო დაუდგება. ბიძამისი აბატი ხომ დაჰპირდა მას, სასულიერო თანამდებობისათვის გაგზრდიო. ჩვენი ქალი მარისანჩა იმ ხანშია, რომ ქმრისა არ შეეშინდება და, თუ არა ვცდები, ისევე ძალიან სურს გათხოვება, როგორც თქვენ გუბერნატორობა და, რაც არ უნდა ვთქვათ, კარგ კუროს ისა სჯობს, იმ გოგოს უხეირო ქმარი მაინც ვუშოვოთ. *

— იცი, დედაკაცო! თუ როგორმე გუბერნატორობა მერგო, ღმერთს გეფიცები, ისე დავაბინავებ ჩემს ქალს, რომ „ქალბატონოს“ და „თქვენო ბრწყინვალეებს“ უთქმელად სიტყვა ვერავინ გაუბედოს.

— არა, სანჩო, არა, — მიუგო ტერესამ. — მე დამიჯერე, მარისანჩა მის თანასწორს მიათხოვე; ამაზე უკეთესს შენ იმას ვერაფერს გაუკეთებ. თორემ, თუ ხის ქოშების ნაცვლად მაღალყელიანი ფხსაცმელები ჩაიცვა, თუ ჟღალი მაუდის კაბის მაგივრად აბრეშუმის ტანსაცმელში მოიხროთ, თუ უბრალო მარისანჩა, ახლა რომ ყველა შენობით ელაზღანდარება, დონა მარიაში და ვინმე თქვენი ბრწყინვალეება ქალბატონი გახდება, მაშინ საბ-

რალო გოგოცუნა დაიბნევა, თავის თავს ველარ იცნობს, ყოველი ნაბიჯის გადადგმაზე რაიმე ხათაბალაში გაებმება და მის უხეშ გლესუჭობას გამოამყდუნებს.

— გაჩუმდი, სულელო! — შეუტია სანჩომ, — ორიოდ წელიწადი ისე გადააკეთებს იმ გლესის გოგოს, რომ ქალბატონებში ველარ გამოარჩიო, რა ბევრი გელაპარაკო: მთავარი ისაა — თქვენი ბრწყინვალეა გახდეს, და დანარჩენზე საფიქრელად დრო მეტე გვექნება.

— სანჩო, — მიუგო ტერესამ, — ალალს რას არგებს არწივის ბუდე. შენი მდგომარეობის კვალად მოიქეცი და იმაზე მალა ასვლას ნუ ეცდები, როგორც ღმერთს გაუჩენიხარ. თანაც ნუ დავიწყებ ანდაზას: „შენი მეზობლის შვილს ცხვირი მოწმინდე და შინ სიძედ შემოიყვანე“. ერთი მითხარი, ღვთის გულისათვის, განა კარგი იქნება, ჩვენი მარისანჩა ვინმე გრატს ან რაინდს მივათხოვოთ. და მან შემდეგ, როცა მოეპრიანება, ცუდად მოეპყრას და უთხრას: გლესის გოგოვ-ქალბატონო, თითისტარი ატრიალეო. არა, ჩემო ქმარო, ღმერთმანი, ეს არ მოხდება. განა მაგისთვის გავზარდე ჩემი გოგო! შენ მარტო იმას ეცადე, ფულები მოგვიტანო, მარისანჩას საქმროს შოვნა კი ჩემზე მოაგდე. აქვე ახლოს ხუან ტოჩოს შვილი ლოპე ტოჩო გვყავს. ლოპე ტოჩო ჯანსაღი და მარჯვე ბიჭია. დიდი ხანია ვიცნობთ ორივე და ვიცი, რომ თვალი მისდის მარისანჩაზე. ყველა ჩვენ, დედები, მამები, სიძეები, შვილები და შვილიშვილები ერთად ვიცხოვრებთ და ერთმანეთს ხელს მოვეუშართავთ და მაშინ ჩვენს შორის დამყარდება მშვიდობა და სათნობა. მაშ, ნულარ გაუმზადებ ჩვენს ქალს სრა-სასახლეებს და დარბაზებს, ხომ ყველა უცხო იქნება მიწთვის და თვითონაც ვერაფერს გაიგებს.

— შენ დედაკაცი კი არა, ქაჯი და ეშმაკი ხარ, ბარაბას ცოლო! * — შესძახა სანჩომ. — ნეტავი აგრე უშნოდ რად მიტრიზავებ? რად მიშლი ჩემი ქალი ისეთ კაცს მივათხოვო, რომელიც აზნაურობის შთამომავლობას შემომახვევს გარს. გამიგონე, ტერესა, პაპაჩემი იტყოდა ხოლმე: ბედნიერებისაკენ ვინც მიფრინავს, მას ხელს ვერ წაავლებსო. აღარც ბედს უნდა დამედუროს, როცა ის ბედნიერება მისგან გაფრინდებაო. მაშ, ამ მარჯვე წამით ვისარგებლოთ და ბედნიერებას ნუ უარეყოფთ, როდესაც იგი კარს მოგედგომია და ჩვენს ქოხში შემოსასვლელად გვიკაქუნებს; ქარს მივყვეთ, ჩვენს იალქნებს რომ აწვება.

სწორედ ამ საუბრისა და იმის გამოც, რის თქმასაც სანჩო კიდევ აპირებდა, დონ კიხოტის ისტორიის მთარგმნელს ეს თავი ყალბად მიაჩნია.

— როდესაც რაიმე ისეთი თანამდებობის მიღებას მოვახერხებ, რომ ამ ტალახიდან ამომიყვანოს, — განაგრძო სანჩომ. — როდესაც ჩემს ქალს, მარისანჩას, ჩემი სურვილის თანახმად გავათხოვებ, მაშინ ნახავ. შე ჩერჩეტო, თუ როგორ დაგიძახებენ დონა ტერესა პანსას ჩვენი სოფლის აზნაური ქალების გამოსაჩაჯვრებლად, ეკლესიაში ხავერდის ბალიშებზე, ხალიჩებზე და საგანგებოდ ფარჩებზე დაჯდები. რაო? არ მოგწონს? მაშ, ეგდე წინანდელ ადგილას, არც ამალღდე და არც დადაბლდე, საყდრის უშნო ქანდაკავით ერთ მდგომარეობაში დარჩი! ეჰ, რა საჭიროა ბევრი ლაილაი, რაც გინდა, ის იფიქრე და ისა სთქვი, მე კი ვიცი, რომ ჩემი სანჩია გრაფის ცოლი უნდა გახდეს.

— სანჩო, ფრთხილად იყავ! — წამოიძახა ტერესამ. — ისე ნუ იზამ, რომ მაგ შენმა სიტყვებმა ჩვენი ქალი დალუპოს. რაც უნდა ჰქნა, მიათხოვე იგი თუნდ ჰერცოგს, თუნდ პრინცს, მაინც არასოდეს არ დაეთანხმდები, რომ მარისანჩა გრაფის ცოლად დავიგულო. ხომ იცი, სულიკო, მუდამ ჩემი თანასწორი მიყვარდა, ფართიფურთობასა და მედიღურობას ვერ ვიტანდი. რომ მომნათლეს, ტერესა დამარქვეს, სრულიად უბრალო და უმწიკვლო სახელი, ყოველგვარი მიმატების ზიზილობილებისა და ღვინვილების გარეშე და უდონოდ და უზედონოდ; მამაჩემს კიდევ კასკახო ერქვა, მე კი, როგორც შენს მეუღლეს, ტერესა პანსას მეძახიან (თუმცა ნამდვილად ტერესა კასკახო უნდა მერქვას; მაგრამ, ხომ გაგიგონია: მეფე საითაც ინებებს, კანონიც იქითკენ გადაიხრებაო); მე ჩემი სახელით კმაყოფილი ვარ და არა მსურს, კიდევ დონა წამიმატონ. არ მსურს გავაგრძელო იგი, მეშინია მეტისმეტი სიგრძისაგან სხვის ენებს არ წამოედოს. გრაფინია ან გუბერნატორის ცოლი რომ გავხდე, იქნებ. გგონია, მოგვერიდნენ და არა თქვან: „შეხე, ამ მელორის ცოლმა ცხვირი როგორ მალლა აიწიაო. გუშინ არ იყო, ჯარას უჯდა და წირვაზე ლამის ცარიელი ჩიხოლათი დაიარებოდა. ახლა კი — ქალბატონია, ხავერდსა და აბრეშუმში გამოპრანკულო“. თუ ღმერთი ჩემ ხუთ თუ ექვს ან რამდენიცა მაქვს გრძნობას შემარჩენს, უფალთა მოწმე, ჩვენს მეზობელ დედაკაცებს არ გავახარებ, რომ ჩემზე ენები ილესონ. შენ შენთვის გუბერნატორად, ან კუნძულის მმართველად, ან რადაც გინდა გახდი და იამპარტაენე, მაგრამ, რაიცა ჩემს ქალსა და მე შეგვეხება, დედას გეფიცები, ჩვენი ფეხი ჩვენი სოფლის მიჯნას არ გადააბიჯებს. კარგი ცოლი ფეხმოტეხილივით თავისთვის შინა ზის; ხოლო — ნამუსიანი გოგოსათვის შრომა კიდევ დღესასწაულია. შენ გაჰყევი ბატონ დონ კინტოს ფათერაკების საძებნელად, ჩვენ კი თავი დავვანებე. პატიოს-

ნად ვიცხოვრებთ, როგორც ღმერთს დაუწესებია. მაგრამ ნეტავ მიტხრა, იმ შენს ბატონს ეს დონ-ისაიდან მისცემია? სწორედ მიკვირს მისმა მამა-პაპამ თავისი საცოცხლე ხომ უამისოდ გაატარა.

— დედაცაო, სწორედ ეშმაკი შეგჯდომია! — დაუყვირა სანჩომ, — თორემ ამდენ სისულელეს როგორ დაროშავდი. ერთი მიტხარი, თუ ღმერთი გწამს, სად ჩემი ლაპარაკი, სად ეს ვილაც კასკახი, ხავერდი და აბრეშუმი, და ანდაზები. სულელი ხარ და ის არის. სულელი ხარ იმიტომ, რომ განგებას არ ეკითხები და საკუთარ ბედნიერებას ისე გაუბრახარ, როგორც კირს. რომ დამეუენებია, ჩემი ქალი კოშკიდან გადმოვარდეს-მეთქი, ან ინტანტა დონა ურაკასავით * მთელ ქვეყანაზე სახეტილოდ წავიდეს-მეთქი, მაშინ კიდევ ჰო, საბუთი გექნებოდა, ჩემთვის არ გაგეგონა, მაგრამ, როდესაც იმედი მაქვს, ერთი ფეხის დაკვრით, ისე, რომ თვალის დახამხამებასაც ვერ მოასწრებ, იმდენი მოვიმოქმედო, მარისანჩასათვის ყველას ქალბატონი და წარჩინებული სენიორა დავაძახებინო; როდესაც მინდა ვნახო იგი ნამჯაზე მჯდომარე კი არა, არამედ ბალდახინს ქვეშ, საუცხოოდ მორთულ ციხე-დარბაზში, სადაც უფრო მეტი ხავერდის ბალიში იქნება, ვიდრე მართკოვლ აღმუდთა მოდგმაში მავრები იყვნენ; * ნეტავ რა გაიძულებს, ჩემს სურვილს რომ ეწინააღმდეგები?

— და განა არ იცი, თუ რისთვის, ჩემო ქმარო? — მიუგო ტერესამ. — იმიტომ, რომ ანდაზაა — „ტანისამოსი ადამიანს კიდევ ფარავს და კიდევ აშიშვლებს“. ღარიბს თვალი გაკვრით ეკარება, მდიდარზე კი დიდხანს შესდგება ხოლმე. და, თუ მდიდარი ოდესმე ღარიბი ყოფილა, იმაზე ლაპარაკსა და სჯას ვეღარ ათავებენ, და ყველაზე უარესი კიდევ ის არის, რომ ოღონდ კი ერთი მითქმა-მოთქმა დაიწყონ. თორემ განალა გაათავებენ ოდესმე? მეჭორებებს, ვინ არ იცის, ფუტყარით ფუთფუთი გააქვთ ქუჩებში.

— ღაცა, შე საცოდავო! — წაიბუტბუტა სანჩომ. — გამიგონე, რაც გითხარი, და ისეთ რამეს გეტყვი, თავის დღეშიაც არ გაგეგონოს; ესეც იცოდე, არც ჩემი გოგრიდან არის გამოსული, მღვდლის სიტყვებს გაგიმეორებ. წინა მარხვაში ქადაგების დროს რომ თქვა. იმან გვითხრა, თუ ხსოვნამ არ მიმტყუნა, — რომ ჩვენს გონებაში ის უკეთესად აღიბეჭდებო, რაც თვალწინ გვაქვსო, ვიდრე ისაო, რაც ოდესმე გვინახავსო.

სანჩოს ზემომოყვანილი სიტყვები გახდნენ მეორე მიზეზად, რის გამოც მთარგმნელს ეს თავი ყალბად მიაჩნია, რადგან ისინი სანჩოს მოკლე ჰკუპას აღემატებოდა. სანჩო კი ასე განაგრძობდა:

— ეს იმიტომ ხდება, რომ, როდესაც მდიდრულად ჩაცმულსა და მრავალი მსახურით ხლებულ კაცსა ვხედავთ, მისადმი უნებლიეთ პატივისცემას ვგრძნობთ, თუნდაც ოდესღაც იგი გლახაკიც გვენახოს. ეს იმიტომ, რომ, რა მდგომარეობაშიაც იგი ახლა გვეჩვენება, ოდესმე უწინ ნახულს ჩრდილავს და აბნელებს. მართლაც, ბედისაგან ამალღებული კაცი, თუკი იგი გულკეთილია და პატიოსანი, იმაზე ნაკლები პატივისცემის ღირსი რად უნდა იყოს, ვინც დაბადებიდანვე მდიდარია? მართო მოშურნეთა თვისებაა—გამდიდრებულ ღარიბს უწინდელი სიღარიბე წააყვედროს.

— ეგ სიბრძნე ჩემთვის არ დაწერილა, — უპასუხა ტერესამ. — რაც გინდა, ისა ჰქენ, მე კი თავი დამანებე; თუ შენი განზრახულის აღსრულება ეგრე ბეჯითად გაქვს გაწყვეტილი.

— უნდა თქვა, გა და ა წ ყ ვ ე ტ ი ლ ი თ ქო, გა წ ყ ვ ე ტ ი ლ ი კი არა, — შენიშნა სანჩომ.

— თავი დაანებე მაგ აბლაუბდას. — შეუტია ტერესამ.—ისე ვამბობ, როგორც ღმერთი მაგონებს, მეტიც არა მინდა რა. თუ მაინცა-დამაინც გუბერნატორად გახდომა გინდა, ჩვენი ვაჟი სანჩოც თან წაიყვანე, რომ შენს გვერდით ყოფნით, ქვეყნის გამგებლობა შეისწავლოს; ხომ იცი, ვაჟებმა მამის ხელობა ადრევე უნდა შეისწავლონ.

— როცა გუბერნატორის ადგილზე გამოვიჭიმები, მაშინ ფოსტის ცხენებით წავიყვან ჩემს ვაჟს და შენც ფულებს გამოგიგზავნი. მაშინ ფული არ შემომაკლდება, რადგან ყველა სიამოვნებით ჩაუდებს ჯიბეში ფულს გუბერნატორს, როცა მას ერთი გროშიც არ გააჩნია. ისე კი, იცოდე, კარგად დაიხსომე, როდესაც შვილს მიგზავნიდე, ისე მორთე და მოკაზმე, რომ არ გამოჩნდეს, თუ რა წოდებისაა, და ისე იყოს მორთული, როგორც შეეფერებოდეს.

— შენ ფული გამოგზავნე, — უთხრა ტერესამ, — და იმას კარგად მოვრთავ და გამოვაწყობ.

— როგორც იქნა, ხომ დაგითანხმე; დედაკაცო, — განაცხადა სანჩომ, — რომ ჩვენი ქალი გრაფის ცოლი უნდა გახდეს.

— რა დღესაც იმას გრაფის ცოლად დავინახავ, — მიუგო ტერესამ, — მაშინვე ვიფიქრებ, რომ ის დამიმარხავს. მაგრამ გიმეორებ, როგორც გენებოს, ისე მოიქეცი; ქმარი ხარ და თავი ხარ, მე კი შენი მონა ვარ. ქალები იმისათვის დავიბადეთ ამქვეყნად, რომ დავემორჩილოთ ქმრებს, თუნდაც ისინი ასეთი ჩერჩეტნიც იყვნენ.

ამ სიტყვებზე ტერესა ისე ატირდა, თითქოს მისი ქალი მართლაც მომკვდარიყო და უკვე დაემარხა. სანჩომ ცოტაოდნად ანუ-გეშა თავისი ცოლი, აღუთქვა, მართალია, სანჩიკას მაინც გავზნო

გრაფის ცოლად, მაგრამ ვეცდები, რაც შეიძლება დავაგვიანო ეს საქმეო. ამით დამთავრდა მათი საუბარი; და მას უკან სანჩო დაბრუნდა დონ კიხოტთან, მასთან გამგზავრების სამზადისზე საბოლოოდ რომ მოელაპარაკნა.

თ ი ვ ი VI

თუ რა მოუხდა დონ კიხოტს თავის დისწულთან და დიასახლისთან, რაც ერთ-ერთი ფრიალ მნიშვნელოვანი თავია მთელ ამ ისტორიაში

სანჩო პანსას რომ ცოლთან, ტერესა კასკახოსთან. ეს შესანიშნავი საუბარი ჰქონდა; დონ კიხოტის დისწული და დიასახლისი საშინლად იყვნენ აღელვებულნი, რადგან მრავალი ნიშნით ამჩნევდნენ, რომ მათი ბიძა და ბატონი ემზადებოდა მესამედ გასხლტომოდა მათ და ისევ თავის შეჩვენებულ რაინდობას დაბრუნებოდა. ყველა ღონისძიებით ცდილობდნენ დონ კიხოტისათვის ეს საზიანო განზრახვა დაეშლევინებინათ, მაგრამ მათი მეცადინეობა უდაბნოში ლაღადებას, ანუ ცივი რკინის კვერვასა ჰგავდა. დიასახლისმა დონ კიხოტთან მთელი თავისი მკვერმეტყველება რომ დახარჯა, ბოლოს უთხრა მას:

— ჩემო ბატონო! თუ გადაგიწყვეტიათ შინ აღარ მოისვენოთ, ხელახლად დაგეტოვოთ და მთა-ღრეებში დამაშვრალი სულივით ზეტიალი დაიწყოთ, თქვენებურად — ფ ა თ ე რ ა კ ე ბ ი ს, ჩვენებურად კი სხვადასხვა უ ს ი ა მ ო ვ ნ ე ბ ი ს ძებნას მიჰყოთ ხელი, მე აუცილებლად ყვირილსა და ტირილს მოვყვები და ღმერთთან და მეფესთან გიჩივლებთ, რომ ამ საქმეში ხელი შეგიშალონ.

ამაზე დონ კიხოტმა მიუგო:

— არ ვიცი, ჩემო კარგო, შენს ჩივილზე ღმერთი რას გიპასუხებს, არც ის ვიცი, მისი უდიდებულესობა რას გეტყვის, მაგრამ ის კი ვიცი, მეფის ალაგს რომ ვიყო, პასუხს არ გავცემდი ყველა ამ უამრავ უაზრო და სულელურ თხოვნაზე, რაც ყოველდღიურად სასახლეში შედის. გვირგვინოსან მეფეს მრავალი მოვალეობა აძევს, მაგრამ ყველაზე უმძიმესი ის არის — ყველას მოუსმინოს და ყველას უპასუხოს, და ამიტომაც არ მსურს ჩემი საქმეებით მეფე შევაწუხო.

— ერთი ეს მიბრძანეთ, ბატონო, — ჰკითხა დიასახლისმა, — განა მეფის კარზე რაინდები არ არიან?

— მრავალა, — მიუგო ღონ კიხოტმა, — რადგან რაინდები ტაჭტის სიმაგრეს შეადგენენ და მას ელვარებას და დიდებას ჰმატებენ.

— რატომ თქვენც ერთ-ერთი იმ ბედნიერთაგანი არ შეიქმნებით, თქვენო მოწყალეზავ, რომელთაც ქვეყანაზე მუდამ ტანტალი არა სჭირდებათ და მეფეს მის კარზე მშვიდობიანად ემსახურებიან?!

— დაიხსომე, ჩემო კარგო! — მიუგო ღონ კიხოტმა, — ყველა კარისკაცს მოგზაურ რაინდად ყოფნა როდი შეუძლია და არც ყველა რაინდს — კარისკაცობა; ქვეყნისთვის ყველაფერი ცოტ-ცოტა არის საჭირო და, თუმცა მოგზაური და კარის რაინდები ერთნაირ სახელს ატარებენ, მაინც მათ შორის დიდი განსხვავებაა. ერთნი მათგანნი მეფის კარს ერთ წამსაც არა სცილდებიან, ერთ მარავედისსაც არა ხარჯავენ, ოღნავ დაღლილობას არა გრძნობენ. მთელ ქვეყნიერებაზე რუკაზე ცქერით არხეინად მოგზაურობენ; ჩვენ კი, ეგრეთ წოდებული მოგზაური რაინდები, დაუსვენებლად დავდივართ მთელი დედამიწის ზურგზე, ზაფხულის მზის მწვეავე სხივებისაგან მოუფარებელნი და ზამთრის მძაფრ ყინვას მოურიდებელნი. ჩვენ სურათებით როდი ვიცნობთ მტერს, არამედ მუდამ შეიარაღებულნი მზად ვართ შევებათ მას ურთიერთ ბრძოლის წესთა დამოუკიდებლად, რაიცა ითხოვს მებრძოლთა მახვილი ერთი საგრძნის იყოს, იმას კი არა ჰკითხულობს — იქნებ, ჩვენი მოპირდაპირე თავის მფარველ რაიმე თილისმას ატარებს, აგრეთვე შებმის წინ მზის სინათლეს თანაბრად არ ვიყოფთ და არც სხვა ფართიფურტებს და ცერემონიებს არ ვასრულებთ, რაც ურთიერთ ბრძოლაშია მიღებული. იცოდე, ჩემო კარგო, რომ ნამდვილი მოგზაური რაინდი წარბსაც არ შეიხრის, ათი დევეგმირი რომ დახვდეს წინ, თუნდა ისეთი, რომ თავები ღრუბლებში ემალებოდეთ; ფეხები უდიდეს კოშკებზედაც მსხვილები ჰქონდეთ. ხელები—უზარმაზარი ხომალდის ანძებზე უგრძესი, თვალები წისქვილის დოლაბებზე უდიდესი და ლითონის საღნობ ქურის ცეცხლზე უმგზნებარესი. ყოველივე შიშის უცნობი რაინდი მამაცად და თავგამოდებით უნდა შეერკინოს მათ და ეცადოს დაამარცხოს და ნაქერნაქერ აკუწოს ისინი, — მაშინაც კი, თუნდა იმ თევზის ქერქლითაც იყვნენ შემოსილნი, რომელიც, როგორც ამბობენ, აღმასზე უმაგრესია, და დამასკოს დაშნითაც იყვნენ შეიარაღებულნი, ანუ ჭეკარდენის წვეტიანი არგანითა, როგორებიც მე ხშირად მინახავს. ყველა ამას იმიტომ გეუბნები, ჩემო კარგო, რომ ერთი რაინდისა მეორისაგან გარჩევა იცოდე, და ურიგო არ იქნებოდა მეფეთაც ცოდნოდათ, რომ მოგზაურ რაინდთა ღვაწლს უფრო მეტი დაფა-

სება სკირია. როგორც ისტორია გადმოგვცემს, მათში ისეთებაც ყოფილან, რომ ერთი კი არა, მრავალი სამეფო უბედურებასაგან გადაურჩენიათ.

— ნეტავ რას ბრძანებთ, ჩემო ბატონო! — წამოიძახა დისწულმა, — ეგ ხომ სულ მოჩმახული ზღაპრებია, სიცრუეა და ქორები. რასაც მოგზაურ რაინდებზე წერენ. ყველა ეს ისტორია უნდა დაიწვას, ყოველ შემთხვევაში ინკვიზიციის სანბენიტოებით * შეიმოსოს ან განსაკუთრებული ნიშნებით დაიდალოს, რათა ყველამ დაინახოს, რომ ისინი სამარცხვინონი არიან და კეთილ ზნე-ჩვეულებებს ძირს უთხრიან.

— სინათლის მომნიჭებელ ღმერთსა ვფიცავ! — წამოიძახა დონ კიხოტმა, — ჩემი დისწული რომ არ იყო, ჩემი ღვიძლი დისწული. მაგ ღვთის გმობისათვის ისე დაგსჯიდი, რომ მთელი ქვეყანა გამეკვირვებინა. განა გაგონილა, რომ ვიღაც პატარა გოგო, ჭერ რომ თითისტარის ხმარებას ძლივს ახერხებს, მოგზაურ რაინდებს ასე გაბედულად იხსენიებს? რას იტყოდა დიდებული ამადისი, ასეთი სიტყვები რომ მოესმინა? მაგრამ მხოლოდ შეგებრალეზა იმიტომ, რომ იგი თავისი დროის ნამდვილი რაინდი და ყმაწვილ ქალების სულგრძელი მოსარჩლე იყო. სხვებს კი აგრე აფვილად ვერ გადარჩებოდი. ყველა ერთნაირად მოწყალე როდი იყო, როგორც საზოგადოდ სხვაფრივაც ერთმანეთისაგან განირჩეოდნენ. ზოგი მათგანი, შეიძლება ვთქვათ, ბაჯალლო ოქრო იყო, ზოგი ყალბი. ზოგნი თავიანთი მამაცობით და სხვა ღირსებით მალღებოდნენ, ზოგნი ნებვირობით და ბიწიერებით მცირდებოდნენ. დამაჩერე, ძალიან გამოცდილი და შორსმჭვრეტელი კაცი უნდა. რომ რაინდების ეს ორი რიგი გაარჩიოს, — სახელს ერთგვარს რომ ატარებენ, მაგრამ საქმით კი განსხვავდებიან.

— უფალო შემეწყალე! — წამოიძახა დისწულმა. — თქვენ. ბატონო ბიძაჩემო, რამდენი რამ იცით, სწორედ რომელიც გინდათ — კათედრაზე მქადაგებლად ხართ გაჩენილი; მაგრამ ისე თვალეზამული ხართ, რომ მაგ თქვენს ხანში ეგრე სუსტს ახალგაზრდად და ღონიერ კაცად მიგაჩნიათ თავი, და, რაც კიდევ უარესია, რაინდად და კაბალეროდ. იდალგოს, რა თქმა უნდა, რაინდად ვახლომა შეუძლია, მაგრამ არა ღარიბს.

— მართალი ბევრია შენს ნათქვამში, — მიუგო დონ კიხოტმა. — შთამომავლობაზე შენთვის ბევრი რამ ახლის თქმა შემეძლო. მაგრამ ამას არ ვიზამ, რადგან მიწიერისა ციურთან არევა არა მსურს. მაინც გულდასმით მომისმინე, რაც ახლა მწაღია გითხრა: რაც ქვეყანაზე გვარები არსებობენ, ყველა ოთხ რიგად შეგვიძლია

გავუთ: ერთნი მცირე დასაბამიდან წამოსულან, ნელ-ნელა ამალ-
 ლებულან და საშფო გვირგვინამდის მიულწვევით; მეორენი პატი-
 ოსანი წინაპრებიდან წარმომდგარან და ახლაც იმავე უწინდელი დი-
 დებით იმყოფებიან; მესამეთა წარმოშობა შეიძლება პირამიდას მი-
 ვამსვავესოთ, დიდი. განიერა საფუძვლიდან გამომდინარე გვარა
 თანდათან შევიწროებულა და ახლა ერთ პატარა, ძლივს შესამჩნევ
 წერტილად ქცეულა; დასასრულ, მეოთხე და მრავალრიცხოვან-
 მოდგმა — მდაბიო ხალხს წარმოადგენს, რომელიც იყო და ახლაც
 იმყოფება წყვილიდში. იმ გვარეულობათა ნიმუშად, რომელნიც მცი-
 რედი დასაბამიდან გამოსულან და ნელ-ნელ იმ დიდებამდის აღ-
 მალლებულან. რა დიდებაშიაც იმათ ახლა ვხედავთ, მე მიგიითი-
 თებთ ოტომანთა საწევო გვარეულობაზე. მეორე დარგს მრავალი
 პრინცთაგანი ეკუთვნის, მემკვიდრეობით რომ თავიანთ ქვეყნებში
 მეფობდნენ და მისი შერჩენა აქამდის მოუხერხებიათ; იმ გვარეუ-
 ლობას, რომელიც გონიერი საძირკვლიდან გამოსულა და შეუძმნე-
 ველ წერტილად გადაქცეულა, უნდა ვაკუთვნოთ ეგვიპტელი ფარა-
 ონები—პტოლომეები, რომის კეისრები და მრავალნი თავადნი მი-
 დიისა, ასურეთისა, სპარსეთისა, საბერძნეთისა და ბარბაროსთა.
 რომელთა აწ მარტო სახელიდაა დარჩენილი, რადგან მათ შთა-
 მომავლობას ახლა ვერსად ვეღარ იპოვი და თუკი ვინმეს გამო-
 ნახავ. ის ალბათ საცოდავ და ღუბჭირ ბედში იქნება ჩავარდნილი.
 რაიცა მდაბიო ხალხს შეეხება, იმათზე მხოლოდ იმას ვიტყვი, რომ
 ისინი კაცთა ნათესავის გამრავლებას ემსახურებოდნენ და თავი-
 სადმი ისტორიის ყურადღება არ მიუბჸრიათ. ყველა ეს იმიტომ
 ვთქვი, მეჩვენებინა, თუ სხვადასხვა გვარებში რა დიდი განსხვავება
 არსებობს და რომ მათში ქეშმარიტად დიდი და პატიოსანი ის
 არის, რომლის წევრნიც რამდენადაც სიმდიდრით არიან გან-
 თქმულნი, ისეც გულუხვობით და საქმიანობით, რადგან შემძლე-
 ბელი დიდებული კაცი მოქალაქეობრივი სათნოების გარეშე
 მხოლოდ ჩინებული გარყვნილი იქნება. ხოლო მდიდარი სიუხვის
 უქონლად — ანგარების მოყვარულ გლახაკად. ფული კი არ გვანი-
 ჴებს ბედნიერებას, არამედ ის გვაძლევს ბედნიერებას. თუ იმ ფულს
 როგორ მოვიხმართ. სწორედ ამიტომ ღარიბ რაინდს მხოლოდ
 თავისი ქცევით, პატიოსნებითა და უფრო კიდევ თავის გულშე-
 მატკავრობით შეუძლია ყველას აჩვენოს, რომ იგი ნამდვილი რაინ-
 დია; და მან რომ გლახაკს ორი მარავედისიც მისცეს და წმინდა
 გულით მისცეს, ამით იმდენივე სიუხვეს გამოიჩენს, რამდენადაც
 ზარების რეკვის ქაშს უხვი წყალობის. გამცემი გლახა. ყველა, ვინც
 ეგოდენი სათნოებით დამწვენებულ რაინდს ნახავს, იმის სიღარიბის

მიუხედავად, დიდი გვარეულობის კაცად ჩათვლის მას და საოცარიც იქნება, ასეთად არ ჩაეთვალათ, რადგან საზოგადოების პატივისცემა სათნოებას მუდამ აჯილდოებდა. სიმდიდრისა და პატივისცემა, ჩემო შვილებო, ორ გზას მიყვევართ: ერთი გზით სამოქალაქო მოღვაწენი მიდიან, ხოლო მეორით — მხედრები. მე მეორე გზა ამოვირჩიე, იგი უფრო დავინახე საჩემოდ, იარაღი მიზიდავდა და მეც ჩემს ბუნებითს მიზიდულეებს მიყვევი. ტყუილადღა ეცდებით ღვთასგან ნაჩვენებ ამ გზას ამაცდინოთ, ჩემს ბედს, ჩემს სურვილს ამარიდოთ. ძალიან კარგად ვიცი, რა მძიმე შრომა აქვთ დანიშნული რაინდებს, მაგრამ ისიც ვიცი, რომ ჩემს ხელობას დიდი სარგებლობაც მოაქვს. ვიცი, რომ კეთილმოქმედების გზა ვიწრო და ნარეკლიანია, ხოლო ცოდვის გზა მშვენიერი და განიერია; მაგრამ არც იმის უვიცი, ვარ, რომ ორ გზას ორ სხვადასხვა მხარეს მიყვავართ. ცოდვის მდიდრულ გზაზე გვდარაჯობს სიკვდილი, თუმცა კეთილმოქმედების გზა ეკლოვანიც არის, მაგრამ იმ გზით მივალთ, სადაც საუკუნო ცხოვრების ნათელი მოგვეფინება. და მე მახსოვს სიტყვები ჩვენი დიდი კასტილიელი პოეტისა, რომელიც ასე ლაღადღებს:

ჰა ეკლოანი გზა წამებისა,
რომლის უშიშრად გადამლახველი
ავა მწვერვალზე უკვდავებისა. *

— ვაი, შენ ჩემო თავო! — შეჰყვირა დისწულმა, — ბიძაჩემი. როგორც ვხედავ, პოეტიც ყოფილა. ნეტავი ისეთი რა იქნება, მან არ იცოდეს? სანაძღოს დაედებ: მან რომ კალატოზობა მოისურვოს, ერთ სახლს ისე იოლად ააწენებდა, თითქოს პატარა გალია გაუკეთებიაო.

— ჩემო შვილო, — უპასუხა დონ კიხოტმა, — დამიჯერე, მე რომ მოგზაური რაინდობის ხელობით მთლად არ ვიყო დახაფრული, ქვეყანაზე ისეთი არა იქნებოდა რა, რომ ვერ მომეხერხებინა და ისეთი საიშვიათო არა იქნებოდა რა, ჩემი ხელიდან არ გამოსულიყო, მეტადრე გალიები და კბილის საწმენდები. *

ამ უკანასკნელ სიტყვებზე კარებებს კაკუნნი და სანჩოს ხმა მოისმა: დიასახლისმა რომ გაიგონა, მაშინვე გარეთ გავიდა, რათა თავის მოსისხლე მტერს არ შეხვედროდა. დისწულმა კარი გაუღო და რაინდი თავის საქურველმტვირთველს სიხარულით მიეგება, მოეხვია, ოთახში შეიყვანა და იქ. კარჩაკეტილში მარტოდ გააბეს მეტად საგულისხმომ საუბარი, რომელიც წინა საუბარს არაფრით ჩამოუვარდება.

რა მოხდა ღონ კიხოტსა და მის საჭურველმტვიროთველს შორის-
და სხვა ფრიალ გასაოცარი ამბები

ღონ კიხოტი და სანჩო პანსა ოთახში რომ შეიკეტნენ, დიასახ-
ლისი მაშინვე მიხვდა, მათი საიდუმლო საუბარი ღონ კიხოტის
მესამე გამგზავრების მომასწავებელი რომ იყო, ადგა, თავშალი
მოიხვია და შეწუხებული ბაკალავრ სამსონ კარასკოსთან წავიდა.
იმედი ჰქონდა, ის, რაინდის ახალი მეგობარი, ჩინებული სიტყვა-
პასუხის პატრონი, ყველაზე ადვილად მოახერხებდა — ღონ კიხო-
ტისათვის მისი უგუნური განზრახვა დაეშალა. მისი მისვლისას ბა-
კალავრი ეზოში დასეირნობდა. დიასახლისმა დაინახა თუ არა, მი-
ვიდა, ფეხებში ჩაუვარდა და მწუხარებისაგან გულგადაღეულს
სულთქმა უძნელდებოდა.

— რა დაგემართათ? — ჰკითხა ბაკალავრმა, როცა დიასახლისი-
ასე შეწუხებული დაინახა, — რა მოგიხდათ? ღმერთმანი, კაცს ეგო-
ნება — სულის ამოხდომაზედა ხართ.

— არაფერიც არ მომხდარა იმის გარდა, სენიორ სამსონ, რომ-
ჩემი ბატონი კიდევ მიემგზავრება... დიახ, მიემგზავრება, — უპასუ-
ხა დიასახლისმა.

— საიდან მიემგზავრება, — ჰკითხა სამსონმა, — თავის სხეული-
დან ხომ არა? სადმე ხომ არ დაიმტვრა?

— ისე, რომ მესამედ მიემგზავრება. სურს, ბედნიერ შემ-
თხვევებს ერთხელაც კიდევ უკან სდიოს. არ ვიცი, ღმერთმანი,
სენიორ, ბაკალავრო, ბედნიერს რა დაემართა. პირველად ვირით-
მოიტანეს შინ ჯოხით ნაცემი, მეორედ ხარებით მოიყვანეს ყაფა-
ზაში ჩასმული, რაშიც მოჯადოებულ-მოხიბლულად თვლიდა თავს
და ისეთ უბედურ ყოფაში იყო — მშობელი დედა ვერ იცნობდა —
ეტრატევით გაყვითლებულს და თვალბეზარს მიყვინულს; ღმერთია მოწ-
მე და ჩემი საბრალო ქათმები, ექვსასზე მეტი კვერცხი უნდა შეეჭა-
მა, რომ ფეხზე დამდგარიყო.

— მჯერა, მჯერა თქვენიცა და თქვენი ლამაზი და კარგად
გაწვრთნილი ქათმებისაც, — მიუგო კარასკომ, — ისეთი მსუქნები,
ჩინებულნი და ზრდილნი რომ არიან. — ვიცი, ისინი უმაღლ დაიხოცე-
ბიან და არ იტრუებენ კი. მაშ, ქალბატონო დიასახლისო, მთელი-
უბედურება და მწუხარება ისაა, რომ შიშობთ, თქვენმა ბატონმა-
კვლავ გამგზავრება არ განიზრახოს?

— დიახ, ჩემო ბატონო, — უთხრა ქალმა.

— აპირებს და წავიდეს, მაგაზე ნუ შეწუხდებით. შინ წადით და საუზმისათვის ახალი რამ საქმელი მოამზადეთ. მიმავალმა წმიდა აპოლონიას ლოცვა თქვით, თუ გახსოვთ ის ლოცვა, და დაინაბავთ, რომ საქმე ლაზათიანად გაიჩარხება.

— ვაი, ჩემს თავს! — მიუგო დიასახლისმა, — წმიდა აპოლონიას ლოცვა ხომ კბილის მტკივანს შველის და არა ტვინისას.

— ისა ჰქენით, რასაც სალამანკის უნივერსიტეტის ბაკალავრი გეუბნებით, — გთხოვთ, ეს არ დაივიწყოთ. მე ნუ მედაევებით, ხომ იცით, როგორი ორატორიცა ვარ, ვერ მომერევით, — შენიშნა კარასკომ.

დიასახლისი წავიდა. ბაკალავრიც დაუყოვნებლივ მღვდელთან გაეშურა იმაზე მოსალაპარაკებლად, რაც თავის დროზე გამოცხადდება.

ამასობაში დონ კიხოტსა და სანჩოს კარჩაკეტილში გრძელი და საყურადღებო ბაასი ჰქონდათ და ამ ბაასმა ჩვენამდის სრულად მოაღწია.

— ბატონო ჩემო, — ეუბნებოდა სანჩო, — საქმე კარგად მიდის, ჩემი ცოლი დავიყოლიე და ნებას მაძლევს წამოგყვეთ, სადაც კი თქვენი გუნება იქნება.

— გ უ ნ ე ბ ა ი ქ ნ ე ბ ა რ ა ს ი ტ ყ ვ ა ა ? მ ო გ ე გ უ ნ ე ბ ე ბ ა თ - თ ქ ო, — გაუსწორა დონ კიხოტმა.

— რამდენჯერ მითხოვია თქვენთვის. სიტყვას ნუ გამისწორებთ-მეთქი, როდესაც გესმით, რისი თქმაც მინდა, — უთხრა სანჩომ. — თუ რამე არ გესმით, პირდაპირ მითხარით: სანჩო, არ მესმის რას ამბობ-თქო; და თუ შემდეგაც გაუგებრად გითხარით რამე, მაშინ გამისწორეთ იმიტომ, რომ ძალიან ხ ა თ რ ი ჯ ა ნ ი კ ა ც ი ვ არ.

— ხ ა თ რ ი ჯ ა ნ ი კ ა ც ი რ ა ლ ა ა ? არც ეს მესმის, — გააწყვეტინა დონ კიხოტმა, — რას ნიშნავს ეს?

— ხ ა თ რ ი ჯ ა ნ ი კ ა ც ი... ისაა რომ მე... ისე რაღა... — ჯუჯღუნებდა სანჩო.

— ეგ უფრო ნაკლებად მესმის, — გააწყვეტინა დონ კიხოტმა.

— თუ ახლაც არ გეყურებთ ჩემი სიტყვა, მაშ არ ვიცი, როგორღა უნდა გელაპარაკოთ. არ ვიცი და ესაა. ღმერთმა მაპატიოს! — მოუჭრა სანჩომ.

— აცა, მგონია მიეხვდი, სანჩო, რასაც ამბობ. შენ გინდა თქვა, რომ ისეთი ხ ა თ რ ი ა ნ ი კ ა ც ი ხარ, გამგონე და დამყოლი, რომ სიტყვაში არ შემებმები და ყველა ჩემს სიტყვას მიჰყვები.

— ღმერთს ვფიცავ, ფიცხლად გაიგეთ ჩემი სიტყვა, მაგრამ

განგებ მითხარით, არ მესმისო, რა არის, ათასი სისულელე გეთქმევენებინათ ჩემთვის.

— იქნებ აგრეც იყოს. მაგრამ ერთი ეს მითხარი, ტერესა რას ამბობს?

— იმას, რომ ჩემი თითი თქვენს თითს მაგრად მივაბა და „რაც კალმით აღინუსხება, ნაჯახათაც ვერ ამოძირკვავ“, „როცა ქაღალდი ლაპარაკობს, ენა ჩუმად არის“ და რომ „ჯერ ფონს სიხჯავენ და მერე წყალში გადიანო“. თანაც „ერთი ნაჩუქები ორ დაპირებულად ღირსო“. მეც ჩემი მხრივ დავუმატებ, რომ, თუმცა დედაკაცის რჩევა დიდი რამ სიბრძნე არ არის, მაინც უჭკუო უნდა იყო, რომ არ მოისმინო.

— მეც ვგრე ვფიქრობ, — მიუგო დონ კიხოტმა, — მაინც განავრძე სანჩო. დღეს შენ პირიდან მარგალიტი გცვივა.

— მე ვაპტკიცებ. ხოლო თქვენმა მოწყალებამ ეს ჩემზე უკეთესად იცის. — განაგრძო სანჩომ, — რომ ჩვენ ყველა მოკვდავნი ვართ, დღეს ცოცხლები ვართ, ხვალ კი, ვინ იცის, ფეხები გავჭიმოთ; კრავიც ისე ჩქარა კვდება, როგორც ცხვარი. ამიტომ არც ერთი ჩვენგანი იმაზე მეტს ვერ იცოცხლებს, რაც ღვთისაგან აქვს დანიშნული. სიკვდილი ყრუა, როდესაც მოვა და სიცოცხლის კარებს დაგიკაკუნებს, მუდამ აჩქარებულია ამ დროს, მას ვერაფერი დააყოვნებს, ვერც განაშორებს: ვერც ლოცვა, ვერც სკიპტრები, ვერც მიტრები, ვერც გვირგვინები, მის წინაშე ყველა არარაა, როგორც ჩვენი მქადაგებელი ამბობს.

— მართალია, მაგრამ არ მესმის — რა გინდა თქვა?

— ის მინდა, რომ თქვენმა მოწყალებამ გადაწყვეტილი ჯამაჯირი დამინიშნოს თვითურად, რაც ხანი თქვენთან დავრჩები მოსამსახურედ. რომ ის ჯამაჯირი თქვენი შემოსავლიდან მეძლეოდეს, ამ პირობით სამსახური უფრო სარფაა ჩემთვის, რადგან ჯილდო და საჩუქრები მოსამსახურეს ან სულ არ ეძლევა, ან დიდი გაჭირვებით: გადაწყვეტილი ჯამაჯირით კი მეცოდინება — ჩემი საქმე როგორ დავიჭირო, — ბევრი იქნება თუ ცოტა — ჩემთვის საკმარისია. მეცოდინება, რომ ვიღებ რამეს. ქათამი ერთი კვერცხით იწყებს და დანარჩენებს ზედა სდებს, თავი და თავი ეს არის: ბევრჯერ აღებული ცოტა ბევრს შეადგენს. და ვინც რამეს იგებს, ის არაფერს აგებს. და თუ ბედს ენებება (რისაც იმედი არა მაქვს) და თქვენი მოწყალება დაპირებულ კუნძულს მაჩუქებს, ისეთი ხარბი და უმადური კი არა ვარ, რომ თქვენგან მიღებული ჯამაჯირი იმ კუნძულის შემოსავლიდან არ დაგიბრუნოთ. მე მოვითხოვ, ზუსტა აღრიცხვით განსაზღვრონ ამ კუნძულის შემოსავლის თანხა.

— ჩემო მეგობარო სანჩო, — უთხრა ღონ კიხოტმა, — ისე გა-
მოღის, რომ ა ღ რ ი ც ხ ვ ა უმჯობესია, ვიდრე ჩ ა რ ი ც ხ ვ ა.

— მე უკვე მივხვდი, — უპასუხა სანჩომ. — სანაძლეოსა ვდებ,
რომ უნდა მეთქვა ჩ ა რ ი ც ხ ვ ი თ და არა ა ღ რ ი ც ხ ვ ი თ. მაგ-
რამ ამას რა მნიშვნელობა აქვს, როგორც უნდა თქვათ. რა მენა-
ღვლება, საკმაოა, რომ ჩემი ნათქვამი თქვენმა მოწყალებამ გაიგო.

— გავიგე, — მიუგო ღონ კიხოტმა, — და კარგადაც მესმის,
საით უმიზნებ მაგ შენი უთვალავი ანდაზების ურიცხველ ისარს. მაგ-
რამ, იცოდე, სანჩო, სიამოვნებით დაგინიშნაფი ქამაგირს, რომ
რომელიმე სარაინდო წიგნში მსგავსი რამ წამეკითხოს, ვითომც
მოგზაური რაინდების საკურველმტვირთველებს თავის ბატონები-
საგან ჯამაგირი ეძლეოდათ თვიურად ანუ სხვა ვადით. ყველა
რეინდის ისტორია ან მომეტებული ნაწილისა, ნაწილს თითქმის
ზეპირად ვიცი. მაგრამ იმის მაგალითი არ მაგონდება. საკურ-
ველმტვირთველებს მოგზაური რაინდებისაგან განსაზღვრული ჯა-
მაგირი რომ ჰქონოდათ. ისინი უსასაყიდლოდ მსახურებდნენ და სწო-
რედ იმ დროს, როცა ამას არ მოელოდნენ, მხოლოდ ჯილდო
ეძლეოდათ. და თუ მათ ბატონებს უტბად ბედი ხელს შეუწყობ-
და, კუნძულით ან სხვა რამ ამგვარით. ან კიდევ სულ ცოტა, რაი-
მე მაღალი ტიტულით და სენიორის წოდებით ასახურებდნენ მათ.
სანჩო, თუ ჩემთან დაიძელებით სამსახური ვსურს. ძალიან სასიამო-
ვნო იქნება: მაგრამ თუ გგონია — მოგზაური რაინდების დიდი
ხნით ნაყურთხ ჩვეულებას გადავალ. მაშინ სურს უკაცრავად.
უშენოდაც იოლად წავალ. მაშ. წავა. ჩემო მეგობარო. და ტერე-
სას გადაეცო. თუ სურს შექთად სამსახურო. მხოლოდ ჯილდოსა-
თვის. გიმეორებ. *bene quidem.* * თუ არადა ისევ ძველებურად
მეგობრებად დაერჩეთ. მაგრამ იცოდე კი. სანჩო, ვიდრე სამტრე-
დეში საკენკი იქნება, უმტრედოდაც არ დარჩება და უხეირო ნა-
დავლს კარგი იმედი სჯობია. ასე იმიტომ ვამბობ, გაჩვენო, რომ
ანდაზები შენზე ნაკლებად როდი მცოდნია. აი, ჩემო მეგობარო. ჩე-
მი უკანასკნელი სიტყვა ეს არის. თუ ჩემთან ერთად იმავე მიზნის
ღევენაში მუქთად სამსახური არ გინდა, შენთვის დარჩი, ღმერთმა
მშვიდობა მოგცეს. საკურველმტვირთველს ადვილად ვიშოვი, უფრო
ბეჯითს, დამჯერეს, ხეირიანს და ამასთანავე არა ისეთ ყბედს,
როგორიც შენა ხარ.

ღონ კიხოტის ამ გადაჭრილი სიტყვის შემდეგ სანჩოს გული
დაუდუნდა და თვალებზე ბინდი გადაეკრა; აქამდის დარწმუნე-
ბული იყო, რომ მისი ბატონი არავითარი ქვეყნიერი სიმდიდრის
გულისათვის უიმისოდ ახალ მოგზაურობას არ იკისრებდა.

დაფიქრებული საქურველმტვირთველი რომ ამ ყოყმანში იყო, რაინდის ოთახში სამსონ კარასკო შემოვიდა და თან დისწული და დიასახლისი შემოჰყვენენ. მათ ძალიან უნდოდათ გაეგოთ, რით მოახერხებდა ბაკალავრი დონ კიხოტისათვის ახალი ფათერაკების საქებნელად გამგზავრება გადაეფიქრებინა. ცნობილი ხუმარა სამსონი თავშეკავებული დაცინვის ღიმილით მივიდა რაინდთან, როგორც პირველად, ახლაც ისე აკოცა და მქაზე ხმით უთხრა:

— ჰოი, მშვენებავ მოგზაურ რაინდებისავ, მხედართა სხივცისკროვანო მნათობო, სიამაყევ და დიდებავ ესპანეთის ერისაო! ინებოსმცა ყოვლად ძლიერმან უფალმან, რათა იმ პირთ, რომელთაც განუზრახავთ შენი მესამე გამგზავრება დაგიშალონ, თვით ვერა ჰპოვონ თვისთა სურვილთა ლაბირინთისაგან გამოსვლა და ვერასოდეს ვერ ეღირონ იმით დატკობბას, რაიცა მომეტებულად სურთ.

მერე დიასახლისს მიუბრუნდა და უთხრა:

— ახლა თქვენთვის, წმიდა აპოლონიასადმი ლოცვებით მიმართვა საკმარისი აღარ არის, რადგან გავიგე, რომ ზენაარის უცვლელი ნების ძალით რაინდმა დონ კიხოტმა თავისი უმადლესი განზრახვა აღსრულებაში უნდა მოიყვანოს. ჩემს სინდისს მძიმე ლოდით დაცვირთავ, არ ვურჩიო მას, რომ საჭიროა ახლავე ეს უმოქმედო ცხოვრება დაუტევოს და თავისი უშიშარი მკლავის ძალა და შეუდრეკელი გულის დაუსრულებელი სიკეთე ხელახლად მოუვლინოს ქვეყანას. ნუ უკვე მოაკლებს იგი თავისი უმოქმედობით უკანასკნელ იმედს უბედურთა, ნუ მოგვაკლებს ჩვენ ყველას მოგზაური რაინდობისაგან გამომდინარე სიკეთესა. გასწით, დიდებულო რაინდო დონ კიხოტო! რამდენიც ჩქარა წახვალთ. იმდენი უკეთესი იქნება და, ვინიცობაა თქვენს პატიოსან მისწრაფებას რამე გადაეღობოს წინ, გახსოვდეთ, რომ აქ არის კაცი. თავისი სიცოცხლით და ქონებით თქვენს სამსახურად გამოზადებული, რომელიც მასთანვე დიდ ბედნიერებად ჩათვლიდა, რომ თქვენ საქურველმტვირთველად გახდომა შეძლებოდა.

ეს რომ დონ კიხოტმა გაიგონა, წელში გაიმართა და უთხრა სანჩოს:

— არ გითხარი, სანჩო, საქურველმტვირთველის შოვნა არ ვამიპირდება-მეთქი! ხედავ, ვინა მთანხმდება საქურველმტვირთველად გამიხდეს! თვით შეუდარებელი ბაკალავრი სამსონ კარასკო, სალამანკის სკოლათა ეზოების ყველა გართობისა და მხიარულების მეთაური, ჭკუიანი, მარჯვე, ხელოვანი, წყნარი, ფრთხილი. შიმშილისა და წყურვილის მოთმინებით ამტანი. სიცივისა და სიცხის არაფრად ჩამგდები, — ერთი სიტყვით — ყველა იმ ღირსებათა

მქონე, რაც რაინდთა საჭურველმტვირთველთათვის საჭირო არის. ხომ ღმერთს გავარისხებ, რომ ჩემი პიროვნების სარგებლობისათვის მეცნიერების ეს ძვირფასი ჭურჭელი დავამსხვრიო, მწერლობის ბურჯი ძირს დავცე და ძირშივე მოვკვეთო საპატიო და თავისუფალ ხელოვნებათა ეს ტანკენარი სარო. არა, დაე, ეს ახალი სამსონი თავის ქვეყანაში დარჩეს და თავისი სამშობლოს დამშვენებით ასახელოს და დაამშვენოს თავისი მოხუცი მშობლების ჭაღარაც, ხოლო მე ვიპოვი სხვა საჭურველმტვირთველს, რადგან სანჩო ამაზე უარს მეუბნება.

— არა, არა, უარს არ ვამბობ! — დაიყვირა სანჩომ და თვლები ცრემლებით ავესო, — არავის ვატყვევინებ, რომ ჩემი ბატონის პურ-მარილი ვერ დავაფასე. მადლობა ღმერთს, ეს ბიწიერება, ეს სიგლახე არც მე, არც მამაჩემს და არც პაპაჩემს არ გვჭირებია; ამას მთელი ჩვენი სოფელი მიმოწმებს, თუ რა ხალხი იყო პანსები. ამასთან თქვენი სიტყვიდან ვხედავ. რომ ჩემთვის სიკეთე გსურთ და, თუ ჯამაგირის დანიშვნა გთხოვეთ, ეს მხოლოდ ჩემი ცოლის სასიამოვნოდ ვქენი. იმან თუ ერთი თავში ჩაიღო რამე. მთელ წვეს გამოსწოვს, მანამ თავისას არ გაიყვანს. მაგრამ, დაე. დედაკაცი დედაკაცად დარჩეს, კაცი კი კაცად უნდა იყოს და მეც ჩემს ოჯახში და ყველგანაც მამაკაცად მინდა ვიყო. ვინც რა უნდა ჰქნას და ვინც რა უნდა თქვას. მაშ, ჩემო ბატონო. ანდერძი მოამზადეთ, რომ ველარავინ წამოგედვას, და შემდეგ დაუყოვნებლივ გზასაც გაუდგეთ; ბატონ ბაკალავრს სინდისს ნულარ დევუძიმებთ. როგორც ის ამბობს, სინდისი აიძულებს მას დააჩქაროს თქვენი მოწყალეობა—მესამედ გაუდგეთ გზას ქვეყნიერების დასავლელად. ჩემი თავი თქვენს საჭურველმტვირთველად მომირთმევი და აღთქმას გიღებთ. უფრო პატიოსნად და ბეჯითად გემსახუროთ, არა იმათზე ნაკლებ. ვიღრე ოდესმე მოგზაურ რაინდთა საჭურველმტვირთველებში ყოფილან. ანუ კვლავ იქნებიან.

ბაკალავრმა რომ სანჩოს სიტყვა მოისმინა, გაოცებული დარჩა; თუმცა ღონ კიხოტის ისტორიის პირველი ნაწილი წაკითხულიც ჰქონდა, მაინც ვერ წარმოედგინა, თუ ჩვენი საჭურველმტვირთველი სინამდვილეში ისეთი კარგი და სასაცილო იქნებოდა, როგორც წიგნი იყო. მაგრამ ახლა, როცა გაიგონა, რომ საჭურველმტვირთველი ამბობდა: ანდერძი მოამზადეთ, რომ „ვეღარავინ წამოგედვასო“, იმის ნაცვლად, რომ ეთქვა: „ვეღარავინ წამოგედავოსო“, მან დააჯერა ყველაფერი, რაც სანჩოზე წაეკითხა და დარწმუნდა, რომ ბატონიცა და მისი მსახურიც

ჩვენი დროის, უპირველესი გიყები არიანო; გუნებაში კი გაიფიქრა, ასეთი ორი ჭკუადამთხვეული კაცი ქვეყნად ჯერ არავის უნახავსო.

ბოლოს და ბოლოს, საქმე იმით გათავდა, რომ სანჩო და დონ კიხოტი ერთმანეთს გადაეხვივნენ და ერთგულ მეგობრებად განწორდნენ იმ გადაწყვეტილებით, რომ მათთვის ქურუმად ქცეულ კარასკოს რჩევის თანამად სამი დღის შემდეგ გასამგზავრებლად მომზადებულიყვნენ. ამ ხანში შეიძლებოდა ყველა საგზაოდ საჭირო საგნის მომზადება, ფარისა და ზუჩის საცხვირის შოვნაც, რაც დონ კიხოტს უნებვლად უნდოდა. და კარასკოც მის შოვნას დაჰპირდა, რადგან იცოდა, რომ ერთ მის მეგობარს ჰქონდა ასეთი ზუჩი და სიამოვნებით გასცემდა მას, ვინაიდან ზუჩი უანგსა და ობს მთლად შეეკამა და მისი გაუფერავი ფოლადი სრულიად აღარ ელავდა და ბრწყინავდა. განა აიწერება, დისწულმა და დიასახლისმა რა წყევლა-კრულვა და შეჩვენება დააყარეს ბაკალავრს?! სულ თმებს იგლეჯდნენ. პირისახეს ისოკდნენ და ცხედარზე დაქირავებული, ხელოვანი მომტირლების მსგავსად ტიროდნენ ისე უნუგეზოდ, თითქოს დონ კიხოტი ახალი ფათერაკების საძებნელად კი არ მიემგზავრებოდა, არამედ თავისი სამარის გასათხრელად მიდიოდა. იღუმალი განზრახვა, რამაც კარასკო აიძულა დონ კიხოტი მესამე გამგზავრებაზე დაეყოლებინა, შემდეგში განმეორდებოდა. ამ საგზაზე ბაკალავრი მოვლელსა და დღაქს წინდაწინ მოელაპარაკა და იმათაც მოუწონეს.

გამგზავრებამდის დარჩენილი სამი დღის განმავლობაში დონ კიხოტმა და სანჩომ ყოველივე მოამზადეს, რაც კი მოგზაურობისათვის საჭირო იყო. შემდეგ სანჩომ თავისი ცოლი, დონ კიხოტმა დისწული და დიასახლისი დაამშვიდეს, და ერთ მშვენიერ საღამოს, ყველასგან ნამალევად, სახლიდან გავიდნენ. მარტო ბაკალავრმა იცოდა მათი წასვლის დრო და ნახევარ მილზე კიდევ გააცილა ისინი. ამ ჯერობაზე ჩვენი მგზავრები ტობოსოსკენ მიმავალ გზას დაადგნენ, დონ კიხოტი სახელოვან როსინანტზე. ხოლო სანჩო ჩვენ ნაცნობ ვირზე მჯდარი. საჭურველმჭვირთველს თან საგზალით სავსე ხურჯინი და ფულით გატენილი ქისა ჰქონდა, რაც მას ყველა მოულოდნელი შემთხვევისათვის რაინდმა ჩააბარა. გამოთხოვებისას სანჩონი გადაეხვია დონ კიხოტს და ქმუდარებოდა, ყველა შენი მარცხი და გამარჯვება შემატყობინებ. პირველი გამახარებს, ხოლო უკანასკნელი ცრემლებს მალგრევიქებსო, * როგორც ამას მეგობრობის კანონი მოითხოვსო. დონ კიხოტი თხოვნის ასრულებას დაჰპირდა. სამსონი სოფელში დაბრუნდა და ორივე მგზავრი დიდებულ ქალაქ ტობოსოსკენ გაემართა.

სადაც მოთხრობილია, თუ რა შეემთხვა დონ კიხოტს თავისი მიჭნურის დულსინეა ტობოსელის სანახავად გამგზავრების დროს

„კურთხეულ იყოს სახელი ყოვლისშემძლე ალაჰისა!“ — გაიძახის სიდ ჰამეტ ბენენჰელი თავისი მოთხრობის მეორე თავის დასაწყისში. „კურთხეულმც იყოს სახელი ალაჰისა!“ — სამჯერ შესძახებს იგი და შემდეგ იწყებს ამ თავს უფლისადმი ქების შესხმით, რადგან დონ კიხოტი და სანჩო პანსა უკვე ტრიამინდორზე იმყოფებიან და ამ სასიამოვნო ისტორიის მკითხველებსაც ეცოდინებათ, რომ ამ წუთიდან იწყება დონ კიხოტის ახალი გმირობანი და მისი საჭურველმტვირთველის ოხუნჯობანი. ისტორიკოსი სთბოეს მკითხველს — შესანამნავე იღალგოს წინსწდელი რაინდულ საქმეები დაიფიქროს, რათა ბეჯითად აღევნოს თვალყური იმას, რასაც ახლა ჩაიდენს ტობოსოცენ მიმავალ გზაზე, იმის მსგავსად, როგორც უწინდელები მონტიელის მინდორზე დაიწყეს და მიუდგომლად რომ ვთქვათ, რასაც ისტორიკოსი ითხოვს — სულ არაფერია იმასთან შედარებით, რასაც გვპირდება.

დონ კიხოტმა და სანჩომ თავი მარტო დაიუკლეს და, ის იყო სამსონი განშორდათ, რომ როსინანტმა ჰინტინი დაიწყოს, ზოლო ვირმა ყროყინი მორთო. რაინდმა და საჭურველმტვირთველმა ეს კეთილი საქმისა და ბედნიერების მომასწავებელ ნიშნად ჩათვალეს. ვირის ყროყინი უფრო ხანგრძლივი და ხმამაღალი იყო ცხენის ჰინტინზე და აქედან სანჩომ დაასკვნა, რომ მისი ბედნიერება და გამარჯვება ბატონის ბედნიერებაზე უარესად დიდი და გარდამეტებული იქნებოდა; და ამ დასკვნას ერთ რაღაც ჩვენთვის უცნობს და, ალბათ, მისთვის კარგად ცნობილ სამოსამართლო ასტროლოგიაზე ამყარებდა, თუმცა ისტორია ამას სულაც არ განმარტავს: ცნობილია მხოლოდ ის, რომ, როცა სანჩო წაიბორძიკებდა ან მიწაზე ეცემოდა, ყოველთვის სახლიდან გამოსვლას ნანობდა და ამბობდა: რომ წაბორძიკებიდან ან წაქცევიდან იმის მეტი კეთილი არა გამოვიდოდა რა — ან კისერი უნდა მოეტეხა, ან ტანისამოსი დაეგლიჯა; გულუბრყვილოც იყო, მართალია, მაგრამ ამ შემთხვევაში მისი მსჯელობა, უნდა დავეთანხმოთ, სიმართლეს ბევრად როდია მოკლებულა.

— ჩემო მეგობარო, — უთხრა დონ კიხოტმა, — რამდენიც მივდივართ, იმდენად უფრო ბნელდება ღამე და ჩქარა, მე შგონია, ისე დაბნელდება, დილასაც კი ვერ მივალწევთ ტობოსოს; შე კი

სხვა ფათერაკების ძებნის დაწყებამდე მინდა იქ შევიარო და უბაღლო დუღსინეას ვთხოვო, გზა დამილოცოს და ნება დამართოს. იმედი მაქვს და არათუ იმედი მაქვს, — მტკიცედაც ვარ დარწმუნებული, გამარჯვებული და ძღვევამოსილი გამოვიდე ყოველგვარი საშინელი ფათერაკიდან, რადგან მოგზაურ რაინდთა ვაჟ-კაცობას ისე არაფერი აძლიერებს, როგორც მიჯნური ქალის მათ-ღამი კეთილმდირეკილება.

— მეც აგრე მგონია. — მიუგო სანჩომ, — მაგრამ ვეჭვობ, ვაითუ თქვენი მიჯნური ისეთ ადგილს ვერა ნახოთ და ვერ ელაპარაკოთ, რომ მისგან თქვენი დალოცვა შეიძლებოდეს. საქონლის ბაჟის ღობის გადამიდან თუ დაგლოცავთ, სადაც მე ვნახე იგი. როდესაც სიერა-მორენის ხეობაში თქვენს დამთხვეულობაზე წერილი მივუტანე.

— საქონლის ბაჟის ღობე?! — შეჰყვირა დონ კიხოტმა. — სანჩო, ნუთუ მართლა წარმოგიდგენია, რომ ის ვარსკვლავი და მთელი ქვეყნის მშვენება, რომლის ღირსეულად შექება ვერავის ძალუძს, მართლაც ბაჟის ღობის გადამა ნახე? ცდები, ჩემო მეგობარო. წენ იგი სხვებზე არ შეგვეძლო გენახა, თუ არა რომელიმე დიდებული სამეფო სასახლის აივანზე ან შუშაბანდში.

— შეიძლება ასეც იყოს, — მიუგო სანჩომ. — მაგრამ მე ის საქონლის ბაჟის ღობედ მომეჩვენა, თუ მეხსიერება არა მალაატობს.

— ასეა თუ ისე, მაინც წავიდეთ იქ, სანჩო, — უთხრა დონ კიხოტმა. — და სადაც არ უნდა დავინახო იგი. სარკმელში, კედელთან, ჭურჭულთანში თუ ბაღის მესერს იქით. სულ ერთია: დაე, ჩემს თვალთა მზერას დაეცეს მისი მზისდარი სიტურფის თუნდოღნავი სხივი, — უმალ გონება გამინათლდება, სული გამიკაჟდება და შემდეგ ველარავინ შემედრება ჭკუითა და სიმამაცით.

— მართალი რომ ვთქვა, ჩემო სენიორ, — უბასუხა სანჩომ, — როცა თვალთა ჩემთა იხილეს ეს მზე — სენიორა დუღსინეა ტობოსელი. იგი არც იმდენად ბრწყინავდა, რომ მისგან ნატყორცნი სხივები დამენახა. მაგრამ იქნება ეს იმიტომ მოხდა, რომ, როგორც მოგახსენეთ, მაშინ მისი ბრწყინვალეობა ხორბალს ცხრილავდა და ამ გაცხრილვისაგან აღენილმა მტვერმა მისი სახე დააბნელა.

— სანჩო, ნუთუ მაინც არ იშლი და ფიქრობ, ვითომც დუღსინეა ხორბალს ცხრილავდა, როდესაც იცი, რომ ეგ საქმე მისი ღირსების შესაფერი არ არის? — უთხრა დონ კიხოტმა, — და სრულიადაც არ შეეფერება იმას, რასაც ჩადიან და აკეთებენ დიდებული მანდილოსნები, რადგან ისინი შექმნილნი და გაჩენილნი

არიან სულ სხვა შექცევათა და საქმეთათვის, რაც არბალეტის გასროლის მანძილზეც კი ამქლავნებს მათ სახელოვნებას? ნუთუ ჩვენი დიდი პოეტის ლექსები დაგავიწყდა, სანჩო, სადაც აწერილია, თუ რა საქმიანობას ეწეოდა თავის ბროლის სასახლეში ოთხი წინამა: * აი საყვარელი ტახოს ანკარა წყლის სიღრმიდან აღმოჩნდა მათი თავები; აი დასხდნენ ისინი მწვანე მდელოზე და, როგორც ენაწყლიანი პოეტი ამბობს, მარგალიტით, ოქრომკედით და აბრეშუმისაგან ძვირფასი ქსოვილების ქარგვა იწყეს. ასეთივე საქმიან იყო გართული, ალბათ, ჩემი ქალბატონიც, სანჩო, და ასეთ ხელსაქმეზე უნდა მიგვესწრო ნისთვის. მე ვშიშობ კიდევ და ძალიანაც ვწუხვარ, იქნებ, ჩემი გმირული საქმეების ისტორია (რაც, როგორც ამბობენ, უკვე დაბეჭდილია) ერთ-ერთი იმ ურწმუნო ჩემი მტრის—ბრძენ ჯადოქრის მიერ იყოს დაწერილი; იქნებ, მან ერთი ამბავი მეორეთი შეცვალა, ოდნავი სიმართლის გარეგით ათასი ჭორითა და სიცრუით გაავსო იგი და, ასე გატაცებულმა, იწყოს სულ სხვა ფათერაკების მბობა, რაც ამ მართალი ისტორიის გაგრძელებას არც კი შეეძება. ჰოი, მოშურნეობავ, დაუსრულებელ უბედურებათა წყაროვ, ჰოი, ჰიავ, ყოველგვარი სიკეთისა და სიქველის მღრღნელო! სანჩო, ყველა სხვა ბიწიერება რაღაც სიტკბობასა და სიამეს მაინც ჰკვირის ხოლმე აღაღიანს, მარტოოდენ მეშურნეობას თანა სდევს მწუხარება, გაბოროტება და გააფთრება.

—ღიახ, ღიახ, სწორედ მეც აგრე ვფიქრობ, — გააწყვეტინა სანჩომ, — სანაძლეოს დავდებ, თუ იმ წიგნსა თუ ისტორიაში, რომელიც, როგორც ბაკალავრი კარასკო ირწმუნება, მას წაუკითხავს ჩვენს შესახებ, მეც ისე არ ვიყო გაათახული, რომ, ვინ იცის, ჩემს კარგ სახელსა და ღირსებას ზოგიერთი მქლე ქოსმენივით ლაფში სვრიან, ის კი ოჩნობს, არ მიდის. ფეხებით თითქოს გზასა ჰკვის, ბღღვირსა და კორიანტელს აყენებს, თუმცა, ღმერთმანი, ჩემს სიცოცხლეში არც ერთ ჯადოქარზე ცუდი სიტყვა არ მითქვამს: ამასთან ისე ღარიბიცა ვარ, რომ, მგონია, ვერავის ვერ აღვუძრავდი შურს. იმას თუ დამაყვედრებენ, რომ ჩემი ენა ვერ დამიბამს, და თუ მოვიფიქრებთ, რომ ისე ბოროტი არა ვარ, როგორც მიაბიტი და ბრიყვი, მაგრამ ყველაფერ ამას ჩემი გულუბრყვილობის ფართო საბურველით ვფარავ, რაც მუდამ ბუნებრივია, და თავსაც არასოდეს მოვიკატუნებ. მასთან, ამას გარდა სხვა ღირსებებიც რომ არ გამაჩნდეს, რომ ყველაფერი ბეჭითად მწამს, რის რწმენასაც ჩვენი წმიდა რომის კათოლიკური ეკლესია გვიბრძანებს, რომ ებრაელთა მოსიხსლე მტერი ვარ, * მაშინ, მგონია. ესეც საკმაო იქნება, რომ თქვენმა ისტორიკოსებმა თავიანთ ნაწერებში

ჩემი დანდობა იქონიონ. მაგრამ, დაე, რაც სურთ, ისა სწერონ; საწყალი ვიყავ და საწყალი დავრჩები; არც არაფერი მოვიგე, არც არაფერი წავაგე და იმ წიგნის გამო, რომელშიაც მე მომაქციეს და ერთი ხელიდან მეორე ხელში გადავდივარ, მართალი მოგახსენოთ, იმდენს ვწუხვარ, რამდენსაც დამპალ ლელვზე.

— სანო, — უთხრა დონ კიხოტმა, — შენმა სიტყვებმა ჩვენი დროის ერთი სახელოვანი პოეტის სიტყვები მომაგონა, მეტად ვესლიანი სატირა რომ შეთხზა კურტიზან ქალებზე, მაგრამ იქ ერთ-ერთი მათგანი არ მოიხსენია, რადგან მისი გაკილვა აშკარად ვერ გაბედა, და ამიტომ გამოურკვეველი შეექნა, იყო თუ არა ის ქალი კურტიზანი. ამ უყურადღებობით გაცეცხლებულმა ქალმა პოეტთან მიირბინა და ჰკითხა, ხელი რად ამაღე და სხვებთან ერთად რად არ მომიხსენიეო; შემდეგ სთხოვა — შენი სატირის ნაკლი შეავსე და ჩემი სახელი დამატებით შიგ შეიტანე, თორემ საქმე ცუდად წავივაო. პოეტმა საჩქაროდ აღასრულა მისი სურვილი და ისე ლაზათიანად გაათხზა, რომ ათასი გამღლის ენაც ვერ გაათხზავდა ისე. მანდილოსანი ამით ძალიან კმაყოფილი დარჩა, რადგანაც ამის შემდეგ ცნობილი შეიქნა, თუმცა ცუდი სახელითაც. აქ არ შეიძლება ის მწყემსიც არ გავიხსენო, რომელმაც მხოლოდ იმიტომ, რომ სამარადქამისოდ სახელი გავითქვაო, ქვეყნის ერთ-ერთ შვიდ საკვირველებათაგან შერიცხული დიანას შესანიშნავი ტაძარი გადაწვა და, თუმცა ბევრსაც ეცადნენ მისი სახელი დაეკარგათ, არც წერილობით, არც ზეპირად არსად მოეხსენებინათ, რომ მისი ნატვრა არ ასრულებულიყო და უკვდავი არ შექმნილიყო, მაინც ჩვენ ვიცით, რომ იმ მწყემსს ჰეროსტრატე ერქვა. კვლავ მაგონდება, თუ რა შეემთხვა დიდებულ იმპერატორ კარლოს მეხუთეს ერთ რომაელ აზნაურთან. ერთხელ იმპერატორმა რომში მოისურვა დაეთვალიერებინა როტონდის * შესანიშნავი ტაძარი, რომელსაც ძველად ყველა დმრთის ტაძარი ეწოდებოდა. ახლა კი სამართლიანად ყველა წმიდის ტაძარს ეძახიან. წარმართობის დროის რომში აგებულ ყველა შენობათაგან ის ყველაზე უფრო კარგადაა შენახული და დაცული და სხვა შენობებზე უკეთესი მოწმეა მის მშენებელთა დიდებისა და შემძლეობისა. მას ნახევარი ფორთოხლის ფორმა აქვს, არაჩვეულებრივად დიდი და ძლიერ ნათელი, თუმცა სინათლე შიგ, შეიძლება ითქვას, მხოლოდ ზივით მდებარე ერთი მრგვალი ხვრელიდან ჩადის. სტუმარი იმპერატორი, ამ ღია ხვრელთან მდგარი სწავლდა შენობას, ხოლო მის გვერდით იდგა ერთი რომელიღაც აზნაური და დაწვრილებით უხსნიდა მას ამ გრანდიოზული

და ღირსშესანიშნავი ხუროთმოძღვრების სილამაზესა და მშვენიერებას. როცა იმპერატორი ამ ხერელს შორდებოდა, აზნაურმა უცებ უთხრა მას: „ხელმწიფეო, არ შემიძლია თქვენი უდიდებულესობის წინაშე ჩემი ახირებული აზრი დაეფარო, სულ რომ მოსვენებას არ მაძლევდა, რა ხანსაც თქვენ იმ ხერელის პირას იდექით. სულ ის მინდოდა, ხელი მეკრა თქვენთვის და თქვენი სიკვდილით ამქვეყნად უკვდავი შექვმნილიყავ“.

„არ შემიძლია მადლობა არ გადაგიხადოთ თქვენი ცუდი სურვილის აუსრულებლობისათვის, — მიუგო იმპერატორმა, — და რომ კვლავ ესრეთ უქვეშევრდომილეს ცთუნებაში არ შეგიყვანოთ, ამიერიდან, სადაც მე ვიქნები, იქ ყოფნას გიკრძალავთ“. ეს რომ უთხრა, იმპერატორი ალერსიანად გამოეთხოვა იმ აზნაურს და მდიდარი საჩუქარიც უბოძა. ყველაფერი ეს გვაჩვენებს, სანჩო, თუ ადამიანში რაოდენად დიდია სურვილი — თავის თავზე ყველა ალაპარაკოს. როგორა გგონია, რა იყო მიზეზი, რომ ჰორაციუსი, აზჯრით დამძიმებული, ხიდიდან, ტიბრში რომ გადავარდა? * მუციუს სცევოლა რამ აიძულა გახურებულ რკინაზე ხელი დაეზრაკა? * კურციუსი რამ შეაგულიანა რომის შუაგულ აღმოხეტქილ ცეცხლის უფსკრულში ჩავარდნილიყო? * რამ შთააგონა კეისარს იმდენი ბოროტის მომასწავებელი ნიშნების შემდეგ რუბიკონი გადაელახა? დასასრულ, თუ მაგალითებს ამ ჩვენი დროიდან მოვიყვანთ, ახალ ქვეყანაში რამ აიძულა ერთი მუჟა მამაცი ესპანელები, რომლებსაც მხნე კორტესი * წინამძღოლობდა, თავიანთი ზომალდები წყალში ჩაეძირათ და უკაცრიელ ნაპირას მარტონი დარჩენილიყვნენ? ყველა ეს და მასთან სხვა დიადი და სხვადასხვა ღვაწლი იყო, არის და იქნება თავის გამოჩენის სურვილით ჩადენილი ღვაწლი, რაც მომაკვდავ ადამიანებს მათი სახელოვანი გმირობით დამსახურებულ უმაღლეს ჯილდოდ და უკვდავებად მიაჩნიათ; მართალია, ჩვენ ქრისტიან კათოლიკებსა და მოგზაურ რაინდებს უფრო მეტად შეგვფერის ჩვენთვის ზეციერ სავანეში გამზადებული საუკუნო დიდებისკენ მივისწრაფოდეთ, ვიდრე იმ წარმავალ და ამაო თავის გამოჩენისაკენ, რის მიღწევაც სააქაოს შეიძლება და რაც ამ ქვეყანასთან ერთად გაქრება. ამიტომ, სანჩო, ჩვენი საქმენი იმ სარწმუნოების სწავლას დაუქვემდებაროთ. რომლის წიაღსა შინა მყოფობის ბედნიერება გვაქვს. ჩვენი სიამაყე დევების ხოცვით დავიცხროთ, შური სულგრძელობით დავითრგუნოთ, რისხვა სიმშვიდით და გულგრილობით ვაფიქარწყლოთ, სიხარბე — მარხულობითა, ძილი — მცირედი საჭმელითა და ბეჭითი მღვიძარებითა, დასასრულ, ვნებანი და ხურუმი — ერთგულებითა, როგორითაც რჩეულ მიჯნურთადმი

ვართ დავალებულნი; მცონარება ქვეყნის ოთხივე ნაწილის მოვლით ვძლიოთ და იქ შემთხვევები ვეძებოთ, რომელნიც არათუ მარტო ქვემარტო ქრისტიანებად, არამედ სახელოვან რაინდებადაც შეგვქმნიან. აი, სანჩო, ის საფეხურები, რომლითაც შეიძლება და ჭერარს უკვდავებამდის მივალწიოთ.

— ყველა ეგ ძალიან კარგად მესმის, — მიუგო სანჩომ, — მაგრამ წყალობა მოიღეთ და, მე რომ ეკვი მაწუხებს, იმ გამიხსენიოთ.

— შენ გინდოდა, სანჩო, გეთქვა, მე რომ ეკვი მაწუხებს, ის ამიხსენიოთ, — შეუხსწორა დონ კიხოტმა. — მითხარ და როგორც შემიძლია, ავიხსნი.

— ერთი მიბრძანეთ, ის იულიოსები და ავგუსტოსები და თქვენგან ჩამოთვლილი სხვა სახელოვანი რაინდები ახლა სად არიან? — ჰკითხა სანჩომ, — ისინი ხომ ყველანი დაიხოცნენ?

— წარმართნი, უეჭველია, ჯოჯოხეთში არიან და ქრისტიანნი, თუ ამქვეყნად მართალ ცხოვრებას ატარებდნენ. — სამოთხეში ან სალხინებელში განისვენებენ.

— კარგი და პატიოსანი, — უთხრა სანჩომ. — ახლა კიდევ ეს მიბრძანეთ: იმ დიდებული ხალხის საფლავზე მუდამ გაუქრობელი ვერცხლის ლამპარი ანთია? მათი აკლდამები ფარჩით არიან შემკული? მათი სამლოცველოს კედლები ყავარჯნებით, სუდარებით, ზმის კულულებით, ცვილის ფეხებითა და თვალებითაა მორთული? * და თუ ეს ასე არაა, მაშ რა ამშვენებს მათ?

— წარმართთა აკლდამები, — მიუგო დონ კიხოტმა. — მეტნაწილად უძვირფასესი ტაძრები იყო. აი, სახელდობრ: იულიოს კეისრის ნეშტი რომში უზარმაზარი ქვის პირამიდის ქვეშ არის დაკრძალული, ახლა რომ წმიდა პეტრეს ნემსს * ეძახიან. იმპერატორ ადრიანეს აკლდამაა ერთი სოფლის ოდენა ციხე-დარბაზი, წინათ მას Moles Hadriani-ს * ეძახდნენ, ახლა კი იგი წმიდა ანგელოზის ციხე-დარბაზია რომში. დედოფალმა არტემიზამ თავისი მეუღლე მაეზოლე ისეთ აკლდამაში დაკრძალა, რომ იგი ქვეყნიერების ერთ-ერთ შვიდ საკვირველებად ითვლება. მაგრამ ჩემ მიერ ჩამოთვლილი არც ერთი აკლდამა ან სხვა წარმართული სამარხი არ ყოფილა მორთულ-შემკული არც სუდარებით, არც საჩუქრებით, არც შემოწირულებით, რის მიხედვითაც შეიძლებოდა დაგვესვენა, რომ იქ დაკრძალულებს წმიდანებად თვლიდნენ.

— მეც სწორედ ამის გაგება მსურდა, — უთხრა სანჩომ. — ახლა ეს მიბრძანეთ, ჩემო ბატონო, რას უფრო ამჯობინებდით დევის მოკვლას თუ მკვდრის აღდგენას?

— ამაზე პასუხის გაცემა ძნელი როდია, — მიუგო ღონ კიხობმა, — რა თქმა უნდა, მკვდრის აღდგენას.

— ახლა კი ჩაგვიკირეთ! — წამოიძახა სანჩომ. — მაშ თქვენ თანახმა ხართ, რომ იმათი დიდება, ვინც მკვდრები აღადგინა, ბრძებს მხედველობა, კოჟლს ფეხები და სუსტებს ჯანმრთელობა დაუბრუნა და ვისი ნაწილებისა და აკლდამების წინაშეც მუდამ მუხლმოდრეკილი მლოცველი ხალხის ბრბო დგას და ანთებული ლამპრები კაშკაშებენ, მათი დიდება-მეთქი — სააქაოსაც და საიქიოსაც ყველა წარმართ იმპერატორსა და ყველა ოდესმე არსებულ რაინდზე მაღლა დგას?

— სავსებით გეთანხმებით, — მიუგო ღონ კიხობმა, — ეს ქეშპარიტებად მიმაჩნია.

— მაშასადამე, წმიდანთა სხეულსა და ნეშტს, — განაგრძობდა სანჩო, — გააჩნია ისეთი დიდება, სიკეთე ან, როგორც სხვანაირად იტყვიან, პეროგატივა, რომ ჩვენი უწმინდესი დედა-ეკლესიის ნებართვითა და მოწონებით მათ ამკობენ ჩაუქრობელი ლამპრებით, სანთლებით, სულარებით, ყავარჯნებით, სურათებით, თმის კულულებით, თვალებითა და ფეხებით, — და ყველაფერი ეს ანმტიციტებს ღვთის მოსავობას და ამრავლებს ქრისტიანულ სახელსა და დიდებას. თვით მეფეებიც კი ატარებდნენ მხრებით წმიდანთა სხეულს ან ნეშტს, ლოშნიან მათი ძვლების ნარჩენებს, იმით რთავენ და კაზმავენ თავიანთ სამლოცველოებსა და ყველაზე საპატიო საკურთხეველებს.

— დამთავრე თუ არა? — უთხრა ღონ კიხობმა, — ძალიან საყურადღებოა შევიტყო, მაგით რის თქმა გსურს?

— იმისი, რომ არა სჯობია, ვეცადნეთ, წმიდანები შევიქნეთ? ამ გზით მოკლე ხანში იმ დიდებასა და სახელს მივალწევთ, რომელსაც ასე მიველტვით. ხოლო, იცით თუ არა, სენიორ, გუშინ ან სამი დღის წინათ (ასე იმიტომ ვამბობ, რომ ეს ამბავი სულ ახლახან მოხდა) წმიდანად შერაცხეს სამი ფეხშიშველი ბერი და ახლა დიდ ბედნიერებად ითვლება, შეეხონ ან ემთხვიონ იმ რკინის ჯაჭვებს, ისინი წელზე რომ ირტყამდნენ სხეულის დასათრგუნავად? ამ ჯაჭვებს ახლა უფრო მეტ პატივსა სცემენ, ვიდრე როლანდის ხმალს, არსენალში რომ ინახავს ჩვენი ბატონი მეფე, ფარავდეს მას ღმერთი! სხვა, ჩემო ბატონო, გამოდის, რომ რომელიმე უბრალო ბერად ყოფნა სჯობია. მთელ ქვეყანაზე დიდად სახელგანთქმულ მოგზაურ რაინდად ყოფნას. ოცდაოთხი მოსანანიებელი და სხეულის დამთრგუნავი დარტყმა უფრო სათნოა

ღვთისთვის, ვიღრე ორი ათასი შუბის ძველება, სულ ერთია, ვის წინააღმდეგ, ღვეები იქნებიან ისინი, ურჩხულები თუ ანდრიაკები.

— თანახმა ვარ, — მიუგო ღონ კიხოტმა, — მაგრამ ყველანი ხომ ბერები არ გავხდებით; უფალს სამოთხეში თავისი რჩეულნი მრავალგვარი გზით შეჰყავს, ჩემო მეგობარო! რაინდობაც სარწმუნოებრივი ორდენია, სამოთხეშიც არიან წმიდა რაინდები.

— იქნებ კიდევ არიან, — თქვა სანჩომ, — მაინც იქ ბერი უფრო მეტია.

— ეს იმიტომ, რომ ქვეყანაზე ბერებიც რაინდებზე მეტნი არიან, — უთხრა ღონ კიხოტმა.

— მე კი მგონია, — თქვა სანჩომ, — ქვეყანაზე მოგზაური რაინდიც ბევრია.

— რასაკვირველია, ბევრია, მაგრამ ისეთი ძალიან ცოტაა, მოგზაურ რაინდად წოდების ღირსი რომ იყოს, — შენიშნა ღონ კიხოტმა.

ამგვარ ლაპარაკში მათ მთელი დღე და ღამე გაატარეს, არავითარ მნიშვნელოვან ფაქტურას არ წაწყდომიან. ღონ კიხოტს ეს ძალიან აღონებდა. მეორე დღეს ძლივს დიდებული ქალაქი ტობოსო დაინახეს და, რამდენადაც აქან რაინდი გაახარა, იმდენად საჭურველმტვირთველი დააღონა, რადგან დუღსინეა თავის დღეში არსად ენახა და არც იცოდა, სად ცხოვრობდა, იუშეცა ღონ კიხოტიც ამ მდგომარეობაში იყო. სოფელს ორნივე აღელვებულნი მიუახლოვდნენ. ერთს ის აღელვებდა, რომ დუღსინეას ნახვა სურდა, მეორეს ისა, რომ ის ქალი არასოდეს არ ენახა და არც ახლა უნდოდა მისი შეხვედრა. სანჩომ არ იცოდა, რა ექნა, როცა ბატონი მას ტობოსოში თავის მიჯნურთან გაგზავნიდა. დაბოლოს ღონ კიხოტმა გადაწყვიტა, დაღამებამდის ქალაქში არ შესულიყო, და დაღამების მოლოდინში საჭურველმტვირთველიანად ტობოსოს ახლო მდებარე მუხნარში გაჩერდა. როცა აღნიშნული დრო დადგა, ისინი შევიდნენ ტობოსოში, სადაც ის ამბავი შეემთხვათ, რის შესახებაც ქვემოთ გვექნება ლაპარაკი.

თ ა მ ი IX

სადაც მოთხრობილია ის, რასაც დაინახავთ

სწორედ შუაღამე იყო, როცა მუხნარიდან გამოსული ღონ კიხოტი და სანჩო ტობოსოში შევიდნენ. დაბა დუმდა, რადგან ყველას ღრმა ძილით ეძინა. ძლიერ ნათელი ღამე იყო, მაგრამ სან-

ჩოს უნდოდა უფრო წყველიადი ყოფილიყო, ეგებ ღამის სიბნელით მოებოდიშებიანა ის უხერხული მდგომარეობა, რაც ჩქარა თავს უნდა დასტეხოდა. ყველგან ძაღლის საშინელი ყეფა ისმოდა და ეს ყურთასმენას უზშობდა დონ კიხოტს, ხოლო მის საჭურველმტვირთველს გულს უწუხებდა და აშინებდა. ხანდახან მოისმოდა ღორების ღრუტუნის, კატების ჩხავილის, ვირების ყროყინის და ამ შეწყობილ ხმებს თითქო კიდევ უფრო აძლიერებდა ღამის მღუპარება. ჩვენს შეყვარებულ რაინდს ყველაფერი ეს უბედურების მომასწავებლად მოეჩვენა, მაგრამ მაინც უთხრა სანჩოს:

— სანჩო, ძმობილო, დუღსინეას სასახლისკენ გამიძეხ, ვინ იცის, იქნებ გამოვლვიძა კიდევ.

— რა ეშმაკების სასახლეში წაგიყვანო, — მიუგო სანჩომ, — მისი დიდებულება სასახლეში კი არა, პაწაწინა ქოხში ვნახე.

— მაშასადამე, — უთხრა დონ კიხოტმა, — იმ დროს ის თავისი ციხე-დარბაზის მცირე ოთახში გაემართა და იქ სეფექალთა და პრინცესათა მსგავსად თავისი ამაღლის ქალებთან ისვენებდა.

— ჩემო ბატონო, — განაცხადა სანჩომ, — თუკი ჩემს ცხვირს თქვენს მოწყალებას ნებავს ამტკიცოს, სენიორა დუღსინეას ქოხმახი ციხე-დარბაზია, მაშინ ის მაინც იფიქრეთ, ნუთუ ახლა ის დროა, კარები ღია იყოს სადმე? განა შეგვეფერის ვურახუნოთ ვინმეს, რომ გაიგონონ და კარი გაგვიღონ? ასე ხომ მთელ დაბას დავაფეთებთ და ფეხზე წამოვყრით? როგორ გგონიათ, განა იქ ისეთი მანდილოსნები ცხოვრობენ, რომლებსაც ღამდამობით კუროები დაუდით და, როგორც კი დაუძახებენ, მაშინვე კარებს გაუღებენ?

— ჩემო მეგობარო, ჯერ სასახლე მოეძებნოთ, — უთხრა დონ კიხოტმა, — და მერე მოვიფიქროთ, რა ვქნათ. დაიცადე, სანჩო, ან ვერარას ვხედავ, ან აგერ ის უნდა იყოს დუღსინეას სასახლე, შორს რაღაც შენობა რომ მოჩანს და რომელიღაც დიდ ადგილს ჩრდილავს.

— მაშ გამიძეხით, ეგებ მართლა სასახლეს მივადგეთ. მაინც გარწმუნებთ, — უთხრა სანჩომ, — ჩემი საკუთარი ხელიც რომ შევანო მას და საკუთარი თვალითაც დავინახო, მაშინაც ისე დავიჯერებ იმის სასახლეობას, როგორც ახლა დღეა.

დონ კიხოტი წინ წავიდა, სანჩოს გაუძღვა და, ორასიოდე ნაბიჯი რომ გაიარა, იმ შენობასთან მივიდა, რომელიც დიდ ადგილს აჩრდილებდა. მაშინ დარწმუნდა, რომ ის შენობა სასახლე კი არა, სოფლის საყდარი იყო.

— ჩვენ ახლა, სანჩო, საყდრის კარებთან ვართ, — თქვა დონ კიხოტმა.

— უთქვენოდაც ვხედავ, — უპასუხა სანჩომ, — და ღმერთმა ქნას ჩვენი სამარის კარებთანაც არ ვიყოთ მისული, რადგან ასე უდროოდ სასაფლაოზე ხეტიალი ცუდი ნიშანია. თუ მეხსიერება არ მალატობს, აკი გითხარით, თქვენი მიჯნურის ქოხი სადმე მიყრუებულ ქუჩაშია-მეთქი.

— შეგაჩვენოს ღმერთმა, ყეყეჩო! — დაუყვირა ღონ კიხობმა, — ერთი მითხარი, სად, ვისგან და როდის კგაგვიგონია, რომ ციხე-დარბაზები და მეფეთა სასახლეები მიყრუებულ ქუჩებში შენდებოდეს? .

— ბატონო, ყოველ ქვეყანას თავისი ჩვეულება აქვს, — მიუგო სანჩომ, — შესაძლოა ტობოსოში ჩვეულებად ჰქონდეთ სასახლეებსა და შესანიშნავი შენობების მიყრუებულ ქუჩებში აშენება, ამიტომაც, თქვენო მოწყალეებავ, გეთაყვა, ნება დამრთეთ, მოვძებნო ამ მიყრუებულ ქუჩებში. იქნებ, რომელიმე შუკაში წავაწყდე ამ სასახლეს, ძაღლებსაც კი დაუჭამია იგი, როგორ ამოგვართვა სული და მოგვსპო ადამიანი.

— რაც ჩემს ქალბატონს შეეხება, — უთხრა ღონ კიხობმა, — მომეტებული პატივისცემით ილაპარაკე; და საერთოდ, სრულსაშემიდე დავიცვათ, რადგან საჭირო როდია, როცა ქაში ხოკერი ჩავვივარდება, საბელიც თან გადავაცოლოთ.

— ვეცდები, თავი შევიკავო, — წაიღუღუნა სანჩომ, — მაგრამ როგორ არ უნდა მოვიდე აბეზარს, როცა მაძალებთ, ამ უკუნეთში ერთბაშად ვიპოვო ჩვენი ქალბატონის სასახლე, ჩემს სიცოცხლემშ რომ მართო ერთხელ მინახავს, როდესაც თქვენ იგი ასჯერ გინახავთ და კი ვერ გიპოვიათ.

— სანჩო! სწორედ ჰქუიდან შემშლი. განა, შე ერეტიკოსო, ათასჯერ მაინც არ მითქვამს შენთვის, — უპასუხა ღონ კიხობმა, — რომ არასოდეს არ მინახავს მშვენიერი დულსინეა, იმის სასახლის-დირეზე არასოდეს არ გადამიბიჯებია-მეთქი, და თუ მიყვარს იგი, მხოლოდ იმიტომ, რომ მისი ქვეყნად განთქმული ჰქუა და სილამაზე გამიგონია.

— ეგ მე პირველად მესმის და მოგახსენებთ, — შენ-ონა სანჩომ, — თუ იგი თქვენს სიცოცხლეში არასოდეს არ გინახავთ, მაშე მე ეშმაკმა წამილოს, თუ როდისმე მეც მენახოს.

— ეგ შეუძლებელია. შენ თვითონ არ მითხარი, ვნახეო, ხორბალსა ცხრილავდაო, როცა ჩემი წერილის პასუხი მომიტანე მისგან?

— ამას არც ისე დიდი მნიშვნელობა აქვს, სენიოო. მეც გაგონებით ვნახე იგი, — მიუგო სანჩომ, — და გაგონებითვე მოვი-

ტანეთ მისგან პასუხი და მე ისევე შემძლია ვიცნო ქალბატონი დულსინეა, როგორც ახლა ზეცას მუშტს გავარტყამ.

— სანჩო, სანჩო! — გააწყვეტინა რაინდმა, — ყოველ ხუმრობას თავისი დრო და ადგილი აქვს, თორემ ის სულელური და უადგილო იქნება. თუ მე ვთქვი, ჩემი სულის ღვთაება, ჩემი მიჯნური არასოდეს მინახავს-მეთქი, ეს იმას როდი ნიშნავს — შენც იგივე გაიმეორო, მით უმეტეს მაშინ, როდესაც დარწმუნებული ხარ, რომ სტყუი.

ამ საუბრის დროს გზაზე ვიღაც კაცი გამოჩნდა, რომელიც ორ ჯორს მოერეკებოდა და გუთანს მიწაზე მოათრევდა. მისმა რახ-რახმა ჩვენს მგზავრებს აფიქრებინა, რომ ის კაცი მხვნელ-მთესველი გლეხი უნდა ყოფილიყო, ყანაში უთენია მიმავალი. არც მოსტყუვდნენ. გლეხი მიდიოდა და შემდეგ რომანსს ლიღინებდა:

ო, ფრანგებო, რომსევალთან
ცული საქმე დაგეპართათ.

— ახლავ, ამ ადგილზევე სული ამომხდეს, სანჩო! — შესძახა დონ კიხოტმა სიმღერის გაგონებაზე, — თუ ამაღამ რიგიანი რაიმე არ გავარიგოთ. გესმის, რას მღერის ეს გლეხი?

— როგორ არ მესმის, — მიუგო სანჩომ, — მაგრამ რა კავშირი აქვს ჩვენს საქმეს რომსევალის ნადირობასთან? ამ გლეხს მაგრ ქალაიხოსის * ლექსის მღერაც შეუძლია, სულ ერთი არაა, ამით ჩვენ არც შეგვცოცხა და არც დაგვცხება.

ამასობაში გლეხი მიუახლოვდა მათ და დონ კიხოტმა ჰკითხა მას:

— ღმერთი იყოს შენი შემწე, კეთილო კაცო, ხომ არ შეგიძლია გვითხრა, სადა დგას უბადლო პრინცესა დონა დულსინეა ტობოსელის სასახლე; ვერ მიგვასწავლი?

— ბატონო, აქაური არა ვარ, — უთხრა ბიჭმა. — ღიღი ხანი არ არის, რაც აქ ერთ მდიდარ მემამულეს დავუღდექი მოჯამაგირედ. მაგრამ აგერ იმ სახლში აქაური მღვდელი და მნათე ცხოვრობენ; იმათ ჰკითხეთ; უეჭველია, იმ ბანოვანის სასახლე ეცოდინებათ, რადგან ტობოსოს მცხოვრებთა სია იმათ აქვთ; მაგრამ მართალი რომ გითხრათ, არა მგონია — აქ ვინმე პრინცესა ცხოვრობდეს; ესეც კია, აქ ორიოდე კეთილშობილი ქალი მოიპოვება. ისინი თუ თვლიან თავიანთ ოჯახში თავს პრინცის ქალებად.

— ჰო, სწორედ ერთ-ერთი იმ ქალთაგანი იქნება, ვისაც ვეძებთ, — უთხრა დონ კიხოტმა.

— იქნება იმათშიც იყოს, — მიუგო გლეხმა, — მაგრამ ახლა თენდება და სწორედ რომ არ მცალია. მშვიდობით ბრძანდებო-

დეთ! — ეს თქვა თუ არა, ჯორებს შოლტი გადაჰკრა და თავის გზას გაუდგა.

სანჩომ დაინახა, რომ გლეხის პასუხმა ვერ დააკმაყოფილა დონ კიხოტი და ყოყმანში ჩააგდო, ამიტომ უთხრა:

— ჩემო ბატონო, აგერ ცისკარი ამოვიდა და, მგონია, ჩვენ-თვის რიგი არ არის ტობოსოს ქუჩებში მოგვასწროს დილამ. წავიდეთ ამ ქალაქიდან და სადმე ტყეს შევეფარნეთ, დილა რომ გათენდება, წამოვალ, ყველა ქუჩას გავჩხრეკ და ძალიან უბედური უნდა ვიყო, რომ თქვენი მიჯნურის სასახლეს ვერ მივავნო. როცა იმ სასახლეს ვიპოვი, მის მოწყალებას მოველაპარაკები, სად და როგორ უნდა ინახულოთ იგი, რომ მით ვნება რამ არ მოგეცეთ თქვენც და მის კარგ სახელსაც.

— სანჩო, ჰკვიანური სიტყვაა! — წამოიძახა დონ კიხოტმა, — ვფიცავ, ეგ რამდენიმე სიტყვა ათას ანდაზად ღირს, შენ რომ ისე ძალიან გიყვარს. შვილო სანჩო, შენს რჩევას დიდი სიამოვნებით მივეყვები. მაშ, წავიდეთ ტყეში და იქ ისეთი ადგილი მოვძებნოთ, რომ დამალვა შემეძლოს; ხოლო შენ წამოხვალ და იმ დაპირებისამებრ მშვენიერების მეფეს მოსძებნი, რომლის ჰკუა, კრძალულება და სილამაზე ათას საგრძნელო წყალობას მიქადის.

სანჩოს ძალიან უნდოდა თავისი ბატონი აქედან წაეყვანა; ეშინოდა იმ პასუხის სიცრუე არ გამხელოდა, დულსინეასაგან სიერა-მორენის ხეობაში რომ მიუტანა. ამიტომაც წასვლას აპირებდა და, როცა ორიოდე მილის მანძილზე პატარა ტყე თუ ქალაქი დაინახა, რაინდს უჩიია, აქ დაეცადა, ვიდრე თვითონ დულსინეასთან წავიდოდა. ამ ელჩობის დროს ბედმა იგი ერთ ისეთ ფათერაკს შეაჩეხა, რაც განსაკუთრებული ყურადღებისა და ნდობის ღირსია.

თ ა ვ ი X

სადაც მოთხრობილია, თუ რა ეშმაკურად მოაჯადოვა სანჩომ ქალბატონი დულსინეა და კიდევ სხვა ფრიად სასაცილო და უაღრესად ჰეშმარიტი ამბები

ამ თავში მოთავსებული ამბის მოთხრობისათვის მზადებას რომ იწყებდა ჩვენი ღიდებულის ისტორიის ავტორი, თურმე ფიქრობდა, ჯუშლით აევლო გვერდი ყველაფრისათვის იმის შიშით, რომ სიცრუე არ დაეწამებინათ, რადგან აქ დონ კიხოტის ჰკუა დამთხვეუ-

ლობა ახირებულ ხარისხამდე აღწევს და ამქვეყნად მომხდარ ყველა სიგიჟის საზღვარს თითქმის თოფის ორი გასროლის მანძილათ ცილდება. მიუხედავად ამისა, ის შიშითა და შორიდებით მაინც ბედავს დაწვრილებით აღწეროს დონ კიხოტის თავგადასავალი: თავის ისტორიაში არც არაფერი ჩაუმატებია და არც ერთი ბეწო სიმართლე დაუკლია. არც იმაზე უზრუნვია, რომ ამით მართლაც ბრალდებას წაუყენებდნენ სიცრუეში. და ის საეხებოთ მართალია. რადგან ქეშმარიტება ხანდახან ქედს იღრეკს, მაგრამ არასოდეს არ იმსხვერვეა და სიცრუეთა ზევით ისე ამოტივტივდება ხოლმე, როგორც ზეთი წყლის ზედაპირზე. ამგვარად, განაგრძობს რა თავის ისტორიას, ის ამბობს: შევიდა თუ არა დონ კიხოტი დაღუბულ ტობოსოს მეზობლად მღებარე ქალაქში, ტყეში თუ ჭაენარში, სანჩოს მაშინვე უბრძანა ქალაქში დაბრუნებულიყო და თვალთაც არ ჩვენებოდა, ვიდრე მისი სახელით მის ქალბატონს არ მოელაპარაკებოდა და ვედრება-მუდარით არ დაიყოლიებდა მისგან ტყვედქმნილი რაინდი ენახა და დაელოცა იგი ყველა მომავალი ქნელად შესასრულებელი ფათერაკის კეთილად დაგვირგვინებოსათვის. სანჩომ აღუთქვა ამ დავალებათა შესრულება და ისეთივე კარგი პასუხით დაბრუნება, როგორც პირველი ელჩობის დროს დაბრუნდა.

— მამ წადი, შვილო, — უთხრა დონ კიხოტმა. — და ნუ დაირცხვენ და ნუ შეკრთები, თუ შენს თვალთა მზერას დააბრმავებს იმ ბანოვანის მზეოსანი სიტუარდის ელვარება, ვისთანაც ახლა მიეგზავრები. ჰოი, ჭკეყნიერებაზე უბედნიერესო საჭურველმცხირთველო! ყურადღებით მოიქეც და ნუ დაივიწყებ, თუ როგორ მიგიღებს იგი, როცა იმ მშვენიერების მზის წინაშე წარსდგები: შეეცვლება თუ არა სახე, როცა ჩემს დავალებებს გადასცემ, აღელდება ან შეკრთება თუ არა, ჩემს სახელს რომ მოისმენს. თუ იგი ძვირფასი ბალიშებით დაფენილ ტახტზე იჯდეს, როგორც მის დიდებულებას შეშვენის, ბეჯითად თვალყური ადევნე და შენიშნავ — მის სახეს იღუმალი მღელვარების რაიჟე ნიშანი ხომ არ აჩნდება. და თუ ფეხზე მდგარმა მიგიღოს, კარგად დაიხსომე, ენა ხომ არ დაებმის, ხმას ხომ არ გამოიცივლის, ხომ არ წაიბორძიკებს; კარგად შენიშნე, პასუხი ხომ არ აერევა და სამკერ და ოთხკერ ხომ არ გაიმეორებს მას, გადაიქცევა თუ არა ის ნაზიდან მკაცრად ანუ უსულგულოდან მგრძნობიარედ, შემფოთების დასაფარავად ხელს თმებთან ხომ არ მიიტანს, ვითომდა დაეარცხნილის შესასწორებლად, თუმცა უამისოდაც რიგზე იქნება მორთული; ერთი სიტყვით, ჩემო შვილო და მეგობარო, შეისწავლე ყველა მისი მოქმედება და

მომკრაობა, რადგან, თუ შენ ყველაფერს ისე ამიწერ, რაც მოხდება. მე ამ ნიშნებით ვიფიქრებ, რა იღუმალი ზრახვებია მის გულში და როგორ ეპყრობა ის ჩემს სიყვარულს; უნდა იცოდე, სანჩო, თუ ჯერ არ იცი, რომ შეყვარებულთა საქციელი და გარეგანი მოძრაობა ფოსტასა ჰგავს, რომელსაც მოაქვს ამბავი მათ გულის სიღრმეში დაფარულ იღუმალ ზრახვებზე. მაშ, წადი, ჩემო ერთგულ მეგობარო, რომელსაც ჩემს ხვედრზე უბედნიერესი ხვედრი გატარებს; დაე, შენი მოგზაურობა უფრო წარმატებულად დამთავრდეს, ვიდრე აქ უშენოდ მშ...არებასა და საშინელ სიმართოვეში დარჩენილი ადამიანის იმედები დაღაღებენ.

— მიედივარ და მალე დავბრუნდები, — მიუგო სანჩომ, — მაგრამ, ღვთის გულისათვის, თქვენო მოწყალეზავ, ცოტა გული გაიმაგრეთ, — თორემ ახლა იგი, ალბათ, კაკლისოდენა გავიხდებოდით. მოიგონეთ ანდაზა: „ვაუკაცობა ყოველთვის დათრგუნავს ბოროტ ხვედრს და, ვისაც ქონი არა აქვს, მას არც კაუჭი ექნება მის დასაკიდებლად“. და კიდევ ნათქვამია: „კურდღელი იმ დროს გამოხტება, როდესაც ყველაზე ნაკლებად მოელიო“; ამას იმიტომ ვამბობ, რომ ღამით ჩვენთვის ძნელი იყო ჩვენი ქალბატონის სასახლეებისა და ციხე-დარბაზების პოვნა, ღღისით, მზისით მისი მონახვა არ გამიჭირდება, თუნდაც ამაზე სულაც არ ვფიქრობდე. ნეტავი მაპოვნინა და მაშინ მე ვიცი, როგორც მოველაპარაკები.

— რა კარგია, სანჩო, — უთხრა ღონ კიხოტმა, — რომ ყოველთვის, საუბრის დროს, ანდაზების ასე მოხერხებულად ჩართვა შეგიძლია. ღმერთს რომ ასეთივე წარმატება მოეცა ჩემთვის ყოველ საქმეში!

ამ სიტყვების შემდეგ სანჩომ თავისი ლურჯა შეაბრუნა, შეუტია და ტობოსოს გზას დაადგა. ღონ კიხოტი დარჩა ცხენზე მჯდომარე, უზანგებზე ამართული, შუბზე დაყრდნობილი, სევდიანი ფიქრებით დატვირთული და მწარე ოცნებაში შთანთქმული. ჯერ ხანად ამ მდგომარეობაში დავტოვოთ იგი და გავეყვით სანჩოს, რომელმაც, აგრეთვე დიდად შეწუხებულმა და გულმოკლულმა, დატოვა თავისი ბატონი. ტყიდან რომ გამოვიდა, უკან მოიხედა და, როცა დარწმუნდა, ღონ კიხოტი ვეღარ მხედავსო, ვირიდან ჩამოხტა, ხის ქვეშ დაჯდა და თავის თავთან ასეთი საუბარი გამართა:

— ერთი მითხარით, ჩემო ძმობილო სანჩო, საით მიბრძანდება თქვენი მოწყალეზავ? რა ეშმაკს ეძებთ? დაკარგული ვირის საქებნელად ხომ არ მიხვალთ? — რასაკვირველია, არა! — მაშ, რას ეძებთ? — მე მივდივარ, არც მეტი, არც ნაკლები, პრინცესას საქებ-

ნელად, რომელიც სილამაზის მზეა და მასთან ერთად — მთელი ზეცა. — მერე და სად გინდა ის იპოვო, ჩემო სანჩო? — დიდებულ ქალაქ ტობოსოში. — სადღაო? მაშ, კარგი და პატიოსანი, მაგრამ ვისი სახელით ეძებ მას? — სახელგანთქმული რაინდის ღონ კიხოტ ლამანჩელის სახელით, რომელიც ამქვეყნადაა წარმოგზავნილი, რათა მწყურვალნი დააპუროს, მშვიერი დაარწყულოს. * — ყველაფერი ეს კიდევ კარგი და პატიოსანი, ჩემო სანჩო, მაგრამ განა იცი, სად არის იმ ქალბატონის სახლი? — არა, არ ვიცი, მაგრამ ჩემი ბატონისაგან გამიგონია, ვითომც იგი მეფის მშვენიერ სასახლეში და საუცხოო ციხე-დარბაზში ცხოვრობდეს. — თქვენს სიცოცხლეში განა გინახავთ სადმე ის მანდილოსანი? — არა, არც მე, არც ჩემს ბატონს არასოდეს არ გვინახავს იგი. — ეს ყველაფერი მეტად კარგი რამ არის, მაგრამ, თუ ტობოსოს მცხოვრებთ გაიგეს, რომ მათი პრინცესის მოსატაცებლად და აქაურ დიდებულ მანდილოსანთა გასაბრძოლებლად აქ დაეხეტებით, ერთი ლაზათიანად მაგარ-მაგარი კეტებით რომ მიგტყეპონ და გვერდები აგიჭრელონ, განა უფრო მაგარ-მაგარი და სავსებით სამართლიანი არ იქნება? — დიახ, რასაკვირველია, ისინი სავსებით მართალნი იქნებიან. თუ მხედველობაში არ მიიღებენ, რომ მე მხოლოდ და მხოლოდ მართოდენ ელჩი ვარ:

რადგან ატარებთ დესპანის სახელს,
აქ, შეგობარო, ხელს ვერვინ გახლებს. *

— სანჩო! გირჩევნია ხუმრობას თავი დაანებოთ, თორემ ლამანჩის მცხოვრებნი, მართალია — პატიოსანი ხალხია, მაგრამ მეტად ბრაზიანი და ხუმრობაც ეჭავრებათ. მერწმუნეთ, თუ განზრახვას მიგიხვდნენ, მეტს არაფერს გირჩევთ, რაც კი ღონე გაქვთ. გაექეცით, თორემ თავს დაიღუპავთ. თუ ეგრეა, მაშ რაღა ეშმაკების საძებნელად მივდივარ? რა მრჯიდა, სხვის საამებლად კატის მეხუთე ფეხი მეძებნა? ამასთანაც ტობოსოში დუღისინეას ძებნა რაგენაში მარიკასა და სალამანკაში ბაკალავრის ძებნასა ჰგავს. * ეშმაკმა, სწორედ ეშმაკმა გამჩხირა ამ საქმეში!

ეს საუბარი სანჩოს თავის თავთან ჰქონდა და იქიდან შემდეგი დასკვნა გამოიყვანა.

— კარგი და პატიოსანი სიკვდილის მეტს წამალი ყველაფერს აქვს. სიკვდილია, რომ სიცოცხლის დასასრულს ყველამ უნებლიეთ ხარკი უნდა გადაუხადოს. ჩემი ბატონი, როგორც ათასი ნიშნით დავრწმუნდი, — ჰყუარეულია, ნამდვილად გასათოკავია. მეც ისეთივე ვარ, იმაზე უფრო მეტად ჰყუარეული, რომ მას ვემსახურები

და უკან დავდევ. ანდაზა მართალს ამბობს: „მითხარი, ვის იცნობ, მეც გეტყვი, ვინა ხარ“, და კიდევ შეორე: „ერთად არავისთან დაბადებულხარ, ვის შეეთვისე?“ უნდა ვიფიქრო: რაკი ამას ავლევნებვიარ, ბევრით აღარა ჩამოვრჩები და, თუ ის გადაირია, თუ ისეთი განსხვავებული შემოიღობა დაემართა, რომ თეთრი შავად ეჩვენება და შავი თეთრად, ქარის წისკვილები დევებად, მღვდლის ჯორები აქლემებად, ფუნდუკები ციხე-დარბაზებად, ცხვრის ფარები დიდ ლაშქრებად და სხვადასხვა ამგვარები, ეგ რალა საქნელოა, ვინც პირველი გლეხის გოგო შემხვდეს, დავარწმუნო, დუღსინეა ტობოსელი სწორედ ის არის-მეთქი. თუ არ დაიჯერებს, დავუფიციავ, თუ ვაჯერებდა, ფიცს ძალას დავატან და, თუ ბოლოს დამერწმუნა, მაშინ რალას ავუხიარდები, ყველა შემთხვევაში მოგებული შევიქნები. ამ გზით, ეგებ, გადაეჩვიოს როგორმე ასეთი ელჩობა აღარ გამაწვივინოს, რაკი დანახავს, ბევრი არა გამოდის რა იქიდან. ამ მარცხს, უეჭველია, თავის მტერს (ჯადოქარს) მიაწერს და იფიქრებს, რომ იმ ურწმუნომ მისდა სავნებლად და შესაწუხებლად მის სატრფოს სახე შეუცვალა.

ამ მოსაზრებამ სანჩო დაამშვიდა და გადაწყვიტა, საქმე გაჩარხულიაო. სადამომდის ხის ქვეშ დარჩა, რომ უფრო მოეტყუებინა ღონ კიხოტი, თითქოს ტობოსოში ვიყავი და იქიდან დავბრუნდიო. იმის ბედზე, როცა ლურჯაზე შეჯდომას აპირებდა, საჭურველმტვირთველმა თავისდა ფრიად სასიხარულოდ, ტობოსოს გზაზე სამი გლეხის ქალი დაინახა. ულაყებზე თუ ჰაკი ვირებზე მჯდარი (ამაზე ავტორი დანამდვილებით არას ამბობს). მაინც კი უნდა ვიფიქროთ, რომ ჰაკი ვირები უნდა ყოფილიყვნენ, რადგან ესპანეთის გლეხი ქალები ჩვეულებრივ უფრო ჰაკი ვირებით დაიარებან, თუმცა ამას დიდი მნიშვნელობა როდი აქვს, ამიტომაც აღარ დირს დროს დაკარგვა ამ საკითხის გამოსარკვევად. ისინი რომ დაინახა, სანჩომ თავისი ვირით საჩქაროდ ღონ კიხოტისაკენ მოკურცხლა და იგი ისევ მწუხარე ოხვრითა და ტრფობის ჩივილსა და ოცნებაში გართული დახვდა. სანჩო რომ დაინახა, ღონ კიხოტმა შეპყვირა:

— ჩემო მეგობარო! აბა რა ამბავი მომიტანე? რა ფერის ქვით უნდა აღვნიშნო მე დღევანდელი დღე, შავით თუ თეთრით?

— უმჯობესია წითლით! — მიუგო სანჩომ. — წითლით აღნიშნეთ იგი, ჩემო ბატონო, როგორც პროფესორთა სადიდებელი,* რათა ყველასათვის შორიდანვე ადვილი დასანახავი იყოს.

— მაშ, ჩანს, სასიხარულო ამბავი მოგიტანია? — უთხრა ღონ კიხოტმა.

— ისეთი სასიხარულო, რომ ერთი დეზი ჰყარით როსინანტს, მინდორში გამოაგოგმანეთ და მაშინვე დუღსინეა ტობოსელს შეეგებებით, აგერ: ორი მოახლის თანხლებით თქვენსკენ სტუმრად რომ მოდის, — უთხრა სანჩომ.

— შოწყალეო ღმერთო! — შესძახა რაინდმა. — ნუთუ მართალს ამბობ, ჩემო მეგობარო სანჩო? პირდაპირ მითხარ, ხომ არ ცრუობ? ნუ გგონია, ტყუილი სიხარულით ჩემი სასტიკი კმუნვა გააქარვო.

— თქვენი მოტყუებით განა რას მოვიგებ? თქვენ მხოლოდ ორი ნაბიჯის გადადგმა დაგპირდებათ, რომ ჩემი სიტყვის სიმართლეში დარწმუნდეთ, — მიუგო სანჩომ. — აბა, დეზი ჰყარით როსინანტს და მომყევით, საკუთარი თვლით დაინახავთ თქვენს მბრძანებელს, მის შესაფერისად მორთულ-მოკაზმულს. ისა და მისი მოახლები, მე თქვენ მოგახსენო, მთელ აღმასის მღინარეებს წარმოადგენენ; მარგალიტის მანიაკები, ოქრო-ვერცხლის ქსოვილები, ისე, რომ ღმერთმანა, ვერ მომიფიქრებია, საიდგან აქეთ იძღენი ღონე, რომ ყველა ამ სამღიდრეს ზედ ატარებენ. იმათი თმები, ბრტყელ დალალებად ბეჭებზე მოფენილნი, მზის სხივებს ჰგვანან, ქარისაგან დარჩეულთ, და მასთან სამნივ მშვენიერ სამ იორღანა ცხენებზე სხედან.

— იორღანა კი არა, იორღა-თქო, — გაუსწორა ღონ კიხობმა. — სანჩო, აბა ერთი ჩაუკვირდი, რა უნდა იფიქროს ჩემზე დუღსინეამ, შენგან ეგ სიტყვების გრუნა რომ გაიგონოს?

— იორღანა და იორღა სულ ერთი არ არის? — მიუგო სანჩომ. — მაგრამ რა ცხენებითაც უნდა მოდიოდნენ, მე მხოლოდ იმას მოგახსენებთ, რომ ჩემს სიტყვებში არ მინახავს ისე მდიდრულად მოკაზმული ქალები, მეტადრე როგორც ჩემი ქალბატონ პრინცის ასული დუღსინეა არის; ადამიანის ხუთსავე გრძნობას ერთბაშად ხიბლავს.

— მაშ, წავიდეთ, ჩემო მეგობარო სანჩო! სამახარობლოდ ის ნადავლი მიჩუქებია შენთვის, რასაც პირველსავე მოსალოდნელ ფათერაკში ვიშოვით, ან თუ ეს საკმაო არ იქნება და შენც გინდა, ის კვიციები მომიცია, ჩემს სამ ფაშატ ცხენს რაც ეყოლება მომავალში. შენ ხომ იცი, ის სამი ფაშატი ჩვენს სოფელში საერთო საძოვარზეა გაშვებული და მალე კვიციები შეეძინებათ, — უთხრა ღონ კიხობმა.

— არა, ბატონო, ნადავლს ისევ კვიციები მირჩვენია, — მიუგო სანჩომ, — რადგან დარწმუნებული ვარ, რომ პირველ ფათერაკში თქვენგან ნაშოვნი ნადავლი მაინცდამაინც ვერაფერი შვილი იქნება.

ჩვენი ფათერაკების მაძებარნი ამგვარი საუბრით რომ ტყვიდან გამოვიდნენ, დონ კიხოტმა ტობოსოს მთელი გზის გაყოლებაზე თვალი გადაავლო და მასზე რომ მხოლოდ სამი გლეხის ქალი დაინახა, ცოტა არ იყოს, შეშფოთდა და სანჩოს ჰკითხა: დულსინეა და მისი მხლებელნი ქალაქგარეთ ნახა თუ სად?

— როგორ თუ ქალაქგარეთ? ნეტა ეგ თვალეზი წინ გასხიათ თუ უკან?! — წამოიძახა სანჩომ, — განა ვერა ჰხედავთ სამ მანდილოსანს, შუადღის მზესავით მოკაშკაშეთ, ბედაურებს აქეთ რომ მოაქროლებენ.

— სანჩო, მე მხოლოდ ვირებზე მჯდარ სამ გლეხის ქალს ვხედავ, — მიუგო დონ კიხოტმა.

— ჩვენთან არს ჯვარი პატიოსანი! — შესძახა სანჩომ, — გაგონილა სადმე, რომ პირველ თოვლზედაც უთეთრესი იორდა — თუ რაც ჰქვია — ბედაურები სამ ვირად მიიღოს ადამიანმა? ღმერთსა ვფიცავ, ან ბრმა ხართ, ან მოხიბლული. წვერებს დავიგლეჯ, თუ ეს მართალი არ იყოს.

— სანჩო! მგონია შენ დაბრმავებულხარ, — უთხრა დონ კიხოტმა, — ეს რომ ულაცი ან ჰაკი ვირებია, ისევე ნამდვილია, როგორც ის არის ნამდვილი, რომ მე დონ კიხოტი ვარ და შენ სანჩო პანსა. მე კი ეგრე მეჩვენება და!

— კმარა, ნუ ხუმრობთ, ჩემო ბატონო, თვალეზი მოიფშვინტეთ და ჩქარა სალამი მიეციეთ თქვენს ფიქრთა და ოცნებათა მპყრობელს, თქვენს სატრფოს, აგერ მოგიახლოვდათ კიდევ, — უთხრა სანჩომ.

ესა თქვა და ქალებისაკენ გაეშურა და, რომ დაუპირდაპირდა, საჩქაროდ ვირიდან ჩამოხტა, ვიდაც გლეხის გოგოს ვირს აღვირში ხელი სტაცა, წინ დაუჩოქა და შესძახა:

— ჰოი, ბრწყინვალეო პრინცის ასულო, მშვენიერების დედოფალო! თქვენი ყურადღების ნათელი მოჰფინეთ თქვენგან დამარცხებულ რაინდს, აგერ რომ მარმარილოს ქანდაკებასავით უძრავად დგას, თქვენი მოახლოებით გაფითრებული და შეშფოთებული. მე იმის საკუთრველმტვირთველი სანჩო პანსა გახლავარ, ხოლო ჩემი ბატონი მოგზაური რაინდი დონ კიხოტ ლამანჩელია, მწუხარე სახის რაინდად ცნობილი.

სანჩო რომ ამას ლაპარაკობდა, გამიჯნურებული რაინდი თავისი საკუთრველმტვირთველის ახლოს მუხლებზე დაეცა და თვალეზი დაჰყვითილი უცქეროდა გლეხის ქალს, სანჩოსაგან პრინცის ასულის სახელით ამადლებულს, ჩასუქებულ, ცხვირ-კომბოსტოს, სახეგასივებულ გოგოს ხედავდა და გაოცებული რისამე სათქმელად ტუჩებს

ველარა სძრავდა. გლეხის ქალებიც დონ კიხოტზე ნაკლებ არ იყვნენ გაოცებულნი, რომ ვილაც ორმა უცნობმა, ერთმანეთის არაფრით მსგავსმა კაცმა წინ დაუჩოქა მათ და გზა გადაუღობა. ბოლოს იმ ქალმა, რომელსაც სიტყვით მიმართა სანჩომ, ჩვენი ფაქტორების მაძებრებს უხეშად და გაჯავრებით შესძახა:

— გზას ნუ გვიღობავთ, თქვე წყეულებო, ახლავ ჩამოგვეცალენით; საქმეზე მივეშურებით.

ამაზე სანჩომ ასე მიუგო:

— დიდი პრინცის ასულო! ჰოი, მბრძანებლო მანდილოსანო ტობოსოსიავე! თქვენი სულგრძელი გული ნუთუ არ აღიძვრის, იხილავს რა მოგზაური რაინდობის დიდებას და მშვენიერებას, თქვენთა ფერხთა წინაშე გართხმულსა?

ეს რომ გაიგონა, მეორე გლეხის ქალმა თქვა:

— მამამთილის ვირს საურველით ნუ შეეხები! ვერა ხედავთ ამ ვაებატონებს, როგორ მობრძანებულან და სოფლის ქალებს მასხარად გვიგდებენ, თითქოს ჩვენ კი ვერ მოვახერხებთ ხუმრობას! თქვენ თქვენი გზით წალით, გზა მოგვეციოთ და მშვიდობით ბრძანდებოდეთ!

— აღექ, სანჩო, — დაღვრემით უთხრა დონ კიხოტმა, — შევხედავ, რომ ჩემი უბედურებით ჯერ კიდევ გააუმაძღარბედს ყველა გზა და უხშვია, რა გზითაც სიხარულს შესძლებოდა ამ ხრწნადი სხეულის მაცოცხლებელ სულამდის ჩაეღწია. — მერე მიუბრუნდა გლეხის ქალს და განაგრძო: — ხოლო შენ, მიუწვდომელო საზღვარო მიწიერი მშვენიერებისავე. ღვთაებრივო შეერთებავე ყოველი მიწიერი სიხარულისავე, ერთადერთო საყრდნობელო შენდა მალმერთებელ ჩემი სულისა, თუმცა ჩემმა მღვინელმა ჯადოქარმა ამ ჩემს თვალებს რაღაც გაუგებარი ბინდი გადაათარა და შენს ციურ სახეს, შენს უბადლო მშვენიერებას გლეხის დედაკაცის ტლანქ სახედ მაჩვენებს, — მაინც გვედრები—სიყვარულით აღსავსე თვალთ მომხედო, თუ ჩემმა მტერმა ჯადოქარმა მეც ახლა მაჩქათელად არ გარდაქმნა, რომ შენი რაინდი შენთა თვალთათვის საზარლად ეჩვენებინა, შენ ხედავ, ღვთაებრივო მანდილოსანო, ჩემს შენდამი ერთგულებას და შევრდომილებას, შენ ხედავ, რომ ჩემთა მტერთა მზაკვრობის მიუხედავად. არ ვიშლი მოგიძღვნა შენთა მშვენებათა საკადრისი პატივისცემა.

— ეგ არის, რალა, მაგ აბდაუბდას ყურს ვათხოვებ. ასეთები ბაბუაჩემს უამბეთ, — უპასუხა გლეხის ქალმა. — თავი დაგვანებეთ, თქვენი ლაპარაკის სასმენად არა გვცალია, გვეშურება.

სანჩო საჩქაროდ წამოხტა და გზა მისცა ცრუ დულსინიას, თან

აღტაცებული იყო, რომ ამ მისგან მოგონილმა ხრიკმა გაკვირვებულ მღვთმარეობიდან გამოიყვანა. დუღსინეას როლის შემსრულებელმა გოგომ როცა გზა ხსნილად დაინახა, თავის იორდანას ფერდში წვეტიანი ჯონი ატაკა და მინდვრისაკენ გააქანა. მაგრამ ვირს ჯონის წვერი რატომღაც ჩვეულებრივზე მეტად შეეკო, ძლიერ ემწავა და ისეთი ტუნდრუკი და ხტომა დაიწყო, რომ ცრუ დუღსინეა ძირს ჩამოაგდო. შეყვარებულმა რაინდმა ეს რომ დაინახა, ფიცხლავ მიეშველა, სანჩომ კიდევ ვირს მუცელზე მოქცეული კურტნის სწორება დაუწყო. დუღსინეას დასაჯდომი რომ გაუსწორეს. ღონ კიხოტს უნდოდა ხელში აეყვანა თავისი მომხიბლავი მიჯნური და ისე შეესვა ვირზე, მაგრამ ოცნებითმა დუღსინეამ იგი შრომისაგან გაათავისუფლა. ორივე ხელი ვირის კისერს დააბჯინა, სამი ნაბიჯი უკან გადადგა, შავარდენსავით შეხტა და ერთ წუთში ვირის კურტანს მამაკაცივით მოეცლო. მაშინ სანჩომ წარმოთქვა:

— ვფიცავ წმიდა როკეს, ჩვენი დედოფალი ჭეირანზე უსწრაფესია: რომელსაც გინდა კორდოველს ან მექსიკელს ჭიბეში ჩაისვამს და ცხენოსნობაში დასჯაბნის. აბა ერთი უტკირეთ და! ერთი შეხტომით ცხენს ზედ მოექცა; შეხედეთ, როგორ უღებოდ ქუსლავს თავის იორდანს და ამაღაც როგორ უკან არა რჩება: ვიმ, ყველანი როგორ მიაქროლებენ!

სანჩო მართალს ამბობდა, სხვა ორმა გლეხის ქალმა, როცა დაინახეს, დუღსინეა ვირზე ზისო, ვირებს მათრახი ჰკრეს და უკან მიუხედავად ოთხამოღებით გაჰქუსლეს.

ღონ კიხოტმა მათ მზერა გააყელა და, როდესაც თვალს მიეფარნენ, უთხრა სანჩოს:

— ჩემო მეგობარო! ახლა რაღას იტყვი? ხომ შენი თვალთ დაინახე, თუ ჯადოქრებს სადამღის ვძულვარ, თვითონ ნახე, რა ოინებს ხმარობენ — ის ნეტარება ჩამიფუშონ, რა ნეტარებასაც დუღსინეას მშვენიერების ცქერით ვიგარძნობდი. ვაჰ, ნეტავ ჩემზე უბედური იქნება ვინმე ქვეყანაზე? განა მე უბედურების განსახოვნებას არ წარმოვადგენ? მოღალატენი! იმას არა ჰკმარობენ, რომ დუღსინეა მოუხეშავ გლეხის დედაკაცად გარდაქმნეს, არა ჰკმარობენ, რომ ჩემი მიჯნური მისი წოდებისა და მშვენების შეუსაბამი სახით მაჩვენეს, ისიც კი ჰქმნეს, რომ ის სურნელოვანი სუნთქვა მოაცალეს, მაღალწოდების მანდილოსანთა თვისება რომ არის და არავითარ სურნელთა და ყვავილთაგან არ გამომდინარეობს. იცი, სანჩო, როდესაც დუღსინეას მივუახლოვდი, რომ შენებურად ცხენზე და ჩემებურად ვირზე შემესვა, ისეთი ნივრის სუნი შემომამხროლა, თავბრუ დამახვია და კინაღამ გულ-მუცელი არ ამერია.

— ოი, არამზადა და შეჩვენებულო ჯადოქრებო! — შეჰყვირა სანჩომ, — ნეტავ იმ დროს ვერ ველირსები, ყველანი ერთ ვერხვზე ჩამოკიდებული განახოთ! ბევრი ძალა გაქვთ და ბევრ ბოროტებას სჩადიხართ, მაგრამ განა ცოტა იყო თქვენთვის, თქვე საზიზღარო ქმნილებანო, რომ იმისი თვალთა მარგალიტი თხის თვალებად გარდააქციეთ, ოქროს თმის ძაფები კი რაღაცნაირ თაფლა ძროხის კუდად. ერთი სიტყვით, ყველა მისი სიტურფე გაასაზიზღრეთ, რაღად წარტაცეთ მას ის ბუნებრივი მისი სურნელება, რომელიც ცოტაოდნად იმას მოაგონებდა, რაც მის საზიზღარ გარეგნობის ქვეშ დაფარული იყო. თუმცა კი, — განაგრძო მან, — მის მშვენიერების მეტი ვერა დავინახე რა, ყოვლად უხინჯო და მასთან ზემოთა ტუჩზე ხალი, ზედ ამოსული შვიდი თუ რვა ღია ნათელი თმით დამშვენებული ისე, რომ პიტალო ოქროს ძაფებად მეჩვენა.

— მხედველობაში თუ მივიღებთ იმას, რომ პირისახეზე ხალს ტანის ხალთან შეთანხმებულება აქვს, — შენიშნა დონ კიხოტმა, — მაშინ უნდა ვიგულისხმოთ, რომ დულსინეას ისეთივე ხალი მარჯვენა თეძოზედაც უნდა ჰქონდეს, მაგრამ ის კი არა გეგონია, ხალზე ისეთი დიდი თმები იზრდებოდეს, როგორსაც შენ ამბობ, ეს არ მოხდება ხოლმე.

— ღმერთსა ვფიცავ, გარწმუნებთ, ჩემო ბატონო, მეტად შეეხოდა ის თმები, — მიუგო სანჩომ.

— დარწმუნებული ვარ, — უთხრა დონ კიხოტმა, — იმიტონ. რომ ბუნებას დულსინეასათვის ისეთი არა მიუცია რა, რომ ხორც-შესხმული სისრულე არ იყოს: და ეგ ხალები, შენ რომ ამბობ, მის ნაკლებლოვანებას არ შეადგენენ, არამედ მის თვალწარბიტაც მშვენებას აძლიერებენ. ერთი ეს მითხარ, სანჩო, ის, რაც მე ვირის კურტნად მომეჩვენა, მართლა კურტანი იყო თუ უნაგირი?

— არა, ჩემო ბატონო, — მიუგო სანჩომ. — ეს იყო მოკლე აგწანდებიანი უნაგირი, ალბათ არაბული და ისეთი ძვირფასი ასალი ვფინა, რომ, ღმერთმანი, ნახევარ სამეფოდ ღირდა.

— მე კი ვერა დავინახე რა! — შეჰყვირა დონ კიხოტმა. — ვაჰ, აწ სულ იმას ვიძახებ და ათასჯერ გავიმეორებ, რომ ადამიანებში ყველაზე უბედური მე ვარ-მეთქი.

ჩვენი გაიძვერა სანჩო კი აღტაცებული იყო, სიტყუემ ჩინებულად რომ ჩაუარა, და ძლივს იმაგრებდა სიცილს, მისმა ბატონმა თვალები რომ აიბა და ისეთი ტლანქი ტყუილი დაიჯერა. ცოტა კიდევ ილაპარაკეს, შემდეგ თავიანთ ბედაურებზე შესხდნენ და სარაგოსის გზას გაუდგნენ იმ იმედით, რომ დროზე მივიდოდნენ იმ დიდ დღესასწაულზე: ყოველ წელიწადს რომ მართავდნენ იმ ქა-

ლაქში. მაგრამ მანამ სარაგოსას ჩავიდოდნენ, ბედმა მრავალი სხვადასხვა ისეთი საკვირველი და არნახული ფათერაკი შეახვედრა, რომ მათი აღწერა და წაკითხვა ერთ რამედ ღირს, როგორც ამას შემდეგი თავიდან თვითონ მკითხველიც დაინახავს.

თ ა ვ ი XI

ამბავი უცნაური ფათერაკისა, სახელოვან დონ კიხოტს „სიკვდილის სასახლის“ ეტლთან თუ ურემთან შეხვედრისას რომ შეემთხვა

დონ კიხოტი გაჩუმებული და ჩაფიქრებული მიდიოდა და სულ ჯადოქრებზე ფიქრობდა. მისი სატრფო დულსინეა რომ ტლანქ უმსგავს გლეხის დედაკაცად გადააქციეს და ამისთვის სავალალო უბედურების შველა კი არ შეეძლო. ამ ფიქრებში გართულ რაინდს აღვირი გაუგებრად ხელიდან გაეშვა და, როსინანტმაც, თავი რაკი თავისუფლად დაიხვლა, ყოველ ნაბიჯზე შედგებოდა ხოლმე და გზაზე უხვად მზარდ მწვანე ბალახს წიწკნიდა. ბოლოს იგი სანჩომ გამოათხიზლა და, დალონება და წუხილი რომ შეატყო, ასე უთხრა:

— ბატონო, მართალია, დალონება ადამიანისთვისებაა და არა ცხოველებისა, მაგრამ, ვინც ნაღველს მეტისმეტად მიეცემა, ცხოველს ემსგავსება. მოეშვით მაგ კმუნვას, აღვირს მოჰკიდეთ ხელი და მოგზაური რაინდის შესაფერი გულის სიმაგრე გვიჩვენეთ. ნეტავ რა ეშმაკებისათვის იჩოლფოტებთ თავს? აქა ვართ თუ საფრანგეთში? ჯანდაბასაც წაუღია ყველა დულსინეა, რადგან მოგზაური რაინდების კარგამყოფობა ყველა ქვეყნის გარდაქმნასა და მოხიბვლაზე უძვირფასესია.

— დაჩუმდი, სანჩო! ნუ უკვე ანთხევ ჩვენი მოხიბლული ქალბატონის დულსინეას გმობას, — მიუგო საკმაოდ მტკიცე ხმით დონ კიხოტმა. — ვერა ხედავ, რომ ჩემს მოხიბლულ მიჯნურს არა ვძრახავ. მას ჯადოქრების დევნა მისდღეში არ დაემართებოდა. რომ ის ჯადოქრები ჩემს დიდებას უტრით არ უტკეპროდნენ.

— მეც მაგას ვჩივი, — უთხრა სანჩომ. — მართლაც, გული მიწუხს, როდესაც გავიხსენებ, უწინ რა იყო იგი და ახლა რა არის.

— ჰოი, სანჩო, შენ შეგიძლია ეგ თქვა, რაკი დულსინეას თვალწარმტაცი მშვენება ნახე, რადგან ის მოხიბვლა, მე რომ ამიბა თვალები, შენზე არ გავრცელებულა. მაინც, მგონია, კარგად ვერ ამიწერე მისი მშვენება, როდესაც მითხარი, მარგალიტის თვალები აქ-

ვსო. მარგალიტისთანა თვალები თევზებში შეგვხვდება და არა ქალებში. დუღსინეას თვალები კი ორი მშვენიერი ზურმუხტი უნდა იყოს, ცისარტყელას მსგავსი წარბებით დაჩრდილული. ჩემო მეგობარო, მარგალიტი თვალებისთვის კი არა, კბილებისთვის შეინახე, შენი შედარებით კი, მგონია, კბილები და თვალები ერთმანეთში არიე.

— ძალიანაც შესაძლებელია, — უთხრა სანჩომ, — რადგან მისი სილამაზით მეც ისე ვიყავ თვალებამული, როგორც თქვენ — მისი სიგონჯით. მაგრამ ყველა ღვთის ნებაზე მივაგდოთ, მარტო მან იცის, რა უნდა მოხდეს ამ ცრემლის არეზე, ამ უსიხარულო ქვეყანაზე, სადაც ყველაფერი ცრუა, ყველაფერი ბოროტებით და ვერაგობით სავსეა. მართალი გითხრათ, ახლა მე ერთი რამ მაწუხებს: თქვენი დამარცხებული რაინდი ან დევი სად იპოვის თქვენს მიჯნურს, მასთან ხლებას რომ უბრძანებ? ისე მგონია, თითქოს კიდევ ვხედავ-მეთქი ერთ მათგანს, ტობოსოს ქუჩებში რაღაც მოჩვენებასავით პირლია და თვალებდაჭყეტილი რომ დაეხეტება და არ იცის, სად იპოვოს დუღსინეა, თუმცა, ვინ იცის, ასჯერაც წინ გაუარა და ვერც კი იცნო. მათთვის ის ისეთივე დუღსინეა იქნება, როგორც მამაჩემი.

— იქნებ, იმდენად არ იყოს მოხიბლული, რომ ჩემგან ძლეულმა რაინდებმა ან დევებმა ვერ იცნონ. მაინც პირველ ორზე ან სამზე, რომლებსაც დუღსინეას გაუვუზავნი, ვცდი ამას. ვუბრძანებ — დაბრუნდნენ ჩემთან და თავიანთი მოქმედების ანგარიში ჩამაბარონ.

— ჰო, ეგ ძალიან გონივრული მოფიქრებაა, — უპასუხა სანჩომ, — მაგით ჩვენ იმას გავიგებთ, რაც ჩვენთვის საჭიროა. თუ ის მარტო თქვენთვის არის მოხიბლული, მაშინ ეგ თქვენი საწუხარი იქნება და არა იმისი; ან კი რაზე უნდა შევიწუხოთ თავი, თუკი ქალბატონი დუღსინეა მშვიდობითა და კარგად ბრძანდება. მანამ კი სულით ნუ დავეცემით, ფათერაკები ვეძებოთ და დანარჩენზე ზრუნვა ყოვლის განმკურნავ დროს მივანდოთ, მას უარესი სენი გაუქარებია და ამასაც ბოლოს მოუღებს.

დონ კიხოტის ის იყო უნდა ეპასუხა სანჩო პანსასათვის, და ამ დროს უცებ გზის შესახვევზე რაღაც უცნაური ფიგურებით სავსე ერთი ეტლი გამოჩნდა ეშმაკის მსგავსი მეეტლით. რადგან ეტლი თავახდილი იყო. ყველა შიგ მყოფი ადვილად გაირჩეოდა. ყოვლის უწინარეს დონ კიხოტის თვალები ადამიანის სახედ მოჩვენებულმა სიკვდილის სანახაობამ შეზარა. სიკვდილს გვერდით ანგელოზი უჭდა, დიდი ფერადფრთებიანი, იმის მარჯვნივ იმპერატორი ბრძანდებ-

6. დონ კიხოტი. II

ბოდა. ოქროს მსგავსი ჯილით შემკული, ხოლო სიკვდილის ფერ-
ხითთ კუბილონი იჭდა თავისი სამკაულებით: კაპარკით, მშვილდით
და ისრებით, მაგრამ თვალები აფარებული არა ჰქონდა. უკანა
მხარეზე ყოველგვარი აბჯარ-საჭურველით მოკაზმული რაინდი მო-
ჩანდა, მხოლოდ კი უმუზარადო, — რის მაგიერ ფერადი ფრთებით
მორთული ქუდი ეხურა. მას უკან რამდენიმე უცნაური სახემოყ-
ვანილობის ფიგურა იყო და აღწერილი ჯგუფიც მით თავდებოდა.
ამ მოულოდნელმა სანახაობამ დონ კიხოტი თითქმის შეაერთო,
ხოლო სანჩოს შიშის ზარი დასცა; მაგრამ რაინდი ჩქარა გონს
მოეგო და წამიერი შეკრთომა მსწრაფლ სიხარულად გადაექცა,
რაკი წარმოიდგინა, რომ რაღაც ახალ და საშიშარ ფათერაკს
გადავეყარეო. ყოვლის დამჯაბნავი ძალ-ღონით აღივსო, ეტლისკენ
გაექანა, მის წინ ცხენი შეაყენა და ამაყი, მკაცრი ხმით დაუყვირა:

— მეეტლე ხარ თუ ეშმაკი, ახლავე ამისხენი, ვინა ხარ, სად
მიხვალ და ვინ მიგყავს მაგ ეტლით, ქარონის ნავს * რომ უფრო
მიემსგავსება, ვიდრე ჩვეულებრივ ეტლს?

ეშმაკმა აღვირი მოსწია და ტყბილი ხმით მიუგო:

— ბატონო ჩემო! ჩვენ ანგულოო უმაქნისის * დასის მსახიო-
ბები გახლავართ. დღეს დილით, აგერ ის გორაკი რომ მოჩანს,
იმის გადაღმა სოფელში ქრისტეს ვნების დღესასწაულზე ერთი
სასულიერო შინაარსის წარმოდგენა „ს ი კ ვ დ ი ლ ის ს ა ს ა ხ ლ ე“ *
გავითამაშეთ და დღესვე საღამოზე მეორე მახლობელ სოფელში
ვაპირებთ მის წარმოდგენას. და რადგან დიდი მანძილი არა გვაქვს
გასავლელი, ამიტომ ტანისამოსის გამოცვლა საჭიროდ აღარ დავი-
ნახეთ. აი, ეს ყმაწვილ კაცი, — სიკვდილზე მიუთითა და განაგრძო
მან, — სიკვდილის როლს თამაშობს; ეს მეორე — ანგელოზისას;
ეს ქალი პიესის შემთხვევლის ცოლიც გახლავს და დედოფლის
როლსაც თამაშობს; ეს კიდევ — იმპერატორისას; აი ესეც — სალ-
დათია; მეც ეშმაკის როლი მაქვს და სიმართლით შემიძლია ჩვენს
დასში უმთავრეს პირად ჩავითვალო თავი, რადგან ყველა პირველ
როლს მე ვასრულებ. თუ ამას გარდა კიდევ რისიმე შეტყობა გნე-
ბავთ. მკითხეთ, მზადა ვარ გიპასუხოთ და, ვითარცა ეშმაკს, ყველა
სიტყვის ჯიბეში ძებნა არ დამჭირდება და ჩემთვის შეუძლებელი
არა არის რა.

— მოგზაურ რაინდთა პატივსა და ღირსებას ვფიცავ! — წა-
მოიძახა დონ კიხოტმა, — თქვენი ეტლი რომ დავინახე, მზად ვიყავ
დამეფიცა, რომ რაღაც დიდსა და საშინელ ფათერაკს შევეჩიხე-
მეთქი. ახლა კი ვხედავ, როგორ ნაკლებად უნდა დაენდოს კაცი გარე-
გნობას, რომ თავი მახეში არ გაიბას. ღმერთმა მშვიდობის მგზავ-

რობა მოგცეთ, კეთილო ხალხო, ვისურვებ მშვიდობით გადაგებადოთ თქვენი დღესასწაული და, თუ ჩემი მხრივ, თქვენთვის რაიმე სამსახურის გაწევა შემიძლია, დარწმუნებული იყავით, დიდი გულმოდგინებით გაგიწევთ. მუდამ თეატრების დიდი მოყვარული ვიყავ, ხოლო ბავშვობისას სულ ის იყო ჩემი სურვილი, კომედიანტებისათვის მეცქირა. *

სანამ ისინი ასე საუბრობდნენ, ბედად ამ დროს ერთი უკან ჩამორჩენილი მსახიობი წამოეწია მათ. მასხარად * ჩაცმულს თავიდან ფეხებამდის ქლარუნები ეკიდა და ჯოხის წვერზე სამი გაბერილი ხარის ბუშტი ჰქონდა მიბმული. ეს პამპულად მორთული მსახიობი დონ კიხოტთან მივიდა და თავისი ჯოხით თამაშობა დაუწყო ბუშტებს: მიწაზე არტყამდა, ხან მარცხნივ გადაახტუნებდა, ხან მარჯვნივ და თანაც ქლარუნებს აულრიალებდა. ამ უცნაურმა სანახაობამ როსინანტი დააფრთხო და იმის მიუხედავად, რომ დონ კიხოტი ბევრს ეცადა დაემშვიდებინა, აღვირს კბილი მოუჭირა და ისეთი სისწრაფით მოედო მინდორს, რომ იმისაგან ასეთ ამბავს არავინ მოელოდა. სანჩო საჩქაროდ ვირს მოახტა და ბატონის მისამველებლად გაექანა, მაგრამ სწორედ მაშინ მოეწია მას, როცა რაინდი და მისი ცხენი მიწაზე გართხმული ეყარნენ, როსინანტი თავის მარჯვე ახირებასა და თავგაღებას მუდამ ასე აბოლოვებდა ხოლმე. †

ამასობაში, სანჩო რომ თავის ვირიდან ჩამოხტა და დონ კიხოტს მივარდა საშველად, მსწრაფლ პამპულისებური ქლარუნებიანი კაცი შეახტა მის ლურჯას, ბუშტებით ცემა დაუწყო და ვირმაც ისე ტკივილისაგან არა, როგორც შიშისაგან, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა იმ სოფლისაკენ მოჰკურცხლა, სადაც წარმოდგენისათვის ემზადებოდნენ. საშინელ მდგომარეობაში ჩავარდა სანჩო. აღარ იცოდა — თავის ბატონისაკენ წასულიყო თუ მასხარას დასდევნებოდა, მაგრამ ვირის სიყვარულს ბატონის სიყვარულმა დასძლია და საჭურველმტვირთველიც იმის მიუხედავად, რომ ბუშტებს მისი ვირის გავაზე ტყაპატყუბი გაჰქონდა, მაინც დონ კიხოტთან გაიქცა. ბუშტების ტყაპატყუბი სიკვდილის ლახვარივით ესობოდა სანჩოს გულს და ის ერჩივნა, რომ ამ ბუშტებს მისთვის დაებნელებინა თვალები, ვიდრე ლურჯას ძუას ოდნავადაც შეხებოდა.

გატანჯული და თავგზააბნეული მივარდა მეტად უმწეო მდგომარეობაში მყოფ დონ კიხოტს. როსინანტზე შეჯდომას რომ შეელოდა რაინდს, სანჩომ უთხრა:

— თქვენო მოწყალეზავ. ეშმაკმა ჩემი ვირი მოიტაცა!

— რა ეშმაკმა? — გაკვირვებით ჰკითხა დონ კიხოტმა.

— ბუშტებიანმა ეშმაკმა, — მიუგო სანჩომ.

— დამშვიდდი, სანჩო, — უთხრა ღონ კიხოტმა, — შენს ვირს უკანვე მოვაყვანიებ, თუნდაც ჯოჯოხეთის მიულწეველ უფსკრულებშიაც დამალოს იგი. უკან მომყევ. ეტლი ნელა მიიზღაზნება და შენი დაქარგული ვირის სანაცვლოს მათი ეტლის ჯორებით აგინაზღაურებ.

— ნუ შესწუხდებით, თქვენო მოწყალეებავ!—დაიძახა სანჩომ,— ეშმაკმა ჩემს ვირს თავი დაანება და საწყალი აგერ უკანვე მოდის.

სანჩომ მართალი თქვა. ეშმაკი ვირიდან ძირს ჩამოვარდა, როგორც რაინდს როსინანტზე მოუვიდა და, რომ წამოდგა. მასხარა სოფლისკენ გაეშურა, ხოლო ვირი თავის ბატონებთან წამოვიდა.

— იმ ეშმაკის კადნიერებისათვის რიგია, რომელიმე მისი ამხანაგი დაისაჯოს, — თქვა ღონ კიხოტმა, — თუნდაც თვითონ იმპერატორი.

— სასჯელის გადახდევინება სულ მეტია, ჯობს თავი დავანებოთ, — შეეკამათა სანჩო. — მე დამიჯერეთ და იმ მსახიობებს ნურავითარ ჩხუბს ნუ აუტეხთ. მაგათ ყველანი მფარველობას უწევენ. ერთ მსახიობს ვიცნობდი, ორი კაცის მოკვლისათვის სდევნიდნენ. ციხეშიც ჩასვეს. მერე როგორ გგონიათ, ჯაშუშებს ისე გაუსხლტა ხელიდან, რომ თავზე ერთი თმაც არ შერხვევია, არც კი დაუჯარიმებიათ. ეს ხალხი სიამოვნებას გვაძლევს, ამიტომ მსახიობთ ყველა მფარველობს, მეტადრე თუ სამეფო დასისანიც არიან!

— სულ ერთია, — მიუგო ღონ კიხოტმა, — თუნდაც მთელმა ქვეყანამ გაუწიოს მფარველობა, იმ მასხარას მაინც დავსჯი და არავის ვათქმევინებ, რომ ჩემს შურისძიებას დაუძვრა.

ეს თქვა თუ არა, რაინდი სოფელს მიახლოებულ ეტლისაკენ გაექანა. წამოეწია მას და მგრგვინავი ხმით დაუყვირა:

— შესდექით, უმაქნისნო მატანტალებო და მასხარებო! მე მსურს გაიძულოთ პატივისცემით მოეპყრათ მოგზაურ რაინდთა საქურველმტვირთველის საჯდომ ცხოველს.

ღონ კიხოტის ხმაძალაღმა ყვირილმა მსახიობთა ყურამდის მიაღწია. რაკი ღონ კიხოტის სიტყვებიდან ბრძოლის განზრახვა გამოდიოდა, სიკვდილი და ეშმაკი ეტლიდან გადმოხტნენ, იმათ ანგელოზი და იმპერატორი გადაჰყვა და მათ კიდევ კუპიდონი და დედოფალი, ყველამ ხელში ქვები აიღო, ეტლს ამოეთარნენ. გადაწყვიტეს ღონ კიხოტის თავდასხმისათვის ელოდნათ. ჩვენმა გმირმა მტრის სიმტკიცე რომ დაინახა, ხელემბოღერებულნი რომ ლამობდნენ მის თავზე ქვის სეტყვა ეწვიმათ, როსინანტი შეაყენა და მოსაზრება დაიწყო, როგორ მოქცეულიყო, რომ მტრისათვის

შეტი სიმარჯვით შეეგტია და იმათგან ნაკლები მარცხი მოსვლოდა. ამ გეგმაზე რომ ფიქრობდა, საქურველმტვირთველიც წამოეწია რაინდს და ასეთი დარაზმული ხალხის წინააღმდეგ შესატევად მომზადებულ თავის ბატონს უთხრა:

— გონს მოდიტ, თქვენო მოწყალეზავ! ქვის სეტყვისაგან შესათარად თუჯის ზარის ქვეშ შეძრომა არის საქირო. ამას გარდაც, სისულელე არ არის იმ რაზმს დაეცეს კაცი, სადაც მებრძოლებში იმპერატორი ურევია, რომელსაც ანგელოზები და ეშმაკები მფარველობენ და სიკვდილი კიდეც წინამძღვრობს. დასასრულ იმას მაინც ვერა ხედავტ, რომ მთელ ამ ბრბოში ერთი რაინდიც არ ურევია?

— მე და ჩემმა ღმერდმა, მართალს ამბობ, — უთხრა ღონ კიხოტმა, — და სწორედ ეგ მაიძულებს ჩემი განზრახვა უარვეყო. არ ძალმიძს და არც ჭერ არს ჩემგან სხვებრ ვიშიშვლო ხმალი; თუ არა რაინდის წინააღმდეგ. სანჩო, იმათთან გასწორება შენი საქმეა; შენი ვირის შეურაცხყოფისათვის მაგიერი თვითონ შენ უნდა გადაუხადო. ხოლო მე აქ დაერჩები, რჩევას გაგიწევ და ბრძოლის დროსაც გაგამხნევებ.

— ჩემო ხელმწიფევე! — უთხრა სანჩომ, — უარს ვყოფ ყოველგვარ სამაგიეროს გადახდას, რადგან ქეშმარიტი ქრისტიანი მოვალეა მისდა მიუენებული შეურაცხყოფა დაივიწყოს; ჩემი მშვიდობისმოყვარე სახეღარიც, მგონია, ჩემი აზრისაა. მე დამიჭერებს.

— თუ შენ მაგ აზრისა ხარ, ჩემო გულკეთილო, გონიერო, ქრისტიანო და მშვიდობისმოყვარე სანჩო, — უთხრა ღონ კიხოტმა, — მაშ, დავუტევოტ ეს მოჩვენებანი და უკეთესი ფათერაკების საძებნელად წავიდეტ; ეს მხარე, როგორც მგონია, სხვადასხვაგვარი ფათერაკებით უხვი უნდა იყოს.

ეს თქვა და გზას გაუდგა. საქურველმტვირთველიც უკან მიჰყვა. ამის შემდეგ სიკვდილიც ამხანაგებიანად ისევ ეტლში ჩაჭდა და თავის გზას არხენად დაადგა. გონიერი სანჩოს რჩევის წყალობით ჩვენთა ფათერაკების მაძებართაგან სიკვდილის ეტლის შეხვედრა ასე ბედნიერად გათავდა. მადლობა ვუთხრათ სანჩოს იმ კეთილი რჩევისათვის, რომელიც მისცა ღონ კიხოტს.

მას კი მეორე დღე ერთ სხვა გამიჯნურებულ და მოგზაურ რაინდთან ახალ შეხვედრას უქაღდა და ეს ამბავი იმად ღირს, ცალკე თავში რომ მოვაქციოტ.

საშინელი ფათერაკი, სახელოვან დონ კიხოტს
მამაც სარკეთა რაინდთან რომ მოუხდა

სიკვდილის ეტლთან შეხვედრის დღეს რომ დამე მოჰყვა, ის დამე რაინდმა თავის საკუთრველმტვირთველით დიდრონი ხეების განიერ ჩრდილქვეშ გაატარა და ჩვენმა ფათერაკების მამებრებმა იქვე ივანშემეს იმ საგზლით, ვირს რომ ჩანთით მოჰქონდა. ვახშაჰს რომ მიირთმევდნენ, სანჩომ უთხრა თავის ბატონს:

— ხომ ცუდად მოვიქცეოდი და სულელი და ხეპრე ვიქნებოდი, თქვენო მოწყალეზავ, სამი კვიცის მავიერ ჩემს ჭილოდ თქვენი უკანასკნელი ფათერაკის ალაფი რომ მერჩია? დიახაც მართალს ამბობს ანდაზა: „ხვალინდელ ქათამს დღევანდელი კვერცხი გერჩივნოსო“.

— არცთუ სტყუი, — მიუგო დონ კიხოტმა, — მაგრამ მაინც ვეკვობ — ზარალში ყოფილიყავ, თუ გამიშვებდი, როგორც მე მინდოდა იმ მსახიობებს გავსწორებოდი, ახლა შენს ხელში იქნებოდა იმპერატორის ოქროს გვირგვინი და კუბილონის ჩაფერადებული ფრთები.

— არასოდეს, — შეესიტყვა სანჩო, — ტაკიმასხარა იმპერატორების არც გვირგვინი და არც სკიპტრა ბაჯალლო ოქროსი არ ყოფილა. ყველაფერი ეს ზიზილ-პიპილებია ან თუნუქის ნაჭერი.

— მართალი ხარ, — დაეთანხმა დონ კიხოტი. — მართლაც უცნაური იქნებოდა სათეატრო სამკაული ძვირფასი მასალისაგან ეკეთებინათ. ისინი ისე მომჩვენებელნი და მიმბაძველურნი უნდა იყვნენ, როგორც თვითონ ღრამაც მომჩვენებელია. მართლა, სანჩო, რაკი თეატრი ვახსენეთ, გირჩევ ათვალწუნებით ნუ მოეკიდები ნურც ღრამატიულ თხზულებას და ნურც მსახიობებს. ერთიც და მეორეც საზოგადოებისათვის ყველა დიდად სასარგებლო ხალხს შეადგენენ. სცენა სარკეა, რომელშიც სრულიად დაწვრილებით იხატება ჩვენი ცხოვრება. იგი გვიჩვენებს, რაც უნდა ვიყვნეთ და ნამდვილად რანი ვართ. ჩემო მეგობარო! უეჭველია, პიესები გინახავს, სადაც მოქმედნი პირნი ყოფილან მეფეები, ბერები, რაინდები, მანდილოსნები და სხვა პირები. ერთს გარყვნილი ყაჩაღი წარმოუდგენია, მეორეს ხრიკიანი გაიძვერა, მესამეს ჭარისკაცი, მეოთხეს მიჯნური, მეხუთეს ვაჭარი და სხვა. და ყველა ეს იყო პიესის დასასრულამდე; ხოლო დასრულების შემდეგ ყველა თავის ნი-

ღაბს იხსნიდა და კულისებს შიგნით ყველანი თანასწორნი ხდებოდნენ.

— როგორ არა, ეგ ყველა მინახავს, — უპასუხა სანჩომ.

— ჩემო მეგობარო, განა ჩვენი ცხოვრების სცენაზედაც ყველა ეგ არა ხდება, სადაც ერთნი იმპერატორების როლს თამაშობენ, მეორენი — პაპებისას, ერთი სიტყვით, ყველა პიროვნებას, როგორც კი კომედიებსა და დრამებშიც გვხვდება. და როდესაც ჩვენ სიცოცხლესთან ერთად ჩვენი საზოგადოებრივი როლიც თავდება, როდესაც სიკვდილი ჩვენს ამამაღლებელ და დამამდაბლებელ ნაირფეროვან სამოსს მოგვხსნის, მაშინ საფლავში ყველანი თანასწორნი ვხდებით.

— ხშირად გამიგონია ეგ ძველი შედარება, მუდამ რომ ჭადრაკის თამაშს გამახსენებს ხოლმე, — უპასუხა სანჩომ. — ჭადრაკის თამაშშიაც ყველა ფიგურას დროებით რამე ღირსება ეძლევა და, თავდება თუ არა თამაში, ფიგურებს კრეფენ და კოლოფში ყრიან, ვით საფლავში ხალხს, მათი უწინდელი წოდებისადმი ყურადღების მიუბურობლად.

— მე ვხედავ, სანჩო, რომ შენ დღითი დღე გონიერება გემატება, — შენიშნა ღონ კიხოტმა.

— დიახაც, — მიუგო სანჩომ, — დღემუდამ თქვენი მოწყალების გვერდით ვატარებ და როგორ შეიძლებოდა რამე არ მესწავლა. მთლად ქვიშიანი ნიადაგი რომაა და არაფერი მოჰყავს, სასუქს რომ დააყრიან და მოვლას დაუწყებენ, ისიც მოსავლის მოცემას დაიწყებს ხოლმე. თქვენი ბრძნული ლაპარაკი და საუბარი რა იყო ჩემთვის, თუ არა განოყიერება ჩემი გონების მოუვლელი ნიადაგისათვის. ღვთის მადლითაც, მგონია, ის ნიადაგი იმის ღირსი შეიქმნას, რაც მასზე შრომაა დახარჯული.

რაინდს არ შეეძლო თავისი საჭურველმეტვირთველის ეს მაღალფარდოვანი სიტყვები და საგანგებო შედარება ღიმილით არ მოესმინა, თანაც არ გააკვირვებოდა მისი ეგოდენი წარმატება. მართლაც, სანჩომ ბოლო ხანებში საკვირვლად დაიწყო ლაპარაკი, მხოლოდ კი, როდესაც მეტად მკვერმეტყველური ლაპარაკი მოეპრიანებოდა, იმის მსგავსად, როგორც ახალგაზრდა სტუდენტებმა მეცნიერული კამათის დროს იციან, გადაჭარბებული მკვერმეტყველებისაგან როშვას მოჰყვებოდა ხოლმე. უფრო შნოიანად კი ანდაზებით ლაპარაკი გამოუდიოდა, თუმცა მაშინაც შიგადაშიგ უადგილოდ სხვა ანდაზებსაც დაურთავდა, როგორც ეს მკითხველმა უკვე ნახა და კვლავაც კიდევ ნახავს ამ ისტორიის მანძილზე.

რამდენიმე ხანს კიდევ ილაპარაკეს ასე და სანჩომ თვალები

ნილულა. ეს იმის ჩვეულებრივი ნიშანი იყო, რომ ძილი ერეოდა. ვირს კურტანი მოჰხადა და საძოვარზე გაუშვა, ხოლო როსინანტს მარტო აღვირი მოხსნა, რადგან უნაგირის მოხსნა დონ კიხოტისაგან სასტიკად ჰქონდა აკრძალული, როდესაც დამის გათევა ცის ქვეშ მოუხდებოდათ ხოლმე, ამით დონ კიხოტი რაინდთა ძველ და სასტიკ ჩვეულებას იცავდა, რომელიც ამცნობდა: „აღვირი მოხსენ და უნაგირის ტახტაზე გაუკეთე, ხოლო უნაგირი არამც და არამც არ მოხსნაო“. სანჩოც ასე მოიქცა და როსინანტს ნება მისცა ვირთან ერთად თავისუფლად ებალახნა. მამისაგან შვილებზე გადმოსული გადმოცემა ამბობს, რომ სახედარისა და როსინანტის — მთელ ქვეყანაზე ამ ორი უმშვიდობიანესი ცხოველის მეგობრობა ისეთი წრფელი და სამაგალითო იყო, რომ თაობიდან თაობაში დარჩეული იყო ხმა, თითქოს ამ მართალი ისტორიის ავტორმა საკუთრად ამ ცხოველთა მეგობრობას პირველ ხანებში რამდენიმე თავი უძღვნაო. მაგრამ შემდეგში ის თავები შეამოკლა, რათა თავისი შრომის ღირსება დაეცვა, ისეთი საგმირო ისტორიის შესაფერი, როგორც ჩვენი რაინდის ისტორიააო. მაინც შიგადაშიგ გულმავეიწყობს, ამ წესს არღვევს და წერს, მაგალითად, რომ, როცა ჩვენი ცხოველები ერთად შეიყრებოდნენ, მაშინვე ერთმანეთს ფერდებსა ფხანდნენ და, როდესაც ეს ურთიერთსამსახური მოსწყინდებოდათ, მაშინ როსინანტი (ნახევარ ალაბზე კისერწაშვერილი) ვირის კისერზე თავს დადებდა, შემდეგ ორნივე თვალებს ძირს დახრიდნენ და ამ ყოფაში მზად იყვნენ თუნდაც სამიოდე დღე ყოფილიყვნენ, თუ ამ ნეტარებისაგან ხალხი ან შიმშილი არ გამოიყვანდა. ამბობენ კიდევ, მწერალს ვითომც თხზულება დაეტოვებინოს, რომელშიც ეს მეგობრობა ნისესა და ევრიალეს * და აგრეთვე ჰილადისა და ორესტის * მეგობრობისათვის შეუდარებია — ისე ღიდად მიაჩნდა მას როსინანტისა და ვირის მეგობრობა. მაგრამ ესეც არის, იქნებ, ამით უნდოდა შემთხვევით ესარგებლა და ადამიანთათვის სამარცხვინოდ გაეხსენებინა, თუ როგორ ადვილად ლალატობენ და არაფრად აგდებენ ხოლმე ისინი მეგობრობას და სიამტკბილსა და საამურ ურთიერთობას, რასაც ცხოველებიც კი ერთგულად იცავენ. სწორედ ამიტომაც ნათქვამი:

ნამდვილ მეგობარს ვერსად ვერ ნახე:
დაგელირება ღერწამი ლახერად. *

ანდა კიდევ:

უნდა უთმინო მეგობარს მუღამ,
თვალში ბაღლინჯოც ჩავისვას თუნდაც.

ამ შედარებისათვის ნურავინ უსაყვედურებს მწერალს, ვითომც მან ჭეშმარიტებას გადაუხვიაო და ამ ცხოველთა მეგობრობა კაცთა მეგობრობას შეადარაო, რადგან ცხოველებისაგან აღამიანებმა ჰკუის სასწავლი მრავალი გაკვეთილი მიიღეს და ბევრი საყურადღებო რამ გაიგეს. ამის გასამართლებლად მე ვუჩვენებ ყველასაგან ნაქებ-ნადიდებ ძაღლის ერთგულებას, კიანჭველის შორსმკვრეტელობას, წეროს სიფრთხილეს, სპილოს კეთილგონიერებას და ცხენის გულწრფელობას, რომლებზეც თვითონ აღამიანს სამაგალითოდ ვუთითებ ხოლმე. *

დაბოლოს, ჩვენმა ფათერაკების მაძებრებმა მიიძინეს თუ არა, სანჩომ თავის ახლოს მდებარე მორზე, ხოლო დონ კიხოტმა დიდი მუხის შეფოთლილ ტოტებს ქვეშ, უეცრად რაინდი მის უკან ატეხილმა ხმაურობამ გააღვიძა. რომ გაეგო, რისგან იყო ეს ხმაურობა, დონ კიხოტი წამოდგა და იქვე ახლოს ორი ცხენოსანი კაცის ლაპარაკი გაიგონა. ერთი მათგანი ცხენიდან ჩამოხტა და შეორეს უთხრა:

— ჩემო მეგობარო, ჩამოხტი და ცხენებს აღვირი წააძრე, ესენი აქ თავისთვის საკმაო ბალახს იშოვიან, ხოლო მე — ჩემთა სატრფიალო ფიქრთა გასართველად — სიჩუმესა და მყუდროებას, რაც ყველაზე უფრო მეჭირვება.

ესა თქვა და წამსვე მხართუძოზე წამოწვა. ბალახზე რომ წვებოდა, მისმა იარაღმა დაიჩხრიალა. ახლა დონ კიხოტისათვის ცხადი იყო, რომ მის ახლოს სხვა მოგზაური რაინდი იმყოფებოდა. მაშინვე სანჩოს ხელი წაჰკრა, ძლივს გამოაღვიძა და ჩუმად უთხრა:

— ჩემო მეგობარო! ჩვენ ახლა ახალი ფათერაკის პირისპირ ვიმყოფებით.

— ღმერთმა ინებოს, ვარგისი გამოდგეს ეგ ფათერაკი, — მიუგო სანჩომ. — მაგრამ ერთი მიბრძანეთ, ჩემო ბატონო, ეგ ფათერაკი სად არის?

— სადა? — მიუგო დონ კიხოტმა. — აბა, გარშემო მიმოიხედე და დაინახავ მოგზაურ რაინდს, როგორც მგონია — რალაც მიზეზით ძალიან შეწუხებულს. მე დავინახე, ისე მძიმედ დაეცა მიწაზე, რომ მთელმა მისმა საჭურველმა ჩხრიალი მოიღო.

— ფათერაკს მაინც ვერა ვხედავ, — გაუმეორა სანჩომ. — რატომ გგონიათ, რომ ეს მაინცდამაინც ფათერაკი უნდა იყოს?

— მე როდისღა ვამბობ ფათერაკს; მარტო იმას გეუბნები, ფათერაკის გზაზე ვდგავართ-მეთქი. ყველა ფათერაკი ასე იწყება. აცა, ჩუმად! რაინდი, მგონია, ჩანგსა მართავს ან ბარბითს და ჩახვე-

ლებაც და ამოფურთხებაც იმას უგავს, რომ ყელს იწმენდს და სიმ-
ლერას აპირებს.

— ღმერთმანი, მართალსა ბრძანებთ, — უთხრა სანჩომ, — ყვე-
ლაფრიდან ჩანს, გამიჯნურებული რაინდი უნდა იყოს.

— სანჩო, ნუთუ გგონია, რომ გაუმიჯნურებელი მოგზაური
რაინდი არის სადმე? ყველა მოგზაური რაინდი აუცილებლად გა-
მიჯნურებულია, — მიუგო დონ კიხოტმა. — აბა ყური დაუვადოთ-
ქათის წვერს ხელი წავატანოთ და მთელი გორგალი გაიხსნება.
უეჭველია, სიმღერაში თავის მიჯნურს გაამყდავენებს, რადგან ხში-
რად მოზღვაეებელი გრძნობა ენას აალაპარაკებს ხოლმე.

სანჩოს რალაც უნდოდა ეპასუხნა თავისი ბატონისათვის, მაგ-
რამ მას ხელი შეუშალა ტყის რაინდის ხმამ, რომელიც არც ძალიან
კარგი და არც ძალიან ცუდი იყო. ჩვენმა მეგობრებმა ყურადღე-
ბით მოისმინეს შემდეგი.

ს ო ნ ე ტ ი

ო, ქალბატონო, გთხოვთ, მიბრძანოთ მოუკრძალებლად,
ერთი მიზანი დამისახეთ, როგორც გინდათ;
თქვენს წინ პირნათლად მოვიხადო მე ვალი წმინდა
და განუხრელად შევასრულო თქვენი ბრძანება.

იქნებ, გსურთ მოკვდე, მე სიცოცხლე არ მენანება,
აი, მე მოკვდი წამებაში უხმოდ და მშვიდად.
თუ შორი მხრიდან ამის მაცნე არ მოგივიდათ,
თვითონ ამურმა შეასრულოს ეს დავალება.

ეს ჩემი გული თუმცა არის მტკიცე აღმასი,
შეერთებია მტკიცე აღმასს რბილი სანთელიც,
რომ ემსახუროს სიყვარულის ძალას მარადისს.

სანთელი არის თუ აღმასი, — თქვენ გითავაზეთ,
დაე, ჩემს გულზე ამოსჭერით თქვენი სათქმელი,
ვფიცავ, ვატარო წარუშლელად კუბოს კარადისს.

უქანასკნელ სიტყვებზე ტყის რაინდმა ღრმად ამოიოხრა და
შემდეგ წამოიძახა: „ოჰ!“ — და თითქოს ეს გმინვა მთელი გულის
სიღრმიდან აღმოხდა; — შემდეგ უმაღვე მკმუნვარე და სევდიანი
ხმით იწყო ჩივილი:

— ჰოი, უმშვენიერესო და უუმაღურესო მთელი ქვეყნის ქალ-
თა შორის! უბრწყინვალესო და უმაღლო კასილდე დე ვანდალია, *
რად მიუსაჯე შენგან ტყვექმნილ რაინდს საუკუნო ხეტიალი და
განუჩინე მძიმე, მკაცრი გაპირებანი? ნუთუ ის არ იკმარე, რომ
ჩემმა მამაცობამ და ჩემმა მკლავმა აიძულა ნავარის, ლეონის, ტარ-

ტვის, კასტილიისა და, ბოლოს, ლამანჩის ყველა რაინდი მთელ მსოფლიოში უმშვენიერეს ბანოვანად ეცნე?

— ლამანჩელიო? ვერ მოგართვეს, — წაილაპარაკა დონ კიხოტმა. — მე თვითონ ლამანჩელი რაინდი ვარ, მაგრამ არასოდესაც ასეთი რამ არ გამიგონია და არც ეცნობ რასმე ჩემი ქალბატონის დუღსინეას მშვენიერებისათვის საწყენსა და დამამცირებელს. სანჩო, — განაგრძო მან, — ეს რაინდი რაღაცას როშავს, მაგრამ ყური დაუვადოთ, კიდევ რას იტყვის.

— დაუვადოთ, — მიუგო სანჩომ, — ეს ბატონი, ეტყობა, აქ საგოდებლად მთელი თვით დაბინავდა.

მაგრამ სანჩოს მოლოდინი არ გამართლდა, რადგან ტვის რაინდმა იქვე ახლოს ვიღაცის ხმა გაიგონა თუ არა, ჩივილი შეწყვიტა, ადგა და ხმამალა დაიძახა:

— ვინა ხართ აქ? რა ხალხი ხართ? მოხარულნი თუ მწუხარენი?

— მწუხარენი! — მიუგო დონ კიხოტმა.

— მაშ, მომიახლოვდით! — დაუძახა ტვის რაინდმა. — იცოდეთ, რომ ჩემშიაც განსახოვნებულ მწუხარებას და სევდას შეხვდებით.

როცა ასეთი ალერსიანი და თავაზიანი პასუხი მოესმათ, სანჩო და დონ კიხოტი მივიდნენ ტვის რაინდთან. მან რაინდს ხელი გამოართვა და უთხრა:

— დაბრძანდით, პატიოსანო რაინდო! იმის გამოსაცნობად, რომ თქვენ ნამდვილი რაინდი ბრძანდებით და მოგზაურთა დასს ეკუთვნით, ჩემთვის ისიც საკმაოა, რომ აქ შეგხვდით, ამ ულრან ტყეში, სადაც გშთენიათ მარტოოდენ განმარტოება და კაშკაშა ზეცა — მოგზაურ რაინდთა ჩვეულებრივი სამყოფელი და განსასვენებელი.

— გამოიცანით, — მიუგო დონ კიხოტმა. — მე ნამდვილად მოგზაური და მწუხარე რაინდი გახლავარ, და თუმცა ჩემს სიცოცხლეში ბევრი უბედობა, სიღუბნე და ტანჯვა გამომიცლია, მაინც სხვისი მწუხარებისათვის გრძნობა არ დამდუნებია. როგორც თქვენი წელანდელი სიმღერის სიტყვები მაგონებენ, უფლება მაქვს დავასკვნა, რომ თქვენც უღმობელი მშვენიერის სიყვარულით იტანჯებით, ვისი სახელიც წელან წარმოთქვით.

რაინდები მდელითვე ერთმეორის პირისპირ დასხდნენ და ისე მეგობრულად და მშვიდობიანად მუსაიფობდნენ, რომ ვერავინ წარმოიდგენდა, თუ განთიადისას ისინი ერთმანეთს თავ-პირს დაამტკრევდნენ.

— პატიოსანო რაინდო! — ეუბნებოდა ტვის რაინდი დონ კიხოტს, — მითხარით, თქვენც გამიჯნურებული ხომ არა ხართ?

— საუბედუროდ გახლავარ, — მიუგო ღონ კიხოტმა. — თუმცა ესეც არის, ზოგიერთ შემთხვევაში ღირსეული ბანოვანის გამიჯნურებით მიღებულ ტანჯვას შეიძლება უფრო ბედნიერება ეწოდოს, ვიდრე უბედურება.

— თანახმა ვარ, — ამბობდა ტყის რაინდი, — თუ უღმობელი მშვენიერის გულგრილობა ბოლოს ჩვენს გონებას არ არევს და მას შურისძიების გზაზე არ დააყენებს.

— რაიცა მე შემიხება, — თქვა ღონ კიხოტმა, — ჩემი მიჯნურისაგან არასოდეს არ მინახავს გულგრილობა და არც მისი სიძულვილი განმიციდია.

— არასოდეს, — დაატანა ახლო მდგომმა სანჩომ, — ჩემი მიჯნური კარაქზე ნაზია და ბატკანზე უფრო მშვიდი.

— ეს თქვენი საქურველმტვირთველი ხომ არ არის? — ჰკითხა ტყის რაინდმა ღონ კიხოტს.

— სწორედ ის გახლავთ, — მიუგო ღონ კიხოტმა.

— პირველად ვხედავ, რომ საქურველმტვირთველი თავისი ბატონის ლაპარაკის დროს ასე თამამად ლაპარაკობდეს. ჩემს უკან ჩემი საქურველმტვირთველი დგას, სიმაღლით თავის საკუთარ მამას არ ჩამოუვარდება, და მერწმუნეთ, რომ ჩემს წინ ხმის ამოდებას არასოდეს არ გაბედავს.

— მე კი ვლაპარაკობ და კვლავაც ვილაპარაკებ, — შეესიტყვა სანჩო, — არ შემეშინდება ასეთი... არ დავამთავრებ; ჯობს ამ საქმეს თავი დავანებო.

ამ დროს ტყის რაინდის საქურველმტვირთველმა კალთა დასწია სანჩოს და ყურში უჩურჩულა:

— გამიგონეთ, ძმობილო, მყუდრო ადგილი მოენახოთ სადმე და ერთი ჩვენებურად ლაპარაკით გული გავიძლოთ მე და შენ. ჩვენმა ბატონებმა კი, დაე, შუბები ერთმანეთს შეამტვირონ, თავსა ვღებ სანაძლეოდ, ისე იყბედებენ თავიანთ მიჯნურობაზე, ალბათ დილამდეც ვერ გაათავებენ.

— აგრე ვქნათ, — დათანხმდა სანჩო, — და გეტყვით კიდევ, ვინცა ვარ და იმასაც დაგიმტკიცებთ, რომ იმ გვარებისა არა ვარ, ენის დაოკება არ ვიცოდე და სხვა საქურველმტვირთველებივით მოლაყბე ვიყო.

ამ სიტყვებით საქურველმტვირთველები გაშორდნენ ბატონებს და მათ შორის ისეთივე საყურადღებო და სერიოზული საუბარი გაიმართა, როგორიც აგრეთვე მათმა პატრონებმა გააბეს ერთმანეთთან.

სადაც გრძელდება ფათერაკი ტყის რაინდთან
და მოთხრობილია ორი საქურველმტვირთველის
გონივრული, არაჩვეულებრივი და სასიამო საუბარი

ბატონებს რომ თავი დააღწიეს საქურველმტვირთველებ-
მა. ერთმანეთს თავიანთი ცხოვრება უამბეს. ბატონებმა კიდეც
ჟრთიერთს თავიანთი საიდუმლო გაუზიარეს. ისტორია ჯერ სა-
ქურველმტვირთველების საუბარს გადმოგვცემს და შემდეგ ბატო-
ნების თავგადასავალს ეხება. ამ ამბავში ნათქვამია, რომ: როდესაც
ისინი ბატონებს განშორდნენ, ტყის რაინდის საქურველმტვირ-
თველმა უთხრა სანჩოს:

— ჩემო მეგობარო. შეუძლებელია არ გამოგიტყდეთ, რომ
იშვიათი ადამიანის სიცოცხლეა ისეთი გაქირვებული ყოფა, რო-
გორიცაა მოგზაური საქურველმტვირთველის სიცოცხლე, სხვა
ადამიანებთან შედარებით. თითქოს მომეტებულად ჩვენ დაგვატყდა
თავს ის ღვთის შეჩვენება, რა შეჩვენებაც ღმერთმა ჩვენს მამამთა-
ვარს დაატეხა. როდესაც უთხრა: ოფლითა პირისა შენისათა სკამდე
პურსაო.

— და ტანის სიცივითა, — დაუმატა სანჩომ, — რადგან, აბა, ვინ
იქნება. რომ მოგზაური რაინდის საქურველმტვირთველზე მეტ
სიცივეს და სიცხეს ითმენდეს. კარგია, თუ მუდამ გვაქვს თან წა-
ღებული პური, „ცის ქვეშ პურით კარგად იცხოვრებო“, ამბობს
ანდაზა, მაგრამ ხათა ის არის. რომ რამდენიმე დღეობით ნაყრი
არ ჩადის ჩვენს პირში და, რომ ვსუნთქავთ, იმ ჰაერით ვიკვებებით.

— როდესაც მომავალში რისამე მიღების იმედი გვაქვს, კი-
დეც ჰო. დიდი რამ არის მოითმინო, — თქვა ტყის რაინდის საქურ-
ველმტვირთველმა, — მაგრამ, აბა, თვითონ თქვენ იფიქრეთ, ის რა-
ინდი რა რაინდია, რომ იმედი არა ჰქონდეს, ოდესმე მაინც დააჯილ-
დოვოს თავისი საქურველმტვირთველი რაიმე კუნძულით ან სულ
ცოტა — საგრაფოთი მაინც.

— მე, — უთხრა სანჩომ, — უკვე ვუთხარი ჩემს ბატონს: რომე-
ლიმე კუნძულის გუბერნატორობითაც დაგვმყოფილდები-მეთქი,
და ისე უხვი და მადლიერია, რომ მის მოცემას ძალიან ბევრჯერ
დამპირდა.

— მე მცირედითაც ვმყოფილდები, — მიუგო ტყის რაინდის
საქურველმტვირთველმა, — მე ისიც მეყოფა, თუ ჩემი სამსახურისა-

თვის მღვდლობას მომცემენ და ჩემი ბატონებისაგან დანაპირები სამრევლო მივიღო.

— თქვენი ბატონი მაშ, სასულიერო რაინდი ყოფილა, — უთხრა სანჩომ, — იმიტომ თუ დაგბირდათ სამრევლოს. ჩემი კი საეროა, თუმცა ბევრი გონიერი, მაგრამ ჩემი ფიქრით, საეჭვო პირი. ურჩევდა მთავარებისკობოსი გამხდარიყო. ჩემდა საბედნიეროდ სხვა რამედ ყოფნას არასოდეს არ თანხმდებოდა, თუ არ იმპერატორად; მაინც მართალი უნდა გითხრათ, მუდამ იმ შიშში ვარ, არ იფიქროს-მეთქი და სასულიერო რაინდი არ შეიქმნას. რადგან, ჩვენში კი დარჩეს, თუმცა უპკულო არა ვარ, მაინც სასულიერო რამ ადგილზე სულელთა სულელი ვიქნებოდი.

— მაინცდამაინც ნუ იფიქრებთ, რომ კუნძული ისეთი რამ დაუფასებელი განძი იყოს, როგორც თქვენ გგონიათ, — უთხრა სანჩოს მისმა მოსაუბრემ. — ბევრია ბეჩაფი და უდაბური კუნძული, მაგრამ საუკეთესო მათგანიც მძიმე ტვირთია, მათი პატრონებისათვის და იმ სიმძიმის ქვეშ მათ ქანცი უწყდებათ ხოლმე. ღმერთმანი, ჩვენთვის უკეთესი იქნებოდა შინ გყოფილიყავით და ხან გვენადირა, ხან თევზი დაგვეჭირა და ჩვენი თავი ამ დაუსრულებელ ტანჯვისათვის არ შეგვეწირა. ჩვენი ამქრის ხალხს, მოგზაურ საქურველმტვირთველს, რაც უნდა ღარიბიც იყოს, ერთი წყვილი მწევარი მაინც მოეძებნება და ერთი რამ ჭაგლაგი ცხენიცა, და თუ ესეც არა ჰყავს, თევზის საჭერი ანკესი ხომ ეგდება სადმე.

— ჭაგლაგის გარდა დანარჩენი ყველა მომეპოვება, — მიუგო სანჩომ. — ამასთან ჩემი სახედარი (მისი თავის მოსაწონად არ ვამბობ), ღმერთსა ვფიცავ, ჩემი ბატონის ორ ცხენად ღირს, და ღმერთმა აღდგომის დილა სიხარულით არ გამითენოს, თუ ოდესმე ბატონის ცხენზე გავცვალო იგი, ზედ სართად ოთხი ფანეგა შვრიაც რომ წამომიმატოს. თქვენ არც კი დამიჯერებთ, თქვენო მოწყალებავ, თუ რა შესანიშნავია ჩემი ლურჯა, — დიახ, მას ლურჯი ფერი აქვს. მწევრებს კი რომ ამბობთ, რა ეშმაკად მინდა, ჩემთვის სულ ერთია — მყავს თუ არა; მე მგონია, ნადირობა მარტო სხვისი ხარჯით არის სასიამოვნო.

— იცით, რას გეტყვით, სენიორ საქურველმტვირთველო, — შენიშნა ტყის რაინდის საქურველმტვირთველმა, — მე გადავწყვიტე ამ სასაცილო რაინდობას გამოვესალმო და ჩემი სახლის გზას დავადგე, ვიცხოვრებ ჩემთვის მშვიდობიანად ჩემს ოჯახში და შვილებს აღვზრდი, ღვთის მადლით სამი რომ მყავს, მშვენიერები, აღმოსავლეთის მარგალიტის მსგავსები.

— მე კი ორი მყავს, — მიუგო სანჩომ, — მაგრამ ისეთები არიან,

რომ შეიძლება პაპთან გაიგზავნონ საჩვენებლად, მეტადრე ქალი, ფრიად მშვენიერი არსებაა. თუ ღმერთი შემეწია, იმედი მაქვს გრაფს ვისმე შევრთო, თუმცა ჩემი ცოლი ამის წინააღმდეგაც არის.

— რამდენი წლისა გყავს ის მშვენიერი არსება, გრაფის ცოლი რომ უნდა გახდეს? — ჰკითხა მეორე საქურველმტვირთველმა.

— თხუთმეტისა, ან იქნება ორი წლით მეტისა ან ნაკლებისა, — მიუგო სანჩომ, — საროსავით ტანწერწეტია, აპრილის დილასავით ქორფაა და კურტნის მუშასავით ღონიერი.

— დალახვროს ღმერთმა! — შესძახა ტყის რაინდის საქურველმტვირთველმა, — ერთად რამდენი ღირსება ჰქონია. გრაფის ცოლად კი არა, მწვანე ჭალაკის ნიმფად ყოფნაც უპრიანია იმისათვის. დახეთ იმ მეძავსა და მეძავის შვილსა, რა ტურფა რამ იქნება შეშის გუღურა აკიდებული!

— ძალიან ტურფაა, — გააწყვეტინა სანჩომ, — მაგრამ არც ის და არც მისი დედა, და, არც ვინმე ჩვენგანი, ღეთის მადლით, მეძავი და მემრუშე არა ვყოფილვართ და იმასაც ინებებს უფალი — არც ვიქნებით, ვიდრე პირში სული მიდგას. ამიტომ, თუ ღმერთი გწამთ, ცოტა ზრდილობიანად ილაპარაკეთ. მოგზაური რაინდების საზოგადოებაში ვართ აღზრდილი, ზრდილობის მაგალითად რომ ითვლებიან, ამიტომ ეგ თქვენი სიტყვები ვერაფრად მექაშნიკება.

— ქებისა თქვენ არაფერი გცოდნიათ, თქვენო მოწყალეზავ, — მიუგო ტყის რაინდის საქურველმტვირთველმა, — განა არ გაგიგონიათ, მაგალითად, ცირკში, როდესაც კაბალეროს ხარისთვის შუბნი მარჯვედ უკრავს, ანუ როდესაც ვისმე რამე მარჯვედ მოუხდენია, მაშინ ჩვეულებრივ იტყვიან ხოლმე: „შეხე იმ მეძავსა და მეძავის შვილს, რა მარჯვედ მოახერხა, ანუ რა მარჯვედ სტკიცაო“. მაშინ ეს სიტყვები ლანძღვა კი არ არის, პირიქით ქებას ნიშნავს. მე, როგორც ვატყობ, არ შეგფერით ისეთი ბავშვების ყოლა, რომ ასეთი ქების ღირსნი იყვნენ.

— დასწყევლოს ღმერთმა! — შეჰყვირა სანჩომ, — თუ ეგრეა და ახლა ლანძღვა ქებადა ღირს, მაშ, მეცა და ჩემი ცოლიც და მთელი ჩემი საგვარეულოც ხორცშესხმულ გაიძვერებად და მეძავებად უნდა ვითვლებოდეთ, რადგან, რასაც ისინი რამეს ამბობენ, რასაც აკეთებენ, ყოველგვარი სალანძღავი და არასალანძღავი ქების ღირსია. ნეტავი ჩქარა მაჩვენა ისინი. უფალს მუდამ იმას ვევედრები, ამ მომავლინებელი ცოდვისაგან დამიხსნას — ამ შეჩვენებული მოგზაური რაინდობის საქურველმტვირთველის ხელობისაგან. რა ეშმაკმა მძლია, რომ მეორედ მოვიკიდე ხელი ამ ხელობას;

იმან წამიტყუილა, რომ მეორედ მეპოვა ასი ოქროთი სავსე ქანა, როგორც პირველში სიერა-მორენის ხეობებში ვიპოვე. აი, მას აქეთ ეშმაკი მაგულიანებს და სულ ოქროთი გატენილ დიდ ქისას მაჩეჩებს: ხან შიგ ცხვირის წინ მეჩვენება, ხან ერთ და ხან მეორე გვერდის ქვეშ მეჩვენება. თითქოს აი ეს არის ხელშიაც მიჭირავს, შინაც მიმაქვს, იქ იმდენ რამეს ვყიდულობ და იმდენ შემოსავალს ვშოულობ, თითქოს ვინმე თავადი ვიყო. და როდესაც ამაზე ფიქრს მოვყვები, მაშინ ყველაფერი მავიწყდება, რასაც გაჭირებებს ვიტან ამ ჩემს ცოტა ჰკუაზე მწყურალად მყოფი ბატონის უკან ტანტალში. ცოდვა გამყლავნებული ჯობია, ჩემი თვალთა ვხედავ, რომ ჩემი ბატონი ჰკუაზე შემეცდარს უფრო ჰგავს, ვიდრე რაინდსა.

— ტყუილად კი არ ამბობს ანდაზა, — უპასუხა მოსაუბრემ სანჩოს, — რასაც ნაპირს იქით დააწყო, იმას შიგ არ ჩააწყო. და თუ საქმე მართლის თქმაზე მივარდა, გეტყვი, რომ ჩემს დამთხვეულსაც მეორეს მსგავსს ძნელად უპოვი, რადგან კაცთა იმ რიგს ეკუთვნის, რომელთა შესახებ ამბობენ: „ჩაიღრძო ვირი სხვისი ჯაფითაო“. ეს ვაებატონიც იქამდის უზომოდ ზრუნავს თავის მახლობლებზე, რომ ერთი თავისი უკუყო ნაცნობის ჰკუაზე მოსაყვანად თავის საკუთარ გონებას კარგავს.

— გამიჯნურებული ხომ არ არის? — ჰკითხა სანჩომ.

— დიახ, გამიჯნურებულიცაა, — მიუგო ტყის რაინდის საჭურველმტვირთველმა; — ვილაც კასილდე დე ვანდალიას გაუმიჯნურდა, მეტად სასტიკსა და უგერგილო მანდილოსანს. მაგრამ ის მართო ერთი ფეხით არა კოკლობს, იმისი გუნება სხვარიგადაც არის აფორიქებული და ამას ჩქარა გამოაჩენს.

— მერე რა, — უთხრა სანჩომ, — ისეთი გზა სად არის, რომ ქვები და ღრანტეები არა ჰქონდეს და იმათი აქცევა არ დასჭირდეს ადამიანს? თუ შენ, ჩემო ძამიავ, ცერცვს ჯერ ახლა გახარშვინებენ, მე დიდი ხანია შენელებულიცა მაქვს. ამ ქვეყანაზე, როგორც ვხედავ, უკუთობას ჰკუაზე მეტი მეგობარი და ამფსონი ჰყავს. და თუ ის მართალია, რომ ამბობენ: დარდი თუ სხვას გაუზიარე. გულს მოგეშვებაო, მაშ, ჩვენ ორივემ უნდა ვინუგეშოთ, ორნივე ჰკუაარეულ ბატონებს რომ ვემსახურებით.

— ჩემი რომ ჰკუაარეულია — მართალია. მაგრამ მამაცი არის და მასთან ისეთი უმაქნისიცა, რომ დამთხვეულობა და მამაცობა იმასთან შედარებით, რანაირი უმაქნისიც ის არის, არაფრად ჩათვლებიან, — თქვა ტყის რაინდის საჭურველმტვირთველმა.

— ეგ კი, ჩემო ძმაო, ჩვენებურად არა ყოფილა, — თქვა სანჩომ. — ჩემი და უმაქნისი? — აპაპაპა! ჩემი მტრედივით უწყინარაო

და არავისთვის ბოროტი არ უქნია; პირიქით — მარტო სიკეთეს უშვრება ყველას. ბავშვმაც რომ თქვას დღისით — ღამეაო—მზადა დაუჯეროს. აი სწორედ ამ გულკეთილობისთვის მიყვარს იგი, მიყვარს, ვითარცა გუგანი თვალთა ჩემთანი, და რაც უნდა სისულელე ჩაიდინოს, ვერ დავტოვებ, რაც უნდა მიყო.

— კარგია, ჩემო მეგობარო, მაგრამ ეს გახსოვდეს, — უთხრა ტყის რაინდის საპურველმტვირთველმა, — ბრმა რომ ბრმამ წაიყვანოს, ბოლოს ორნივე ხაროში ჩაცვივიან. ღმერთმანი, ძამიავ, არ ემჯობინება გავბრუნდეთ და ჩვენ-ჩვენი სახლის გზას დავადგეთ? თორემ ვინ იცის, იმით გავათავოთ, რომ ერთ საამო ფათერაქს დავუწყებთ ძებნას და მეორეს კი, უფრო საშინელს, ზედ წავაწყდებით.

ამას რომ ისმენდა სანჩო, რაღაც მშრალ ნერწყვს იფურთხებოდა. ეს რომ ტყის რაინდის საპურველმტვირთველმა შენიშნა, უთხრა:

— ბევრი ყბედობით, მგონია, ხახა გაგვიშრა, ამის საშველო წამალი, ძამიავ. უნაგირის კეხს ქვეშა მაქვს!

თავის ადგილიდან წამოდგა და დიდი ტიკპორით ღვინისა და ნახევარწყართიანი კუბატის მოსატანად წავიდა, საგზლად რომ ჰქონდა წამოღებული, და ერთ წამს უკან დატვირთული სანჩოს წინ გაჩნდა. კუბატი ისეთი ზორბა და მძიმე იყო, რომ სანჩოს შიგ შემძვრალი მთელი თხა მოეჩვენა.

— ჰმ... — თქვა მან, — დახე როგორი საგზლით გცოდნიათ გამგზავრება?

— მაშ, გეგონა თქვენი საპურველმტვირთველი მარტო პურითა და წყლით იკვებება? ვერ მოგართვით. მე, ჩემო ძამიავ, იმდენი ზორაგით დავადგები ხოლმე გზას, რამდენსაც ლაშქრად წამსვლელი ღენერალიც არ ატარებს თან.

სანჩომ ჰამა დაიწყო, მოპატიუებას აღარ დაუცადა და ღამის სიბნელით მოფარებული მუშტის ტოლა ლუკმებს ყლაპავდა.

— უთუოდ, თქვენო მოწყალეზავ, ნამდვილად კარგი საპურველმტვირთველი და ჩინებული კაციც უნდა იყოთ, ერთგული, გულკეთილი. ღმობიერი, უხვი, როგორსაც ეს თქვენგან გამართული ჭადონსური ნადიმი ადასტურებს, — უთხრა თავის მოსაუბრეს, — თუ ამ კუბატს მივხედე, თითქოს ჭადოქარმა მოიტანაო. მე კი საწყალი და ბედშავი. სულ არ ვვარგვივარ. ჩემი ხურჯინის მთელი სანოვაგე ერთი ნაქერი ყველია, ზედ რომ დევმა თავი ახალოს — გაუხეოთქავს, და, ცოტაოდენიც, ხურმა და კაკალი. რას იზამ, ჩემმა ბატონმა ასე დაადგინა თავისთვის, ანუ უკეთ რომ ეთქვა, მოგზა-

ურმა რაინდებმა დაადგინეს მისთვის, რომ იგი მხოლოდ მინდვრის ბალახითა და ჩირით უნდა იკვებებოდეს.

— არა. ძმავ, ჩემი კუჭი პანტა ნსხლისა და ნარ-ეკალა ბალახის ფესვებისათვის არ არის შექმნილი, — შენიშნა ახალმოსულმა საჭურველმტვირთველმა. — ჩვენმა ბატონებმა, დაე, რაც ენებოთ, ის მიირთვან და რომელსაც უნდა — რაინდის დადგენილებას მისდიონ, — რას დავდე. მე. ჩემო მეგობარო, უღვინოდ და უნოყიერ-საგზლოდ არც ერთ ეშმაკს არ გავუყვები გზად, ნამეტნავად ტიკტორისა რაღაც განსაკუთრებული სიყვარული მაქვს. და, მგონია, ისე წამი არ გაივლის, რომ არ მოგეხვიო და არ ჩაეკონო.

ეს რომ თქვა, ტიკტორა სანჩოს გადასცა და იმანაც, მოიყუდა რა, მთელი საათის მეოთხედი ვარსკვლავებს შეჰყურებდა. ბოლოს, ტიკტორა რომ ტუჩებიდან მოიძრო, თავი ჩაჰკიდა და მძიმე ამოოხვრით წარმოთქვა:

— იპ, დახეთ ამ მეძავის შვილის სითხეს! მერე რა ზორბაა და! რა კათოლიკური ღვინოა!

— აბა, — გააწყვეტინა სიტყვა ტყის რაინდის საჭურველ-მტვირთველმა, — შენ თვითონ რა სიტყვებით შეაქე ღვინო? მეძავის შვილი რად უწოდე?

— თანახმა ვარ. — უთხრა სანჩომ. — რომ ზოგიერთ შემთხვევაში ვისიმე მეძავის შვილად თქმა ლანძღვას არა ნიშნავს. მაგრამ ერთი ეს მითხარ, ღვთის გულისათვის, ეს სუდად რეალის * ღვინო არ არის?

— გამოაცან, როგორი ჭაშნაგირი ყოფილხარ, — მიუგო მოსაუბრემ, — ეს სწორედ სუდად რეალის ძველი ღვინოა.

— მაშ გეგონა ისეთი ბეჩავი რამა ვარ, რომ შენი ღვინის ცნობაც არ შემეძლო. არა, ძმავ, — ეუბნებოდა სანჩო, — ჩემთვის საკმაოა ერთი ოდნავ დავცნოსო ღვინო და მაშინვე გეტყვი, სადაურია, რა გემოსია, რამდენი წლისაა, როგორ შეიცვლება იგი: — ერთი სიტყვით, მთელი მისი ისტორია დაწვრილებით წარმოგიდგინო. მაგრამ რა არის აქ გასაკვირველი? მამის მხრივ ორი მოგვარე მყავდა ისეთი ღვინის მცოდნე, რომ ლამანჩს მათი მსგავსი სხვა არაფერს ახსოვს. ერთხელ თურმე სთხოვეს ღვინო გაესინჯათ კათხაში და თავიანთი აზრი ეთქვათ იმაზე. როგორ გგონია? ერთმა თურმე მხოლოდ ენა დააწო, მეორემ თურმე, როგორც იტყვიან, ცხვირი მიადო და ამ ჭაშნიკის შემდეგ ერთს უთქვამს — ღვინოს რკინის გემო ეტყობაო, და მეორეს კიდევ — თხის ხორცის გემო აქვსო. პატრონი არწმუნებდა, კასრი სუფთად მქონდა გარეცხილი, რკინის გემო ან თხის ხორცის სუნი საიდან უნდა გამოჰყოლოდაო?

შავრამ სახელოვანი ოსტატები თურმე თავის აზრზე მტკიცედ იდგნენ. დრო თავის კვალად გადიოდა და ღვინოც თავის რიგზე იხარჯებოდა, და როდესაც კასრი დაიკალა, ფსკერზე ერთი პატარა გასაღები იპოვეს, მეშის ტყავზე შებმული. ხედავ, რა ბიჭები ყოფილან? მაშ, ასეთი წინაპრების პატრონს როგორ არ მეცოდინება ღვინის ცნობა!

— მაგიტომაც ვფიქრობ და გეუბნები, რომ ემჯობინება ამ ტანტალსა და ფათერაკების ძებნას გამოვეთხოვოთ, — უპასუხა ტყის რაინდის საჭურველმტვირთველმა, — სხვაგან ხაჭაპურებს რას დავეძებთ, როცა შინ პურის ყუა გაგვაჩნია? ღმერთმანი, ჯობია, შინ დავბრუნდეთ, სადაც ღმერთი შეიძლებს ჩვენს პონვას, თუ იმის ნებაც იქნება.

— არა, — უთხრა სანჩომ, — მანამ ჩემი ბატონი სარაგოსში არ მივა, არ მოვშორდები და მერე რა იქნება, იმის ფიქრსა და გადაწყვეტას მაშინაც მოვასწრებ.

როცა ჩვენი მოსაუბრენი ლაპარაკითაც გაძღნენ და ღვინოც იმდენი დალიეს. რომ შეუძნეველად ძილის წიაღში გადავიდნენ. რამაც მათ ენა შეუკრა და წყურვილიც მოუკლა, ხელში ცარიელ ტიქტორა დაბლუჯულთ და პირში კუპატის ჩაუყლაპავ ლუკმით ხვრინვა ამოუშვეს, ჩვენც დროებით ამ მდგომარეობაში დავტოვოთ ისინი და ახლა ის გავიგოთ, თუ რა ამბავი მოხდა ტყის რაინდსა და მწუხარე სახის რაინდს შორის.

თქვი XIV

სადაც გრძელდება ფათერაკი ტყის რაინდთან

ჩვენი ისტორია გადმოგვცემს, რომ ორ ერთმანეთთან შემთხვევით შეხვედრილ რაინდთა ხანგრძლივი ლაპარაკის დროს ტყის რაინდმა ბოლოს უთხრა დონ კიხოტს:

— დასასრულ, უნდა გამოგიტყდეთ, პატიოსანო რაინდო, რომ ბედმა ჩემს გულს უბადლო კასილდე დე ვანდალიაზე მიუთითა. უბადლოს იმიტომ ვუწოდებ, რომ ტანადობითა და სილამაზის ბრწყინვალეობით მართლა ბადალი არა ჰყავს. იმ კასილდემ ჩემი მისაღმი ესოდენ უმწიკვლო სიყვარულის ჯილდოდ მიბრძანა, როგორც ოდესღაც ჰერკულესის დედინაცვალმა ისურვა, მთელი რიგი მეტად სახიფათო ღვაწლი ჩამედინა, და აღმითქვამდა, რომ თითოეული ღვაწლის დასასრულს ჩემი იმედების აღსრულება მოჰ-

ყვებოდა. მაგრამ რა? ჩემთა ღვაწლთა რაოდენობა, ერთიმეორისაგან გამომდინარე, ყოველსავე ზომასა და დასაჯერებელს აღმეტებოდა და ერთი განსაცდელიდან გამარჯვებული რომ გამოვდიოდით, ის მარწმუნებდა, შემდეგი განსაცდელი უკანასკნელი იქნებოდა, და, ბოლოს, შენს იმედებს შენდა სასიხარულოდ დავაგვირგვინებო. მაგრამ დასასრულს ვერ ველირსე და არ ვიცო, იმ უკანასკნელი ღვაწლის შესრულება როდისღა მომიხდება, რის შედეგადაც აღთქმულ ჯილდოს ველირსები. ერთხელ კასილდემ მიბრძანა: სვეილიაში დიდებული გმირი ქალი ქირალდა * დამემხო, ბრინჯაოსავეით მტკიცე და მაგარი, რომელიც ადგილიდან დაუძვრელადვე შეიძლება მთელ ქვეყანაზე ყოვლად ცვალებად და მოძრავ: დედაკაცად ჩაითვალოს. ჩემი მბრძანებელი ქალის დამჯერემ, მიველ; ვნახე და ვძლიე იგი. იძულებული ვყავ ის გოლიათი ქალს მთელ ერთ კვირას უძრავად მდგარიყო. რადგან ერთი კვირის განმავლობაში ჩრდილოეთის ქარი ჰქროდა. მეორეჯერ მიბრძანა: გისანდოს უზარმაზარი ხარების * უძველესი ქვები ამეწია და ამეწონა. ეს საქმე კურტიანს მუშას უფრო შეეფერება, ვიდრე რაინდს. ეს კიდეე რაა? მან მიბრძანა კაბრის * მღვიმეში ჩავსულიყავ. მთელი მისი სიღრმე დამეთვალაიერებინა და შემდეგ მისი აწერილობა წარმედგინა მისთვის, თუ მის ღრმა და ბნელ ჭურღმულში რა იმალებოდა. ქირალდის ტრიალიც შევაჩერე, გისანდოს ხარებიც ავწონე, ხიფათს არ მოვერიდე — საშინელ ჭურღმულში ჩავედი და იმ უფსკრულის წყვილიაღში რაც საიდუმლო იმყოფებოდა, ჩემს მიჯნურს ავუწერე. და ამის მიუხედავად, მაინც კიდეე იმედებით ვიკვებები, ხოლო ის თავის მოთხოვნილებასა და მიუყარებლობას არ მიმცირებს. ახლა იმის ბრძანებით მთელი ესპანეთი უნდა მოვიარო, ყველა მოგზაური რაინდი ვაიძულო და ყველას ვათქმევინო, რომ იგი მთელი ქვეყნის ლამაზებზე ულამაზესია, ხოლო მე ყველაზე უმამაცესი და ყველაზე მეტად გამიჯნურებული რაინდ ვარ. ნახევარი ესპანეთი უკვე მოვიარე, დიდძალი კანდიერი რაინდო, სიტყვას რომ შემობრუნებდა, დავამარცხე, მაგრამ ისეთი ღვაწლი ჩავიდინე, ისეთი, რომ მით მეტად მომაქვს თავი. ეს ის ღვაწლია, რომ სახელოვან რაინდს, ლამაზჩელ დონ კიხოტს შევერკინე, ორთაბრძოლაში დავამარცხე და ვაიძულე ჩემი კასილდე. დულსინეა ტობოსელზე უმშვენიერესად ელიარებინა. ჩემთვის. ეს ერთი გამარჯვებაც საკმარისია, რომ ჩემი თავი მთელი ქვეყნის რაინდების დამამარცხებლად ვიცნა, რადგან დონ კიხოტმა ყველა ისინი დამამარცხა და ახლა პოეტის ნათქვამისა არ იყოს:

რამდენად მძლავრი არის მტერი დამარცხებული, —
გამარჯვებული იმდენადვე ჩანს დიდებული. *

ასე რომ მთელი დიდება დონ კიხოტისა და ქვეყნად მოღებუ-
ლი მის მრავალთა ღვაწლთა ქება მარტო მე ერთს მეკუთვნის.

ეს რომ დონ კიხოტმა მოისმინა, გაოცებისაგან კინალამ გაშ-
ტრდა. ბევრჯერ დააპირა თავზედ ტყუილში ემხილა იგი, ცოტას
გაწყდა — ეს სახიფათო სიტყვაც არ უთხრა: „ცრუობო“, მაგრამ თა-
ვი შეიკავა იმ განზრახვით, რომ თვითონ ტყის რაინდივე აქედლე-
ზინა თავისი სიცრუე თვითონვე გაემხილა. ამ აზრით დამშვიდებულმა
უთხრა მას:

— დიხაც შესაძლებელია, პატიოსანო რაინდო, რომ თქვენ
არათუ ესპანეთისა, არამედ მთელი ქვეყნის მოგზაურ რაინდთა
შეტი ნაწილი დაგემარცხებინოთ. ამას არ შეგედავებით, მაგრამ
ლამანჩელი რომ დაგეძლიათ, ამაში კი, ნება მიბოძეთ, ეჭვი შევი-
ტანო. იქნებ, ვინმე ისეთი რაინდი დამარცხეთ, რომ დონ კიხოტსა
ჭგავდა? თუმცა, მართალი რომ გითხრათ, იგი თავის მსგავსს ცოტას
იციობს.

— სულაც არა! — შეჰყვირა ტყის რაინდმა, — ამ სინათლის
მომცემ ცასა ვფიცავ, დონ კიხოტს ვებრძოლე და კიდევ დავა-
მარცხე. იგი ჩემს ხელთ იყო, პატეხასაც კი მთხოვდა. გამხდარი
კაცია, მაღალი, გრძელფეხება, მოყვითალო სახისა, ქაღარაშერთუ-
ლი, არწივისებურად ცხვირმოკაუქვებული, ძირს ჩამოყრილი შავი
დიდი უღვაშები აქვს და ტანშიაც ოდნავ მოგრეხილია. იგი მწუ-
ხარე სახის რაინდად არის ცნობილი და საჭურველმტვირთველა-
დაც გლეხიკაცი სანჩო პანსა ჰყავს. ჩინებულ ბედაურ როსინანტ-
ზე ზის და მიჯნურ ქალად ვინმე დუღისინეა ტობოსელი ჰყავს არ-
ჩეულო, ოდესმე იგი აღდონსა ლორენსოდ იყო წოდებული, სწო-
რედ ისე, როგორც მე ჩემს მიჯნურ ქალს კასილდე დე ვანდალიას
ვუწოდებ. რადგან მისი ნათლობის სახელი კასილდეა და ანდალუზი-
ის მცხოვრებია. თუ ჩემს სიტყვებს და ყველა ამ ნიშანს, რაც ახლა
ვთქვი, არ ძალუძს დაგარწმუნოთ. მაშინ ამ ჩემს ხმაღს მოვეუწო-
ლებ მოწმედ და იმედი მაქვს თქვენს ექვს ეს გააქარებეს.

— თუ ღმერთი გწამთ, დამშვიდდით, ბატონო რაინდო, და
დადინჯებით მომისმინეთ, — მიუგო დონ კიხოტმა. — უნდა მოგახ-
სენოთ, რომ დონ კიხოტი ჩემი კარგი მეგობარია. და ისევე ძვირ-
ფასია ჩემთვის, როგორც მე ვარ ჩემი თავისთვის. თქვენ რომ ის
რაინდი ისე დანამდვილებით და ზედმიწევნით აღწერეთ, ეს მაიძუ-
ლებს ვირწმუნო. რომ თქვენ იგი ნამდვილად დაგიმარცხებიათ.

მაგრამ! მეორე მხრით, საკუთარი თვალებით ვხედავ, ასე ვთქვათ — საკუთარი ხელების შეხებით ვარჩევ მის სრულ შეუძლებლობას, რაც თქვენა თქვით. ეს თუ იქნებოდა რომელიმე მისი მტერი-ჯალოქარი—მას ბევრი ჰყავს ისეთი (ერთი მათგანი ყველაზე მეტად მტრობს და დენის მას) — დონ კიხოტის სახეს მიიღებდა იმ განზრახვით. რომ თავი დაემარცხებინებინა და მით თავისი მოქიშპის მრავალი რაინდული გამირობით მოხვეჭილი მსოფლიო დიდება დაემცირებინა. რომ ამაში საესვებით დაგარწმუნოთ, გეტყვით, რომ მასმა ჯალოქარმა, ორი დღეც არ არის მას აქეთ, მომხიბვლელი მშვენიერების პატრონი დულსინეა ტობოსელი ვილაც გათხუზნილ და საზიზღარ გლეხის დედაკაცად გარდაქმნა. დამეთანხმეთ, რომ აგრეთვე თვითონ დონ კიხოტის გარდაქმნაც შეეძლო თუ მაინცა-დამაინც ყველა ამას არ ძალუძს ჩემი ნათქვამის ჭეშმარიტებაში დაგარწმუნოთ, მაშინ იცოდეთ: დონ კიხოტი თვითონ მე გახლავარ, განმზადებული იარაღით ხელში, ქვეითად; გინდ ცხენზე მჯდარი, ანუ როგორც თქვენი ნება იქნება, ჩემი სიტყვების სიმართლე დაგიმტკიცოთ!

ეს რომ თქვა, ზეზე წამოდგა, ამაყად გასწორდა, ხმაღს ხელი ვაივლო და ტყის რაინდის პასუხს ელოდა, მაგრამ მისმა მოპირდაპირემ აგრეთვე დამშვიდებით უპასუხა:

— კარგ გადამხდელს გადახდის ვადისა არ ეშინია და, ვინც იმ ვილაც თქვენი სახის მიმღების დამარცხება მოახერხა, შეუძლია იმედი იქონიოს, რომ თვითონ თქვენც დაგამარცხებთ. მაგრამ რაინდებს სიბნელეში ბრძოლა არ შეჰფერით ქურდებისა და საძაგელი ავაზაკების მსგავსად. ამიტომ ცისკრის ამოსვლას დავუცადოთ და მაშინ მზის თანადასწრებით შეგებრძოლოთ ერთმანეთს, იმ პირობით კი, რომ დამარცხებულმა ყველაფერი უნდა აღასრულოს, რასაც გამარჯვებული უბრძანებს, მხოლოდ კი ისეთს, რაც რაინდის პატივს არ შებღალავს.

— თანახმა ვარ, სრული თანახმა, — მიუგო დონ კიხოტმა.

მეორე რაინდები თავიანთ საკუთრველმტვირთველებთან წავიდნენ და იმავე მდგომარეობაში ჰპოვეს ისინი, როგორადაც შენაყრების შემდეგ დაიძინეს. რაინდებმა გააღვიძეს ისინი და უბრძანეს, ცხენები მზად ჰყოლოდათ, რადგან განთიადისას მათ შორის ჯერ არანახული სისხლისმღვრელი და სასტიკი ბრძოლა უნდა მომხდარიყო. ამ ამბავმა ისე შეაშინა სასწო, რომ მთელი ტანი უკანკალებდა. მას შემდეგ, რაც მან ტყის რაინდის ვაჟკაცობა მოისმინა მისი საკუთრველმტვირთველისაგან, დონ კიხოტისათვის მეტად სწუხდა. საკუთრველმტვირთველები ხმამაღულდებლივ ბრძანების ასასრულებ-

ლად წავიდნენ, ვერსა და სამ ცხენს უკვე მოესწროთ დამეგობრება და ერთად იდგნენ. მიმავლობისას ტყის რაინდის საჭურველმტვირთველმა უთხრა სანჩოს:

— უნდა გითხრა, ჩემო ძამიავ, რომ ანდალუზიაში ასეთი ჩვეულებაა: ვინც ხმალში ბრძოლას დაესწრება, გულხელდაკრეფილები როდი უნდა იხსდნენ, როდესაც სხვები იბრძვიან. ამიტომ ჩვენი ბატონები რომ დაიწყებენ ბრძოლას, მე და შენ მცირეოდნად ხანჯლები უნდა დავატრიალოთ.

— ასეთი ჩვეულება, ბატონო საჭურველმტვირთველო, უთუოდ ვინმე ბაქია ადამიანებში ყოფილა, — უპასუხა სანჩომ, — თორემ მოგზაური რაინდების ნამდვილ საჭურველმტვირთველებში სულაც არ არის; ჩემს ბატონს ასეთი რამ არასოდეს არ უთქვამს ჩემთვის; მოგზაური რაინდების ჩვეულება კი, მე შენ გითხრა, იმაზე უკეთესად არავისაც არ ეცოდინება. რაც უნდა იყოს, მე მანც მაგისტანა სულელური ჩვეულების მიმდევრობა არ შემძლია, — აქაო და ჩემი ბატონი იბრძვის, მეც ვიბრძოლო. ის მირჩევნია, მშვილობიანი საჭურველმტვირთველების მთელი ტვირთი ვიკისრო, ის ტვირთი ორ გირვანქა საეკლესიო ცვილზე უმძიმესი არ იქნება, ის უფრო იალღ დამიჯდება, ვიდრე ტილო ჩემი გოგრის შესახვევად, შუაზე გაჩეხილად რომ უკვე ვთვლი. ამასთან ჩემთვის უსმლოდ ბრძოლა ძალიან ძნელია, სმალი კი არცა მაქვს და არც როდისმე მქონია.

— არა უშავს რა, მაგ უბედურებას საშველი აქვს, — უთხრა მეორე საჭურველმტვირთველმა. — ორი გრძელი ტილოს პარკი მაქვს. ერთი შენ აიღე, მეორეს მე ავიღებ და ორივეს შეგვიძლია ერთნაირი იარაღით ვიბრძოლოთ.

— ძალიან კარგი, მაგის თანახმა ვარ! — დაიძახა სანჩომ. — მაგისტანა ბრძოლას არა უშავს რა, მხოლოდ გაგვამტვრიანებს, თორემ გასისხლიანება კი არ შეუძლია.

— ჰო, — მიუგო ტყის რაინდის საჭურველმტვირთველმა, — მაგრამ სიმძიმისათვის და, რომ ქარმა არ ააფრიალოს, ის პარკები ერთი თორმეტიოდე წვეტიანი ქვით უნდა გავტენოთ. მაშინ როგორც გვინდა, ისე ჭიჯარაკავებთ, მხოლოდ უნდა გავფრთხილდეთ, კანი არსად გავიფხვანოთ.

— არასოდეს! გეჟი როდი ვარ, რომ მაგისტანა ნაზი რამეებით გავტენო პარკები. მარტო იმისათვის, რა არის თავი გავიჩეხო ან ძვლები დავიმტვირო, — ვერ მოგართვი! ჩხუბი არა მწაღია, თუნდა შენი პარკები სულ აბრეშუმის შულოებით გასტენო. დაე, ისევ ჩვენმა ბატონებმა იბრძოლონ, რამდენიც ესიამოვნებათ, ჩვენ კი ვკამოთ, ვსვათ, ვიმხიარულოთ, რადგანაც ეს წუთისოფელი მოკ-

ლეა და რიგიანად უნდა ვისარგებლოთ იმით და არა შემთხვევა
ვეძებოთ — ჩქარა კისერი წავიმტვრიოთ.

— მე და შენ მაინც ვიბრძოლებთ, ნახევარ საათს მაინც, —
დაუეინა ტყის რაინდის საჭურველმტვირთველმა.

— არა, ძმაო, — უთხრა სანჩომ, — ისეთი უმადლო პირუტყვი
როდი ვარ, იმ კაცს ვებრძოლო, ვინც მასვა და მაჭამა. ან რის
გულსათვის უნდა ვიბრძოლოთ? ერთმანეთის საწინააღმდეგო რა
გვაქვს? ღვთის მადლით, მგონია, არაფერი.

— თუ აგრეა, მაგასაც ეშველება. ჩხუბის წინ მაშუ რამდენიმე
ალიყულს გაქმევ, რომ ფეხზე ველარ დაღვე. ამით ეგებ ზაზუნასა-
ვით შენი მიძინებული რისხვა და ბრაზი გაგიღვიძო.

— მაგისი წამალი კი ვიცი, — უბასუხა სანჩომ. — იმის მეტი
არა დამპირდება რა, ერთ მუხის კეტს მოვტეხავ და ვიღრე შენ
ჩემს ბრაზებს გააღვიძებ, იმ კეტით შენს საკუთარ რისხვას მივა-
ძინებ, რომ ვინ იცის მეორედ მოსვლამდისაც ველარ გაეღვიძოს.
მე ისეთი ბიჭი გახლავარ, ყველას როდი მიცემ ნებას ტყუილუბ-
რალოდ ხელი მახლოს. ისა სჯობია, ყველამ თავის თავზე დაიდოს
ხელი და ის ურჩევნია — სხვისა რისხვას არ შეეხოს, რადგან, ვინ რა
იცის, ვისთან აქვს საქმე; მე ისიც ვიცი, ვისაც სხვისა გაკრეკა
ნდომებია, ხშირად თვითონ გაკრეკილი გამოსულა. ღმერთს მშვი-
დობა დაულოცავს და შფოთი შეუჩვენებია. გააფთოებული კატა
ლომად გადაიქცევა ხოლმე. მაშ, მე ხომ ადამიანი ვარ, და თუ
გავაფთრდი, ღმერთმა იცის, რად შემიძლია გადავიქცე. ამიტომ.
მოწყალეო ბატონო საჭურველმტვირთველო, ამ წამიდან ყველაფ-
რისათვის, რითაც ჩვენი ბრძოლა შეიძლება დაბოლოვდეს, პასუ-
ხისგებას თქვენ გაკისრებთ.

— კეთილი, — თქვა ტყის რაინდის საჭურველმტვირთველმა, —
ღამის ღვთის წყალობას დილის შარი სჯობიაო, ნათქვამია, — მაშ
ჩვენც სვალ ვიფიქროთ, როგორ მოვიქცეთ.

ამ დროს ხეთა რტოებზე უკვე აქლურტულდა და აჭიკჭიკდა
უამრავი, ყოველნაირი ფერად-ფერადი ბუმბულით მორთულ-მოკაზ-
მული ჩიტუნა, თითქოს თავიანთი საამო, ნაირფეროვანი გალობით
მიესალმნენ და შეეგებნენ მშვენიერ განთიადს, რომელიც უკვე
აღმობრწყინდა აღმოსავლეთის კარიბჭიდან და გადმონათა სარკ-
მლებიდან. მოიხსნა საბურველი ტურფა პირისახიდან და მის ოქრო-
ვან თმებზე ბრკევიალი იწყეს უთვალავმა ცვრის წვეთებმა. ამ
მომჯადოებელი დილის ნიავისაგან აბიბინდა ზურმუხტოვანი ბა-
ლახა, ტირიფებმა თვლებმას თავი ანებეს, წყაროები იცინოდნენ,

ნაკადულები ჩხრიალებდნენ, ტყე ხარობდა, ველ-მინდვრები უფრო და უფრო ახმაურდნენ და ყველა ასე ხვდებოდა ალიონს.

მაგრამ ამომავალმა მზემ რომ სანჩოს თვალებს პირველი საგანი გაუნათა და დაანახვა — ეს იყო ისტორიაში უმაგალითო ტყას რაინდის საპურველმტირთველის ცხვირი, რომლის ჩრდილი მთელ მის სხეულს ფარავდა. ამბობენ კიდევ, იგი თავისი ზომით რაღაც ზესთაბუნებითი ცხვირი იყო, შუაში ამოშვერილი, ჩასისხლიანებული, ზღმურღლებით შეხორხლილი და ორი თითის დადებულ ტუჩს ქვევით ჩამოშვერილი. ეს კუზიანი, შავ-წითელხორკლიანი ცხვირი ახალი საპურველმტირთველის სახეს მეტად საზიზღარ სანახაობას აძლევდა. სანჩოც ისე შეაშინა, რომ ბნელამორეულ ბავშვივით დაიკრუნჩხა და გულში გადააწყვეტინა, ამ ურჩხულის გაბრაზებას და მასთან ბრძოლას, ორასი სილა რომ მაჭამოს ვინმემ, ისა სჯობიაო.

დონ კიხოტმაც თავისი მოპირდაპირე თვალთ გაზომა, მაგრამ იმან უკვე მოასწრო მუზარადის დახურვა და პირბადის ჩამოწევა, ისე რომ რაინდს მისი სახის დანახვა აღარ შეეძლო. მხოლოდ იმას ხედავდა, რომ ის იყო შუა ტანისა და ჯმუხი კაცი. აბჯრის ზევით, ტანზე კამზოლი ეცვა, თითქოს ოქრომკედის ქსოვილისა, მთლად წვრილი სარკითა და ფიფინურებით მთვარის სახედ მოქარგული. ეს მდიდრული ტანისამოსი რაღაც გამოუთქმელად ამშვენებდა მას. მის მუზარადზე თეთრ-ყვითელ-მწვანე ბუბულები ფრიალებდნენ და მის მეტად გრძელ და მსხვილ შუბს, ზესთან რომ ეყუდა, ბოლოზე ზორბა ფოლადის თავი ჰქონდა გაკეთებული. დონ კიხოტს ყველაფერმა ამან აფიქრებინა, რომ მისი უცნობი მოპირდაპირე უთუოდ უბრალო ვინმე არ უნდა ყოფილიყო. მხოლოდ ეს იყო — სანჩო პანსასავით ყველა ამას მისთვის შიშის ზარი არ დაუცია, პირიქით იმ სარკეთა რაინდს გაბედული ხმით უთხრა:

— თუ ჩემთან ბრძოლის სურვილი ჩემი თხოვნის აღსრულებას შხად ყოფნას არ აძვირებს თქვენში, გთხოვთ, მოთარჯი აიწიოთ და სახე მიიხვეთ, უეკველია, იგი ისევე მშვენებია, როგორც მორთულობა გაქვთ მშვენებია.

— გაიმარჯვებთ თუ დამარცხდებით, ბატონო რაინდო, მაშინაც მოასწრებთ ჩემი ხილვით დატკობას, — უპასუხა სარკეთა რაინდმა. — და თუ თქვენს თხოვნას არ ვასრულებ, მხოლოდ იმიტომ, რომ ბრძოლის დაყოვნებით, თუნდაც იმ ხანსაც, რაც ამ მოთარჯის აწევაზე დაიხარჯება, მშვენებერ კასილდე დე ვანდალიას დიდი წყენა არ მივაყენო, ჩქარა შეგებრძოლოთ და მისი აღიარება ვაიძულოთ, რაც უკვე იცით.

— იმედი მაქვს, იმის უარს მაინც არ მეტყუებით, ვიდრე უნაგირში გავსწორდებით — მითხრათ: თქვენს წინ ახლა ნამდვილ დონ კიხოტს ვერა ხედავთ, ოდესმე კიდევ რომ დაგიმარცხებიათ?

— შემოძლია დაგარწმუნოთ, — უპასუხა სარკეთა რაინდმა, — ისე ვაგხაროთ, როგორც ერთი კვერცხი მეორესა ჰგავს. მაგრამ რადგან მარწმუნებთ, ჯადოქრები მმტრობენო, ამიტომაც არ ავიხირდებით. მართლა თქვენ დაგამარცხეთ, თუ სხვა ვინმე იყო.

— ჩემთვის ეგ საკმარისია, — უთხრა დონ კიხოტმა, — რომ საესებით დავრწმუნდე თქვენს შეცდომაში და რომ ამაში თქვენც დაგარწმუნოთ, ვთხოვ მოასხან აქ ჩვენი ცხენები. დარწმუნებული ვარ, ვიდრე თქვენ პირბადის აწვევას მოასწრებდეთ, უმალ თვითონ წე აგხდით მას. თუ, რასაკვირველია, ამაში ღმერთი და ჩემი მიჯნური ქალი შემეწევა. თქვენ კიდევ იმაში დარწმუნდებით, რომ ჩემსა და იმ თქვენგან დამარცხებულ დონ კიხოტს შორის ცოტაოდენი რამ განსხვავება არსებობს.

ამაზე რაინდებმა უცებ შეწყვიტეს ლაპარაკი, ცხენებს მოახტნენ და შემოატრიალეს, რომ შეტევისათვის საჭირო ადგილი დაეჭირათ. მაგრამ დონ კიხოტი ოც ნაბიჯზედაც არ იყო გასული, რომ სარკის რაინდის ძახილი მოესმა; ის ნახევარ გზაზე შემდგარიყო და უყვიროდა დონ კიხოტს:

— პატიოსანო რაინდო! არ დაგავიწყდეთ ჩვენი პირობა: დამარცხებული გამარჯვებულის განკარგულებას ემორჩილება.

— ძალიან კარგად მახსოვს! — მიამახხა დონ კიხოტმა, — მხოლოდ კი ისე. რომ დამარცხებულს რაინდობის პატივის დამამცირებელი არაფერი დაევალოს.

— ნამდვილია, — მიუგო სარკეთა რაინდმა.

ამ წამში დონ კიხოტმა თვალი შეასწრო მოპირდაპირის საქურველმტვირთველს თავის უმაგალითო ცხვირით და, სანჩოზე არა ნაკლებ გაოცებულმა ჩვენმა გმირმა იმ ცხვირის პატრონი ადამიანი რაღაც ურჩხულად მიიღო, ანუ დედამიწის ზურგზე ჯერ უცნობი ტომის ადამიანად. ხოლო სანჩომ, რა დაინახა თავისი ბატონი საბრძოლველად მომზადებული, არ უნდოდა იმ ცხვირა ადამიანთან მართოდ დარჩენილიყო, ეშინოდა, ჩხუბი არ გაემართა და თავისი ხორთუმის დარტყმით ძირს არ დაეცა. ამ შიშით ატანილი მივარდა დონ კიხოტს, უზანგის თასმაში ხელი წაავლო და, როცა რაინდმა დააპირა, როსინანტი მოეტრიალებინა, უთხრა:

— ჩემო ბატონო, ღვთის გულისათვის, გვედრებით, სანამ თქვენს მტერს დაეტაკებოდეთ, მიშველეთ, აიმ მუხაზე ავცოცდებ,

იქიდან უკეთესად დაინახავ იმ რაინდზე თქვენს გმირულ თავ-
დასხმას.

— მე მგონია, სანჩო, აქ ასეღა იმიტომ გინდა, უფრო უშიშ-
რად დაინახო ხარების ჩხუბი, — შენიშნა ღონ კიხოტმა.

— უნდა გამოგიტყდეთ, — მიუგო სანჩომ. — იმ საქურველმტვირ-
თველის საშინელი ცხვირი მეტად მაშინებს, შიშისაგან ახლოს
ვერ მიედგომივარ.

— ოღონდაც, ისეთი რამ ცხვირია, — თქვა ღონ კიხოტმა, — რომ
მე ის არ ვიყო, რაც ვარ, შესაძლოა მეც შემშინებოდა. აბა, აძვერ
მუხაზე, გიშველი.

ღონ კიხოტი რომ სანჩოს მუხაზე აცოცებას შევლოდა, სარ-
კეთა რაინდი საპირო მანძილზე გავიდა და ეგონა, ჩემი მოპირ-
დაპირეც ასევე მოიქცაო. აღარც ბუკის დაყვირებას დაუცადა,
აღარც სხვა რამ ბრძოლის დაწყების ნიშანს, თავისი ცხენი მოატ-
რიალა, სიმკვირცხლითა და შნოთი რომ როსინანტის სრული მსგავ-
სება იყო, და შემდეგ სრული ჩაქჩაქით, დავარდნილ თოსარკის
რომ არ აღემატებოდა, ღონ კიხოტის შესახვედრად გააქროლა.
მაგრამ რა დაინახა, იგი ხეზე სანჩოს აცოცებით იყო გატაცებუ-
ლი, ნახევარ გზაზე შეაყენა, რისთვისაც ძალიან მადლობელი იყო
მისი ცხენი, რადგან მეტი ნაბიჯის გადადგმა აღარ შეეძლო. ღონ
კიხოტს კიდევ მოეჩვენა, რომ სარკეთა რაინდი მის თავდასხმას
სრული ძალ-ღონით ლამობდა, და ისე ხერხიანად ჰკრა როსინანტს
დეზები. რომ, თუ ისტორიას დავუჯერებთ, პირველი შემთხვევა
იყო, როსინანტი სრული კამარით რომ გაეჭანა. მისი სიცოცხლის
საგულსგულო წამებშიაც არსად მომზდარიყო ჯერ, რომ მოკლე
ჩაქჩაქზე მეტად აჩქარებულყო საღმე. ღონ კიხოტი გაბედულად
დაეტაკა სარკეთა რაინდს, ეს კიდევ თავის ცხენს ამაოდ უყრიდა
გვერდებში ფეხებსა და დეზებს; მაგრამ ცხენი ისე მაგრად იდგა
თავის ადვილას, თითქოს ღუზით იყო მიმაგრებული. ამ კეთილ
გარემოებათა წყალობით ღონ კიხოტმა თავის მოპირდაპირეზე
სრული უპირატესობა მიიღო, რადგან მოპირდაპირის ხელისშემ-
შლელი არა მარტო ცხენი იყო, არამედ მისი შუბიც. რომელსაც
რატომღაც ვერ ხმარობდა. სრულებით უხიფათოდ, წინააღმდეგო-
ბის მიუღებლად ღონ კიხოტს შეეძლო ძლევა მოსილებით განეგო
სარკეთა რაინდის ბედი და — განაგო კიდევ. ისე მამაცურად და
მარჯვედ დაეტაკა მას და ისე უგონოდ გაშხლართა მიწაზე, რომ
მისი უძრავად დედამიწაზე გდება რომ ენახა ვინმეს, ეგონებოდა —
უბედურს ქვეყნიერებასთან ყოველგვარი ანგარიში გაუსწორებოო.
ეს რომ სანჩომ დაინახა, მაშინვე ხიდან ჩამოვიდა და თავის ბა-

ტონთან მიიბრძინა; ხოლო ღონ კიხოტი ცხენიდან ჩამოხტა და საჩქაროდ დამარცხებულ სარკეთა რაინდთან მივიდა, მუზარადის შესაკრავები გაუსხსნა, რომ გაეგო, მოკვდა თუ ცოცხალი იყო და, თუ სიცოცხლის ნიშანი ჰქონდა რამე, სახე გაეგრილებინა მისთვის და სუნთქვა გაედვილებინა. მაგრამ... ღმერთო დიდებულო! რარი-გად გაოცდა, როგორც ისტორია მოგვითხრობს, ჩვენი ღონ კიხოტი, როდესაც თავის წინ მიწაზე გაშლართული ბაკალავრი სამსონ კარასკო დაინახა, სწორედ თვითონ ის, თავით ფეხამდის.

— სანჩო! — რაც ძალი და ღონე ჰქონდა დაუყვირა თავის საჭურველმტვირთველს, — ჩქარა აქ მოდი, გამოიქე, დაუჭერებელი რამ უნდა დაგანახვო, თუ რა შეუძლია ჯადოქრებსა და გრძნეულებს.

სანჩო დამარცხებულ რაინდთან მივიდა და, თავის წინ სამსონ კარასკო რომ დაინახა, გოცებისაგან მხოლოდ პირჯვრის გამო-სახვა მოახერხა და, რადგან მიწაზე მწოლიარე სარკეთა რაინდს არავითარი სიცოცხლის ნიშანწყალი არ ეტყობოდა, სანჩომ თავის ბატონს უთხრა:

— ჩემი აზრით, ჩემო ბატონო, ყოველ შემთხვევისათვის, უმჯობესია ამ კუდიანს, სამსონ კარასკოს სახე რომ მიუღია, ყელში მახვილა გაუტაროთ, იქნებ, მით ერთ-ერთ მტერ-ჯადოქრისაგან სამუდამოდ გავთავისუფლდეთ.

— მართალს ამბობ, სანჩო, — უთხრა ღონ კიხოტმა, — რამდენიც ნაკლები გვეყოლება მტერი, მით უკეთესი იქნება.

და ის იყო, რაინდმა სანჩოს რჩევის ასასრულებლად, ხმალი იმიშვლა, რომ ამ დროს მათ წინ წამოდგა მათი მოწინააღმდეგის ცხვირა საჭურველმტვირთველი. ამჟამად ის საშინელი ცხვირად არ ჰქონდა:

— რასა სჩადიხართ, რასა! — დაუყვირა ღონ კიხოტს, — სენიორ ღონ კიხოტო, ეგ ხომ თქვენი მეგობარი და ჩემი ბატონი სამსონ კარასკოა.

— შენი ცხვირი რაღა უყავ? — ჰკითხა სანჩომ, როცა დაინახა, რომ ის წინანდლურად ისე მახინჯი აღარ იყო.

— შევინახე, — მიუგო საჭურველმტვირთველმა, მერე ჯიბეში ხელი ჩაიყო და იქიდან გალაქულ მუყაოსაგან გაკეთებული თავისი საშინელი ცხვირი ამოაღო.

გოცებული სანჩო დამტერებით უცქეროდა მას და ბოლოს გოცების უკიდურეს საზღვრამდე მისულმა შეჰყვირა:

— ყოვლად წმიდაო ღვთისმშობელო მარიამ, შენ დაგვიფარე! ეს ხომ ჩემი მეზობელი და ნათლიმამა თომა სესიალია!

— დიახ, დიახ, — უპასუხა უკვე ცხვირმოგლეჯილმა საჭურველმტვირთველმა, — ნათლიმამაც და გულითადი შეგობარიცა, თომა სესიალია და ახლავ გიამბობ, აქ როგორ გავჩნდი. მხოლოდ, თუ ღმერთი გწამს, ჩქარა შენს ბატონს უთხარ, ხელი არ ახლოს, არ დასკრას, არა სცემოს და არც მოკლას მის ფერხთა მღებარე სარკეთა რაინდი, რადგან იგი ჩვენი თავხედი და ქუყადამთხვეული ბაკალავრი სამსონ კარასკოა, ჩვენი თანასოფლელი.

ამასობაში დამარცხებული რაინდიც გონს მოვიდა და დონკიხოტმაც იმ წამს თავისი ხმალი სახეში მიუტანა.

— დაიღუპებით, რაინდო, — უთხრა მან, — თუ ამ წამს არ აღიარებთ. რომ უბადლო დუღსინეა ტობოსელი კასილდე ვანდალიაზე უმშვენიერესია. ეს კილევ ცოტაა; თქვენ უნდა აღმითქვათ, თუ ამ ბრძოლისაგან ცოცხალი გადარჩით, ტობოსოს რომ წახვალთ, ჩემი სახელით წარუდგებით დუღსინეას და მის ნებისად დასდებთ თავს. თუ თავისუფლება დაგიბრუნათ, მაშინ უნდა მომძებნოთ (ჩემთა ღვაწლთა და გმირულ საქმეთა კვალი მოგიყვანო, სადაც ვიქნები), — და მიაბოთ. რაც თქვენსა და ჩემს მიჯნურ ქალს შორის მოხდება. ხომ ხედავთ, იმას გავალებთ, რაც ჩვენი ბრძოლის პირობას არ ეწინააღმდეგება.

— მიწამებია, — უპასუხა დამარცხებულმა რაინდმა, — რომ დუღსინეას დაგლეჯილი, გათუთხნული ფეხსაცმელი კასილდეს დაუვარცხნელს, თუმცაღა სუფთა თმებზე უკეთესია. აღმითქვანს თქვენს მიჯნურ ქალთან წასვლა და შემდეგ ჰეროვანი ანგარიშით თქვენთან დაბრუნება.

— ეგ კილევ ცოტაა, — დაუმატა დონ კიხოტმა. — თქვენ უნდა აღიაროთ, რომ თქვენგან დამარცხებული რაინდი სულაც არ იყო ლამაზი ჩელი დონ კიხოტი, არამედ იგი იყო სხვა ვიღაც, მისი მინამსგავსი, სწორედ ისე, როგორც თქვენ გავხართ ბაკალავრ სამსონ კარასკოს, თუმცა კარასკო სულაც არა ხართ, არამედ ჩემი მტრებისაგან მის სახედ გარდაქმნილი, რათა ამით ჩემი რისხვა შეასუსტონ და მაიძულონ ჩემი გამარჯვებით ნაკლებად ვისარგებლო.

— ყველა მიწამებია და აღმიარებია. ვცნობ და ყველა მჯერა. — ამბობდა მწოლიარე რაინდი. — სწორედ ისევე, როგორც თქვენ თვითონ გწამთ, ცნობთ და გჯერათ. ახლა კი, თუ ღმერთი გწამთ, ადგომა მიშველეთ, თუ ტკივილებმა არ დამიშალეს; თავს ძალიან ცუდადა ვგრძნობ.

დონ კიხოტმა თომა სესიალის დახმარებით იგი ფეხზე წამოაყენა, ხოლო სანჩო თომას თვალს ველარ ამორებდა, კითხვას კითხ-

ვაზე აყრიდა და მისი პასუხებიდან თანდათან რწმუნდებოდა, რომ მის წინ სწორედ ნამდვილი მისი ნათლიმამა თომა სესიალი იყო. მაგრამ, მეორე მხრივ, დონ კიხოტის დარწმუნება, რომ ჯადოქარმა სამსონ კარასკოს სახე მიიღო, ნებას არ აძლევდა ამ გამოცანა-კაცს წდობოდა, ნათლიას, მეზობელს რომ ეძახდა, და მგონი კიდეც — მსახური თავისი ბატონივით იმ რწმენით დარჩა, რომ ყველაფერი ეს ჩვენი რაინდის ჯადოქარ-მტრების ახალი ოინი იყო და სხვა არაფერი. ამასობაში სარკეთა რაინდი თავისი საქურველმტვირთველით ბრძოლის ველს შერცხვენილი და გვერდებდაზელილი განწორდა იმ სურვილით, რომ ჩქარა რომელიმე სოფლამდის მიეღწიათ, სადაც დამარცხებულ მებრძოლს როგორმე მოეხერხებინა თავისი დაბეგვილი გვერდების მოვლა-პატრონობა. დონ კიხოტი და სანჩო კიდეც სარაგოსის გზას დაადგნენ. და აქ ავტორი სტოვებს წათ, რათა მოუთხროს მკითხველებს, თუ ვინ იყვნენ სარკეთა რაინდი და მისი ცხვირა საქურველმტვირთველი.

თ ა ვ ი XV

სადაც მოთხრობილია და ნაამბობი, თუ ვინ იყვნენ სარკეთა რაინდი და მისი საქურველმტვირთველი

ასეთ მამაც მოპირდაპირეზე გამარჯვებით, როგორადაც სარკეთა რაინდი მოჩანდა, გახარებულმა და გაამაყებულმა დონ კიხოტმა დიდებული ბრძოლის ველი იმ იმედით დაუტევა, რომ დამარცხებული რაინდი (მისი სიტყვის სრული რწმენა ჰქონდა) როცა უკანვე დაბრუნდებოდა, დონ კიხოტს ამცნობდა, დულსინეა კვალად მოხიბვლის ზეგავლენის ქვეშ იმყოფებოდა თუ არა. ნაპატიებ მოპირდაპირეს რაღა ჩიჩინი უნდა, ეს უნდა შეეტყობინებინა, თუ არადა — რაინდად ყოფნა როგორღა შეეძლო. მაგრამ დონ კიხოტი ერთს ფიქრობდა, ხოლო სარკეთა რაინდი კი, ამჟამად მალამოებისა და საცხების ფიქრით გართული — მეორეს.

საქმე იმაშია, რომ, როგორც ამ ჩვენს ისტორიაშია მოთხრობილი, ბაკალავრმა სამსონ კარასკომ ურჩია დონ კიხოტს მესამე გამგზავრებას დასდგომოდა. იგი ჯერ მღვდელსა და დალაქს მოელაპარაკა, თუ რა ღონე უნდა ეხმარათ, რომ დონ კიხოტს ახალ მოგზაურობაზე და ფათერაკების ძებნაზე ფიქრი დაეტოვებინა და თავისთვის შინ დამჯდარიყო სამივეს აზრი ის იყო, ბაკალავრის

რჩევას დასდგომოდნენ, დონ კიხოტი გაეშვათ და უკან მოგზაური რაინდის სახედ კარასკო გაჰყოლოდა; ამას ბრძოლაში უნდა გამოეწვია და, თუ დონ კიხოტს დაამარცხებდა (რაც ადვილ საქმედ მიაჩნდა), ბრძოლამდისვე დადებული პირობის ძალით დონ კიხოტისათვის შინ დაბრუნება და იქ მთელი ორი წელიწადი დარჩენა ებრძანებინა, თუ ამ ხნის განმავლობაში თვითონ გამარჯვებული რაიმე რიგად იმ ბრძანებას არ შესცვლიდა. უეჭველი იყო, დონ კიხოტი თავისი ძლევამოსილი მოპირდაპირის ამ ბრძანებას მტკიცედ აასრულებდა, და მაშინ ორი წლის განმავლობაში რამდენი რამ შეიძლებოდა მომხდარიყო. იქნებ, თვითონ დონ კიხოტსაც თავისი დამთხვეული აზრები გულიდან გადაჰყროდა და მის მეგობრებსაც ვინძლო მისი სნეულების განმკურნავი სათანადო წამალი ეპოვნათ.

მოგზაური რაინდობა კარასკომ იკისრა, ხოლო სანჩოს ნათლიმამ და მეგობარმა თომა სესიალმა, მარჯვე და ჭკუამხიარულმა კაცმა — მისი საჭურველმტვირთველობა. დონ კიხოტი რომ გაემგზავრა, კარასკოც იმ ტანისამოსით მოირთო, რომელშიაც ჩვენა ვნახეთ, ხოლო თომამ თავის ცხვირზე მეორე ხელოვნური, ყალბი ცხვირი დაიკრა, დახატული, რომ შეხვედრის ქამს მის ნათლიმამს ვერ ეცნო იგი, და ასე ორნივე ჩვენი რაინდის კვალს გაჰყვნენ. სწორედ სიკვდილის ეტლთან წამოეწიოდნენ, რომ არ დაგვიანებოდათ, ბოლოს ტყეში შეხვდნენ ერთმანეთს და, რაც იქ მოხდა, ცნობისმოყვარე მკითხველმა უკვე წაიკითხა და, დონ კიხოტი საოცარ აზრთა და ფიქრების პატრონი რომ არ ყოფილიყო, ვითომც ბაკალავრი სამსონ კარასკო სულაც არ იყო სამსონ კარასკო, სენიორ ბაკალავრი სამუდამოდ დაჰკარგავდა ღონეს ლიცენციატის ახალი სამეცნიერო ხარისხი მიეღო, იმ მიზეზით, რომ მეცნიერმა გვამმა ბუდის კვალი ვერა.ჰპოვა იქ, სადაც ფრინველის დაქერას ლამობდა. თომა სესიალმა კი განზრახული საქმის ცუდი შედეგი რომ ნახა. უთხრა ბაკალავრს:

— ჩემო სენიორ სამსონ კარასკო! ჩვენ სწორედ ის მივიღეთ, რის ღირსნიც ვიყავით. რაიმე საქმის შედგომა ძალიან ადვილია, მაგრამ იმ საქმიდან თავის დაღწევა ამგვარადვე ადვილი როდია. დონ კიხოტი უქკუოაო, მე და თქვენ კი ჭკუიანები ვართ, მაგრამ რა გამოვიდა? უქკუომ მოახერხა ჭკუიანები გაეცურებინა და ახლა დაგვცინის ალბათ. ნეტავ ახლა გამაგებინა, ვინ უფრო უქკუოა, ისა, ვისაც შუბლზე უქკუობა ეწერა, თუ ის, ვინც თავის ნებით გაუქკუოვდა?

— იმათში ის განსხვავებაა, — მიუგო კარასკომ, — რომ ერთი

უკუყო იყო და იმად დარჩება, ხოლო მეორეს მუდამ ეამს შეუძლია მოიბრუნოს კეუა, როდესაც კი ამას საჭიროდ დაინახავს.

— სწორედ მაგ საბუთის ძალით გამოცუდები, — მიუგო თომამ, — რომ სისულელემ მომიარა და თქვენ საქურველმტვირთველად შევიტენ. ხოლო ახლა, ღვთის მადლით, ისევ მომეცა სურვილი დაეკუიანდე და ამიტომაც შინ გეახლები.

— ეგ შენი საქმეა, — უთხრა კარასკომ, — მაგრამ იმაზე ფიქრი, რომ შინ დავბრუნდე, ვიდრე დონ კიხოტს გვერდებს არ გავუთხელებ, იმას ეგვანება, ღამე ღღედ ჩავთვალო. მხოლოდ ახლა ამას იმიტომ კი არ ვიზამ, მინდოდეს დონ კიხოტი ჭეშმარიტ გზაზე დაეაყენო, არამედ იმიტომ, რომ სამაგიერო გადავუხადო. რას იზამ, გვერდების ტკივილი ყოველგვარ სიბრაულეს მავიწყებინებს.

ჩვენმა ახალმა ფათერაკებისმადიებლებმა ბედზე რომელიღაც სოფელს მიაღწიეს, სადაც ნალრძობის ექიმი იპოვეს უბედური სამსონის მოსაველად. თომა სესიალმა აქ დასტოვა იგი და შინ დაბრუნდა. თვითონ ბაკალავრი კი დარჩა განზრახული მომავალი სამაგიეროს გადასახდელად და გეგმის მოსაფიქრებლად; თავის დროზე ჩვენი ისტორია კვლავ დაუბრუნდება მას, ახლა კი ისწრაფვის დონ კიხოტის ამბებით გაგართოთ.

თ ა ვ ი XVI

რა მოხდა დონ კიხოტსა და ერთ გონიერ ლამანჩელ რაინდს შორის

როგორც უკვე ვთქვით, მხიარული, კმაყოფილი, აღტაცებული და ამაყი დონ კიხოტი გზას განაგრძობდა და ამას წინა გამარჯვებით გააჯულისებული თავის თავს უდიდეს და უმამაცეს მოგზაურ რაინდად თვლიდა. ახლა მთლად დარწმუნებული იყო, რომ თავის ყველა შემდგომ ფათერაკს ბედნიერად დააბოლოვებდა, აღარავითარ ჯადოქრობას და ჯადოქარს აღარაფრად აგდებდა. ამ წამს მთლად დაავიწყდა, რაც რამ თავის რაინდულ მოგზაურობაში კეტები ჰქონდა მოხვედრილი, რაც მისთვის ქვებს ნახევარი კბილები ჩაემტვრია. აგრეთვე—საკატორღეთა უმადურობაც და იანგვასელი მეჭორეების კადნიერებაც. იმასლა ფიქრობდა მხოლოდ—დუღსინივას თუ მოხიბვლისაგან გამოიხსნიდა, მაშინ, რაც კი ოდესმე ქვეყანაზე

საუკეთესო მოგზაური რაინდები ყოფილა, ყველა იმათზე უბედნიერესად ჩათვლიდა თავს. ამ ტკბილი ფიქრებიდან უცბად სანჩოს ხმამ გამოაფხიზლა. მან უთხრა:

— უცნაური არ არის, თქვენო მოწყალებავ. რომ აქამდისაც იმ ჩემი ნათლიმამის თომა სესიალის უზარმაზარი, საშინელი ცხვირი მელანდება?

— ნუთუ მართლა გგონია, — მიუგო დონ კიხოტმა, — რომ სარკეთა რაინდი მართლა ბაკალავრი სამსონ კარასკო იყო და მისი საჭურველმტვირთველი — შენი ნათლიმამა თომა სესიალი?

— ღმერთმანი, არც კი ვიცი, რა ვიფიქრო, — თქვა სანჩომ, — რაც ის ჩემს მეურნეობაზე, ჩემს ოჯახზე მელაპარაკა, ყველა მისი ცოდნა მარტო ჩემს ნათლიმამა თომა სესიალს შეეძლო. მისი სახე, როცა ცხვირი მოიხსნა, სწორედ ჩემი ნათლიმამა თომასი იყო. მისი ხმაც; ერთი სიტყვით — ყველაფრით ის თომა იყო, რომელიც ათასჯერ და ასიათასჯერ მინახავს და მსმენია, რადგან ჩემი სოფელია და მასთან ახლო მეზობლებიცა ვართ.

— სანჩო. მოდი, როგორც გონიერმა ხალხმა, ეს საგანი ისე განვსაჯოთ, — მიუგო დონ კიხოტმა. — აბა მითხარ: განა შესაძლებელია, რომ ბაკალავრი სამსონ კარასკო, თავით ფეხებამდის შეჭურვილი — მოგზაური რაინდით — აქ ჩემთან საბრძოლველად მოსულიყო? განა მე როდისმე მისი მტერი ვყოფილვარ? რამე მიზეზი მიმიცია მისთვის—ჩემზე გაჯავრებული ყოფილიყო? განა მისი მეტოქე ვარ? დასასრულ, რა მხედარი ის არის, რომ ჩემგან ნოხვეპილი სახელი და დიდება შეშურებოდეს?

— მაშ. ღვთის გულისათვის ეს მიბრძანეთ, — მიუგო სანჩომ, — საიდან უნდა ყოფილიყო, რომ ის ვიღაც იყო, ბაკალავრ სამსონ კარასკოს ძალიან ჰგვანებოდა და მისი საჭურველმტვირთველი კიდევ ჩემს ნათლიმამას თომა სესიალს? და თუ, როგორც ბრძანეთ, ეს ჯადოქრობის ოინი იყო, განა არ შეიძლებოდა ისე მომხდარიყო. რომ ქვეყანაზე ორი ისეთი კაცი გაჩენილიყო, რომ ორი წვეთი წყალივით ორ სხვას ჰგვანებოდა?

— კვალად გეუბნები, სანჩო,—დაიყინა დონ კიხოტმა,—ყველაფერი ეს ჩემი მტერი ჯადოქრების ბოროტი ოინებია. რაკი ჩემი გამარჯვება ამთავითვე იცოდნენ, ისე მოაწყვეს საქმე, რომ დამარცხებული რაინდისათვის შემეხვდა თუ არა, ჩემი მეგობარ ბაკალავრის სახე შემხვედროდა; მტრის ყელსა და ჩემს მკვეთრ მახვილს შუა მეგობრობა ჩააყენეს. ამ ხერხით უნდოდათ ჩემი სამართლიანი რისხვა შეესუსტებინათ—მისი სიცოცხლე დაეფარათ, ვინც ესოდენ მოღალატეობრივი ომით და ვერაგულად ჩემს სი-

ცოცხლეს შეჰპარათა. სანჩო! ნუთუ იმის მაგალითების მოყვანა არის შენთვის საჭირო, თუ ჯადოქრებს ადამიანების სახის შეცვლა როგორ შეუძლიათ? შენ ამაში, მგონია, საქმითაც დარწმუნდი. სულ ორი დღეა მას აქეთ, რაც შენი საკუთარი თვალით ნახე დუღსინეა სრული თავისი ბრწყინვალეობითა და გამოუთქმელი მშვე-ნაერებით; მე კი იგი რალაც ტლანქ და საზიზღარ გლახის გოგოდ მეჩვენა, თვალწირპლიანად, პირიდან მყრალი სუნის ამოსდიოდა. მაშ, რაღაა საკვირველი და არაბუნებრივი, რომ დუღსინეას ასეთი აღმამფთოთებელი გარდაქმნის მოქმედმა ჯადოქარმა მისი მსგავსი გარდაქმნა ახლაც მოახდინა და, ხელიდან გამარჯვება რომ წაეგლიჯათ, სამსონ კარასკო და შენი ნათლიმამა მოგვაჩვენა. მაგრამ რა სახითაც არ უნდა დამცემოდეს ჩემი მტერი, მე ის ვიცი, რომ დავამარცხე, და ამის მეტიც არა მინდა რა.

— მარტო ღმერთმა უწყის მართალი, — ცივად უპასუხა სანჩომ.

მისთვის, რა თქმა უნდა, ძნელი იყო დონ კიხოტის საბუთებით დარწმუნებულყო, რადგან ძალიან კარგად იცოდა, რომ დუღსინეას მოხიბვლა ჯადოქრებისაგან კი არა, თვითონ მისივე გაიძვერობითა და ოინბაზობით იყო მოწყობილი. მაგრამ გადაწყვიტა — კრინტიც არ დაეძრა ამაზე, რადგან ეშინოდა, არა წასცდენოდა რა და თავისი ტყუილი არ გაემყდარებინა.

ამ საუბრის დროს ჩვენს ფათერაკების მაძებრებს ვილაც უცნობი კაცი წამოეწია, მშვენიერ, ლურჯა ტაიჭზე იჯდა, მოკლე მწვანე ტოლომა ესხა რუხხავერდმოვლებული კაპუშონიანი. თავზე იმავე ფერის ხავერდის პატარა ქუდი ეხურა; ცხენის მოსართავებიცი მწვანე და რუხი ფერისა ჰქონდა. არაბული ხმალი მწვანე ყაწიმზე ეკიდა, იმნაირადვე მოკაზმული, როგორც მისი მოკლეყელიანი წაღები იყო, დასასრულ, მწვანელაქწასმული დეზები ისეთი საგანგებო ხელოვნებისა ჰქონდა და ისე უბზინავდა, რომ სრულებით ეფარდებოდა მის სრულ მოკაზმულობას, და ისე ამშვენებდა მას, რომ წმინდა ოქროსიც რომ ყოფილიყო, ის ლაზათი არ ექნებოდა. შეხვედრისთანავე ჩვენს მოგზაურებს ზრდილობიანად მიესალმა, ცხენს დეზი ჰკრა და დაწინაურებას აპირებდა, მაგრამ დონ კიხოტმა შეაყენა იგი.

— პატივსაცემო ბატონო, — უთხრა მან, — თუ თქვენც იქით მიბრძანდებით, საითაც ჩვენ მივალთ, და არც გეშურებათ, ჩემთვის ძალიან სასიამოვნო იქნებოდა ერთად წავსულიყავით.

— უნდა გაგიტყდეთ, — მიუგო უცნობმა, — ჩემს ცხენს დეზი იმიტომ ვკარი, ვშიშობდი თქვენი ცხენი არ აეშფოთებინა.

— არა, ჩემო ბატონო, — დაატანა სანჩომ, — მაგაზე არხეი-

ნად ბრძანდებოდეთ. ჩვენი ცხენი ჩინებულად არის გაწვრთნილი და მეტისმეტად თავშეკავებულია. მაგვგვარი რამ თავის დღეში არ დაემართება; მთელ სიცოცხლეში მხოლოდ ერთხელ ჩაიღინა სისულელე და აქი მაგასაც და ჩვენც ის სისულელე ძვირად დაგვიჯდა. კვლავ მოვახსენებ თქვენს მოწყალებას, სრული დამშვიდებით შეგიძლიათ ჩვენთან ერთად იმგზავროთ, რადგან თქვენი ფაშატი ჩვენს ცხენს რომ ორ კერძს შუა თაფლწასმული მოართვან, მაინც ხელს არ ახლებს მაგას.

უცნობმა ცხენი შეიკავა და გაოცებული უცქეროდა ღონ კიხოტს, თავშიშველა მიმავალს, რადგან მისი მუზარადი სანჩოს თავისი კურტნის კეხზე მიკრული მიჰქონდა. მაგრამ თუ უცნობი ბეჯითად ათვალეირებდა ღონ კიხოტს, ეს უკანასკნელიც უფრო მეტი ყურადღებით სინჯავდა მწვანეტოლომიანს, იმის თვალში საჩინოსა და ძალიან რიგიან კაცს. შესახედობით იგი ორმოცდაათი წლისა უნდა ყოფილიყო; მის თმას მცირედად ჭალარა ჰქონდა შერთული; არწივისებური ცხვირი, პირმოცინარე, მომკაცრო მზერა, მიხრა-მოხრა, წარმოსადევობა, ერთი სიტყვით — ყველაფერი მის რიგიანობას ამხელდა. უცნობი კი ღონ კიხოტის თვალეირების დროს მარტო იმას ფიქრობდა, რომ ამგვარი კაცი მისდღეში არ ენახა. ჩვენი რაინდისა იმას ყველაფერი აოცებდა; ცხენი, სიგამხდრე, სახის სიყვითლე, შესახედობა, იარაღი, ტანისამოსი და, დასასრულ — მთელი მისი ფიგურა, რომლის მსგავსი დიდი ხანია არსად აღარა ჩანდა. ღონ კიხოტმაც შეამჩნია, თუ როგორი ყურადღებით სინჯავდა მას უცნობი და მის გაოცებულ სახეზე მისი სურვილი წაიკითხა. მეტისმეტად ზრდილმა და მუდამ ყველას სამსახურად გამზადებულმა რაინდმა აღარ დააცადა კითხვა და უთხრა:

— მესმის თქვენი დაკვირვება, — უთხრა მან, — რასაც აქ ხედავთ, ყველაფერი რა თქმა უნდა, ახალ რამედ გეჩვენებათ, მაგრამ თქვენი გაოცება განქარაღდება, როდესაც გეტყვით, რომ ვეკუთვნი რაინდთა დასს.

სახელმწიფეკით მით, რომ არიან
მუდამ ფათერაკთ მიძიებულნი.

მე ჩემი სამშობლო და სახლი დავტოვე, მამული დავაგირავე, მოსვენებას სამუდამოდ გამოვეთხოვე და ჩემი თავი ბედისწერას მივანდე. დაე, ბედმა საითაც უნდა, იქით წამიყვანოს. მე განვიზარახე, ჩვენს დროში გამქრალი მოგზაური რაინდობა აღვადგინო და დიდი ხნიდანვე ერთგან წაბოროძიკებული, მეორეგან დაცემუ-

ლი, მესამეგან ამდგარი — ჩემი მიზნისკენ მივისწრაფი; გამზადებული — ქვრივთა საშველად, ქალწულთა მოსარჩლედ, ობოლთა და დავრდომილთა მფარველად, ერთი სიტყვით, მოგზაური რაინდის კანონიერი მოვალეობის აღმსრულებლად. ჩემი მრავალრიცხოვანი რაინდული და ქრისტიანული საქმეებით იმას მივალწიე, რომ ჩემი თავგადასავალი დაბეჭდილია და ცნობილია თითქმის მთელი ქვეყნის ყველა ხალხისათვის. ჩემი ისტორიის ოცდაათი ათასი ცალეული უკვე დასტამბულია და, როგორც მგონია, კიდევ ოცდაათი ათასჯერ ათასს დასტამბავენ მას, თუ, რასაკვირველია, უფლის ნება იქნება. მაგრამ, რამდენიმე სიტყვით რომ მოვქრა, ანუ მარტო ერთი სიტყვით ვთქვა, გეტყვით, რომ მე ვარ მოგზაური რაინდი ღონ კიხოტ ლამანჩელი, მწუხარე სახის რაინდად ცნობილი. თუმცა ვიცი, ხშირად თავის ქებაც სასარგებლო არ არის, მაინც არ ვუარობ მას, როდესაც ჩემს გარშემო ვერავის ვხედავ, რომ ჩემს მაგიერ ილაპარაკოს. მაშ ასე, თქვენო მოწყალებავ, არც ეს ცხენი, არც ეს შუბი, არც ეს საპურველმტვირთველი, არც ყველა ეს აბჯარი, არც ფერის სიმკრთალე, არც ჩემი ტანის სიგამხდრე ამიერიდან, უეჭველია, აღარ გაგაკვირვებთ, რაკი გაიგეთ — მე ვინა ვარ და რა ვარ.

ღონ კიხოტმა ეს თქვა, დადუმდა და გონებადაფანტულმა უცნობმა დიდხანს ვერ შეიძლო მოეფიქრებინა, თუ მისთვის რა ეპასუხა. ბოლოს გონზე მოსულმა უთხრა:

— ბატონო რაინდო, სწორედ მიხვდით ჩემი გაოცების მიზეზს, მაგრამ იგი გაოცება თქვენი ნათქვამით სრულებითაც ვერ გამიქარვეთ, პირიქით, გავიგე რა — ვინა ბრძანდებით, უწინდელზე მეტად მივეც ჩემი თავი გაოცებას. განა შესაძლებელია ამ დროში კაცს მოგზაური რაინდი შეხვდეს, ანუ ნამდვილი რამ სარაინდო წიგნი დაიბეჭდოს? მე თავად მაინც ვერასგზით წარმოვიდგენდი ჩვენს დროში ქვრივთა შემწეს, ქალწულთა მოსარჩლეს, დავრდომილთა და ობოლთა მფარველს ვინმეს შევხვედროდი, და თვითონ თქვენ რომ არ შემხვედროდით, ასეთი კაცის არსებობას არასგზით არ დავიჯერებდი. ღმერთმა ინებოს, რომ თქვენი დიდებული და ნამდვილი რაინდული საქმეების ისტორიამ, როგორც თქვენ ბრძანებთ, უკვე დასტამბულმა, თქვენთა ისევე მრავალთა, როგორც ჰეშმარიტთა საქმეთა ზედა, საუკუნოდ დამარხოს სხვადასხვა ჯურის უთვალავ ცრუ რაინდთა სახსენებელიც კი. რომლებითაც ოდესმე ქვეყანა სავსე იყო ნამდვილ პატიოსან საქმეთა და ჰეშმარიტ ისტორიათა საზარალოდ.

— მაგაზე კი კამათის გაწევა შეიძლება: მოგზაურ რაინდთა ისტორია ჭეშმარიტებაა თუ სიცრუე, — მიუგო ღონ კიხოტმა.

— როგორ! ნუთუ ვისმეს შეუძლია მათ სიცრუეში ეჭვი შეიტანოს?! — შესძახა უცნობმა.

— მე მაინც ეჭვი მაქვს და ძალიან დიდი ეჭვიცაა, — მიუგო რაინდმა. — მაგრამ ჭერხანად ამას თავი დავანებოთ. თუ ჩქარა არ გავშორდით ერთმანეთს, იმედი მაქვს, ღვთის შეწყვენით, დაგარწმუნოთ, რომ თქვენ, იქნებ, ცოტა განუსჯელად მოქცეულხართ, რომ იმ ხმებისთვის დაგიჭერებით, ვითომ ამ რომანებში მოთხრობილი ამბები მართალი არ იყოს.

ეს რომ მწვანე ტანისამოსით მოსილმა უცნობმა მოისმინა, ხუმრობაგაშვებით იფიქრა: ეს ჩემი მოსაუბრე გიჟი ხომ არ არისო, და მხოლოდ დროს ელოდა — ეს მისი ეჭვი თვითონ დროს ან გაექარვებინა, ან გაემართლებინა; მაგრამ ლაპარაკის შეცვლა ვერ მოასწრო, რომ ღონ კიხოტმა, რაკი თავისი თავი მთლად გააცნო უცნობს, მასაც თავისი ვინაობა ჰკითხა.

— მე აქაური იდაღო ვარ, — მიუგო უცნობმა, — აქედან ახლოს ვცხოვრობ სოფელში. გთხოვთ, დღეს სადილად ჩემთან შემობრუნდეთ. ჩემი გვარია ღონ დიელო დე მირანდა. ღვთის წყალობით შეძლებაც მაქვს და ბევრი მეგობარიცა მყავს, ჩემს დღეებს ჩემს ოჯახში, ცოლ-შვილთან და რამდენიმე მეგობართან ერთად ვატარებ. ნადირობა და თევზაობა მიყვარს, მაგრამ ქორ-მეძებრებს არ ვინახავ, მხოლოდ ერთი გაწვრთნილი კაკაბი მყავს და ერთიც მოჩხუბარი ქრცვინი. წიგნსაცავში სამოცდაათიოდე ცალკეული ესპანური და ლათინური წიგნი მექნება, ზოგი მხატვრული და ზოგიც სასულიერო შინაარსისა; სარაინდო წიგნებს, მართალი რომ გითხრათ, ჩემი სახლის დირე არ გადმოუბიჭებია. საერო წიგნები სასულიერო წიგნებზე უფრო ხშირად გადამიფურცლავს, თუ სასარგებლო და საყურადღებო, მასთან კარგი ენით დაწერილი თხზულება შემხვედრია. ჩემს მეგობრებთან და მეზობლებთან ხშირად ვარ სადილად და უფრო კიდევ ხშირად იმათ ჩემთან ვპატიუებ ხოლმე. კარგი სუფრა ვბცი, ცუდი ლაპარაკი არავიზე არ მიყვარს და არცთუ სმენა მიყვარს სხვებზე ცუდი ლაპარაკისა; არ მინდა ვიცოდე, თუ ვინ როგორ ცხოვრობს და სხვის საქმეზე მსჯელობას ვერიდები. წირვაზე ყოველდღე დავდივარ. ჩემი ქონებიდან ლარიბთაც წილს ვუღებ და ამაზე საქვეყნოდ არ გავყვირი, გეშინია — თავმომწონეობამ და პირმოთნეობამ ხშირად რომ შეუმჩნეველად თვით თავმდაბალ გულსაც კი იმონებს, ჩემს გულშიაც არ დაისადგუროს. ყველგან მშვიდობიანობის ჩამოგდებას ვცდი-

ლობ, ჩვენს ღვთისმშობელს ვლოცულობ და ჩემი სიცოცხლის ყოველ წამს უფლის განუსაზღვრელ მოწყალებაზე ვსასობ.

ყველა ეს, რაც იდალგომ თავის ცხოვრებაზე თქვა, სანჩომ დიდი ყურადღებით მოისმინა. გადაწყვიტა, ის კაცი ნამდვილ ღვთის მოშიშარ ცხოვრებას ატარებსო, და იგულისხმა, ყველა თავისი სიცოცხლის ასე გამტარებელი საკვირველმოქმედი უნდა იყოსო. ამიტომ საქურველმტვირთველი ვირიდან გადმოხტა, მწვანე ტანისამოსით მოკაზმულ უცნობთან საჩქაროდ მივიდა, უზანგში მოსჰიდა ხელები და, თვალებზე ცრემლმორეული და ლმობიერებით აღსაესე, რამდენიმეჯერ ფეხზე ეამბორა.

— რას სჩადიხარ, რასა, შე კაი კაცო, გაგონილა ასეთი კოცნა? — უთხრა გაკვირვებულმა იდალგომ.

— ნება მიბოძეთ, გეამბოროთ, — ეუბნებოდა სანჩო, — იმიტომ, რომ თქვენში პირველ ცხენზემკდარს წმიდანსა ვხედავ.

— რას ამბობ, სადაური წმიდანი ვარ, — მიუგო იდალგომ, — პირიქით — დიდი ცოდვილიცა ვარ. შენ უფროცა ხარ, ჩემო მეგობარო, მართალთა რიცხვში ჩასარიცხი, რაკი ეგეთი ლმობიერი და მინდობილი კაცი ყოფილხარ.

სანჩო ძლივს მოეშვა იდალგოს და თავის ვირთან დაბრუნდა, ამ საქციელთ თვითონ სევდიანი დონ კიხოტიც კი გააღიმა, ხოლო დონ დიელო კვლავ გააოცა. ამასობაში დონ კიხოტმა იდალგოს ჰკითხა: რამდენი შვილი გყავსო, და თანაც დაუმატა, ჰეშმა-რიტი ღმერთის არმცნობი ძველი ფილოსოფოსები ადამიანის უმაღლეს ბედნიერებად ბუნებითს ნიჭს, ბედნიერ ცხოვრებას, მეგობრების სიუხვეს და ბევრ კარგ შვილს თვლიდნენო.

— მე, ბატონო დონ კიხოტო, მხოლოდ ერთი ვაჟი მყავს, — მიუგო დონ დიელომ, — და აგრე რიგად არც ის მახარებს. არ ვიტყვი, რომ ბოროტი იყოს, მაგრამ არცთუ ისე კეთილია; როგორც მე მსურს. თვრამეტი წლისაა, ექვსი უკანასკნელი წელიწადი სალამანკაში გაატარა ლათინურისა და ბერძნული ენების სწავლაში. როდესაც სხვა მეცნიერების სწავლის დრო დაუდგა, დავინახე, რომ ისეთნაირად დაუმონებია იგი პოეზიას (თუ იგი მეცნიერებად შეიძლება ჩაითვალოს), რომ ველარავითარ ღონეს ვერ ვხედავ უფლების სწავლაზე დავაყენო, ანუ ღვთისმეტყველების სწავლა შევაყვარო, ყველა მეცნიერების მეფე რომ არის. მე მინდოდა ჩვენს გვარში რჩეული ყოფილიყო, რადგან ღვთის მადლით ისეთ დროში ვცხოვრობთ, როდესაც გვირგვინოსანნი თავისი კეთილმოქმედებით ცნობილ მეცნიერთ და მწიგნობართ მეფუტრად აჯილდოებენ; კეთილმოქმედებითა-მეთქი იმიტომ ვთქვი, რომ ტა-

ლანტი და მეცნიერება თვინიერ კეთილმოქმედებისა ნეხვის გროვაში მოყოლილ მარგალიტსა ჰგავს. ჩემი შვილი კი მთელ თავის დროს იმაში ჰკარგავს, რომ არჩევს და ამოწმებს, ჰომეროსმა კარგად თუ ცუდად თქვა ილიადაში ესა და ეს ლექსი; მისაღებია და მართებული თუ არა მარციალეს * ესა თუ ის ეპიგრამა, ასე უნდა გვესმოდეს თუ სხვანაირად ვერგილიუსის ესა თუ ის სტრიქონი. ერთი სიტყვით, იგი საუბრობს ზემოდანახელებულ პოეტთა თხზულებებთან და მათ გარდა კიდევ ჰორაციუსთან, პერსისთან, იუვენალთან და ტიბულთან. * ესპანეთის თანამედროვე პოეტებს აგრერიგად პატივს არა სცემს და ძველმა პოეტებმა ისე დაიმონეს იგი, რომ ჩვენს საკუთარ პოეტებს, მართალი უნდა ვთქვა, სრულებით ყურადღებას არ აქცევს, თუმცა კი ამჟამად მისი გონება სალამანკიდან მიღებული ოთხსტრიქონიანი გლოსით * არის დახატრული და ოთხტაეპიანი ლექსი უნდა დაწეროს, ვფიქრობ. რომელიმე ლიტერატურული შეკიბრებისათვის.

— შვილები თავიანთი მშობლების ნაწილს შეადგენენ, — უთხრა ღონ კიხობმა, — და ჩვენც თანამდებ ვართ გვიყვარდეს ისინი იმის განურჩევლად: კეთილნი არიან თუ არა, სწორედ ისევე, როგორც ჩვენი მშობლები გვიყვარს. შვილებს უნდა ვაყენებდეთ კეთილმოქმედების გზაზე დიადი და მშვენიერი მიზნების მისაღწევად. მეცადინეობით აღეზარდოთ და გონებას ვუხსნიდეთ მათ, რათა შემდეგში ყავარჯნად ექმნენ თავიანთ მოხუც მშობლებს და ასახელონ თავიანთი შთამომავლობა. იმ მამების საქციელიც არ მომწონს, რომელნიც ძალას ატანენ შვილებს ამა თუ იმ საგნების შესწავლისას, მაგრამ ამ მხრივ შესათფერი რჩევის სარგებლობასაც არ უარყვოდთ. როდესაც მოწაფეს ზენამ მისი ცხოვრებისათვის საკმაო შეძლების პატრონი მშობლები მიანიჭა და მას არ უხდება იმუშაოს *pane lucrando*. * მაშინ, მე მგონია, ყველას ისა სჯობია — ნება მისცეს მას, ის მეცნიერება შეისწავლოს, რა მეცნიერებისაკენაც ბუნებითს მიზიდულებას გრძნობს. და თუმცა პოეზიაში მეცადინეობა უფრო სასიამოვნოა, ვიდრე სასარგებლო, იგი მაინც უპატიოსნო არ არის. პოეზია, ჩემი აზრით, სენიორ იდალგო, შეიძლება ტურფა და ნაზ ქალს მივამსგავსოთ, სათუთ ასაკოვანს, ყოველგვარი მშვენიერების პატრონს, რომლის გამდიდრებას, გამშვენიერებას, გალამაზებას ცდილობს ბევრი სხვა ქალი — სახელდობრ — ყველა მეცნიერება; იგი მათი დახმარებით უნდა სარგებლობდეს, ხოლო ყველა ისინი მისგან ბრწყინვალეობასა და კაშკაშს იძენდნენ. მაგრამ იგი ისეთი ქალია, რომელსაც არ უყვარს, რომ ყველა მას ებლაუჭებოდეს, ქუჩა-ქუჩა ათრევდეს, მოედნებზე, ქუ-

ჩებში და სასახლეთა ჭურღმულებში საჩვენებლად გამოკყავდეთ. იგი ისეთი მასალისაგან არის შემდგარი, რომ, ვინც მისი მოხმარება იცის, პიტალო, დაუფასებელ ოქროდ შეუძლია აქციოს. ვინც იმას ჰფლობს, მზრუნველობით უნდა უვლიდეს და იცავდეს, არ უნდა მიუშვას იგი საზიზღარ სტრიქონებში და უზნეო სონეტებში სანაწაროდ, არავითარი სახით არ უნდა იყიდებოდეს იგი. გაყიდვა შეიძლება მარტო გმირული პოემებისა, მწუხარე ტრაგედიებისა და მხიარული კომედიებისა. იგი უნდა აშორეთ მასხარათა და ბრიყვ მდაბითა, რომელნიც მისთა საუნჯეთა ვერ შეიგნებენ და ვერც დააფასებენ. ნუ გგონიათ, ჩემო ბატონო, მდაბიოს სახელით ბრბოს, ანუ დაბალი შთამომავლობის პირთ ვგულისხმობდე, — სულაც არა, ყველა უვიცი, თავადი იქნება თუ აზნაური, ჩემი აზრით, მდაბითა რიცხვში უნდა შეირიცხოს, ხოლო ის, ვინც პოეზიის მოხმარებას შეიძლებს, მთელი ქვეყნის განათლებულ ერთა შორის გაითქვამს სახელს. და თუ თქვენი შვილი, როგორც ბრძანებთ, ჩვენს მშობლიურ ესპანურ პოეზიას არა სცემს პატივს, ამაში მის დიდ შეცდომას ვხედავ. დიდი ჰომეროსი ლათინურად არა წერდა იმიტომ, რომ ბერძენი იყო, და ვერგილიუსი ბერძნულად არა წერდა, რადგან რომაელი იყო. საზოგადოდაც ძველი პოეტები იმ ენაზე წერდნენ, რა ენაც, როგორც ამბობენ, დედის ძუძუსთან ჰქონდათ შეწოვილი, და თავიანთი დიადი აზრების გამოსახატავად სხვა ენას არ ეძებდნენ. ჩვენი ღროის პოეტებიც მოვალენი არიან ამ მხრივ თავიანთ გამოჩენილ წინაპართ მიბაძონ. განა შეიძლება შევიძულოთ რომელიმე გერმანელი პოეტი იმისათვის, რომ იგი გერმანულად წერს, ანუ კასტილელი, ანუ ბისკაელი იმისათვის რომ ისინი თავიანთ მშობლიურ ენაზე ლაპარაკობენ და წერენ? მაგრამ, როგორც მგონია, თქვენი შვილი ჩვენი პოეზიის წინააღმდეგი კი არ არის, არამედ ლექსების მკვლახელების წინააღმდეგია, ესპანურად რომ წერენ და თავი პოეტებად მოაქვთ, ერთი უცხო ენა კი არ იციან და რაიმე მეცნიერების გაგების უნარიც არა აქვთ, რომ მათი ბუნებითი ნიჭი გაეხსნა, გაენათლებინა და აღემალლებინა. მაგრამ აქაც შეიძლება შეცდომაში ვიყოთ, რადგან ყოველად საბუთიანი აზრი არსებობს, რომ პოეტებად იბადებიანო, — სხვა სიტყვით რომ ვთქვათ, ნამდვილი პოეტი დედის მუცლიდანვე გამოდის პოეტად და ამ ზეციდან მიწაზე მდებარე მიდრეკილების მეოხებით, სწავლის მიუღებლად და ხელოვნების შეუსწავლელად ისეთ ლექსებს თხზავს, რომელნიც ადასტურებენ, თუ რაოდენი უფლება ჰქონდა ოვიდიუსს, რომ თქვა: est Deus in nobis* და ა. შ. აქ იმასაც დავძენ, რომ ბუნებით

პოეტი, ხელოვნებით დაოსტატებული, იმაზე აღმაღლდება, ვისაც პოეტად მოაქვს თავი, რადგან ხელოვნება იცის; და ეს სრულებით ზუნებრივია: ხელოვნება ბუნებაზე ვერ ამალღდება, მხოლოდ განავითარებს მას და ნამდვილ პოეტად მხოლოდ იმას შეუძლია ყოფნა, ვისთანაც ბუნება ხელოვნებასთან შეერთებულია. ყველა ეს იმიტომ ვთქვი, რომ დაგიყოლიოთ, თქვენს შვილს იმ გზაზე სიარულის ნება მისცეთ, რა გზასაც მისი ვარსკვლავი უნათებს. თუ იგი იმდენად კარგი სტუდენტია, თუ მან ცოდნის პირველ საფეხურს გამარჯვებით გადააბიჯა, ესე იგი ძველი ენები შეისწავლა, მაშინ მათი შემწეობით ახლა თავისუფლად მივა მეცნიერების უმაღლეს საფეხურამდე, რაიცა ისევე აღამაღლებს და დაამშვენებს იდაღოსა და რაინდს, როგორც მიტრა — ეპისკოპოსს, მანტია — მეცნიერს — გამოცდილ მოსამართლეთ. დატუქსეთ თქვენი შვილი, თუ სატირები დაწერა სხვისი პატივის ასაყრელად; ასეთი ნაწერები დაუწვით და თვითონაც დასაჯეთ. მაგრამ, თუ იგი საერთოდ ბიწიერებას ჰკიცხავს, თუ იგი ხალხს ასწავლის ჰორაციუსის მსგავსად და მასთან ისე ჩინებულად, როგორც მისმა ღიღებულმა რომაელმა წინაპარმა იცოდა, მაშინ შეაქეთ მისი ნაშრომი, რადგან პრეტებს ნება აქვთ გაამათრახონ მოშურნენი და თავს მეხი ატეხონ ბოროტებას, მხოლოდ კი პიროვნებას არ შეეხონ; თუმცა, ისეთი პოეტებიც არიან, რომ პონტოს კუნძულზე განდევნასაც არ მოერიდებიან, ოღონდ რაიმე კადნიერი, გესლიანი სიტყვა თქვან. * დასასრულ, დავძენ — თუ პოეტი თავის ცხოვრებაში უმწიკველია, ქმნილებანიც უმწიკველი ექნება. კალამი სულის ენაა. რასაც სული ჩაიფიქრებს, კალამიც მას გამოხატავს. და, როდესაც მეფენი ამა ქვეყნისანი ბრძენ და პატიოსან პირებში პოეზიის მომჭადოებელი მეცნიერებით შეპყრობილ ადამიანებს აღმოაჩენდნენ, ისინი აღამაღლებდნენ, ამღიდრებდნენ და ბოლოს აგვირგვინებდნენ მათ მეხის უშიშარი ხის ფოთლებით. * ნიშნად იმისა, რომ არავინ ახლოს ხელი პოეტს, რომლის შუბლს ამშვენებს და ამკობს ღიღების ეს გვირგვინი.

მწევანესამოსიანი აზნაური ისე ღიღად გააოცა ღონ კიხოტის მსჯელობამ, რომ იფიქრა. ეს რაინდი არც ისე ჰკუადამთხვეული ყოფილა, როგორც აქამდის მეგონაო. ხოლო სანჩომ, რომელსაც ეს საუბარი ვერაფრად ექაშნიკა, ნახევარზე ყური უგდო, მერე გზიდან გადაუხვია და ცოტა მოშორებით ცხვრის მოსაწველად დამდგარ მწყემსებთან რძის სათხოვნელად მივიდა. ღონ კიხოტის ჰკუითა და სიტყვებით აღტაცებული ღონ ღიღლო ის იყო მასთან საუბრის განგრძობას აპირებდა, რომ რაინდმა გზაზე მომავალი

სამეფო დროშებით მორთული ეტლი დაინახა. იფიქრა, ეს ახალი რამ ფათერაკი უნდა იყოსო, მუზარადის დახურვა სცნო საჭიროდ და სანჩოს დაუძახა. თავისი ბატონის ხმა რომ გაიგონა, საჭურველ-მტვირთველმა მწყემსებს თავი დაანება, ვირს მათრახი გადაჰკრა და ჭაქანით მოირბინა რაინდთან, რომელსაც იქვე საშინელი და სულელური ფათერაკი შეემთხვა.

ქ ა ვ ი XVII

სადაც აშკარადება, თუ როგორ უაღრესსა და უკიდურესს
საზღვრამდე შეეძლო მიღწევა და მიაღწია კიდევ დონ კიხოტის
არსნაულმა ვაჟაკობამ ლომებთან ბედნიერად დაგვირგვინე-
ბული ფათერაკის დროს

ჩენი ისტორია გადმოგვცემს, რომ იმ დროს, როდესაც დონ კიხოტმა სანჩოს დაუძახა და მუზარადი მოსთხოვა, საჭურველმტვირთველი მაშინ მწყემსებთან ხაკოს ყიდულობდა. იგი აჩქარდა, რათა ბატონის ძახილზე მალე მისულიყო. ხაკოს დატოვებაც არ უნდოდა, რადგან ფული მიცემული ჰქონდა, და არც ის იცოდა, რაში ჩაედო. და ბოლოს, ბევრი აღარა უფიქრია, აიღო, რაინდის მუზარადში ჩასდო და დონ კიხოტთან მიირბინა საკითხავად, თუ რა ნებაედა.

— ჩემო მეგობარო, მომიტა მუზარადი, თუ ღმერთი გწამს, — უთხრა დონ კიხოტმა. — ან მე არა გამეგება რა ფათერაკებისა, ან, რასაც ვხედავ, იგი მზადყოფნას მაიძულებს და ამ წუთში ჩემი საჭურველი მჭირდება.

ეს რომ დონ დიელომ მოისმინა, ყოველ მხარეს მიმოიხედა, მაგრამ ვერა დაინახა რა პირდაპირ მათკენ მიმავალი ურმის მეტი. იფიქრა, უთუოდ სახაზინო ფული მოაქვთო, და თავისი აზრი დონ კიხოტს გაუზიარა, მაგრამ მან არ დაუჯერა, რადგან სრულებით დარწმუნებული იყო, რომ, რაც კი მას შეეყრებოდა, სულ ერთი-მეორის მომდევნო ფათერაკი იქნებოდა.

— საბრძოლველად მზადყოფნა, — მიუგო მან, — ბრძოლის ნახევრად მოგებას უდრის. რომ მოვემზადო, არას დავკარგავ. მე ისიც ვიცი, რომ ხილული და უხილავი მტერი ბევრი მყავს, მხოლოდ არ ვიცი არც დღე, არც ღამე, არცა ადგილი და არც სახე, თუ როდის, რა სახით და სად დამეცემიან.

მერე სანჩოს მიუბრუნდა და მუზარადი მოჰკითხა. საქურველ-მტვირთველმა ხაჭოს ამოღება ვერ მოასწრო და ისე ხაჭოიანად მიართვა ღონ კიხოტს. რაინდმა ყურადღება არ მიაქცია, თუ რამე იყო მუზარადში, თავზე დაიხურა და ხაჭო მიიქვლიტა. შრატმა თმასა და სახეზე დაუწყო დენა. ამან ისე შეაშფოთა იგი, რომ სანჩოს მიუბრუნდა და უთხრა:

— ლამის ვიფიქრო, თავის ქალა მირბილდებო, ანდა თავში ტვინი მიდნება, ან კიდევ ოფლი მდის თავით ფეხამდის. მაგრამ, თუ მართლა ასე ძალიან ვიწურები ოფლში, უეჭველია, შიშით არ მომდის. ალბათ საშინელი ფათერაკი უნდა მომელოდეს. თუ ღმერთი გწამს, მომეცი რამე, თვალები მოვიწმინდო, ლამის ამ ოფლმა დამაბრმავოს.

სანჩომ მღუმარედ მიაწოდა ხელსახოცი და ღმერთს მადლობა უძღვნა, მისი ბატონი რომ ვერ მიხვდა, თუ როგორ იყო საქმე. სახე რომ მოიწმინდა, ღონ კიხოტმა მუზარადში რაღაც თეთრი ფაფა დაინახა, ცხვირთან მიიტანა და, რომ უსუნა, გაბრაზებულმა შეჰყვირა:

— ჩემი მიჯნურის დუღსინეა ტობოსელის სიცოცხლეს ვფიცავ, ამ მუზარადში შენ ხაჭო ჩაგიღვია, შე მოლალატევ, მაწანწა-ლავ, ხეპრე საქურველმტვირთველო!

სანჩომ, თითქოს აქ არაფერიაო, მეტისმეტი დაუდევრობით უპასუხა:

— თუ ეგ ხაჭოა, ჩემო ბატონო, მიბოძე და მე შეეცვამ, თუ არადა ეშმაკმა სჭამოს, რადგან ეგ მანდ მისი ჩაღებული იქნება. აბა რას ბრძანებთ; განა გავბედავდი შენი მუზარადის გასვრას? ჯადოქრები მეც მმტრობენ, ისე როგორც თქვენი მოწყალების შე-მოქმედებასა და პატივს. ეგ რაღაც საძაგლობაა, სწორედ იმათ ჩაუღვიათ, რომ გაგარისხონ და ჯავრი ჩემს გვერდებზე ამოგაყ-რევიონ. მაგრამ კი, მგონია, ამ ჯერობაზე ხახამშრალნი დარჩე-ბიან, განა თქვენი მოწყალება ვერ განსჯის, რომ მე არც ხაჭო მაქვს, არც რძე და არც სხვა რამ იმგვარი და, კიდევ რომ მქონ-დეს, თქვენს მუზარადში შენახვას, უმალ ჩემს მუცელში შევიწა-ხავდი.

— მაგას კი მართალს ამბობ, ეგ ყველაფერი შესაძლებელია, — მიუგო ღონ კიხოტმა.

ყველა ამას ღონ დიედო გაოცებული ისმენდა და უტკეპროდა. მეტადრე ის გაუკვირდა, რომ ღონ კიხოტმა თავი, პირისახე და წვერი მოიწმინდა, მუზარდი კვლავ დაიხურა, უზანგებზე გასწორ-

და, ხმალი ნახევრამდის ქარქაშიდან ამოზიდა და შუბის ქნევით დაიძახა:

— ახლა, რაც იქნება, ის მოხდეს, მზადა ვარ თვითონ ხორც-შესხმულ სატანას დავუდგე წინ!

ამასობაში დროშებიანი ეტლიც მოახლოვდა, მეეტლე ჯორზე იჯდა და ისე ერეკებოდა. ერთი კაციც ეტლის წინ იჯდა. მეტი არაფერი ჩანდა. დონ კიხოტმა იმათ გზა გადაუღობა და ჰკითხა:

— საით მიემგზავრებით, ძმობილნო? ეს რა ეტლია? რა მიგაქვთ? ან ეს რა დროშებია?

ამაზე მეეტლემ მიუგო:

— ეს ეტლი ჩემია, ყაფაზებით ორი მშვენიერი ლომი მიმყავს, ორანის გუბერნატორი მის უდიდებულესობას საჩუქრად უგზავნის დედაქალაქში. ეს დროშა სამეფოა და იმას ნიშნავს, რომ ამ ეტლში მეფის ქონებაა მოთავსებული.

— დიდი ლომებია? — იკითხა დონ კიხოტმა.

— ისეთი დიდებია, — მიუგო ეტლის კოფოზე მჯდარმა კაცმა, — რომ მათი დარაჯი მოგახსენებთ, ასეთები აფრიკიდან ევროპაში ჯერ არსად გადმოუყვანიათო. მე ლომების მომვლელი ვარ, ჩემს სიცოცხლეში ბევრი ლომი გადამიყვანია აქა-იქ და ასეთები ჯერ არ შემხვედრია; აქ ძუ და ხვადი ლომია; ხვადი წინა გალიაშია და ძუ — უკანაში, ახლა დამშუღულები არიან, რადგან დილას აქეთ არა უქამიათ რა. ამიტომ გთხოვთ, გზა დაგვილოცოთ, ეგებ ჩქარა სადმე მივიდეთ და ვაჭამოთ რამე.

ამ სიტყვებზე დონ კიხოტმა ოდნავი ჩაღიმებით მიუგო:

— ჰმ! რას ნიშნავს ლომები? სხვისთვის თუ ლომებია, ჩემთვის ლომის ლეკვებია. დიახ, ლეკვები! — იძახდა იგი. — ახლავე ვნახავთ და ჩვენთან ერთად ჯადოქრებიც ნახავენ, რომ ისეთი კაცი არა ვარ, ლომებისა მეშინოდეს, ძმობილო, — დარაჯს მიუბრუნდა, — რადგან, შენ გაბარია ესენი, დამავალე, ჩამოდი ეტლიდან და შენი მხეცები მაგ გალიიდან გამოუშვი. ჩალადაც არ ჩავაგდებ ყოველგვარ ჯადოქრებს, ახლა რომ ლომები მოუსხვევიათ ჩემთვის, და ამ ლომებით გარშემორტყმული გიჩვენებთ, ვინც არის დონ კიხოტი ლამანჩელი.

— ტა-ტა-ტა-ტა! — წამოიძახა თავისთვის იდალგომ. — ვერა ხედავთ ამ ჩვენს კეთილ რაინდს: ხაჭოს მისთვის მართლა დაურბილებია თავის ქალა და ტვინიც აუშეაყვებია.

სანჩო კი მივარდა დონ დიელოს და შებღავლა:

— ღვთის გულისათვის, ბატონო, მოახერხეთ რამე, ჩემი ბა-

ტონი დონ კიხოტი ლომებს არ შეებრძოლოს, თორემ ხომ ყველას დაგვფლეთენ.

— ნუთუ ასეთი გიჟია შენი ბატონი? — მიუგო დონ დიელომ, — შენა გგონია იმ საშინელ მხეცებს მართლა შეებრძოლება?

— არა, განა გიჟია, მაგრამ გიჟივით გაბედულია, — უთხრა სანჩომ.

— ნუ სწუხარ, ვეცდები ამ ჯერობაზე თავისი გაბედულება შეამციროს, — ანუგეშა დონ დიელომ.

მერე მივიდა უშიშარ რაინდთან, დაჟინებით რომ სთხოვდა დარაჯს, გალიიდან ლომები გამოეშვათ, და უთხრა:

— სენიორ რაინდო! მოგზაური რაინდები მხოლოდ იმ ფათე-რაკებში უნდა ჩაებან, რომელნიც რაიმე გამარჯვებას უქადიან, თუნდა სულ მცირედსა, და არა ისეთებში, საიდანაც სულ არა გამოვა რა. გაბედულება, რომელიც უგუნურ კადნიერებამდის მიდის, უფრო სიგიჟესა ჰგავს, ვიდრე სიმამაცეს. ამასთან ეს ლომები თქვენს წინააღმდეგ კი არ გამოუშვიათ, მეფის საჩუქრად მიჰყავთ, და თქვენის მხრივ ურიგობა იქნება ამ საჩუქრის ჩქარა მიყვანა შეაფერხოთ.

— თქვენო მოწყალებავ, ბატონო იდალგო, წაბრძანდით და თქვენს გაწვრთნილ კაკაბსა და მოჩხუბარ ქრცვინს მოუარეთ, — უთხრა დონ კიხოტმა, — და სხვისა საქმეში ნუ ერევით. მე აქ ჩემი მოვალეობა უნდა შევასრულო. ნება მიბოძეთ, თვითონ მე ვიცოდე. ვის ეგზავნება ეს ბატონი ლომები: მე თუ სხვას.

მერე ლომების მომვლელს მიუბრუნდა და უთხრა:

— ეი, შე ასეთო და ისეთო, სამგზის არამზადავ და მატრაბაზო. ფეიცავ, თუ ახლავე არ გაალებ გალიებს, ამ შუბით მაგ ეტლზე მიგალურსმნავ!

საბრალო მეეტლემ, თავით ფეხებამდის შეიარაღებულ საფრთხობელისაგან ეს მუქარა რომ მოისმინა. უთხრა დონ კიხოტს:

— ჩემო ბატონო, აღვასრულებ თქვენი მოწყალების ნებას, მაგრამ ჯერ ნება მიბოძეთ, ეს ჯორები გამოუშვა და სადმე უშიშარ ადგილს წავიდე აქედან, თორემ, თუ ესენი ლომებმა დაფლითეს. ჭვეყანაზე აღარ მეცხოვრება. ჩემი სიმდიდრე ეს ეტლი და ჯორებია.

— ჰოი, შენ, სუსტი რწმენის ადამიანო! — შესძახა დონ კიხოტმა — გამოუშვი ეგ ჯორები და, რაც გინდა, ისა ჰქმენ, მაგრამ ჩქარა დარწმუნდები, რომ მაგ გაუფრთხილებლობითაც არა დაგიშავდებოდა რა.

იმჟამსვე მეეტლე ძირს ჩამოვიდა და ჯორებს საჩქაროდ

გამოშვება დაუწყო, ხოლო მისმა ამხანაგმა მალალი ხმით უთხრა იქ მყოფთ:

— მოწმედ იყავით, რომ მე გალიებს ჩემდა უნებურად ვაღებ, ძალდატანებით, და ამ ბატონს ვუცხადებ, რომ მხოლოდ ეს იქნება პასუხისმგებელი ყველა იმ ვნებისა, რასაც ეს ლომები მოახდენენ, იმ ჯამაგირისა, რაც მერგება და რასაც კიდევ ჭილდოს მოველი. ახლა, ჩემო ბატონებო, გთხოვთ, ვისაც სად შეგიძლიათ, დაიმალოთ, რადგან ეს არის ვალებ გალიებს! მე კი აქ დავრჩები, მე ხელს არ მახლებენ.

• ღონ დიელო კიდევ შეეცადა ღონ კიხოტისათვის თავისი განზრახვა გადაეთქმევინებინა და თან შენიშნა, რომ ასეთი სიგიჟის ჩადენა თვითონ ღვთის გამოცდას ნიშნავსო, მაგრამ ღონ კიხოტმა უპასუხა, თვითონვე უკეთ ვიცი, რასაც ჩავდივარო.

— გაფრთხილდით, თქვენო მოწყალეზავ, გარწმუნებთ, ძალიან ცდებით, — უკანასკნელად უთხრა ღონ დიელომ.

— ახლა, სენიორ, — მიუგო მას ღონ კიხოტმა, — თუ არა გნებავთ ამ, თქვენი აზრით, სისხლიერი ტრაგედიის ნახვა, რაც ახლა აქ უნდა მოხდეს, მაშ, შეპქუსლეთ თქვენი ლურჯა ტაიქი და სადმე უშიშარ ალაგს შეეფარეთ.

ეს რომ სანჩომ მოისმინა, ახლა იმან თვალეზზე ცრემლმორეულმა, დაუწყო მუდარა ბატონს, თავის საშინელ განზრახვაზე უარი ეთქვა, რომელთან შედარებით ქარის წისქვილები, ნაბდის სათელები და რაინდის ყველა სხვა ფათერაკი ნამდვილ ღვთის წყალობად ჩაითვლებოდა.

— გონს მოდით, ღვთის გულისათვის, თქვენო მოწყალეზავ, — ეუბნებოდა სანჩო, — მერწმუნეთ, აქ არავითარი ჯადოქრობა არ არის და არც არაფერი იმის მსგავსი. ჩემი თვალით ვნახე გალიიდან გამოწვდილი ნამდვილი ლომის თათი და იმ თათის კვალობაზე, ვფიქრობ, მთელი ლომი მთაზე დიდი უნდა იყოს.

— შიშისაგან, მგონია, ნახევარ ქვეყანაზედაც დიდი მოგეჩვენოს, — უპასუხა ღონ კიხოტმა. — მომშორდი, სანჩო, და მარტო დამტოვე. თუ აქ სიკვდილია ჩემი ბედისწერა, შენ ჩვენი პირობა იცი: დულსინეასთან წახვალ. დანარჩენზე დავდუმდები.

ამას ზოგი რამ სხვაც დაუმატა ისეთი, რომ რაინდს თავის დამთხვეულ გადაწყვეტილებას ვერავინ გადაათქმევინებდა. ღონ დიელო ძალითაც აპირებდა, განზრახვა დაეშლევინებინა, მაგრამ ღონ კიხოტის შეიარაღება ბევრით სჭარბობდა იმის იარაღს; ამასთან უგუნურებად თვლიდა კქუაზე არეულ კაცთან ბრძოლას, როგორადაც ახლა დაბეჯითებით მიაჩნდა ღონ კიხოტი. ამიტომ, რო-

დესაც რაინდი ხელახლად შექარით მიუბრუნდა მეეტლეს და იმ მეორეს, ლომების მომვლელად მიჩენილ კაცს, დონ დიელომ არჩია, თავისი ცხენი შეექუსლა და გალიიდან ლომების გამოშვებამდის გაშორებოდა სადმე. იმას თან გაჰყვნენ მეეტლე ჯორებიანად და სანჩო. ეს უკანასკნელი ამთავითვე იგლოვდა თავის ბატონს, რადგან დარწმუნებული იყო, ლომები იმას არ მოებოდიშებოდნენ. თავის ბედს სწყევლიდა, იმ საათს გმობდა, რა საათსაც დონ კიხოტის სამსახური ფიქრად გაიტარა, მაგრამ ამ წყევლა-კრულვაში და ცრემლთა ღვრაში ისიც არ ავიწყდებოდა — ღონივრად შეექუსლა თავისი ვირი, რათა ჩქარა შორს სადმე გასცლოდა ურემს.

როდესაც ლომების მომვლელმა გაქცეულები შორს დაიგულა, ერთხელაც კიდევ სცადა დონ კიხოტისათვის თავისი განზრახვა გადაეთქმევინებინა.

— მე შესმის თქვენი სიტყვა, — უთხრა დონ კიხოტმა, — კმარა ლაპარაკი, ტყუილად ვკარგავთ დროს... გთხოვთ, ჩქარა შეუდგეთ საქმეს.

მინამ პირველ გალიას აღებდა, დონ კიხოტმა იფიქრა — უკეთესი იქნებოდა ქვეითი შებრძოლებოდა, და გადაწყვიტა — მართლა უკეთესი იქნებოდა, რადგან შესაძლო იყო როსინანტი ლომებისაგან დამფრთხალიყო. წამსვე ცხენიდან გადმოხტა, შუბი დააგდო, ფარი მიიფარა, ხმალი იშიშვლა და გაბედული, მტკიცე ნაბიჯით ნამდვილი მამაცური შემართვით მივიდა ეტლთან და თან თავის სულს ჯერ ღმერთსა და შემდეგ გულისხვარდ დუღსინეას აბარებდა; და უნდა იცოდეთ, მკითხველნო, რომ როდესაც ამ ადგილზე მიდის ამ ნამდვილი ისტორიის ავტორი, აღტაცებით დაღადებს: „ჰოი, მამაცთაშორის უმამაცესო და უშიშარო რაინდო დონ კიხოტ ლამანჩელო! ჰოი, სარკეო, რომელშიც ყველა გმირნი ამ ქვეყნისანი უნდა იცქირებოდნენ! მეორე, არნახულო დონ მანუელ დე ლეონო, * ესპანეთის რაინდთა სახელო და დიდებაჲ! ჰოი, შენ, დასავალს ჩასულ ესპანეთის რაინდთა დიდების მაგიერ რომ მოგვევლინე და შენი პიროვნებით იგი მკვდრეთით აღადგინე! რა სიტყვებით მოვეუთხრო ეს საზარელი, ისტორიაში უმაგალითო შენი დგაწლნი? რა საბუთით დავარწმუნო მომავალი თაობანი მის უტყუარ სინამდვილეში? რა ქებით შეგამკო? განა, ყოვლად ჩინებულო რაინდო, შენს შესაფერ ქებას შევიძლებ? ნუთუ მოიძებნება ქვეყნად შენს შესამკობად სიტყვები, ყველა ჰიპერბოლაზე ჰიპერბოლური რომ იყოს? ქვეითი, მარტოდმარტო, შეიარაღებული მხოლოდ ხმლით და ისიც არა ლეკვის სურათიანი ხმლით, * უეარგისი ფარით, შენ უშიშრად და სულგრძელად მოელოდები აფრიკის

მინდვრების ორ ლომთან ბრძოლას. გადიდოსმცა შენ თვითონ შენმავე გმირულმა საქმეებმა. ჩემს მაგიერ იმ გმირულმა საქმეებმა ილაღადონ, თორემ შენ სადიდებლად მე სიტყვები აღარ მყოფნის“.

აქ თავდება ჩვენს მიერ თქმული ავტორის ღალადი და იგი ისევ განაგრძობს შეწყვეტილ თხრობას შემდეგნაირად:

როდესაც ლომების მომვლელმა დაინახა, რომ დონ კიხოტი საბრძოლველად უკვე გამზადებული იდგა, ძალაუნებურად უნდა დაეწყო საქმე. რომ თამამი რაინდის რისხვა თავს არ დასტეხოდა. როგორც იყო, გალიის ორივე ნახევრის კარი გააღო და მყისვე დონ კიხოტის თვალებს საშინელი ტანის და უფრო კიდევ საშინელი სახის ლომი წარმოუდგა. იგი გაღებულ გალიაში წინ და უკან დატრიალდა, მერე მთლად გაწვა, თათები წინ გამოიშვირა და ბრჭყალები გამოუშვა, პატარა ხანს უკან პირი დააღრინა, მცირედ დაამტეხნარა, მერე ორიოდ მტკაველზე ენა გამოაგდო, თვალები და პირი გაიღოკა, შემდეგ გალიიდან თავი გამოჰყო, ნაკვერცხალივით ანთებული თვალები მიმოავლო გარემოს, რის დანახვაც თვითონ სცამაცესაც კი გულში სისხლს გაუყინავდა, მაგრამ დონ კიხოტი კი შეუღრეკელი დამშვიდებით ნადირის ყოველ მოძრაობას თვალყურს ადევნებდა და მოუთმენლად მოელოდა, რომ ლომი გალიიდან გამომსხლტარიყო და იმას სცემოდა. რაინდი მხოლოდ ამას ელოდა და იმედი ჰქონდა, საშინელ ლომს წამსვე ლუქმა-ლუქმად აკეუწავდა.

აი, საღამდის აღწევდა მისი არნახული მამაცობის გამოუთქმელი სიგიჟე. მაგრამ ლომი, უფრო ლომობიერი, ვიდრე სასტიკი, ყურადღებას არ აქცევდა ადამიანის სიცელქეს. მარჯვნივ ღა მარცხნივ მიიხედა, მოტრიალდა, დონ კიხოტს გავა შეაქცია და წელანდელივით გაწვა გალიაში. მაშინ დონ კიხოტმა უბრძანა და რაჯს ჯოხი დაერტყა და იმით გაეხელებინა, რომ გალიიდან გამოვარდნილიყო.

— მაგაზე კი ნურას უკაცრავად, — მიუგო დარაჯმა, — მაგისი ჩამდენი არ ვახლავარ. რადგან საფრთხეში პირველი მე გავებმები. ბატონო რაინდო! იკმარეთ, რაც მოახდინეთ, თქვენი დიდებისათვის ეგვეც სრულებით საკმაოა. მეორედ ნულარ ცდით ბედს. ლომის გალია, როგორც ხედავთ. გაღებულთა, გამოსვლაცა და შიგ დარჩენაც ახლა სრულებით იმის ნებაა და, თუ აქამდის არ გამოვიდა, ხვალამდისაც არ გამოვა. თქვენ, სენიორ რაინდო, ჩინებულად გვიჩვენეთ სრული დიადობა თქვენი სულისა, და არაეის მოეთხოვება თავისი მტრისთვის იმაზე მეტი გააკეთოს. რაც თქვენ ჩაიდინეთ. თქვენ იგი ბრძოლაში გამოიწვიეთ და იარაღით ხელში

გაშლილ ველზე უცდიდით. თუ მტერი ბრძოლაზე უარს ამბობს, სირცხვილი იმას ატყდება თავს და გამარჯვების გვირგვინი მას დაამშვენებს, ვინც შეიარაღებული მტრისაგან შებრძოლებას ელოდა.

— მართალს ამბობ, — უთხრა დონ კიხოტმა, — დაკეტე, ჩემო მეგობარო, ეგ გალიები და მოწმობა მომეცი, როგორც სამჯობინრად დაინახავ, იმაზე, რაც აქ შენ თვალწინ მოხდა: — ლომის გალის კარები თუ როგორ გააღე, როგორ დიდხანს ველოდი ლომს და ლოდინმა ფუჭად რომ ჩამიარა, რადგან ლომმა ძილს მისცა თავი. მე ჩემი ვალი მოვიხადე. ჩემთვის ახლა მოხიბვლა აღარ არსებობს და მხოლოდ უზენაესი მსაჯული იყოსმცა ამიერიდან შემოქმედად და დამცველად გონებისა. სიმართლისა და ქეშმარიტი რაინდობისა. ნულარ აყონებ, დაკეტე გალია. მე კიდევ ლტოლვილებს ვანიშნებ დაბრუნდნენ და ეს დიადი ფათერაკი და გმირობა შენი პირით მოისმინონ.

დარაჯმაც აღარ დაუცადა ბრძანების გამეორებას. დონ კიხოტმა კიდევ შუბს თეთრი ხელსახოცი მოაბა, წელან რომ თავპირიდან ხაქოს ხსენი მოიწმინდა, მალლა ასწია და ამ ნიშნით ლტოლვილებს იხმობდა მოსულიყვნენ. ლტოლვილნი კი ამასობაში ქენებით მიქროდნენ და თან წამდაუწუმ უკან იხედებოდნენ. სანჩომ პირველმა დაინახა თავისი ბატონის თეთრი ხელსახოცი.

— აქვე სული გამაცხებინეთ! — დაიძახა მან, — თუ ჩემს ბატონს ლომები არ დაემარცხებინოს; აგერ ის არის, რომ გვეძახის.

ეს რომ მისმა თანამგზავრებმა გაიგონეს, შედგნენ და კარგად რომ დააკქერდნენ, დაინახეს, მართლა დონ კიხოტი ეძახდა მათ. ცოტა შიში რომ გადაიყარეს, მობრუნდნენ და წყნარი ნაბიჯით იწყეს სიარული, ვიდრე დონ კიხოტის ძახილს გაიგონებდნენ. რომ გაიგონეს, ფეხს აუჩქარეს და ეტლთან მივიდნენ. ისინი რომ დონ კიხოტმა თავისთან ახლოს დაინახა, მეეტლეს უთხრა:

— ახლა კი, ძმობილო, შენი ჯორები შეაბი და მშვიდობის მოგზაურობა მოგცეს ღმერთმა. შენ კი, სანჩო, ამასა და დარაჯს ორი ოქრო მიეცი იმ დროის გამოსასყიდლად, რაც ჩემი მიზეზით დავაკარგვინე.

— მივცემ. სიამოვნებით მივცემ, — მიუგო სანჩომ, — მაგრამ ერთი ეს მიბრძანეთ, ბატონო, ლომებს რა მოუვიდა? ცოცხლები არიან?

ამის პასუხად ლომების მომვლელმა დაწვრილებით უამბო. მასთან მეტისმეტი გაზვიადებით. დონ კიხოტის ლომებთან შეხვედრა და მისი უმაგალითო სიმამაცე.

— რაინდი რომ დაინახა, — უამბობდა იგი, — ლომი შეშინდა და გალიიდან გამოსვლა ველარ გაბედა, თუმცა კარები დიდხანსაც დაეტოვე ღია, და, როდესაც ბატონ რაინდს მოვახსენე, რომ ლომის გახელება, როგორც ამას მისი მოწყალება ითხოვდა, და ძალდატანება, რომ ზედ დაგვეცემოდა, თვითონ ღვთის გამოცდა იქნება-მეთქი, მხოლოდ მაშინ დამართო ნება, — და ისიც თავისდაუნებურად, გალის კარები დამეხურა.

— აბა, ახლა რაღას იტყვი, სანჩო? — ჰკითხა დონ კიხოტმა, — არისლა ქვეყანაზე ჯადოქრობა, რომ ჰემმარიტ ვაჟაკობას დაუდგეს წინ? ჯადოქრებს ეგებ შეუძლიათ გამომტაცონ ჩემი გამარჯვება, მაგრამ ჩემი ვაჟაკობის შესუსტება კი — არა; აბა მოვიდნენ და შემებრძოლონ, ვიხმობ მე და ველი იმათ!

სანჩომ პასუხი არა მისცა რა; ვისაც ჯერ იყო — ფული მისცა. მეეტლემ ჯორები შეაბა. მისმა ამხანაგმა მადლობის ნიშნად დონ კიხოტს ხელზე აკოცა და აღუთქვა, რომ ლომებთან რაინდის გმირულ ფათერაკს თვითონ მეფეს უამბობდა, როგორც კი დედაქალაქში ჩავიდოდა.

— თუ ვინცობაა, მისმა უდიდებულესობამ მოისურვოს შეტყობა, ამ ღვაწლის ჩამდენი ვინ იყო, — უთხრა დონ კიხოტმა, — მოახსენე — ლომთა რაინდი იყო-თქო, რადგან ახლა ჩემს უწინდელ სახელს — მწუხარე სახის რაინდისას, ლომთა რაინდის სახელზე ვცვლი, — ამით მე მხოლოდ ძველ მოგზაურ რაინდთა ჩვეულებას ვბაძავ, სახელებს რომ იცვლიდნენ, როდესაც მოესურვებოდათ, ან როდესაც თავიანთვის მოსახერხებლად დაინახავდნენ.

უკანასკნელ სიტყვებზე ეტლი თავის გზას დაადგა, ხოლო დონ კიხოტი, სანჩო და მწვანესამოსიანი აზნაური კიდევ თავიანთ გზას გაუყვნენ.

ამ ხნის განმავლობაში დონ დიელო დე მირანდას კრინტი არ დაუძრავს, ისე ყურადღებით ადევნებდა თვალყურს ჩვენი გმირის სიტყვებსა და მოქმედებას; იგი მას გონიერ სიგიჟეშერეულ, ან გიჟ-გონიერება შერეულ კაცად ეჩვენებოდა. დონ კიხოტის ისტორიის პირველი ნაწილი ჯერ წაკითხული არა ჰქონდა, თორემ დონ კიხოტისა აღარც ლაპარაკი გაუკვირდებოდა. აღარც მოქმედება, რადგან ეცოდინებოდა, თუ რა მიზეზით იყო რაინდი ჰკუაზე გადამცდარი. მაგრამ რაკი მასთან პირველი შეხვედრა იყო, ამიტომ დონ დიელო ხან გიჟად თვლიდა მას. ხან ბრძენ კაცად, რადგან, რასაც დონ კიხოტი ამბობდა, გონიერული იყო, მშვენიერი, თავი-

სუფალი, დალაგებით გამოხატული; ხოლო — რასაც აკეთებდა — სულ უცნაური, სულელური და გიჟური. დონ დიელო უნებლიეთ ფიქრობდა: „ვერ გამოვიცა, იმაზე სულელური იქნებოდა რამე, კაცმა ხაქოთი სავსე მუზარადი დაიხუროს და წარმოიდგინოს — ჯადოქრებმა ტვინი დამირბილესო? რა გაბედულებაა და რა წარმოუდგენელი სისულელეა ლომებთან ბრძოლა განიზრახოს კაცმა?“

ამ ფიქრებიდან იგი დონ კიხოტმა გამოიყვანა.

— სანაძლეოს დავდებ, — უთხრა დონ დიელოს, — თუ შეშლილად არა მთვლიდეთ, და მართალი რომ გითხრათ, მე ეგ არ მიკვირს, ჩემს საქციელს შეუძლია ასეთი რამ გაფიქრებინოთ. მაინც ნება მიბოძეთ დაგარწმუნოთ, რომ ლეთის მადლით, ისეთი გიჟი არა ვარ, როგორც ეგებ გგონივართ, თქვენო მოწყალეებავ, — განაგრძო მან, — ვის ძალუძს სასახლის მოედანზე მეფის თვალწინ ძლიერი ხარის შუბით განგმირვა, თუ არ წარჩინებულ სასახლის რაინდს? ვის შეჭყერის დიდებულ ტურნირებზე, სასახლის სეფექალთა თვალწინ მოღვაწეობა, თუ არ სასახლის რაინდს, ბრწყინვალე იარაღით შექურვილსა? დასასრულ, ვინ უნდა შეაქცევდნენ სამეფო დარბაზებს სხვადასხვა სამხედრო ვარჯიშობით, თუ არა სასახლის რაინდები? მაგრამ უდაბური ადგილებისა, შარავზებებისა, ტყეებისა და მთების მოვლა და ყველა ამ ალაგს საშიში ფათერაკების ძებნა იმ სურვილით, რომ ბედნიერი ბოლო მისცეს ამ ფათერაკებს და თვითონაც უკვდავ დიდებას მიაღწიოს — ვისი ზვედრია, თუ არა მოგზაური რაინდებისა? ვინ უნდა ექმნეს ვინმე ქვირვის უდაბურ მინდორში კეთილისმყოფელად, თუ არა მოგზაური რაინდი? ეს მას ისევე შეენის, როგორც სასახლის რაინდს დიდკაცთა ქალების მოხიბვლა. მაგრამ, ამას გარდა, ყოველი მოგზაური რაინდი თავის თავს რამე განსაკუთრებულ მიზანსაც უსახავს. დაე, სასახლის რაინდი ქალებს ემსახუროს, თავისი მეფის სრა-პალატები დაამშვენოს, ჩილდო აძლიოს თავისი ამაღლის ღარიბ აზნაურებს, ტურნირებში ხმაღში გამოთხოვნილმა იბრძოლოს, იყოს დიდმშვენიერი, უხვი და კეთილშობილი, განსაკუთრებით კარგი ქრისტიანი და მაშინ იგი, როგორც რიგია, თავის დანიშნულებას აღასრულებს. მაგრამ მოგზაურმა რაინდმა ქვეყნის კილით კიდე მდე უნდა იქროლოს, გაუვალ უღრან ტყეებში იძვრინოს, ყოველ ნაბიჯზე შეუძლებელი შეიძლოს. დაუჯაბნავი დასჯაბნოს, უდაბნოში ზაფხულობით მწვავე მზის ცხარე ისარი და ზამთრობით ქარ-ბუქი და ყინვის სუსხი უღრტვინველად აიტანოს. არ შეუშინდეს ლომებს, არ შეძრწოლდეს, როდესაც ურჩხულებს პირისპირ შეხვდება, ერთი დასცეს, მეორე დაამხოს და ყოველსავე ერთად სძლიოს.

აი რაში მდგომარეობს მოგზაური რაინდის ნამდვილი დანიშნულება. და ვინაიდან ღმერთმა მოგზაურ რაინდად ჩემი ყოფნა იწავა, ამიტომ დამეთანხმეთ, თქვენო მოწყალეებავ, რომ არ ძალმიძს ისეთ საქმეებზე უარი ვთქვა, რა საქმეებითაც ჩემი ამქვეყნიური დანიშნულება გამოიხატება. ლომების შეჩერება და მათთან ბრძოლა ჩემი პირდაპირი მოვალეობა იყო, თუმცაღა ამგვარი მოქმედების გაბედულებას უციდურესობადაც ვცნობდი, მაგრამ ღვაწლმოსილმა რომ თავი აღიმაღლოს და უგუნურ შემართებამდის მივიდეს, იმაზე ნაკლებ ცუდია, ვიდრე მან თავი დაიმდაბლოს და სიმძღალემდის ძირს დაეშვას, რადგანაც როგორც მფლანგავს შეუძლია უხვად გაცემა, ვიდრე ძუნწს, სწორედ ისე განუსჯელად შემმართებელს შეუძლია ნამდვილ ღვაწლმოსილად შეიქმნას, ვიდრე მხდალს — ნამდვილ მამაცობას მიაღწიოს. ხოლო რაიცა შეეხება ფათერაკების ძებნას, დამიჯერეთ, თქვენო მოწყალეებავ, სენიორ ღონ დიელო, რომ სჯობია თამაში მაშინ წააგო, როდესაც ხელში ერთი ქალღლით მეტი გიჭირავს, ვიდრე როდესაც ერთი ქალღლით ნაკლები გაქვს. რადგან ყურებში უფრო სასიამოვნოდ ეღერს, როდესაც გესმის: „ესა და ეს რაინდი განუსჯელად შემმართებელია“, ვიდრე გესმოდეს: „ესა და ეს რაინდი გაუბედავი და მხდალია“.

— ბატონო ღონ კიხოტო, ყველაფერში მართალი ხართ, — მიუგო ღონ დიელომ, — და მეც ახლა სრულებით დაერწმუნდი, რომ, თუმცა კანონები და ჩვეულებანი რაინდობისა ქვეყანაზე უკვე მოკედნენ, მაინც თქვენს გულში ისინი კვალად ცოცხლებიან, როგორც თავის ბუნებრივ თავშესაფარსა და არქივში, მაგრანცოტა ავჩქარდეთ ჩემი სოფლისაკენ, რადგან ადრე აღარ არის, თქვენო მოწყალეებავ რაინდო, წელანდელი შრომით დამძიმებულს იქ დაისვენებთ. იმ შრომამ თუმცა სხეული არ დაღალა, ეგებ ცოტაოდნად სული მაინც მოგექანცათ, იმასაც დასვენება ესაჭიროება.

— ჩემდა პატივად ვთვლი თქვენს მიწვევას და ამისათვის, სენიორ ღონ დიელო, გულითა და სულით გმადლობთ, — მიუგო ღონ-კიხოტმა.

ამ სიტყვის შემდეგ ჩვენმა მგზავრებმა ცხენები უფრო ფიცხლად შექქულეს და ასე ნაშუადღევის ორ საათზე შევიდნენ სოფელში, სადაც ცხოვრობდა ღონ დიელო, ანუ როგორც მას ღონ კიხოტმა უწოდა — მწვანე მოსასხამის რაინდი.

რა შეემთხვა დონ კიხოტს მწვანე მოსასხამის რაინდის ციხე-დარბაზსა თუ სახლში და სხვა არაჩვეულებრივი ამბები

დონ დიელო დე მირანდას სახლი, სადაც დონ კიხოტი მოხვდა, არც ისე მაღალი იყო და ფრიად ჩვეულებრივ სახლად ჩათვლებოდა. სახლის ქიშკარზე ქვის ღერბი იყო გამოქანდაკებული, ზოლო ეზოში ღვინის მარანი იდგა და მის შესავალთან ქვევრები იყო მომწყობებული. რადგან ასეთი ქვევრები ტობოსოში კეთდებოდა, დონ კიხოტს მაშინვე მისი მომხიბვლელი მიჯნური ქალი — დულსინეა მოაგონდა და აღარც თავის სიტყვებს მიხედა, აღარც მსმენელთ, ერთი ღონიერად ამოიოხრა და შესძახა:

ძვირფასო განძო, დღეს აღმძვრენო მწუხარებისა, გამხარებელნო ეამსა ჩემი ნეტარებისა.*

— ჰოი, ტობოსელო ქვევრებო, იმ ჩემი დიდი და მწარე მწუხარების ტკბილ საუნჯეს რომ მომაგონებთ!

ეს ღალადება დონ დიელოს შვილს სტუდენტ-პოეტს მოესმა და, როცა ისა და დედამისი სტუმრის მისაღებად გამოვიდნენ, მისი უცნაური სანახაობით გაოცდნენ. ცხენიდან რომ ჩამოხტა დონ კიხოტი, მსწრაფლ მეტისმეტი თავაზიანობით მივიდა დიასახლისთან და ხელზე კოცნის ნება სთხოვა.

— ნება მიბოძეთ, ქალბატონო, წარმოგიდგინოთ და გთხოვოთ თქვენი ჩვეულებრივი გულკეთილობით მიიღოთ მოგზაური რაინდი დონ კიხოტ ლამანჩელი, მთელი ქვეყნის რაინდებში უმამაცესი და უთავმდაბლესი, — უთხრა მას ქმარმა და დონ კიხოტი წარუდგინა.

იმისმა ცოლმა, დონა ქრისტინამ, მეტად გულკეთილად და სიამოვნებით მიიღო რაინდი. დონ კიხოტმა დიდად ზრდილობიანი სიტყვებით მის სამსახურად განზაღდება გამოუცხადა და შემდეგ იმავე ფართოფურთით გაეცნო სტუდენტს, რომელსაც დონ კიხოტი ჰკვიან და საამო კაცად ეჩვენა.

აქ ავტორი დაწვრილებით აღწერს დონ დიელოს სახლს. მის შორთულობას და ამ სახით ესპანეთის სოფლის მდიდარი აზნაურის სახლის ნამდვილ სურათს იძლევა. მაგრამ მთარგმნელმა უმჯობესად ცნო ამ დაწვრილებითი აღწერისათვის გზა აეხვია. რადგან იგი არ შეესაბამება უმთავრეს საგანს და ამ ისტორიის ძალა ამბის არსებითი მხარის სინამდვილეში უფროა. ვიდრე შურალ აღწერასა და ტყუილუბრალო გადახვევაში.

დონ კიხოტი ერთ-ერთ დარბაზში შეიწვიეს; აქ სანჩომ მას იარაღი მოხსნა და რაინდი აქლემის ყელის კამზოლში დარჩა, მისი დაჯანგული საქურველისაგან გახეხილსა და გასკრილში. იგუ გახამებულ უბაბთო საყელოს ატარებდა, სტუდენტისებურს, დაცვილით გაკრიალებული მოკლეყელიანი მუქ-მწვანე წალები ეცვა. მასპინძლებთან რომ გასვლა დააპირა, ხმალი მხარილღივ გადაიგდო სელაპის ტყავის ყაწიმით (როგორც ამბობენ, ჩვენს რაინდს დიდი ხნიდანვე თირკმლების ტკივილი ჰქონდა და ამიტომ ხმალს წელზე ვერ იკიდებდა). ბოლოს მხრებზე წმინდა მაუდის ქღალე წამოსასხამი მოისხა, ყველაზე უწინ კი პირი და თავი დაიბანა, ხუთი თუ ექვსი ქვაბი წყლის გადავლებით (ქვაბების რაოდენობაზე აზრთა სხვადასხვაობა არსებობს), თუმცა ხაქოს გამო და სანჩოს ღორმუცელობის გადამკიდე უკანასკნელად გადავლებულ წყალს: მაინც შრატის ფერი მოსდევდა. და ამგვარად, დაბანილი და ჩაცმული დონ კიხოტი თამამი და ალერსიანი სახით მეორე დარბაზში შევიდა, სადაც მას სტუდენტი მიელოდებოდა, გამზადებული, რომ სადილობამდის საუბრით გაერთო იგი, რადგან დონა ქრისტიანს სურდა ეჩვენებინა ასეთი სახელოვანი სტუმრისათვის, თუ როგორ უნდა მიელო და გამასპინძლებოდა მას. აქ უნდა შევნიშნოთ, რომ იმ დროს, როდესაც რაინდი თავის იარაღს იხსნიდა, დიელოს შეიღმა, დონ ლორენსომ, მოასწრო და მამამისს ჰკითხა:

— მითხარით, ჩემო ბატონო, ვინ არის ეს კაბალერო, თქვენ რომ მოყვით? მისმა სახელმა, სახემ და მოყვანილობამ, მოგზაური რაინდის წოდებამაც ძალიან გაგვაკვირვა მეც და დედაჩემიც!

— მე არაფერი არ ვიცი, — მიუგო დონ დიელომ, — მხოლოდ ეს შემიძლია ვთქვა, რომ რამდენიმე მისი მოქმედება ვნახე, ჰკუიდან შეშლილისათვის შესაფერი, და მისი ლაპარაკიც მოვისმინე, რამაც მისი მოქმედება დამაფიქსა, მაგრამ შენ თვითონ ელაპარაკე, მისი ცოდნა გამოსცადე და, რადგან შენს თავს ჰკუიანად თვლი, თვითონ განსაჯე მისი ჰკუა და უჰკუობა. მე კი, სწორე გითხრა, ის უფრო შეშლილად მიმაჩნია, ვიდრე ბრძენად.

ამის შემდეგ, როგორც უკვე ვთქვით, დონ ლორენსო გავიდა დონ კიხოტის გასართობად და საუბრის დროს რაინდმა, სხვათა შორის, შემდეგი უთხრა თავის მოსაუბრეს:

— მამათქვენმა, სენიორ დონ დიელო დე მირანდამ, უკვე მიაშბო თქვენს გონიერებასა და იშვიათ ნიჭზე; განსაკუთრებით კი ჩემი ყურადღება თქვენს შესანიშნავ პოეტურ ნიჭს მიაპყრო.

— პოეტურზე შესაძლებელია, — მიუგო დონ ლორენსომ, — მაგრამ შესანიშნავზე კი — ჯერ ძალიან ადრეა. მართალია, პოეზიისა

ძალიან მოყვარული ვარ, შესანიშნავი პოეტების კითხვა მიყვარს, მაგრამ აქედან სულაც არ გამომდინარეობს, თითქოს მეც ერთი იმ რჩეულთაგანი ვიყო, როგორც მამაჩემს უთქვამს.

— მომწონს ეგ თქვენი თავმდაბლობა, — შენიშნა დონ კიხოტმა, — რადგან მართალი უნდა გითხრათ, ყველა პოეტს საზოგადოდ ძალიან მოაქვს თავი; მეტად ჭედმაღალნი არიან და ასე ჰგონიათ, რომ ისინი ყველაზე საუკეთესონი არიან მთელს ქვეყანაზე.

— წესი არ არის, რომ გამოხაკლისიც არა ჰქონდეს, — თქვა ლორენსომ. — უეჭველად, ისეთი კარგი პოეტებიც არიან, რომლებიც მაინცდამაინც არ ჭედმაღლობენ და ყველაზე უმჯობესადაც არ თვლიან თავს.

— ასეთები, მგონია, ცოტანი მოიპოვებიან, — შეესიტყვა დონ კიხოტი, — მაგრამ ერთი მიბრძანეთ, თქვენო მოწყალებავ, ანლა რა ლექსებსა წერთ: და როგორც მამათქვენმა მითხრა, ამჟამად ძალიან ხართ ამ საქმით გართული. თუ რამე აზრი გაქვთ გასარკვევი, ანდა ეს რაიმე გლოსაა, მაგ საქმისა ცოტა რამ გამეგება, და ძალიან მოხარული ვიქნები, თქვენი ლექსები მოვისმინო. თუ ლიტერატურული შეჯიბრებისათვის წერთ ლექსს, ეცადეთ მეორე ჯილდო მიიღოთ, იმიტომ, რომ პირველს ყოველთვის კეთილგანწყობილების ან დიდი შთამომავლობის გამო იძლევიან, მეორე კი ნიჭის ჯილდოა, ის ენიჭება ნამდვილი სამართლიანობით. ამნაირად მესამე ჯილდო არსებითად მეორე ხდება. ხოლო პირველი — ნამდვილ მესამედ. ლიცენციატთა იმ ხარისხების მსგავსად, როგორებსაც ჩვენს უნივერსიტეტებში აძლევენ. მაგრამ მაინც პირველი ჯილდო დიდი სახელი და ღირსებაა.

„ჯერ ხანად შეშლილს არა ჰგავს, — იფიქრა ლორენსომ, — შემდეგ კი ვნახოთ რა იქნება“.

— თქვენ. უეჭველია, უმაღლეს სკოლებში გისწავლიათ, — უთხრა მან დონ კიხოტს, — ერთი მიბრძანეთ, რა საგანს სწავლობდით?

— მოგზაური რაინდობის მეცნიერებას, — მიუგო დონ კიხოტმა, — რაინდობა პოეზიას უკან არ ჩამორჩება და, ვგონებ, კიდევ აღემატება მას.

— მაგ მეცნიერებაზე სულ არაფერი გამოგონია, — მიუგო ლორენსომ, — ასეთ მეცნიერებას მე არ ვიცნობ.

— ეს ის მეცნიერებაა, რომელიც ყველა მეცნიერებას შეიცავს. ანუ მათგან მეტ წილს მაინც. ჩვენ ვალდებულნი ვართ ეცოდეთ იურისპრუდენცია და კანონები მიმღებნი და გამანაწილებელნი, რათა ყველას ის მივცეთ, რაც ეკუთვნის, ანუ რისაც ღირ-

სია. მოგზაური რაინდი ღვთისმეტყველიც უნდა იყოს, რათა შეეძლოს, სადაც დასჭირდება, ცხადად აუხსნას ქრისტიანობრივი სარწმუნოება, ვინც ამას მოითხოვს, იგი უნდა იყოს ექიმი და მეტადრე ბალზამების მცნობი, რომ უდაბურ ადგილებში თავის კრილობებისათვის სამკურნალო ბალახების მოძებნა იცოდეს, რადგან მას არც შეუძლია ყველგან იარების შემხვევი ექიმი იპოვოს. იგი უნდა იყოს ვარსკვლავთმრიცხველიც, რომ ვარსკვლავებით შეეძლოს შეტყობა — ღამის რომელი საათია, და იცოდეს — რომელ მხარეში და ქვეყნის რომელ ნაწილში იმყოფება. მან ზედმიწევნით უნდა იცოდეს მათემატიკა, რაიცა ყოველ ნაბიჯზე დასჭირდება, და იმას ნულარ ვიტყვი, რაც თავისთავად ცხადია, რომ ქეშმარიტი მოგზაური რაინდი ყოველი იმ ღვთისმეტყველური და კარდინალური ღირსებით უნდა იყოს შემკული, რაიცა მის სულიერ პიროვნებას ამკობს. ზოგ წერილმანსაც მოვიხსენებ: რაინდმა უნდა იცოდეს ცურვა, როგორც ნიკოლასმა, ანუ თევზმა-ნიკოლამ * იცის; მან უნდა იცოდეს ცხენის დაქედვა, შეკაზმვა, აღვირის ამოღება; და უფრო უაღრეს საგნებს რომ დაეუბრუნდე, ვიტყვი: იგი მუდამ ღვთისა და თავისი მიჯნური ქალის ერთგულებაში უნდა იმყოფებოდეს; უნდა იყოს წადილებით უბიწო, სიტყვებით მართებული, თავისი მოქმედებით კეთილი, პატიოსანი და უხვი, ხიფათის დროს უშიშარი, უბედურებაში მომთმენი, ტანჯულთა შემწყვალელებელი, ვალდებულია იყოს ქეშმარიტების შეურყეველი ბურჯი და მოსარჩლე და მისთვის თავის დასადებად მუდამ გამზადებული. აი ამ დიდ და მცოდნე თვისებათაგან შედგება მოგზაური რაინდობის მტკნიერება. ახლა მიბრძანეთ, თქვენო მოწყალეებავ, სენიორ დონ ლორენსო, განა უბრალო რამ ყოფილა ის მეცნიერება, რომელსაც სწავლობს და ახორციელებს რაინდი? შეუძლია თუ არა ამ მეცნიერებას გაუთანასწორდეს თვით უდიდეს და რთულ მეცნიერებებს, რასაც ჩვენს გიმნაზიებსა და სკოლებში ასწავლიან?

— ეგ რომ ეგრე იყოს, როგორცა ბრძანებთ, — უპასუხა დონ ლორენსომ, — მაშინ მაგ მეცნიერების სიდიადეზე კამათიც არ შეიძლება.

— როგორ უნდა მივიღო თქვენი სიტყვები: „ეგ რომ ეგრე იყოს?“ — წამოიძახა დონ კიხოტმა.

— ისე, რომ ეჭვი მაქვს, — უპასუხა დონ ლორენსომ, — ოდესმე, და მეტადრე ჩვენს დროში, მაგგვარი ღირსებით დამშვენებული მოგზაური რაინდები ყოფილიყვნენ.

— ახლა მე გეტყვი იმას, რაც არა ერთხელ მითქვამს, — განუცხადა დონ კიხოტმა, — ამ ქვეყნიერების ხალხის მომეტებული

ნაწილი თქვენსავით დარწმუნებულია, რომ ქვეყანაზე მოგზაურთა რაინდები არაოდეს არა ყოფილანო, და თუ ზენას ეს ურწმუნონი წინააღმდეგში ჩინებული სახით არ დაერწმუნებინა, მაშინ ჩემი სიტყვები, როგორც არა ერთხელ მაჩვენა გამოცდილებამ, არათერ-ში გამოდგებოდნენ. ამიტომ ახლა არა მწადია თქვენი შეცდომა გავაქარწყლო, თქვენთან ერთად რომ სხვასაც ბევრსა სჭირს. ახლა მარტო იმასლა ვფიქრობ, ზენას შევევედრო, რათა თავისი ნათელი მოგფინოთ და დაგარწმუნოთ, თუ ვითარ ნამდვილნი და საჭირო-ნი ყოფილან იველთა დროთა მოგზაური რაინდები და ვითარი კეთილი საქმე ნოყვებოდა ამ დროში მათ გაჩენას. მაგრამ ჩვენთა ცოდვათა მიზეზით დღეს ქვეყანაზე მეფობს სიზარბაცე, უქმად ყოფ-ნა, ფუფუნება და ანგარება.

„მგონია ჩვენმა სტუმარმა უკვე აურია, — იფიქრა დონ ლორენ-სომ, — მაინც მეტად შესანიშნავი გიჟია და ჩემგან სისულელე იქნე-ბოდა ასეთად არა ვცნო იგი“.

ამით დასრულდა მათი საუბარი და სადილის საკმელად გავიდნენ. დონ დიელომ ჰკითხა შეილს: ჩვენს სტუმარზე რას იტყვიო?

— მთელი ქვეყნის ექიმები და სწავლულები, — მიუგო შეილ-მა, — ვერ გამოიყვანენ მას იმ უგუნურობის ნისლიდან, როგორითაც შეპყრობილია იგი. მას რთული შემოიღობა სჭირს; ხანდახან კი გონიერულად მსჯელობს.

ყველანი მაგიდას მოუსხდნენ და სადილმა მთლად გაამართლა დონ დიელოს სიტყვები, სტუმრების გამასპინძლება სადი, ნოყიერი და გემრიელი საკმელებით რომ უყვარდა მას. მაგრამ ყველაზე მეტად იმან გაიტაცა დონ კიხოტი, რომ მთელ სახლში საოცარი სიჩუმე სუფევდა, კარტეზიანული მონასტრის ბერების * საცხოვრე-ბელს ამსგავსებდა მას. როდესაც სუფრა აალაგეს, ყველა კეთილ-თა მომნიჭებელს მადლობა შესწირეს და ხელი დაიბანეს, დონ კი-ხოტმა დაყინებით სთხოვა დონ ლორენსოს, პოეტური შეჯიბრები-სათვის რომ ლექსი დაგიწერია, ის წამიკითხეო.

— იმ პოეტებს რომ არ დავემსგავსო, — უბასუხა დონ ლორენ-სომ, — თავისი ლექსების წაკითხვის უარს მაშინ რომ ამბობენ, რო-დესაც მათ ამასა სთხოვენ, და მაშინ კითხულობენ, როდესაც ამას არავინ სთხოვს, თქვენს თხოვნას ვასრულებ, ჩემს ლექსს წაგიკი-თხავთ, თანაც ვიტყვი, რომ მისგან ჯილდოს არ მოველო, რადგან ჩემს შრომაში გონების ვარჯიშობის მეტს ვერარას ვხედავ.

— ერთი ჩემი მეგობარი, — თქვა დონ კიხოტმა, — საკმაოდ გო-ნიერტი კაცი იმ აზრისა იყო, რომ გლოსის ან შეკვეთილ ხაგანზე

ლექსის წერა რიგი არ არის, რადგან წინათ შედგენილ აზრსა და საგანს ყოველთვის შორდებოა. ამასთანაც გლოსის დასაწერად დადგენილი წესები მეტად სასტიკნი არიან. მათი მიხედვით არ უნდა ვიხმაროთ სხვადასხვა კითხვები, არც მან თქვა, არც მე ვიტყვი, არც სახელწმინა, არც აზრი შევცვალოთ. იმ ლექსებში არ შეიძლება იხმარო ალეგორიული გამოხატვა და, როგორც იცით, მოხზველთ ბევრი სხვა დამბრკოლება ელობება წინ.

— გამოტეხით უნდა გითხრათ, — მიუჯო ლორენსომ, — მინდოდა თქვენი მოწყალება უხეირო ლათინურში ან რაიმე ოდნავ შეცდომაში დამეჭირა. მაგრამ არ შემიძლია, რადგან გველთევზასავით ხელიდან მისხლტებით ხოლმე.

— აგრეთვე გამოტეხით გეტყვი, — უპასუხა დონ კინოტმა, — არ მესმის მაგ სიტყვებით რა გინდათ გამოთქვით — „გველთევზასავით ხელიდან მისხლტებითო“, რომ ბრძანებთ?

— ამას შემდეგ ავიხსნით და იმედი მაქვს, ჩქარა მიმიხედვებით ჩემს ნათქვამს, — უთხრა ლორენსომ, — ახლა კი, თუ ინებებთ, მოისმინეთ შეკვეთილი ლექსი და ჩემი გლოსაც. აი ისინი:

აწმყოდ რომ იქცეს წარსული წლები,
ჟეოს უცვლელი და წარუვალი,
ან მყობადს შორსა ხედავდეს თვალი,
როცა ამქვეყნად აღარ ვიქნებო!

გ ღ ო ს ა

როგორც ეპათაცელას მიაქვს ყოველი,
წარმილო ლხენა წარმავლობამ.
ბედმა გამწირა საბრალობელი,
მცირე სიკეთეც არ მიწყალობა.
ო, ბედო, შენს წინ ვარ დამზობილი,
და გულამოსკენით ერთს გვედრები:
როს განცხრებოლი მე ნეტარებით,
იგი წარსული ისევ მალირსე,
ო, ბედნიერი ვიქნები ისევ.
აწმყოდ რომ იქცეს წარსული წლები.

არ მინდა ოქრო, დაფნა, სახელი,
სიმდიდრე უხვად მონაპოვარი.
ოღონდ წარსულის ვიყო მნახველი,
დრო დამიბრუნდეს ტკბილსახსოვარი, —
ჰა, ჩემი ნატერა, ჩემი ნალველი...
თუ შევისრულდა ეს ნაფიქრალი,

აღარ ვიქნები გულგაბასრული;
ნეტავ დაბრუნდეს ჩემი წარსული,
იყოს უცვლელი და წარუვალი.

მაგრამ ამაოდ მთხოვს ამას გული,
როგორ აღდგება იგი, რაც ქრება.
ვით გაეცხლდება ჩემი წარსული,
ვის შესწევს ძალა და გრძნეულება,
რომ მიცვალებულს ჩაუდგას სული.
მსუბუქი ფრთებით დრო მიქრის მაღი,
ისე, რომ ქვეყნად არ რჩება კვალი,
და ის გივია, ნატრობს რომელიც,
შეჩერდეს ეპი დაუდგროველი,
ან მყობადს შორსა ხედავდეს თვალი.

საშინელია ყოფნა მშფოთვარე, —
იძედს თუ ეპვი აედენება.
დაე, მოვიდეს სიკვდილი ბარემ,
აქ ეს იქნება ბედნიერება.
პოი. საპარეე, შენ შემითარე...
მე შენს სიბნელეს შევეუროდები,
დაუჩრდებიან ჩემი ფიქრები.
არ იქნებოდა ღლეს ჩემი ძვალცი,
მაგრამ მაშინებს დრო ნომაუალი,
როცა ამქვეყნად აღარ ვიქნები.

როცა დონ ლორენსომ თავისი გლოსის კითხვა დაასრულა,
დონ კიხოტი ადგა, ხელი გამოართვა და შესძახა, ან უფრო ნამ-
დვილი რომ ვთქვა, დაიყვირა:

— ზენაარსს ვფიცავ და სრულს მის დიდებასა, სულგრძელო
და კეთილშობილო ჭაბუკო, თქვენ საუკეთესო პოეტი ხართ ამ ქვე-
ყანაზე და ღირსი ხართ დაგვირგვინებული იყოთ დაფნით არა მარ-
ტო კიპროსსა ან გაეტაზე, როგორც ერთმა პოეტმა თქვა, " აპატი-
ოსმცა მას უფალმა, — არამედ ათენის აკადემიისაგან, ახლაც რომ
არსებობდეს იგი და ჩვენი ახლანდელი პარიზისა, ბოლონისა და
სალამანკის აკადემიებისაგანაც! განგმიროსმცა უფალმა აპოლონის
ისრებით ის მსაჯულნი, რომელნიც პირველს ჭილდოზე უარს გეტყ-
ვიან და რომ მუზეებმა არასოდეს შეაღონ მათი სახლის კარები.
ერთი სულ სხვაგვარად დაწერილი ლექსები წამიკითხეთ, მსურს,
როგორც იტყვიან, ყოველმხრივ დავტყბე თქვენი შესანიშნავი
ნიჰით.

განა საჭიროა იმის თქმა, თუ რა აღტაცებაში მოიყვანა დონ
ლორენსო რაინდის ქებაზე, იმის მიუხედავად, რომ ჭკუაარეულად

სთვლიდა მას. ჰოი, ყოველისშემძლებელი პირმოთნეობავე რა უსაზღ-
ვროა შენი სამეფო, რა ტკბილია შენი სიტყვების დონ ლორენ-
სომ დაადასტურა ეს ქეშმარიტება, რადგან დააკმაყოფილა დონ
კიხოტის თხოვნა და სურვილი და წაუყითხა მას სონეტი პირამო-
სისა და თისბეს * თქმულებაზე:

სონეტი

ყმაწვილმა ქალმა შეანგრია მტკიცე კედელი,
განგმირულია დიდსულოვან პირამის გული,
მოჰქრის აშური კიპროსიდან აჩქარებული,
რათა იხილოს იგი ხერხელი განსაკერტელი.

ახლა ხერხელია მღუმარების სამკვიდრებელი...
არ ისმის ჩქამი. არცა სიტყვა ჩურჩულით თქმული,
ეს სულის გზაა, სად ოცნებით ფრთაგამოსხმული
შეაღწევს მხოლოდ სიყვარული სადიდებელი.

მაგრამ სურვილმა აღარ იცის ზოგჯერ საზღვარი:
ქალმა სიკვდილი ჰპოვა ნაცვლად ნეტარებისა...
ერთსდაიძვებ დროს (აი რაა განწირულება)

ქალსაც და ვაჟსაც ერთად ჰლუპავს ბედი საზარი
ერთად ხარობდნენ და სამარც ერთად ეღირსათ,
ისინი გაქრნენ... ცოცხალია მხოლოდ თქმულება.

— კურთხეულმც იყოს სახელი უფლისა! — შესძახა დონ კი-
ხოტმა, დონ ლორენსოს სონეტი რომ მოისმინა. — რამდენადაც კი
შემიძლია ამ ლექსის კვალობაზე ვბჭო, ჩვენი დროის პოეტებში
თქვენებრ ჩინებული არ შემხვედრია. თქვენო მოწყალებავე, ჩემო
სენიორ, ამას თქვენი სონეტის ხელოვნური წყობილება საუკეთე-
სოდ ამტკიცებს.

მასპინძლებისაგან გულკეთილად მიღებულმა დონ კიხოტმა
დონ დიედოს სახლში ოთხ დღეს დაჰყო და ბოლოს გამოთხოვე-
ბის ნება სთხოვა მათ. „სულით და გულით გმადლობთ გულკეთი-
ლი მიღებისათვის, — ეუბნებოდა მათ, — მაგრამ მოგზაურ რაინდებს
არ შეჰფერით უსაქმოდ და ფუფუნებაში დიდხანს დარჩენ, ვხედავ —
დროა ჩემი მოვალეობა გავიხსენო და ფათერაკების საქმენელად
წავიდე. როგორც ვიცი, ეს მხარე სავსე უნდა იყოს ფათერაკებით,
ვეფიქრობ, აქ მივიარ-მოვიარო სარაგოსის ტურნირებამდის, რაიცა
ამჟამად ჩემს უმთავრესს მიზანს შეადგენს. მინდა მონტესინოსის

მღვიმეცა ვნახო, მის მიდამოებზე რომ მრავალ სასწაულებს ლაპარაკობენ. იმასაც შევეცდები, ეგებ დასაბამი და ნამდვილი სათავეები აღმოვაჩინო იმ შვიდი ტბისა, ჩვეულებრივ რუიდეერის ტბებად რომ იწოდებიან“. დონ დიელომ და მისმა შვილმა რაინდის ყველა ამ განზრახვას მრავალი ქება შეასხეს და სთხოვეს, მათი ქონებიდან აერჩია, რაც კი დასკირდებოდა ანუ მოსწონდა, რათა ამით თავიანთ მხრივ მის სამსახურად განმზადებულება და მის პირადთა ღვაწლთა და ჩინებული წოდებისადმი პატივისცემა ეჩვენებინათ.

ბოლოს გამგზავრების საათიც დადგა, ისეთივე სასიხარულო დონ კიხოტისათვის, როგორც სანჩოსთვის იყო სამწუხარო, რადგან დონ დიელოს სახლში ყოველივე კეთილს მიჩვეულს, ცხოვრების შეცვლა აგრერიგად არ უხაროდა, მეტადრე. როცა აგონდებოდა ტყეებსა და ველებში ხეტიალი და თავისი ხურჩინის მცირედი საგზლით საზრდოობა, — თუმცა კი ამ ჭერობაზე ყველაფრით გასტენა იგი, რაც უფრო საკიროდ დაინახა. მასპინძლებს რომ ეთხოვებოდა, რაინდი დონ ლორენსოს მიუბრუნდა და უთხრა:

— არ ვიცი, ვითხარით თუ არა, და თუნდ კიდევ მეთქვა, კვალად გავიმეორებთ: თუ გსურთ დიდების ტაძრის მიუწვდომელ ზეთავამდის მისასვლელად გზა და წვალება შეიმოკლოთ, თქვენთვის ერთი რამ არის საკირო — პოეზიის ვიწრო ბილიკს უნდა აუხვიოთ და მოგზაური რაინდობის ყველაზე ვიწრო ბილიკს დაადგეთ. ეს ბილიკი თქვენ ერთი თვალის დახამხამებაში იმპერატორობამდის მიგიყვანთ.

ამ სიტყვებით დონ კიხოტმა თითქოს უკანასკნელი დამტკიცება მისცა თავისი შეშლილობისა, მეტადრე მაშინ, როდესაც დაუმატა:

— მარტო ღმერთმა უწყის, რა სიამოვნებით წაიყვანდი თან დონ ლორენსოს, რომ დამარცხებულთა დანდობა და გოროზთა ჭკუის სწავლება მესწავლებინა, — ესე იგი იმ ხელობის კეთილმოქმედი თვისებანი. რა ხელობასაც მე ვეკუთვნი. მაგრამ რადგან მისი სიჭაბუკე ამის მოთხოვნილებას არ აცხადებს და მისი საქმბარი საქმიანობაც ამას უარყოფს, ამიტომ ვიკმარებ, რომ თქვენს მოწყალეობას რჩევა მივცე — პოეზიის საქმეში სახელოვან კაცად შეიქმნებით, თუ უფრო მეტწილად უცხოთა აზრით იხელმძღვანელებთ და არა საკუთართა, რადგანაც ისეთი დედ-მამა არ მოიპოვება. საკუთარი შვილები არ მოსწონდეს, მახინჯად ეჩვენოს, და ეს თავის მოტყუება მაშინ უფრო ძლიერია, როდესაც საქმე ჩვენი ჭკუის ნამოქმედარს ეხება.

მამაცა და შვილიც ხელახლა გააოცა დონ კიხოტის ამ არეულმა ლაპარაკმა, ხან ჭკვიანურმა და ხან უჭკუომ, აგრეთვე მისმა მედგარმა და დაჟინებულმა ფათერაკების ძებნის მიმდევრობამ, რაც ყველა მისი წადილისა და სურვილის დასასრულს შეადგენდა. ბოლოს, ურთიერთისადმი კეთილი სურვილებისა და სამსახურის გამოცხადების შემდეგ, ციხე-დარბაზის მფლობელის ნებართვით დონ კიხოტი გზას დაადგა თავისი საჭურველმტვირთველის თანხლებით — რაინდი, როგორც რიგი იყო, როსინანტზე მჯდარი, ხოლო საჭურველმტვირთველი — ვირზე ამხედრებული.

თ ქ ვ ი XIX

ხადაც მოთხრობილია ფათერაკი შეყვარებულ მწყემსთან და სხვა ჭეშმარიტად სასაცილო შემთხვევები

დონ დიელოს სახლს რომ ცოტათი გამოსცილდა, დონ კიხოტს ორი სასულიერო პირი თუ სტუდენტი და ორიც გლეხი კაცი შემოუერთდა, ყველანი დიდყურა ცხოველებზე მსხდარნი. ერთ სტუდენტს სამგზავრო ჩანთის მაგიერ მსხვილი მწვანე ტილოს ბოხჩა ჰქონდა, შიგ თეთრი მაუდის ტანისამოსი და ორი წყვილი მატყლის მალალყელიანი წინდები გამოეკრა; ხოლო მეორეს ხელში მხოლოდ ერთი წყვილი ახალი სავარჯიშო დაშნა ეჭირა მათზე აცმული ფოლაქებით და მთელი მისი მარაგი ეს იყო. გლეხებს ბევრი რამ სხვა ნივთი მოჰქონდათ, უეჭველია, სადმე ახლო დიდ ქალაქში ნაყიდი. სტუდენტებმაც და გლეხებმაც დონ კიხოტი რომ დაინახეს, განცვიფრდნენ (როგორც რაინდის ყველა პირველად შემხვედრი განცვიფრდებოდა ხოლმე) და მოესურვათ გაეგოთ, თუ ვინ იყო ეს არაჩვეულებრივი კაცი. დონ კიხოტი მიესალმა მათ და, რომ შეატყო, ერთი გზა ჰქონდათ, ერთად სიარულის წინადადება მისცა, თანაც სთხოვა — თავიანთი სახედრებისთვის ცოტა თავი დაეჭირათ, რადგან მისი ცხენი მათ ვერ მიჰყვებოდა. ორიოდ სიტყვით გააცნო თავისი თავი, სახელდობრ, რომ იგია დონ კიხოტი ლამანჩელი, ლომთარაინდის სახელით ცნობილი, ჭეყენის ოთხსავე მხარეს ფათერაკების მამებარი. გლეხებმა მისი სიტყვები იმდენადვე გაიგეს, რამდენადაც ბერძნულ ლაპარაკს ან რაიმე აბდაუბლას გაიგებდნენ. სტუდენტები კი უცებ მიხედნენ, რაინდი რომ თავის ჭკუაზე არ უნდა ყოფილიყო. ამის მიუხედავად გაკვირვებით და თანაც პატივისცემით უცქეროდნენ და ერთმა მათგანმა უთხრა დონ კიხოტს:

— პატოსანო რაინდო! თუ თქვენ წინაღვე დანიშნულ გზას არ ადგახართ, როგორც ჩვეულებად სჭირთ ფათერაკების მძებ-
ბართ, ჩვენ გამოგვეყვით, ისეთ შესანიშნავ და მდიდრულ ქორ-
წილს გაჩვენებთ, რომ მსგავსი ლამაზსა და მის მიდამოში ბევრო
არ მომხდარიყოს.

— ეგ ქორწილი უთუოდ ვინმე პრინცის ან თავადისა იქ-
ნება? — ჰკითხა ღონ კიხობმა.

— არა. — მიუგო სტუდენტმა, — არც პრინცისაა და არც თავ-
ვადისა, აქაური უბრალო მდიდარი გლეხისაა და ისეთ ლამაზ
ქალზე იწერს ჯვარს, რომ იშვიათად შეხვდება ადამიანს. ძალიან
საგანგებო ქორწილი იქნება, სულ სხვანაირადაც გადაიხდიან გაშ-
ლილ ველზე პატარძლის სოფლის მახლობლად. თვითონ პატარ-
ძალიც მშვენიერი კიტერიაა. სანეფოს მდიდარ ქამაჩოს ეძახიან.
ქალი თვრამეტი წლისაა, სანეთო ოცდაორისა; შთამომავლობით.
მართალი რომ ვთქვათ, ერთნაირისა არიან, მაგრამ ვინც მთელი
ქვეყნის გვარების შთამომავლობა იყის, ისინი ქალის შთამომავლო-
ბას კაცისაზე მალა აყენებენ, მაგრამ ფულით რას არ იზამ, — ქა-
მაჩო კი მდიდარია და გულუხვი. აი, თუნდაც ახლა: მთელ ველზე
ფანჩატურის გაკეთება მოეპოიანა ხის ტოტებისაგან, რომ მზე აღარ
სწვავდეს, და სწორედ ამ ჩარდახის ქვეშ გვექნება ყოველნაირი
ცეკვა ხმლებითაც, დაირებითაც და ქუსლებზე ხელის შემოკვრითაც.
მაგრამ ყველაზე საცნაური ამ ქორწილის ნადიმზე ჩვენი საწყალი
ბასილიოს ნახვა იქნება. ეს კაცი, უნდა მოგახსენოთ, ახლგაზრდა
მწყემსია, ლამაზი კიტერიას სოფლისავე მოსახლე და ახლო მეზო-
ბელი. მათი მიჯნურობის ამბავი პირამოსისა და თისბეს დიდი
ხნიდანვე დავიწყებულ მიჯნურობას აგონებს კაცს. ბასილიოს პა-
ტარაობიდანვე უყვარდა კიტერია, ამასაც ბავშვობიდანვე უყვარ-
და და ეალერსებოდა ბასილიოს და ამ ბავშვებს ისე უყვარდათ
ერთმანეთი, რომ ჩვენს სოფელში ყველაზე სასიამოვნო საუბრად
მათ სიყვარულზე ლაპარაკი მიაჩნდათ. როცა წამოიზარდნენ, კი-
ტერიას მამა ბასილიოს თავის სახლში აღარ უშვებდა, უწინ კი,
როგორც საკუთარ სახლში. ისე დადიოდა. და რომ შიში და ზრუნ-
ვა თავიდან მოეშორებინა, ადგა და თავისი ქალი მდიდარ ქამა-
ჩოს მიათხოვა, რადგან შესაფერისად ვერა სცნო ბასილიოსთვის
მიეცა იგი იმიტომ. რომ, თუმცა ბუნებას მრავალი ნიჭით დაე-
ჭილდოვებინა ბასილიო, მაგივრად ბედი ძუნწად მოქცეოდა. ბასი-
ლიო — უნდა მოგახსენოთ, მთელ სოფელში საუკეთესო ბიჭია.
მარჯვე, ღონიერი, ჩინებული მოქიდავე, დახელოვნებული მობურ-
თავე, ისე გარბის, როგორც ჯეირანი, ხტომაში ქურციკს სჯაბნის,

ტოროლასავით მღერის, გიტარას რომ უკრავს, თითქოს ალაპარაკებს, და დასასრულ, ხანჯალსა და დაშნას საგანგებოდ ხმარობს.

— მართლაც, მართო ეს თვისებაც კი საკმაოა, — შეაწყვეტიწა დონ კიხოტმა, — რომ ჰაბუკი ღირსი გამხდარიყო ექორწინა არათუ კიტერიაზე, არამედ თვით დედოფალ ჰინევერაზე, * ახლა ცოცხალი რომ იყოს — ლანსელოტისა და ყველა მოწინააღმდეგის ძინაზე.

— ზოგი ჩემს ცოლს ჰკითხეთ — უცბად წამოიძახა აქამდის მღუპარედ მყოფმა სანჩომ. — დაუყინია, ყველამ თავისი ტოლი უნდა შეირთოსო, როგორც ანდაზა ამბობსო: „ცხვარი თავის ერკემალსაო“. მებრალემა ის ვაჟაკი ბასილიო, ნეტა კიტერია შეერთო; აცხონოს ღმერთმა ამქვეყნადაც და საიქიოსაც (მას პირუტუ უნდოდა ეთქვა), ვინც მას ხელს უშლის; ყველამ ის უნდა შეირთოს. ვინც გულითა სურს.

— ყველა გამიჯნურებულს რომ ნება მივცეთ, თავისი სურვილით შეირთოს ცოლი ანუ გათხოვდეს, — უპასუხა დონ კიხოტმა, — ეგ ის იქნება, მშობლებს შვილების მომავალზე ზრუნვის კანონიერი უფლება წაეართვათ. ქალებს რომ ნება მივცეთ, საქმრონი თვითონ აირჩიონ, მაშინ მათგან ძლიერ ბევრი აღმოჩნდება, რომ თავიანთ მსახურებზე გათხოვდება, ანუ ქუჩაში შემხვედრს — პირველ ჩერჩეტს ჩამოეკიდებიან კისერზე, თუნდაც ის ვინმე არამზადა, გარყვნილი და უმაქნისი იყოს. სიყვარული ხშირად თვლებს გვიხვევს, გონებას გეაცლის და თვალებდახუჭულს გვამოქმედებს, ისე რომ, განსაკუთრებული ალლოს აღება თუ არ ვიცით, ან ზენაარსი არ შეგვწევნია. არჩევანში ხშირად შეეცდებით, იმ არჩევანში, რომელიც, ვინ იცის, ჩვენი მთელი სიცოცხლის ბედსა სწყვეტდეს. ჩვენ რომ შორ გზას გაუდგებით ხოლმე, ერთგულსა და სასიამოვნო ამხანაგს ვირჩევთ. მაშ, რატომ ისევე არ უნდა მოვიქცეთ. როდესაც მთელი სიცოცხლის ამხანაგს ვირჩევთ, საფლავამდის ჩვენს თანამგზავრად დანიშნულს, როგორიც ცოლია ქმრის თანამგზავრი; კნონიერი ცოლი ნივთი კი არ არის — გაყიდვა ან გაცვლა და დათმობა შეიძლებოდეს. არამედ ჩვენი არსების ნაწილია, ჩვენი სიცოცხლის დასასრულამდის ჩვენგან განუყრელი; იგი ის კვანძია. ერთხელ რომ ჩვენს კისერზე შეიკვრის. ახალ გორდიუსის კვანძად * ხდება და მისი გახსნა ალარ შეიძლება. მართო სიკვდილი სურის და კვეთს მას. ამ საგანზე სხვასაც ბევრს ვიტყოდო, მაგრამ ახლა ეს მინდოდა შემერტყო — ეგებ ბატონმა ლიცენციატმა კიდევ რამე გვიამბოს ბასილიოს შესახებ.

— კიდევ იმას მოგახსენებთ. — მიუგო ლიცენციატმა, ბაკალავრ[†]

მა თუ სტუდენტმა, როგორც დონ კიხოტი ეძახდა მას, — რომ მას შემდეგ, რაც ბასილიომ მდიდარ ქამაჩოზე ლამაზი კიტერიას გათხოვება გაიგო, მზიარული აღარავის უნახავს. ქმუნეა დაიწყო და რაღაც შავ ფიქრებს მიეცა. ხალხს შორდებოდა, თავის თავს ელაპარაკებოდა და თითქოს თავი ავიწყლებოდა. ცოტასა ჰკამს და უფრო ხილუულს და უფრო კიდევ ცოტა სძინავს ველური ნადირით ცარიელ ალაგზე, ცის ქვეშ, ხანდახან თვალებს ცისკენ აღმართავს, ხან მიწას მიაჩერდება და ქანდაკივით უძრავად დგას. ერთი სიტყვით, ყველაფრიდან ჩანს, რომ მას კიტერია მეტისმეტად ჰყვარებია. ბევრი შიშობს, კიტერიას ხვალინდელმა „ჰომ“ ბოლო არ მოუღოს მას.

— ღმერთი შეეწევა! — დაიძახა სანჩომ. — უფალი თუ ავადმყოფობას მოაგლენს, მის წინააღმდეგ წამალსაც გზავნის. ვინ რა იცის, ქვეყანაზე რა მოხდება: დღეიდან ხვალამდის ბევრი კოკა წყალი ჩაივლის და ერთ წამში, რომელი სახლიც გინდა, შეიძლება დაინგრეს. ხშირად ერთსა და იმავე დროს მზეცა და წვიმაც მინახავს და ისიც ხდება ხოლმე, რომ კაცი ღამე საღსალამათი იძინებს და დილით კი ფეხებს გასჭიმავს. ერთი მიბრძანეთ, სენიორ, თქვენგანს ბედის ჩარხისათვის ხრიკი ვის გამოუღვია? ვეჭვობ — არავის. დედაკაცის „ჰოსა“ და „არას“ შუა ნემსის წვერიც არ ჩაეტევა. ოღონდ ეს მითხარით. რომ იმ დედაკაცს — კიტერიას, ბასილიო უყვარდეს, და აღმითქვამს მათთვის მთელი ტომარა ბედნიერება, რადგანაც სიყვარული ისეთი სათვალთ იცქირება, რომელიც სპილენძს ოქროდ აჩვენებს, სიღარიბეს — სიმდიდრედ და ნავავს — მარგალიტად.

— აღარ დაჩუმდები, შეჩვენებულო ყბედო?! — დაუყვირა დონ კიხოტმა, — ამან თუ თავისი ანდაზები მოაყოლა, თვითონ იუდაც — თანაც ჩაპყლოდღე მას ქვენსკელში! — ველარ მიჰყვება ამ ყბედს. ერთი მითხარ, უმაქნისო ქმნილებავე, ჩარხებისა, ხრიკებისა ან კიდევ სხვა რამეებისა რა ვაგეგება?

— ჩემი რა ბრაღია. — უპასუხა სანჩომ, — რომ ჩემი არა გეყურებათ რა, და რასაც ვიტყვი, სისულელედ თვლით. მაგრამ ისიც კმარა, რომ თვითონვე მესმის და ვიცი, რომ მე უფრო ჰკვიანურად ვლაპარაკობ, ვიდრე სხვებს ჰგონიათ. თქვენო მოწყალებავე, ჩემო სენიორ, მაინც გიყვართ ყველა ჩემი ნაბიჯი და ჩემი სიტყვა შეათანამოწმთ.

— შე ე თ ა ნ ა მ ო წ მ ო თ კ ი ა რ ა, შე ა მ ო წ მ ო თ-თქო. სულელო, ჩვენი ჩინებული ენის დამმახინჯებლო, — უპასუხა დონ კიხოტმა. — შეგარცხინოს და თვისგანაც განგარინოს შენ ღმერთმა.

— ნუ მიწყრებით, თქვენო მოწყალეებავ, — უთხრა სანჩომ, — ხომ იცით, სალამანკაში არ მისწავლია, სასახლეში არ აღვზრდილვარ და აბა საიდან მეცოდინება, ყველა სიტყვას რა ასო მივუმატო და რა დავაკლო. განა მოსათხოვნია საიალოელმა * გლახმა ისე ილაპარაკოს, როგორც ტოლედოს მოქალაქემ; მაგრამ ტოლედოშიც, მგონია, თუ მოვძებნით, ისეთ ბატონებს ვიპოვით, — ეგერეზიგად წმინდად ვერ ლაპარაკობდნენ.

— ეგ მართალია, — შენიშნა ლიცენციატმა, — სავაჭრო დაზღვის უკან და სოკოდოვერის დაბახანებში * აღზრდილებს არ შეუძლიათ ისე ილაპარაკონ, როგორც იმათ, ვინც მთელი დღე საკრებულო ტაძრის ეზოში დასეირნობს, თუმცა ერთნიცა და მეორენიც ტოლედოს მოქალაქენი არიან. ლამაზი, წმინდა და შემუშავებული ენით მხოლოდ მაღალი საზოგადოების განათლებული ხალხი ლაპარაკობს. თუნდაც მახალაონდაში * იყვნენ დაბადებულნი. განათლებულნი ი-მეთქი, იმიტომ ვთქვი, რომ მაღალი საზოგადოებისა ყველა როდია განათლებული. ენის საუკეთესო მასწავლებელი გრამატიკაა, ვარჯიშობით განვითარებული. ჩემი ცოდვების გამო სალამანკაში საეკლესიო სამართალს ვსწავლობდი და ცოტაოდნად ვკადნიერობ წმინდა, წესიერ და ცხად ენაზე მოლაპარაკედ ვთვლიდე ჩემს თავს.

— თქვენი მქვერმეტყველობით რომ თავი მოგაქვთ. იმას ის ემჯობინებოდა, გრამატიკაზე მომეტებულად, თან რომ მოგაქვთ. იმ დაშნების ხმარება გესწავლათ, — უთხრა მეორე სტუდენტმა, — მაშინ ლიცენციატის ხარისხზე რომ გამოცდას იჭერდით, თავი ჩავგივარდებოდათ ხელში კუდის მაგიერ და აქ წამოიღებდით.

— გეტყვი, ბაკალავრო, — უპასუხა სტუდენტმა, — ხმლის ხმარებისა და ფარიკაობის ხელოვნების შესახებ უკუღმართი აზრისა ზართ; ნუთუ ეს ხელოვნება არაფრად მიგაჩნიათ.

— ეს ჩემთვის არა მარტო აზრია, არამედ შეურყეველი ჭეშმარიტებაა. — მიუგო ბაკალავრმა კორჩუელომ, — და თუ გნებავთ, ეს საქმით დაგიმტყიცოთ, ინებეთ: ამისათვის სწორედ კარგი შემთხვევა გვეძლევა. თქვენ დაშნები გიჭირავთ ხელში, მე კიდევ ძალა და მუშტები მაქვს და ამით ვეცდები ჩემგან ნათქვამ ჭეშმარიტებაში დაგარწმუნოთ. აბა, ჩამობრძანდით თქვენი სახედრიდან და თქვენს საშველად მოიხმეთ მთელი თქვენი პოზიცია. ყოველი თქვენი წრეები, კუთხეები, მიტრიალ-მოტრიალება, ერთი სიტყვით, მთელი თქვენი ცოდნა და ხელოვნება. მე კიდევ მარტო დახელოვნებული ჩემი მუშტით იმედი მაქვს შუადღის უამს ვარსკვლავები დაგანახოთ და ბარემლაც დაგარწმუნოთ, რომ ჯერ არ დაბადებულა ის

ვინც ზურგს მაჩვენებინებს და ქვეყანაზე ისეთი ვაჟკაცი არ არის, ძირს არ დავცე.

— ზურგს გაჩვენებინებთ თუ არა, მაგას არ შევეხები, — უპასუხა მოთარკივემ, — მაგრამ შესაძლებელია მოხდეს — იქ ჰპოვოთ საფლავი, სადაც პირველად მამაცობაში გამოიდებთ თავს, ესე იგი. სხვანაირად რომ ვთქვათ, თქვენ სწორედ ის ხელოვნება ჩაკვლავთ, რომელიც ეგრე გძულებიანთ.

— მაგას ახლავე ვნახავთ, — მიუგო კორჩუელომ, საჩქაროდ ვირიდან გადმოხტა და ლიცენციატს ერთი დაშნა ხელიდან გამოსტაცა.

— ეგრე არა კეთდება საქმე! — დაიძახა ღონ კიხოტმა, — ბრძოლის შუამავალი მე გაგიხდებით და თქვენი დავის მსაჯულიცა; ბევრჯერ ატეხილა ასეთი დავა და ჯერაც არ არის გადაწყვეტილი.

ესა თქვა და როსინანტიდან ჩამოხტა, თავისი შუბი აიღო ხელში და შუა გზაზე ჩადგა. ამასობაში ლიცენციატი ზომიერი, მაგრამ გაბედული ნაბიჯით, თვალეზანთებული მივარდა კორჩუელოს. მშვიდობიანი გლუხები ვირებიდან არ ჩამოსულან და სტუდენტების ამ სამკედრო-სასიცოცხლო ბრძოლას ისე უცქეროდნენ. ამ ბრძოლაში ერთის მხრივ ყოველგვარი დარტყმა ერთიმეორეს მოსდევდა: „უკან“, „ატაკე“, „მალა“, „ძირს“ და სხვ. ხოლო მეორეს მხრივ ბაკალავრი თავის მოპირდაპირეს გაშმაგებული უტყვედა, მაგრამ ამაოდ, ლიცენციატი თავისი დაშნით წამდაუწუმ მის სიშმაგეს აოკებდა. ჩქარა ანათორაც დაუხია, ზედ ყველა ღილი მოაგლიჯა, ორჯერ ქუდიც მალა აუგდო ბაკალავრს და იქამდის გააბრაზა და დაქანცა, რომ მოთმინებიდან გამოსულმა ბაკალავრმა ხელიდან გამოსტაცა დაშნა, მოიქნია და სამმეოთხედი შილის სიშორეზე გადაისროლა. ასე ამბობს ამ ბრძოლაში დამსწრე გლეხი. რომელიც დაშნის მოსატანად წავიდა, და დაე მისი მოწმობა იმის უტყუარი დამამტკიცებელი შეიქმნას, რომ ოსტატობა ძალასა სჭარბობს.

დაქანცული კორჩუელო ქაქანით მიწაზე დაეცა.

— თქვენო მოწყალებავ, ბატონო ბაკალავრო, — უთხრა მას სანჩომ, — რჩევა დამიჯერეთ და დაშნებით ბრძოლაში ნულარავის გაპყვებით, ჯოხებით ბრძოლა ამჯობინეთ, ანუ უკეთესი იქნება. რიკ-ტაფელა ითამაშეთ, რადგანაც ღმერთს თქვენთვის ღონე არ დაუშურებია. თორემ, გამიგონია, ხმაღში მებრძოლი ბატონები ზმლის წვერს ნემსის ყუნწშიაც გაატარებენო.

— ჩემ წილად მეყოფა. — მიუგო კორჩუელომ, — რომ მე, რო-

გორც იტყვიან, ვირიდან ჩამოვევარდი და გამოცდილებით გავიგე, რასაც ჩემს სიცოცხლეში არაოდეს არ დავიჭერებდი.

ესა თქვა, ადგა, ლიცენციატთან მივიდა, გადაეხვია და ამ წამიდან უფრო დიდი მეგობრები შეიქნენ. იმ გლეხის მოსელას აღარ დაუცადეს, დაშნის მოსაძებნად რომ წავიდა, რადგან ფიქრობდნენ, გვიან დაბრუნდებოდა, და გადაწყვიტეს უიმისოდ გასდგომოდნენ გზას, რომ კიტერიას ქორწილში მისვლა არ დაგვიანებოდათ.

გზადაგზა ლიცენციატი თავის თანამგზავრებს ებაასებოდა ფარიკაობის ხელოვნების დიდ ღირსებაზე და საბუთად ისეთი თვალსაჩინო მათემატიკური საბუთი მოჰყავდა, რომ თავისი მსმენელნი დაშნის მარჯვე ხმარების დიდ მნიშვნელობაში დააჯერა და თვითონ კორჩუელომაც სრულებით უარყო თავისი გადაბრჩნილი ურწმუნობა.

სალამოს, ჩვენი მგზავრები რომ სოფელს მიუახლოვდნენ, მთელი ცა ურიცხვი კაშკაშა ვარსკვლავებით მოქედილი ეჩვენათ და ქნარების, ნალარების, ბობლნების, ებნების, დაფდაფებისა და სალამურების ტკბილი ხმები მოესმათ. სოფლის შესავალში ფართო ფანჩატური იყო გაკეთებული, კრაქებით გაჩაღებული, რადგან ოდნავი ნიავიც კი არა ჰქროდა. ყველანი მხიარულობდნენ: ზოგი ცეკვავდა, ზოგი მღეროდა, ზოგი თამაშობდა და მთელ ველს სიხარული და მხიარულება ჰქონდა მოფენილი. მრავალი ადამიანი ამასობაში მართავდა ხარაჩოებს, სკამებს და კიბეებს, რომ წარმოდგენისა და ცეკვისათვის უფრო კარგად ეცქირათ. ასე აპირებდნენ ედღესასწაულათ მდიდარი ქამაჩოს ქორწილი და ლამაზი ბასილიოს ცოცხლად დამარხვა. დონ. კიხოტმა, მიუხედავად გლეხებისა და სტუდენტების მრავალი თხოვნისა, სოფელში შესვლა არ ინდომა. მისი აზრით, ამის საპატიო საბუთი ჰქონდა. მოგზაურ რაინდთა ჩვეულება იყო, ღამე გაეთიათ ცისქვეშ, მინდვრებსა და ტყეებში და არა სოფლებში, თუნდაც ოქროს ჰერკვეშ. ამ საბუთით გზას გადუხვია და ამით მეტად გაამწარა სანჩო, რომელსაც იმ წამში ციხე-დარბაზში ანუ დონ დიელოს სახლში მყუდრო ბინა გაახსენდა.

თ ა ვ ი XX

სადაც მოთხრობილია მდიდარ ქამაჩოს ქორწილისა და ღარბ ბასილიოს ხვედრის შესახებ

როგორც კი თეთრ-სპეტაკმა ავრორამ ნება მისცა ბრწყინვალე თებოსს მცხუნვარე სხივთა მხურვალეებით მისი ოქროსფერო

დალალებიდან ცვარ-ნამის სველი მარგალიტები ამოეკრიფა, დონ კიხოტი დაეშურა ფუფუნებას გაჰყოფდა, ფეხზე წამოდგა და ტკბილი ხვრინვით მძინარე სანჩოს დაუძახა. თავისი საქურველ-მტკირთველი თვალედახუჭული და პირლია რომ დაინახა, სანამ გააღვიძებდა, ვერ შეძლო — არ ეთქვა:

— ჰოი, ამ დედამიწაზე მცხოვრებ მომაკვდავთა შორის უნეტარესო არსებავ! არავის მოშურნევ და არავისი შურის აღმძვრელო ბედნიერო! სულით და ხორციით განისვენებ. არც ჯადოქრებო გდევნიან და არც მოხიბვლისაგან ხარ შემფოთებული! კვალად გეტყვი, იძინე, და ასჯერაც გაგიმეორებ ამას — შენ, შენი გულის-ვარდისადმი მწვაფი ექვიანობის გამო საუკუნო უძილობით დაუტანჯველო, შენ, რომელსაც არც ვადაგასულ ვალებზე ზრუნვა გიფრთხობს ძილს, არც შენი და შენი ცოლ-შვილისთვის სახვალიოდ საჭირო პური არსობისა გაწუხებებს; შენ, რომელსაც არც პატივ-მოყვარეობა გიღელვებს გულს, არც ამაო ბრწყინვალეობა გიტაცებს, რადგან ყველა შენი მისწრაფება მხოლოდ შენი ვირის გარშემო ტრიალებს და იმით თავდება; თვითონ შენზე ზრუნვა კი ზე უნდა გაეწიო. ამ ტვირთს, ბუნებისა და ჩვეულებისაგან მაღალ წოდებათა სამართლიან მოვალეობად დადებულს, მე ვეზიდები. მსახურს სძინავს, ბატონი მის მაგიერ ფხიზლობს, რათა იფიქროს, როგორ გამოკვებოს და ცხოვრება გაუფუკეთესოს თავის მსახურებს. მსახურს არ ჰმფოთებს ბრინჯაოსებრ გახურებული ცა, მაცოცხლებელ ცვარს რომ აღარ იძლევა. ბატონმა კი გვალვისა და შიმშილის დროს უნდა იზრუნოს იმაზე, ვინც უხვსა და ნაყოფიერ წელიწადებში მას ემსახურებოდა!

ამაზე სანჩოს პასუხად ერთი სიტყვაც არ უთქვამს, რადგან თავისთვის არხეინად ეძინა და, უეჭველია, არც ისე ჩქარა გაიღვიძებდა, თუ დონ კიხოტი მას შუბს წვერით არ შეხებოდა და გრძნობაზე არ მოეყვანა. რომ გაიღვიძა, სანჩომ თვალების ფშენეტა დაიწყო, ხელები წინ გაიშვირა, ხან აქეთ მიიღო პირისახე, ხან იქით და წაილაპარაკა:

— თუ არ ვცდები, ამ ფანჯატურიდან ლორისა და მოხრაკულ•ქონის ოხშივარი უფრო მოდის, ვიდრე ნარგიზისა და ქიმიანურის სურნელება. ღმერთსა ვფიცავ, საგანგებო რამ ქორწილი უნდა იყოს, რომ ასე ადრე ასეთი სუნი მოგვედინა.

— გაჩუმდი, ლორმუცელავ! — შეუტია დონ კიხოტმა, — და ჩქარა ადექი; უნდა წავიდეთ, ვნახოთ, ამ საქორწილო ნადიმზე განრხნებული ბასილიო რას იზამს.

— რაც უნდა. ისა ქნას, — მიუგო სანჩომ, — თავისი ბრალია,

ლარბი რად არის? მდიდარი რომ ყოფილიყო, კიტერიას შეირთავდა. თუ კაცს ერთი გროში არ გააჩნია, რას იზამს, ღრუბლებში ხომ არ შეირთავს ცოლს? ღმერთმანი, თქვენო მოწყალეზავ. გლახა უნდა სჯერდებოდეს, რასაც შოულობს. ყურძენში მარგალიტს არ უნდა ეძებდეს. სანაძლოს დავდებ, რომ ქამაჩოს იზბასილოს ოქროებით სავსე ტომარაში ჩამალვა შეუძლია. თუ ეს ასეა, რა სულელი უნდა იყოს კიტერია, რომ ყველას შეაფურთხოს, რაც მისთვის ქამაჩოს უჩუქებია და კიდევაც აჩუქებს, და ბასილოს რიკ-ტაფელას სროლამ და დაშნებით ვარჯიშობის ხელოვნებამ შეაცდინოს. მაგისთანა საგანგებო ოინებისათვის არც ერთ დუქანში ერთ ჭიქა ღვინოსაც არ მოგვეყვინ. ისეთი ნიჭი და უნარი რა საჭიროა, თუკი ფულად ვერ აქცევ. მაგისთანა ნიჭი, დაე, გრავმა დირლოსმა წაიღოს. * სულ სხვაა, თუ ნიჭით ღმერთი სქელჯიბიან კაცს დააჯილდოებს, მაშინ მისთვის დღეგრძელობას ვისურვებ იმიტომ, რომ კარგი სახლის აშენება მარტო კარგ ხადირკველზე შეიძლება და საუკეთესო საძირკველი ამქვეყნად კიდევ — ფულია.

— თუ ღმერთი გწამს, გაჩუმდი, სანჩო! — დაუყვირა დონ კიხოტმა. — შენ თუ ლაპარაკი დაიწყე და გათავებამდის არავინ გაგაჩუმა, აღარც ქამისთვის დაგრჩებოდა დრო და აღარც ძილისთვის, სულ ლაპარაკს მოუნდებოდი.

— თქვენო მოწყალეზავ, — მიუგო სანჩომ, — თქვენ რომ კარგი მესხიერება გქონდეთ, მაშინ ჩვენს პირობას მოიგონებდით; გამოყოლაზე რომ დავთანხმდით, პირობა ჩამოგართვით — რამდენიც მომესურვებოდა, იმდენი მელაპარაკა, ოღონდ ჩემი ლაპარაკი მახლობლისა და თქვენთვის საზიანო არა ყოფილიყო, ეს კი, მგონია. ჯერ არ ჩამიდენია.

— ეგ პირობა არ მახსოვს. — უთხრა დონ კიხოტმა, — და თუნდაც ეგ მუხლი ყოფილიყოს პირობაში, მე მსურს დაჩუმდე და თან გამომყვე. აგერ, გესმის, გუშინდელი საყრავები უკვე დაუკრეს და ეს ველები გაახარეს. ეტყობა, ქორწილის გადახდას დილის სიგრილეზე ამჯობინებენ, ვიდრე ნაშუადღევის პაპანაქებაში.

სანჩომ თავის ბატონს დაუჯერა, ვირი და როსინანტი შეკახმა, ჩვენი ფათერაკებისმაძებარნი ზედ შესხდნენ და ნელი ნაბოჯით დანხატურში შევიდნენ. ყველაზე უწინ სანჩოს თელის უზარმაზარ შამფურზე შესაწვავად აგებული მთელი ხარი ეცა თვალში. ცოტა მოშორებით ვეებერთელა გროვა შეშა ენთო და ცეცხლის გარშემო ექვსი ხალამი იდგა — არაჩვეულებრივი მოყვანილობისა და ზომისა. ყველა ისინი ხორციით იყო სავსე. თითოეულში თითო

ხარი თავისუფლად ეტეოდა, მთლიანი ცხვრები ხომ ესე იკარგებოდნენ შიგ, თითქოს მტრედებიანო.

ხეებზე მრავალი გატყავებული კურდღელი, დაკლული ქათამი. ნანადირევი და შინაური ფრინველი დაეკიდათ, რომ სივრცელში ყოფილიყო. აქვე სანჩომ მშვენიერი ღვინით სავსე სამოციოდე ტიკი დათვალა. თითოეულში ორ-ორი არობა რომ ჩადიოდა. თეთრი პური გროვებდა იყო დაყრილი, როგორც კალოზე ხორბალი, ხოლო სხვადასხვაგვარი ყველი აგურებივით, წყობისად ეწყო, თითქოს კედლებიანო, ყველის გვერდით ორი უზარმაზარი ქვაბი იდგა ერბოთი სავსე, შიგ კუბატები იხრაკებოდა, მოხრაყულს ნიჩბებით იღებდნენ და სხვა, თაფლით სავსე ქვაბში უშვებდნენ. ქურასთან ორმოცდაათი სუფთად ჩაცმულ მზარეულზე მეტი ტრიალებდა — ქალი და კაცი. შამფურზე შესაწვავი ხარის ფართო მუცელში თორმეტი ძუძუთა გოჭი იყო ჩადებული, რომ ხორცისთვის სინაზე და გემო მიეცა სხვადასხვა ხილეული და სატკბილობელი გირვანქობით კი არა, ფუთობით ეყარა დიდ სკივრში. თუმცა ეს საქორწილო საკმელები სოფლურად იყო მომზადებული, მაინც მთელი ლაშქრის გაძღომა შეეძლოთ.

ყველა ამას სანჩო მოურიდებელი აღტაცებით და ხარბი თვალებით შესცქეროდა. ჯერ იგი მუცელგაბერილმა ქვაბებმა მოხიბლა, საიდანაც დიდი სიამოვნებით ამოიღებდა რასმეს თავისთვის; მერე ღვინის ტიკებმა დაატყვევა და, დასასრულ, ხილის კუბატებმა. თავი რომ ველარ შეიკავა, ერთ გამრჯე მზარეულთან მივიდა და დამშეული მუცლის სრული ზრდილობით სთხოვა — ნება მიეცა ქვაბში ერთი ნაჭერი პური ანოეწო.

— ძმაო, — უპასუხა მზარეულმა, — დღეს, მაღლობა მდიდარ ქამაჩოს, ისეთი დღე როდია, დამშეულზე რომ ბატონობდეს. ვარიდან ჩამოხტით, აქ ახლო სადმე ქაფქირი მოძებნეთ, ერთი ან ორი ქათამი ქაფსავით მოხადეთ და ღმერთმა შეგარგოთ.

— აქ რომ ქაფქირს ვერსად ვხედავ? — უთხრა სანჩომ.

— ცოდვილი ვარ, ცოდვილი! — შეჰყვირა მზარეულმა, — მაგრამ რა გაუბედავი ყოფილხართ და ასე რად ინაზებით? — უშნოდ თავპატივის გამოღება გცოდნიათ.— ესა თქვა კარდალას ხელი წამოავლო, დევ-ქვაბში ჩაუშვა, იქიდან ერთბაშად სამი ქათამი და ორი ბატი ამოიღო და სანჩოს უთხრა:

— მიირთვით, მეგობარო, ჯერ ამ ქაფით გაიხსნილეთ და მერე სადილობის დროც მოვა.

— რომ არა მაქვს რა, ყველა ეს რითი წავიღო, — უთხრა სანჩომ.

—მაშ კარდალიანად წაიღეთ, — უბასუხა მზარეულმა, — ქამაჩო ისეთი მდიდარია და ბედნიერი, რომ გულს როდი დააკლდება!

სანჩო რომ თავის საქმეს ითავებდა, დონ კიხოტმა ფანჩატურში შესული თორმეტი გლეხი დაინახა; ესენი ძვირფასი მოსართავეებითა და სამკერდულზე ეჭვნებით მოკაზმულ ლამაზ ბედაურებზე ისხდნენ, სადღესასწაულოდ მორთულებმა რამდენჯერმე ჰენებით შემოუარეს ველს და თან მხიარულად გაჰყვიროდნენ:

— ღმერთმა აღღებრძელოს ქამაჩო და კიტერია. ქამაჩო ისეთივე მდიდარია, როგორც კიტერიაა ლამაზი და იმაზე ლამაზი კა ჰვეყანაზე არავინ არის.

ეს რომ დონ კიხოტმა გაიგონა, ჩაილაპარაკა:

„ეტყობა, ამ ბეჩავეებს ტობოსელი დულსინეა არ უნახავთ, თორემ შერცხვებოდათ და თავიანთ კიტერიას ცოტა თავდაქერით შეაქებდნენ“.

ერთ წაშს შემდეგ ფანჩატურში სხვადასხვა მხრიდან მოცეკვავეთა გუნდები შემოვიდნენ და მათ შორის — ხმლებით მოცეკვავე გუნდიცა. და ამ გუნდში ოცდაოთხი ჰაბუკი იყო, სულ რჩეული ლამაზები, სუფთა, თეთრ ტილოს ტანისამოსში, თავზე სხვადასხვაფერი აბრეშუმის თავსახვევმობეულები. ამათ წინ მარჯვე ბიჭი მიუძღოდათ და ერთმა იმ ცხენოსანთაგანმა ჰკითხა იმ მოწინავე ბიჭს, შენს გუნდში ხომ არავინ დაქრილაო?

— ღმერთი მფარავს, — მიუგო წინამძღოლმა, — ჯერ ხანად ყველანი კარგად არიან.

მერე წყვილ-წყვილად დააყენა თავისი ამხანაგები და ისე მარჯვედ და მკვირცხლად ათამაშებდნენ ფეხებს, რომ დონ კიხოტმა, თავის სიცოცხლეში მრავალი ცეკვის მნახველმა, აღიარა, ამაზე უკეთესი ცეკვა ჯერ არ მინახავსო. ამაზე ნაკლებ არც მეორე გუნდმა გააოცა დონ კიხოტი, პირველის შემდეგ რომ შემოვიდა ფანჩატურში. ეს გუნდი სოფლის რჩეულ ლამაზ ქალებისაგან შედგებოდა, ყველანი თოთხმეტისა და თვრამეტი წლის შუა ხნისანი იყვნენ. ყველას მწვანე მსუბუქი მაულის კაბები ეცვა; ნახევრად დაწნული და ნახევრად გაშლილი მშვენიერი ღია ფერი მზისებრ ეღვარე თმები იასამნისა, მიხაკისა და ყარამფილის ყვავილების გრეხილებით ჰქონდათ მორთული. ამ მომხიბვლელ გუნდს წინ მოხუცი კაცი და თვალსაჩინო მანდილოსანი მიუძღოდა. მოხუცებს თავის ხანზე მეტი სიმარჯვე ეტყობოდათ. ესენი სამორულ სტივინზე ფეხის აყოლებით, მწყობრად მოდიოდნენ. ამ გუნდის მშვიდი

ცოცხალი და მშვენიერი ქალები, მგონია, მთელ ქვეყანაზე საუკეთესო მოცეკვავენი იყვნენ.

მათ უკან რთული, ეგრეთ წოდებული „მოლაპარაკე“ ცეკვა გაიმართა. ამ გუნდში რვა ნიმფა იყო, ორ რიგად დამდგარი. პირველი რიგის წინ ღმერთი კუბიდონი მოდიოდა, მეორე რიგის წინ ანგარების ღმერთი. კუბიდონი თავისი ფრთებით, კაპარქით და ისრებით იყო მორთული, ხოლო ანგარება — ძვირფასი ღებისა და აბრეშუმის ტანისამოსით. ამურის მომდევარი ნიმფების სახელები თეთრ ეტრატზე იყო ამოწერილი და ბეჭებზე ეკრა ყველას: პირველ ნიმფას პოეზია ერქვა, მეორეს სიბრძნე, მესამეს წარჩინებულება და მეოთხეს ვაჟკაცობა. აგრეთვე ანგარების მომდევარ ნიმფებსაც თავთავიანთი სახელი ჰქონდათ. პირველი იყო სიუხვე, მეორე ბარაქა, მესამე საუნჯე, მეოთხე მშვიდობიანი მფლობელობა. ამათ წინ ოთხ ველურ კაცს ხის ციხე-დარბაზი მიჰქონდა. ეს კაცები, სუროს ფოთლის კონებათა და მწვანედ შეღებილი ნამჭით მორთულნი, ისე ნამდვილად იყვნენ გამოყვანილნი, რომ საწყალ სანჩოს შიშით კინალამ გული არ გაუხეთქეს. ციხე-დარბაზის წინა პირზე და ოთხსავე მხარეზე ეწერა უმწიკვლობის ციხე-დარბაზი. ამ გუნდს ოთხი ჩინებული მესალამურე მოსდევდა და ორიც მოთარე. ცეკვა კუბიდონმა დაიწყო, ციხე-დარბაზის ქონგურებში მდგარ ყმაწვილ ქალს ისარი დაუმიზნა და უთხრა:

ყველგანმყოფელი ვარ მბრძანებელი
დედამიწაზე, პაერში, ცაზე,
თვით აღქაფებულ, მღელვარე ზღვაზე
თუ ჯოჯობეთში, ვიწრო და ბნელი,
ცოდვილთ სულებით რომ არის საესე.
გული არასდროს არ შემიკრთება,
მყის შეეისრულებ, რაც მომინდება,
თუნდაც ეს იყოს მიულწევლო.
მას კი ავკრძალავ ან დავრთავ ნებას,
რაც მისაღწევად არ არის ძნელი.

ეს ტაეპი რომ დაასრულა, ამურმა ისარი ციხე-დარბაზის ზეთავს შესტყორცნა და თავის ადგილზე დაბრუნდა. ახლა ანგარების ღმერთი გამოვიდა და აგრეთვე ორჯერ შემოიღარა საკრავების ხმაზე. საკრავები დადუმდნენ და იმანაც წარმოთქვა.

ყველას მეგზური გულისხმიერი,
მე თვით ამური შემსახურება.
ვარ მიწიერი და ბიწიერი,
ქვეყნად განთქმული მე ვარ ცთუნება,
ო, მე ფული ვარ ღმერთზე ძლიერი.

ჩემს მოპოვებას ვინც ხელი მიჰყო,
მათში ცოტაა პატიოსანი,
ჩემთვის ერთმანეთს მოჰკლავენ ძმანი,
მაგრამ, როგორც არ უნდა ვიყო,
სამარადისოდ შენი ვარ, ამინ.

შემდეგ ანგარების ღმერთი განზე გადგა და გამოვიდა პოე-
ზია. იმანაც წინანდლებსავით ორჯერ ჩამოუარა, ციხე-დარბაზზე
მღვარ ქალს ახელდა და უთხრა:

კეთილხმოვანი, ნათელი, ბრძნული,
ვარ ხელოვნება, ვარ თვითონ ლექსი,
მსურს, სენიორავ, მოგართვა გული,
ეგზომ სათუთი და უწრფელესი,
ათას სონეტში აძგერებული.

ბოლოს თუ მოხდა. და სიხარულით
ჩემს აღსარებას ათხოვე ყური,
ცამდე აგიყვანს ეს სიყვარული,
ბრწყინვით დაჩრდილო შუქი მთვარული,
ისე, რომ ყველას აღეძრას შური.

პოეზია რომ განზე გადგა, ანგარების ღმერთის მხრიდან სიუხ-
ვე გამოვიდა, იცეკვა და თქვა:

ხელგაშლილობას მეძახის ყველა,
მზად ვარ სიმდიდრე გაეფლანგო მთელად,
ვით შეყვარებულს შეეფერება,
მაგრამ ძუნწიც ვარ, თუ უეჭველად,
გრძნობებში ვცანი მანკიერება.
შენთვის ტაძარი ავაგო მინდა,
გაეხდე მფლანგველი გონდაკარგული.
ეს თუმც ნაკლია, თვით წარსულიდან
შეყვარებულთა წესია წმინდა,
სატრფოს საჩუქრით ვუჩვენო გული.

ორივე გუნდიდან დანარჩენნიც ამავე რიგით გამოდიოდნენ
და ბრუნდებოდნენ. თითოეული ნიშნა თავის ცეკვას ასრულებდა
და რამდენიმე სიტყვას წარმოთქვამდა, ზოგს მშვენიერს და ზოგ-
საც სასაცილოს. მაგრამ დონ კიხოტმა მარტო ისინი დაიხსომა, —
მესხიერება კარგი ჰქონდა, — რაც ზევით აღვნიშნეთ. ამის შემდეგ
ორივე გუნდი ერთმანეთში აირია და სხვადასხვა სურათების მოძ-
რაობა დაიწყო მკვირცხლად და კეკლუცად. სიყვარული რომ ციხე-

დარბაზს გაუვლიდა, ზედ ისრებს გადისროდა ხოლმე, ხოლო ანგარება მის კედლებზე მოოქრული თიხის ყულაბებს ამსხვრევდა. ბოლოს, ცეკვით რომ მოიღალნენ, ანგარებამ ჭიბიდან ვითომდა ფულთ გატენილი ანგორულ ხატაურა კატის ტყავის დიდი ქისა ამოიღო და ციხე-დარბაზს მიატყვა; ამ მირტყმისაგან მისი კედლები რახარუხით დედამიწაზე გადაიქცა და შიგ მყოფი ქალი დაქცეულ კედლებს შუა უმწეოდ დარჩა. მაშინ ანგარება თავისი ამალით ალერსით მივიდა მასთან, ყელზე მსხვილი ოქროს ჯაჭვი გაუკეთა და მოაჩვენებდა, ვითომც იგი დაიმორჩილა და ტყვედ მიჰყავდა. ამით გაბრაზებული კუბიდონი თავისი გუნდით მივარდა და მშვენიერი ქალი საჩქაროდ ტყვეობიდან დაიხსნა. თავდასხმაცა და მოგერიებაც საკრავებისა და ცეკვის აყოლებით მოხდა. ველური კაცები მებრძოლთა გასაშველებლად მივარდნენ. წაქცეული ციხე-დარბაზის კედლები ისევ ამართეს, მშვენიერი ქალი შიგვე დაიშალა და მით მაქცერალთა ალტაცებაში მომყვანი ცეკვაც დასრულდა. ყველა კმაყოფილი დარჩა.

ღონ კიხოტმა ერთ-ერთ ნიმფას ჰკითხა: ამ ცეკვის შემთხვეული და მომწყობი ვინ არისო. იმან უპასუხა, — ამ ცეკვების ავტორი ჩვენი სოფლის მღვდელია, მსგავსი რამეების დიდი ოსტატიო.

— სანაძლეოს დავდებ, — თქვა რაინდმა, — რომ ის მღვდელი თუ ბაკალავრი ქამაჩოს უფრო დიდი მეგობარი უნდა იყოს, ვიდრე ბასილიოს, და მწუხრის ლოცვის შესრულებაზე უკეთ სატირით მახლობელთა ჩხვლეტა სცოდნა. ამ ცეკვაში დიდი ოსტატობით გამოუხატავს ბასილიოს ნიჭი და უნარი და ქამაჩოს სიმდიდრე!

ეს რომ სანჩომ გაიგონა, დაიძახა:

— ჩემი მეფე მამალია, მე ქამაჩოს მხარე მიჭირავს.

— ცხადად ჩანს, სანჩო, რომ უბირი გლეხი ხარ, — უთხრა ღონ კიხოტმა, — და მუდამ მზადა ხარ იყვირო: გაუმარჯოს გამარჯვებულსაო.

— როგორი ვარ, არ ვიცი, — შეესიტყვა სანჩო, — მაგრამ ბასილიოს ქვაბებიდან რომ ვერაოდეს ვერ მოვხდი იმ ქაფს, რა ქაფიც დღეს ქამაჩოს ქვაბებიდან მოვხადე: ეს ძალიან კარგად ვიცი.

და ღონ კიხოტს ბატებითა და ქათმებით სავსე კარდალა აჩვენა, იქიდან ერთი ქათამი ამოიღო და ხარბად ქამა დაუწყო. თან იძახდა:

— ღმერთმა მშვიდობა მისცეს ბასილიოს საუტხოო ნიჭს. შენ იმად ღირხარ, რაცა გაქვს და ის აქვს, რადაც ღირხარ. ქვეყანა-

ზე ორი რიგი და ორი მღვომარეობა არსებობს, როგორც ჩემი დიდება იტყოდა ხოლმე, — ქონება და უქონლობა. ცხონებული მუდამ ქონების მომხრე იყო. ამ დროში იმას უფრო ეტანებთან, ჩემო სენიორ დონ კიხოტო, ვისაც რამე აქვს, და არა იმას, ვინც რამე იცის. ოქროთი მორთული ვირი უფრო ლამაზი მოჩანს. ვიდრე ყველა მოურთავ-მოუკაზმავი ცხენი. დღეს, ხელმეორედ მოგახსენებთ, — ქამაჩოს მხარე მიჭირავს, რადგან ფრინველის ხორცს, კურდღლის ბაჭიებს და სხვა ათასნაირ საჭმელებს მაჭმევს. ბასილიოსგან კი გადასაყრელი ყურძნის გამონაწერი თუ შერგება.

— გაათავე? — უთხრა დონ კიხოტმა.

— მეტი რა ჩარაა, უნდა გავათავო, როდესაც ვხედავ — თქვენი მოწყალება მიბრაზდება, — უპასუხა სანჩომ. — ეს რომ არ იყოს, იმდენი მასალა მაქვს გამოსაჭრელი და სალაპარაკო, რომ სამ დღესაც ვერ გავათავებდი და სულ ბუღბუღივით ვიყევებდი.

— ღმერთსა ვთხოვ, სანჩო, ვიდრე მოვკვდებოდე — მუნჯი მეწახო, — უპასუხა დონ კიხოტმა.

— მე რომ ამ ცხოვრების გზაზე ჩვენს სიარულს ვხედავ, — მიუგო სანჩომ, — შესაძლებელია ისე მოხდეს, რომ, ვიდრე მოკვდებოდე, ამ ჩემი კბილებით თვითონვე მიწის ზელა დავიწყო, ჭიანჭველების კერძი გავხდე, და მაშინ, შეიძლება, ისე დავმუნჯდე, რომ ქვეყნის დასასრულამდე ანუ საშინელ სამსჯავრომდე მაინც ერთი სიტყვაც აღარ წამოვავყრანტალო.

— ეგრეც რომ მოხდეს, ჰოი, სანჩო, — უთხრა დონ კიხოტმა, — შენი სიჩუმე ვერ გადააჭარბებს იმას, რაც გილაპარაკია ან ახლა ლაპარაკობ და შენი სიცოცხლის დასასრულამდე კიდევაც ილაპარაკებ. მე კი ამას ვერ მოვესწრები, რადგან ბუნების კანონით შენზე აღრე უნდა მოვკვდე. ასე კი იმედი არა მაქვს, მუნჯად გნახო ოდესმე, მაშინაც კი, როდესაც გძინავს ანუ სვამ.

— ღმერთს ვფიცავ, სენიორ, — თქვა სანჩომ, — სანდო არ არის ის ბებერი ჩონჩხი — სიკვდილი, ისევე მადიანად რომ ბატკანსა სჭამს, როგორც ცხვარს; ჩვენი მღვდლისაგან გამიგონია, რომ ის ერთნაირი ძალით ურახუნებს და ერთნაირად ადენს მუსრს როგორც მეფეთა დიდებულ სრა-პალატებს, ისე ღარიბთა ქონებს. იმ ქალბატონს ძალა მეტი აქვს სინაზეზე და უფრო თავის ძლიერებას ამჟღავნებს, ვიდრე კდემამოსილებას; არაფერი ეზიზღება, ყველაფერს მიირთმევს, ყველა მოსწონს და თავის ხალთას ყველა წოდებისა და წრის ხალხით ავსებს. ის, თქვენო მოწყალებავ, მთიბავია, რომელმაც ერთი წამის მოსვენება არ იცის, მუდამ ყველგან

სცელავს და მკის, როგორც ხმელ ბალახს, ისე მწვანესაც. ის არაფერს ღეჭავს, ერთბაშად ყლაპავს და, რასაც კი თვალით ხედავს, ყველაფერს მუსრაავს. რალაც ძალღური შიმშილი სჭირს. ვერაფრით ვერ ძღება და, თუმცა კუჭი არა აქვს, მაინც შესაძლოა ვიფიქროთ, უთუოდ წყალმანკი სჭირს და ყველასაგან ცოცხალი სიცოცხლის დაღევა უნდა. როგორც ჩვენ ერთ ჭიქა ცივ წყალს გადავკრავთ ხოლმე.

— კმარა, გეყოფა, სანჩო! — შესძახა დონ კიხოტმა, — მაგრამ დაჭეკი, ნუ წაიბოროძიკებ, რადგან სიკვდილზე რაც შენი სოფლური ენით ილაპარაკე, იმაზე უკეთესად ვერ ერთი კარგი მქადაგებელი ვერ იტყოდა. სანჩო, ხელახლად გეუბნები, შენ რომ მაგ შენს ბუნებით საღ გონებასთან შესაფერისი ცოდნაც გქონდეს, შეიძლებდი კათედრამდის აღმალლებულიყავ და კარგი ქადაგების სათქმელად მთელი ქვეყნიერება მოგვევლო.

— ვინც კარგად და მართლად ცხოვრობს, კარგად და მართლადაც ქადაგებს, — უთხრა სანჩომ, — სხვა რამე ღვთისმეტყველებისა არა ვიცი რა.

— და ეგ შენთვის არც საჭიროა, — უპასუხა დონ კიხოტმა. — მხოლოდ ერთი რამ ვერ გამიგია: სიბრძნის დასაბამი, როგორც ცნობილია, ღვთის შიშში არის, შენ კი ხელიკისა უფრო გეშინია, ვიდრე ღმერთისა; და საიდან იცი მაგდენი?

— თქვენ რაინდობაზე იზრუნეთ, თქვენო მოწყალეზავ, — მიუგო სანჩომ, — სხვისა შიშსა და ღვაწლზე ნუ იმსჯელებთ, რადგან ღვთისაც ისე მეშინია, როგორც ჩვენს მრევლში მისი ყველას ეშინია, და ამ კარდალის დაცარიელებას ნუ მიშლით. დანარჩენი, მერწმუნეთ, ცუდუბრალო ლაპარაკია. ამის ანგარიშს საიქიოს მოგკითხავენ.

ესა თქვა და ხელახლად თავის კარდალას ეცა ისეთი გაშმაგებული მადით, რომ დონ კიხოტიც კინალამ შეაყლინა, და ისიც, უეჭველია, თავის საკურველმტვირთველს უშველიდა ქათმებისა და ბატების განადგურებაში, რომ იმ შემთხვევას არ დაეშალა, რაც შემდეგ თავში უნდა მოგიხროთ.

თქვი XXI

სადაც გრძელდება ქამაჩოს ქორწილის ამბავი და სხვა
საინტერესო შემთხვევები

ზემომოყვანილი საუბარი დაასრულეს თუ არა, დონ კიხოტსა და სანჩოს გლეხების ხმაურობა მოესმათ; მიზეზი ის იყო, რომ მათ

ღართულ-დაკანმული ნეფე-პატარძლის მოახლოება დაინახეს მღვდლათა, საკრავებიტა და ორივე მხრის ნათესავებით და მისაგებებლად და მისალოცად ყიყინით მათვენ გაექანენ.

პატარძალი რომ დაინახა სანჩომ, დაიძახა:

— ღმერთს ვფიცავ, სოფლურად კი არ არის მორთული, თითქოს სასახლის სეფექალი იყოს. სულ ხავერდებში ზის, ბექდები, მარჯნის საყურეები და აბრეშუმის ბათები; ჩვენებური თეთრი ჩაფარიშმოვლებული კუნეკეს მაუდის სახსენებელიც არსად არის. შეხედეთ, ყელზე პატენიც კი არ ჩამოუბამს. * დედამიწამ აქვე მიყოს პირი, თუ ეს ოქროს ბექდები არ იყოს, თუ ეს პიტალო ოქროს ძაფი არ იყოს, რძესავით თეთრი მარგალიტი რომ არის ასნმული. პოი, ღვთისშობელო! თითო ასეთი მარგალიტი ხომ ადამიანის თვალად ღირს, ერთი ამას შეხედეთ და! ამ მეძავის შვილს! რა დალალება და! ჩემს სიცოცხლეში ასეთი გრძელი და ღია ფერისა ჯერ არ მინახავს; ტანის რხევას და ნაბიჯს უცქირეთ და! ისე მოდის ყელსა და თმაზე ჩამოკიდებული მარგალიტებით, თითქოს საროს რნდის ხურმა აყრიო. გამჩენსა ვფიცავ, რა მშვენიერი ქალია, ფიქვის ტახტზედაც გვარიანი წოლა ეცოდინება.

სანჩოს სოფლურმა ქებამ ღონ კიხოტი გააღიმა, მაგრამ გულში კი მანაც აღიარებდა, რომ თავის ქალბატონის დულსინეა ტობოსელის გარდა ასეთი მშვენიერი ქალი მასაც თავის სიცოცხლეში ჯერ არ ენახა. ტურფა კიტერია ოდნავ ფერმიხდილი იყო და დაღლილობა ეტყობოდა, უეჭველია, ქორწინების წინა დამის მოუსვენრად გატარების გამო, როგორც საერთოდ ყველა პატარძალსა სჭირს. ნეფე-პატარძალი წყნარად მოდიოდნენ ხალიჩებითა და მწვანეულობით მოფენილ მინდვისაკენ, სადაც ჯვარისწერა უნდა მომხდარიყო და მერე იქიდან წარმოდგენებისა და თამაშობისათვის ეცქირათ. მაგრამ იმ წამს, როდესაც მათთვის დამზადებულ ადგილზე ფეხი უნდა შეედგათ, მათ უკან ვილაცამ ხმამაღლა დაიყვირა:

— მოიცადეთ, მოიცადეთ, აგრე ნუ ეშურებით, უგუნურო და წინდაუხედავო ხალხო!

ამ ძახილით გაკვირვებულმა მასპინძლებმა და სტუმრებმა უკან მოიხედეს და ვილაც შავტანისამოსიანი კაცი დაინახეს ცეცხლისფერ ჩაფარიშმოვლებულ განიერ წამოსასხამში. თავზე, როგორც შემდეგ შენიშნეს, კვიპაროსის ფოთლებისაგან დაწნული სამგლოვიარო გვირგვინი ჰქონდა ჩამოცმული და ხელშიც ვეებერთულა ყვარაჯენი ეჭირა. ის რომ ესტრადს მიუახლოვდა, იცვნეს, მშვენიერი ბასილიო იყო. ამ დროს მისმა მოსვლამ ყველა შეაშინა — უბე-

დურება რამე არ მოეხდინა, და ფარული მოუსვენრობით ელოდ-
ნენ მისი გაუგებარი სიტყვების ახსნას.

სირბილისაგან გულამომჭდარი ბასილიო ძლივს ითქვამდა სულს,
ესტრადასთან ნეფე-პატარძლის წინ მივიდა, ფოლადის წვეტიანი ჯო-
ხი მიწაში ჩაურჭო, გაფათრებული და აჯანკალებული კიტერიას წინ
დადგა, თვალები დააშტერა და ყრუ მთრთოლვარე მოწყვეტილი
ხმით უთხრა:

— უმადურო კიტერია! შენ კარგად იცი, რომ ჩვენი წმიდა
ეკლესიის კანონით გათხოვება არ შეგიძლია, ვიდრე მე ცოცხალი
ვარ. იცი, რომ დროისა და შრომისაგან მოველოდებოდი ჩემი
მდგომარეობის გაუმჯობესებას და აქამდისაც ისეთი არა ჩამიდე-
ნია რა, შენი პატივის შეურაცხმყოფი ყოფილიყო, შენ კი ფეხით
გასთელე შენი ფიცი, სხვას აძლევ იმას, რაც მე მეკუთვნის, და
ჰყიდი ჩემს ბედნიერებას. დე იყიდოს ის ბედნიერება, ვისაც საყ-
მო ფული აქვს მის საყიდლად, თავისი თავი ნასყიდ ბედნიერე-
ბის პატრონად დაინახოს და მით დასტკბეს (იმიტომ კი არა, რომ
ამის ღირსია, არამედ იმიტომ, რომ ღვთის ნება ასეთი ყოფილა),
მე მისთვის ბედნიერებას ვისურვებ და თვითონ მევე დავამხო იმ
ზღუდეს, რაც მასა და კიტერიას შორისაა ამართული და მის ბედ-
ნიერებას ხელს უშლის. ეს ზღუდე მე ვარ და ჩემს თავს მევე
შევმუსრავე. გაუმარჯოს მდიდარ ქამაჩოს, გაუმარჯოს უმადურ
კიტერიას, მრავალყამიერ იყოს მათი სიცოცხლე. და შენ კი, საბ-
რალო და ღატაკო ბასილიო, სიღარიბემ რომ ბედნიერების ფრთე-
ბი შეგეკვეცა და სამარე გაგითხარა, მოკვდი და დაიღუპე!

ესა თქვა და თავისი ჯოხი ორად გააპო, იქიდან, როგორც
ქარქაშიდან, დაშნა ამოიღო. ტარი მიწაში ჩაურჭო და ერთბაშად
მკერდით მარჯვედ და შეუპოვრად ზედ დაეგო; წამსვე დაშნის
გასისხლიანებულმა წვერმა ბექებში ამოჰყო თავი და საბრალო,
სისხლით გათხერილი, გულგანგმირული მიწაზე დაეცა.

შეწუხებული და თავზარდაცემული მეგობრები მისცივიდნენ
საშველად და სტიროდნენ მის ხვედრს. დონ კიხოტი სწრაფად
როსინანტიდან ჩამოხტა, პირველებთან ერთად ისიც მივარდა ბა-
სილიოს, ხელში აიყვანა და გაიგო, რომ ჯერ ისევ სუნთქავდა.
მკერდიდან მახვილის გამოძრობა დაუპირეს, მაგრამ მღვდელმა
დაუშალა, რადგან უნდოდა ეზიარებინა, და ეშინოდა, გამოღების
უმალ უზიარებელი არ მომკვდარიყო. ცოტა გონს რომ მოვიდა,
ბასილიომ სუსტი, მიმქრალი ხმით თქვა:

— შენ რომ ახლა, უღმობელო კიტერია, შენ რომ ახლა, ამ
საშინელ და უკანასკნელ წამს ჩემზე ჯვარი დაიწერო, მაშინ ჩემს

გამბედაობას დავლოცავდი და არხეინად მოვკვდებოდი იმ ფიქრით, რომ ჩემს უგუნურ მოქმედებას გამართლება აქვს, და თავს უნეტარესად ჩავთვლიდი, რადგან შენი შევიქნებოდი.

მღვდელმა რომ ეს გაიგონა, სთხოვა, ყოველივე ქვეყნიურა საქმე დაეტოვებინა და სულის საქმეს შედგომოდა, ცოდვების მიტევებას შევედრებოდა ღმერთს და მეტადრე უკანასკნელი ცოდვისას. მაგრამ ბასილიო არაფრისთვის არ თანხმდებოდა ზიარებაზე, თუ კიტერია მასზე ახლავე ჯვარს არ დაიწერდა; დაჟინებით ამბობდა, თუ საყვარელი ქალი ამ მსხვერპლს მოიტანდა მისთვის, მართო ეს სიხარული მოაკრებიანება ძალას თავისი უკანასკნელი ამქვეყნიური მოვალეობა აესრულებინა.

ღონ კიხოტს მომაკვდავის ეს თხოვნა მეტად სამართლიანად მიაჩნდა და მასთან ასასრულებლადაც საადვილოდ. რადგან ქამაჩოსთვის სულ ერთი იყო — ერთ წამს შემდეგ თავგანწირული ბასილიოს ქერივზე დაიწერდა ჯვარს თუ გაუთხოვარ ქალზე. აქ ყველაფერი ერთი უშედეგო „პოთი“ დაბოლოვდებოდა, რადგან ბასილიოს საქორწინო სარეცელი კუბოში მზადდებოდა.

ქამაჩოს ყველაფერი ეს ესმოდა და შეძრწუნებულმა და გატუნებულმა არ იცოდა—რა ექნა. მაგრამ ბასილიოს მეგობრები ისე გულმოდგინედ სთხოვდნენ—კიტერიასათვის ნება მიეცა მათ მეგობარ, მომაკვდავ ბასილიოზე ჯვარი დაეწერა და იქამდის ნუ მიიყვანდა, რომ მისი სული მოუნანიებლად გაყროდა ხორცს, ბოლოს ქამაჩო ძალაუნებურად დათანხმდა ამ თხოვნას, — რაც მხოლოდ ის იყო—ერთი საათით გვიან დაეწერა ჯვარი, თუ კიტერია არ იუარებდა.

მაშინ ყველამ კიტერიას დაუწყო თანხმობის თხოვნა, ზოგმა ცრემლით, ზოგმა მხურვალე ვედრებით ბასილიოზე ჯვარი დაეწერა. მაგრამ კიტერია მარმარილოს უგრძნობი ქანდაკივით უძრავი იდგა და ხმას არ იღებდა და, უეჭველია, არაფერსაც არ იტყოდა, თუ მღვდელს დაჟინებით არ მოეთხოვა მისთვის პასუხი და არ გაეხსენებინა, რომ შესაძლო იყო ერთ წამს უკან ბასილიოს ტანს სული გაჰყროდა, ამიტომაც ფიქრისა და რყევის დრო აღარ იყო. ზარდაცემული, მწუხარე კიტერია ხმაამოუღებელივ მიუახლოვდა ბასილიოს, რომელიც მომაკვდავი ტუჩებით ჩურჩულებდა მის სახელს და მოუნანიებელ ცოდვილ წარმართვით და არა ქრისტიანით ლამობდა იმქვეყნად გადასვლას. მის წინ კიტერია მუხლებზე დაეშვა და თავის საქმროს ნიშნებით სთხოვა ხელი მიეცა მისთვის. ბასილიომ ჩამქრალი თვალები გაახილა, ზედ დააშტერა და უთხრა:

— ჰოი, კიტერია, მაშინ მოხველ ჩემდა ნუგეშისადაცმად. როდესაც შენმა ალერსმა უკანასკნელი კვეთება უნდა დამმართოს. რადგან ღონე აღარ შემწევს ავიტანო ის, რამაც სიკვდილის წანსინარული უნდა მაგრძნობინოს. ვაგლახ მე! ჩემს ცოლად გაბდომას თანხმდები, მაგრამ მაგას ძალა აღარა აქვს. ის ტანჯვა გააქარწყლოს, რაც ჩემს თვალებს სიკვდილის ბინდას ჰტენს. ჰოი, ჩემო ბედითო ვარსკვლავო! ახლა მაინც ნუ მომატყუებ, სიბრალულით ნურც შენ ზოძგემ ხელს და ნურც ჩემი ხელი გინდა. ხმამალა თქვი, რომ შენი ნებით ხდები ჩემი ცოლი. კარგი არ იქნება ასეთ წამში ის მოატყუო, ვინც თავისი სიცოცხლის დასასრულამდე შენი ერთგული იყო.

ბასილიო რომ ამას ამბობდა, თითქმის ყოველ სიტყვაზე გული უღონდებოდა, და ყველა შიშობდა — ერთ-ერთ იმ გულის შეღონებაზე სულაც არ გამქრალიყო. თვალებდახრილმა, თითქოს შეწუხებულმა კიტერიამ ბასილიოს ხელი განიართვა და დაბალი ხმით უთხრა:

— ვერავითარი ძალდატანება ამქვეყნად ვერ შეიძლება ჩემი ნების გატეხვას. ჩემი სურვალით გაძლევ ჩემს ხელს და გართმევ შენსას; მე ვხედავ, რომ გიყვარვარ და სრული გონებით მაძლევ ამ ხელს. ვხედავ, რომ მომაკვდინებელ კრძლობას, რითაც სასოწარკვეთილმა განიზრახე სიცოცხლე მოგესპო, შენი გონება არ დაუბინდავს.

— დიახ, — საესებით დამშვიდებით მიუგო ბასილიომ. — დიახ, ამ ხელს სრულ გონებაზე მყოფი გაძლევ და ჩემს თავს შენს ქმრად ვთვლი.

— მეც ჩემს თავს შენს ცოლად ვთვლი, — უპასუხა კიტერიამ, — და იმას არ ვკითხულობ, დიდხანს იცოცხლებ, თუ გვირგვინის ქვეშიდან სასაფლაოზე წაგიღებენ.

— საკვირველი საქმეა, — თქვა სანჩომ, — ნეტავ ეს ბიჭი როგორ ახერხებს, ასე დაკრილი, ამდენ ლაპარაკს. ღმერთმანი, დროა მაგ ალერსებზე ხელი აადებინონ და სულზე აფიქრებინონ რამე, თორემ ლამის თავის სიტყვებს აგერ საცაა თან გაჰყვეს კიდევცა.

ბასილიოს და კიტერიას რომ თვალცრემლიანებს ერთმანეთის ხელი ეჭირათ, მღვდელმა დალოცა ისინი და ღმერთს შესთხოვა: ახლადდაქორწინებული ჰაბუკი მართალთა სავანეში დაემკვიდრებინა. ამ ლოცვის უკანასკნელი სიტყვები რომ წარმოთქვა მღვდელმა, ახლადდაქორწინებული არხეინად წაბოდგა და, თითქოს ქარქაშიდან, თავის ტანიდან დაშნა გამოიღო. უცბად გაცოცხლე-

ბული ბასილიო რომ დაინახეს, გაოცებას საზღვარი არ ჰქონდა, და ზოგიერთმა გულუბრყვილოდ დაიძახა კიდევ:

— სასწაული, სასწაული!

— „სასწაული“ კი არა, — განაცხადა ბასილიომ, — ხერხი და ხელოვანება!

გაოცებულმა და დაბნეულმა მღვდელმა მიიღბინა მასთან, კრილობას ხელით სინჯვა დაუწყო და ნახა, რომ დაშნა ბასილიოს ტანს სრულებითაც არ შეხებოდა, არამედ მის ტანს გვერდზე სისხლით სავსე რკინის მილი ჰქონდა მოკრული და დაშნაც ამ მილში იყო გასული. სისხლი ისე იყო შეზავებული, რომ არ შედგებულყო. მაშინ მღვდელმა, ქამაჩომ და სტუმრებმა დაინახეს, თუ როგორ იყვნენ მოტყუებულნი და სასაცილოდ აგდებულნი. მხოლოდ საპატარძლოს არ გამოუჩინია არავითარი რისხვა, პირიქით. როდესაც ზოგიერთმა დაიწყო მტკიცება; ვითომ მოტყუებით და შეურაცხყოფით მომხდარი ჯვარისწერა ნამდვილ ჯვარისწერად არ შეიძლება ჩაითვალოსო, ქალმა ხელახლად აღიარა ქორწინების წინ მიცემული ფიცი; აქედან ის დაასკვნეს, რომ ეს ოინბაზობა საპატარძლოს თანხმობით იყო მომხდარი. ქამაჩომ და მისმა მომხრეებმა თავი ვერაგულად გაუპატიურებული ცნეს და იქვე იარაღით ხელში სამაგიეროს გადახდა მოინდომეს: ზოგი ხმალომლებული კიდევ მივარდა ბასილიოს, მაგრამ ბევრმა მის მხრივაც იძრო ხმალი. დონ კიხოტმა ხელში შუბი მოიმართა, ფარი მიიფარა, ხალხს განი აწნევიან და ცხენი წინ წააყენა. ასეთი დღესასწაულის არასოდეს არმნახველი სანჩო გაიქცა თავის საყვარელ ქვაბებში დასამალავად იმ ფიქრით, რომ ასეთი სამალავი კურთხეული იყო და ყველასათვისაც პატივისცემი უნდა ყოფილიყო.

— შესდექით, სენიორებო, შესდექით! — ხმამალა დაიყვირა დონ კიხოტმა. — ისეთი წყენისათვის სამაგიეროს გადახდა არ შეიძლება, რა წყენაც სიყვარულისაგან წარმოდგება. სიყვარული იგავეა, რაც ბრძოლა. როგორც ომში ყოველგვარი ხერხი და მოტყუება ჯეროვნად არის ცნობილი სასურველი მიზნის მისაღწევად, ეს საქციელი ისევე სიყვარულშიც არის ნებადართული. ოღონდ ეს მოტყუება ქალის პატივს არ უნდა ბღალავდეს. ზენაარსის უცვალელებელი განჩინებით კიტერია ბასილიოს ეკუთვნოდა და ბასილიო კიტერიას. ქამაჩო მდიდარია, სადაც უნდა, როგორ და როდესაც სურს. შეუძლია თავისთვის ბედნიერება იყიდოს. ბასილიოს ბედნიერება კი მხოლოდ მარტო კიტერიაა და, ვინც უნდა იყოს ან რაც უნდა შეიძლება, მას ამ საუნჯეს ვერ წაართმევს. ღვთისაგან შეერთებულ არსებათ ადამიანი ვერ განაშორებს და, ვინც

ამგვარ რასმეს განიზრახავს, ყველაზე უწინარეს ამ ჩემი შუბის წვერთან ექნება საქმე!

ამას რომ ამბობდა, ისე ძლიერ და მარჯვედ იქნედა შუბს, რომ ყველა მისი უცნობი მნახველი შიშმა შეიპყრო. ამასთანავე კიტერიას გულგრილობამ ქამაჩოზე დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა: მის გულში სიყვარული თითქმის ერთბაშად გაქრა და გონიერი მღვდლის რჩევას ადვილად დათანხმდა, — ეს ცდილობდა შეურაცხყოფილი საქმრო და მისი მომხრენი გონს მოეყვანა. მისი მეოხებით მშვიდობა ჩქარა ჩამოვარდა: უმადურთ იარაღები ქარქაშებში ჩააგეს და უფრო კიტერიას განუსჯელობას სდებდნენ ბრალს, ვიდრე ბასილიოს ხერხიანობას. ქამაჩომ იფიქრა, თუ კიტერიას ქორწინებამდის უყვარდა ბასილიო, ამის შემდეგაც ეყვარებო, მაშ ღმერთისთვის მადლობა უნდა შეეწირა, იმიტომ კი არა, რომ მისცა, არამედ — რომ წაართვა მას კიტერია.

როგორც კი მალე ქამაჩო და მისი ამფსონები დაშოშმინდნენ, ასევე დაწყნარდნენ ბასილიოს მომხრეებიც. ნუგეშდებულ ქმარს სურდა ყველასათვის ეჩვენებინა, რომ არავისზე გულძვირად არ იყო, დღესასწაულის შეწყვეტა არ ინდომა და იმგვარადვე სურდა განეგრძო იგი, როგორც მდიდარი ქამაჩო თავის ქორწილს გადაიხდიდა. მაგრამ ნეფე-პატარძალმა ნადიმზე დარჩენა არ ისურვეს და ბასილიოს სახლში წავიდნენ. ნიკიერ, სათნო და კეთილგონიერ ადამიანს, თუნდაც ის ღარიბი იყოს. მუდამ ჰყავს ქვეყნად მეგობრები, მუდამ მზადყოფნი—გაჭირვების ჟამს დაიფარონ და ანუგეშონ ის, სწორედ ისევე, როგორც მდიდრები შოულობენ მამებელ ცბიერებს, მლიქვნელებს, ფულის გულისთვის მათ სადიდებლად გამზადებულებს.

ბასილიომ და კიტერიამ დონ კიხოტს სთხოვეს — თან წაჰყოლოდა, რადგან, როგორც დაინახეს, გაჭირვების ჟამს რაინდმა მათი მხარე დაიჭირა, და ამასთანავე იგი მამაცად და გმირად ჩათვალეს. საქმე იმით გათავდა, რომ, მგონია, ყველანი კმაყოფილნი დარჩნენ, სანჩოს გარდა. მან მწუხარებით სცნო, რომ მდიდარ ქამაჩოს დღესასწაულზე გათენებამდის ქეიფის გაწევის იმედი ეფუჭებოდა. თავჩაქინდრული გაჰყვა თავის ბატონს ბასილიოსთან და თან წაიღო, რასაკვირველია, გუნებაში, — ჩინებული „ეგვიპტური ქვაბები“, * მის ტაფაში მცირედი საუზმის ნარჩენის მეოხებით რომ აგონდებოდა, რადგან ის „ქაფი“, რომელიც მან მოხადა და თითქმის მთლიანად გადასანსლა, მოწმობდა აწ დაკარგულ ქეიფსა და დროს გატარებას; ასე მიჰყვებოდა იგი როსინანტს თავისი ვირით, შეშფოთებული და ჩაფიქრებული, თუმცა მაძლარი.

სადაც მოთხრობილია შუაგულ ლამანჩაში მდებარე მონტესინოსის მღვიმეში მომხდარი დიდი ფათერაკის ამბავი და როგორ ბედნიერად დაასრულა იგი სასწელოვანმა დონ კიხოტ ლამანჩელმა

ნეფე-პატარძალმა დონ კიხოტი დიდი პატივით მიიღო მის საპაღლობლად. რომ მათი გამოსარჩლების დროს დიდი ვაჟკაცობა გამოიჩინა. სთვლიდნენ რა იმას ისევ გონიერად, როგორც მამაცად, მათ თვალში იგი სიღის მსგავსი ვაჟკაცი იყო და ციცერონის მსგავსი მწვერმეტყველი. ნეფე-პატარძლის ხარჯზე კეთილი სანჩო სამი დღე ეწეოდა ქეიფს. ჩვენმა ფათერაკებისმამებრებმა სხვათა შორის იმათგან გაიგეს, რომ კიტერიამ არაფერი იცოდა ბასილიოს ოინისა. ის ოინი მარტო ბასილიომ იცოდა და რამდენაზე მისმა ამხანაგმა, გაკირვებაში რომ მხარი დაეჭირათ.

— არ შეიძლება და არცა ჭერარს მოტყუებად ჩაითვალოს ის, რის მეოხებითაც კარგი საქმე კეთდება, — უთხრა დონ კიხოტმა; — გამიჯნურებულთათვის ქორწინებაზე უკეთესი არა არის რა, მაგრამ გაფრთხილდით, ჩემო მეგობარნო, — განაგრძო მან, — სიყვარულის უდიდესი ზტერი სიღარბება, შიმშილი და უღმობელი სიღარბე. შეუღლებულ მიჯნურთა ცხოვრებაში ყველაფერი სიხარულია, ბედნიერება და ნეტარება; მაგრამ გიმეორებთ, დიდი მტერიცა ჰყავს მას: სიღარბე და ხელნაკლებობა. ამიტომ ჯობს ბასილიომ ახლა თავის ხელოვნებას ნაკლები ყურადღება მიაქციოს. ის თვალსაჩინო კაცად გახდის მას, მაგრამ ფულს კი ვერ შესძენს, — და რაიმე პატიოსან ხელობას მიჰყვეს, — ხელობა შრომისმოყვარე კაცს მუდამ გამოჰყვებავს. ღარიბისთვის კარგი ცოლი ისეთი განძია, რომლის დაკარგვას შეიძლება პატივის დაკარგვაც მოჰყვეს. ღარიბი ქმრის პატიოსანი და ლამაზი ცოლი ღირსია დაფნით დამშვენდეს. სილამაზე თავისთავად თვალს ხიბლავს და გულს იმონებს; მისი გულსთვის, ვითა ძვირფასი დავლისთვის, იბრძვიან მეფეთა არწივები; კეთილშობილი შაგარდნები და სხვა დიადი ფრინველები. მაგრამ სილამაზეს, სიღარბით გარემოცულს, შიში აქვს — ყვავების, ქორების და სხვა მდაბალ მტაცებელ ფრინველთა თავდასხმისა და ის ქალი, რომელიც ძლევაგამოსილად მოიგერიებს მათ უპატიოსნო თავდასხმას, თამამად შეიძლება ქმრის გვირგვინად იწოდოს. * მხედველობაში იქონიეთ, გონიერო ბასილიო, — დაუმატა.

• ღონ კიხოტმა, — რომ ერთი ბრძენი, არ მახსოვს სახელდობრ რო-
შელი, ამბობს, რომ მთელ ქვეყანაზე მუდამ მარტო ერთი ქალია
კარგი, და ყველა ქმარს ურჩევს თავისი სიმშვიდისათვის და ბედ-
ნიერებისათვის ფიქრობდეს და თავის თავს არწმუნებდეს, რომ ის
ერთადერთი კარგი ქალი მისი ცოლია. თვითონ მე უცოლო ვარ
და არცთუ როდესმე მღომებია ცოლის შერთვა, მაგრამ ამის მი-
უხედავად ცოლის არჩევას შესახებ ცოტაოდენი რჩევის მოცემა
შემიძლია. ყველაზე უწინარეს ყველას ვურჩევდი, ვისაც კი ცოლის
შერთვა სურს, მომეტებული ყურადღება იმას მიაქციოს — იმის
არჩეულ საცოლეზე რას ლაპარაკობენ, და არა იმას, რა სიმდიდ-
რე აქვს. სათნო და მაღლიანი ქალი მარტო იმიტომ კი არ არის
საქებარი, რომ ის სათნო და კეთილისმყოფელია, არამედ იმიტო-
მაც, რომ იმაღ მოჩანს. ამკარა შეცდომა ანუ მოუფიქრებელი
რამ ნაბიჯი მეტსა ვნებს იმას, ვიდრე დაფარული ცოდვა. სახლში
რომ პატიოსანი ქალი შეგყავს, ჩვენთვის ძნელი არ არის განვავი-
თაროთ და დავიცვათ მასში ყოველივე, რაც კეთილი სჭირს, მაგ-
რამ ურიგო ქალის გასწორება კი ადვილი არ არის: ერთი უკი-
დურებსობიდან მეორეზე გადასვლა საზოგადოდ ძნელია, მაგრამ
იმას კი არ ვიტყვი, შეუძლებელი იყოს.

ყველა ეს სანჩომ ყურადღებით რომ მოისმინა, წაიდუღუნა:

— საკვირველია, ეს ჩემი ბატონი, მე რომ ჰკვიანურ რამეს
ვიტყვი, მაშინვე ყელში მწვდება: შენ შეგფერის ქვეყანა მოიარო
და იქადაგო. იმას კი ვერა ხედავს, როდესაც თვითონ დაიწყებს
ხოლმე დარიგებას და რჩევას, მაშინვე უნებლიეთ იფიქრებს: რა-
ტომ ეს კაცი ორივე ხელში ორ-ორ ქადაგებანს არ დაიქერს, ყო-
ველ გზა-მანძილზე არ დადგება და ყველაფერზე არ იქადაგებს,
რაც ადამიანისათვის საჭიროაო. არ ვიცი, ღმერთმანი, რა ეშმა-
კად დასჭირვებია, რომ ამ მეცნიერების პატრონი მოგზაურ რაინ-
დად გამხდარა. ღმერთსა ვფიცავ, აქამდის მეგონა, თავისი რაინ-
დობის მეტი არა გაეგება რა-მეთქი, ის კი არა, ვინ იცის, ქვეყა-
ნაზე ისეთი არა არის რა, იმან არ იცოდეს და მსჯავრის დად-
ება არ შეეძლოს.

— რას დუღუნებ, სანჩო? — ჰკითხა ღონ კიხოტმა, როცა სან-
ჩოს დუღუნს მოჰკრა ყური.

— მე არაფერს ვდუღუნებ, — მიუგო სანჩომ, — მხოლოდ იმას
ვამბობდი: აქ რაცა თქვით, ნეტავ ცოლის შერთვამდის მომესმინა-
მეთქი, იქნებ ახლა მეთქვა: „ამგებული ხარი უფრო ადვილად და-
ილოკავს თავის თავს-მეთქი“.

— განა შენი ტერესა ასეთი ცული ვინმეა, სანჩო? — ჰკითხა დონ კიხოტმა.

— არცთუ ისეთი ცულია, არცთუ ისე დიდად კარგი, როგორც მე მინდოდა, — მიუგო სანჩომ.

— შენს ცოლზე ცუდს ტყუილად ლაპარაკობ, — შენიშნა დონ კიხოტმა, — ის ხომ შენი შვილების დედაა!

— მაგაზე უნდა მოგახსენოთ, რომ მაგ მხრივ მე და ის ერთ-მანეთის მოვალენი არა ვართ, — უპასუხა სანჩომ. — თქვენ გგონიათ ის კი ჩემზე კარგს ლაპარაკობს? როგორ არა, მეტადრე, თუ მოეჩვენა რამე და ექვიანობის სისულელემ მოუყარა, მაშინ, მე თქვენ მოგახსენოთ, ეშმაკსაც გაუძნელდება მისი გაძლება.

სამ დღე-ღამეს დაჰყვეს ჩვენმა მოგზაურებმა ახლადდაქორწინებულებთან და ისინიც, როგორც პრინციებს, ისეთ პატივს სცემდნენ და მასპინძლობდნენ მათ. ამ ხანში დონ კიხოტმა სთხოვა ჩვენს ნაცნობ ლიცენციატს, — ფარიკაობის ოსტატს — ვინმე მოეძებნა, რომ მონტესინოსის მღვიმის გზა ესწავლებინა, რადგან რაინდს სურდა თავისი თვალთ დარწმუნებულყო, თუ რამდენად მართალი იყო ხალხში გავრცელებული ხმა ამ მღვიმეზე. ლიცენციატმა უპასუხა, რომ მისი ბიძაშვილი სტუდენტია, ფრიად განსწავლული ვინმე, სარაინდო წიგნების დიდი მოყვარული, სიამოვნებით წაიყვანდა შესანიშნავ მღვიმეში და რუდიდერის ტბებში, რომელნიც არა მარტო მთელს ლამანჩაში, არამედ მთელს ესპანეთში არიან ცნობილნი. გარწმუნებთ, ეუბნებოდა ლიცენციატი, მასთან დიდი სიამოვნებით გაატარებთ დროს. ახლა ის რამდენიმე წიგნს ამზადებს და აპირებს ისინი სხვადასხვა ხელმწიფეს უძღვნასო. ჩქარა ეს ბიძაშვილიც მოვიდა ზოლებიან ყაჯარგადაფარებული ვირით. სანჩომ ვირი და როსინანტი შეკაზმა, სამგზავრო ხურჩინი ისე მაგრად გატენა, როგორც იმ ბიძაშვილს ჰქონდა მსგავსი გუდა გატენილი, შემდეგ პირჯვარი გადაიწერეს, მასპინძლებს და სტუმრებს გამოეთხოვნენ და დონ კიხოტი, სანჩო და ბიძაშვილი სახელგანთქმულ მონტესინოსის მღვიმისაკენ გზას დაადგნენ.

გზაზე დონ კიხოტმა ჰკითხა თავის სწავლულ თანამგზავრს, რა საქმის მკეთებელი იყო და რას სწავლობდა. მან უპასუხა, რომ მისი განზრახვა იყო ჰუმანისტი გამხდარიყო, და აპირებდა რამდენიმე მეტად საყურადღებო და მასთან კარგი შემოსავლის მომცემი წიგნი დაებეჭდა. ერთ წიგნს, ამბობდა იგი, ტანსაცმელის წიგნი ჰქვიანო, შიგ შევიდას სამი მორთულობა არის აღწერილი მათი შესაფერი ფერადებით, დევიზებითა და ემბლემებით, ისე, რომ მისი სიტყვით — კარის რაინდებს და კაბალეროებს ისლა დასჭირ-

დებოდათ, დღესასწაულებისა და შეჯიბრებათა დროს თავისი გემოვნების მორთულობა ამ წიგნიდან აერჩიათ, არც არავისი კითხვა მოუხდებოდათ და არც თავის მტკრევა იმაზე. თუ რა ტანისამოსი ჩაეცვათ.

— იმ წიგნში, — დაუმატა მან, — არის ტანისამოსი ეკვიანთათვის, განრინებულთათვის, დავიწყებულთათვის, სხვაგან მყოფთათვის და ყველა ისინი ისე გამოადგება რაინდებს, როგორც აბრეშუმის წინდა-პაჭიჭი ფეხს ადგება. ერთი სხვა წიგნიც დავწერე, — განაგრძო სტუდენტმა, — ვთქვამ, დავარქვა: მე ტ ა მ ო რ ფ ო ზ ე ბ ი. ანუ ე ს პ ა ნ ე თ ი ს ო ვ ი დ ი უ ს ი; მეტად თავისებური და იშვიათი შინაარსიანია. ოვიდიუსის ხუმრობის კილოს მივბაძე და იმას ვამბობ, რანი იყენენ: სევილიელი ხირალდა და წმიდა მავდალინელის ანგელოზი, კორდოვის კანოი დე ვესინგერა, გისანდოს ხარები. სიერა მორენა, მადრიდში ლეგანტიოსისა და ლავაიესის შადრევენები. აგრეთვე არ დამვიწყებია დელ პიოპოს, დელ კანოი დორადოს და დელ პარიორას შადრევენებიც. * თითოეულის აღწერას ალევორიები, მეტამორფოზები და შესაფერი სიტყვების კილოკავები მოსდევს. ასე, რომ ჩემი წიგნის წაკითხვა ერთსა და იმავე დროს ახალისებს, ანციფტრებს და ქეუსასაც ასწავლის მკითხველს. დასასრულ, ერთი სხვა წიგნიცა მაქვს: ვ ე რ გ ი ლ ი უ ს პ ო ლ ი დ ო რ ე ს დ ა მ ა ტ ე ბ ა ნ ი. * იგი სხვადასხვა ნივთთა გამოგონებაზე მოუთხრობს. წიგნი სხვადასხვა ღრმა ცოდნით არის სავსე და მის დაწერაზე ბევრი შრომა და ცოდნა გავწიე იმიტომ, რომ, რაც პოლიდორს დაავიწყდა ეთქვა, ყველაფერი ცხადად და მახვილგონიერულად მე აეხსენი. ვერგილიუსი, მაგალითად, არაფერს ამბობს — ქვეყანაზე სურდოთი ვინ გახდა პირველად ავად, ან ფრანგულ ავადმყოფობის წამლობა ზელით პირველმა ვინ დაიწყო. მე აღმოვაჩინე ესენი და ჩემი აღმოჩენა ოცდახუთი ცნობილი ავტორის თხზულებით დავასაბუთე. ახლა თქვენ თვითონ განსაჯეთ. ასეთ წიგნებზე რამდენი შრომა უნდა გამეწია და შეუძლიათ თუ არა მათ სარგებლობა მოუტანონ ხალხს?

სანჩო დიდი ყურადღებით ისმენდა სწავლულ-მწიგნობარის ნაამბობს და ასე უთხრა მას:

— ბატონო ჩემო, ღმერთი იყოს თქვენს შრომაში შემწე. არ შეგიძლიათ მითხრათ (მაგრამ, რა თქმა უნდა, შეგიძლიათ, რადგან ყველაფრის მცოდნე ხართ), — პირველმა ვინ მოიფხანა თავი? პირველი, როგორც მე მგონია, უთუოდ ჩვენი წინაპარი ადამი უნდა ყოფილიყო.

— მეც აგრე მგონია, — მიუგო სტუდენტმა, — რადგან ადამს,

უეცველია. თავი უნდა ბმოდა, და თავზედაც თმა ექნებოდა, ამიტომ და კიდევ იმიტომაც, რომ იგი პირველი კაცი იყო, ხანდახან თავიც უნდა ეფხანა.

— ნეტ აგრე ვფიქრობ, — მიუგო სანჩომ; — მაგრამ ერთი ესეც პიბრძანეთ, ქვეყანაზე პირველი ვინ იყო, თოკზე რომ იცეკვა და მუწაითობა გასწია?

— ჩემო ძმობილო, — მიუგო სტუდენტმა, — გამოუჩვენებლად და საგნის შეუსწავლელად მაგის თქმა ახლა არ შემიძლია. მაგას, ჩემს წიგნებს რომ დაუბრუნდები, გავიგებ და პირველსავე შეხვედრის დროს გეტყვი. იმედი მაქვს ეს ჩვენი შეხვედრა უკანასკნელი არ იქნება.

— მაგის გამოკვლევისა და გაგებისათვის ნუ შეწუხდებით. — უთხრა სანჩომ, — რადგან მევე აღმოვაჩინე. მე ვფიქრობ, ქვეყანაზე რომ პირველად თოკზე იცეკვა, ლუსიფერი * იყო, ციდან კინწის კვრით რომ ჩამოადგეს; როგორც ვიცით, იგი ჯოჯოხეთის სიღრმეში ჩახტომამდე თავდაყირა და კირწიკორწით მიპროწიალებდა.

— ღმერთსა ვფიცავ, მართალი ხარ. — თქვა სტუდენტმა.

ხოლო დონ კისოტმა დაატანა:

— სანჩო, დარწმუნებული ვარ, კითხვაც და პასუხიც თვითონ შენი თავით მოგონილი არ არის, უთუოდ სადმე გაიგონებდი?

— ჩემად იყავით, თქვენო მოწყალეზავ, — გააწყვეტინა სანჩომ. — თორემ, თუ კითხვა და პასუხი დავიწყე, ხვალამდისაც ველარ გავათავებ. ნუთუ გგონიათ, თუ ნეზობლებს არ დავეკითხე, რამე სისულელის კითხვა და იმაზე პასუხის მიცემა არ შემიძლია?..

— რაც იცი, იმაზედაც მეტი თქვი, — უთხრა დონ კისოტმა. — ქვეყანაზე რამდენი იმტვრევს თავს ისეთი რამის გასაგებად და დასარწმუნებლად, რასაც არავითარი ფასი არა აქვს და რაც არავისთვის საჭირო არ არის.

ასეთ სააზო ბაასში ჩვენმა მგზავრებმა მთელი დღე გაატარეს; დამით ერთ პატარა სოფელში დაბინავდნენ, სადაც სტუდენტის სიტყვით. მოსტეხნოსის მღვიმემდის ორ მილზე მეტი აღარ იქნებოდა. ისე, რომ რაინდს თოკებილა სვირდებოდა. რათა იმ ჯოჯოხეთში ჩაშვებულაყო. დონ კისოტმა უპასუხა, მზადა ვარ ჩავეშვა არათუ მღვიმეში. არამედ თვით უფსკრულში და გავიცო მისი სიგრძე-სიკანაეო. ამის შემდეგ ჩვენმა მგზავრებმა ასი საყენი თოკი იყიდეს და მეორე დღეს, ასე ნაშუადღევის ორ საათზე, მღვიმესთან მივიდნენ, რასაც განიერი შესავალი ძეძვით, გარეული ლეღვის ხით. ასკილით და ქინქრით ჰქონდა დაბურული. მღვიმეს რომ მიუახ-

ლოცნენ, მგზავრები თავიანთ ცხოველებიდან ჩამოხტნენ და სანჩომ და სტუდენტმა დონ კიხოტს მაგრად თოკების მობმა დაუწყეს, ამასობაში სანჩო ეუბნებოდა თავის ბატონს:

--- თქვენო მოწყალეზავ, მე დამიჯერეთ: ამ მღვიმეში ცოცხლად [უ იმარხებით, მეშინია, იქ არ დაიკიდოთ თქვენი თავი, როგორც ქაში. გასაცეხლად ბოთლს ჩაჰკიდებენ ხოლმე. რა თქვენა საქმეა, ბატონო, იმ უფსკრულში ჩასვლა, რომელიც, უეჭველია, მავრულ საპყრობილეზედაც უარესია.

— შეშვარი და ჩუმაღ იყავ, — მიუგო დონ კიხოტმა. — ამ მღვიმის გასინჯვა. ჰეგობარო სანჩო, სწორედ მე მაქვს ხვედრად დაინიშნული.

— გემუღარებით, თქვენო მოწყალეზავ, დონ კიხოტო, — უთხრა თავის მხრავ გამყოლმა, — ყველაფერი ასი თვალთ გასინჯეთ იმ მღვიმეში, ეგებ იქ მოინახებოდეს რამე გარდაქცევაზე ჩემი დაწერილი წიგნისათვის გამოსადეგი.

— არზინად ბრძანდებოდეთ. — უთხრა სანჩომ, — ხომ მოგესხენებათ. საქმეს ოსტატი მოუვლისო.

როცა ეს საუბარი დამთავრდა და დონ კიხოტსაც თოკი კარგად მოაბეს (მას საჭურველის ზემოთ კი არ მოაბეს თოკი, არამედ ტანისაიხის გარეთ), მან თქვა:

— რა მოუფიქრებელნი ვართ, თან პატარა ზარი უნდა წამოგვედლო, თოკის ბოლოზე მივაბამდი და იმით შეგატყობინებდით. რომ ცოცხალი ვარ და მღვიმეში ჩასვლას განვაგრძობ. მაგრამ ახლა იმის მეტი რაღა დამჩინია. ჩემი თავი ღმერთს მივანდო.

ესა თქვა და დაიჩოქა, ჩუმაღ მოკლე ლოცვა წარმოთქვა. ან ლოცვით ღმერთს საშიში და სრულებით ახალი, არგაგონილი ფათერაკის მშვიდობით დასრულებას ევედრებოდა და მას უკან ხმა-ნაღლა დაიძახა:

— ჰოი, მფლობელო ჩემთა მოქმედებათა, უბედლო დუღსინეა ტობოხელო! თუ ჩემმა ლოცვამ შენამდის მოაღწია, გაფიცებ შენს შეუდარებელ სილამაზეს, ისმინე ჩემი და ამ საშინელ წამში შემწე მექმენი. მე ვაპირებ ჩემთა თვალთა წინ პირდაღებული მღვიმის უფსკრულში ჩავეშვა მხოლოდ იმიტომ, ქვეყანამ გაიგოს, რომ, ვისიც მოწყალობელი შენა ხარ. მისთვის არავითარი ისეთი ფათერაკი არ არსებობს, რომელსაც არ შეეხას და კეთილ ბოლომდის არ მიიყვანოს.

ამას რომ ამბობდა, მღვიმეს მიუახლოვდა, მაგრამ შიგ შესვლა შეუძლებელი იყო, იმიტომ გაძვრომა დასჭირდა და ამისათვის ხმლით ჯაგებს ჩეხვა და მიწვე-მოწვევა დაუწყო. ამ ჩახიხუხით ატე-

ხილმა ხმაურობამ მრავალი ყვაე-ყორანი დააფრთხო და მათი უთვალავი რიცხვი ჯაგებიდან ისეთი გრიალოთ და სისწრაფით გამოფრთხა, რომ დონ კიხოტს დაეტაკა და ისიც ძირს დაეცა. ის რომ ისე ცრუმორწმუნე ყოფილიყო, როგორც რომის კათოლიკე სარწმუნოების კანონები სწამდა, ამ მარცხს ცუდი ამბის მოპასწავებელ ნიშნად ჩათვლიდა და საშინელ მღვიმეში აღარ ჩაემვებოდა.

ზეზე რომ ადგა და ნახა, მღვიმიდან აღარც ყვაევი, აღარც ლამურა და აღარც სხვა რამ ღამის ფრინველი აღარ გამოდიოდა. სანჩოსა და სწავლულ სტუდენტს სთხოვა მღვიმეში ნელ-ნელ ჩაემვვათ. რაინდი რომ თანამგზავრებს თვალიდან მიეფარა, სანჩომ ლოცვა-კურთხევა გააყოლა, თანაც მრავალჯერ პირჯვარი გადასწერა და თქვა:

—ღმერთმა და საფრანგეთის კლდემ, * აგრეთვე გაეტის წმიდა სამებამ გატარონ შენ — მოგზაური რაინდობის დიდებაე, სახელო და ყვაევილო! იარე, მსოფლიოს უპირველესო მებრძოლო, ფოლადის გულო, რკინის მკლავო! მშვიდობით გატაროსმცა უთვალმა და ამ ქვეყნის სინათლეზე საღსალამათი დაგაბრუნოს. შენ ეს სინათლე უარკყავ, რათა იმ სიბნელეში დამარხულიყავ, რასაც ეძებ.

სწავლულმაც თითქმის ამ სიტყვებით და ლოცვით გააცილა იგი.

დონ კიხოტმა დაიწყო მღვიმეში ჩაშვება და თან ზემოთ მყოფთ უხმობდა, რათა თოკი თანდათან მიეშვათ, და ისინიც ნელ-ნელა უშვებდნენ მას. როდესაც მღვიმის სიღრმიდან რაინდის ძახილი შეწყდა, სანჩომ და სწავლულმა თოკის ჩაშვება შეაყენეს და რაინდის ზევით ამოწვევაც დააპირეს, მაგრამ ნახევარ საათს კიდევ შეიცადეს და მასუკან კი თოკს ამოწვევა დაუწყეს. ჯერ ხანად მეტად მსუბუქად ამოქონდათ, თითქოს ბოლოზე სიმძიმე აღარა ება რაკამაც მზიდველები ფიქრში შეიყვანა — დონ კიხოტი მღვიმეში ხომ არ დარჩაო. ამ ფიქრმა სანჩო ცხარედ აატირა და თოკს საჩქაროდ დაუწყო ზიდვა, რათა თავის ფიქრის სიმაართლეში დარწმუნებულყო. მაგრამ ჩვენმა მგზავრებმა ოთხმოციოდე საეენი რომ ამოსწიეს, მხოლოდ მაშინ იგრძნეს სიმძიმე და მეტისმეტადაც გაიხარეს, ხოლო როდესაც თოკი ათი საეენის სიღრმემდის ამოსწიეს, მაშინ თვითონ დონ კიხოტიც ცხადად დაინახეს. სიხარულით აღტაცებულმა სანჩომ ჩასძახა:

— ამობრძანდით, ამობრძანდით, თქვენო მოწყალეებაე, ჩემო კეთილო ბატონო, ჩვენ უკვე ვეგონა, იმ მღვიმეში დარჩით.

ღონ კიხოტმა არა უპასუხა რა და, როდესაც მთლად ზევით ამოიყვანეს, მაშინ ნახეს, რომ თვალებდახუჭული იყო და ეძინა, მიწაზე დააწვინეს, თოკი შეხსნეს, მაგრამ რაინდს მაინც ეძინა. მაშინ დაუწყეს ნძრევა, გადაბრუნ-გადმობრუნება და ბოლოს, არც ისე ჩქარა, ძლივს გამოაღვიძეს. გაზმორების შემდეგ, როგორც ღრმა ძილისაგან გამოღვიძებულმა ადამიანმა იცის, რაინდმა ჯერ გაკვირვებით აქეთ-იქით ცქერა დაიწყო და რამდენიმე ხანს შემდეგ თითქოს შეშინებულმა დაიძახა:

— ჩემო მეგობარნო, თქვენ მე ისეთ მშვენიერ სანახაობას მომწყვიტეთ, როგორსაც ჯერ არც ერთი მოკვდავის თვალი არ გაუხარებია. ახლა ვხედავ, რომ ამქვეყნიური სიხარული წარმავალია, ვითა აჩრდილი ანუ სიზმარი, და მინდვრის ყვავილივით ჰქნება. ჰოი, უბედურო მონტესინოსო! * ჰოი, მძიმედ დაჭრილო ღურან-დარტე! ჰოი, შავსვიანო ბელერმა! ჰოი, მტირალო გვადიანა! და თქვენცა, უბედურნო ასულნო, ნათელ სვეს მოკლებულნო, რუიდე-რისანო, რომლის წყლები წარმოდგა იმ უხვი ცრემლებით, თქვენთა მშვენიერ თვალთაგან რომ აფრქვიეთ!

სწავლული სტუდენტი და სანჩო დიდი ყურადღებით უსმენდნენ ღონ კიხოტს, ყველა ნათქვამს რომ ისეთი გაკვირვებით ამბობდა, თითქოს ყოველი სიტყვის დაუსრულებელი მწუხარება მის სულს ჰგლეჯსო. თანამგზავრებმა სთხოვეს რაინდს — ეს მისი გამოცანა-სიტყვები აეხსნა და ეამბნა — ჯოჯოხეთში რომ ჩავიდა, რა ნახა.

— თქვენ ამ მღვიმეს ჯოჯოხეთს ეძახით?! — შესძახა ღონ კიხოტმა, — სულაც არა, ჩემო მეგობრებო, იმას ეგ სახელი არ ეკადრება, როგორც ამაში ახლავ დარწმუნდებით.

მაგრამ, ვიდრე მღვიმეში ნახულს უამბობდა, რაინდმა საკმელო რამ მოითხოვა, რადგან ძალიან შიოდა. თხოვნა აუსრულეს, მწვანე მდელიოზე სტუდენტის ვირის თქალთო გაშალეს, ხალთა-გულდა გახსნეს, ჩვენი გმირები გარს შემოუსხდნენ და ერთბაშად კიდევ ისა-დილეს და კიდევ იეახშმეს. სუფრა რომ აალაგეს, ღონ კიხოტმა უთხრა თანამგზავრთ:

— სუფრიდან ნუ ადგებით, ჩემო მეგობრებო. და ყურადღებით მისმინეთ.

ამბავი განსაცვიფრებელი ფათერაკებისა, ფრიად გამბედავმა
 ღონ კიხოტმა მონტესინოსის უძირო მღვიმეში რომ იხილა, და,
 რომლებიც ესოდენ არნახულია და დიდებული, რომ
 ხაფუძველი გვაქვს ისინი ყალბად მივიჩნიოთ.

ნაშუადღევს ოთხი საათი იქნებოდა და, რაკი ცას ღრუბელი
 პქონდა გადაკრული, მზის ქუში რუხ ციაგ სინათლესდა ჰფენდა
 დედამიწას და არც ძალიან აცხუნებდა, ამიტომ ჩრდილქვეშ მოს-
 ვენებულ ღონ კიხოტს დამშვიდებით შეეძლო თავის მსმენელთა-
 თვის ეამბნა ყველაფერი, რაც მონტესინოსის მღვიმეში ნახა, და
 შემდეგნაირად დაიწყო:

— თორმეტი ან სულ ბევრი თოთხმეტი საყენის სიღრმეზე
 ხელმარჯვნივ ამ მღვიმეში შეზნეკილია და იმოდენა ცარიელ ად-
 გილს წარმოადგენს, რომ ერთ ჯორებშებმულ ურემს ზედ თავისუფ-
 ლად მოთავსება შეუძლია. დედამიწის ნაპრალებიდან მკირეოდენი
 სინათლე აღწევს იქამდის და ძლივ-ძლივობით ანათებს იქაურო-
 ბას. ეს ცარიელი ადგილი მაშინ შევნიშნე, როდესაც დიდი ხნის
 თოკით ჩაშვებისაგან მოქანცულობა ვიგრძენ, და გადავწყვიტე ცოტა
 დამესვენა. მაშინ განიშნეთ თოკი აღარ ჩამოგეშვათ, ვიდრე ხელ-
 მგორედ ნიშანს არ მოგცემდით, მაგრამ თქვენ, ალბათ, ჩემი ნიშა-
 ნი არ მოგესმათ. რალას ვიზამდი, ავკეცე თოკი, მრგვალი დასაჯ-
 დომი გავაკეთე, ზედ დავჯექი და ვფიქრობდი, მღვიმის სიღრმე-
 დის როგორღა ჩავსულიყავ, რაკი აღარავინ იყო — თოკი დაეჭირა
 და ისე ჩავშვებულიყავ. ამ ფიქრში რომ შევედი, მკვდარივით და-
 მძინა და უცებ ისეთ მშვენიერ ველზე გამეღვიძა, როგორიც კი
 უხვ ბუნებას შეუძლია შექმნას და აღტაცებული ადამიანის წარმოდ-
 გენას — დახატოს. თვალები გავახილე, მოვისრისე, ვიგრძენ, რომ
 არა მძინავს, ფხიზლად ვარ, და მაინც კიდევ მკერდს და საფეთქ-
 ლებს ვიზელდი, რომ მთლად დავრწმუნებულიყავ, მართლა მე ვი-
 ყავ, თუ ჩემს ალაგს სხვა რამ მოჩვენება დამჯდარიყო. მაგრამ შეგ-
 ნებდა გრძნობა, მსჯელობა, ერთი სიტყვით — ყველაფერი მიმოწ-
 მებდა, რომ სწორედ მე ვიყავ და სწორედ ისე ვიჯექი, როგორც
 აი ახლა აქ ვზივარ. უცბად ვუცქერი — მეფის დიდმშვენიერი სა-
 სასახლე ანუ ციხე-დარბაზია, კედლები თითქოს ძვირფასი, გამჭვირ-
 ვალე ბროლით აქვს ნაშენები; ვხედავ — უზარმაზარი კარი იღება
 და იქიდან ჩემს შემოსაგებებლად მხცოვანი მოხუცი გამოდის, გრძელ
 იისფერ წამოსასხაშში გახვეული; მკერდსა და მხრებზე მოხუცს

მწვანე ატლასის მოსახურავი ბურავს, როგორც კოლეგიათა დამრიგებლები ატარებენ, და თავზედაც შავი ხავერდის პატარა ქუდი ხურავს. მისი თოვლზე უსაბუთაო წვერი წელს ქვევით სცემდა. უიარაღო იყო, ხელში მხოლოდ კრიალოსანი ეჭირა, რომლის მარცვლები კაკალზე უდიდესი იყო, ხოლო ყოველი მეათე მარცვალი სირაქლემას კვერცხს შეედრებოდა. მისი სიარული, დარბაისლური სახე, მისი მკაცრი, პატივისცემის აღმძვრელი გარეგნობა, ყველაფერი ეს გაკვირვებითა და მოხუცისადმი პატივისცემით მავსებდა. მომიახლოვდა, მაგრად მომეხვია, მაკოცა და მითხრა: „დიდი ხანია, დიახ, დიდი ხანია, მამაცო რაინდო დონ კიხოტ ლამანჩელო, ამ განმარტოებულ, მოხიბლულ ალავს მცხოვრებნი თქვენს მოსვლას ველით! გელით, ჰოი, რაინდო, რათა ქვეყანას მოუთხროთ, რაც მონტესინოსის ამ ღრმა მღვიმეშია, სადაც აწ ჩამოხვედით; აქ ჩამოსვლა, ამ ღვაწლის შესრულება მხოლოდ შენს უძლეველ ვაჟკაცობას, შენს შეუდრეკელ თავგანწირვას ჰქონდა ხედრად დანიშნული. წამომყევ, უგანათლებულესო სენიორ, გიჩვენო ჩემი გამკვირვალე სადგურის სასწაულნი, რადგან თვითონ მე ვარ მონტესინოსის საუკუნო ალკაიდი და ამ მღვიმისა და ციხე-დარბაზის სამუდამო, უცვლელი დარაჯი“. რაკი გავიგე, რომ თვითონ მონტესინოსი იყო, ვკითხე — მართალს ამბობენ-მეთქი იქ, დედაშიწაზე, რომ შენი დიდი მეგობარი დურანდარტესათვის პატარა ხანჯლით გული ამოგიჭრია, ის გული მისი მიჯნური ბელერმასათვის წაგიღია, როგორც დურანდარტეს სიკვდილის დროს შენთვის ანდერძად დაუტოვებია-მეთქი? მიპასუხა, ყველა ეგ ნამდვილად მართალია, მაგრამ ჩემი მეგობრის გული არც პატარა ხანჯლით ამოგიჭრია და არც დიდითა, არამედ სადგისივით წვერწამახული, კარგად გალესილი სამკუთხა ბებუთითაო.

— ეგ უთუოდ რამონ დე ოსესის ქარხნიდან იქნებოდა, სევილიელი მეხანჯლისა, — გააწყვეტინა სანჩო.

— არ ვიცი, მაგრამ არა, შეუძლებელია იმ მეხანჯლისა ყოფილიყო, — უთხრა დონ კიხოტმა. — რამონ დე ოსესი ლამის გუშინ ცხოვრობდა, რონსევალის ბრძოლა კი, სადაც ის უბედურება მოხდა, დიდი ხნის ამბავია. მაგრამ წვრილმანებს არათუერი მნიშვნელობა არა აქვს და, ახლა რომ ამბავს გიამბობთ, იმის სიმართლეს და მშვენიერებას ვერ შეცვლის.

— მართალს ბრძანებთ, — უთხრა სწავლულმა. — განაგრძეთ. თქვენო მოწყალეობავ, ბატონო დონ კიხოტო, თქვენი ამბავი, მე მას დიდი სიამოვნებით ვისმენ.

— მეც სწორედ ძმავე სიამოვნებით გიამბობთ, — უპასუხა დონ

ციხობმა. — მე უკვე გითხარით. — განაგრძო მან, — რომ დარბაისელმა მონტესინოსმა ბროლის ციხე-დარბაზში წამიყვანა, სადაც ქვემო სართულში, საკმაოდ გრილ დარბაზში საოცარი ხელოვნების მარმარილოს ტაგრუცი იღვა და იმ ტაგრუცზე მთლად გაშოტილი რაინდი იწვა, მაგრამ იაშმისა კი არა, ან მარმარილოსი, და ან კიდევ ბრინჯაოსი, როგორადაც საფლავებზე ასეთ ძეგლებს შეხვდებით ხოლმე, არამედ ის რაინდი ნამდვილი ძელისა და ხორცისა იყო. მისი მარჯვენა ხელი (მსხვილკუნთებიანი და ბალნიანი, — როგორც დიდი ღონის მაჩვენებელი) ზედ გულზე ედო და, ვიდრე ვკითხავდი რასმეს, მონტესინოსმა ნახა რა, რომ ცხედარს დიდი გაოცებით ვუცქეროდი, თვითონ მითხრა: „აი აქა ძევს ჩემი მეგობარი ღურანდარტე, თავისი დროის რაინდებისა და მიჯნურთა სიქადული და დიდება. ეს და ამასთან მეც და სხვა ბევრი რაინდი და ბანოვანი მოხიბლული და მოჯადოებული ვყავართ აქ ფრანგ ჯაღოქარს მერლინს, როგორც ამბობენ, თვითონ ეშმაკის შვილს. მე კი ვფიქრობ, თუმცა იგი სწორედ ეშმაკის შთამომავალი არ არის, მაინც ზოგ შემთხვევაში ეშმაკსაც გადააქარბებს. რად და რისთვის მოგვაჯადოვა? ამას დრო გამოაჩენს და ეს დროც, როგორც ვფიქრობ, შორს არ არის. მაგრამ მე ეს ღურანდარტე უფრო მეტად მაკვირვებს. მე ვიცი, ისე კარგად ვიცი, როგორც ის — დღეა ახლა თუ ღამე, — რომ ჩემს ხელზე მოკვდა, რომ ამის მკვდარი მკერდიდან გული მე ამოვგლიჯე, ნამდვილად ორი გირვანქის წონა იქნებოდა იმიტომ, რომ, როგორც ბუნებისმეტყველნი ამტკიცებენ, ადამიანის გული იმდენად მძიმეა, რამდენადაც მისი პატრონი მამაციყო. ახლა ჩემთვის მიუწევდომელია: როგორ არის, რომ ჩემს ხელზე მომკვდარი რაინდი დროდადრო ჩივის და ისე მძიმედ ამოიოხრებს ხოლმე, თითქოს ისევე ცოცხალი იყოს?“ მონტესინოსმა რომ ეს თქვა, უბედურმა ღურანდარტემ მაღალი ხმით დაიგმინა და ჩაილაპარაკა:

— მონტესინოსო, ძმაო კეთილო,
ჩემი გულწრფელი თხოვნა ეს არის,
როს თვალთა ჩემთა გადაეფინოს
შავი სიკვდილის შავი ზეწარი,
მაშინ ქალბატონს ჩემსას, ბელერმას,
დე, მიუტანეთ ეს ჩემი გული,
გაქრილ მკერდიდან სატევრის წვერით
ანდა ბებუთით ამოღებული.

„ეს რომ დარბაისელმა მონტესინოსმა გაიგონა, უბედურის წინ დაიჩოქა და უთხრა:

„მე მე უკვე დიდი ხანია ავასრულე, ჰოი, ჩემო ძვირფასო ბი-
 ძაშვილო, სენიორ ღურანდარტე, და როგორც იმ თქვენი დაღუპ-
 ვის ბედშავ დღეს მიბრძანეთ, ისე მოვიქცევი: გული მთლად ამო-
 გიღეთ და ისე კარგად, რომ მკერდში ერთი ბეწო მისი ნაწილიც
 კი არ დამიტოვებია, ბაღ-მაქმანის ხელსახოცით სუფთად გავწმინ-
 დე და საჩქაროდ საფრანგეთს გავექანე; ჯერ კი მიწაში ჩაგასვე-
 ნეთ იმდენი ცრემლის ფრქვევით, რომ თქვენს მკერდში ჩხრეკის
 დროს გასისხლიანებული ხელების დასაბანად საკმარისი იქნებოდა.
 ამ ნათქვამის დასადასტურებლად, ჩემო საყვარელო ბიძაშვილო,
 იმასაც გეტყვით, რომ რონსეველს შემდეგ პირველ სოფელშივე
 მისვლისას თქვენს გულს ცოტა მარილი მოვაყარე, რომ სუნი არ
 დასცემოდა, და, თუ ახალთახალს ვერ მივეუტანდი, გამხმარი მაინც
 მირთმეოდა ბელერმას თვალებს. ის ქალი, თქვენ, მე, თქვენი სა-
 ქურველმტვირთველი გვადიანა, ღუენია რუიდერი მისი შვიდი ასუ-
 ლით და ორი დისწულით და მრავალი თქვენი მეგობარი და ნაც-
 ნობი, აქ ბრძენ მერლინს მოჯადოებული ვყავართ. თუმცა მრავ-
 ლი წელიწადია მას აქეთ და ხუთასმა წელიწადმაც განვლო, მა-
 ინც ჩვენგანი არავინ არ მომკვდარა; მარტო რუიდერი, მისი ასუ-
 ლები და დისწულები დაგვაკლდა; ისინი ისე დაუცხრომლად სტი-
 როდნენ, რომ მერლინს შეებრალა და რამდენიც იყვნენ, იმდენ ტბად
 აქცია, — ახლა რომ ცოცხლების ქვეყანაში და ლამაზის მახრაში
 რუიდერის ტბები ეწოდებათ. შვიდი მათგანი ესპანეთის მეფეს
 ეკუთვნის, ხოლო ორი ტბა — რაინდთა უწმიდეს ორდენს, იოანე
 ნათლისმცემლის ორდენად წოდებულს. თქვენი საქურველმტვირ-
 თველი გვადიანა * თქვენი უბედურების გლოვისაგან ახლა მდინარედ
 არის გადაქცეული და იმ მდინარეს მისი სახელი ჰქვია. როდესაც
 დედამიწაზე ავიდა და ცა დაინახა, თქვენი მოშორებით ისეთი
 მწუხარება შეუდგა, დარდისაგან ისევ მიწის გულში ჩაიმალა. მაგ-
 რამ, რადგან თავისი ბუნებითი დენის შეცვლა ვერ შეიძლო, ამი-
 ტომ დროდადრო ზევით, მიწაზე ადის და იქ ეჩვენება, სადაც მას
 შხე და ხალხი ხედავს. მე რომ ტბები მოვიხსენიე, ისინი შიგ თავის
 წყალს ასხამენ, ამით და სხვა წყლების მასთან შერთვით იგი დიდ
 და ფაშფაშ მდინარედ პორტუგალიაში შედის. მაგრამ, სადაც ეს
 მდინარე მიმდინარეობს, ყველგან დაფიქრებული და დაღონებუ-
 ლია, არა ზრუნავს ძვირფასი და გემრიელი თევზებით თავი მოი-
 წონოს, უგემურ და ტლანქ თევზებს აჩენს და ვერ შეედრება
 ოქროვან მდინარე ტახოს. რასაც ახლა გეუბნები, ჰოი, ჩემო ბი-
 ძაშვილო და ძმაო, მე კვლავაც მიტქვამს თქვენთვის. მაგრამ თქვენ
 ღრმად მისახეობთ, იმიტომ ვამბობ, იქნება ან არ გესმით, ან

იქნება ჩემი ნათქვამი არა გჯერათ და ყველაფერი ეს, ღმერთია. მოწამე, მეტისმეტად მამწუხარებს. ახლა ახალ ამბავს გეტყვით და ეს ამბავი თუ თქვენ ტანჯვას არ შეგიმსუბუქებთ, არც არაერთიარ შემთხვევაში მისი დამძიმება არ შეუძლია. იცოდეთ თქვენს წინ (თვალი გაახილეთ და დაინახავთ) ის დიდი რაინდი დგას, რომელზედაც ბრძენი მეტრინი წინასწარმეტყველებდა, სწორედ ის, დონ კიხოტ ლამანჩელი, სწორედ ის-მეთქი, ვამბობ, რომელმაც უმეტესი წარმატებით, ვიდრე წარსულ საუკუნეებში იყო, აწ დავიწყებული მოგზაური რაინდობის წოდება გააცოცხლა და, შესაძლოა, მისი შემწეობით აგვეხსნას მოჯადოება, ვინაიდან დიადნი საქმენი დიდი ადამიანების წილად არიან დანიშნულნი“. — „თუნდ ეგეც არ იყო, — ძლივს გასაგონი ჩურჩულით წარმოთქვა ბედკრულმა ღურანდარტემ, — თუნდაც მაგისთანა რამ არ მოხდეს, ჰოი, ჩემო ბიძაშვილო, — მაშინ მხოლოდ გეტყვი შენ — წაგებას ნუ იდარდებ, მოითმინე და კვლავ ქალღლები აურიე!“ ესა თქვა, მეორე გვერდზე გადაბრუნდა, და კრინტი აღარ დაუძრავს. ამ დროს ხვამალალი ტირილი და გოდება მოისმა, ღრმა ოხვრა და კენესით აყოლებული. თავი იქითკენ მივიღე და ბროლის კედლიდან მეორე დარბაზისაკენ მიმავალი პროცესია დავინახე: ორი რიგობა მშვენიერი ქალწული ქალებისაგან შემდგარი. მათ მძიმე შავები ეცვათ და თავზე ოსმალური ჩაღმები ეხურათ. უკან ქალი მისდევდა — (ქალი უნდა ყოფილიყო, რადგან ამას მისი მორთულობა და გოროზი წარმოსადგომა აჩვენებდა), — ისიც აგრეთვე შავებში იყო და თეთრი პირბადე ჰქონდა ჩამოფარებული, ისეთი განიერი და გრძელი, რომ ბოლოები მიწას ეხებოდნენ. იმასაც თავზე ჩაღმა ეხურა. მაგრამ სხვა ქალებისაზე ორჯერ მაღალი. წარბები გადაჭიმული ჰქონდა. პირის ნაპობი განიერი, ტუჩები კი ფერწასმული, ცხვირი ოდნავ გაქყლებილს უგავდა; კბილები — იშვიათად რომ გამოიჩენდა — მეჩხრად ესხა და უსწორმასწორო, თუმცა ფერად გაფცქვნილი ნუშივით თეთრი იყო. ხელში წმინდა ტილოს ხელსახოცი ეჭირა და იმ ხელსახოცში — რამდენადაც კი შემეძლო დამენახა — გული ჰქონდა გახვეული. ისე გამხმარი და მოკრუნჩხული, რომ მუმიას ემსგავსებოდა. მონტესინოსმა მითხრა: ეს ქალები — ყველანი ღურანდარტესი და ბელერმას მოახლეები არიან და თავიანთ ბატონებთან ერთად მოჯადოებულნი. ხოლო ის ქალი, ხელსახოცში გახვეული გული რომ ეჭირა — თვითონ ბელერმა არისო. კვირაში ოთხჯერ იგი თავისი სეფექალებით ასეთ სვლას მართავსო და ისინიც ვალობენ, ანუ ნამდვილად რომ ვთქვა. დასაფლავების გოდებას მოსთქვამენ ჩემი ბიძაშვილის ნეშტსა და უბედურ გულზედაო. თუ

ულამაზოდ გეჩვენათ. ანუ ისეთ ლამაზად მაინც ვერა, როგორც მას სახელი ჰქონდა განთქმული, ამის მიზეზი ის ცუდი დღეები და კიდევ ცუდი ღამეებია, რა დღეებსა და ღამეებსაც თავის მოჯადოებაში ატარებს. ეს ამოშავებულ თვალეზე ემჩნევა და სახის დაავადებული ფერიდან ჩანს. ეს სახის სიყვითლე და თვალების ძირში ჩაშავება დედაკაცების ბუნებითი თვიური შეუძლებლობისაგან კი არ არის, რადგან ბევრი წელიწადიც არის გასული, რომ მას ეს შეუძლებლობა აღარა სჭირს და მის კარებსაც აღარ მიახლოებია, არამედ ტანჯვისაგან. თავის გულში რომ ზრდის იმ მეორე გულის გამო, რომელიც მის მესხიერებას უახლოებს თავისი მიჯნურის უბედურ სევს. ეს რომ არ იყოს, ვეჭვობ, სილამაზით, სინარჩარით და ჰკუთთ ცნობილი დულსინეა ტობოსელი, ყველა აქაურ ადგილებში და თითქმის მთელ ქვეყნიერებაზე დიდებული, შეიძლება მას დასდარებოდა.

„გთხოვთ, სენიორ მონტესინოსო, — ვუთხარი მე მაშინ, — აქ დავსვით წერტილი! როგორც რიგია, ისე შეუდარებლად განაგრძეთ თქვენი ამბავი, ხომ იცით ყოველგვარი შედარება არასასიამოვნოა და საძულველი, მაშ, რა საჭიროა ვინმე ვისმე შევადაროთ. უბედლო დულსინეა ტობოსელი ის არის, რაც არის, ხოლო დონა ბელერმა იგივეა, რაც არის და ყოფილა, — და ამით გავათავოთ“. ამაზე მან მიპასუხა: „სენიორ დონ კიხოტო, თქვენო მოწყალეებავ, მაპატიეთ, რადგან ვაღიარებ, რომ შეეცდი და ცუდად ვთქვი — დულსინეა ტობოსელი, ვეჭვობ, დონა ბელერმას დაედაროს-მეთქი. რაკი ჩემთვის საკმაო იყო მივხვედრილიყავ — არ ვიცი კი — რა ნიშნებით, — რომ თქვენ, თქვენო მოწყალეებავ. მისი რაინდი ხართ, ენა უნდა დამემოკლებინა და იგი არავისთან შემედარებინა და, მაინცდამაინც თუ შედარება იქნებოდა, ისეე ზეცას თუ შევადარებდი მას“. დიდი მონტესინოსის ამ ბოდიშით დავკმაყოფილდი და ჩემი გულიც იმ შერყევისაგან დამიმშვიდდა, რა შერყევაც იმან დამმართა, რომ ჩემი სენიორა დულსინეა ბელერმას შეადარეს.

— მე ისიც მიკვირს, თქვენო მოწყალეებავ, — უთხრა სანჩომ, — რომ იმ ბებრუხუნას მუცელზე არ შეახტით, გვერდები მუშტებით არ ჩაუმტვრიეთ და უკანასკნელ ღერამდის წვერი არ დააწიწკნეთ.

— არა, მეგობარო სანჩო, — მიუგო დონ კიხოტმა, — ჩემთვის საკადრისი არ იყო ეგრე მოვექცეოდი. მოხუცებს პატივი უნდა ვცეთ, მაშინაც კი, თუნდაც რაინდები არ იყვნენ, და მოხუცი რაინდები ხომ უფრო მეტი პატივისცემის ღირსნი არიან, მეტადრე მოჯადოებულნი. კარგად ვიცი, რომ ჩვენ ურთიერთ შორის გამართული სიტყვა-პასუხისა ერთიმეორის მოვალენი არ დავრჩით...

— ერთი ეს მიბრძანეთ, თქვენო მოწყალეებავ, სენიორ რაინდო, — ჰკითხა სწავლულმა, — ასე ცოტა ხანში როგორ მოასწარიტ, რომ იმ ქვესკნელში მაგდენი რამ ნახეთ, მოისმინეთ, ჰკითხეთ და უპასუხეთ?

— განა რამდენ ხანს დავრჩი იქ? — ჰკითხა დონ კიხოტმა.

— ერთ საათზე ცოტა მეტს, — უპასუხა სანჩომ.

— ეგ შეუძლებელია, — შეესიტყვა რაინდი, — რადგან ჩემს იქ ყოფნაში სამჯერ დაღამდა და სამჯერ გათენდა, ისე, რომ ჩემი ანგარიშით იმ შორეულ და ჩვენ თვალთაგან ფარულ ადგილებში სამ დღეს დავრჩი.

— ჩემი ბატონი იქნება არც კი ცდებოდეს, — თქვა სანჩომ. — რადგან, რაც იმ მღვიმეში მოუხდა, ყველა ჯადოქრობით ხდებოდა; რაც ჩვენ ერთი საათი გვეგონია, შესაძლოა იქ სამი დღე და სამი ღამე იყო.

— სწორედ ეგრეც უნდა იყოს, — მიუგო დონ კიხოტმა.

— თქვენო მოწყალეებავ, სენიორ, სჭამეთ რამე იქ? — ჰკითხა სწავლულმა.

— ერთი ლუკმაც არ ჩასულა ჩემს პირში და კამის სურვილი ფიქრადაც არ მომსვლია, — მიუგო დონ კიხოტმა.

— ერთი მითხარით, მოხიბლულნი და მოჯადოებულნი თუ სჭამენ რასმეს? — ჩაეკითხა სწავლული.

— არა, ისინი არავითარ საკმელს არ სჭამენ, — მიუგო რაინდმა, — ბუნებრივ მოთხოვნილებებსაც არ იკმაყოფილებენ, თუმცა კი ზოგიერთები ფიქრობენ, წვერი, თმა და ფრჩხილები ეზრდებათო.

— იქნებ, სენიორ, მოხიბლულებს სულ სძინავთ? — ჰკითხა სანჩომ.

— არასოდეს, — უთხრა დონ კიხოტმა, — სამ დღე და ღამეს ვიყავ მათთან და არც მე და არც იმათ ერთ წამსაც თვალი არ მოგვიხუჭია.

— აჰ სწორედ ჩვენი ანდაზა ზედ გამოკრილია, — თქვა სანჩომ— „მითხარ, ვის იცნობ, და გეტყვი, რაცა ხარო“. თქვენი მოწყალეება მოხიბლულებთან იყო, რომელნიც არცა სჭამენ და არც სძინავთ. მაშ, რაღა არის საკვირველი, რომ, ვიდრე იმათ. საზოგადოებაში იყავით, თქვენც არ მოგშვივებოდეთ და ძილიც არ მოგსვლოდეთ. მაგრამ, მაპატიეთ, თქვენო მოწყალეებავ ჩემო სენიორ, რომ, რაც აქ ილაპარაკეთ, ღმერთმა (კინაღამ ვთქვი — ეშმაკმა-მეთქი) მრისხნოს, თუ ერთი სიტყვა მაინც მჯეროდეს.

— როგორ თუ არა გჯერათ? — შეუძახა სწავლულმა სტუდენტ-

მა, — ნუთუ სენიორ დონ კიხოტი ცრუობს? ამას რომ სიცრუის თქმა კიდეც სდომებოდა, იმდენი დრო არ ექნებოდა, რომ მთელი მილიონი სიცრუე შეეთხზა და მოეგონებინა.

— მე იმას როდი ვფიქრობ, ვითომ ჩემი ბატონი სცრუობდეს, — უპასუხა სანჩომ.

— და თუ მაგას არა. მაშ, რას ფიქრობ? — ჰკითხა დონ კიხოტმა.

— მე ვფიქრობ, — მიუგო სანჩომ, — რომ ის მერლინი, ან ის ჯადოქარი, რომელთაც მთელი ის ხროვა მოხიბლეს, თითქოს გენახოთ და იქ, მიწის ქვეშ, მათთან გელაპარაკოთ, იმათი ნათქვამი აბლაუბდით გაგეტყნოთ თავი და აქ მათი აბლაუბდა გვიამბეთ და კიდეცა ბევრი დაგრჩათ საამბობი.

— ყველა ეგ შესაძლოა ყოფილიყო, სანჩო, — მიუგო დონ კიხოტმა, — მაგრამ მაგგვარი არაფერი ყოფილა, რადგან, რაც ვითხარით, ყველა ჩემი თვალთ ვნახე და ჩემი ხელით შევეხე. მაშინ რაღას იტყვი, როდესაც იმ უამრავ ღირსშესანიშნავ საგნებსა და უცნაურ სასწაულებს შორის, რაც მონტესინოსმა გადმომცა და ახლა გიამბობთ (დაწვრილებით კი მოცლილ დროს გეტყვი, როდესაც მოგზაურობას დავადგებით, რადგან ახლა მათი თქმა უადგილოდ მიმაჩნია), მონტესინოსმა სამი გლეხის ქალი დამანახვა, მშვენიერ მწვანე ველზე რომ თიკნებივით ატროკებული დაბტოდნენ. ერთში უბადლო დუღსინეა ტობოსელი ვიცანი და ისინიც ის გლეხის ქალები იყვნენ, მას რომ ახლდნენ, ტობოსოდან გამოსულებმა რომ კიდეც ველაპარაკეთ. მონტესინოსს ვკითხე: იმ გლეხის ქალებს იცნობ-მეთქი? მან მიპასუხა, არ ვიცნობო, მაგრამ ფიქრობ, უთუოდ ვინმე თვალსაჩინო მოხიბლული მანდილოსნები უნდა იყვნენო, ამ ველზე რამდენიმე დღის წინათ გაჩდნენო და, რომ არ გამკვირვებოდა, მითხრა, იმ მღვიმეში მრავალი სხვა მანდილოსანი იმყოფება წარსულსა და აწმყო დროში სხვადასხვა უცნაური სახით მოხიბლულიო. იმათ შორის იდგა დედოფალი ჯინევრა და იმისი დუენია, სწორედ ისა, რომლის ხელიდან მიიღო თასით ღვინო ლანსელოტმა.

ბრიტანეთით ჩამოსულმა.

სანჩომ რომ თავისი ბატონის ასეთი ლაპარაკი მოისმინა, შიში მიეცა, თვითონაც ჰკუთახე არ შემცდარიყო, ანუ სიცილით არ მომკვდარიყო, რადგან იცოდა—დუღსინეა ტობოსელის მოხიბვლა როგორ მოხდა და ამ მოხიბვლის მოქმედი და შესაიდუმლე მარტოდ-

მარტო თვითონ იყო! ამიტომ სავსებით დარწმუნდა, მისი ბატონი თავის ჭკუაზე რომ აღარ იყო და დანამდვილებით სიგიჟის გზას დადგომოდა. და ასე დარწმუნებულმა უთხრა:

— თქვენო მოწყალეებავ, ჩემო ძვირფასო ბატონო! ცუდ გარემოებაში და კიდევ უფრო ცუდ დროსა და უბედურ საათში ჩახვედით ძირს იმ სხვა ქვეყანაში და უბედურ საათზე შესვლით იქ სენიორ მონტესინოსს, რომელმაც თქვენი თავი სრულებით გამოცვლილი დაგიბრუნა. აქ თქვენი მოწყალეობა სრულ ჭკუაზე იყავით, როგორც ღმერთმა გაგაჩინათ, ბრძნულ სიტყვებს გვეუბნებოდით, ყოველ ნაბიჯზე რჩევას გვაძლევდით, ახლა კი ისეთ მოჩმახულ და სულელურ აბდაუბდას გვიყვებით, რომ უარესის წარმოდგენა ადამიანს არ შეუძლია.

— სანჩო, — უთხრა ღონ კიხობმა, — რადგან კარგად გიცნობ, ამიტომ შენს სიტყვებს ყურადღებას როდი ვაქცევ.

— ისე, როგორც მე თქვენი მოწყალეობის სიტყვებს, — უპასუხა სანჩომ, — თუნდაც მცემოთ და მომკლათ კიდევ იმ სიტყვების გამო, რაც ვითხარით და კიდევაც გეტყვით, თუ თქვენი ნათქვამი არ შეასწორეთ, ან არ შეცვალეთ. მაგრამ ერთი ეს მიბრძანეთ, თქვენო მოწყალეებავ: ახლა, როდესაც ჩვენს შორის მშვიდობიანობაა, როგორ და რითი იცანით ჩვენი სენიორა ქალბატონი და, თუ იმას დაელაპარაკეთ, რა ვითხრათ და რა გიპასუხათ?

— იმითი ვიცან, — მიუგო ღონ კიხობმა, — რომ სწორედ ის კაბა ეცვა, რაც იმ დილას ემოსა, როდესაც ის მაჩვენე. — დაველაპარაკე, მაგრამ ერთი სიტყვაც არ მიპასუხა, მიტრიალდა და ისე ჩქარა გაიქცა, რომ, მგონია, მშვილდით გასროლილი ისარიც ვერ მიეწეოდა. მინდოდა — გამოვდგომოდი, მაგრამ მონტესინოსმა შემაჩერა და მითხრა: მისი უკან გადევნება ტყუილი დროს დაკარგვა იქნებოდა, და მასთანაც დრო ახლოვდებოდა მღვიმე დამეტოვებინა. მონტესინოსმა დაუმატა, რომ თავის დროზე შემატყობინებს, როგორ და რით შევიძლებ მოხიბელიდან დავიხსნა ის ბელერმა, დურანდარტე და ყველა დანარჩენი იმ ქვესკნელში მყოფი მოჯადოებული. მაგრამ ყველაზე მეტად ის გამიხდა დარდად, რომ, როდესაც მონტესინოსი მოჯადოების გაუქმებაზე მელაპარაკებოდა, ბედკრული დულსინეას ერთ-ერთი ამხანაგი ქალი უჩინრად მომიახლოვდა და თვალცრემლიანმა რაღაც აღლევებული ხმით, ნაწყვეტ-ნაწყვეტად, ჩურჩულით მითხრა: „ჩემი ქალბატონი დულსინეა ტობოსელი ხელებს გიკოცნით, გთხოვთ აცნობოთ, როგორ მშვიდობით ბრძანდებით, და ბეჭითად გემუდარებათ, აი, ხელში რომ მიჭირავს, ამ ახალთახალი კანიფასის კაბის გირაოში ექვსიოდე ანუ,

რამდენიც ჯიბეში მოგეპოვებათ, იმდენი რეალი ასესხოთ, და პატროსან სიტყვას გაძღვეთ, რაც კი შეიძლება, ჩქარა გადავიხდით“. ასეთმა მომართვამ გამაკვირვა და კიდეც ამრია. მონტესინოსს მივუბრუნდი და ვკითხე: „სენიორ მონტესინოსო! განა შესაძლებელია, რომ აქ მოხიბლული გამოჩენილი პირები გაჭირვებას ითმენენ?“ ამაზე მან მიასახა: „დამიჯერეთ, თქვენო მოწყალეზე რაინდო დონ კიხოტ ლამანჩელო, რასაც გაჭირვება ჰქვია, ყველგან შეხვდებით, ყველაზე ვრცელდება, ყველას მიაგნებს. არც მოხიბლულებს ინდობს. და თუ სენიორა დულსინეა ტობოსელი ექვს რეალს გთხოვთ საიმედო გირაოთი, თხოვნა აუსრულეთ, რადგან მეტისმეტ გაჭირვებაში ყოფილა“. „არავეითარ გირაოს არ ვიღებ, — მივეუგე მე მონტესინოსს. — მაგრამ მისი თხოვნის საყვებით აღსრულებაც არ შემიძლია, რადგან ჯიბეში სულ ოთხი რეალი მიგდია“. ავიღე ის ოთხი რეალი (სანჩო, ხომ გახსოვს, სწორედ ის ფული, სამი დღის წინათ გზაზე გლახებისათვის საჩუქრად რომ გამოგართვი), ქალს მივეცი და ასე ვუთხარი: „გადაეცი, ჩემო ტურფავ, თქვენს სენიორას, რომ მისი გაჭირვებული მდგომარეობა გულის სიღრმემდის მაწუხებს, და ნეტამც ფუგერი * ვიყო, რომ მისთვის მეშველა. გთხოვთ, გადასცეთ, რომ მე არ ძალმიძს და არც უნდა ვგრძნობდე ჩემს თავს საოსალამათად და დამშვიდებულად, როდესაც მის მზერას და მის გონიერ საუბარს მოკლებული ვარ, და რაც კი შეიძლება ბეჯითად ვემუდარები მის მოწყალეზას, ეგებ კეთილინებოს — ვეახლო, რათა სალამი მივართვა მისგან ტყვექმნილმა და მოგზურობით დაქანცულმა მისმა რაინდმა. აგრეთვე უთხარით, როდესაც მას ყველაზე ნაკლებად ექნება მოლოდინი, იგი გაიგებს, რომ მე ფიცი მიმიცია და შემითქვამს, როგორც მანტუის მარკიზმა მისცა. როდესაც თავისი ძმისწული ბალდუინი მთებში მომაკვდავი იპოვა, მის მკვლელზე შური ეძია, დაიფიცა: სუფრაზე პური არ ეჭამა... და კიდეც რალაც-რალაცები, ვიდრე მის მკვლელს სამაგიეროს არ გადაუხდოდა, — როგორც იმან, მეც ისე დაეფიცებ: სუფრაზე პური აღარა ვჭამო. არსად შევისვენო, ქვეყნის შეიდივე ნაწილი დავიარო უფრო დიდი მეცადინეობით, ვიდრე ინფანტმა დონ პედრო პორტუგალელმა * ეს ჩაიდინა, — მინამ ჩემი მიჯნური ქალის — დულსინეას მოხიბვლას არ გავაუქმებ.“ „თქვენ მაგაზე მეტი სამსახურის გაწევის მოვალე ხართ ჩემი სენიორასათვის“. მომიგო დულსინეას გამოგზავნილმა გოგომ, — ოთხი რეალი გამომართვა და იმის მაგიერ, რომ მუხლმოყრით მადლობა ეთქვა, თითქმის საყენზე მალლა შეხტა და თვალთაგან გამიქრა.

— წმიდაო ღმერთო! — მალალი ხმით დაიძახა სანჩომ, — ნუთუ

წესაძლოა ქვეყანაზე ისეთი რამ მოხდეს, რომ ჯადოქრებსა და მოჯადოებულებს იმოდენა ძალა მისცეს, რომ ჩემი ბატონის გონიერება ამგვარ წარამარა სისულელედ აქციოს! ოჰ, სენიორ, თქვენო მოწყალება! ღვთის სახელით გთხოვთ, თქვენს თავზე იფიქროთ, თქვენი პატივისთვის შესაფერ გონებაზე მოხვიდეთ და იმ სისულელისა ნურათფერი გჯერათ, ეგრე რომ მოშალა და მოაღუნა თქვენი გონება.

— სანჩო, ვიცი, რომ მაგას ჩემი სიყვარულით მეუბნები, — უთხრა დონ კიხოტმა, — მაგრამ, რადგან შენ ქვეყნის საქმეების გამოცდილება არა გაქვს, ამიტომაც ყველა უჩვეულებრივო მოვლენა შეუძლებლად მიგაჩნია, მაგრამ მოვა დრო, როგორც უკვე გითხარი, ბევრ სხვა რამეს გაიგონებ, იმ მღვიმეში ჩემგან ნახულს, და მაშინ იმასაც დაიჭერებ, რაც ახლა ვთქვი და რაც ყოველგვარ კამათსა და ეჭვს გარეშეა.

თქვი XXIV

სადაც მოთხრობილია ათასი სხვადასხვა ამბავი, იმდენადვე სულელური და მოჩმახული, რამდენადაც საჭირო და აუცილებელია ამ დიდებული ისტორიის სწორად გასაგებად

ვინც ეს ჩინებული ისტორია პირველი მისი დამწერის სიდ ჰამეტ ბენენჰელის დედნიდან გადათარგმნა, ის ამბობს, რომ მონტესინოსის მღვიმის აღწერის თავამდის რომ მივიდა, ხელნაწერის არშიაზე თვითონ ჰამეტის საკუთარი ხელით შემდეგი მინაწერი ნახა:

„ვერაფრით ვერ მივმხვდარვარ და ვერ დამიჭერებია. რომ წინა თავში აღწერილი ამბავი სახელოვან დონ კიხოტს მართლა შემთხვევოდეს, იმიტომ რომ აქამდის მისი ისტორია მართლა მომხდარი ამბის მსგავსი იყო; მღვიმეში მომხდარი შემთხვევა კი ყველა ჰუმანიტეტის გარეშეა და არასგზით არ შემიძლია ვირწმუნო იგი და ვიფიქრო, ვითომც დონ კიხოტმა იცრუა? რა საფიქრელია? დონ კიხოტმა — თავისი დროის რაინდებში ყველაზე მეტად მართლისმოყვარემ და პატიოსანმა? — შეუძლებელია. ერთადერთ სიტყვას — სიცრუეს მაშინაც არ იტყოდა, ისრებით გასაგმირად რომ თავს დასდგომოდნენ; ამასთანაც ისე მოკლე ხანში ამდენ შეუძლებელ საქმეს როგორ მოიგონებდა? ბრალს ნუ დამდებენ იმაში, რომ მონტესინოსის მღვიმის ამბავი ყალბსა ჰგავს, როგორც იყო,

ისე ვწერ, მართალია თუ არა, არ ვადასტურებ. დაე, თვითონ გონიერმა მკითხველმა ისე განსაჯოს, როგორც ჰკუა გაუჭრის, მე კი მეტს ვერაფერს დავუმატებ და არც არაფერი შემიძლია. — ამას კი ამბობენ, სიკვდილის წინ ღონ კიხოტს მონტესინოსის მღვიმეში ნახული სასწაულები უარუყვია და ვითომც უთქვამს: ის ამბავი იმიტომ შეევხზე, რომ ჩემს წიგნებში წაკითხულ ამბებს ძალიან უხდებოდაო“. ამ სიტყვების შემდეგ ბენენჰელი ასე განაგრძობს თხრობას:

სანჩოს კადნიერება სწავლულს ისევე უკვირდა, როგორც ღონ კიხოტის მოთმინება, და იფიქრა, ალბათ ღონ კიხოტი დუღსინეას (თუმცა მოჯადოებულის) ნახვით არის ნასიამოვნები და სანჩოს ამდენს ამიტომ უთმენსო, — თორემ ასეთი კადნიერებისათვის ხომ გვერდების ჩალეწვამდის მოკითხვის ღირსიაო. სტუდენტს მართლაც მოეჩვენა, რომ სანჩო თავის ბატონს ცოტა თავხედურად ექცეოდა. სწავლულმა ღონ კიხოტს მიმართა და უთხრა:

— სენიორ ღონ კიხოტ ლამანჩელო, მე თქვენთან გატარებულ დღეს საუკეთესოდ მოხმარებულად ვთვლი, ვთვლი, რადგან იმ დროს ოთხი რამ მოვიპოვე: პირველი — თქვენი მოწყალება გავიცან, რაც ჩემთვის დიდი ბედნიერებაა; მეორე — გავიგე. რას შეიცავს მონტესინოსის მღვიმე და როგორ მოხდა გვადიანისა და რუიდერის ტბების გარდაქმნანი, — ეს ჩემი თხზულებისათვის; ახლა რომ ვწერ, — ჩემი „ეს სანჩო თის ოვიდიუსის სათვის“ ძვირფასი მონაპოვარია; მესამე — სათამაშო ქაღალდების სიძველე აღმოვაჩინე: როგორც რაინდ ღურანდარტეს სიტყვიდან ჩანს, მონტესინოსს რომ უთხრა: ითმინე და ქაღალდები აურიეო. ყოველ შემთხვევაში სათამაშო ქაღალდები კარლოს დიდის დროს უკვე სცნობიან. სიტყვას: ქაღალდები აურიე — ღურანდარტე მოხიბლულობის დროს ვერ გაიგონებდა, ეს სიტყვა მან, უეჭველია, საფრანგეთში გაიგონა დიდი იმპერატორი კარლოსის ეპოქაში, რა ეპოქაშიაც მას უცხოვრია; ეს აღმოჩენა ჩემთვის მეტად დიდაა. როგორც მასალა. ჩემგან განზრახული მეორე წიგნისთვის გამოსადეგი: „ქვალად ნივთთა სიძველეზე ვერგოლიუს პოლიდორეს წიგნის დამატება“. იგი თავის წიგნში სათამაშო ქაღალდების შემოწმების დროზე არაფერს ამბობს. ახლა მე აღვნიშნავ ამ დროს და მოწმედ ისეთ სანდო პირს მოვიყვან, როგორიც რაინდი ღურანდარტეა. დასასრულ. მეოთხე — მდინარე გვადიანას აქამდის ყველასათვის უცნობი სათავე აღმოვაჩინე.

— ეგ ყველა მართალი ბრძანებაა, თქვენო მოწყალებავე, — მიუგო ღონ კიხოტმა, — მაგრამ გთხოვთ, ერთი ეს მითხარით, თქვენი

წაგნის დაბეჭდვის ნება რომ მიიღოთ, რაც შეეძლება, — იმის მიძღვნას ვის უპირებთ?

— განა ესპანეთში ცოტანი არიან წარჩინებული სენიორები და გრანდები, რომ წიგნის მიძღვნა შეიძლებოდეს? — მიუგო სწავლულმა.

— არცთუ ისე ბევრნი არიან, — უთხრა დონ კიხოტმა, — და არც იმიტომ. რომ ღირსნი არ არიან, არამედ იმიტომ, რომ მთხზველის მოვალენი არ შეიქმნან, ამ ძღვნის მიღებაზე უარს ამბობენ. ერთი დიდებული ვიცი, ყველას მაგივრობა შეუძლია შეასრულოს, მაგრამ, რომ შემეძლოს, რასაც მაზე ვფიქრობ, ყველაფერი ვთქვა, ამით ბევრი დიდსულოვანი ადამიანის გულში შურს აღვძრავდი, მაგრამ ეს სათქმელი სხვა მოხერხებულ დროსთვის დავტოვოთ. ახლა კი იმაზე ვიფიქროთ, ღამე სად გავათიოთ?

— აქ ახლოს, — მიუგო სწავლულმა, — ერთი განდევნილ სენაკია, უწინ, როგორც ამბობენ, ჯარისკაცად ყოფილა. ახლა კი კარგი ქრისტიანის სახელი აქვს განთქმული; გონიერი და პურმარილიანი კაცია თურმე. იმის სენაკის გვერდზე თვითონ მისივე ხელით პატარა სახლი აქვს აშენებული, მართალია, ძალიან პატარაა, მაგრამ სამი-ოთხი კაცისათვის ღამის გასათევად საკმარისია.

— იმ განდევნილს ქათმები ხომ არა ჰყავს? — ჰკითხა სანჩომ.

— ცოტაა ისეთი განდევნილი, რომ ქათმები არა ჰყავდეს, — მიუგო დონ კიხოტმა. — ახლანდელი განდევნილები თავიანთ წინაპრებს არა ჰგვანან, ეგვიპტის უდაბნოში საცხონებლად გასულებს, სახურავად რომ პალმის ხის ფოთლებს ხმარობდნენ და საზრდოდ ხის ფესვებსა. არც კი იფიქროთ, ვითომც მე ძველ განდევნილებს ქებით რომ ვიხსენებ, ამით ახლებს უპატივცემულობას ვუცხადებდე. არა, მე იმას ვამბობ, რომ ახლანდელ დროში ისინი არც ისე სასტიკ და ყარბულ ცხოვრებას ეწევიან, როგორც ეს უწინ იყო. მაინც ერთი განდევნილი მეორეზე ცუდი არაა. ყველანი კარგები არიან. მე ასე ვფიქრობ და ვიტყვი: რომ ჩვენს დროში, როდესაც ყველაფერი უკულმა ზდება, ფარისეველი, კეთილ კაცად თავის მომჩვენებელი, დიდსა და აშკარა ცოდვილზე უკეთესია.

ამ საუბრის დროს ჩვენმა მგზავრებმა ვილაც კაცი დაინახეს, მათკენ სირბილით მომავალი, წინ შუბებითა და ლახტებით დატვირთულ ჯორს მოერეკებოდა; ის დონ კიხოტს და მის თანამგზავრებს მიესალმა და თავის გზას გაუდგა.

— გამიგონე, კეთილო კაცო, — უთხრა მას დონ კიხოტმა, — პატარა ხანს შესდექ; მე მგონია, შენ უფრო ჩქარა მიდიხარ, ვიდრე შენს ჯორს სურს.

— გაჩერება არ შემიძლია, სენიორ! — უპასუხა უცნობმა. — რად-
გან ყველა ეს იარაღი ხვალ საქმეში უნდა იყოს. გამოყენებულ.
თვითონვე ხელავთ, რომ დროს დაკარგვა არ შემიძლია, ამიტომ
მშვიდობით ბრძანდებოდეთ. მაგრამ, თუ გინდათ იცოდეთ, ეს იარა-
ღი რისთვის არის საჭირო, იმ ფუნდუკში მობრძანდით, განდგეი-
ლის სენაკის ახლოს რომ დგას, იქ ღამეს გავათევ და, თუ თქვენც
იქითკენ მიბრძანდებით, ერთმანეთს შევხვდებით და ისეთ ახირე-
ბულ ამბავს მოგიყვებით, რომ სწორედ საკვირველებაა. ახლა კიდევ
მშვიდობით.

ამ სიტყვაზე ისე მაგრად დაჰკრა ჯორს და ისეთი სირბილით
მოჰკურცხლა, რომ დონ კიხოტს აღარ დასცალდა ეკითხა, თუ რა
ახირებულნი ამბები უნდა მოეთხრო. მაგრამ ბუნებით მეტად ცნო-
ბისმოყვარე იყო და ახალი ამბების გაგონება ძალიანაც ეხალი-
სებოდა, ამიტომ გადაწყვიტა განდგეილის სენაკისათვის გვერდი
აეხიკათ და პირდაპირ ფუნდუკისკენ დასდგომოდნენ გზას, თუმ-
ცა სწავლული სწორედ განდგეილთან ღამის გათევას ამჯობინებდა.

ასეც მოიქცნენ: ცხენებზე შესხდნენ, პირდაპირი გზით ფუნ-
დუკისაკენ გაემართნენ და საღამო უკვე მის კარს მიაღწენენ. სწავ-
ლულმა მაინც სთხოვა დონ კიხოტს. განდგეილთან შეველოთ და
ცოტა ღვინო გადაეკრათ. ეს რომ სანჩომ გაიგონა, თავისი ვირი
მაშინვე სენაკისკენ მოატრიალა და დონ კიხოტი და სწავლულიც
იმას მიჰყვნენ. სანჩო ბედზე განდგეილი შინ არ დაუხვდათ, შინ
ერთი მორჩილი დედაკაცი იყო და, როდესაც ძვირფასიანი ღვინო
მოსთხოვეს, პასუხად მიიღეს, მამა განდგეილს ღვინო არა აქვს, თუ
გწყურიათ, წყალს დიდი სიამოვნებით მოგართმევთ.

— გზაზე იმდენი ჰაა, რომ უთქვენოდაც ვიშოვიდით წყალს, —
უპასუხა გულნაწყენმა სანჩომ. — რა ნუგბარი რამით გვმასპინძლო-
ბენ! ჰაი, გიდი. სადა ხარ ახლა, ქამჩოს ქორწილი! — დაიძახა მან, —
სადა ხარ ახლა, დონ დიედოს სახლო? კიდევაც ბევრჯერ მომა-
გონდებით!

სენაკი დასტოვეს და ფუნდუკისაკენ გაეშურნენ. განდგეილის
სენაკს ცოტას რომ გასცდნენ, დონ კიხოტმა მათ წინ მიმავალი ერთი
ყმაწვილი ბიჭი დაინახა და ჩქარაც მიეწია მას. ამ ბიჭს დამ-
ნა მხარზე ჯოხივით გაედო და ზედ პატარა ბოხჩა დაეკიდა, რო-
მელშიც. ალბათ, რამდენიმე საცვალი, შარვალი და პატარა წამო-
სასხამი ჰქონდა გახვეული. ტანზე ხავერდის მოკლე ქურთუკი ეცვა,
ატლასებით ჩაქსული, და ამ ჩაქსულებში პერანგი მოუჩანდა. ფეხ-
ზე გრძელყელიანი პბრეშუმის წინდები და დედაქალაქელთა ყაი-
დაზე ოთხკუთხეზიერიანი ფეხსაცმელები ეცვა. თვრამეტი თუ ცხრა-

მეტი წლისა იქნებოდა, მხიარულად მიდიოდა და გზის მოწყენილობას სეგიდილიას * სიმღერით იქარვებდა.

როცა ჩვენი მგზავრები მას წამოეწივნენ, ის ამთავრებდა ერთ-ერთ სიმღერას, რომელიც სწავლულმა დაიხსომა; აი რა იყო ნათქვამი იმ სიმღერაში:

ომში მაგზავნის სილატაკე ავი და კრული.

შინ დავრჩებოდი, რომ მეშოვნა მე სადმე ფული.

— ძალიან მსუბუქად გაცვიათ მგზავრობისათვის, თქვენო მოწყალეებავ, — უთხრა დონ კიხობმა, როდესაც დაუპირდაპირდა. — სად მიხვალთ? გვითხარით, თუ ძნელი არ იქნება.

ამაზე ყმაწვილმა მიუგო:

— მსუბუქად იმიტომ მაცვია, რომ ცხელა და თან ჯიბეც ცარიელი მაქვს, საომრად მივდივარ.

— რომ ცხელა, ამის წინააღმდეგ ვერას ვიტყვი, — უბასუხა დონ კიხობმა. — ხოლო ჯიბე რომ ცარიელი გაქვთ, ეს კი ჩემთვის გაუგებარია.

— სენიორ, — მიუგო ჭაბუკმა, — ამ ბოხჩაში ხავერდის შარვალი მაქვს, ქურთუკი კი ზედ მაცვია; შარვალი რომ გზაში გავაფუჭო, ქალაქში რით შევიდე? საყიდლად კი ფული არა მაქვს. ამიტომაც, ძალიან რომ არ დამცხეს, როგორც მხედავთ, ასე მივემგზავრები; მივდივარ, რომ ერთ რომელიმე ქვეითს რაზმში ჯარისკაცად შევიდე. აქედან რომ თვრამეტი მილის მანძილზე დგას. ის რაზმი როგორც ისმის, კართახენას მიდის და იქ ხომალდზე დაგვსხამენ, იქამდის ღვთის მადლით ტანისამოსი არ დამჭირდება; ჯარში კიდევ იმიტომ შევიდივარ, რომ ლაშქრობაში მეფის სამსახური მიჩვენია მის რომელიმე ძუნწ და ლატაკ კარისკაცთან სამსახურსა.

— თქვენმა მოწყალეებამ, ალბათ, უკანასკნელ ადგილზე ყოფნისას რაიმე ჯილდო მიიღო? — ჰკითხა სწავლულმა.

— ეჰ, მე რომ ვინმე ესპანელი გრანდისა ან სხვა დიდუცის კარს ცოტაოდენი მემსახურა, — ამოოხვრით თქვა ჭაბუკმა, — ახლა ჯილდოც მექნებოდა და დამატებითი ჯამაგირიც. რომელიმე სასახლეში პაჟად სამსახური კარგია, პაჟობიდან უცებ ოფიცრობას გაიკრავ, ან კარგ დამატებით ჯამაგირს, ან ჯილდოს დაიმსახურებ. მე კი, ბეჩავმა, აქა-იქ არარაებსა და ბედისმამიებლებს ვემსახურე. ვინ იცის — სად გაჩენილებს, და ისეთ ჯამაგირს ვიღებდი, მისი ნახევარი საყელოს გასახამებლად არა მყოფნიდა, ან კი ჩვენისთანა საბრალოებმა ფულებისთვის სად ვიფიქროთ, რამე სასწაულთ თუ ჩავევიარდება ხელში, თორემ...

— მაგრამ, ღვთის გულისათვის, მითხარით, მეგობარო, რამ-

დენიმე წელიწადი ხომ გიმსახურია, ერთი ლივრეი მაინც როგორ ვერ დაიმსახურე? — ჰკითხა ღონ კიხოტმა.

— ორიც დავიმსახურე, — მიუგო ჰაბუკმა, — მაგრამ, როგორც მოგეხსენებათ, თქვენო მოწყალეზავ, ადგილიდან როცა გადმოვდევართ, ბატონები ტანისამოსს გვხდიან, სწორედ ისე, როგორ მონასტრიდან გამოსულ მორჩილებს ანაფორას ატოვებინებენ. როცა მათ ბერად აღკვეცა აღარა სურთ და შინ ბრუნდებიან. ხომ იცით, ბატონები თავიანთი თავის მოსაწონად გვაცმევენ ლივრეის.

— აი ნამდვილი საოცარი spilorceria,* როგორც იტალიელები ამბობენ, — თქვა ღონ კიხოტმა. — შენს თავს მიულოცე, ჩემო კარგო, რომ შენი ბატონისათვის თავი დაგინებებია იმ ჩინებული განზრახვით—მხედარი შეიქნე. ქვეყანაზე იმაზე პატიოსნური და სარფიანი სამსახური არა არის რა. როგორც ჯერ ღმერთსა და მერე იარაღით ხელში — მეფეს ემსახურო. ხმალი ადამიანს თუ დიდ სიმდიდრეს არ აძლევს, სამაგიეროდ მეტ პატივსა სძენს, ვიდრე კალამი, რაიცა მე ბევრჯერ უკვე მითქვამს; და თუ მართალია. რომ კალამს ადამიანისათვის მეტი სიმდიდრე მიუცია, ვიდრე ხმალსა. სამაგიეროდ, იარაღი რაღაც სიდიადეს იპყრობს, და ის მხედარი მოიპოვებს სახელსა და დიდებას, რომელიც დაემორჩილება თავის კაპიტანსა და სხვა უფროსებს. ჯარისკაცისათვის ამბრის სუნის ყნოსვას დენტის სუნის ყნოსვა სჯობიაო. ჩემო მეგობარო! თუ სიბერემ იარაღში მყოფს მოვისწროს, თუნდაც დასახიჩრებელი იყო — კოჭლი, კრილობით სავსე, მასთანვე დიდებით მოსილიც იქნები და ვერავეთარი სიღარიბე იმ ელვარებას ვერ დაჩრდილავს. რა ელვარებასაც დიდება მრგფენს, ამასთან ესეც ხომ არის, რომ ჩვენ ღროში მოხუცებულ და დასახიჩრებულ მხედრებზე უკვე ზრუნავენ,* რადგან ფიქრობენ, კაცი იმათ ისე არ უნდა მოექცეს, როგორც მონათმფლობელები ზანგებს ეპყრობიან მონობიდან განთავისუფლების ჟამს, როდესაც უბედური სიბერე ღონეს აცლის ბატონებისათვის სამსახურისას და ულუკმაპუროდ ათავისუფლებენ. მიერეკებიან რა მონებს თავიანთ ერთადერთ თავშესაფრიდან, ან როგორც ამბობენ, ათავისუფლებენ, იმ უბედურთ აგდებენ შიმშილის კლანჭებში და იქიდან კი მხოლოდ სიკვდილიდაა მათი გამომხსნელი. ამის მეტს აღარას გეტყვი და მხოლოდ მოგიწვიე—ცხენს უკან შემომიჭექე—ფუნდუკამდის ერთად მივიდეთ, იქ ერთად ვივახშმოთ და დილით შენს გზას დაადგები: ღმერთიც შევეწიოს ისე ბედნიერად განვლო გზა, როგორიც შენი განზრახვა არის ამის ღირსი.

ყმაწვილმა ცხენს უკან შემოჯდომაზე უარი თქვა, ერთად ვახშ-

მობაზე კი დათანხმდა. ხოლო სანჩო, ამბობენ, ამ დროს დუღუნებდა: „ამ ჩემი ბატონისას ეშმაკი ვერ გაიგებს რასმეს. აბა ვინ დაიჯერებს, რომ სწორედ ის კაცი, რომელიც ახლა ისე ლაპარაკობს, რომ ადამიანი სმენად გადაიქცევა, ამას წინათ ირწმუნებოდა, მონტესინოსის მღვიმეში რაღაც შეუძლებელი ამბები ვნახეო. რას ვიზამ, მოვითმინოთ, დრო ყველაფერს გვაჩვენებს“.

შელამებისას ჩვენი მგზავრები ფუნდუკში მივიდნენ. სანჩოს ძალიან გაუხარდა, რომ ამ ჯერობაზე მისმა ბატონმა ფუნდუკი — ჩვეულებრივ ფუნდუკად მიიღო და არა ციხე-დარბაზად, როგორც უწინ ჩვეულებად ჰქონდა ხოლმე. დონ კიხოტმა შესვლის უმაღლეს ფუნდუკეს შუბ-ლახტებიანი კაცი ჰკითხა. მეფუნდუკემ უპასუხა, თავლაში ჯორს უვლისო.

სწავლულმა და სანჩომ თავიანთი ვიწროები თავლაში წაასხეს, ხოლო როსინანტსაც ბაგაში ყველაზე საუკეთესო ადგილი და საუკეთესო საკვები შესთავაზეს.

თქუი XXV

სადაც აწერილია შემთხვევა ვირის ყროყინის გამო, სასაცილო ფათერაკი თოჯინების თეატრთან და კიდევ მკითხავი მაიმუნის ღირსშესანიშნავი მისნობანი

დონ კიხოტი, როგორც იტყვიან, ეკალზე იჯდა, ისე მოუთმენლად ელოდა გაეგო საკვირველი ამბები, გზაზე შეხვედრილი იარაღის მზიდველი კაცი თქმას რომ შეჰპირდა. გაემართა მასთან თავლაში, იპოვა იგი და სთხოვა, რაღაც უნდა დაგიჯდეს, ახლავე და არა მერე, მიამბე, რასაც წელან დამპირდიო.

იმ კაცმა მიუგო:

— ფეხზედგომელა და აგრე საჩქაროდ ასეთი საკვირველი ამბის გადმოცემა შეუძლებელია. დამაცადეთ, ჯერ ჩემს ჯორს მოვუარო, მერე ისეთ ამბებს მოგითხრობთ, რომ ძნელად დასაჯერებელი და ფრიად გასაოცარი იქნება.

— თუ ჯორის მეტი არა გაბრკოლებს რა, — უთხრა დონ კიხოტმა: — მოიტა, ჯორის მოვლას მეც გიშველი.

იმ წამსვე ბაგის წმენდას და ქერის გაცხრილვას მიჰყო ხელი. ამ შველისათვის გლეხი მზად იყო, თავისი საკვირველებანი დიდი სიამოვნებით ეამბნა, და პატარა ხანს უკან ქვის სკამზე დაჯდა, რაინდი გვერდით მოისვა, მეფუნდუკე. სანჩო, პაუი და სწავლული სტუდენტიც წინ დაუსხდნენ და მათ შემდეგი უამბო:

— უნდა მოგახსენოთ, თქვენო მოწყალებავ, — დაიწყო მან, — რომ ერთ პატარა სოფელში, აქედან ოთხი მილის სიშორეზე, რეხიდორს, * გაუფრთხილებლობით იყო თუ მისი მოახლის გაიძვერობით, ამაზე ლაპარაკი შორს წაგვიყვანდა, ვირი დაეკარგა. რაც კი რამ მის მოსაძებნელად მოახდინა, ყველაფერმა ფუქად ჩაუარა. ორიოდ კვირის უკან ვირის დამკარგავ რეხიდორთან იმავე დღის მეორე რეხიდორი მიდის და ეუბნება: — „ნათლიმამ, სამახარობლო მომეცით, თქვენი ვირი აღმოჩნდა“. — „რატომ არ მოგცემ სამახარობლოს, ნათლიმამ, მაგრამ ეს მინდა ვიცოდე, სად აღმოჩნდა?“, — უთხრა პირველმა რეხიდორმა. — „მთაზე, ტყეში, — მიუგო მეორე რეხიდორმა, — დღეს დილას დავინახე, მაგრამ უკუტრნო, უმოსართათ და ისეთი გამხდარი, რომ ვუცქეროდი, მებრალებოდა; მინდოდა პირდაპირ თქვენთან გამომეგდო, მაგრამ ამ ხანში ისე გაგარეულებულა, დამინახა თუ არა, ფეთიანივით მოჰყურცხლა და შიგ შუაგულ ტყეში შეერია. თუ ისურვებთ და წამომყვებით, ერთად მოვძებნოთ, — უთხრა ვირის მპოვნელმა რეხიდორმა მეორე რეხიდორს, — მაშინ ნება მომეცით, ჩემი ვირი შინ წავიყვანო, და ერთ წამში ისევ უკან დავბრუნდები“. — „დიდად დამავალბებთ და მეც ღმერთი შემეწევა, როგორმე სამაგიეროს გადავიხდით“, — უთხრა ვირის დამკარგავმა რეხიდორმა. აი. სწორედ ისე, როგორც ამ ამბავს მე ვიამბობთ, ამ საქმის მცოდნენი ყველას ასე უამბობენ. მეორე რეხიდორი რომ დაბრუნდა, ორივემ ერთმანეთს ხელი-ხელს გაუყარეს, მთაზე წავიდნენ ტყეში ვირის საძებნელად და არათუ, სადაც პოვნის იმედი ჰქონდათ, იქ ვერ იპოვეს იგი, არამედ ყველგან ეძებეს და ვირი მაინც არსად გამოჩნდა. მაშინ მეორე რეხიდორმა, იმ დილით ვირის მხანველმა. უთხრა თავის ამხანაგს: — „ერთი ხერხი მოვიგონე, იმ ხერხით იმედი მაქვს თქვენს ვირს მივაგნოთ, თუნდაც ამ ტყეში კი არა, ქვესკნელშიც იმალებოდეს. იცით რა? ძალიან ოსტატურად ვიცი ვირივით ყროყინი და თუ ცოტაოდენს თქვენც მიშველით, ჩვენი საქმე გაიჩარხება“. — „ცოტაოდენსო? ისე თქვით განა? — დაიძახა მეორე რეხიდორმა, — მე ისეთს დავიყროყინებ, ნამდვილ ვირსაც გადავაპარბო“. — „ვნახოთ, — უთხრა ამხანაგმა, — და აი საქმე როგორ მოვაწყუოთ: თქვენ მთას იქიდან და მე აქედან დავიწყუოთ ზევით-ზევით, სიარული, ცოტა გავიაროთ და ორივემ ვირივით დავიყროყინოთ, მერე ცოტა წინ წავიდეთ და კიდევ დავიყროყინოთ, სულ ასე ვიაროთ... და, აუცილებელია, ვირიც ხმას მოგვცემს, თუკი ჭერაც კიდევ აქ სადმე არის“. — „მშვენიერი ხერხი მოიგონეთ, ჩემო ნათლიმამ, — მიუგო ვირის პატრონმა, — ეგ ხერხი

სწორედ თქვენისთანა ბრძენი კაცის შესაფერია“. — იმავე წამს რეხილორები ერთმანეთს დაშორდნენ და თავთავის ადგილზე წავიდნენ, ორივემ ერთად დაიყოყინეს და მაშინვე ერთმანეთისკენ გაიქცნენ. ეგონათ — ეს არის ვირი ვიპოვეთო. პირველი რეხილორი რომ თავის ამხანაგს შეეჩხება, ლამის არ იჯერებდა, რომ მისი ამხანაგი იყო და არა ნამდვილი ვირი. — „ნუთუ, ნათლიმამ, ეს ჩემი ვირი არ ყოყინებდა?“ — უთხრა მან. — „მე ვარ, მე, ვირი ნუ გგონიათ“. — ამხანაგები ერთმანეთს არწმუნებდნენ. — „მამ, ღმერთი გამიწყურეს, — უთხრა პირველმა რეხილორმა მეორეს, — თუ ნამდვილი ვირისაგან რითიმე გაირჩეოდეთ. ასეთი გასაოცარი ვირის ყოყინი ჩემს სიცოცხლეში ჯერ არ გამიგონია“, — „არა, ნება მომეცით და პირმოთნეობადაც არ მიიღოთ, ეგ ქება თქვენ უფრო შეგფერით, — მიუგო ამხანაგმა. — მერწმუნეთ თქვენზე უფრო ზედგამოჰკრილია, რადგან, ჩემს გამჩენს ღმერთს ვფიცავ, ქვეყანაზე თვითონ განთქმულ ვირსაც არ ჩამოუყარდებით; უფრო გრძლად და უფრო ხმაძლად ყოყინებთ. თქვენს ყოყინში სიმჰახე სწორედ რომ ზომიერია, ხმის ამაღლებ-დადაბლება შეუღარებელი და, რაც გნებათ, ისა თქვით — მაინც მე ვერ დაგედარებით: პატივი თქვენ და დიდება. მაგ დიდებულ ნიჰსა და უნარში უპირველესობას თქვენ გითმობთ“. — „მით უკეთესი, — უპასუხა რეხილორმა, — რადგან უწინდელზე მომეტებულ პატივს ახლა დავდებ ჩემს თავს; ის მაინც მეცოდინება, რომ მთლად უნიჰო, უტალანტო კაცი არა ვყოფილვარ, ტალანტი კი, როგორც არ უნდა იყოს, მაინც ტალანტია, — ჩემთვის ესეც საკმარისია. მაგრამ, მართალი რომ გითხრათ, თუმცა ვიცოდი ყოყინის ოსტატი ვიყავ, მაინც არ შეგონა, თუ ისე ჩინებულად ვიყოყინებდი, როგორც მარწმუნებთ“. — „ღიახ. — მიუგო მეორე რეხილორმა, — უნდა მოვახსენო თქვენს მოწყალებას, რომ ქვეყანაზე მრავალი საგანგებო ტალანტი სულ უბრალოდ იკარგება, რადგან მისი მოხმარება არ იციან“. — „ჰო, მაგრამ, — მიუგო ამხანაგებმა, — ეს ჩვენი ტალანტები მაშინ თუ გამოდგებიან, როდესაც დღევანდელის მსგავსი განსაკუთრებული შემთხვევა მოხდება. და ახლაც, ვინ იცის, ღმერთმა ჰქნას, ახლა მაინც გამოვიყენოთ“. — ამ ლაპარაკის შემდეგ გაიყარნენ და კიდეც დაიყოყინეს და ასე რამდენჯერმე, ყველა დაყოყინებაზე ერთმანეთს დაკარგულ ვირად თვლიდნენ. ბოლოს, რომ დაინახეს ერთმანეთთან სირბილი ტყუილად რჩებოდათ, გადაწყვიტეს — ერთმანეთი რომ ვირად აღარ მიეღოთ, თითოს მაგიერ ორ-ორჯერ დაეყოყინათ. ასე იარეს, იარეს, მთელი მთა მოიარეს, ბევრი იყოყინეს, მაინც დაკარგული ვირი არსად გამოჩნდა, ნიშანიც კი არსაიდან

მისცა. ან კი რა ნიშანს მისცემდა თურმე, როდესაც ის ბედკრული და საცოდავი საღაღაც ტყეში მგლებისაგან გამოხრული იპოვეს. — „ახლა კი არ მიკვირს, — თქვა ვირის პატრონმა, — რომ ჩემი საბრალო ვირი პასუხს არ მაძლევდა, ცოცხალი კი რომ ყოფილიყო, უეჭველად დაგვიყროყინებდა, თუ არა—მაშ რალა ვირი იქნებოდა; მაინც ჩემი შრომა, ჩემო ნათლიმამ, დაკარგულად არ მიმაჩნია, რადგან ჩემი ვირი თუმცაღა მკვდარი ვიპოვე, მაგივრად თქვენი საკვირველი და მშვენიერი ყროყინი მოვისმინე“. — „მერწმუნეთ, ნათლიმამ, ჩვენ ორნივე ერთნაირად ვღირვართ, — მიუგო მეორე რეხიდორმა; — მღვდელიც სასიამოვნოდ გალობს და არც გუნდი არის ურიგო“. — და ასე დაბრუნდნენ შინ მთლად დახრინწიანებულნი, დაღლილნი და მოწყენილნი, მერე ერთმანეთის ამბავი უამბეს მეზობლებს, მეგობრებს და ნაცნობებს, თუ როგორ კარგად სცოდნიათ ორივეს ყროყინი. ეს ამბავი მეზობელ სოფლამდისაც მივიდა და, რადგან ეშმაკს, საღაღაც კი შეუძლია. შულსა და ჩხუბს თესავს, ამიტომ მან მეზობელი სოფლის ხალხი ასე მომართა, რომ, როცა კი ჩვენთან ვისმეს დაინახავს, მაშინვე ვირივით დაიწყებს ყროყინს; — და ასე მეზობელმა სოფელმა თითქოს ჩვენი სოფლის დაცინვა დაიწყო, რაკი ჩვენი რეხიდორები ისე ჩინებულად ყროყინებდნენ. ამ ამბავში ყველაზე უარესი ის არის, რომ საქმეში ბიჭბუჭები ჩაერივნენ და იქამდის მივიდნენ, იმ სოფლის ხალხს, საღაღაც ვირის ამბავი მოხდა, თითოთ უჩვენებენ, როგორც თეთრებში გარეულ შავ ზანგზე. ჩვენი სოფლის ხალხი, რომელსაც დასცინიან, — მეც, თქვენო მოწყალეებავ, იმ სოფლიდან გახლავართ, — შეიარაღებული გამოდიოდა ხოლმე დამცინავებთან საბრძოლველად და მას ველარაფრით აწყნარებდა. ვერც დარცხვენით, ვერც დაშინებით, ვერც მეფე და ვერც სამსჯავრო. ხვალაც ჩვენი სოფლის ხალხი მეორე სოფლის ხალხთან საბრძოლველად უნდა გამოვიდეს. ის სოფელი ჩვენგან ორი მილის სიშორეზეა და ყველაზე მეტად ის გვაბეზრებს თავს. აი, თქვენო მოწყალეებავ, ეს შუბები და ლახტები სწორედ ჩემი სოფლის ხალხისათვის მიმაქვს და ის საკვირველი ამბავიც ეს გახლავს, წელან რომ მოგახსენეთ — გიამბობთ-მეთქი; თუ თქვენ საკვირველებად არ მიგაჩნიათ, ნურას უკაცრავად, ამის მეტს სხვას ვერას მოგახსენებთ.

თავისი ამბავი კეთილმა გლეხმა ამით დაასრულა და თითქმის იმავე წამს ფუნდუკის კარებში ვიღაც კაცი გამოჩნდა, თავით-ფეხებამდის აქლემის ტყავში ჩამჯდარი, ყველაფერი ტყავისა ეცვა: წინდები, შარვალი, ქურთუკი.

— სენიორ მასპინძლო! — ხმამაღლა დაიძახა მან, — ჩემთვის

ადგილი გაქვს? თან ჩემი მკითხავი მაიმუნი და თოჯინები მყავს და, თუ გნებავთ, ახლავე შემოძლია წარმოგიდგინოთ მელისენდრას. განთავისუფლება.

— ო, ღმერთო ჩემო! — წამოიძახა მეფუნდუკემ.— ეს ხომ სენიორ მავსე * პედროა! მაშ, მხიარულად გავატარებთ ღამეს. მობრბანდით, თქვენი მოწყალეობა!

ღამევიწყდა მეტქვა, რომ მავსე პედროს მარცხენა თვალზე და თითქმის მთელ მარცხენა ლოყაზე მწვანე ქალღაღით რაღაც მალამო ეკრა და შეხვეული ჰქონდა, ალბათ — სახის მარცხენა მხარე სტიკოდა.

— კეთილი იყოს თქვენი მობრძანება, სენიორ მავსე პედრო, — განაგრძო მასპინძელმა. — მაგრამ თქვენს მაიმუნს და თოჯინების თეატრს რატომ ვერ ვხედავ?

— ახლავე მოვა, — მიუგო პედრომ, — დაეწინაურდი — გამეგო — ღამის გასათევი ადგილი გექნებოდათ თუ არა?

— თქვენთვის, ჩემო სენიორ, ადგილს თვითონ ჰერცოგ ალბასაც * წვართმევედი, — უპასუხა მეფუნდუკემ, — მოვიდეს თქვენი მაიმუნი და თეატრი; ბედზე დღეს სტუმრებიცა მყავს. წარმოდგენისა და მაიმუნის ოინებისათვის სიამოვნებით დაგასაჩუქრებენ.

— მით უკეთესი, — თქვა პედრომ, — ძვირფას სტუმრებს შემოძლია ფასიც დაეუკლო, იმასაც ვიკმარებ, ოღონდ ხარჯი ავინაზღაურო, თორემ მეტს არ გამოვუდგები. მაგრამ წავიდე, ჩემები დავაჩქარო.

ამ სიტყვებით იგი ფუნდუკიდან გავიდა. ხოლო ღონ კიხობმა მაშინვე გამოკითხა მეფუნდუკეს, ის მავსე პედრო რა კაცი იყო, რა თეატრი ჰქონდა და რა მაიმუნი ჰყავდა.

— ეს შესანიშნავი თოჯინების თეატრის პატრონია, — მიუგო მეფუნდუკემ, — ამ არაგონიის ლამანჩის მიღამოთა ძველი ნაცნობია. დიდი ხანია ამ ადგილებში დაიარება და სახელოვანი ღონ გაიფეროსისაგან მელისენდრას განთავისუფლებას აჩვენებს. მეტად საყურადღებო წარმოდგენაა! უნდა მოგახსენოთ, ისეთი ჩინებული ამბავია. რომ ასეთის ნახვა ჩვენს მხარეში არაოდეს არ შემხვედრია! ამას გარდა. პედროს თან ერთი ისეთი საკვირველი მაიმუნი დაჰყავს, რომ ძნელი დასაჯერებელია, და მაიმუნებს კი არა, ადამიანებსაც შეშურდებათ მისი ნიჭი. თუ ჰკითხავთ რამეს, ყურადღებით მოგისმენთ, მერე პატრონს მხარზე შეახტება, ყურზე ტუჩებს მიადებს და თქვენს კითხვაზე პასუხს ეუბნება. პატრონი კიდევ თან ისმენს, თან მის ნათქვამს იმეორებს. წარსულს უფრო კარგად იგებს, ვიდრე მომავალს, თუმცა, მართალია, მოხდება ხოლმე, რომ

ტყუილსაც იტყვის, მაგრამ თითქმის მუდამ მართალს ამბობს, თითქოს შიგ ეშმაკი უჯდეს. პასუხის ფასი ორი რეალია, თუ ის, ესე იგი, თუ მის მაგიერ პატრონი იტყვის, რასაც ის ჩასჩურჩულებს. ამბობენ, თავისი მაიმუნის მეოხებით ბლომად ფულები შეიძინაო. ეს მაესე პედრო მე თქვენ მოგახსენოთ, galantuomo-ა, * როგორც იტალიაში იტყვიან ხოლმე, და buon compagno -ა * არხეინად ცხოვრობს, ექვსი კაცის ოდენს ლაპარაკობს, თორმეტის ოდენს ქამს და სვამს და ყველა ამას თავისი ენისა, თეატრისა და მაიმუნის წყალობით ახერხებს.

ამ ლაპარაკზე მაესე პედროც მოვიდა თავისი თეატრით და მაიმუნით დატვირთული ეტლით. მისი შესანიშნავი მაიმუნი დიდი იყო, უკუდო, ქეჩის მსგავსი ბალნიანი უკანალით, თანაც გულკეთილი სახისა ჩანდა. დონ კიხოტმა, მაიმუნი დაინახა თუ არა ჰკითხა:

— აბა მითხარ, ქალბატონო მკითხაეო, che pesce pigliamo? * ჩვენს თავს რა მოხდება? რა ხელობისანი ვართ? პასუხისათვის აი, ორი რეალი.

და მან უბრძანა სანჩოს—გადაეცა ფული მაესე პედროსათვის, მაგრამ მან მაიმუნის მაგივრად უპასუხა და ასე უთხრა:

— სენიორ, ეს ცხოველი მომავალს ვერ მოგიტხრობთ, წარსულისა კი ცოტა რამ იცის, აგრეთვე აწმყოსიც.

— ფუი ეშმაკს, — თქვა სანჩომ, — ერთ გროშსაც არ მივცემ იმაში, მითხრან, თუ რა გადამხდენია თავს. ჩემზე კარგად ვის ეცოდინება, რაც მომსვლია. სულელი უნდა ვიყო, იმაში ფული მივცე, რაც ჩემზე უკეთ არავინ იცის. მაგრამ, თუკი მაიმუნს აწმყოზე მარჩიელობა შეუძლია, ეს სხვა არის. აბა, მაიმუნო, დაიჭი ორი რეალი და მითხარი, ახლა ჩემი მეუღლე ტერესა პანსა რას აკეთებს?

მაესე პედრომ არ აიღო ფული და თქვა:

— ფულს ამ თავით არ ავიღებ; მაიმუნი როცა გიპასუხებთ, მაშინ მომეცი.

ეს რომ თქვა, მხარზე ორჯერ ხელი დაირტყა და იმწამს მაიმუნი ზედ შეახტა, თავისი პატრონის ყურთან დაიხარა და საკვირველი სიჩქარით კბილების კაწკაწი დაიწყო. რამდენიმე წამს აკაწკაწა კბილები და ძირს ჩამოხტა. მაშინ მაესე პედრო მივარდა დონ კიხოტს, წინ დაუჩოქა, მუხლებზე ხელები მოჰხვია და შეკვირდა:

— შენ ფერხთ ვეამბორები, ჰოი დიდებულო, დავიწყებული მოგზაური რაინდობის აღმდგენელო! ვეამბორები მათ იმავე მოწიწებით, რა მოწიწებითაც ჰერკულესის ორ სვეტს ვუყოფდი ამბორს.

პოი, რაინდო, ვისი შესაფერი ქების შესხმაც არავის ძალუძს! პოი, სახელოვანო დონ კიხოტ ლამანჩელო, სუსტთა ხელთამპყრობო, დასაცემთა დამმაგრებელო, დაცემულთა მფარველო და ყოველთა მწუხარეთა ნუგეშო!

ეს რომ დონ კიხოტმა მოისმინა, გაშტერდა, სანჩომ თვალები დააქუცია, მწიგნობარი სტუდენტი გაოცდა, მეფუნდუკე ადგილიდან ველარ დაიძრა; ვირულად მოყროყინე სოფლის გლეხმა პირი დაალო და ყველას ერთაანად თმა ყალყზე დაუდგა. ამასობაში შესანიშნავი თეატრის პატრონი სანჩოს მიუბრუნდა და გულგრილად განაგრძო:

— შენცა, პოი კეთილო სანჩო პანსა, ქვეყანაზე უჩინებულესო საჭურველმტვირთველო უჩინებულესი რაინდისავ, გაიხარე: შენი ცოლი ტერესა პანსა კარგად იმყოფება და ამჟამად სელსა ძენძავს. გვერდზე პირმოტეხილი ღოჭით ღვინო უდგას, თან საქმიანობს და თან ნალვლის გასაქარვებლად იმ ღოქს იწათებს.

— ყველა ეგ შესაძლებელია ეგრეც იყოს, — მიუგო სანჩომ, — რადგან ჩემი ცოლი, უნდა მოგახსენოთ, სწორედ პატიოსანი ადამიანია და, რომ ეჭვიანი არ იყოს, იმ ახმავ ღვეგმირ-ქალ ანდანდონაზედაც * არ გავცვლიდი, ჩემი ბატონი რომ ბრძანებს — ჩინებული და ანგარიშისანი ქალი იყო. ჩემი ტერესა კი არაფერზე უარს არ ეტყვის თავის თავს, თავისი შვილების ქონებასაც არ დაზოგავს.

— ახლა ჩემი რიგია და ვიტყვი, — შეაწყვეტინა დონ კიხოტმა. — ვინც ბევრს კითხულობს და მოგზაურობს, ის ბევრსაც ხედავს და ბევრსაც შეიტყობს. მართლაც, ისეთი ვინ იქნებოდა, დავერწმუნებინე, რომ ქვეყანაზე მკითხავი მაიმუნები იქნებოდნენ, როგორც ამას ჩემი თვალითა ვხედავ, რადგან მე ნამდვილად ის დონ კიხოტ ლამანჩელი ვარ. რომელიც მაგან დაასახელა, თუმცა იქნება მომეტებულადც შემაჭო, მაგრამ, როგორიც უნდა ვიყო, მაინც ზენაარსს ვმადლობ, რომ ჩვილი. შემბრალებელი ხასიათი მომმადლა და განმამზადა — ყველას კეთილ ვუყო, არავისთვის ბოროტი არ ვინდომო.

— მე რომ ფული მქონდეს, — თქვა პაემა, — მეც ვკითხავდი სენიორ მაიმუნს, გზაზე რა შემემთხვეოდა.

— აკი ვთქვი, — მიუგო უკვე ზეზე ამდგარმა და დონ კიხოტის მოშორებით მდგარმა მათე პედრომ, — ჩემმა მაიმუნმა მომავლის გაგება არ იცის-მეთქი. ეს რომ არ იყოს. ფულის უქონლობით არ დაგალონებდი, რადგან მზადა ვარ, პური არსობისა დავიეიწყო, ოღონდ რითიმე ვემსახურო ბატონ რაინდ დონ კიხოტს და

ამიტომაც ამის სიამოვნებისათვის მზადა ვარ თეატრი ყველა ამ ფუნდუკში მყოფთ მუქთად გაჩვენოთ.

ეს რომ მეფუნდუკემ გაიგონა, მეტად გაუხარდა და მანვე პედროს ადგილი უჩვენა, თეატრის დაბინავება სადაც უფრო მოხერხებულად შეეძლო, რაც ერთ წუთში იქნა შესრულებული.

ღონ კიხოტი მაინც როგორღაც მაიმუნის გულთმისნობით მთლად კმაყოფილი არ იყო, რადგან შეუძლებლად მიაჩნდა, რომ ცხოველს წარსული და აწმყო სკოდნოდა, და ვიდრე მანვე პედრო თეატრს აწყობდა, სანჩო თავის კუთხეში გაიხმო და იქ სხვების დაუსწრებლად უთხრა:

— სანჩო, იმ მაიმუნმა დამაფიქრა, იქნებ, მის პატრონს, ამ მანვე პედროს, ეშმაკთან პირობა დაუღვია, რომ ორივემ მღვრიე წყალში თევზი იჭირონ.

— არათუ მღვრიე წყალში, არამედ მთლად ტლაპოშიც, — მიუგო სანჩომ, — თუ თვითონ ეშმაკი აამღვრევს. მაგრამ ეს არის. მანვე პედროს იმ თევზებიდან რა მოგება უნდა ჰქონდეს?

— ჩემი ნათქვამი ვერ გაიგე, სანჩო, — უთხრა ღონ კიხოტმა, — მე ის მინდოდა მეტქვა, რომ, იქნებ, მანვე პედრომ ეშმაკთან დადომეთქი პირობა; ეშმაკი, უეჭველია, მის მაიმუნთანაა დაკავშირებული და იგი ატყობინებს მას ამ ამბებს. მაიმუნიც პასუხს იძლევა. ამაში პედრო ფულებს იღებს, ალბათ, იმ პირობით, რომ, როდესაც გამდიდრდება, მადლობის გადასახდელად ეშმაკს თავის სულს მისცემს. შენ ხომ კარგად იცი, რომ ის. მულამ კაცთა ნათესავის მტერი, ჩვენს სულს როგორ ყოველ ნაბიჯზე სდევნის; ეს მით უფრო დასაჯერებელია, რომ მაიმუნი წარსულისა და აწმყოს ცოდნას სჭერდება მომავალს კი, რაც ეშმაკისათვისაც დაფარულია, ვერ იტყობს. მას შეუძლია მხოლოდ მიხვედრით თქვას ცოტაოდენი რამ მომავალზე და ისიც ძალიან იშვიათად. რა მოხდება, ეს მარტო ერთმა ღმერთმა იცის, რადგან იმისთვის მყობადი არ არსებობს, არამედ ყოველივე აწმყოა. მაშ ჩემთვის, სანჩო, სრულებით ცხადია, რომ იმ მაიმუნში ეშმაკი ლაპარაკობს. მხოლოდ ეს არის უცნაური, ინკვიზიციის წმიდა სამსჯავრო როგორ გაჩუმებულა და ამ კაცს არ შეიპყრობს, რომ გაიგოს, რა ძალით იგებს იმას, თუ რა ყოფილა და რა არის. დარწმუნებული ვარ, მაიმუნი ასტროლოგი არ არის და არც მან და არც მისმა პატრონმა არ იციან იმ ჯადოსნური ფიგურების * დაწყობა, ასტროლოგიურს რომ ეძახიან და ახლა ესპანეთში ისეა გაჩეკვლებული. რომ—ერთი მოახლე, პაეი, ქარგალი. ხარაზი არ მოიპოვება, ასტროლოგიური სურათის დაწყობას და გოროსკოპის * გამოცნობას რომ არ ჩემუ-

ლობდეს—თითქოს ისევე ადვილი იყოს, როგორც მიწიდან ბანქოს ქაღალდის აღება, და თავისი უმეცრებით ამ მეცნიერების საოცარ კეშმარტებას სახელს არ უტეხდეს. ერთ მანდილოსანს ვიცნობდი, რომელმაც ერთ ასტროლოგსა ჰკითხა: ჩემი ოთახის ძაღლი დამაკდება თუ არაო, ლეკვებს თუ დაყრისო და, თუ დაყრის, რამდენი და რა ფერისანი იქნებიანო. იმ ვაჟბატონ ცრუ ასტროლოგმა თავისი გოროსკოპი დახაზა და დაუფიქრებლად მიუგო: შენი ძაღლი დამაკდება, სამი ლეკვი ეყოლებათ — მწვანე, წითელი და ჭრელიო, მაგრამ ერთი პირობით, თუ დილით ან ღამით თერთმეტსა და თორმეტს შუა დამძიბდა, ორშაბათს ან შაბათ ღღესაო. ორიოდ დღის უკან იმ ძაღლმა საკმელო ვერ მოინელა და მოკვდა. ცრუ ასტროლოგს კი ეხტიბარი წაუხდა, როგორც ეს ყველა ასეთ ვაჟბატონს ემართება ხოლმე. ამავე დროს კი იმ სოფელში სახელგანთქმულ ასტროლოგად ითვლებოდა.

— ნეტავ, თქვენო მოწყალეებავ, დაავალოთ მაესე პედროს, — უთხრა სანჩომ, — თავის მაიმუნს ჰკითხოს, მართალია, რაც მონტესინოსის მღვიმეში ნახეთ? საწყენად კი ნუ მიიღებთ და მე ყველა ის თქვენი ნახული სიცრუედ მიმაჩნია; უთუოდ სიზმარში ნახეთ.

— შეიძლება ეგრეც იყოს, — მიუგო დონ კიხოტმა. — სიამოვნებით აღვასრულებ შენს რჩევას; თუმცა კი ამისათვის ცოტაოდენი ცოდვის ჩადენა მომიხდება.

ამ დროს მაესე პედრო მოვიდა და დონ კიხოტს გამოუცხადა, ყველაფერი მზად არისო, და სთხოვა — წარმოდგენა თავისი ყურადღების ღირსი გაეხადა და დასწრებოდა. დონ კიხოტმა იქვე სთხოვა პედროს მაიმუნისთვის ეკითხა: მართალი იყო თუ არა რაც მონტესინოსის მღვიმეში ნახა, სიზმარი იყო ის თუ სინამდვილე, ან იქნებ ორივე, ერთმანეთში არეული.

მაესე პედრო პასუხის უთქმელად მაიმუნის მოსაყვანად წავიდა და, რომ მოიყვანა, თავისი მაიმუნით დონ კიხოტსა და სანჩოს წინ დადგა და თქვა:

— ყურადღებით მოისმინე, სენიორ მაიმუნო, ბატონ რაინდს სურს შეიტყოს — მართალია, რაც „მონტესინოსის“ მღვიმეში ნახა? ეს უთხრა და მაიმუნს თავისებურად ანიშნა. ისიც მხარზე შეახტა და ისე მოაჩვენა თავი, ვითომც ყურში უჩურჩულებდა პედროს. როცა გაათავა, მაესე პედრომ თქვა:

— მაიმუნი ამბობს, რომ მონტესინოსის მღვიმეში ყველა თქვენგან ნახული ნახევარი ტყუილია, ნახევარი კი მართალს ჰგავს. ამის მეტი ამჟამად არაფერი იცის და, თუ ინებებთ და ამაზე კიდევ ჰკითხავთ რასმე დაწერილებით, ყველაფერს მომავალ პარას-

კვეს გიპასუხებთ. ახლა გაგების ძალა დაკარგა, მომავალი პარასკევისათვის კი დაუბრუნდება.

— აკი მოგახსენეთ! — შეჰყვირა სანჩომ, — მართალი გამოველთუ არა, რომ მოგახსენეთ, იმ მღვიმეზე თქვენი ნათქვამის ნახევარი არა მჯერა-მეთქი.

— მაგას მომავალი ამბები გვაჩვენებენ, — მიუგო დონ კიხოტმა, — იმიტომ, რომ დრო ყველაფერს გამოაჩენს, ყველაფერი სინათლეზე გამოაქვს; მიწის გულში დაფარულიც კი ყველას საჩვენებლად ზევით ამოაქვს. ახლა კი წავიდეთ, კეთილი მანესე პედროს წარმოდგენა ვნახოთ, მე მგონია, ის თეატრი ახალ რაღაცას გვაჩვენებს, მეტად საყურადღებოს.

— როგორ თუ ახალ რაღაცას? — დაიძახა პედრომ, — ჩემი თოჯინების თეატრი სამოცდაათ ახალ სანახავს შეიცავს, მოგახსენებთ, თქვენო მოწყალება, ჩემო სენიორ დონ კიხოტო, ქვეყანაზე უკეთესი სანახაობა არ მოიპოვება და *operibus credite, et non verbis*. * ახლა კი დავეშურნეთ, თორემ გვიანდება, სათქმელი, საჩვენებელი და საკეთებელი ბევრი გვაქვს.

დონ კიხოტი და სანჩო პედროს გაჰყვენ თეატრისაკენ, იქ ყველაფერი დაწყობილი იყო და ურიცხვი წვრილი ცვილის სანთლით იყო სასიამოდ გაჩაღებული, რაც ბრჭყვიალა და მშვენიერ სახეს ადებდა მას. რომ შევიდნენ, მანესე პედრო ფარდულს უკან მოთავსდა, რადგან თოჯინებს თვითონ ამოძრავებდა; წინ კიდეც მისი მსახური პატარა ბიჭი დადგა, ხელში მომცრო ჯოხი ეჭირა და იმით მაყურებელს წარმოდგენის ამბავს უხსნიდა: გამოსულ ფიგურებს ასახელებდა. როცა მთელი საზოგადოება შეიკრიბა და თეატრის წინ ფეხზედგომელა დაბინავდა, ხოლო დონ კიხოტი, სანჩო, მწიგნობარი სტუდენტი და პაჟი საპატიო ადგილებზე დასხდნენ, ბიჭმაც დაიწყო ახსნა-განმარტება, ხოლო — სახელდობრ — რისა, ამას მოისმენს, ან დაინახავს ის, ვინც მოუსმენს იმ ბიჭს, ან შემდეგ თავს წაიკითხავს.

|| || || XXVI

ხადაც გრძელდება სასაცილო ფათერაკი თოჯინების თეატრთან და კიდეც მოთხრობილია ჭეშმარიტად საყურადღებო სხვა ამბები

და დღემ და ყველა, ტირიელნიც და ტროადელნიც. * — ესე იგი მე მინდა ვთქვა, როდესაც მაცქერალთა თვალნი

სცენას მიეპყრო და ყურნი მოკარნახის ტუჩებს მიეჯაქვა, როცა ყველა მოუთმენლად ელოდა ბიკის ახსნა-განმარტების დაწყებას. უცებ სცენის უკანიდან წინწილისა, ბობლნისა და ზარბაზნების ხმა გაისმა და ისევ ჩქარა დაჩუმდა, და მაშინ პატარა ბიკმა ხმა აღიმალა და შემდეგი თქვა:

„ეს ქეშმარიტი ისტორია, ახლა რომ, თქვენო მოწყალეებო, თქვენს წინაშე უნდა წარმოსდგეს, სიტყვისაიტყვიტ ამოღებულია ფრანგული ქრონიკებიდან და ესპანური სიმღერებიდან, ყველას რომ პირზე აკერია და ყველა ქუჩაში დიდი და პატარა გაიმღერის. ამ ამბავში გამოხატულია ღონ გაიფეროსისაგან თავისი ცოლის მელისენდრას * განთავისუფლება, მაგრებს რომ ჰყავდათ დატყვევებული ესპანეთის ქალაქ სანსუენში, ასე ეწოდებოდა მაშინ ქალაქ სარაგოსას. შეხედეთ, თქვენო მოწყალეებო, აგერ იქ თვით გაიფეროსი ზის და კოქს თამაშობს, როგორც ეს სიმღერაში არის ნათქვამი:

ზის, კოქს თამაშობს გაიფეროსი,
უკვე არ ახსოვს მას მელისენდრა. *

„აგერ, იქ, ახლა თავგვირგვინოსანი, ხელში კვერთხით რომ შემოვიდა, თვითონ იმპერატორი კარლოს დიდია, საეკვეო მამა ხსენებული მელისენდრასი. მან გაიგო, რომ მისი სიძე უსაქმობაში ჩავარდნილა და დაუდევრად ატარებს დროს, განრისხებული მის გასაიციხავად მოვიდა. შენიშნეთ, რა მკაცრად და მკვახედ ეპყრობა, თითქოს ეს არის — კვერთხს თავ-პირში თხლემსო, და ზოგიერთი აეტორი კიდევ ამბობს, მართლა რამდენიმეჯერ ძალა-ნაც მაგრად დაარტყაო. მას შემდეგ, რაც ღონ გაიფეროსს ბევრ-რამ უთხრა იმის შესახებ, რომ იგი თავს გაიუპატიურებდა, თუ ჰეულღეს ტყვეობიდან არ დაიხსნიდა, მან სიტყვა ასე დააბოლოვა:

მე გითხარი და შენ დაუფიქრდი. *

„აგრეთვე, ყურადღება მიაქციეთ იმას, თქვენო მოწყალეებო, რომ იმპერატორი ზურგს შეაქცევს გაიფეროსს და მარტოდ ტოვებს. ბრანზმორეული ღონ გაიფეროსი განრისხებული მაგიდას და სათამაშო კოჭებს შორს გადაისვრის და მოითხოვს ჩქარა აბჯარი მოუტანონ, ზოლო თავის ბიძაშვილს ღონ როლანდს სთხოვს დურინდანის მახვილი ათხოვოს. მაგრამ ღონ როლანდი მახვილის თხოვებაზე უარს ეუბნება, მაგრამ მის საქმეში საშველად თან გაყოლაზე თანხმდება. ღვაწლმოსილი გაიფეროსი გაბრაზებული ამ წინადადებას უარყოფს და ეტყვის, მარტოკაც შევიძლებ ტყვეობით

დან ჩემი მეუღლის გამოხსნას, თუნდ ქვესკენელშიაც იყოს ჩამალულიო. ამის შემდეგ იგი იარაღს ისხამს და გასამგზავრებლად ემზადება.

„ახლა, ჩემო ბატონებო, თქვენი თვალი კოშკს მიაპყარით, აგერ იქ რომ უნდა გამოჩნდეს. ფიქრობენ, იგი ერთ-ერთი კოშკია სარაგოსის ციხე-დარბაზისა, ახლა ალხაფერიალ წოდებული. იმ კოშკის აივანზე რომ მანდილოსანი გამოდის, თუმცა მავრული ტანისამოსი აცვია, სწორედ ის არის უბადლო მელისენდრა, ავნიდან ხშირად იმ მხარისკენ მაცქერალი, სადაც მისი საფრანგეთია, და ფიქრებით პარიზში გადადის თავის მეუღლესთან და ტყვეობის მწუხარებას იმით იქარავებს.

„ახლა, ერთი ახალი შემთხვევა შენიშნეთ, იქნებ, თქვენო მოწყალებავ, ასეთი რამ ჯერაც არ გენახოთ. იმ მავრსა ხედავთ, ტუჩებზე რომ თითი მიუღვია და ჩუმაღ ფეხის თითებზე სიარულით მელისენდრას ეპარება? უცქირეთ, რარიგად კოცნის ტუჩებში მელისენდრას, მელისენდრა კიღევ როგორ იფურთხება და თავისი თეთრი პერანგის სახელოთი რა გაფაციცებით იწმენდავს ტუჩებს. როგორ ჩივის და რა განრისხებითა და გაცოფებით თავზე მშვენიერ თმას იგლეჯს, თითქოს მისი გაუპატიურების მიზეზი ის იყოს. კიღევ ყურადღება მიაპყარით ტანახოვან მავრს, ტალანში რომ დგას. იგი სანსუენის მეფე მარსილიოა. დაინახა რა მავრის კადნიერება, მიუხედავად იმისა, რომ მისი ბიძაშვილია და ძალიანაც უყვარს, ბრძანებას აძლევს — დაიქირონ, ორასი ჯოხი მიართყან, მერე ქალაქის იმ ქუჩებში გაატარონ, სადაც მისებრ დამნაშავეს ატარებენ, და

წინ პეროლდები მიღიან წყებად,
კვერთხოსანთ რაზმი უკან მიჰყვება.“

„უცქირეთ, ბრძანების ასასრულებლად როგორ უკვე გამოდიან დანაშაულის მოხდენის უმაღლვე, რადგან „ბრალდება“, „მოწმეების დაკითხვა“, „დაპატიმრებით გამოძახება“, როგორც ჩვენ ვიცით, მავრებში არ არის.“

— ბავშვო, ჰეი ბავშვო. თქვენი ამბავი მიუხვევ-მოუხვევლად განაგრძეთ — მაღალი ხმით დაუძახა დონ კიხოტმა, — ამბავი სწორი გზით ატარეთ, გზაჯვარედინებსა და ღობე-ყორეს ნუ ეღებთ, თორემ ქვემარტების მიღწევას ბევრი „პოსა“ და „არას“ დამტკიცება სჭირდება.

სცენის უკანიდან მავსე პედრომაც უთხრა:

— ბიჭო, რაც შენი საქმე არ არის, ნუ ეჩხირები და, რასაც

ეს სენიორი რაინდი გიბრძანებს, ისა ჰქენ, ყველაზე ჰკვიანური შენი მხრივ ეს იქნება; დაწვრილებით ნუ გამოეკიდები ახსნა-განმარტებას, თორემ საცა წვრილია, იქ გაწყდება.

— ბატონი ბრძანდებით, — მიუგო ბიჭმა და განაგრძო: — ეს ფიგურა, ცხენით რომ გამოვიდა, გრძელ და განიერ გასკონურ წამოსასხამში გახვეული, თვითონ დონ გაიფეროსია, იქ კიდეც მისა მეუღლეა. რაკი იმ შეყვარებულ მავრს მისი შეურაცხყოფისათვის სამაგიერო მიეზლო, მხიარული სახით და დამშვიდებული გულით გამოვიდა აივანზე. თავისი მეუღლე ვინმე უცხო მგზავრი ჰკონია და ლაპარაკს დაუწყებს იმ სიტყვებით, როგორც რომანსშია ნათქვამი:

როს საფრანგეთში მიხვალთ, რაინდო,
გთხოვთ — მოიკითხოთ გაიფეროსი.

„მაგრამ აქ მათ ლაპარაკს არ მოვიყვან, რადგან მრავალსიტყვაობა მოსაწყენია. ისიც საკმარისია ვთქვა, რომ დონ გაიფეროსმა წამოსასხამი გაშალა და გამოეცნაურა მელისენდრას. მათი მხიარული მოძრაობა აჩვენებს, რომ ქალმა თავისი ქმარი იცნო. აივნიდან ჩამოდის, რომ საყვარელ ქმარს ცხენზე უკან შემოუჯდეს, მაგრამ, დახე უბედურებას! აივნის რკინის მოაჯირს კაბის ბოლო წამოედო, პაერში დაეკიდა და ძირს ჩამოსვლა ვედარ შეიძლო, მაგრამ მოწყალე ზენა გაპირებებაში არასოდეს არ გეტოვებს; დონ გაიფეროსი, როგორც ხედავთ, მელისენდრას მიუახლოვდება, არ დასდევს, რომ თავის ცოლს შეიძლება ძვირფასი კაბა დაეხეს, მოაჯირს მოგლეჯს, მას ძირს ჩაიყვანს, ერთი თვალის დახამხამებაში ცხენზე მამაკაცურად შემოისვამს და ეტყვის, მაგრად მოხვიოს ხელები მის მკერდზე გადაჯვარედინებით, რადგან ცხენზე ასე ჯდომას სენიორა მელისენდრა ჩვეული არ იყო. გესმით, გაიფეროსის ცხენი სიხარულით როგორ ჰიხივინებს, რომ ასეთი ჩინებული წყვილის ზიდვა ხედა წილად, როგორიც მისი პატრონი და მელისენდრა არიან. ხედავთ, ცხენი მიაბრუნეს, ქალაქს უკვე გასცდნენ და პარიზისაკენ მხიარულად მიაქროლებენ? იარეთ შშვიდობით, მამაცნო და ერთგულნო მიჯნურნო, საღსალამათად დაბრუნდით თქვენს ტურფა სამშობლოში და გზაში ყველა მარცხისაგან ღმერთი იყოს თქვენი მფარველი! დაე, მეგობართა და ნათესავთ კარგამყოფნი და ბედნიერნი გნახონ, დიდხანს და დიდხანს იცოცხლეთ, ვითარცა ნესტორმა, * და იცხოვრეთ თანხმობით, სიუხვით და ბედნიერად“.

ამ ალაგას მავსე პედრომ სიტყვა მეორედ გააწყვეტინა.

— ბიჭო! — დაუყვირა მან, — ღრუბლებისაკენ ნუ მიძვრებო, მიწაზე გაიმაგრე ფეხი. რაში გეჭირვება ეგ გატყლარქული სიტყვები, შიგ რომ აზრი არაფერია.

ყმაწვილმა არაფერი უთხრა და განაგრძო:

„მზვერავეები ხომ არსად გამოილევინან; ისეთი თვალები არსებობენ, რომ ყველაფერს ხედავენ, და ახლაც დაინახეს, მელი-სენდრა აივნიდან რომ ჩამოვიდა და ცხენზე შეჯდა; ეს ამბავი მაშინვე მეფე მარსილიოს შეატყობინეს. მან მსწრაფლ განგაზი დააკრევეინა. აბა, უტკირეთ, მისი ბრძანება როგორ საჩქაროდ აღსრულდა: ქალაქში რა ალიაქოთი ატყდა, რა ხალხის ქედვავა, როგორ ყველა გამოდის და ერთიმეორეს ეხლება, ლამის ერთმანეთი ფეხით გასრისონ, ყველა კოშკსა და მინარეთზე ზარის რეკვავა, მთელი ქალაქი შეიძრა!“

— სულაც არა! — დაიძახა დონ კიხოტმა, — მაესე პედროს მხრივ დიდი შეცდომაა; რადგან მავრებს ზარები არა აქვთ, მარტო წინწილი და დულსაინის მსგავსი საკრავები აქვთ და მათ უკრავენ სანსუენში ზარების რეკვა დიდი სისულელეა.

ეს რომ მაესე პედრომ გაიგონა, ზარების რეკვა შეაყენა და დონ კიხოტს უპასუხა:

— ყურადღებას ნუ მიაპყრობთ, თქვენო მოწყალეებავ სენიორ დონ კიხოტო, წვრილმანს და სისრულეს ნუ მოსძებნით, რადგან მისი პოვნა ძნელია. განა ჩვენს ესპანეთში ათასი კომედია არ გინახავთ, სისულელითა და უარყოფითი ამბებით სავსე, საზოგადოება კი მაინც აღტაცებაში მოუყვანია. პატარავ, შენი საქმე განაგრძე. დაე, რაც უნდათ, ის ილაპარაკონ. ჩემმა ჯიბემ არ იზარალოს, თორემ სხვას არას დავდევ, თუნდაც იმაზე მეტი სისულელე წარმოვიდგინო, რაც მზის სხივებში შავი წერტილებია.

— მართალს ამბობთ, — უთხრა დონ კიხოტმა.

მერე პატარამ განაგრძო:

„უტკირეთ, რა მრავალრიცხოვანი ცხენოსანი გადის ქალაქიდან კათოლიკე ქრისტიანების მღვერად და გესმით, რამდენი ბუკი ააყვირეს, დაფდაფი ააბრაზუნეს, წინწილი და დულსაინი ააწკრიალეს. მშვენიერი ცოლ-ქმრის ბედი შიშსა მგვრის, არ დაიქარონ კი და თავიანთ ცხენის კულზე მიბმულნი უკან არ დააბრუნონ, — რა საშინელება იქნება!“

მის თვალთა წინ რომ ამდენი მავრი დაინახა და მათი იარაღის ჩხრიალი შეესმა, დონ კიხოტმა საჭიროდ სცნო გაქცეულებისთვის შემწეობა აღმოეჩინა, ადგილიდან წამოხტა და საშინელი ხმით დაიღრიალა:

— არავის მივცემ ნებას, რომ ჩემს თვალწინ და ვიდრე ცოცხალი ვარ, ისეთ ჩინებულ და მამაც რაინდს, როგორც ღონ გაიფეროსია, შექირვება მიაყენონ. შესდექ, უმაქნისო ბრბოვი ნუ გაედევნები მათ, თორემ ჩემთან ბრძოლა მოგიხდება.

ესა თქვა და ხმალი იშიშვლა, სცენასთან მივარდა და მავრ-თოჯინების ცხენოსან ჯარს საშინელი გაშმაგებით დაუწყო ჩხვება: ზოგი წააქცია, ზოგი განგმირა, ზოგს თავი მოაგდებინა, ზოგს — ფეხი და რისხვით გატაცებულმა, სხვათა შორის, ისე საშინლად დაიქნია ხმალი, რომ, თუ მაესე პედროს ფიცრებს ქვეშ არ მოესწრო თავის შეყოფა, რაინდი ისე ადვილად გაუჩხვავდა თავს, როგორც ადვილად გააპობდა, მარციპანის ცომისაგან რომ ყოფილიყო გაკეთებული. მაესე პედრო, რაც კი ძალი და ღონე ჰქონდა, უყვიროდა:

— შესდექით, თქვენო მოწყალეებავ, სენიორ ღონ კიხოტო! თუ ღმერთი გწამთ, გონზე მოდით; ყურადღება მიაპყარით, თქვენ რომ ჰკლავთ, ხოცავთ და ამტერვთ, ნამდვილი მავრები არ არიან, მუყაოსაგან გაკეთებული თოჯინებია; მოიფიქრეთ, რომ მე ცოდვილს ჩემს ერთადერთ ქონებას მიფუჭებთ და მიმუსრავთ.

ღონ კიხოტი მანინც ყურს არ უგდებდა და მავრების ლაშქარს საშინელ მუსრს ავლებდა და რამდენიმე წამში თეატრი მთლად გაანადგურა: ყველა მავრი ლუკმა-ლუკმად აქცია, მეფე მარსილიო მძიმედ დაჰკოდა, იმპერატორი კარლოს დიდი თავის გვირგვინიანად ორად გაჩეხა და მთელ მაყურებელ საზოგადოებას თავზარი დასცა. მაიმუნი ბანზე ავარდა, მწიგნობარი სტუდენტი მთლად დაიფანტა, პაეი შეშინდა, თვითონ სანჩოც შიშმა აიტანა (რადგან არასოდეს არ შემთხვევია — როგორც ამ ვაი-ვაგლახის შემდეგ ირწმუნებოდა, — მისი ბატონი ასე გაშმაგებული ენახა). ყველაფერი რომ მიაბტერ-მოამტერია, რაც სცენაზე იყო, ღონ კიხოტი ცოტათი დამშვიდდა.

— ნეტავ ახლა აქ ბრძანდებოდეს, — თქვა მან, — ყველა ის ვაჟბატონი, რომელთაც მოგზაური რაინდები არა სწამთ და ყველანი, ვისაც ის სიკეთე არა სჯერა, რა სიკეთეც რაინდებს ქვეყნისათვის მოაქვთ, განა იმათთვის უნდა მეკითხა: მელისენდრას და ღონ გაიფეროსს რა მოუვიდოდათ, აქ რომ შემთხვევით არ შევსწრებოდი? რა თქმა უნდა: აღსასრულის დღე დაუდგებოდათ. ეს ძალღიმიე მავრები იმ ჩინებულ მიჯნურთ დაიპყრდნენ და საშინელ დღეს დააყენებდნენ. მაშ, გაუმარჯოს მოგზაურ რაინდობას, ქვეყნაზე ყოველსა ზედა უაღრესს.

— გაუმარჯოს კი! — მწუხარე ხმით წამოიძახა მაესე პედრომ, —

ღიას, გაუმარჯოს და მე კი თავი აღარ მეცოცხლება, ისეთ უბედურ მდგომარეობაში ჩავვარდი, რომ ახლა მეფე დონ როდრიგოსავით * შემძლია ვთქვა:

თუ გუშინ ვიყავ ქვეყნის მპყრობელი,
დღეს ერთი კოშკიც არსად მშენია,
რომელიც ჩემად ჩათვლებოდეს.

ნახევარი საათი არ არის, არა, — ნახევარი წამიც არ არის, რაც მე ჩემს თავს მეფეთმეფედ ვთვლიდი, უთვალავი ცხენებით და ძვირფასი მოსართავეებით სავსე მრავალი თავლებისა და სკივრების პატრონად. ახლა კი უპოვარი გლახა ვარ, განადგურებული, სულით დაცემული და, უარეს ყოვლისა, ჩემი მაიმუნიც აღარა მყავს, რადგან, სინდისის ქვეშ რომა ვთქვა, ვიდრე მას ჩემ ხელთ ჩავიგდებდე, ოცჯერ მაინც ოფლი უნდა მედინოს და თვით კბილებიდანაც კი, — და ყველა ეს იმ სულელური გაშმაგების მიზეზით მომივიდა, — ეს სიტყვა მაპატიეთ სენიორ რაინდო, — რომელზეც ამბობენ, ვითომ ობოლთ მფარველობს, დაჩაგრულთ მეობ ეყვის, უქონელთ შემწეობს და სხვა კეთილ საქმეებს სჩადისო. მხოლოდ ჩემზე ჩაიფუშნენ მისი კეთილი ზრახვანი. კურთხეულ იყოს ზენაარსი უზენაეს მის სამეფოში ერთი სიტყვით მწუხარე სახის რაინდს ზვდა წილად ჩემი ფიგურების დასახიჩრება.

მაესე პედროს სიტყვებმა გული აუჩვილეს სანჩოს და მან უთხრა:

— ნუ სტირი, მაესე პედრო, ნუ სწუხარ, თორემ ლამის გული დამიშაშრო. დამერწმუნე, ჩემი ბატონი დონ კიხოტი ისეთი კეთილ-სინდისიერი ქრისტიანია, რომ, რაც ვნება მოგაყენა, ერთიორად ავინაზლაურებს.

— ჩემი ზარალის რაიმე ნაწილი მაინც რომ ამინაზლაუროს სენიორ დონ კიხოტმა დამტვრეულ თოჯინებში, — მიუგო მაესე პედრომ, — მე კმაყოფილი დავრჩები და მისი მოწყალეობაც სინდისს შეიმსუბუქებს, თორემ, ვინც სხვისა ქონებას იჭერს და პატრონს თავისას არ უბრუნებს, ის ვერ ცხონდება.

— ნამდვილ მართალს ამბობ, მაესე პედრო, — უთხრა დონ კიხოტმა, — მაგრამ მაინც არ ვიცი, რა ქონება დაგიჭირე?

— როგორ თუ არ იცი! — შესძახა მაესე პედრომ. — მაშ. ეს ნამტვრევები, აქ რომ შიშველ და უნაყოფო მიწაზე ყრია, ვინ დაამტვრია, თუ არა თქვენმა ძალოვანმა და უძლეველმა ხელმა. ეს ყველა მკვდარი სხეული ვის ეკუთვნოდა, თუ არა მე? რა მაცხოვრებდა, თუ არა ესენი?

— ღიას, — თქვა დონ კიხოტმა, — ახლა მთლად დავრწმუნდი, რაც არა ერთხელ მიფიქრია; ახლა სრულებით ცხადად ვხედავ,

რომ ჩემი მღვწეული ჯადოქრები საგანს ჯერ თავისი სახით მიჩვენებენ და მერე უცებ იმ სახეს აძლევენ, როგორცა სურთ. სენიორებო, გარწმუნებთ, — ყველას მიუბრუნდა და განაგრძო, — ყველა აქ წარმოდგენილი ნამდვილ ამბად მეჩვენა: მელისენდრა, დონ გაიფეროსი, მეფე მარსილიო და იმპერატორი კარლოს დიდი ცოცხალ კარლოსად, მარსილიოდ, დონ გაიფეროსად და მელისენდრად მეჩვენენ, ამიტომაც მომივიდა საშინელი რისხვა და, რადგან ვალდებული ვიყავ — მოგზაური რაინდის მოვალეობა ამესრულებინა, ამიტომ დავეშურე გაქცეულებისათვის მეშველა: ამ პატიოსანი განზრახვის გავლენით ის ჩავიდინე, რაც თქვენი თვალით ნახეთ, და საქმე უკულმა გამოვიდა. ამაში დამნაშავე მე კი არა, ჩემი მტრები ჯადოქრები არიან, მაგრამ, თუმცა ყველა ეს, გიმეორებთ, ჩემი დანაშაული არ არის, მაინც მზადა ვარ ჩემი ჯიბიდან ავუნაზღაურო მათე პედროს, რაც ზარალი მივაყენე. იანგარიშოს, რა ერგება თავის გაფუჭებულ ფიგურებში, და სულ კასტილური ფულით გადავიხდი.

მაესე პედრომ თავი დაუქრა და უთხრა:

— მაგაზე ნაკლებსაც არ მოველოდი შესანიშნავი ლამანჩელი დონ კიხოტის უმაგალითო ქრისტიანული გულკეთილობისაგან, ყველა გვიპირებული და ლატაკი მატანტალის ქეშმარიტი შემწე და მფარველისაგან. ამ სახლის მასპინძელსა და ჩინებულ სანჩოს მკვანდობ ზარალის შეფასებას და მე და თქვენს მოწყალებას შორის შუამავლობას. ამათ შეაფასონ, რა უნდა ღირდეს ჩემი დაჩეხილი ფიგურები.

მასპინძელი და სანჩო ამაზე სიამოვნებით დასთანხმდნენ. მაესე პედრომ მაშინვე იატაკიდან თავმოჭრილი მარსილიო სარაგოსელი აიღო, ყველა იქ მყოფთ დანახვა და თქვა:

— ბატონებო, როგორც ხედავთ, ამ მეფის დაკოწიწება შეუძლებელია. მოკვლისა, სიკვდილისა და ამის სიცოცხლის მოსპობისათვის მე მგონია, თუმცა სხვისა უკეთეს აზრსაც დავემორჩილები — ოთხი და ნახევარი რეალი უნდა მივიღო.

— აგრე იყოს, — მიუგო დონ კიხოტმა. — განაგრძეთ.

— თავიდან ბოლომდის შუაზე გაჩეხილ იმპერატორ კარლოს დიდში, — განაგრძო მაესე პედრომ, იატაკიდან აიღო რა იმპერატორ კარლოს დიდის ორი ნახევარი, — ვფიქრობ, ძვირი არ იქნებოდა ხუთი და ერთი მეოთხედი რეალი მომეთხოვა.

— მე მგონია, არცთუ იაფი იქნებოდა, — შენიშნა სანჩომ.

— არც ძვირია და არცთუ იაფი, — ჩაერია მასპინძელთ, — მაინც მთლიანი ანგარიშისთვის ხუთი რეალი იყოს.

— მთლიანად ხუთი და ერთი მეოთხედი მიეცით მას, — თქვა დონ კიხოტმა. — საქმე ნივთი როდია, საქმე პედროსთვის მიყენებული უსიამოვნებაა, უსიამოვნება კი რეალის მეოთხედებით როდი ფასდება. გთხოვთ — დაუჩქაროთ, რადგან ვახშმის დროა და ძალიან მომშვიდა.

— მშვენიერ მელისენდრაში, ცხვირმოჭრილ და თვალგამოჩიჩქნილში, შეუვაკრებლად ორ რეალსა და თორმეტ მარაველის ვითხოვ, — განაგრძო პედრომ.

— ეშმაკმა იცის, რა იქნებოდა! — დაიძახა დონ კიხოტმა, — ახლა რომ მელისენდრა და მისი მეუღლე საფრანგეთის საზღვართან მაინც არ იყვნენ, იმიტომ, რომ, რა ცხენზედაც ისხდნენ, კი არ მიჰენაობდა, — მიფრინავდა; მაშ, საჭირო არ არის კატა კურდღლად მომყიდოთ და უცხვირო მელისენდრას მირდგენთ მაშინ, როდესაც ნამდვილი მელისენდრა, კარგად რომ ჩაეუყვირდეთ საქმეს, ახლა ქვეშაგებში მწოლარე თავის ქმართან შეექცევა საფრანგეთში. ღმერთმა ყველას უშველოს, თავისი საკუთრება მიიღოს, სენიორ მავსე პედრო, ყველამ სწორი გზით და წმინდა გულით ვიაროთ. ახლა კი განაგრძეთ.

მავსე პედრომ რა დაინახა, რომ რაინდმა ისევ აბდაუბდა ლაპარაკი დაიწყო, შეკამათებას მოერიდა და საჩქაროდ უპასუხა:

— ეს ფიგურა, იქნებ მართლაც, მელისენდრა არ იყოს, არამედ ერთი მისი მოახლეთავანი, მაშ, საკმაო იქნება ამაში სამოცი მარაველის მივიღო.

მელისენდრას რომ მორჩა, მავსე პედრომ ფიგურების შეფასება წინანდებურად განაგრძო. ორმა შუამავალმა შემფასებელმა ორივე მხარის სასიამოვნოდ იმის ფასებს დაუკლო და საქმე იმათ გათავდა, რომ მთელი ზარალი ორმოც და სამ მეოთხედ რეალად შეფასდა. სანჩომ ფული პედროს იქვე გადაუთვალა. მაშინ მავსე პედრომ ორი რეალის დამატება სთხოვა მაიმუნის დასაქერ შრომაში.

— ორი რეალიც მიეცი, სანჩო, — უთხრა დონ კიხოტმა, — მაიმუნის დაჭერისათვის თუ არა, იმის სადღეგრძელოს დასაღვეად მაინც. ორას რეალსაც სიამოვნებით მიეცემდი, ვინც ახლა მეტყოდა, ნამდვილად მეტყოდა. მშვენიერი მელისენდრა და დონ გაიფეროსი საფრანგეთში მშვიდობიანად მივიდნენ და თავიანთ მეგობრებსა და ნათესავებში ბედნიერად ცხოვრობენო.

— ჩემს მაიმუნზე უკეთესად ეგ ვერავის ეცოდინება, — უთხრა მავსე პედრომ, — მაგრამ ახლა, მგონია, ეშმაკმაც ველარ შეიძლოს მისი დაჭერა. ვფიქრობ, შიშმილი და პატრონის სიყვარული აიძულებს ღამით მომნახოს, ასე რომ დილით კვლავ ერთმანეთს ვნახავთ.

ბოლოს და ბოლოს თოჯინებთან მომხდარი ვაი-ვაგლახი მიწყნარდა და მთელმა საზოგადოებამ სრული თანხმობით ღონ კიხოტის ხარჯით ივახშმა, რაინდმა ამ ვახშამზე დიდი გულუხვობა გამოიჩინა. მეორე დღეს შუბ-ლახტებიანი გლეხი ცისკრის ამოსვლამდის წავიდა, ხოლო დილით ადრე პაეი და მწიგნობარი სტუდენტი გამოეთხოვნენ ღონ კიხოტს: ერთი შინ წავიდა და მეორე თავის გზას დაადგა; ღონ კიხოტმა პაუს საგზაოდ ექვსიოდე რეალი აჩუქა. მასე პედროს ხელახლად ღონ კიხოტის შეხვედრა აღარა სურდა, რადგან ძალიან კარგად იცნობდა მას. მზის ამოსვლამდის თავისი თეატრის ნამსხვრეეები მოაგროვა და მაიმუნით ახალი ფათერაკების გზას დაადგა. მეფუნდუე ღონ კიხოტს სულ არ იცნობდა, მისი სისულელე და სიუხვე ერთნაირად აკვირვებდა. სანჩომ თავისი ბატონის ბრძანებით ყველაფერში დამატებით გადაუხადა ფასი და მას უკან რაინდი და საკურველმტვირთველი მეფუნდუეც გამოეთხოვნენ, ასე დილის რვა საათი იქნებოდა, ფუნდუეკიდან გამოვიდნენ და გზას დაადგნენ. ჩვენ კი ჭერჯერობით მათ კვალს ნუ გამოვედევნებით, რადგან ზოგიერთ სხვა ამბებს უნდა შევეხხოთ. რაც ფრიად საჭიროა ამ ჩინებული ისტორიის გასაგებად.

თ ა ვ ი XXVII

სადაც ახსნილია, თუ ვინ იყვნენ მასე პედრო და მისი მაიმუნი, და მოთხრობილია მარცხი, ღონ კიხოტს რომ ვირის ყროყინის გამო მომხდარი ფათერაკის უამს შეემთხვა, რაც მისი ფიქრისა და სურვილის მიხედვით არ დაბოლოვდა

ამ წიგნში აღწერილი შესანიშნავი ამბების მემატთანე, სიღ ჰამეტ ბენენპელი, ამ თავს შემდეგი სიტყვებით იწყებს: „ვფიცავ ვითარცა კათოლიკე ქრისტიანეო“. ამ სიტყვების გამო მთარგმნელი შენიშნავს, რომ, თუ ისტორიკოსი სიღ ჰამეტი — მავრი (ის მართლაც მავრი იყო) ამბობს: ვფიცავ. როგორც კათოლიკეო, — მაშ. ცხადია, ამ სიტყვებით გვპირდება — როგორცა ქრისტიანმა კათოლიკემ, სიმართლე თქვას ღონ კიხოტზე და მეტადრე მასზე, თუ ვინ იყო მასე პედრო და მისი მარჩიელი მაიმუნი, თავისი მისნური ნიჭით მთელ მიდამო-მხარეს რომ აკვირვებდა. მასუკან ამბობს, რომ, ვისაც მისი ისტორიის პირველი ნაწილი წაუკითხავს, უეკველია, ღონ კიხოტისაგან სიერა მორენაში ბორკილებიდან განთავისუფლებულ საკატორლეებში ხინეს პასამონტეს არ დაივიწყებდაო, და იმასაც, თუ ამ სიკეთისათვის იმ გაბოროტებულმა და გათან-

სარებულმა ხალხმა დონ კიხოტს როგორ ურიგოდ გადაუხა-
ლაო. სწორედ იმ ხინეს პასამონტემ, რაინდი რომ ხინესილიო
დე პარაპილიას ეძახდა, როგორც ვიცით, შემდეგ სანჩოს ვირი
მოიპარა და, რადგან პირველ ნაწილში ასოთამწყობთა დაუდევრო-
ბის გამო გამორჩათ იმისი ახსნა-განმარტება, თუ ვინ და როდის
მოიპარა ვირი, ამ ამბავმა ყველას ნება მისცა ავტორისათვის მეხ-
სიერების უქონლობა ესაყვედურნა. ხელახლად გავიხსენოთ, თუ
როგორ იყო ეს საქმე: ხინესმა ვირზე მჭდარ მძინარე სანჩოს
ვირი მოჰპარა და ამ საქმეში სწორედ ის ხერხი მოიხმარა, რა
ხერხითაც ალბრაკის * ალყის შემორტყმის ჟამს ბრუნელომ საკრი-
პანტეს ქვეშიდან ცხენი გამოაცალა. როდის და როგორ იპოვა
სანჩომ თავისი ვირი, ეს უკვე ნამბობია. ხოლო ხინესს, რაკი
მრავალი დანაშაული ჰქონდა ჩადენილი, რაიცა თავის ხელით აქვს
აღწერილი მთელ დიდ წიგნად, და მართლმსაჯულება მას ეძებდა,
ემინოდა არ დაეჭირათ და გადაწყვიტა — არაგონიის სამეფოში გა-
დასულიყო; მარცხენა თვალი აიხვია, თოჯინების თეატრის პატრო-
ნი შეიქნა, რადგან ეს საქმე და „ოინებისა და თვალთმაქცობის“
ხელოვნება კარგად იცოდა. შემდეგ ბერბერიის ტყვეობიდან გან-
თავისუფლებული ქრისტიანებისაგან ერთი მაიმუნიც იყიდა, ასწავ-
ლა, როცა ანიშნებდა, მხარზე შეხტომოდა, ყურზე ცხვირი მიედო
და ვითომ ეჩურჩულებოდა. თეატრი და მაიმუნი რომ გაიჩინა,
როცა რომელიმე სოფელში მივიდოდა, ჯერ ცნობებს მოკრეფდა:
იმ სოფელსა და მიდამოში რა ხდებოდა, ვინ როგორ ცხოვრობდა.
სადმე რამე განსაკუთრებული ხომ არა მომხდარიყო რა და, თუ
მომხდარიყო, სახელდობრ — რა? რაკი გაიგებდა, ყველა ცნობას
დაიხსომებდა, სოფელში ჯერ თავის თეატრს აჩვენებდა, სხვადასხვა
გაცვეთილ, მაგრამ სახალისო წარმოდგენებს ათამაშებდა და წარ-
მოდგენის შემდეგ თავის ნასწავლ მაიმუნს წარსულისა და აწმყოს
გამოცნობას ჰკითხავდა. პასუხში ჩვეულებრივ ორ რეალს ართმე-
და; ხანაც, გარემოების მიხედვით — ნაკლებს და, რადგან ისეთ
ოჯახებში შედიოდა ხოლმე, რა ოჯახების საიდუმლოებაც ცოტა-
ოდნად მაინც გაგებული ჰქონდა, ამიტომ ფულის დაზოგვის გამო,
თუნდაც არაფერი ეკითხათ, მაინც მაიმუნს თავისებურად ანიშნებ-
და ხოლმე და მერე ყველას არწმუნებდა, ესა და ეს მითხრაო, და
რა თქმა უნდა — ისეთ ამბავს ეუბნებოდა, რაც ოჯახში მართლა
მომხდარიყო. ამ ხერხის წყალობით მდაბიო ხალხში დიდი ნდობა
ჰქონდა დამსახურებული, სულ უკან დასდევდნენ და, რადგან თავი
არავის შეუწუხებია იმის გასაგებად, თუ მაიმუნი როგორ შეიძ-
ლებდა ეთქვა რამე, ამიტომ მავსე პედრო გუნებაში მათ გულუბრ-

ყვილობას დასცინოდა კიდეც და მათი ფულებით ჯიბეს ივსებდა. ამ უკანასკნელად, ფუნდუკში რომ მოვიდა, დონ კიხოტი და სანჩო მაშინვე იცნო, მას რად გაუჭირდებოდა, რაინდი, მისი საპურველმტვირთველი და ყველა, ვინც მათ გარს ეხვია, განცვიფრებაში მოეყვანა. ამ ჭერობაზე კი მაინც ძვირად დაუჭდებოდა თავის ხელობა, თუ დონ კიხოტს მეფე მარსილიოსა და მისი ცხენოსანი ჯარის შემუსვრის დროს ხელი ცოტა ძირს დაეჭნია, მაგრამ ამის შესახებ წინა თავში იყო მოთხრობილი. აი ეს არის, რაც კი შეიძლება ითქვას მანამდე პედროსა და მის მაიმუნზე; ახლა კი დონ კიხოტ ლამაზი და ვაჟბურთნდეთ.

როდესაც ის ფუნდუკიდან გავიდა, ებროს ნაპირებისა და მისი მიდამო ადგილების მოვლა განიზრახა, რაკი სარაგოსის ტურნირამდის ჯერ კიდეც ბევრი დრო ჰქონდა თავისუფალი; ამ განზრახვით ორ დღეს იარა და ისეთი არაფერი შეხვედრია, აღწერის ღირსი რომ იყოს. მესამე დღეს ერთ სერზე მიმავალს დაფუძვების ბრახუნი, საყვირის ხმა და თოფების სროლა მოესმა და იფიქრა, ალბათ, ჯარი მოდისო. მისი დანახვაც მოესურვა, როსინანტს ღეზი ჰკრა და საჩქაროდ სერის თავზე მოექცა. მაგრამ ჯარის მაგიერ ქვევით, ველზე, ხალხის გროვა დანახა, ასე, ორასიოდე კაცისა, — ყოველგვარი იარაღით შექურცილნი იყვნენ: მოკლეთარიანი შუბებით, ლახტებით, თოფებით და რამდენიმე მამაკაცი — ფარებითაც. რაინდი ქვევით დაეშვა და გროვასთან ისე ახლოს მივიდა, შეეძლო სხვადასხვაფერის დროშები და ზედ წარწერილებიც. გაერჩია. მისი ყურადღება განსაკუთრებით თეთრი ატლასის დროშამ მიიპყრო; ამ დროშაზე ცოცხლად იყო გამოხატული მოყროყინე, პატარა სარდინული ვირი, მალლათავაწეული, პირდაღებული და ენაგადმოგდებული. მის გარშემო დიდი ასოებით ეს ორი სტრიქონი ეწერა:

ორი ალკალი * ხმაგასაკვირი
ფუქად არ ყვირის, ისე, ვით ვირი.

ეს რომ წაიკითხა, დონ კიხოტი მიხვდა, რომ იქ იმ სოფლის გლეხობა იყო თავმოყრილი, რა სოფლის რეხიდორები ვირივით ყროყინებდნენ.

— სანჩო, — უთხრა მან, — გლეხმა რომ ვირის ამბავი გვიამბო, შეცდომით თქვა, რეხიდორებმა იყროყინესო; ამ წარწერიდან ჩანს, ალკალები ყოფილან, რომ უყროყინიათ.

— იქნებ, მაშინ რეხიდორები იყვნენ და ახლა ალკალები გახდნენ, — მიუგო სანჩომ, — ან კი სულ ერთი არ არის — ალკალ-

დებს უყროყინიათ თუ რეხიდორებს? იყროყინოს კი ვინმემ და რადგან, როგორც რეხიდორს შეუძლია ყროყინი, ისე ალკალდსაც.

მათ მალე გაიგეს, რომ მასხარადადებული სოფლის გლეხები მასხარადამგდებ სოფლის გლეხებთან საბრძოლველად გამოსულიყვნენ. დონ კიხოტს ბევრი აღარ უფიქრია და სანჩოს სამწუხაროდ, რომელსაც რაინდისაგან სხვის საქმეში ჩარევა არ ეამებოდა ხოლმე, გლეხებთან მივიდა, გროვამ გზა მისცა, რაინდი შიგ შეუშვა. რადგან თავისი მომხრე ვინმე მეომარი ეგონა. დონ კიხოტმა მოთარჯი აიწია, ამაყად და თამამად მივიდა დროშასთან, რაზედაც ვირი ეხატა და იქ მას დასის უფროსები შემოეხვივნენ, რადგან თავის სანახაობით ისინიც ისე გააკვირვა, როგორც ყველას აკვირვებდა, ვინც კი ოდესმე პირველად შეხვდებოდა ხოლმე. ყველანი რომ გაოცებულნი და მღუმარენი ყურადღებით უცქეროდნენ, დონ კიხოტმა იფიქრა, ამ საერთო ღუმილით ესარგებლა, და ხმაშაღლა თქვა:

— კეთილო სენიორებო! გთხოვთ სიტყვა არ გამაწყვეტინოთ, ვიდრე თავს არ მოგაბეზრებთ, ან საწყყნად არ დაინახავთ. და თუ ისეთი რამ მოხდეს, მაშინ თქვენგან ერთი ნიშანი საკმარისია, რომ ჩემთა ბაგეთა კლიტე დავადო.

ყველამ ერთხმად სთხოვა ელაპარაკა და სიამოვნებით მოსმენა აღუთქვეს. ეს ნებართვა რომ მიიღო, დონ კიხოტმა განაგრძო:

— ჩემო ბატონებო, კეთილო ხალხნო! მე მოგზაური რაინდი ვარ. ჩემი ხელობაა — ყველას ვუშველო, ვინც კი ჩემს შველას საპიროებს. ამ რამდენიმე დღის წინ გავიგე, უსიამოვნება რომ შეგმთხვევიათ და ის მიზეზიც შევიტყუე. რა მიზეზითაც იარაღისთვის მოგიკიდნიათ ხელი. ბევრჯერ დავფიქრებულვარ თქვენს საქმეზე და იმ დასკვნამდის მივედი, რომ, ბრძოლაში გამოწვევის კანონებს თუ მივხედეთ, თქვენ ძალიან ცდებით. რომ თქვენს თავს შეურაცხყოფილად თვლით. ერთ კაცს, ვინც უნდა იყოს, მთელი სოფლის ან ქალაქის მოსახლეობის წყენა არ შეუძლია. თუ მოლაღატეობა არ დაბრალდა, და ეს იმიტომ, რომ ვის შეუძლია იცოდეს, თუ იმ სოფლისა ან ქალაქის მოსახლეებში, სახელდობრ მოლაღატე ვინ იყო. ამის მაგალითად დონ დიელო ორდონეს დე ლარაზე მიგითითებთ, მთელი ქალაქი სამორა რომ ბრძოლაში გამოიწვია, რადგან არ იცოდა, რომ მარტო ერთმა ველიდო დოლოფოსმა ჩაიდინა დანაშაული, მხოლოდ მან მოჰკლა ღალატით თავისი მეფე. დიელომ ბრძოლაში მთელი ქალაქი გამოიწვია, რათა მათში მომხდარ დანაშაულისათვის ყველა მოქალაქეს პასუხი ეგო: ამგვარად

ყველანი გამოიწვია და სამაგიეროს გადახდის უბედურება ყველას
 თავს უნდა დასტეხოდა. თუმცა, მართალი რომ ვთქვათ, დიდლო
 ამ შემთხვევაში, ცოტა არ იყოს, გატაცებით მოიქცა, რადგან რა-
 რიგი იყო ბრძოლაში გამოსძობა მკვდრებისა, წყლისა, ჰაერისა.
 დაუბადებელი ბავშვებისა და სხვა წელილადობისა. * მაგრამ ამა-
 თავი დავანებოთ, რადგან როდესაც „რისხვა ჯებირს გადა-
 ხეთქს, ენას აღარც მამა ჰყავს, აღარც მეგობარი და არც ლაგამი
 აქვს, რომ დააოკოს“. თუკი ცნობილია, რომ ერთ კაცს არ შეუძლია
 შეურაცხყოფა მიაყენოს მთელ სახელმწიფოს, ოლქს, ქალაქს, მან-
 რას და რესპუბლიკას, მამ ცხადზე ცხადია, რომ თქვენთვის საჭირო
 არ არის ბრძოლაში გამოსვლა იმ წყენის გამო, რაც არა ყოფი-
 ლა. აბა დაფიქრდით — უცნაური არ იქნებოდა, რომ სოფელ ლა
 რელოხას * მცხოვრებთ ყოველ ნაბიჯზე სასიკვდილო ბრძოლა აე-
 ტეხათ მათთვის, ვინც ეს სახელი დაარქვა, ანუ ასევე მოქცეულიყ-
 ვნენ, ვისაც „მექვაბეებს“, „მებაღრიჯნეებს“, „მევეშაპეებს“, „მე-
 საპნეებს“ * ეძახდნენ, ყველა ისინი დაეხოცათ, ანუ კიდევ ყველა
 ისინიც, ვისაც პატარა ბიჭები რამე მეტსახელს ეძახდნენ? რა იქ-
 ნებოდა? ისა, რომ ამ ადგილების მცხოვრებნი მუდამ ერთმანეთთან
 ბრძოლაში უნდა ყოფილიყვნენ და თავიანთი სიცოცხლე ჩხუბში-
 გაეტარებინათ. უფალმა გვიხსნას ამ ჭირისაგან, არცა სურს ესმას
 და არც ამის ნებას გვაძლევს! გონიერმა ხალხმა და კეთილმოწყო-
 ბილმა სახელმწიფომ იარაღს ხელი მხოლოდ ოთხ შემთხვევაში
 უნდა მოჰკიდოს, ხმალი იშიშვლოს და თავი გაიწიროს: — პირვე-
 ლი — თავისი კათოლიკური სარწმუნოების დასაცავად; მეორე —
 თავისი სიცოცხლის დასაცავად, რაიცა აღამიანური და ღვთაებ-
 რივი კანონია; მესამე — თავისი პატივის, ოჯახისა და ქონების და-
 საცავად; მეოთხე — თავისი მეფის სამსახურში სამართლიან ბრძო-
 ლის ჟამს; და თუ მოვისურვებთ და მეხუთე მიზეზსაც მივუმატებთ.
 (რომელიც შეიძლება მეორე მიზეზად ჩაითვალოს) სახელდობრ:
 საკუთარი სამშობლოს დასაცავად. ამ ხუთ უმთავრეს მიზეზს
 შეიძლება რამდენიმე მეორეხარისხოვანი მიზეზიც დავუმატოთ, ისე-
 თები, რომ სრული სიმართლით შეეძლოს ხელში იარაღი აგვადე-
 ბინოს, მაგრამ ხმალი რომ უბრალო რისთვისმე ვიშიშვლოთ, რამე
 ცელქობისა და ხუმრობისათვის და არა შეურაცხყოფისათვის, ამის
 ჩამდნენ ის სახე ეძლევა. რომ იგი საღ გონებას არის მოკლებული.
 მით უთრო. რომ უსამართლო შურისძიება (არავითარი შურისძიე-
 ბა არ შეიძლება სამართლიანი იყოს) იქნება ჩიენგან აღიარებული
 მცნების დარღვევა. რომელიც გვაძალეებს ჩიენთა მტერთა კეთილით
 მიუწყუოთ და ჩვენი მოძულენი გვიყვარდეს. იმ მცნებისა, რომ-

ლის აღსრულება რამდენიმედ საძნელოდ ითვლება, მაგრამ მარტო ამათვის, ვისაც ღმერთზე მეტად ქვეყანა იზიდავს და სულზე მეტად სხეული. განა არ იცით, იესო ქრისტემ, ქვეშაბრძნა ღმერთკაცმა, რომელსაც არასოდეს არ უცრუვინია, არც შეეძლო და არც შეუძლია ცრუობა, — იყო რა ჩვენი კანონმდებელი, თქვა: რომ „უღელი მისი კეთილ არს და ტვირთი მსუბუქი“. ამიტომ მას არ შეეძლო ის დაევალებინა ჩვენთვის, რის აღსრულებას ვერ შევიძლებდით. ისე რომ, ჩემო სენიორებო, თქვენო მოწყალებავე, ღვთიური და ადამიანური კანონების ძალით მოვალენი ხართ — დამშვიდდეთ.

„ქვეშაბრძნა წამილოს, თუ ჩემი ბატონი ღვთისმეტყველი არ იყოს, — წაიხრებუტა სანჩომ თავისთვის, — და თუ არ არის, ისე მაინცა ჰგავს მას, როგორც ერთი კვერცხი მეორესა“.

ხოლო ღონ კისოტი ცოტას შეჩერდა, რომ სული მოებრუნებინა, და, რა ნახა ყველა ყურადღებით უსმენდა, დააპირა სიტყვა განეგრძო და კიდევ ასრულებდა, თუ სანჩო თავისი მკვერამეტყველებით არ წაჩხირებულყო. რაინდი რომ მდუმარე დაინახა, სიტყვა ჩამოართვა მას და თქვა:

— ჩემი სენიორი ღონ კისოტ ლამანჩელი. ერთ დროს რომ სახელად მწუხარე სახის რაინდი ეწოდებოდა, ხოლო ახლა ღონთა რაინდი ეწოდება, — დიდად გონიერი იდალგოა და, ვითა ნამდვილმა ბაკალავრმა, თავის ენასთან ერთად ლათინური ენაც იცის, ის ყოველთვის კარგ რჩევას იძლევა და მოქმედებს. ისე ირჩება, როგორც ნამდვილი ჯარისკაცი, რომელმაც თავისი ხუთი თითივით იცის ბრძოლაში გამოწვევის კანონები და წესები. მას თქვენ იმაზე უკეთესს ვერას იზამთ — მის რჩევას უნდა მიჰყვეთ და, თუ შეცდომა რამ აღმოაჩნდება, ამის პასუხისგებას მე ვკისრულობ, მით უფრო, რომ იმის გამო გადარევა, აქაო და ვირის ყროყინი გავიგონეო — უკუთობაა. მახსოვს, როდესაც პატარა ვიყავ, როცა კი მომეპრიანებოდა, ვირივით ვყროყინებდი, მაგრამ კი არავინ გამჩავრებია, ხოლო ისე მშვენიერად ვყროყინებდი, რომ ჩემს ყროყინზე. რაც ვირები იყო ჩვენს სოფელში. ყველა გამომეყროყინებოდა ხოლმე, და ამის მიუხედავად მაინც პატიოსანი მშობლების შვილად ვრჩებოდი. და, თუმცა ჩვენს სოფელში ბევრ კაი ბიჭს შურდა ეს ჩემი ხელოვნება, მე მაინც ამას. გროშისოდენ ყურადღებასაც არ ვაპყრობდი. და, რომ დარწმუნდეთ — მართალს ვამბობ, აბა ყური დაუგდეთ. როგორ დაეყროყინო. ხომ იცით ეს ხელოვნება, როგორც ცურვა, თუ ერთხელ უსწავლია ვისმეს, თავის დღეში არ დაავიწყდება

და მაშინვე ცხვირზე თითები მიიჭირა და ისე მკახედ დაიყ-

როყინა, რომ მისი ხმა მიდამო ბორცვებს და ველებს მოედო. მაგრამ ერთმა მის ახლოს მდგარმა გლეხმა ეს ყოყინი თავისი ხალხის გაპაპმულებად მიიღო და, ხელში რომ მუხის კეტი ეჭირა, მთელი ზურგის სიბრტყეზე ისეთი თხლიშა, რომ საბრალო სანჩო მიწაზე დაეცა. ღონ კიხობმა სანჩო რომ ასეთ მდგომარეობაში დაინახა, წამსვე თავისი შუბი მოიმარჯვა და თავხედ გლეხს გაშმაგებით ეცა, მაგრამ მას მაშინვე იმდენი ხალხი მიეშველა, რომ ღონ კიხობმა ველარაფრით ვერ მოახერხა საჭურველმტვირთველის შეურაცხყოფელისათვის სამაგიერო გადაეხადა. პირიქით, დაინახა, რომ თვითონაც მთელი ქვის სეტყვა დაატყდა თავს და უთვალავი აკრებუში და ლახტი მოიმართა მის წინააღმდეგ, რაინდმა როსინანტი მოატრიალა და, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, გაექცა მტერს და თანაც თავისი სულის სიღრმიდან ევედრებოდა ღმერთს, ამ ხიფათიდან ცოცხალი გადაერჩინა. ამ გაქცევაში წამდაუწუმ ჰაერს ღრმად ისუნთქავდა, რომ დარწმუნებულიყო, სული ხომ არ ეგუბებოდა და სულ იმ ფიქრში იყო, უკანიდან გამოსროლილი ტყვიან ბუკებში არ მოხვედროდა და მკერდში არ გამოვარდნილიყო. მაგრამ შეიარაღებული ბრბო მისი გაქცევით დაკმაყოფილდა და ერთი სროლაც აღარ დაუდევნებია მისთვის. ხოლო, როგორც კი სანჩო გონებაზე მოვიდა, ის ვირზე გადაჰკიდეს და ნება მისცეს თავის ბატონს გამოდევნებოდა; თუმცა საჭურველმტვირთველს ძალა აღარ უოფნიდა ვირისთვის აღვირი დაეჭირა, მაგრამ თვითონ ვირი წაჩაქჩაქდა როსინანტისაკენ, ურომლისოდ ერთ წუთსაც აღარ შეეძლო გაძლება. კარგა მანძილზე რომ განშორდა ბრბოს, ღონ კიხობმა უკან მოიხედა და დაინახა, რომ სანჩოც მობრბოდა და არც იმას დასდევნებოდა ვინმე, — და მოსაცდელად შედგა.

მებრძოლი გლეხები კი არ დაშლილან, საღამომდის დარჩნენ იმ ალაგს და, რადგან მათმა მოპირდაპირე მტერმა ბრძოლაზე უარი თქვა, ამიტომ სიხარულითა და ზეიმით დაბრუნდნენ შინ და, ამ კეთილ ხალხს ბერძენთა ძველი ჩვეულება რომ სცოდნოდა, უმეკელია, იმ ლოდინის ალაგს საზეიმო სვეტს ამართავდა.

თ ა ვ ი XXVIII

ამბების შესახებ, რომლებიც, ბენენჰელის სიტყვით, გასაგები იქნება მკითხველისათვის, თუ იგი ყურადღებით წაიკითხავს მათ

როდესაც მამაცი გარბის — იმას ნიშნავს, რომ მან მტრის რიცხოვრივი უპირატესობა გამოამჟღავნა, რადგან გონიერი გმირი

თავის თავს უკეთესი შემთხვევისა და დროისათვის ინახავს. ეს ჭეშმარიტება დაამტკიცა დონ კიხოტმა, როდესაც ბრძოლის ველს ქვეებით შეიარაღებულ მოწინააღმდეგეთ დაუთმო. ისიც დაივიწყა, თუ რა საშიშროებაში დასტოვა სანჩო, და გაეშურა — უშიშარად გილს შეეფარებინა თავი და საღსალამათი დარჩენილიყო. სანჩო თითქმის გარდიგარდმო იყო გადაწოლილი თავის ვირზე და ისე დაედევნა თავის ბატონს. როდესაც დონ კიხოტს მოეწია, გულვახებთქილი, შეშინებული და ნაცემი ვირიდან ჩამოვარდა და როსინანტის ფეხებთან დაეცა. რაინდი ფიცხლავ როსინანტიდან ჩამოხტა, რომ თავისი უბედური საქურველმტვირთველის კრილობა ენახა, მაგრამ, რაკი იგი თავიდან ფეხებამდის მთელი და საღსალამათი იპოვა, თითქმის წყრომით უთხრა:

— უბედურ საათში დაიწყე ღრიალი, სანჩო. რა რიგია ჩამომხრჩეალის სახლში თოკზე დაიწყო ლაპარაკი. შენს სიმღერას სხვა რა საკრავს ააყოლებდნენ, თუ არა კეტსა? კიდევაც ღმერთს მადლობა შესწირე, იაფად რომ გადარჩი და მაგ თავ-პირზე ხმლებით *per signum crucis** არ გაგიკეთეს, მარტო გვერდები დაგიზილეს ჯოხებით...

— მაგაზე ახლა ვერაფერს გიპასუხებთ, — უთხრა სანჩომ, — რადგან ახლა ისე მგონია, რომ ჩემს მაგიერ დაბეგვილი ბეჭები ლაპარაკობენ. შევესხდეთ ჩვენს ცხოველებზე და აქედან წავიდეთ. ჩემს ვირულ ყროყინზე არაფერს ვიტყვი, მაგრამ იმაზე კი ვერ დავჩუმდები, რომ მოგზაური რაინდები თავიანთ ნაცემ და ფეტვივით ან ძირტკბილასავით დაბეგვილ საქურველმტვირთველებს მტრის შესაქმელად სტოვებენ და თვითონ კი გარბიან.

— უკან დახვევა გაქცევას როდი ნიშნავს, — უთხრა დონ კიხოტმა, — რადგან უნდა იცოდე, სანჩო, სიმამაცეს თუ გონიერება აკლია, თავხედობას უღრის. თავხედის გამარჯვება მუდამ ბედნიერ შემთხვევას მიეწერება და არა ხელოვნებას და ვაჟკაცობას. მართალია, უკან დავიხიე, მაგრამ კი არ გამოვქცეულვარ. ამ შემთხვევაში მრავალ მამაცთა მაგალითს მივყევი, თავიანთ სიცოცხლეს რომ უკეთესი დროისათვის ინახავდნენ. ისტორია მრავალ ასეთ მაგალითს გვიჩვენებს და, რადგან ახლა მათი ჩამოთვლა საჭიროდ არ მიმაჩნია, — რადგან ეს არც შენ მოგიტანდა სარგებლობას და არც შე რაიმე სიამოვნებას, — ამიტომ მათზე არაფერს ვიტყვი.

ამასობაში სანჩო დონ კიხოტის დახმარებით ძლივს შეჯდა თავის ვირზე, ხოლო რაინდი — როსინანტზე, ნაბიჯით იარეს და ჰეოთხედი მილის მანძილზე მდებარე ტყეს მიაღწიეს. დროდადრო სანჩო მძიმე გმინვას ამოუშვებდა ხოლმე. რა დაგემართაო,

ჰითხა დონ კიხობმა, ეგრე რად გმინავო. სანჩო უპასუხებდა, აი-
ნიდან თავადის ხერხემალი ისე ძალიან მტკივა, ლამის გული
შემიღონდესო.

— ეგ ადვილი გასაგებია, — მიუგო დონ კიხობმა, — ბეჭების
სიბრტყეზე გვემდნენ სქელ კეტს, ამიტომაც. ხერხემალი გტკივა;
სხვადასხვა ალაგს რომ ეცემეთ. ის ადგილებიც სწორედ ვერც
გეტკინებოდა.

— ღმერთმანი! — დაიძახა სანჩომ, — თქვენმა მოწყალეებამ დიდი-
ეჭვიდან გამომიყვანა და მისი მიზეზი საამო სიტყვებით ამიხ-
სნა. ჩემს სხეულს ვფიცავ, ნუთუ ჩემი ტკივილები ისეთი საიდუმ-
ლოებრივი არიან, რომ ახსნა-განმარტება დასჭირდეთ და მე სწო-
რედ ის ადგილი მტკივა, რა ადგილზედაც კეტი მარტყეს! მკონია,
აქ გამოსაცნობი არაფერია. აბა, თქვენო მოწყალეებავ, რა დიდი
სიბრძნე უნდა იმის გამოცნობას, რომ ადამიანს, თუ ბეჭებში კეტი
სცხეს, უთუოდ ბეჭები ასტკივა. მაგრამ, როგორც ვხედავ, სხვისა-
კირიო—ლობეს ჩხირიო, და იმასაც ვხედავ, თქვენო მოწყალეებავ, და
მუდამდღე უფრო ცხადადაც, რომ თქვენს სამსახურში ვერაფერს
კეთილს ვერ მივაღწევ. დღეს კეტით მიმეყეეს, ზვალ, ვინ იცის.
კიდევ საბანზე დამღონ და მაფრინონ, ზეგ კიდევ სხვანაირად ამა-
ჯამამონ. და ასე, ახლა რომ ბეჭებს მიბუგვენ, მერე, ვინ იცის,
თვალეზამდისაც მივიდნენ. მე, თქვენო მოწყალეებავ, უკეთესს ვი-
ზამდი (მაგრამ ბარბაროსი ვარ და ჩემს სიცოცხლეში ვერაფერს
უკეთესს ვერ ჩავიღენ), დიახ, უკეთესს ვიზამდი, სიტყვას ვიმეორებ:
შინ დავბრუნებულებიყავი ჩემს ცოლ-შვილში და ისინი მერჩინა და
შვილები აღმეზარდა, როგორც ღმერთი შემძალებინებდა, ვიდრე
უკმელ-უსმელი თქვენს უკან ვეთრიო უდაბური გზებით და უკვალ-
ბილიკებით. ახლა ძილზე ვილაპარაკოთ. მიიზომე, ძმაო საქურველ-
მტვირთველო, შვიდი ცილა მიწა და, თუ ეს ცოტაა. კიდევ მაგდე-
ნი მიუმატე, შენი ნებაა; რამდენიც ვინდა, და ზედ სიამოვნებით
ვაიშოტე. ნეტა ის კაცი დაჰწვარი და ფერფლად ნაქცევი მაჩვენა,
რომელიც პირველი დაადგა ამ რაინდულ მოგზაურობას, ანუ ის
მაინც, რომელმაც პირველად მოისურვა საქურველმტვირთველობა.
ისეთ სულელთან, როგორიც, უეჭველია, ყველა წინანდელი მოგზა-
ური რაინდი იყო. ახლანდელეებზე არას ვიტყვი, რადგან თქვენი
მოწყალეებაც იმათ რიცხვშია და მათ პატივსაც ვცემ და ისიც ვი-
ცი, რომ თქვენი მოწყალეება რასაც ამბობს და ფიქრობს, თვითონ
ეშმაკსაც ორ ქულას წინასწარ მისცემს.

— დიდ სანაძღვოს დავეღებ, სანჩო, — მიუგო დონ კიხობმა, —
რომ ახლა, როდესაც ილაპარაკე და არავინ შეგაჩერა, მთელ სხე-

უღმის ალარაფერი ტკივილი არა გაქვს. მაშ, ილაპარაკე, ჩემო შვილო, რაც კი თავში მოგივა და ენაზე მოგადგება, მე სიამოვნებად ჩავთვლი, რასაც შენი კადნიერება დამმართებს; და თუ შინ დაბრუნების დიდი სურვილი გაქვს, შენს ცოლთან და შვილებთან,— წაღი, ღმერთმა დამიფაროს ეგ დაგიშალო. ჩემი ფულები ხომ შენა კაქვს, იანგარიშე, რამდენი ხანია, რაც სოფლიდან ჩვენი მესამე კამოსელის შემდეგ გზაში ვართ, შენი ანგარიშით თვეში რა გერგება და შენს თავს ხვედრი ჯამაგირი თვითონ შენვე გადაუხადე.

— თომა კარასკოს რომ ვემსახურებოდი, ბაკალავრ საბსონ კარასკოს მამას. — მიუგო სანჩომ,— თქვენი მოწყალების კარგა ნაცნობი როა, საზრდოს გარდა თვეში ორ ოქროს ვიღებდი. თქვენ რამდენიღა უნდა გამოგართვათ, სწორედ არ ვიცი, ის კი ვიცი: რომ რაინდის საჭურველმტვირთველობა უფრო სამძიმოა, ვიდრე მოჯამაგირობა გლახთან. გლახთან როცა ვმუშაობ, რაც უნდა ჰქმნეც იყოს. მთელი დღის მუშაობით რაც უნდა ვასაპირიც გამოვიარო. ის მაინც ვიცი, საღამოს ქვაბში მოხარშულ შეჭამანდს ეჭამ და ღამე ლოგინში დავიძინებ; თქვენს სამსახურში კი ეს საკეთე როდის მღირსებია, თუ ანგარიშში იმ ოქროს დღეებს არ მივიღებთ, რაც დონ დიელო დე შირანდასთან გამოვიარე. მერე ქაშახოს ნაღიმზე და კიდევ ის ხანი, ბასილიოსთან რომ ვჭაპე და ვიძინე. დანარჩენ დროს კი რა ცხოვრება იყო ჩემი ცხოვრება? ტიტველ მიწაზე მეძინა, დარი იყო თუ ავდარი. ხმელი პურის ქერქებით და ცხვრის ხაჭოთი ვსაზრდობოდი და ზედ იმ ქებისა და ჭაობების წყალს ვაყოლებდი, რაც მე და თქვენ მოგზაურობისას საღმე ტყე-ღრეში შევკვებებოდა.

— რაცა თქვი, ყველა მართალია და ჭეშმარიტება, — უთხრა დონ კიხოტმა. — მაინც შენი ანგარიშით, რასაც თომა კარასკოსგან იღებდი, იმაზე მეტი ჩემგან რამდენი გერგება?

— თუ თქვენი მოწყალება თვეში ორ რეალს მომიმატებს, — მიუგო სანჩომ.— ჩემთვის საკმარისი იქნება— საკუთრად ჩემს შრომაში; ხოლო თქვენი მოწყალება რომ კუნძულის გუბერნატორობას დამზირდა, იმაშიაც სამართლიანად ექვს-ექვსი რეალი მერგებოდა, ასე რომ ერთად ოცდაათი რეალი უნდა მომცეთ.

— ძალიან კარგი, — მიუგო დონ კიხოტმა. — დღეს ოცდამეხუთე დღეა, რაც ჩვენ სოფლიდან გამოვედით. დათვალე რამდენი ვერგება, და, როგორც გითხარი, შენი საკუთარი ხელით მიიღე.

— ყოვლად წმიდაო ღვთისმშობელო! — შეჰყვირა სანჩომ.— რა-რიგად სცდებით ანგარიშში, თქვენო მოწყალებავ! კუნძულისა ხომ იმ დღიდან მერგება, რა დღესაც მის მოცემას დამპირდით?

— მერე, მას აქეთ რამდენმა ხანმა გაიარა?

— მე ვფიქრობ, ოცი წელიწადი მაინც იქნება, სამი დღით ნაკლები, ან მეტი.

ეს რომ დონ კიხოტმა გაიგონა, გულიანად გადაიხარხარა. შუბლზე ხელი შემოიკრა და თქვა:

— მთელი დრო რომ ვიანგარიშოთ, რაც სიერა მორენაში დაეყავი და რაც დანარჩენ მოგზაურობას მოვანდომე, სულ ოთხ თვეზე მეტი არ გამოვა. შენ კი, სანჩო, იძახი და მარწმუნებ, ოცი წელიწადია. რაც კუნძულს დამპირდიო! როგორც გატყობ, შენ გინდა, რაც ჩემი ფული გაქვს, სულ შენს ჯამაგირში მიისაკუთრო კარგი, წაიღე და ღმერთმა მშვიდობაში მოგახმაროს, ხოლო მე სიამოვნებით დავრჩები უგროშოდ, ოღონდ შენისთანა საძაგელ საჭურველმტვირთველი თავიდან მომშორდეს. მაგრამ ერთი ეს მი-თხარი, მოლაღატვე, მოგზაური რაინდობისაგან დაწესებული სა-ჭურველმტვირთველების წესების დამმახინჩებელო, სად გინახავს ან წაგიკითხავს, რომ მოგზაური რაინდის საჭურველმტვირთველს ვაქრობა დაეწყოს რაინდთან — თავის ბატონთან, და ძალა დაეტა-ნებინოს: ამდენი და ამდენი უნდა მომცეო, თუ ჩემი სამსახური გინდაო. ჩაყურყუმელდი, ჩაყურყუმელდი, ავაზაკო, მხდალო ურჩხუ-ლო, ჩაყურყუმელდი-მეთქი გეუბნები, რაინდთა რომანების *mare magnum* -ში * და, თუ შენ იქ ერთ საჭურველმტვირთველს იპოვი, რომ ისე ელაპარაკოს და ეფიქროს, როგორც შენ ახლა მელაპარაკები. მაშინ ის ნათქვამი შეგიძლია ამ შუბლზე მიმალურსმნო და, სართად. მძულვარების ნიშნად, შენი ხუთი თითი ოთხჯერ ამ ჩემს სახეზე დააჭრო. მიატრიალე ეგ შენი ვირი, მოსართავები მოუჭირე და შენს სახლში გასწი. ჩემთან ერთ ნაბიჯსაც ვეღარ გადმოდგამ. აფსუს. პურო, ამ უმაღლოზე დახარჯულო, აფსუს. დაპირებავ, ცუდად დაკარგულო! პოი, ქმნილებავ. უფრო პირუტყვის მსგავსო, ვიდრე აღამიანისა! როდესაც მზად ვიყავ, შენი ცოლის გამოჯავრებით, ი: ხარისხამდე აღმემალეებინე, რომ სენიორი დაგრქმეოდა, მაშინ გა-ნიზრახე ჩემი დატოვება და ახლა მიდიხარ, როდესაც ბეჯითად გადავწყვიტე მთელ ქვეყანაზე ერთ-ერთი საუკეთესო კუნძულის გამგებლობა მომეცა შენთვის? მაგრამ შენ თვითონ რამდენჯერ გითქვამს, ვირმა რა იცის, ხურმა რა ხილიაო. ვირი ხარ, ვირი იქნები და მთელი სიცოცხლე ვირადვე დარჩები, რადგან ჩემთავად ვფიქრობ — შენი უკანასკნელი საათი იმაზე ადრე დადგება, ვიდრე შენ შეიგნებ და ღაინახავ, რომ პირუტყვი ზარ და სხვა არაფერი.

სანამ დონ კიხოტი ამას ეუბნებოდა, სანჩო დაშტერებით უც-ქეროდა მას და რაინდის მწუხარე ყვედრების გავლენით სინდის-

ბა ქენჯნა დაუწყო. საქურველმტვირთველის თვალებს სინანულის კრემლები მოერია და საცოდავი, მისუსტებული ხმით უთხრა:

— ჩემო კეთილო სენიორ, მართალს ბრძანებთ, მხოლოდ კუდი ნაკლია, რომ ნამდვილი ვირი ვიყო, და რომ თქვენმა მოწყალებამ კუდი გამომაბას, ვიტყვი, სწორედ მაგისი ღირსი ვარ-მეთქი, და როგორც ვირი, მთელ ჩემს სიცოცხლეს ისე გემსახურებით. გთხოვთ, თქვენო მოწყალეებავ, შემიდნოთ, ჩემი სისულელე შეიბრალოთ, მხედველობაში მიიღეთ, რომ ცოტა ვიცი, თქვენო მოწყალეებავ, და თუ ბევრს ვლაპარაკობ, ბოროტი განზრახვით კი არ მომდის, სისულელით მომდის, მაგრამ, ვინც სცოდავს და ინანიებს, მას ღმერთი შეივრდომებს.

— გამიკვირდებოდა ისე გეტყვა, რომ შენს სიტყვაში ანდაზა არ შეგერივნა, — უთხრა ღონ კიხოტმა. — სანჩო. იმ პირობით მიპატიებია, რომ გამოსწორდე და ასეთი ხარბი აღარ იყო. ვაჟკაცობა მოიკრიბე და მოთმინებით უცადა აღთქმულ ჭილდოებს: აღრე იქნება თუ გვიან, დანაპირებს მაინც მიიღებ.

სანჩომ, როგორც მოსალოდნელი იყო, ღონ კიხოტს აღუთქვა, ღავიციდი და ამიერიდან ყველაფერში შენი დამჭერე ვიქნებიო. სწორედ ამ დროს ტყეში შევიდნენ, სადაც ღონ კიხოტი ერთი თელის ძირში დაბინავდა, ხოლო სანჩო იმ წიფლის ქვეშ, მას რომ ჰგავდა, თითქოს მარტო ფეხები აქვს და ხელები არაო. საქურველმტვირთველმა დამე რალაც მოუსვენრად გაატარა, კეტით ნაცემის ტკივილებს ადამიანი უფრო მეტად გარეთ, გრილ ნიავზე ძილის დროს ვრძნობს, — ღონ კიხოტმა კი ჩვეულებისამებრ ოცნებასა და სამიჯნურო მოგონებას მისცა თავი. ძილმა ბატონსაც და მოსამსახურესაც მაინც ჩქარა დაუხუჭა თვალები, ხოლო მეორე დღეს კი ორნივე ღილაადრიან გზას დაადგნენ მშვენიერ ებროს ნაპირებისკენ, სადაც ის შეემთხვათ, რაც შემდეგ თავში იქნება ნაამბობი.

მ მ მ მ XXIX

შესანიშნავი ფათერაკი მოქალოებულ ნავთან

ტყიდან გამოსვლის შემდეგ ორმა დღემ რომ გაიარა, ღონ კიხოტი და სანჩო პანსა ებროს ნაპირებს მიადგნენ. ამ მშვენიერი მდინარის სანახაობამ მეტისმეტად გაახარა ღონ კიხოტი: მისი ღამაში ნაპირების წარმეტაცმა სურათებმა, მისმა წყნარმა სარკიტურმა მოკაჭკაჭე წყალმა აღტაცებაში მოიყვანა. რაინდი და მას მრავალი სამიჯნურო ოცნება გაუღვიძა. განსაკუთრებით აქ გაახსენდა მას მონტესინოსის მღვიმის საკვირველებანი და,

თუცა მასე პედროს მაიმუნმა უთხრა, ყველა იქ ნახული ზოგი ტყუილია, ზოგი მართალია. მაგრამ ის მაინც ისე ებლაუჭებოდა მას, როგორც მთლად მართალს, და ამით სანჩოს ეწინააღმდეგებოდა, ყველა იქაური ამბავი რომ საესებით მოჭორილად წიპინდა. ნაპირ-ნაპირ მიმავალმა დონ კიხობმა ნაპირას მდგარ ხეზე ნაპყული პატარა უნიჩბო ნავი დაინახა, როგორც ეტყობოდა, ჯვით ანაბარად მიტოვებული. ყოველ მსარეზე რომ მიიხედა და ვერავინ დაინახა, მსწრაფლ როსინანტიდან ჩამოხტა და სანჩოს უბრძანა. ცხენი და ვირი ალვის ხეზე ან ტირიფზე მაგრად მიება. სანჩომ უკითხა, ასე მოულოდნელად რისთვის ჩამოხტი ცხენიდან და ცხენისა და ვირის ხეზე მიბმას რად მიბრძანებო.

— სანჩო, — მიუგო დონ კიხობმა. — ეს ნავი აქ ტყუილად როდია. იგი სხვის დაუხმარებლად რომელიმე დიდ საფრთხეში ჩავარდნილი რაინდის მისაშველებლად წამიღებეს, იცოდე, ჩემო მეგობარო, რომ რაინდებსა და ჯადოქრებს შორის — ეს ყველა აპრობანდო წიგნიდან ჩანს, — ასე მოხდება ხოლმე; თუ რაინდს ისეთი რამ საფრთხე ემუქრება, რომ იმ საფრთხიდან თავის დახსნა მარტო სხვა რაინდის დახმარებით შეუძლია, მაშინ ის, საფრთხეში ჩავარდნილი რაინდი, თუნდა ორი ან სამი ათასი და უფრო მეტი მილის სიმორხედაც იმყოფებოდეს, ჯადოქრები იმწამსვე მისველ რაინდს ღრუბლებზე ასწევენ და თვალის დახამჩანებამდე იქ სიაჭანებენ, სადაც მის შველას საჭიროებენ. ჩემო მეგობარო, ყოველივე ემეს გარეშეა, რომ ეს ნავი აქ ჩემთვის არის ჯადოქრებისაგან დატოვებული, — ეს ისევე ნამდვილია, როგორც ისა, რომ ანლა დღე არის. ამიტომ ვირი და როსინანტი დააბი, ჩვენი თავი ღმერთს მივანდოთ და გზას გავუდგეთ, რადგან ამის დაშლას ყველა ფეხშიშველი ბერიც * კი ვერ შემადლებინებს.

— თუკი თქვენს მოწყალებას გადაუწყვეტია სხვადასხვა, ჩემი აზრით, მთლად უგუნური ფათერაკის მოსახდენად ხეტილია. — მიუგო სანჩომ, — მეტი რა გზა მაქვს, უნდა დავემორჩილოთ და თავი დაეხარო, როგორც ანლაზა ამბობს: „რასაც გიბრძანებენ, ისა ქვენ და, ვინც გიბრძანებს, სადილადაც გვერდზე მოუჩქეპიო“. მაინც, თქვენო მოწყალება, ჩემი საკუთარი სინდისის დასამშვიდებლად უნდა მოგახსენოთ, რომ ეს ნავი, როგორც მგონია, ვინცე ჯადოქარს კი არ უნდა ეკუთვნოდეს, არამედ რომელიმე მეფე-ხუცი უნდა იყოს, რადგან ამ ადგილას ძალიან კარგი თევზი იცის.

სანჩო ამას ამბობდა, თან ვირსა და როსინანტს ხეზე აბამდა და, სამწუხაროდ, ჯადოქრის ანაბარად სტოვებდა მათ. დონ კიხობმა, თითქოს სანუგეშებლად უთხრა მას: თუ ღმერთი გწამს,

ჩვენი პირუტყვებისათვის ნუ შეწუხდები, ვინც ამ ლონგინკეალურ ქვეყნებში წაგვიყვანს, მაგათთვისაც ის იზრუნებსო.

— მაგ ლონგინკეალურიც არაფერი განეგება, — უთხრა ანდრონიკს, — და ჩემს სიცოცხლესაც ეგ სიტყვა არ გამიგონია.

— ლონგინკეალური სიბორეს მიშნავს, — მიუგო ჯონ კინოტმა, — საკვირველი არ არის, რომ ეს სიტყვა ენო გაიგე. კოლხეთის ლაიონურის ცოდნის მოვალე არა ხარ, როგორც ზოგიერთია. ლაიონურის ცოდნას ჩემულობს და მისი არაფერი გაეგება.

— აჰა, ჩვენი პირუტყვები დავაბი; ახლა რაღა გავაქეთო, — უთხრა სანჩომ.

— პირჯვარი გადავიწეროთ და ლუზა ავწიოთ, ანუ მუშაობდნოდ რომ ვთქვათ, ნავში ჩავსბდეთ და თოკი გადავჭრათ, — უთხრა ჯონ კინოტმა.

ესა თქვა და წამსვე ნავში ჩაბტა, თან სანჩოც ვადაჰყვა. ჯონ კინოტმა და ნავი წყალს მისცეს. ორიოდ ვარას * მანძილი რომ გაიარეს, სანჩომ მთელი ტანით ცახცახი დაიწყო, რადგან უიქრობდა, აუცილებლად უნდა დაღუპულიყო; სიკვდილის პოლოდიანი შინა იხე არ ამინებდა საბრალო საპურველმტვირთველს. როგორც ვირის ყროყინი და როსინანტის ტოკვა აწუხებდა, ზედან აწვეჭას რომ ცდილობდნენ.

— საწყალი ჩემი ვირი, კენესის, ჩემთვის დარდიანობს. — უთხრა ჯონ კინოტს, — როსინანტს კიდევ უნდა როგორმე ავშვას და თან დაგვედევნოს. — ვაჰ, ჩემო ძვირფასო მეგობრებო. მანდ დაჩქარა მშვიდობით, ეგებ ჩვენმა სისულელემ ჩქარა უკანვე დაგვაბრუნოს და კვალად ერთმანეთს შევხვდეთ.

ამ უკანასკნელ სიტყვებზე ისეთი მწუხარე ტირილი ამოუშვა, რომ პოთმინებიდან გამოსულმა ჯონ კინოტმა გაბოროტებით უთხრა:

— ნეტავ რისა გეშინია, შე მხალაო? რას ტირი. ალაო ცოჩას აულო? ვინ დაგედევნა. შე თავვის მსგავსო მამაცო? რა გავლავ. ყველაფრით ყელთამდის სავსევ? რაო, განა ფეხშიშველი დადინაბ რითეს მთებზე * და ერცქერცოგივით არა ხარ სკამზე წამოსკუტებული? და ამ მშვენიერი მდინარის რბილ ტალღებზე არ მისკუტრავ, მოკლე ხანში რომ იგი უნაპირო ზღვაში შეგიყვანს? ახლა ჩვენ სულ ცოტა შვიდასი ან რვაასი მილი გამოვიარეთ და, აჰ რომ ასტროლაბია * მქონდეს, რომლითაც პოლუსის სიმაღლეს ვავზობავდით, დანამდვილებით გეტყოდით, რამდენი გამოვიარეთ, თუმცა ან არაფერი გამეგება, ან უკვე გავიარეთ, ან ჩქარა გავივლით შუა ხაზს, რომელიც ჩრდილო და სამხრეთ პოლუსებიდან დედამიწას ორ თანასწორ ნაწილად ჰყოფს.

— ჩვენ რომ იმ ალაგს მივიდეთ, ახლა რომ თქვით, მაშინ რამდენილა გვექნება გავლილი?

— ბევრი, ძალიან ბევრი, რადგან სამას სამოცი გრადუსიდან, რასაც უდიდესი ვარსკვლავთმრიცხველი პტოლომეოსის გამოანგარიშებით, დედამიწისა და წყლის ფართობი იპყრობს, წელან რომ ხაზი ვთქვი, როდესაც იმ ხაზს მივალწევთ, სწორედ ნახევარი გვექნება გავლილი. აქ იმასაც გეტყვი, სანჩო, რომ, როდესაც ესპანელნი კადიქსიდან აღმოსავლეთ ინდოეთს მიემგზავრებიან, შუა ხაზის მიახლოებას, სხვათა შორის, იმით იტყობენ, რომ, ვინც კი გემზეა, ყველას ტილები ეხოცება, ისე რომ მათი პოვნა ოქროს ფასად არ შეიძლება. * თვითონ შენს თავზედაც შეგიძლია, სანჩო, ეს გამოსცადო. აბა, თეძოზე ხელი ჩაისვი, თუ ერთიც არის — ცოცხალი ტილი იპოვე, ჩანს. შუა ხაზი არ გაგვივლია, და, თუ ვერ იპოვე — გავლილი გვექნება.

— მაგისი არა მჭერა რა, — მიუგო. სანჩომ, — მაინც თქვენს ბრძანებას ავასრულებ, თუმცა არ ვიცი, რა საჭიროა ასეთი გამოცდა, როდესაც საკუთარი თვალებით შემიძლია გავზომო, რომ ნაპირს სულ ხუთი ალაბიც არ გამოვცილებულვართ, ხოლო ქვევით ჩვენი ცხოველებიდან სულ ორიოდე ვარა გამოვიარეთ. როსინანტი და ჩემი ვირი აგერ არა დგანან, სადაც დავტოვეთ? ჩემი საზომით რომ გავზომო, მერწმუნეთ, ჰიანჭველაზედაც ნელა მივიღვიართ.

— სანჩო, რაც ვითხარ. ის გამოცდა მოახდინე და სხვაზე ნუ რაფერზე ზრუნავ, რადგან არ იცი, რა არის კოლურიები, ხაზები, პარალელები, ზოლიაქო, ეკლიპტიკები, პოლუსები, შუადღის ხაზი, მზის მოქცევა, ბუნიობა, მერიდიანი, წიდკერტები, ეკვატორი, პლანეტი, ერთი სიტყვით ყველა ის, რისგანაც დედამიწისა და ცის არე შედგება. შენ რომ ასეთების მცირედი გაგება გქონდეს, ანუ თუნდა მისი ნაწილისა, მაშინ ცხადად დაინახავდი, რამდენი პარალელები გვაქვს განვლილი, რამდენი ზოლიაქოს ნიშნები გავიარეთ. რამდენი ვარსკვლავიანი მოგვექცა უკან და რამდენს კიდევ მოვიტოვეთ. კიდევ გეტყვი, კარგად გასინჯე და მონახე შენს ტანზე. ღრმად ვარ დარწმუნებული, რომ ახლა შენ ეტრატის ქალაღღზე უფრო სუფთა ხარ.

სანჩომ მარცხენა მუხლოს ქვეშ ხელი ჩაიყო, ჩუმაღ და ფრთხილად თითებით გასინჯა, თავის ბატონს შეხედა და უთხრა:

— ან თქვენი გამოცდა ცრუობს, ან ღიღი მანძილი აკლია იქამდის მისვლას, სადაც ამბობთ.

— როგორ! განა ერთი მაინც არის — იპოვე? — უთხრა ღონ კიხობმა.

— ერთი კი არა, რამდენიმეც, — მიუგო სანჩომ, თითები დაიბერტყა, ხელი დასაბანად წყალში ჩაჰყო, რაზედაც ნავი ფარული ძალით კი არა, ან ჯადოქრობით, არამედ მდინარის საკუთარი ღვნით, აქამდის რომ მშვიდი და წყნარი იყო, ნელა მისცურავდა.

ჩქარა მათ შიგ შუა მდინარეში რამდენიმე წისქვილი დაინახეს და დონ კიხოტმაც, თვალი შეასწრო თუ არა, ხმამალა დაიძახა:

— ჰოი, მეგობარო სანჩო! უცქირე: ჩვენ წინ ქალაქი იშლება, ციხე-დარბაზი ან ციხე, სადაც ის დაჩაგრული რაინდი, ანუ დედოფალი, ან ინფანტა, ანუ პრინცის ასული უნდა იყოს შეპყრობილი, ვის საშველადაც ვარ გამოგზავნილი.

— სადა ხედავთ ციხე-დარბაზს, ანუ ქალაქს? — ჰკითხა სანჩომ, — განა ვერ არჩევთ, რომ ეს წისქვილია, სადაც ხორბალსა ფქვევენ?

— ჩუმაღ იყავ, სანჩო, — უთხრა დონ კიხოტმა. — ეს შენობა.. მართალია, წისქვილსა ჰგავს, მაინც წისქვილი სულაც არ არის... რამდენჯერ მითქვამს შენთვის, რომ ჯადოქრები საგანს ნამდვილსა ხით არ გვიჩვენებენ. იმას კი არ ვამბობ, ვითომც ისინი გარდაქმნიდნენ მათ, არა, ისინი მართო სახეს უცვლიან, ამაში, მგონია. ნათლად უნდა დარწმუნებულიყავ, ჩემი იმედების ერთადერთი საგნის, უბადლო დულსინეას მნახველი.

ამასობაში ნავი შუა მდინარეში შევიდა და უფრო სწრაფად იწყო სვლა. მეწისქვილეებმა დაინახეს თუ არა, რომ რაღაც ნავი ჩარხის პირდაპირ მოდიოდა და ჩარხის ფრთები კი მას, უეჭველია, მიამსხვრევდა, გრძელი ლარტყებით სასწრაფოდ გამოვიდნენ, რომ ნავი იქით მიეგდოთ, და, რადგან თავით ფეხებამდის ფქვილში იყვნენ გაგანგლულნი, ამიტომ მართლა რაღაც მოჩვენებებს ჰგავდნენ.

— აქ სად მოსცურავთ, თქვე დამთხვეულო ქაჯებო! — ხმამალა ყვიროდნენ ისინი. — თავების ჩახრჩობა და ამ ჩარხების ქვეშ დაფლეთა მოგესურვათ თუ რა არის?

— სანჩო, არ გითხარ, რომ სწორედ იმ ალაგს მივედით, სადაც ჩემი მამაცობა უნდა გამოვიჩინო და სრული ძალ-ღონე ჩემი ძქლავისა? ხედავ, რამდენი ჯადოქარი და ურჩხული გამოდის ჩემს წინააღმდეგ? რამდენი მოჩვენება გამოსულა თავის უცნაური სანახაობით, რომ შემაშინოს? გამოდით, გამოდით, ბოროტებო! — უყვიროდა იგი მეწისქვილეებს, — ჩემს თავს გაგაცნობთ!

ნავზე აიწია და თავის მოჩვენებულ მტერს — მეწისქვილეებს. მუქარა დაუწყო და დაუყვირა:

— უმაქნისო ბრბოვ, ახლავე გაათავისუფლეთ, მაგ თქვენს ციხეში ვინც შეგიაპყრიათ, გაათავისუფლეთ, ვინც უნდა იყოს,

დაღი თუ მცირე მთამომავლობისა, რადგან მე ვარ ლომთა რაინდი. დონ კიხოტი ლამანჩელი, რომელსაც ზეცათა უმაღლესმა ნებამ ამ ფათერაკის კეთილად დაბოლოება არგუნა.

ეს რომ თქვა, მეწისქვილეებისაჲცნ ხმლის ქნევა და პაერის ჩხევა დაიწყო. მეწისქვილეებმა გიჟი რაინდის ჩმახვისა ვერაფერი ჯიგეს და ლარტყები წამოიშვირეს, რომ ჩარხების პირდაპირ მონ-ცურავი ნავი შეეყენებინათ. სანჩო მუხლებზე დაეცა და ღმერთს ევედრებოდა ამ აშკარა ხითათისაგან დაეხსნა. მის ბედზე მარჯვე მეწისქვილეებმა ნავის შეჩერება მოახერხეს. მაგრამ ის კი ვერ შეიძღეს, რომ ნავი არ გადაბრუნებულიყო და დონ კიხოტი და სანჩო წყალში არ ჩაეცვივებულიყვნენ. დონ კიხოტმა ბედზე იხვივით იცოლა ცურვა, მაგრამ აბჯრის სიმძიმემ ორჯერაც ჩასძირა წყალში და, თუ მეწისქვილეები წყალში არ ჩამხტარიყვნენ, ჩვენი ფათერაკებისმამებარნი წყლიდან — ერთი თავით და მეორე ფეხებით არ განოეთრიათ, ეს ადგილი მათი ტროადა * გახდებოდა. ძლივს რომ გამოათრიათ, უფრო დასველებულნი, ვიდრე მწყურვალნი. სანჩო მუხლებზე დაეცა, გულხელი დაიკრიფა და ზენაარს ევედრებოდა — სამუდამოდ გაეთავისუფლებინა იგი რაინდის — თავისი ბატონის — გაბედული საქმეებისაგან.

სწორედ ამ დროს მეთევზეებიც მოვიდნენ, იმ ნავის პატრონები, დონ კიხოტმა რომ იმოგზაურა და წისქვილის ჩარხებმა რომ მიაშხვრიეს. ეს უბედურება რომ ნახეს, სანჩოს წაავლეს ხელი, ტანთ უნდოდათ გაეხადათ და დონ კიხოტს სთხოვდნენ — დამტკრეული ნავის ფული გადაეხადა. დონ კიხოტი ნავში ფასის მიცემას სრული დამშვიდებით დაეთანხმა, ოღონდ ითხოვდა: მეწისქვილეებს ციხე-დარბაზში დამწყვდეული პირები გაეთავისუფლებინათ

— რა ციხე-დარბაზს ამბობ და რა დამწყვდეულებსა, უტვინო გოგრავე, — ჰკითხა ერთ-ერთმა მეწისქვილემ, — ხომ არა გწალია, მესაუქვავე ხალხი წაიყვანო აქედან?

„კმარა, — თავისთვის თქვა დონ კიხოტმა. — ამ ბრბოსთან ლაპარაკი უდაბნოში ღალადებაა. რაც უნდა თქვა. კეთილ საქმეს ვერ ჩაადენინებ. ამასთან ამ ფათერაკში ორი ჯადოქარი უნდა ერიოს: ერთმა ნავი გამოიგზავნა, მეორეს ჩემი დახრჩობა უნდოდა. ისევ ის ღმერთი შეეწიოს უბედურ ტყვეებს: მე კი მათთვის არაფერი შემიძლია, რადგან. როგორც ვხედავ. ქეყყანა ორ ერთმანეთის წინააღმდეგ მოქმედ ძალად არის აღმართული“.

ეს რომ თავისთვის ჩაილაპარაკა, მერე მეწისქვილეს მიმართა და ხმამალა უთხრა:

— ჩემო საბრალო მეგობრებო, ვინც არ უნდა იყოთ, ამ ბნე-

ლეთნი შეპყრობილნი, მაპატიეთ: ჩემი და თქვენი ბოროტი ანგელოზი ნებას არ მძღვეს თქვენი გულისგამწყალებელი ტყვეობიდან ვაგათავისუფლოთ. ამის ჩადენა, უთუოდ, სხვა რაინდს აქვს დანიშნული.

ესა თქვა, მეთევზეებს მოურიგდა და ნავში ორმოცდაათი რეალი გადაუხადა. სანჩომ ეს ფული დიდი მწუხარებით ჩააბარა მათ და შენიშნა:

— კიდევ ერთი ასეთი მოგზაურობა ნავით და მთელი ჩვენი ფულები წყალში ჩაიძირება.

მეთევზეები და მეწისქვილეები გაკვირვებულები უცქეროდნენ ამ ორ ფიგურას, ჩვეულებრივ ადამიანებს რომ არა ჰგავდნენ. სულ ვერ მიხვდნენ, რას ელაპარაკებოდა მათ დონ კიხოტი, ან რა უნდოდა მათგან; რაინდიცა და საკურველმტვირთველიც გიჟებად ჩათვალეს, მოშორდნენ მათ და თავთავისთვის წავიდნენ: ზოგი შინ წავიდა და ზოგიც წისქვილში შევიდა. ხოლო სანჩო და დონ კიხოტი, თვითონ ქყუადამთხვეულნი და უგონონი, თავიანთ გონიერ პირუტყვებთან დაბრუნდნენ და ამით დამთავრდა ფათურაჟი მოჯადოებულ ნავთან.

თქვი XXX

თუ რა მოხდა დონ კიხოტსა და მშვენიერ მონადირე ქალს შორის

რაინდი და საკურველმტვირთველი ამ ღირსშესანიშნავი ცურვიდან დაღონებულნი და თავჩაქინდრულნი დაბრუნდნენ თავიანთ ბედაურებთან. სანჩო უფრო მეტად იყო დაღონებული. ფული რომ გადასახდელი გაუხდა, ამ გარემოებას ერჩივნა, შიგ გულში დანა დაეცათ. თავიანთ პირუტყვებს ერთმანეთის სიტყვის უთქმელად აღვირები გაუკეთეს და შესანიშნავ მდინარეს ხმაამოუღებლივ გაშორდნენ. დონ კიხოტი თავის სამიჯნურო ოცნებებს მიეცა, სანჩომ კიდევ ბედნიერ მომავალზე იწყო ფიქრი. სხვა დროს ისე არა, როგორც ამ წამში, მას ძლიერ დაშორებულად მიაჩნდა ეს ბედნიერება. თუმცა არც ისე ქუჩიანი იყო. მაგრამ, მგონია, ახლა მაინც მიხვდა, რომ ყველა მისი იმედი, დონ კიხოტის ყველა დაპირება მხოლოდ გიჟის ოცნება იყო. და იმ საშუალების გამოძებნას დაადგა, ერთ მშვენიერ დღეს თუ როგორ გასხლტომოდა რაინდს, არც რაიმე ანგარიში მოეტხოვა მისთვის. არც გამოთხო-

ვებოდა, თავის სოფელში დაბრუნებულიყო. მაგრამ მისმა ბედისწერამ, მიუხედავად ყოვლისა, სხვაგვარად განაგო, როგორც ამას ახლავე დანახავთ.

მეორე დღეს, საღამო უკვე რომ ტყიდან გამოვიდნენ. ღოჭ კიხობმა ერთ მწვანე ველის ბოლოს მონადირეთა დიდი გუნდი შენიშნა და, ახლოს რომ მივიდა, გააჩნია; შავარდნით მონადირეთა გუნდი იყო. უფრო რომ მიუახლოვდა, გუნდში ერთი წარჩინებული ქალი დანახა, მშვენიერ თეთრ-სპეტაკ ცხენზე მკლარი, საუცხოოდ მორთულ-მოკაზმული; ცხენის მორთულობაც მშვენიერი იყო, — მწვანე ფერისა, ხოლო უნაგირი ვერცხლით იყო შემკული. ამ სენიორას მარცხენა ხელზე შავარდენი ეჭლა და ამან ღონ კიხობს აფიქრებინა: სენიორა დიდი შთამომავლობის ვინმე უნდა ყოფილიყო და მთელი მონადირეთა გუნდის მბრძანებელიც. მართლაც ასე იყო. მაშინ ღონ კიხობმა უთხრა სანჩოს:

— გაიქეცი, შვილო სანჩო, და იმ სენიორას, აგერ რომ იორლაზე ზის და ხელზე შავარდენი უზის, მოახსენე, რომ მე, ღომთა რაინდი, მის დიდმშვენიერ ხელს ვეამბორები და, თუ მისი დიდებულება ნებას დამრთავს, თვითონ ვეახლები ხელზე საამბორებლად და მის სამსახურად. რამდენადაც კი ღონე შემწევს და მისი უმაღლესობაც ისურვებს. მაგრამ გაუფრთხილდი, სანჩო, მოკვირებით ელაპარაკე და შენს ელჩობას შენი ანდაზები არ ჩაატმანო.

— რა შვილი მნახეთ? — მიუგო სანჩომ, — ამას ვის ეუბნებით? განა პირველია ჩემთვის დიდი მანდილოსნის მისალმება?

— იმ მისალმების გარდა, დუღსინეასთან რომ გაგგზავნენ, — უთხრა რაინდმა, — სხვა რამ ამგვარი არ მახსოვს, — იმ ხანში ვაინც. რა ხანსაც მე შემსახურები.

— ამას კი მართლსა ბრძანებთ, — უთხრა სანჩომ, — მაგრან „ვალის კარგ გადამხდელს ვადისა როდი ეშინია“ და „სავსე ოჯახში სუფრა როდი იგვიანებს“ ხოლმე. ამით ის მინდა მოგახსენოთ. რომ ღვთის მადლით სწავლა და ჩვენება არ მესაჭიროება. ცოტ-ცოტა ყველაფერი გამომივა ხელიდან.

— მჭერა. — მიუგო ღონ კიხობმა, — მაშ, წადი და ღმერთი იყოს შენი შემწე.

სანჩო მშვენიერი მონადირე ქალისაკენ სწრაფი ჩოროთით გაექანა და, როცა მიუახლოვდა, ვირიდან საჩქაროდ ჩამოხტა, მონადირე ქალს დაუჩოქა და შემდგი სიტყვებით მიესალმა:

— მშვენიერო და კეთილშობილო სენიორა! აგერ, იქ რომ რაინდს ხედავთ, ის ჩემი ბატონი, ღომთა რაინდია. ხოლო მე მისი საჭურველმტვირთველი სანჩო პანსა ვარ. ასე მეძახიან შინ. ჩემ-

მა ბატონმა, ლომთა რაინდმა, ამ ცოტა ხნის წინ მწუხარე რაინდის სახელით წოდებულმა, თქვენს უმაღლესობასთან გამომგზავნა, ეგებ მოისურვოთ და კეთილინებოთ — და ნება დართოთ — აქ გეახლოთ და მისი თქვენდა სამსახურის განმზადებულება მოგიძღვნათ და მით თავისი სურვილი დაიკმაყოფილოს, რაიცა, თუ არა ვცდები, იმაში მდგომარეობს, რომ თქვენი უმაღლესობის მშვენიერებას და შავარდნისებრ მედიდურებას ემსახუროს, რადგან, თუ ამის ნებას დართავთ, იგი იქნება თქვენთვის მეტად სასარგებლო, ხოლო რაინდი ამას დიდ წყალობად და სასიხარულოდ ჩათვლის.

— ექვს გარეშეა, კეთილო საკურველმტვირთველო, რომ თქვენი დავალება ყოველივე წესრიგის დაცვით, რაც ასეთ საქმეს მოეთხოვება, ჩინებულად შეასრულეთ. — მიუგო ქალმა. — გთხოვთ, წამოდგეთ, რადგან ისეთი სახელოვანი რაინდის, როგორც მწუხარე სახის რაინდია, რომლის შესახებ აქ ბევრი რამ გაგვიგონია, საკურველმტვირთველს არ შეჰფერის დაჩოქილი იყოს. ადექით, მეგობარო, და თქვენს სენიორს მოახსენეთ, რომ სწორედ კარგ დროს მობრძანდა. სთხოვეთ, გვინახულოს და ჩვენ, მეცა და ჩემი ქმარიც დიდი სიხარულით მოვილოდინებთ მას ჩვენს საზაფხულო ციხე-დარბაზში, აქვე ახლოს რომ არის.

სანჩო ფეხზე წამოდგა, იმდენადვე კეთილი სენიორას სილამაზით აღტაცებული, რამდენადაც მისი ზრდილობიანი და თავაზიანი მოპყრობით ნასიამოვნები და უფრო მეტად კიდევ იმით კმაყოფილი, რომ მან თქვა, ვითომც მისი ბატონის, მწუხარე სახის რაინდის ამბავი უკვე გაგონილი ჰქონდა, და, თუ მან იგი ლომთა რაინდად არ მოიხსენია, ეს მხოლოდ იმიტომ იქნებოდა, რომ მისმა ბატონმა ეს სახელი დიდი ხანი არ იყო, რაც დაირქვა. პერცოგის მეუღლემ (მისი სახელი დღემდე გამოურკვეველია) ჰკითხა სანჩოს:

— ერთი მითხარით, ძმაო საკურველმტვირთველო, თქვენი ბატონი ის რაინდი ხომ არ არის, ვისი ამბავიც დაბეჭდილია წიგნში მ ა ხ ვ ი ლ გ ო ნ ი ე რ ი ი დ ა ლ გ ო დ ო ნ კ ი ხ ო ტ ლ ა მ ა ნ ჩ ე ლ ი და რომელმაც თავის ფიქრთა მბრძანებლად ვინმე დულსინეა ტობოსელი აირჩია?

— სწორედ ის გახლავთ, სენიორა, — მიუგო სანჩომ, — ხოლო მისი საკურველმტვირთველი, რომელიც იქ გამოყვანილია, ანუ გამოყვანილი უნდა იყოს სანჩო პანსას სახელით, ის — მე გახლავარ, თუ ჩემი სახელი სტამბაში არ გადაუხსნავთ.

— ყველა მაგისი ძალიან მოხარული ვარ, — უთხრა პერცოგის მეუღლემ, — წადით, ძმაო პანსა, და თქვენს სენიორს გადაეცით, რომ

იგი ჩემს სანდოობებში ძვირფასი სტუმარი იქნება და მისი სტუმრობით უდიდესად მასიამოვნებს.

ამ სასიამოვნო პასუხით სანჩო სულ ჰენებით დაბრუნდა და, რაც სენიორამ უთხრა, დიდი აღტაცებით უამბო დონ კიხოტს, თანაც თავისი სოფლური კილოთი ცამდის აიყვანა იგი, აქებ-ადიდებდა მის გასაოცარ სილამაზეს, ალერსიანობას, სიტურფეს და ზრდილობას. დონ კიხოტი იმავე წამს უნაგირში გამოიჭიმა, უზანგებზე მაგრად გასწორდა, დეზი ჰკრა როსინანტს და საამო შემართებით ჰერცოგის მეუღლის ხელზე საკოცნელად გაემართა.

ქალმა რომ სანჩო გამოისტუმრა, თავის ქმარს მასთან დონ კიხოტის დანაპირევი დარბაზობა შეატყობინა. ჰერცოგიც მოვიდა და თავისი ცოლითურთ ჩინებული რაინდის მისაღებად სამზადისს შეუდგნენ. მის მოსვლას მოუთმენლად დაუწყეს ლოდინი. რაკი მისი ისტორიის პირველი ნაწილიდან უკვე იცნობდნენ მას და წაკითხული ჰქონდათ ჩვენი რაინდის სიგიჟის ამბები, ამიტომ გადაწყვიტეს ისე მიეღოთ იგი, როგორც დონ კიხოტის აზრით, მოგზაური რაინდების მიღების წესი და რიგი მოითხოვდა, და რა ხანიც რაინდი მათთან დარჩებოდა, მთელ იმ ხანს ბეჯითად დაეცვათ მოგზაური რაინდებისათვის დადგენილი წესები, ეს წესები მათ კარგად იცოდნენ, რადგან სარაინდო წიგნების მოყვარულნი იყვნენ და ამ შინაარსის მრავალი წიგნიც ჰქონდათ წაკითხული.

ამ დროს დონ კიხოტიც გამოჩნდა მოთარჯაწეული და, სანჩომ რომ ბატონის ცხენიდან ჩამოხტომის მოძრაობა დაინახა, ვირიდან ჩამოხტომას დაეშურა, რომ ბატონისთვის უზანგი დაეჭირა. მაგრამ უბედურება დაემართა, — უზანგებად გაკეთებულ თოკებში გაიხლართა და ბევრი წვალების შემდეგ, ფეხები თოკებიდან რომ გაეთავისუფლებინა, კურტანზე დაეკიდა და პირისახითა და მკერდით მიწას მიეკრა. რაინდი ჩვეული არ იყო ცხენიდან უზანგის დაუქერლად ჩამოსულიყო. ეგონა, სანჩო თავის მოვალეობას ასრულებდა, ცხენიდან ჩამოსასვლელად მთელი ტანის წინ გაქანებით შეინძრა. მიწაზე დასადგმელად ფეხი უზანგიდან გამოიღო, მაგრამ მოსართავმოშვებულ უნაგირიანად როსინანტის ფეხებთან გაიხლართა — მთლად შერცხვენილი და თავის ბედკრულ საჭურველმტვირთველზე განრისხებული, რომელიც აგრეთვე ვაი-ვაგლახში იყო. როგორმე თხეები თოკების ხლართიდან გაეთავისუფლებინა.

ჰერცოგმა საჩქაროდ თავისი მსახურები გაგზავნა რაინდისა და საჭურველმტვირთველის საშველად. მათ დონ კიხოტს ფეხზე წამოდგომა უშეიღეს და ცოტაოდნად დათეთქვილი რაინდი კოკლობით მის უგანათლებულესობასთან მივიდა. ჩვეულების თანახ-

მად რაინდმა მის წინ მუხლის მოდრეკა დააპირა, მაგრამ ჰერცოგი არასგზით არ დაეთანხმა, პირიქით, თვითონ ჩამოხტა ცხენიდან, დონ კიხოტს გადაეხვია და ჰკითხა:

— დიდად ვწუხვარ, პატიოსანო მწუხარე სახის რაინდო, რომ ჩემს სამფლობელოში თქვენი მობრძანება და ჩვენი გაცნობა აგრე უხერხულად მოხდა. მაგრამ საჭურველმტვირთველთა დაუდევრობით ზოგჯერ უარესიც მოხდება ხოლმე.

— ყოველივე ამის გამო, რაიცა თქვენი ნახვის კმაყოფილებას მანიჭებს, კეთილშობილო პრინცი, — უთხრა დონ კიხოტმა, — ის, რაც შომიხდა, უბედურებად არ ჩავთვლი და ამ წამში ჩემი უხერხულობა სანანურად არ მექნებოდა, თუნდაც მას უფსკრულშიაც შთავეგდე; თქვენი ნახვით მონიკებულები კმაყოფილება იქიდანაც ამოსვლის ღონეს მომცემდა. ჩემი საჭურველმტვირთველი, ღმერთმა მოჰკითხოს მას, მართალი რომ მოგახსენოთ, თავისი ენის აღვირის ასხმაში უფრო ხელოვანია, ვიდრე ჩემი ცხენის შელაგმვასა და მოსართავეების მოქერაში. მაინც დგომელა, გინდა წოლელა, ქვეითი თუ ცხენზე მჯდომარე, მერწმუნეთ, მუდამ მზადა ვარ თქვენ და თქვენს ჩინებულს, მშვენიერებით სავსე მეუღლეს გემსახუროთ.

— ფრთხილად, ჩემო სენიორ დონ კიხოტო! იქ, სადაც დულსინეა ტობოსელი მეფობს, — მიუგო ჰერცოგმა, — სხვათა სილამაზის ქება გაზვიადებულსა ჰგავს.

ამ დროს თოკებიდან უკვე განთავისუფლებული სანჩო მათ ახლოს იდგა და დონ კიხოტს პასუხი დაასწრო:

— დონა დულსინეა ტობოსელის საოცარი სილამაზის უარყოფა არ შეიძლება, — თქვა მან. — ეს მე ფიცით შემიძლია დავამოწმო; მაგრამ კურდღელი სწორედ მაშინ გამოხტება ხოლმე, როდესაც ნაკლებად ელი მას, და ისიც გამიგონია, რომ, რასაც ბუნებას ეძახიან, მეჭურჭლესა ჰგავს, ქოთნების მკეთებელს, რომელსაც თუ ერთი ქოთნის გაკეთება შეუძლია, ანუ ერთი მშვენიერი ლარნაკისა, ის ორს, სამსა და ასსაც გააკეთებს. ამ შედარებით მინდა დავარწმუნო ჰერცოგის მშვენიერი მეუღლე, რომ მას ჩემი სენიორა დულსინეა ტობოსელისა არაფერი არა აქვს შესაშურებელი.

ამაზე დონ კიხოტი ჰერცოგის მეუღლეს მიუბრუნდა და უთხრა:

— ამ თავითვე უნდა მოვახსენო თქვენს უმაღლესობას, რომ ქვეყანაზე არც ერთ მოგზაურ რაინდს ისეთი ყბედი საჭურველმტვირთველი არა ჰყოლია, როგორც მე მყავს. და რომ თქვენმა უმაღლესობამ ინიბოთ. რამდენსამე დღეს თქვენს სამსახურად დამტოვოთ, ჩემს ნათქვამში სრულებით დარწმუნდებით.

— კეთილი სანჩო თუ ასეთი ხუმარა ყოფილა, როგორც თქვენ

ბრძანებთ, — მიუგო ჰერცოგის მეუღლემ, — მით უფრო მას დიდად ვაფასებ, — ეგ იმისი ნიშანია, ჰკუიანი ყოფილა: ენის სიმახვლე, მარჯვე ხუმრობა და დროზე მოსწრებული სიტყვა, — ყველა ესენი, როგორც თქვენმა მოწყალებამ უწყის, სენიორ დონ კიხოტო, მძიმე გონებასთან ვერ თავსდებიან; და თუ თქვენი საჭურველმტვირთველი ენამახვილია და ხუმარა, ეგ მხოლოდ უფლებას მაძლევს ამიერიდან მას ჰკუიან კაცად ვცნობდე.

— დაუმატეთ, ყბედადაც-თქო, — უთხრა დონ კიხოტმა.

— მით უკეთესი, — ჩაერია ჰერცოგი, — ბევრი ხუმრობის თქმაცოტა სიტყვით არ შეიძლება. მაგრამ ჩვენ თვითონ რომ ლაპარაკში ტყუილად დრო არ დავკარგოთ, — დაუმატა მან, — წამობრძანდით, ჩვენო დიდებულო მწუხარე სახის რაინდო.

— ლო მთა რაინდი უნდა ბრძანოთ, თქვენო უმაღლესობავ, — გაუსწორა სანჩომ, — რადგან მწუხარე სახე აღარ არსებობს. ახლა თვით ლომები გვყავს.

— მაშ, სენიორ ლომთა რაინდს ვთხოვ, ჩვენთან ერთად ჩვენს ციხე-დარბაზში წამობრძანდეს, აქვე ახლოს რომ არის. იქ რაინდს, ჩვენს სტუმარს, მე და ჩემი ცოლი იმ პატივით მივიღებთ, როგორც მის მაღალ წოდებას შეჰფერის და როგორც ჩვეულებრივ მოგზაურ რაინდებს მივიღებთ, ვინც კი ოდესმე გვესტუმრება.

ამასობაში სანჩომ უნაგირი გამართა, მოსართავეები მაგრად მოუქირა და დონ კიხოტი როსინანტზე შეჯდა, ხოლო ჰერცოგმ თავის ძვირფას ცხენს მოახტა. ჰერცოგის მეუღლე შუაში ჩაუდგა მათ და ბრწყინვალე ცხენოსნები ჰერცოგის ციხე-დარბაზისკენ გაემართნენ. ჰერცოგის ცოლმა სანჩო მიიხმო და თავის გვერდზე უბრძანა სიარული, რომ მისი ლაპარაკით და მოსწრებული სიტყვის მასალებით შეექცია თავი. სანჩომ მეორედ აღარ ათხოვინა და სამ ცხენოსანს მეოთხე ცხენოსნად და მოსაუბრედ გვერდში მოექცა. ჰერცოგის მეუღლე და მისი ქმარი ასეთი მოგზაური რაინდისა და მისი საჭურველმტვირთველის სტუმრობით თავს მეტად ბედნიერად თვლიდნენ, რადგან იმედი ჰქონდათ, მათთან სასიამოვნოდ და მხიარულად გაატარებდნენ დროს.

თ ა ვ ი XXXI

სადაც მოთხრობილია მრავალი ღირსშესანიშნავი ამბავი

უსაზღვრო იყო სანჩოს სიხარული, რაკი ჰერცოგის ცოლი თავისთან მეგობრულ ურთიერთობაში დაინახა. თავის თავს ციხე-

დარბაზში ამ თავითვე უხატავდა იმ საშოვარს, რაც დონ დიელოს მამულში და ბასილიოს სახლში იშოვა, და, რადგან მუდამ კეთილი ცხოვრების მოყვარული იყო, სადაც კი შემთხვევა კარგ მასპინძლებს უქადიდა, ყველა ასეთ შემთხვევას ხელს ქეჩოში სტა-ცებდა ხოლმე.

შემდეგ ისტორია მოგვითხრობს, რომ, ვიდრე თავიანთ ქალაქ-გარეთა სახლში თუ ციხე-დარბაზში მივიდოდნენ, ჰერცოგი და-წინაურდა, რომ თავის მსახურთათვის ებრძანებინა, თუ როგორ მოჰქცეოდნენ დონ კიხოტს. რაინდი და ჰერცოგის მეუღლე ციხე-დარბაზის კიშკართან მივიდნენ თუ არა, ალისფერ ატლასის გრძელ, სადილოდ წოდებულ ტანისამოსში გამოწყობილი ორი მეჯინიბე თუ მსახური გამოვარდა, სწრაფად მიიბრინა დონ კიხოტ-თან, ცხენიდან ციმციმ ჩამოიტანა და ყველასგან დაუნახავად და წუმად წასჩურჩულა:

— სენიორა ჰერცოგის მეუღლეს კი ცხენიდან ჩამოსვლა თქვენ უშველეთ, თქვენო უმაღლესობავ.

დონ კიხოტი ამას თვითონაც აპირებდა, ჰერცოგის მეუღლეს-თან მიიბრინა საშველად. მაგრამ მათ შორის ამაზე მომხდარი შე-თავაზებისა და ქათინაურების ბოლოს ბრწყინვალე მანდილოსანმა თავისი გაიტანა და უთხრა, რომ ღირსი არ იყო ასეთი სახელო-განი რაინდი იმ უსარგებლო ტვირთით შეეწუხებინა, როგორ ტვირთადაც თავის თავსა სთვლიდა, და მასთან — ცხენიდან არასო-დეს არ ჩამოდიოდა, თუ თვით ჰერცოგი არ შეაშველებდა ხელს. ბოლოს ჰერცოგი გამოვიდა და თავის ცოლს ცხენიდან ჩამოსვლა უშველა. და ასე, ცხენიდან რომ ყველანი ჩამოხტნენ, ციხე-დარბა-ზის წინა დიდ ეზოში შევიდნენ; ორმა ლამაზმა მოახლემ დონ კი-ხოტს მხრებზე ძვირფასი გრძელი პირისფერი მოსასხამი წამოასხა. ერთი თვალის დახამამებაზე ეზოს ყველა ტალანი ჰერცოგის ორი-ვე სქესის მსახურებით აივსო და რაინდს ციხე-დარბაზში მობრძა-ნება მაღალი ხმით მიუსალამეს:

— კეთილი იყოს თქვენი მობრძანება, ყვავილო და თვალის-ჩინო მოგზაური რაინდობისავ!

და ყველანი, ანუ მათი მეტი წილი დონ კიხოტს და მასპინ-ძელთ სურნელოვან წყალს აკურებდნენ, რამაც დონ კიხოტი ძა-ლიან გააკვირვა, და ეს პირველი დღე იყო, რომ სრულად დარ-წმუნდა და შეიგნო, რომ იგი ნამდვილი მოგზაური რაინდი იყო და არა ოცნებითი, — რაკი დაინახა, რომ ისე მიიღეს. როგორც სარა-ინდო წიგნებში წარსული საუკუნეების რაინდების მიღებაზე ჰქონ-და წაკითხული.

სანჩო თითქოს ჰერცოგის ცოლის კალთებს მიეწება, ციხე-დარბაზში მას შეჰყავთ თან, მაგრამ სინდისმა მაინც ჩქარა მოაგონა თავისი მიტოვებული ვირი და ერთ დარბაისელ, სხვებთან ერთად ჰერცოგის მეუღლის მისაგებებლად შემოსულ ღუენიასთან * მივიდა და უჩურჩულა:

— სენიორა გონსალეს, ანუ თქვენს მოწყალებას რა ჰქვია?

— მე მქვიან დონა როდრიგეს დე გრიპალბა, — მიუგო ღუენიამ. — რა გნებავთ, ძმობილო?

— მინდოდა, — მიუგო სანჩომ, — თქვენს მოწყალებას ჩემთვის დაევალებინა, ჰიშკარს გარეთ გასულიყო, იქ ჩემს ვირს ნახავთ, გთხოვთ, უბრძანოთ თავლაში შეიყვანონ, ან თვითონ თქვენ შეიყვანეთ, თორემ საბრალო ძალიან მზდალია და მარტოკა დარჩენა არ შეუძლია.

— თუ შენი ბატონიც შენსავით ჰკუიანია, — უპასუხა ღუენიამ, — კარგი რამ საშოვარი გვიბოვიხაროთ. თავიდან მომშორდი, ძმაო, თქვენცა და ისიც. ვინც თქვენ აქ მოგიყვანათ. თქვენ თვითონ მოუარეთ თქვენს ვირს, რადგან ჩვენ ამ სახლის ღუენიები ვართ და მაგვარ საქმეს ჩვეულნი როდი გახლავართ.

— მერწმუნეთ, — შეესიტყვა სანჩო, — რომ თვითონ ჩემი ბატონისაგან გამიგონია, რომანების კარგი მცოდნე რომ არის, როდესაც ლანსელოტი ბრიტანეთიდან დაბრუნებულა, სენიორები ემსახურებოდნენ იმას, ხოლო ღუენიები მის მერანს უვლიდნენ და, რაც ჩემს ვირს შეეხება, მე იმას სენიორ ლანსელოტის ჯაგლაგზედაც კი არ გავცვლი.

— ძმობილო, თუ ხუმარა ხართ, — უთხრა ღუენიამ, — თქვენი ხუმრობა იმას შეუხანხეთ, ვინც მაგაში ფასს მოგცემთ, თორემ ჩემგან დამჰკნარი ლელვის ჩირსაც ვერ მიიღებთ.

— მაგისტვისაც მადლობელი ვარ, — უთხრა სანჩომ, — რადგან თქვენი ნაბობები ლელვი თქვენი ხნისა იქნება და მაშასადამე — მწიფე.

— ჰოი, შე მეძავის შვილო! — დაუყვირა გაბრაზებულმა ღუენიამ, — ბებერი ვარ თუ არა, ამის ანგარიშს ღმერთს მივცემ და არა თქვენ, უმაქნისო, ნივრით აყროლებულო ვიგინდარავ.

ისე ხმამალა დაიყვირა ეს სიტყვები, რომ ჰერცოგის ცოლმა გაიგონა, მოიხედა და, თავისი ღუენია რომ აღელვებული და თვალეზბარილებული დაინახა, ჰკითხა: ვის ეჩხუბებო?

— აი, ამას. ამ კეთილ კაცს, დაჟინებით რომ მგზავნის — წადი, ჩემი ვირი ჰიშკარს გარეთ დაეტოვე, თავლაში შეიყვანეო, და მაგალითად მოჰყავს, სადღაც, ვიღაც ლანსელოტს სენიორები ემსა-

ხურებოდნენ და ღუენიები მის მერანს უვლიდნენ, და თანაც დაატანა — დედაბერი ხარო.

— მაგ უკანასკნელ სიტყვას მე ძალიან საწყენად მივიღებდი, — თქვა ჰერცოგის მეუღლემ.

მერე სანჩოს მიუბრუნდა და უთხრა:

— იცოდეთ, მეგობარო სანჩო, რომ ღონა როდრიგესი ჭერ ძალიან ახალგაზრდაა. ტოკას * იმიტომ ატარებს. რომ მისი თანამდებობის და ჩვეულების სამკაულია, და არა იმისათვის, ვითომც ხნიერი იყოს.

— ყველა ჩემი სიცოცხლის ხანი უბედურებაში გავატარო, — მიუგო სანჩომ, — თუ მე ეგა მქონდეს აზრად. მე ეგ მხოლოდ იმიტომ ვუთხარ, რომ ძალიან მიყვარს ჩემი ვირი და მეგონა სენიორა ღონა როდრიგესზე გულშემატკივარს ვერავის მივანდობდი.

ღონ კიხოტმა ყველა ეს ლაპარაკი რომ გაიგონა, მიმართა სანჩოს და უთხრა:

— განა აქ ასეთი ლაპარაკი შესაფერია?

— სენიორ, — მიუგო სანჩომ, — ყველა იძულებულია იმაზე ილაპარაკოს, სადაც უნდა იმყოფებოდეს, რაც უქირს. ჩემი ვირი აქ მომაგონდა, ამიტომ იმაზე აქ ვილაპარაკე, თავლაში რომ მომგონებოდა, მაშინ აქ კი არა, თავლაში ვილაპარაკებდი.

ამაზე ჰერცოგმა თქვა:

— სანჩო სავსებით მართალია, მაშ, მისი ბრალდებაც არ შეიძლება. ლურჯას იმდენს აკმევენ, რამდენის შექმასაც შეიძლებს. და სანჩოც ნუ იწუხებს, ვირს ისე მოუვლიან, როგორც მის პატრონს შეეფერება.

ღონ კიხოტს გარდა, ამ ყველასათვის საგულისხმო ლაპარაკის შემდეგ ყველანი მალლა ავიდნენ და რაინდი ფარჩეულითა და ოქროთი ძვირფასად მორთულ დარბაზში შეიყვანეს. აქ ექვსმა მშვენიერმა ყმაწვილმა ქალმა, ჰერცოგისა და მისი ცოლისაგან დარჩებულმა, თუ რა უნდა ექნათ, როგორ მოპყრობოდნენ ღონ კიხოტს, რათა რაინდს ჰგონებოდა და დაენახა. რომ ისე ეპყრობიან. როგორც მოგზაურ რაინდს შეეფერებოდა, — იარაღის ახსნა დაუწყეს და ემსახურებოდნენ. იარაღი რომ მოხსნეს და თავისი აქლემის ყელის კამზოლით და ვიწრო შარვლით დარჩა — მაღალი, ფერმიხდილი, გამხდარი, ლოყებჩაცვივნილი; თითქოს ერთმანეთის საკოცნელად მიიწევენო, ყბისთავებგამოშვერილი ღონ კიხოტი ისეთ სასაცილო სანახავს წარმრადგენდა, რომ, თუ მის მომვლელ მშვენიერ ქალებს (როგორც სასტიკად ჰქონდათ ნაბრძანები) ყო-

ველნაირი ძალ-ღონით თავი არ შეეკავებინათ, მგონია, სიცილით დაიხოცებოდნენ.

მოახლენი სთხოვდნენ, მოურიდებლად გაეხადა ტანთ და მათთვის ნება მიეცა, პერანგი გადაეცვათ. მაგრამ რაინდი ამაზე არავითარი გზით არ დათანხმდა და იძახოდა: მოგზაურ რაინდებს დარცხვენა იმდენადვე აქვთ შეფერებული, რამდენადაც სიმამაცყო. მაინც სთხოვა, პერანგი სანჩოსათვის მიეცათ. მარტო მასთან შეიკეტა კარი მშვენიერ დარბაზში, სადაც არა ნაკლებ მშვენიერი ლოგინი იდგა, და თვისი მორთულობა დაასრულა. სანჩოსთან მარტომ რომ დაიგულა თავი, მიუბრუნდა და უთხრა:

— ახლადშეთითხნილო ხუმარავ და დაძველებულ სულელთ ერთი მითხარი, კარგს სჩადიოდი — ისეთ დარბაისელ და პატივსაცემ ღუენიას აწყენინებდი და აუპატიურებდი? რა დროს ვირზე ლაპარაკი იყო, რომ დაიწყე? ისეთი სენიორები სად გინახავს, რომ ვირზე ზრუნვა დავიწყებოდეთ, როდესაც მის პატრონს ალერსიანად და სიამოვნებით ეპყრობიან. თუ ღმერთი გწამს, სანჩო, ჭკუას დაადექი, თავი შეიკავე, რომ ძაფის მიხედვით ვერ გაიგონ, რა მსხვილი და ტლანქი ნართისაგანა ხარ მოქსოვილი. შეიგნე, ცოდვილო, რომ ბატონს იმდენად მეტ პატივს სცემენ, რამდენადაც მისი მსახურნი უფრო ზრდილნი და დარბაისელნი არიან, და ერთი დიდი უპირატესობა პრინციებისა სხვა ხალხთან შედარებით ის არის, რომ მათი მსახურნი ისევე კარგები არიან. როგორც მათი ბატონები არიან კარგები. განა არ გაგეგება, შე უგუნურო ადამიანო, რომ ვინც შენს ტლანქ ხეპრეობას დანახავს, ან შენს ბრიყვ ხუმრობას გაიგონებს, შეუძლია იფიქროს. რომ მეც ვინმე მატყუარა და ცრუ რაინდი ვარ? არა, არა, მეგობარო სანჩო, ამ ხიფათს ერიდე, რადგან, ვინც ყბედ ხუმარასავით ბორძიკობს, პირველსავე გაუფრთხილებელ ნაბიჯზე ძირს ეცემა და სასაცილო მასხარა ხდება. შენი ენა შელაგმე, ყველა სიტყვა. ვიდრე პირიდან გამოუშვებ, მოიფიქრე და გახსოვდეს, რომ ისეთ ადგილს მოვედით, საიდანაც ღვთისა და ჩემი ვაჟკაცობის შემწეობით, სამჯერ და ხუთჯერ მეტი ღიდებით და ქონებით გასვლა მოგველის.

სანჩომ დიდი გულწრფელობით აღუთქვა, რომ უმაღლეს ტუჩებს გაიკვრავდა ან ენას მოიკვნეტდა, ვიდრე ამიერიდან მოუფიქრებლად და ულაგო ალაგს რამე სიტყვას იტყოდა, და არხეინად ყოფნა სთხოვა ღონ კიხოტს, რადგან მისი მიზეზით ვერავინ აღმოაჩენდა, თუ ვინ იყვნენ ისინი და რანი იყვნენ.

ამასობაში ღონ კიხოტმა ტანთ ჩაიცვა, წელზე ხმალი შემო-

ირტყა, მხრებზე ძოწეული ტოლომა წამოისხა, თავზე ჰერცოგის შოახლეთაგან მორთმეული მწვანე ატლასის პატარა ქუდი დაიხურა და ასე მორთული საზეიმო დარბაზში შევიდა, სადაც ორ მხარეზე თანასწორად ჩამწკრივებული, მისგან უკვე ნახული მშვენიერი ქალები დახვდნენ. ყველს პირსაბანად საჭირო რამე იარაღი ეჭირა, რომ რაინდისათვის ხელები დაებანიებინათ, და ეს მრავალი ფართიფურთებით და რევერანსებით შეასრულეს. შემდეგ დარბაზში სახლთუხუცესის მეთაურობით ოცი პაეი შემოვიდა, რომ დონ კიხოტი სასადილო ოთახში წაეყვანათ. სადაც ჰერცოგი და მისი ცოლი მას უკვე ელოდნენ. პაეები რაინდს გარს შემოეხვივნენ და დიდის ბრწყინვალეობითა და ზეიმით სხვა დარბაზში შეიყვანეს. იქ მდიდრულად მოწყობილი ტაბლა მხოლოდ ოთხი კაცისათვის იყო გაშლილი. ჰერცოგი და მისი ცოლი რაინდის მისაგებებლად კარებთან მივიდნენ, მათთან ერთი დარბაისლური სახის მღვდელიც იყო, ზოგიერთ დიდებულთა სახლში მოძღვრობას რომ ეწევა, იმათაგანი, რომლებიც, რაკი დიდებულად არ არიან დაბადებულნი, უნარი არ შესწევთ ასწავლონ დიდებულებს მათი შესაფერი მოვალეობანი, იმათაგანი, რომლებიც საცოდავ ძუნწებად აქცევენ ყველა მათ, ვისაც ხელმძღვანელობენ და მომჭირნობას ასწავლიან, — უეჭველია, ის დარბაისლური სახის მღვდელიც, ვამბობ. იმათაგანი უნდა ყოფილიყო. ჰერცოგი და მისი მეუღლე დონ კიხოტს რომ შეეგებნენ, ერთმანეთს ათასი სააღერსო სიტყვა და ქათინაური უთხრეს და რაინდი სუფრასთან მიიწვიეს. ჰერცოგმა რაინდს ტაბლის თავში საპატიო ადგილი შესთავაზა და, თუმცა რაინდი ძალიან უარობდა, ბოლოს სტუმარი იძულებული იყო მასპინძლის ბეჯით თხოვნას დამორჩილებოდა. მოძღვარი რაინდის პირდაპირ დაჭდა; ხოლო ჰერცოგი და მისი ცოლი დონ კიხოტს აქეთ-იქით მოუსხდნენ.

სანჩოც იქ იყო, ყველაფერს ხედავდა და ისმენდა და მეტად გაკვირვებული იყო, რომ ასეთი დიდი პატივით ეპყრობოდნენ მის ბატონს. ჰერცოგის იმ თავაზებისა და თხოვნის გამო, რომ დონ კიხოტი საპატიო ადგილას დამჯდარიყო, ველარ გაძლო, რომ არ ეთქვა:

— თქვენი მოწყალეობა თუ ნებას მომცემს — ენა დავძრა, ერთ ჩვენს სოფელში მომხდარ ამბავს მოგახსენებთ სუფრაზე ადგილის დაჭერის გამო.

ესა თქვა თუ არა სანჩომ, დონ კიხოტი მთელი ტანით შეინძრა, რაკი დარწმუნებული იყო, მისი საჭურველმტვირთველი რაიმე

დიდ სისულელეს მონმახავდა. სანჩო ფიქრს მიუხვდა და საჩქაროდ უთხრა:

— ნუ გეშინია, თქვენო მოწყალეზავ, თავს არ დავივიწყებ და ისეთს არას ვიტყვი, ახლანდელ მდგომარეობაზე გამოკრილი არ იყოს. ახლახან რომ რჩევა მომეცით, რა როლის არის სათქმელი, არ დამვიწყებია.

— მე ეგ არ მახსოვს, — მიუგო დონ კიხოტმა, — თქვი, რაც გინდა, ოლონდ კი ჩქარა თქვი.

— რის თქმასაც ვაპირებ, — განაგრძო სანჩომ, — ჭეშმარიტი ამბავია, როგორც ის არის ჭეშმარიტი, რომ აქ მბრძანებელი ჩემი ბატონი დონ კიხოტი ტყუილს არ მათქმევინებს.

— რაიცა მე შემეხება, — უთხრა დონ კიხოტმა, — რამდენიც გინდა, ტყუილი თქვი, არ შეგაჩერებ, მხოლოდ, რის თქმაც გინდა, ჯერ მოიფიქრე.

— ბევრი ვიფიქრე და მოვიფიქრე კიდევც, — მიუგო სანჩომ, — ახლა ისევე უშიშრად შემიძლია ვთქვა, როგორც ზარის მრეკელია ზარს ჭევემ უშიშრად, და ამას კი საქმით დაინახავთ.

— კარგს ინებებდით, თქვენო უმაღლესობავ, — უთხრა მასპინძლებს დონ კიხოტმა, — რომ უბრძანოთ ეს სულელი აქედან გააგდონ, თორემ, ვინ იცის, რა უამრავ სისულელეს დასჩმახავს!

— ჰერცოგის სიცოცხლესა ვფიცავ, — უთხრა ჰერცოგის ცოლმა, — სანჩოს ერთ ნაბიჯზედაც არ მოვიშორებ, მეტად მომწონს. რადგან ძალიან გონიერი კაცია.

— გონიერიმც იყვნენ დღენი თქვენი სიცოცხლისა, თქვენო ბრწყინვალეზავ! — შესძახა სანჩომ, — ჩემს შესახებ კარგი აზრისათვის, თუმცა მე ეგ არ დამიმსახურებია. მაგრამ, ჰო, აი ის ამბავი რომ მინდოდა მეთქვა. ერთმა ჩემი სოფლის ილაღვომ, ძალიან მდიდარმა და პატივცემულმა (რადგან ალამოსთ მედინა დელ-კამპოს ოჯახიდან ჩამომავლობდა) ცოლად დონა მენსია დე კინონესი შეირთო, ასული დონ ალონსო დე მარანიონესისა, დე სანტიაგოს ორდენის რაინდისა, ერალურში რომ დაიხრჩო, ვისი მიზეზითაც ამ რამდენიმე წლის წინათ ჩვენს დაბაში ჩხუბი მოხდა და იმ ჩხუბში, თუ არა ვცდები, ჩემი სენიორ დონ კიხოტიც მონაწილეობას იღებდა. და მაშინ იყო, რომ ჩერჩეტი თომასილიო დაიჭრა. მკვდელ ბალბასტროს შვილი... ყველა ეს მართალი არ არის? ჩემო ბატონო სენიორ, თქვენო მოწყალეზავ, გაფიცებთ, თქვათ, რომ ამ სენიორებმა მატყუარა ყბედად არ ჩამთვალონ.

— ჯერხანად ყბედად უფრო ჩავთვლით, ვიდრე სიცრუის

მოლაპარაკედ, — გამოელაპარაკა მოძღვარი, — შემდეგ რად ჩავთვლით, არ ვიცი.

— მოწმედ იმდენი ხალხი მოიხმე. — მიუგო დონ კიხოტმა, — და იმდენი ნიშნები თქვი, რომ ძალაუნებურად უნდა ვიფიქრო, იქნებ, მართალი თქვი. განაგრძე, მხოლოდ კი შეამოკლე შენი ამბავი, თორემ, რა გზითაც მიღიხარ, შენს ამბავს ორ დღესაც ვერ გაათავებ.

— არა, შემოკლება არ არის საჭირო! — დაიძახა ჰერცოგის მეუღლემ, — როგორც იცის, ისე თქვას, თუნდა ექვსი დღე ილაპარაკოს; იმ ექვს დღეს ჩემს სიცოცხლეში საუკეთესო დღეებად ჩავთვლი.

— ჰოდა, ჩემო სენიორებო, ვამბობ, — განაგრძო სანჩომ, — სწორედ იმ იდალგომ, რომელსაც ჩემი ხუთი თითივით ვიცნობ, რადგან ჩემი სახლიდან მის სახლამდის ერთი მშვილდ-ისრის გასროლის მანძილის მქეტი არ იქნება, სადილზე ერთი ღარიბი, მაგრამ პატიოსანი გლეხი მიიწვია.

— ძმობილო, თქვენ იმ გზით მიღიხართ, რომ, მგონია, მაგ ამბავს მეორედ მოსვლამდის ვერ დაამთავრებთ, — უთხრა მოძღვარმა.

— ნუ სწუხართ, სააქაოს ნახევარ გზაზედაც დაეასრულებ, თუ ღმერთი შემეწია, — მიუგო სანჩომ. — ჰოდა, ის სოფლის მეურნე, ვიზედაც გითხარით, რომ მოვიდა დამპატივებელ იდალგოსთან. უფალმა უღბინოს მის სულს, რადგან უკვე მოკვდა და, როგორც იტყვიან, ანგელოზის სიკვდილით მოკვდა, მაგრამ მე კი არ დავსწრებივარ იმის სიკვდილს, რადგან მაშინ ტემბლეკში სამკაულად ვიყავ...

— თუ ღმერთი გწამს, შვილო! — კვალად დაუძახა მოძღვარმა, — დაბრუნდი მაგ შენი ტემბლეკიდან და იდალგოს დამარხვას ნუ მოჰყვები, თუ მასთან ჩვენი დამარხვაც არ გინდა.

— როდესაც უკვე მზად იყვნენ სუფრაზე დასასხდომად, — განაგრძო სანჩომ, — ღმერთმანი, ისე მგონია, თითქოს ახლა მათ თვალითა ვხედავ-მეთქი, უფრო უკეთესადაც, ვიდრე მაშინ...

ჰერცოგსა და მის ცოლს მოძღვრის მოუთმენლობა და უკმაყოფილება მეტად აცინებდა, როდესაც სანჩო თავის ამბავს ამ გაკვიანურებულ წვრილმან დამატებას დაურთავდა ხოლმე, დონ კიხოტი კიდე შეკავებული ბრაზისა და წყენისაგან ენთებოდა.

— ეს ორივე სუფრაზე უნდა დამსხდარიყვნენ, — განაგრძო სანჩომ, — მაგრამ ეს იყო, რომ გლეხი გაჯიუტდა და იდალგოს ემუდარებოდა — პირველ ადგილზე დამჯდარიყო. იდალგოს კიდე უნდოდა პირველ ადგილზე გლეხი დამჯდარიყო, რადგან იდალგო

თავის სახლში იყო, და ამბობდა, როგორც მსურს, ისე უნდა მოვიქცეო. მაგრამ გლეხი ზრდილობას და რიგიან აღზრდას ჩემობდა და არასგზით არ თანხმდებოდა, ვიდრე ილაღვომ მხრებში ხელი არ წაავლო და პირველ ადგილზე შემდეგი სიტყვებით ძალით არ დასვა: „დაჯექ, შე ხეპრევ, — უთხრა მან, — მე, სადაც უნდა დაეჯდე, შენზე მუდამ და ყველგან პირველ და საპატიო ადგილზე ვიჯდომები“. ეს არის ჩემი ამბავი და, მგონია, საეხლაოდ ზედგამოჭრილია.

დონ კიხოტს ჯერ ალმური აედინა, მერე მკედრის ფერი დაედო, შავგერემანი სახე აუფორეჯდა. ჰერცოგი და მისი ცოლი მიხვდნენ სანჩოს აზრს და, რაც ძალი და ღონე ჰქონდათ, სიცილს იკავენდნენ, რომ დონ კიხოტი არ გაერისხებინათ, რადგან მიხვდნენ, რომ სანჩომ იმის გამო თქვა ეს ამბავი. ლაპარაკი რომ როგორმე გადაესხაფერებინათ და სანჩოსათვის კვალად რაიმე სისულელის თქმის მიზეზი არ მიეცათ, ჰერცოგის მეუღლემ ჰკითხა დონ კიხოტს: დულსინეასაგან რა ამბავი მოგდისო, ამ უკანასკნელ ხანებში საჩუქრად ვინმე ჯადოქარი ან დევი ხომ არ გაგიგზავნიაო, უეჭველია, რამდენიმე მათგანი გეყოლება დამარცხებულიო.

— ჩემო სენიორა, — უპასუხა დონ კიხოტმა, — თუმცა ჩემთა უბედურებათა დასაბამი ჰქონდათ, მაგრამ დასასრული კი მაინც არ ექნებათ. მე ვამარცხებდი დევგმირებს, ვუგზავნიდი ჩემს მიჯნურს ჯადოქრებს და მოღალატეთა, მაგრამ სად და როგორ ეპოვათ იგი, როდესაც ამქამდ მოხიბლულია და საზიზღარ გლეხის დედაკაცად გარდაქმნილი, ისეთ საზიზღრად, რომ უარესის წარმოდგენაც არ შეიძლება.

— ვერაფერი გამიგია, — ჩაერია სანჩო პანსა, — მე კი დულსინეა ყველაზე გულისწარმტაც ქმნილებად მეჩვენა, ეს კარგად იმით მაინც ვიცი, რომ მეტად მკვირცხლია და მსუბუქად ხტის. ამ ხელოვნების ნიჭით თოკზე მოთამაშე ჯამბაზსაც არ დაუვარდება. ღმერთსა ვფიცავ, თქვენო უმაღლესობავ, სახედარს სწორედ კატასავით შეახტება ხოლმე.

— თქვენ, სანჩო, განა გინახავთ ის მოხიბლული? — ჰკითხა ჰერცოგმა.

— მაშ, ვილას უნდა ენახა, თუ არა მე? — მიუგო სანჩომ, — ან ეგ მისი მოჯადოების საქმე ვინ მოიფიქრა, თუ არა მე? იგი ისე არის მოჯადოებული, როგორც ცხონებული მამაჩემი.

მოდღვარმა დევები, ჯადოქრები და მოხიბვლა-მოჯადოება გაიგონა თუ არა, სრულებით დარწმუნდა, რომ ჰერცოგის სტუმარი სწორედ ის ლამაზი დონ კიხოტი უნდა ყოფილიყო, რომლის

მოგზაურობას ჰერცოგი სიამოვნებით კითხულობდა — რის გამოც მოძღვარი არა ერთხელ ჰკიცხავდა მას და ეუბნებოდა: სულელთა ამბების კიბხვა სისულელეაო. რაკი სრულებით დარწმუნდა, რომ მის წინაშე სახელოვანი რაინდი იმყოფებოდა, მოძღვარმა ვეღარ მოითმინა და ჰერცოგს წყრომით უთხრა:

— თქვენო ბრწყინვალეზავ, ჩემო სენიორ! უფლის წინაშე პასუხისგება მოგიხდებათ იმაზე, რასაც ეს კეთილი კაცი სჩადის, ეს დონ კიხოტი თუ დონ უგუნური, ანუ რაც უნდა იყოს მისი სახელი. მე ვფიქრობ, ისეთი უგუნური სულაც არ არის, როგორც თქვენს უმაღლესობას სურს გამოიყვანოს იმით, რომ შემთხვევას აძლევთ ყოველგვარი სისულელისა და აბდაუბდის ჩმახვისას, რითაც მას თავი აქვს გამოტენილი.

მოძღვარი მერე დონ კიხოტს მიუბრუნდა და ჰკითხა:

— ხოლო თქვენ, ტვინგადმობრუნებულო, ისეთი დამთხვეული აზრი ვინ ჩაგაგონათ თავში, ვითომც დევებს ამარცხებდეთ და ჯაღოქრები ტყვედ მიგყავდეთ? გეყოფათ ხალხის სასაცილოდ აგდება. შინ წადით, შვილები აღზარდეთ, თუ გყავთ, მეურნეობას შეუდექით და მაგ ყველა მცნობისა და უცნობისათვის სასაცილო ხეტიალს თავი დაანებეთ. ამ ჩვენს დროში სად გამონახეთ მოგზაური რაინდები? სად გინახავთ ესპანეთში დევები და ლამანჩაში ჯაღოქრები? სად გინახავთ მოხიბლული დუღსინეაები და ყველა ის სისულელე და ჭორი, რასაც თქვენზე ლაპარაკობენ?

მოძღვრის ყველა ნათქვამი, ბრწყინვალე მასპინძლების მოურიდებლად წარმოთქმული, დონ კიხოტმა მღუმარებით და ყურადღებით მოისმინა და, როდესაც მან გათავება ინება, რაინდი წამოხტა და, რისხვით ანთებულმა და მეტად აღელვებულმა, გულისწყრომით თქვა...

მაგრამ ეს პასუხი ღირსია ცალკე თავში იყოს გადმოცემული.

თ ა ვ ი I XXXII

როგორ უპასუხა დონ კიხოტმა თავის შეურაცხყოფელს და სხვა ღირსშესანიშნავი და სასაცილო შემთხვევები

მაშინ დონ კიხოტი ფეხზე წამოხტა, სინდიყით მოწამლულის მსგავსად თავით ფეხებამდის აკანკალდა და აღელვებულმა სწრაფად წარმოთქვა:

— სახლი, სადაც აწ ვიმყოფები, დიდებულ გვამთა აქმყოფო-

ბა და ის პარტიისცემა, რა პარტიისცემაც სასულიერო პირთადმი მუდამ მქონდა და კვლავაც მექნება, მაიძულებენ ჩემი სამართლიანი რისხვის კვეთება შევიკავო. ამის გამო, რაც ვთქვი, და იმიტომაც, რომ ვიცი და ყველამაც იცის — რომ ანაფორის მტარებელთა იარაღი იგივეა, რაც მანდილოსანთა იარაღი — სახელდობრ — ენა, და მეც თანასწორი იარაღით შევებრძოლები თქვენს მოწყალებას, — ვისგანაც უმალ უშვერი კიცხვისა, გულკეთილი რჩევის იმედი უნდა მქონოდა. კეთილმსახურებითი და კეთილგანზრახვიანი, მოძღვრისებური განკიცხვა სხვანაირად და სხვა სახით უნდა გამოცხადებულიყო. მაგრამ მკიცხავდით მე საჯაროდ და იმ კიცხვაში, სულ ცოტა რომ ვთქვა, კეთილი დარიგების საზღვარს გადასცდით, რადგან კეთილი დარიგება უფრო სირბილეზე არის დამყარებული, ვიდრე სიმკაცრეზე. ცუდია, როდესაც ცოდვისა არა ვიცი რა, ვკიცხავთ კი მას, მის ჩამდენს, ვტუქსავთ და ყველაფრის მიუხედავად ჩამდენს სულელს და ჰკუთარულს ვეძახით. თუ რაცა ვთქვი, ასე არ არის, აბა მიბრძანეთ, თქვენო მოწყალებავე, რა უგუნურობა დაინახეთ ჩემგან ჩადენილში, რას მიწუნებთ და რის გამო მკიცხავთ? შინ წასელას მიბრძანებ ცოლისა და შვილების მოსაველეად, ის კი არ იცით, მყვანან ისინი თუ არა. ნუთუ სხვა არაფერი მოითხოვება იმის მეტი, ოღონდ რაიმე გზით სხვის სახლში შევიდეთ და მის მეურნეობაზე ვიუფლოთ? აღიზრდებით რა რომელიმე ლატაკური საერთო საცხოვრებლის ოთხ კედელს შუა, ოცი ან ოცდაათი მილის მანძილის იქით, გარეშემო ველარას ხედავთ და თამამად გამოდიხართ, რაინდობას კანონებს უწერთ და მოგზაურ რაინდებზე მსჯელობთ. ანუ, იქნებ, უსარგებლო საქმეა, ამოდ დაკარგული დროა ის დრო, რომელიც ქვეყანაზე მოგზაურობაში იხარჩება იმიტომ კი არა, ცხოვრების სიტკბოება ვეძებოთ, არამედ ეკლიანი გზის ძებნაში, რა გზითაც ღვაწლმოსილი უკვდავების ტახტზე ზე იწვიან. მე რომ რაინდებმა დამსახონ უგუნურად, სულგრძელებმა, ამაღლებულებმა, მაღალშობილებმა. მე ამას დიდ შეურაცხყოფად მივიღებდი; მაგრამ, თუ მწიგნობარნი მთვლიან ლიტონ კაცად, რომელთაც რაინდობაში ფეხი არასოდეს არ შეუდგამთ და არც მისებრ მოქცეულან, ამას მე გრომადაც არ ჩავთვლი. რაინდი ვარ და რაინდადვე მოვკვდები, თუ ზინაარსი ამას ინებებს. ზოგი ზვიადი პარტიემოყვარეობის ვრცელ ასპარეზზე მიდის, ზოგი — მდაბალ და მონურ მლიქვნელობას იწვივ, სხვები — მატყუარა ფარისეულობას ჰკიდებენ ხელს და ძალიან მცირეღია ისეთი, ჰქმმარითი სარწმუნოების გზას რომ ადგას. ხოლო მე ჩემი ბედის ვარსკვლავის ხელმძღვანელობით მოგზაური

რაინდობის ვიწრო ბილიკით მივდივარ და, ვასრულებ რა ჩემს მოწოდებას, მიწიერ სიკეთეს უგულველვყოფ, მაგრამ პატივს კი არა! მე დაჩაგრულთათვის სამაგიეროს ვუბნდი, ბოროტს კეთილ გზაზე ვაყენებდი, კადნიერებას ვსჯიდი, დევებს ვამარცხებდი და ურჩხულებს ფეხით ვთელავდი. გამიჯნურებული ვარ, მაგრამ მხოლოდ იმდენად, რამდენადაც მოგზაურ რაინდს შეჭვერის. ბიწიერთა რიცხვს არ ვეკუთვნი, არამედ მომთმინოთა, პლატონიურთა რიცხვში ვიმყოფები. ჩემი წადილები მუდამ კარგი მიზნებისკენ არიან მიმართულნი: ყველას კეთილი ვუყო და არავისთვის ბოროტი არა ვქმნა. ვინც ასე ფიქრობს, ვინც ასე მოქმედებს და ვინც ასე ცხოვრობს—განა სულელად მიჩნევის ღირსია—მიბრძანეთ, თქვენო უმაღლესობავ, ბრწყინვალე ჰერცოგო და ჰერცოგის მეუღლე?

— ჩინებულია, ღმერთსა ვფიცავ, ჩინებული! — შეჰყვირა სანჩომ. — მეტსაც ნურას იტყვი თავის გასამართლებლად, თქვენო მოწყალეხავ, ჩემო სენიორ და ბატონო, რადგან აღარც რამეა სათქმელი, აღარც რამეა საფიქრელი და აღარც რამეა დასამტკიცებელი. ამასთანაც, თუ ეს სენიორი უარყოფს, როგორც უარყოფდა — ქვეყანაზე მოგზაური რაინდები არა ყოფილანო, მაშ რაღაა საკვირველი, რომ იმაზე ლაპარაკობდეს, რაც არ იცის.

— იქნებ, ძმობილო, თქვენ, — ჰკითხა მღვდელმა, — ის სანჩო პანსა ხართ, რომელსაც, როგორც ისტორიაში მოგვითხრობენ მისი ბატონი დონ კიხოტი კუნძულის გუბერნატორობას დაჰპირდა?

— დიახ, მე სწორედ ისა ვარ, — მიუგო სანჩომ, — რომელიც სხვაზე ნაკლებ არ არის გუბერნატორობის ღირსი. მე იმათ ვეკუთვნი, რომლებზედაც ამბობენ, „კეთილს მიეკედლა და თვითონაც კეთილი შექნაო“, „ვინც კარგ ხეს მიეყუდება, კარგი ჩრდილით დაიფარებაო“. მე კარგ ბატონს მივეყუდე და უკვე მრავალი თვეა, რაც მასთან ერთად ვიმყოფები და მისი მსგავსიც შევიქნები. თუ ღმერთი ინებებს. დღეგრძელ იყოს იგი, დღეგრძელ ვიყო მე, რადგან არც მას მოაკლდება იმპერიები საგამგებლოდ, არც მე კუნძულები, სადაც გუბერნატორობას გავწევ.

— დიახ, არ მოგაკლდება, ჩემო მეგობარო სანჩო — დაიძახა ჰერცოგმა, — და მე სენიორ დონ კიხოტის პატივსაცემად, მოგიძღვნით თქვენ ერთ-ერთი ჩემი კარგა დიდი კუნძულის გუბერნატორობას.

— სანჩო, მუხლი მოიდრიკე, და მის ბრწყინვალეებას დიდი წყალობისათვის ფერხთ ეამბორე, — უთბრა დონ კიხოტმა.

სანჩომ რაინდის ბრძანება საჩქაროდ აასრულა. მოძღვარმა

რომ ეს დაინახა, ტაბლიდან მეტისმეტად განრისხებული ადგა და გაბრაზებულმა უთხრა:

— თქვენო უმაღლესობავ, ამ ანაფორას ვფიცავ, ზედ რომ მაკვია, იძულებული ვარ ვაღიარო, რომ თქვენი ბრწყინვალეობა ისეთივე უგუნურია, როგორც ეს ორი ცოდვილი. აბა რატომ არ უნდა იყვნენ უგუნურნი, როდესაც საღი გონების პატრონები მათ უგუნურებას შეაქებენ. დარჩით ამათთან, თქვენო უმაღლესობავ, და, ვიდრე ესენი აქ იქნებიან, მე მირჩევნია შინ ვიჯდე და თავიდან იმისი გაკიცხვა და ჯაფა ავირიდო, რისი შეცვლაც შემიძლია.

ამის მეტი აღარა თქვა რა, ჭამას თავი დაანება და წავიდა, მისდამი ყურადღების მიუპყრობლად, რომ ჰერცოგი და მისი ცოლი დარჩენას სთხოვდნენ. ისიც კი იყო, ჰერცოგი არცთუ ისე ძალიან იქერდა მას, რადგან მღვდლის უადგილო განრისხებაზე ატეხილი სიცილი ლაპარაკს უშლიდა. სიცილი რომ გაათავა, ღონ კიხოტს უთხრა:

— თქვენო მოწყალეობავ, სენიორ ლომთა რაინდო, — თქვენ ისე მარჯვედ და ძლევაგოსილად უპასუხეთ თქვენს მოწინააღმდეგეს, რომ თქვენდა ვითომ მოყენებული წყენა სრულებით გააუქმეთ. ნამდვილი რომ ვთქვათ, თქვენთვის არავის უწყენინებია, რადგან სასულიერო პირთ, როგორც მანდილოსანთ, არავითარი წყენა არ შეუძლიათ, რაც ჩემზე უკეთესად თქვენმა მოწყალეობამ უწყის.

— სრულ სიმართლეს ბრძანებთ, — მიუგო ღონ კიხოტმა, — და მაგის მიზეზი ის არის, რომ, ვისი შეურაცხყოფაც არ შეიძლება, მას სხვისი შეურაცხყოფა არ შეუძლია. მანდილოსანთ, ბავშვებს და სასულიერო პირთ არ შეუძლიათ თავი დაიცვან და, თუნდაც რომ მათ ვინმემ წყენა მიაყენოს, მაინც შეურაცხყოფილნი არ იქნებიან, რადგან წყენას და შეურაცხყოფას შორის, როგორც თქვენმა მოწყალეობამ ჩემზე უკეთესად იცის, დიდი განსხვავებაა. შეურაცხყოფა ანუ გაუპატიურება იმის მხრიდან მოდის, ვისაც შეუძლია ის წყენინება გაამაგროს, მას საჩჩლი გაუწიოს, ხოლო წყენა ყველას შეუძლია უიმისოდ, რომ შეურაცხყოფად არ გადააქციოს იგი. მაგალითად: ქუჩაში მიდის ვინმე დამშვიდებული. უცებ შეიარაღებული კაცი ესხმის თავს და ჯოხით სცემს, იგი მაშინვე ხმალს იძრობს და თავის მოვალეობას აღასრულებს, ესე გი სამაგიეროს გადახდა უნდა. მაგრამ მტრის სიმრავლე ხელს უშლის. ის კაცი ნაწყენი იქნება და არა შეურაცხყოფილი, ანუ გაუპატიურებული. ასეთივე მეორე მაგალითი: კაცს უკანიდან ვინმე მოეპარა, ჯოხი დაარტყა და გაიქცა; ვინც დარტყმა მიიღო, მაგიერის გადასახდელად უკან გამოუდგა, მაგრამ ვერ მოეწია. ესეც წყენაა და არა

- გაუპატიურება, იმიტომ, რომ გაუპატიურებას გამაგრება და სარჩილი უნდა. თუ ვინც ჯოხი დაარტყა, ვერაგული აზრი ჰქონდა, გაუპატიურება უნდოდა, უნდა დამდგარიყო, ხმალი ამოეღო და თავისი მტრისათვის ელოდნა, მაშინ ჯოხდარტყმული კაცი ნაწყენიც იქნებოდა და გაუპატიურებულად: ნაწყენი იმიტომ, რომ უკანნიდან მიპარვით ჯოხის დარტყმა მიიღო, და გაუპატიურებული იმიტომ, რომ, ვინც დაარტყა, კი არ გაიქცა, იქვე დადგა და მით თავის დარტყმას სარჩილი გაუწია, გაამაგრა. და ასე ამგვარად, იმ შეჩვენებულ ხმალში გამოწვევის კანონით, მხოლოდ გულნაწყენი ვარ და არა გაუპატიურებული და შეურაცხყოფილი, რადგან ბავშვებს და მანდილოსნებს ბოროტი არ ახსოვდებათ, არც გარბიან და არც დაცდის მიზეზი აქვთ. წმიდა სარწმუნოების მსახურთათვისაც ასეა, რადგან იმ სასულიერო პირთა სამ რიგობას თავის დაცვისათვის იარაღი არა აქვს არც შეტევისათვის, არც მოგერიებისათვის და, თუმცა ბუნების კანონით იძულებულნი არიან თავი დაიცვან, მაგრამ ის იძულება კი არა აქვთ. ვინმეს თავს დაესხნენ, და თუ, რაც ეს-ეს არის ვთქვი, შემეძლო თავი ნაწყენად ჩამეთვალა, ახლა ვამბობ, რომ ნაწყენიც არა ვარ, რადგან, ვისი წყენაც არ შეიძლება, მით უმეტეს იმას არავისი წყენა არ შეუძლია. მხოლოდ სანაწურად მაქვს, რომ ცოტა ხანს არ დაიცადა, მე დავუმტკიცებდი, რა ძლიერ სცდება იგი, რომ ფიქრობს და ამბობს, ვითომც ქვეყანაზე მოგზაური რაინდები არა ყოფილან და არც არიანო. ამადისს ანუ მის მრავალრიცხოვან წარმომადგენელთაგანს ეს რომ გაეგონა, მაშინ მის მაღალ ღირსებას ცუდი საქმე დაემართებოდა.

— დიახაც, ისე დასთხლემდა მახვილს, — თქვა სანჩომ, — რომ თავიდან ბოლომდის ბროწეულივით ან დროგადასულ ნესვივით შუაზე გასჩეხდა. ისინი ისეთი აღამიანები როდი იყვნენ. რომ ვისიმე ხუმრობა აეტანათ! რეინალდო მონტალბანელს იმ კაცუნას ლაპარაკი რომ მოესმინა, პირჯვრის მადლმა, პირში ისეთს ჩაათარებდა, მთელ სამ წელიწადს სიტყვა ვეღარ წამოეყრანტალენინა. აბა ერთი ხელი ეხლო მისთვის, ნახავდა, — რა უბედურებას დამართებდა.

პერკოგის ცოლი რომ სანჩოს უსმენდა, სიცილით კვდებოდა და მის ბატონზე უფრო სასაცილოდ და ჰკუაარეულად ეჩვენებოდა. ბოლოს, დონ კიხოტი დამშვიდდა და სადილიც მშვიდობიანად გათავდა. სუფრა რომ აალაგეს, ოთახში ოთხი ყმაწვილი ქალი შემოვიდა: ერთს ვერცხლის ტაშტი ეჭირა, მეორეს — ისეთივე ალთაფა, მესამეს — თოვლივით სპეტაკი ორი პირსახოცი და მე-

ოთხეს, ნიდაყვებამდის დამკლავებულს, თეთრ ხელებში (ხელები კი სწორედ თეთრი ჰქონდა) ერთი ნაპერი მრგვალი ნეაპოლური საპონი. პირველი ქალი შნოიანი რბევით მივიდა ღონ კიხოტთან და ტაშტი წვერქვეშ შეუდგა. რაინდს ეს თუმცა გაუკვირდა, მაინც ხმა არ ამოუღია, გაიფიქრა, ალბათ აქაური ჩვეულებით ნასადილევს ხელების მაგიერ წვერს ჰბანენო. ამიტომ, რაც კი შეეძლო, კისერი წაიგრძელა და თავი აიწია. რომ წვერი კარგად გამოჩენილიყო. მაშინ ალთაფისნიკერელი ქალი მივიდა და წყალი მთლად პირისახეზე ჩამოასხა, ხოლო საპნისმკერელმა დიდი აჩქარებით არა მარტო წვერი, მთელ პირისახეზე სამი გოჯის სისქედ თეთრად აუქაფა სახე და წვერი. ადამიანს ეგონებოდა, რაინდს სახე-წვერზე დიდი თოვლი დასდებიაო, და ამ ყოფით, კისერწაგრძელებული, სახე ზევით აწეული და თვალებდახუჭული, რომ საპონს არ დაეწვა, ღონ კიხოტი მორჩილებით უცდიდა ამ აბანოს დასასრულს. მაგრამ, სამწუხაროდ, ეს დასასრული გვიანდებოდა, რადგან ალთაფაში წყალი სწორედ მაშინ გამოიღია და ვიდრე მოიტანდნენ, რაინდი იძულებული იყო ამ ყოფაში დარჩენილიყო. ჰერცოგი და მისი ცოლი, ამ ხუმრობის არმომლოდინენი, ვერ მიმხვდარიყვნენ, ეს უცნაური პირის ბანა რით უნდა გათავებულყო. ყველას ყურადღება იმაზე იყო მიქცეული, რომ ამ ყოფით დარჩენილ რაინდზე არავინ იცინოდა, და ეს მხოლოდ სასწაულს უნდა მიეწეროს. მოახლეები მთელ ამ ხანს თვალებდახრილნი იდგნენ და თავიანთი ბატონებისათვის შეხედვა ვერ გაებდათ და ბატონებსაც ცალკე სიბრაზე და ცალკე შეკავებული სიცილი ახრჩობდათ, არ იცოდნენ როგორ მოქცეულიყვნენ — მოახლენი ამ კადნიერებისათვის დაეტუქსათ, თუ დაესაჩუქრებინათ იმ სიამოვნებისთვის, ამ სასაცილო სახით რომ აჩვენეს რაინდი. ბოლოს ალთაფიანი მოახლე მოვიდა და ღონ კიხოტის აბანოც დასრულდა, პირსახოცებიანმა მოახლემ ღონ კიხოტს პირი და წვერი კარგად გაუმშრალა და. ოთხმავე მოახლემ თავის დაკვრით და მუხლების ღრმად ჩაკეცვით რომ გასვლა დააპირეს, ჰერცოგმა იმის შიშით, ღონ კიხოტი არ მიმხვდარიყო, სასაცილოდ ამიგდესო, ტაშტისმკერელ მოახლეს დაუძახა და უთხრა:

— აბა, ახლა მე დამბანეთ, მაგრამ გაფრთხილდით, წყალი არ დაგაკლდეთ.

ეშმაკმა და მიხვედრილმა გოგონამ ჰერცოგს წვერქვეშ ტაშტი შეუდგა, მოახლეებმა საჩქაროდ საპონი წაუსვეს, ისევე, როგორც ეს ღონ კიხოტს გაუკეთეს, წვერი ჩამობანეს, პირი შეუწმინდეს და, რომ დაასრულეს, დიდი მოწიწებით თავი დაუკრეს და სასადილო

ოთახიდან გავიდნენ. შემდეგში შეიტყეს, რომ ჰერცოგი ამ კანდიერი მოახლეების სასტიკად დასჯას აპირებდა, თუ არ მიხვედრილიყვნენ და თავიანთი დანაშაული მისი პირის დაბანით არ გამოესწორებინათ.

სანჩო ყურადღებით უტყუროდა პირის ბანის ზეიმს და თავისთვის წაიბუტბუტა:

„ღმერთო მიშველე. იქნებ აქ საჭურველმტვირთველის პირის დაბანაც ჰქონდეთ ჩვეულებად, ისე, როგორც რაინდებს ბანენ, რადგან, ღმერთსა და ჩემს სულს ვფიცავ, ჩემთვის ეს ძალიან საჭიროა და, რომ ამ წვერს სულაც მომპარსავენენ, დიდ სიკეთედ ჩავთვლიდი“.

— რას ჩურჩულებთ, სანჩო? — ჰკითხა ჰერცოგის ცოლმა.

— იმას ვამბობ, სენიორა, — მიუგო სანჩომ, — რომ მე მუდამ მესმოდა: სხვა თავადების სახლში ნასადილევს ხელზე წყალს უსხამენ და წვერსაც ჰბანენო. ამიტომ კარგია კაცმა დიდხანს იცოცხლოს, რომ ბევრი რამ ნახოს; მაგრამ ამასაც ავბობენ, ვინც ბევრს სწავლობს, ბევრ გაპირვებასაც ითმენსო, თუმცა, ერთი ასეთი დაბანაც რომ გამოსცადოს, სიამოვნებას უფრო მეტს იგრძნობს, ვიდრე შეწუხებას.

— ნუ სწუხართ, მეგობარო სანჩო, — უთხრა ჰერცოგის ცოლმა. — ახლავ ვუბრძანებ ჩემს მოახლეებს წვერი დაგბანონ და, თუ საჭიროა, შეგიმპრალონ კიდევ.

— ამ ჭერობაზე წვერის დაბანას ვიკმარებ, — უთხრა სანჩომ, — და მერე ისე იყოს, როგორც ღმერთი ინებებს.

— სახლთუხუცესო! — დაუძახა ჰერცოგის ცოლმა. — გაივონეთ, კეთილი სანჩო რას ითხოვს? სურვილი ბეჯითად აუსრულებთ.

სახლთუხუცესმა მოახსენა, მზადა ვარ სენიორ სანჩოს სამსახური გავუწიოო. ეს თქვა, სადილის საქმელად წავიდა და სანჩოც თან წაიყვანა. ხოლო ჰერცოგი, მისი ცოლი და დონ კიხოტი სასადილო ოთახში ისევ მაგიდასთან ისხდნენ და სხვადასხვა საომარ საქმეებთან კავშირის მქონე საგნებსა და მოგზაურ რაინდობაზე ლაპარაკობდნენ. ჰერცოგის ცოლმა სთხოვა დონ კიხოტს. — რადგან კარგი მეხსიერების პატრონი იყო, — დულსინეას სილამაზე და გარეგნობა აეწერა, რომელიც, როგორც ხმებია გავრცელებული, ისეთი მშვენიერი უნდა იყოს, რომ მისი მსგავსი მთელს ქვეყნიერებაზე და მთელს ლამანჩაშიაც არ მოიპოვებაო. დონ კიხოტმა ჰერცოგის ცოლის ეს სურვილი რომ მოისმინა, ღრმად ამოიოხრა და თქვა:

— მე რომ მკერდიდან ჩემი გულის ამოღება და თქვენს წინაშე, აი ამ მაგიდაზე, სინით დადგმა შემეძლოს, მაშინ ჩემს ენას

წრთმა აღარ დასკირდებოდა, ის ეთქვა, რის წარმოდგენა ძლივს შეიძლება, რადგან თქვენი უმაღლესობა ცხადად დაინახავდა იმ გულზე აღბეჭდილ სენიორა დულსინეას სახეს. მე კი როგორ გავბედავ წარმოვიდგინო და აღვწერო დაწვრილებით უბადლო დულსინეას მშვენიერება? იგი ტვირთია, რომელიც ჩემზე ღონიერ ნხრებს მოითხოვს; იგი განზრახვავა, რომელიც პარასიუსის, ტიმანტესის და აპელესის ყალმის ან ლისიპეს *საკვეთის ღირსია, რომ ტილოზე დაიხატოს, მარმარილოსა და ბრინჯაოზე ამოიჭრას, და ციცერონული ან დემოსთენური მქვერმეტყველებაა საჭირო, რომ შესაფერი ხობტა შეესხას.

— რა არის დემოსთენური მქვერმეტყველება, სენიორ დონ კიხობტი? — ჰკითხა ჰერცოგის ცოლმა, — ეგ სიტყვა ჯერ არსად გამოიგონია.

— დემოსთენური მქვერმეტყველება, — უპასუხა დონ კიხობტმა, — იგივეა, რომ ვიტყვით, მქვერმეტყველება დემოსთენისა. აგრეთვე ციცერონული მქვერმეტყველება ნიშნავს მქვერმეტყველებას ციცერონისას; ეს ორი კაცი მსოფლიოში ყველაზე დიდებული ორატორები იყვნენ.

— ღიახ, სწორედ აგრეა, — თქვა ჰერცოგმა, — თქვენ კი ამ საგნის უმეტრება გამოიჩინეთ, მაინც კი, სენიორ დონ კიხობტი დიდად დაგვაყვავებდა ჩვენთვის სენიორა დულსინეა აეწერა, რადგან მისი სახის მცირედი მოხაზულობითაც ისეთნაირად გამოიყვანდა, რომ ულამაზესი ქალის გულშიაც კი შურს აღძრავდა.

— დიდი სიამოვნებით ავიწერდით, — მიუგო რაინდმა, — თუ იმ უბედურებას, დულსინეას რომ დაემართა, მისი სახე ჩემი მეხსიერებიდან არ ამოეთხვრა. ეს უბედურება კი იმგვარია, რომ ამჟამად მე უმაღლ მის სილამაზეს უნდა ვიგლოვდე. ვიდრე აღვწერდე, რადგან საჭიროა იცოდეთ, თქვენო მოწყალეებავ, რომ, როდესაც ამ რამდენიმე ხნის წინ წავედი მისი ხელის საკოცნელად და მისი ლოცვა-კურთხევისა და ნებართვის მისაღებად, რომ მესამე გამგზავრებას დაედგომოდი, მე იგი, როგორსაც ვეძებდი, ისეთი ველარ ვპოვე. ვპოვე მე იგი მოხიბლული და პრინცის ასულის მაგიერ გლეხის ქალად გარდაქმნილი, მშვენიერებიდან — მახინჯად, ანგელოზიდან — ეშმაკად, კეთილსურნელოვანიდან — აყროლებულად, ნაზიდან — ტლანქად, მშვიდობიანიდან — დამთხვეულად, ნათელბრწყინვალის მაგიერ — დახაშმულ-დაბნელებულად, ერთი სიტყვით, დულსინეა ტობოსელის მაგიერ — საიადოელ გლეხის დედაკაცად.

— დმერთო მიშველე! — მაღალი ხმით შეჰყვირა ჰერცოგმა, — ეგეთი ბოროტება რომელმა ბილწმა მიაყენა ქვეყნიერებას? ვინ

წარსტაცა სენიორა დულსინეას მისი ქვეყნის გამახარებელი სილამაზე, მისი გამშვენიერებული სიტურფე და მისი გამაპატიოსნებელი სიმშვიდე და კრძალულება?

— ვინა? — მიუგო დონ კიხოტმა, — სხვა ვინ იქნებოდა, თუ არ ბოროტი ჯადოქარი, მრავალთაგან ერთ-ერთი ჩემი მოშურნე, ჩემი მღვენელი—შეჩვენებული თესლისა, ქვეყნად მიტომ მოსული, რათა კეთილთა ღვაწლი დაბინდოს და მოსრას, ხოლო ბოროტთა საქმენი აღამალლოს და ელვარება მოჰფინოს: ჯადოქარნი მღვენიდნენ, ჯადოქარნი მღვენიან და კვლავაცა მათგან ღვენილ ვიქნები, ვიდრე მეც და ჩემთა დიადთა რაინდულ ღვაწლთა დავიწყების ღრმა უფსკრულში არ შთააგდებენ. ისინი ვნებას მაყენებენ და იქ მგვემენ, სადაც ყველაზე მეტად ვიგრძნობ ტკივილს, რადგან მოგზაური რაინდისათვის მიჯნურის წართმევა იგივეა, რომ თვალი გამოსთხარონ, რითაც ხედავს თავის მანათობელ მზეს, და საყრდნობელი გამოაცალონ, რაზედაც იგი ემყარება. ადრეც ბევრჯერ მითქვამს და ახლაც გავიმეორებ, რომ მოგზაური რაინდი უმიჯნურქალოდ ჰგავს უფოთლო ხეს, უსაძირკვლო სახლს და დამაჩრდილებელ საგანს მოკლებულ ჩრდილს.

— მაგის წინააღმდეგ არაფრის თქმა არ შეიძლება, — თქვა ჰერცოგის ცოლმა, — მაგრამ თუ დაუუქერებთ ახლახან გამოსულ წიგნს, სადაც მოთხრობილია სენიორ დონ კიხოტის ისტორია, საერთო ჭება რომ დაიმსახურა. უნდა დავასკვნათ, რომ თქვენს მოწყალებას სენიორა დულსინეა არასოდეს არ უნახავს და რომ ასეთი სენიორა ქვეყანაზე არც არსებობს. ხოლო იგი არის მხოლოდ და მხოლოდ თქვენი ოცნების ქმნილება, თქვენი მოწყალების წარმოდგენაში დაბადებული. ხოლო თქვენ იგი. როგორც მოისურვებთ, ისე ყოველგვარი მშვენიერებით და სისრულით შეამკეთ

— მაგაზე ბეგრი რამ შეიძლება ითქვას. — მიუგო დონ კიხოტმა. — მართო ერთმა ღმერთმა უწყის ქვეყანაზე — დულსინეა არსებობს თუ არა? სინამდვილეა მისი არსებობა, თუ წარმოდგენით არის გაჩინილი? ყველა ეს ისეთი რამ არის, გამოკვლევაც არ შეიძლება. მის ფუძემდისაც ვერ მიიყვანს აღამიანს. იგი მე არ გამიჩენია და არც ჩემს წარმოდგენას უშობია, თუმცა ჩემს თვალწინ მიმაგლობს იგი ამ სახით, რა სახეც სენიორას შეეფერება, იმ თვისიბრებით მორკმული, რა თვისებებსაც შეუძლია მას მთელ ქვეყანაზე სახელი გაუთქვას, — სახელდობრ: იგი უნდა იყოს უზადო მშვენიერი, უამპარტავნოდ სერიოზული, მოკრძალებით შეყვარებულა, — მგრძნობელობის ზრახვათა უქონლად, ალერსიანი, თვინიერ

ზრდილობისა, ზრდილი კეთილად აღზრდის გამო და, დასასრულ, წარჩინებული შთამომავლობისა, რადგან კეთილშობილი სისხლის გამო სილამაზე ელვარებისა და სისრულის უმაღლეს საფეხურზედაც შუქსა ჰყენს, რასაც დაბალი შთამომავლობის ლამაზები მოკლებულნი არიან.

—სავსებით მართალი ბრძანდებით,—დაუდასტურა ჰერცოგმა,— მაგრამ სენიორ დონ კიხოტო ნება მომცეს ვუთხრა, რასაც მისი ღვაწლის ისტორიის წაკითხვა მაიძულებს. ეს ისაა, რომ კიდეც დავუშვათ, დულსინეა ტობოსოში ანუ მის გარეთ სადმე არსებობს და მისი სილამაზეც, როგორც თვითონ თქვენმა მოწყალებამ აგვიწერა, სისრულის უაღრეს ხარისხამდის აღწევს, მაინც დიდებული შთამომავლობით მას არ შეუძლია გაუთანასწოროდეს არც ორიანას, არც ალასტრახარეას, არც მადასიმას და მათ მსგავსთა. რომლებითაც სავსეა თქვენი მოწყალებისთვის ნაცნობი ყველა რომანი.

— მაგაზე შემძლია მოგახსენოთ, — უპასუხა დონ კიხოტო, — რომ დულსინეა თვისთა საქმეთა შვილია, რომ ღირსებანი სისხლს აკეთილშობილებენ და რომ სიქველე მდაბიო გვარის ადამიანთა უდიდესი პატივის ღირსია, ვიდრე ბიწიერება დიდი გვარის შთამომავლისა. ამას გარდაც, დულსინეა ისეთ ღირსებათა პატრონია, რომელთაც ძალუძთ თუნდა მეფის მეუღლის ხარისხამდის მისი ამალღება, გვირგვინი და კვერთხიც აკუთვნონ მას, რადგან ლამაზი და კეთილმოქმედი მშვენიერი მანდილოსნის ღირსებას უდიდესი სასწაულის მოხდენა შეუძლია და თავისი არსით აშკარად თუ არა, ვირტუალურად * მაინც უაღრეს ბედნიერებას შეიცავს.

—ვალღარებ. სენიორ დონ კიხოტო,—უთხრა ჰერცოგის ცოლმა,— რომ ყველაფერი, რაც თქვენმა მოწყალებამ თქვა, ამტკიცებს, გველივით ბრძენი რომ ხართ და თქვენი აზრი მუდამ უდიდეს სიღრმესა ზომავს; ამიერიდან სამოუდამოდ ვიწამებ, ჩემს სახლშიაც ყველას ვაწამებინებ და, თუ დამჭირდება. ჩემს სენიორ ჰერცოგსაც ვაიძულებ იწამოს, რომ დულსინეა ტობოსელი არსებობს, რომ იგი ახლაც ცოცხალია, დიდი გვარისაც არის და ღირსია მას ემსახუროს ისეთი რაინდი, როგორიც სენიორ დონ კიხოტია, რაც. შემძლია ვთქვა. მისთვის უაღრეს ჭებად უნდა ჩაითვალოს. მაგრამ არ შეიძლება. ზოგი რამ ექვი არ გამოვთქვა და, აგრეთვე, არ შემძლია სანჩოს შესახებ რაღაც სამდღურავს არა ვგრძნობდე. ეს ის არის. რომ ზემოხსენებულ ისტორიაში ნათქვამია, ვითომც, როდესაც სანჩო პანსამ დულსინეას თქვენი მოწყალების წერილი მიუტანა, იგი მაშინ ხორბალს ცხრილავდა და, მასთან, იგივე ისტო-

რია მოუთხრობს, ის ხორბალი ყვითელი იყო. აი ეს გარემოება სენიორა დულსინეას დიდ შთამომავლობაზე რაღაც მაეკვებს.

ამაზე დონ კინოტმა უბასუხა:

— ჩემო სენიორა, თქვენს უმაღლესობას უნდა მოვახსენო, რომ ყოველივე ანუ თითქმის ყველაფერი ჩემთვის არაჩვეულებრივი სახითა ხდება. სრულებით ისე არა, როგორც სხვა მოგზაურ რაინდებს უხდებათ. და არ ვიცი გამოუყვლეველი რამ ჩემი ბედისწერასგან არის ეს თუ რომელიმე ჩემი მოშურნის ბოროტი განზრახვით. ახლა უკვე დამტკიცებულა, რომ ყველას ანუ სახელოვან მოგზაურ რაინდთა მეტ წილს სხვადასხვა უპირატესობა ჰქონდათ მინიჭებული; ზოგს მოჯადოება არ ეკარებოდა, ზოგი ისეთი მაგარი სხეულის პატრონი იყო, რომ მისი დაქრა არ შეიძლებოდა, როგორც, მაგალითად, როლანდი იყო. საფრანგეთის ერთი თორმეტთაგანი პერი, რომელზედაც მოუთხრობენ, რომ მისი დაქრა შეიძლებოდა მარტო მარცხენა ფეხის ქუსლში და ისიც მხოლოდ მსხვილი ქინძისთავის წვერით. იგი რონსეველის მინდორზე ბერნარდო დელ კარპიომ მოკლა. როცა ნახა, რომ მასზე მსხვილი არ მოქმედებდა, მაშინ მოაგონდა, ჰერკულესმა დევის მსგავს ანტეოსს, დედამიწის შვილად მიჩნეულს, როგორ სძლია, — იმანაც როლანდი ხელში აიყვანა და დაახრჩო. ამ ნათქვამიდან მინდოდა დამესკენა — იქნებ. მეც რაიმე უპირატესობითა ვარ მორტყმული, — ისეთით კი არა, ჩემი დაქრა არ შეიძლებოდეს. ამას ვერ ვიტყვი. რადგან გამოცდილებამ სულ უკუღმა მაჩვენა. — ჩემი სხეული ნაზია და ადვილი დასაკოდი; არც იმით, რომ ჩემი მოჯადოება არ შეიძლებოდეს. რადგან ჩემი თავი უკვე გალიაში ვნახე მოჯადოებულნი. სადაც ვერავითარი ძალა ვერ შემამწყვდევდა, თუ ჯადოქრის მოხიბლა არა ყოფილიყო. მაგრამ მას აქეთ. რაც იქიდან თავი დავაღწიე, შემიძლია ვითიქრო, რომ აღარავითარი ჯადო ველარავითარ ვნებას ვერ მომიტანს; ის ჯადოქრები კი ხედავენ რა, რომ ჩემზე ველარ მოქმედებენ, სამაგიეროს გადახდა იმაზე გადაიტანეს, რაც ჩემთვის ყველაზე უძვირფასესია, და ცდილობენ ჩემთვის სანატრელი დულსინეას დევნით სიცოცხლე მომისპონ. ამიტომ, ვფიქრობ. როდესაც ჩემი საჭურველმტვირთველი ჩემი დავალებით მასთან მივიდა, მათ იგი გლეხის დიდაკაცად გარდაქმნის. ისეთი ტლანქი საქმის მკითებლად, როგორიც ხორბლის ცხრილვაა. მაგრამ მე წელიწად ვთქვი. რომ ის ხორბალი ყვითელი ხორბალი კი არ იყო. — არამედ აღმოსავლეთის მარგალიტი. ამ ქვეშაობების დასამტკიცებლად თქვენს მშვენიერებას მოვახსენებ, რომ ამ ცოტა ხნის წინ

ტობოსოში გავლის დროს მე იქ დულსინეას სასახლეები ვეღარ ვიპოვე, ხოლო მასუკან ჩქარა, როდესაც ჩემმა საჭურველმტვირთველმა იგი დაინახა ნამდვილი სახით, ესე იგი ქვეყნიერებაზე უპირველეს მშვენიერად — იგი ჩემს წინ ტლანქ და მახინჯ სოფლის დედაკაცად წარმოსდგა და ლაპარაკითაც ძალიან ბრყვეულად ლაპარაკობდა, თუცა იგი გონიერების განსახოვნებაც არის. და რადგან თვითონ მე მოხიბლული არა ვარ და საღი მსჯელობის ძალით ჩემი მოხიბვლა არ შეიძლება, ამიტომ თვითონ ჩემი მიჯნურია მოხიბლული, დამახინჯებული, შეგინებული და შეცვლილი; ჩემმა მტრებმა ჩემი სამაგიეროს გადახდევინება იმაზე გადაიტანეს. ამის გამო მთელი ჩემი სიცოცხლე განუწყვეტლად ცრემლი უნდა ვღვარო, ვიღრე, დასასრულ, მას პირველყოფილი სახით არ ვიხილავ. ყველა ეს იმიტომ ვთქვი, რომ სანჩოს სიტყვებს ყურადღება არავინ მიაქციოს, ვითომც დულსინეა ხორბალს ცხრილავდა, რადგან, თუ ჯადოქრებმა იგი ჩემს თვალებს შეუცვალეს, რა არის საკვირველი, რომ სანჩოსთვისაც შეეცვალათ? დულსინეა დიდი შთამომავლობისაა, ტობოსოს კეთილშობილი გვარეულებისაა. იქ ძველი წარჩინებული გვარეულობანი ბევრნი არიან და, ექვს გარეშეა, რომ მათგან არა მცირედი ნაწილი გადმოვიდა მემკვიდრეობით უბადლო დულსინეაში; და მისი მეოხებით მისი სამშობლო სოფელი მომავალ საუკუნეებში დიდად სახელოვანი შეიქნება, როგორც ელენეს მეოხებით ტროადა შეიქნა და კავას * მეოხებით — ესპანეთი, თუმცა შესაძლოა ჩემმა მიჯნურმა თავისი სამშობლო უფრო დიდებული სახით ასახელოს. მეორეს მხრივ, მინდა თქვენი უმაღლესობის ყურადღება იმას მივაპყრა, რომ სანჩო პანსა ყველაზე სასაცილო და ხუმარა საჭურველმტვირთველია მათში, ვისაც კი ოდესმე მოგზაურ რაინდებთან უმსახურნია. ხანდახან მოხდება, გულუბრყვილობას ჩაიდენს, იმდენად მახვილგონიერულს, რომ ადამიანი ვერ გაარჩევს: სულელია იგი თუ მახვილგონიერი. ხანდახან ისეთი სიტყვა-პასუხი აქვს, რომ ადამიანი გაიძვერად ჩათვლის, ხან კიდევ ისეთ გარეწარ რასმეს იტყვის და ჩაიდენს, ადამიანს სულელად ეჩვენება. იმას ყველაფერი სწამს და იმავე დროს ყველაფერს ეჭვით უცქირის. როდესაც მეჩვენება, რომ თავის სისულელის მორევში ჩაინთქა-მეოქი, უცებ ისეთ გონიერებას იჩენს, რომ ცამდის ადამაღლიბს მას. ერთი სიტყვით, მე მას არც ერთ საჭურველმტვირთველზე არ გავცვლი, თუნდაც სართად მთელი ქალაქიც ზედ დაუმატონ. ამიტომაც ვეჭვობ, კარგს ვიზამ თუ არა, იმ კუნძულის გუბერნატორად გავგზავნო, თქვენმა უმაღლესობამ რომ უბოძა? თუმცა მასში გამგებლობის ნიჰს კიდევ ვპოვებ. ცოტაოდენადაც

რომ გაშალაშენებულიყო მისი გონება, მაშინ წარმატებით გაუძღვე-
ბოდა ყოველგვარ საგუბერნატოროს, როგორც მეფე თავის შე-
მოსაყალს უძღვება, — მით უფრო, რომ მრავალი მაგალითით ვი-
ციოთ: გუბერნატორად ყოფნისთვის დიდი ხელოვნება და ცოდნა
როდია საჭირო, რადგან ესპანეთში ასი და ორასი ისეთი გუბერ-
ნატორია, წერა-კითხვა ძლივს რომ იცის, მაგრამ არწივივით გუ-
ბერნატორობს. საქმის მთელი არსი იმაში მდგომარეობს, რომ
კარგი განზრახვები ჰქონდეს და კეთილი სურვილი, მუდამ სიმარ-
თლით მოიქცეს, რადგან ისეთი დამრიგებელი არ მოაქვდება,
კარგი რჩევა აძლიოს და ასწავლოს, თუ რის გაკეთებაც არის სა-
ჭირო, როგორც იმ შემთხვევაშია, როდესაც გუბერნატორად
უსწავლელი აზნაურია და მეინახეების საშუალებით მსაჯულობს.
მე ვურჩევდი სანჩოს, „ქრთამები არ აელო“, თანაც „თავისი უფლე-
ბა არავისთვის შეელახვიანებინა“ და კიდევ სხვა წერილმანსაც,
რასაც თავის დროზე ვიტყვი, როგორც სანჩოს სარგებლობისა-
თვის, ისე იმ კუნძულის სიკეთისთვის, რომელიც საგამგებლოდ მიე-
ცემა.

ამ ალაგას ჰერცოგის, მისი ცოლისა და დონ კიხოტის ლაპა-
რაკი საშინელი ყვირილით და ხმაურობით იქნა შეწყვეტილი.
ყვირილი ჰერცოგის დარბაზიდან გაისმოდა და ზედ დატანებით
სასადილო ოთახში მთლად აღელვებული, ყელზე ხელსახოცის მა-
გიერ სამზარეულოს დასტამალშემოხვეული სანჩო შემოვარდა და
მას რამდენიმე პატარა ბიჭი, ანუ უკეთ ვთქვათ, სამზარეულოს
პიკარო * და სხვა ხალხიც შემოჰყვნენ. ერთი იმათგანი სანჩოს
უკან მოსდევდა. დაჟინებით ცდილობდა მისთვის ნიკაპქვეშ, ვინ
იცის, რა ნარეცხებით სავსე რაღაც მათრათი შეედგა, ხოლო
მეორეს, ისეთივე უქნარას, უნდოდა იმ ნარეცხებით სანჩოსთვის
წვერი დაეხანა.

— ეს რას ნიშნავს, ძმებო, — ჰკითხა ჰერცოგის ცოლმა, — რა
ამბავში ხართ, რა გინდათ ამ კეთილი კაცისაგან? ნუთუ დაგა-
ვიწყდათ, რომ ეს გუბერნატორად არის დანიშნული?

ამაზე მზარეულმა-დალაქმა მიუგო:

— ეს სენიორი ნებას არ გვაძლევს პირი ისე დავხანოთ, რო-
გორც ჩვენმა ბატონმა ჰერცოგმა და მისმა საკუთარმა პატრონმა
დაიბანეს.

— არა, მე ძალიანაც მინდა პირის დახანა, მაგრამ წყლით
მინდა და არა რაღაც ნარეცხებით.— მიუგო მეტად განრისხებულ-
მა სანჩომ. — ისიც მინდა, რომ პირსახოცი ამ დასტამალზე სუფთა
იყოს, წყალი სუფთა და ხელებიც არც ისე ჭუჭყიანი. მე და ჩემს

ბატონში არც ისეთი დიდი განსხვავებაა, რომ მას პირი ანგელოზის წყლით დაბანონ, მე კი ეშმაკის ნაცარტუტითა. სხვადასხვა ქვეყნის და თავადების ჩვეულება მაშინ არის კარგი, თუ ადამიანს უსიამოვნებას არ აყენებს, აქაური ჩვეულება კი ყოველგვარ სინანულის გვემაზე უარესია. მე წვერი სუფთა მაქვს და აბანოს არ საჭიროებს, მაგრამ ვინც გაბედავს და ჩემს თმასა და წვერს შეეხება, უპატიური სიტყვა რომ არ ვთქვა, ისეთ მუშტს ვთხლე-შავ გოგრაში, რომ თავის კოსროში გაეჭედოს, რადგან პირისახის გასაპვნის ასეთი ჩერქემონიები, როგორითაც აქ მიმასპინძლებიან, უფრო მასხარად აგდებას ჰგავს, ვიდრე სტუმრის სიამოვნებას.

ჰერცოგის ცოლი სანჩოს ლაპარაკს რომ ისმენდა და მას, უცქეროდა, სიცილით კვდებოდა, ხოლო დონ კიხოტი ვერაფრად იყო კმაყოფილი, რომ მისი საქურველმტვირთველი რალაც ჰრელი ჩგრებით მოერთოთ და სამზარეულოს უქნარანი შემოხვეოდნენ. ამიტომ ზეზე წამოდგა, ჰერცოგს და მის ცოლს თავი დაბლა დაუკრა, თითქოს იმის ნიშნად, რომ მათ ლაპარაკის ნებას სთხოვდა, თავზედ ბრბოს მიუბრუნდა და დამშვიდებული ხმით უთხრა:

— ჰეი, თქვენ, სენიორ კავალრებო. მოხსენით ჩემს მსახურს და, საიდანაც მოსულხართ, იქვე ანუ. საცა გენებოთ, იქ წაბრძანდით. რადგან ჩემი საქურველმტვირთველი ისევე სუფთაა, როგორც ყველა სხვა, და ეს ნარეცხების მათრათი ამისთვის შესაფერი ჭურქელი არ არის. გაიგონეთ ჩემი რჩევა და თავი ანებეთ მაგას, თორემ არც ამას და არც მე მაგგვარი ხუმრობა არ გვესმის და არ გვიყვარს.

სანჩომ თავის ბატონს სიტყვა ჩამოართვა და განაგრძო:

— ასე მხოლოდ უსახლკარო მაწანწალას გაამასხარავენ. მე სანჩო პანსა არ ვიყო, თუ ეს მოვითმინო! ერთი სცადონ. ახლოს მოვიდნენ და სოფლის ხეპრეს გამეხუმრონ, ისე მოვუთმენ ყველაფერ ამას, როგორც ახლა დამეა და არა დღე. სავარცხელი ან. რაც გინდათ, მომიტანეთ და ეს წვერი ჩამომვარცხნეთ. თუ შესარცხვენი რამე იპოვონ, დაე მთელ თავზე ქარბუქი ამაღინონ და ისე გადამკრიკონ.

ჰერცოგის ცოლმა სიცილის შეუკავებლად თქვა:

— სანჩო პანსა ყველაფერში მართალია, რაცა თქვა. და მართალი იქნება, რასაც კიდევ იტყვის. ის სუფთა არის და პირის ბანას არ საჭიროებს და. თუ ჩგინი ჩვეულება არ მოსწონს — მისი სული მის ხელთ არის, მით უფრო. რომ თქვენ, სისუფთავის მსახურნო, ძალიან დაუდევარნი გამოხვედით და არ ვიცი. ვითხრათ

თუ არა, კანდიერებიცა, რომ ასეთი პიროვნებისთვის, ასეთი წვე-
რისათვის ოქროს ტაშტის, ალთაფისა და პოლანდიური პირსა-
ხოცის მაგიერ ეს ხის მათრახით და სამზარეულოს დასტამლები
მიუტანეთ. უეჭვოა, ბოროტი ხალხი ხართ, გაუზრდელი და არ შე-
გიძლიათ, უმაქნისებო, მოგზაური რაინდის საქურველმტვირთველის
წინააღმდეგ აღძრული შური დაფართო.

არათუ სამზარეულოს პიკარობმა, სახლთუხუცესმაც კი ჰერ-
ცოგის ცოლის სიტყვები ნამდვილ დატუქსვად მიიღეს და ცხვი-
რები ჩამოუშვეს. დარცხვენილებმა სანჩოს მაშინვე ყელიდან ჩვარი
მოხსნეს, თავი დაანებეს და შეშფოთებულნი სასადილო ოთახიდან
გაიძურწნენ.

სანჩომ რომ ჰერცოგის ცოლის წასარჩლებით თავი დიდი სა-
შიშროებისაგან განთავისუფლებული დაიგულა, მსწრაფლ ჰერცო-
გის ცოლის წინ მუხლი მოიყარა და უთხრა:

— დიდთა წყალობათა — დიდთა ბატონთაგან უნდა მოელოდე
და იმ წყალობისთვის, რაც ეს არის ახლა თქვენმა უმაღლესობამ
მომშადალა, შემიძლია მაგიერი გადაგიხადოთ მხოლოდ იმ სურვი-
ლით, რომ ჩქარა ვიხილო ჩემი თავი დალოცვილ მოგზაურ რაინ-
დად, რათა ჩემი სიცოცხლის ყველა დღენი თქვენი ბრწყინვალე
პიროვნების სამსახურს შევწირო. მე უბრალო გლეხი ვარ, სანჩო
პანსა მქვია, ცოლი და შვილები მყავს და საქურველმტვირთველად
ვმსახურებ. თუ ყველა ამით რაიმე სამსახურის გაწევას შეგიძლებ
თქვენი დიდებულებისათვის, უმალ ავასრულებ თქვენს ბრძანებას,
ვიდრე მის წარმოთქმას მოასწრებდეთ.

— ახლავე ჩანს, სანჩო, — მიუგო ჰერცოგის ცოლმა. — რომ
ზრდილობა თვითონ ზრდილობის სკოლაში გისწავლიათ, — მინდო-
და მეთქვა — ახლავე ჩანს-მეთქი. რომ თქვენი ბატონი დონ კიხო-
ტის ხელმძღვანელობითა ხართ აღზრდილი, რომელსაც არ შეუძ-
ლია ზრდილობის მართებულობის ყვავილად, ანუ როგორც იტყვიან
ხოლმე, — თავაზიანობის ნაღებად არ ითვლებოდეს. ღმერთიც
ფარავდეს ასეთ ბატონსაც და ასეთ მსახურსაც. ერთს — ვითა
მოგზაური რაინდობის გზის მაჩვენებელ ვარსკვლავსა, ხოლო მე-
ორეს — ვითა ვარსკვლავს საქურველმტვირთველობის ერთგულები-
სას. ახლა. მეგობარო სანჩო, ადექით. მე თქვენი მართებულების
მაგიერს იმით გადაგიხდით, რომ ჩემს სენიორ ჰერცოგს ვთხოვ-
დაპირებული კუნძულის გუბერნატორობა რაც შეიძლება ჩქარა
გიბოძოთ.

საუბარი ამით დაასრულეს და დონ კიხოტი ნასადილევს მო-
სასვენებლად წავიდა. ხოლო ჰერცოგის ცოლმა სანჩოს სთხოვა, თუ

ძალიან არ ეძინებოდა, მასთან და მის მოახლეებთან გაეტარებინა დრო ძალიან გრილ დარბაზში. სანჩომ უპასუხა, რომ, თუმცა ზაფხულობით ჩვეულო იყო, ნასადილევს ოთხ-ხუთ საათს დაეძინა, მაგრამ მისი ბრწყინვალეების სიამოვნებისათვის მზად იყო წელში გაწყვეტილიყო და დღეს ერთ წამსაც თვალი არ მოეხუჭა და, რასაც კი ჰერცოგის ცოლი უბრძანებდა, ყველაფერი აესრულებინა. ხოლო ჰერცოგმა თავისი ბრძანება განამტკიცა, თუ როგორ მოპყრობოდნენ დონ კიხოტის, როგორც მოგზაურ რაინდს. და იმ ზეიმიანობას ოდნავადაც არ გადასცდენოდნენ, რა ზეიმიანობითაც, მათზე დაწერილი რომანების სიტყვით, ძველ რაინდებს ეპყრობოდნენ.

თქვი XXXIII

ჰერცოგის ცოლისა და მისი მოახლეების საუბარი სანჩო პანსასთან, რაც წაკითხვისა და აღნიშვნის ღირსია

შემდეგ ჩვენი ისტორია გადმოგვცემს, რომ სანჩოს იმ დღეს ნასადილევს არა სძინებია და მიცემული სიტყვის ასასრულებლად ჰერცოგის ცოლს თან გაჰყოლია. რაკი სანჩოს ლაპარაკით სიამოვნებდა, ჰერცოგის ცოლმა მას თავის გვერდით დაბალ სეულზე დაჯდომა უბრძანა, მაგრამ სანჩო ზრდილობის გამო უარობდა, მაშინ ჰერცოგის ცოლმა უთხრა—დამჯდარიყო, როგორც გუბერნატორი, და ელაპარაკნა, როგორც საჭურველმტვირთველს, რადგან ორივე გარემოების მიზეზით იგი ღირსი იყო სიდ რუის დიას კამპედორის * სავარძელში დამჯდარიყო. სანჩომ მხრები შეიშმუშნა და დაჯდა. ჰერცოგის ცოლი, დუენიები და მოახლე ქალები გარს შემოეხვივნენ და დიდი დუმილით მოემზადნენ მისი ნაამბობი ყურადღებით მოესმინათ. მაგრამ ჰერცოგის ცოლმა პირველმა დაიწყო ლაპარაკი და თქვა:

— ახლა, რაკი მარტონი ვართ და ყურს არავინ გვიგდებს, შინდოდა, სენიორ გუბერნატორ სანჩოს ზოგიერთი საკითხი გაერკვია ჩემთვის, რამაც დიდებული დონ კიხოტის ახლახან დასტამბული ისტორიის კითხვის დროს დამაეჭვა. აი, პირველი მათგანი: თუ კეთილ სანჩოს სულ არ უნახავს დულსინეა, — შინდოდა მეთქვა. ს ე ნ ი ო რ ა დ უ ლ ს ი ნ ე ა ტ ო ბ ო ს ე ლ ი, — არც დონ კიხოტის წერილი მიუტანია მისთვის, რადგან ის წერილი დონ კიხოტთანვე

დარჩა სიერა-მორენაში, მაშ როგორ გაბედა, იმ წერილის პასუხი თვითონ შეეთხზა, და უთხრა — დუღსინეა ვნახეო, ზორბალს ცხრილავდაო? ეს ხომ სიცრუე და ბოროტი დაცინვა. იყო, უბადლო დუღსინეას სახელის გამტეხი და ერთგული საქურველმტვირთველის თანამდებობისათვის სრულებით შეუფერებელი.

სანჩო ხმაამოუღებლად სელიდან ადგა, წინ წახრილმა ოთახს ნელი ნაბიჯით გარს შემოუარა, ტუჩებზე თითი მიიღო, ფარდებს უკან ყველაფერი დაათვალიერა და, როცა დარწმუნდა, ოთახში უცხო არავინ იყო, თავის ადგილზე დაჯდა და განაცხადა:

— ახლა ჩემო სენიორა, რაკი დავრწმუნდი, ყურს არავინ გვიგდებს და ამ მანდილოსნებს გარდა არავინ გვისმენს, უშიშრად და დამშვიდებით გიპასუხებთ, რაც მკითხეთ და რის კითხვასაც კიდეც ინებებთ. თავდაპირველად უნდა მოგახსენოთ, რომ ჩემი ბატონი ნამდვილად ჰკუაარეულად მიმაჩნია, თუმცა ხანდახან ისე გონიერულად და მოფიქრებით ლაპარაკობს, რომ ჩემი აზრით და მათი აზრითაც, ვისაც მისი ლაპარაკი მოუსმენია, იმაზე ჰკუიანური ლაპარაკი ეშმაკსაც არ შეუძლია. მაინც კი ჩემს თავად გადავწყვიტე, რომ სრულ ჰკუაზე არ არის და, რადგან ეს თავში მაგრად მაქვს ჩაჭდობილი, ვბედავ ხოლმე, ისეთი რამ დავაჯერებინო, რაც არასდროს არ ყოფილა და რასაც არც თავი აქვს და არც ბოლო. როგორც, მაგალითად, მის წერილზე დუღსინეას პასუხი და ამ ექვსი თუ რვა დღის წინათ მომხდარი და მის ისტორიაში ჯერ არჩაწერილი ამბავი დავაჯერებინე — ვითომც დონა დუღსინეა მოჯადოებულია-მეთქი, მაგრამ ეს ისევე მართალია და დასაჯერებელი, როგორც ისა, რომ მსხალს ქლიავი ასხია.

ჰერცოგის ცოლმა სთხოვა სანჩოს, ამ მოჯადოებაზე ანუ ოინზე ეამბნა. სანჩომაც ყველაფერი უამბო, როგორც იყო, და ამ ამბით მსმენელნი ძალიან შეაქცია. ლაპარაკი განაგრძეს და ჰერცოგის ცოლმა შენიშნა:

— რაც კეთილმა სანჩომ მიამბო, ჩემში ერთი ახალი ეჭვი დაბადა და ის ეჭვი, აი, მესმის — ყურში როგორ ჩამძახის: „თუ დონ კიხოტი სულელია, უგუნური, ჰკუანაკლები და გადარეული და მისმა საქურველმტვირთველმა სანჩო პანსამ ყველა ეს იცის, მაინც კი მას ემსახურება, უკან დასდევს და ყველა მისი ტყუილი დაპირება სჯერა, მაშ, უეჭველად, სანჩო პანსაც თავის ბატონზე უფრო სულელი და ჰკუაარეული უნდა იყოს; და რაკი ასეა და საქმითაც ასე გამოდის, ვერაფრად მოგიფიქრია, ქალბატონო ჰერცოგის მეუღლე, რომ აპირებ იმ სანჩო პანსას საგამგებლოდ კუნძული

ჩაუგდო ხელში, რადგან, ვინც თავის მოვლა არ იცის. სხვის მოვლას და პატრონობას როგორ შეიძლებს?“

— ღმერთსა ვფიცავ, სენიორა! — დაიძახა სანჩომ, — ეგ ეჭვი სამართლიანად გაგჩენიათ და მაგ ეჭვს და თქვენს გულისთქმას, თქვენო მოწყალებავ, უთხარი, რომ ცხადად და ხმამალა თქვას, ანუ ისე, როგორც ენებოს, რადგან ვიცი, რომ მართალს ამბობთ. მე რომ ოდნავ მაინც სალი გონება მქონდეს, დიდი ხანია ჩემს ბატონს თავს დავანებებდი, მაგრამ რა ვქნა, — და ჩემი უბედურებაც ეს არის, სხვა რიგად არ შემიძლია მოვიქცე, უნდა უკან ვდიო, მე და ის ერთი სოფლისანი ვართ, ძალიან მიყვარს, მის პურსა ვჭამ, პატიოსანი კაცია, ჩემს სამსახურს კარგად აჯილდოებს, ჩოჩრებიც მაჩუქა და თან მასთან შევრდომილი ვარ, ამიტომაც სამარის ბარ-ნიჩაბის გარდა ვერაფერი დავგაშორებს ერთმანეთს. და თუ თქვენს შავარდნისებურ უმაღლესობას დაპირებული კუნძულის ჩუქება არა ნებავეს, — რა ვუყოთ, ღმერთმა ლატაკად გამაჩინა და. კუნძული რომ არ მივიღო, იქნებ, ჩემი სინდისისთვის საკეთილოც იყოს, რადგან, თუმცა ბრიყვი და უბრალო კაცი ვარ, მაინც მესმის, რად არის ნათქვამი ანდაზა: „ჭიანჭველას რომ ფრთები გამოიხსა. მისი უბედურება მაშინ დაიწყოს“. და შესაძლებელია ისე მოხდეს. რომ სანჩო-საჭურველმტვირთველი უფრო ჩქარა მოთავსდეს სასუფეველში, ვიდრე სანჩო-გუბერნატორი; აქაც ისევე კარგ პურს აცხობენ, როგორც საფრანგეთში. ქვეყანა ჩალით როდია დახურული და ღამე ყველა კატა რუხი ფერისაა. ის კაცი საკმაოდ უბედურია, ვინც შუადღის უკან ორ საათამდის უზმალა და პირში ნამცეცი არ ჩაუდვია. და ერთი კუჭი არ არის, რომ სხვების კუჭზე ერთი ბეწოთი დიდი იყოს და მისი ავსება ბზით და თივით შეიძლებოდეს. და პატარა მინდორის ჩიტუნებს ღმერთი აქმიან და ასაზრდოებს. ოთხი ადლი მსხვილი კუნეკური მაუდი უფრო ათბობს. ვიდრე ოთხი ადლი წმინდა სელოვიური და ერთნაირად მიდიან მიწის წიაღში და ერთნაირ ადგილს იჭერენ დლიური მოშა და თავადი. და პაპის სხეულიც იმოდენავე ადგილს იჭერს მიწაში. რამოდენსაც უბრალო მნათეს სხეული. თუმცა პირველი მგორებზე ბევრად დიდმნიშვნელოვანია; მაგრამ, როდესაც სათლაკში ჩაწოლა გვიხდება, მაშინ ჩვენ ვიკუმშებით, ერთმანეთს ვაწივებით. ერთმანეთში ვირევით. ანუ უკეთ ვთქვათ: გვაშორებენ, გვაწივებენ, გვკრივენ და არ გვეკითხებიან — გვენბაჟს ან მოგაწონს ეს თუ არა, და შემდეგ — ღამე მშვიდობისა! ხელახლად ვამბობ, თუ თქვენს უმაღლესობას არა ნებავეს კუნძული მიბოძოს. როგორც პულელს, მე ოდნავაც არ ვიწუხებ და, როგორც ჭკუიანი, მას-

ზე უარის თქმასაც შევიძლებ. გამიგონია ანდაზა: ამბობენ—„ჯვარს უკან ეშმაკი დგასო“. ყველაფერი ოქრო როდია, რაც ბრწყინავს, და გლეხი ვამბაც * ხარებშებმულ ურემს, გუთანს და აჩეჩს მოკვლიჯეს და ესპანეთის სამეფო ტახტზე დასვეს, ხოლო მეფე როდრიგო ძოწეულს, ფარჩას და ფუფუნებას მოაშორეს და გველხოკერებს შესაკმელად მისცეს, თუ ძველი რომანსების ლექსები მართალია და არა სტყუიან.

— არა, არა სტყუიან! — წამოიძაბა მაშინ ღუენია როდრიგესმა, სხვებთან ერთად სანჩოს ლაპარაკს რომ ისმენდა, — ერთ სიმღერაში ნათქვამია, რომ მეფე როდრიგო გომბეშოებით, ჯოჯობით და გველებით სავსე საფლავში ცოცხლივ, დიახ, მთლად ცოცხალი ჩასვეს და ორი დღის შემდეგ იქიდან სუსტი, მწუხარე ხმა მოისმოდა:

აჰ, დაიწყეს, ხრავენ იმ ადგილს,
რომლითაც ხშირად მე შემეცოდავს. *

და თუ ამას მივხედეთ, ეს სენიორი სრულებით მართალს ამბობს, რომ გლეხად დარჩენა ურჩევნია მეფედ ყოფნას, თუკი ქვემძრომების შესაკმელი გახდება.

ჰერცოგის ცოლმა თავის ღუენიას მიამიტობაზე სიცილის შეკაება ვერ შეიძლო და სანჩოს სიტყვის მასალებით და ანდაზებით გაოცებულმა უთხრა:

— კეთილმა სანჩომ იცის, თუ რაინდი ვინმეს რაიმეს პირდება, თავის დაპირებას კიდევ აასრულებს, თუნდაც სიცოცხლედ დაუჭდებოდეს. ჰერცოგი, ჩემი ბატონი და მეუღლე, აგრეთვე რაინდია, თუმცა კი მოგზაურთაგანი არ არის, — ამიტომ სანჩოს დაპირებულ კუნძულს უწყალობებს. ყველას მოშურნეობისა და ბოროტების გამოჩაგრებული. მხნედ იყოს სანჩო და სწორედ იმ წამს, როდესაც ამის მოლოდინი ნაკლებად ექნება. იგი თავის თავს კუნძულის მმართველად და სახელმწიფოს ტახტზე მჯდარს დაინახავს და გუბერნატორობის სადავეს ხელთ იპყრობს, ვიდრე უკეთესზე არ გასცვლის, ისეთზე, რომელიც მას ოქროს მთებს მისცემს. მე მხოლოდ ვთხოვ სანჩოს, თვისთა ქვეშევრდომთა სამართლიანი გამგებლობის უამს ახსოვდეს, რომ ყველა ისინი ერთგული და კეთილშობილი ხალხია.

— ასეთი თხოვნა ჩემთვის საჭირო არ არის, — მიუგო სანჩომ, — ბუნებით ლმობიერი კაცი ვარ, ღარიბი ხალხის სიბრაალული დიდი მაქვს. ვინც ცოტს თვითონ ზელს და თვითონვე აცხობს, მას პურის ყუას მე არ მოვპარავ და, ამ პირჯვრის მადლსა ვფიცავ,

ყალბ სათამაშო კოქს ნურავინ მომიგდებს. ბებერი ქოფაკი ვარ, ყოველგვარი დაწრუპუნება გამეგება, ისიც ვიცი, სიფხიზლე როდის უნდა. თვალბში მტვრის ჩაყრას ვერ ვიშენევ, რადგან მესმის — ფეხსაცმელი სად მიჭერს. ამას იმიტომ ვამბობ, რომ კეთილი ხალხის დახმარება და ხელის გაწვდა ვიცი, ბოროტისთვის არც გზა მაქვს და არც მისი მიკარება მინდა. რაც გამგებლობას შეეხება, ასე მგონია, საქმე დასაწყისია; ძალიან შესაძლებელია, ორი კვირის უკან გუბერნატორობის საქმეში უფრო მეტი გამეგებოდეს, ვიდრე მინდვრად ხენა-თესვის საქმეში, სადაც აღვიზარდე და გამოვიკვებე.

— მართალს ამბობ, სანჩო, — უთხრა ჰერცოგის ცოლმა, — იმიტომ, რომ მცოდნე თავიდანვე არავინ დაბადებულა, ეპისკოპოსები ადამიანებისაგან გამოდიან და არა ქვებისაგან. მაგრამ სენიორა დულსინეას მოჯადოებაზე რომ ლაპარაკს დაეუბრუნდეთ, მე უეჭველ ჭეშმარიტებად მიმაჩნია, რომ დულსინეა ნამდვილად მოჯადოებულია და ის, რომ კეთილმა სანჩომ თავისი ბატონის აგდება განიზრახა და დაარწმუნა — გლეხის დედაკაცი დულსინეა არისო, და მისმა ბატონმაც იგი ვერ იცნო, უთუოდ იმიტომ მოხდა, რომ დულსინეა ნამდვილად იყო და არის მოჯადოებული სენიორ დონ კიხოტის ერთ-ერთი მოქიშპე ჯადოქრისგან. მე ნამდვილი წყარობიდან ვიცი, გლეხის დედაკაცი ვირს რომ შეახტა, იყო და არის დულსინეა ტობოსელი და სანჩომ წარმოიდგინა, ვითომც თავისი ბატონი მოატყუა, ნამდვილად კი თვითონ იყო მოტყუებული. ამაზე რაიმე ეჭვის გატარება არ შეიძლება, როგორც ყველა იმაზე, რაც არაოდეს არ გვინახავს. სანჩო პანსამ უნდა იცოდეს, რომ ჯადოქრები ჩვენს ციხე-დარბაზშიაც არიან და მოკეთებობას გვიწევენ, ყველაფერს სიწრფელით და უტყუარად გვიამბობენ ხოლმე. რაც კი ქვეყნიერებაზე ხდება, და სანჩომაც დამიჯეროს, რომ ის ხტუნია გლეხის დედაკაცი იყო და არის დულსინეა ტობოსელი, ისევე მოჯადოებული, როგორც მისი მშობელი დედაა. და როდესაც ჩვენთვის ყველაზე ნაკლებად იქნება მოსალოდნელი, სანჩოს თვალთაგან რიდე მოეხსნება, შეცდომა თავიდან მოშორდება და დულსინეასაც ნამდვილი სახით დაინახავს.

— ყველა ეგ ძალიანაც შესაძლებელია, — უპასუხა სანჩომ, — და ახლა მზადა ვარ ისიც ვირწმუნო, რაც ჩემმა ბატონმა მონტესინოსის მღვიმეში მომხდარი ამბავი გველაპარაკა, სადაც ვითომ დულსინეა ტობოსელი ნახა სწორედ იმ კაბით და იმ ტანისამოსით, რა ტანისამოსშიაც, როგორც ვთქვი, მას შეეხვდი, ვითომ მოხიბლული რომ ვუჩვენე. ყველაფერი კი, იქნებ, სულ სხვანაირად იყო.

როგორც თქვენი მოწყალება, ჩემი სენიორა ბრძანებს. ან კი ჩემს სულელ კკუას სად შეეძლო ერთ წამში ასეთი მოსწერებული ტყუილი შეეთხზა და არცთუ ჩემი ბატონია, მგონი, ისეთი უპკუო, რომ ჩემი უსუსური და საბრალო სიცრუე დაეჭვრებინა. მაგრამ, სენიორა, კარგი არ იქნება თქვენმა გულკეთილობამ მე ბოროტი ზნისად ჩამთვალოს, — ბეჩავი კკუისას სად შემიძლია განვკვიტო ბოროტი განზრახვანი და ბოროტი ცბიერება საზიზღარი ჯადოქრებისა? ის ხუმრობა მხოლოდ იმიტომ მოვიგონე, რომ ჩემი ბატონი ღონ კიხობის რისხვა თავიდან ამერიდებინა, და არა იმიტომ, მისთვის მეწყენინებინა და, თუ საქმე პირუტყუ გამოვიდა, ღმერთია ცათა შინა და იგია გულთამხილავი.

— ესეც ნამდვილია, ჩემო მეგობარო, — დაეთანხმა ჰერცოგის ცოლი. — მაგრამ, ნეტავი გამაგებინა, ის რა შემთხვევა იყო მონტესინოსის მღვიმეში, წელან რომ ახსენე? სიამოვნებით მოვისმენდი.

სანჩომ ჰერცოგის ცოლის სურვილი აასრულა და სიტყვა-სიტყვით გადასცა მონტესინოსის მღვიმეში მომხდარი უკვე ცნობილი ფათერაკი. ჰერცოგის ცოლმა რომ ეს მოისმინა, თქვა:

— მაგ შემთხვევიდან უნდა დავასკვნათ, რომ, თუ სახელოვანმა ღონ კიხობმა იმ მღვიმეში ვითომც სწორედ ის გლეხის ქალი ნახა, რომელიც სანჩოს ტობოსოდან გამოსვლისას შეხვდა, მაშ, ექვს გარეშეა, რომ ის სწორედ დულსინეა იქნება და რომ აქაური ჩვენი ჯადოქრები ძალიან ეშმაკები და გაიძვერები ყოფილან.

— მაგას მეც ვამბობ ხოლმე, — მიუგო სანჩომ, — და თუ ჩემი ქალბატონი დულსინეა ტობოსელი მოჯადოებულია, მით უარესი მისთვის. ჩემი ბატონის მტრებთან, — უეჭველია, ისინი ბევრნიც არიან და დიდი ბოროტებიცა, — დავის გაწევა რა ჩემი საქმეა, იმიტომ. შართალი რომ ვთქვა, მე ვინც ვნახე, გლეხის ქალი იყო და გლეხის ქალადაც მივიღე და, თუ ის დულსინეა იყო. მაგისი ანგარიში მე რად უნდა გაეწიო, ეგ არც ჩემი საქმეა და არც საჭიროა წამეჩხუბოს ვინმე. მორჩა და გათავდა! როგორ შეიძლება, ყოველ ნაბიჯზე უკან დამდევენ და შეკითხვებითა და გამოკითხვებით მაცივდებოდნენ: „სანჩომ ესა თქვაო“, „სანჩომ ეს ჩაიღინაო“, „სანჩო წავიდაო“, „სანჩო დაბრუნდაო,“ — თითქოს ეს სანჩო ვინმე ვიგინდარა იყოს და არა სწორედ ის სანჩო პანსა, რომლის შესახებ მთელს ქვეყანაზე ყველას შეუძლია წიგნებში წაიკითხოს, როგორც ეს სამსონ კარასკომ მითხრა, რომელიც, სულ რომ არა იყოს რა, სალამანკის უნივერსიტეტის ბაკალავრთა ბაკალავრია, — ისეთმა კაცმა, რომ ტყუილის თქმა არ შეუძლია, თუ

ამისთვის განსაკუთრებული რამ სურვილი არა აქვს, ანუ რამე სარგებლობას არ გამოელის. მაშ, ჩემი გაეციხვის მიზეზი არავისა აქვს და, რადგან კარგი სახელის პატრონი ვარ, და ჩემი ბატონისაგანაც გამიგონია — კარგი სახელი დიდ სიმდიდრეს სჭობიაო, ამიტომ ერთი ზურგზე ამკიდონ ის გუბერნატორობა და მაშინ ნახავენ სასწაულებს, რადგან ვინც კარგი საქურველმტვირთველი ყოფილა, კარგ გუბერნატორობასაც მოახერხებს.

— რაც ახლა კეთილმა სანჩომ წარმოთქვა, — განაცხადა ჰერცოგის ცოლმა, — ნამდვილად ბატონის ნათქვამს ემსგავსება, ანუ ის მაინც არის, რომ თვითონ მიქაელ ვერინოს ნაწარმოების წილიდან არიან ამოღებულნი, რომელიც *l'surentibus occidit annis*.* ერთი სიტყვით, სანჩოსებურად რომ ვთქვათ: ცუდ მოსასხამს ქვეშშირად კეთილი ლოთი იმალება.

— სიმართლით რომ ვთქვა სენიორა, — მიუგო სანჩომ, — ბიწიერების გამო არაოდესაც არ დამილევია, წყურვილის გამო კი მოხდება ხოლმე; რადგან არ მინდა ფარისევლობა გაეწიო, ვსვამ. როცა დალევის ხალისიც მაქვს და, თუ სასმელი არა მაქვს და მთავაზობენ, მაშინაც ვსვამ, რომ არა თქვან, ინაზებაო, ანუ უზრდელ კაცად არ ჩამთვალონ. ან კი რა ისეთი მარმარილოს გულისა უნდა ვიყო, რომ, როცა მეგობარი ჩემს სადლეგრძელოს სვამს, ჭიქას ხელი არ წაევალო და მისი ნათქვამი სადლეგრძელოც არ დავლიო. ასე რომ, თუმცა შარვალს ვატარებ, მაგრამ შიგ არასოდეს ჩამისვრია. მით უფრო, რომ მოგზაური რაინდების საქურველმტვირთველები მუდამ ტყე-ტყე, მთა-მთა და კლდე-კლდე ხეტიალში არიან. მეტი რა ჩარა აქვთ, თუ მარტო წყალი არა სვან, რადგან იქ ერთი ყლუბი ღვინის შოვნაც არ შეუძლიათ, თუნდ იმაში თავიანთი თვალის კი მისცენ.

— ეგეც მჭერა, — უთხრა ჰერცოგის ცოლმა. — ახლა კი სანჩოს შეუძლია მოსასვენებლად წავიდეს. სხვა დროს უფრო თავისუფლად და დაწვრილებით ვილაპარაკებთ და განკარგულებას გავცემთ, რომ, როგორც თვითონ ამბობს, ზურგზე გუბერნატორობა ჩქარა ავკიდოთ.

სანჩო ჰერცოგის ცოლს ხელზე ეამბორა და სთხოვა — ბრძანება გაეცათ — თვალის ჩინივით კარგად მოუარონ საყვარელ ჩემს ლურჯასო.

— ეგ რა ლურჯაზე ამბობ? — ჰკითხა ჰერცოგის ცოლმა.

— ჩემი ვირი გახლავთ; ვირი რომ არა ვთქვა, „ლურჯას“ ვეძახი, — მიუგო სანჩომ. — აქ რომ შემოვედი, აი ამ ქალბატონ დუენიას ვთხოვე, იმაზე ზრუნვა გაეწია, მაგრამ ქალბატონმა დუე-

ნამ გაწყრომა ინება და გამიბრაზდა, თითქოს სიბერე ან უსახიერობა დამეწამებინოს. მე კი რომ მკითხოს კაცმა, ღუენებებისთვის უფრო შესაფერი და ბუნებრივი იქნებოდა ამ დარბაზებში ჯდომის მაგიერ ვირისთვის მოევლოთ, ღმერთო მიშველე! ერთი ჩვენი მეზობელი იდალგო ასეთ ნადუენიებს მუდამ ბოროტად ეპყრობოდა, რადგანაც ისინი ძალიან არ ექაშნიკებოდა.

— ეგ ვინმე უხეში გლეხი იქნებოდა, — შეესიტყვა ღუენია დონა როდრიგესი. — ის რომ ნამდვილი და კარგი შთამომავლობის იდალგო ყოფილიყო, მათ მზე და მთვარის ტახტს დაუდგამდა.

— ახლა კი გვეყოფა, — თქვა ჰერცოგის ცოლმა. — დონა როდრიგეს, დაჩუმიდით, ხოლო სანჩო დაშვიდდეს. მის ლურჯაზე ზრუნვას მე ვკისრულობ, თუკი იგი სანჩოსათვის ასეთი განძია, ამას ჩემს თვალს ჩინზედაც მალა დავაყენებ.

— ლურჯასთვის თავლაში ყოფნაც საკმარისია, — მიუგო სანჩომ, — რადგან თქვენი ბანოვანობის თვალს ჩინზე მის მალა დაყენების ღირსი არც მე და არც ის არა ვართ, უმალ იმაზე დაეთანხმდები, ხანჯლებით ნაკუწ-ნაკუწ მაქციონ, ვიდრე ეს ჩაიღინოთ. დაე, ჩემმა ბატონმა დაარწმუნოს ყველა — ზრდილობის საქმეში გადაძალაშება ჯობია, ვიდრე მარილის დაკლებათ, მაგრამ ფაშატებისა და ვირების საქმეში მიინც ხელში კომპასი უნდა გეჭიროს და ზომიერების წრე არ უნდა გადალახო.

— მაშ, სანჩო, ლურჯა შენს საგუბერნატოროში წაიყვანე, — უთხრა ჰერცოგის ცოლმა, — იქ შეგიძლია შენი სურვილის კვალობაზე მოუარო და შრომისაგანაც გაათავისუფლო.

— ნუ იფიქრებთ, თქვენო მოწყალეებავ, სენიორა ჰერცოგის მეუღლე, — უთხრა სანჩომ, — ვითომც უმაგალითო რამე ბრძანეთ, რადგანაც გუბერნატორად მიმავალი ვირი ერთი არ მინახავს და ორი და, თუ ჩემი ლურჯაც წავიყვანე, ახალი და გასაკვირველი აქ არაფერი იქნება.

სანჩოს სიტყვებმა ჰერცოგის ცოლი ხელახლად გააცინა და გაამხიარულა. მოსაუბრე რომ დასასვენებლად გაისტუმრა, ჰერცოგთან წავიდა და სანჩოსთან საუბარი უამბო. მასუკან ორივემ მოილაპარაკეს და გეგმა შეადგინეს, დონ კიხოტისათვის ოინი გაემართათ, ისეთი, რომ საგანგებოც ყოფილიყო და რაინდული რომანების შესაფერიც; ამგვარად, გადაწყვიტეს მრავალი მახვილგონივრული და სახუმარო ოინის მოწყობა. და ყველა ისინი ამ დიდებულ ისტორიაში აღწერილ ფაფერაკებს შორის საუკეთესო ფაფერაკებად ჩაითვლებიან.

სადაც მოთხრობილია, თუ როგორ მონახეს საშუალება უბადლო დუღსინეა ტობოსელის მოჯადოების გაუქმებისათვის, ხოლო ეს ფათერაკი ერთ-ერთი ღირსშესანიშნავია ჩვენს წიგნში

ჰერცოგი და მისი ცოლი დიდ კმაყოფილებას განიცდიდნენ. როდესაც დონ კიხოტსა და სანჩო პანსასთან ჰქონდათ საუბარი (ჰერცოგის ცოლს განსაკუთრებით სანჩოს გულუბრყვილობა აკვირვებდა, რომ დუღსინეა ტობოსელის მოჯადოება სრულ ჰეშმარიტებად მიიღო, მაშინ, როდესაც მისი მომჯადოებელი, მთელი იმ საქმის მომხერხებელი და ბატონის მომტყუებელი თვითონ იყო). ცოლ-ქმარმა გადაწყვიტა, დონ კიხოტისათვის რამდენიმე ოინი და ხუმრობა მოეწყოთ, საგნად თვით დონ კიხოტისაგან ნააშობი მონტესინოსის მღვიმეში ნახული ამბები აიღეს და უნდოდათ ისე მოეწყოთ, რომ საგანგებო რამ ფათერაკები გამოუსულიყო და ერთი კარგად გაესულელებინათ რაინდი. და ასე, თავიანთ მსახურებს უბრძანეს, დაწერილებით ვის რა უნდა აღესრულებინა და ერთი კვირის შემდეგ დონ კიხოტი და სანჩო სანადიროდ წაიყვანეს მრავალი მწვეარ-მეძებრითა და იმდენი კურძვალ-მსახურით, რაც თვითონ გვირგვინოსან მეფესაც არ ეყოლებოდა. დონ კიხოტს სანადირო კოსტუმში შესთავაზეს, ხოლო სანჩოს ძალიან წმინდა მაუღის მწვანე ტანისამოსი მისცეს. რაინდმა საჩუქარზე უარი თქვა იმ მიზეზით, რომ ჩქარა მოუხდებოდა თავის მკაცრ სამხედრო ხელობას დაბრუნებოდა, ამიტომ ბევრი ტვირთისა და გარდერობის ტარებას ვერ შეიძლებდა, რადგან მებარჯულე პირუტყვი არა ჰყავდა. სანჩომ კი უარის უთქმელად აიღო ნათავაზევი იმ განზრახვით, რომ პირველსავე ხელსაყრელ შემთხვევაში გაეყიდა.

დანიშნული დღე რომ დადგა, დონ კიხოტმა თავისი აბჯარი აისხა, ხოლო სანჩო ნაჩუქარ ტანისამოსში გამოეწყო, თუმცა კარგ ცხენს სთავაზობდნენ, მაგრამ მაინც თავის განუშორებელ ვიარაღზე შეჯდა და კურძვალთა გუნდს შეერია. მდიდრულად მორთული ჰერცოგის ცოლი გამოცხადდა თუ არა, დონ კიხოტი ზრდილობის წესის მიხედვით მაშინვე მივიდა და მისი მერნის სადავეს მოჰკიდა ხელი, თუმცა ჰერცოგი ამას ძალიანაც უარობდა. მონადირენი მალე ორ მაღალ მთას შუა მდებარე ტყეში შევიდნენ, ხე ყველა გასავალი და ბილიკი დაიპირეს, მერე სხვადასხვა მხარეს

მამოიფანტნენ, სანადირო ბუკი დაჰკრეს. ძაღლებმა სირბილი, ყეფა და წკაფწკაფი მორთეს და ამ არეულ ხმებს ადამიანთა ყვირილი და ძახილი შეუერთდა, ისე რომ ერთმანეთის გაგება არ შეეძლოთ. ამგვარად ნადირობაც დაიწყო. ჰერცოგის ცოლი ცხენიდან ჩაპოხტა, ხელში მკვეთრი ოროლი აიღო და იმ ალაგას დადგა. სადაც, როგორც იცოდა, გარეული ღორები გაიბრუნდნენ ხოლმე. ჰერცოგი და ღონ კიხოტი აგრეთვე დაქვეითდნენ და ჰერცოგის ცოლს აქეთ-იქით მოუღდგნენ. სანჩო ყველას უკან მოექცა, ვირიდან არ ჩამოხტა, რადგან მისი დატოვება არ უნდოდა იმ შიშით, რომ ჰას რაიმე უბედურება არ შემთხვეოდა. ყველას თავისი ადგილას დაჰყვრა ჯერ არ მოესწრო, რომ შორიახლოს ერთი უშველებელი ტახი დაინახეს. ძაღლებისგან გამოგდებული და მონადირეთაგან დადევნებული, ეშვების კრაკუნით და პირზე ქაფმორეული, პირდაპირ მათკენ მსრბოლი. ღონ კიხოტმა დაინახა თუ არა, მსწრაფლ ფარი მიიფარა. ხმალი იძრო და მძვინვარე ნადირის შესახვედრად ჰამაცად წინ წადგა, ჰერცოგმაც ხელში ოროლი აიღო და ისევე ზოიქცა, მაგრამ ჰერცოგის ცოლი ორივეზე ჩქარა წადგებოდა წინ. ჰერცოგს რომ არ შეეკავებინა; ხოლო სანჩომ გაშმაგებული ნადირი რომ დაინახა, ისე შეშინდა, თავისი ვირიც კი დაავიწყდა; საჩქაროდ გადმოხტა და, რაც კი ძალი და ღონე ჰქონდა, დიდი მუხისაკენ გაიქცა, რომ ზედ ასულიყო, მაგრამ საუბედუროდ ჰარცხნი დაემართა: ხის ნახევრამდის რომ აფოფნდა; ერთ ტოტს მოსჭიდა ხელი, რომ აწეულიყო და ზედ კენწეროზე მოქცეოდა, მაგრამ ბედი იმდენად შეუბრალებლად და მკაცრად მოეპყრა, რომ ტოტი მოუტყდა. ჩამოვარდნაზე ტანისამოსით მახვილ რტოს გამოედო და ცასა და დედამიწის შუა თავდაყირა დაეკიდა. ამ საშინელ ყოფაში ძვირფასი ტანისამოსი რომ ეფხრიწებოდა და თავის თავსაც მძვინვარე ტახის მსხვერპლად თვლიდა, საშინელი ყვირილი და ძახილი მორთო. რაკი მონადირეებს ხმა ესმოდათ და სანჩოს კი ვერა ხედავდნენ, ასე ეგონათ, იგი რომელიმე ნადირის ხახაში ჩავარდაო. ამასობაში დიდ ეშვებიანი ტახი მრავალი მონადირის შუბებით და ოროლებით განგმირული წაიქცა. მაშინ ღონ კიხოტმა გაიგო, რომ ყვირილისა და ძახილის ხმა სანჩოსი იყო, თავის საჭურველმტვირთველისაკენ გაიქცა, იგი მუხის როკზე დაკიდებული დაინახა და მასთან იდგა ვირი, რომელიც თავის პატრონს გაჰკირვებაშიც არა შორდებოდა. აქ სიდ ჰამეტ ბენენჰელი უმატებს, რომ სანჩოს იშვიათად ნახავდით უვიროდ და მის ვირსაც უსანჩოპანსოდ, ისე დიდი იყო მათი მეგობრობა და ისე ძლიერ იყვნენ ერთმანეთთან შევრდომილნიო.

ღონ კიხობი მივიდა და სანჩო ხეს ჩამოხსნა და, როდესაც მან თავი განთავისუფლებული დაიგულა და მიწაზე მდგარი დაინახა. თავისი სანადირო ტანისამოსი გაისინჯა და ისე იგრძნო, თითქოს ტანსაცმელთან ერთად გულიც დაგლეჯოდა. ისე ძვირფასად ჰიაჩნდა იგი, რომ მასში მთელ მაიორატს * არ გასცვლიდა. ამა-სობაში უშველებელი ტახი საბარგო ჯორს აჰკიდეს; ზღვისვარდას ჯა ტვიის ტოტებით მორთეს და, როგორც გამარჯვების ალაფი, ღყის შუაგულ მდელზე დადგმულ კარავში მიიტანეს, სადაც მონა-ღირვე გაშლალ ტაბლაზე საგანგებო საუზმე მიელოდა — მასპინ-ძლას სიმდიდრისა და დიდგვაროვნობის დამადასტურებელი. სანჩოშ ჰერცოგის ცოლს დახეული ტანისამოსი აჩვენა და უთხრა:

— ჩვენ რომ კურდღლებზე ანუ სხვა წვრილ ფრინველებზე ვვენადირნა, ტანისამოსი მთელი დამრჩებოდა. არ ვესმის რა სია-ზონებაა — დადგეთ და ლოდინი დაუწყეთ ისეთ ნადირს, რომელიც ეშვებით მოგწვდებათ და ერთი დაკვრით სიცოცხლეს გამოგასალ-მებო. მასსოვს ერთი ძველი რომანსი, სადაც ასე მღერძან:

დაე, დაგახჩოს დათვა მძვინვარემ,
როგორც ფივილა სახელგანთქმული. *

— ეს გუთების ერთ-ერთ მეფეზეა ნათქვამი, — შენიშნა ღონ კიხობმა, — ნადირობის დროს დათვებმა რომ შესჯამეს.

— მეც მაგას არ ვამბობ, — მიუგო სანჩომ, — რომ რიგი არ არის პრინციები და მეფეები რაღაც სიამოვნებისთვის ისეთ საფრ-თზეში ეჩხირებოდნენ, სადაც, ნამდვილად რომ ვთქვათ, არაფერი სიამოვნებაც არ არის, რადგან, აბა, რა სიამოვნებაა ნადირის მოკვ-ლა, რომელსაც არაფერი დაუშავებია?

— არა, თქვენ სცდებით, სანჩო, — შენიშნა ჰერცოგმა, — რად-გან მტაცებელ მხეცებზე ნადირობა ყველა სხვა საქმეზე უფრო მე-ტად შესაფერი და საჭიროც არის მეფეთა და დიდებულთათვის. ნადირობა — ომს წარმოადგენს, მასში სტრატეგიაც არის, სამხედ-რო თვალთმაქცობაც, ჩასაფრებაც, რომ არაფერი დაგიშავდეს და მტერი დაამარცხო. ნადირობაში სიცოცხლაც ითმენენ და დიდ სი-ცხესაც. ხალისდებიან, მხნეედებიან, ძილსაც იფიწყებენ. ნადირობა სხეულს აჯაყებს, ყოველ ასოს ძალასა და სიმარჯვეს აძლევს. და-სასრულ, ნადირობას ბევრი სიამოვნება შეუძლია, ვნება კი არა-ვისთვის არ მოაქვს. მასთანაც მსხვილ ნადირზე ნადირობას ის სი-კეთე სჭირს, რომ ასეთი ნადირობა ყველას არ შეუძლია მიმინოთ ნადირობის გარდა, რომელიც აგრეთვე განსაკუთრებით მეფეებისა და დიდი კაცების თავშესაქცევია. ამიტომ, მეგობარო სანჩო, გა-

მოიცვალეთ თქვენი აზრი ნადირობაზე და, როდესაც გუბერნატორი იქნებით, თავი ნადირობით შეიქცეთ და მაშინ დაინახავთ, რომ ასეცად ნასიამოვნები დარჩებით.

— არა, ბატონო, არასოდეს — მიუგო სანჩომ. — ყველა კარგი გუბერნატორი ფეხმოტეხილივით შინა ზის. აბა, რა კარგი იქნება, შორიდან ვინმე საჩქარო საქმისთვის მოვიდეს მასთან და ამდროს ის სადღაც ტყეში შეექცეოდეს; კარგი მართვა-გამგეობა კი იქნებოდა! მე თუ მკითხავთ, თქვენო მოწყალეებავ, ნადირობა, როგორც ყოველგვარი გართობა, ზარმაცებისთვის არის გაჩენილი და არა გუბერნატორებისათვის. თავის გასართობად დიდ-დიდ დღესასწაულებზე მე ჩემს ბანქოს ვითამაშებ, მცირე დღესასწაულების დროს და კვირაობით კი რიკტაფელას; და ის თქვენი ყოველგვარი ნადირობა არაფრად მექაშნიკება და ჩემი სინდისიც მას ვერ შეიგულებს.

— ღმერთმა ქნას, როგორც ამბობთ, ისე მოხდეს. — უახრა პერცოგმა, — რადგან სიტყვიდან საქმენდის დიდი მანძილია.

— რაზღენიც არ უნდა იყოს, — მიუგო სანჩომ, — კარგ გადამხდელა შეტანილი გირაო არ აღონებს. და ქვეყანაზე ის უფრო კარგად ცხოვრობს, ვისაც ღმერთი შველის, ვიდრე ის. ვინც მამლის ყვილზე აღრიანად ღვება. ფეხებს მუცელი ამოძრავებს და არა ფეხები მუცელს. მე ამით ის მინდა ვთქვა, თქვენო მოწყალეებავ, რომ, თუ შემწივდ ღმერთი მეყოლება და იმას ვიზამ, რაც კეთილი განზრახვით მოვალე ვარ ვქმნა, არწივისებურად ვიგუბერნატორებ. ვისაც არა სჭერა, აბა ერთი პირში თითი ჩაშიდოს. იახავს, ვუკებენ თუ არა.

— შეგაჩვენოს ღმერთმა და ყოველმა მისმა წმიდანმა, წყეულო აანხო — დაიყვირა ღონ კიხობმა. — ნეტავ დადგება ოდესმე ის დღე, რომ შენ უანდაზებოდ, მიუკიბ-მოუკიბავად ილაპარაკო? შენთვის რამდენჯერ მითქვამს, უანდაზებოდ ილაპარაკე, გონიერულად და დალაგებით-მეთქი? თქვენო დიდებავ, ჩემო სენიორებო, ყურს აუ უგდებთ, თორემ ორს კი არა. ორი ათას ანდაზას შუა დაგიფქვავთ სულს, მერე ისე უადგილოდ და უსაფუძვლოდ ნათქვამს, რომ ღმერთმა დაგვლაზვროს ისიც და მეც. თუ მოსმენის ხალისი მქონდეს.

— თუმცა სანჩოს უფრო მეტი ანდაზა აქვს, ვიდრე ბერძნების კომანდორს, * — თქვა პერცოგის ცოლმა, — მაინც მომწონს, რადგან მოკლედ ამბობს. ჩემ თავად ვიტყვი, რომ სანჩოს ანდაზები კომანდორის ყველა ანდაზაზე უფრო მეტად მომწონან, თუნდ ის ანდაზები თავის ადგილას მუნასიბად არ იყვნენ მოყვანილნი.

ამ და სხვა შესაქცევარი ლაპარაკით კარავიდან ტყეში გამო-

ვიდნენ და სხვადასხვა სანადირო სადარაჯოების დათვალიერებაში დღე დაილია და დღამდა, მაგრამ ისეთი ღამე დადგა, როგორც იმ დროისთვის, ე. ი. შუაზაფხულისათვის მოსალოდნელი იყო, და ამ ღამეს თან რაღაც ისეთი ბინდი მოჰყვა, რომ ჰერცოგისა და მისი ცოლის განზრახვის შესრულებას ხელს უწყობდა. დედამიწას რომ ღამის ჩრდილი უფრო მეტად მოეფინა, უცებ ბნელ ტყეს ოთხივე მხარეზე თითქოს ცეცხლი მოეკიდაო და იმავე წამს აქა-იქ, ახლოს და შორს უამრავი საყვირის და სხვა საკრავების ხმა გაისმა. მრავალ ცხენოსანთა ფეხის თქარათქურთან არეული, თითქოს ცხენოსანთა რაზმები ტყეზე გასაველელად მოდიოდნენ. ელვარედ განათებული ტყე, სამხედრო საკრავების მუსიკა ღამის აბრმავებდა და აყრუებდა ჰერცოგისა და მისი ცოლის გარშემო შეგროვილთ და ტყეში მყოფ სხვა ხალხს. შემდეგ გაისმა უამრავი „ლეილის“ * ძახილი, როგორადაც ჩვეულებრივად გაჰყვირიან მავრები მტერზე თავდასხმისას, ატყდა დაფდაფების ბრახუნი, საყვირების და ბუკ-ნალარების ღრინანელი, ამღერდა სალამურები, — ყველა ეს ერთად, ერთ დროს, მეტისმეტად ძლიერ და შეუფერხებლად ახმაურებული ისეთი საზარელი და შესაშინებელი იყო. რომ ადამიანი უგრძობელი უნდა ყოფილიყო, გული არ შელონებოდა — ამდენი საკრავების არეული ხმის მოსმენით. ჰერცოგს თავზარი დაეცა, მისი ცოლი განცვიფრდა, დონ კიხოტი გაოცდა, სანჩომ მთელი ტანით ცანცახი დაიწყო და, თითქმის, ისინიც კი შეშფოთდნენ, ვინც ამ ხუმრობის მონაწილენი იყვნენ. ამ შიშთან საერთო სიჩუმე ჩამოვარდა, ამ დროს ეშმაკად მოკაზმული ცხენოსანი შიკრიკი მოვიდა და უზარმაზარი მოგრეხილი ბუკით საზარელი ხმები აღმოუტევა.

— გამიგონეთ, ძმობილო შიკრიკო, — უთხრა ჰერცოგმა, — ვინა ხართ, საიდან ხართ და ის რა მხედრობაა, ჩვენს ტყეზე რომ მიდის?

ამაზე ეშმაკმა საზარელი და მრისხანე ხმით უპასუხა:

— მე ეშმაკი ვარ და დონ კიხოტ ლამანჩელს ვეძებ. იქ რომ მხედრობა მიდის, ექვსი რაზმი ჯადოქრებისაგან შედგება და საზეიმო ეტლით დუღსინეა ტობოსელი მიჰყავთ. იგი ფრანგ მონტესინოსთან მიდის მოჯადოებული, რომ დონ კიხოტს ასწავლოს, თუ რა საშუალებით შეიძლება მისი მოჯადოების გაუქმება.

— თუ ნამდვილი ეშმაკი ხარ, როგორც ამბობ და როგორც შენი გარეგნობის მიხედვით უნდა ვიფიქრო, — უთხრა ჰერცოგმა, — შენ შეგეძლო დონ კიხოტ ლამანჩელი მაშინვე გეცნო. რადგან იგი შენ წინა დგას.

— ღმერთსა და ჩემს სინდისსა ვფიცავ. — თქვა ეშმაკმა, — მგისთვის ყურადღება სულ არ მიმიქცევია, თავში იმდენი სხვადასხვა აზრი მიტრიალებს, რომ უმთავრესი, რისთვისაც აქ მოვედი, სულ დამავიწყდა.

— ეს ეშმაკი უთუოდ კარგი კაცი და კეთილი ქრისტიანი უნდა იყოს — დაიძახა სანჩომ, — თორემ, ერთიცა და მეორეც რომ არ იყოს, თავის სულსა და სინდისს არ დაიფიცავდა. ლამის ახლა ვიფიქრო, რომ რიგიანი კაცები ჯოჯოხეთშიაც ყოფილან.

ახლა ეშმაკმა ცხენიდან ჩამოუსვლელად დონ კიხოტს მიმართა და უთხრა:

— ლომთა რაინდო! — (ნეტა იმათ კლანკებში მაჩვენა შენი თავი!) — შენთან გამომგზავნა უბედურმა, მაგრამ მამაცმა რაინდმა მონტესინოსმა და მიბრძანა — გითხრა, იმ ადგილას მოუცადო მას, აადაც გიპოვი. რადგან მას თან ის ქალი მოჰყავს, რომელსაც დუღსინეა ტობოსელი ჰქვია, და სურს, საშუალება გაგაცნოს, რითაც მისი მოჩადობების გაუქმება შეიძლება. მარტო ამისთვის მოველ აქ და ახლა კიდევ უნდა გაეჭრე აქედან. ეშმაკებიც დარჩენილან შენთან, როგორც მე ვარ. ხოლო ამ ბატონებს ანგელოზებიც თარავდნენ.

ესა თქვა, თავისი საზარელი ბუკი დააყვირა, მსწრაფლ მიტრიალდა და ისე წავიდა, რომ არავის პასუხისათვის არ დაუცდია ყველანი ხელახლად გაოცდნენ. ყველაზე მეტად კი სანჩო და დონ კიხოტი. სანჩო იმიტომ. რომ, ქვეშარიტების წინააღმდეგ. დუღსინეას ძალად ხდიდნენ მოჩადობულად; დონ კიხოტი იმიტომ, რომ ჯერაც არ იყო დარწმუნებული, მართალი იყო თუ არა ყველა ის, რაც მონტესინოსის მღვიმეში შეემთხვა. დონ კიხოტი რომ ამაზე ღრმად იყო ჩაფიქრებული, პერცოგმა ჰკითხა:

— გწადიათ თუ არა, თქვენო მოწყალებავ, სენიორ დონ კიხოტო, მონტესინოსს აქ დაუცადოთ?

— რატომაც არა? — მიუგო დონ კიხოტმა. — მოვეუციე მტკიცედ და უშიშრად, თუნდაც მთელი ჯოჯოხეთი თავდასხმას მემუქრებოდეს.

— მე კი, — შეჰყვირა სანჩომ, — თუ კიდევ სხვა ეშმაკი დავინახე და სხვა ისეთი ძლიერი საყვირი გავიგონე, სწორედ ისე დავრჩები აქ, როგორც ახლა ფლანდრიაში ვარ.

ამასობაში ტყეში უფრო დაბნელდა და აქა-იქ ყოველ მხარეზე სინათლე გამოკრთოდა იმის მსგავსად, როგორც ცაში დედამიწიდან ხმელი აორთქლილი ნივთიერება ციმციმებს და ძირს რომ გარდება, ჩვენ მოწყვეტილ ვარსკვლავად გვეჩვენება. იმავე წამს

საშინელი ხმა გაისმა ხარბშებმული მიძიმე ურმის თვლების ოახ-
 ოახის მსგავსი, ისეთი შეუწყვეტელი ხრიგინით, რის ხმაზედაც
 ოოგორც იტყვიან, მგლები და დათვები გზიდან გარბიანო. ამ რახ-
 ოახს სხვა რაღაც ერთვოდა, უფრო მეტად საზარელი, რაღაც გუ-
 გუნი იყო და იმას ჰგავდა, თითქოს ტყის ოთხსავე მხარეზე ერთ-
 დროულად ოთხი ბრძოლა ან შეტაკება წარმოებდა; ერთი მხრი-
 დან ყრუ და საზარელი ზარბაზნების სროლა მოისმოდა, მეორე
 მხრიდან უთვალავი თოფების ბათქაბუთქი, აქ ახლოს მებრძოლ-
 თა ხმაურობა იდგა, იქ შორს — მავრული „ლეილი“, ზარბაზნე-
 ბის გრილი, თოფების ზუზუნი და ნამეტნავად ურმების მძ-
 პე რახრახი და კრიკინი — ყველა ეს ერთად ისეთ საზარელ-
 ღრიალს აჩენდა, რომ დონ კიხოტასაც კი მთელი თავისი მამა-
 კობის აალ-ღონე უნდა მოეკრიბა, რომ ეს აეტანა. სანჩოს კი სე-
 ხამაცემ უმტყუნა და გულშეღონებული პერცოგის ცოლს ეჩხებ-
 თან დაეცა. პერცოგის ცოლმა თავისი კაბის კალთა გადააფარა და
 უბრძანა — საჩქაროდ წყალი მოეტანათ. მოიტანეს, პირზე შეასხეს
 და მოაბრუნეს. სანჩო სწორედ იმ დროს მობრუნდა, როდესაც
 რახრახით და კრიკინით ოთხხარშებმული ეტლი შემოგრიალდა და
 იმ ალაგას დადგა, სადაც ყველა შეგროვილი იყო. ხარებს შავი
 საბურავი ჰქონდათ დაფარებული და ყოველ რკაზე ანთებული
 ცვილის კელაპტარი ჰქონდათ მიმაგრებული. ურემზე ააღო ტახ-
 ტის მსგავსი დასაჯდომი იდგა და ზედ შავი ტილოს ტოლომა-
 წამოსხმული, წელამდის ჩამოწვილ თეთრ-სპეტაკ წვერიანი დარ-
 ბაისელი მოხუცი იჯდა და, რადგან ურემი უამრავი სახთლით იყო
 კანათებული, შიგ ყველაფრის გარჩევა ადვილი იყო. მოხუცს აქეს-
 იქით ორი საზიზღარი და საზარელი ეშმაკი მოსდევდა, აგრეთვე
 შავი ტილოს ტანისამოსიანი. სანჩომ რომ მათ შეხედა, მაშინვე
 თვალები დახუჭა, რომ ისინი მეორედ აღარ დაენახა. როცა ურემი
 ჩვენს მონადირეებს დაუპირდაპირდა, მოხუცი თავისი მაღალ
 ტახტიდან წამოდგა და ხმამალა დაიძახა:

— მე ვარ ბრძენი ლირვანდო!

და მაშინვე ურემი დაიძრა და გზა განაგრძო, მოხუცს კი ხმა
 აღარ ამოუღია. ამ ურემს შემდეგ სწორედ ისეთივე ურემი მოჰყვა
 ისეთივე ტახტზე მქდარი მოხუცი. მანაც ურემს შეჩერება უბრძა-
 ნა, ტახტიდან წამოდგა და არა ნაკლებ დიდებულად წარმოთქვა:

— მე ვარ ბრძენი ალკიფე, უცნობი იურგანდის დიდი მეგობარი.

და ურემმაც გაიარა. შემდეგ იმავე წესით მესამე ურემი მო-
 ვიდა და ტახტზე მოხუცი კი არა, ბრგვე მხარბეკიანი ვაჟაკი იჯ-
 და, უსიამო სახის პატრონი. ურემი გაჩერდა და, როგორც ის

ორი, ისე ისიც თავისი ტახტიდან ადგა და რაღაც სანარკლო, ვშ-
მაკისებურად ჩახლეჩილი ხმით წარმოთქვა:

— ნე ვარ ჯადოქარი არკალაუსი, მოსისხლე მტერი ამადის
ჯალელისა და მთელი მისი შთამომავლობისა.

ესა თქვა, თავის ალაგზე დაჯდა და ურემმაც გაიარა. ამ საამშა
ურემმა რომ გაიარა და მოშორებით დადგა, მათი თვლების მო-
საბეზრებელი ღრიჭინი შეწყდა და იმწამსვე მშვენიერი, ნაზი საყ-
რავების ხმა მოესმა. სანჩოს ეს მეტისმეტად გაუხარდა, კარგის
ქონასწავებელ ნიშნად ჩათვალა და პერცოგის ცოლს, რომელსაც
ერთი ნაზიჯითაც არ მოშორებია, უთხრა:

— სენიორა, სადაც მუსიკის ხმა გაისმის, იქ არავითარც ცუდს
ქოლოდიწა აღარ შეიძლება.

— იგევე შეიძლება ითქვას იმ ადგილზე, სადაც სინათლე და
ცეცხლია, — მიუგო პერცოგის ცოლმა.

ამაზე სანჩომ უთხრა:

— ცეცხლი სინათლეს იძლევა და კოცონებიც პრიილებენ.
როგორც აა, აქ. მაგრამ შეიძლება იმათ ჩვენც დაგვწყან; მუსიკა-
ცა მუდამ საზეიმო მხიარულებისა და სიხარულის ნიშანია.

— მავასაც მალე დავინახავთ, — თქვა დონ კიხობმა, რომე-
ლიც მათ ღუპარაკს ისმენდა.

და მართალიცა თქვა, როგორც შემდეგ თავში დავრწმუნდებით.

თქვეი XXXV

სადაც გრძელდება ამბავი, თუ როგორ გაიგო დონ კიხობმა დულ-
სინცას მოქალოების გაუქმების საშუალება და სხვა განსაცვიფ-
რებელი შემთხვევები

ამ დროს ჩვენმა მონადარეებმა დაინახეს, რომ მუსიკა საამ-
შაზე მათ საზეიმო ეტლი უახლოვდებოდათ. შიგ ექვსი ქურან-
ჯორი ება და ყველა ჯორს თეთრი ტილოს საძაგრავე ეფარა. თი-
თოეულ ჯორზე მომნანიებელი იჯდა თეთრებჩაცმული და ხელნი
ანთებული ცვილის კერეონი ეჭირა.

ეს ეტლი წინანდელეებზე ორჯერ თუ სამჯერ დიდი იყო. მია-
ორივე მხარეზე თორმეტი სხვა მონანული იჯდა, თოვლივით თეთრ-
ტანისამოსიანი და აგრეთვე ანთებული კერეონებით. ამ სანახავს
შეეძლო ერთსა და იმავე დროს ადამიანი გაეოცებინა კიდევ და

შეეზარა კიდევ. ეტლის შუა ამართულ ტახტზე ნიმფა იჯდა, ათასი ძვირფასი ქსოვილით დაბურული, ის ქსოვილები მოდებულნი იყვნენ უამრავი ბრჭყვიალა ოქროს ფიფინურებით, რაც ამ მორთულობას თუ არ აძვირფასებდა, აელვარებდა მაინც. ნიმფას პირისახეზე აბრეშუმის გამკვირვალე ქსოვილის პირბადე ჰქონდა აფარებული და შიგ, მისი ჩამოშვებული ნაკეცების მიუხედავად, ქალის სახე გამოსკვიოდა. მრავალი კერეონის სინათლეზე ამ ნიმფის წლოვანების განსაზღვრა და მისი სახის მომხიბლავი სილამაზის დანახვა შეუძლებოდა. როგორც ეტყობოდა, ოცზე მეტისა და ჩვიდმეტზე ნაკლების წლისა არ უნდა ყოფილიყო. მის გვერდზე სხვა ფიგურა იჯდა. ფეხებამდის ჩამოშვებული გრძელშლღეფიანი ტანისამოსითა და თავზე შავი საბურველით. იმ დროს, როცა ეტლი ჰერცოგის, მისი ცოლის და დონ კინოტის წინ დადგა, ეტლზე მყოფი საყვირები გაჩუმდა, ქნარების და სტვირების დაკვრაც შეწყვიტეს და გრძელტანისამოსიანი ფიგურა ზეზე წამოდგა. კაბის კალთები გაიწია, პირბადე ჩამოიგდო და გამხმარი, ნამდვილი სიკვდილის გაძვალტყავებული სახე გამოიჩინა, იქამდის საზარელი, რომ დონ კინოტსაც კი შეაჯრყოლა, სანჩო შეშინდა, მთელი ტანით ცახცახი დაიწყო, ჰერცოგი და მისი ცოლი ოდნავ შეკრთნენ. ეს ცოცხალი სიკვდილი რომ წამოდგა და გასწორდა, თითქოს ნამძინარევი ხმით და ზარმაცად მოძრავი ენით შემდეგი წარმოთქვა:

მე ვარ მერლინი, რომელზედაც არის თქმულება,
 თითქოს ის იყოს ეშმაკისა შთამოწავალი
 (და ეს თქმულება ოღითგანვე დამკვიდრებულა);
 ო, მე თილისმის მფლობელი ვარ და მბრძანებელი,
 ზოროასტრული* სიბრძნის წყარო დაუშრობელი.
 ვებრძვი ეამთაცვლას, წყვიდიადს განვლილ საუკუნეთა,
 რათა ვერ შთანთქან მათ საქმენი ეგზომ დიადნი
 მოხეტიალე სახელმორქველ პალადინების,
 ჩემთვის მარადის საყვარელი რაინდებისა.
 და თუ მისანნი, კუდიანნი და ჯადოქარნი
 არიან კუშტნი, ულპობელნი, უკარებელნი,
 მე ვარ ბუნებით რბილი, ნაზი, ალერსიანი,
 უხვად სიკეთის და წყალობის მომნიჭებელი.

ოდეს მე ვიყავ დიტეს* შეებნელ გამოქვაბულში,
 და საიღუმლო ხაზებს, რომებებს ბედისწერისა*
 იქ კითხულობდა სული ჩემი დაწაფებული,
 ან დროს მომესმა განუზოჩელ ტანჯვის ძახილი,
 ხმა თვით უბადლო დულისინეა ტობოსელისა,
 და წამსვე ვცანი, ბოროტ სულებს გრძნეულებითა

გარდაექმნიათ ბანოვანი კეთილშობილი
 ვინმე გლეხუკას უხეშ ქალად, და სიბრაღულით
 დუღსინეასი მოეთათესე მე სული ჩემი
 საშინელ ჩონჩხში, მაგრამ ჩონჩხში მოთავსებამდე
 ასი ათასი გადაფურცლე წიგნი მისნური,
 ვსწავლობდი სიბრძნეს იდუმალსა და, ჰა, მოვედი
 განსაკურნავად დიდი ტანჯვის, დიდი ტკივილის.
 პოი რაინდო, ვაქცაობით სახელმორკმელო
 აწ და მარადის იყოს ქვეყნად შისი დიდება,
 ვისაც აღუსხამს ტანთ ფოლადის მტკიცე ჯავშანი.
 ჰოი, შექურავ, წინამძღოლო, გზის მჩვენებელო
 ყველა იმ გმირთა, რბილ საწოლში ბუნებულებისა
 რომელთაც ძილი და განცხრომა ღავიწყებით
 და თავი თვისი სასიკვდილოდ სისხლისმღვრელ ომში
 დიდ საქმეთათვის განუწირავთ დაუზარებლად.
 გთხოვთ, მომისმინოთ გმირთა-გმირო სწორეუბოვარო,
 ვისაც ჯერ ხობტა ჯეროვანი არ გლირსებიათ,
 ო, ღონ კიხობო, თავმდაბლო, ბრძენო მაღალო!
 ლამანჩის ბრწყინვავ და ვარსკვლავო ესპანეთისაც,
 რათა ტობოსელ დუღსინეას მზისუნახ-ესა,
 დღეს გლეხის ქალსა, დაუბრუნდეს კვლავ წინანდელი
 სახიერება, დე საქურველმტვირთველმა სანჩომ
 თვის პათიოს-ნ დუნდულებზე დაე მათრახი
 მან სამი ათას სამას გზისად თვითონ დაირტყას
 ისე, რომ ყველა უცქეროდეს, გაშიშვლებულსა
 ზოლნი წითელნი ტანზე როგორ აღებუქდებდა.
 ასეთი არის განჩინება იმ ბოროტ სულთა,
 მომვლინებულთა ეგზომ დიდი უბედურების.
 მე კი ვარ მხოლოდ მანცე, ანის მუწყებელი.

— ჯანდაბამდის გზა გქონია! რაზედაც გინდათ დავიფიცებ! —
 შეჰყვირა სანჩომ, — სამი ათას ჯოხს კი არა, სამსაც არ დავიკრავ,
 როგორც სამჯერ ხანჯალს არ დავიკრტყამ. მასეთი ჯადოს გაუქმე-
 ბა ეშმაკსაც წაუღია. არ ვიცი, ღმერთმანი, მოჯადოების გაუქმე-
 ბასთან ჩემს დუნდულებს რა კავშირი აქვს. თუ ბატონი მერლინი
 ქალბატონ დუღსინეა ტობოსელის ჯადოს სხვა საშუალებას არ
 გამოუნახავს, ღმერთსა ვფიცავ, მას შეუძლია საფლავში მოჯადო-
 ებული ჩაწვებს.

— მე თქვენ აგიყვანთ, უმაქნისო, ნივრით აყროლებულო
 გლეხუკავ. — უთხრა ღონ კიხობმა, — ხეზე მიგაკრავთ და სამი ათას
 სამასს კი არა, ექვსი ათას ექვსას მათრახს მოგარტყამთ, ისეთ
 ცხარეს, რომ სამი ათას სამასი ოინითაც ვერ დაუძვრებით. ამაზე
 არაფერი მიპასუხოთ, თორემ სხეულიდან სულს ამოგართმევთ.

ეს მუქარა რომ მერლინმა გაიგონა, უთხრა:

— ეგ არ შეიძლება. კეთილმა სანჩომ ძალით კი არა, თავისი ნებით უნდა დაირტყას მისთვის დანიშნული მათრახები და ისიც მაშინ, როდესაც ამის სურვილი ექნება, რადგან ამისათვის ვადა არ დაენიშნება. მაგრამ, თუ სურს ამ დანიშნული დარტყმის ნახვე-რიდან თავი დაიხსნას, მაშინ მას შეუძლია სხვისი, თუნდაც ცოტა მძიმე ხელით დაირტყას ეს მათრახები.

— არც საკუთარი, არც სხვისა, არც მძიმე და არც მსუბუქი. ერთი სიტყვით — არავითარი ხელით დარტყმული მათრახები არ ჰოზეკარება, — მიუგო სანჩომ, — არა, განა მე ვშობე ქალბატონი ღულისინეა ტობოსელი, რომ მისი მშვენიერი თვალების საკანონო ჩემი ღუნღულებით მოვიხადო. ჩემი ბატონი სულ სხვაა, თავისი პიჯნური ქალის ნაწილს რომ შეადგენს და ყოველ ნაბიჯზე ამბობს: ჩემი სიცოცხლე, ჩემი სული, ჩემი შემწე და საყრდნობელიო. მისთვის თავიც მან უნდა გაიმათრახოს და ყოველზე ზრუნვა და საქმე მისი მოჯადოებისაგან დახსნისთვის მან უნდა იკისროს და გადაიხადოს. მე რომ თავი გავიმათრახო — **Abernuntio.***

სანჩომ ის იყო სიტყვა გაათავა, რომ მერლინის პოლანდებს ევერდზე მჯდომარე ვერცხლოვანი ნიშმა ადგილიდან წამოდგა. უთროვანა პირბადე აიწია, მეტად მშვენიერი სახე გამოაჩინა. მეტად მაჰაკატური სითამამით და ქალისთვის შეუფერებელი ხმით უთხრა:

— ჰოი, შავსვიანო საჭურველმტვირთველო. შე ქარაფშუტავ, უსულგულო, რიყის ქვისა და ტალის შიგნეულობავ, შე უსირცხვილო, უმაქნისო, შე ავაზაკო, შენთვის რომ ებრძანებინათ, მაღალი კოშკიდან ძირს ჩამოვარდიო, კაცობრიობის მტერო, შენთვის რომ ეთხოვათ — თორმეტი გომბეშო, ოცდაოთხი ხელიკი და ოცდაათექვსმეტი გველი გადაყლაპეო, — შენთვის რომ ეთქვათ, ცოლა შეიღები საშინელი და ბასრი ხანჯლით ასჩეხეო, მაშინ კიდეც ჰო — საკვირველი არ იქნებოდა — უარი გეთქვა, შეგზიზღებოდა და გადაბრჯნილიყავ. მაგრამ სამი ათას სამასი მათრახის დარტყმას ასეთ მნიშვნელობას აძლევ მაშინ, როდესაც ობოლთა უფასო სასწავლებელში ასეთი, თუნდაც სუსტი და მთლად ცუდი შეგირდი არ არის, რომ ყოველ თვეს იმდენივე არ მოხვედროდეს, — შენგან უარის თქმა აკვირვებს, აოცებს და ყველა შემბრალებელ გულს არისხებს, ვისაც კი შენი უარი ესმის და იმათაც კი — ვინც მომავალ დროში გაიგონებს. ჰოი, საძულველო და საცოდავო, გულქვა პირუტყვო, მიმართე-მეთქი შენი დაფეთებული ბუკიოტის თვალები ჩემი თვალების გუგას, მოციმციმე ვარსკვლავებს რომ

დამსგავსებიან, და დაინახე. როგორ წვეთ-წვეთად, ნაკად-ნაკადად აფრქვევენ ცრემლებს და მათი დაღარული კვლები და ბილიკებში ჩემთ მშვენიერ დაწვთა ველებს როგორ მიდაღავენ. ვერაგო და ბოროტის მზრახველო ურჩხულო, შეიბრაღე ჩემი ახალგაზრდობა (ჯერ ხომ მეორე ათეული წელიწადი არ შემსრულებია, მე ხომ ჯერ ცხრამეტი წლისა ვარ და ოცის ჯერ სრული არა ვარ), როგორ ჰკნება და სწუხდება გლეხის ქალის უხემ სამოსის ქვეშე და თუ დღეს ამ სახით მოველ, ეს მხოლოდ ბრძენი მერლინის განსაკუთრებული წყალობით არის, უწინდელი მშვენება დამიბრუნა. რათა ჩემი მშვენიერებით გული მოგიღბო; მშვენიერის ცრემლები ხომ ვეფხვსაც ცხვრად ხდის და კლდეებსაც — ბამბისებრ არბილებს. დაირტყი, დაირტყი-მეთქი სამი ათას სამასი მათრახი ზაგ შენს ჩასუტებულ ტანზე, მძვინვარევე, მოუღრეკელო მხეცო! ის ვაჟკაცობა გაიბხნევე, რომელსაც მხოლოდ იმიტომ მოიხმარ, მუტეღლი და პირი აივსო. დაუბრუნე ჩემს კანს სინაზე, ჩემს სახეს სიმშვენიერე, ჩემს გულს სიმშვიდე. თუ ჩემი გულისთვის არ გინდა მოღბე და გონების ხმას უსმინო, საბრალო რაინდის გულისათვის მაინც ქმენი ეს, გვერდზე რომ გიდგას და სული რომ უკვე ამოსვლაზე ტუჩებამდის ათი თითის დადებაზე ყელში გაჩხირვია და შენს პასუხს ელის—მკაცრსა თუ ნაზს, რომ ან პირიდან აღმოუტევედეს, ანუ უკანვე სტომაქში დაუბრუნდეს...

ეს რომ დონ კიხოტმა მოისმინა, თითებით ყელი გაისინჯა და ჰერცოგს უთხრა:

— ღმერთს ვფიცავ, სენიორ, დუღსინეამ მართალი თქვა: სული მართლა თითქოს არბაღეტის ტყვიასავით ყელში გამეჩხირა.

— აბა, ამაზე რაღას იტყვი, სანჩო? — ჰკითხა ჰერცოგის ცოლმა.

— იმას, სენიორა, რაც წელან ვთქვი, — მიუგო სანჩომ, — **aber-auntio**.

— მასე კი არა, **abrenuntio** უნდა თქვა, სანჩო, — გაუსწორა ჰერცოგმა.

— თავი მანებეთ. თქვენო უმაღლესობავ, — მიუგო სანჩომ. — ახლა იმ გუნებაზე არა ვარ, რომ ჩემს თავს ყური ვუგდო, რომელი ასო წინა ვთქვა, რომელი უკან. იმ შეჩვენებულმა მათრახებმა, მე რომ უნდა დავიკრა, ან სხვა დამარტყამს, ისე მომშალეს და ამაღელვეს, რომ არ ვიცი, ან რას ჩავდივარ, ან რას ვამბობ. ნეტავ გამაგებინოს სენიორა დუღსინეა ტობოსელმა, სად ისწავლა ასეთი საკვირველი თხოვნის პანგები, როგორითაც აქ მოსულა და მოხოვს, მათრახის დარტყმით ტანი შუაზე გავიგლიჯო და თანაც სალან-

ძლავ სახელებს მეძახის, სათქმელად ეშმაკის საკადრისს—მძვინვარე
 შხეცს, ქარაფშუტას, შეუგნებელ პირუტყვს და მთელ ასხმულ
 ისეთ უკადრის სიტყვებს, რომ ეშმაკიც არ აიტანს, არა, განა
 თუ ჩემი ტანი ბრინჯაოსია? და ანუ ჩემთვის ძალიან საჭიროა
 ქალბატონი დულსინეა მოჯადოებული იქნება თუ მოუჯადოებელი?
 ჩემი გულის მოსაგებად რა თეთრეულის კალათა მოუტანია ჩემ-
 თვის: პერანგი, მისი ამხანაგები, ხელსახოცები, წინდები (თუმცა
 წინდებს არა ვნმარობ)? სრულებით არაფერი და ამის მაგიერ
 ლანძღვას ლანძღვაზე მაყრის, თუმცა კარგად იცის ჩვენში ხშირად
 ნმარებული ანდაზები, რომ „ოქროთი დატვირთული ვირი მთაზე
 აღვილად აღის“, რომ „საჩუქრები კლდესაც ანგრევენ“, რომ
 „ღმერთს სთხოვე, თან ჩაქუჩი ამუშავებო“, და რომ „ერთი აიღე
 ორ მოგცემს სჯობია“. მერე ჩემი სენიორ ბატონიც იმის მაგიერ.
 რომ დამიყვავოს და კარგ გუნებაზე დამაყენოს—მპირდება — ხეზე
 შიშველი მიმაკრას და, რასაც მინიშნავენ, იმაზე ერთი ორად მეტი
 პათრახი მიმარტყას. ამ მოჯადოებულმა ბატონებმა განა ყურადღე-
 პა არ უნდა მიაქციონ, რომ მათრახით გალახტვას ითხოვენ არა
 ქარტო საჭურველმტვირთველისას, არამედ გუბერნატორისასაც.
 ისე, თითქოს ვინმე ამბობდეს — ალუბლის ნაყენივით შეერგებაო.
 ამ ვაჟბატონებმა ჯერ თხოვნა ისწავლონ, ზრდილობიანი და გუ-
 ლისხმიერნი იყონ, რადგან დრო სხვადასხვაგვარია და ადამიანიც
 მუდამ კარგ გუნებაზე როდია. თავად ისეც მოშლილი ვარ, რომ
 ჩემს მწვანე სანადირო ტანსაცმელს დახეულს ვხედავ, მომდგო-
 შიან, „შენი კეთილი ნებით მათრახით თავი გაიტყვიპეო“, თუმცა
 ასეთ აზრს ისე შორს გავურბივარ, როგორც კაციკად განდომას.*

— ჩემო მეგობარო სანჩო, — უთხრა ჰერცოგმა. — თუ მწიფე
 ლედვივით არ მოღებით, გუბერნატორობას ვერ მიიღებთ. აბა,
 რა კარგს ვიზამ, რომ ჩემს კუნძულთ ასეთი გულქვა და სასტი-
 კი გუბერნატორი გავუგზავნო, რომელსაც ვერც შეწუხებულ მშვე-
 ნიერ გოგონათა ცრემლები, ვერც განმსჯელი, ძლიერი და ძველის-
 ძველი ჩადოქრების თხოვნა გულს ვერ უწყლავს. ერთი სიტყვით,
 სანჩო, ან თვითონ უნდა გაიმათრახოთ თავი, ან სხვას გაამათრა-
 ხებინოთ, ანუ გუბერნატორობას უნდა გამოეთხოვოთ.

— ბატონო ჰერცოგო, არ შეიძლება ორი დღე მიბოძოთ მო-
 საფიქრებლად? — ჰკითხა სანჩომ.

— არა! — დაიძახა მერლინმა, — არასგზით, აქვე, დაუყოვნებლივ
 და ადგილიდან დაუძვრელად უნდა გადაწყდეს ეს საქმე. — დულ-
 სინეა ან ისევე მონტესინოსის მღვიმეში უნდა დაბრუნდეს, გლე-
 ხის დედაკაცად გადაქცეული, ანუ ახლანდელი სახით ელისეს მინდ-

ვრებში წაიყვანენ და იქ თქვენი გამათრახების დასრულებას დაელოდება.

— გამიგონეთ, კეთილო სანჩო, — უთხრა პერცოგის ცოლმა, — მხნეობა მოიკრიბეთ, აჩვენეთ თქვენს ბატონს ღონ კიხოტს, რომ მისი მადლიერი ხარო, პურს რომ გაქმევდათ, რომ ჩვენ ყველანაირ სოვალენი ვართ მას ვემსახუროთ და მადლობელი ვიყოთ მისი კეთილმდრეკილებისა და აღმატებული რაინდობისა. თქვით, შვილო, — ღიახ, თანახმა ვარ თავი გავიმათრახო-თქო, და დაე, ეშმაკი ეშმაკთან წაეხიროს და შიში სულმოკლეებთან, რადგან მამაკი გული ბოროტ ბედს სჯობნის, როგორც თქვენ ეს უკვე კარგაუ იცით.

პერცოგის ცოლს სანჩომ პირდაპირი პასუხი არ გასცა, მხოლოდ მერლინის მიუბრუნდა და შემდეგი აბლაუბდა სიტყვებით მიმართა:

— მითხარით და ამიხსენით, თქვენო მოწყალეებავ სენიორ მერლინო: წედან რომ აქ შიკრიკი ეშმაკი მოვიდა და ჩემს ბატონს სენიორ მონტესინოსის დაბარებული მოახსენა, რომ აქ დაეცაღნა. რადგან მონტესინოსი ჩემს ბატონთან მოვიდოდა და დულსინეას ჯადოს გაუქმების საშუალებას ასწავლიდა, აქამდე რატომ არ მოდის ის მონტესინოსი ანუ ვინმე მისი მსგავსი?

— მეგობარო სანჩო, — მიუგო მერლინმა, — ის ეშმაკი ღიდი გაიძვერა და უმაქნისია, შენი ბატონის მოსაძებნად თვით მე გამოვგზავნე და არა მონტესინოსმა. ხოლო რაინდი მონტესინოსი თავის მღვიმეში ზის და იქ მოხიბვლის დასრულებას უცდის, რადგან ჯერ კიდევ ბევრი ცოდვა აქვს მოსანანიებელი. თუ მას თქვენი რაიმე მართებს, ანუ თქვენა გაქვთ მასთან რაიმე საქმე, სადაც გნებავთ და როდესაც გნებავთ, თქვენთან მოვიყვან. ახლა კი თქვენს გამათრახებაზე თანხმობა განაცხადეთ და დამიჯერეთ, გამათრახება თქვენს სულსაც და სხეულსაც ღიდ სარგებლობას მოუტანს, სულს—იმიტომ, რომ შემთხვევას მისცენს გამოთქვას თავისი ქრისტიანული გულმტკიცუნეულობა, ხორცს იმიტომ, რომ, როგორც ვიცით, სისხლქარბი კაცი ხარო; ცოტაოდენი სისხლის გამოშვება არას გაწყენთ.

— ბევრი ექიმია ქვეყანაზე, ჯადოქრებიც კი ექიმობენ, — უთხრა სანჩომ, — რაკი ყველა ძალას მატანთ და აღარ მეშვევით, — თუმცა პირადად მე მაგის საჭიროებას ვერა ვხედავ, — თანხმობას გიცხადებთ სამი ათას სამასი მათრახის დარტყმაზე, მაგრამ იმ პირობით, რომ ამას მაშინ ვიზამ, როცა მომესურვება. არავითარ ვადას — არც დღეს და არც საათს — არ დავდებ, მხოლოდ აღვითქ-

ვამთ, ეს ვალი რაც კი შეიძლება მალე გადავიხადო, რომ ქვეყანა-
ქალბატონი დუღსინეა ტობოსელის მშვენიერებით დასტკბეს, რაკი
ღალიან ლამაზი ყოფილა, როგორც სულ არ მეგონა. ამას გარდა
ერთი პირობით, მოვალე არა ვარ ისე დავირტყა, რომ ტანზე
სისხლი დავიდინო. და თუ ისეთი დარტყმაც მომიხდეს როგორმე.
რომ მხოლოდ ბუზები ამიფრინოს, ისიც ანგარიშში უნდა ჩამეთ-
ვალოს. და რომ როგორმე სათვალავი არ შემეშალოს, თვითონ
ყოვლისმცოდნე ბატონმა მერლინმა შრომა გასწიოს და დათვა-
ლოს, ხოლო მე შემატყობინოს — მაკლდება რამე თუ სათვალავს
გადავაჭარბე და რამდენი.

— თუ სათვალავს გადააჭარბე, შეტყობინება საჭირო არ იქ-
ნება, — მიუგო მერლინმა. — რადგან, დაირტყამ თუ არა. რამდენიც
დანიშნული გაქვს, მაშინვე და უცებ სენიორა დუღსინეა ტობოსე-
ლის მოჯადოება გაუქმდება და კეთილ სანჩოსთან, თავის მხსნელ-
თან, კეთილი საქმისათვის მადლობის გადასახდელად და დასასა-
ჩუქრებლად მოვა. ამიტომ საჭირო არ არის იმაზე იფიქროთ, მეტი
დაირტყით თუ ნაკლები. ღმერთმა დამიფაროს, თუნდაც მისი თმის
ერთი ღერისოდენაც კი მოვატყუო ვინმე. ვინც უნდა იყოს იგი.

— მაშ ღვთის ხელთ ვაძლევ ჩემს თავს, — თქვა სანჩომ, — და
ჩემდა საუბედუროდ, გამათრახებაზე თანახმა ვარ, როგორც ვთქვი.
იმ პირობათ.

ეს უჯანსჯელი სიტყვები ჯერ არც კი ეთქვა სანჩოს, რომ
სალამურები ხელახლად ახმაურდნენ და უამრავი თოფის სროლა
მოისმა, ხოლო დონ კიბოტი მივარდა სანჩოს, კისერზე მოხვია
ხელები და ლოყები და შუბლი ათასეულად დაუკოცნა. ჰერცოგი.
მისი ცოლი და ყველა იქ მყოფნი ძალიან კმაყოფილნი დარჩნენ.
რომ საქმე კეთილად დაბოლოვდა. მერლინის და დუღსინეას ეტლი
დაიძრა. დუღსინეამ ეტლიდან ჰერცოგს და მის ცოლს თავი დაბლა
დაუკრა, ხოლო სანჩოს დიდი რევერანსი გაუკეთა.

ამასობაში გარიყრაიცი დაიწყო და მოცინარი და მხიარული
დილა ახლოვდებოდა. მინდვრის ყვავილებმა თავიანთი კოკრე-
ბის გაშლა დაიწყეს. ხოლო ანკარა ნაკადულებმა თეთრსა და რუხ
ქვევზე ჩხრიალი მორთეს და თავის ბროლისებრ წყალს, როგორც
სათანადო ხარკს, მათ მომლოდინე მდინარეებისაკენ მიაქანებდნენ.
გახარებული დედამიწა, შეალისფერებული ცა. გამკვირვალე ჰაერი.
კაშკაშა სინათლე — ყველა ეს, ცალკე და ერთად აღებული, იმისი
ცხადი ნიშანი იყო, რომ ავრორის კვალდაკვალ გამოდევნებულ
დღე წყნარი და მცხუნვარე იქნებოდა. ჰერცოგი და მისი ცოლი.
კმაყოფილნი იმით, რომ ნადირობა და მათი განზრახვა — ასე მო-

ზერხებულად გაეპამპულეზინათ ღონ კიხოტი, კარგად დაბოლოვდა. თავიანთ ციხე-დარბაზს დაბრუნდნენ იმ გადაწყვეტილებით, რათა კვლავ განეგრძოთ ხუმრობა, რადგან ვერავითარი სხვა საქმე ვერ მიანიჭებდა მათ უმეტეს სიამოვნებას.

თქვი XXXVI

სადაც მოთხრობილია არაჩვეულებრივი და წარმოუდგენელი ფაქტორები დუენია დოლორიდასთან, ანუ სხვა სახელით—გრაფის მეუღლე — ტრიფალდისთან, და აგრეთვე სანჩო პანსას მიერ თავის ცოლ ტერესა პანსასთან გაგზავნილი წერილის შესახებ

ჰერცოგს დიდად მარჯვე და მახვილგონიერი სახლთუხუცესი ჰყავდა. ის იყო, მერლინის როლს რომ ასრულებდა, ყველაფერი დაწვრილებით მან მოაწყო და დულსინეას როლი ერთ პაუს ასრულებინა. ერთი სიტყვით, ჩვენგან აღწერილი ფაქტორების მოწყობას მთლად ის განაგებდა. ცოტა ხნის შემდეგ ბატონების დახმარებით სხვა, ახალი, უფრო უცნაური ხუმრობა მოიგონა, ისეთი, როგორსაც ადამიანი ვერც კი წარმოიდგენს.

მეორე დღეს ჰერცოგის ცოლმა ჰკითხა სანჩოს: დულსინეა ტობოსელის ჯადოს გაუქმებისათვის მოსანანიებელ გამათრახებას უკვე შეუდექი თუ არაო? დიახ, დავიწყეო, უპასუხა სანჩომ, წუხელის ბარე ხუთჯერ დავირტყიო. რა დაირტყიო, ჰკითხა ჰერცოგის ცოლმა. ხელიო, უპასუხა სანჩომ.

— არა. ეგ მათრახით გვემა როდია, უფრო ტაშის ცემასა ჰგავს.— შენიშნა ჰერცოგის ცოლმა.— მე პირადად დარწმუნებული ვარ, რომ, თუ თქვენს თავს აგრე მოწყალედ მოეკიდებით, ბრძენი მერლინი თანახმა არ იქნება. კეთილო სანჩო, თქვენ ეკლებიანი ან კვანძებიანი თოკის მათრახი უნდა იშოვოთ, რომ მისი დარტყმით უფრო ბევრი ტყვილი იგრძნოთ, როგორც იტყვიან, სწავლისათვის ფრიად სასარგებლოა ცემა-ტყეპა, და ისეთი დიდებული მანდილოსნის განთავისუფლება, როგორც დულსინეაა ასე იაფად არ შეიძლება. და კიდევ უნდა იცოდეთ, სანჩო, რომ დაუდევრად და უნიათოდ ან გულგრილად შესრულებულ კეთილ საქმეს არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს და მას არავინ არ ჩაგითვლით.

— მაშ შრომა გასწიეთ, თქვენო მოწყალეებავ, და შესაფერი მათრახი ან თოკის ნაჭერი მიბოძეთ,— მიუგო სანჩომ,— და მეც იმით გავილახტავ თავს. მაგრამ ისეთი კი იყოს, რომ ძალიან არ მატ-

კინოს, რადგან თქვენს მოწყალებას უნდა მოვახსენო, რომ, თუმცა გლებუჭა ვარ, მაინც ტანი ბამბას უფრო მიგავს, ვიდრე ჭვალოს ტომარას. მასთანაც განა კარგი იქნება სხვისი სარგებლობისათვის თავი დავიმანინჯო?

— კეთილი, — უთხრა ჰერცოგის ცოლმა. — ხვალ ისეთ მათრახს მოგცემთ, რომ თქვენი შესაფერი იქნება და თქვენს ნაზ კანს ღვიძლ დასავით მოერგება.

— ბარემც მომისმინეთ, თქვენო დიდებავ, ჩემი სულის სენიორავ, — უთხრა სანჩომ, — ჩემს ცოლს ტერესა პანსას წერილი მივწერე, შიგ ყველაფერი ვუამბე, იმ დღიდან შემთხვეული, რაც ერთმანეთს დაეშორდით. აქა მაქვს უბეში და მისამართის დაწერალა არის საჭირო. მინდოდა, თქვენს სიბრძნეს წაეკითხა. ვგონებ, გუბერნატორულად არის დაწერილი, ესე იგი, როგორც გუბერნატორები წერენ.

— ვინ შეგიტხზათ იგი? — ჰკითხა ჰერცოგის ცოლმა.

— ვინ შემითხზავდა, თუ არა თვითონ მე ცოლვილი, — მიუგო სანჩომ.

— დაწერთაც თქვენ დაწერეთ? — განაგრძობდა ჰერცოგის ცოლი.

— დაწერთ კი მე არ დამიწერია, რადგან არც წერა ვიცი და არც კითხვა, — მიუგო სანჩომ, — თუმცა მარტო ხელის მოწერა კი ვიცი.

— აბა ერთი აქ მომეცით, — უთხრა ჰერცოგის ცოლმა. — ექვთ არა მაქვს, მთელი თქვენი ჰკუა და ღირსება ამ წერილში გამოთქვით.

სანჩომ უბიდან დაუბეჭდავი წერილი ამოიღო, ჰერცოგის ცოლმა გამოართვა და შემდეგი წაიკითხა:

სანჩო პანსას წერილი
მისი ცოლის — ტერესა პანსასადმი

თუმცა მე გამათრახება მომისაჯეს, მაგრამ სამაგიეროდ ცხენდაცხენ მივდილად გავისეირნე. თუ ახლა კარგი საგუბერნატორო მაქვს, ის მე კარგ მათრახებად მიღირს. შენ ახლა ამას ვერ მიხვდები, ჩემო ტერესა. მაგრამ მერე აგიხსნი და გაიგებ. უნდა იცოდე, ტერესა, რომ მე გადაეწყვიტე შენ კარგით იარო, ეს არის შენთვის ნამდვილად შესაფერი, რადგან სხვებზე სიარული კატის სიარულს ენსგავსება. ახლა შენ გუბერნატორის ცოლი ხარ და ყურადღებით იყავ, რომ ფეხზე ფეხი არავინ დაგადგას. ამ წერალთან სანადირო მწვანე ტანსაცმელს გიგზავნი; — ეს მე სენიორა ჰერ-

ცოგის მეუღლემ მაჩუქა. მოახერხე, რომ აქედან ჩვენს ქალს კაბა და ზედა-
წელი გამოუყვანო. ამ მხარეში ლაპარაკობენ—ჩემი ბატონი დონ კიხოტი
თუმცა სულელი და ჰუაჩარეულია, მაგრამ არც მთლად გიჟიაო, და იმასაც
ამბობენ, რომ მე მას არაფერში ჩამოერჩები. ჩვენ მონტესინოსის მღვიმეში
ჩავეშვით და ბრძენმა მერლიონმა დელსინეა ტობოსელის ჯადოს გაუქმების
საშუალებად და წამლად მე ამირჩია, იმ დელსინეასი, ჩვენში რომ აღდონ-
სა ლორენსოს ეძახიან. სამი ათას სამასი მათრახის შემდეგ, მე რომ ხუთას
გამოკლებით უნდა დავირტყა, დელსინეა ჯადოსაგან მთლად განთავისუფლ-
დება როგორც მისი მშობელი დედა არის თავისუფალი. ამაზე ნურავის
ნურაფერს ეტყვი, თორემ, თუ ეს საქმე ქვეყნად გამოიფინა, ათასგვარ ქო-
რებს შეთხზავენ, რამდენიმე დღის შემდეგ ჩემს საგუბერნატოროში მივიღი-
ვარ იმ დიდი სურვილით, რომ იქ ბლოჯად ფულები მოვაგროვო; მეუბნე-
ბიან, ყველა ახალი გუბერნატორი თავის საგუბერნატოროში ასეთივე სურ-
ვილით მიდისო. იმ საგუბერნატოროს მაქას გაუესიწავე და შეგატყობი-
ნებთ: წამოხვიდეთ თუ არა. ჩვენი ლურჯა კარგად არის და დიდ მოკითხ-
ვას გითვლის. მის მოშორებას არა ვფიქრობ, თუნდაც სულთანად დამ-
სვან ოსმალეთში. ჩემი სენიორა, ჰერცოგის მეუღლე, ათას ხელკოცნას გით-
ვლის, შენც სამაგიეროდ ორი ათასი კოცნა შემოუთვალე, რადგან
ჩემი ბატონის სიტყვით ისე იაფად არაფერი ფასობს, როგორც ზრდილო-
ბიანი ქცევა. ამ ჭერობაზე ღმერთმა აღარ ინება სხვა ჩემოდანი მოეცა
ჩემთვის ასი ოქროთი სავსე, როგორც ამას წინათ იყო: ამაზე ნუ იწუხებ,
ჩემო ტერესა, რადგან უშუაშრად ის არის, ვინც საპრეკლოზე ზარს რეკავს.
და ყველაფერი გუბერნატორობის ნაცარ-წყალში გაირეცხება. მე მარტო იმან
დამანალღვინა, რომ მეუბნებიან: როცა გუბერნატორობის გემოს გავიგებ.
თითებინანდ ხელგებსაც კი შიგ ჩავატან და, ეს რომ მოხდეს, იგი ძალიან
ძვირად დამიჯდება, თუმცა უხელო მათხოვრებს და ხეიბრებს მათხოვრო-
ბით დიდი შემოსავალი აქეთ და მღვდლებივით უღარდელად ცხოვრობენ.
ასე იქნება თუ ისე, შენ ნაძღვილად მდიდარი და ბედნიერი შეიქნები.
უფალმა ყველა კეთილი მოგმადლოს და მეც იმისთვის შემინახოს და და-
მიცვას. რომ შენ სამსახური გავიწიო.

დაიწერა ამ ციხე-დარბაზში 1614 წლის 20 ივლისს.

შენი ქმარი და გუბერნატორი

ს ა ნ ჩ ო პ ა ნ ს ა .

ჰერცოგის ცოლმა რომ წერილი წაიკითხა, სანჩოს უთხრა:

— ჩვენს კეთილ გუბერნატორს ამ წერილში ორ ალაგას
ცოტაოდნად გზა დაბნევა: ჯერ ერთი, ამბობს, ვითომც გუბერ-
ნატორობა იმ მათრახების გამო მიიღო, ტანზე რომ უნდა დაირ-
ტყას, როდესაც იცის და ამას არც უარყოფს, რომ ჰერცოგი,
ჩემი სენიორი, გუბერნატორობას მაშინ დაჰპირდა, როდესაც მათ-
რახები ქვეყანაზე სიზმრადაც არავის მოლანდებია; მეორეც — წე-
რილში სანჩო თავის თავს ძალიან ხარბ კაცად გვაჩვენებს, მე კი
სულაც არ მინდოდა ისეთი ყოფილიყო, რადგან სიხარბე ტომა-
რას ხევს და ხარბი გუბერნატორი სამართალს ცუდად აწარმოებს.

— შე ევ სულაც არ მინდოდა მეტქვა, ქალბატონო, — მიუგო სანჩომ, — თუ თქვენი აზრით წერილი რიგიანად არ არის დაწერილი, ჯობს დაიხეს და სხვა დაიწეროს, მაგრამ ის სხვა ვაითუ უარეს გამოვიდეს, თუ ისევ ამ ჩემი თავიდან არ მომიხნდა მისი დაწერა.

— არა, არა, — უთხრა პერცოვის ცოლმა, — ეს წერილი კარგია, რიგიანად არის დაწერილი, — წავალ, პერცოვს წავაქითხებ.

ესა თქვა და ბაღში წავიდა, სადაც იმ დღეს უნდა ესადილნათ. პერცოვის მეუღლემ სანჩოს წერილი პერცოვს აჩვენა. პერცოვი ამ წერილის წაკითხვამ ბევრი აცინა და ძლიერ ასიამოვნა. სადილი რომ გათავდა და სუფრა აალაგეს, პერცოვი და მისი ცოლი სანჩოს სალალბო შემაქცევარი ლაპარაკით დიდხანს სიამოვნებდნენ. უცებ ბაღში სალამურის მწუსარე და დაფდაფების შეუწყობელი ბლანდი ხმა გაისმა. ამ მკმუნვარე და საგანგაშო სამხედრო მუსიკამ ყველანი გააოცა და შეაშფოთა, მეტადრე დონ კიხოტი, რომელიც ისე აღელდა, რომ ადგილზე ჯდომაც ვეღარ შეიძლო; სანჩოზე კიდევ ის უნდა ითქვას, რომ შიშმა თავისი ჩვეულებრივი საფარი მოანახვინა — პერცოვის ცოლის კაბის კალთებს ქვეშ შეძვრა. ეს მუსიკა მართლაც მკმუნვარე და ნალვლიანი იყო. ყველანი რომ ასე შემოთოთებული იყვნენ და რალაცას მოელოდნენ, დაინახეს, რომ ბაღში ორი კაცი შემოვიდა ფეხებამდე სამგლოვიარო გრძელ ტოლომაწამოსხმული, ორნივე შეგმაუდგადაკრულ დაფებს უკრავდნენ. მედაფეთა გვერდზე მესალამურე მოდიოდა, აგრეთვე კუპრივით შავებში ჩაცმული. ამ სამ მემუსიკეს ერთი ახმაჩი ტანის კაცი მოჰყვებოდა, უფრო მეტად გრძელ შავ ტოლომაწამოსხმული. მას ტოლომის გარედან განიერი სარტყელი ჰქონდა წელზე შემორტყმული და მასზე უზარმაზარი ხმალი ეკიდა ისეთივე შავსახელურ-ქარქაშიანი. პირისახე შავი გამკვირვალე პირბადით ჰქონდა აფარებული და იქიდან გრძელი, თოვლივით თეთრი წვერი უჩანდა. მედიდურად და დამშვიდებით მოდიოდა — დაფების ხმაზე ფეხის აყოლებით. მისი სიშავე, მისი უზარმაზარი ტანი, მედიდური სიარული, უკან მომყოლი ამაღა — ყველას თავზარს სცემდა და დასცა კიდევ ვინც არ იცოდა, თუ ვინ იყო იგი.

მედიდური და ზომიერი ნაბიჯით, როგორც უკვე ვთქვით, მიუახლოვდა ის ნაცნობ-ახლობელთა წრეში მდგარ პერცოვს. მის წინ მუხლი მოიდრიკა, მაგრამ პერცოვმა მისი მოსმენა არასგზით არ ისურვა, ვიდრე ფეხზე არ წამოდგებოდა. როცა ეს საშინელო საფრთხობელა დათანხმდა და ფეხზე წამოდგა, პირბადე გადაიგდო და გაოცებულთ მის მაცქერალთ ისეთი მეტად გრძელი, ხშირი და საშინელი წვერი დაანახვა, რომ ადამიანის თვალს არსად არა-

ოდეს არ ენახა. მერე უცნობმა თავისი განიერი მკერდის სიღრმიდან მკახე და ძლიერი ხმა აღმოუტევა, ჰერცოგს დაამტერდა და უთხრა:

— უძლიერესო და უმაღლესო ბატონო. მე მქვია ტრიფალდინ-თეთრწყვერა და ვარ გრაფის მეუღლე ტრიფალდის—სხვა სახელით — დუნია დოლორიდად წოდებულის საკურველმტვირთველი, მისგან დავალებული მაქვს თქვენს დიდებულებას შენდები მოვანსენო—ეგების თქვენმა ჩინებულებამ ინებოს თვითონ იგი გეაწლოთ, რათა მოგახსენოთ თავისი ისეთი საკვირველი და სრულიად არანახული უბედურება, როგორის წარმოდგენა თვითონ გამწარებულ ოცნება-გამოხატულებასაც არ შეუძლია. მაგრამ ყოველის უწინარეს მას სურს შეიტყოს, იმყოფება თუ არა თქვენს ციხე-დარბაზში უშიშარი და არაოდეს არაეისგან ძლეული რაინდი დონ კიხოტ ლამანჩელი, რომლის ძებნაში მან ყოვლადვე უქმელ-უსმელმა და ფეხშიშველმა კანდაის სამეფოდან თქვენი უგანათლებულესობის სამფლობელომდის მოაღწია, რაიცა შესაძლოა და ჯერარსცა მიეწეროს სასწაულს ანუ ძალას ჯადოჭრობისასა, იგი ამ ციხის ანუ ქალაქგარე სასახლის კარიბჭესთან იმყოფება და თქვენგან აქ შემოსვლის ნებართვას ელოდება. მე დავამთავრე.

ესა თქვა, ხველა შორთო, ორივე ხელი ზევიდან ქვევით წვერს ჩამოუსვა და დიდად ამპარტავენულად ჰერცოგის პასუხს მოელოდა. ჰერცოგმა შემდეგი უთხრა:

— კეთილო საკურველმტვირთველო ტრიფალდინ-თეთრწყვერა, უკვე დიდი ხანია გაგებული მაქვს, რაც სენიორა გრაფის მეუღლეს ტრიფალდის უბედურება შეემთხვა და ჯადოჭრების მეოხებით იძულებულია დუნია დოლორიდას სახელი დაირქვას. და თქვენ, ჰოი, განსაცვიფრებელო, საკურველმტვირთველო, შეგიძლიათ მოახსენოთ გრაფის მეუღლეს, აქ მობრძანდეს და რომ აქ იმყოფება დეაწლმოსილი რაინდი დონ კიხოტ ლამანჩელი, რომლის სულგრძელი აზრების მიხედვით სრულად დაიმედებულს შეუძლია ყოველგვარ შემწეობასა და მფარველობას მოელოდეს. აგრეთვე ჩემს მაგიერ მოახსენეთ (თუ ჩემგანაც დასჭირდება მფარველობა), მე მის სამსახურად მზად ვარ, რადგან ჩემი რაინდობის წოდება მავალებს შემწე ვეყო ყოველ მანდილოსანს, მით უმეტეს დუნეებს, ჰერცივებს, შეურაცხყოფილთ და დამცირებულთ, რომელთაც მისი ბრწყინვალეობა გრაფის მეუღლე უნდა ეკუთვნოდეს.

ეს რომ ტრიფალდინმა მოისმინა, მუხლები მიწამდის ჩაიკეცა. სალამურსა და დაფდაფებს ანიშნა და იმავე მუსიკის აყოლებით და იმავე მედიდური ნაბიჯით ბალიდან გავიდა; და თავის ტანისამოსით და გარეგნობით ყველანი გაოცებულნი დასტოვა.

ჰერცოგი დონ კიხოტს მიუბრუნდა და უთხრა:

— ძლივს, ოი, დიდებულო რაინდო, ამიერიდან ბოროტებისა და უმეცრების წყვდიადი ვერ წაეფარება და თქვენი ღვაწლისა და კეთილმოქმედების ელვარებას ვერ დაბინდავს. ამას იმიტომ ვამბობ, რომ ჯერ ერთი კვირაც არ არის, რაც თქვენი სიქველე ამ ციხე-დარბაზში იმყოფება, და თქვენთა ღვაწლთა ხმა ქვეყნის კიდით-კიდემდე მოფენილა და თქვენს საქმებნელად მოდიან შორეული მხრიდან არა ეტლით, ან ცხენით, ანუ აქლემით, არამედ ფეხით და მარხულობით — დევნილნი და დამცირებულნი — დაიმედებულნი, რომ თქვენი ძალოვანი მკლავი დაიხსნის მათ ყოველგვარი განსაცდელისა და უბედურობისაგან.

— რარიგად მინდოდა, სენიორ ჰერცოგო, — მიუგო დონ კიხოტმა, — ახლა აქ ყოფილიყო ის კურთხეული მოძღვარი, ამას წინათ რომ სადილზე მოგზაურ რაინდებს ისე გაბოროტებით და მტრულად იხსენიებდა, ახლა საკუთარი თვალებით დარწმუნდებოდა, საჭირონი არიან ქვეყნისათვის მოგზაური რაინდები თუ არა? ახლა. შეიძლება ასე ვთქვათ, თავისი ხელის შეხებით გაიგებდა იმ ჭეშმარიტებას, რომ უზომოდ შეწუხებულნი და უნუგეშონი, ყველა ძნელ შემთხვევაში და დიდ უბედურებაში ჩავარდნილი შემწეობის მოსაპოვებლად სწავლულთა სახლებში ანუ სოფლის დიაკვნებთან და მუდამ შინმჯდომარე რაინდებთან კი არ მიდიან, ანუ კიდევ უსაქმურ და განაზებულ კარისკაცებთან, ახალ ამბებს და ჭორებს რომ აგროვებენ, რათა ყველგან მოჰფინონ, და ილაპარაკონ და ისეთ საქმეს და ღვაწლს არ ეკიდებიან, რომ სხვათა აღწერისა და მოთხრობის ღირსი გახდეს. მწუხარების ხელისაპყრობა, უბედურთა შემწეობა, ყმაწვილ ქალთა მფარველობა, ქვრივთა ნუგეშისცემა—ყველაზე უკეთ მოგზაურ რაინდებს შეუძლიათ, ვიდრე სხვა წოდების ადამიანებს, და რომ მე ერთი მათგანი ვარ, უზუნაესს დიდ მადლობას ვწირავ და ვაქებ-ვადილებ ყოველგვარ შრომას და გაკირვებას, რაც ესოდენ საპატიო მოწოდების აღსრულების ეამს შესაძლოა მე შემხვდეს. დაე, მოვიდეს აქ ის ღუენია და ყველაფერი მთხოვოს, რაიცა სურს; ჩემი მკლავის და ჩემი მამაცი გულის გაბედულება მის უბედურებას განკურნებას მოუპოვებს.

ხადაც გრძელდება. დუენია დოლორიდას ღირსშესანიშნავი
უათერაკების ამბავი

ჰერცოგი და მისი ცოლი მეტისმეტად აღტაცებულნი იყვნენ, რომ დონ კიხოტი მათი განზრახვის შესაფერისად ასე ადვილად მოიმართა, მაგრამ ამ დროს სანჩომ თქვა:

— მარტო მისი მეშინია, იმ ქალბატონმა ჩემს გუბერნატორობას რაიმე კვანტი არ გამოსდოს, რადგან ერთი ტოლედოელი მეფეთიაქისაგან გამიგონია, იაღონსავით რომ ლაპარაკობდა, სადაც დუენიები გაერევიან, იქ არავითარი ხეირიანი საქმის მოლოდინი არ შეიძლებაო. ღმერთო შენ მიშველე, რარიგად სძულდა იმ მეფეთიაქეს დუენიები! ამიტომაც ვფიქრობ, რომ, თუ ყველა დუენია აუტანელი და მავნეა, რა წოდებისა და მდგომარეობისაც არ უნდა იყოს იგი, მაშინ როგორები იქნებიან დოლორიდა * დუენიები, ამ სამ კალთას თუ სამკუდას * მსგავსნი? (იმიტომ, რომ ჩვენში კალთა თუ კუდი ერთი და იგივეა).

— გემუდარები, მეგობარო სანჩო, გაჩუმდი, — უთხრა დონ კიხოტმა. — რადგან ეს დუენია ისეთი შორი ქვეყნიდან მოსულა ჩემს საქმებზელად, რომ არ შეიძლება იმათვანი იყოს, ვის შესახებაც შენი მეფეთიაქე ლაპარაკობდა, მით უფრო, რომ გრაფის ცოლია, გრაფის ცოლები კი დუენიებად მხოლოდ მეფისა და იმპერატორის ცოლებს ემსახურებიან; ხოლო შინ ისინი ისეთივე ქალბატონები არიან. როგორც სხვები. და საკუთარი დუენიებიც ჰყავთ.

ამ სიტყვის მოსმენისას იქვე მყოფმა დონა როდრიგესმა დაუმატა:

— აქ მის უგანათლებულესობას ჰერცოგის მეუღლეს ისეთები ემსახურებიან, რომელთაც შეეძლოთ გრაფის ცოლებად გამხდარიყვნენ, რომ ბედს ენებებინა, მაგრამ ხომ იცით: როგორც მეფეები ინებებენ. კანონებსაც ისე აღასრულებენ, — მაშ, ცუდად ნურავინ ახსენებს დუენიებს, მეტადრე ხნიერებს და ყმაწვილ ქალებს, იმიტომ, რომ, თუმცა მე მათ რიცხვს არ ვეკუთვნი, მაინც კარგად გამეგება და ცხადადაც ვხედავ, რა უპირატესობა აქვს ყმაწვილ დუენიას ქვრივ დუენიასთან შედარებით და, ვისაც ჩვენი გაკრეპა სურდა, მაკრატელი ხელში გაეხირა.

— მაინცდამაინც, — შეესიტყვა სანჩო, — თუ ჩემს დალაქს დაფუჯერე, დუენიებს იმდენი რალაცები აქვთ მოსაკრეპი, რომ ჯობია ბრინჯი ფლაგში არ აურიო, თუნდაც აილანძოს.

— საკურველმტვირთველები მუდამ ჩვენი მტრები არიან, — მიუგო დონა როდრიგესმა, — რაკი ყველა დერეფანში დაეხეტებიან და ყოველ ნაბიჯზე გვხედავენ და ყოველ მხრივ გვჩხრეკენ და, თუ არა ლოცულობენ (ასეთი დრო ბლომადა აქვთ), ჩვენზე ქორებით ჰეიქტევიან და ჩვენს კდემამოსილებას მიწაში ფლავენ. მე ამ ჰომრავი ჯირკვების გამოჯავრებული ვიტყვი, რომ ქვეყანაზე ვიცხოვრებთ და წარჩინებულ ოჯახებშიაც ვიქნებით, თუნდაც მიმშილით ვიხოცებოდეთ და ჩვენს სხეულს, — ნაზსა თუ არა ნაზს, — შავი მონაზონის სამოსელით ვიფარავდეთ, როგორც დღესასწაულის დღეს ანუ საზეიმო ლიტანიის დროს ნეხვის გროვას ხალიჩებს აფარებენ ხოლმე. ღმერთმანი, მე რომ ნება დამართონ, არა მარტო აქ დამსწრეთ, არამედ მთელ ქვეყანას ავუხსნიდი, რომ ისეთი სიქველე და სათნობა არც ერთი არ არის, რომ ღუენიას არ ვააჩნდეს.

— მე მგონია, — თქვა ჰერცოგის ცოლმა. — ჩემი კეთილი დონა როდრიგესი მართალს ამბობს. მაგრამ მისთვის საჭიროა მარჯვე შემთხვევას მოუცადოს, რომ თავისი თავიც და სხვა ღუენიებიც დაიცვას და იმ საქაგელი მეაფთიაქის აზრი დაარღვიოს და ძირფესვიანად ამოფხვრას ის, რასაც დიდი სანჩო პანსა გულში იმარხავს.

— მას აქვთ, რაც გუბერნატორობის ბუეი თავში მეცა, — თქვა სანჩომ, — რაც ჩემში საკურველმტვირთველური ლანდები იყვენენ. ჰთლად გამიქრნენ და, ქვეყანაზე რაც ღუენიებია, მათში ერთ მქკნარ ზურმასაც არ მივცემდი.

ღუენიებზე ლაპარაკი ალბათ გაგრძელდებოდა, თუ ხელახლად სალამურისა და დაფდაფების ხმას არ დაეშალა: ამ ხმამ ყველას ღუენია დოლორიდას ბაღში შემოსვლა აუწყა. ჰერცოგის ცოლმა ჰკითხა ჰერცოგს, სტუმრის მისაგებებლად არ უნდა გავიდეთ, რადგან გრაფის მეუღლე წარჩინებული მანდილოსანიაო? ჰერცოგს პასუხი სანჩომ დაასწრო და თქვა:

— რამდენადაც გრაფის ცოლია, გასვლა საჭიროა, და რამდენადაც იგი ღუენია არის, ჩემი აზრით, თქვენ აქედან ერთი ნაბიჯიც არ უნდა გადადგათ.

— სანჩო, შენს აზრს ვინა გკითხავს? — უთხრა დონ კიხოტმა.

— ვინა მკითხავს, სენიორ? — მიუგო სანჩომ. — თვითონ მე ვთქვი, ვითარცა საკურველმტვირთველმა, ზრდილობის სრულ კურსგაველილმა თქვენი მოწყალების სკოლაში, თქვენგანვე ზრდილობის წესებნასწავლმა — უაღრესად ზრდილისა და მართებული რაინდისა. თუ იმას მივხედეთ, რაც თქვენგან გამიგონია — ერთნაირად შეიძლება წაგება, თუნდა ერთი ქალადლით მეტი გეპიროს, თუნდა ნაკლგ-

ბიო. ამის მეტს არას ვამბობ. ვისაც მიხვედრის ნიჭი აქვს, ერთი სიტყვაც საკმაოა.

— სანჩო დიხაც მართალს ამბობს, — თქვა ჰერცოგმა. — ჯერ ისა ვნახოთ — რა გრაფის ცოლია და შესაფერ ზრდილობას მაშინ მიეუბრძა.

ამ დროს მესალამურე და მედაფენი იმავე წესით ბალში შემოვიდნენ, როგორც პირველად, მაგრამ ამ მოკლე თავს ავტორი აქ ამთავრებს და ამ ჩვენს ისტორიაში საგანგებო და მნიშვნელოვან ფაქტორაკად ჩასათვლელ ამბავს შემდეგ თავში განაგრძობს.

თ ბ ვ ი XXXVIII

სადაც მოთხრობილია ღუენია დოლორიდას უბედურების ამბავი

მწუხარე მესაკრავეთა შემდეგ ბალში ორ რიგად დაწყობილმა თორმეტმა ღუენიამ იწყო შემოსვლა; ყველას მონაზონის განიერი გრძელი კაბები ეცვა და თავზე კაბის ბოლომდის ჩაშვებული თეთრი ლეჩაქის საბურველები ეხურა. ღუენიებს შემდეგ ტრიფალდინ-თეთრწვერას ხელის დაქერით გრაფის ცოლი ტრიფალდი მოჰყავდა. ქალს წმინდა თევთიკის შავი კაბა ეცვა ისეთი გრძელი და უგრეხავ ხაოიანი, რომ, დაგრეხილი რომ ყოფილიყო, თითოეულ ხორკალი უთუოდ მარტოსული * ცერკვისოდენა იქნებოდა. კაბის კუდი, ანუ შლეიფი, ანუ რაც გინდათ დაუძახეთ, სამ ნაწილად გაყოფილი, სამ პაეს ეჭირა, აგრეთვე სამგლოვიაროდ შავებჩაცმულებს. მისი სამი ბოლო, სამ მახვილ კუთხედ შემდგარი, საუცხოო მათემატიკურ ფიგურას წარმოადგენდა და ყველა, ვინც ამ მახვილკუთხიან შლეიფს უცქეროდა, მიხედებოდა, თუ გრაფის მეუღლე ტრიფალდად — სამკალთად, ანუ სამკუდად * რად იწოდებოდა. სიდ ჰანეტ ბენენჰელი ამბობს, იმას ეს სწორედ იმიტომ ერქვა. თორემ ნამდვილად იგი გრაფის ლუბონას ცოლი იყო, რადგან მის საგრაფოში ბევრი მგელი იცოდა, და რომ იქ მგლების ნაცვლად მელები ყოფილიყვნენ, მაშინ სორუნა * ერქმეოდაო, რადგან იმ ადგილის მემამულეებს ჩვეულებად ჰქონდათ იმ საგანთა სახელი მიეღოთ, რაც უფრო უხვად იყო მათ მამულში. მაგრამ, რადგან გრაფის ცოლი ახალი სახის კაბას ატარებდა, ლობუნას სახელი გამოეცვალა და ტრიფალდი დაერქვა.

გრაფის მეუღლე თორმეტი ღუენიის თანხლებით წყნარი და მედიდური ნაბიჯით მოდიოდა. მის ღუენიებს ისეთი სქელი პირბადეები ჰქონდათ ჩამოფარებული, რომ შიგ სრულებით არაფრის დანახვა არ შეიძლებოდა, რადგან ტრიფალდინის პირბადესავით გამჭვირვალე როდი იყო. ეს პროცესია გამოჩნდა თუ არა, ჰერცოგი, მისი ცოლი, დონ კიხოტი და ყველა, ვინც ბაღში იყვნენ. ფეხზე წამოდგნენ. ჰერცოგთან რომ მოახლოვდნენ, ღუენიები შედგნენ, ორ მხარეზე მიდგნენ, რომ გრაფის ცოლის გასაველეად განი ექმნათ. ჰერცოგი, მისი ცოლი და დონ კიხოტი იმის მისაგებებლად თორმეტიოდენ ნაბიჯით წინ წაადგნენ. ტრიფალდინის ხელზე დაყრდნობილი დოლორიდა ციხე-დარბაზის პატრონების წინ მუხლებზე დაეცა და იმდენად ნაზი და უღეროვანი ხმით არა, რამდენადაც ღონიერი და მქახე ხმით თქვა:

— თქვენო დიდებულებანო, კეთილ ინებეთ არა ხარჯოთ ეგოდენ მრავალი მართებულება ამ თქვენი მონისადმი, უნდა მეთქვა — მხევისადმი იმიტომ, რომ ესოდენ დამწუხრებული ვერ შევიძლებ მაგ თქვენს ალერსიანობას ჯეროვანი პასუხი გავცე, რადგან ჩემმა უცნაურმა, ჯერ არსად ნახულმა უბედურებამ ჩემი გონება თან წაიღო, არ ვიცი კი სად, ვექვობ — ძალიან შორს, ასე რომ, რამდენადაც მეტად ვეჭებ მას, იმდენად უფრო ვერა ვბოულობ.

— სენიორა გრაფის მეუღლეო! — მიუგო ჰერცოგმა, — გონება-მოკლებული ის იქნებოდა, ვინც თქვენი გარეგნობით თქვენი ღირსების მიხვედრას ვერ შეიძლებდა, იმ ღირსებისა, რომელიც. უეჭველია, იმსახურებს უადრეს თავაზიანობასა და კეთილამშრდევლობის ყველა ყვავილთ.

მივიდა, ფეხზე წამოაყენა და თავისი ცოლის გვერდით სელზე დასვა, იმანაც დიდი თავაზიანობითა და ალერსით მიიღო გრაფის მეუღლე. დონ კიხოტი მდუმარებდა; სანჩოს სურვილი კლავდა ტრიფალდის სახე დაენახა ან მისი თორმეტთავანი ღუენიასი, მაგრამ ეს შეუძლებელი იყო, ვიდრე თვითონ თავიანთი ნებით პირბადეს არ აიხდიდნენ.

ყველანი დამშვიდებულნი ჩუმად იყვნენ, თითქოს ელოდნენ. პირველი ვინ დაილაპარაკებდა. ეს სიჩუმე ღუენია დოლორიდამ დაარღვია და შემდგევი თქვა:

— დარწმუნებული ვარ, ყოვლადძლიერო სენიორ, უმშვენიერესო სენიორა და თქვენც, უბრძნესო ბატონებო, რომ ჩემი ნაღველი და უღრმესი მწუხარება თქვენს ყოვლად უღმობიერეს და სულგრძელ გულში, იმდენადვე სათუთში, რამდენადაც შემბრალებელში, გამოხმაურებას ჰპოვებს, რადგან ჩემი მწუხარება იმგვარია.

რომ შეუძლია ყველაზე მძვინვარე გულის პატრონთა მარძარილო დაარბილოს და ფოლადი დაადნოს. მაგრამ, ვიდრე ჩემი მწუხარების ამბავი თქვენი სმენის კარიბჭეს (არ ვიტყვი — ყურებს-მეთქი, რადგან ეს სიტყვა მეტად უხეშად მეჩვენება) არ შეეხება, გთხოვთ მიბრძანოთ, აქ, თქვენს მაღალ საზოგადოებაში, ჯგუფში თუ კრებულში ხომ არ იმყოფება ყოვლად უპატიოსნესი და უსაჩინოესი რაინდი დონ კიხოტ ულამანჩელესი და მისი უსაქურველმტვირთველესი პანსა?

— პანსა აქა ვარ! — დაიყვირა სანჩო, ვიდრე სხვა ვინმე დუენიასათვის პასუხს მოიფიქრებდა. — უდონკიხოტესიც აქ არის. და თქვენც, უდუენიესო, უდოლორიდესო, შეგიძლიათ თქვათ, რაც გენებებათ, და ჩვენც თქვენს უსამსახურესად უმზადესნი ვართ.

ახლა დონ კიხოტი წამოდგა ფეხზე, დუენიას მიმართა და უთხრა.

— თუ თქვენი მწუხარება, სვეგამწარებულო, დატანჯულო სენიორა, იმედოვნებს შვება მიიღოს რომელიმე მოგზაური რაინდის მამაცობით ანუ ღვაწლით, მაშინვე ყველა ჩემი ძალ-ღონე. თუმცაღა სუსტი და მცირე, მზადაა თქვენს სამსახურად მოვიხმარო. მე ვარ დონ კიხოტ ულამანჩელი და ჩემი მოწოდებაა: მწედ ვექმნე ყველა გაჭირვებულს, და, რაკი ასეა და საქმითაც ასე არის—თქვენ, სენიორა, არა გპირდებათ არც კეთილგანწყობილების მოპოვება, არც გულის მოგებისათვის მეცადინეობა, არამედ პირდაპირ, უიგავებოდ და უბრალოდ გვიამბეთ—რაგვარია თქვენი უბედურება. რადგან დარწმუნებული იყავით, ვინც აქ არიან და გისმენენ, შევლას თუ ვერ შეიძლებენ, თანაგრძნობას მაინც გაგიწევენ.

ეს რომ დუენია დოლორიდამ მოისმინა, მზად იყო ფეხებში წავარდნოდა დონ კიხოტს და კიდევ ჩაუვარდა და, ცდილობდა რა მათ მოხვეოდა, შეკვივრია:

— შენთა ფერხთა და შენთა ტერფთა ვეამბორები, ჰოი, უძლეველო რაინდო, დედაბოძო და ბურჯო მოგზაურ რაინდობისავე! მსურს თქვენთა ფერხთა ვეამბორო, ვინაიდან ჩემი ღირსების აღდგენა მათ ნაბიჯებზე არის დამოკიდებული, ჰოი, ღვაწლმოსილო მმოგზაურებელო! თქვენი ჰეშმარიტნი გმირობანი ბინდავენ და შორს ტოვებენ ამადისების, ბელიანისების და ესპლანდიანების ყველა ზღაპრულ გმირობას.

შემდეგ დოლორიდა სანჩო პანსას მიუბრუნდა, ხელი დაუჭირა და უთხრა:

— ჰოი, შენ, ყველა საქურველმტვირთველთაგან უერთგულესო, ვისაც კი ოდესმე წარსულსა და აწმყო საუკუნეებში მოგზაურ რაინდთათვის უმსახურია; შენ, რომლის გულკეთილობა ჩემი თა-

ნამგზავრის, აქვე მყოფი ტრიფალდინის წვერზე უგრძესია, თანდებულ ხარ იმით იამაყო, რომ დიდებულ დონ კიხოტს ემსახურები და მით თითქოს ყველა იმ რაინდს უწევ სამსახურს, რომელთაც ოდესმე ქვეყანაზე ხმალი უტარებიათ. გაფიცებ ყველას, რასაც კი ვალდებულს გყოფს შენი დიდსაიმედო გულკეთილობა, ჩემდაკეთილმდრეკილი მოსარჩლე იყო შენი ბატონის წინაშე, რათა ერთ წამსაც არ დაყოვნდეს და უუბედურესსა და უუმორჩილესს დახმარება მომმადლოს.

ამაზე სანჩომ უპასუხა:

— ჩემო სენიორა, ჩემთვის სულ ერთია და მცირედადაც არის სანჯრუნველი, თუ ჩემი გულკეთილობა და ღირსებები ისე გრძელი და ბარაქიანია, როგორც თქვენი საქურველმტვირთველის წვერი. ჩემთვის უადრესად მნიშვნელოვანია მხოლოდ ის, რომ ჩემი სული იყოს წვერ-ულვაშიანი, * როდესაც ამ ქვეყანას დასტოვებს და საიქიოს გადაბარგდება, თორემ ყველა აქაურ მიწიერ წვერთან მერა მესაქმება. მაგრამ, მე თქვენს უთხოვნელად და დაუძალებლად ჩემს ბატონს ვთხოვ (რადგან ვიცი, რომ ვუყვარვარ, მეტადრე ახლა. როდესაც ჩემთან ერთი რამ საქმეცა აქვს), თქვენს მოწყალეობას — რითაც შეუძლია დაეხმაროს და სადაც შეუძლია — მფარველობა გაუწიოს. აბა, უამბეთ თქვენი მწუხარება, მოგვეცით იგი სამოქმედოდ და ბევრს ნუ იწუხებთ, როგორმე ურთიერთთან მოვრიგდებით.

ჰერცოგი და მისი ცოლი, ამ ფათერაკის მომწყობნი, ამას რომ ისმენდნენ, სიცილით იხოცებოდნენ და გულში აქებდნენ გრაფის მეუღლეს ტრიფალდის მახვილგონივრულ და ოსტატურ აღსრულებას. გრაფის ცოლი ტრიფალდი დაჭდა და თავისი ამბავი დაიწყო:

— კანდაის * დიდებული სამეფო დიდ ტრაპობანსა და სამხრეთის ზღვის შუა მდებარეობს, კომორინის კონცხიდან ორი მილის მოშორებით. მას დედოფალი დონა მალუნსია განაგებდა, მეფე არჩიპელის ქვრივი. მათი შეუღლებისაგან ინფანტა ანტონომასია დაიბადა. ტახტის მემკვიდრე. ეს ინფანტა ანტონომასია იზრდებოდა და იწვრთნებოდა ჩემი ხელმძღვანელობით, რადგან მისი დედის ყველაზე საპატიო და უფროსი ღუენია მე ვიყავ. დღეს დღე მისდევდა და ჩემმა გაზრდილმა ანტონომასიამ თოთხმეტ წელს მიაღწია. ისეთი საუცხოო სილამაზის პატრონი იყო, რომ უკეთესის გაჩენა თვითონ ბუნებასაც არ შეეძლო. იმის თქმაც არ შეიძლება, რომ სილამაზეზე ჰკუა ნაკლები ჰქონოდა. პირიქით, ისევე ჰკვიანი იყო, როგორც ლამაზი და აქამდისაც ისეთი დარჩა, თუ მოშურნე ბედმა და უღმობელმა პარკებმა * მისი სიცოცხლის

ძაფი არ გაწყვიტეს. მაგრამ უნდა ვიფიქროთ, რომ იმათ არა ქმნეს
 ეს, ალბათ იმიტომ, რომ ზენას არ შეეძლო დაეშვა — დედამიწას
 ვგოდენი მარცხი მისცემოდა — იშვიათი ყურძნის მტევანი უმშვე-
 ნიერესი ვაზიდან ჯერ კიდევ უმწიფარი მოწყვეტილიყო. უტურფე-
 სი არსება, ვისი ღირსეული შექებაც ჩემს მოუქნელ მძიმე ენას
 არ ძალუძს, მრავალს მუნებურ და უცხოელ პრინცს გულში სიყ-
 ვარულის ცეცხლს უღვივებდა. მათ შორის სასახლის კარზე მყოფ-
 მა ერთმა უბადლო რაინდმა, თავის სილამაზეზე, ახალგაზრდობა-
 ზე, გონების სიმკვირცხლესა და თავის სხვა ღირსებაზე დაიმედ-
 ბულმა, გაბედა თვალნი ამ ზეციურ სილამაზისათვის მიეპყრა. თუ
 თქვენთა დიდებულებათ ჩემი მოსმენა არ მოსწყინდებათ, მოგახსე-
 ნებთ, რომ ის რაინდი პოეტი იყო, აგრეთვე საოცარი მოცეკვავე და
 მასთანაც გიტარაზე ისე უკრავდა, რომ მის სიმებს სწორედ აამეტყ-
 ველებდა ხოლმე. დასასრულ, ჩიტების გალიებს ისეთი ოსტატო-
 ბით აკეთებდა, რომ მარტო იმ ხელობით შეეძლო თავი ერჩინა.
 თუ ამას გარემოება აიძულებდა. ასეთი ღირსებისა და ნიჭის პატ-
 რონს მთების შეკვრა და გადმობრუნება შეუძლია, არათუ მარტო
 სუსტი და ნაზი ქალის გულის დაპყრობა. მაგრამ მაინც მთელი მი-
 სი სინატიფე და ღირსება, ყველა მისი ნიჭი და უნარი ჩემი გაზრდი-
 ლის ციხის სიმტკიცეს ვერ დასჯაბნინდა, თუ იმ ურცხვსა და ავა-
 ზაკს ეშმაყოფა არ ეხმარა და პირველად შეტევა ჩემს წინააღმდეგ
 არ მოემართა. იმ უმაქნისმა და გულქვა გაიძვერამ განიზრახა, ჯერ
 მე, მისი მსუბუქგონებიანი აღმზრდელი ვეცდინე და მისით გატაცე-
 ბული იძულებული გავეხადე იმ ქალის დამცველი ციხის გასაღები
 ხელში ჩაეგდო. ერთი სიტყვით, მარტო ღმერთმა იცის, რა თი-
 ლისმებით იყო, რომ მომხიბლა და მთლად მის ნებად დამიმორჩი-
 ლა. ჩემი სიმტკიცე იმან უფრო ადვილად შეარყია და საბოლოოდ
 დასცა, რომ ერთხელ. ღამით, ჩემი ოთახის სერსეროიან ფანჯარას-
 თან, რომელიც ვიწრო შუკაში გადიოდა, მომესმა მისი სიმღე-
 რა. თუ მეხსიერებამ არ მიმტყუნა, იგი ასე მღეროდა:

მტერმა ლამაზმა დამიპრა გული,
 ო, არცა ოხვრა, არცა ჩივილი...
 და მით მწვაედება უფრო ტყვილი,
 რომ უნდა იყოს ტანკვა ფარული.

ეს ლექსი წმინდა მარგალიტად მეჩვენა, მისი ხმა კი თაფლზე
 უტკბესად და შემდეგ. მინდა ვთქვა, მას აქეთ, როცა მივხვდი. იმ
 ლექსმა და სხვა ისეთმა ლექსებმა რა უბედურებამდის მიმიყვანა.
 დავასკვენი. რომ კარგ, კეთილმოწყობილ სახელმწიფოებიდან

პოეტები უნდა განიღვენონ, როგორც ამას პლატონი ურჩევდა, — ისეთები მაინც, რომელნიც ავხორცები არიან და ყმაწვილ ქალებს რყვნიან. მართლაც რომ საჭიროა იმათი განდევნა, რადგან ისეთ ლექსებს არა სწერენ, როგორიც მანტუის მარკიზზეა დაწერილი და ქალებსა და ბავშვებს შეაქცევს, ალტაცების ცრემლებს ჰგვრის. არა, მათი მახვილგონივრული ტაეპები თქვენს სულს უნაზეს ეკლებს მსგავსად ესობიან, ჩხვლეტენ მას და ელვასავით გულსა გმირავენ, თუმცა ტანისამოსს ღრმად ველარ ატანენ.

ჴან ხელმეორედ ეს ლექსი იმღერა:

მოდი, სიკვდილო უხმოდ და წყნარად.
მსურს ვერ შეგიცნო შემოპარული,
თორემ აღაადგენს ის სიხარული.
რომ წამებული მოკვდები ჩქარა.

და ბევრსაც კიდევ სხვა ამგვარ ტაეპებს და ოთხსტრიქონიან სულ ასეთ ლექსებს მიმღეროდა, სულ ისეთებს, რომ, როდესაც მათ მღერიან ან კითხულობენ, ალტაცებაში მოჰყავთ ადამიანი; მეტადრე, როდესაც პოეტები თავს იქამდის იმდაბლებენ და ისეთ ლექსებს თხზავენ, როგორც მაშინ ჩვენს კანდაიში შემოიღეს. მათ სახელად სეგიდილიას ეძახდნენ. ასეთი ლექსებისაგან სულიც ათამაშდება, სიცილიც აუტყდება ადამიანს, ტანიც საცეკვაოდ ამოძრავდება, ერთი სიტყვით, ყველა მგრძნობიარე ალაგში ვერცხლის წყალივით გაირბენს ხოლმე. ამიტომაც ვამბობ, ჩემო სენიორებო, ასეთი მესტვირეები სწორედ ხვლიკების კუნძულზე უნდა გაიზავნონ. * მაგრამ დამნაშავენი ისინი კი არ არიან, არამედ ის გულუბრყვილონი, ვინც მათ ჭებაშია, და უგუნური და ბრიყვი მანდილოსნები, ვისაც მათი რამე სჯერა; და მე, როგორც რიგი და წესი იყო, ისეთი სათნო დუენია რომ ვყოფილიყავი, რა თქმა უნდა, ვერ მატუნებდა მეღამიათა ყველა ეს სიმღერა და მეც არ ვირწმუნებდი და არ დავიჯერებდი მათი ამგვარი ნათქვამების სიმართლეს: სიკვდილში ვცოცხლობ, ყინულში ვიწვი, ცეცხლში ვიყინები, უიმედოდ ვიმედოვნებ, ვრჩები, რომ მივდივარ და კიდევ სხვა ასეთ სისულელეებს, რითაც სავსეა ეს ლექსები. ნეტა რას არ ამბობენ და გვბრძობიან: არაბეთის ფენიქსს, არიადნეს გვირგვინს, მზის რაშებს სამხრეთის მარგალიტებს, ტიბარას ოქროს და პანკაის ბალზამს. * თავიანთი კალამი მის ნებაზე ჰყავთ მიშვებული და ნაწერებს ავსებენ დაპირებებით, რის აღსრულებაც არ შეუძლიათ და აღსრულება ფიქრადაც არა აქვთ. მაგრამ საით გავუხვიე მე უბედურმა? რა

სისულელეა, რა უგუნურებაა სხვის შეცდომაზე ლაპარაკი, როდესაც გულზე მრავალი საკუთარი შეცდომა გაწევს. ვაი ჩემს თავს! ვაი ჩემს თავს! მისმა ლექსებმა კი არა, ჩემმა საკუთარმა სისულელემ და სიბრყველემ დამამონა იმას. მისმა სიმღერებმა კი არ დამარბილეს, ჩემმა სისუსტემ დამალბო, ჩემმა საკუთარმა უმეტრებამ, ჩემმა გაფრთხილების უარყოფამ ბილიკი გაუწმინდა და გამარჯვება გაუმზადა დონ კლავიხოს, ეს სახელი ერქვა, წელან რომ რაინდი ვახსენე. ამგვარად ჩემი შუამავლობით, ჩემი მფარველობით ერთნელ კი არა, მრავალჯერ მოსულა ანტონომასიას საწოლ ოთახში, იმისგან კი არა, ჩემგან რომ იყო მოტყუებული. მართალია მასთან კანონიერი ქმრის სახით მიდიოდა, რადგან, თუმცა მე ცოდვილიცა ვარ, მაინც არასოდეს არ მივეცემდი ნებას, დონ კლავიხო ანტონომასიას მაშიების ლანჩას მიჰკარებოდა, სანამ მისი ქმარი არ შეიქნებოდა. არა და არა! ამის ნებას არაოდეს არ მივეცემდი. ქორწინება ასეთ საქმეს აუცილებლად წინ უძღოდეს, მხოლოდ მაშინ შემიძლია ხელის შეწყობა. ამ საქმეს მარტო ერთი ცუდი მხარე ჰქონდა, ეს ისა, რომ თანასწორნი არ იყვნენ. დონ კლავიხო უბრალო აზნაური იყო. ანტონომასია კი სამეფო ტახტის მემკვიდრე. ანტონომასია ჩემი სიფრთხილისა და წინდახედულობის მეოხებით რამდენიმე ხანს თავის მიჯნურობას მალავდა, ყველას თვალებს უბამდა, მაგრამ, ჩქარა რომ რალაც მუცლის ამსივნება დაემართა, მაშინ ვიფიქრე, საიდუმლო გამომეღაწეებოდა-მეთქი. აჰან ყველანი დაგვაფიქრა, სამივემ მოვითათბირეთ და გადავწყვიტეთ, ვიდრე დონ კლავიხოს ეს ცუდი ამბავი ქვეყანას მოეფინებოდა, მას ვიკარისთვის ეთხოვა, ანტონომასიაზე ჰვარი დაეწერა იმ წერილობითი აღთქმის ძალით, ინფანტასაგან რომ ჰქონდა მიღებული გაყოლის თანხმობაზე. ჩემი მოსაზრებულობით ეს საბუთი ისე ხერხიანად იყო დაწერილი და ისეთი ძალა ჰქონდა, რომ თვითონ სამსონ ძლიერიც ვერ შეიძლებდა მის დარღვევას. ყველა საჭირო ღონისძიება იყო მიღებული, ვიკარის ინფანტას წერილობითი ვალდებულება მიერთვა, ანტონომასიას აღსარება მოისმინა, — ქალი ყველაფერში გამოუტყდა, და ვიკარიმ განკარგულება მოახდინა — ანტონომასია დედაქალაქის ერთ დიდად დარბაისელ ალგუასილის * ზედამხედველობის ქვეშ მიეცა...

აქ სანჩომ წამოიძახა:

— რამდენადაც კანდაიშიც ყოფილან პოეტები, დედაქალაქის ალგუასილები და სეგიდილიები, ღმერთსა ვფიცავ ამქვეყნად ყველგან ერთნაირად ყოფილა მოწყობილი ყველაფერი. მაგრამ, სენიორა სამკალთაო, ეგ თქვენი ამბავი ცოტა დააჩქარეთ, რადგან აღრე

აღარ არის, და მეც მეტად მინდა ჩქარა გავიგო, თუ რით გათავდა
ეგ გრძელი ამბავი.

— მაგას ახლავე გეტყვიო, — მიუგო გრაფის ცოლმა.

თ ა ვ ი XXXIX

ხალაც გრაფის შეუღლე ტრიფალდი განაგრძობს თავის განსაცვიფ-
რებელსა და ღირსსახსოვარ ამბავს

სანჩოს ნათქვამ ყოველ სიტყვას ჰერცოგის ცოლი აღტაცე-
ბაში მოჰყავდა. დონ კიხოტს კი აბრაზებდა და თავის საჭურველ-
მტკირთველს უბრძანა ხმაგაკმენდილი ყოფილიყო. და მაშინ სე-
ნიორა დოლორიდამ ამბავი განაგრძო და თქვა:

— ბოლოს, მრავალი გამოკითხვისა, გამოძიებისა და მოლა-
პარაკების შემდეგ, ვიკარიმ, მიიღო რა მხედველობაში, რომ ინფან-
ტა თავის გადაწყვეტილებაზე მტკიცედ იდგა, წინათ მიცემულ
ჩვენებაში არაფერს ცვლიდა, საქმე დონ კლავიხოს სასარგებლოდ
გადაწყვიტა და ანტონომასია მას კანონიერ შეუღლედ მისცა. ამან
დედოფალი დონა მალუნსია, ინფანტა ანტონომასიას დედა, ისე
გაამწარა, რომ სამი დღის შემდეგ დავასაფლავეთ.

— მაშ, ჩანს მომკვდარა, რალა? — წარმოთქვა სანჩომ.

— შეეკვლია, — მიუგო ტირფალდინმა, — კანდაიში ცოცხლებს
არა მარხავენ.

— განა ცოტა გვინახავს, სენიორ საჭურველმტკირთველო, —
მიუგო სანჩომ, — რომ გულშედონებული დაუმარხავთ, რაკი მკვდა-
რი ჰკონებიათ. ჩემი აზრით, დედოფალ მალუნსიას უმალ გული
უნდა შედონებოდა, ვიდრე მომკვდარიყო, რადგან, სიცოცხლე რომ
შეერჩინა, კიდევ ბევრის გასწორებას შეიძლებდა. ყველა სენს წა-
მალი აქვს და ინფანტას საქციელიც რა ისეთი საზარელი იყო,
რომ გულს ეგრე მაგრა მიიკარა? ეს ქალბატონი რომელიმე
თავის პაჟს ან სხვა მისი კარის მსახურს მისთხოვებოდა, — როგორც
გამიგონია, ასეთი რამ მის მსგავს ბევრს ჩაუდენია, — გაუსწორებე-
ლი უბედურება იქნებოდა. მაგრამ, როგორც აქ დუენიამ აგვიწე-
რა იგი, წარჩინებულ და გონიერ რაინდს გაჰყოლია; თუ სისულე-
ლეა, მაინც დიდი უბედურება არ არის, რადგან ჩემი ბატონის
სიტყვით (რომელიც აქვე იმყოფება და ნებას არ მომცემს სიცრუე
ვთქვა), — იმის მსგავსად, როგორც ნასწავლი ადამიანებიდან ეპის-

კობოსებს აკეთებენ, ისე რაინდებიც, მეტადრე თუ მოგზაურებიც არიან, შესაძლოა მეფეებად გახდნენ, ანუ იმპერატორებად.

— მართალი ხარ, სანჩო, — დაადასტურა დონ კიხოტმა. — მოგზაურ რაინდს ორი გოჯი ბედი მაინც თუ შესწევს, ძალიან ადვილად შეუძლია ქვეყანაზე ძლიერი ხელმწიფე შეიქმნეს. მაგრამ დაე სენიორა დოლორიდამ თავისი ამბავი განაგრძოს, რადგან, ვფიქრობ, აქამდის ტკბილი ნაამბობიდან მწარელა დარჩა საამბობი.

— დიახ, დიახ, და მერე როგორი მწარე! — დაიძახა გრაფის ცოლმა. — ისეთი მწარე, რომ მასთან შედარებით ეშმაკის ვაშლი ტკბილად მოგეჩვენებათ და ოლეანდრას ფოთლები გემრიელად. და ასე დედოფალი ნამდვილად მკვდარი და არა გულშეღონებული დავმარბეთ და, ჯერ მიწა მთლად არ მიგვეყარა და უკანასკნელი შენდობა არ გვეთქვა, რომ უცებ (*quis talia fando temperet alexymis?*) * დედოფლის საფლავზე ხის ცხენზე მკდარი მალუნსიას ბიძაშვილი, სასტიკი და მასთანაც ჯადოქარი გოლიათი მალამბრუნო გამოცხადდა. რაკი თავისი ხელობა — ჯადოქრობა კარგად იცოდა, უნდოდა თავისი ბიძაშვილის მალუნსიას სიკვდილის სამაგიერო გადაეხადა და დონ კლავიხო — კადნიერებისათვის და ანტონომასია — განუსჯელი საქციელისათვის დაესაჯა, და იქვე საფლავზე ისინი მოხიბლა და მოაჯადოვა: ანტონომასია ბრინჯაოს მაიმუნად გადააქცია, ხოლო დონ კლავიხო — რაღაც უცნობი ლითონისაგან გაკეთებულ საშინელ ნიანგად. მათ შუა აგრეთვე ლითონის სვეტი ამართა ზედ სირიული წარწერით, რაც კანდაიურად და იქიდან ესპანურად ნათარგმნი შეიცავს შემდეგს: „ეს ორი თავზედი და კადნიერი მიჯნური თავიანთ უწინდელ სახეს ვერ მიიღებენ, ვიდრე მამაცი ლამანჩელი ჩემთან ბრძოლად არ გამოვა, რადგან ბედი მხოლოდ მარტო მისი სახელისა და ვაჟკაცობისათვის ინახავს ამ არსად გაგონილ და არნახულ ფათერაკს“. მალამბრუნომ რომ ისინი მოაჯადოვა და ესა თქვა, თავისი ბრტყელი და უზომოდ გრძელი მახვილი ქარქაშიდან ამოიძრო, თმაში ხელი მტაცა და თითქოს აპირებდა ჩემთვის ყელი გამოეჭრა და ერთი მოქნევით თავი ტანიდან მოეგდებინებინა. შიშისაგან ხმა ყელში გამეჩხირა, საშინელი თავზარი დამეცა, მაინც როგორც კი შევიძელე, ძალა მოვიკრიბე და აკანკალებული ძლივს გასაგონი ხმით იმდენი რამ და ისეთი რამ ვუთხარი, რომ იძულებული შეიქნა თავისი სასტიკი განზრახვა გადაედო. ბოლოს განკარგულება მოახდინა—სასახლის ყველა ღუენია გამოცხადებოდა, აი ესენი, ახლა რომ თქვენს წინაშე არიან. ჩვენი დანაშაული გააზვიადა, ღუენიების აზრები გაკიცხა, მათი ცბიერება, ყველა მათი ბოროტი ოინი და განზრახვა

დაგმო ჩემი დანაშაული ყველას თავზე მოახვია და თქვა: სიკვდილით არ დაესჯით, მაგრამ უფრო საგრძნობელ მწუხარებას მოგაყენებთ, რომელიც ხანგრძლივ ტანჯვად, სამარცხვინო სიკვდილად შეგექმნებათო. იმ წამს, როდესაც ეს სიტყვები გვითხრა, ჩვენ ვიგრძენით, რომ პირისახის კანზე ნაჩვრეტები გაივსნენ და ტკივილი იწყეს, თითქოს ნემსებით ჩხვლეტა დაგვიწყესო, მაშინვე სახეზე ხელი მოვისვით და ვიგრძენით, რომ ისეთები შევიქვინით, როგორბსაც ახლა გვხედავთ.

ეს რომ თქვა, დოლორიდამ და სხვა ღუენიებმა პირბადე აიხადეს და წვერიანი სახეები გამოაჩინეს, ზოგმა ქერა, ზოგმა შავი, ზოგმა თეთრი და ზოგმაც კალარა. პერცოგმა და მისმა ცოლმა წვერიანი ქალები რომ დაინახეს, განცვიფრდნენ, დონ კიხოტი და სანჩო გაოცდნენ და საგონებელში ჩაეარდნენ. ყველა იქ მყოფი გაკვირვებას მიეცა. ხოლო გრაფის ცოლმა ტრიფალდიმ განაგრძო:

— აი, ასე დაგვსაჯა იმ ვერაგმა და გაიძვერა მალამბრუნომ. ჩვენი სახის სინარნარე და სითეთრე ხეშეში ჯაგარით მოჰქვინა. ნეტავ ზენას ისე ენებებინა და იმ ურჩხულს თავისი საშინელი მახვილით თავები მოეკვეთა ჩვენთვის და ჩვენი სახის ელვარება ამ დამამახინჯებელი ბანჯკვლით არ დაებნელებინა! რადგან, თუ კარგად ჩაუკვირდებით საქმეს, ჩემო სენიორებო, (ის, რასაც ახლა გეტყვით, ცრემლების შადრევენებად გადაქცეული თვალებით უნდა მეთქვა, მაგრამ ჩვენმა უბედურებამ და ცრემლების ზღვამ, აქამდის რომ გვდიოდა, სისველე წაართვეს ჩვენს თვალებს და მწიფე პურის თავთავივით გამოაშრეს და გაახმეს, მიტომაც უცრემლოდ გელაპარაკებით), — გეტყვით: წვერიან ღუენიას განა ვისთანმე მისვლა შეუძლია? რომელი მამა, რომელი დედა შეიბრალებს? ვინლა მისცემს რაიმე შემწეობას? მაშინაც კი, როდესაც მისი სახე სწორი და ღლუა და ათასგვარი საცხებლებით, ფერ-უმარილითა და წასასმელებით იტანჯება, ეგების მოეწონოს ვინმეს, მაშინაც კი ძლივს შოულობს თავისთვის მფარველს, მაშ იმან რაღა უნდა ქნას, ვისი სახეც ჯაგარ ტყედ არის გადაქცეული? ვიშ, ღუენიებო, ჩემო მეგობრებო! ჩვენ ავსა და ბოროტ ვარსკვლავზე დავბადებულვართ ამქვეყნად და უბედურ ჟამს ჩავსახულვართ დედის მუცელში!

ამ უკანასკნელ სიტყვაზე დაეცა და, როგორც ყველა ნიშნით ეტყობოდა, გულშეღონებულ იყო.

ამბები იმ საგნებზე, რომლებიც ამ ფათერაკსა და ამ ღირს-
სახსოვარ ისტორიას შეეხება

სიმართლითა და ქეშმარიტებით რომ ვთქვათ, ამ ჩვენი ისტორიის მსგავსი ამბების მოყვარულნი მისი პირველი ავტორის, სიღ ჰამეტ ბენენჰელის დიდად მადლიერნი უნდა იყვნენ იმ გულმოდგინებისა და ცნობისმოყვარეობისათვის, როგორითაც არ იზარებს იგი ყველა წვრილმანიც კი ჩაიწეროს და ზუსტად გააშუქოს ყველაფერი, თვით უმნიშვნელო ფაქტების გამოუტოვებლად. იგი გვიჩატავს და ცხადჰყოფს აზრებსა და ზრახვებს, მღუმარე კითხვებზე გვიპასუხებს, საეჭვოს ნათელს ჰფენს, იღუმალ შესიტყვების პასუხს ასწრებს და, დასასრულ, გამოიცნობს და ყოველმხრივ აკმაყოფილებს უაღრესად ახირებული ცნობისმოყვარის მეტად უხიაკ სურვილებსაც კი. ჰოი, უჩინებულესო ავტორო! ჰოი, ბედნიერო ღონ კიხოტო! ჰოი, სახელგანთქმულო დუღსინეა! ჰოი, მახვილგონიერო და ხუმარა სანჩო პანსა, ყველანი ერთად და თითოეული ცალ-ცალკე უკუნითი უკუნისამდე იცოცხლებს მთვარის ქვეშეთი ქვეყნის ყველა მკვიდრთა გასართობად და სასიამოვნოდ!

შემდეგ ჩვენი ისტორია მოგვითხრობს: დოლორიდა გულშე-
ღონებული რომ დაინახა, სანჩომ თქვა:

— პატიოსანი კაცის ღირსებასა და პანსას ყველა წინაპართა სახსენებელს ვფიცავ. ჩემს სიცოცხლეში არაოდეს არ მინახავს, არც გამიგონია და ჩემს ბატონსაც არათუ აროდეს არ უთქვამს, ფიქრადაც არ მოსვლია ამისი მსგავსი ფათერაკი. მე არ მსურს ვიგინებოდე, მაგრამ ათასმა ეშმაკმაც შეგაჩვენოს შენ, ახმახო ჯალო-
ქარო მალამბრუნო, განა სხვა სასჯელს ვერ მოიგონებდი ამ ცოდვილისათვის იმის მაგიერ, რომ ამათთვის წვერები არ გამოგესხა? განა უკეთესი არ იქნებოდა ამათთვის წვერებით დაჯილდოების მაგიერ შუა ადგილიდან დაწყებული ნახევარი ცხვირი მოგეჭრა, თუნდაც მერე ცხვირში დუღდუნითაც ელაპარაკათ? დაგენაძღვევებით, რომ ამ საბრალო ქალებს წვერის მოსაპარსი თანხაც არ გააჩნიათ.

— დიახ, სენიორ, მართალს ბრძანებთ, — უპასუხა თორმეტი-
დან ერთ-ერთმა დუენიამ, — დალაქის მისაცემი ფასიც არ გაგვაჩ-
ნია, ამიტომაც, როგორც იაფი საშუალება, ფისის მალამოს ხმა-
რება დავიწყეთ. იმ მალამოს დავიკრავთ წვერზე, მერე ერთბაშად ავიგლეჯთ და ლოყები და ნიკაპი ქვის როდინის ფსკერივით სუფ-

თა და ღლუ გაგვიხდება ხოლმე. თუმცა კანდაიში ბევრი ისეთი დედაკაცია, აქა-იქ სახლებში რომ დადიან და ქალებს პირისახეს უსწორებენ, წარბებს გამოუქნიან და მათ სხვადასხვა წამლებს უმზადებენ, მაგრამ ჩვენ, ჩვენი სენიორას ღუენიები, მათ სამსახურს მუდამ უარყოფდით, რადგან მათი ხელობა ცოტა არ იყოს მაკანკლობას ედარება. თუ ბატონი ღონ კიხოტი არ გვიშველის, მაშინ საფლავშიაც წვერიანებს მოგვიხდება ჩაწოლა.

— უმაღ ჩემს წვერს დავიგლეჯ მავრების მიწაზე! * — შესძახა ღონ კიხოტმა, — თუ მაგ წვერებიდან ვერ დავიხსენით.

ამ ღროს გრაფის ცოლი ტრიფალდი გონზე მოვიდა და თქვა:

— გულშეღონებული ვიყავ, მაგრამ მაგ დაპირების ტკბილი ხმა, ღვაწლმოსილო რაინდო, ჩემს სმენას ეკვეთა და გონზე მომიყვანა. ხელახლად გემუღარებით, დიდებულო და დაუცხრომელო მოგზაურო ვაუკაცო, შენი პატიოსანი დაპირება იყოსმცა საქმედ გადაქცეული.

— ჩემზე ვერ იტყვიან, დაპირება არ აასრულაო, — უპასუხა ღონ კიხოტმა. — შითხარით, სენიორა, რა უნდა ვქნა? ჩემი მეღვაჩი სული სრულებით მზადაა სამსახური გავიწიოთ.

— საქმე ის არის, რომ აქედან კანდაის სამეფომღის, — მიუგო ღოლორიდამ, — ხმელეთის გზით ხუთი ათასი მილი იქნება, ორიოდ მილით ან მეტი ან ნაკლები, და თუ სწორი გზით ჰაერით გავფრინდებით, სულ სამი ათას ორას ოცდაშვიდი მილია. ამასთან ისიც უნდა ვთქვა, რომ მალამბრუნომ შითხრა, ვითომც, როღესაც მე ჩემს განმათავისუფლებელ რაინდს შევხვდები, ის იმ რაინდს ცხენს გამოუგზავნის ბევრად უკეთესს და უხინჯოს, ვიდრე დაქირავებული ჯაგლაგები არიან, და სწორედ იმ ხის ცხენს, რომლითაც ღვაწლმოსილმა პეერ პროვანსელმა მშვენიერი მალეღონა მოიტაცა. ის ცხენი კრკალით მოძრაობს, შუბლში რომ აქვს ჩასმული და აღვირის მაგიერობას უწევს; ჰაერში ისეთი სისწრაფით მოძრაობს. თითქოს ეშმაკები მიაქანებენო. თუ ერთ ძველ გაღმოცემას დავუჯერებთ, ბრძენი მერლინისაგან არის გაკეთებული. მერლინმა ის ცხენი თავის მეგობარს პიერს ათხოვა და მან იმ ცხენით მრავალი დიდი მოგზაურობა მოახდინა და, როგორც წეღან მოგახსენეთ, მშვენიერი მალეღონა უკან შემოისევა და დეღამიწიდან ჰაერში მიმავლის მაკქერალნი სულელებივით ხახადაბჩენილნი იყვენენ, ერთ ალაგს გაჩერებულნი. მერლინი იმ ცხენს მხოლოდ მას ათხოვებდა, ვინც უყვარდა, და პიერის შემდეგ აქამდე არ ვიცით, რომ იმ ცხენზე ვინმე მჯდარიყოს. მალამბრუნომ თავისი ჯადოქრობით იშოვა ის ცხენი და შით აქა-იქ დაღის. ღღეს რომ აქ არის, ხვალ

საფრანგეთშია, ზეგ კიდეც—პოტოსში * იმყოფება. ის ცხენი მეტად კარგი იმით არის, რომ არცა ჰამს, არც სძინავს, არც დაჰედვას საჭიროებს და უფრთებოდ ისეთი დამშვიდებული, წყნარი და თანაბარი იორლით მიდის, რომ ზედ მჭდომს შეუძლია ხელში წყლით სავსე თასი დაიჭიროს, ერთი წვეთიც არ დაიღვრება. ამიტომაც იყო, რომ მშვენიერი მალელონა დიდი სიამოვნებით დადიოდა იმ ცხენით.

ამაზე სანჩომ თქვა:

— რაიცა შეეხება დამშვიდებულ ტარებას, ჩემს ლურჯაზე უკეთესი არ იქნება და, თუმცა ჰაერში სიარული არ იცის და მიწაზე დადის, მაინც მთელი ქვეყნის იორლებზე არ გავცვლი.

ყველამ გაიცინა, ხოლო დოლორიდამ განაგრძო:

— და თუ მალამბრუნოს სურს ჩვენს ტანჯვას დასასრული მისცეს, ბინდი რომ დადგება, ნახეარ საათს უკან იმ ცხენს გამოგზავნის; იმ ცხენის მოსვლა, ასე მითხრა მალამბრუნომ, მისი მაჩვენებელი იქნება, რომ მე, რომელსაც ვეძებ, ის რაინდი ვიპოვე.

— რამდენი კაცი დაეტევა იმ ცხენზე? — ჰკითხა სანჩომ.

— ორი, — მიუგო დოლორიდამ, — ერთი უნაგირზე და მეორე უკან გავაზე და ის ორი უნდა იყვნენ უთუოდ რაინდი და საჭურველმტვირთველი ან მოტაცებული ქალი.

— ახლა, ნეტავი მაცოდინა, სენიორა დოლორიდა. — უთხრა სანჩომ, — იმ ცხენს რა ჰქვია?

— იმას, — უპასუხა დოლორიდამ, — ის არა ჰქვია, რაც ბელგროფონტის ცხენს, პეგასი რომ ერქვა, არც ისე — ალექსანდრე მაკედონელის ცხენს ბუცეფალი რომ ერქვა, იმას არც ბრილიანდორი ჰქვია, შმაგი როლანდის ცხენის სახელი რომ იყო, არც ბაიარდი, რეინალდო მონტალბანელს რომ ჰყავდა, არც ფრონტინო, რუჟერის ცხენს რომ ერქვა, არც ბოტესი და პერიტოა, როგორც გადმოცემით ეძახდნენ მზის ცხენებს, არც ორელია, რომელზედაც გუთების უკანასკნელი მეფე, უბედური როდრიგო იჭდა იმ ბრძოლის დროს, სადაც სიცოცხლეც დაჰკარგა და სამეფოც.

— დაგენაძლევებით! — დაიძახა სანჩომ, — რომ, თუ არც ერთი იმ შესანიშნავი და სახელოვანი ცხენების სახელი არა რქმევია, ალბათ არც იმ სახელით იქნება მონათლული, რაც ჩემი ბატონის ცხენს ჰქვია — როსინანტი, რა სახელიც ჩვენი ცხენისათვის ისეა ზედგამოჭრილი, რომ არც ერთ თქვენგან ჩამოთვლილ ბედაურს არ ექნება.

— მართალია, — მიუგო წვეროსანმა გრაფის ცოლმა, — მაგრამ მალამბრუნოს ცხენის სახელიც მეტად ზედგამოჭრილია იმისათვის:

იმას ჰქვია კლავილენიო * ფეხმარდი, რაც მეტისმეტად შეჰფერის იმათაც, რომ ხისგან არის გაკეთებული და იმიტომაც, რომ შუბლზე კრკალი აქვს და მისი ქენების სისწრაფეც ისეთია, რომ თავისი სახელით შეუძლია როსინანტს მეტოქეობა გაუწიოს.

—ჰო, სახელს არა უქირს რა, — უთხრა სანჩომ, — მაგრამ რა აღვირით ანუ ლაგამით ატარებენ?

— ეგ მე უკვე ვითხარით, — მიუგო ტრიფალდომ, — კრკალის შემწეობით ატარებენ-მეთქი. კრკალის აქეთ-იქით მიტრიალებით ზემჯდომს შეუძლია, საითაც უნდა, იქით მიმართოს, ან მალღამალღა ჰაერში, ანუ ძირს დედამიწაზე, ისე, რომ მიწას ეკარებოდეს, თითქოს აგვევიწებოს, ან გზის შუა ალაგს, რომელზედაც სიარული ყველაზე გონივრულია და უკეთესიც არის.

— ნეტავ ეგ ცხენი მაჩვენა, — თქვა სანჩომ. — მაგრამ ნურავინ იფიქრებს, რომ იმის უნაგირზე ან გავაზე ოდესმე შევკდე; ამისი ფიქრი ის იქნება, ვინმემ თქვას, ტირიფი მსხალს ისხამსო. რა კარგი იქნებოდა და, ჩემს ლურჯაზე და აბრეშუმშივით რბილ კურტანზე თავს ძლივს ვიმაგრებ, — მითხრან ხის გავაზე შეჩეკიო უსაფენოდ და უბალიშოდ? არა! ვფიცავ, რომ სულაც არა მწადია ტანი დავიფეყო, აქაოდა, ვილაცას წვერი მოეპარსოსო. დაე, ყველამ ისე ზოიპარსოს, როგორც ეხერხება. მე კი ასეთ დიდ მანძილზე ჩემი ბატონის გაყოლას სულაც არა ვფიქრობ, მით უფრო, რომ არა მგონია, საჭირო ვიყო. ამ მანდილოსნების წვერების ჩამოცლისათვის, როგორც ქალბატონი დულისინეას ჯადოს გაუქმებისათვის, არა ვარ საჭირო.

— არა, ჩემო მეგობარო, საჭირო ხარ, — მიუგო დოლორიდად, — უთქვენოდ ვერაფერს გავარიგებთ და არაფერიც არ გამოვა.

— ესეც ახალი მოპრიანება! — დაიძახა სანჩომ, — მიხსენით და დამიფარეთ, კეთილო ხალხნო, და რა საქმე აქვს საჭურველმტვირთველებს ბატონების ფათერაკებთან? რა კარგია — ბატონებმა ყველა ფათერაკზე სახელი და დიდება მოიხვეწონ და ჩვენ კი მარტო შრომა გვერგოს! ჩემს სხეულს ვფიცავ, ისტორიკოსები რომ მაინც იტყოდნენ, „ამა და ამ რაინდმა ესა და ეს ფათერაკი ბედნიერად დააბოლოვა ამა და ამ საჭურველმტვირთველის დახმარებით და მის დაუხმარებლად იმ ფათერაკს კეთილად ვერ დააბოლოვებდაო“, — კიდევ ჰო, მაგრამ ისინი სულ უბრალოდ წერენ: „დონ პარალიპომენონმა, სამ ვარსკვლავთა რაინდმა, ექვსი ურჩხულის ფათერაკი დასჯაბნაო“. მისი საჭურველმტვირთველის სახელსაც კი არ იხსენიებენ, თითქოს იმ ფათერაკში ისიც არ დასწრებოდეს და ქვეყანაზე სულაც არ ყოფილიყოს! ხელახლად მოგახსენებთ, სენიორე-

ბო, რომ ბატონ ღონ კიხოტს შეუძლია მარტო წაბრძანდეს და ღმერთმაც ხელი მოუმართოს; მე კი აქ ჩემს სენიორასთან, პერცოგის მეუღლესთან დავრჩები. შესაძლებელია, დაბრუნებისას სენიორა დულსინეას საქმე სამ მეოთხედზე მაინც წინ წაწეული დახვდეს, რადგან, ვფიქრობ, თავისუფალ დროს ჩემს ტანს იმდენი მათრახები მივარტყა, რომ ზედ ერთი ღერი თმაც ველარ გამეზარდოს.

— მაინც კი, კეთილო სანჩო, — უთხრა პერცოგის ცოლმა, — შენი ბატონის გაყოლა მოგიხდება, თუკი ეს საჭირო გახდება, რადგან ამას ღირსეული პირები მოითხოვენ. არ შეიძლება ეს სენიორები თქვენი ცუდუბრალე შიშის გამო ტანბანჯგვლით შემოსილნი დარჩნენ. ეს თქვენთვის საძრახისი იქნება.

— ახლა ხელმეორედ უნდა დავიყვირო, კეთილო ხალხნო, მიშველეთ-მეთქი, — შეესიტყვა სანჩო. — შებრალება რომ ვინმე დაპატიმრებულ ქალებს სჭირდებოდეს ანუ ობოლთა თავშესაფარის პატარა გოგონებს, — შეიძლებოდა ადამიანს მათთვის რაიმე შრომა გაეწია, მაგრამ ამ ღუენიების წვერის მოსაგლეჯად იმდენი შრომის ატანა როგორ შეიძლება. შემაჩვენოს ეშმაკმა და ღმერთმა, ის მიჩვენია, ყველა მათ, დიდიდან პატარამდის, პირველი პრანჭიიდან უკანასკნელ მანჭიამდე წვერიანებს ვხედავდე.

— მეგობარო, სანჩო! ვერაფერი სინაზით ეკიდებით ღუენიებს, — უთხრა პერცოგის ცოლმა, — და მათ შესახებ აზრით თქვენს ტოლედოელ მეაფთიაქეს ძალიან ჰგავხართ. მაგრამ, მართალი რომ ვთქვათ, ძლიერ ცდებით. მე სახლში ისეთი ღუენიები მყავს, რომ ღუენიების მაგალითად შეუძლიათ ყოფნა და აი აქ დამსწრე როდრიგესი მათზე სხვას ვერაფერს მათქმევინებს.

— თქვენმა უგანათლებულებობამ დაე სულ სხვა თქვას, — მიუგო ღონა როდრიგესმა, — რადგან ღმერთმა უწყის, მართლა კარგები არიან თუ ცუდები, წვერიანები არიან თუ უწვერონი თქვენი ღუენიები. ჩვენც დედებმა გვზობეს, როგორც სხვა ქალები არიან ნაშობნი. და რაკი ღმერთმა ქვეყნად გაგვაჩინა, მან იცის, თუ რისთვისაც, და ჩვენც მის მოწყალებაზე უფრო ვემყარებით, ვიდრე ვისიმე ქებასა და წვერზე.

— ახლა კმარა, სენიორა როდრიგეს, — უთხრა ღონ კიხოტმა, — იმედი მაქვს, სენიორა ტრიფალდი და მისნო მხლებელნო, რომ ზენა გულშემატკივარი თვალთ გადმოგვხედავს და სანჩოც აღასრულებს, რასაც ვუბრძანებ. ოღონდ კლავილენიო აქ მოვიდეს და მალამბრუნო ჩემს წინაშე გამოცხადდეს, რადგან ვიცი, რომ ისეთი სამართებელი არ არსებობს, რომელიც ისე ადვილად მო-

პარსავდა წვერს თქვენს მოწყალებას, როგორც ჩემი მახვილი მა-
ლამბრუნოს მხრებიდან თავს მოსხეპს, ვინაიდან ღმერთი ბოროტე-
ბას ითმენს, მაგრამ სამუდამოდ კი არა.

— ვიშ! — შეპყვირა დოლორიდამ, — ეგრემც ცის ყველა არეს
ვარსკვლავებმა კეთილმადრეკილი თვალით უმზირონ თქვენს ღი-
დებას, ღვაწლმოსილო რაინდო, და თქვენს სულს მოჰფინონ კე-
თილსეგობა და ახოვნება, რათა ფარად და საყრდნობლად ექმნეთ
ცილწამებულს და მოძულებულ ღუენიების ტომს, მეაფთიაქეთაგან
შეურაცხყოფილს, საქურველმტვირთველთაგან შეგინებულს და პა-
უებისაგან მასხარად აგდებულს! მწუხარებამ განმეხოს ის საცოდა-
ვი ქმნილება, რომელიც ახალგაზრდობაში ღუენიად სამსახურს არ-
ჩევს მონოზნად შედგომას. ჩვენ, ღუენიები, უბედურები ვართ, რად-
გან, თუნდა ტროადელი ჰექტორის შთამომავალნიც ვიყოთ, ჩვენს
სენიორანი კვლავ არ დაიშლიან, პირში გვახალონ ხოლმე: „აქეთ
მოიხედეთ, ჩემო კარგო!“ თითქოს ჰგონიათ ამით ღედოფლები გაზ-
დებიან. ჰოი, გოლიათო მალამბრუნო! თუმცა ჯადოქარიცა ხარ,
მაინც შენს დაპირებაზე მტკიცედ დგახარ, — მაშ, ჩქარა გამოგვიგ-
ზავნე შეუდარებელი კლავილენიო, რომ ჩვენს ტანჯვას ბოლო მო-
ელოს, რადგან მალე სიცხე დადგება და წვერიანები დავრჩებით.
მაშინ ხომ კიდევ დავიღუპებით!

ტრიფალდომ ისეთი გრძნობით წარმოთქვა ეს სიტყვები, რომ
ყველა იქ მყოფის თვალს ცრემლი მოჰგვარა, თვითონ სანჩოსაც
მოებლისა თვალეები და გუნებაში ფიცი დადო — თავის ბატონს
გაპყლოდა, თუნდაც ქვეყნის კიდემდისაც წასულიყო, თუკი ამით
ამ საპატიო მანდილოსნებს ნიკაპებიდან ბანჯგვლი მოშორდე-
ბოდათ.

თ ა ვ ი XLI

კლავილენიოს მოვლინება და ამ გაქვიანურებული ფათერაკის დასასრული

ამასობაში დედამიწას ღამის სიბნელე ჩამოაწვა და ის უამბო
დადგა, როდესაც შესანიშნავი ცხენი კლავილენიო უნდა მოვლენი-
ლიყო. რაკი იგვიანებდა, დონ კიხოტი მოუსვენრობდა, რადგან საგო-
ნებელში ჩავარდა, ალბათ, მალამბრუნო იმიტომ არა გზავნიდა ცხენს,
რომ ეს ღვაწლი სხვა რაინდისათვის იყო დანიშნული, ანუ იქნებ

მასთან შებრძოლებას ვერ ბედავდა. მაგრამ უცებ ბაღში ფათალოთი შემოსილი ოთხი ველური კაცი შემოვიდა და მხრებით დიდი ხის ცხენი მოჰქონდათ. ეს ცხენი დონ კიხოტს გვერდზე დაუდგეს და ერთმა იმ ველურთაგანმა თქვა:

— ამ მანქანაზე ის რაინდი შეჯდეს, ვისაც მამაცობა შესწევს.

— მაშ მათზე შემჯდომი მე არა ვყოფილვარ, — თქვა სანჩომ, — რადგან რაინდი არა ვარ და მამაცობაც სულ არ შემწევს.

მაგრამ ველურმა განაგრძო:

— და თუ მას საჭურველმტვირთველი ჰყავს, ამ ცხენზე რაინდს უკან შემოუჯდეს. რაინდს შეუძლია სრულებით დაენდოს მამაც მალამბრუნოს და მისი ხმლის გარდა სხვა არავითარი ვერაგობისა არ ეშინოდეს. მხოლოდ ხელი შეახოს კლავილენიოს კისერზე ჩასმულ კრკალს და ცხენიც თავის მხედარს იქით გააქანებს, სადაც მას მალამბრუნო მიეღოს. და რომ სიმაღლემ და გზის სიმშენიერემ თავბრუ არ დაახვიოს, თვალეზახვეულნი უნდა ისხდნენ, ვიდრე ცხენი არ დაიჭიხვინებს. ეს ნიშანი იქნება, რომ სიარულს მორჩნენ და დანიშნულ ალაგს მივიდნენ.

ესა თქვა, ცხენი დატოვეს და ოთხნივე, საიდანაც მოვიდნენ, მწყობრი ნაბიჯით იქითვე წავიდნენ. დოლორიდამ თვალკრემლიანმა უთხრა დონ კიხოტს:

— ღვაწლმოსილო რაინდო! მალამბრუნომ აღთქმა შეასრულა. ცხენი მოვიდა, ჩვენი წვერები იზრდება და თითოეული მათი თმა გემუდარება მათ მოსპობას და მოკრეკას, რადგან ისლა არის საჭირო, ამ ცხენზე შეჯდე შენი საჭურველმტვირთველითურთ და ბედნიერი დასასრული დაუდო ამ შენს უმაგალითო მგზავრობას.

— სენიორა გრაფის მეუღლე ტრიფალდი, — უთხრა დონ კიხოტმა, — ისე ძალიან მსურს თქვენი და ყველა ამ მანდილოსნის სუფთა სახით ნახვა და ისე მეშურება ეს, რომ უნაგირის ბალიშსა და ღეზების გაკეთებაზე აღარა ვზრუნავ, თქვენი შველა ისე ძლიერ მეჩქარება.

— მე კი არც მეჩქარება და არც რაიმე ხალისით ვიზამ მაგას, — განაცხადა სანჩომ. — და თუ ამითი გაპარსვა ამ რაღაც ხის ცხენზე შეუჯდომლად არ შეიძლება, ჩემს ბატონს ნება აქვს სხვა საჭურველმტვირთველი მოძებნოს და ამ ცხენის გავაზე ის შესვას, ანუ ამ მანდილოსნებმა თავიანთ გასაპარსად სხვა საშუალება მოიხიზნონ. რადგან ჯაღოქარი ხომ არა ვარ, ჰაერში მოგზაურობაში რამე სიამოვნებას ვხედავდე. ან კი რას იტყვიან ჩემი კუნძულის მცხოვრებნი, როცა გაიგებენ, მათი გუბერნატორი ჰაერში დაფრია-

ლებდაო, ამას გარდა კანდაიმდე სამი ათასი და რამდენიღაც მილია: ჩვენი ცხენი რომ დაიღალოს, ანუ ის გოლიათი გაწყრეს დაბრუნებაზე, — ექვსი წელიწადი ფეხით სიარული მოგვიხდება და აღარც კუნძული იქნება მაშინ ქვეყანაზე და აღარც კუნძულის მცხოვრებნი, რომ მიცნონ. „შიში — დაგვიანებაშიაო“, ამბობენ და „როდესაც დეკეულს გაძლევენ, თოკით გაიქეციო“. ამიტომ ამ მანდილოსანის წვერებმა მომატევონ. „წმიდა პეტრე რომშიაც კარგად არის“. ამით იმას ვამბობ, რომ მე აქაც კარგადა ვარ, ამ სახლში, სადაც ასე კარგად მგაღერსებიან და მისი პატრონისგანაც ისეთ დიდ წყალობას მოველოდები, როგორც გუბერნატორობაა.

— ჩემო მეგობარო, სანჩო, — უთხრა ჰერცოგმა, — ჩემი დაპირებული კუნძული არსად წავივია და არც სადმე გაიქცევა. ისეთი ღრმა ფესვები აქვს და ისე გამაგრებული აქვს მიწაში, რომ ვერაფერი ძალა ვერ მოგლეჯს და ვერც ადგილიდან დასძრავს. ამასთანაც თქვენც კარგად იცით და მეც, რომ ისეთი დიდი თანამდებობა არ არსებობს, რომ მის მისაღებად რაიმე ქრთამი არ გაიღოს მსურველმა და მეც — იმ გუბერნატორობაში, რისაც მიღება მინდა — ის არის, რომ — თქვენს ბატონს, დონ კიხოტს გაჰყვეთ ამ შესანიშნავი ფათერაჟის კეთილად დასაბოლოოვებლად. კლავილენითო სწრაფად დაბრუნდებით, თუ მუხთალი ბედის გამო სოფლიდან სოფელში, სახლიდან სახლში, ფუნდუკიდან ფუნდუკში შესვლით გვიან მოგიხდებათ დაბრუნება მოგზაური მლოცველის მსგავსად, თქვენი კუნძული სადაც დასტოვეთ, იქვე დაგზვდებათ და კუნძულს მცხოვრებნიც უწინდელებზე მზად იქნებიან გუბერნატორად მიგიღონ. ხოლო მე თქვენდამი იმავე კეთილგანწყობით დავრჩები, როგორითაც აქამდის ვიყავი. თუ ამ ჩემი ნათქვამის ქეშმარიტებაში ეჭვს შეიტანთ, ეს ის იქნება, სენიორ სანჩო, რომ თქვენდა სამსახურის გაწევის ჩემს სურვილს ცხადი შეურაცხყოფა მიაყენოთ.

— კმარა, სენიორ! — დაიძახა სანჩომ, — მე ერთი საბრალო საქურველმტვირთველი ვარ და მაგდენ მართებულ მოპყრობას ზურგით ვერ ვზიდავ. ჩემი ბატონი შებრძანდეს ცხენზე, მეც თვალები ამიხვიონ და ღმერთს მიმაბარონ. მხოლოდ ნება მიბოძეთ კეთილხოთ: ჰაერში ფრენის დროს მალლიდან შემემძლება თქვენს ღმერთს ვევედრო, ანუ ანგელოზები მოვიხმო, რომ დამიცვან?

ამაზე ტრიფალდიმ უპასუხა:

— თქვენ, სანჩო, თამამად შეგიძლიათ, თქვენი თავი ღმერთს ან, ვისაც გინდათ, იმას მიანდოთ, რადგან მალამბრუნო, თუმცა ჯა-

დოქარიც არის. მაინც ქრისტიანია და თავის ჯაღოებს წინდახედულად ხმარობს, რათა უსიამოვნებას არ შეეყაროს.

— მაშ, — თქვა სანჩომ, — ღმერთი იყოს ჩემი მფარველი და გაეტის უწმიდესი სამება იყოს შემწე ჩემი.

— მაუდის სათელავ წისქვილებთან ფათერაკის შემდეგ არ მახსოვს, რომ სანჩო ასე სადმე შიშს აეტანოს, — თქვა დონ კიხოტმა, — და რომ ისეთი ცრუმორწმუნე ვიყო, როგორც სხვები არიან, შესაძლოა, გული ცოტაოდნად მაინც ამღელვებოდა. მაგრამ სანჩო, აქ მოდი, ამ სენიორების ნებადართვით მინდა მარტოს ორიოდ სიტყვა გითხრა.

დონ კიხოტმა სანჩო ერთ პატარა ხეების ჯგუფს ქვეშ შეიყვანა, ორივე ხელი დაუჭირა და უთხრა:

— ჩემო ძმაო სანჩო, ხომ ხედავ, რა შორი გზა გვიღევს წინ? ღმერთმა უწყის, როდის დავბრუნდებით იქიდან, ან როგორ მოვეწყობა ჩვენი საქმე, რომ მოხერხებული დრო ჩვენს ნებაზე მოვიხმაროთ. ამიტომ მინდოდა ახლა ოთახში შესულიყავ საგზაოდ რამე აუცილებელი საქმისათვის და იქ ერთი თვალის დახამხამებაზე დანიშნული სამი ათას სამასიდან ხუთასი მათრახი მაინც მიგვერტყა შენთვის. ამგვარად საქმეს დასაწყისი მიეცემოდა და, ხომ იცი ყველა დაწყებული საქმე მის ნახვერობამდის გათავებულად უნდა ჩაითვალოს.

— ღმერთსა ვფიცავ, თქვენო მოწყალეზე, — უთხრა სანჩომ, — უთუოდ ჭკუიდან შეიშალებ. ეს მაგონებს ანდაზას: „უკვე ვშობიარობ, შენ კი მეკითხები — ქალწული თუ ხარო“. ახლა, როდესაც ცარიელ ხმელ ფიცარზე მომიხდება ჯდომა, თქვენს მოწყალეობას სურს საჯდომი ისე დავიყუეთ, რომ ჯდომაც აღარ შემეძლოს? ღმერთმანი, თქვენის მხრივ ეგ კარგი არ არის. წავიდეთ, ამ მანდილოსნების წვერის მოპარსვას დავეშუროთ და, როდესაც დავბრუნდებით, მაშინ ისეთი კაცის სიტყვას გაძღვეთ, როგორც თვითონ მე ვარ, ჩემს გალახტვას დავეშურები და სრულებით დაგაყმაყოფილებთ. თუ ეს ასე არ იყოს, სანჩოც აღარ მერქვას. ახლა ამის ზეტს აღარას ვიტყვი.

— ეგ დაპირება საკმაოა ჩემთვის, — უთხრა დონ კიხოტმა. — დარწმუნებული ვარ, მაგას აასრულებ, რადგან, თუმცა უბირიცა ხარ, მაინც მართალი კაცი ხარ.

— მე მწვანე * არა ვარ, შავგვრემანი ვარ, — უთხრა სანჩომ, — მაგრამ ჭრელიც რომ ვიყო, ჩემს სიტყვას მაინც არ გადავიდოდი. ამ ლაპარაკს შემდეგ რაინდი და საჭურველმტვირთველი კლა-

ვილენიოსთან დაბრუნდნენ და, დონ კიხოტი რომ ზედ შესაჯღო-
მად ემზადებოდა, სანჩოს მიუბრუნდა და უთხრა:

— სანჩო, თვალები აიხვიე და დაჯექი, რადგან მწამს—ვინც
ისეთი შორი ქვეყნიდან მიგვიხმო, ჩვენს მოტყუებას არ ინდომებს.
რადგან — ჯერ ერთი, ეს სირცხვილი იქნება მისთვის და, მეორეც,
ამით დიდ პატივსა და სახელს ვერ მოიხვეჭს. თუნდაც უკუღმ:
მოხდეს ის, რასაც ვფიქრობ, მაინც ასეთი ღვაწლით მოხვე-
ჭილ დიდებას ვერავითარი ბოროტება ვერ ჩრდილავს ამ ქვეყა-
ნაზე.

— წავიდეთ, ბატონო, — უთხრა სანჩომ, — თორემ ამ მანდი-
ლოსნების ცრემლი და წვერები გულში ჩამეკრნენ. მანამ იმათ ნი-
კაპებს გასუფთავებულს არ დავინახავ, იმ დრომდე ყელში ლუკმა
არ ჩამივია. აბრძანდით, თქვენო მოწყალება, და თვალებიც პირველ-
მა აიხვიეთ; რადგან მე გავაზე უნდა ვიქდე, ცხადია, უნაგირზე
ვინც ჭდება, პირველი ის ადის.

— შენ მართალი ხარ, — მიუგო დონ კიხოტმა.

ჯიბიდან ხელსახოცი ამოიღო და დოლორიდას სთხოვა თვალე-
ბი აეხვია. იმან თვალები აუხვია, რაინდმა მაშინვე მოიხსნა და
თქვა:

— ვერგილიუსის ნაწერებში ტროადელი პალადიუმის ისტო-
რია წამაკითხეს. თუ მეხსიერება არა მალატობს, იგი ხის ცხენი
იყო, ბერძნებისაგან ქალღმერთი პალადისათვის მსხვერპლად მიტა-
ნილი, და იმაში შეიარაღებული რაინდები იყვნენ დამალულნი. და
ბოლოს ტროადაც მათი საშუალებით დაემხო. ამიტომ მეტი არ
იქნება ვნახოთ, ამ კლავილენიოს მუცელში ხომ არა არის რა.

— ეგ სულაც საჭირო არ არის, — უთხრა დოლორიდამ, —
რადგან თავდები მე ვარ. კარგად ვიცი, რომ მალამბრუნოს გულ-
ში ვერაგობისა და ღალატის ნატამალიც არ მოიპოვება. უშიშრად
შებრძანდით, თქვენო მოწყალება, სენიორ დონ კიხოტო, და თუ
კუდი რამ შეგემთხვეთ, დაე, სრული პასუხისმგებლობა ჩემს თავს
დაატყდეს.

დონ კიხოტმა იფიქრა, ჩემს უშიშროებაზე თუ კიდევ ვთქვი
რამე, ეს ჩემი მამაკობისათვის საზიანო იქნებაო, ამიტომ აღარა-
ფერი თქვა, კლავილენიოზე შექდა და კრკალს ხელი მოსჭიდა. რად-
გან ფეხები უზანგებში არა ჰქონდა და მთელ სიგრძეზე ჩაეკიდა,
ამიტომ იგი ერთ იმ ფიგურას ჰგავდა, რომელიმე ფლანდრულ ხალე-
ზე რომ არის დახატული ან ამოქარგული და რომის ისტორიიდან
აღებულ სანახაობას წარმოადგენს.

სანჩო ზარმაცად და ზღაზვნით ავიდა ცხენზე და რაც შეეძ-

ლო, ცდილობდა — მოხერხებით დამჯდარიყო გავაზე. მაინც იგი საქმაოდ ხმელად და უსიამოვნოდ ეჩვენა. ამიტომ ჰერცოგსა სთხოვა, თუ შეიძლება, რამე ბალიში ან ნაალის ნაჭერი მიეცათ მისთვის, თუნდა ჰერცოგის ცოლის ტახტიდან ან რომელიმე მსახურის ლოგინიდან, რადგან ცხენის გავა უფრო მარმარილოსას ჰგავდა, ვიდრე ხისას.

ამაზე ტრიფალდიმ უთხრა, რომ კლავილენიო ვერავითარ მოკაზმულობას ვერ შენეობს თავის ზურგზე, ამიტომ ბალიშის მიცემა არ შეიძლებაო. უკიდურეს შემთხვევაში სანჩოს შეუძლია ქალურად დაჯდეს, მაშინ დასაჯდომი აგრერიგად მაგარი არ მოეჩვენებო. სანჩოც ასე მოიქცა, ყველას გამოეთხოვა და თვალები აახვევინა. მაგრამ ისევ მოიხსნა, ბალში მყოფთ ცრემლმორეული თვალით შეხედა და მუდარებით სთხოვა ამ განსაცდელის წამს თქვენს ლოცვა-კურთხევას ნუ მომაკლებთო და რამდენიმეჯერ „Pater noster-ი და Ave Maria“ * წაიკითხეთო: ამის სანაცვლოდ, თუ რაიმე გასაქირში ჩავეცივდებით, ღმერთი ისეთ კაცს მოგივლენთ, ღღემუდამ თქვენთვის ილოცოსო. მაგრამ ამ ღროს საქმეში ღონ კიხოტი ჩაერია და შეუყვირა:

— სახრჩობელაზე ხარ, შე არამზადავ, თუ უქანასკნელი სიცოცხლის საათი დაგიდგა, რომ მაგგვარი თხოვნით და მუდარით მიმართავ? შე უგულო და მხდალო ქმნილებავე, განა იმ ადგილზე არა ზიხარ, სადაც მშვენიერი მალელონა მჯდარა და საიდანაც, თუ ისტორია არა სტრუობს, საფლავეში კი არ ჩასულა, საფრანგეთის სამეფო ტახტზე ასულა, და მეც შენთან ერთად არა ვზივარ? განა არ შემოძლია დავედარო ღვაწლმოსილ პიერს, იმავე ალაგს რომ მჯდარა, რა ალაგზეც ახლა მე ვზივარ? აიხვიე, აიკარ ეგ თვალები, მშიშარა ცხოველო, და შენს სიმხდალზე ჩემს წინ სიტყვაც აღარ დასძრა.

— მაშ თვალები ამიხვიონ, — უპასუხა სანჩომ, — და რაკი არა სურთ ჩემი თავი ღმერთს მივანდო და სხვასაც უშლიან ჩემთვის ლოცვას, განა საკვირველია — მეშინოდეს — აქ სადმე იქნება ეშმაკების ლეგიონია და პირდაპირ პერალვილიოში * გაგვაქანონ-მეთქი?

როგორც იქნა, ორივეს თვალები აუხვიეს და, ღონ კიხოტმა, იგრძნო რა, რომ ყოველივე რიგზე იყო, კრკალს მოსჭიდა ხელი. იმ წყეულმა ღუენიამ და ბალში მყოფთ ხმამალლა შესძახეს:

— გფარავდეს ღმერთი, ღვაწლმოსილო რაინდო!

— აგრეთვე შენც, მამაცო საქურველმტვირთველო!

— აი, აი, ჰაერში მიფრინავთ და ისრის უსწრაფესად მიპობთ მას.

— აი, უკვე აკვირვებთ და აოცებთ ყველას, ვინც ამ დედამიწიდან გიციქვრთ!

— ხელი მაგრად მოსკიდე, ვაჟკაცო სანჩო! ნუ ტოკავ, ფრთხილად იყავ, არ ჩამოვარდე, თორემ შენი ჩამოვარდნა იმ გაბედული ჭაბუკის ჩამოვარდნაზე უსაშინელესი იქნება, რომელსაც უნდოდა თავისი მამის — მზის ეტლი ეტარებინა! *

სანჩოს ყველა ეს ესმოდა, თავის ბატონს უფრო მაგრად ეკვროდა და ხელებმაგრაჩაბლუჯულმა უთხრა:

— თქვენო მოწყალეზავ, ამბობენ, ვითომც ძალიან მაღლა ავიწიენით, მაგრამ ყველა მათი სიტყვა ისე მესმის, თითქოს აქ გვერღზე გვიდგანანო.

— მაგას ყურადღებას ნუ მიაქცევ, სანჩო, — უპასუხა დონ კიხობმა, — ჰაერში მოგზაურობა ყველა ჩვეულებრივი მოგზაურობისაგან მეტად განსხვავებულია, ამიტომაც ათასი მილის სიშორეზედაც, რასაც კი ისურვებ, დაინახავ კიდეც და გაიგონებ კიდეც, თანაც ასე მაგრად ნუ მომაწეები, თორემ ცხენიდან გადმომავდებ. არ ვიცი, ღმერთმანი, რა გაშფოთებს და გაშინებს? ჩემს დღეშიაც არ მივლია ასეთი დამშვიდებული ნაბიჯით მატარებელი ცხენით, როგორც ეს არის. ისე მგონია, თითქოს ადგილიდან არ ვიძვრით. ეგ შიში გაიქარვე, მეგობარო, ყველაფერი ისე მიმდინარეობს, როგორც რიგია, ქარიც უკანიდან გვიბერავს.

— ეგ მართალია, — უთხრა სანჩომ. — აქეთა მხრიდან ისეთი გრილი ქარი მიბერავს, თითქოს ათასი საბერველი აუშუშავებიათო.

სანჩო მართალს ამბობდა. მის მხარეზე მართლაც რამდენიმე დიდი საბერველით უბერავდნენ. ეს ფათურაკი ჰერცოგს, მის ცოლსა და სახლთუხუცესს ისე კარგად მოეწყოთ, რომ არაფერი არა ჰქონდათ დავიწყებული, რათა იგი ყოველმხრივ სრული ყოფილიყო.

დონ კიხობმა იგრძნო ქარის ქროლვა და თქვა:

— სანჩო, ჩვენ, უთუოდ, ახლა ჰაერის მეორე სფეროში ავედით, სადაც სეტყვა და თოვლია, მესამე სფეროში ქუხილი და ელვა ჩნდება და, თუ მაღლა-მაღლა ავედით. ვინ იცის — ჩქარა ცეცხლის სფეროსაც მივადწიოთ. არ ვიცი, ეს კრკალი როგორ მოვატრიალო, რომ იქამდის არ მიგვიყვანოს და არ დავიწვათ.

ამ დროს რაინდისა და საჭურველმტვირთველის სახესთან გრძელ ლერწამზე გაკეთებული ანთებული ნამჯის მაშხალა მიიტანეს, როგორც შორიდან ადვილად ასანთები, ისე ადვილად გასაქრობიც, და სანჩომ რომ სიცხე იგრძნო, თქვა:

— თოკით ჩამომკიდონ, თუ ჩვენ ცეცხლის სფეროში არ ავსულიყოთ, ან მასთან ახლო მაინც არ ვიყოთ, რადგან ნახევარი

წვერი კიდევ შემეტრუსა. ნეტავ თვალები გამახელონა, დავინახო — ახლა სადა ვართ.

— ეგ არა ქნა, სანჩო, — უთხრა დონ კიხოტმა. — გაიხსენე ლიცენციატ ტორალბას ნამდვილი ამბავი, ეშმაკებმა რომ მადრიდიდან ლერწმის ჯოხ-ცხენით ჰაერში სულ ჰენებ-ჰენებით წაიყვანეს. თორმეტი საათის შემდეგ რომში მიფრინდა. ამ ქალაქში, ერთ-ერთ ქუჩას ტორედე ნონა რომ ჰქვია, იმ ქუჩაზე ჩამოეშვა და იქ არეულობა, ბრძოლა, ბურბონის ჰერცოგზე თავდასხმა და მისი მკვლელობა ნახა. ხოლო მეორე დღეს დილით მადრიდს დაბრუნდა და ყველა ნახულის ანგარიში ჩააბარა. სხვათა შორის, ყველას უამბო, როდესაც ჰაერში მიფრინავდა, ეშმაკმა უბრძანა — თვალები აეხსნა. და რომ აიხსნა, მთვარე ისე ახლოს ეჩვენა, ხელის მიწვდენაც შეეძლო, მაგრამ დედამიწაზე ჩამოხედვა კი ვერ გაბედა, ეშინოდა — თავბრუ არ დახვეოდა. ამიტომ, სანჩო, არც უნდა ავიხსნათ თვალები. ვინც ჩვენ გემფარველობს, თვითონ ის იზრუნებს ჩვენთვის, და ვინ იცის — სულ მალლა-მალლა იმიტომ ავდივართ, რომ კანდაიში ერთბაშად ჩავეშვათ, ვით შავარდენი, მაღლიდან რომ უცებ თავის დაელას დააცხრება ხოლმე, და, თუმცა მეჩვენება, რომ ნახევარი საათიც არ არის, რაც ბალი დავტოვეთ, მაინც მგონია, კარგა დიდი მანძილი გავიარეთ.

— მაგისი არა ვიცი რა, — მიუგო სანჩომ. — მარტო იმის თქმა შემიძლია, რომ, თუ სენიორა მალალიანესს ანუ მალელონას ეს ცხენის გავა არ აწუხებდა, ჩანს, მისი სხეული ძალიანაც ნაზი არა ყოფილა.

ჰერცოგი, მისი ცოლი და მთელი მათი ამალა, ვინც კი ბაღში იყო, ორი მამაცის საუბარს ყურადღებით ისმენდნენ, მათი ნათქვამი ერთი სიტყვაც არ გამოჰპარვიათ და ამით დიდადაც სიამოვნებდნენ. ამასთან უკვე სურდათ, ეს ოსტატურად მოფიქრებული უცნაური ფათერაკი მალე დაებოლოვეზინათ, ამიტომ კლავილენიოს კულძკეშ ერთი ბლუჯა ანთებული ნამჭა შეუდეს, და, რადგან ცხენის მუცელი ტყავუნა შუშხუნებით იყო გამოტენილი, ამიტომ საშინელი გრიალით იფეთქა. ჰაერში ავარდა და ბოლით გამურული დონ კიხოტი და სანჩო ძირს ჩამოყარა.

წვერიანი ღუენიები და მასთან ტრიფალდი ბალიდან წინაღვე წავიდნენ, დანარჩენები კი კლავილენიოს აფეთქებისას მიწაზე დაეცნენ და ვითომ გულშელონებულნი ეყარნენ. ცოტაოდნად დაბეგვილი დონ კიხოტი და სანჩო წამოდგნენ, ყველა მხარეზე მიმოიხედეს და მეტად გაოცდნენ და გაკვირდნენ, რომ იმავე ბაღში იმყოფებოდნენ, საიდანაც კანდაის გაემგზავრნენ, მათი ნაცნობი

საზოგადოებაც მიწაზე უძრავად ეყარა. გაკვირვება გაუთრავდა: ა. როდესაც ბაღის ერთ კუთხეში მიწაში ჩარკობილი გრძელი შუბო და ზედ ანრეშუმის ორი მწვანე ზონრით დაკიდებული ეტრატე დანახეს, რომელზედაც ოქროს მსხვილი ასოებით შემდეგი ეწერა:

სახელოვანმა რაინდმა დონ კიხოტ ლამანჩელმა გრაფის მეუღლე ტრიფალდის, სხვა სახელით დუენია დოლორიდალ წოდებულის — და მისთა მზღებელთა ფათერაკი ბოლომდის მიიყვანა და დაამთავრა უკვე იმით, რომ მის შესასრულებლად წავიდა. მალამბრუნო აცხადებს, რომ იგი ამით სრულბათ დაკმაყოფილებულია, რადგან, როგორცა სურდა, ყოველივე ისა მოხდა. დუენიებს ნიკაპები სრულებით გაწმენდილი და გასუფთავებულა აქვთ, შეფე-დედოფალს—დონ კლავიხოს და ანტონოპასისის თავისი წინა-დელი მდგომარეობა დაუბრუნდათ და, როდესაც საკურველმტვირთველო განათარბებას შეასრულებს, თეთრი გვრიტი მისი მდგენელი ქორას ზასრი კლანჭებიდან განთავისუფლდება და გაეშურება თავისე ძვირფას-წოლულუნე მტრედის ჩასაკონებლად, რადგან ყველა ჭადოქართა მთავარ-ჯადოქარმა ბრძენმა მერლინმა ასე დაიდგინა.

დონ კიხოტმა რომ ეტრატზე ეს წარწერა წაიკითხა, ცხადად გაავო, რომ ეს დუესინენას ჯადოს მოხსნას შეეხებოდა. ზენაარსს უჯღრესი ნაღობა შესწირა, რომ დიდებული დეაწლი ასე უვნებ-ლად შეასრულა და მით ახლა ბალიდან გასული — ღირსეული დუე-ნიების ნიკაპებს უწინდელი სილლუვე და სისუფთავე დაუბრუნ-შეძლევ ჰერცოგთან და მის ცოლთან მივიდა, ჯერაც რომ არ იყ-ნენ გონზე მოსულნი, ჰერცოგს ხელი დაუჭირა და უთხრა:

— ყოჩაღად იყავით, კეთილო სენიორ, მეტი სიმანაცვე მომე-ცით, რადგან მთელი ფათერაკი ისე მორჩა, როგორც აგერ იმ ბოლოში დაკიდული წარწერიდან ჩანს, რომ არავის ვნება არ მისცემა.

ჰერცოგი დრმა ძილისაგან გამოღვიძებული აღამიანივით შე-ლინელ გონს მოვიდა; მასუკან მისი ცოლი და დანარჩენნიც გა-მოერკვნენ და ისეთი გაკვირვებული და შეშინებული სახით, რომ შეიძლებოდა კაცს ეფიქრა, თითქოს მთელი ეს შემთხვევა მარჯველ მოფიჭრებულ ხუმრობა კი არ იყო, არამედ — ნამდვილად მომხ-ბი ამბავი. ჰერცოგმა ეტრატზე წარწერა ნახევრად მოსუქულ-თვალთა წაიკითხა, დონ კიხოტთან მივიდა, მთლად გაშლილი ხე-ლებით გადაეხვია და უთხრა: შენებრ სახელოვანი რაინდი ჯერ-არც ერთ საუკუნეში არ ყოფილაო. ამასობაში სანჩო აქა-იქ დო-ლორიდას ეძებდა, რომ ენახა, უწვერო ისეთი ლამაზი იყო, რო-გორც მის ვაჟკაცურ გარეგნობას შეეფერებოდა თუ არა, მაგრამ უთხრეს, დუენიები ტრიფალდისთან ერთად გაქრნენ მთლად გა-პარსულლებით, — სწორედ იმ წამში, როდესაც ცეცხლმოდებულა

კლავილენიო ჰაეროვანი სიმადლიდან დედამიწას დაენარცხა და ნამსხვრევებზე დაიღეწაო. ჰერცოგის ცოლმა ჰკითხა სანჩოს: ხანჯრძლივო მგზავრობის უამს თავს როგორ გრძნობდითო, და იმანაც უბასუხა:

— მე ვგრძნობდი, სენიორა, და ჩემი ბატონიც მეუბნებოდა, რომ ცეცხლის სფეროში ვიმყოფებოდით, და მე მინდოდა ცოტაოდნად თვალი ამეხადნა, მაგრამ ჩემმა ბატონმა ამისი ნება არ მომცა; მაინც, რაკი ცოტა ცნობისმოყვარე ვარ და მინდა ის ვიცოდე, რასაც მიმალავენ და რასაც მიშლიან, — ჩემად, ისე, რომ არავის დაენახა, სახვევი ოდნავ ცხვირთან ავიწიე და ქუქრუტანიდან ჩირს, დედამიწაზე დავიხედე. სწორედ მდოგვის მარცვლის ტოლად მეჩვენა და ზედ მავალი ადამიანები კიდევ კაკლის ოდენად. შეედან შეიძლება დავასკვნათ, თუ რა სიმალეზე უნდა ვყოფილიყავით ასული.

— შოთფიქრეთ, მეგობარო სანჩო, — უთხრა ჰერცოგის ცოლმა, — გტყობა, სულ არ დავინახავთ დედამიწა, მარტო იქ მიმაგალო ადამიანები განახავთ, დედამიწა რომ მდოგვის მარცვლის ოდენად გჩვენებოდათ და ყოველი ადამიანიც კაკლის ტოლა, მაშინ რომ ერთ ადამიანს თავის ტანით მთელი დედამიწის ბურთობა უნდა დაეფარა?

— ეგ მართალია. — მიუგო სანჩომ. — დედამიწის ერთი წაბოკამოჩნდა, მაგრამ მაინც მთელ დედამიწას ეხედავდი.

— სანჩო, ერთი პატარა წიბოდან და პატარა ქუქრუტანიდან რისამე შოლად დანახვა არ შეიძლება. — შეეკამათა ჰერცოგის ცოლი.

— მე მაგ დანახვებისა არა ვიცი რა, — შეესიტყვა სანჩო. — შოლოდ ის ვიცი, რომ კარგი იქნებოდა თქვენს სენიორობას შეეგნო, რაკა ჯადოქრების ძალით მივეფრინავდით, დედამიწისა და ბაღის დანახვაც, როგორც უნდა მექცირა მისთვის, ჯადოქრობის ძალით შემეძლო და, თუ ეს არა გჯერათ, თქვენო მოწყალეზავ, მაშ, იმასაც არ დაიჯერებთ, რომ, როცა თვალები წარბებამოდეს ავიხსენი, ცა იცე ახლოს დავინახე, რომ სულ ერთი ალაბის მიშორეზე იყო, და ყოველგვარ ფიცს ქვეშ შემეძლია ვთქვა, ჩემო სენიორა, რომ ცა მეტისმეტად დიდია. ისე მოხდა, რომ ჩვენ მაშინ იმ ალაბს მივეფრინავდით, სადაც შვიდი თიკანი * იმყოფება. და ღმერთისა და ჩემს სულს ვფიცავ, რადგან ყმაწვილობისას ჩვენს შოთფელმა თხვებს ვმწყემსავდდი, ის თიკნები დავინახე თუ არა, სურვილი მომეცა, მათთან ცოტა ხანს თავი შემეშეკცია. ეს რომ არ მექცია. მგონია, კიდევ მოვკვდებოდი. არავისთვის არაფერი არ მითქ-

ვამს, თვითონ ჩემს ბატონსაც არაფერი ვუთხარო, კლავილენიოდან ჩუმად, ფეხაკრეფით ჩამოვედი, იმ თიკნებთან მივედი, — მიხაკის ყვავილზე ლამაზები რომ არიან—და თითქმის საათის სამი მეოთხედი შევექცეოდი მათთან. კლავილენიო ადგილიდან არ დაძრულა და წინ ერთი ნაბიჯიც არ გადაუდგამს.

— კეთილო სანჩო, მინამ თიკნებთან თავს ირთობდით, სენიორ ღონ კიხობტი რაღას აკეთებდა? — ჰკითხა ჰერცოგმა.

ამაზე ღონ კიხობტმა უპასუხა:

— რადგან ყველა ეს ამბავი და ფათერაკი საგანთა არაჩვეულებრივი მიმდინარეობით ხდება, ამიტომ საკვირველიც არ არის, რომ სანჩო იმას ამბობს, რასაც ამბობს. რაიცა მე შემეხება, შემიძლია ვთქვა, რომ თვალების ასახვევი არც ქვევით ჩამიწევია, არც ზევით ამიწევია, არც დედამიწა დამინახავს, არც ცა და არც ზღვა, არც ქვიშნარი. მე მართალია ვგრძნობდი, რომ ჰაერის სხვადასხვა სფეროში მივექანებოდით, ცეცხლის არეს ახლოს ვიყავით, მაგრამ, უფრო მალა რომ ავედით, ამას არ დავიჯერებ, რადგან ცეცხლის არე მთვარის არესა და ჰაერის უკანასკნელ არეს შუა მდებარეობს და, მაშასადამე, შვიდი თხის ვარსკვლავედიც იქ არის და, იქამდის რომ ავსულიყავით, ესე იგი — სულ მალა ცამდის — დავიწვებოდით, და თუ არ დავიწვით, მაშ არც ავსულვართ. და სანჩო რომ ამბობს—შვიდი თიკანი ვნახეო, — ან ცრუობს, ან სიზმარში მოსჩვენებია.

— არა ვერუობ და არც მომჩვენებია, — მიუგო სანჩომ,—და თუ ჩემი არა გჯერათ, აბა იმ თიკნების ნიშნები მკითხეთ და მაშინ დაინახავთ — ვერუობ, თუ მართალს ვამბობ.

— მაშ იმათი ნიშნები აგვიწერე, სანჩო, — უთხრა ჰერცოგის ცოლმა.

— ორი მათგანი ლურჯია, — უთხრა სანჩომ, — ორი მწვანე, ორი წითელი და ერთი ქრელი.

— ეგ ახალი ჯიშის თხები ყოფილა, — უთხრა ჰერცოგმა. — მაგისტანა ფერის თხა ჩვენს ქვეყნიერებაზე არსად მოიპოვება.

— ეგ დიახაც ცხადია, — უთხრა სანჩომ, — დედამიწისა და ცის თხებში, რა თქმა უნდა, რამე განსხვავება უნდა იყოს.

— ისიც გვითხარი, სანჩო, იმ თხებში ვაციც იყო? — ჰკითხა ჰერცოგმა.

— აზა, სენიორ, ვაცი არ მინახავს, — მიუგო სანჩომ, — მაგრამ ის კი გამიგონია, რომ მთვარის რქებში ჯერ არც ერთ რქიან თხას არასოდეს არ გაუვლია. *

ჰერცოგმა და მისმა ცოლმა ზეცაში მოგზაურობაზე სანჩომს,

ვამოკითხვა აღარ ინდომეს, რადგან მიხვდნენ, რომ ის მზად იყო ბალიდან ფეხის გადაუდგმელად მთელი ცა მოეელო და ყველაფერი ეამბნა, რაც კი რამ იქ ხდებოდა. ერთი სიტყვით ღუენია დოლორიდას ფათერაკის დასასრული ასეთი იყო და მან ჰერცოგს და მის ცოლს მიზეზი მისცა, არათუ იმ დღეს. ეცინათ, არამედ მთელი სიცოცხლე სიცილით გაეტარებინათ, ხოლო სანჩოს მთელი საუკუნეებისთვის საამბობი და საუბრის მასალა მისცა, თუკი იმდენ ხანს იცოცხლებდა. დონ კიხოტი სანჩოსთან მივიდა და ყურში უჩურჩულა:

— სანჩო, თუ ძალიან გსურს დაგიჯეროთ, რაც ზეცაში ნახე, ჭალდებული ხარ შენც შენი მხრით დამიჯერო, რაც მონტესინოსის მღვიმეში ვნახე, და ამის მეტს არას გეტყვი.

თ ა ვ ი XLII

რჩევა-დარიგებანი, დონ კიხოტმა სანჩო პანსას კუნძულის გამგებლად წასვლის წინ რომ მისცა, და მასთან სხვა მრავალმნიშვნელოვანი ამბები

ღუენია დოლორიდას მხიარული და მარჯვე ფათერაკით ჰერცოგი და მისი ცოლი მეტად კმაყოფილნი დარჩნენ და გადაწყვიტეს თავიანთი ზუმრობა განეგრძოთ, რადგან ამისათვის ხელთ ისეთი სტუმრები ჰყავდათ, რომელთაც ყოველგვარი თვალთმაქცობა სინამდვილედ მიაჩნდათ. გეგმა შეადგინეს და თავიანთ მსახურებს და ხელქვეითებს აუხსნეს, ბრძანება გასცეს — როგორ უნდა მოჰყრობოდნენ და თავი როგორ დაექირათ სანჩოსთან დაპირებულ კუნძულზე გუბერნატორობის დროს და თითოეული მათგანი როგორ მოქცეულიყო. კლავილენიოზე მოგზაურობის მეორე დღეს ჰერცოგმა უთხრა სანჩოს, რომ კუნძულზე წასასვლელად ჰომზადებულიყო, სადაც მას კუნძულელები მოუთმენლად მოელოდნენ, ისე, როგორც მაისის წვიმას. სანჩომ ჰერცოგს თავი დაუკრა და უთხრა:

— მას აქეთ, რაც ციდან ჩამოვედი და მას შემდეგ, რაც მისი სიმაღლიდან დედამიწას დავხედე და იგი მეტად ნამცეცად დავინახე, გუბერნატორად გახდომის სურვილი, ცოტა არ იყოს, გამიწელდა, რადგან რა დიდი საქმეა, მღოგვის მარცვალზე ბრძანებლობდე, და რა დიდი პატივი და დიდებაა, ექვსიოდე ტყის თხილის ტოლა ადამიანს მართავდე, — მაღლიდან მაინც ისე მეჩვენა,

რომ პთელი დედამიწის ზურგზე იმაზე დიდი ადამიანები არ მარ-
ბიყვიან. თქვენს სენიორობას რომ კეთილი ენებებინა და ჩემთვის
კმა პატარა ნაწილი ებოძებინა, თუნდაც ნახევარი მილის ტოლ-
უქმეტესა ხალისით მივიღებდი, ვიდრე დედამიწაზე უზარმაზარ კუნ-
აულს.

— დეათ რა, მეგობარო სანჩო, — მიუგო პერცოგმა, — ზეცაზე
ლაიშე ნაწილის მიცემა არავისთვის არ შემიძლია, თუნდაც ფრჩხ-
ლის ოდენიც რომ იყოს, რადგან ასეთი წყალობის გაცემის უფლე-
ბა მარტო ღმერთს ეკუთვნის. რის მოცემაც შემიძლია, ამას კიდე-
ვაც გაძლევთ, — საუცხოო და დიდად მშვენიერ კუნძულს, მრგვალ-
სა და ვაკეს. არაჩვეულებრივად ნაყოფიერსა და უხვმოსავლიანს,
და თუ საქმეს რიგიანად შეუდგებით, იქაური მიწიერო საუნჯი-
ზეცდერი საუნჯეც თქვენთვის ადვილი შესაძენი იქნება.

— კარგი და პატროსანი, — მიუგო სანჩომ, — აგრე იყო—კუნ-
აულს მომეცით და ვეცდები უმაქნისთა ჟინაზე ისეთი ვუბერნ-
ტორი ვიყო, რომ პირდაპირ ცაში მოვექცე. სიხარბით კი არ მონ-
დას, რომ ჩემი ქონმახის დატოვება და დიდ სასახლეებზე გამო-
ქინვა მიწა, არამედ იმიტომ, რომ სურვილი მაქვს გავიგო, თუ
რა გემოსია ეს ვუბერნატორობა.

— თქვენი რომ ეგ ერთხელ მაინც იგემოთ, სანჩო, — უპასუხა
პერცოგმა, — ყველა თითებს შიგ ჩაატანთ, ისეთი ტკბილი რაბ
არის — მბრძანებელი იყო და ხელადღეთ, რომ გემორჩილებდნენ, და
ოოდესაც თქვენი ბატონი იმპერატორი გახდება, — და უქვევლიც
არის, რომ გახდება, როგორც იმის საქმეებიდან ვხედავ, — მისი
ბატონობიდან მოგლეჯა შეუძლებელი შეიქნება და გულში ამ
ჯროს დაინანებს, რაც დროც იმპერატორად გახდომამდის დაბ-
კარგა.

— დიახ, სენიორ, — უპასუხა სანჩომ, — მე წარმოდგენილს
მაქვს, რომ მბრძანებლობა და გამგებლობა ყოველთვის ყველაფ-
რისა კარგია, თუნდაც ეს ცხერის ფარაც იყოს.

— ჩვენ ორივეს ერთნაირი გემოვნება გვაქვს, სანჩო, — უთხრა
პერცოგმა, — ყველაფერი გაგეგებათ და იცით, და იმედი მაქვს.
ასეთი კარგი ვუბერნატორი იქნებით, როგორიც თქვენი გონიერ-
ბიდან არის მოსალოდნელი. ახლა ამას თავი დავანებოთ. იცო-
დეთ, რომ ხვალ თქვენს საგუბერნატოროში წასვლა მოგიხდებათ.
ხოლო დღეს ვუბერნატორის შესაფერ ტანსაცმელს მიიღებთ და
ყველა იმას, რაც თქვენს გასამგზავრებლად საჭიროა.

— როგორც გნებავთ, ისე ჩავიცვამ, — უთხრა სანჩომ, — მაგრამ
რაც უნდა ჩამაცვან, მე მაინც სანჩო პანსად დავრჩები.

— ეგ მართალია, — მიუგო ჰერცოგმა, — მაგრამ ტანისამოსი თანამდებობისა და მდგომარეობის შესაფერი უნდა იყოს, რადგან ივარგებდა, რომ კანონების მცოდნე მეცნიერს ჯარისკაცის ტანისამოსი ჩაეცვას, ანუ ჯარისკაცს — მღვდლის ტანისამოსი. თქვენ, სანჩო, ნახევრად მხედრისა და ნახევრად მეცნიერის ტანისამოსი ეცემებათ, ვინაიდან იმ კუნძულზე, მე რომ გაძლევთ, სამხედრო ხელოვნება თანაბრად ისევე საჭიროა, როგორც მეცნიერება და მეცნიერებაც — როგორც სამხედრო ხელოვნება.

— ჩემი მეცნიერება ძალიან მოიკოჭლებს, — უთხრა სანჩომ, — რადგან ანბანიც კი არ ვიცი, მაგრამ ისიც საკმაოა, რომ მეხსიერებაში ჭრისტე * მინც მყავს, რათა კარგი გუბერნატორი ვიყო. რაც სამხედრო ხელოვნებას და იარაღს შეეხება, რა იარაღსაც * ელში მომიცენენ, მას დავიჭერ, ვიდრე არ დავეცემა. და ღმერთს იყოს ზენი შემწე.

— ყოველთვის ასეთი მაღალი მოსაზრებებით იხელმძღვანელდებითა ვარგი მეხსიერების პატრონი, სანჩო, — უთხრა ჰერცოგმა, — რასოდეს არც ერთ შეცდომას არ ჩაიდენს.

ამ დროს დონ კიხტიც შემოუერთდათ და, რა გაიგო, სანჩოს საგუბერნატოროში წასვლა ისე ჩქარა უზღებოდა, ჰერცოგთან ნებართვით ხელი მოჰკიდა და თავის ოთახში წაიყვანა, რომ რჩევა-დარიგება მიეცა, თუ როგორ მოქცეულიყო თანამდებობის შესრულებისას. ოთახში რომ შევიდნენ, კარები ჩაიკეტა, სანჩო თათქმას ძალით გვერდით მოისვა და დამშვიდებული ხმით უთხრა:

— ჩემო მეგობარო სანჩო! ზენაარსს უზომოდ ვმადლობ, რომ აედმა ჩემზე აღრე შენ გაგიღიმა და ესოდენ დიდი წარმატება კარგუნა. მე ვიმედოვნებდი, ჩემდა მონიჭებული ღვთის სიუხვეთა ნაწილით შენი სამსახური დამეჭილდოვებინა, მაგრამ ვხედავ, რომ კეთილდღეობისაკენ მიმავალ გზაზე მხოლოდ პირველი ნაბიჯი გადავიდგამს, შენ კი დროზე აღრე და ჩვეულებრივი ანგარიშის წინააღმდეგ შენს სურვალს უკვე დაგვირგვინებულს ხედავ. სხვები ერთაშეებს აძლევენ, თავს აბეზრებენ, ევედრებიან, აღრიანად ღვებიან, არზები შეაქვთ, ძალას ატანენ და მინც ვერ იღებენ იმას, რის მიღებასაც ცდილობენ. ამ დროს კიდევ სხვა გამოტყვერება და, არ იცის საიდან და როგორ, იმ თანამდებობას შოულობს, რა თანამდებობაც მრავალმა ბევრგვარი მეცადინეობით და შეჭიბრებით ვერ იშოვა. სწორედ ამ გარემოებისთვის ზედგამოჭრილად ნათქვამი: თანამდებობის მიღება და მიუღებლობა ბედზე არის დამოკიდებულიო. შენ, რომელსაც მე, ყოველად უეჭველად, ჩლუნგი ჭკუის ადამიანად გთვლიდი, არც დილაადრიან დგები,

არც ღამეებს ატარებ უძილოდ, ყოველგვარი შრომის გაუწევლად და მხოლოდ იმიტომ, რომ შენ მოგზაური რაინდობის სუნთქვა მოგკარებია, გაურჯელად, უზრუნველად შენს თავს, არც იქით, არც აქეთ, კუნძულის გუბერნატორად ხედავ. ჰოი, სანჩო! ყველა ამას იმიტომ გეუბნები, რომ შენდა ბოძებული წყალობა არაფერ დამსახურებას არ მიაწერო. ჯერ ზენას შესწირე მადლობა, რომ ასე ბედნიერად დაგაბინავა, და შემდეგ კი მადლიერი იყავ მოგზაურ რაინდთა ორდენისა, რომელსაც ესოდენი შემძლებლობა გაჩნია.

იმის რწმენად განამზადე შენი გული, რაც გითხარ, ჰოი, შვილო სანჩო, და შენი ახალი კატონის* სიტყვა ყურადღივ, ვინაიდან მას სურს გზის მაჩვენებელ ვარსკვლავად და წინამძღვრად გექმნეს, რათა, აზვირთებულ ზღვაში რომ ცურვას შეუდგები, უხიფათოდ გატაროს და უშიშარ ნავსადგურში შეგიყვანოს, რადგანაც მიღებული მაღალი თანამდებობა და ადგილი ყოველგვარი განსაცდელით აღსავსე დიდად ღრმა და ღურღუნც მორევს მიემსგავსება.

პირველად ყოვლისა, შვილო ჩემო, ღვთისა უნდა გეშინოდეს, რამეთუ ღვთის შიში სიბრძნის დასაბამია, და, თუ ბრძენი იქნები, არასოდეს არ შეცდები.

მეორეც — თვალნი შენნი შენს თავს მიჰმართე, რათა გაიგო. რა ხარ, რაიც საცოდნელად მეტად ძნელია. შენს თავს რომ იცნობ, იმ ბაყაყივით არ გაიბერები, ხარის ტოლად გახდომა რომ მოინდომა. და თუ ამას იზამ — ის გახსენება, რომ შენ შენს სოფელში მელორე იყავ, შენი უმეცრების და ამპარტავნობის გაშლილ ბოლოს ფარშევანგის უშნო ფეხებად შეექმნება.

— ეგ მართალია, — მიუგო სანჩომ, — მაგრამ ღორების მწყემსი პატარა ბიჭობისას ვიყავ, მერე, როცა წამოვიზარდე ბატების მწყემსი ვიყავი და არა ღორებისა. მაგრამ მგონია, საქმეს ეს არ შეეხება. ხომ მართალია, რომ სახელმწიფოს ყველა გამგე მეფის შთამომავლობიდან არ მომდინარეობს?

— მართალია, და ამიტომაც ვინც დიდი გვარეულობიდან არ შთამომავლობს, მისდა მინიჭებულ დიდ ხარისხს თავმდაბლობა და ღმობიერი ხასიათი უნდა შეუერთოს. — უპასუხა დონ კიხოტმა. — ღმობიერი ხასიათი, გონივრულად მოხმარებული, ბოროტენების გესლსა და ცალისწამებას აიცდენს. უამისოდ კი გესლისა და ცალისწამებისაგან ვერავითარი პატივი ვერ დაგიფარავს.

შენი მდაბალი შთამომავლობით იამაყე, სანჩო, ნუ დაგეთაკილება, რომ გლეხის შთამომავალი ხარ; რაკი დაგინახავენ, რომ შენ

ეს არ გეთაკილება, მაშინ სხვაც არავინ შეგარცხვენს. ყველაზე მეტად ფასი იმას დასდე, რომ კეთილმოქმედი და ღარიბი ხარ. და არა იმას, რომ წარჩინებული ცოდვილი იყო. ბევრს. დაბალი შთამომავლობისას, მიუღწევია პაპისა და იმპერატორის უმაღლეს ხარისხამდე. ამაზე იმდენი მაგალითის მოყვანა შემიძლია, რომ მოსმენა მოგეწყინოს.

გახსოვდეს, სანჩო, თუ საშუალებად კეთილმოქმედებას აირჩევ და შეიძლებ, კეთილი საქციელით იამაყო, მაშინ შენ იმათი შესაშურებული არა გექნება რა, ვისაც თავის წინაპრად პრინციები და დიდი კაცები ჰყოლია, რადგანაც სისხლი დაიმკვიდრების, ქველმოქმედება კი მოიპოვების, და ქველმოქმედებასაც თავისთავად ისეთი ფასი აქვს, რომ სისხლი მას ვერ შეედრება.

რაკი ყველაფერი ასეა, და მართლაც ასეც არის, როცა შენს კუნძულზე იქნები, ვინიცობაა, შემთხვევით ვინმე ნათესავემა გინაზულოს, ნუ უარყოფ მას და ნუ აწყენინებ, პირიქით, მიუალურსე, პიუსალამე და წვეულებაც გაუმართე, პატივი ეცი. ამით შენ ღვთის ნებას შეასრულებ და იმასაც, რასაც ბუნების ბრძნული კანონი გავალებს — არც ერთი მისი ქმნილება არ უნდა გძულდეს.

ცოლი თუ შენთან მიიყვანო (რადგან ხანგრძლივი ვადით თანამდებობაზე მყოფი მთავარმმართველის დიდხანს უცოლოდ ყოფნა არ ვარგა), ასწავლე, გაანათლე, ძალა დაატანე, ეცადე, რომ მისი ბუნებითი უხეშობა მოქნა და გასწმინდო. ვინაიდან, რასაც ჯონიერი გუბერნატორი მოინაგრებს. იმას რეგვენი და გაუთლელი ღედაკაცი დაჰკარგავს და გაანიაევს.

ვინიცობაა, დაქვრივდე (შეუძლებელი არა არის რა) — და შენი თანამდებობის შესაფერი თანამგზავრი აირჩიო, ისეთს ნუ შეირთავ. რომ მოტყუების იარაღად, ანკესად გაგიხდეს, — და შემდეგ სულ ასე ჩაგჩიჩინებდეს: — შენზე უმჯობესს ქმარს კი ვიშოვი, — თუ არ ვაივსე კაპიშონი; * რადგან, კემშარიტად გეტყვი მე შენ, ყველა ამ ქრთამისათვის, რასაც მსაჯულის ცოლი აიღებს, მის პასუხს ქმარი საშინელ სამსჯავროზე გასცემს, და სიკვდილის შემდეგ ერთიორად გადაიხდის იმას. რასაც სიცოცხლის ეამს ყურადღებას არ აქცევდა.

საკუთარი, თვითნებური კანონებით ნურასოდეს ნუ იხელმძღვანელებ, როგორც უმეცარნი ჩადიან, თავიანთი თავი რომ ყოვლის გამმკვრეტი ჰგონიათ.

ღარიბ-ღატაკთა ცრემლებმა შენს გულში მეტი თანაგრძნობა მოიპოვოს, ვიდრე მდიდრის საჩუქრებმა. მაგრამ თანაგრძნობა სამართლიანი უნდა იყოს.

ეცადე ყველაფერში ქეშმარიტება აღმოაჩინო — როგორც ძვირ-
ღას დაბრუნებასა და საჩუქრების დროს, ისე ღარიბ-ღატაკთა ქვა-
თუნსა და მოსაწყენ მუდარის დროს.

როდესაც მიუდგომლობა მსხვერპლს მოითხოვს, დამნაშავეს
თავს საპატივი კანონის რისხვას მთლად ნუ დაატენს: სასტიკი მსა-
ჯულა ღმობიერ მსაჯულზე უმჯობესი არ არის.

ათუ მართლმსაჯულების კვერთხის დახრა დაგვირდეს, ეს ჩა-
ღატაკი არა საჩუქრების იძულებით, არამედ შებრალღებს მსჯულ-
ბიდას.

თუ როდესმე შენი მტრის საჩივრის განხილვა მოგიხდეს, და-
იშუგე შენი პირადი მტრობა და უსიამოვნება და მხოლოდ განს-
ჯობა, თუ ვის მხარეზეა სიმართლე.

სხვისა საქმის გარჩევის უამს პირადი უნით თვალს ნუ აიხვევ.
არტო სიმართლე გახსოვდეს, რადგან უფრო ხშირად გაუხსოვრე-
ხელ შეცდომას ჩაიდენ და მათი გასწორება შესაძლოა — ეს შენგაპ
ღანსახურებული ნდობის და შენი ქონების ხარჯით მოგიხდეს.

თუ საპართლის მისაღებად შენთან ლამაზი ქალი მოვიდეს.
ის ცრემლებს თვალი მოარიდე და მისი ოხვრის გასაგონად ყურა
დაიცივი და მოცილილ დროს კარგად გაარჩიე მისი თხოვნა, თუ
არ გინდა შენი გონება ცრემლებში ჩაიხრჩოს და შენი პატივი იმასმა
ოხვრამ გააქარვოს.

როდესაც დამნაშავეს საქმით დასჯა მოგიხდეს, სიტყვით წყე-
ნას ნუ მიაყენებ, რადგან უბედურისთვის სასტიკი სიტყვების და-
უმატებლად დასჯის ტანჯვაც საკმარისია.

როდესაც ბრალდებულის განსჯა მოგიხდეს, უცქირე მას, ვა-
თა საწყალ ადამიანს, ჩვენი გარყვნილი ბუნების ყოველგვარი სა-
უხსტის პატრონს, და, რამდენადაც შეიძლება, მეორე მხარისადმო
წყენის მიუყენებლად, შებრალღებით და ღმობიერად მოეკიდე, რად-
გან, თუნცა ყველა თვისება, რასაც ღმერთს მიაწერენ, თანასწო-
რია, მაინც ღმობიერება ჩვენს თვალში უფრო მეტად ბრწყინავს
და ელგარებს.

თუ, შენ, სანჩო, ამ წესებს მიჰყევი, შენნი დღენი ხანგრ-
ძლივნი იქნებიან, შენი დიდება — საუკუნო, ჭილდო—აღურაცხელი,
ბედნიერება — უღვეელი. შენს შვილებს ნაკლებობა არაფერში ექ-
ნებათ; შენს შვილებს და შვილთაშვილებს პატივი და მაღალი
ბარისხი არ მოაკლდებათ; შენ მშვიდად და ხალხის პატივით გა-
რემოცული იცხოვრებ და სიცოცხლის უკანასკნელი ნაბიჯებამ
უამს ღრმა და მშვიდ მოხუცებაში სიკვდილი მოგვევლინება და

შენს შვილისშვილისშვილნი თავიანთი მოსიყვარულე ნაზი ხელ-
ბით თვალეცს დაგიხუჭავენ. რაც აქამდის გელაპარაკე, სანჩო, სუ-
ლის დამასშვენებელი დარიგება იყო; ახლა ის დარიგება მომცა
ზე, რაც შენს სხეულს დაამშვენებს.

თ ა ვ ი XLIII

რჩევა-დარიგებათა მეორე ნაწილი, ღონ კიხოტმა სანჩო პანხას
რომ მისცა

ვინც ახლა ღონ კიხოტის ზემოსხენებულ რჩევა-დარიგებას გა-
ვონებდა, ისეთი ვინ იქნებოდა, რომ გონიერ და კარგი აზრების
მქონე კაცად არ ეცნო იგი. მაგრამ, როგორც ამ დიდ ისტორია-
ში არა ერთხელ არის ნათქვამი, ჩვენს რაინდს გზა მაშინ აერეოდა
და ბოდვას მოჰყვებოდა ხოლმე, როდესაც მისი საუბარს რაინდო-
ბას შეეხებოდა. ყველა სხვა შემთხვევაში მისი ლაპარაკი საღი გო-
ნებისა და ჰკვიანი კაცის ლაპარაკი იყო, ისე, რომ მისი საქციე-
ლი ყოველ ნაბიჯზე მის განმსჯელობას ეწინააღმდეგებოდა, ხოლო
თისი განმსჯელობა მისი საქციელის ნდობას ჰკარგავდა. მაგრამ,
სანჩოს რომ მეორე ნაწილი რჩევა-დარიგება მისცა, აქ მან მახვილ-
კონიერების დიდი წადილი გამოიჩინა და თავისი განმსჯელობა
და უგუნურებაც უმაღლეს ხარისხამდის მიიყვანა. სანჩო მას დიდა
კურადღებით უსმენდა და ცდილობდა — მისი რჩევა დაესომებინა,
რადგან იმ რჩევის მეოხებით იმედი ჰქონდა თავისი უბერნატო-
რობის ფეხმძიმეობისაგან ადვილად განთავისუფლებულიყო. ხოლო
ღონ კიხოტი ასე განაგრძობდა:

— რაც შეეხება, სანჩო, იმას, თუ საკუთარ შენს თავს და
შენს ოჯახს როგორ უნდა გამგეობდე, ყველაზე უწინარეს — ვალდ
კლებ, რომ სუფთად იყო, ფრჩხილები დაიჭრა ხოლმე, ძალიან
გრძლად არ გამოუშვა, როგორც ამას ზოგიერთნი, ბინძურნი და
წუნწკლიანნი თავისი უმეტრებით სჩადიან, წარმოუდგენიათ რა,
ვითომ დიდი ფრჩხილები ხელებს ამშვენებდეს, და იმას კი ვერ
ვიმხვდარან, რომ მართლა ფრჩხილებს კი არა, ხელიკებზე მონა-
ღირე ქორცკვიტას ჭუჭყიან ბრჭყალებს იზრდიან. ეს ფრიად ღო-
რული და საძაგელი ჩვეულებაა. მასთან, ჩემო სანჩო, უქამროდ,
ბინძურად და ბელეშად ნურასოდეს ნუ ივლი; სიბინძურე, ბელე-
შობა და დაუდევრობა ზარმაცი კაცის ნიშანია, თუ, რასაკვირვე-
ლია, განზრახ არ არის, როგორც იულოოს კეისარზე ფიქრობენ. *

შენს თანამდებობას მაჯა კარგად გაუსინჯე, რომ გაიგო — შენს წილად რის მოცემა შეუძლია, და თუ დაინახო, რომ შენი მსახურების ლივრეებით შემოსვა შეგიძლია, ლივრები ჩააცვი, მაგრამ მდიდრული და ბრქყვიალა ფერისა კი არა, არამედ სუფთა, მაგარი და მოხერხებული შეუქერე და შენს მსახურებს და ლარაბებს გაუნაწილე. ნე ამით ის მინდა გითხრა: თუ ექვსი მსახურის ჩაცმა-დახურვა მოგიხდეს, სამი პაჟი შემოსე და სამიც ლარიბი. ასე, პაჟები ზეცაშიაც გეყოლებიან და დედამიწაზედაც. ამ ახალი წესით მსახურების შემოსვას განუსჯელი და პატივმოყვარე ხალხი ჯერ ვერ მიხვედრილა.

ხახესა და ნიორს ნურასოდეს ნუ სკამ. რომ სუნმა შენი გლეხური უხეშობა არ გასცეს.

აჩქარებით ნუ ივლი, დამშვიდებით ილაპარაკე, მაგრამ ისე კი არა, თითქოს შენს ლაპარაკს ყურს შენვე უგდებდე, რადგან ყოველგვარი ყოყლოჩინობა ცუდზე უტუდესია...

სადილზე ცოტა სკამე, ვახშამზე უფრო ცოტა, — რადგან მთელი სხეულის კარგამყოფობა ჩვენი კუჭის სამკვდლოში იწრობა და იჭედება.

სმაში ზომიერება იქონიე, გახსოვდეს, რომ გადამეტებით დაღუღლმა ღვინომ არც საიდუმლოს შენახვა იცის, არც დაპირებულის აღსრულება.

ეტადე, სანჩო, საქმელი ორი ყბით არასოდეს არა ღეჭო და ნურავის წინ ნუ ერუტარებ. *

— სიტყვა ერუტარი არ მესმის რა არის, — უთხრა სანჩომ. დონ კიხოტმა უპასუხა:

— ერუტარი, სანჩო, ბოყინია, და ესპანურ ენაზე ერთ-ერთი ყველაზე უსაძაგლესი სიტყვაა, თუმცა ლამაზი გამოსატქმელიცაა. ამიტომ განათლებულმა ხალხმა ლათინურ სიტყვას მიმართა და „ბოყინის“ მაგიერ ერუტარს ხმარობს, „დაბოყინების“ ნაცვლად—ერუტარციას. და თუ ვინმე ამ სიტყვას ვერ გაიგებს, რა უშავს, რომ ამ სიტყვის ხშირი თქმა საზოგადო ხმარებაში შემოიტანოს, შემდეგ ის ადვილი გასაგები შეიქმნება და ამას ენის გამდიდრება ეწოდება.

— მართალი რომ მოგახსენოთ, სენიორ, — მიუგო სანჩომ, — მაგ სიტყვას უთუოდ დავიხსომებ და ვეცდები თქვენი რჩევა ავასრულო, რადგან წამდაუწუმ ბოყინი ვიცი.

— ერუტარი-თქო, სანჩო, „ბოყინს“ ნუ ამბობ, — გაუსწორა დონ კიხოტმა.

— ამას იქით ე რ უ ტ ა რ ს ვიტყვი. — მიუგო სანჩომ, — და არც ღამავიწყდება.

— აგრეთვე, სანჩო, რიგი არ არის ყოველ ლაპარაკში ისე ბლომად გაუჩიო ანდაზა, როგორც შენ მოგდგამს, რადგან, თუმცა ანდაზები მოკლედ გამოთქმული ზნეობრივი სწავლაა, მაგრამ შენ იმათ ისე ხშირად სწვდები თმაში, რომ შენი პირიდან გამოსულნი უფრო სისულელეს ჰგვანან. ვიდრე მოკლედ გამოთქმულ კეშმარიტებას.

— მაგაში ღმერთიმც შემეწიოს. — უთხრა სანჩომ. — რა ვქნა, რომ ჩემს თავში უფრო მეტი ანდაზებია, ვიდრე წიგნში, და დავიწყებ თუ არა ლაპარაკს, პირში იმდენი გროვდება, რომ იქიდან ჩქარა გამოსასვლელად ერთ ალიაქოთს ასტეხენ ხოლმე. მაგრამ ამიერიდან ვეცდები მარტო ისეთი ანდაზები ვთქვა, როგორც ჩემი დიდი ხარისხისთვის უფრო შესაფერი იქნება, რადგან: რომ მისცე და გქონდეს—კეჟუა უნდა გქონდეს; რომელ სახლშიც სიუხვეა, იქ ვახშამი არავის აცდევინებს; როდესაც საქონელს ხელსაყრელ ფასად ჰყიდიან, ვაჭრობა საქირო ალარ არის; ვინც ზარს რეკავს, ის ხანძრის ჩასაქრობად როდი მიდის.

— ეგრე, ეგრე, სანჩო, — უთხრა დონ კიხოტმა, — აბლანდე, ააგე, ჩაუტოე, ერთმანეთზე აასხი ანდაზები, არავინ დაგაოკებს: დედა მე მშოლტავს, მე ჩემს ბზრიალას ვშოლტავო. მე გეუბნება, ანდაზებს წარამარა ნუ ამბობ-მეთქი, შენ კი ანდაზების მთელი ტვირთი დაახვავე და იმდენადვე უადგილოდ და შეუესაბამოდ, რამდენადაც ძროხას უნაგირი უხდება. გამიგონე, სანჩო, მე როდი ვამბობ, რომ თავის ალაგას ნათქვამი ანდაზა ცუდი იყოს, მაგრამ მათი ერთმანეთზე ასხმა და წარამარა უადგილოდ თქმა საუბარს ასუსტებს, ასაძაგლებს.

ცხენით რომ გზად მიდიოდე, უნაგირის უკანა ტანტაზე გადაზნექით ნუ დაჯდები და ფეხებსაც ხის ფეხებივით ცხენის მუცლიდან შორს გაფშეკილად ნუ დაიქერ, არამედ ცხენის ფერდებს მაგრა შემოუქირე. აგრეთვე ნურც ისე დუნედ და ტომარასავით დაჯდები, რომ შენს ვირზე ჯდომას ჰგაედეს, რადგან ცხენით სიარული ზოგს რაინდად ზრდის, ზოგსაც მეჩინებედ.

ზომიერი ძილი იცოდე. რადგან, ვინც მხესთან ერთად არა დგება, ის ღლის მშვენიერებით ვერ სტკებება. გახსოვდეს, ჩემო სანჩო, რომ ბეჯითობა გამარჯვების წყაროა, ხოლო მის მოპირდაპირე — სიზარმაცეს — კეთილი განზრახვით დასასრულ მიზნამდის არასოდეს არ მიულწევია.

ახლა კი, სანჩო, მინდა უკანასკნელი რჩევა მოგცე. თუმცა ის

რჩევა შენ, სხეულის დამშვენებას არ შეეფერება, მაინც სურვილს
რაქვს კარვად დაიხსომო, რადგან, ვფიქრობ, ის რჩევა წინათ მო-
ცემულ რჩევაზე არა ნაკლებ სასარგებლო იქნება შენთვის, სა-
ხელდობრ: შთამომავლობის შესახებ კამათში ნურაოდეს ნუ გაებ-
ნები; ეს მაინც ჰქენ — მათ ერთმანეთთან შედარებას მოერიდე, რად-
გან ექვს გარეშეა, რა შთამომავლობასაც ერთმანეთთან ადარებენ.
ერთი უთუოდ საუკეთესო შთამომავლობა გამოვა, ხოლო მეორე
მასზე მდარე, შენგან დამდაბლებული შეგიძულებს, ხოლო ამოდლე-
ბული არაფრით არ დაგაჯილდოებს.

შენი ტანისამოსი უნდა იყოს: გრძელი შარვალი, გრძელი კან-
ზოლი და იმაზე ცოტა გრძელი მოსასხამი, ხოლო გრეკუესკოს
ჩაცმას ფიქრადაც ნუ გაიტარებ, რადგან იმისი ჩაცმა არც რაინდი-
სათვის არის შესაფერი, არც გუბერნატორისათვის.

აი, სანჩო, ჯერ ხანად ეს რჩევა მომივიდა თავში; რჩევა-
დარიგებას კვლავ კიდევაც მოგცემ, თუ შემატყობინებ. რა მდგო-
რებობაში იქნები.

— ჩემო სენიორ, — მიუგო სანჩომ, — კარვად მეზნის, რომ
შქვენი მოწყალებამ რაც მითხარით, სულ კარგია, წმინდა და ჩემ-
თვის სასარგებლოა, მაგრამ რაში გამოვიყენებ, თუკი ერთსაც ვერ
დავხსომებ? მართალია, ფრჩხილების დაქრახე და, თუ შემთხვევით
მომეცა, მეორე ცოლის შერთვაზე რაც მიბრძანეთ, ეს გოგრა
შე მაგრად ჩამერჭო, მაგრამ დანარჩენი აბდაუბლები და დონ-
ბალი — ახლაც აღარ მახსოვს და კვლავაც არ მეხსომება, როგორც
შარშანდელი თოვლი არ მახსოვს. მაშ, თქვენო მოწყალებავ, შრომ-
ვასწივთ და ყველა ერთ ქაღალდზე დამიწერეთ, თუმცა არც კითხ-
ვა ვიცა და არც წერა, იმ დაწერილს ჩემს მოძღვარს მივცენ-
რომ კარვად დაიხსომოს და, როდესაც საჭირო იქნება, თავში ჩა-
მიჭედოს ხოლმე.

— ვაი, მე ცოდვილს! — თქვა დონ კიხობმა. — რარიგად რ
შენის გუბერნატორს წერა-კითხვის უცოდინრობა ვაპ, სანჩო, უნ-
და იყოდღე, როდესაც კაცმა კითხვა არ იცის, ან ცაცია არის, ფიქ-
რობენ, ის კაცი ან მეტად ღარიბია, ან მდაბიო ოჯახში დაბადე-
ბულა, ანუ კიდევ ისეთი გაფუჭებული და უზნეო ყოფილა, რომ
მასზე ვერც კარგ მაგალითს ჰქონია გავლენა, ვერც კარგ ცხოვ-
რებასო. წერა-კითხვის უცოდინრობა დიდი ნაკლია შენთვის და
სეტყვი ის მაინც მოახერხო — შენი სახელის და გვარის მოწერა
ასწავლო.

— ეგ კი ვიცი, — მიუგო სანჩომ, — მე რომ ჩვენი სოფლის მა-
მასახლავი ვიყავი, მაშინ რამდენიმე ასოს გამოყვანა ვისწავლე, ისე-

უებისა, როგორცაჲ საბაღის ცალებზე ზატავენ, და მეუბნებოდნენ: მასობიდან შენი სახელი გამოდისო. ამასთან ვითვალთმაქცენ. ვითომ მარჯვენა ხელი დასახიჩრებული მაქვს და ჩემს მაგიერ ხელს ახვას მოვაწერინებ. ქვეყანაზე, თქვენო მოწყალებაჲ, სიკვდილას ბეტს ყველაფერს აქვს საშველი; და როდესაც ხელში გუბერნატორის უფლება და კვერთხი შექირება და იქ ყველას მფე და ღმერთი ვიქნები, რასაც მოვინდომებ, იმას ვიზამ,—ჩემი სიტყვა კანონი იქნება. მით უფრო, რომ ვისაც მამა ალკალდი ჰყავს... და როდესაც გუბერნატორი ვიქნები, რაც ალკალზე ბევრად ღირსი, — ზობრძანდენ და თვალბუქუნა მეთამაშონ, დამცინონ და ცილი ღამწამონ, რადგან: გასაყრებელ მოვლენ და გაკრევილები წაგლენ. ვინაც ღმერთი სწყალობს, მის სახლში ყველა ღმერთზე ლაპარაკობს; რადიარა კაცის ნათქვამი სისულელე ზრძის ნათქვამად ღადის; და როდესაც მდიდარი შევიქნები, გუბერნატორი გავხდები და მასთან უადილად შექნება—უხვი ვიყო, მაშინ ჩემს ნაკლს ველარაფინ შეაძინებს; აზობენ, თავლი გახდი და ბუხები შეგკამენო. რანდენიც აქვს, იმდენად ღირსარო. ამბობდა ხოლმე ბებიაჩემი, ვისაც საბატონო მამული აქვს, მას შურისძიებას ვერ მიაკარებ.

— ვაჰ, ღმერთმაც კი შეგაჩვენოს, სანჩო, — უთხრა დონ კიხოტე. — სამოცი ათასმა ეშმაკმა წაგიღოს შენცა და შენი ანდაზებაცა. მთელი საათი ასხამდი მათ ერთმანეთზე და თითოეულს ნათვანს ახალ-ახალ ტანჯვა-წამებას მაყენებდა. გარწმუნებ, ეგ ანდაზებაცა ოდესმე საზრჩობელამდის მიგიყვანენ: მათ გამო შენი ხელქვეითთა კუნძულის გუბერნატორობას ჩამოგართმევენ, ანდა მათ შორას ამოხვება დაიწყება. ერთი მითხარ. შე ბრიყვო, სად პოულობ მაგდენს, ან როგორ უფარდებ საუბარს. შე უმეცარო? ერთი ანდაზის თქმა და იმისა ნახერხებულად შეფარდება რომ მინდოდეს, ოდესღაც ისე დაგიწყურებ, თითქოს წერაქვით მიწას ვთხრიდე.

— ღმერთს ვფიცავ, სენიორ, ჩემო ბატონო, — შეესიტყვა მანჩო. — თქვენი მოწყალება თავს უბრალო რამენე იწყუხებს. ნეტომ ჩემი ავლადიდებით ვისარგებლო, რომელ ეშმაკს უშლის რაშვს? სხვა არა მაქვს რა, არავეთარც ქონების პატრონი არა ვარ, მთელა ჩემი ქონება მხოლოდ ანდაზებია და კიდევ ანდაზებია. და აი, ახლაც ენაზე ოთხ ანდაზა მომადგა და ოთხივე საეხლაოდ ისე შედგამოქრახლია, როგორც მსხალი კალათისათვის, მაგრამ არა ვიტყვი, რადგან: „ვინც ცხოვრებაში მღუპარეა, მას სანჩო გწოდებია“.[•]

— მხოლოდ ის სანჩო შენ არა ხარ, — უთხრა დონ კიხოტე, —

რადგან შენ არათუ კარგი დუმბილი არ იცი, არამედ საძაგლად ყბედობ და ლაზღანდარობ, არავის ანგარიშს არ უწევ. მაინც ნეტავი გამაგონა, ეგ რა ოთხი ანდაზაა, რომ ენაზე მოგადგა და საეხლაოდ ზედგამოჰკრილია, რადგან, რამდენიც უნდა ვჩხრიკო ჩემს მუხსიერებაში, — თუმცა ხსოვნა დიდი მაქვს, — მაინც ერთ ანდაზასაც ვერ ვპოულობ.

— ამაზე უკეთესი ანდაზები რომელია იქნება, — მიუგო სანჩო, — „ორი სიბრძნის კბილს შუა თითს ნუ დასდებ“; „ჩემი სახლიდან მოუსვით, ჩემი ცოლისაგან რა გინდათ?“. ამაზე რა პასუხის გაცემა შეიძლება? „კოკას ქვა მოხვდება თუ ქვას კოკა, მაინც ვაი კოკის ბრალი“, ეს ანდაზები სწორედ ახლა სათქმელია, რადგან გუბერნატორს შეკამათება არავინ არ უნდა გაუბედოს, ანდა იმას ვინც უფროსია, თორემ ცუდი საქმე დაემართება იმასაც, ვინც პირში ორი საბრძნის კბილს შუა ანუ უკანა კბილებს შუა თითს ჩასდებს თუმცა სიბრძნე აქ არაფერ შუაშია, მხოლოდ კბილი კი იყოს და... დანარჩენს მნიშვნელობა როდი აქვს. იმასაც — ვინც იტყვის: გამეცალე სახლიდან, ჩემი ცოლისგან რა გინდაო, რაც კოკასა და ქვას შეეხება, ამას ბრმაც დაინახავს. ამიტომ, თქვენო მოწყალეებო, ვინც სხვის თვალში ბეწვს ხედავს, ჯობს — თავის თვალში დირე დაინახოს, რომ იმაზე არა თქვან: მკვდარს თავმოჰკრილისა შეეშინდაო. და თქვენმა მოწყალეებამაც კარგად უწყის, რომ სულელმა თავისი სახლისა უფრო მეტი იცის, ვიდრე სხვის სახლში მცხოვრებმა კვიანმა.

— არა, სანჩო, მაგაზე ვერ დაგეთანხმები, — მიუგო დონ კიხოტმა, — რადგან სულელმა არც თავისი სახლისა იცის რამე, არც სხვისა. იმ მიზეზით, რომ უგუნურობის საძირკველზე გონების შენობას ვერ ააშენებ. მაგრამ ახლა ყველა მაგას თავი დავანებოთ, სანჩო, რადგან, თუ მმართველობას ცუდად გასწევ, ბრალი შენი იქნება, ხოლო სირცხვილი — ჩემი. მე მაინც ის მანუგეშებს, რომ ჩემი ვალი მოვიხადე, რამდენადაც კი შემეძლო, გულწრფელი და გონივრული რჩევა მოგეცი და ჩემი აღთქმა და დაპირებაც ავასრულე. იყოსმცა შენი ხელმძღვანელი ღმერთი და შენს გამგეობაში მფარველად გეყოს შენ. ხოლო მე იმ მოუსვენარი შიშისაგან დამიხსნას, რომ შენ მთელ კუნძულს ყირამალა გადააბრუნებ. ამის განრიდება შემეძლო, ოღონდ კი ჰერცოგისთვის მეთქვა, თუ ვინა ხარ და რომ მთელი შენი სიმსუქნე და მთელი შენი ზორბა გვაში ანდაზებით და გაიძვერობით გატენილი ტომარაა.

— ბატონო ჩემო, — შეესიტყვა სანჩო, — თუ თქვენს მოწყალეობას ჰგონია, საგუბერნატოროდ არ ვვარგვივარ, ახლაც უარს ვიტყვი,

რადგან ჩემი სულის ერთ ფიორს უფრო მეტად ვაფასებ, ვიდრე მთელ ჩემს სხეულს; უბრალო სანჩოდაც კარგად გავატარებ ჩემს სიცოცხლეს — ხახვითა და პურით, როგორც გუბერნატორად — ყვერულებითა; და კაკბებით. მით უფრო, რომ, როცა გვძინავს, ყველანი თანასწორნი ვართ: დიდია და პატარაც, მდიდარიცა და ღარიბიც, ძლიერიცა და სუსტიც. და თუ თქვენი მოწყალება ამას ჩაუკვირდება, დაინახავს, რომ გუბერნატორობის აზრი მხოლოდ თქვენ ჩამაგონეთ, რადგან კუნძულების გუბერნატორობისა ისე ცოტა რამ გამეგება, როგორც ღორს ფორთოხლის გემო, და თუ გგონიათ, როცა გუბერნატორი გავხდები, ეშმაკები თავისთან წამილებენ. მაშინ მირჩევენია ისევ უბრალო სანჩოდ დავრჩე და სამოთხეში მოვექცე, ვიდრე გუბერნატორი გავხდე და შემდეგ ჯოჯობეთში გადავბარგდე.

— ღმერთსა ვფიცავ, სანჩო! — შესძახა დონ კიხოტმა, — მარტო მაგ უკანასკნელი სიტყვებისათვის, ახლა რომ თქვი, არათუ ერთი კუნძულისა, ათასი კუნძულის გუბერნატორობის ღირსი ხარ. შენ ბუნებითი მიდრეკილებები პათიოსანი გაქვს და მასთან კარგი გულის კაციც ხარ, ურომლისოდაც ვერავითარი მეცნიერება ვერას გიშველოს: ღვთის ნებას მიანდე შენი თავი და ეცადე, პირველ განკარგულებაში არ შეცდე; ამით ის მინდა გითხრა, რომ გულში მუდამ მტკიცე და შეუწყვეელი სურვილი იქონიე—ყველა საქმეში, რაც კი ოდესმე შეგხვდება, სამართლიანი იყო, რადგან ზენა კეთილ განზრახვათა მუდამ ხელის ამპყრობია. ახლა კი წავიდეთ. ვისადილოთ, მგონია, ჰერცოგი და მისი ცოლი კიდეც გველიან.

თქვეი XLIV

როგორ გავმგზავრა სანჩო პანსა კუნძულზე და უცნაური ფათე-რაკი, დონ კიხოტს ჰერცოგის ღარბაზში რომ შეემთხვა

ამბობენ, ვითომც ამ ისტორიის დედანში წერია, სიღ ჰამეტი ამ თავამდის რომ მისულა — რომელიც მთარგმნელს ისე არ გადაუთარგმნია, როგორც დედანში ყოფილა დაწერილი, — თავისი თავისათვის რაღაც ჩივილივით მიუმართავს, რომ მან ასეთ მშრალ და ვიწრო ჩარჩოში მოქცეულ ისტორიას მოჰკიდა ხელი, როგორიც დონ კიხოტის ისტორიაა, რადგან მასში სულ მხოლოდ დონ კიხოტზე და მის საჭურველმტვირთველზე უნდა მოეთხრო და გარეშე სხვა საყურადღებო და შესაქცევარი ამბების ჩართვა კი ვერ გაებე-
21. დონ კიხოტი. II

და. იგი აპობდა, თუ გონება, ხელი და კალამი მუდამ ერთი და იგივე საგნის აღწერაზე შრომობს და ორიოდ ადამიანის პირით უხდება ლაპარაკი, — მეტად აუტანელი შრომა არისო და მის ავტორს არავითარ სარგებლობას არ აძლევსო. და ეს უხერხულობა რომ თავიდან აეცილებინა, პირველ ნაწილში ოსტატურად ამბების მოგონებას მიმართა და შიგ რამდენიმე ნოველა ჩაურთო, სახელდობრ: „უგუნური ცნობისმოყვარე“ და „ტყვედყოფილ კაპიტნის თავგადასავალი“. რომელნიც მთავარი მოთხრობიდან მთლად განცალკევებული არიან. დანარჩენი ნაამბობი კი თვითონ დონ კიხოტის შეემთხვა, ამიტომაც მათი მიტოვება არ შეიძლებოდა. სიდ ჰამეტმა ისიც იფიქრა: ბევრნი თავიანთ ყურადღებას დონ კიხოტის გმირულ საქმეებს მიაპყრობენ (ამ ყურადღების ღირსნი კი არიან ისინი). ხოლო იმ ჩართულ მოთხრობებს ან საჩქაროდ ან უგულოდ გადიკთხავენ, და არც მათ ხელოვნებას მიაქცევენ ყურადღებას. არც მათ სიმშენიერეს. რაც უფრო დიდი ელვარებით გამოჩნდებოდა, ცალკე რომ ყოფილიყვნენ გამოცემულნი და დონ კიხოტის უგუნურ გამოხედვებთან და სანჩო პანსას სისულელეებთან არა ყოფილიყვნენ გადაბმულნიო. ამგვარად ამ მეორე ნაწილში აღარ მოისურვა განცალკევებული რამ მოთხრობები ჩაერთო. მხოლოდ ისეთი შემთხვევები კი ჩაურთო, რა შემთხვევებიც თითქოს თვითონ მომხდარი ამბიდან გამომდინარეობდნენ. და ასეთებიც კი — ძალიან მცირედი რიცხვით, — იმდენი მოკლესიტყვაობით, რამდენიც მათ ცხადად გამოსახატავად საჭირო იყო. ხოლო რაკი იგი იკრძალვის და მოთხრობის ვიწრო ფარგალში თავს იკაეებს, თუშეცა მთელი მსოფლიოს შესახებ მსჯელობის გასაწევად ჭკუაცა ჰყოფნის. ნიჭიცა და ცოდნაც, მაინც მოითხოვს — მის შრომას ნუ უგულვებლყოფენ და შეაქონ ის იმიტომ კი არა, რასაც წერს, არამედ იმის გამო, რის დაწერაზედაც თავი შეიკავა.

ამ სიტყვების შემდეგ სიდ ჰამეტი უბრუნდება თავის ისტორიას და ასე განაგრძობს: რა დღესაც დონ კიხოტმა სანჩოს დარიგება მისცა. სადღილი გაათავა თუ არა, იმ საღამოს ის დარიგება თავის საჭურველმტვირთველს დაწერილი ჩააბარა, რომ მის წასაკითხად მოეძებნა ვინმე მწიგნობარი, მაგრამ ისე მოხდა, რომ ის დაწერილი დარჩება სანჩომ მიიღო თუ არა. მაშინვე დაჰკარგა და იგი ჰერცოგს ჩაუვარდა ხელში. მან კიდევ თავის ცოლს გადასცა და ორნივე დონ კიხოტის ჭკუასა და უჭკუობაზე ხელახლად გაჰკვირდნენ. და ასე უნდოდათ რა თავიანთი ხუმრობა ხელახლად განეგრძოთ, ჰერცოგმა და მისმა ცოლმა სანჩო დიდი ამალით გაგზავნეს ერთ დაბაში, რომელიც სანჩოსათვის კუნძულად უნდა გადაქცეულიყო. ისე მოხდა.

რომ ვისაც ეს საქმე ჩაბარებული ჰქონდა, ჰერცოგის სახლთუხუცესი იყო, ძალიან ჰკვიანი და მახვილგონიერი კაცი (მახვილგონიერება კი ზომ უკუთოდ არ შეიძლება), — და სწორედ ის, რომელმაც გრაფის ცოლი ტრიფალდი, როგორც უკვე ნაამბობია, სასიამოვნოდ წარმოადგინა. ასეთი ნიჭის პატრონმა და მასთანვე ჰერცოგის ცოლისაგან დარიგებულმა, თუ სანჩოს როგორ უნდა მოპყრობოდა, სახლთუხუცესმა თავისი დავალება მშვენივრად შეასრულა, სანჩომ რომ სახლთუხუცესის სახე დაინახა, გრაფის ცოლ ტრიფალდის მეტისმეტად მსგავსი, დონ კიხოტს მიუბრუნდა და უთხრა:

— სენიორ, ან ეშმაკებმა წამიღონ აქედან, ვით მორწმუნე და მართალი კაცი. ანდა თქვენი მოწყალება უნდა დამეთანხმოს. რომ ამ ჰერცოგის სახლთუხუცესის სახე სწორედ დონა დოლორიდას სახეა.

დონ კიხოტი სახლთუხუცესს ყურადღებით დააქვრდა და შემდეგ უთხრა:

— საჭირო არ არის. სანჩო, არც როგორც მართალი და არც როგორც მორწმუნე ეშმაკებმა წაგიღონ (თუმცა კი არ ვიცი — ამით რა გინდოდა გეთქვა), რადგან სახლთუხუცესის სახე პირწავარდნილი დოლორიდას სახეა. მაინც აქედან როდი გამომდინარეობს, რომ სახლთუხუცესი იყო დოლორიდა. ის რომ ყოფილიყო, დიდი და უცნაური წინააღმდეგობა გამოვიდოდა. ახლა რომ მაგის გამოკვლევას შევეუდგეთ, გაუვალ ლაბირინთში შეგვიყვანს. დამიჯერე, ჩემო მეგობარო. ჩვენთვის ახლა მეტად საჭიროა ჩვენს უფალს შევევედრნეთ, ჩვენ ორნივე ბოროტი ჯადოქრებისაგან და საშინელი გრძნეულებისაგან რომ დავეციხნა.

— ეგ მე ხუმრობისთვის როდი ვთქვი. სენიორ, — შეესიტყვა სანჩო. — ეს-ეს არის მისი ლაპარაკი მომესმა, ისე მეგონა, ტრიფალდის ხმა მესმის-ნეთქი... კარგი, ბატონო, დავჩუმდები, მაგრამ მუდამ გულმოდგინედ თვალყურის დევნებას არ მოვიშლი, ეგებ. ისეთი რამ კიდევ აღმოჩნდეს, ჩემი ეჭვი ან დაადასტუროს. ან გააქარვოს.

— სწორედ ეგრე უნდა მოიქცე. სანჩო, — უპასუხა დონ კიხოტმა, — და ყველაფერიც შემატყობინე ხოლმე, რასაც მაგ საგანზე გაიგონებ, და ყველაფერი ისიც მომწერე, რაც შენს გუბერნატორობაში შეგემთხვევა.

ბოლოს მსაჯულის ტანისამოსში გამოწყობილი, მუქმხიჯისფერი ტალღოვანი კამლოტის განიერ მანტიაწამოსხმული, თავზე წაბლისფერი ფათრათიონის შალის ქუდით, სანჩო მრავალრიცხოვანი ამაღის თანხლებით კუნძულს გაემგზავრა. იგი ჯორით მიდი-

ოდა, მოკლეუხანგებიან უნაგირზე მჯდარი, ხოლო უკან, ჰერცოგის განკარგულებით, ახალი და მშვენიერი კურტნით მოკაზმული, აბრე-შუმის საძაგრაგვადათარებული ლურჯა მისდევდა. სანჩო ხანდაზმით უკან იხედებოდა, რომ თავისი ვირი დაენახა, და მასთან ერთად ყოფნით მიმავალს თავი ისე მოსწონდა, რომ თავის მდგომარეობას გერმანეთის იმპერატორობაზედაც არ გაცვლიდა. გამოთხოვებისას ჰერცოგს და მის ცოლს ხელზე ეამბორა; თვალეზზე ცრემლმორე-ულმა დონ კიხოტმა დალოცა, ხოლო სანჩომ ის დალოცვა გულ-ამოსკვნილი ტირილით მიიღო.

ახლა, საყვარელო მკითხველო, კეთილი სანჩო დაუტევე, — დაე. ბედნიერად და მშვიდობით იმგზავროს; ხოლო შენ სულითა და გულით მხიარული სიცილისათვის მოემზადე და სწორედ ბევრს იცინებ და იხარხარებ, როდესაც გაიგებ, თუ როგორ ეწეოდა სან-ჩო თავის კუნძულზე გუბერნატორობას. მაგრამ კი ის ამბავიც ყუ-რად იღე, რაც იმ ღამეს მის ბატონს შეემთხვა. თუ ის შენამ-თხვევი არ გაგაცინებს, ის მაინც იქნება — ტუჩებს სასაცილო ღი-მილი მაიმუნვით დაგიმანჭავს, რადგან დონ კიხოტის ფათერა-კებს აღამიანმა ან გაკვირვებით, ან სიცილით უნდა სცეს პატივი.

და ასე, შემდეგ მოთხრობილია, რომ, სანჩო წავიდა თუ არა, დონ კიხოტმა თავისი სიმართლვე იგრძნო და, რომ შესძლებოდა სანჩოს გუბერნატორად დანიშვნა გაეუქმებინა და უკან დაებრუ-ნებინა, ამას, უექველად, კიდეც იზამდა. ჰერცოგის ცოლმა დონ კიხოტს მწუსარება რომ შეატყო, უთხრა, რაზე სწუხნხარო? თუ სან-ჩოს წასვლა გაწუხებს, ჩემს სახლში იმდენი საქურველმტვირთვე-ლი, დუენია და მოახლე მოიპოვება, რომ თქვენს სამსახურს და ყველა სურვილს სიამოვნებით ასრულებენო.

— მართალს ბრძანებთ, ჩემო სენიორა, — მიუგო დონ კიხოტ-მა, — სანჩოს მოშორება მაწუხებს, მაგრამ ჩემს სახეს რომ ნალეულს ამჩნევთ, იმისი უმთავრესი მიზეზი ის არ არის; ხოლო, რაც შეე-ხება თქვენი მოწყალებისაგან შემოთავაზებულს, მე მხოლოდ კეთილ სურვილს ვკიდებ ხელს, როგორითაც იგინი არიან შემოთავაზებულ-ნი, დანარჩენზე კი თქვენს უგანათლებულესობას ვემუდარები, და-მეთანხმოს და ნება მიბოძოს ჩემს ოთახში ჩემი თავი ჩემთავად განვაგო და ჩემს თავს სამსახური თვითონ მე გაეუწიო.

— არა, სენიორ დონ კიხოტო, — უთხრა ჰერცოგის ცოლმა, — მაგაზე არ შეიძლება დაგეთანხმოთ, რადგან თქვენ ჩემი მოახლე-თაგანი, ოთხი ვარდევით მშვენიერი მხევალი გაგიწევთ სამსახურს.

— ისინი მე ვარდებად კი არა, ასკილებად მექმნებიან, — უპა-სუხა დონ კიხოტმა, — და გულში ჩამერქმიან. ის ქალები იქნებიან

თუ სხვები, უმაღლესად შეიძლება, ვიდრე ჩემს ოთახში შემოსვლას. თუ თქვენს უმაღლესობას ნებაჲს თავისი წყალობა უწინდებლად მომაგოს, რაიცა არაფრით დამიმსახურებია, დამტოვეთ — ჩემს ნებაზე მოვიქცე და ნება მიბოძეთ ჩემი ოთახის კარებს შიგნით ჩემს თავს თვითონ მე ვემსახურო და მით ჩემს სურვილებსა და უმანკობას შორის ზღუდე დავდო. იმ სიუხვის გამო, რასაც თქვენი დიდება მთავაზობს, ვერ ვინდობე ჩემი ჩვეულება დავარდვიო. ერთი სიტყვით, ვამჯობინებ — ჩაცმულმა დავიძინო, ვიდრე ტანთ გასახდელად ვინმე მიეუშვა.

— კმარა, კმარა, სენიორ დონ კინოტო, — შეაწყვეტინა ჰერცოგის ცოლმა. — არხეინად იყავით. ვუბრძანებ, თქვენს ოთახში ქალები კი არა, ბუზიც არ შემოუშვან. იმგვარი ადამიანი როდი ვარ, ჩემი მიზეზით ბატონი დონ კინოტის უმწიკვლოებასა და კრძალულებას ზიანი მიადგეს და დაიბნდოს. ახლა კარგად ვხედავ, რომ მრავალ სათნოებათა შორის თქვენში მეტი ელვარებით უმანკობა ბრწყინავს. ტანთ გაიხადეთ და ჩაიცვიეთ, როდესაც და როგორც მოგესურვებათ, თქვენი მომზირალი და დამშლელი აჩავეთ იქნება. თქვენ ოთახში ყველა საქაულს იბოვით, რაც კი შესაძლოა დასჭირდეს, ვისაც ჩაეკეილ ოთახში სძინავს და იძულებული არ არის ბუნებითი მოთხოვნილების გამო იგი გაალოს. ათას საუკუნეს იცოცხლოს დულსინეა ტობოსელმა და მოეფინოსცა მისი სახელი მთელ ქვეყანას, რადგან მან ესოდენ დეაწლმოსილი და კდემამოსილი რაინდის სიყვარული დაიშახურა, და კეთილმოწყალე ზენამ გააჩინოსცა ჩვენს გუბერნატორ სანჩო პანსას სულში სურვილი — თავისი გამათრახება ჩქარა დაასრულოს, რათა სახელოვანი მანდილოსნის უბადლო სილამაზით ხელახლად დასტკებეს მთელი მსოფლიო.

ამაზე დონ კინოტმა უპასუხა:

— თქვენი უმაღლესობის სიტყვები ყოველმხრივ შეეფერება თქვენს სიღიადეს, რადგან კეთილ და ღირსეულ მანდილოსანთა ბაგეთაგან არც ერთ დედაკაცზე ცუდი და ავი სიტყვა არ წარმოითქმის. დულსინეაც, მით უმეტეს, განითქვება და ბედნიერი შეიქმნება. რომ თქვენმა უმაღლესობამ იგი შეაქო—ყველა იმ ქების უადრეს. როგორის წარმოთქმასაც კი შეიძლებდნენ დიდად მკვევრმეტყველნი ამა ქვეყნისანი.

— კმარა ქათინაურები, სენიორ დონ კინოტო, — უპასუხა ჰერცოგის ცოლმა. — ახლა ვახშმის დროა და ჰერცოგიც, უიქველია. შიგველის. გთხოვთ — პურის საკმელ ოთახში გამოძყვეთ; ხოლო

ნავაზშმევს დასაძინებლად ადრე წაბრძანდით, რადგან, წუხელის რომ კანდაიში მოგზაურობა მოგახდათ, ისე მოკლე როდი იყო, არ დაღლილიყავით.

— დაღლილობას მაინც არა ვგრძნობ, სენიორა, — უპასუხა დონ კიხოტმა.— ფიცით შემძლია ვთქვა, რომ მთელ ჩემს სიცოცხლეში არსად მიმგზავრია ისე მსუბუქად მატარებელ ცხოველზე, როგორც კლავილენიო იყო. ვერ გამიგია, მალამბრუნო რას უნდა აეძულებინა, რომ ისეთ ჩინებულ და ფეხმარდ ცხენს შეეღია და დასწვა.

— უთუოდ ის ბოროტება შეინანა, რაც ტრიფალდის, მის ამაღლას და სხვებს მიაყენა, — მიუგო ჰერცოგის ცოლმა. — თავისი ჯადოქრული ბოროტება რომ შეინანა, ალბათ უნდოდა თავისი გრძნეულების ყველა იარაღი შეემუსრა და, როგორც უმთავრესი მათგანი, კლავილენიო, დასწვა, რომლითაც იგი ერთი ქვეყნიდან მეორეში დაძრწოდა და ყველას მეტისმეტ მწუხარებას აყენებდა, ხოლო მისი ფერფლი და მალამბრუნოს წერილი, ნადავლივით დატოვებული, სამარადქამოდ იქნებიან დიდი დონ კიხოტ ლამანჩელის სახელისა და ღირსების დამადასტურებელნი.

დონ კიხოტმა ვაზში გაათავა თუ არა, ჰერცოგის ცოლს ხელახლად მადლობა გადაუხადა და თავის ოთახში წავიდა, — და რომ ვინმე გაჰყოლოდა მას სამსახურის გასაწევად, ამაზე დიდი უარე თქვა, რადგან ძალიან ეშინოდა მიზეზი არ მისცემოდა — რაიმე შემთხვევას გაებედვინებინა ან ძალა დაეტანებინა — უმანკოებისათვის ელაღატნა, რასაც თავისი მიჯნური ქალის, დულსინეა ტობოსელის პატივისათვის იცავდა. ამ მხრივ მოგზაური რაინდობის ყვაილი და სარკე რაინდი ამადისი ედგა მუდამ თვალწინ და მას ბაძავდა. ოთახში შესვლისას კარები ჩაიკეტა, ორი ცვილის სანთლის შუქზე გაიხადა და, პაჭიკ-წინდას რომ იხდიდა (პოი, უბედურებაე, ასეთი კაცისაგან დაუმსახურებელი!),— გულიდან რაღაც ამოჰსქდა, არც თუ ოხერა იყო. არც სხვა რამ ისეთი, რომ მის ზნეობრივ სუსუფთავეზე ექვის მიტანა ყოფილიყო შესაძლო. — მხოლოდ ეს იყო მის პაჭიკ-წინდაზე ორიოდე ათეული თვალი ჩაცვენულიყო და ჯაცხრილულ დარაბას დამსგავსებოდა. ჩვენი კეთილი სენიორი მეტისმეტად შეწუხდა და დიდი ხალისით ერთ უნცს ვერცხლს მისცემდა ვისმე, რომ მისთვის ერთი დრახმი მწვანე აბრეშუმის ძაფი მიეცა,—მწვანე აბრეშუმისას იმიტომ ვამბობ, რომ მისი პაჭიკ-წინდა მწვანე ფერისა იყო. აქ ბენენჯელი, ჯანაგრძ აბს რა ამბავს, შესძახებს:

„ჰოი, სიღარიბევე, სიღარიბევე! არ ვიცი, დიდი კორღოველ-
პოეტი * რა მიზეზმა აიძულა, როცა მოგიწოდა:

ო, წმინდა ჭილოვ, შენ ვერავინ ვერ დაგათასა!

თუშცალა მავრი ვარ, მაინც მას აქეთ, რაც ქრისტიანებთან
ერთობა მქონდა, კარგად ვიცი, რომ წმიდანობა მდგომარეობს
გულკეთილობაში, თავმდაბლობაში, სარწმუნოებაში, მორჩილებასა
და სიღარიბეში. მაინც ყველა ამასთან ვიტყვი, ადამიანს ღმერთ-
თან სიახლოვე ბევრ რიგად უნდა ჰქონდეს, რომ თავისი სიღარი-
ბით კმაყოფილი იყოს, თუ ეს იმგვარი სიღარიბე არ არის, რო-
მელზედაც ერთმა უდიდესმა წმიდანმა თქვა: „ყველა საგანს ისე
ფლობდე, თითქოს არც კი ფლობო“, * ესე იგი—ეგრეთ წოდებულ
სულიერ სიგლახაკესო; მაგრამ შენ, მეორე გვარის ჩვეულებრივ
სიღარიბევე (სახელდობრ, რომელსაც მე ვამბობ). რად რჩეობ უფ-
რო მეტად იდაღოებს და წარჩინებული გვარის ხალხს დაატყდე
თავს, ვიდრე სხვებს, რად აიძულე მათ თავიანთი ფეხსაცმელები
თვითონ შეითთხნონ და ისე ახერხებენ, რომ მათი კანზოლის ღა-
ლები ზოგი აბრეშუმისაა. ზოგი ძუისა და ზოგიც შუშისაა? მათი
საყელოები მეტწილად არც გატყეცილია, არც გახამებული, არც
ნაოკებიანი“ (რაც ამტკიცებს, რომ ღია, ნაოკებიანი და გახამებუ-
ლი საყელოს ხმარება დიდი ხნიდანვეა შემოდებული). და ბენენკე-
ლი განაგრძობს: „ვთა იმ აზნაურს. რომელიც თავის პატივს და
ღირსებას ცოტაოდენ ხარკს უხდის, კარმიხურულ ოთახში უხეი-
როდ ნასადილვე, კბილების საჩიჩქნის თვალთმაქცურად მომხმარე.
ქუჩაში გამოდის და კბილებს იჩიჩქნის, თუმცა პირში ერთი ლუკ-
მაც არ ჩაუდვია. ვაი-მეთქი, ვამბობ, იმას, ვისაც იმდენად დამ-
ჯრთხალი და შეწინებული პატივი და ღირსება აქვს და თანაც
ჯონია, ვითომც ერთი ეჯის სიშორიდანვე ჩანს მის ფეხსაცმელზე
დაკერებული ჭლანი. მის ქულზე ოფლი, მოსასხამზე ნაჩვრეტები
და მის კუჭში შიმშილი“.

ყველა ეს ფიქრი მოადგა დონ კიხოტს, როდესაც პაქიკ-წინ-
დაზე ჩაკვივნილი თვლები დაინახა; და თავი იმით ინუგეშა, რომ
სანჩოს მისთვის თავისი ყელიანი წაღები დაეტოვებინა, და სახვა-
ლიოდ მათი ჩაცმა გადაწყვიტა. დასასრულ ლოგინში ჩაწვა, დალო-
ნებული და დაფიქრებული ჯერ იმიტომ, რომ სანჩო თან არა ჰყავ-
და, მეორეც იმიტომ, რომ მის პაქიკ-წინდას საშველი არ ჰქონდა:
დიდი ხალისით გაჰნემსავდა თუნდა სხვაფერი აბრეშუმის ძაფით.
რაც ლატაკი იდაღვოს სიღარიბის მკაფიო ნიშანია. სანთლები ჩააქ-
რო, მაგრამ სიცხის გამო ვერ დაიძინა. ლოგინიდან ადგა, მშვე-

იერი ბალისაკენ გადასახედი სერსეროიანი სარკმელი ცოტად გაა-
ლო და, რომ აღებდა, იგრძნო და შენიშნა, რომ ბაღში ვიღაც
დასეირნობდა და ლაპარაკობდა. ყურადღებით დაუწყო მოსმენა,
ბაღში მყოფთაც ხმა აიმაღლეს, ისე რომ მათი ლაპარაკის გარჩევა
შეეძლო და შემდეგი სიტყვები მოესმა:

— ნუ მთხოვ, ემერენსია, ვიმღერო რამე. ხომ იცი, იმ წამს
აქეთ, რაც ჩვენ ციხე-დარბაზში ეს უცხოელი გაჩნდა და ჩემმა თვა-
ლებმა იგი დაინახეს, სიმღერის გუნებაზე აღარა ვარ, მხოლოდ
სულ ტირილი მინდა; მით უფრო არ შემიძლია ვიმღერო, რომ ჩემ-
მა ქალბატონმა ფრთხილი ძილი იცის, მე კი მთელი ქვეყნის საუნ-
ჯის გამოც კი არ ვინდომებ ჩვენთვის აქ მოესწრო. ვთქვათ კი-
დეც, რომ მაგრად სძინავს და არ გაიღვიძებს, რისთვის ვიმღერო.
თუ ამ ახალ ენესას, *— ჩემს სასაცილოდ ასაგლებად ამ მიდამოში
რომ გადმოვარდნილა, არ გაეღვიძება და ჩემს სიმღერას არ მო-
ისმენს?

— მაგაზე ნუ სწუხხარ, მეგობარო ალტისიდორა, — მიუგო მეო-
რემ, — უეჭველია, ამ სახლში ახლა ჰერცოგის ცოლსაც და ყველა-
საც სძინავს, შენი გულის მბრძანებელს და შენი სულის აღმაშფო-
თებელს გარდა, რადგან ეს-ეს არის სერსეროიანი სარკმელი გააღო,
მაშასადამე, არა სძინავს. იმღერე, ჩემო საბრალოვ, ტკბილი,
ნაზი ხმით, ქნარის აყოლებით. თუ ჰერცოგის მეუღლე შენს მღე-
რას გაიგონებს, ეს შეხუთული და ცხელი ღამე მოვიმიზნებოთ.

— ვაჰ, ემერენსია, საქმე ეგ როდია, — მიუგო ალტისიდო-
რამ, — საქმე ის არის, რომ არ მინდა ჩემმა სიმღერამ ჩემი გუ-
ლის ნაღები გაამქდავნოს და მათ, ვისთვისაც სიყვარულის ძლიერი
ძალა გაუგებარია, ქარაფშუტა და თავშეუკავებელ ქალად ჩამთვა-
ლონ. მაგრამ რაც იყოს — იყოს: გულის ჭრილობას სახეზე სირცხვი-
ლის ფერადი სჯობია.

ამ სიტყვების შემდეგ ქნარს ძალიან ნაზი ხმები ამოაღებინა.

ეს რომ დონ კიხოტს მოესმა განცვიფრდა, რადგან მაშინვე
თავში გაუღელვა დაუსრულებელმა სიმრავლემ სერსეროიანი სარკმ-
ლებისამ, ბაღებში მღერამ, სიყვარულის გამოცხადებამ, გულშელო-
ნების ფათერაკებმა, რაც თავის ბედშავ, თავბრუდამხვევ სარაინდო
წაგნებში ჰქონდა წაკითხული. მაშინვე წარმოიდგინა, რომ ჰერცო-
გის ცოლის რომელიმე მოახლეს შეჰყვარებია იგი, მაგრამ მოკრძა-
ლება აიძულებს ეს თავისი სიყვარული საიდუმლოდ შეინახოს. ეში-
ნოდა — მოხიბვლას ვერ გაუძლებდა, მაგრამ ფიქრში გადაწყვიტა
არ დაძლეულიყო. და ასე, სრული სულით და გულით მიენდო რა
თავის სენიორა დულსინეა ტობოსელს, გადაწყვიტა მუსიკა მოეს-

ჰინა, და რომ მათთვის გაეგებინა, რომ სარკმელთან იდგა განგებ ცხვირი დააცემინა, რამაც ქალები ძალიან გაახარა, რადგან მხოლოდ ის უნდოდათ, დონ კიხოტს მათი სიმღერა მოესმინა. ალტი-სიდორამ ქნარი მომართა და შემდეგი რომანსი დაამღერა:

შენ, რომელიც ლოგინში ხარ,
პოლანდიურ ზეწრებში ხარ,
და სიამით განისვენებ
საღანოდან რიერაეამდე.

ვინც ლამანში დაბადებულ
ყველა გნირზე მანაი ს.რ,
ვინც არაბულ ბაჯალოზე
ძვირფასი და ლამაზი ხარ,

გთხოვ, უსმინო ქალწულს ტანადს,
ბედჯრულსა და შესაბრალისს,
ო, მას სულში ჩინებდა
შუქი შენი ორი მზისა.

თუმც დიდებას ეძებ შენთვის,
სხვას წესილით აჭილღობ,
მწარედ ჰგმირაე და არც ფიქრობ,
მიაწოდო მას წამალი.

დაე, ღმერთი ვეძარცვებოდეს,
თქვი, ჰაბუკო გულმღვარო,
სად შობილხარ, ლიბიაში
თუ თვით საკას მწვერვალებზე? *

შენ გველზემა გაოჯკვებეს,
თუ აღწრღელნი შენი სელის
იყენენ კლდენი საშინელნი
და უღრანნი დაბერულნი?

შეეძლია დაიქადოს,
თქვას ლამაზმა დულსინემ,
მან ავაზა უღობელი
რომ გახადა თვინიერი.

მას ამიტომ ხოტბას ეტყვის
ენარესი და ხარამა,
ტაზო და მანსანარესი.
პისუერგა და არლანსა. *

რომ ადგილი შემიცვალოს,
დულსინეას მიეცემ სართად

კაბას ოქროსფორებიანს,
სხვა კაბებზე უბრწყინვალესს.

მინდა ვიყო შენს მკლავებში,
ენ შენს გვერდით ვიწვე მხოლოდ,
თავის კოსროს ნაზად გფხანდე,
და ფრჩხილებით მკბენარს ვკლავდე!

მაგრამ არ მაქვს მე უფლება
ამ დიდების ღირსი ვიყო.
მომეც, ფერხნი დაგიზილო,
ესეც მეყოს სიხარულად.

ჰოი, რამდენს გიბოძებდი
შენ ატლასის შარვალს, წინდას,
ვერცხლისფერსა საეარცხელსა,
ტილოს ძვირფას მოსასხამებს.

ანდა რამდენ შარვალიტსა,
თხილზე მტირეს, იშვიათსა,
ქვეყნად „ობლად“ წოდებულსა.
რადგან არ ჰყავს არსად ტოლი.

ტარპეოსის მალალ კლდიდან*
ჩემს დამწველ ცეცხლს ნუ დასცქერი,
ნუ აღვივებ მძვინვარებით,
ო, ნერონო ლამანჩელო!..

ჩერ ნორჩი და პატარა ვარ,
ჩერ თხუთმეტი წლისაც არ ვარ,
თოთხმეტს ცოტა გადავცილდი,
ამას ღმერთიც დამიმოწმებს.

არ ვარ კოკლი, მაიმახი,
მაქვს ხელებიც წესიერი,
თმებიც, მსგავსი შროშანასი,
თვით მიწამდე დაშვებული.

თუ მაქვს ცხვირი მიჭყლეტილი,
ბაგეც ოდნავ ჩახეული,
კბილი ტოპაზიონისა
სამოთხისებრ იერს მაძლევს.

ნემი ხმა კი, შენც ხომ გესმის,
არის მეტად საამური.
ტანადობით — შუა ტანის,
თან არცა ვარ შუა ტანის.

სილამაზით იი რა ვარ,
ვინც შენ დასკერ კაპარქითა,
ვარ მსახური ამა კოშკის,
მე თვით ალტისიდორა ვარ.

სიყვარულით მძიმედ გულდაკოდილმა ალტისიდორამ ამით დაასრულა, ხოლო მისით ცთუნებულმა და მოხიბლულმა დონ კიხოტმა ერთი ღრმად ამოიოხრა და შეშფოთებულმა გაიფიქრა:

— ო, რა უბედური მოგზაური რაინდი ვარ, რომ არც ერთ ქალს არ შეუძლია ისე შემომხედოს, რომ არ მოიხიბლოს. რა სამწუხარო ბედისაა უბადლო დულსინეა ტობოსელი, რომ დამშვიდებით და მხოლოდ მარტო მას არ შეუძლია ჩემი უმაგალითო ერთგულებით დასტკებეს! მეფის მეუღლენო, რა გინდათ მისგან? იმპერატორების მეუღლენო, რისთვის სდევნით მას? რისთვის სტანჯავთ მას. თოთხმეტ-თხუთმეტი წლის ქალწულნო? აცადეთ, აცადეთ იმ უბედურს, ამ ბედით იზეიმოს, გაიხაროს და დასტკებეს, რაც ამურმა არგუნა მას ჩემი გულისა და სულის დამონებითა და დასაკუთრებით. იცოდეთ, ჩემზე შეყვარებულ ქალთა ბრბოვ. რომ მხოლოდ დულსინეასთვის ვარ ცომივით რბილი, მხოლოდ მისთვის ვარ შაქრის კუპატი; ხოლო ყველა დანარჩენისთვის მე ტალი ვარ; მისთვის თაფლი ვარ, თქვენთვის—ალოეს წვენი. ჩემთვის მარტოდენ დულსინეაა — მშვენიერი, გონიერი, კეთილზნეობიანი, ნარნარი და დიდი გვარისა; ხოლო ყველა დანარჩენი—გონჭები, სულელები, ქარაფშუტები და ჰდაბიო შთამომავლობისანი არიან. მას ვეკუთვნოდე და სხვა არავის—ბუნებამ ქვეყნად ამისთვის გამომგზავნა. დაე, ალტისიდორამ იტიროს თუ იმღეროს, დაე, სასოწარკვეთილებაში ჩავარდეს ის ბანოვანი, რომლისთვისაც მოხიბლული მავრის ციხე-დარბაზში ჰიმბეყეს; ასე თუ ისე მე დულსინეას უნდა ვეკუთვნოდე და ვიქნები კიდევ მისი, მოხარშულიც, შემწვარიც, სუფთა, კეთილად ზრდილი და უმანკო, — მთელი ქვეყნიერების ყველა ჯადოქრული ძალის უინაზე.

და ამ სიტყვებთან სარკმელი ხმაურით მიახეთქა და აღელვებული და შეწუხებული, თითქოს დიდი უბედურება დამართაო, ლოგინში ჩაწვა; ჩვენც ცოტა ხანს იგი იქ დაეტოვოთ, რადგან დიდებული სანხო პანსა გვიხმობს, თავის სახელოვან საგუბერნატოროში შესვლის დიდი მოსურნე.

თუ როგორ მიიღო სამფლობელოდ დიადმა სანჩო პანსამ თავისი კუნძული და როგორი წესით დაიწყო მისი მართვა-გამგებლობა

პეი, შენ, მარადიულო მოთვალთვალეე ანტიპოდებისაე, მსოფ-
ლიოს ჩირაღდანო, თვალო ზეცისაე, შენ, ტკბილო ამამოძრავებელო
კ ა ნ ტ ი მ პ ლ ო რ ე ბ ი ს ა ე, * აქ ტიმბრიო: იქ თებო, * ხან მოისა-
რო, ხან მკურნალო! პოეზიის მამაე, მუსიკის შემოქმედო; შენ, რომე-
ლიც ეუღამ ამოდინხარ, მაგრამ, თუმცა ჩამავალად გვეჩვენები, მა-
ინც არაოდეს არ ჩადინხარ! შენ მოგმართაე, პოი, მზეო, ვისი დას-
მარებით ადამიანი ადამიანს აჩენს, შენ მოგმართაე, დამეხმარო.
ჩემი გონების წყვედიადი განანათლო, რათა დიდი სანჩო პანსას
ვუბერნატორობის ამბავი დაწვრილებით ვთქვა, რადგან უშენოდ
ჩენს თავს სუსტად, გაუბედავად და შეშფოთებულად ვგრძნობ...

ამგვარად, სანჩო პანსა მთელი თავისი ამალით ერთ დაბაში
ნივიდა, სადაც სულ ათასიოდე მცხოვრები იყო და ჰერცოგის
ერთ-ერთ საუკეთესო დაბად ითვლებოდა. მას მოახსენეს, კუნძულს
ბარატარია * ეწოდებო, რადგან ან მართლა ეს სახელი ერქვა,
ან:ა ამ სახელით უნდოდათ გამოეხატათ ის ამბავი, თუ რა აღვი-
ლად იშოვა სანჩომ გუბერნატორობა. ეს კარგად არაა ცნობილი.
კელელშემოვლებულ ქალაქის ჰიშკართან სანჩოს დაბის საბჭო მიე-
გება ზარების რეკვით და მცხოვრებთა სიხარულის ყიყინით. დიდი
ზღიმიით მიიყვანეს ტაძარში და იქ პარაკლსს შემდეგ სხვადასხვა
სასაცილო ცერემონიებით ქალაქის გასაღები ჩააბარეს და კუნძულ
ბარატარიის უცვლელ გუბერნატორად აღიარეს. ახალი გუბერნა-
ტორის ტანსაცმელი, წვერი, სინსუქნე და დაბალი ტანი ყველას
აეკრებოდა, ვინც ამ ამბის აღიანი-ჩალიანი არ იცოდა, და თითქ-
მის იმთაც კი. ვინც ეს იცოდა, — ასეთები ბლომად იყვნენ. დასას-
რულ, სანჩო ტაძრიდან გამოიყვანეს, მსაჯულის სავარძელთან
ნიიყვანეს, ზედ დასვეს და ჰერცოგის სახლთუხუცესმა უთხრა მას:

-- ამ კუნძულზე, სენიორ გუბერნატორო, ძველადგანვე ერთი
ჩვეულება არსებობს: ყველა, ვინც მის მართვას იწყებს, ვალდებუ-
ლია ერთ მისდა მიმართულ, ცოტა არეულ და დახლართულ კითხვა-
ზე უპასუხოს. მისი პასუხის კვალობაზე ხალხი ახალი გუბერნატო-
რის ნიჭს და უნარს გამოცდის და იმის მიხედვით ან გაიხარებს ანუ
მწუხარებას მიეცემა.

სახლთუხუცესი ამას რომ ამბობდა, სანჩო თავის პირდაპირ

კედელზე დაწერილ მსხვილ ასოებს სინჯავდა და, რაკი კითხვა არ იცოდა, იკითხა: იმ კედელზე რა სურათებიაო?

— იქ, ბატონო, წერია და აღნიშნულია დღე, როდესაც თქვენი მოწყალება ამ კუნძულის მმართველად შემოვიდა, — უპასუხეს მას, — და იგი წარწერა ამბობს: „დღეს, ამა და ამ რიცხვში, ამა და ამა თვესა და წელს კუნძულის მფლობელობა დაიწყო სენიორმა დონ სანჩო პანსამ. დასტკბესცა იგი ამით მრავალყამიერ“.

— ვის ეძახიან ამ დონ სანჩო პანსას?—კითხა სანჩომ.

— თქვენს მოწყალებას, — უპასუხა სახლთუხუცესმა, — რადგან ამ კუნძულზე სხვა სანჩო პანსა არავინ მოსულა იმის გარდა, ვინც ახლა ამ სავარძელში ზის.

— თუ ეგრეა, ჩემო ძმაო, — უთხრა სანჩომ, — იცოდეთ, რომ ჩემს გეარში არავის რქმევია დონი. მე მარტო სანჩო პანსა მქვია, მამაჩენსაც სანჩოს ეძახდნენ და პაპაჩემსაც. ყველა ჩემი წინაპარი პანსა იყო, ყოველგვარი დონისა და ზედონების დაუმატებლად. როგორც ვხედავ, ამ კუნძულზე დონები რიყის ქვაზე უმრავლესნი არიან. მაგრამ კმარა. ღმერთია ჩემი გულთამხილავი და, თუ ჩემი გუბერნატორობა ოთხიოდე დღეს გაგრძელდა, მაგ დონების გამარგვლას მოვახერხებ. ეგ დონები თავიანთი სიმრავლით აღამიანს კოლოებზე უარესად აბეზრებენ თავს. ახლა კი სენიორმა სახლთუხუცესმა თავისი კითხვა მომცეს, მეც, როგორც შევიძლებ—ხალხის სასიხარულო იქნება თუ სამწუხარო — ვუპასუხებ.

იმ წამს სამსაჯულო დარბაზში ორი კაცი შემოვიდა: ერთი გლეხად ჩაცმული, მეორე — თერძად, რადგან ხელში მაკრატელი ეჭირა, თერძმა თქვა:

— სენიორ გუბერნატორო, მე და ეს გლეხი თქვენს მოწყალებასთან იმ მიზეზით მოვედით, რომ გუშინ ეს კეთილი კაცი ჩემს სახელოსნოში მოვიდა (რადგან აქ დანსწრეთა ნებადართვით ნაფიცი ოსტატი თერძი ვარ. კურთხეულ იყოს სახელი უფლისა!), მაუდის ნაჭერი მომიტანა და მკითხა: სენიორ, ამ ნაჭრიდან ქუდი ვამოვაო?—მაუდი გავზომე და ვუთხარი, გამოვა-მეთქი, ალბათ როგორც ნგონია, წარმოიდგინა და მართლაც ასე უნდა ყოფილიყო, — რომ იმ მაუდის ნაწილის მოპარვა მინდოდა, — უეჭველია, ეს იფიქრა, — ბოროტი გულისა იყო და თერძებმაც საზოგადოდ ცუდი სახელი აქეთ; ამიტომ ხელახლად მითხრა, კარგად გამეზომა, იწება ორი ქუდი გამოსულიყო. მივუხვდი აზრს და ვუპასუხე: დიახ, ორიც გამოვა-მეთქი. ის კი თავისი შეჩვენებული ექვიანობის ცხენს უფრო და უფრო მიაქროლებდა, სულ თითოობით უმატებდა

ქუდს, მე კიდევ სულ ჰოს ვეუბნებოდი, ვიდრე ხუთ ქუდამდის მივიდოდა. იმ ქუდებისთვის დღეს მოვიდა, მეც ვაძლევ ყველას და ხელფასსა ვთხოვ, ეს კი არც ქუდებს იღებს, ხელფასზედაც უარს მეუბნება და თავის მაუდს უკან მთხოვს.

— მართალს ამბობს, ძმობილო? — ჰკითხა სანჩომ გლეხს.

— დიახ, სენიორ, მართალი გახლავთ, — მიუგო გლეხმა. — უბრძანეთ, თქვენო მოწყალებავ, გაჩვენოთ, რა ქუდები შეეკრა.

— სიამოვნებით ვაჩვენებ,— მიუგო თერძმა, თავისი მოსასხამიდან ხელი გამოიღო და ხუთი, თითზე ჩამოცმული, პატარა ჩაჩი აჩვენა. — აი, ის ხუთი ჩაჩი, ეს კეთილი კაცი რომ მთხოვს. ღმერთსა და ჩემს სინდისს ვფიცავ, მაგისი მაუდის ერთი გოჯიც არ დამრჩენია, და ხელობის გასასინჯად ხელოსნების ზედამხედველს წარვუდგენ.

ამ ჩაჩების სიმრავლეზეც და დავის უცნაურობაზე ყველა დამსწრეს გაეცინა, ხოლო სანჩომ რამდენიმე წამს მოისაზრა და უპასუხა:

— მე მგონია ამ დავის გადაწყვეტა დიდი ხნის მოფიქრებას არ საჭიროებს. საღი გონებით ახლავე შეგვიძლია განვსაჯოთ და აი ჩემი განჩინება: თერძი ხელფასს ჰკარგავს, გლეხი—მაუდს, და ეს ქუდები საპურობილეში დაპატიმრებულთა სასარგებლოდ გადაიციება — მორჩა და გათავდა.

თუ სანჩოს ამის შემდეგმა განაჩენმა მწყემსის ქისის შესახებ დამსწრეთა გაკვირება გამოიწვია, ამ განაჩენმა კი ყველას სიცხელი მოჰგვარა, მაგრამ გუბერნატორის გადაწყვეტილება შესრულებულ იქნა. ამის შემდეგ მის წინ ორი ხანშიშესული კაცი წარმოდგა. ერთს ხელში ლერწმის ჯოხი ეკირა, ხოლო მეორე უჯოხო იყო. ამ უჯოხომ თქვა:

— ბატონო გუბერნატორო! აი, ამ კეთილ კაცს ამ რამდენიმე ხნის წინ ათი ოქრო ვასესზე, ამის დახმარება მინდოდა და კეთილი საქმე ჩავიდინე, — იმ პირობით—როცა მოვთხოვდი, უნდა გადაეხადა. დიდი ხანი გავიდა. რომ ის ფული ამისაგან არ მომითხოვია. არ მინდოდა უფრო დიდ გაკვირებაში ჩამეგდო, ვიდრე მაშინ იყო. როდესაც მე ამას ის ფული ვასესზე. მაგრამ, რაკი ვხედავდი. რომ ჩემი ვალის გადახდაზე არაფერს ზრუნავდა, ერთხელ და რამდენჯერმე ჩემი ფული მოვთხოვე. მაგრამ ეს არათუ არ მაძლევს ფულს, პირიქით, მეუბნება—ჩემთვის ფული არაოდეს არ მოგიტოაო და. თუ მოგიტოა, დიდი ხანია გადახდილი მაქვსო. მე არც იმის მოწმე მყავს. რომ ფული ვასესზე. არც იმისი. რომ დამიბრუნა. რადგან სულაც არ დაუბრუნებია. თუ ფიცქვეშ იტყვის,

რომ ვალი დამიბრუნა, მზადა ვარ ჩემს ფულზე ხელი ავიღო — აქაც და ღვთის წინაშეც.

— რას იტყვი ამაზე, კეთილო ხელჯობიანო ბერიკაცო? — ჰკითხა სანჩომ.

— ვალიარებ, სენიორ, — მიუგო ხელჯობიანმა, — რომ ამან ნამღვილად მასესხა ფული, მაგრამ თქვენო მოწყალეობაც, კვერთხი დაუშვიტ, * რადგან. რაკი ფიცს მთხოვს, მზადა ვარ დავიფიცო, რომ ნამღვილად და სწორედ ის ფული ამას უკანვე დავუბრუნე.

გუბერნატორმა კვერთხი დაუშვა, ხოლო მოხუცმა ჯოხმა მეორე მოხუცს გადასცა, ვიდრე ფიცს იტყოდა, თითქოს ის ჯოხი დაფიცებას დაუშლიდა; შემდეგ კვერთხის ჯვარს ხელი დაადო და დაიფიცა: მისგან ნამღვილად ვალად ათი ოქრო მივიღე, რასაც ახლა მთხოვსო, მაგრამ ის ფული მე ხელიდან ხელში უკვე ჩავაბარე და ახლა გულმავიწყობის გამო მეორედ მართმევსო.

ეს რომ დიდმა გუბერნატორმა მოისმინა, ფულის მიმცემს ჰკითხა: მოვალის პასუხზე რას იტყვიო? მან უპასუხა: ალბათ მოვალე მართალს ამბობს, რადგან პატიოსან და კარგ ქრისტიან კაცად ვიცნობო, — იქნებ, მე დამვიწყებია. ფული სად და როდის უამიბრუნაო. ამიტომ ამას იქით აღარაოდეს არათერს მოვთხოვო. ამას შემდეგ ჯოხი პატრონს დაუბრუნა და თავჩალუნული დარბაზიდან გავიდა.

სანჩომ მომჩივნის მორჩილება და მოვალის სიტყვის დაუძვრელად წასვლა რომ ნახა, თავი ჩაჰკიდა, მარჯვენა ხელის სალოკო თითი წარბებზე მოისხვა, მერე ცხვირზე მიიღო, რამდენიმე ხანს ასე დარჩა. შემდეგ თავი მალა აიღო და უბრძანა — ჯობიანი ბერიკაცი დაებრუნებინათ. ბერიკაცი რომ დაბრუნდა, სანჩომ უთხრა:

— კეთილო კაცო, ეგ ჯოხი აქ მომეცი, ჩემთვის საჭიროა.

— ინებეთ, თქვენო მოწყალეობაც, — მიუგო ბერიკაცმა და ჯოხა სანჩოს მისცა.

სანჩომ ჯოხი გამოართვა, მომჩივან ბერიკაცს გადასცა და უთხრა:

— წადი, ჩემო მეგობარო. შენი ფული მიღებული გაქვს.

— როგორ თუ მიღებული? — ჰკითხა მოვალემ. — განა ეს ჯოხა ათ ოქროდ ღირს?

— ღირს. — მიუგო გუბერნატორმა, — თუ არა და — მთელს ქვეყანაზე დიდი სულელი ვყოფილვარ! ახლავე ნახავთ. ნიჭი მაქვს თუ არა, მთელი სამეფოს გამგებლობისა.

ეს თქვა და უბრძანა, აქვე ყველას თვალწინ, ჯოხი გაეტეხათ და შუაზე გაეხეთქათ. ჯოხი გახეთქეს და შიგ თითო ესკუდოიანი ათი

ოქრო იპოვეს. ყველა მეტისმეტად განცვიფრდა და თავიანთი გუბერნატორი ახალ სოლომონ ბრძენად აღიარეს. რომ ჰკითხეს სანჩოს, როგორ გაიგე, ათი ოქრო იმ ჯოხში უნდა ყოფილიყო, — უპასუხა: მოვალემ რომ ვალის პატრონს ჯოხი მისცა და, მანამ ფიცს იტყოდა, ხელში დააჭერინა, ხოლო, როცა ფიცი გაათავა, ჯოხი ისევ უკან გამოართვა, ფიქრმა გამიელვა, რომ ფულები იმ ჯოხში უნდა ყოფილიყო, აქედან უნდა დედასკვნათ, — განაგრძო სანჩომ, — რომ, ვინც გუბერნატორობს, თუნდაც ჩლუნგი გონებისაც იყოს. ზოგჯერ მის მართვა-გამგეობაში ღმერთი არის მისი ხელმძღვანელიო. ამას გარდა ერთი ამის მსგავსი ამბავი ჩემი სოფლის მღვდლისგან მაქვს მოსმენილი და ისეთი კარგი მეხსიერების პატრონი ვარ, ყველა იმას, რის დახსომებაც მსურს, არ ვივიწყებო. უკეთესი მეხსიერების პატრონი მთელ კუნძულზე არ მოიპოვებო.

ამგვარად ერთი ბერიკაცი შერცხვენილი წავიდა, მეორემ თავისი ფული მიიღო, ხოლო დამსწრენი გაოცებულნი დარჩნენ; და ის, ვინც სანჩოს სიტყვას, მოქმედებას და ქცევას წერდა, გადაწყვეტას ვერ ახერხებდა — სანჩო გონიერ კაცად ეცნო თუ უგუნურად.

ეს დავა გათავდა თუ არა, სამსჯავროში ერთი დედაკაცი შემოვიდა, თან მდიდარი მეჯოგაბ მსგავსად ჩაცმული კაცი მაგრად ჩაბღუჭული შემოიყვანა და ხმამალა ყვიროდა:

— მართლმსაჯულება, სენიორ გუბერნატორო, მართლმსაჯულება! თუ მას დედმიწაზე ვერ ვიპოვი, მის საძებნელად ცაში წავალ. სენიორ, ჩემი სულის გუბერნატორო! აი, ეს ბოროტი კაცი შუა მინდორში დამეცა და ჩემი სხეულით ისარგებლა, ისე, თათქოს ჭუჭყიანი ჩვართ; და ვაიმე უბედურს! უმაქნისმა საუნჯე მომტაცა, ოცდასამ წელიწადს რომ ვინახავდი და ვიცავდი — მაგრებისაგან, ქრისტიანებისაგან, უცხოებისა და ჩვენიანებისაგან და მუდამ ისე მაგრად და მტკიცედ ვიყავი, როგორც მუხა, და ჩემი თავი ისე უმწიკლოდ დავიცავი, როგორც ცეცხლში სალამანდრა რჩება უვნებელი, და თავი ისე შევიწინაზე განა იმისთვის, რომ ეს ყაჩაღანა მოსულიყო და თავისი ჭუჭყიანი ხელებით ჩემს ტანს შესაგინებლად შეხებოდა.

— ჯერ გამოკვლევაა საჭირო — ამ არშიყ კაცს ჭუჭყიანი ხელები აქვს თუ არა, — თქვა სანჩომ. მერე მას მიუბრუნდა და ჰკითხა:

— ამ ქალის ბრალდებაზე რას იტყვი?

ხოლო მთლად არეულმა მწყემსმა აკანკალებული ხმით უპასუხა:

— სენიორ, მე ერთი საწყალი მელორე გახლავარ. დღეს დი-

ლით აქედან გავედი და ოთხი, უკაცრავლი პასუხია, ღოჯი გავ-
ყიდე; სხვადასხვა ხარკისა და ბეგარის გადახდის შემდეგ მცირე-
ოდენი ფული დამრჩა. უკან რომ დაებრუნდი, გზაზე ეს პატივსა-
ცემი ღუენია შემხვდა და ეშმაკმა, ყველას არეებს და დახლართვას
რომ ცდილობს, ისე მოგვემართა, რომ მე და ამან ღრო გავატარეთ.
რაც ერგებოდა, მივეცი, მაგრამ არ იკმარა, ყანყარატოში მწვდა
და, მანამ აქ არ მომიყვანა, არ მომეშვა. ამბობს, ვითომც ძალა მეხ-
მაროს. ვფიცავ და მზადაც ვარ, ფიცი მივიღო, რომ ცრუობს.
ყველა ეს სიმართლით მოგახსენე და ერთი ბეწვა სიცრუე არ გა-
მირევი.

მაშინ გუბერნატორმა ჰკითხა იმ მწყემსს: თან ვერცხლის ფუ-
ლი გაქვს თუ არაო. მწყემსმა უპასუხა: ტყავის ქისაში ოციოდე-
ღუკატი მექნება, უბეში მიძევსო.—სანჩომ უბრძანა, ის ქისა ფულით-
მომჩივანი დედაკაცისთვის მიეცა, და იმანაც, მთლად აყანკალე-
ბულმა, ბრძანება აღასრულა. დედაკაცმა ქისა გამოართვა, ყველას
გარშემო ათასჯერ თავი დაუკრა, გუბერნატორის დღეგრძელობის-
თვის ღმერთს შეევედრა, რომ ასე მზრუნველობს ღარიბ-ობოლ-
თა და უმწუო ქალებისათვის, და სამსჯავროდან გახარებული გა-
ვიდა. თან ქისა მაგრად ჩაბლუჯული ექირა, უმაღ კი გასინჯა, შიგ-
რა იყო. ის რომ გავიდა, სანჩომ მომტირალ და ქისისკენ თვა-
ლებდარჩენილ მწყემსს უთხრა:

— კეთილო კაცო, იმ ქალს გამოუდექი და, როგორც იყოს.
ძალით ქისა წაართვი და ორნივ ისევ ჩემთან მოდიო.

ვისაც ეს უთხრა სანჩომ, სულელი და ყრუ როდი იყო, მაშინ-
ვე წამოხტა და სამსჯავროდან ელვასავით გავარდა. დამსწრენი გაკ-
ვირდნენ და ამ დავის დასასრულს მოუთმენლად ელოდნენ. რამ-
დენიმე ხანს უკან მწყემსი და დედაკაცი, უწინდელზე უფრო მე-
ტად ერთმანეთთან ჩაბლუჯულნი, დარბაზში შემოვიდნენ. დედაკაცს
კაბის კალთაში გახვეული ქისა გულზე მაგრად მიეკრა, მწყემსი კი
იმის წართმევას მთელი ძალ-ღონით ცდილობდა, მაგრამ ვერასგზით
ვერ ართმევდა, ხოლო დედაკაცი ყვიროდა:

— ღვთისა და ხალხის წინაშე — მართლმსაჯულება!—ხედავთ.
თქვენო მოწყალეებავ, სენიორ გუბერნატორო, ამ ბოროტი კაცის
უსინდისობა და თავხედობა სადამდის მივიდა? დღისით, ქუჩაში.
ხალხის წინ უნდოდა, ქისა წაერთმია, თქვენმა მოწყალეებამ რომ
ჩემთვის მოცემა უბრძანა.

— მერე, წაგართვა? — ჰკითხა გუბერნატორმა.

— როგორ თუ წამართვა? როგორ წამართმევდა? უმაღ სი-
ცოცხლეს დავთმობდი, ვიდრე ქისას! რა ბავშვი მნახეთ! სხვა

უფრო მარჯვე კატუნების მოსევაა ჩემზე საჭირო და არა ასეთი დაბლურისა და ჩოლფოთისა. გაზებით, ჩაქუჩებით, სატეხებით და ლომის ბრქვალებითაც ამ ქისას ხელიდან ვერ წამგლეჯდნენ; იმას უფრო შეიძლებდნენ, სხეულიდან სული ამოეგლიჯათ, ვიდრე ეს ქისა ხელიდან გავუშვა.

— მართალს მოგახსენებთ, — თქვა მწყემსმა.— და მეც ჩემი თავი ძლეულად და დაღლილად აღმიარებია; ამის ხელიდან ქისის წართმევის ღონე არა მაქვს. დაე მას დარჩეს.

ეს თქვა და დედაკაცს ჩამოეცალა.

— მაჩვენე ეგ ქისა, პატიოსანო, ღვაწლმოსილო მანდილოსანო, — უთხრა სანჩომ.

დედაკაცმა ქისა დაუყოვნებლივ მისცა, ხოლო გუბერნატორმა ის ქისა მწყემსს გადასცა და დედაკაცს უთხრა:

— ჩემო დაო, თქვენ იმისი ნახევარი ძალა რომ გეხმარათ, რაც ამ ქისის შერჩენისათვის იხმარეთ, და ისევე გაბედულად და მედგრად დაგეცვათ თქვენი სხეული, როგორც ის ქისა დაიცავით, მაშინ თქვენს ძალით გაუპატიურებას თვითონ ჰერკულესიც ვერ შეიძლებდა. გასწით აქედან და ამ კუნძულზე და მის მიდამოში ექვსი მილის მანძილზე აღარავინ გნახოთ, თორემ ორასი მათრახის დარტყმით დაისჯებით. ახლავე წადით აქედან, — გეუბნებით, ურცხვო, მატყუარავ და გაიძვერავ!

დედაკაცი შეშინდა, თავჩალუნული და შეწუხებული წავიდა, ხოლო გუბერნატორმა მწყემსს უთხრა:

— წადით, კეთილო კაცო, თქვენს სოფელში და თქვენი ფულები შინ მიიტანეთ და, თუ გინდათ შეგორჩეთ, ნულარავის, ვინც უნდა იყოს, ნუ გაეთამაშებით.

მწყემსმა გუბერნატორს მეტად უშნოდ მადლობა გადაუხადა და წავიდა, ხოლო დამსწრენი ახალი გუბერნატორის განაჩენით და გადაწყვეტილებით კვლავ განცვიფრდნენ. სანჩოს ყველა ეს მოქმედება მისი მემატიანისაგან დაწვრილებით აღინიშნა და დაუყოვნებლივ ჰერცოგს წარედგინა, რომელიც მოუთმენლად ელოდა ამ ცნობებს.

მაგრამ ახლა აქ კეთილი სანჩო დავტოვოთ, რადგან ალტისიდორას სიმღერით შემოფოთებულ მის ბატონთან წასვლას ვეშურებით.

ეყვნებიანი კატების საშინელი ალიაქოთი, გამიჯნურებულ ალტი-
სიდორასთან სიყვარულის ახსნის დროს დონ კიხოტს რომ
შემთხვა

ჩვენ დონ კიხოტი შეყვარებული ქალწულის ალტისიდორას მუსიკისაგან გამოწვეული აზრების ლელვა-ტეხვაში დავტოვეთ. იმ აზრებით ლოგინში ჩაწვა, მაგრამ ის აზრები თითქოს რწყილებად გადაექნენ და ერთ წამსაც არ დაძინეს და არც მოასვენეს; ამას გაცვეთილ წინდებზე ზრუნეაც დაერთო და მით მოუსვენრობაც გაუორკვედა. მაგრამ, რადგან დრო სწრაფად წარმავალია და ისეთი ზღუდე არ არსებობს, რომ მისი შეჩერება შეეძლოს, ამიტომ საათები კუნებით მიჰქროდნენ და ჩქარა გათენებაც დაიწყო. და ამას რომ თან დღეც მოჰყვა, დონ კიხოტმა რბილი ლოგინი დატოვა, თავისი მეშის ტანისამოსით მარდად მოიერთო და, წინდის ბედშავობა რომ დაეთარა, საგზაო ყელიანი წაღები ჩაიცვა, ზევიდან კამკამწითელი მოსასხამი წამოისხა, თავზე ბუზმენტით მორთული მწვანე ხავერდის ქუდი დაიხურა, მხარილივ ყაწიმით თავისი ერთგული ბასრი მახვილი ჩამოიკიდა, ხელში მუდამ განუშორებელი დიდი კრიალოსანი აილა და დიდმედიდური საზეიმო ნაბიჯით დარბაზს გაემართა, სადაც ჰერკოგი და იმის ცოლი უკვე ჩაცმულნი იმყოფებოდნენ და, როგორც ეტყობოდა, მას მოელოდნენ. ტალანში რომ მიდიოდა, იქ ალტისიდორა და მისი ამხანაგი ქალები შეხვდნენ; ისინი განგებ მის შესახვედრად იყვნენ იქ მისულნი. ალტისიდორამ დონ კიხოტს თვალი მოჰკრა თუ არა, მოაჩვენა, ვითომც გული შეუღონდა და დაცემას ლამობდა, მაგრამ ამხანაგებმა ხელები შეაშველეს და აჩქარებით კაბის გახსნა დაუწყეს. დონ კიხოტმა რომ ეს დაინახა, მათთან მივიდა და თქვა:

— ამ გულმეღონებისა და უბედური შემთხვევის მიზეზი მე უკვე ვიცი.

— მე კი არაფერი ვიცი,—მიუგო ალტისიდორას ამხანაგმა, — რადგან ალტისიდორა ამ სახლში ყველაზე საღი ქალია და, რაც ხანი ვიცნობ, არ მახსოვს, რომ ერთხელაც არის ამოეოხროს. წყეულიც იყოს და დაიღუპოს ყველა მოგზაური რაინდი, რამდენიც კი ქვეყანაზე იმყოფება, ყველა ისინი ესოდენ უმადლონი თუ არიან! გთხოვთ მოგვეშორდეთ, სენიორ დონ კიხოტო, რადგან, ვიდრე თქვენი მოწყალემა აქ დარჩებით, საბრალო ქალი გონს ვერ მოვა.

ამაზე დონ კიხოტმა უპასუხა:

— გთხოვთ. თქვენო მოწყალებავ, სენიორა, მოახერხოთ, რომ ამაღამ ჩემს საწოლ ოთახში ჩანგი დამიდოთ; რამდენადაც კი შევიძლებ, ამ მაშვრალ ქალს ვანუგეშებ: რადგან სიყვარულის დასაწყისშივე მოხიბვლის სწრაფი გაქარვება — უებარ წამლადანა მიჩნეული.

ეს თქვა და განშორდა, რადგან არ სურდა აქ იგი ვინმეს შეემჩნია. დონ კიხოტი თვალთაგან მიეფარა თუ არა, ალტიდილო-რა წამსვე მოსულიერდა და თავის ამხანაგს უთხრა:

— ამაღამ ჩანგი აუცილებლად უნდა დავუდოთ. დონ კიხოტს უთუოდ სურს დაუკრას რამე, მისი მუსიკა ურიგო არ იქნება.

შემდეგ ორივემ ჰერცოგის ცოლს გადასცა, რაც მოუხდათ და ისიც—საამაღამოდ დონ კიხოტმა ჩანგი რომ მოითხოვა. ჰერცოგის ცოლს ეს ამბავი ძალიან გაუხარდა, ჰერცოგს და თავის ქალებს მოელაპარაკა და გადაწყვიტეს — რაინდისათვის ახალი ხუმრობა მოეწყოთ, უფრო სასაცილო, ვიდრე საშიშარი, და დაღმებას ლოდინი დაუწყეს. დღემაც დონ კიხოტთან ჰერცოგისა და მისი ცოლის საამო საუბარში ჩქარა გაიარა და ღამე დადგა. ამ დღეს ჰერცოგის ცოლმა ნამდვილად და მართლა ერთი თავისი პაჟი (ის, რომელმაც ბაღში დულსინეა წარმოადგინა) — ტერესა პანსასთან გაგზავნა მისი ქმრის სანჩო პანსას წერილით და ბოლჩით, რომელშიაც კაბა იდო და სანჩომ თავის ცოლთან გასაგზავნად დასტოვა. პაჟს უბრძანა, დაბრუნებისას დაწვრილებით მოესენებინა მისთვის ყველაფერი, რაც ტერესასთან ყოფნის დროს შეემთხვეოდა. ეს საქმე რომ შესრულდა, სწორედ ღამის თერთმეტ საათზე დონ კიხოტი თავის საძილო ოთახში შევიდა და იქ ჩანგი დახვდა. აიღო იგი, მომართა, სერსეროიანი ფანჯარა გააღო და მოესმა, რომ ბაღში ვიღაც დასეირნობდა. წამსვე სიმებს თითები გააყოლა, საჩქაროდ მომართა, ჩაახველა, ყელი გაიწმინდა და ცოტა ხრინწიანი ხმით, მაგრამ სწორი კილოთი შემდეგი, იმ დღეს მის მიერ საგანგებოდ შეთხზული რომანსი დაამღერა:

ჩვენს სულს ხშირად ენების ძალა
ახსნის ხოლმე კაუჭიდან,
იარაღად მოიმარჯვებს
უქმად ყოფნას უბრუნველსა.

ხელსაქმე და მუშაობა,
მუდამ მოუტლელად ყოფნა
სიყვარულით დაზნედილის
მკურნალთა უებარი.

ქალწულს კეთილგონიერსა,
ვისაც უნდა გათხოვება,
კარგ სახელად, მზითვად ეყოლ
ყოფაქცევა უძრახველი.

გიემაჟ ბიჭებს ქალაქელთა,
და მოგზაურ რაინდებსაც
სურათ ღროებით — კისკასებო
და ცოლად კი თვინიერნი.

ზოგჯერ არის სიყვარული
ველის ქარზე უსწრაფესი:
დაგიქროლებს, გაფრინდება,
უკან აღარ დაბრუნდება.

თუ ვნებაა შემთხვევითი,
— დღეს შეგიპყრობს, ხვალ გაქრება;
არასოდეს ის არ ტოვებს
გულში სურათს წარუშლელსა.

ვერ მოხიბლავს თვალს სურათი,
ჰკრთალ ფერებით დახატული,
ძველ სიყვარულს ვერ დასძალავს
შემთხვევითი გატაცება.

ჩემი გულის ფიცარზედან
დუღისინეა ტობოსელო
ისე მტკიცედ აღბეჭდილა,
რომ არასდროს წაიშლება.

სიმტკიცე კი სიყვარულში
ფასუთქმელი განძი არი,
ვისაც ეს აქვს, აამაღლებს
მას ამერი ჯაღოქარი.

დონ კიხოტის სიმღერას ისმენდნენ პერცოგი, მისი ცოლი, ალტისიდორა და სასახლის თითქმის ყველა მსახური და, როდესაც იგი ამ ადგილამდის მივიდა, ზემო ტალანიდან სწორედ ზედ მის ფანჯარაზე თოკი ჩამოუშვეს, რომელზეც ასზე მეტი ექვანი ეკიდა, და იმავე წამს დიდ ტომარას პირი მოხსნეს და იქიდანაც კუდებზე წვრილ-წვრილ ექვანშებმული კატები გამოცვივდნენ. ექვანების ქლარუნმა და კატების კნავილმა ისეთი საზარელი ხმაურობა ასტენა, რომ თვით ამ ოინის მომწყობნი—პერცოგი და მისი ცოლიც კი შეჩქვდიდნენ, ხოლო შეშინებულ დონ კიხოტს ნამდვილად თავზარი დაეცა. შემთხვევას ენება, რომ ორი იყო თუ სამი

კატა ღონ კიხოტის ფანჯრიდან მის ოთახში შევეარდნილიყო და ფეთიანებზე ვიხილე რბენა დაეწყო და საშინელი ღრიალცელი აეტეხა. გარეთ გამოსასვლელი ადგილის ძებნაში კატებმა რაინდს სანთლები ჩაუქრეს, თანაც თოკი აღიოდ-ჩაღიოდა და მით ექვენებს განუწყვეტელი უღარუნი ვაჰქონდა. ღონ კიხოტი ადგა, მახვილი იშიშვლა, ფანჯარას საშინლად ჩეხვა დაუწყო და მაღალი ხმით გაჰყვიროდა:

— გამშორდით, ბოროტო ჯადოქრებო! გამშორდით, თვალთმაქცებო! მე ღონ კიხოტ ლამანჩელი ვარ, რომლის წინააღმდეგ თქვენი ბოროტი განზრახვები უღონონი და ამოინი არიან!

მერე დაფეთიანებულ კატებს მიუბრუნდა და ხმალი რამდენჯერმე დაარტყა. კატები ფანჯარას ეცნენ და გადახტნენ, მაგრამ ერთი კატა, ხმლის დარტყმით გამწარებული, ღონ კიხოტს ეცა და კბილები და ბრჭყალები ცხვირ-პირში ისე მწვავედ ჩაუყარა, რომ რაინდმა ტკივილისაგან რაც ძალ-ღონე ჰქონდა დაიკვილა. ეს კივილი რომ ჰერცოგმა და მისმა ცოლმა გაიგონეს, მიზეზს მიხვდნენ, საჩქაროდ ღონ კიხოტის ოთახთან მიიბრინეს, კარი თავიანთი გასაღებით გააღეს და დაინახეს, თუ რა გაშმაგებით ებრძოდა რაინდი კატას, რათა პირისახიდან მოეგლიჯა. წამსვე სანთლები მოიტანეს და ღონ კიხოტის კატასთან შმაგი ბრძოლა ნათლად გამოჩნდა. ჰერცოგი მივირდა, რომ მებრძოლი გაეშველებინა, მაგრამ ღონ კიხოტმა დიდი ხმით დაიყვირა:

— ნურავინ ჩამოერევით, ამ დემონთან, ამ თვალთმაქცთან პირისპირ მარტოდ დამტოვეთ, რადგან თვითონ ვაჩვენებ მე, ვინც არის ღონ კიხოტ ლამანჩელი!

მაგრამ კატა ამ მუქარას ყურს არ ათხოვებდა, კნაოდა, რაინდის ფხაქნას და კბენას განაგრძობდა და ბრჭყალებს პირისახეში უფრო მაგრად ასობდა. მაინც ჰერცოგმა კატა მოაშორა და სარკმელიდან გადაისროლა. ხოლო ღონ კიხოტი დაეაწრული პირისახით და დაშავებული ცხვირით ჯავრმორეული დარჩა, რომ ჯადოქართან მედგარი ბრძოლა ბოლომდის ვერ მიიყვანა. მყისვე აპარისიოს ზეთი * მოიტანეს და თვითონ ალტისიდორამ თავისი ლურჯ-თეთრი ხელებით სახის ჭრილობებზე წასცხო და შეუხვია. თანაც დაბალი ხმით უთხრა:

— ყველა ეს უბედურება, გულქვა რაინდო, იმის სასჯელად გველინება, რომ გადაბრჩინილი და კერპი ხარ. ღმერთმა ქნას შენს საქურველმტვირთველ სანჩოს თავის გამათრახება დაავიწყდეს და შენს საყვარელ დულსინიას მოხიბვლა არ მოეხსნას და იმასთან

ქორწინების სარეცელის გაზიარება არ გელირსოს, იმ დრომდის მაინც, მანამ მე ცოცხალი ვარ.

ამ გრძნობით სავსე სიტყვებზე დონ კისოტმა ერთი სიტყვითაც არ უპასუხა, მხოლოდ ღრმად ამოიოხრა და იმწამსვე ლოგინზე გაიშლართა. ჰერცოგს და მის ცოლს წყალობისათვის მადლობა გადაუხადა, იმიტომ კი არა, რომ იმ ექვნიანი და ჯადოქრული კატების ხროვამ შიში აგრძნობინა, არამედ იმიტომ, რომ ცოლ-ქმარი მას კეთილი განზრახვით მიეშველა.

ჰერცოგმა და მისმა ცოლმა თავისი სტუმარი მოსასვენებლად დასტოვეს და იმას სწუხდნენ, რომ მათგან მოგონილმა ხუმრობამ ცუდი შედეგით ჩაიარა. სულ არ ფიქრობდნენ, რომ ის ხუმრობა მძიმე საწუხრად გაუხლებოდათ. დონ კისოტს ეს ფათერაკი ხუთ დღეს ოთახში დაპატიმრებლად და ლოგინში წოლად დაუჯდა და ამ დროს მას სხვა ფათერაკი დაეშართა, წინანდელზე უფრო სასიამოვნო. მაგრამ ისტორიკოსს არა სურს ის ფათერაკი ახლავე გვიამბოს და ისევ სანჩო პანსას უბრუნდება, თავი რომ ფრიალ გამჭრიახ და შემაქცევარ გუბერნატორად გამოიჩინა.

|| || || XLVII

ვაგრძელება მოთხრობისა, თუ როგორ იქცეოდა სანჩო პანსა თავის საგუბერნატოროში

ჩვენი ისტორია გადმოგვცენს, რომ სამსაჯულო დარბაზიდან გუბერნატორი მდიდრულ სასახლეში წაიყვანეს, სადაც დიდ დარბაზში მეფური ტახლა იყო გამლილი. სანჩო დარბაზში შევიდა თუ არა, ნაღარა დააყვირეს და ხელზე წყლის დასასხმელად მასთან ოთხი პაეი მოვიდა; ეს ხელის დაბანის ცერემონია მან დიდ-ღირსებთან შეასრულა, საკრავები დააჩუქმეს და სანჩო სუფრის თავში დაჯდა; მაინც სუფრასთან სხვა სელი არსად იდგა და არც ვისთვისმე სხვისთვის. ჭურჭელი იყო დაწყობილი. სანჩოს გვერდზე ვილაც კაცი მოუდგა და ხელში ვეშაპის კბილის პატარა კვერთხი ეჭირა. როგორც შემდეგ აღმოჩნდა, ის კაცი ეჭიმი იყო. მაგიდას ძვირფასი თეთრი სუფრა გადახადეს, ხილსა და მრავალ რიგ საჭმელებს რომ ეფარა. მეორე კაცმა, გარეგნობით სამღვდელო პირმა, სუფრა აკურთხა, პაემა სანჩოს მაქმანებით მორთული ხელსახოცი მკერდზე ჩამოაფარა და მეორე პაემა, მაესტრესალიზ * თავ-

ნამდებობის აღმსრულებელმა, პირველ კერძად სინით ხილი მოართვა. სანჩომ ერთი პატარა ნაჭერი შეჭამა თუ არა, ექიმმა სინს კვერთხი შეახო და სინი წამსვე ააცალეს. მაესტრესალმა მაშინვე პეორე ხინი მოართვა, მაგრამ, ვიდრე იგი ერთ ნაჭერს აიღებდა და პირში ჩაიდებდა, სინს კვერთხი შეეხო და ისიც ხილის სინით მსწრაფლ გააცალეს.

სანჩო ამ საქციელმა გააოცა და დააბნია, გარშემო, დარბაზში მყოფთ თვალი მოავლო და ჰკითხა: სადილი უნდა ვჭამო, თუ მარტო უნდა ვუცქირო და თქვენი ხელების სიმარჯვე მიკვირდესო? — ამაზე კვერთხიანმა კაცმა შემდეგი უპასუხა:

— თქვენ, სენიორ გუბერნატორო, ისე უნდა ისადილოთ, როგორც მიღებულია სხვა კუნძულებზე, სადაც კი გუბერნატორები ვამგებლობენ. მე, სენიორ, ექიმი ვარ და ამ კუნძულზე ჯამაგირი იმიტომ მეძლევა, გუბერნატორის კარგამყოფობაზე რომ უფრო ჰეტად ვიზრუნო, ვიდრე ჩემს თავზე. დღედაღამ ვცდილობ გუბერნატორების აგებულება შევისწავლო, რადგან ავად გახდომის დროს უფრო მარჯვედ ვუწამლო. უმთავრესი ჩემი ვალდებულება ის არის — განუშორებლად ვიყო მათთან იმ დროს, როდესაც სკამენ. და მარტო იმისი ჭამის ნება მივცე, რაც მათ აგებულებას შეეფერება, ხოლო ყველაფრის ჭამა ავუკრძალო, რასაც მათთვის საზიანოდ დავინახავ. ხილის სინი იმიტომ გავატანინე, რომ ძალიან წყლიანი საქმელია, შემდეგი სინივე კიდევ იმიტომ, რომ ძალიან ზმელი და მხურვალე საქმელი იყო, ბევრი სანელებელი ჰქონდა, რაც წყურვილს აჩენს, ხოლო, ვინც ბევრს სვამს, თავის სხეულში ძირეულს, ჩვენი სიცოცხლის არსებით სისველეს აუქმებს.

— მაშ, აგერ იმ მშვენიერ შემწვარ კაკებეს, მგონია, ჩემი წყენა არ შეუძლიათ? — უთხრა სანჩომ.

ამაზე ექიმმა უპასუხა:

— ვიდრე ცოცხალი ვარ, ბატონი გუბერნატორი კაკების კემოსაც ვერ ნახავს.

— რატომ? — ჰკითხა სანჩომ.

— იმიტომ, — მიუგო ექიმმა, — რომ ჩვენი მასწავლებელი ჰიპოკრატე, მთელი მკურნალობის გზის მაჩვენებელი ვარსკვლავი და ჰნათობი, ერთ თავის აფორიზმში ამბობს: *Omnis saturatio mala, perdisis autem pessima*, რაც ნიშნავს: „ყოველგვარი ღორმუცლობა ჰავნებელია, მაგრამ კაკებით ღორმუცლობა უფრო მეტად მავნებელია“. *

— თუ აგრეა, — უთხრა სანჩომ, — მაშ ამ სუფრაზე რაც საქმელია. სენიორ ექიმო, იმათგან ისეთები ამირჩიეთ, რაც ჩემთვის

უფრო მარგებელია და ნაკლებად მავნებელი, და ნება მომეცით, თქვენი ჩხირის შეუხებლად ვქამო, რადგან, გუბერნატორის სიცოცხლეს ვფიცავ, და ღმერთმაც მისით დამატკბოს,—რაც არ უნდა ილაპარაკოთ, სენიორ ექიმო, და რამდენიც არ უნდა გაბრაზდეთ, ყველაფერი ეს იმას ნიშნავს, რომ სიცოცხლის განგრძობის მაგიერ ფეხებს გამაფშვიკებთ.

— მართალსა ბრძანებთ, თქვენო მოწყალეზავ, სენიორ გუბერნატორო,—უთხრა ექიმმა,—მამ, ჩემი აზრით, თქვენმა მოწყალეზავმა აგერ ის შემწვარი კურდღლის ბაჭიების ბოღლამა არ უნდა მიირთვას, რადგან ეს ნანადირევი ხორცი წვრილბეწვიანია და ძნელი მოსანელებელი. ხოლო ეს ხბოს ხორცი ძლიერ ჩახრაკული და დაბუღული რომ არ იყოს, შეიძლებოდა მივერთმიათ. ახლა კი არაზრით არ შეიძლება.

— აგერ ის დიდი სინი, ოხშივარი რომ ასდის, — უთხრა სანჩომ, — მე მგონია ოლა პოდრიდა * უნდა იყოს და, რაკი ოლა პოდრიდაში სხვადასხვა ბოსტნეული და ხორცია, უეჭველია, იმათში რამე იქნება გემრიელი და ჩემთვის სასარგებლო.

— Absit! * — შესძახა ექიმმა.—ეს მავნე აზრი თქვენგან შორს ვანდევნეთ. არც ერთი საკმელი ამქვეყნად არ აფუჭებს და ახდენს ჯანმრთელობას ისე, როგორც ოლა პოდრიდა. ის კარგია ბერებისათვის, სასწავლებელთა რექტორებისათვის, გლეხთა ქორწილებში, მაგრამ გუბერნატორის მაგიდაზე მას ადგილი არ უნდა ჰქონდეს; გუბერნატორი მხოლოდ ნაზი, საგანგებოდ და მკაცრად შერჩეული სანოვაგით უნდა იკვებებოდეს და, აი რატომ: მუდამ და ყველგან მარტივი წამლები რთულ და შერეულ წამლებზე უფრო მეტად ფასობს და უფრო დიდ პატივშია, რადგან მარტივი წამლების შედგენისას ექიმი არ შეცდება, ხოლო რთულსა და შერეულში ადვილად შესაძლებელია შემადგენელი ნივთიერების ზომა რომ შეეცვალოს და ყველაფერი დაღუპოს. მაგრამ მე ვიცი, რომ თუ სენიორ გუბერნატორს სურს თავისი ჯანმრთელობა დაიცვას და გაამაგროს, ახლა ასიოდე წვრილი ბისკვიტის ნამცხვარი უნდა მიირთვას და კომშის რამდენიმე თხელი ნაჭერი, — ერთიცა და მეორეც კუქისთვის ძალიან სასარგებლოა და მონელებას ხელს უწყობს.

სანჩომ ეს რომ მოისმინა, სავარძლის ზურგზე გადაწვა, ექიმს დააშტერდა და მკაცრად ჰკითხა: რა გქვია და სად გისწავლია? ამაზე ექიმმა უპასუხა:

— მე, სენიორ გუბერნატორო, ექიმი პედრო რესიო დე აგუერო ვარ, * დავიბადე დაბა ტირტეაფუერაში, * კარაკუელისა და

ალმოდოვარ დელ კამპოს მარჯვენა მხარეს რომ მდებარეობს, ხოლო ექიმის ხარისხი ოსუნის უნივერსიტეტში მივიღე.

სანჩოს ალმური აედინა და გაბრაზებულმა უთხრა:

— სენიორ ექიმო, პედრო რესიო დე მალ-აგუერო, გვარეულობით ტირტეაფუერელო, კარაკუელიდან ალმოდოვარ დელ კამპოსკენ მიმავალი გზის მარჯვენა მხარეზე რომ მდებარეობს, და ექიმის ხარისხი ოსუნის უნივერსიტეტში რომ მიგიღია — ახლავე აქედან გაეთრიე და თვალთ აღარ დამენახო, თორემ, მზეს ვფიცავ, კეტს წამოვავლებ ხელს და თქვენგან დაწყებული ყველა ექიმს ისე მივბეგვავ, კუნთულზე ერთი ექიმიც არ დარჩეს ცოცხალი, ყოველ შემთხვევაში ისეთებს მაინც. რომელნიც თქვენსავით უზრდელნი მეჩვენებიან, რადგან ბრძენს, მცოდნეს, გონიერსა და ფრთხილ ექიმს თვალის ჩინზე უფრო გავუფრთხილდები და ისე ვცემ პატივს, როგორც ღვთაებრივ ადამიანს შეეფერება. გიმეორებთ, ახლავე გამეცალეთ აქედან, პედრო რესიო, თორემ, რაზედაც ვზივარ, იმ სელს ავიღებ და თავზე დაგამტვრევთ და თუ ამისთვის პასუხგებაში მიმცეს, თავს გავიმართლებ და ასე ვიტყვი: ცუდი ექიმი იყო, საზოგადოების ჯალათი იყო და იმის მოკვლით ღვთის ნება ავასრულე-მეთქი. ახლა მომეცით რამე ვკამო, თუ არადა, ეს გუბერნატორობა უკან წაიღეთ. ის თანამდებობა, რომელიც მის ამსრულებელს შემშლილთ კლავს, ცერცვის ორ მარცვლადაც არა ღირს.

ექიმმა რომ ასე ძლიერ განრისხებული გუბერნატორი ნახა, ხუმრობაგაშვებით შეშინდა; და ის იყო დარბაზიდან გასვლას და გაქცევას აპირებდა, რომ ამ დროს ქუჩიდან ფოსტის საყვირის ხმა მოისმა; მაესტრესალმა ფანჯრიდან გაიხედა, მობრუნდა და გუბერნატორს მოახსენა:

— ჩემო სენიორ, პერცოგისაგან შიკრიკი მოვიდა, წერილი მოაქვს, ალბათ რამე მნიშვნელოვანი ბრძანება არის.

გამტვერიანებული და ოფლში გაწურული შიკრიკი დარბაზში შემოვიდა, უბიდან წერილი ამოიღო და გუბერნატორს მიართვა. სანჩომ ეს წერილი მაესტრესალს გადასცა და მისამართის წაკითხვა უბრძანა; მისამართზე ეწერა:

— „დონ სანჩო პანსას. კუნძულ ბარატარიის გუბერნატორს პირადად, ანუ იმის მდივანს საკუთარ ხელში“.

ეს რომ სანჩომ მოისმინა, იკითხა:

— ჩემი მდივანი აქ ვინ არის?

— მე გახლავარ, სენიორ, რადგან წერა-კითხვა ვიცი, ამას გარდა მე ბისკაელი ვარ, *—მიუგო ერთ-ერთმა იქ დამსწრეთაგანმა.

— მაგ დამატებით, — უთხრა სანჩომ, — თვითონ იმპერატორის მდივნობასაც შეიძლებდით. წერილი გახსენით და ნახეთ, შიგრა სწერია.

ახლად გამომცხვარმა მდივანმა ბრძანება აასრულა. წერილი წაიკითხა და თქვა: ეს წერილი ისეთ საგანზე არის, რომ გუბერნატორს საიღუმლოდ უნდა ეცნობოს, სანჩომ ყველას დარბაზიდან გასვლა უბრძანა, მხოლოდ მაესტრესალი და სახლთუხუცესი დაიტოვა, ექიმი და მასთან ყველანი გავიდნენ და მაშინ მდივანმა გუბერნატორს შემდეგი წაუკითხა:

სენიორ ღონ სანჩო პანსა. მე გავიგე, რომ ერთ-ერთ უახლოეს დამეს, დანაძვილებით არ ვიცი კი, თუ რომელ დამეს, ჩემი და თქვენი მტრები ანაზღებენ გააფთრებულ თავდასხმას თქვენს კუნძულზე; ამიტომაც ფიზიკურად და მხნედ იყავით, რათა ანაზღად თავს არ დაგეხსან. აგრეთვე ჩემი სანდო მსტრუარებისაგან გავიგე, რომ ვიღაც ოთხი კაცი, ტანისამოსგამოცვლილი, თქვენს კუნძულზე შემოპარულა და განზრახვა აქვთ, მოკლან, რადგან თქვენი დიდი და გაჭირვარებული კეპუა და სინრძნე საშიშროებას უქალის მათ; ოთხი თვალი გამოიხსიბთ, ყველას დააქვრდით და განსაჯეთ, ვინც თქვენთან მასაღებდალ ან სალაპარაკოდ მოვიდნენ, და ნურაფერს მიირთმევთ, ვინც რა შემოგთავაზოთ. თუ გაჭირვებაში ჩავარდებით, მე ვეცდები სსწრაფოდ შეველა გაგიწიოთ, ხოლო ყველაფერში ისე მოიქცით, როგორც თქვენი კეთილგონიერებისგან მოველოდებით. მიეცა ჩვენს ციხე-დარბაზში, აგვისტოს თვესმეტსა დღესა, დილის ოთხ საათს ზედან.

თქვენი მეგობარი ჰერცოგი.

ამ ამბავმა სანჩოს თავზარი დასცა, მასთან მყოფნიც თითქოს გაკვირდნენ, სანჩომ სახლთუხუცესს მიმართა და უთხრა:

— აი, რა არის საჭირო, ამ წამშივე რომ გაკეთდეს; ეს ექიმი რესიო ჯურღმულში ჩააგდეთ, რადგან, თუ ვინმეს ჩემი მოკვლის განზრახვა აქვს, მხოლოდ და მხოლოდ ის არის და ჩემი მოკვლა ხანგრძლივი და საშინელი მტანჯველი საშუალებით — შიმშილით სწადია.

— მეც ეგრე მგონია. — თქვა მაესტრესალმა. — თქვენმა მოწყალეებამ არაფერი არ უნდა ჰქამოს, რაც ამ სუფრაზე არის, რადგან მონაზვნების შეკაზმულია და მოტანილი, და ხომ მოგეხსენებათ, ნათქვამია: ჯვარს უკან ეშმაკი იმალებათ.

— მაგის უარს არა ვყოფ, — მიუგო სანჩომ. — მაშ ახლა ერთი ნაქერი პური მომიტანეთ და ოთხიოდე გირვანქა ყურძენი, იმაში საწამლაკი არ იქნება; გარწმუნებთ, მეტი შიმშილის მოთმენა აღარ შემიძლია. და თუ განზრახული თავდასხმის მოსაგერიებლად მზად-

ყოფნა გვიხდება საჭირო, მაშ დანაყრებაც და ჯანზე მოსვლაც გვეკირია, რადგან სიმამაცე და ვაჟაკობა კუჭზეა დამოკიდებული და არა პირიქით. თქვენ, მდივანო, პასუხი მისწერეთ ჩემს სენიორ ჰერცოგს, რომ ყველა მისი ბრძანება მტკიცედ და ოდნავშეუცვლელად იქნება ასრულებული; ისიც დასწერეთ, რომ სენიორა ჰერცოგის მეუღლეს ხელზე ვეამბორები და თანაც ვემუდარები, ის წერილი და ფუთა, ჩემს ცოლთან — ტერესა პანსასთან გასაგზავნად რომ დავტოვე, შიკრიკის ხელით მათი გაგზავნა არ დაიფიქროს; ამას ჩემს მხრივ მისგან დიდ წყალობად მივიღებ და ვეცდება ყველა ძალ-ღონით ვემსახურო მას: ბარემაც წერილში ჩაურთეთ, რომ ჩემს ბატონს, სენიორ დონ კიხოტ ლამანჩელს ხელზე კოცნას მოვახსენებ; — დაე დაინახოს, რომ მისი პურის მადლობელი ვარ, და ნუ იღვიჭებს, რომ უმადური აღამიანი გავხდი. ხოლო თქვენ, როგორც კარგმა მდივანმა და კეთილმა ბისკაელმა, შეგიძლიათ თქვენის მხრივ დაუმატოთ, რასაც მართებულად და შესაფერისად დაინახავთ. ახლა კი ეს ტაბლა აალაგონ და რამე საჭმელი მომიტანონ და, თუ ვიღაც ჭაშუშები, კაცისმკვლელები და ჯადოქრები მე ან ჩემს კუნძულს თავს დაგვესხმიან, შევძლებ მათ გამკლავებას.

ამასობაში დარბაზში პაჟი შემოვიდა და გუბერნატორს მოახსენა:

— ერთ გლახს სურს თქვენი მოწყალების ნახვა, როგორც ირწმუნება, რალაც დიდი საქმის მოსახსენებლად.

— რა უცნაური ხალხია, — თქვა სანჩომ, — ეს მთხოვნელები? ნუთუ იმდენად უგუნური არიან, რომ არაფერი არ ესმით? განა ამ დროს რაიმე საქმის გაკეთება შეიძლება? განა ჩვენ, გუბერნატორები და მსაჯულები, ისეთივე აღამიანები არა ვართ, ზორცისა და ძვლებისაგან შემდგარნი, და არ გვეკუთვნის ბუნებრივი მთხოვნელებით საჭირო დასვენება მოგვეცენ? და იქნებ ის უნდათ — ქვისაგან, მარმარილოსაგან ვიყენეთ გაკეთებულნი? ღმერთსა და ჩემს სინდისს ვფიცავ, თუ გუბერნატორობა დიდხანს შემრჩა (გული კი თითქოს მეუბნება, დიდხანს არაო), ასეთ საქმიან ვაუბატონებს კჷკუას ვასწავლი. ახლა კი იმ კეთილ კაცს უთხარით შემოვიდეს. ჯერ დარწმუნდით: ჭაშუში ან ჩემი მკვლელთაგანი ხომ არ არის.

— არა, სენიორ, — მიუგო პაჟმა, — ისე მეჩვენება, თითქოს ღოყლაპია ვინმეა; ან მე არა გამეგება რა, ან ის კაცი კარგი პურივით კეთილი და ალალი უნდა იყოს.

— შიში ნურაფრისა გაქვთ, — უთხრა სახლთუხუცესმა. — ყველანი აქა ვართ.

— არ შეიძლება, მაესტრესალო, — ჰკითხა სანჩომ, — რაკი ეჭიმი

პაღრო რესიო აქ არ არის, ახლა რაიმე რიგიანი და ყუათიანი საკმელი მომიტანონ, თუნდა ერთი ნაჭერი პური და ხახვი მაინც.

— ვახშაშში აგინაზღაურებთ უსადილობას და თქვენი უგანათ-
ლებულებსობა კმაყოფილი დარჩება, — მიუგო მავსტრესალმა.

— ღმერთმა ინებოს, — თქვა სანჩომ.

ამ დროს გლეხი შემოვიდა, ისეთი შესახედაობა ჰქონდა, რომ ადამიანი ათასი მილის მანძილზე შეატყობდა, ჩინებული და კე-
თილი კაცი უნდა ყოფილიყო, და შემოსვლისთანავე იკითხა:

— აქ სენიორ გუბერნატორი რომელია?

— სხვა ვინ იქნება, თუ არა ის, აგერ, იქ რომ სავარძელში
ზის, — უთხრა მდივანმა.

— მაშ მის წინაშე ქედს ვიდრეკ, — თქვა გლეხმა.

მუხლებზე დაეცა და გუბერნატორს ხელზე კოცნის ნებას
სთხოვდა. სანჩომ ხელზე კოცნის ნება არ მისცა, გლეხს ადგომა
უბრძანა და ჰკითხა: რისთვის ხარ მოსულიო. გლეხმა ბრძანება
აასრულა და თქვა:

— მე, თქვენო მოწყალეზე, სოფელ მიგელტურის მცხოვრები
გლეხი გახლავარ, ეს სოფელი საუდად რეალიდან ორი მილის
მანძილზე მდებარეობს.

— ესეც რალაც მეორე ტირტეაფუერაა, — თქვა სანჩომ. —
განაგრძეთ, შემიძლია ვითხრათ, რომ მიგელტური ჩემი სოფლის
აზღოს არის, ამ სოფელს კარგად ვიცნობ.

— საქმე ის გახლავთ, — განაგრძო გლეხმა, — რომ წყალობითა
ღვთისათა და წმიდა რომის კათოლიკე ეკლესიის ნებართვით
ცოლი შევირთე; ორი ვაჟი მყავს, ორივე სტუდენტი, უმცროსი
ბაკალავრობას სწავლობს და უფროსი — სალიცენციატოდ ემზა-
დება. ქვრივი გახლავარ, რადგან ცოლი მომიკვდა, ანუ უკეთ რომ
ვთქვა, ერთმა უმსგავსმა ექიმმა მომიკლა. — მაშინ მისცა სასაქ-
მებელი, როდესაც ფეხმძიმედ იყო. და თუ ღმერთი ინებებდა და
ვაჟს შობდა, ვფიქრობდი, დოქტორი * გამომეყვანა, რომ თავისი
ძმების ლიცენციატობა და ბაკალავრობა არ შეეშურებოდა.

— ისე რომ, თუ ცოლი არ მოგკვდომოდა, ან ექიმს არ მოეკლა, —
უთხრა სანჩომ, — თქვენ ახლა ქვრივი არ იქნებოდით.

— დიახ, სენიორ. არასგზით ქვრივი არ იქნებოდდი, — მიუგო გლეხმა.

— ეს კი დიდად სანუგეშოა, ჩემმა შვიმ. აჩქარებით კი მივდი-
ვართ წინ, — შენიშნა სანჩომ. — დაეშურეთ, ძმობილო, ახლა ძილის
დრო უფროა, ვიდრე საქმეზე ლაპარაკისა.

— ჰოდა ვამბობ, თქვენო მოწყალეზე, იმ ვაჟს, — განაგრძო
გლეხმა, — ბაკალავრობას რომ სწავლობს; ჩვენს დაბაშივე ერთი

ქალი შეუყვარდა, კლარა პერლერინო ჰქვია, ახდრეს პერლერინოს ასულია, ძალიან მდიდარი მეურნისა, და ეს მათი სახელი, პერლერინო, * იმათ წინაპართაგან მისცემიათ, რადგან მათი გვარეულობისას ყველას სიღამბლე ემართებოდათ. და აი, ეს სიტყვა ოდნავ შეალამაზეს და მათ პერლერინო დაარქვეს. მაინც, მართალი უნდა ვთქვა, ის კლარა სწორედ აღმოსავლეთის მარგალიტია, და მარჯვენა მხრიდან რომ შეხედოს კაცმა, მინდვრის ყვავილსა ჰგავს, მარცხენა მხრიდან თუ შეხედა, ისეთი ლამაზი აღარ არის, რადგან იმ მხარეზე თვალი აკლია, — ყვავილმა გაუფუჭა. თუმცა სახეზედაც დიდრონი ნაყვავილარი აყრია, მაინც ყველანი, ვისაც კი უყვარს, ამბობენ: ეს ნაყვავილარი კი არ არის, მისი თაყვანისმცემლების სულთა საფლავებიაო. ის ქალი იმდენად ფაქიზია, რომ ნიკაპის გასვრის შიშით ცხვირი მუდამ მაღლა აკაუჭებული უჭირავს. თითქოს ტუჩებს გაურბისო. მაინც კი მეტისმეტად ლამაზია, რადგან პირის ნაპობი დიდი აქვს და ათი თუ თორმეტი წინა და უკანა კბილები რომ არ აკლდეს, ულამაზესი გოგონა იქნებოდა მთელს ქვეყანაზე. ტუჩებზე აღარას ვამბობ: ისეთი თხელი და ნარნარი ტუჩები აქვს, რომ ტუჩებიდან ძაფის ამოხვევა რომ ჩვეულებად იყოს, იმის ტუჩებიდან მთელი გორგალი ამოიხვეოდა, და რადგან ტუჩებს ჩვეულებრივი ფერი არა აქვთ, არამედ მწვანე, ლურჯ და იისფერი ლაქებით არის დაწინწკლული, ამიტომ საუკეთესო ტუჩებად მოჩანან. ბატონმა გუბერნატორმა მაპატიოს, რომ ის ქალი ასე დაწვრილებით ავწერე; იგი ადრე თუ გვიან ჩემი რძალი უნდა გახდეს, რადგან ძალიან მიყვარს და ფრიად ლამაზადაც მეჩვენება.

— რამდენიც გენებოს, ასწერე, — უთხრა სანჩომ. — მხატვრობა ძალიან მომწონს და, რომ ნასადილევი ვიყო, იმაზე უკეთესი ჩაროზი და სატკბილობელი არა მინდოდა, რაც თქვენ სურათი დამიხატეთ.

— მეც ამით შემძილია სამსახური გაგიწიოთ, — უთხრა გლეხმა, — მაგრამ მოვა დრო და, რაც არა გვაქვს — გავვიჩნდება. უნდა მოგახსენოთ, სენიორ, მისი სინარნარისა და ლერწამისებრ წერწეტი ტანის აღწერა რომ შემეძლოს, სწორედ გააკვირვებდით, მაგრამ საუბედუროდ არ შემძილია იმ მიზეზით, რომ მოგრეხილია და კუზიანი. მისი მუხლები ნიკაპს ებჯინება. მაინც შეიძლება ადამიანმა ივარაუდოს, რომ, თუ მთელი ტანი გაეჭიმა, თავით ჰერს მიებჯინება. ის ქალი დიდი ხანია ჩემს ბაკალავრს მისცემდა თავის ხელს, მაგრამ უბედურება ის არის, რომ ხელი ვერ გაუწვდია — მოგრეხილი აქვს, მაგრამ მისი ხელების სიმშვენიერე იქიდან ჩანს, რომ განიერი დაღარული თითები აქვს და თითის ფრჩხილები შიგნით აქვს

შეხრილი, რაც მის ზნეკეთილობასა, ლაზათიანობას და სიფაქიზეს ამჟღავნებს.

— ძალიან კარგი, — გააწყვეტინა სანჩომ, — ყურადღება მი-
აპყარ იმას, რომ ის ქალი თავით ფეხებამდის უკვე მთლად დამინახტე;
ახლა მითხარ, რა გინდა ჩემგან, პირდაპირ საქმე თქვი გადაუხვევ-
გადმოუხვევლად, მოიარებით და ქარაგმებით ლაპარაკს, ლაყობას
და გაჰიანურებას ნუ მიჰყვები.

— მე მინდოდა, სენიორ, — მიუგო გლეხმა, — რომ წყალობა
მოგეღოთ, ჩემი სარძლოს მამასთან ბარათი მიგეწერათ და გე-
თხოვათ, ჯვარის წერაზე დათანხმებულიყო და ქორწილი ჩქარა
გადაეხადა, რადგან მე და ის ერთმანეთისაგან არც ქონებით განე-
სხვავდებით, არც შთამომავლობით. და რომ მართალი ვთქვა, სე-
ნიორ გუბერნატორო, ჩემი შვილიც ავი სულებისაგან არის დამო-
ნებული; დღე ისე არ გავა, ბოროტმა სულებმა სამჯერ-ოთხჯერ
არ შეაშფოთონ. ასე იმიტომ არის, რომ ცეცხლში ჩავარდა. პირი-
სახე ეტრატეივით დაექმუჰნა და თვალებიდანაც წირპლი და ჩირქი
სდის; სამაგიეროდ გული სწორედ ანგელოზისა აქვს და დროდა-
დრო თავის თავს რომ არ ეცეს ხოლმე და მუშტებით ცემა არ
დაუწყოს, სწორედ წმიდანი იქნებოდა.

— ნუთუ ესაა შენი სათხოვარი? იქნებ. სხვა რამეც გინდოდეს.
კეთილო კაცო? — ჰკითხა სანჩომ.

— ერთი რამ კიდევ მინდოდა, — თქვა გლეხმა. — მაგრამ თქმას
ვერ ვბედავ... ალაღბელზე ვიტყვი, რომ ეს სურვილი გულშივე არ
ჩაკედეს: მინდოდა თქვენი მოწყალება ჩემს შვილს ბაკალავრს სამასი
ან ექვსასი ოქროთი დახმარებოდა. ხომ მოგეხსენებათ, საკუთარ
ოჯახად უნდა იცხოვროს, რათა სიმამრის და სიდედრის უსიამოვნება
და საყვედური თავიდან აიცილოს.

— მოითქვრე, იქნებ, კიდევ გინდოდეს რამე? — ჰკითხა სანჩომ. —
თქვი, ნურც მოკრძალებით დაიშლი და ნურც დარცხვინით.

— არა, მეტი აღარა მინდა რა, — უპასუხა გლეხმა.

მაგრამ ეს პასუხი არ გაეთავებინა, რომ გუბერნატორი ადგა.
რაზედაც იჯდა, იმ სელს ხელი წამოავლო და მრისხანედ დაუყვირა:

— ეშმაკმა წაგიღოს, დონ ოტროველაე, მძორო, უხეშო და
გაუთლელო! ახლავ თუ აქედან არ გახვალ და ჩემთა თვალთაგან
არ გაქრები, ამ სელით თავს შუაზე გაგიპობ. მეძავის შვილო, გაიძ-
ვერა, უმაჰნისო, ბილწო, ეშმაკის მხატვარო, დრო იპოვე, რომ
ექვსასი ოქროს სათხოვნელად მოხვედი? საიდან მოგიტანო ის
ოქროები? კიდევ რომ მქონდეს, რად უნდა მოგცე. შე აყროლე-
ბულო არამზადავ? რა მესაქმება მიგელტურთან და პერლერინოს

მთელ გვარეულობასთან? აქედან დამეკარგე, თვალთაგან მომშორდი-მეთქი, გეუბნები; თუ არა, ჩემი სენიორ ჰერცოგის სიცოცხლეს ვფიცავ, რაც დაგპირდი, კიდევ ავასრულებ. როგორც გატყობ, მიგელტურიდან კი არა ხარ, ვილაც გაქნილი გარეწარი ხარ, ჯოჯოხეთიდან ეშმაკის გამოგზავნილი — ჩემს საცდენად. ჯერ დღენახევარიც არ გასულა, რაც გუბერნატორად ვარ, და წარმოგიდგენია, ამ ხანში შენთვის ექვსას ოქროს კიდევ მოვინაგრებდი?

მაესტრესალმა ანიშნა, გარეთ გასულიყო, და გლახიც თავჩალული გავიდა, თან მოაჩვენა, ვითომც ეშინოდა — გუბერნატორს თავისი მუქარა არ შეესრულებინა. გაიძვერამ ჩინებულად შეასრულა თავისი როლი.

მაგრამ ახლა გაბრაზებული სანჩო თავისი რისხვით აქ დავეტევოთ, საყოველთაო მშვიდობა ვუსურვოთ და დონ კიხოტს დაუბრუნდეთ, კატისაგან დაკაწრული იარების გამო შეხვეული სახით რომ დაეტოვებთ. ამ იარებს რაინდი რვა დღის განმავლობაში მკურნალობდა და ჯერაც არ მორჩენოდა. ამ ხანში, ერთ დღეს, მას ის შეემთხვა, რასაც სიდ ჰამეტი გვპირდება გვიამბოს იმავე სინამდვილით და სისწორით, როგორითაც ჩვეულებრივ ამ ისტორიის თვით უმნიშვნელო ამბებს მოგვითხრობს ზოლმე.

თ ქ ვ ი XLVIII

თუ რა შეემთხვა დონ კიხოტს ჰერცოგის ცოლის დუენია დონა როდრიგესთან და აღწერისა და სამარადისოდ უკვდავოფის ღირსი სხვა ამბები

ამგვარად სასტიკად დაკაწრული დონ კიხოტი ლოგინში იწვა მეტისმეტად სევდიანი და დაღვრემილი; პირისახე შეხვეული ჰქონდა და ზედ იარები აჩნდა, მაგრამ ღვთის ხელით კი არ იყო დაქდებული, არამედ კატის ბრჭყალებისაგან, — თუმცა ასეთი ხიფათი მოგზაურ რაინდთა ბედის მუდმივი და განუყრელი თანამგზავრია. ექვს დღეს ადამიანის თვალს არ სჩვენებია. და ერთხელ ღამით, როდესაც თვალხილული ფხიზლობდა და თავის უბედურებასა და ალტისიდორას დევნაზე ფიქრობდა, უცბად მოესმა, ვილაც მისი ოთახის კარს გასაღებით აღებდა. მაშინვე წარმოიდგინა, რომ შეუვარებული ქალი მასთან მიდიოდა, რათა იერიში მიეტანა რაინდის უმწიკვლობაზე და ძალა დაეტანებინა, გულისვარდის — დულსინეა ტობოსელის ერთგულებისათვის ეღალატა.

— არა, — წამოიძახა მან, თავისი ფანტაზიის სინამდვილეში მთლად დარწმუნებულმა, და ისე ხმამაღლა შესძახა, რომ ყველას შეეძლო გაეგონა, — მთელს ქვეყანაზე უშვენიერეს სილამაზესაც არ ძალუძს იმის სიყვარულზე ხელი ამალბინოს, ვისი სახეც ჩემი გულის სიღრმეში არის შექრილი და ჩაბეჭდილი და ჩემი არსების თვით დაფარულ წიაღში იმყოფება. დაე, გადაგაქციონ და გარდაგქმნან. შენ, ჩემო ძვირფასო ქალბატონო, გინდ ხახვის სუნით გაუღენთილ აყროლებულ გლეხის დედაკაცად, გინდ ოქროვანი ტახოს ტალღებში მობანავე ნიმფად, ოქრომკედითა და აბრეშუმის ძაფებით უძვირფასეს ქსოვილს რომ ქსოვს, დაე, მერლინსა და მონტესინოსს, სადაც ნებაგდეთ, იქ ჰყავდე დატყვევებული; სადაც უნდა იყო, — ჩემი ხარ და, სადაც უნდა ვიყო, — შენი ვარ და შენადაც დავრჩები.

ეს სიტყვები არც კი ჰქონდა დამთავრებული, რომ ამ დროს კარი გაიღო: ყვითელი ატლასის საბანში გახვეული დონ კიხოტი წამოდგა და მთელი ტანით ლოგინზე აიწოწა. თავზე საღამური არახჩინი ეხურა. პირისახე და უღვაშები შეარტახებული ჰქონდა: პირისახე იმიტომ, რომ კატას დაეფხაქნა, ხოლო უღვაშები, — რომ არ ასწეწოდა და ძირს არ ჩამოშვებულყო, და ამ მორთულობით რაღაც უცნაურ და არნახულ მოჩვენებას მიემსგავსებოდა. თვალები კარებს მიაშტერა და იმ დროს, როდესაც რაინდი მისგან დამონებული ალტისიდორას შემოსვლას მოელოდა, იმის ნაცვლად ღარბაისელი დუენია დაინახა, თავით ფეხებამდის თეთრი პირბადით დაბურული. დუენიას მარცხენა ხელში ანთებული სანთელი ეჭირა, მეორეთი სანთლის შუქისაგან თვალებს იჩრდილებდა, უიმისოდაც უშველებელი სათვალთ დაჩრდილულებს. ნელი ნაბიჯით მიდიოდა და ფეხებს ფრთხილად ადგამდა.

დონ კიხოტი გაფაციცებით თვალყურს ადევნებდა და მორთულობის და საიდუმლოებრივი მღუმარების გამო დაასკვნა, რომ ვინმე თვალთმაქცი ბოროტი საქმის ჩასადენად მოვიდა მასთან და, რაც კი ძალ-ღონე ჰქონდა, აჩქარებით დაიწყო პირჭერის წერა. მოჩვენება უახლოვდებოდა და ნახევარი ოთახი რომ გაიარა. რაინდს შეხედა და, თუ დონ კიხოტი მისმა შეხედვამ შეაშინა. ახლა რაინდმა დასცა მას თავზარი. როცა დაინახა ყვითელ საბანში გახვეული მისი გრძელი ფიგურა და არტახებით შეხვეული დასახიჩრებული სახე.

— იესო მაცხოვარო, — ხმამაღლა შეჰყვირა მან, — ამას რას ეხედავ?

დაფეთებულს ხელიდან სანთელი გაუვარდა. სიბნელეში რომ

დარჩა, ვასვლა დააპირა, მაგრამ შიშისაგან არეული თავისსავე კაბაში გაიხლართა და იატაკზე გაიშხლართა.

შეშინებულმა დონ კიხოტმა უთხრა:

— გაფიცებ, აჩრდილო, ანუ ვინც გინდა იყო, მითხარი — ვინა ხარ და ჩემგან რა გინდა? თუ მომნანიებელთა ტანჯული სული ხარ, მითხარ და შენთვის ყველაფერს ჩავიდენ, რაც ჩემს ხელთ არის, რადგან მე ქრისტიანი და კათოლიკე ვარ. მე დონ კიხოტ ლამანჩელი ვარ და ჩემს თავს ვალდებულად ვთვლი ყველას შემწეობა გაეუწიო. ამიტომ შევიქენ მოგზაური რაინდი, რომლის მოვალეობაა დაეხმაროს ყველას, თვით სალხინებელში მყოფ სულელებსაც კი.

გონებადაფანტული ღუენია მიხვდა, რომ დონ კიხოტი მისგან იყო შეშინებული, როგორც თვითონ ღუენია რაინდისაგან. და წყნარი და მწუხარე ხმით უთხრა:

— სენიორ დონ კიხოტო (თუ თქვენი მოწყალება მართლა დონ კიხოტია), — მე მოჩვენება არა ვარ, არც სალხინებელში მყოფი სული, როგორც, იქნება, თქვენს მოწყალებას ჰგონია; მე დონა როდრიგესი ვარ, სენიორა — პერცოგის მეუღლის უბედური ღუენია. თქვენთან მოვედი იმ ერთი გასაჰირის გამო, რომელშიც თქვენი მოწყალება ჩვეულებრივ ყველას შეეღის.

— სენიორა დონა როდრიგეს, — უთხრა დონ კიხოტმა, — მითხარით, იქნებ თქვენი მოწყალება ჩემთან სამაჰანკლოდ მოვიდა? წინასწარ გიცხადებთ და გაფრთხილებთ, რომ ჩემი უბადლო სენიორა დულსინეა ტობოსელის სილამაზის გამო სამიჯნურო საქმისათვის არ ვარგივარ. და ამ საქმიდანაც არავითარი ხეირი არა გამოვა რა. ერთი სიტყვით, სენიორა დონა როდრიგეს, გეუბნებით, თუ თქვენი მოწყალება ყოველგვარ სამიჯნურო დავალებას და ოინს განზე გადადებს და დაუტეევებს, შეგიძლიათ წახვიდეთ, სანთელი აანთოთ და, რომ დაბრუნდებით, ყველაფერზე მოვილაპარაკოთ, რაც კი გნებაეთ და რაც კი კმაყოფილებას მოგცემთ და გასიამოვნებთ, გარდა, როგორც უკვე ვთქვი, ყოველგვარი სამიჯნურო ხიმანკლობისა.

— ვერა გცნობივართ, თქვენო მოწყალებავე, — მიუგო დონა როდრიგესმა. — განა მაგისთანა დავალებას ვიკისრებდი? და არც ისე ვარ ხანში შესული, მაგვარ ქარაფშუტობას მოვკიდო ხელი, რადგან, ღვთის მადლით, სხეულში სული ჯერ მაგრად მიდგას და პირშიაც კბილები მთელი მაქვს, ცოტაოდენს გარდა, ისიც ღრძილების გაციებისაგან დამცვივდა, — არაგონიაში ხომ ეს ჩვეულებრივი სატივიარია. მაშ დამიცადეთ, თქვენო მოწყალებავე, სანთელს ავანთებ, დავბრუნდები და ჩემს მწუხარებას გიამბობთ თქვენ, ქვეყა-

ნაზე ყველა მწუხარეთა და ტვირთმძიმეთა დამსხნელს და მოსარჩელს.

დუენიამ პასუხს აღარ დაუცადა და გავიდა. ხოლო დონ კი-ხოტმა დაფიქრებულმა და დამშვიდებულმა მას ლოდინი დაუწყო. მაგრამ მაშინვე ამ ახალი არნახული ფათერაკის გამო თავში ათასგვარმა ფიქრმა გაუელვა. სანაზურად გაუხდა, რომ ვერ მოიფიქრა და თავისი მიჯნურისადმი მიცემული აღთქმა ხიფათში ჩაადგო, და თავის თავს ლაპარაკი დაუწყო; „ვინ იცის, იქნებ, ვერაგმა და ცბიერმა ეშმაკმა ამ დუენიის საშუალებით ჩემი მოტყუება განიზრახა, რადგან ამის ჩადენა მას იმპერატორების, მეფეების, ჰერცოგების, მარკიზებისა და გრაფების ცოლების საშუალებით არ შეეძლო და ამ მხრივ იმედი დაკარგული ჰქონდა. ბევრჯერ და ბევრი ჭკუიანი კაცისაგან გამიგონია, რომ ეშმაკს, სადაც კი შეუძლია, უმალ პაქუა ცხვირიანს წამოგჩხირავს, ვიდრე ბერძნულ ცხვირიანსო. * და ვინ იცის, მარტობამ, ამ ხელად მოვლენილმა შემთხვევამ და იმ სურვილთა დუმილმა. რომლებიც ჩემში თვლემენ. ვაითუ ხანდაზმულს ძალა დამატანონ და იქ წავიქცე, სადაც არც კი წამბოროძიკნია? ამგვარ შემთხვევაში ბრძოლის ლოდინს უკან დახვევა სჯობია. მაგრამ, იქნებ, მე სრულ გონებაზე არა ვარ, რომ ასეთ სისულელეებს ფიქრობ და ვამბობ, რადგან. აბა, რა საფიქრელია, რომ თეთრთავსახურავიანმა დუენიამ, ჩასუქებულმა და თვალზე სათვალთანმა რაიმე ვნებათა დატკობის სურვილი აღგზნას და გამოიწვიოს თუნდაც მთელ ქვეყანაზე უგარყვნილესის გულში? მერე ისიც, ქვეყნად ისეთი დუენია მოიპოვება, რომ სალი და მიმზიდველი სხეულის პატრონი იყოს? დედაძიწის ზურგზე განა ისეთი დუენია არის სადმე, რომ აბეზარი, უხიაკი და ბუზლუნა არ იყოს? ესე შორს ჩემგან დუენიების ბრბოვ, ადამიანის ყოველგვარი სიხარულისა და კმაყოფილებისათვის უსარგებლოვ! რა ჩინებულად მოიქცა ის სენიორა, რომელზედაც ამბობენ, თითქოს მისი მისაღები ოთახის შესავალს ორი ხისაგან გაკეთებული დუენიების ფიგურა ამშვენებდაო; თვალზე სათვალე ჰქონდათ გაკეთებული და წინ პატარა ბალიშები ედოთ — ვითომ ხელსაქმობდნენ; და ეს ქანდაკები ისევე კარგად იცავდნენ მის ოთახებში კეთილ მორთულობას, როგორც ნამდვილი დუენიებით! ამას რომ ამბობდა, დონ კიხოტი ქვეშაგებიდან წამოხტა, რომ კარი ჩაეკეტა და დონა როდრიგესი აღარ შემოეშვა. მაგრამ გასაღებს წამოავლო თუ არა ხელი, წამსვე დონა როდრიგესი ანთებული თეთრი ცვილის სანთლით კარებთან გაჩნდა. დონ კიხოტი ახლოს რომ დაინახა — ყვითელ საბანში გახვეული. პირისახე არტახენით შეხვეული და

თავზე საღამური არახინით, ხელახლა შეშინდა, ცოტათი უკან დაიხია და თქვა:

— იმედი მაქვს, რომ აქ არავითარი ხიფათი არ მომელის, სენიორ დონ კიხოტო, არა? საკეთილო ნიშნად მიმაჩნია, რომ თქვენი მოწყალება ლოგინიდან ამდგარა.

— მეც ასევე უნდა ვითხრათ, — უთხრა დონ კიხოტმა, — და გვითხავთ კიდეც: შემძლია თუ არა დარწმუნებული ვიყო, რომ თქვენ არ დამეტაკებით და ჩემზე ძალას არ იხმართ?

— ვისგან და ან ვისთვის მოითხოვთ მაგ თავდებობას, სენიორ რაინდო? — ჰკითხა ღუენიამ.

— ამას თქვენგან და თქვენს წინააღმდეგ ვითხოვ, — უპასუხა დონ კიხოტმა, — რადგან არც მე ვარ მარმარილოსგან გაკეთებული და არც თქვენა ხართ ბრინჯაოსაგან ჩამოსხმული. დროც ახლა დილის ათი საათი კი არ არის, ღამის თორმეტი საათია, და მე ცოტაოდნად მეტსაც ვფიქრობ: მე და თქვენ ახლა უფრო განმარტობულ და მიყრუებულ ოთახში ვიმყოფებით, ვიდრე ის მღვიმე იყო, სადაც ვერაგი და თავხედი მოღალატე ენეასი მშვენიერი და გულშემატკივარი ღიღონას სიყვარულით დასტკბა. მაშ თქვენი ხელმომეცით, სენიორა, რადგან ჩემი უმანკობა და თავშეკავება ისე, როგორც თქვენი საპატიო სამოსელი, საუკეთესო თავდებობას წარმოადგენს.

ეს რომ თქვა, თავის მარჯვენა ხელს აკოცა,* როდრიგესიც ამგვარივე ფართიფურთით მოექცა თავის მარჯვენა ხელს და იგი დონ კიხოტის გამოწვდილ ხელს ჩაუდო.

ამ ადგილას სიღ ჰამეტი ფრჩხილებში შენიშვნას ურთავს და ამბობს: „მაჰმადის სახელსა ვფიცავ, ორი ჩემი აღმაღლისაგან * ერთ-ერთს საუკეთესოს მივცემდი, ვინც დამანახებდა, ეს ხელხელჩაკიდებული წყვილი კარებიდან ლოგინამდის თუ როგორ მივიდაო“.

დასასრულ, დონ კიხოტი ლოგინში ჩაწვა, ხოლო სენიორა როდრიგესი ლოგინიდან ცოტა მოშორებით სავარძელში ჩაჯდა არც სათვალე მოუხსნია და არც ხელიდან სანთელი გაუშვია.

დონ კიხოტი კი საბანში ისე მაგრად მოკუნტული გაეხვია, რომ მარტო პირისახელა უჩანდა. ორნივე ოდნავ რომ დამშვიდდნენ, პირველმა დონ კიხოტმა დაარღვია სიჩუმე და თქვა:

— ახლა, თქვენო მოწყალებავე, სენიორა დონა როდრიგეს, შეგიძლიათ ალალოთ თქვენი ბაგენი და ჩემს წინაშე ყველაფერი ის გადმოშალოთ, რითაც სავსეა თქვენი მწუხარე გული და ტანჯულ

შეკრდი. თქვენ მოგისმენენ უმანკო ყურები და შემწყალებელი ხელები თქვენს სამველად აღიძვრებიან.

— ეგ ყველაფერი მჭერა. — მიუგო ღუენიამ, — რადგან თქვენი მოწყალეების მშვენიერი და სასიამო გარეგნობისაგან არ შეიძლებოდა სხვა რაიმე მოლოდინი მქონოდა, თუ არა მხოლოდ მაგვარი ქრისტიანული პასუხისა. საქმე ის არის, სენიორ დონ კინოტო, რომ, თუმცა თქვენი მოწყალეობა ახლა აქ ამ სეღზე მჯდომარეს მხედავს და შუაგულ არაგონიის სამეფოში ვიმყოფები, თუმცა საბრალო ღუენიის სამოსი მაკვია და ყველანი მე მაძაგებენ და მღეენიან, მაგრამ მე დავიბადე ოვიედოს ასტურიაში, * ისეთ ოჯახში, რომელსაც ენათესავებიან ამ მიდამოს საუკეთესო და წარჩინებული ოჯახები: მაგრამ ჩემმა ღუხჭირმა ბელმა, ჩემი მშობლების დაუდევრობამ და ნაადრევმა გაღარიბებამ, — არ ვიცი კი, რა და როგორ, — მე ჩვენს დედაქალაქ მადრიდს მიმიყვანა და ჩემმა მშობლებმა, ჩემი თანხმობით და თანაც იმიტომ, რომ უფრო დიდ უბედურებაში არ ჩავეარდნილიყავი, ერთ წარჩინებულ სენიორას მკერავ-მოახლედ მიმცეს. ხოლო უნდა მოგახსენოთ, თქვენო მოწყალეობავ, რომ ფუნჯების გვირისტსა და თეთრეულის კერავში მთელი ჩემი სიცოცხლე ვერავეინ მჯობნიდა. მშობლებმა მოახლედ დამტოვეს და თავიანთ სამშობლოში წავიდნენ, ხოლო რამდენიმე წლის შემდეგ გარდაიცვალნენ და უკვე ზეცას აღვიდნენ, რადგან მუდამ კეთილი კათოლიკე ქრისტიანები იყვნენ. მე ობლად დავრჩი და ვკმაყოფილდებოდი მცირედი ჯამაგირით და უმნიშვნელო საჩუქრებით, სასახლეში რომ ჩვეულებად აქეთ მოახლეებს მისცენ ბოლმე. ამ ხანში ერთმა ფარეშმა შემიყვარა, — ამის მიზეზი მისთვის სულაც არ მიმიცია, — უკვე ხანში შესული კაცი იყო, წვეროსანი და წარმოსადეგი გარეგნობისა, და მის გარდაც ისეთი იდალგო, თვით მეფესაც არ ჩამოუვარდებოდა, რადგან ტომით მონტანიდან იყო. * ძლიერ ვცდილობდით ჩვენი სიყვარული საიდუმლოდ დაგვეფარა, მაგრამ ჩვენმა ქალბატონმა ეს მაინც გაიგო და ყოველგვარი მითქმა-მოთქმისა და ჭორების ასარიდებლად ჩვენი უწმინდესი დედის — რომის კათოლიკეთა ეკლესიის ნებართვითა და დასტურით იმ კაცს ცოლად შემართო. ამ ქორწინებიდან ჩემს ჭორად ქალი გამიჩნდა, რათა ყველა ბედნიერება მოესპო ჩემთვის, — თუკი ოდესმე ვიყავი ბედნიერი. — იმიტომ კი არა, რომ ლოგინობით მოვკვდი, — არა, მშვიდობიანად და დროულად მოვილოგინე, — იმიტომ, რომ ჩვენი ქალის დაბადების შემდეგ ჩქარა ქმარი მოჰიკვდა შეშინებისაგან. დრო რომ მქონდეს, ამ ამბავს ვუამბობდი აქვენს მოწყალეობას და ვიცი, ძალიან გაგიკვირდებოდათ.

აქ დუენიამ მწარე ტირილი მორთო და თქვა:

— მაპატიე, თქვენო მოწყალეზავ, სენიორ დონ კიხოტო, თავის შეკავება არ შემოძლია, რადგან მუდამ, ვახსენებ თუ არა ჩემს უბედურ ქმარს, თვალები ცრემლებით მევსება, ოჰ, ღმერთო ჩემო, რა სიამაყით ატარებდა თავისი ღონიერი, კუპრივით შავი ჯორის გავაზე შემოსმულ მის ქალბატონს! რადგან იმ დროს ხმარებაში არც ეტლი იყო, არც ტახტრევანი. — ამბობენ, ახლა თურმე შემოულიათ. ქალბატონები თავიანთ ფარეშებს ჯორზე უკან შემოუხსდებოდნენ და ისე დადიოდნენ. მაგრამ ერთი ამბავი კი უნდა გიამბოთ, რომ დარწმუნდეთ, რარიგად გაზრდილი და თავაზიანი იყო ჩემი კეთილი ქმარი. ერთხელ მადრიდში მან სანტ-იაგოს ქუჩაზე მოუხვია; როგორც ვიცი, ეს ქუჩა ძლიერ ვიწროა; და ისე მოხდა, რომ სწორედ მაშინ მის პირდაპირ დედაქალაქის ალკალდი ორი ალგვასილით მიდიოდა; იგი ჩემმა კეთილმა ქმარმა დაინახა თუ არა, ჯორი მოატრიალა და ალკალდის უკან გაყოლა დააპირა. ჯორის გავაზე მჭდარმა მისმა ქალბატონმა ხმადაბლა უთხრა: „რას ჩადიხარ, უბედურო, ხომ ხედავ, მეც აქა ვარ და იმ მხარეზე არ მივდივარო“. ზრდილობის გამო ალკალდმა ცხენი შეაყენა და ჩემს ქმარს უთხრა: „თქვენს გზაზე წაბრძანდით, სენიორ, რადგან დონა კასილდას (ასე ერქვა ჩემი ქმრის ქალბატონს) გაცილებსა მე უფრო მეკუთვნისო“. მაგრამ ჩემი ქმარი, ქუდმოხდილი, მაინც თავისას არ იშლიდა და ალკალდის გაცილებსა სურდა. მაშინ ამის დამნახავმა გაკავრებულმა და გაბოროტებულმა ქალბატონმა აბგიდან გამოიძრო თმის დასამაგრებელი მსხვილი ქინძისთავი, უფრო კი სადგისი, და ჩემს ქმარს შიგ წელში გაუყარა, ისე რომ იგი მთლად მოიკრუნჩხა, გაითანგა და საშინელი ყვირილით ქალბატონიანად ჯორიდან ჩამოვარდა. ქალბატონს ორი მისი მსახური, ალკალდი და ალგვასილები მისცვივდნენ და ზეზე ააყენეს; გვადალახარის მთელი კარიბჭე* შეიძრა ამ ამბით, შეშფოთდა და აფორიაქდა; ესე იგი, მე მინდა ვთქვა, თვით კარიბჭე კი არა, არამედ — იქ მყოფი მოხეტიალე ბრბო. ქალბატონი ქვეითად გაემართა შინ, ჩემი ქმარი დალაქთან გაიქცა და ყვიროდა, შიგნეულობა მთლად დაჩვრეტილი მაქვსო. მას ისეთი ზრდილობიანი კაცის სახელი გაუეარდა, რომ ქუჩებში სულ უკან დასდევდნენ პატარა ბიჭები, და აი, ამ მიზეზით და აგრეთვე იმის გამოც, რომ ოდნავ ბეციც იყო, ქალბატონმა ის დაითხოვა. მაშინ, როგორც მგონია, ამ დარდისაგან მოკვდა და მე უქმროდ, უმანკო ქვრივად დამტოვა პატარა ქალიანად, რომლის სილამაზე დღითიდღე ზღვის ქაფივით მატულობდა და იზრდებოდა. შემდეგ ჩემმა სენიორა

ჰერცოგის მეუღლემ, იმ ხანებში ჩემს ბატონს ჰერცოგს რომ მო-
თხოვდა, გაიგო, რომ მე გამოცდილი მკერავე ვიყავი, და ჩემი ქა-
ლიანად არაგონიის სამეფოში წამიყვანა; ამასობაში დღე დღეს მის-
დევდა, ჩემი ქალი იზრდებოდა. იფურჩქნებოდა და ყველაზე
უტურფესი ქმნილება გახდა ამ ქვეყანაზე: იგი ტოროლასავეთ
მღერის, ცეცხლის გრიგალივით უვლის ფერხულს, გიჟმაივით
ცეკვავს, სკოლის მასწავლებლივით კითხულობს და წერს და მო-
ვანხმესავეთ ანგარიშობს და ითვლის. ისეთი ფაქიზია, რომ არ
ითქმება, რადგან ასე გგონია, იმაზე წმინდა და სუფთა მთის მდინა-
რის წყალიც არ იქნება, და თუ მეხსიერება არ მალატობს, ახლა
თექვსმეტი წლისა, ხუთი თვისა და სამი დღის უნდა იყოს (შეიძ-
ლება ერთი დღით მეტი ან ნაკლები). აი სწორედ ეს ჩემი ქალი
ერთ მდიდარ გლეხს შეუყვარდა, აქვე, ახლოს — ჩემი ბატონის,
ჰერცოგის მამულში მცხოვრებს. არ ვიცი როგორ მოხდა ეს, მხო-
ლოდ მათ ერთმანეთი გაიცნეს, იმ ვაჟბატონმა ჯვარისწერის პი-
რობა მისცა, შეაცდინა და ახლა თავის დაპირებაზე უარს ამბობს:
თუმცა ჩემმა ბატონმა ჰერცოგმა იცის ეს საქმე, რადგან იმ უმაქ-
ნისზე ბევრჯერ მიჩივლია მასთან და მითხოვნია: იმ მატყუარას
უბრძანოს — ჩემს ქალზე ჯვარი დაიწეროს, მაგრამ ის ყურს არ
იბერტყავს და არც ესმის ჩემი თხოვნა, თითქოს ერთი უჯიათი
ვინმე იყოს. საქმე იმაშია, რომ იმ მაკლური გლეხის მამა ძლიერ
მდიდარია, ხშირადაც ჰერცოგს ფულს ასესხებს და ხანდახან შუა-
მავლობასა და თავდებობას უწევს სხვადასხვა ბნელ საქმეებსა და
ოინებში, — ამიტომ ჰერცოგს არაფრით არ უნდა მისი წყენა და
შეწუხება. და აი, მე ვთხოვდი თქვენს მოწყალებას. ჩემო კეთილო
ბატონო, თქვენი იმედი მაქვს, ეს საქმე როგორმე მოაგვაროთ და,
სიტყვით იქნება თუ იარაღით, ეს უსამართლობა აღმოფხვრათ,
ვინაიდან მთელმა მსოფლიომ იცის, რომ თქვენი მოწყალება
თურმე იმიტომ მოსულხართ ამქვეყნად, რათა სიმართლე აღად-
გინოთ, უსამართლობა დათრგუნოთ, ტანჯულ-გვემულნი და ტვირთ-
მძიმენი დაიფაროთ. უბედურთ მწედ ეყოთ; თქვენო მოწყალებავე.
ყურად იღეთ ჩემი ქალის თბობა, მისი სიტუარფე, მიხედეთ
მის ყმაწვილქალობას და მის საუცხოო თვისებებს. რაც უკვე
გიამბეთ; გეფიცებით ღმერთსა და ჩემს სინდისს. ჩემს ქალბატონს
რაც მხეველები ჰყავს, იმის ფეხთა მტვერის ღირსნიც არ არიან:
თვით ქალწული ალტისიდორა, რომელიც აქ ყველაზე ლამაზ და
თამამ ქალად ითვლება, ჩემს ქალს ორი დღის სავალზე ჩამორჩება.
დამიჯერეთ. თქვენო მოწყალებავე, ჩემო ბატონო, რომ ყველა ოქრო
როდია, რაცა ბრწყინავს, და ის ალტისიდორა პრანჭია და თავხედი

ეფროა. ვიდრე მორცხვი და ლამაზი; ამას გარდა პირი ისე უყარს. რომ მის ახლოს ერთ წამსაც არ შეიძლება დარჩენა; და თვითონ ქალბატონი ჰერცოგის ცოლი... მაგრამ ეს დარჩეს, — აქ უმჯობესია დაედუმდე, რადგან, ნათქვამია, კედლებსაც ყურები აქვსო.

— ჰერცოგის ცოლი? — ჰკითხა დონ კიხოტმა. — თუ ღმერთი გწამთ, სენიორა როდრიგეს, ამისხენით — რა გსურდათ გეთქვათ ჰერცოგის ცოლზე?

— რა გაეწყობა, — მიუგო ღუენიამ, — რაკი დამაფიცეთ. ყველაფერი გულახდილად უნდა გითხრათ. თქვენ ნახეთ, თქვენო მოწყალეზო, სენიორ დონ კიხოტო, თუ რა მშვენიერია ჩემი ქალბატონი ჰერცოგის მეუღლე: მისი პირის კანი პრიალებს და ბრწყინავს. როგორც ორლესული მახვილი; თქვენ ნახეთ მისი ვარდ-ზამბახი ლოყები, მზისა და მთვარის მსგავსი თვალები, მისი ამაყი სიარული, თითქოს ფეხქვეშ დედამიწას არა გრძნობსო; და ადამიანი იფიქრებს, სადაც კი ფეხს დაადგამს, გარშემო სიცოცხლეს აფრქვევსო. მაგრამ იცოდეთ, თქვენო მოწყალეზო, ყველა ამისთვის ჰერცოგის ცოლი ჯერ ღმერთს უნდა სწირავდეს მადლობას და მერე ფეხებზე ღუგუნებს, საიდანაც როგორც ამბობენ, მისი სხეულის ყოველგვარი უწმინდური წვენი გამოდის; ექიმები ასე ამბობენ, ჰერცოგის მეუღლე თავიდან ფეხებამდე ამ წვენითაა სასეო.

— ყოვლად წმიდაო ქალწულო! — შესძახა დონ კიხოტმა. — განა შესაძლებელია ქალბატონ ჰერცოგის ცოლს ასეთი რამ სადინარი მიღები ჰქონდეს? მაგას მაშინაც არ დავიჯერებდი, საკუთარი თვალითაც რომ მენახა და ფეხშიშველ ბერებსაც რომ ემტკიცებინათ ეს ამბავი; მაგრამ რაკი ამას ქალბატონი დონა როდრიგესი ამბობს, უნდა დავიჯერო, მაინცდამაინც ვფიქრობ, რომ მის მშვენიერ ფეხთა ღუგუნებიდან უწმინდური წვენი კი არა. წმინდა გუნდრუკი გადმოსჩქეფს. და მართლაც, ამიერიდან საბოლოოდ იმ აზრს ვაღიარებ, რომ ღუგუნების გახსნა ჯანმრთელობისათვის ფრიად სასარგებლო რამაა.

დონ კიხოტმა ვერც კი მოასწრო ამ სიტყვების წარმოთქმა. რომ ოთახის კარები ისეთი საშინელი ხმაურით გაიღო, რომ მოულოდნელობისაგან თავზარდაცემულ დონა როდრიგესს სანთელი ხელიდან გაუვარდა და ოთახში წყვდიადი დადგა. როგორც ოტვიან, კაცი თვალში თითს ვერ მიიტანდა. იმავე წამს საწყალმა ღუენიამ იგრძნო, რომ ორი ხელი ისე მაგრად და სწრაფად ეცა ყელში, რომ დაყვირება ველარ მოასწრო; ვილაც მეორემ ხმაამოღობლივ უცბად უკანიდან კაბა აუწია და რაღაც ტუფლის მსგავსი

საგნით: ცემა-ტყევა დაუწყო, — პირდაპირ შეეცოდებოდა ადამიანს: დონ კიხოტს საწყალი ღუენია კიდევ შეებრალა, მაგრამ ლოგინიდან არ დაძრულა. თანაც ამ ფათერაკის გამო დიდხანს აზრზე ვერ მოვიდა. მთელი ის ხანი არ განძრეულა და ხმა არ ამოუღია, რადგან ეშინოდა, იმ მოჩვენებებს ისიც არ გაეტყუბათ. ეს იმისი შიში არცთუ ტყუილი გამოდგა. ღუენია რომ კარგად მიასიკვდილეს. უხილავი და ძღუმარე ქალათები ახლა დონ კიხოტს მიადგენ. ზეწარი და საბანი გადახადეს და ისე უწყალოდ დაუწყეს ჩქმეტა და წიწქნა, რომ საბრალო რაინდი იძულებული შეიქნა მათ მოსაგერიებლად მუშტები ეხმარა. საოცარ სიჩუმეში თითქმის ნახევარ საათს გასტანა ამ ბრძოლამ: ამის შემდეგ მოჩვენებანი გაქრნენ; დონა როდრიგესმა კაბის კალთები ჩაუშვა და თავისი თავსგარდავლილი უბედურების გამო მტირალი ისე გავიდა დონ კიხოტის ოთახიდან, სიტყვა არ დაუძრავს. დაფიქრებული. აღელვებული, დაჩქმეტილი, გატანჯული, დარცხენილი და გაცბუნებული დონ კიხოტი თავის ლოგინში მარტოდმარტო დარჩა და თან სურვილი სწევდა — გაეგო, თუ რომელმა ვერაგმა ჯადოქარმა უყო მას ასეთი ოინი. ეს თავის დროზე გამოიჩვენევა, ხოლო ახლა კი სანჩო გვეძახის თავისთან და ისტორიის რიგიც მოიხზოვს. იმას დაეუბრუნდეთ.

თ ა ვ ი XLIX

რა შეემთხვა სანჩო პანსას კუნძულის შემოვლის უამხ

დიდი გუბერნატორი ჩვენ მაშინ დავტოვეთ, როდესაც განგებ თავმოსულელებულ, გაიძვერა მხატვარ-გლენისაგან ძლიერ იყო განრისხებული და გაბრაზებული. იმ გლენმა ჰერცოგის შეგულიანებითა და სახლთუხუცესის დარიგებით ჩინებულად აასრულა საოცნებო კუნძულის გუბერნატორის მასხარად აგდება; მაგრამ სანჩოც, თუმცა ძალიან გულუბრყვილო, უსწავლელი და უხეში იყო, მაგრამ თავის დამცინავთ ისე მარჯვედ და მედგრად უხვდებოდა, რომ არსად არ წაუბორძიკნია. და აი, როცა ჰერცოგის საიდუმლო ცნობა წაიკითხეს და ეჭიმი პედრო რესიოც დაბრუნდა დარბაზში, სანჩომ ყველა დამსწრეს განუცხადა:

— ბატონებო, რაკი ჰერცოგისაგან ეს საიდუმლო წერილი მივიღე. ქეშმარიტად ახლა ეხედები, რომ მსაჯულები და გუბერ-

ნატორები ნამდვილი რკინა-კაცები უნდა იყვნენ, რომ დამშვიდებით და აულელევებლად გაუძლონ იმ აბეზარ მთხოვნელთა ურცხვ. ჩაცეებასა და სილაღეს, ჩვენთან რომ სხვადასხვა საქმისათვის ყოველ წუთსა და ყოველ დროს მოდიან; ისინი დაყინებით მოითხოვენ, რა დროც უნდა იყოს — მოეუსმინოთ და მთელი დრო მათ საქმის გარჩევას მოვანდომოთ; იმათ ხომ მხოლოდ საკუთარი საქმეები აღარდებთ, დანარჩენი აგრერიგად არ აწუხებთ: და თუ საბრალო მსაჯულმა არ მოეუსმინა და მათი საქმე არ გაარჩია, შეუძლებლობით იქნება თუ მათი უდროო დროს მოსვლით, — მაშინ ის ვაჟბატონი მთხოვნელები წყველა-კრულვასა და ბუზღუნს მოკყვებიან; მსაჯულს თავიდან ფეხებამდე განაქიქებენ და მის საგვარტომო ნუსხაშიაც კი იქექებიან. რეგვენო მთხოვნელო, ჭკუათხელო მთხოვნელო, რას ეშურები და ეჩხირები მაგ შენი საქმით, მარჯვე დროსა და შემთხვევას დაუტადე და მაშინ ითხოვე, რაც გინდა; მაშინ რად მოდიხარ, როცა მსაჯულები სადილობენ ან იძინებენ, — ისინიც ხომ ხორცისა და ძვლებისაგან შექმნილი ადამიანები არიან და ბუნებას თავიანთი ბუნებრივი ხარკი უნდა მისცენ; მარტო მე გახლავართ გამონაკლისი და არცა ვჭამ და არცა ვსვამ ამ ექიმ პედრო რესიო ტირტეაფუერის წყალობით, რომელსაც გადაუწყვეტია უექველად მშვიერი მომკლას და თან ამტკიცებს, ეს სიკვდილი ნამდვილი სიცოცხლეაო, — ნეტამც არ იქნება, ღმერთმა ასეთი სიცოცხლე თვითონ ამას მისცეს და მთელ ამის მოდგმას, ესე იგი ყველა ბოროტ და უვარგის ექიმს. რადგან კარგი ექიმები დაფნის გვირგვინის ღირსნი არიან.

სანჩო პანსას ყველა მცნობს მისი გონივრული ლაპარაკი და ნატიფი შნოიანი სიტყვები უკვირდა და არ იცოდნენ, რისთვის მიეწერათ ასეთი ცვლილება. თუმცა ცნობილია, რომ მაღალი თანამდებობა და საპასუხისმგებლო ადგილი ხან ზეცამდე აღამაღლებენ და გაანათლებენ ადამიანს და ხანაც საშინელ წყვდიადსა და უკუნში ჩაყურსავენ მას.

ამჯერად საქმე იმით გათავდა, რომ ექიმმა პედრო რესიო აგუერო დე ტირტეაფუერამ აღუთქვა სანჩოს. სადამოზე ვახშმის ჭამის ნებას მოგცემო, თუნდაც ამისათვის ჰიპოკრატეს ბრძნული რჩევა-დარიგების მსხვერპლად მოტანაც დამჭირდესო. ამ დაპირებამ მეტად გაახარა გუბერნატორი და დიდი მოუთმენლობით ელოდა სადამოს და ვახშმობის ჭამის მოახლოებას. და თუმცა მას ეჩვენა, რომ დრო უძრავად იდგა ერთ ადგილას. მაინც ნანატრი ვახშმის დრო, როგორც იყო, დადგა და იმასაც ხახვით შეზავებული დაბუღული ძროხის ხორცი მოართევს და არცთუ ეგრერი-

გად ნორჩი ხბოს მოხარშული ფეხები. ყველაფერი ეს სანჩომ ძადიანად შეთქვლიფა. ეს ვაზში სანჩოს მილანის ტყის ქათამზგრომის ხობბებზე, სორენტოს ხბოს ხორცზე, მორონის კაკბებზე და ლავახოსის * ბატებზე უფრო გემრიელი ეჩვენა.

— მომისმინეთ, ბატონო ექიმო, — უთხრა სანჩომ პედროს ვაზშმის ღროს. — თავს ნუ შეიწუხებთ — საგანგებო საქმელებით და შერჩეული კერძებით მიმასპინძლოთ; ჩემი კუჭი თხის ხორცს, ცხვრის ხორცს, ღორის ხორცს, ქონს, თალგამს და ხახვს არის დაჩვეული; სხვადასხვა სამეფო საგანგებო საქმელების ჰემა რომ დავიწყო, ის იქნებოდა — ჩემი კუჭი თავის ჩვეული ალაგიდან დაშეძრა. ყველა იმ ძვირფას საქმელს ჩემი კუჭი ღრეჯით ინელებს და თანაც ზოგჯერ — ზიზლითაც; მოურავი ყველაზე უკეთესს იმას იზამდა, ჩემთვის ოლა პოდრიდა მოეტანა, თუნდა შიგ დამპალი ნადირის ხორციც ერიოს, — არა უშავს რა, უკეთესი სუნი ექნება. რაც გინდათ, ყველაფერი ჩააყარეთ, მაგით საგანგებოდ დამავალელებთ და მეც ვეცდები ოდესმე თქვენი ღვაწლი დავაფასო და ორმაგად გადაგიხადოთ. მაგრამ, თუ ღმერთი გწამთ. ჩემთან ხუმრობას და ჩემს გაქირღვას თავი დაანებეთ. აქ დარჩენა გნებავთ — დარჩით: არა გნებავთ — როგორც გენებოთ; მშვიდობიანად და მეგობრულად ვიცხოვროთ და ნუ დავივიწყებთ, რომ ღმერთი ყველას ერთნაირად ჰყენს შშის სინათლეს; ამ კუნძულის გამგეობის ღროს არც ხარკსა და ბეგარას დავკარგავ, არც მე ავიღებ რაიმე ქრთამს და არც არას სხვას ავალბებინებ. ეს ანდაზა თქვენც იცით: თუ ვინმე თათლად იქცა, — მას ბუზები შეჰკამენ. ამიტომ ყველა ყურმახვილად და ფხიზლად იყოს, თორემ ჩვენც რამე გავგეგვება და ვაჩვენებ, რომ ცეკვაში ეშმაკი ჩამორეულა. და თუ შემთხვევა მომეცა, სასწაულებსაც ჩავიდენ.

— სინდისს გეფიცებით, სენიორ გუბერნატორო, თქვენმა მოწყალეობამ ღრმა ჰეშმარტების ბრძანება ინება, — მიუგო მოურავმა, — და ყველა ამ კუნძულის მცხოვრებთ თავდებად დავუღგები, რომ თავგამოდებით ერთგულად და სიყვარულით გემსახურებთან. რადგან თავიდანვე თქვენ ისეთ მოწყალე მმართველად მოაჩვენეთ თავი, რომ უნდა ვიგულისხმობთ — ცოდვა იქნებოდა მათ განეზრახათ ან ჩაედინათ რაიმე თქვენს საწინააღმდეგოდ და საზიანოდ.

— დიახაც, — მიუგო სანჩომ, — და, მგონია, მარტო უგუნურებს შეუძლიათ სხვანაირად იფიქრონ და იმოქმედონ. მხოლოდ კიდევ გავიმეორებ, ეცადეთ კარგად გვაჰამონ მეც და ჩემს ვირსაც, რადგან ყველა საქმეთაგან ეს უმთავრესია და გადაუღებელი. და ახლა სწორედ მარჯვე ღროც არის ეს მეთქვა. თავის ღროზე

შეზოცილით ამ კუნძულს, მინდა გავწმინდო აქაურობა ზარმაცებისა, მატანტალებისა და საზოგადოდ ყველა უმაქნისისგან; მინდა დაგარწმუნოთ, ჩემო მეგობრებო, რომ საზოგადოებაში უმაქნისი ადამიანი — სკამი, შრომისმოყვარე მუშა ფუტკარის მიერ მომზადებულ თაფლის მკამელ მუქთახორა — მურ-ფუტკარს ემსგავსება. მე მინდა მფარველობა გავუწიო მეურნე გლეხებს, იდალგოების უფლებები დავიცვა, სათნო და კეთილი ხალხი დავაჯილდოვო და, ვანსაკუთრებით, კიდევ პატივი ვცე სარწმუნოების მიმდევარ ადამიანებს, აბა, რას იტყვით ამაზე, ჩემო მეგობრებო? მართალს ვამბობ თუ არა? მითხარით, — თუ ცუდი იყოს, მზადა ვარ თავი ჩემი ხელითვე გავიკეპყო.

— თქვენო მოწყალებავ, სენიორ გუბერნატორო, — მიუგო სახლთუხუცესმა, — მე მხოლოდ ის მაკვირვებს, საიდან შეუძლია სრულიად უწიგნო კაცს, — თქვენ, თქვენო მოწყალებავ, მგონია, წერა-კითხვა სულ არ იცით, — ასეთი ჭეშმარიტი აზრების გამოთქმა ღა საერთოდ — გონივრული, ბრძნული ლაპარაკი? გეფიცებით, არც ჩვენ. არც ისინი, ვინც ჩვენ აქ თქვენთან ერთად გამოგვგზავნა, თქვენგან ასეთ საქმეს სულ არ მოელოდნენ. როგორც ჩანს, ქვეყანაზე მუდამდღე ახალ რამეს ნახავს კაცი, — დაუმატა სახლთუხუცესმა — ხუმრობა გონივრულ სიტყვად იქცევა და მასხარად ამგდებნი — თვითონ გამოდიან მასხარად აგდებულნი და გაქირდულნი.

დადგა საღამო და გუბერნატორმაც ექიმ რესიოს ნებართვით ივახშმა. ნვახშმევეს განიზრახა თავისი ამალით კუნძული მოეველო და დაეთვალიერებინა. მას ახლდნენ სახლთუხუცესი, მოურავი, მდივანი, ჟამთაშწერელი, რომელსაც ნაბრძანები ჰქონდა სანჩოს ყველა მოძრაობა და მოქმედება ჩაეწერა შთამომავლობისათვის გადასაცემად. მათ უკან მისდევდა მთელი ჯარი ალგვასილებისა და სხვადასხვა მოხელეთა. სანჩოს ხელში კვერთხი ეჭირა და იმ გროვა ხალხშემოხვეული მედიდურად მიდიოდა. რამდენიმე ქუჩა რომ გაიარეს, ერთ ალაგას უცბად იარალის ჩხარუნი მოესმათ. ყველანი იჭოტვენ გაეჭანენ და დაინახეს, რომ მხოლოდ ორი კაცი იბრძოდა: შოწინააღმდეგენი წესრიგის დამცველთა დანახვაზე შედგნენ და ერთ-ერთმა მათგანმა თქვა:

— დეთისა და მეფის სახელით, — გკითხავთ, განა ამის ატანა შეიძლება, რომ ამ სოკლის შუა ქუჩაში ყველას თვალწინ თავს ეხხმიან ადამიანს?

— ღამშიდღით, კეთილო კაცო, — უთხრა სანჩომ, — და მიაბზეთ. რა მოხდა და რისთვის იბრძვით? მე აქაური გუბერნატორი ვარ.

— ბატონო გუბერნატორო, — მიუგო მას მეორე ქოწინააღმდეგემ, — რაც კი შეიძლება, მოკლედ მოგახსენებთ, რაც მოხდა. იცოდეს თქვენმა მოწყალეებამ, რომ ამ ვაჟბატონმა, ეს არის ახლასაყომარბაზო სახლში, აგერ პირდაპირ რომაა, ათას რეალზე მეტი მოიგო, — მარტო ღმერთმა იცის როგორ და რა ხერხით! თამაშობაში რომ იყო, მეც ვესწრებოდი და სინდისის წინააღმდეგ რამდენიმე საექვო მოგება ავადებინე და, როცა ველოდი, ამისთვის მადლობას გადამიხდის და ერთ ოქროს მაინც მომცემს-მეთქი, როგორც ეს შეჰფერის ჩემებრ საპატიო პიროვნებას, გავლენიანადამიანს, უზენაეს მსაჯულს, რომელიც თვალყურს ადევნებს თამაშის მსვლელობას, აშოშმინებს მოჩხუბართ და ჰკვეთს მოსალოდნელ უკანონობას; მაგრამ მან თამაშის შემდეგ მოგებაიანად შინისკენ არხეინად გასწია — თითქოს აქ არაფერიყო. რაკი დავინახე, რომ ამ ვაჟბატონმა ჯიბეში ფული ჩაიდო და არხეინად თავის გზას დაადგა, გაბრაზებული უკან გამოვუდექე და ზრდილობიანად, თავმდაბლად ვთხოვე — რვა რეალი მაინც მოეცა; ამან ძალიან კარგად იცის, რომ რიგიანი და პატიოსანი კაცი ვარ და არც მამული მაქვს, არც რამე საქმე, ჩემმა მშობლებმა არ ინებეს და არც ერთი დამიტოვეს და არც მეორე არ მასწავლეს. მაგრამ ეს ვაჟბატონი — კაჟუსზე * უარესი ქურდია და ანდრადილაზე * უფრო მეტად გაიძვერა და მატყუარა — მეუბნება: ოთხ რეალზე მეტს არ მოგცემო. ახლა თვითონ ხედავთ, თქვენო მოწყალეებო, რომ ამ კაცს არც სინდისი აქვს და არც სირცხვილი გააჩნია, მაგრამ ამ მოგებისგან კეთილს არ შეეყრება. თუ თქვენ არ მოგესწროთ. ბატონო გუბერნატორო, ამ მოგებას ხელიდან წაგვლეჯდი და მე ამას ჩემს თავს კარგად გვაეცნობდი, — გაიგებდა, თუ როგორ იჭყევიან რიგიანი და წესიერი ადამიანები.

— რას იტყვი ამაზე? — ჰკითხა სანჩომ ბრალდებულს.

— იმასვე, რასაც ჩემი მოწინააღმდეგე ამბობს, — მიუგო ბრალდებულმა, — ეგ სრულ სიმართლეს მოგახსენებთ, ოთხ რეალზე მეტის მიცემა არ მინდოდა, რადგან უიმისოდაც ბევრი ფული შიმიცია მაგისათვის, მხოლოდ დაეუმატებ, ვინც მოთამაშისაგან მადლობის გადახდას და რაიმე საბოძვარს ელის, ზრდილი და თავაზიანი უნდა იყოს. რასაც აძლევენ. ის სიხარულით და სიამოვნებით აიღოს, არაფერი ანგარიში არ გაუწიოს, თუ დანამდვილებით არ იცის, რომ მოთამაშე გაიძვერა და ყალთაბანდობით, იგებს; ხოლო გაიძვერა და ყომარბაზი რომ არა ვარ, — ამას ყველაზე მეტად ის ამტკიცებს, რომ ამ თავხედისთვის არათრის მიცემა არ მინდოდა; ნაძარცვს მარტო ქურდები უყოფენ თავის

ამხანაგებს, ხოლო ყომარბაზებს ყოველთვის უხდებათ ხარკი გადაუხადონ იმ გაიძვერებს, რომლებიც იცნობენ მათ ჯიბგირულ ხელობას.

— ეგ მართალია, — დაადასტურა სახლთუხუცესმა, — შემდეგ სანჩოს მიუბრუნდა და ჰკითხა: — ბატონო გუბერნატორო, რას გვიბრძანებთ, რა ვუყოთ ამ ვაჟბატონებს?

— აი, რა, — მიუგო სანჩომ, — თქვენ, რომელსაც ფული მოგიგიათ პატიოსნად თუ უპატიოსნოდ, — არც ისე თუ არც ასე, ახლავე მიეცით თქვენს მოწინააღმდეგეს ასი რეალი და ამას გარდა ციხეში დაპატიმრებულთა სასარგებლოდ — ოცდაათი რეალი გაიღეთ, ხოლო თქვენ, საქმისა და ქონების უქონელმა და, შამასადამე, უსაქმურად მცხოვრებმა, ჩქარა გამოართვით ამას ასი რეალი და ხვალვე აქედან გადაიკარგეთ; ამ კუნძულიდან ათი წლის ვადით ჩაითვლებით განდევნილად; და თუ ამ ვადაზე აღრე დაბრუნდებით, მაშინ ამ ათი წლის დანაკლისის შესრულება საიქიოს მოგიხდებათ, რადგან, თუ ჩემს ბრძანებას გადახვედით, მაშინ მე ან ჩემი ბრძანებით ქალათი სახრჩობელისკენ გზას გიჩვენებთ; ნუ შემესიტყვებით, ვაი მას ვინც ერთი სიტყვის თქმას მაინც გამოიზედავს, — ის ჩემი ხელის სიმძიმეს გამოსცდის.

ყომარბაზმა რომ ეს მოისმინა, ფული ამოიღო და მისმა მოქიშპემ კი გამოართვა. ერთმა კუნძული დაუტევა, მეორე შინ წავიდა. ისინი რომ წავიდ-წამოვიდნენ, გუბერნატორმა წამოიძახა:

— ან ჩემი ძალაუფლება გახვრეტილ ფარად არ ეღირება, ან ყველა ამ საყომარბაზოს ერთიანად მივაკეტინებ. ჩემის აზრით, მათგან დიდი ზიანის მეტი არა გამოდის რა.

— ამას კი, ჩვენს გვერდზე რომ არის, — შენიშნა ერთ-ერთმა მსაჯულთაგანმა, — თქვენი მოწყალება ვერ მოსპობს, რადგან ერთ წარჩინებულ კაცს უჭირავს, რომელიც მთელი წლის განმავლობაში უფრო ბევრ ფულს ჰკარგავს, ვიდრე ბანქოს თამაშიდან იგებს. სხვა საყომარბაზო სახლები და წვრილ-წვრილ ქურდბაცაკათა ბუნაგები კი, ყოველ უმაქნისს რომ უჭირავს, სულ სხვაა. იმათ. თქვენო მოწყალებავ, შეგიძლიათ თქვენი ძალა უჩვენოთ, ვინაიდან ისინი უაღრესად მავნე და ზიანის მომცემნი არიან და თანაც ყოველგვარი გარყვნილების ბუდეებად არიან ქცეულნი; ისიც უნდა ითქვას. რომ წარჩინებული კაბალეროებისა და აზნაურთა სახლებში ყომარბაზი თავის ყალბაბანდური ხელოვნების გამოჩენას ვერ გაბედავს; და რამდენადაც თამაშის დროს ეს არაჯანსაღი ჩვეულება საზოგადოებრივ უბედურებად გადაიქცევა, დაე ისევე წარჩინებულთა და დიდებულთა სახლებში ითამაშონ, ვიდრე წვრილ ხე-

ლოსნებთან, სადაც ნაშუაღამევს შეათრევენ რომელიმე ბედსავე მოთამაშეს და შემდეგ ცოცხლად ტყავს გააძრობენ.

ამ დროს გუბერნატორთან ვილაც ყმაწვილი კაცი მოიყვანეს.

— ბატონო გუბერნატორო, — უთხრა პოლიციელმა, — ეს კაცა ჩვენსკენ მოდიოდა და, თქვენ რომ დაგინახათ, გაბრუნდა და, რაც ძალა და ღონე ჰქონდა, გაიქცა. ცხადი ნიშანია, გაიძვერა ვინმე უნდა იყოს. უკან გამოვუღდექ და, რომ ფეხი არ დასხლეტოდა და არ წაქცეულიყო, ვერასოდეს ვერ დავეწეოდი.

— ყმაწვილო კაცო, რად გარბოდი? — ჰკითხა სანჩომ.

— იმიტომ, ბატონო გუბერნატორო, — უპასუხა ჰაბუქმა. — რომ პოლიციას ძლიერ უყვარს გამოკითხვა, მე კი არ მსურდა პასუხი გამეცა.

— რა ხელობას ეწყობი?

— ვფეიქრობ.

— რას ქსოვ?

— ისრებისთვის ბუნიკებს ვამზადებ, თქვენის ნება დართვით. თქვენო მოწყალეზავ!

— პოო, ხუმრობის გუნებაზე ხარ? პირშიაც დამცინი? კეთილი! სად მიხვალ და რა საქმისათვის?

— სუფთა ჰაერი მინდა ჩაეყლაპო, თქვენო მოწყალეზავ.

— ეგ სად არის, სუფთა ჰაერის ჩასაყლაპად რომ მიდიან?

— იქ, სადაც სუფთა ჰაერია.

— ძალიან კარგი. როგორც ვხედავ სულელი არა ხარ, სიტყვები საძებნელი არ გიხდება. მამ წარმოიდგინე, ჩემო კარგო, რომ მე — სუფთა ჰაერი ვარ, პირდაპირ ზურგში გიბერავ და პირდაპირ სატუსალოსკენ გაგასეირნ-გაგანიავებ. ეი, თქვენ! წაიყვანეთ ეს და სატუსალოში ჩაჰკეტეთ! — დაიძახა გუბერნატორმა. — უჰაეროდაც კარგად დაიძინებს ამაღამ. ეყოფა გაგრილება.

— ღმერთმანი, თქვენო მოწყალეზავ, — უთხრა ჰაბუქმა, — თქვენთვის უფრო ადვილი იქნება მეფედ გამხადოთ. ვიღრე საპყრობილეში ჩამსვით და იქ გამოძინება მიბრძანოთ!

— მერე და რატომ ვერ ჩავსვამ, თუ იცი, საპყრობილეში? — ჰკითხა სანჩომ. — განა არ შემიძლია ვუბრძანო, ახლავე შეგებოკონან გაათავისუფლონ, როცა მომეპრიანება?

— რაც უნდა ძალა გქონდეთ, — მიუგო ჰაბუქმა, — მაინც ვერ შესძლებთ სატუსალოში გამატარებინოთ ღამე.

— როგორ თუ ვერ შევძლებ? ახლავ წაიყვანეთ სატუსალოში: თავისი საკუთარი თვალით დარწმუნდეს, სატუსალოს უფროსი ალკაიდი გაათავისუფლებს თუ არა. რაც უნდა მოწყალეზავის ჩა-

დენაც უნდოდეს ანგარების მიზეზით, მას ვაიძულებ ორასი ოქრო
ჯარიმა გადაიხადოს, საპყრობილიდან თუნდაც ერთი ნაბიჯის გა-
დადგმის ნება რომ მოგცეს.

— ხუმრობთ თუ რა არის — უთხრა ჭაბუკმა, — მთელს ქვე-
ყანაზე არავისაც არ შეუძლია საპყრობილეში დამაძინოს.

— მითხარი, შე წყევლო და შეჩვენებულ ეშმაკო, — კვლავ
შეუძახა სანჩომ, — ზურგს უკან მფარველი ანგელოზი ხომ არ გიდ-
გას, საპატიმროდან რომ გამოგიხსნას და ბორკილები დაგიშ-
სხერიოს, — თუ რა არის?

— ბატონო გუბერნატორო, — თამამად და ხუმრობის კილო-
თი უთხრა ჭაბუკმა, — მოდი, ამ საქმეს გონივრული თვალთ შევხე-
დოთ: ვთქვათ, საპატიმროში გამგზავნეთ, ვთქვათ ბორკილებიც
გამიყარეთ და ჭაჭვიც შემაბით. ხაროშიაც ჩამაგდეთ და ალკაიდ-
საც სასტიკად უბრძანეთ — არსად გამიშვას. ვთქვათ — ბრძანებ-
აგისრულდათ, მაინც თუ ძილი არ მინდა და მთელ ღამეს თვალ-
ი არ მოვხუკებ და ფხიზლად ვიყავი, განა, თქვენო მოწყალებავ, თქვენს
ხელთ არის ჩემს უნებურად ძილი მაიძულოთ?

— არა, ღმერთსა ვფიცავ, არა — დაიძახა მღივიანმა, — ყოჩაღ-
ბიჭო, ვაუკაცურად დაიხსნა თავი...

— მაშასადამე, თუ არ დაიძინებ, — უთხრა სანჩომ. — იმით
მხოლოდ შენს თავს ასიამოვნებ და ჩემი საწინააღმდეგო კი არა-
ფერი გექნება; ხომ?

— არა, არა, ეგ ფიქრადაც არა მქონია. — მიუგო ჭაბუკმა.

— მაშ, თუ აგრეა, შენთვის შინ მშვიდობით წადი, — განაგ-
რძო სანჩომ, — და უფალმა ტკბილი სიზმრებით დაგაძინოს; შენ-
თვის მაგის მოკლება არა მსურს, მაგრამ კი გირჩევ, კვლავ უფრო-
სებთან ხუმრობას თავი დაანებე, ვინ იცის — ვაითუ ისეთ ვინმეს
მიაწყდე, ენა მოგაკვეთინოს.

ჭაბუკი წაეიდა და გუბერნატორმა გზა განაგრძო კუნძულის
შემოსავლელად. პატარა ხანს უკან მასთან ორი პოლიციელი მო-
ვიდა და ერთი ვილაც სხვა მამაკაცი დაჭერილი მოიყვანეს.

— ბატონო გუბერნატორო, — უთხრეს მას, — ეს კაცი თურმე
მამაკაცი არ არის — დედაკაცია და მერე ძალიან ლამაზი, მხოლოდ
მამაკაცურად არის ჩაცმული.

ტანისამოსგამოცვლილ დედაკაცს ორი თუ სამი მაშუქი მიუნათეს
თვლებთან და თექვსმეტ-ჩვიდმეტი წლის ქალის მშვიდნიერი სახე
დაუნახეს. ოქრომკედლისა და მწვანე ძაფის ესპანური ბადით
ქონდა თმა შეკრული და აღმოსავლეთის მარგალიტებით მშვიდ-
ერი იყო. თავიდან ფეხებამდის გასინჯეს და ნახეს, რომ მწვანე

შარვალი ეცვა ოქრომკედის ფარჩისა და ზედა ტანისამოსიც თეთრი ოქრომკედის ქსოვილისა იყო, ზედაც ხიფთანი ეცვა იმავე მწკანე ფარჩისა, როგორიც შარვალი იყო. წითელ აბრეშუმის წინდებზე წვრილი მარგალიტით მოქარგული ოქროს აბზინდიანი თეთრი წვივისაფრები ჰქონდა შეკრული, თეთრი ვაჟური მაშიები, ძვირფასი ქამარ-ხანჯალი და ძვირფასი ბეჭდები ამთავრებდნენ მის მორთულობას. ერთი სიტყვით, ეს ქალი ყველას მოეწონა, მაგრამ ვინ იყო, ის კი არავინ იცოდა. ადგილობრივი მცხოვრებლები აზრზედაც ვერ მოვიდნენ, თუ საიდან გაჩნდა ეს ქალი. მაგრამ მისმა გამოცხადებამ უფრო ისინი გააკვირვა, ვინც იცოდა, თუ როგორ აპაპულვებდა ჰერცოგი სანჩოს, ხოლო ამ ტურფა ასულის გამოჩენა და ეს ფათერაკი მათ გაუგებრად მოხდა; ახლა ისინი გაცბუნებული ელოდნენ, თუ რით გათავდებოდა ეს საქმე.

ყმაწვილი ქალის სილამაზით სახტად დარჩენილმა სანჩომ ჰკითხა: ვინა ხარ, სად მიხვალ, აგრე რად ჩაგიცვამსო?

სირცხვილისაგან გაწითლებულმა და აღელვებულმა ყმაწვილმა ქალმა თვალები ძირს დახარა და მიუგო:

— სენიორ, არ შემიძლია ყველას წინ ვთქვა ის, რაც საჭიროა ღიდი საიდუმლოებით დაეფარო. მხოლოდ გარწმუნებთ, არა ვარ ქურდი, ბოროტი, მაკდური, მხოლოდ უბედური ქალი ვარ, ექვმა იქამდის მიმიყვანა, რომ ჩემი თავის პატივი დამაიწყა.

— ბატონო გუბერნატორო, — ჩაერია სახლთუხუცესი, — უბრძანეთ ამ ხალხს იქით წავიდეს, ამ ქალბატონმა თავისი საიდუმლო მოურიდებლად მართო ჩვენ გაგვიცხადოს.

გუბერნატორმა ეს რჩევა დაიჯერა, ხალხს უკან დაწევა უბრძანა და მასთან მხოლოდ სახლთუხუცესი, მოურავი და მდივანი დარჩნენ. ქალი დარწმუნდა, რომ სხვა ვინმე აღარ უსმენდა. და შემდეგი თქვა:

— მე ვარ პედრო პერეს მასორკის ქალი. მამაჩემი აქ მატყლის საიჯარო საქმეს აწარმოებს და სადილად მამაჩემთან ხშირად დადის ხოლმე.

— რა აბლაუბდაა? — გააწყვეტინა სახლთუხუცესმა; — ძალიან კარგად ვიცნობ პედრო პერესს და ისიც ვიცი, არც ვაჟი ჰყავს და არც ქალი. ამასთან ამბობთ: მამაჩემი მამაჩემთან ხშირად დადის სადილადო.

— მეც შევნიშნე, რომ აქ საქმე რალაც სხვანაირად არის, — თქვა სანჩომ.

— ღმერთმანი ბატონებო. ისე ვარ აღელვებული, რომ მე თვითონაც არ ვიცი, რას ვამბობ, — მიუგო ყმაწვილმა ქალმა. — მე

პედრო პერესის ქალი სრულიადაც არა ვარ, მე ვარ დიედო დე ლა ლიანის ქალი, რომელსაც ყველანი უნდა იცნობდეთ.

— ჰო, ეს სხვა საქმეა და აზრიახადაც არის ნათქვამი, — შენიშნა სახლთუხუცესმა. — დიედო დე ლიანას ვიცნობ; ვიცი, რომ მდიდარი და პატიოსანი იდალგოა და რომ ქალ-ვაჟი ჰყავს, და რაც დაქვრივდა, მას აქეთ მისი ქალი არავის არ უნახავს, გამოკეტილ ოთახში ჰყავს; როგორც ამბობენ, თურმე, იმის შეხედვის ნებას თვითონ მზესაც კი არ აძლევსო. მაინც კი ყველა ამბობს, გასაოცარი ლამაზიაო.

— ეგ სწორედ ასეა და ის ქალი მე ვარ; ლამაზი ვარ თუ არა, ეს ახლა თქვენ თვითონ შეგიძლიათ განსაჯოთ, რადგან თქვენივე თვალებით დამინახეთ, — თქვა ყმაწვილმა ქალმა და თან ცრემლებს აფრქვევდა.

— უთუოდ მართლაც განსაკუთრებული რამ შეემთხვა, — წასჩერჩულა მოურავს მდივანმა, — რომ ასეთი კეთილშობილი ქალი ამ დროს და ასეთი ტანისამოსით სახლიდან გამოქცეულა.

— უთუოდ აგრე იქნება, — მიუგო მოურავმა, — მაგ ექვს უფრო მაგის ცრემლები მოწმობენ.

სანჩომ საბრალო ქალი ანუგეშა, როგორც შეეძლო, და სთხოვა — უშიშრად ეთქვა, თუ რა შეემთხვა, თანაც ყველა იქ მყოფთა სახელით აღუთქვა, გულითა და სულით შეძლებისამებრ დაგეხმარებო.

— მთელი ჩემი უბედურება ის არის, — განაგრძო უცნობმა ქალმა, — რომ მამაჩემს აგერ ათი წელიწადია გამოკეტილ ოთახში ვყავარ. იმ დღიდანვე, რაც დედაჩემი ცივ სამარეს მივაბარეთ. წირვა-ლოცვას მხოლოდ ჩვენს მდიდრულ კარის პატარა ეკლესიაში ატარებენ ხოლმე და მე მთელი ამ ხნის განმავლობაში დღისით მხოლოდ მზე და ღამით მთვარე და ვარსკვლავები დამინახავს. არ ვიცი, რა არის ქუჩები, ქალაქი, ტაძრები, ისიც კი არ ვიცი — ხალხი რა არის. რადგან არავინ არ მინახავს მამისა, ძმისა და მოიჯარადრე პედრო პერესის გარდა, ხშირად რომ დადის ჩვენსას. ის მაიძულებს მამას არ ვიცნობდე, ჩემს მამობას ის ჩემულობს. ამ მუდმივმა კარჩაკეტილობამ, გარეთ საღ ჰაერზე გამოსვლის აკრძალვამ, ეკლესიაში შესვლის აღკვეთამაც რაღაც აუტანელი ნაღვლიანობა მომგვარა და რამდენიმე თვეა ასე ვცხოვრობ. მე მინდოდა ქეიყანა მენახა, ის მხარე მაინც, სადაც დავიბადე; მეგონა ამ სურვილში კეთილშობილი ყმაწვილი ქალისთვის საძრახისი არა არის რა-მითქი. როცა გავიგე, რომ ქალაქში ეწყობა ხარების ბრძოლა, კომედიების წარმოდგენა, დოღი და მარულა, ჩემს ძმას ვეკითხებოდი, სულ ერთი

წლით რომ არის ჩემზე უფროსი, — ეგ ყველა რა არის-მეთქი, აგრეთვე სხვა რამესაც ვეკითხებოდი, რაც ჩემს დღეში არ მენახა; ჩემი ძმა მიბასუხებდა ხოლმე, როგორც იცოდა, და ამით სურვილს უფრო მიმატებდა — ყველაფერი ჩემი საკუთარი თვალით მენახა. მაგრამ ჩემი დალუპვის ამბის გადმოსაცემად საჭიროა გითხრათ, რომ ჩემს ძმას ვთხოვდი, ვემუდარებოდი...

ვიმ, ნეტა არაოდესაც არაფერი მეკითხა მისთვის!

ამ სიტყვებზე ყმაწვილმა ქალმა ისევ ცრემლების ფრქვევა დაიწყო.

— განაგრძეთ, გეთაყვა, — უთხრა მას სახლთუხუცესმა, — გვითხარით, რა შეგემთხვათ; თქვენი სიტყვები და ცრემლები გვაოცებენ და ვერა გაგვიგია რა.

— ჯერ კიდევ ბევრი მაქვს სატირელი და სათქმელი კი ცოტა დამრჩა, — მიუგო ქალმა, — რა გაეწყობა? უგუნურ, ცუდად მიმართულ სურვილებსა და ოცნებებს მუდამ სამწუხარო შედეგი მოსდევს.

ყმაწვილი ქალის სილამაზემ მოურავს გული მოუკლა. სახეში მაშუქი კიდევ ერთხელ მიანათა და ისევ ეჩვენა, რომ მშვენიერ თვალებს ცრემლი კი არა, ბროლის ცვარი სცვიოდა, ან უფრო მარგალიტი; და ძლიერ სურდა ქალის უბედურება მართლა ისეთი საზარელი არ გამომდგარიყო, როგორც მისი ცრემლებისა და ოხერისაგან იყო მოსალოდნელი. გუბერნატორს კიდევ ის აწუხებდა, რომ ის ქალი თავის ამბავს არ ათავებდა, და ბოლოს სთხოვა, ნუ აყოვნებ, რადგან გვიან არის და ქალაქის ადგილები ჯერ კიდევ ბლომად მაქვს მოსაელელიო. მაშინ ქალმა ხამუშ-ხამუშ ქვითინითა და მძიმე ვაი-ვიშით ასე განაგრძო:

— მთელი ჩემი უბედურება, მთელი ჩემი ვარამი ის არის, რომ ჩემს ძმას ტანისამოსს ვთხოვდი, რომლითაც შეიძლებოდა ღამ-ღამობით, როცა მამას ეძინებოდა, ეს სოფელი დამიყო და მენახა. ჩემი თხოვნით გაბეზრებული ძმა ბოლოს დამთანხმდა, თავისი ტანისამოსი მოეცა და თვითონ კიდევ ჩემი ტანისამოსი ჩაეიკა, და ისე მოიკრა. თითქოს მისთვის ყოფილიყოს შეიკრილი; ჩემს ძმას ჯერ წაერ-ულვაში არა აქვს, ჩემს ტანისამოსში ღამაზ ყმაწვილ ქალს ძალიან ჰგავს და დღეს დამით, რაღაც სულიერი. განუსაზღვრელი ახალგაზრდული სურვილით შეპყრობილნი. ტანისამოსგამოცვლილნი გამოვედით სახლიდან, — მაონია, მას აქეთ ერთი საათი იქნება გასული და, როდესაც შინ დაბრუნება დავაპირეთ, ხალხის ჯგუფი დავინახეთ. დაო, — მითხრა ჩემმა ძმამ. — ეს უთუოდ დარაჯები არიან, აბა მარჯად, ღეხეზზე ფრთები

გამოსხი და ჩქარა გამომყევით; თუ გვიცნეს, ვაი ჩვენს ტყავსო
ეს თქვა, გატრიალდა და კი არ მიბოღა, მიფრინავდა, მე კი ექვს
ნაბიჯი გავიბინე და დავეცი, — ისე ძალიან შემეშინდა. მაშინ ეს
ხალხი მე მომცვივდა და თქვებთან მომიყვანა. ახლა მეტად
მრცხვენია, რომ აგრე ჩაცმული ვარ, ამდენი ხალხი მომჩერებია და
ცუდი და სულელი გოგონა ვგონივარ.

— სხვა არაფერი მომხდარა თქვენს თავს? — ჰკითხა სანჩომ, —
მაშ, ჩანს, თქვენი სახლიდან გამოსვლის მიზეზი არავითარი ექვს
არა ყოფილა, როგორც წელან ბრძანეთ?

— სხვა არაფერი მომხდარა ჩემს თავს, — მიუგო ყმაწვილმა
ქალმა, — და არც რაიმე ექვს გამოუყვანივარ სახლიდან, მხოლოდ
მინდოდა ქვეყანა მენახა და აქაური ქუჩები დამეველო.

ამ დროს, თითქოს ყმაწვილი ქალის სიტყვების დასამოწმებლად,
პოლიციელებმა მისი ძმა შემოიყვანეს, ქალზე ადრე შებყრობილ
იმას ძვირფასი აბრეშუმის კაბა და ზევიდან ოქრომკედის ფუნჯებ-
შემოვლებული ცისფერი ბურნუსი ეცვა, თავზე არა ეხურა რა
თავისი თმების მეტი, ოქროს რგოლებს რომ ემსგავსებოდნენ —
ისეთი ღია ფერისა და ხუჭუჭი თმები ჰქონდა. გუბერნატორმა,
სახლთუხუცესმა და მოურავმა განზე გაიყვანეს იგი და ისე ჰკითხეს,
რომ ყმაწვილ ქალს არ გაეგო, ქალურად რად ჩაიციო. დარცხვე-
ნილმა და შემკრთალმა ყმაწვილმა ყველაფერი ისე უამბო, როგორც
მისმა დამ თქვა და თავისი ნაამბობით ძალიან გაახარა მოურავი, რომ
მელსაც ამ ხნის განმავლობაში ყმაწვილი ქალი მეტად შეუყვარდა.

— შექველია, რომ ძლიერ წინდაუხედავად მოქცეულხართ,
ბატონებო. რაღაც სისულელეებს ლაპარაკობთ, — უთხრა გუბერ-
ნატორმა გამოქცეულებს, — და მაგ სისულელეს რომ გვიამბობ-
დით, იმდენი ტირილი და ოხვრა რა საჭირო იყო, პირდაპირ და
უბრალოდ მეტყოდით: ჩვენ ორნი, ესა და ეს, მამიჩვენის სახლი-
დან ჩემად გამოვიპარენით და ეს ოინი მარტოოდენ ცნობის-
მოყვარეობის მიზეზით მოვიფიქრეთ და სხვა არავითარი განზრახვა
არა გექონია-თქო, და ყველაფერი ისე ითქმოდა, — რომ არც
ტირილით, არც ოხვრით და არც ამდენი ფშლუკუნით გულს არ
გაიხეთქავდით.

— მართალია, — თქვა ყმაწვილმა ქალმა, — მაგრამ მეტად
ადლევებული ვიყავ. თქვენო მოწყალეებავ, და თავი ველარ შევიკავე.

— კარგი, დიდი არა მომხდარა რა, — შენიშნა სანჩომ. — წა-
მომყევით, მამათქვენთან წაგიყვანთ, იქნებ, თქვენი წამოსვლა ჯერ
არც კი გაუგია, კვლავ კი ნულარ იქნებით ასეთი ცნობისმოყვარე
ბავშვები და აგრე ძლიერ ნულარ მოინდომებთ ქვეყნის ნახესა.

ჭარგი და პატიოსანი ქალი ფეხმოტეხილივით ზის შინ: დედაკაცსა
ფა ქათამს სირბილი კეთილს არ დააყრის და, ვისაც სხვისი ნახვა
უნდა, იმას ისიც უნდა, რომ სხვებმაც ის ნახონ, მორჩა და გათავ-
და, იმედი მაქვს, ჩემი სიტყვები კარგად გაიგეთ.

ყმაწვილმა კაცმა თვითონ და თავისი დის მაგიერ მადლობა
გადაუხადა გუბერნატორს და ლტოლვილთა მთელი გუნდი სახ-
ლისაკენ გაემართა. შორსაც არ იყო. სახლთან რომ მივიდნენ,
ყმაწვილმა კაცმა კენჭი ესროლა ფანჯარას; ამ ნიშნის მომლოდინე.
შოახლემ იმწამსვე კარები გაუღო და დაძმა მაშინვე შინ შევიდა.
შინ რომ მოიყვანეს, გუბერნატორი და მისი ამაღა იმ ყმაწვილე-
ხის სილამაზით გაკვირვებულნი ღარჩნენ და იმითაც, რომ იმათ
ღამით თავიანთი სოფლიდან გაუსვლელად ქვეყნიერების ნახვა
შოსურვებოდათ, ამის მოპრიანება, რა თქმა უნდა, მათ სიყმაწვი-
ლეს მიაწერს. გულდაკოდილმა მოურავმა გადაწყვიტა, მეორე
დღესვე ცოლად ეთხოვა დონ დიედოს ქალი, დარწმუნებულად იყო,
უარს არ ეტყოდნენ: ამას ჰერცოგთან თავისი დაახლოება აიძუ-
ლებდა. სანჩოს კიდევ სურვილი აღეძრა, იმ ქალის ძმისთვის თა-
ფისი ასული სანჩიკა მიეთხოვებინა, და თანაც განიზრახა, ეს საქმე
თავის დროზე მოეგვარებინა, იმ რწმენით, რომ გუბერნატორის
ქალის შერთვას არავინ იუარებდა.

ამგვარად დამთავრდა იმ ღამით ქალაქის ჩამოვლა-დათვალიე-
რება. ხოლო ორი დღის შემდეგ მისი გუბერნატორობაც ჩაიფუშა
და სანჩოს იმედებიც თან გაპყვა, როგორც ამას მკითხველი შემ-
დეგში დაინახავს.

თ ბ ვ ი ლ

სადაც ირკვევა, თუ ვინ იყვნენ დუენიის გამწკებლავი და დონ-
კიხოტის დამჩქმეტი და დამკაწვრელი ჯადოქრები და ჯალა-
თები, და მოთხრობილია ისიც, თუ როგორ მიაართვა წერილი
ჰერცოგის ცოლის პაუმა სანჩო პანსას ცოლს.

ტერესა სანჩას

ამ მართალი ისტორიის ყველა უმცირეს წვრილმანთა გულ-
შოდგინე გამომკვლევი სიდ ჰამეტი ამბობს: როდესაც დონა
როდრიგესმა თავისი ოთახი დასტოვა და დონ კიხოტისაკენ წა-
რემართა, მისი ოთახის გვერდზე მძინარე მეორე დუენიამ თავისი
ჭეზობლის წასვლა გაიგო, ცნობისმოყვარეობით აღიძრა, ყველაფ-

რის შეტყობა და გავება მოისურვა და დონა როდრიგესს ჩუმად უკან გაჰყვა ისე, რომ მას არც კი გაუგია, თუ ვინმე თვალყურს ადევნებდა. დონ კიხოტის ოთახში შესული რომ ნახა, მზვერავე დუენია, — რაკი არ უნდოდა ბეზლობასა და ქორიკანობაში თავის ამხანაგებს ჩამორჩენოდა, მაშინვე ჰერცოგის ცოლთან წავიდა და უთხრა, — დონა როდრიგეს დონ კიხოტთან ზისო; ჰერცოგის ცოლმა ეს ამბავი ქმარს გადასცა და ნებართვა სთხოვა, ალტისიდორა წაეყვანა და გაეგო, დონა როდრიგესს დონ კიხოტი რაში დასჭირებოდა. ჰერცოგის ნებართვა რომ მიიღო, ჰერცოგის ცოლი და ალტისიდორა დონ კიხოტის ოთახთან ფრთხილად და ფეხაკრეფით მიიპარნენ და ისე ახლოს დადგნენ კარებთან, რომ იქ ნალპარაქევი ყველაფერი ესმოდათ. როცა ჰერცოგის ცოლმა გაიგონა, რომ როდრიგესმა, როგორც იტყვიან, ქუჩაში გაფინა მთელი არანხუესის შადრევნების, * ესე იგი ქალბატონის დუგუნების საიდუმლო, ვერც მან და ვერც ალტისიდორამ ამის მოთმენა ვეღარ შესძლეს და გაბრაზებულნი და შურისძიების სურვილით შეპყრობილნი ანაზღად ოთახში შევარდნენ, დონ კიხოტი დაკაწრეს და დუენია გაწყებლეს, როგორც ეს უკვე მოთხრობილი იყო; ვინაიდან ქალთა სილამაზისა და ამპარტავნობის წინააღმდეგ მიმართული შეურაცხყოფა და სახელის შებღალვა განსაკუთრებით ძლიერ ამძვინვარებს და შურისგების სურვილით აღანთებს ხოლმე მათ. ეს შემთხვევა ჰერცოგის ცოლმა ქმარს უამბო, რითაც ძლიერ ასიამოვნა იგი; ხოლო შემდეგ გადაწყვიტა, კვლავ განეგრძო დონ კიხოტის გაპამპულება, და მან სწორედ ის პაეი, რომელიც მოჯადოების ცრუ გაუქმებაში დულსინეას როლს ასრულებდა (რაც თავის საგუბერნატორო საქმეებით გართულ სანჩო პანსას უკვე გადააეწყდა), სანჩოს ცოლთან, ტერესა პანსასთან გაისტუმრა და თან გაატანა მისი ქმრის წერილი და თავისი საკუთარი ბართიცი, ამასთან ერთად საჩუქრად გაუგზავნა მარჯნის დიდი მანიაკი.

შემდეგ ჩვენს ისტორიაში მოთხრობილია, რომ მოხერხებულა და მხიარული ხასიათის პაეი ცდილობდა თავისი ქალბატონისთვის ესიამოვნებინა და ამიტომაც დიდი ხალისით გაემგზავრა სანჩოს სოფელში. სოფელს რომ მიუახლოვდა, მდინარესთან მესარეცხე დედაკაცების ჯგუფი დაინახა და მათ ჰკითხა, სად ცხოვრობს აქ ტერესა პანსა, დონ კიხოტ ლამანჩელის საქურველმტვირთველის ცოლიო.

ეს სიტყვები ერთმა ახალგაზრდა მრეცხავმა ქალმა რომ გაიგონა, წამოდგა და მიუგო:

— ტერესა პანსა დედაჩემია, სანჩო პანსა კიდეც — მამაჩემი, ხოლო ის რაინდი, თქვენ რომ ასხენეთ, ჩვენი ბატონია.

— მაშ დედათქვენთან მიმიყვანეთ, — უთხრა პაემა, — მამითქვენისგან წერილი და საჩუქარი მომიტანია.

— ძალიან კარგი, — უთხრა ყმაწვილმა ქალმა, ასე თოთხმეტე წლისამ; თავისი სარეცხი ერთ-ერთ ამხანაგს დაუტოვა და თავშიშველი და თმაგაწეწილი პაეის ცხენს წინ გაუძღვა.

— აგერ ჩვენი სახლი, სოფლის ბოლოს, — იძახდა იგი. — დედაჩემი ძალიან წუხს, რომ დიდი ხანია მამიჩემისაგან ამბავი აღარ მოგვსვლია.

— მაშ დაშვეიდდეს, — უთხრა პაემა: — ისეთი ამბები ნოვითანეთ, რომ ღმერთს ნადლობა უნდა შესწიროს.

ყმაწვილმა ქალმა ხტომითა და კუნტარუშით გაიბრინა გზა და თავისი სახლის კარებთან ყვირილი მორთო:

— გამოდი, დედი, გამოდი. ბატონმა ჩვენი კეთილი მამისაგან წერილი და ნივთები მოგიტანა.

ამ ყვირილზე ხელწი თითისტარით გამოვიდა ტერესა პანსა, შემოწუთხული თალხი ჩითას ზედატანით, სახელოებგადაკეცილი პერანგით და მოკლე ყალბი ქვედატანით, კაცი უნებულად იფიქრებდა, თითქოს ცული ყოფაქცევისთვის მუხლებს ზევით ძალისძალათი შემოუჭრიათო. * იგი ორმოც წელზე ხნიერი ჩანდა, მაგრამ ჯერ მოხუცებულად არ ჩაითვლებოდა, შავგვრემანი, ბრგე, გამრჯე და ღონიერ სოფლის დედაკაცად გამოიყურებოდა.

— რა იყო, შვილო, ან ეს ბატონი ვინ არის? — დაიძახა მან, თავისი ქალი და მის გვერდზე ცხენიანი პაეი რომ დაინახა.

— მე ვარ ჩემი ქალბატონის. დონა ტერესა პანსას უმორჩილესი მსახური, — მიუგო პაემა.

ამ სიტყვებით ცხენიდან ჩამოხტა, სენიორა ტერესას წინ ურიად მოწიწებით მუხლი მოიდრიკა და უთხრა:

— ნება მიბოძეთ ხელზე ვეამბორო დონა ტერესა პანსას, კუნძულ ბარატარიის სრულუფლებიანი გუბერნატორის დონ სანჩო პანსას საკუთარ და კანონიერ მეუღლეს.

— ადექით, თუ ღმერთი გწამთ, ჩემო ბატონო, ადექით! — შეპყვირა ტერესამ. — მე ქალბატონი კი არა, უბრალო გლეხის დედაკაცი ვარ, მიწის მუშის ქალი, მოგზაური საქურველმტვირთველის ცოლი. აბა გუბერნატორის ცოლი საიდან ვიქნები?

— არა, თქვენო მოწყალეზე, ბატონი მაღალღმადგენელი გუბერნატორის მეუღლე ბრძანდებით. ამის დასამტკიცებლად ინებეთ და ეს წერილი წაიკითხეთ და საჩუქარიც მიიღეთ.

ეს რომ უთხრა, ჯიბიდან მარჯნის მანიაკი ამოიღო და ტერესას ყელზე შემოახვია.

— ეს წერილი ბატონი გუბერნატორისაგან გახლავთ, — უთხრა მან. — ხოლო ეს მანიაკი და ეს მეორე წერილიც ქალბატონი ჰერცოგის ცოლისაგან მოგერთვათ; თქვენს მოწყალეობასთანაც იმან გამოგზავნა.

ეს რომ გაიგონეს, ტერესა და მისი ქალი გაოცებისაგან გაქვავდნენ; შემდეგ, როგორც იყო, სანჩიკამ შესძახა:

— აქვე მომკალით, თუ ეს საქმე ბატონი დონ კიხოტისგან არ იყოს მოხერხებულ. სწორედ ის მისცემდა მამილოს გრაფობას თუ გუბერნატორობას, აქ რომ რამდენჯერმე დაჰპირდა.

— გამოიცანით, — დაატანა პაემა. — ბატონი სანჩო კუნძულ ბარატარიის გუბერნატორი გახდა ბატონი დონ კიხოტის წყალობით, როგორც ამას ამ წერილიდან შეიტყობთ.

— წაგვიკითხეთ, გეთაყვა, ბატონო აზნაურო, — უთხრა ტერესამ, — თუმცა ძაფის დართვა ძალიან კარგად ვიცი, წერაკითხვისა კი, რა მოგახსენოთ, არაფერი გამეგება.

— არც მე ვიცი, — დაურთო სანჩიკამ, — მაგრამ მოიცათ, მღვდელთან გავიქცევი, ან ბაკალავრ სამსონ კარასკოსთან; მამიჩემის ამბის გასაგებად სიხარულით მოვლენ და ამ წერილსაც წაგვიკითხავენ.

— იმათი დაძახება საკირო არ არის, — უთხრა პაემა, — თუმცა მე ძაფის დართვა არ ვიცი, სამაგიეროდ წერილების წაკითხვა შემიძლია.

და ჯერ სანჩოს წერილი წაიკითხა, ზევით რომ იყო მოხსენებული, რის გამოც ახლა მას აღარ ვიმეორებთ, და შემდეგ ჯიბიდან ამოიღო ჰერცოგის ცოლის წერილი, რომელშიც შემდეგი ეწერა:

საყვარელო ტერესა, თქვენი ქმრის, სანჩოს, სულისა და გონების ჩინებულმა თვისებებმა მიიძღულეს ჩემი ქმრისთვის, ჰერცოგისთვის, მეთხოვა — ერთ-ერთი თავისი მრავალრიცხოვანი კუნძულის გუბერნატორად დაენიშნა სანჩო. ახლა შევიტყე, რომ თქვენი ქმარი არწივისებურად* გუბერნატორობს; ამან მე მეტად გამახარა, ხოლო ჰერცოგი, ჩემი ქმარი, ხომ უფრო უმეტესად. ათასჯერ ვმადლობ ზენას, რომ არჩევანში არ მოგტყუვდი. კარგი გუბერნატორის შოვნა უნდა მოგახსენოთ, ძალიან ძნელია, და ღმერთმა ქნას, ყველა ისეთი უხინჯო იყოს, როგორც თქვენი ქმრის გამგეობაა. ნეტავი ღმერთმა ისეთი ნიჭი და უნარი მე მომმადლოს, არას ვინაღვლებდი.

გიგზავნით, ჩემო ტურფავ, მარჯნის მანიაკს ოქროს ღუგამებით და, თან სურვილს ვაყოლებ, რომ ეს მანიაკი აღმოსავლეთის მარგალიტებისა ყოფილიყოს. მაგრამ თქვენ, უეჭველია, იცით ანდაზა: „ვინც ძვალს გაღმობივდებს, შენს სიკვდილს არ მოელოდებაო“. დრო მოვა, რომ თქვენთან მთვადო, ვნა-

ხავთ, ერთმანეთს გაეცნობთ და მაშინ, ღმერთმან უწყის, რა შეიძლება მოხდეს. ჩემ მაგიერ თქვენს ქალს სანჩიკას აკოცეთ და უთხარიტ—წამოსასვლელად მოემზადოს, მე მწადია კარგი საქმრო ვუშვოვ და ჩინებულადაც დაგაბინავო, როდესაც მაგას ამის მოლოდინი ყველაზე ნაკლებად ექნება, ამბობენ, თქვენს სოფელში თურმე ბევრი მსხვილი და ტკბილი რკო* იშთვება, გეთაყვა, ერთი ოციოდე ცალი გამომიგზავნეთ; თქვენი ხელიდან მიღებული, იგი ჩემთვის განსაკუთრებით ძვირფასი იქნება. თქვენი ყოფაცხოვრების და კარგამყოფობის ამბავი დაწერილებით მომწერეთ და, თუ რამე გჭარბიათ, საქმარისია თქვით და ყველაფერი თქვენი სურვილისამებრ გაკეთდება. ღმერთი იყოს თქვენი მფარველი.

მიეცა ჩემს მამულში.

თქვენი მოყვარული მეგობარა

პერტოგის. ცოლი.

—ოჰ, ღმერთო ჩემო! კეთილი და თავმდაბალი ქალბატონი უნდა იყოს, — შეპყვირა ტერესამ, წერილი რომ მოისმინა. — რა უბრალოა და სადა. ნეტავი არ იქნება — ასეთ ქალბატონებთან დამმარბონ. არა ჰგვანებია ჩვენი სოფლის იდაღოების ცოლებს, რომ წარმოუდგენიათ, თითქოს იმათ აზნაურობას ქარიც ვერ გაუბედავს შეხებას. საყდარში რომ დიდგულად და გაბერილები დადიან, გეგონებათ, დედოფლები არიანო, გლეხი დედაკაცის შეხედვა რომ თავის დამცირებად მიაჩნიათ. ის კეთილი ქალბატონი, პერტოგის ცოლი კი მე — უბრალო გლეხის დედაკაცს, მეგობარ ქალს მეძახის და ისე მწერს, თითქოს თავის ტოლ-ამხანაგს წერდეს. უფალმამც აღამაღლოს იგი თვით ლამაზის უმაღლეს სამრეკლოზედაც. ტკბილ რკოს მთელ კალათს გაუფუგავინი, სულ არჩეულს. ისეთს მსხვილს. რომ საგანგებოდ მის სანახავად მიდიოდნენ და უკვირდეთ. ახლა კი, სანჩიკა, ამ ბატონს გაუმასპინძლდი. ამის ცხენსაც მოუარე, საქათმეში კვერცხები ნახე. ბლომად ქონე დასჭერ, ერთი თავადური. საგანგებო სადილი გავუმართოთ. რადგან ამისი სილამაზე და მოტანილი ამბები კარგი სადილის ღირსია. მე კი მეზობლებთან მივირბენ. ჩვენს ბედნიერებას შევატყობინებ. ბარემ მღვდელთან და დალაქთან, ოსტატ ნიკოლასთანაც შევივლო ისინი ხომ მუდამ მამიშენის კარგი მეგობრები იყვნენ და ახლაც არიან.

— ყველაფერს გავაკეთებ, დედილო, — მიუგო სანჩიკამ. — ოლონდ მაგ მანიაკის ნახევარი მე მომეცით; ქალბატონი პერტოგის ცოლი, უეჭველია. ისეთი სულელი არ არის. რომ ეგ მანიაკი მარტო თქვენთვის გამოეგზავნა.

— სულაც შენია, — უთხრა ტერესამ, — მხოლოდ ნება მომეცი რამდენიმე დღე ვატარო, სიხარულისაგან ველარ მომიშორებია.

— აი, ამ ფუთაში ისეთი რამე ძვეს, რომ უფრო გაგანბრებთ, — უთხრა პაქმა. — მამაში ტანისამოსია საგანგებო წმინდა მაუდისა. იგი სულ ერთხელ ეცვა გუბერნატორს ნადირობაში და ახლა ქალბატონ სანჩიკას გამოუგზავნა.

— ათას წელს აღდგერქელის ღმერთმა, — შესძახა სანჩიკამ, — ისიც, ვინც გამოგზავნა, და ისიც, ვინც ეს ტანისამოსი მოგვიტანა, და თუ უნდათ, ორი ათას წელსაც იცოცხლონ.

ამასობაში ტერესა სახლიდან გავიდა წერილებით ხელში და ყელზე მანიაკით. მიდიოდა და თან წერილებს დაფდაფივით უტყუპუნებდა თითებს. მღვდელი და სამსონ კარასკო რომ შეხვდა, ცეკვა-თამაშითა და ფუნდრუკით უთხრა:

— ობლის მამა ღმერთია! ახლა პატარა მამულიც გვაქვს და, აბა ერთი დიდად მედიდური ვინმე იდალგოს ცოლი წამომეჩხიროს, ღვთის წყალობა მოგეცეთ, მალე უკან დავახევიწო.

— რა დაგმართნია, ტერესა პანსა? რამ აგაცეცა? — უთხრა მღვდელმა, — ანდა რას ამბობ, ეგ რა ქალაღებები გიქირავს?

— არც ავცეტებულვარ და არც რა. ეს წერილები ჩემთან ჰერცოგის ცოლებისა და გუბერნატორებისაგანაა მოწერილი, ყელზეც ოქროს მსხვილმარცვლებიანი ჰვირფასი მარჯნის მანიაკი მაქვს ლოცვათა წარმოსათქმელად, და თან გუბერნატორის ცოლიცა ვარ. *

— ღმერთმა იცის, რას ამბობს, ტერესა, — უთხრა ბაკალავრმა, — ვერაფერი გამიგია.

— აი, აქედან ყველაფერს გაიგებთ, — უთხრა ტერესამ და წერილები მიაწოდა.

მღვდელმა ხმამაღლა წაიკითხა და გაოცებულმა გაოცებულსავე კარასკოს გადახედა. ბაკალავრმა ქალს ჰკითხა: ეს წერილები ვინ მოგიტანაო? ტერესამ უპასუხა: ჩვენსას შემოიარეთ და იქ ნახავთ ანგელოზებით მშვენიერ პაქს, ჰერცოგის ცოლისაგან გამოგზავნილს — წერილებით, მანიაკით და სხვა უფრო ძვირფასი საჩუქრებითო.

მღვდელმა ტერესას მანიაკი მოხსნა. მარჯანი გასინჯა, დარწმუნდა. რომ უბრალო არ იყო, და უფრო მეტად გაკვირდა.

— ამ ანაფორის მადლსა ვფიცავ! — შეჰყვირა მან, — არ ვიცი რა ვიფიქრო და ან რა ვთქვა. ერთი მხრივ, ხელში მიქირავს მანიაკი და ვხედავ ამ მარჯნის ღირსებას, მეორე მხრივ — ვკითხულობ, რომ ჰერცოგის ცოლს ოციოდე რკოს სათხოვნელად კაცი გამოუგზავნია.

— დიახ, საითაც გავიჭვცი, — იქით წავიქეციო! ეგ, როგორც

მოახერხოთ, ისე მოინელოთ, — შენიშნა კარასკომ, — მანამ კი წავიდეთ, ვნახოთ ეს წერილები ვის მოუტანია; და რომ ჩვენი გაუგებრობა გავარკვეოთ, ყველაფერი თვითონ მას განოვკითხოთ.

მღვდელი და ბაკალავრი ტერესასთან წავიდნენ და სწორედ იმ დროს მივიდნენ, როცა პაეი თავის ცხენს ცოტა ქერს უტყობდა, ხოლო სანჩიკა ქონს სკრიდა, რომ კვერცხები მოეწვა და თავის სტუმარს გამასპინძლებოდა. პაეის სილამაზემ და ტანისამოსმა მღვდლისა და ბაკალავრის გული ერთბაშად მოინადირა. მისალმების შემდეგ სამსონმა სთხოვა დონ კახოტისა და სანჩოს ამბავი ეამბნა მათთვის. თუმცა სანჩოსი და ქალბატონი ქერცოგის მეუღლის წერილები წავიკითხეთ, — დაუმატა მან. — მაინც ვერ გავიგეთ, სანჩო რა კუნძულის გუბერნატორი უნდა იყოს ნეტავი, მეტადრე კუნძულისა, როდესაც თითქმის ხმელთაშუა ზღვის ყველა კუნძული მის უდიდებულესობას — მეფეს ეკუთვნისო.

— რომ ბატონი სანჩო გუბერნატორია, — მიუგო პაემა, — ეს ნამდვილია, ხოლო კუნძულს გამგეობს ის თუ სხვა რასმეს — ამ საქმეში არ ვერკვეი; მხოლოდ აქას მოგახსენებთ. რომ მის სამფლობელოში ათას მცხოვრებზე მეტი ითვლება. ხოლო ქალბატონი ქერცოგის მეუღლე რომ რკოსა სთხოვს, ამაში საკვირველი არაფერია; ის ძალიან უბრალო და თავმდაბალია. მოხდება ხშირად, რომ ჩვენი ქალბატონი მეზობელ გლეხის ქალს სავარცხელს სთხოვს ხოლმე, ისეთი უბრალო ადამიანია. ჩვენი არაგონელი წარჩინებული მანდილოსნები კასტილიელი მანდილოსნებივით ამპარტაუნები და გაბერილები როდი არიან. თავიანთ ხალხსაც უფრო თავმდაბლურად ეპყრობიან.

ამ დროს სანჩიკამ კვერცხებით სავსე კალთით სანლში შეიბინა, — პაეს მიუბრუნდა და ჰკითხა:

— ერთი მითხარით, გეთაყვა, ბატონო, რაც მამაჩემი გუბერნატორი გახდა, შესართული გრძელი შარვალი ხომ არ აცვია? *

— ღმერთმანი არ შემინიშნავს, — მიუგო პაემა. — უეჭველია. აგრე ეცმევა.

— ოჰ, ღმერთო ჩემო, რა ძალიან მინდა ვნახო შესართულ გრძელ შარვალში, — წამოიძახა სანჩიკამ. — რაც ვავჩენილვარ, სულ ამას ვნატრობდი.

— მაშ რას ჩაიცვამს, თუ არ შესართულ შარვალს. იცოცხლებთ და ნახავთ, ნუ გეშინიათ. — მიუგო პაემა. — ღმერთმანი, თუ მისი გუბერნატორობა ორ თვეს მაინც ვაგრძელდა, არათუ გრძელი შარვლით, საგზაო ნილაბითაც * კი მოუხდებდა სიარული.

მღვდელმა და ბაკალავრმა კარგად შეამჩნიეს, რომ პაეი ხუმ-

რობდა, მაგრამ მაინც მათ თავგზა დაუბნია ჩინებულმა მარჯანმა და საგანგებო სანადირო ტანისამოსმა, — ტერესამ ესეც კი აჩვენა მათ. ისინი ძალიან გაამხიარულა სანჩიკას მიამიტმა სურვილმა და უფრო მეტად იცინეს ტერესას გულუბრყვილო სიტყვებზე, როცა მან მღვდელს უთხრა:

— ბატონო მოძღვარო, გეთაყვა, ეგებ, როგორმე გაიგოთ, ჩვენი სოფლიდან ხომ არავინ მიდის მადრიდს ან ტოლედოს; მინდა დავაბარო, საუკეთესო ტანსაცმელი მიყიდოს. რითაც კი შემიძლია. ჩემი თავი მის გუბერნატორობას ყველაფრით უნდა შევეუფარდო. თუ გაებრაზდი, იმასაც კი ვიზამ, რომ სასახლეში მივალ და როგორც სხვები სჩადიან, კარეტაში ჩავვდები: გუბერნატორი კარეტას ვერ მიყიდის თუ?!

— დიხაც, დედილო, — დაიძახა სანჩიკამ, — მხოლოდ ღმერთს იმასა ვთხოვ, ყველაფერი ჩქარა აღსრულდეს, რომ, როდესაც ქალბატონ დედიჩემის გვერდით კარეტაში გამოვიქიმიები, ბოროტმენებმა ილაქლაქონ: „შეხედეთ იმ გომბიოს, იმ ნივრით ამყარალებულ გლეხის გოგოს, როგორი დიდი ვინმე ვახდა, ქალბატონივით კარეტებითაც კი დაბრძანდებო“. დაე, რაც უნდათ, ისა თქვან, მე კი კარეტით ვივლი და იმათ ტალახში იტლაპუნონ. ღმერთმა შეაჩვენოს ბოროტი ენები ამქვეყნადაც და იმქვეყნადაც! ოლონდ მე ფეხები თბილად მქონდეს და. დაე, რაც ქვეყანაზე ჭორიკანები არიან, იმდენი იცინონ, მანამ მოსწყინდებათ. მართალს არ ვამბობ, დედი?

— დიხაც, მართალს ამბობ, ჩემო შვილო, — უპასუხა ტერესამ, — და ყველა ეგ სიამოვნება და ბევრიც სხვა, უფრო დიდი, ყველა წინაღვე მიქადა ჩემმა კეთილმა სანჩომ, როდი მოისვენებს, თორემ კი ნახავ, შვილო, მანამ გრაფის მეუღლედ არ გამხდის. აგრეც უნდა. მთავარია, ბედნიერების გზაზე მარტო ერთი ნაბიჯი შედგა, და შემდეგ ყველაფერი თავისთავად მოეწყობა. ტყუილად კი არ ამბობენ, ხბო რომ გაჩუქოს ვინმემ, მაშინვე თოკი შეაბიო, როცა გუბერნატორობას გაძლევენ—გამოართვი, გრაფობას გაძლევენ—ხელიდან არ გაუშვა, და როდესაც კარგ რამე ნივთს გაჩვენებენ და გეუბნებიან, აჰა. აჰაო. — ახტი, ხელი სტაცე და ხელად ჩაიჭიბე. ასე ამბობდა ხოლმე, შვილო, კეთილი მამაშენი, ყველა ჩვენი ანდაზების მამა რომაა. დასაწყისის მოვლას სპვირო, თორემ მერე ფიჭვი აღარ არის. თუ არადა — დაწეკ და დაიძინე და, ბედმა და მოსავალმა თუ კარი დაგირაახუნოს, ნუ გაეხმაურები.

— ან კი რა მენადვლება, — თქვა სანჩიკამ, — თუ ვინმე, დიდ მანდილოსნად მნახავს, იტყვის: „აგერ უცქირეთ—ძალღს საყელური შეაბეს და თავის ამხანაგს ველარ ცნობსო“.

— ღმრეთსა ვფიცავ! — დაიძახა მღვდელმა, სანჩიკას სიტყვები რომ გაიგონა, — ამ პანსას ოჯახში ყველას დაბადებიდანვე ერთი ტომარა ანდაზა დაჰყოლია თან, ამათში ერთს არ ვიცნობდი, რომ ყოველ ნაბიჯზე ანდაზები არ ეთესოს და არ ეფანტოს.

— მართალს ბრძანებთ, — უთხრა პაქმა. — ბატონი გუბერნატორი სანჩოც ყოველ ნაბიჯზე ანდაზას ამბობს და, თუმცა ბევრჯერ ულაგოდაც იტყვის ხოლმე, მაინც ქალბატონ პერცოგის მეუღლეს და მის ქმარს პერცოგს, ჩემს ბატონს, მოსწონთ და ძალიანაც აქებენ.

— არა, ხუმრობაგაშვებით გსურთ დაგვარწმუნოთ, რომ სანჩო გუბერნატორია? — შეჰყვირა ბაკალავრმა, — და რომ ქვეყანაზე მართლა არსებობს პერცოგის ცოლი, რომელიც იმის ცოლს წერილს სწერს და საჩუქრებსაც უგზავნის? მაგრამ ჩვენ, თუმცა საჩუქრებიც ვნახეთ და წერილებიც წაფიქითხეთ, მაინც არა გვჯერა და ვფიქრობთ, ეს ჩვენი მეზობელი დონ კიხოტის ახალი რამ ოინი უნდა იყოს, — იმას ხომ წარმოდგენილი აქვს, რომ მის გარშემო ყველაფერი ჯადოქრობის საშუალებით ხდება. გამოტეხილი უნდა გითხრათ, ძალიან მინდოდა ერთი კარგად გამესინჯა თქვენა მოწყალეობა და მენახა რა ხართ: ელჩი, აჩრდილი, თუ ხორცშენსმული ადამიანი?

— ჩემზე იმას მოგახსენებთ, რომ ნამდვილად პერცოგის ცოლისგან ვარ გამოგზავნილი წერილებით, — უპასუხა პაქმა. — ხოლო ბატონ სანჩოზე კი იმას, რომ ნამდვილად გუბერნატორია; ჩემმა ბატონმა პერცოგმა და მისმა მეუღლემ სამფლობელო მისცეს და იმ სამფლობელოს, როგორც გამიგია, გასაოცრად კარგად განაგებს. ყველა ეს ჯადოქრობაა თუ არა, ამაზე თქვენ ერთმანეთში შეგიძლიათ, რამდენიც გნებავთ, იკამათოთ; ხოლო მე, რაც გითხარით, იმის მეტი არა ვიცი რა და. რომ მართალი გითხარით, ჩემი მშობლების სიცოცხლეს გეფიცებით, რომელნიც ძალიან მიყვარან, პატივსა ვცემ და ღვთის მადლით ჯერაც ცოცხალნი არიან.

— ყველა ეგ ძალიან შესაძლებელია აგრეც იყოს. — თქვა ბაკალავრმა, — მაგრამ *duxit Augustinus*. *

— რამდენიც გენებოთ — ექვი იქონიეთ, მაგრამ მე კი ნამდვილად სიმართლეს მოგახსენებთ, რომელსაც სიცრუე მუდამ ზევიდან მოიგდებს ხოლმე, როგორც წყალი ზეთს. და თუ *operibus credite et non verbis*. * ამისათვის საკმაოა თან წამომყვეთ.

— მე, მე მინდა წამოგყვეთ, — დაიძახა სანჩიკამ. — ცხინს უკან შემისვით. დიდი სიამოვნებით წამოვალ ჩემს ბატონ მამილოსთან.

— გუბერნატორის ქალისთვის შარავნაზე მარტოდმარტო

სიარული შესაფერისი არ არის, — უპასუხა პაემა, — გუბერნატორის ქალები ისე დადიან, რომ გარს კარეტები, ტახტრევნები და მსახურნი ახვევიან.

— ჩემთვის სულ ერთია, ვირით ისე წამოვალ, როგორც კარეტით, — თქვა სანჩიკამ. — როგორც გგონიათ, ისეთი პრანქია და მიუქარებელი როდი ვარ.

— გაჩუმდი, სულელო! — დაუყვირა ტერესამ. — შენ თვითონ არ გესმის, რას ლაპარაკობ. ეს ბატონი დიახაც მართალს ამბობს. სხვა დროა და სხვანაირადაც უნდა მოიქცე. როცა მამაშენი მართოდენ სანჩო იყო, შენც უბრალო სანჩიკა იყავი. ახლა, როცა გუბერნატორობის დრო დადგა, შენც დიდი მანდილოსანი შეიქმენ. არ ვიცი, ამით ცუდი ხომ არაფერი ვთქვი?

— იმაზე მეტი და უკეთესი, რასაც ჰფიქრობთ, ქალბატონო ტერესა, — უპასუხა პაემა, — მაგრამ, გეთაყვათ, სადილი მაქამეთ, მეშურება, დღეს საღამოსვე უკან უნდა გავებრუნდე.

— წამოდით, ჩვენთან ისადილეთ, — უთხრა მღვდელმა პაეს. — ქალბატონ ტერესას თქვენისთანა სტუმრის სამასპინძლოდ სურვილი მეტი აქვს, ვიდრე საშუალება.

პაეი ამ მიპატივებას ჯერ უარობდა, მაგრამ ბოლოს, თავის სარგებლობისათვის, უნდა დათანხმებულიყო. მღვდელმა სიამოვნებით წაიყვანა იგი თავისთან და იმით იყო განარებული, რომ შეეძლო დონ კიხოტისა და მისი ფათერაკების ამბავი გამოეკითხა.

ბაკალავრმაც ტერესას უთხრა, — სანჩოსთან წერილის პასუხს დაგიწერო. მაგრამ ტერესას ბაკალავრი ყბედ და ლაზღანდარა კაცად მიაჩნდა და არ უნდოდა თავიანთ საქმეში გაერია. იმან არჩია ისევ საყდრის რომელიმე მწიგნობარ მსახურს გამასპინძლებოდა ორიოდ კვერცხითა და პურის ყუით და ბრძნულად შეთხზული თავისი ორი წერილი — ქმართან და ჰერცოგის ცოლთან — მისთვის დაეწერიებინა. ასეც მოიქცა და ის წერილები ამ შესაბუნაწინავე ისტორიაში მოხსენიებულ წერილთა შორის არცთუ ისე უწეიროდ ჩაითვლება, როგორც ამას შემდეგში დავინახავთ.

თ ბ ვ ი ლ I

სანჩოს შემდგომი მართვა-გამგეობისა და სხვა ქეშმარიტად შესანიშნავი ამბების შესახებ

ის ღამე — გუბერნატორმა რომ თავისი კუნძული მოიარა, ხოლო მოურავმა ვაჟურად ჩაცმულ ქალზე ფიქრებში თვალმოუხუხუვად გაატარა, სახლთუხუცესმა კიდევ სანჩო პანსას სიტყვითა და

საქმით გაკვირვებულმა, იმის შეთხზვას მოანდომა, რათა თავის ბატონებისათვის ანგარიში მიეცა. გუბერნატორის მოქმედებაზე, რომლის სიტყვასა და საქმეში გონიერება და სისულელე დომბალივით იყო ერთმანეთში არეული,—ის ღამე რომ გათენდა, გუბერნატორი ქვეშაგებიდან წამოდგა. ექიმ პედრო რესიოს ბრძანებით ცოტა მურაბა და ორიოდე ყლუპი ცივი წყალი მიუტანეს; ამ საუზმეს სანჩო ღიდი სიანიონებით ერთ ნატეხ პურსა და მტევან ყურძენზე გასცვლიდა, მეტი რა ღონე ჰქონდა, ბედს უნდა დამორჩილებოდა, რადგან თანხმობას მას აღარ ეკითხებოდნენ, მწუხარე გულით და უმადური კუჭით უნდა დაკმაყოფილებულიყო იმით, რაც მიართევს. პედრო რესიომ დაარწმუნა იგი, რომ მსუბუქი და ნაზი საკმელები გონებას ახალისებენო, და ამას, ეუბნებოდა იგი, მაღალი თანამდებობის პატრონებისთვის ღიდი მნიშვნელობა აქვსო, რადგან იმათ გონებით უფრო უხდებათ მოქმედება. ვიდრე სხეულითაო.

ამ საბუთების მეოხებით კეთილი სანჩო იძულებული იყო მთელი ხანი თავის კუნძულზე მშვიერი ყოფილიყო, და ეს შინშილი ისე ძალიან აწუხებდა, რომ გუნებაში შეჩვენებას უთვლიდა თავის გუბერნატორობასაც, და იმასაც, ვინც მას გუბერნატორობა მისცა. მაინც მშვიერ კუჭზე მარტო მურაბა მიირთვია და შემდეგ საქმეს შეუდგა. ამ დილით მასთან ვიღაც უცნობი კაცი მივიდა და მოურავის და გუბერნატორის მთელი ამაღის თანდასწრებით სთხოვა — ერთი საკითხი გაერკვია მისთვის.

— ბატონო ჩემო, ერთი გემამულის მიწებს ღრმა და განიერი მდინარე უთახე ჰყოფს (თქვენს მოწყალეობას ვთხოვ ყურადღებით მომისმინოს, უბრალო საქმე არ არის და გადასაწყვეტადაც ძნელია). ამ მდინარეზე გადებული ხიდის ბოლოს სახარობელა ღვას და იქვე რაღაც სამსჯავროსავეით არის გამართული, სადაც ოთხი მსაჯული ზის: მათი მოვალეობაა იმ მამულის, ხიდის და მდინარის პატრონისაგან დადგენილი კანონის აღსრულებას თვალყური ადევნონ: „ყოველი ადამიანი, ვინც ამ ხიდზე ერთი კიდიდან მეორე კიდეზე გადადის, — ამბობს ის კანონი, — ვალდებულია ფიცის ქვეშ თქვას, ვინ არის, სად მიდის და რად მიდის; თუ მართალს იტყვის, უნდა გაოშვან, თუ იცრუებს იქვე ამართულ სახარობელაზე ჩამოჰკიდონ“. ამ სასტიკი კანონის მოუხიდაიად, ხიდზე მრავალი ხალხი გადიოდა და იმის მიხედვით, თუ ხიდზე გამგლეღნი ოციკვემ რას ამბობდნენ. სანსჯავრო წყვეტდა — მართალს ამბობდნენ თუ ტყუილს. თუ მართალს ამბობდნენ, თავისუფლად უშვებოდა. ერთხელ ისე მოხდა, რომ ხიდზე გასულმა ერთმა კაცმა ფიცქვეშ თქვა:

„ვეიცავ ღმერთს, იმიტომ მივდივარ, რომ ამ სახრჩობელაზე ჩამოკიდონო“. ამ ფიცმა მსაჯულები გააცბუნა და თქვეს: „თუ ეს კაცი გავუშვით, გამოვა, რომ იცრუა და კანონით კი უნდა მოკედეს; და თუ ჩამოვახრჩეთ, მან ხომ დაიფიცა და ასე თქვა: იმიტომ მივდივარ, რომ ამ სახრჩობელაზე ჩამოკიდონო, მამასადამე, გამოვა, რომ მართალი თქვა და კანონით მისი ჩამოხრჩობის უფლება არა გვაქვსო“. და ასე გადაწყვიტეს, ბატონო გუბერნატორო, თქვენი აზრი გაიგონ, ამ შემთხვევაში როგორ უნდა მოიქცნენ. აქამდის ვერავითარ გადაწყვეტილებას ვერ დასდგომიან, თქვენი ღრმა და გამჭრიახი გონების ქებამ მსაჯულნი აიძულა თქვენს მოწყალებასთან გამოვეგზავნე იმის საკითხავად — ეს დახლართული საქმე როგორ გადაწყვიტონ.

— ვისაც თქვენ გამოუგზავნიხართ, — უთხრა სანჩომ, — ტყუილი შრომა გაუწევია, რადგან ჩემს სხეულს მეტი ხორცი აქვს, ვიდრე ჩემს გონებას გამჭრიახობა. მაინც, აბა, ხელმეორედ მითხარით, რაშია საქმე, რომ კარგად გავიგო, იქნებ მოვახერხო მაგის გადაწყვეტა.

უცნობმა თავისი ნათქვამი გაიმეორა და მაშინ სანჩომ უთხრა:

— მაგას მე სულ უბრალოდ, ორიოდ სიტყვით გადაწყვეტდი: განსაჯელი კაცი ჭეიცავს: იმიტომ მოველ, სახრჩობელაზე ჩამოკიდონო. მამასადამე, თუ ჩამოახრჩეს, — გამოვა, რომ მართალი უთქვამს, და კანონით კი მისი ჩამოხრჩობა არ შეიძლება; და თუ გაუშვეს, გამოვა, რომ ტყუილად დაიფიცა და იმავე კანონის ძალით უნდა ჩამოახრჩონ.

— ნამდვილი სიმართლეა, ბატონო გუბერნატორო, — უთხრა გამოგზავნილმა, — თქვენ, უექველად, სავსებით სწორედ გაიგეთ საქმე, ისე, რომ მეტი აღარ შეიძლება.

— ასეთ შემთხვევაში, მე ასე ვფიქრობ, — განაგრძო სანჩომ, — იმ კაცის ის ნაწილი, რომელმაც მართალი თქვა, უნდა გაუშვან, ხოლო ის ნაწილი, რომელმაც იცრუა, უნდა ჩამოახრჩონ. ამგვარად ზუსტად იქნება დატული ხიდზე გადასვლის ყველა პირობა.

— მაშინ ხომ, ბატონო გუბერნატორო, — ორად უნდა გაიჭრას — ცრუ და მართლისმთქმელ ნაწილად. — მიუგო ღესპანმა. — და თუ გაიჭრება, მაშინ ხომ მოკვდება და არც გაშვებაა საჭირო და არც ჩამოხრჩობა და კანონიც არც ერთ ნაწილში დაკმაყოფილებული არ იქნება, ამ საქმეში კი საჭირო ის არის, რომ კანონი მთლიანად იყოს დაკმაყოფილებული.

— გამიგონეთ, ჩემო საყვარელო, — მიუგო სანჩომ. — ან მე არა გამეგება რა, ან იმ კაცს აქვს იმდენივე უფლება ხიდზე გავლისა,

რამდენიც უფლება აქვს ჩამომხრჩვალ იყოს; მართლის თქმა იფარავს მას, სიცრუე კი სახრჩობელას განუჩენს. თუ ასეა, მაშ თქვენს გამომგზავნელ მსაჯულს უთხარით, რომ ჩემი აზრით, იმ კაცს უნდა მიუტევოს. მართლმსაჯულების სასწორზე დასჯისა და პატიების მიზეზები თანასწორნი არიან, და მაინც ცუდისა და ბოროტის ქმნას კარგისა და კეთილის ჩადენა სჯობია. ამას მევე დავწერიდი და ზედ ხელსაც მოვაწერიდი კიდევ. წერა რომ ვიცოდე. ამასთანაც ამ შემთხვევაში ჩემს აზრს არ ვამბობ, მხოლოდ ის დარიგება გავიმეორე, რომელიც სხვათა შორის, ჩემმა ბატონმა დონ კიხოტმა მომცა ამ კუნძულზე საგუბერნატოროდ წამოსვლის წინა ღამეს. მან მითხრა, როდესაც გადაწყვეტილება ირყევა, შეწყალებისკენ უნდა გადიხაროსო. ღვთის მადლით, ეს დარიგება ახლა მომაგონდა, როდესაც სწორედ საჭირო იყო.

— ფრიად მართალი ბრძანეთ, — უთხრა სახლთუხუცესმა; — თვითონ ლიკურგსაც, *ლაკედემონელთა კანონმდებელს, ჩემი აზრით, უკეთესი განაჩენის დადგენა არ შეეძლო. დღეს სამოსამართლო საქმეების გარჩევა ამით გავათავოთ და ახლა განკარგულებას მოვახდენ, რომ ბატონმა გუბერნატორმა ისე ისაძილოს, როგორც ესამოვნებოდეს.

— მეც სწორედ ეგ მინდა. — შესძახა სანჩომ, — ოღონდ მაჭამეთ და თუნდა ათასი დახვლანჯული და გაურკვეველი კითხვა კითხვაზე მომაყარეთ, სულ ხელდახელ მოგცემთ პასუხს.

სახლთუხუცესმა, რომელსაც სინდისმა ქენჯნა დაუწყო, რომ ასეთ გონიერ გუბერნატორს შიმშილით ჰკლავდა, ამ ჯერობაზე თავისი სიტყვა შეასრულა. მასთან — ფიქრობდა, როგორც დავალებული ჰქონდა, იმ საღამოს ერთი უკანასკნელი ოინიც გაეთამაშნა და მით სანჩოსთან კომედია დაემთავრებინა.

და აი, სწორედ იმ დღეს, როცა სანჩომ, ექიმ ტირტეაფუერას ყველა წესისა და დარიგების მიუხედავად, სადილი მიირთვა და სუფრიდან დგებოდა, სასადილო ოთახში შიკრიკი შემოვიდა და დონ კიხოტის წერილი მოართვა. სანჩომ მდივანს უბრძანა წერილი ჯერ თავისთვის წაეკითხა, შიგ ხომ განსაკუთრებული რამ საიდუმლო არ იყო, და თუ ასეთი არა იქნებოდა რა, მაშინ ხმამალა წაეკითხა. მდივანმა წერილს თვალი გადაავლო და თქვა:

— ამ წერილის წაკითხვა ხმამალა შეიძლება, რადგან. რასაც სენიორ დონ კიხოტი თქვენს მოწყალებას წერს, ოქროს ასოებით დაბეჭდვის ღირსია; ის კი აი რასა გწერთ:

წერილი დონ კიხოტ ლამანჩელის სანჩო პანსასთან, კუნძულ ბარატარიის გუბერნატორთან

იმ დროს, როდესაც, ჩემო მეგობარო სანჩო, შენი უთაურობის, სისულელის და სიბრძნის ამბებს მოველოდი, პირიქით, შენი ბრძნული საქციელის ამბავი მივიღე. ამაში მე ზენაარსის განსაკუთრებული წყალობა დაინახე, ნენვიდან ლარიბის ამომყვანისა, სიბრძნის სინათლით სულელი ადამიანის განმანათლებლისა. ამბობენ, შენ განმგებლობ, ვითარცა კაცი, და კაცადვე შთენილს უტყუე პირუტყვაბდის დამკირება მოგიხერხებია. მაინც კი გეტყვი, სანჩო, თუ გინდა ჩვენი ღირსება დავიცვათ, საქიროა ხანდახან ჩვენი სულის თემდაბლობაზე ზეამაღლდეთ; საზოგადოების მაღალ საფეხურზე მდგარი კაცი მოვალეა თავისი ხარისხის მოთხოვნილების შესაფერისად დაიჭიროს თავი და არა თავისი ბუნებრივი მიდრეკილების კვალობაზე. კარგად ჩაიცივი და დაიხურე, სანჩო, მორთული ჯოხი ჯოხად როდიდა მოჩანს. იმას არ ეამბობ, ბაბთებითა და ძვირფასი თევლებით მოირთო და სამოქალაქო წარჩინებულმა სამხედრო ტანისამოსი ჩაიცვა,—იმას ეამბობ, რიგიანად, სუფთად და შენი წოდების შესაფერისად გამოეწყო.* ერთხელ კიდევ გეტყვი (წინათ ხომ გითხარი). ყველას მართებულად და აღერსიანად მოექეცი და ყოველგვარი ღონით ხალხის საზრდოზე იზრუნე და გახსოვდეს, რომ უბედურს, ღარიბს, ისე ძლიერ არაფერი ჩაგრავეს, როგორც შიშვლი. შენი საგამგეოს მცხოვრებთა გულს ამით მოინადირებ.

ბევრი ქალაღისა და ბრძანების წერას ნუ მოჰყვები, ეცადე შენი წერა და ბრძანება მარტო საქმეს შეიცავდეს, მეტადრე კიდევ იმას ეცადე, შენი ბრძანება უთუოდ აღსრულებული იყოს. თუ არ იქნება, ჯობს არც კი რამ უბრძანო, ბრძანების აღსრულებლობა მხოლოდ იმას ამტკიცებს, რომ გამგეს მათ გამოსაცემად საკმაო სიბრძნე და უფლება ჰქონია, მაგრამ საკმაო გამგედაობა და ძალა ჰკლებია მათ აღსასრულებლად. შესაშინებლად დანიშნული და არაოდეს არაღსრულებული კანონები იმ ღორბაყაყუბის მეფე-ჭირკს ემსგავსებიან, პირველში რომ თავისი სანახაობით შეაშინა, შემდეგში კი ისე იგდებულნი და შეურაცხყოფილი შეიქმნა მათგან; რომ ბაყაყუბი კისერზე შეახტებოდნენ ხოლმე.* მამად ექმენ სიქველეს და მამინაცულად ბიწვიერებას. მუდამ ნუ იქნები სასტიკი, ნურც მუდამ მოწყალე, ამ ორ უკიდურესობის შუა იმოქმედე. საპყრობილეები, ბაზრები, სასაკლაოები, საყასბოები ინახულე ხოლმე; ამ ადგილებში უფროსის გამოჩენა მეტად დიდმნიშვნელოვანი საქმეა. განაჩენების მომლოდინე პატიმარნი ანუგეშე. სასტიკად მოეპყარ ყასბებსა და ეპკრებს, ძალა დაატანე, საქონელი ჭეროვანი წონისა და ზომისა ჰყიღონ. თუ ძუნწი ხარ, ხარბი, ქალების ამყოლი (ეფიქრობ, რომ ასეთი არა ხარ!), — ეცადე ეს ნაკულოვანება ხალხის თვალს მოაირიღო; ეს თუ შეიტყო, მეტადრე იმ ხალხმა, ვისაც ოდესმე მთავრობასთან რაიმე საქმე ექნება, სუსტი მხრიდან მოგიელის, ჩქარა დაგბალთავს და დალუპვის უფსკრულამდის მიგიყვანს. წაიკითხე და გადაიკითხე, გაიხსენე და დაიხსომე რჩევა-ღარიგება, რაც კუნძულზე წასკლამდის დაგიწერე. ის რჩევა-ღარიგება გაგიადვილებს შრომას და საშუალებას მოგცემს ყვილა ის დაბრკოლება დაძლიო, რაც გამგეთ ყოველ ნაბიჯზე შეხვდებათ ხოლმე. პერკოგს წერილი მოსწერე, უმაღურ კაცად ნუ ეჩვენები, ვინაიდან უმაღურობა ამპარტაენობის შეილია და ქვეყანაზე უდი-

დღეს ცოდეა. ადამიანის მადლიერი ღეთის მადლიერიც არის, რომლისგანაც მოელის და კვლავც მიიღებს დიდთა და დიდთა წყალობათა.

ქალბატონმა პეტროვის მეუღლემ შენს ცოლთან, ტერესა პანასთან, საგანგებოდ კაცი გაგზავნა შენი სანადირო სამოსითა და სხვა საჩუქრებით. მისგან ყოველწამს პასუხს ველით. მე ცოტა უქეიფოდ ვიყავ, კატამ სახე დაჰიკაწრა და ცხვირიც ცოტა ცუდად მქონდა, მაგრამ ამას ყური არ ვათხოვე. თუ ჭადოქრები არსებობენ, ჩემთვის ბოროტისმქნელნი, სამაგიეროდ ისეთებიც არიან ამ ქვეყანაზე რომ დაჰიკვან და ჩემი კეთილისმყოფელნი იყვნენ. შემატყობინე, ტრიფალდის საქმეში შენი სახლთუხუცესი რამე მონაწილეობას იღებდა თუ არა. შენ თითქოს ეკვი შეიტანე იმაზე, საერთოდ შემატყობინე, რაც შეგემთხვეს, — ჯერ ხანად ხომ ერთმანეთთან ახლო ვართ. ვაპირებ ჩქარა დავეთხოვო ამ უქმს, ჩემთვის მოსაწყენ ცხოვრებას. მე ასეთებისთვის არა ვარ გაჩენილი. დასასრულ, გეტყვი, რომ ციხე-დარბაზში რალაც-რალაცა მოხდა ისეთი, რომ შეიძლება ჩემდამი პეტროვისა და მისი ცოლის უკმაყოფილება გამოიწვიოს. თუმცა ეს ძალიან არ მესიამოვნება, მაგრამ არცთუ ძალიან სამწუხარაა ჩემთვის; ბოლოს და ბოლოს მე მოვალე ვარ უფრო ჩემი წოდების დანიშნულებას ვემორჩილებოდე, ვიდრე სხვის სიამოვნებას ვცდილობდე, ვინც უნდა იყოს ის სხვა, თანახმად ცნობილი ნათქვამისა: *amicus Plato, sed magis amica veritas.** ამას ლათინურად ვწერ იმ ფიქრით რომ, უეჭველია რაც გუბერნატორი გახლი, ამ ენას უკვე ისწავილი, მშვიდობით და ღმერთი იყოს შენი მფარველი.

შენი მეგობარი

დონ კიხოტ ლამანჩელი.

სანჩომ ეს წერილი დიდი ყურადღებით მოისმინა, ხოლო იქ დამსწრეთ დიდად შეაქქეს დონ კიხოტის ეპისტოლე და ფრიად გონივრულად ჩათვალეს იგი; შემდეგ სანჩო სუფრიდან ადგა, მდივანი თან გაიყოლა, კაბინეტში ჩაიკეტა და თავის ბატონ დონ კიხოტთან დაუყოვნებლივ წერილის მიწერა მოისურვა. მდივანს უბრძანა, რასაც უპარნახებდა, ის დაეწერა, არც მიემატებინა რამე და არც დაეკლო. მდივანიც ასე მოიქცა და სანჩოს კარნახით შემდეგი შინაარსის საპასუხო წერილი დაწერა:

სანჩო პანასა წერილი დონ კიხოტ ლამანჩელთან

იმდენი საქმე მაქვს, თავის მოსაფხანდაც ვერ ვიცი, ფრჩხილებიც კი ვერ დამიკრია და ამიტომ ისე ძალიან გამეზარდა, რომ მეტი აღარ შეიძლება.

ამიტომ გწერთ, თქვენო მოწყალებაზე, ჩემო ძვირფასო ბატონო, არა სწულდეთ ჩემთვის, რომ აქამდის ჩემი ამბავი ვერ შეგატყობინეთ, არც კარგი და არც ცუდი, არც ჩემი გუბერნატორობისა, რომლის დროსაც მე უფრო მეტ შიმშილს ვითმენ, ვიდრე იმ დროს იყო, როდესაც მე და თქვენ ტყე-ღრეებში დავეხეტებოდით.

იმ დღეს პეტროვმა, ჩემმა მეუღლემ, მომწერა: კუნძულზე რამდენიმე ჯამუში

შემოგპარვია და შენი მოკვლა უნდათო, მაგრამ აქამდის ჯერ არც ერთი არ აღმოჩინვინია, გარდა ვინმე ერთი ექიმისა, რომელიც ამ კუნძულზე ყველა გუბერნატორის მოსაკლავად და სულის გასაცხებინებლად ყოფილა ქაბაგირით დანიშნული; მისი სახელი არის პედრო რესიო, სოფელ ტირტეაფუერადან შთამომავლობს. ყურადღება მიაპყროთ, თქვენო მოწყალეებავ, მის სახელს და მიბრძანეთ, იმისი ხელით სიკვდილისა არ უნდა შეშინოდეს? თვითონ ამბობს: ავადმყოფებს კი არა, კარგამყოფებს ავად გახდომამდის გეურნავო, რომ ავად არ გახდნენო, და ამისთვის მარტო ერთ წამალს უწერს — ფარებს და ამ ფარეზით ჩქარა იქამდის მიმიყვანს, რომ ძვლები ტყაყიდან თავებს გამოჰყოფენ, — თითქოს სიგამხდრე ციებავზე უკეთესი იყოს. იგი შიშვლით ნელა-ნელა მკლავს და ბოლოს მიღებს, ლამის ჯაგრისავან მოეკედვ. ვფიქრობდი, ამ გუბერნატორბავში ცხელ საკმელს, გრილ სასმელს, ლბილ დოშაკს, ჰოლანდიურ თეთრეულს ვიშოვიდი, ის კი არა თუ, თითქოს ბერი ვიყო, აქ ცოდვების მოსანანიებლად გამოგზავნილი, და რადგან ჩემი ნებით სულაც არ ვიგვემავ თავს, ამიტომ, მგონია, ბოლოს და ბოლოს — ამ გუბერნატორბიდან ეშვავი გადმომბთრავს.

აქამდის ჯერ არათუ ჯამაგირი და არც რამე შემოსავალი მიმიღია, არამედ ისიც არ ვიცი, ეს სახელები რასა ჰქვია. მე კი ისე გამიგონია, გუბერნატორები რომ კუნძულის განსავებლად მიდიან, იმავზე ზრუნვენ, რომ მათ მოსელამდე კუნძულელებმა ბლომად ფულები მიუტანონ ან ასესხონ და, როგორც ამბობენ, სხვა გუბერნატორებიც ამავე ჩვეულებას მისდევნო.

გუშინ საღამოს, კუნძულს რომ ვათვალიერებდი, ერთი ძალიან ლამაზი ჭალი შემხვდა, ვაჟურად ჩაცმული, თანაც ქალურად ჩაცმული ძმა ჰყავდა. ის ქალი ჩემს მოურავს შეუყვარდა და გუნებაში მისი შერთვა ვადაწყვიტა; მე კიდევ განვიზრახე იმ ქალის ძმას ჩემი ქალი შეერთო. ამავე დღეს უნდა მოველაპარაკო იმ ყმაწვილების მამას, ვილაც ძველთაძველ ქრისტიანს, იდაღო დიელო დე ლა ლიანას.

ბაზრებს მოვივლი ზოლმე, როგორც თქვენი მოწყალეება მიჩვენებს, და გუშინ ერთი ვაჟარი დედაკაცი ვამხილე, ახალი კაკლის გამყიდველი. კაკალი გავსინჯე და კალთავში ნახევარი ძველი, დამპალი და ფუკი კაკალი ეყარა. სულ ერთიანად თავშესაფარში დაბინაებული ობლებისათვის ჩამოვართვი, იმ საწყლებმა ძველი და ახალი კაკალი ერთმანეთში ვერ გაარჩიეს; ვაჟარ დედაკაცს კიდევ ვუბრძანე — ორ კვირას ბაზარში აღარ გაიქაჰვანო-მეთქი ამ ბრძანებით ყველანი კმყოფილნი დარჩნენ. ჩვენში ამ კუნძულზე, თქვენო მოწყალეებავ, ამბობენ, ამ ბაზარში მოვაქრე დედაკაცებზე უარესი აღარაიქმ არისო, ყველანი უსინდისო და უსირცხვილო გაიძვერები არიანო. მე ეს მჯერა, რაკი ვიცი, თუ რანი არიან სხვა მხარის ვაჟარი დედაკაცები.

ძალიან გამეხარდა, რომ შევიტყე, ქალბატონ პერტოგის მეუღლეს წერილში მიწერა უნებებია ჩემ ცოლთან, ტერესა პანსასთან, და როგორც მწერო, საჩუქრებიც გაუგზავნია. თავის დროზე ვეცდები ამისი სამაგიერო მადლობა გადავუხადო. გთხოვთ, თქვენო მოწყალეებავ, ჩემს მაგიერ ხელზე აკოცოთ და უთხრათ: ძირგავარდნილ ტომარავში არ ჩავიგდია შენი სიკეთე-თქო. ამას თავის დროზე საკმით დიანახავს.

ნეტავი თქვენს მოწყალეებას ჩემს ბატონ პერტოგთან და მის ცოლთან არაფერი უსიამოვნება არ მოუვიდეს. თქვენ რომ იმათ წაეჩხუბოთ, მაშინ, აშკარაა, მთელი ვაი-ვაგლახი ჩემს თავზე დატრიალდება; თქვენ ზომ თვითონ

მირჩევთ, ყოველთვის მათი მადლიერი ვიყო? ამიტომ მათთან უმადურება არც თქვენ გმართებთ, — იმათ თავის ციხე-ღარბაზში ხომ ისე მოწყალედ და ალერსიანად მივიღეს!

ვერ გავიგე, კატების რა გაკაწერაზე ბრძანებთ, რომ მწერთ, — უთუოდ თქვენი მღვენელი ჭადოქრების ახალი რამ ოინი უნდა იყოს! მაგრამ ამას მაშინ გავიგებ, როდესაც ერთმანეთს ვნახავთ.

მინდოდა თქვენი მოწყალეობისათვის რამე საჩუქარი გამომეგზავნა, მაგრამ არ ვიცი კი რა? იქნებ, ოყნის ბუშტიანი საშხაპუნებელი გიამებათ? აქ მეტად კარგებს აკეთებენ. თუ გუბერნატორობა გამიგრძელდა და რაიმე მანქანებით ხელიდან არ წამივიდა, მაშინ მთელ კუნძულს გადავატრიალებ და ერთ კარგ გუბერნატორულ საჩუქარს გამოგიგზავნი.

ვინიცობაა ჩემი ცოლის, ტერესა პანსას წერილი იყოს, გთხოვ, მომტანს რაც ერგებოდეს, უბოძოთ და ის წერილი საჩქაროდ გადმომიგზავნოთ. ძალიან მინდა გავიგო ჩემი ცოლისა და ქალის ამბავი. ახლა კი ღმერთსა ვთხოვ თქვენს მოწყალეობას ბოროტი ჭადოქრები აშოროს და მეც სასლამათად განმარინოს ამ გუბერნატორობისაგან, რომელიც, მგონია, ბოლოს მომიღებს, თუ იმას მივდიე, რასაც ექიმი პედრო რესიო მიმართავს.

უმორჩილესი მონა თქვენი მოწყალეობისა,

გუბერნატორი ს ა ნ ჩ ო პ ა ნ ს ა.

მდივანმა წერილი დაბეჭდა და იგი მაშინვე შიკრიკის ხელით გაგზავნა. ამასობაში სანჩოს გარშემო მყოფმა ოინების მომწყობებმა მოილაპარაკეს, თუ გუბერნატორი თავის საგუბერნატოროდან როგორ უნდა მოეშორებინათ. ნასადილევს მთელი დრო სანჩომ იმ რჩევასა და დადგენილებას მოახმარა, რაც იმ ოცნებითი კუნძულის მცხოვრებთა კეთილდღეობისათვის იყო საჭირო. მან უბრძანა მოესპოთ სანოვავის ჩარჩული ყიდვა-გაყიდვა. ყოველი მხრიდან ღვინის შემოტანის ნება ღართო იმ პირობით, რომ გამოეცხადებინათ ხოლმე, საიდან შემოჰქონდათ, და მასზე მისი სიკეთისა და სადაურობის მიხედვით დაედოთ ფასი. სიყალბისა და ღვინოში წყლის გარევის სასჯელად სიკვდილით დასჯა დაადგინა. მისი აზრით ტანისამოსს დიდი ფასი ედო. ეს ფასი შეამცირა, მეტადრე ფეხსაცმელზე. მოსამსახურეთა ხელფასს ნიხრი დაუწესა; მკაცრი სასჯელი დაუდგინა იმ მომღერლებს, რომლებიც დღისითა და ღამით ქუჩებში უწმაწური და მიუღებელი შინაარსის ლექსებს მღეროდნენ; დაადგინა, რომ ბრმა გლეხებს მოწყალეობის თხოვნის დროს არ ემღერათ სასწაულებზე, რომელთა სინამდვილის დამტკიცებას ვერ შეიძლებდნენ, — სანჩო ფიქრობდა, რომ ის სასწაულები მოგონილი და ნამდვილად მომხდარ სასწაულებს საზიანონი იყვნენ. ღარიბებს საკუთარი ალგვასილები დაუნიშნა მათ სადევნელად კი არა, არამედ იმიტომ, რომ ნამდვილი ღარიბები აღმოე-

ჩინათ და ჯანსაღ ლოთებსა და უმაჰნის ქურდბაცაცებს აკრძალვოდათ განგებ ამოჰფარებოდნენ ხეიბრობასა და ცრუ იარებს. ერთი სიტყვით, მან იმდენი კარგი და შესანიშნავი დადგენილება და განკარგულება გამოსცა, რომ იმ მხარეში ღღემდისაც ასრულებენ იმ კანონებს შემდეგი სახელწოდებით: ს ჯ უ ლ ი ს დ ე ბ ა დ ი დ ი გ უ ბ ე რ ნ ა ტ ო რ ი ს ს ა ნ ჩ ო პ ა ნ ს ა ს ი.

თ ბ ვ ი Lii

სადაც მოთხრობილია მეორე დამწუხრებული, ანუ უფრო სწორად, შეჭირვებული, დონა როდრიგესად წოდებული დუენიის ფათერაკი.

სიღ ჰამეტი მოგვითხრობს: დონ კიხოტს კატების განაკაწრი მოუჩნა თუ არა, იფიქრა ციხე-დარბაზში მოგზაურ რაინდთათვის ყოვლად შეუსაბამო, უქმ ცხოვრებას ვატარებო, და გადაწყვიტა, — ჰერცოგსა და მის ცოლს გამოსთხოვებოდა. ის აპირებდა წასულიყო სარაგოსაში, სადაც მალე ტურნირი იმართებოდა. რაინდს იმედი ჰქონდა, რომ იმ ტურნირში გამარჯვებულის ჯილდოდ დანიშნულ აბჯარს მიიღებდა. ერთხელ, როცა მასპინძლებთან ერთად მაგიდას უჯდა და ის იყო გამოთხოვების ნებართვის აღებას აპირებდა, ამ დროს უცებ დარბაზში შემოვიდა თავით ფეხებამდის შავებში გამოწყობილი ორი მანდილოსანი (ორნი რომ იყვნენ, შემდეგ გამოირკვა). ერთი მათგანი დონ კიხოტთან მივიდა, იატაკზე მთლად გართხმული ფეხებში ჩაუვარდა და ისეთი საშინელი ოხვრა-ვაება ამოუშვა, რომ ყველანი დიდად შეაშფოთა. თუმცა ჰერცოგმა და მისმა ცოლმა იფიქრეს, რომ ეს უეჭველად რამე ახალი ოინი იქნება, ჩვენი მსახურებისაგან დონ კიხოტისთვის მოწყობილიო, მაგრამ დედაკაცის მწარე გოდებამ ტირილმა და ოხვრამ ისინიც რაღაც გაუგებრობაში ჩააგდო, გულაჩუყებულმა და შეწუხებულმა დონ კიხოტმა მტირალი ქალი წამოაყენა და მის ცრემლიან პირისახეს რიდე აჰხადა. ეს უბედური, — ამას ვინ იფიქრებდა. — ჰერცოგის ცოლის დუენია დონა როდრიგესი აღმოჩნდა; მის გვერდით შავებში ჩაცმული ქალი კი — მისი ქალი იყო. მდიდარი მეურნის ვაჟისაგან მოტყუებული. მათი მოსვლა ყველას გაუკვირდა; მეტადრე მასპინძლები იყვნენ გაკვირვებულნი. და თუმცა ისინი დონა როდრიგესს საკმაო სულელად სთვლიდნენ, მაინც არ მოელოდნენ, რომ ასეთ სისულელესაც ჩაიდენდა.

— ნება მიბოძეთ, თქვენო უგანათლებულესობავ, — შეკლალადა მან ჰერცოგს და იმის ცოლს, — ბატონ რაინდს დონ კიხოტს ზოგი რამ მოეახსენო; ეს ჩემთვის იმიტომ არის საჭირო, რომ იმ მწუხარე მდგომარეობიდან გამარჯვებული გამოვიდე, რა მდგომარეობაშიც იმ თავხედმა და უმაქნისმა გლეხუკამ ჩემი ქალის გაუპატიურებით ჩამავლო.

ჰერცოგმა ნება დართო დონ კიხოტისათვის ეთქვა, რაც ნებავდა. როდრიგესმა თვალები მიაპყრო რაინდს და უთხრა:

— ამ რამდენიმე დღის წინათ, მამაცო რაინდო, მე გიამბეთ, თუ ერთმა უღირსმა და უმაქნისმა გლეხმა რა უგვანო მოტყუებით შეაეცინა და შეურაცხყო ჩემი ძვირფასი და ღვთისნიერი ასული; ეს უბედური მსხვერპლი ახლა თქვენს წინაშე დგას. თქვენ აღმითქვით, რომ მას შემწედ ექმნებოდით და მისადმი მიყენებულ მარცხს გაასწორებდით. გავიგე, რომ ციხე-დარბაზიდან წასვლას აპირებთ ფათერაკების საძებნელად, — ღმერთმა ბევრიმც გაპოვინნოთ; ამიტომ მოველ გთხოვოთ, ვიდრე შარავზაზე მოგზაურობას დაიწყებდეთ, ჯერ ის აღვირახსნილი, საზიზლარი გლეხუკა გამოიწვიოთ ხმალში და ძალა დაატანოთ თავისი აღთქმა აასრულოს და ჩემს ქალზე ჯვარი დაიწეროს. სანამ გვერდს მოუწვებოდა, ხომ დაპირდა, შენი ქმარი გავხდებიო! ჰერცოგისაგან რომ მომეთხოვა სამართალი, ეს ის იქნებოდა — მუხაზე მსხალი მომეძებნა; მე თქვენ საიდუმლოდ ნამდვილი სიმართლით გითხარით. ჩემი წასარჩლება თუ რატომ არ უნდა. მეტი სათქმელი არაფერი მაქვს, ღმერთი იყოს თქვენი მფარველი და მე და ჩემს ქალსაც მწედ გვექმნას იგი.

ამ სიტყვებზე მკაცრად და მედიდურად უპასუხა მას დონ კიხოტმა:

— კეთილო ღუენია, შეიშრეთ თქვენი ცრემლები და შეამცირეთ თქვენი ამაო ურვა-გოდება. თქვენს ასულს ჩემი მფარველობის ქვეშ ავიყვან; და მხოლოდ ამას ვეტყვი — უკეთესს იზამდა, მიჯნურის დაპირებას ასე ადვილად არ აპყოლოდა. დაპირება ძალიან ადვილია, მაგრამ აღსრულება კი ფრიად ძნელი. მაშ ასე, ჩემი ბატონი ჰერცოგის ნებართვით ამწამსვე წავალ იმ უპატიოსნო მაცდურის მოსაძებნად, ვიპოვი, ბრძოლაში გამოვიწვევ და, თუ პირობის შესრულებაზე უარი მითხრა — ქეშმარიტად გეტყვი: მოვკლავ, ვინაიდან აწ ჩემი უპირველესი მოვალეობაა: მორჩილთა ბატონება და ამაყთა დასჯა, ანუ სხვა სიტყვებით რომ ვთქვა — ტანჯულთა ხელთაპყრობა და მღეიწელთა დამხობა.

— თქვენო მოწყალეობავ. ვისზედაც ეს ღუენია ჩივის, მისი ძებ-

ნა არ ძოვინდებათ და არც ჩემი ნებართვა არის საჭირო ბრძოლაში მის გამოსაწვევად, — უთხრა ჰერცოგმა ღონ კიხოტს. — მე იმას უკვე გამოწვეულად ვთვლი და თვითონვე ვკისრულობ არათუ შევატყობინო ყველა ეს, არამედ გამოწვევის მიღებაც ვაიძულო. მე იმას პასუხის საგებად ჩემს დარბაზში მოუფწოდებ და მოსალაპარაკებლად ორივე მხარეს თავისუფალ ასპარეზს მოგცემთ იმ პირობით, რომ ასეთი შემთხვევისთვის ყველა დადგენილი წესი იყოს აღსრულებული. როგორც ყველა მბრძანებელი, თავის სამფლობელოში მოწინააღმდეგეთათვის თავისუფალი ასპარეზის მინიჭებელი, ისე მეც თვითული თქვენთაგანისთვის იმას ვიზამ. რასაც სიმაართლე ვალად მდებს.

— მაგ დამცველი პირობითა და თქვენი უგანათლებულესობის ნებართვით, — უპასუხა ღონ კიხოტმა, — ვაცხადებ, რომ უარს ვყოფ ჩემი წოდების უპირატესობას, შეურაცხმყოფელის წოდებამდის ქვე ჩამოვდივარ და თანახმა ვარ შევებრძოლო მას, ვითა სწორი სწორს, და თუმცა იგი ახლა აქ არ არის, მაინც მას ბრძოლაში ვიწვევ. ამ საბრალო მანდილოსნისადმი უმადლო საქციელითათვის, რომელიც ქალწული იყო და მისი მაცდუნებლის მიზეზით აწიმაღ აღარ არის. გამოვიწვევ რა ბრძოლაში, ახლავ ვუცხადებ — ამ მანდილოსნისთვის მიცემული პირობა შეასრულოს, ცოლად შეირთოს და. თუ ამის უარს იტყვის, მაშინ. დაე, ბრძოლაში მოკვდეს.

უკანასკნელი სიტყვა რომ თქვა, რაინდმა ხელთათმანი წაიძრო და დარბაზის შუა იატაკზე გადისროლა. ჰერცოგმა აიღო ის და ხელმეორედ თქვა, ამ გამოწვევას ჩემი ყმის მაგიერ მე მივიღებო და ბრძოლის დღედ დღეიდან მეექვსე დღეს ვნიშნავო. ბრძოლა ციხედარბაზის წინ მოედანზე მოხდებაო; მოპირდაპირენი რაინდთა იარაღით უნდა იყენენ აღკუთრვილნი, შუბით, ფარით, ჩაჩქანით და სხვა ყველაფრით, რაც ამთავითვე შუაეკაცებისაგან იქნება გასინჯული; იმ იარაღებს თილისმა რამ არ უნდა ჰქონდეს, ანუ სიყალბე და საერთოდ რაიმე სხვაგვარი მოტყუებაო. მაგრამ ყოვლის უწინარეს, დაუმატა ჰერცოგმა, ამ კეთილმა დუენიამ და მისმა თავქარიანმა ქალმა თავიანთი საქმის დაცვის უფლება ღონ კიხოტს უნდა ჩააბარონ, უამისოდ ბრძოლა ვერ მოხდება და რაინდის გამოწვევასაც ძალა არ ექნებაო.

— ჩამიბარებია. — მიუგო დუენიამ.

— მეც აგრეთვე, — დაუმატა შემკრთალმა, დარცხენილმა და ატირებულმა მისმა ქალმა.

გამოწვევის ყველა წესის აღსრულების შემდეგ მომჩივანი მან-

დილოსნები წავიდნენ, ხოლო ჰერცოგი ფიქრს შეუდგა, როგორ მოქცეულიყო. ჰერცოგის ცოლის ბრძანებით ღუენიას და მის ქალს იმ დღიდან ციხე-დარბაზში უნდა მოჰქცეოდნენ არა როგორც მოახლეებს, არამედ როგორც ციხე-დარბაზში სიმართლის საძებნელად მოსულ უცხო ქვეყნელ მანდილოსნებს. იქვე ცალკე სადგური მიუჩინეს და, როგორც სტუმრებს, ისე ემსახურებოდნენ. სხვა მოახლეებს ეს ამბავი აოცებდა და არ იცოდნენ ამ ურცხვი ღუენიასი და მისი ქარაფშუტა ქალის სულელურ თავხედობას რა ბოლო ექნებოდა.

ამ დროს, თითქოს დღესასწაულის ბრწყინვალედ დასასრულებლად და ნასაღილევს საგანგებო ტკბილეულით გასამაჰსინძლებლად დარბაზში ის პაჟი შემოვიდა, გუბერნატორ სანჩო პანსას ცოლს, ტერესა პანსას რომ წერილი და საჩუქრები წაუღო. ჰერცოგსა და ჰერცოგის ცოლს მისი მოსვლა მეტად იამათ, რადგან მოუთმენლობით სურდათ გაეგოთ, თუ როგორ იმგზავრა, გზაში რა გადახდა, მაგრამ პაჟმა უთხრა, მაგას ყველასთან ვერ ვიტყვი და რამდენიმე სიტყვითაც ვერ გაამბობთო. ამიტომ ნებართვა სთხოვა, მათ ბრწყინვალეობას მარტოდმარტო გამოეკითხათ ყველაფერი, მოტანილი წერილები კი ჰერცოგის ცოლს გადასცა. ერთზე ეწერა „წერილი ქალბატონ ამა და ამას. ჰერცოგის ცოლს, სახელად რა ჰქვია, არ ვიცი“. მეორეზე ეწერა: „ჩემს ქმარს სანჩო პანსას, კუნიძულ ბარატარის გუბერნატორს, უფალმა დაიცვას იგი ჩემი ნად, მრავალყამიერ“.

რაკი მოუთმენლად სურდა ჩქარა წაეკითხა წერილები, ჰერცოგის ცოლმა ისინი საჩქაროდ გახსნა; ერთი წერილი გადაათვალიერა და, რადგან იქ საიდუმლო არა იყო რა, ჰერცოგს და სხვა იქ მყოფთ ხმამალა წაუკითხა შემდეგი:

ტერესა პანსას წერილი ჰერცოგის ცოლისადმი

ჩემო ქალბატონო, დიდად გამახარა თქვენი უმაღლესობისაგან ჩემდამი მოწერილმა წერილმა. მართალი უნდა ვთქვა, დიდი ხანია იმის მიღების სურვილი მქონდა. მარჯნის მანიკი საუცხოოა და ლამაზი და ჩემი ქმრის სანადირო ტანისამოსი ხომ ისეთია, რომ არაფერში არ გაეცვლი. მთელ ჩვენს სოფელს მეტად გაუხარდა, როცა ვაიგო, რომ თქვენ გინებებიან და ჩემი ქმარი სანჩო პანსა გუბერნატორი გავიხდით, თუმცა ეს არავის სჯერა და მეტადრე მღვდელს. დალაქ ნიკოლასს და ბაკალვარ სამსონ კარასკოს. მაგრამ ეს არ მაწუხებს, ოღონდ კი ყველაფერი ისე იყოს, როგორც არის; მაშინ ყველამ დაე ისა თქვას, რაც ნებაეს. მართალი რომ ვთქვა, უმარჯნოდ და უიმსანადირო-ტანისამოსოდ თვითონ მეც არ დავიჭერებდი, რომ ჩემი ქმარი, რომელსაც აქ დიდ სულელად თვლიან — გუბერნატორია, და არაუ-

საც არ შეუძლია წარმოიდგინოს იგი სხვა რამ გუბერნატორად, თუ არა თხების გუბერნატორად. მაგრამ ღმერთი იყოს მაგისი მწყალობელი და შან წარშართოს მთელი მისი საქმე ჩვენი შევილების საკეთილდღეოდ.

ხოლო მე, ჩემი სულის ძვირფასო ქალბატონო, რადგან მსურს, როგორც იტყვიან, ჩემი სახლი ვავაბდნიერო, ბეჭითად გადაწყვიტე, თქვენი მოწყალების ნება ღმერთით, კარეტაში გამოჰქიმული წამოვიდე სასახლეში და ამით ათას ჩემს მოშურნეს, უკვე რომ გამიჩნდა, თვალი გამოვთხარო. ამიტომ ვთხოვთ, თქვენო უგანათლებულესობავ, ჩემს ქმარს ურჩიოთ, ცოტა ფული გამომიგზავნოს, მაგრამ კი მთლად ნუ იძუნწებს. სასახლეში, ვიცი, ხარჯი დიდია. ერთი პატარა პური რეალი ღირს, გირვანქა ხორცი — ოცდაათი მარავედისი, — საშინელებაა. და თუ ჩემს ქმარს არ უნდა წამოვიდე, მაშინ ეს ჩქარა შემატყობინეთ; ფეხები მეტად მერჩიან წამოსასვლელად. ჩემი ტოლი ქალები და მეზობელი მანდილოსნები ამბობენ, შენ რომ შენი ქალით სასახლეში გამოპრანჭული გამოცხადდე, შენი ქმარი ამის გამო უფრო სახელოვანი შეიქმნება, ვიდრე შენაო! რადგან მაშინ ბევრი იკითხავს: „ეს ვინ მოდის კარგითაო“, და ერთ-ერთი ჩემი ფარეში უპასუხებს: „ეს ქალია და ეს კი მეუღლე სანჩო პანსასი, კუნძულ ბარატარიის გუბერნატორისაო“. ამგვარად სანჩო სახელოვანი შეიქმნება, მე ქებას დამიწყებენ, ხოლო რომი ყველა ჩვენთაგანისათვის იზრუნებს!

როგორ ვწუხვარ, ამის თქმაც არ შემიძლია, რომ წელს ჩვენში რკო არ მოვიდა, მაგრამ შაინც ნახევარი ბათმანი ჩემი ხელით მოვკრიფე ტყეში, სულ თითო-თითოდაა არჩეული და გიგზავნით, მეტი ვერ ვიშოვე: როგორ მენატრება, თითო სირაქლემას კვერცხის ტოლა რომ ყოფილიყო.

არ დაივიწყოთ, ჩვენო დიდებავ, ჩემთან წერილის მოწერა, ხოლო მე ვეცდები პასუხი მოგწეროთ ხოლმე, ჩემი ამბავი და ყველაფერი შეგატყობინოთ. რაც ხდება ჩვენი სოფელში, სადაც ვმთები თქვენი უგანათლებულესობისათვის ღვთის მავედრებელი, რათა ვფარავდეთ თქვენ და მეც მისი მოწყალებით ნუ დამივიწყებთ. ჩემი ქალი სანჩია და ჩემი ვაჟი თქვენს მოწყალებას ხელზე ვამბობრებთან.

გწერთ ის, ვისაც თქვენი უგანათლებულესობის ნახვა უფრო უნდა, ვიდრე წერილის მიწერა.

თქვენი მსახური

ტერესა პანსა.

ეს წერილი ყველამ დიდი სიამოვნებით მოისმინა, მეტადრე ცოლ-ქმარმა. ამათ ნებართვა სთხოვეს დონ კიხოტს გუბერნატორთან მიწერილი წერილიც წაეკითხა, წარმოდგენილი ჰქონდათ. რომ მეტად კარგი იქნებოდა. მასპინძლებისთვის რომ ესიამოვნებინა დონ კიხოტმა წერილი თავისი ხელით გახსნა. აი რას სწერდა გუბერნატორს მისი ცოლი:

ტირმას პანსას შერილი მისი ძმარის—სანჩო პანსასადმი

შენი წერილი მივიღე, ჩემო სულისდგამავ—ჩემო სანჩო, და როგორც ქრისტიანი კათოლიკე, ვფიცავ, ცოტას გაწყდა—სიხარულით ჰკუდიდან არ შევიშალე, რაცა ვავიგონე, რომ შენ, ჩემო მეგობარო, გუბერნატორი გახდი, —

არ ვიცი, ღმერთმანი, როგორ მოხდა, იქვე სული რომ არ გავანთხიე. ხომ იცი „მოულოდნელი სიხარული ისევე ადვილად ჰკლავს ადამიანს, როგორც მოულოდნელი მწუხარებაო“; სანჩიკამ კიდეე ჰქედა საცვალი ჩაისველა და სიხარულისგან ვერც კი გაიგო. შენს გამოგზავნილ ტანსაცმელს ვუცქეროდი, ქალბატონი ჰერცოგის მეუღლისაგან გამოგზავნილი მანიაკიე ყელზე გავიკეთე, წერილებიე ხელში მეჭირა; ჰერცოგის ცოლის გამოგზავნილი კაციე ჩემ თვალთა წინ მედგა და მინც ისე მეგონა, ყველა ეს, რასაც ხელით ვეხებოდი და თვალთ ვხედავდი, სიზმარში მეჩვენებოდა. აბა, ვინ იფიქრებდა, რომ თხის მწყემსი კუნძულის გუბერნატორი გახდებოდა? ხომ იცი, ჩემო ტურფავ, დედაჩემი იტყოდა ხოლმე, დიდი ხნის სიცოცხლეა საქირო, რომ ადამიანმა ბევრი რამ ნახოსო. ამას იმიტომ ვამბობ, რომ იმელი მაქვს კიდეე ბევრი რამ ენახოთ, თუ ბევრს ვიცოცხლებ, და მგონია ვერ მოვისვენო, მანამ ბაქების მოიქარადრედ ან ხარჯის ამკრებად არა განხავ; ეს ისეთი თანამდებობაა, რომ, თუმცა ეშმაკებს მივაქეთ იმათი თავი, ვისაც ცუდად მიჰყავს საქმე, მინც ფულს ბევრს შოულობენ. ქალბატონი ჰერცოგის ცოლი ჩემს სურვილს შეგატყობინებს, რომ სასახლეში წამოსვლა მინდა. ამაზე იფიქრე და შენი თანხმობა შემატყობინე, — ვეცდები პატივი დაგლო და კარეტაში გამოვიძიე გეახლო.

მღვდელს, დალაქს, ბაკალავრს და თვითონ მნათესაე არა სჯერათ, რომ შენ გუბერნატორი ხარ; ამბობენ, ვითომ ყველა ეს ისეთივე სიცრუე ან ჯადოქრობა უნდა იყოს, როგორც ყველა ფათერაკია, რაც შენს ბატონს ღონ კისოტს დეგმართა. სამსონი იმასაც კი ამბობს, რომ წამოვყა და შენი თავიდან გუბერნატორობას გამობერტყავს, ხოლო ღონ კისოტის ტვინიდან კიდეე მის სისულელეს. ამ ჩემს მარჯნის მანიაკს ვუცქერი, ჩემ თავად ვიციანი, თანაც შენს ტანსამოსსა ვზომავ, რომ ჩემს ქალს გადაუყუეთო.

ქალბატონ ჰერცოგის ცოლს რკო გაუგზავნე, ნეტამე რა იტნებოდა, ოქროსად გადაქცეულიყო ის რკო. ეგებ მარგალიტის რამე მანიაკი გამომიგზავნო, თუ მაგ შენს კუნძულზე ატარებენ ასეთ მანიაკებს.

ჩენი სოფლის ახალი ამბები ეს არის: ბარუეკამ თავისი ქალი ერთ ვილაც წყალწაღებულ მხატვარს მიათხოვა, — ეს მხატვარი საიდანლაც მოვიდა და სურდა, რასაც კი შეუკეთდნენ, ყველაფერი გადაეხატა. სოფლის სამმართველის სათათბირომ შეუკვეთა — სამეფო გერბი გადაეხატა, სათემო გამგეობის კარიბჭის შესავალში რომ ჰყილია, იმ თხუნიამ სამუშაოს შესრულებაში ორი ოქრო ითხოვა, მისცეს კიდეე. რვა დღე იმუშავა და რვა დღის უკან გამოაცხადა: ამდენი წერილმანის დახატვა არ შემიძლიაო. ფულები უკან დააბრუნა. ამას მინც არ დასდიეს და როგორც ხელოვანმა მხატვარმა ცოლი შეირთო, მაგრამ ახლა ყალამსა და ფუნჯს თავი დაანება, ხელში ბარი აიღო და ლატაკი აზნაურივით ყანაში წაივია. პედრო დე ლობოს ვაჟმა ხარისხები მოხვეტა, ტონზურა შეიკვეცა და მღვდლობას აპირებს.* ეს მინგო სილვატოს შვილიშვილმა მინგილომ რომ გაიგო, დავა აუტეხა, რადგან იმისთვის სიტყვა მიუტია — ცოლად შეგირთავო; ბოროტი ენები იმასაც ამბობენ, ვითომც მისგან ფეხმძიმედაც იყოს, მაგრამ ქალი ამაზე არაფერს ამბობს.

წელს ზეთისხილს არ ასხია და მთელ სოფელში ერთ წვეთ ძმარს ვერ შოვი. ჩენს სოფელზე ერთმა რაზმმა ჯარმა გაიარა და თან სამი გოგო გიოყოლა, არ გეტყვი კი ვინ არიან, იქნებ უკანეე დაბრუნდნენ და კეთო-

ლი ხალხი ვინმე გამოჩნდეს, მათი სიკარგე და სიცუდე არ გაარჩიოს და ცოლად შეირთოს.

სანჩია მაქმანებსა ქსოვს და ყოველდღე რვა მარავედის ნაღდას შოულაობს, ყულაბაში აგროვებს სამზითვოდ, მაგრამ ახლა, რაკი გუბერნატორი ხარ, მზითვეს შენ დაუმზადებ; თავის შრომით ფულების შოვნა აღარ დასჯირდება.

ჩენს მოედანზე რომ შადრევანი და აუზი იყო, გაფუქდა და ამოშრა; მენმა კიდევ სახრჩობელა დაღეწა. ნეტამც მთელი ქვეყნის სახრჩობელე-ბიც ასე დაულეწია!

ამ წერილის პასუხსა და შენს დასტურს ველი, რომ სასახლეში წამოვიდე. ახლა კი ღმერთმა დიდხანს გააცოცხლოს, ან იმდენ ხანს მაინც, რამდენ ხანსაც მე მაცოცხლებს. არ მინდა, რომ უჩემოდ მარტო დარჩე ამ ქვეყანაზე.

შენი ცოლი

ტერესა პანსა.

ეს წერილები იმის ღირსად სცნეს, რომ შეექოთ, ეცინათ, გააკვირებოდათ და მოსწონებოდათ. ამ სიამოვნებას თან ისიც დაერთო, რომ სწორედ ამ დროს სანჩოსთან გაგზავნილი შიკრიკი ბოვიდა და დონ კიხოტს სანჩოსგან წერილი მოუტანა. ეს წერილიც ხმამაღლა წაიკითხეს და ცოტა არ იყოს გუბერნატორის სისულელეში ეჭვი შეუვიდათ. ამასობაში ჰერცოგის მეუღლე დარბაზიდან გამოვიდა და პაეს ჰკითხა: სანჩოს სოფელში რა შეგემთხვაო. პაემა თავის მოგზაურობა დაწვრილებით უამბო, ისე რომ უთქმელი არა დაუტოვებია რა. ჰერცოგის ცოლს რკო მიართვა და მასთან ყველიც, ტერესასგან ჰერცოგის ცოლისთვის ძღვნად გამოგზავნილი, რადგან იგი ტრონჩონის * ყველზედაც უკეთესად მიაჩნდა ჰერცოგის ცოლმა ყველი დიდი სიამოვნებით მიიღო და ჩვენც ამ სიამოვნებით დავტოვოთ იგი, რომ გიამბოთ, დიდმა სანჩო პანსამ, დიდებამ და მშვენებამ ყველა კუნძულთა გუბერნატორებისამ. როგორ დაასრულა თავისი გუბერნატორობა.

თ ა ვ ი LIII

სანჩო პანსას გუბერნატორობის სამწუხარო ბოლო და დასასრული

ის ფიქრი, ვითომც ამ ჩენს ცხოვრებაში ყველაფერი ერთსა და იმავე მდგომარეობაში რჩებაო, ის იქნებოდა, შეუძლებელი დაგვეჩერებინა. პირიქით, მე მგონია, რომ აქ, დედამიწის ზურგზე, ყველაფერი წრის შემოვლებით და მიმოქცევით მოძრაობს; გაზა-
306

ფხულს ზაფხული მოსდევს, ზაფხულს—შემოდგომა, შემოდგომას—
ზამთარი, ზამთარს კიდევ გაზაფხული და დროც მუდამ ასეთ მოძ-
რავ ბორბალზე ტრიალებს. მხოლოდ მარტოოდენ ადამიანის სი-
ცოცხლე, რომელიც დროზე უფრო მსუბუქი რამ არის, ყოველ ნა-
ბიჯზე თავის დასასრულს უახლოვდება, — იმ იმედით, რომ საიქიო
ცხოვრებაში ხელახლად აღდგინდება, სადაც საზღვარი არაფერს
არა აქვს. ასე ამბობს მაკმადიანი ფილოსოფოსი სიდ ჰამეტი;
რადგან ამ ცხოვრების მსწრაფლმსვლელობა და ცვალებადობა და
მყობადი ცხოვრების მარადეამობა მრავალთ იმათაც განიცადეს
და შეიგნეს, ვინც ჰემმარიტი სარწმუნოების სინათლით არ არიან
განათლებული და მარტოოდენ ბუნების მოვლენებს ეყრდნობიან.
ჩვენს ისტორიკოსს ამ ცხოვრების მსწრაფლწარმავლობა სანჩოს
გუბერნატორობის მსწრაფლწარმავლობამ მოაგონა, ისე სწრაფად-
რომ ჩაიფუშა, ბოლად იქცა და გაცამტვერდა.

თავის გუბერნატორობის მეშვიდე ღამეს ხსენებულთ სანჩო
ლოგინში იწვა მაძლარი პურითა და ღვინით კი არა, არამედ საქ-
მეთა განხილვით, მრავლად გაცემული რჩევით, დადგენილი და
განცხადებული კანონებით და შედგენილი განაჩენებით. და იმ წუთ-
ში, როდესაც ძილმა შიმშილი დასძლია და გუბერნატორის ქუ-
თუთოებს მიეპარა, ისეთი საშინელი გრიალი მოესმა, თითქოს
მთელი კუნძული ინგრევო. ლოგინზე წამოჭდა და ყური მიუგდო,
რომ გაეგო, რა განგაში და აურზაური იყო, მაგრამ ვერაფრის
გაგება ვერ შესძლო, მხოლოდ ხალხის ხმაურობა და ზარების რეკა
ესმოდა, რასაც დაფდაფების ბრაზუნი და საყვირების ხმები
აყრუებდა. შეშინებული ლოგინიდან წამოხტა, ფოსტლებში ფეხი
წაპყო, რადგან იატაკი ნესტიანი იყო, ხალათის ან სხვა რამის ჩაც-
მაც ველარ მოასწრო და მაშინვე საძილე ოთახის კარებს მივარდა.
იმავ წამს ტალანში ანთებული ჩირაღდნებითა და გაშიშვლებული
ხმლებით ოცზე მეტი კაცი შემოვარდა, მასთან ყველანი ხმამალა
გაპყვიროდნენ:

— იარაღი იარაღი! იარაღი აისხით, ბატონო გუბერნატორო!
უთვალავი მტერი შემოესია კუნძულს; დავიღუპეთ, თუ თქვენმა
ხელოვნებამ და მამაცობამ არ გვიშველა!

ამ საშინელი ყვირილითა და ღრიანცელით მიუახლოვდნენ
შიშისაგან ცოცხალმკვდარ და გაშტერებულ სანჩოს.

— თქვენო მოწყალეებავ, — შესძახა ერთმა მათგანმა გუბერ-
ნატორს, — ჩქარა იარაღი აიღეთ ხელში, თქვენი თავისა და თქვენი
კუნძულის დაღუპვა თუ არ გინდათ.

— მერე რა? იარაღით რას გავარიგებ? — უპასუხა სანჩომ, — განა

იარაღისა გამეგება რამე? ყველას ისა სჯობს, ეს საქმე ჩემს ბატონს დონ კიხოტს მივანდოთ, ის გაფანტავს მტერს და ყველას ერთი ხელის მოქნევით დაგვიხსნის. მე კი, ცოდვილს, მაგ დავიდარაბისა არა გამეგება რა.

— რას ბრძანებთ, ბატონო გუბერნატორო! — დაიძახა მეორემ, — რა სულმოკლეობაა? ჩქარა იარაღი აიღეთ! აქ აი, შესატევიცა და მოსაგერებელიც თქვენ მოგართვით, ბრძოლის ადგილს მიაშურეთ, იყავით ჩვენი სარდალი და, როგორც ამ კუნძულის გუბერნატორმა, გვიწინამძღვრეთ!

— მაშ, შემასხით იარაღი, — შესძახა სანჩომ, — და ღმერთმაც ზელი მოგიმართოთ!

გუბერნატორი იმავე წამს, — როგორც იყო, ისევ პერანგის ამარა დარჩა, — ორი დიდი ფარი მიაკრეს, ერთი წინ და მეორე უკან, ხელები გამოჰკრილუბში გააყრვეინეს და მერე ორივეზე თოკი შემოუჭირეს, ორ ფიცარს შუა გაჩრილ სანჩოს არც დაძვრა შეეძლო, არც სხვა მიხრა-მოხრა, მხოლოდ თითისტარავით სწორად უნდა მდგარიყო. ხელში შუბი მიაჩეჩეს, რომ ძირს არ დაცეზულიყო და ასე შებოქვილს სთხოვეს — წინ გასძლოლოდა მათ და ბრბო გაემხნევებინა, თან არწმუნებდნენ გუბერნატორს, ვიდრე ჩვენს კომპასად, მანათობელ ვარსკვლავად და შუქურად გვეყოლები, ჩვენი საქმე კარგად და ჩინებულად იქნებაო.

— თქვე ქაჯებო და ეშმაკებო! როგორ წამოვიდე მე უბედური ამ ფარებში ჩაქედილი, — შეპყვირა სანჩომ, — როდესაც მუხლების მოკეცვა არ შემძლია? ხელით წამიღეთ, — განაგრძო მან, სადმე გასავალში დამდგით ან დამდეთ და ამ შუბით ან ჩემი საკუთარი ტანით დავიცავ გასავალს.

— ფარები კი არა, შიში გიშლით მოძრაობას, ბატონო გუბერნატორო, — უთხრა გუნდიდან ვილაყამ, — ჩქარა წადით და მტერს საქმე გაუთავეთ, თორემ გვიანდება: მტრის ძალას ემატება. ყიჟინა ძლიერდება, საქმე უფრო სახიფათო ხდება!

ამ საყვედურმა და დარცხვენამ საბრალო გუბერნატორი აიძულა ადგილიდან დაძრულიყო, მაგრამ წამსვე ისე მაგრად დაეცა. ეგონა — მთლად დავიმტყვირო; და ასე დარჩა თავის აბჯარში როგორც კუ ანუ როგორც ორ ვარცლს შუა ლორის ნაჭერი, ანუ კიდევ როგორც ნაპირზე გამორიყული მოპირქევეებული ნაფი. დამცინავთა ბრბოს არათუ არ შეებრალა მიწაზე გართხმული თავისი გუბერნატორი, პირიქით კერეონები და ჩირალდნები ჩააქრეს, უფრო საშინელი ყიჟინა დასცეს და ზედ ფეხით სიარული და ქელვა დაუწყეს, თანაც თავისი იარაღით სცემდნენ გუბერნატორის ფარს

ისე როც, სანჩო რომ არ მოკუნტულიყო და თავი ფეხებში არ ჩაემალა, უეჭველია, სიცოცხლესაც გამოასალმებდნენ. ასე, ბნელეთში მწოლარე, სისხლსა და ოფლში გაწურული, გულის სიღრმიდან შესთხოვდა ღმერთს ამ ვაივაგლახისაგან დაეხსნა. ამა-სობაში კი ზოგი იმაზე ფეხს წაიბორძიკებდა, ზოგი ზედ ეცემოდა, ხოლო ერთი ვიღაც მასხარა ზედ შედგა და იქიდან. თითქოს სადარაჯო კოშკიდან, ბრძანებას აძლევდა ჯარებს:

— აქეთ, ჩვენებო! — ყვიროდა, რაც ძალა და ღონე ჰქონდა, — მტერი იქიდან გვაწვება, ეს ფლატე დაიცავით, ის კარები ჩაქეტეთ, ეგ კიბეები ჩახერგეთ. მოიტანეთ ფისით სავსე ქოთნები. ადუღებული ქონის გობები, ქუჩები ლეიბებით გადალობეთ!

ერთი სიტყვით, ყოველგვარ იარაღს ასახელებდა, რითაც კი აერიშს იგერიებენ. ამ ბრძანებათა მიმცემის ფეხებით გაქელილი მისი ბრძანების მომსმენი და მგრძნობი საბრალო სანჩო ითმენდა: და თავისთვის დუღუნებდა:

— ღმერთო, ნეტავ ჩქარა აიღონ ეს კუნძული, ბარემ მომკლან და ამ საშინელი ტანჯვისაგან გამათავისუფლონ.

ბოლოს ზენამ შეიბრალა გუბერნატორი, მისი ვედრება შეისმინა და, როდესაც ყველაზე ნაკლებად მოელოდა. მაშინ მოესმა ყვირილი:

— გავიმარჯვეთ, გავიმარჯვეთ! მტერი უკან იხევს! ადექით. ბატონო გუბერნატორო, ადექით! გამარჯვება იდღესასწაულეთ და გაგვიყავით ნადავლი, მაგ თქვენი მამაცი და უძლეველი ზელით მტერს რომ წაეართეთ!

— ამაყენეთ, — მოქანცული და ნაღვლიანი ხმით თქვა სანჩომ.

ის ზეზე წამოაყენეს; წამოდგა და თქვა:

— თუ მართლა მე გავიმარჯვე, ჩემი დამარცხებული მტრის მუბლზე მიმლურსმნეთ: ანაზე თანახმა ვარ, ნადავლის გაყოფაზე კი უარს ვამბობ და ვთხოვ ჩემს მეგობრებს, თუ ერთი მეგობარი მაინც კიდევ დამრჩენია, ერთი ყლუპი ღვინო მომეცით ყელი ჩავისველო, შემდეგ ტანი გამიმშრალეთ, თორემ ოფლად ვდნები.

ტანი გაუმშრალეს, ღვინო მოუტანეს, ფარები მოხსნეს და გუბერნატორი. შიმ-მწუხარებას და ტანჯვას გამოვლილი, მოქანცული, უგრძნობლად ლოგინზე დაეშვა. ამ ხუმრობის მომწყობები სინანულში ჩავარდნენ, რომ თავიანთი ხუმრობა ძალიან გადააჭარბეს, მაგრამ მათი მწუხარება დიდხანს არ გაგრძელებულა, რადგან სანჩო თანდათან გონს მოვიდა და დამშვიდდა. იკითხა, მერამდენე საათიაო? უთხრეს. აგერ გარიყრაეს იწყებსო. პასუხის კაუცემლად ტანთ ჩაცმა დაიწყო. ყველანი მიუმხედარნი უტკეპროლ-

ნენ, თუ რით გათავდებოდა ეს საქმე. ტანთ რომ ჩაიცვა, ოთახიდან წუნარად გავიდა (ჩქარი სიარულისთვის ძალიან დაბეგვილდათეთქვილი იყო) და თავლაში წავიდა. ამაღა უკან გაჰყვა. სანჩო თავის ლურჯასთან მივიდა, მოეხვია, ნაზად შუბლზე აკოცა და თვალცრემლიანმა უთხრა:

— მოვედ ჩემდა, ჩემო ამხანაგო, ჩემო მეგობარო და თანაშემწევე შრომასა და მწუხარებაში; წავიდეთ, ჩემო ერთგულო; როდესაც მე და შენ მშვიდობიანად და თანხმობით ვცხოვრობდით, ყველა ჩემი ფიქრი და აზრი მხოლოდ შენ დაგტრიალებდა, მუდამ იმას ვზრუნავდი, მორთულ-მოკაზმული მყოლოდი და შენი პატარა მუცელი კარგი საკვებით ამომეცხო, მაშინ ჩემი საათები, დღეები და წლები ბედნიერად მიმდინარეობდნენ. მაგრამ როდესაც მიგატოვე, ცრუ დიდებისა და ამპარტავნობის კოშკებზე ზე ავმალდი, მას აქეთ ათასი უბედურება, ათასი მწუხარება და ათასი შეჭირვება დამატყდა თავს.

ასე ეუბნებოდა სანჩო ვირს, თანაც კაზმავდა და ამ ხანში მისთვის ერთი სიტყვაც არავის უთქვამს. შეკაზმვა რომ დაასრულა. კენესით და კრუსუნით, ძლივძლივობით ზედ შექდა, მერე მიუბრუნდა სახლთუხუცესს, მოურავს, მდივანს, ექიმ პედრო რესიოს და ყველა იქ მყოფთ და უთხრა:

— ჩამომეცალენით, ბატონებო. ნება მომეცით ჩემს უწინდელ თავისუფალ ცხოვრებას დავუბრუნდე, ნება მომეცით ამ სიკვდილისაგან აღვსდგე. საგუბერნატოროდ არა ვარ დაბადებული და არც ნიჭი მაქვს მტრებისაგან დავიცვა კუნძულები, გინდ ქალაქები. ჩემი საქმე მიწის ხენა და ბარით მუშაობაა, ურმის მართვა, ვენახის მოვლა და არა კანონების წერა, თემებისა და სახელმწიფოების მართვა და დაცვა. წმიდა პეტრეს ადგილი რომშია, ხოლო ყველა ჩვენგანი მაშინ არის თავის ადგილზე, როდესაც თავის საქმეს აკეთებს და რისთვისაც ის დაბადებულია. მე ნამგალი შემფერის ხელში მეჭიროს, და არა გუბერნატორის კვერთხი, და ვილაც ბრიყვი, რევენი ექიმის წყალობით შიმშილით სიკვდილს ხახვით შენელოებული შექამადის ქამა მიჩვენია; ტყვეობაში ჰოლანდიურ ზიწრებზე და კეერნისა და წავის ბეწვჩქვემ ძილს ზათხულობით მოხის ჩრდილოში და ზამთრობით ჩემს სქილ ქორქქვემ ძილი მიჯობს. ღამე მშვიდობისა, ბატონებო; გთხოვთ ჩემს ბატონს ჰერცოგს გადასცეთ, რომ შიშილი დავიბადე, შიშილივე ვრჩები. არც არა მომიგია. არც არა წამიგია რა. გუბერნატორობა უგროშოდ ჩაიბარე, უგროშოდვე ვტოვებ მას, არა ვგვანებივარ სხვა გუბერნატორებს, რომლებიც სულ სხვაგვარად იქცევიან.

ჩამომეცალენით, გამიშვით ჩემთვის წავიდე; მივდივარ, გვერდები ქონით დავიზილო, რადგან ასე მგონია, მტრებისაგან მთლად ჩამტვრეული მაქვს, წუხელის ჩემს მუცელზე რომ დანავარდობდნენ.

— ნურაფერსაც ნუ წაიცხებთ, ბატონო გუბერნატორო, — შეპყვირა ექიმმა რესიომ. — ისეთ წამალს მოგცემთ დაბეგვილისა და დალურჯებულისთვის, რომ ერთ თვალის დახამხამებაში მოგირჩებათ ნატკენი და წინანდელი ძალ-ღონე დაგიბრუნდებათ. ამასთან აღვითქვამთ, ამიერიდან, რასაც კი ინებებთ, ყველაფრის ჭამის ნებას მოგცემთ.

— გვიან მოხვედით გონს! — უპასუხა სანჩომ. — ისევე შეიძლება ჩემი აქ დარჩენა, როგორც ოსმალოდ გადაქცევა ან ფრენით ცაში ასვლა. კმარა! ასეთი ოინები კვლავ აღარ განმეორდება. ისეთი საქმეებიც არის ქვეყანაზე, რომ იმათკენ მეორედ მიბრუნება აღარ შეიძლება. სამუდამოდ გამოვეთხოვე ამას და ყველა სხვა გუბერნატორობას, თუნდა ორ თავ საქმელს შუა სინზე დადებული მომართვან იგი. მე პანსას გვარეულობიდან ვარ და ჩვენს გვარში ყველა ეშმაკივით ჭიუტი და თვითრჭული იყო, როდესაც ვიტყვი: არა, სწორედ „არა“ იქნება მთელი ქვეყნის ჭიბრზე. ამ თავლაში ჭიანჭველის იმ ფრთებს ვტოვებ, ჰაერში რომ ფრინველების შესაჭმელად ამაფრინეს. ისევ ძირს ჩამოვიდეთ და ჩვენი გლახური ორი ფეხით ვიაროთ მტკიცე ნაბიჯით. და თუ კორდოვეული მეშის მოსირმული ჩექმები არ გვექნება, თოკისაგან მოქსოვილ ქალამნებს ხომ ვიშოვით, იმასაც არ დავიწუნებთ. ყველა ერკემალი თავისი ნერბისათვის იყოს და ფეხები საბნის ტოლად უნდა გაჭიმოს კაცმა. გათხოვთ გამიშვათ, უნდა წავიდე, გვიანდება.

— ბატონო გუბერნატორო! — უთხრა პასუხად სახლთუხუცესმა, — სიამოვნებით გავუშვებდით თქვენს მოწყალეებას, თუმცა სამძიმოც არის ჩვენთვის თქვენისთანა ბრძენი და ქრისტიანი გუბერნატორის განშორება, მაგრამ ხომ მოგხსენებათ, გუბერნატორს თავისი საგამგეოს დატოვება ანგარიშის ჩაბარებამდის არ შეუძლია. ამიტომ თქვენმა მოწყალეებამაც თქვენი ათი ღლის გამგეობის ანგარიში უნდა ჩაგვაბაროს და მას უკან წაბრძანება შეგიძლიათ.

— მაგ ანგარიშის მოთხოვნა ჩემგან არავის არ შეუძლია ჩემი მეუფე ჰერცოგის მეტს, — მიუგო სანჩომ. — ახლა იმასთან მივდივარ და ჩემი მოქმედების სრულ ანგარიშს მას ჩავაბარებ. ამასთანაც მთლად ცარიელი გავდივარ გუბერნატორობიდან. ამაზე უკეთესი საბუთი სხვა რომელიღა გინდათ იმის დასამტკიცებლად, რომ მე ანგელოზივით ვმართავდი ამ კუნძულს?

— ღმერთსა ვფიცავ, დიდებული სანჩო მართალია! — შესძახა

ექიმმა რესიომ, — და ჩვენც უნდა გავუშვათ იგი, რომ ჰერცოგს ვასიამოვნოთ.

ექიმს ყველა დაეთანხმა და სანჩო გაისტუმრეს, მასთან უთხრეს, საპატიო დარაჯებად თან გეახლებით და, რაც გზაზე დაგჭირდება, ყველაფერს გაგატანთო. სანჩომ მხოლოდ ცოტა ქერი სთხოვა ვირისათვის და თავისთვის კიდევ ცოტა პური და ყველი და უთხრა: სხვა არაფერი საგზალი ჩემთვის საჭირო არ არის, რადგან სამაგისო დიდი მანძილი არა მაქვს გასავლელიო. გამოთხოვებისას სანჩო ყველას გადაეხვია და თავისი გონივრული ლაპარაკითა და უეცარი, მედგარი გადაწყვეტილებით ყველანი გააოცა.

თ ა ვ ი L I V

სადაც ლაპარაკია ამბებზე, რომლებიც სწორედ ამ ისტორიას შეეხება და არავითარ რაიმე სხვას

ჰერცოგსა და მის ცოლს სულაც არ სურდათ დონ კიხოტისგან მათი შინაყმის, დონა როდრიგესის ქალის გამაუპატიურებელის ხმაღში გამოწვევა უყურადღებოდ დაეტოვებინათ. მაგრამ საქმე ის იყო, რომ მაშინ დონ კიხოტის მოწინააღმდეგე თავის ანჩხლ სასილედროს დონა როდრიგესს გაქცეოდა და ფლანდრიაში იმყოფებოდა. ამიტომაც ჰერცოგმა იმის მაგიერ თავისი გასკონელი მსახურის ტოსილოსის წარდგენა იფიქრა და კიდევ დაარიგა იგი, დონ კიხოტთან ბრძოლის დროს როგორ უნდა მოქცეულიყო. მეორე დღეს ჰერცოგმა უთხრა დონ კიხოტს, მოწინააღმდეგე, ჭეროვანად შეიარაღებული, ოთხი დღის შემდეგ გამოცხადდება ბრძოლაში გამოწვევის მისაღებადაო და იარაღით ხელში იწყებს დამტკიცებას, რომ დონა როდრიგესის ქალი ნახევრად და თითქმის სულ მთლად სტყუის, როდესაც ამბობს, ვითომც მას ცოლად შერთვის პირობა მიეცესო. უდიდესი კმაყოფილებით მოისმინა ეს დონ კიხოტმა და თავის თავს აღუთქვა, რომ სანაქებოდ გადაიხდიდა ბრძოლას. დიდ ბედნიერებად სთვლიდა, რომ შემთხვევა ეძლეოდა ციხე-დარბაზის პატრონებისთვის ეჩვენებინა, თუ როგორი ძალოვანი იყო მისი მკლავი; კმაყოფილსა და სინარულით აღტაცებულს სალოდნელი ოთხი დღე ოთხ საუკუნედ ეჩვენებოდა.

მაგრამ, დაე, ეს ოთხი დღე ისე გავიდეს, როგორც მრავალს ვაუწყლია ქვეყანაზე, მანამდის დავტოვოთ დონ კიხოტი და მივუბ-

რუნდეთ ნახევრად დაღონებულს, ნახევრად კმაყოფილ სანჩოს, თავის ბატონთან რომ ბრუნდებოდა, რომელთანაც ყოფნა მთელი ქვეყნის კუნძულის გამგეობას ერჩივნა.

თავის კუნძულს რომ პატარა მანძილზე გამოშორდა (მართალი უნდა ვთქვათ, ერთხელაც არ მოსვლია ფიქრად ვინმესთვის ეკითხა, თუ სად გუბერნატორობდა; კუნძულზე, ქალაქში, დაბაში თუ სოფელში), სანჩომ ექვსი გლახა დაინახა მგზავრის ყავარჯნებით. რომელნიც მოწყალეობას ვალობით ითხოვდნენ. სანჩოს რომ დაუპირდაპირდნენ, ორ რიგად გამწყრივდნენ და თავიანთ ენაზე ვალობა დაიწყეს. სანჩოს მათი არა ესმოდა რა, — მხოლოდ ერთი სიტყვა — მოწყალეობა — გაიგო და ამან აუხსნა ყველაფერი. სიღ ჰამეტის სიტყვებით, მეტად გულმტკივნეულმა კუნძულიდან საგზაოდ წამოღებული ერთი ნატეხი პური და ერთი ნაჭერი ყველი ამოიღო და გლახებს მისცა, თანაც ნიშნებით აჩვენა, რომ სხვა არა გააჩნდა რა. გლახებმა მოწყალეობა სიხარულით ჩამოართვეს და თან იძახდნენ:

— გ ე ლ ტ ე, გ ე ლ ტ ე! *

— არ მესმის, რას მთხოვთ, კეთილო ხალხო! — უთხრა სანჩომ.

ამის პასუხად ერთმა გლახამ უბიდან ქისა გამოიღო და სანჩოს უჩვენა, რომ ძმობა ფულს სთხოვდა, სანჩომ ცერი ყელზე მიიღო, დანარჩენი თითები პაერში გაფარჩხა და ამით აჩვენა, ჯიბეში არაფერი მაქვსო. მერე ვირს მათრახი გადაჰკრა და თავის გზაზე წავიდა. მაგრამ ერთმა გლახამ თავით ფეხებამდის თვალი აავლო, უკან გამოუდგა, ქამარში ხელი წაავლო და წმინდა ესპანურ ენაზე ხმამაღლა დაიყვირა:

— სანჩო! ღმერთო ჩემო! ამას ვის ვხედავ, ნუთუ ეს ჩემი კეთილი მეზობელი სანჩო პანსაა? დიახ, სწორედ, ყოველივე ეჭვს გარეშეა, რადგან არც მძინავს და არც მთვრალი ვარ.

სანჩოს ძალიან გაუკვირდა, რომ ვიღაც გლახამ ახსენა და თანაც გადაეხვია. მღუშარემ დიდხანს ყურადღებით უცქირა იმ გლახას, მაგრამ ვერ იცნო, ვინ იყო.

გლახამ რომ სანჩოს გაცბუნება შენიშნა, უთხრა:

— ძმაო სანჩო პანსა, — განა ვერ სცნობ შენს მეზობელ მავრ რიკოტეს, შენი სოფლის მეწვრილმანეს?

სანჩომ ეს რომ გაიგონა, დაშტერებით დააცქერდა გლახას და ნელ-ნელა თავისი მეზობლის სახე გაიხსენა. ვირიდან ჩამოუსვლე-ლად მოეხვია რიკოტეს და ეუბნებოდა:

— რა ეშმაკი გიცნობდა, რიკოტე, მაგ ტანისამოსში? მაგ

ფრანგის * ტანისამოსით ვინ მოგართო და ესპანეთში მოსვლა როგორ გაბედელ? აქ რომ გნახონ, ხომ კეთილი არა დაგეყრება რა?

— თუ შენ არ გამცემ, სანჩო, — მიუგო მგზავრმა, — დარწმუნებული ვარ, ამ სახით აქ ვერავინ მიცნობს. მაგრამ ამ გზას გადავიდეთ და იმ ტყეში შევიდეთ; იქ დავისვენოთ, დავნაყრდეთ კიდევ. შენც დანაყრდი ჩემს კარგ ამხანაგებთან ერთად. იქ გიამბობ, რა შემემთხვა, რაც ჩვენი სოფლიდან წამოველ, — რაკი მისი უდიდებულესობის ბრძანება ჩვენი ერის უქანასკნელ ნაშთს სისასტიკით ემუქრებოდა.

სანჩო დაეთანხმა, რიკოტე ამხანაგებს მოელაპარაკა და ყველანი გზის ახლოს მდებარე ტყისკენ გაემართნენ. მგზავრები, მოხუცებული რიკოტეს გარდა, სულ ლამაზი ყმაწვილკაცები იყვნენ. ჭოხები მიწაზე დაჰყარეს, სამგზავრო წამოსასხამები მოიხადეს, მიწაზე დასხდნენ, დახსნეს საგზლით გატენილი გულები, ორი მილის მანძილზე რომ მაღას მოჰგვრიდა ადამიანს, და ბალახის სუფრაზე ამოალაგეს: პური, მარილი, დანები, კაკალი, ყველი, ლორის ნარჩენი ძვლები, რაც თუ არ გამოიხვრებოდა, გამოიწუნებოდა მაინც. ამას გარდა ამოიღეს წყურვილის მომგვრელი ხიზილალა და ბლომად, თუმცა გამხმარი და შეუნელებელი, მაინც გემრიელი და თავისუფალ დროს ადვილად დასაღეჭი ზეთისხილი. მაგრამ ამ ნადიმზე ყველაზე მეტად ექვსი ტიკტორა ღვინო ბრწყინავდა. ხოლო თვითონ კეთილმა რიკოტემ, მავრიდან რომ გერმანელად გადაქცეულიყო, აგრეთვე თავისი ტიკტორა გადმოდო, — სიდიდით რომ დანარჩენი ხუთივე ტიკტორისთვის შეეძლო მეტოქეობა გაეწია. მასუკან მგზავრებმა წყნარად, მაგრამ ძალიან მადიანად დაიწყეს ჭამა. რომ დანაყრდნენ, ტიკტორები მაღლა ასწიეს, თვალები ზეცას მიაპყრეს და თავის ქნევით მასრები პირში ჩაიდეს. ამ თავის ქნევით აჩვენებდნენ, რომ ეს საქმე ძალიან ესიამოვნებოდათ და ასეთ მდგომარეობაში რამდენიმე წამს დარჩნენ. ამას რომ უცქეროდა სანჩო, „არც წუხდა, არცა ნალვლობდა“, * — არამედ დიდ სიამოვნებას გრძნობდა და იმ ანდაზის მიხედვით „რა სოფელშიაც შეხვალ, იმ სოფლის ქუდი დაიხურეო“, — რიკოტეს ტიკტორა ჩამოართვა და იმავე სიამოვნებით მოიწაფა, როგორც დანარჩენებმა. ასე ოთხ-ოთხჯერ მოიწაფეს ტიკტორები და მეხუთედ მოწაფება კი ველარ შეძლეს, რადგან მათდა სამწუხაროდ ტიკტორები გამოფიტულ ჩალასავით დაიფშუტა. ამიტომ მხიარულება ოდნავ შენედა — ყველა მგზავრი ხანდაზმით ხელს უკერდა სანჩოს და ეუბნებოდა:

— ესპანელი და გერმანელი ორი კარგი ბიჭი, კარგი ამხანაგი!

ამაზე სანჩო უპასუხებდა:

— ორი კარგი ბიჭი, ღმერთი გეფიცები!

მერე მთელი საათობით სიცილს მორთავდა და მაშინ მთლად ავიწყდებოდა — რაც კი რამ თავისი გუბერნატორობის დროს გადახდა. ჭამისა და სმის დროს, — ვინ არ იცის, — ყველა გაჭირვება ავიწყდება ადამიანს. სმის დასასრული ძილის დასაწყისად გახდა და მგზავრებმაც ბალახზე ხვრინვა ამოუშვეს. მარტო სანჩოს და რიკოტეს არ დაუძინიათ, რადგან მათ უფრო ბევრი ჭამეს, ვიდრე სვეს. ცოტა განზე გავიდნენ, წიფლის ქვეშ დასხდნენ და იმ ხანში. როდესაც ამხანაგები ტკბილ ძილში იყვნენ, რიკოტემ წმინდა ესპანური ენით, მავრული სიტყვების შეურევლად, სანჩო პანსას შემდეგი უამბო:

— შენ ძალიან კარგად იცი, ჩემო მეგობარო და მოკეთევ სანჩო პანსა, — ამბობდა იგი, — რა საშინელებაში ჩაგვეყარა მისი უდიდებულესობის ბრძანებამ, ჩვენი საცოდავი ერის წინააღმდეგ რომ გამოსცა. მე მაინც ისე მეგონა, რომ სასჯელი მთელი ძალით ჩემს თავს და ჩემს შვილებს იმაზე აღრე დაატყდა-მეთქი, ვიდრე ესპანეთის დატოვებისთვის გვქონდა დანიშნული. რაკი ვიცოდი, ჩემი სახლიდან უნდა გამოვეგდე, გონიერება ვინმარე და ზრუნვას შეეუდღეკი, სადმე სხვა სახლი მომეძებნა, რომ შიგ დავბინავებულიყავ. ყველაზე აღრე მე დავტოვე ესპანეთი და წავედი — ისეთი ადგილი მომეძებნა, სადაც გულდამშვიდებით შემეძლებოდა სახლობა გადამეყვანა, და ისე არ ავჩქარებულყავ, როგორც ესპანეთიდან წასვლა სხვა მავრებს მოუხდათ. მე და სხვა ჩვენი მოხუცები მივხვდით, რომ ის ბრძანება უბრალო მუქარა როდი იყო, როგორც ზოგიერთს ეგონა. არამედ ნამდვილი კანონი იყო და თავის დროზედაც უნდა შესრულებულიყო. ამაში უფრო მაშინ დავრწმუნდი, როდესაც ზოგიერთი მავრის უგუნური და შემეცოდე განზრახვა გავიგე, და მეფის ბეჭითი გადაწყვეტილება ზეგარდმო შთაგონებით მომხდარად მეჩვენა. რასაკვირველია, ეს იმას როდი ნიშნავს, რომ ყველა დამნაშავენი ვართ, ჩვენში გულწრფელი ქრისტიანებიც მოიპოვებიათ, მაგრამ ისინი ისე ცოტანი იყვნენ, რომ მოპირდაპირე მხრის წინააღმდეგობის გაწევა ვერ შეიძლებს: იმდენი მტრის შეფარება კი სახელმწიფოში ის იქნებოდა — საკუთარ მკერდზე გველი აღეზარდათ. მაშ, სამართლიანად ვართ განდევნილნი; — ზოგის აზრით, ეს მსუბუქი სასჯელია, მაგრამ ნამდვილად კი ჩვენთვის ამაზე საზარელ სასჯელს ვერ მოიგონებდნენ. სადაც უნდა ვიყ-

ვეთ, ესპანეთი უნდა ვიგლოვოთ; რაც არ უნდა იყოს, იქ დავი-
ბადენით და ჩვენი ნამდვილი სამშობლო ის არის. ბერბერიაში და
აფრიკის სხვა ადგილებში, სადაც დაბინავების იმედი გვქონდა და
სადაც გვეგონა ძმურად მიგვიღებდნენ, შეურაცხვეყოფენ, ყველაზე
ცუდად გვეპყრობიან. ვაი ჩემს თავს! ბედნიერება მხოლოდ მაშინ
ვცანიოთ, როდესაც იგი დაგკარგეთ და ყველას ისე ძალიან სურდა
ესპანეთში დაბრუნება, რომ ჩვენგანი მეტი ნაწილი ესპანურად
მოლაპარაკე, აქვე მოდის და თავის ცოლ-შვილს ღვთის ანაბარად
სტოვებს; * აი სადამდის გვიყვარს ეს ჩვენთვის ძვირფასი ქვეყანა:
მხოლოდ ახლა ვიგრძენით, თუ რა ტკბილია სამშობლო მხარე.
ჩემი სოფელი რომ დავტოვე, საფრანგეთს წავეღე და, თუმცა იქ
დიდი სიამოვნებით მიმიღეს, მაინც მოვიწადინე ჯერ ბევრი ქვე-
ყანა მენახა და მერე გადამეწყვიტა, საღ დავბინავებულიყავ. საფ-
რანგეთიდან იტალიაში წავიდოდი, შემდეგ გერმანიას და ისე მეჩ-
ვენა, რომ ყველაზე თავისუფლად გერმანიაში შეიძლებოდა ცხოვ-
რება. იქ ყველა ისე ცხოვრობს, როგორც ეხერხება, არავის ხელი
არა აქვს მასთან და იქ ყველგან სინდისის სრული თავისუფლებაა.
ერთ სოფელში დავბინავდი, აულსბურგის სახლოს და შემდეგ ამ მომ-
ლოცავ მგზავრებს გავუამხანავდი, ყოველ წელს რომ ესპანეთს
მოდიან წმიდა ადგილების თაყვანსაცემად და თავიანთთვის ახალ
ქვეყნად ხდიან; კარგი და ნაღდი საშოვრის იმედიცა აქვთ. ეს მომ-
ლოცავი მოგზაურები მთელ ესპანეთს აღმა-დაღმა მოივლიან ხოლ-
მე და ერთი სოფელი არ არის, სადაც ამათ არ აქამონ და არ
ასვან და ფულადაც, სულ რომ ცოტა ვთქვა, ერთი რეალი მაინც
არ შესთავაზონ. ამგვარად ესკუდოს შოულობენ, ოქროზე სცვლიან.
ფარულად ტანისამოსში და გახვრეტილ ყავარჩნებში ინახავენ; ან
როგორმე სხვარიგად მალავენ და ისე მიაქვთ თავიანთ სამშობ-
ლოში, იმის მიუხედავად, რომ ნავსადგურისა და საზღვრის მება-
ჟეები მგზავრებს სჩხრეკენ ხოლმე. ახლა კი, სანჩო, ჩემი განძის-
თვის მოვდივარ, მიწაში რომ მაქვს დაფლული; ამას უხიფათოდ
მოვახერხებ, რადგან ფული სოფელს გარეთ მაქვს დამალული. მე-
რე მინდა ჩემს ცოლსა და ქალს მივწერო, ან თვითონ წავიდე ვა-
ლენსიიდან ალჟირს და იქ რაიმე ვილონო საფრანგეთში მათ წა-
საყვანად და იქიდან კიდევ გერმანიაში გადასაყვანად, იქ კი იმედი
მაქვს ღმერთი უნუგემოდ არ დაგვტოვებს, რადგან ჩემი ქალი რი-
კოტა და ცოლი ფრანცისკა რიკოტა ჰეშმარითი ქრისტიანები
არიან და თვითონ მეც უფრო ქრისტიანი ვარ, ვიდრე მაგრი. და
მუდამ ღმერთს შევითხოვ — გონება სიბრძნის ნათელით განმინათ-
ლოს, რომ მისი სამსახური შევიძლო. მარტო ეს მაკვირვებს, ჩემი

ცოლი და ქალი ბერბერის ქვეყანაში რად წასულან, რატომ საფრანგეთს არ წავიდნენ, სადაც, როგორც ქრისტიანებს, ცხოვრება შეეძლოთ?

— მეგობარო რიკოტე, — მიუგო სანჩომ, — ალბათ ადგილის არჩევა ვერ შეიძლეს, სად დასახლებულიყვნენ. აქედან ისინი შენმა ცოლისძმამ ხუანო ტიობიეომ წაიყვანა; ის, ხომ იცი, გადაბრჯნილი მავრია და, თავისი აზრით, უკეთეს ქვეყანაში წაიყვანა. ისიც უნდა გითხრა, ჩემო მეგობარო, ვაითუ ტყუილად მიდიოდე დამარხული განძის მოსაძებნად; როგორც ამბობენ, საბაჟოში გასინჯვისას შენს ცოლსა და ცოლისძმას თურმე ბევრი ფული და მარგალიტი დაეკარგათ.

— შეიძლება, — თქვა რიკოტემ, — მაგრამ ეს კი ვიცი, ვერავენ ვერ მიხვდებოდა, სადაც დავმარხე, არავისთვის არ მითქვამს, ფული სად შევინახე, მეშინოდა — უბედურება არ შემემთხვეოდა და, თუ გინდა, ჩემო მეგობარო სანჩო, თან წამომყვე და ჩემი ფულების ამოღება მიშველო. მაშინ მე შენ ორას ესკუდოს* მოგცემ: გამოგადგება, ვიცი, გაჭირვებული კაცი ხარ.

— დიდი სიამოვნებით დაგთანხმდებოდი, — მიუგო სანჩომ, — მაგრამ, ეს არის, ხარბი კაცი არა ვარ, თორემ ამ დილით ხელიდან როდი გავეშვებდი ისეთ ადგილს, რა ადგილზე ყოფნითაც შემეძლო ჩემი სახლის კედლები ოქროთი შემეჭქედა და ნახევარ წელიწადზე აღრე სულ ვერცხლის სინებიდან მეჭამა კერძი. აი ამიტომ და იმიტომაც, რომ, მგონი მეფეს ვულალატებ, მის მტერს რომ ვუშველო. ვერ წამოგყვები, თუნდაც ორასი ესკუდოს მაგიერ ახლავ ნაღდად ოთხასი დამითვალო.

— ეგ რა ადგილი დაგიტოვებია? — ჰკითხა რიკოტემ.

— გუბერნატორის ადგილი, მერე ისეთი კუნძულისა. როც მისი მსგავსი ირგვლივ სამ მილზეც არ მოიპოვება, — უთხრა სანჩომ.

— მერე ეგ კუნძული სად არის?

— სადა — და აქედან ოთხი მილის სიშორეზე, ბარატარიის კუნძული.

— ნეტავ რას ჩმახავ, სანჩო? — უთხრა რიკოტემ, — განა მშრალ მიწაზე კუნძული შეიძლება? კუნძულები ზღვაშია.

— რას ამბობ, მეგობარო რიკოტე, — მიუგო სანჩომ, — ის კუნძული სწორედ ამ დილით დავტოვე, ხოლო გუშინ მისი გუბერნატორი ვიყავ და დავტოვე იმიტომ, რომ გუბერნატორად ყოფნა საშიში საქმეა.

— მერე გუბერნატორობით რა მოიგე?

— იმის შეგნება მოვიგე, რომ კუნძულებისა კი არა. არამედ

ცხვრის ფარის გუბერნატორობა შემიძლია, და რომ გუბერნატო-
რობის ადგილზე სიმდიდრე მოსვენების ფასად მოიპოვება: მოსვენ-
ებაც, ძილიც და თითქმის საკმელიც უნდა დათმოს გუბერნა-
ტორმა; ცოტა უნდა ჭამოს, მეტადრე თუ გუბერნატორის კარგა-
პყოფობაზე საზრუნველად ექიმიც არის მიჩენილი.

— შენი ვერა გამიგია რა, სანჩო, — მიუგო რიკოტემ; — მგონია
რალაც სისულელეს ჩმახავ. ნეტავი რომელი ეშმაკი იყო, კუნძულის
გუბერნატორი რომ გაგხადა? განა ქვეყანაზე შენს მეტი გუბერნა-
ტორი სხვა ველარ მოიძებნა? გაჩუმდი, თუ ღმერთი გწამს, და იფიქ-
რე, წამომყვები, რომ ჩემი მომავალი სიმდიდრე გამოვიტანო, თუ
არა? — რაც იქ დავტოვე, შეიძლება სიმდიდრე დავარქვა.

— აკი გითხარ, რიკოტე, ვერა-მეთქი, — მიუგო სანჩომ. — ისიც
იკმარე, რომ არ გაბეზლებ, და წადი შენთვის, ღმერთმა მშვიდობა
ბოგცეს. მე კიდევ ჩემს გზაზე წავალ. გახსოვდეს ჩვენი ანდაზა:
რაც კეთილად არის ნაშოვნო, ის ხშირად იკარგებაო, და რაც სი-
ცუდის გზითაა ნაშოვნო, ის მშოვნელიანად იკარგებაო.

— კარგი და ღმერთმა მშვიდობა მოგცეს, აღარ დაგა-
ძალე, — უთხრა რიკოტემ; — ეს მაინც მითხარ, ჩემი ცოლისა და
ქალის წასვლას დაესწარი?

— დავესწარ, — უთხრა სანჩომ. — და უნდა გითხრა, მთელი
სოფელი გარეთ გამოვიდა შენი ქალის სანახავად, როცა მიდიოდ-
ნენ, და ყველა ამას ამბობდა: მთელს ქვეყანაზე ასეთი არ დაიბა-
დებაო — ისეთი ლამაზი ჩანდა. ტირილით ეთხოვებოდა თავის მე-
ჯობრებს, ჰკოცნიდა და ყველას სთხოვდა: უფალს და მის ყოვლად
წმიდა ღედას შემავედრეთო. ისე შესაბრალისად ტიროდა, რომ
თვალეზზე ცრემლები მეც მომერია, თუმცა ბუნებით მტირალა და
ქალაჩუნა არა ვარ. ღმერთს ვფიცავ, ბევრს უნდოდა თავის სახლში
დაემალა, ან გზაზე მოეტაცნა, მაგრამ ყველას მეფის ბრძანების
ურჩობის შიშმა შეაკავებინა თავი. ყველაზე მეტად პედრო გრეგო-
რიოს * უყვარდა იგი; შენ იცნობ იმას, მდიდარი მამა ჰყავს და
როგორც ყველანი ამბობდნენ, შენი ქალი ძალიან უყვარდა. რაც
ის წავიდა, მას აქეთ აღარავის უნახავს პედრო ჩვენს სოფელში.
ყველა ფიქრობს — თან ხომ არ გაპყვავო და გზაზე მისი მოტაცება
ხომ არ განიზრახაო, მაგრამ აქამდის მისი აღარა გაგვიგია რა.

— მე მუდამაც ვფიქრობდი, რომ იმ აზნაურს ჩემი რიკოტა
უყვარდა, მაგრამ რაკი ჩემს ქალს ვენდობოდი, არ მეშინოდა. ხომ
იცო, სანჩო, ჩვენი ქალები ძველ ქრისტიანებს იშვიათად მისთხოვ-
დებოდნენ ხოლმე. ჩემი ქალი კი უფრო ქრისტიანად ყოფნას ცდი-

ლობდა, ვიდრე გამიჯნურებას და, როგორც მგონია, იმ მდიდარი მემკვიდრის ტრფობას ყურს არ უგდებდა.

— კარგიც უქნია: ის კაცი მისი ფარდი არ იყო, — უთხრა სანჩომ, — მაგრამ დროა გამოვეთხოვოთ ერთმანეთს, რიკოტე, მუშურება, მინდა ამ საღამოსვე ჩემს ბატონ დონ კიხოტთან მივიღე.

— ღმერთმა მშვიდობა მოგცეს, ძმაო სანჩო, — უთხრა რიკოტემ, — აგერ ჩემი ამხანაგებიც თვალებს იფშენეტენ, მაშ დროა, მეც გზას გავუღგე.

ეს რომ თქვა, ძველი ნაცნობები ერთმანეთს ნაზად გადაეხვივნენ; ერთმანეთი გადაჰკოცნეს და სხვადასხვა გზას დაადგნენ: სანჩო ვირით და რიკოტე — ქვეითად — თავისი ყარიბული არგნით.

თქვი LV

რა შეემთხვა გზაზე სანჩოს და სხვა ამბები, რომლის უმჯობესს კაცი ვერაფერს გამოიგონებს

რიკოტესთან ხანგრძლივმა ლაპარაკმა სანჩო გზაში დააგვიანა და ჰერცოგის ციხე-დარბაზში იმავე საღამოს მისვლა ვეღარ მოასწრო. ციხე-დარბაზამდის ნახევარი მილის მანძილზე ბნელმა ღამემ უწია. მაგრამ ზაფხული იყო და სანჩო ძალიანაც არა სწუხდა, რომ ღამე ცის ქვეშ დარჩენა მოუხდებოდა. ღამის გასათევი ბინის საშოვრად გზიდან მხოლოდ ცოტა განზე გადაუხვია. მაგრამ როდესაც ღამის გასათევად ბინას ეძებდა, სწორედ იმ დროს მის ბოროტ ვარსკვლავს ენება სანჩო ვირიანად ბნელ და ღრმა ორმოში ჩავარდნილიყო; ეს ორმო რაღაც ძველი შენობების ნანგრევებს შუა იმყოფებოდა. სანჩომ იგრძნო, რომ ფეხქვეშ მიწა ეცლებოდა, თავისი ბედი ღმერთს მიანდო და ისე ეგონა — უძირო ქვესკნელში მივექანებო. ასე ექვსი-შვიდი ადლის სიღრმეზე იმ ქვესკნელს ძირი აღმოუჩნდა და სანჩოც დაუშავებლად ფეხზე დადგა. მაინც მთელი ტანი ხელით გაისინჯა და სუნთქვა შეიგუბა, რომ დარწმუნებულიყო — საღსალამათი გადარჩა თუ არა. სიმთელეში რომ დარწმუნდა, ასეთი წყალობისათვის ღმერთს მადლობა შესწირა. რადგან თქობდა — სულ დამსხვრეული ვარო. მერე ხელის ცეცებით ჭურღმულის კედლები გასინჯა, უნდოდა გაეგო — შეიძლებოდა თუ არა იქიდან სხვის დაუხმარებლად ამოსულიყო, მაგრამ დახე უბედურებას! კედლები შვეულად ღლუვი აღმოჩნდა,

ჩაიბული დასაბჭენი არსად არა ჰქონდა და იმ ჯურღმულიდან ამოსვლა ძნელი იყო. ამ აღმოჩენამ სასოწარკვეთილებაში ჩააგლო, პეტადრე, როდესაც თავისი ვირის მწუხარე ყროყინი გაიგონა, — და არცთუ უბრალო იყო იმ საბრალო ცხოველის ვაი-ვიში, — იმ ხნარცეში ჩავარდნამ მას მშვიდობიანად როდი ჩაუარა.

— ვაი ჩემს თავს! — შეჰყვირა მაშინ სანჩომ, — რამდენი უბედურება ატყდება თავს ამ უბადრუკი ქვეყნის მცხოვრებს. ვინ იფიქრებდა, რომ გუშინდელი კუნძულის გუბერნატორი, თვისთა მსახურთა და ხელქვეითთა მბრძანებელი, დღეს ბნელ ჯურღმულში ცოცხალი დაიმარხებოდა და აღარც მსახურნი და აღარც ხელქვეითნი ეყოლებოდა, რომ მის დასახსნელად მოსულიყვნენ. ახლა ისლა დამრჩენია, აქ ჩემი ვირით შიმშილით ამოვიღრძო, თუკი შიმშილამდის ჩემი ვირი დაშავებისაგან და მე დარდისაგან არ დავიხოცენით. ის ბედი ვინ მომცა, რა ბედიც ჩემს ბატონს ღონ კიხოტს ჰქონდა, როდესაც მოჯადოებული მონტესინოსის მღვიმეში ჩავიდა, სადაც მას თითქოს გაშლილი სუფრა და დაგებული ლოგინი ელოდა. იქ მან განსაცვიფრებელი, თვალის საამო სანახავები იხილა. მე კი აქ, უეკველია, მხოლოდ ჯოჯოებს და გველებს ვნახავ. ვაჰმე, უბედური, ჩემმა სისულელემ და იმედებმა სად მომიყვანა! აქედან ჩემს ძვლებსლა ამოათრევენ, თუკი ზენამ ის მაინც ინება, რომ ისინი მაინც იპოვოს ვინმემ — გამხმარი, გათეთრებული, ჩემი ვირის ძვლებთან ერთად, და იმანაც, ვინც იცის, რომ არც სანჩო პანსა შორდებოდა თავის ვირს და არც ვირი სანჩო პანსას, კარგია — თუ იცნო, ვისია ის ძვლები. ვაი ჩემს თავს! ბედს არ უნდოდა ჩვენს მხარეში მოვმკვდარიყავით, ჩვენთანებში, სადაც გულშემატკივარი გამოჩნდებოდა, შეგვიბრალებდა, ჩვენს უკანასკნელ აღმოკვნესას გაიგონებდა და თვალებს დაგვიხუჭავდა. ვაჰ, ჩემო მეგობარო! ჩემო ამხანაგო! რა ცუდად გადაგიხადე სამსახური! — ეუბნებოდა ვირს, — შემინდე და ბედს შესთხოვე, როგორც კი უკეთ მოახერხო, რომ ამ უბედურებისაგან დაგვიხსნას. თუ შეგისმინა, ერთიორად მოგცემ საქმელს და დაჯილდოებული პოეტით დაფნის გვირგვინს დაგადგამ თავზე.

ასე მოსთქვამდა სანჩო, ხოლო მისი საბრალო ვირი ისე ძალიან იტანჯებოდა, რომ თავისი ბატონის ლაპარაკს კი ისმენდა, მაგრამ ერთი სიტყვაც არ უპასუხნია. მძიმე ოხვრაში გატარებული დამის შემდეგ, როგორც იყო, დღე გათენდა და ალიონის შუქზე სანჩომ ცხადად დაინახა, რომ სხვის დაუხმარებლად იმ ჯურღმულიდან ვერ ამოვიდოდა. ახლა უფრო საშინელი ტირილი და საზარელი ყვირილი მორთო იმ იმედით, რომ ვინმე იმის მწუხარე-

ბას გაიგონებდა. მაგრამ მისი ხმა უდაბნოსა შინა ლაღადი იყო. გარშემო ერთი სულიერიც არ მოიპოვებოდა. საწყალი სანჩო თავის თავს უკვე მკვდრად თვლიდა. მან დიდი ვაივაგლახით დაუწყო წამოყენება მიწაზე უძრავად დაგდებულ ვირს. საბრალო პირუტყვი ძლივს იდგა ფეხზე. ვირი რომ ააყენა, სანჩომ თავისი თავისა და ვირის მწუხარე ბედში მყოფი ხურჯინიდან პურის ნაჭერი ამოიღო და ამხანაგს მიუტანა. რომ ნახა, ვირს პური ეგემრიელა, სანჩომ უთხრა მას, თითქოს იგი გაიგებდა რამეს:

— პური ადვილებს ცის ქვეშ ცხოვრებას. იგი ყველაზე უებარი წამალია ამ ქვეყანაზე.

ამ დროს მან კედელში გასაველი დაინახა, სადაც ადამიანს მხოლოდ დაჩოქილს შეეძლო გაძვრომა. სანჩომ იმ გასაველთან მიიბრინა, შიგ ფოფხვით გაძვრა და რაღაც ბანის მსგავს სახურავში ჭუჭრუტანებიდან შესული მზის სხივის სინათლეზე დაინახა, რომ თანდათან განივრად წასული ხვრელი ღრმა ფოსოთი თავდებოდა. მაშინვე წვეტიანი ქვით თხრა დაუწყო ხვრელს და იმდენად გააგანიერა, რომ ვირს ადვილად შეეძლო გაძვრომა. ახლა ვირს ავშარა დაუჭირა, ხვრელში გაიყვანა და გასაველში დაიწყო სიარული, რომ გარეთ გასასვლელი ადგილი ეპოვა. ხან ბნელაში იარა, ხან სინათლეში და თან კი სულ ეშინოდა.

— ღმერთო ჩემო, — ამბობდა ის, — ეს ჩემთვის უბედური ფათერაკი ჩემი ბატონი დონ კიხოტისათვის უბედნიერესი იქნებოდა, ეს ჯურღმული მას აყვავებულ ბაღად და გალიანას * ციხე-დარბაზად მოეჩვენებოდა. ყვავილებით გადაპენტილ ველს დაუწყებდა აქ ძებნას. მაგრამ მე, წყალწალღებული, უბედური, ვაჟაკობას მოკლებული იმასღა ველი, — რომ ეს-ეს არის ფეხქვეშ მიწა გამომეცლება და უფრო ღრმა უფსკრული ჩამთქავს-მეთქი.

ამ მწუხარე ფიქრებით დარეტიანებულ სანჩოს მოეჩვენა, რომ ნახევარი მილის ოდენი გზა მაინც გაიარა; ბოლოს კედლის ნაპრაღში რაღაც სინათლის მსგავსი დაინახა და ის ნაპრაღი სხვა ქვეყანაში შესასვლელ კარებად მიიღო.

სიდ ჰამეტ ბენენჯელი აქ ტოვებს სანჩოს და დონ კიხოტს უბრუნდება, დონ კიხოტს, რომელიც აუწყრელი სიხარულით მოელოდა დონა როდრიგესის ქალის შეურაცხმყოფელთან ბრძოლას და იმედი ჰქონდა, რომ იმ ქალს იარაღით მოსწმენდდა ლაქას. ბრძოლისთვის მოსამზადებლად რაინდი წინა დღით ციხე-დარბაზიდან გავიდა და იმის გამოსაცდელად, თუ მოპირდაპირეს როგორ დასცემდა, სრული ჩოროთით გაუშვა როსინანტი და მოულოდნელად რაღაც ორმოს ისე ახლოს შეეფეთა, ცხენის შეყე-

ნება რომ ვერ მოესწრო, უეჭველად, შიგ გადაიხაფრებოდა. ცხენი რომ შეაყენა, ღონ კიხოტი ორმოსთან ახლოს მივიდა, ცხენიდან დაუწყაო სინჯვა და უცბად ჯურღმულიდან ამოსული ხმით იქნა გაცეხული:

— ჰეი, ვინა ხართ მანდ? ნეტავ ზევით ქრისტიანს არავის ესმის ჩემი ხმა, ან ვინმე გულკეთილ რაინდსა? თუ ესმის, შემებრალოს მე უბედური, ცოცხლად დამარხული ცოდვილი.

ღონ კიხოტს მოეჩვენა, რომ სანჩოს ხმა ესმოდა. გაკვირვებულმა და შეშინებულმა, რაც ძალა და ღონე ჰქონდა, დაუყვირა:

— მანდ ვინა ხარ, ვინ ითხოვს შევლას?

— ვინ უნდა იყოს, თუ არა ბედშავი სანჩო პანსა, თავისი ცოდვების გამო და მუხთალი ბედის წყალობით კუნძულ ბარატარიას გუბერნატორი და სახელოვან ღონ კიხოტ ლამანჩელის საჭურველმტვირთველი.

ეს რომ ღონ კიხოტმა გაიგონა, თავზარი დაეცა და მეტად გაოცდა; მას ეჩვენა, რომ სანჩო უკვე მკვდარი იყო და მისი სული სალხინებელში იმყოფებოდა. ამაში მთლად დარწმუნებულმა თავის საჭურველმტვირთველს დაუყვირა:

— გაფიცებ ყველაფერს და გემუდარები, როგორც კათოლიკე ქრისტიანი, მითხარ: ვინა ხარ? თუ ტანჯული სული ხარ, მითხარ რა უნდა ვქნა შენთვის? ამქვეყნად მწუხარეთა შემწეობის მოვალე. ჩემს მოვალეობას იქამდის განვივრცობ, რომ საიქიო ცხოვრებაშიაც შეეწეო, ვისაც შევლა თავისით არ შეუძლია.

— როგორც ლაპარაკზე გატყობთ, თქვენ ჩემი ბატონი ღონ კიხოტი უნდა იყოთ; თქვენი ხმა მარწმუნებს, რომ სწორედ თქვენა ხართ.

— დიახ, მე ვარ, ღონ კიხოტი, — უპასუხა რაინდმა. — ფიცი რომ დავდე — ცოცხალსაც და მკვდარსაც მწედ ვეყო. გაუგებრობაში ნულარ მამყოფებ, მითხარ, ვინა ხარ? თუ ჩემი საჭურველმტვირთველი სანჩო პანსა ხარ, თუ სიცოცხლე განუტევე და შენი სული ჯოჯონეთში არ არის, არამედ უფლის შემწეობით სალხინებელში იმყოფება, ჩვენი რომის კათოლიკე ეკლესიას თავისი ლოცვით შეუძლია შენი სული ტანჯვებიდან დაიხსნას: მეც ჩემის მხრივ, რითაც შემიძლია, დაგეხმარები. ნულარ აყოენებ. მიპასუხე ვინა ხარ?

— ფიცავ ათას ქაქსა და ეშმაკს და იმ პირველი შემხვედრი ადამიანის დაბადებას, რომელსაც თქვენი მოწყალება დაასახელებს. შემოქმედს ვფიცავ, ბატონო ღონ კიხოტ ლამანჩელო, თქვენი საჭურველმტვირთველი სანჩო პანსა ვარ, ჯერ ერთხელაც არ მოვ-

მკვდარვარ, რაც ცოცხალი ვარ. მხოლოდ ეს არის, გუბერნატორობა რომ დაუტევე ისეთი მიზეზის გამო, რომ სიტყვითაც არ ითქმის, გუშინ საღამოს ამ ჭურღმულში ჩავეარდი და აქამდის ჩემი ვირით აქ ვიმყოფები, ის ჩემს გვერდით დგას და ნებას არ მომცემს სიცრუე ვთქვა.

ვირმა, თითქოს თავისი ბატონის სიტყვა გაიგო, საშინლად დაიყოყნა.

— საუცხოო მოწამეა! ამ ყოყნის ისე ვიცნობ, თითქოს მისი მოქმედი ჩემი შვილი იყოს, და შენს ხმასაც, ჩემო კეთილო სანჩო! — შეჰყვირა დონ კიხოტმა. — მანდ დამიცადე, ახლაც ციხე-დარბაზს წავალ და რამდენიმე კაცს მოვიყვან, მაგ უფსკრულიდან რომ ამოგიყვანო.

— ღვთის გულისათვის, წაბრძანდით და ჩქარა დაბრუნდით. — ამოსძახა სანჩომ; — ველარ ვიტან, რომ ჩემს თავს ამ ჭურღმულში ცოცხლად დამარხულს ვხედავ, ვგრძნობ, რომ შიშისაგან ვკვდები და ვთავდები.

დონ კიხოტი ციხე-დარბაზს გაეშურა, რომ სანჩო პანსას ფათერაკი ეამბნა. პერცოვი და მისი ცოლი მიხვდნენ, რომ სანჩო უთუოდ ერთ-ერთ იმ ჭურღმულში უნდა ჩავარდნილიყო, უხსოვარ დროიდანვე რომ იმ არემარეში არსებობდა; მხოლოდ ის უკვირდათ, გუბერნატორობისათვის რომ დაენებებინა თავი და მათ კი არაფერი იცოდნენ. ამასობაში ციხე-დარბაზიდან თოკები და ბაგირები გაგზავნეს და რამდენიმე ხელის დახმარებით სანჩო სიბნელიდან სინათლეში ამოზიდეს.

ამ ამბის შემსწრე ერთ-ერთმა სტუდენტმა თქვა:

— აი, როგორც ამ ცოდვილს, გაფითრებულს, შეწუხებულს. მშიერს და, როგორც მგონია, ჰიბეცარიელს ამოზიდავენ, სწორედ ისევე უნდა გაზიდონ თავთავიანთი საბრძანებლიდან ყველა ცუდი გუბერნატორი.

ამის პასუხად სანჩომ უთხრა სტუდენტს:

— ცილისმწამებელო ჩემო ძმაო! სულ რვა თუ ათი დღე იქნება. რაც კუნძულის გუბერნატორობა მიბოძეს, და მთელი ამ ხნის განმავლობაში ერთ საათსაც არა ვყოფილვარ მაძლარი. იმ რვა დღის განმავლობაში ეჭიმები მდევნიდნენ. მტერმა ძვლები ერთიანად ჩამილეწა და დრო არა მქონდა შემოსავალს მივკარებოდი. ამიტომ, როგორც მგონია. ღირსი არა ვარ ისე გამოვიდე გუბერნატორობიდან. როგორც შენ ამბობ. მაგრამ კაცი ბჭობს და ღმერთი იცინისო — ნათქვამია. მან ჩვენზე უკეთესად იცის. ვის რა ღონე გეაქვს. მაშ ნურავინ ჩააფურთხებს ჭაში და, სადაც იმედი აქვთ

ქონი იშოვონ, მოხდება ხოლმე, რომ წამოსადებად ქურქელიც კი არ გააჩნიათ. ღმერთი ხომ მისმენს და ჩემთვის ესეც საკმარისია. ჩუმადა ვარ, თუმცა კიდევ ბევრის თქმა შემეძლო.

— ნუ ჯავრობ, სანჩო, — უთხრა დონ კიხოტმა, — და ნურც გაირჯები, რაც გითხრეს, იმაზე პასუხი გასცე, თორემ ვეღარასოდეს ვერ გაათავებ. თუკი შენი სინდისი წმინდა არის, დაე, ხალხმა, რაც უნდა, ის თქვას. სხვის ენას ვერ დააბამ, როგორც მინდორს ქიშკარს ვერ შეაბამ; გამდიდრებულ გუბერნატორს ქურდს ეძახიან, გაუმდიდრებელს კი სულელსა და უბადრუკს.

— მაშ მე უფრო სულელს დამიძახებენ, ვიდრე ქურდს, — უპასუხა სანჩომ.

ამ საუბრის დროს დონ კიხოტი და სანჩო, ბავშვებითა და გროვა ხალხით შემორტყმულნი, ციხე დარბაზს მიუახლოვდნენ, სადაც აივანზე ჰერცოგი და მისი ცოლი ელოდებოდნენ. ჰერცოგთან მისვლამდის სანჩომ თავისი ვირი დიდი მზრუნველობით დააბინავა თავლაში და თან ჩიოდა, საბრალო პირუტყვმა წარსული ღამე ცუდად გაატარაო. ვირს რომ მოუარა, ზევით ავიდა, ბატონებს წარუდგა, დაუჩოქა და მოახსენა:

— თქვენო დიდებავ, ჩემო სენიორებო, კუნძულ ბარატარიაზე გუბერნატორად ჩემი გაგზავნა ინებეთ. თუმცა ასეთი წყალობა არაფრით არ დამიმსახურებია; შიშველი და საწყალი წაველ იქ. შიშველივე და საწყალი დავბრუნდი, არც არაფერი მოვიგე და არც არაფერი წავაგე. ხოლო, თქვენს კუნძულს კარგად განვაგებდი თუ ცუდად, ამას ჩემი გამგეობის მოწმენი მოგახსენებენ. მე ვარჩევდი საჩივრებს და გამომქონდა განაჩენი მუდამ მშვიდს, რადგან ასე სურდა ღოქტორს პედრო რესიოს, ტირტეაფუეროელს. კუნძულისა და გუბერნატორის ექიმს. ღამე მტერი დაგვესხა თავს და დიდ შიშში ჩაგვაგდო; მართალია, თითქოს ჩემი სიმამაცით და სიმარჯვით ეს თავდასხმა ძლევამოსილად მოვიგერიეთო. მაგრამ ისეთი ბედნიერება მიეცათ მათ ამქვეყნად და საიქიოსაც, როგორ მართალსაც ისინი ამბობენ. იმ ხანში მე გუბერნატორობის განაწევვ სიმძიმეს ვწონიდი და ვპოვე, რომ ჩემი ზურგი მას ვერ ზიდავდა და რომ ის ისარი ჩემს კაპარკს არ ადგებოდა; და ვიდრე გუბერნატორობა მე დამტოვებდა, თვითონ მე დავტოვე გუბერნატორობა. გუშინ დილით მივატოვე კუნძული ისეთივე, როგორიც დამხვდა, იმავე ქუჩებით, სანლებით და ბანებით, როგორიც უწინ იყო. არავისაგან არა მისესხია რა და ჩემი გუბერნატორობიდან არაფერი სარგებლობა არ გამომიღია. და თუმცა რამდენიმე, როგორც მგონია, დიდად სასარგებლო განკარგულება

მოვახდინე, მაინც ნამდვილად არა მომიხდენია რა, რადგან ჩემს ბრძანებას, უეჭველია, არავინ არ ასრულებს; მე მაინც ასე მგონია: გამეცა რამე ბრძანება, თუ არ გამეცა, ერთი და იგივე იქნებოდა. მე ისე დავტოვე კუნძული, როგორც მოგახსენეთ, რომ ჩემი ვირის მეტი არავითარი ამაღა არ გამომყოლია, გზაზე რაღაც ჭურღმულში ჩავვარდი, მთლად იქაურობა მოვიარე და, რომ ზენას მაშველად ჩემი ბატონი ღონ კიხოტი არ მოველინებინა, საუკუნოდ იქ დავრჩებოდი. და ასე, თქვენო უგანათლებულესობავ, ჩემო ბატონო ჰერცოგო და ჰერცოგის მეუღლეო, თქვენს წინაშე გახლავართ თქვენი გუბერნატორი სანჩო პანსა, რომელმაც ათი დღის გუბერნატორობის დროს გაიგო, რომ გუბერნატორობისათვის არ არის შექმნილი და არცა სურს გუბერნატორობა არათუ რომელიმე კუნძულისა, არამედ მთელი ქვეყნისაც. ამაში დარწმუნებული ფეხზე ვეამბორები თქვენს მოწყალებას და მოგახსენებთ, როგორც პატარა ბიჭები იტყვიან ხოლმე თამაშობის დროს: „მაქედან ისკუპე და აქ ჩამოხტი“, მეც სკუპს ვშვრები გუბერნატორობიდან და ისევ ჩემი ბატონი ღონ კიხოტის მსახურად ვხდები; თუმცა მასთან ხანდახან შიშქვეშ მიხდება ხოლმე პურის ჭამა. მაგრამ მაძლარი მაინც ვარ, — ჩემთვის კი სულ ერთია. კაპების ხორციით გავძლები თუ სტაფილოთი.

ამ ლაპარაკის დროს ღონ კიხოტი სირცხვილისაგან იწურებოდა, რადგან ეშინოდა, მის საკურველმტვირთველს ათასი სისულელე არ დაეროშა, და ღმერთს მადლობა შესწირა, რომ ამგვარი არა მოხდა რა. დიდად ვწუხვარ, რომ გუბერნატორობაზე ეგრე ჩქარა თქვით უარიო. — უთხრა ჰერცოგმა და თან მოეხვია სანჩოს, — მაგრამ მე მოგცემთ სხვას, უფრო კარგ ადგილს და სარფიან თანამდებობასო; ჰერცოგის ცოლიც მოეხვია სანჩოს და ბრძანა მისთვის კარგი საუზმე მოემზადებინათ და კარგი ღვინო მიერთმიათ. რადგან, ეტყობოდა. მართლა ძალიან მოქანცული და დამშეული იყო.

თავი LVI

**ღონ კიხოტ ლამანჩელის არნახული და უმაგალითო ბრძოლა
ჰერცოგის მსახურ ტოხილოსთან—დუენია დონა როდრიგესის
ასულის ღირსების დასაცავად**

ჰერცოგი და მისი ცოლი დიდად არა ნანობდნენ, რომ სანჩოს სამასხაროდ კუნძული უბოძეს, რაც სანჩოს კუნძულზე გადახდა, იმ ხუმრობამ ისინი საკმაოდ ასიამოვნა, მით უფრო, რომ იმავე

დღეს სახლთუხუცესი დაბრუნდა და ყველაფერი სიტყვასიტყვით უამბო, რაც სანჩოს კუნძულზე ყოფნის დროს ეთქვა ან მოემოქმენდა. იმან უამბო კუნძულზე თავდასხმა და იერიში, სანჩოს შიში და უეცრად იქიდან წამოსვლა. ყველა ამან, რა თქმა უნდა, პერცოგი და მისი ცოლი ძლიერ გაამხიარულა.

ბოლოს, როგორც ისტორია მოგვითხრობს, ორთა შებრძოლების დროც დადგა. პერცოგმა თავისი მსახური ტოსილოსი წინდაწინ დაარიგა, თუ რა უნდა ექნა, რომ დონ კიხოტი დაემარტყებინა, ისე კი, რომ არ დაეკოდა და არც მოეკლა. შუბებზე რკინები მოახსნევენა და დონ კიხოტს უთხრა, რომ ქრისტიანობრივი გულმტკივნეულობით აღსავსე ნებას ვერ მისცემდა ბრძოლა მომავლდინებელი ყოფილიყო, ისიც საკმაოაო, რომ ბრძოლისათვის ჩემს მიწაზე თავისუფალ ადგილს გაძლევო, თუმცადა საეკლესიო წმიდა საბჭოსაგან ყოველგვარი ხმალში გაწვევა აკრძალულიაო და სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლის ნებართვის მოცემა არასგზით არ შემიძლიაო. დონ კიხოტმა უპასუხა: მის უგანათლებულესობას ხამს ბრძანება, ხოლო მე აღსრულებაო.

ბოლოს დადგა ეს მრისხანე დღეც. ციხე-დარბაზის წინ, მოედანზე, მსაჯულთა და მომჩივან მანდილოსანთათვის ადგილი ამართეს და ბრძოლის დღეს პერცოგის ციხე-დარბაზის ეზოს მახლობელი სოფლებიდან აუარებელი ხალხი მოაწყდა, რადგან ყველას უნდოდა ეს საშინელი ბრძოლა ენახა, — იმგვარი რამ იმ მხარეში ჯერ არც ახლანდელ ცოცხლებს ენახათ და არც წინათმყოფებს.

ასპარეზზე ჯერ რიგისმიმცემი გამოვიდა. მან, ყოვლის უწინარეს, ბრძოლისათვის დანიშნული ადგილი გასინჯა და გაზომა, რომ ცხადად თუ ფარულად ისეთი არაფერი ყოფილიყო, რომ მებრძოლნი წაბორძიკებულებიყვნენ ან წაქცეულიყვნენ. ამის შემდეგ დუენია და მისი ქალი მოვიდნენ, თვალებამდის და თითქმის ყელამდის პირბადით შებურულნი. მწუხარე სახით და მათთვის დანიშნულ ადგილზე დასხდნენ. დონ კიხოტი უკვე ასპარეზზე ბრწყინავდა. მათ შემდეგ მალე დიდ ბრბოშემოხვეული დიდებული მსახური ტოსილოსი მობრძანდა. ლურჯხალებიანი მკერდგანიერი ცხენით, რომლის ფეხთა ქვეშ დედამიწა ზანზარებდა. მსახურს პირისახეზე მოთარჯი ჰქონდა ჩამოშვებული და მძიმე. ელვარე აბჯარში იჯდა. ვაჟკაც მებრძოლს პერცოგისაგან კარგად ჰქონდა შესწავლილი, როგორ უნდა ებრძოლა გამოჩენილ დონ კიხოტ ლამანჩელთან. უპირველეს ყოვლისა ნაბრძანები იყო, რაინდი არ მოეკლა და იმ დროს არ დასცემოდა თავს, როდესაც შეატყობდა, რაინდისათვის ეს დამღუპავი იქნებოდა.

ტოსილოსმა ასპარეზი მოიარა, ღუენიებს დაუმხარდამხარდა, წედგა და სინჯვა დაუწყო ქალს, ცოლად შერთვას რომ აძალებდნენ.

რიგისმიმცემმა სთხოვა ღონ კიხოტს ტოსილოსთან მოახლოე-
ბულიყო და ღუენიებს ჰკითხა: თანახმანი ხართ თქვენი საქმე ამ
რაინდს ჩააბართო? იმათ „ჰო“ უთხრეს და დასძინეს, რომ ყველა-
ფერზე თანახმანი ვართ, რასაც კი ღონ კიხოტი ჩაიდნეს ჩვენი საქ-
მის წასარჩლებისათვისო. ამასობაში ბრძოლის ასპარეზისაკენ მღე-
ბარე აივანზე ჰერცოგი და მისი ცოლი გამოვიდნენ, მოაჯირს იქი-
დან კიდევ იმდენი მაცქერალი მოგროვდა, რომ თავის სიცოცხლე-
ში აქ ჯერ არავის ენახა. ასეთი პირობა დადევს: თუ ღონ კიხოტი
დაამარცხებდა მოწინააღმდეგეს, მას ღონ როდრიგესის ქალი უნდა
შეერთო და, თუ რაინდი დამარცხდებოდა, მაშინ მოწინააღმდეგე
მიცემული პირობისა და მოტყუებული ქალისადმი ყოველგვარი
ვალდებულებისაგან განთავისუფლდებოდა.

რიგისმიმცემმა მიწა და მზე მეზრძოლთა შორის შუა გაჰყო *
და მოწინააღმდეგეთ თავ-თავისი ადგილი უჩვენა. მასუკან დაფების
ბრახუნი დაიწყეს და ბუკი დააყვირეს. ცხენების ფეხქვეშ დედა-
მიწა შეირყა და თამაშად მოსულ ხალხს, ბრძოლის ბედნიერი თუ
უბედური დასასრულის მომლოდინეს, შიშისა და კრთოლვისაგან
გული აუფანტქალდა.

ღონ კიხოტმა გულის სიდრმიდან ღმერთსა და თავის მიჯნურს
ღულისინეა ტობოსელს ჩააბარა თავი და შერკინების ნიშანს ლო-
დინი დაუწყო. მაგრამ მისი მოწინააღმდეგე მსახური თავდასხმაზე
სულაც არა ფიქრობდა და, რაზე ფიქრობდა, ახლავე ვიტყვი. ამ
ჭირში ჩამგდებ თავის მტერს რომ დააცქერდა, მთელს ქვეყანაზე
უმშვენიერეს ქალად ეჩვენა და უსინათლო ბავშვმა კუპიდონმა,
ქვეყანაზე სიყვარულს რომ ეძახიან, მყისვე თავის ძლევაგოსილ
კაბადონში ჩასწერა იგი. საბრალო მსახურთან უჩინრად მივიდა
და ორპირი ისარი შიგ გულში გაუტარა. ამგვარად უჩინარმა სიყ-
ვარულმა, თავის მოქმედებაში რომ ანგარიშს არავის აძლევს და
თავის მსხვერპლს ადვილად იმონებს, საბრალო მსახური მთლად
დაიმონა, — და როდესაც შეტაკების ნიშანი მისცეს, გამიჯნურე-
ბული ტოსილოსი ალაგიდან არ დაძრულა, საყვირის ხმა არ გაუ-
გონია და თავის მშვენიერ დამმონებელს ისე თავდავიწყებით უმ-
ზერდა. ღონ კიხოტმა კი ბუკის პირველსავე ხმაზე ღეზი ჰკრა
ცხენს და მოწინააღმდეგისაკენ ისეთი სისწრაფით გაექანა, რა
სისწრაფითაც კი როსინანტს გაქანება შეეძლო.

ეს რომ კეთილმა საჭურველმტვირთველმა სანჩომ დაინახა,
ხმამალლა შესძახა:

— შენთან იყოს ღმერთი, მოგზაურ რაისდთა თვალისჩინო, გამარჯვება მოგანიჭოს მან, რადგან შენსკენაა სიმართლე!

თუმცა ტოსილოსმა დაინახა, თუ რა გაშმაგებით გაექანა მისკენ დონ კიხოტი, მაინც ადგილიდან არ დაიძრა, პირიქით ხმამაღლა დაუძახა ასპარეზის გამგეს და საჩქაროდ მასთან მისულს უთხრა:

— მოწყალეო ხელმწიფევე! რა მიზეზით უნდა ვიბრძოლო? იმიტომ ხომ არა, რომ ის ქალი შევიერთო?

— მხოლოდ იმიტომ, — მიუგო მან.

— მაშ მოგახსენებთ, — უთხრა მსახურმა, — რომ სინდისის ქენჯნა მაშინებს, ამიტომ ბრძოლაზე უარს ვამბობ, რომ ჩემი სული მძიმე ცოდვით არ დავიმძიმო. დამარცხებულად ვაცხადებ ჩემს თავს და თანახმა ვარ ის ქალბატონი შევიერთო.

ტოსილოსის სიტყვები რომ ესმოდა რიგისმიმცემს, ყურებს არ უჩერებდა, რაკი ამ ამბის საიდუმლო იცოდა. დიდ გაჭირვებაში ჩავარდა და არ იცოდა — რა ეპასუხნა. ხოლო დონ კიხოტი ნახევარ მანძილზე შედგა, რაკი დაინახა, რომ მოპირდაპირე ადგილიდან არ დაიძრა. ჰერცოგმაც არ იცოდა, რა მიზეზით შეჩერდა ბრძოლა და რა იყო ამის მიზეზი. რიგისმიმცემმა აუხსნა. ტოსილოსის საქციელმა ჰერცოგი გააკვირვა და მეტად განარისხა.

ამასობაში ტოსილოსი ესტრადასთან მივიდა, სადაც ღონა როდრიგესი იჯდა და ხმამაღლა უთხრა:

— ქალბატონო, მზადა ვარ თქვენი ასული ცოლად შევიერთო. და არა მსურს ბრძოლითა და დავით მივიღო ის, რის მიღებაც მშვიდობიანად შემიძლია.

ეს რომ გაიგონა, უშიშარმა დონ კიხოტმა თქვა:

— თუ აგრეა, ჩემი აღთქმა შემისრულებია და ახლა თავისუფალი ვარ. დაე ჯვარი დაიწერონ, ვისურვებ მათთვის ბედნიერებას და, რაც მგათ ღმერთმა მისცა, წმიდა პეტრემ აკურთხოს.

ამასობაში ჰერცოგი მოედანზე გამოვიდა, ტოსილოსთან მივიდა და უთხრა:

— რაინდო, მართლა დამარცხებულად თვლით თავს და სინდისისაგან შეწყუბნებული ამ ქალზე ჯვარს იწერთ?

— დიახ, თქვენო უგანათლებულესობავ, — მიუგო ტოსილოსმა.

— კარგადაც შვრებით, — ჩაერია სანჩო, — კატას ის მიეცი, რაც თავეს ერგება, — მორჩა და გათავდა.

ტოსილოსი მოთარჯის ახსნას შეუდგა და სთხოვა ეშველათ, ჩქარა მოეშორებინა, რადგან იძახდა: სულს მიგუბებს და ამ მჭიდრო საპყრობილეში დარჩენა აღარ შემიძლიაო. საჩქაროდ მოხსნეს თავის სამკაული და საზოგადოებას მსახური სახეახლილო

წარმოუდგა. ეს რომ როდრიგესმა და მისმა ქალმა დაინახეს, საში-
ნელი ხმით შეჰყვირეს:

— მოგვატყუეს, საძაგლად მოგვატყუეს! ჩემი კანონიერი საქ-
მროს მაგიერ პერცოგმა თავისი მსახური წამომიყენა. ღვთისა და
მეფის სახელით სამართალს ვითხოვ ამ, ოინბაზური რომ არა
ვთქვა, ვერაგულ საქმეში.

— დამშვიდდით, — უთხრა მათ დონ კიხოტმა, — აქ არც ბო-
როტებაა, არც სიცრუე. ეს სულ ჩემი მღვენელი ჯადოქრების საქ-
მეა. იმათ შეშურდათ, ჩემთვის, რაც ამ ბრძოლაში დიდება უნდა
მომეხვეჭა, და ამიტომ თქვენი საქმრო იმ კაცად გარდაქმნეს, რო-
მელსაც თქვენ პერცოგის მსახურს ეძახით. მე დამიჭერეთ, ჯადოქ-
რების ბოროტებას შეაფურთხეთ და ამ კაცს მისთხოვდით; ყოვლად
უეჭველად ეს სწორედ ის კაცია, რომელიც თქვენთვის არის საჭირო.

ეს რომ განრისხებულმა პერცოგმა მოისმინა, კინალამ არ გა-
დაინხარხარა.

— რაც კი ბატონ დონ კიხოტს შეემთხვევა ხოლმე, — თქვა მან, —
იქამდის უჩვეულებრივია, რომ მზადა ვარ დავიჭერო — ეს
მსახური მართლა ჩემი მსახური არ არის. მაინც ხერხს მივმართავ,
ქორწილს ორი კვირით გადავდებ და იმ დრომდის ამ კაცს დაკე-
ტილში ვამყოფებ. იქნებ, ბოროტი ჯადოქრების დონ კიხოტისად-
მი შურისძიებამ იმ ხანს იქით აღარ გასტანოს, — მეტადრე თუ
დაინახეს, რომ ყველა თავიანთი ოინისა და ადამიანების გარდა-
ქმნისაგან ვერაფერს იგებენ, — და ორი კვირის უკან ამ კაცმა
იქნებ თავისი საკუთარი სახე მიიღოს.

— თქვენო უგანათლებულესობავ, — შეჰყვირა სანჩომ, — ეს ბო-
როტი ჯადოქრები ერთს მეორედ ყველა იმას გარდაქმნიან ხოლმე,
რაც კი ჩემს ბატონს დონ კიხოტს შეეხება. ამასწინათ მან სარკე-
თა რაინდი დაამარცხა და, როგორ გგონიათ, იმ ჯადოქრებმა ის
რაინდი ჩვენ ბაკალავრ სამსონ კარასკოდ არ წარმოგიდგინეს, ჩვენ
მეგობრად და მეზობლად? და დულსინეა ტობოსელი კიდევ იმათ
ისე გადაასხვაფერეს, რომ უხეშ გლეხის დედაკაცად გვეჩვენა. მე
მგონია, ამ მსახურის ბედისწერა ის არის, მსახურადვე იცხოვროს და
მსახურადვე მოკვდეს.

— ვინც უნდა იყოს ის, ვისაც ჩემზე ჯვარის დაწერა უნდა, —
გააწყვეტინა დონა როდრიგესის ქალმა, — მე მაინც მისი დიდი
მადლობელი ვარ; მსახურის კანონიერი ცოლობა სჯობია, აზნაუ-
რის ხასად ყოფნას. მეტადრე მაშინ, როცა ჩემი მაცდუნებელი სუ-
ლაც არ არის აზნაური.

საქმე იმით გათავდა, რომ ტოსილოსი იმ დრომდის ჩაჰკეტეს,

ვიდრე თავის ნამდვილ სახეს არ მიიღებდა. ამის შემდეგ ხალხმა ერთხმად დაიღრიალა: „დიდება ძლევა მოსილ დონ კიხოტსაო!“ პევრი მაინც გულნაკლული წავიდა, რომ ვერც ერთი მებრძოლ ნაკუწ-ნაკუწად ქცეული ვერ ნახა. ამ გუნებით ცხვირჩამოშვებული ბიჭბუჭები ბრუნდებიან შინ, როდესაც სახრჩობელაზე ვერა ნახავენ, ვინც უნდა ჩამოეხრჩოთ, რადგან მას ბრალმდებელმა ან სამსჯავრომ დანაშაული უკვე აპატია. ბოლოს ხალხი მაინც დაიშალა, პერცოგი და მისი ცოლი ციხე-დარბაზს დაუბრუნდნენ, ტოსილოსი ჩაჰკეტეს, ხოლო დონა როდრიგესი და მისი ქალი კმაყოფილნი დარჩნენ, რადგან ეს ფათერაკი ასე თუ ისე ქორწილით უნდა დაბოლოვებულიყო და ტოსილოსაც ამაზე ძლიერ არა უნდოდა რა.

თ ბ ე ი L VII

სადაც მოთხრობილია, თუ როგორ გამოეთხოვა პერცოგს დონ კიხოტი და რა შეემთხვა მას პერცოგის ცოლის მოახლესთან, გვიმაჟ და ყოჩად ალტისიდორასთან

დონ კიხოტმა იფიქრა, რომ ახლა კი დრო იყო ამ ხანგრძლივ უქმ ცხოვრებას გამოთხოვებოდა. რაინდმა წარმოიდგინა, რომ დიდ დანაშაულს სჩადიოდა — სტუმართმოყვარე პერცოგის ციხე-დარბაზში თავის თავს ფუფუნებასა და განცხრომაში ყოფნის ნება რომ მისცა, და ამ სიამოვნებასა და ნაღიმებში გატარებული დღეების გამო, ოდესმე ღეთისთვის ანგარიში უნდა ჩაებარებინა. ამიტომ საკვირველი არ არის, რომ ბოლოს ციხე-დარბაზის პატრონებს გამოთხოვების ნებართვა სთხოვა. პერცოგი და მისი ცოლამას დიდი სინანულით დასთანხმდნენ. პერცოგის ცოლმა სანჩოს ცოლის წერილი გადასცა. საჭურველმტვირთველი რომ ამ წერილს ისმენდა, თქვა:

— ვინ იფიქრებდა, რომ ჩემი ცოლის, ტერესა პანსას, ის მშვენიერი იმედები, ჩემმა გუბერნატორობამ რომ აღუძრა, ასე ჩქარა ბოლივით გაჰქრებოდა. ვინ იფიქრებდა, რომ ხელახლად მომიხდებოდა ჩემი ბატონი დონ კიხოტის უკან ხეტიალი და მასთან ერთად სხვადასხვა ფათერაკებთან ხელახლა შეჯახება. მაინც კი ჩემი ტერესა პანსას პასუხმა გამახარა: ის გამეხარდა, რომ პერცოგის მეუღლისათვის რკოს გამოგზავნით თავისი კეთილისმყოფელისადმი მადლიერება უჩვენებია. მისი საჩუქარი ქრთამს არა ჰგავს, ის მაშინ გამოუგზავნია, როდესაც უკვე გუბერნატორი ვე-

ყავ, ისე რომ ის რკო უბრალო მადლობა გამოვიდა, წყალობისათვის კი მუდამ მადლობას უნდა ამბობდეს ადამიანი, თუნდაც მცირედი იყოს. ლატაკი და შიშველი მივედი კუნძულზე, ლატაკადვე და შიშველმადვე დავტოვე იგი და დამშვიდებული სინდისით შემიძლია ვთქვა: შიშველი დავიბადე და შიშველადვე ვრჩები. არც რა მოვიგე, არც არა წავაგე, ეს კი უბრალო რამ როდია.

ასე ამბობდა სანჩო ჰერცოგის ციხე-დარბაზიდან გამოსვლის წინალამეს. დონ კიხოტი ციხე-დარბაზის პატრონებს იმ საღამოსვე გამოეთხოვა და მეორე დღეს, დილაადრიან, რაინდებრ აბჯარასხმული, გასაყალ კარებში გაჩნდა. შუშაბანდებიდან და აივნებიდან უცქეროდა მას ციხე-დარბაზის ყველა მცხოვრები, მათ შორის ციხე-დარბაზის პატრონებიც. სანჩო ჩემოდნით და სხვადასხვა საგზლით პირთამდის გატენილი ხურჯინით დატვირთულ ვირზე აფოფხდა — ამ წამში მთლად ბედნიერი იყო. ჰერცოგის სახლთუხუცესმა, ტრიფალდის როლი რომ ითამაშა, წასვლის წინ დონ კიხოტის ნამალავად, გზაში ყოველგვარი მოულოდნელი შემთხვევისათვის სანჩოს ორასი ოქროთი საესე ქისა გადასცა და იმ დროს, როდესაც ყველას თვალი მიმავალ რაინდისკენ იყო მიქცეული. უცებ შუშაბანდში მყოფ დუენიებისა და ჰერცოგის მეუღლის მოახლეთ: გუნდიდან ცელქ და ყაჩაღანა, მშვენიერ ალტისიდორას მწუხარე ზმა გაისმა და გამოთხოვებისას რაინდს შემდეგი ლექსი უმღერა:

ჰე, რაინდო ბიწიერო,
ხელში ალვირს ნუ მოზიდავ,
ნუ უგმირავ გამხდარ ფერდებს,
ნადირს ურჩსა დეზებითა.

დე, იცოდე, მოლაღატე,
ბილწ გველს კი არ გაეჭედი,
გაურბიხარ კრაუს, რომელსაც
ჭერ ადრეა ერქვანს ცხვარი.

შენ გოგონან აწყენინე,
რომლის მსგავსი არ უნახავს
არც დიანას — მწვერვალებზე,
არც ვენერას უღრანებში.

ჰეი, ლტოლილო ენეასო,* მკაცრო ბირენო*,
ვაკაყე ბარბას, გარდისხვეწე სამარადისო!

შენ კლანჭებით მიგაქვს გული
(პოი, ტვირთა სამარცხენო)
ერთგული და უნახესი
მხეღის შენი მოთაყვანის.

მიგაქვს სამი თავსაფარი.
წვივსაკრავი ლამაზ ფერხთა,
რომელიც ჰგავს მხოლოდ მარმარს,
შავ ფორეჯით მოხატულსა.

თან ათასი ოხერაც მიგაქვს,
რაც თავისი მძაფრი ცეცხლით
ერთად დასწეავს ათას ტროას,
თუ საღმეა ქვეყანაზე.

ჰეი, ლტოლილო ენეასო, მკაცრო ბირენო,
გაჰყევ ბარაბას, გარდიხვეწე სამარადისოდ!

შენს საქურველმტვირთელ სანჩოს,
დაე ერქვას უღმობელი,
დუღსინეას უმძიმებდეს
სულს ბოროტი გრძნეულემა.

დაე, ზეარაკს უცოდველსა
მოეთხოვოს შენი ცოდვა,
რადგან ცოდვის საზღაურსა
ხშირად იხდის უცოდველი.

დიღებისკენ სწრაფვა შენი,
იქცეს მხოლოდ ფათერაკად,
ფუქ ზმანებად — სიხარული
და ღალატად — ერთგულემა.

ჰეი, ლტოლილო ენეასო, მკაცრო ბირენო,
ბარაბას გაჰყევ, გარდიხვეწე სამარადისოდ!

დაე, ვერაგს გიწოდებდნენ
სევილიით მარჩენამდე,
გრანადიდან ლოხის მთამდე,*
ლონდონიდან თვით ტემზამდე.

თუ დაიწყებ ბანქოს თამაშს,
შეიღიანი, ანდა ტუზი
არასოდეს მოგივიდეს,
მაგრამ „მეფის“ გეშინოდეს.

თუ იპრიდე ფეხზე კოჟიკს,
ზედ მას ხორციე მიაყოლო.
დაე, კბილის ამოთხრისას
ყბაც მოგენგრეს ერთიანად.

ჰეი, ლტოლილო ენეასო, მკაცრო ბირენო,
ბარაბას გაჰყევ, გარდიხვეწე სამარადისოდ!

მწუხარე ალტისიდორა რომ ამ სიტყვებით თავის სევდა-ვარამს ანთხევდა, ამ დროს დონ კიხოტი მას დაშტერებით უცქეროდა და, როდესაც გაათავა, რაინდმა მას არა უპასუხა რა, ხოლო სანჩოს უთხრა:

— გაფიცებ შენთა წინაპართა სულის ცხონებას, ჩემო კეთილო სანჩო, მართალი მითხარ: მართლა მიგაქვს თუ არა აქედან წვივსაკრავები და სამი თავსათარი, ის გამოიჯნურებული ქალი რომ ამბობს?

— სამი თავსათარი მიმაქვს, — უპასუხა სანჩომ, — მაგრამ წვივსაკრავები სიზმარშიაც არ მინახავს.

ალტისიდორას ურცხვობამ მეტად გააოცა ჰერცოგის ცოლი. თუმცა მისი დამცინავი და მკვირცხლი ხასიათი იცოდა, მაინც ასეთ თავხედ გოგოდ არ იცნობდა. მასთან ასეთი განზრახვა ქალბატონისათვის წინდაწინვე ნათქვამი არა ჰქონდა. ყველაფერი ეს ხუმრობად რომ გადაექცია, ჰერცოგმა უთხრა დონ კიხოტს:

— იმ კარგი მიღებისა და გამასპინძლების შემდეგ, რაინდო. როგორიც აქ, ციხე-დარბაზში, გავიწიეთ, თქვენგან კარგი არ არის. რომ სულ ცოტა სამი თავსათარი და ორი წვივსაკრავი გაგიტაციათ. ასეთი საქციელი სულ არ შეესაბამება თქვენგან მოხვეწილ დიდებას, ხოლო თქვენი გრძნობებისათვის სასარგებლოს არას ამბობს. დაუბრუნეთ ამ ქალს თავისი წვივსაკრავები, თუ არა და, ბრძოლაში გითხოვთ; იმას არ დავხედავ. რომ ბოროტი ჯადოქრები ჩემს სახეს შეცვლიან. როგორც ამასწინათ თქვენთან მებრძოლი ჩემი მსახური ტოსილოსის სახე შეცვალეს.

— ღმერთმა დამიფაროს იმის წინააღმდეგ ხმალი ვიშიშვლო. ვინც თავის ციხე-დარბაზში ესოდენ ალერსიანად მიმიღო, — მიუგო დონ კიხოტმა. — თავსაფრებს დაჯუბრუნებ. რადგან სანჩო ამბობს— წამოვიღო; წვივსაკრავებს კი ვერ დავუბრუნებ, რადგან არა მაქვს. მაგ ქალმა თავისთან მოძებნოს, უეჭველია, იპოვის კიდეც. ბატონო ჰერცოგო. არასოდეს არა ვყოფილვარ ქურდი და, მგონია. არც ვიქნები ჩემს სიცოცხლეში, ღმერთი არ შემერისხავს. ხოლო მაგ ქალს რომ ვუყვარვარ. ამაში დამნაშავე სულაც არა ვარ და არც მოვალე ვარ ამაში, ან მაგის წინაშე, ანუ თქვენი უგანათლებულესობის წინაშე ბოდიში მოგიტხოვო. მხოლოდ გთხოვთ ჩემზე უკეთესი აზრისა იყოთ და ნება მიბოძეთ გზა განვაგრძო.

— ღმერთი იყოს თქვენი მფარველი. ბატონო დონ კიხოტო. — დაიძახა ჰერცოგის ცოლმა. — და ინებოს. თქვენს საგმირო საქმეებზე ბედნიერი ამბები გავაგონოს. მიბრძანდით, მიბრძანდით, რადგანაც, რამდენიც აქ მეტ ხანს დარჩებით. იმდენი ამ ქალის

გულს. თვალს რომ ვერ გაშორებთ, მეტი ალი ედება. მაგრამ სა-
ბაგიეროდ დავსჯი იმას, რომ კვლავ აღარ მისცეს ნება არც ენას
და არც თავის თვალებს.

— ერთი სიტყვაც, უშიშარო დონ კიხოტო, — შეჰყვირა ალტი-
სიდორამ. — მაპატიეთ, რომ ბრალი დაგდეთ წვივსაკრავების ქურ-
დობაში. ჩემს სულს და სინდისს ვფიცავ, ფეხებზე მაქვს და სწო-
რედ ისე შევცდი, როგორც ის, ვინც ვირს ეძებდა და ზედ კი იჯდა.

— განა მართალი არ მითქვამს, — შეჰყვირა სანჩომ, — მე, დიახ
არც ისეთი კაცი ვიქნები, ნაქურდული რომ დავმალო. მე რომ
ამისი ხალისი მქონოდა, უეჭველად, ვიშოვიდი რამეს გუბერნატო-
რად ყოფნისას.

დონ კიხოტმა ჰერცოგს, ჰერცოგის ცოლს და ყველა იქ მყოფთ
თავი დაუკრა, როსინანტი შეჰქჷუსლა, სანჩოს თანხლებით ციხე-
დარბაზიდან გავიდა და სარაგოსის გზას დაადგა.

თ ე ვ ი L VIII

**სადაც მოთხრობილია, თუ როგორ დაატყდა თავს დონ კიხოტს
ეგოდენ მრავალი ფათერაკი, რომ სულის მობრუნებაც აღარ
აცალა**

ტრიალ მინდორზე, გამიჯნურებული ალტისიდორასაგან თავი-
სუფალი თავი რომ დაიგულა, დონ კიხოტმა ხალვათობა იგრძნო,
სული მოითქვა და რაინდული მოგზაურობის გასაგრძელებლად
განახლებული ძალ-ღონე ჩაუდგა; სანჩოს მიუბრუნდა და უთხრა:

— იცი თუ არა, სანჩო, რომ თავისუფლება ყველაზე უძვირფა-
სესი სიკეთეა და განძი, რომელიც ზენამ მომადლა ადამიანს? ვე-
რაფერი შეედრება თავისუფლებას, ვერც დედამიწის ქვესკნელში
დამარხული საუნჯენი, ვერც დიდება, ვერც სხვა რამ. თავისუფ-
ლებაზე სანუკვარი ბედნიერება ამქვეყნად არ არსებობს. თავი-
სუფლებისათვის, ისე როგორც სახელისათვის, თამამად შეიძლება
თავგანწირვა, რადგან მონობა და ტყვეობა უდიდეს უბედურებას
შეადგენს ამ ქვეყანაზე. ხომ ნახე, ჩემო მეგობარო, ჰერცოგის ცი-
ხე-დარბაზში რა სიუხვესა და ფუფუნებაში ვიყავით. მაგრამ რა
იმ სათუთ საჭმელებს რომ ვჭამდი და იმ გამაგრილებელ სას-
მელებს რომ ვსვამდი, მაინც ვგრძნობდი — მშიოდა, რადგან იმ საჭ-
მელ-სასმელებით თავისუფლად ვერ ვსარგებლობდი, რა თავისუფ-

ლებითაც კისარგებლებდი, ჩემი საკუთარი სანოვაგე რომ შეეპა და მესვა: ვგრძნობდი, წყალობა ვალად მედებოდა, მაშ ჩემს სულს ბორკილი ეყრებოდა. ბედნიერია, ვისთვისაც ზენას ლუკმაპური მიუცია და მისთვის მარტო ზენას უნდა შესწიროს მადლობა.

— მაინც კი, თქვენო მოწყალეებავ, — მიუგო სანჩომ, — მაინც კი, ჩვენ ჰერკოგის მადლიერნი უნდა ვიყოთ ორასი ოქროსათვის, მისმა სახლთუხუცესმა ქისით რომ ჩამაბარა, გამომაცოცხლებელი და დამამშვიდებელი ბალზამივით გულთან ახლოს ვინახავ ყველა მოულოდნელი შემთხვევისათვის; განა მუდამ მოგვიხდება გზადაგზა ციხე-დარბაზებში ქეიფი? იქნებ, ფუნდუკებში თავის ამოყოფა კიდევაც მოგვიხდეს, სადაც ჯობებით გვიმასპინძლებიან.

მოგზაური რაინდი და მისი საკურველმტვირთველი გზას ამგვარი ლაპარაკით განაგრძობდნენ. ერთი მილის მინძილი რომ გაიარეს, თორმეტოდე გლეხკაცი დაინახეს, რბილ მდელიოზე სუფრის მაგიერ მოსასხამები გაეშალათ და სადილობდნენ. მათ გვერდზე თეთრ ზეწრებში გახვეული რაღაც საგნები მოჩანდა — ჩამწკრივებული და ტილოგადაფარებული. დონ კიხოტი რომ მიუახლოვდა, გლეხებს ზრდილობიანად თავი დაუქრა და ჰკითხა: ტილოს ქვეშ ეგ რა გაქეთო.

— ჩემო ბატონო, გამოქანდაკებული წმიდა ხატებია, ჩვენი სოფლის საყდრის კანკელისათვის მიგვაქვს; რომ არ გამტვერიანდეს, ტილო გადავაფარეთ, და, რომ არ დაგვემტვრეს, ზურგით ვატარებთ.

— დიდად მასიამოვნებთ, თუ ნებას მომცემთ ვნახო. — უთხრა დონ კიხოტმა. — ალბათ კარგი ხატებია, რომ ასეთი სიფრთხილით მიგაქეთ.

— დიხაც, განა რა ფასი მიგვიცია, რომ კარგები არ იყვნენ, — თქვა ერთმა გლეხთაგანმა. — ამათში ერთი არ არის ისეთი, რომ ორმოცდაათ ოქროზე ნაკლები მიგვეცეს. და რომ დარწმუნდეთ — არა ვტყუით, ცოტა მოითმინეთ და ამ საათში გაჩვენებთ.

სადილი მიატოვა, ადგა თავისი ადგილიდან, ხატებთან მივიდა და ტილო ახადა ძლევამოსილ წმიდა გიორგის ქანდაკს, ცხენზე მჯდარს ამაყი სახის გამომეტყველებით. როგორც წმიდანს ჩვეულებრივ ხატავენ, და მის ფეხქვეშ გართხმულ გველეშაპს — ყელში შუბგარჭობილს. ეს ხატი და ქანდაკი კი არა, როგორც იტყვიან, წმინდა ოქრო იყო. ეს რომ ნახა, დონ კიხოტმა თქვა:

— ეს იყო უდიდებულესი მოგზაური რაინდი ზეციური ლაშქრისა. წმიდა გიორგი ძლევამოსილი. ამას გარდა ყმაწვილი ქალწულების სახელგანთქმული მთარველი. ახლა სხვა ქანდაკი ვნახოთ.

გლეხმა მეორე ქანდაკსაც ახადა საბურველი. მეორე ხატზე წმიდა მარტინე იყო გამოხატული, აგრეთვე ცხენით, თავის წამოსასხამს რომ ყარიბს უყოფდა.

— ესეც ერთი ქრისტიანი რაინდთაგანი იყო, — თქვა ღონ კიხოტმა, — უფრო უხვი, ვიდრე მამაცი. ხედავ, სანჩო თავისი წამოსასხამის ნახევარს ყარიბს აძლევს; უეჭველია, ეს ზამთარში იქნებოდა, თორემ ხომ მთელ წამოსასხამს მისცემდა, ისეთი გულკეთილი იყო ეს რაინდი.

— მაგიტომ კი არა, — მიუგო სანჩომ, — არამედ იმიტომ, რომ ანდაზა ამბობს, რომ მქონდეს და ვაძლიო, თვლა უნდა ვიცოდეო.

ღონ კიხოტმა გაიღიმა და სთხოვა, შემდეგი ხატი ეჩვენებინათ, რომელზედაც ესპანეთის მფარველი იყო გამოხატული. ცხენზე მჯდარი, ხელში გასისხლიანებული მახვილით, დამარცხებულ მავრებს რომ თავს ჰკვეთდა.

— ეს არის ღიღებული ქრისტეს მხედრობის რაინდი ღონ სანდიეგო მატამოროსი, * ერთი უმამაცესთაგანი რაინდი ქვეყანასა ზედა და ზეცას განსვენებულთა შორის, — დაიძახა ღონ კიხოტმა.

შემდეგ კიდევ ერთი საბურველი ახსნეს და მის ქვეშ აღმოჩნდა წმიდა პავლე, ცხენიდან ჩამოვარდნილი, ყველა იმ წვრილმანებით, რის დანახვაც შეიძლება საკურთხეველთა ზღუდეებზე; სადაც გამოხატულია ამ წმიდანის მოქცევა. როცა ღონ კიხოტმა დაინახა ის ასე ცოცხლად, — თითქოს ქრისტე ეს-ეს არის პავლეს ელაპარაკება და ის კი უპასუხებსო, — შესძახა:

— ეს იყო ქრისტიანული ეკლესიის დაუძინებელი მტერი და მღევნელი იმ დროს და შემდეგ კი მისი საუკეთესო დამცველი გახდა იმათთაგან, რომელიც კი ოდესმე იქნება ამქვეყნად; მოხეტიალე რაინდი სიცოცხლეში და უმშვიდესი წმიდანი სიკვდილის შემდეგ; დაუცხრომელი მუშაკი საუფლო ვენახში და ხალხთა განმანათლებელი, რომლის სასწავლებელი ზეცაში იყო, ხოლო მასწავლებლად და მოძღვრად თვით ქრისტე ჰყავდა.

მეტი ქანდაკი აღარ იყო; ამიტომ ღონ კიხოტმა სთხოვა, კვლავ დაეფარათ ისინი, და ასე მიმართა გლეხებს:

— ყველა ამ წმიდა რაინდმა, — განაგრძო მან, — ზეცა დაიპყრო თავისი მკლავის ძალით, რადგან სასუფეველი ცათა ძალით მოიპოვების, * მაგრამ არ ვიცი, ღმერთმანი, ჩემი შრომითა და გაჭირვებით მე რაღა მოვიპოვე? ის მაინც რომ შემეძლოს, დუღსინეა ტობოსელი ტანჯვისაგან გამოვიხსნა, იქნებ. უფრო ბედნიერი შევიქნე

და გაბრწყინებული სულით უკეთესი გზისაყენ მივიმართო, ვიდრე ახლა მივდივარ.

— ღმერთმა გისმინოს, ეშმაკმა განგარინოს, — ჩუმაღ წაიბუტ-ბუტა სანჩომ.

ღონ კიხოტის ლაპარაკმა გლეხები იმდენადვე გააკვირვა, რამდენადაც მისმა გარეგნობამ. თუმცა რასაც ამბობდა, იმის ნახევარიც ვერ გაიგეს. სადილი რომ გაათავეს, ხატები ზურგზე წამოიკიდეს, ღონ კიხოტს გამოეთხოვნენ და თავიანთ გზას გაუდგნენ.

ხოლო სანჩო, თითქოს ღონ კიხოტს არ იცნობდა, — მისგან გამოთქმული ცოდნით იყო გაკვირებული და ფიქრობდა, ქვეყანაზე ისეთი ამბავი და შემთხვევა არა იყო რა, რომ მის ბატონს არა სცოდნოდა და არ ხსომებოდა.

— ბატონო ჩემო, — უთხრა მან, — რაც დღეს მოგვიხდა, თუ ფათერაკად ჩაითვლება. მაშინ უნდა ვალიარო, რომ, რაც კი ოდესმე ჩვენს მოგზაურობაში შეგვმთხვევია, ყველა იმ ფათერაკზე უფრო სასიამოვნო და უფრო ტკბილი ფათერაკი ეს იყო. უდავი-დარაბოდ და უცემატყეპოდ გათავდა: მახვილიც ხელთ არ აგვიღია, ჩვენი ტანით დედამიწის ცემაც არ დაგვჭირდა, არც დავმშუ-ულვართ; კურთხეულ იყოს სახელი უფლისა, რომ ასეთი ფათერაკი მოგვივიღინა.

— შენ მართალი ხარ, სანჩო, — მიუგო ღონ კიხოტმა, — მაგრამ ცხოვრებაში მუდამ ერთი და იგივე როდი ხდება, ერთი შემთხვევა მეორეს როდი ჰგავს. ყველა შემთხვევითი მოვლენანი, ხალხი ჩვეულებრივ წინაღმოსწაევბას რომ ეძახის, ბუნების არავითარ კანონებს არ ემორჩილება, ანდა ვონიერი კაცი მათში მხოლოდ ბედნიერ შემთხვევას ხედავს და სხვა არაფერს; მაგრამ ცრუმორწმუნე კი, დილით ადრე რომ სახლიდან გამოვიდეს და ნეტარ ფრანცისკის ორდენის ბერი * შეხვდეს, მაშინვე საჩქაროდ უკან დაბრუნდება, თითქოს გრიფონი * ენახოს. სხვა კიდევ, რომელიმე ჩვენებურმა მენდოსამ, ტაბლაზე რომ მარილი დააბნინოს. მაშინვე დალონდება და მოიღუშება, თითქოს ბუნებას ადამიანის ყველა მოსასვლელი უბედურების შეტყობინება ეკისროს. ჰეშმარტი ქრისტიანი. ამ უბრალო შემთხვევით როდი უნდა იგებდეს ზენაარსის ნება-სურვილს. სციპიონი * რომ აფრიკას ჩავიდა, ნაპირზე გასვლისას წაიბორძიკა და დაეცა. მისმა ჯარისკაცებმა ეს შემთხვევა ცუდი ამბის მომასწავებლად ჩათვალეს, მან კი გულში ჩაიკრა მიწა და შესძახა: „ახლა კი ველარსად წამიხვალ, აფრიკავ, რადგან ხელებში მყავხარ ჩაბლუჯულიო“. ამიტომ, სანჩო, უნდა ვითხრა,

რომ წმინდა ხატების შეხვედრა ჩვენთვის უბედნიერესი შემთხვევა იყო.

— მეც ასე ვფიქრობ. ბედნიერი რატომაც არ იქნებოდა. — მიუგო სანჩომ. — მაგრამ, თქვენო მოწყალებავ, ერთი ეს მიბრძანეთ, ესპანელი რომ ბრძოლას იწყებენ, რატომ სწორედ ამ სანდიეგო მატამოროსს მოუხმობენ შემწედ და ასე რად გაჰყვირიან: „სანტ-იაგო, ჩაჰკეტე ესპანეთი!“ * განა ესპანეთი ღია არის და მისი ჩაკეტვა განა კარგი იქნება, თუ ეს სხვა რამ ოინია?

— რა ყუყუჩი და მიამიტი ხარ, სანჩო, — მიუგო დონ კიხოტმა, — განა არ იცი, რომ მეწამული ჯვრის იმ დიდებულ რაინდს ზენამ ესპანეთის მფარველად და მწედ ყოფნა მიანიჭა, მეტადრე მავრებთან სამკვდრო-სასიცოცხლო შეჯახების დროს? ამიტომ ესპანელი მას ყველა ომის დროს მოუწოდებენ, როგორც თავიანთ შემწეს, და რამდენჯერ ყოფილა, რომ თვითონ შეკრილა აგარიანთა * ლეგიონებში და ისინი დაუჩეხია, შეუშუსრავს და გაუნადგურებია. ეს რომ მართალია, მე შემოძლია ესპანეთის ქეშმარიტი ისტორიიდან პრავალი მაგალითით დაგიმტკიცო.

სანჩომ საუბარი ერთბაშად გადაასხვაფერა და თავის ბატონს ჰკითხა:

— ძალიან მიკვირს ჰერცოგის ცოლის მოახლის ალტისიდორას ურცხვობა. ალბათ, იმ ბოროტმა სიყვარულმა ძალიან დაკოდა, იმ ბრძამ, ანუ უკეთ ვთქვათ, იმ უთვალეზო მონადირემ, ყველას რომ ისარს ჰკრავს, ვისაც დაინახავს; ერთი კი ნიშანში ამოიღოს გული და, რაც უნდა პატარა იყოს, მაინც მოარტყამს და ყველა მხარეზე განგმირავს. ესეც კი გამიგონია — მოკრძალებულ და გონიერ ქალებისაგან ის ისრები უკანვე ბრუნდებიან და იმსხვრევიანო. ალტისიდორას კი, პირიქით, ღმრად ჩასობია.

— აგრეა, სანჩო. — უთხრა დონ კიხოტმა, — სიყვარული ქელავს გონებას და ყოველგვარ მართებულებას. ის არავის არ უწევს ანგარიშს და არავითარი ზომა და კანონი მას არ გააჩნია. იგი თანაბრად იჭრება მეფის დიდებულ ციხე-დარბაზებში და მწყემსთა უბადრუც კარვებში და, როცა საცხებიტ დაიუფლებს სულს, უწინარეს ყოვლისა, იქიდან გამოდევნის შიშსა და სირცხვილს: ზომ ნახე, ალტისიდორამ რა ურცხვად გამიმჟღავნა თავისი სურვილები, რომელთაც უფრო შემაშფოთეს, ვიდრე სიბრაღულიტ მისკენ მიმახედეს.

— არგაგონილი სისასტიკეა, საშინელი უბედურებაა! — შეჰყვირა სანჩომ. — თქვენს ადგილას მე რომ ვყოფილიყავ. მგონია, პირველ ნიშნებაზედვე თავით ფეხებამდის მისი გაეხლებოდი. ჰოი,

ქვის გულო, ბრინჯაოს მკერდო, რკინის სულო! მაგრამ ეს კი არ ვიცი, ღმერთმანი, თქვენში ისეთი რა იპოვა, რომ ასე შეგიყვარათ? რა მორთულობამ, რა სილამაზემ, რა წყალობამ მოაჯადოვა ისე? არც თქვენს მორთულობას, არც თქვენს სილამაზეს, არც რაიმე ამგვარს, ერთად თუ ცალ-ცალკე აღებულს, მგონია — არ შეეძლო მისთვის თქვენი სიყვარული აეძულებინა. ხშირად გათვალისწინებთ ხოლმე თავით ფეხებამდის და ვრწმუნდები, რომ უფრო ხალხის შესაშინებლად ხართ გაჩენილი, ვიდრე იმისთვის, თავი ვინმეს შეაყვაროთ. ამბობენ, სილამაზე ყველაზე უფრო ჩქარა აღძრავს ხოლმე სიყვარულსაო, თქვენ კი ლამაზი არა ხართ, მაშ რა საბრალო ქალი რად გიყდება თქვენთვის?

— დაიხსომე, სანჩო, სილამაზე ორგვარია, — უთხრა დონ კიხოტმა, სულიერი და ხორციელი. სულიერი სიყვარული გამოჩნდება და ბრწყინავს გონებაში, სიუხვეში, კეთილმინდრეკილებაში, ზრდილობაში: ყველა ეს შეიძლება სულ ულამაზო კაცთანაც შეგხვდეს. ამ სილამაზეს შეუძლია ისეთივე მგზნებარე და ხანგრძლივი სიყვარული აღანთოს კაცის გულში, როგორც ხორციელ სილამაზეს. მე ძალიან კარგად ვიცი — ლამაზი არა ვარ, მაგრამ არც გონჯი ვარ, ხოლო, კაცს თუ სულიერი სილამაზე აქვს, ოღონდ კი მთლად გონჯი ნუ იქნება და შეუძლია ადამიანის გულში მგზნებარე სიყვარული აღძრას.

ამგვარი ლაპარაკით ჩვენი ფათერაკებისმაძებარნი გზის პირად მდებარე ტყის სიღრმეში შევიდნენ და დონ კიხოტი უცებ ხეებს შორის გაბმულ მწვანე აბრეშუმის ბადეში მოჰყვა. რომ ვერა გაიგო რა, თუ რა უნდა ყოფილიყო, ჩვენმა რაინდმა სანჩოს უთხრა:

— მე მგონი, სანჩო, ეს ბადე — ერთი იმ უცნაურ ფათერაკთაგანია, რაც კი ჩვენ შეგვმთხვევია ოდესმე. აქვე ჩამომახრჩონ, თუ ყოველმხრივ ჩემს მდევნელ ჯაღოქრებს ამ ბადეში ჩემი გაბმა არ განეზრახოთ იმის სასჯელად, რომ ალტისიდორას ისე სასტიკად მოვექეცი. ამაზე მე მათ ვუბასუხებ, რომ ეს ბადეები მწვანე აბრეშუმისა კი არა, აღმასზედაც მაგარი რომ იყოს, ანუ იმ ბადეზედაც მტკიცე, რომლითაც მკედელთა ექვნიანმა ღმერთმა ვულკანმა ვენერა და მარეხი ჩაეკტა, * მაშინაც ბამბის ძაფივით გავგლეჯდი.

და ის იყო ბადის გავლეჯა დააპირა, ამ დროს, მოულოდნელად, ხეების ჯგუფიდან გამოსული ორი მშვენიერი მწყემსი ქალი, ანუ მწყემსურად ჩაცმული ორი ლამაზი ქალი დაინახა. მათი ქათიბები და კაბები ნამდვილი ფარჩისა იყო, — თუმცა არა — ოქრომკედლით ნაქსოვი ქალაღიის კაბები ეცვათ. მხრებზე კულულებად მოფენილი თმა ისეთი ღია ოქროს ფერისა ჰქონდათ, რომ შეეძ-

ლოთ თვითონ მზეს შეჯიბრებოდნენ. თავები მწვანე დაფნისა და წითელი ჭიჭლაყას გრეხილებით დაემშვენებინათ. ხნით ასე თხუთ-მეტ-თვრამეტი წლისას ჰგავდნენ.

მათმა გამოცხადებამ სანჩო გააკვირვა, ღონ კიხოტს თავრეტი დაახვია, მზის მოძრაობა შეაყენა და ყველანი რაღაც საოცარ მღუ-მარებაში ჩააგდო, ეს მღუმარება ერთმა მწყემსმა ქალმა დაარღვია:

— გეთყუა, ეგ ბადე არ დაგლიჯოთ, — უთხრა მან ღონ კი-ხოტს. — ეგ ჩვენს შესაქცევად გავაბით, თქვენი გზის შეღობვა ფიქ-რად არ გეჭონია. გინდათ გვეითხოთ — რად გავაბით და ვინა ვართ? ამაზე ორიოდ სიტყვით გიპასუხებთ: ერთ სოფელში, აქე-დან რომ ორი მილის მანძილზეა, რამდენიმე იდალგო და სხვა კე-თილშობილი ხალხი ცხოვრობს. მათმა მამებმა, ქმრებმა და ძმებმა თავიანთ ცოლებთან, ქალებთან, მეგობრებთან და ნათესავეებთან პირობა დასდეს, ღროს გასატარებლად აქ მოვიდნენ ხოლმე, რად-გან ამ მიდამოში ეს ადგილი ყველაზე საუკეთესოა. ჩვენ აქ ახლოს მწყემსურ არკადიას * ვმართავთ ხოლმე. ქალები და ვაჟები აქ მწყემსის ტანისამოსით მოდიან. ორი ეკლოგა * დავისწავლეთ ზეპო-რად: ერთი სახელოვანი პოეტის — გარსილასო დე ლა ვეგასი, მეორეც ნამდვილ პორტუგალურ ენაზე, — სწორუპოვარი კამონე-სისა: * მაგრამ ჭერ არ წარმოგვიდგენია, რადგან მხოლოდ გუშინ მოვედით აქ. მწვანეზე, წყაროს პირად, ამ ადგილებს რომ რწყავს, რამდენიმე კარავი დავდგით. წუხელის ხეებზე ფრინველების დასა-კერად ბადეები გავაბით; ხმაურობას ავტეხავთ, ფრინველი აქ თავის შესაფარებლად მოვა და დავიჭერთ. თუ ინებებთ, ჩვენთან დარჩებით სტუმრად, დიდად გვასიამოვნებთ და თვითონაც მზიარულად გაატარებთ ღროს, რადგან ნებას არ ვაძლევ აქ სადმე კმუნეამ და მოწყენილობამ დაისადგუროს.

მწყემსი ქალი დაჩუმდა და ღონ კიხოტმა უპასუხა მას:

— მშვენიერო. კეთილშობილო მანდილოსანო! აქტონი * რომ მობანავე დიანას შეხვდა, უეჭველია, იმაზე მეტად არ იყო გაკვირ-ვებული, როგორც ახლა მე ვარ, თქვენი სიმშვენიერის შემხედვარი. არ შემიძლია ქება არა ვთქვა თქვენგან გამართული შექცევისა და დიდად გმადლობთ მიწვევისათვის. თუ ჩემი მხრივ შემიძლია რი-თიმე ვიყო თქვენთვის სასარგებლო, მხოლოდ მითხარით და დარ-წმუნებული იყავით — დაგმორჩილდებით. ჩემი წოდება მამცნებს მადლობელი ვიყო და კეთილმადრეკილი ყოველთადამი და მეტადრე ისეთი მანდილოსნებისადმი, როგორიც თქვენა ხართ. ეს ბადეები, ამ პატარა ადგილის დამჭირნი, მთელ დედამიწას რომ ჰფარავ-დნენ, მაშინ მე სხვა სამყაროთა საქებნელად წავიდოდი, ოღონდ

თქვენთა ხელთა ნამოქმედარი არ წამეხდინა. და რომ შეიძლოთ რამდენადმე ერწმუნოთ ამ ჩემს ელფეროვან და მოქარგულ სიტყვებს, უწყოდეთ, რომ ამას გეუბნებათ დონ კიხოტი ლამანჩელი. თუკი ეს სახელი ოდესმე გსმენიათ.

— ძვირფასო მეგობარო ჩემი სულისავ! — შეჰყვირა მეორე მწყემსმა ქალმა, — რა ბედნიერება გვეწია, ჩემო სულო! ჩვენ გველაპარაკება ყველაზე უმამაცესი, ყველაზე მეტად შეყვარებული, ყველაზე მეტად ზრდილი რაინდი, როგორსაც კი ოდესმე ქვეყანაზე უცხოვრია. თუკი არა ცრუობს დაბეჭდილი ამისი საგმირო საქმეთა ისტორია, რომელიც მე წამიკითხავს. გვერდზედაც, — სანაძლევოს დავდებ, თუ მისი საკურველმტვირთველი სანჩო პანსა. ყველაზე მეტად საყვარელი და მახვილგონიერი ხუმარა კაცი არ ედგეს.

— მართალი ხართ, — უთხრა სანჩომ, — მე სწორედ ის ხუმარა და გონიერი საკურველმტვირთველი გახლავართ, ხოლო ეს ბატონი სწორედ ის ლამანჩელი დონ კიხოტია, რომელზედაც სწერენ და სტამბავენ.

— ჩემო სულიკო, — მიუბრუნდა მწყემსი ქალი თავის ამხანავს. — ვთხოვოთ აქ დარჩნენ და მით ჩვენი ნაცნობ-ნათესავეები გაეახაროთ. ამ რაინდის ღვაწლი და მამაცობა გამიგონია. ამბობენ, ყველაზე მეტად სახელი თავისი მიჯნურის, მთელს ესპანეთში სილაძაზის დაფნით დაჭილდოებულ დუღსინეა ტობოსელისადმი ერთგულებით გაითქვაო.

— და იგი მაგის ღირსიც არის, — დაატანა დონ კიხოტმა, — თუ მას ეგ თქვენი უბადლო მშენიერება მეტოქედ არ გაუხდება. მაგრამ ეს არის, რომ ამაოდ ჰკარგავთ დროს ჩემს აქ დარჩენაზე თხოვნით. ჩემი წოდების ვალდებულება ნებას არ მაძლევს სადმე დავისვენო.

ამ დროს მათთან ერთ-ერთი მწყემსი ქალის ძმა მოვიდა. აგრეთვე მწყემსურად, მდიდრულად და მშვიდგონად მორთული. მწყემსმა ქალებმა უთხრეს მას, რომ ჩვენ წარჩინებული დონ კიხოტი ლამანჩელი და მისი საკურველმტვირთველი სანჩო გველაპარაკებიანო. აღმოჩნდა, რომ იმ ყმაწვილ კაცსაც წაეკითხა მისი ისტორია და იცნობდა ორივეს. ეს რომ გაიგონა, მორთული მწყემსი რაინდს მიუბრუნდა და მის სამსახურად თავისი გამზადებულება გამოუცხადა. და ისე დაჰინებით იწვევდა მას თავის კარაგში, რომ დონ კიხოტი იძულებული იყო დათანხმებოდა. კარგებთან ამ დროს ნადირობა იყო გამართული და ბადეები შიგ გაბმული ფრინველებით სავსე იყო; ბადეების ფერით მოტყუებული ფრინველები სწორედ

იმ მახეში ებმებოდნენ, რომელსაც დიდი სისწრაფით გაურბოდნენ. ხადრობაში ოცდაათ კაცზე მეტი იღებდა მონაწილეობას, მწყემსებად და მწყემს ქალებად ჩაცმული. რომ შეიტყეს, დონ კიხოტი და სანჩო გვესტუმრნენო, ყველას მეტად გაუხარდა, რაკი გამოჩენილ ფათერაკების მაძებართა ისტორიას იცნობდნენ.

მონადირენი კარვებში წამოვიდნენ, სადაც ძვირფასი და უხვი სასმელებით დატვირთული ტაბლები იყო გაშლილი, და დონ კიხოტს, რომელმაც ყველანი გააოცა, ადგილი ტაბლის თავში დაუთმეს. საუზმის შემდეგ, სუფრა რომ აიღეს, დონ კიხოტმა ხმა აღიბალა და წარმოთქვა:

— თუმცა ყველანი ამტკიცებენ, უდიდესი ცოდვა სიამაყეაო. მე მაინც, რაკი სხვებთან ერთად მწამს ანდაზა, რომ: „ჯოჯოხეთი უმადურებით არის დასახლებული“, და უდიდეს ცოდვად უმადურებას ვთვლი, მას აქეთ, რაც ჩემი გონებით ვცხოვრობ, ყოველგვარი ღონისძიებით ვცდილობდი უმადურებას მოვრიდებოდი. და თუ არ შემიძლია, ვინც მე სიკეთეს მიშვრება, მაგიერი სიკეთე მივაგო, ის მაინც არის, რომ ამისი სურვილი მუდამ მებადება; და როდესაც იძულებული ვხდები, ეს სურვილი ვიკმარო, მაშინ, ვინც რა სიკეთე მიყო — ვამქლავნებ ხოლმე. ვინც თავისადმი ჩადენილ სიკეთეს ამქლავნებს, ის იმის მზადყოფნას აცხადებს, შემთხვევის ეამს სიკეთის მაგიერი საქმით გადაუხადოს. მიმღებნი მეტნაწილად მიმცემთა ზედა დაბლა ღვანან; ყველა ჩვენთაგანზე მალლა ღმერთი ღვას, ჩვენი საერთო კეთილისმყოფელი, და ყველა ჩვენი კეთილი მის კეთილისყოფას ვერ შეეღრება, — მათ შუა უზომო სივრცე ძევს. მაგრამ ამ ჩვენი სიგლახაკის მაგიერობას მადლიერება სწევს. და მეც, აქ თქვენი თავაზიანი მიღების მადლიერი, ღონემოკლებული ამგვარივე მიღებით გადაგიხადოთ, შესაძლო ვიწრო ფარგლებში ჩავიყენებ თავს და ვეცდები, სარაგოსაში მიმავალი, შარაგზას დავადგები თუ არა, ორი დღის განმავლობაში იარაღით ხელში სულ იმას ვიძახებ, რომ ეს ტურფა მწყემსი ქალები ყველა ქალებზე ულამაზესი და უმშვენიერესი არიან-მეთქი მთელს ქვეყანაზე, გარდა უბადლო დუღსინეა ტობოსელისა, ჩემთა განზრახვათა ერთადერთი მფლობელისა; გთხოვთ ამ გამონაკლისს აქ მბრძანებელთაგანი ნურავინ იწყენს.

თავის ბატონის ამ ნათქვამ სიტყვებს ყურადღებით რომ ისმენდა სანჩო, ველარ მოითმინა და ხმამალა შეჰყვირა:

— განა ქვეყანაზე ისეთი თავხედი კაცი იქნება ვინმე, კიდევაც თქვას, ჩემი ბატონი სულელიაო? ღვთის გულისათვის. ერთი მითხარით, თქვენო მოწყალეზავ, ბატონო მწყემსებო, რომელ სო-

ფელში მოიპოვება ისეთი განათლებული და მკვერმეტყველი მღვდელი, რომ ის თქვას, რაც ახლა ჩემმა ბატონმა წარმოთქვა? და მთელ ქვეყანაზე განა მოიპოვება ისეთი მამაცი და სახელგანთქმული მოგზაური რაინდი, რომ ისე მოიქცეს, როგორც ახლა ჩემი ბატონი მოიქცა?

ამის პასუხად დონ კიხოტი თავის საკუთრველმტვირთველს მოუბრუნდა და მრისხანებით უთხრა:

— ნეტავ თუ იპოვება ვინმე მთელ ქვეყანაზე ისეთი, რომელმაც არა თქვას, რომ სირეგვენსთან ერთად ცბიერი ბოროტებითაც ხარ გატენილი? სხვის საქმეში რად ერევი? ვინ გთხოვს და მოწმობას—გონიერი კაცი ვარ თუ უგუნური? ხმა გაიკმინდე, ნუ შემესიტყვები და გასწი, როსინანტი თუ უნაგირმოხდილია, შეკაზმე, მე კი ჩემი აღთქმის ასასრულებლად წავალ; ჩემი სიმართლე ამთავითვე ყველას დაამარცხებს, ვინც გაბედავს და სიტყვას შემომიბრუნებს.

ეს თქვა, გაჯავრებული სახით წამოდგა და მით ყველანი გააოცა: ეს კაცი ჭკვიანია თუ სულელიო? — უნებლიეთ გაიფიქრა ყველამ. ისინი ამაოდ არწმუნებდნენ დონ კიხოტს, უარი ეთქვა ამ გამოწვევაზე და უმტკიცებდნენ, რომ არავის არ აეჭვებდა მისი რაინდული ზრახვები და კეთილი გრძნობები; რაინდის მადლიერებისა და კეთილი გულის დასამტკიცებლად საჭირო არ იყო რამე საგმირო საქმეთა ჩადენა, რადგან ამას ისედაც საკმაოდ ადასტურებდა მისი თავგადასავალი; მიუხედავად ამისა, მაინც დონ კიხოტის სიმტკიცის შერყევა ვერაფერმა ვერ შეიძლო: როსინანტზე რომ შეჯდა, ფარი მიიფარა, შუბი მოიმარჯვა და მწვანე ველის პირას მიმავალ შარაგზის შუა ჩადგა. სანჩოც თავისი ვირით მისდევდა და მათ მთელი მწყემსური მარაქა გაჰყვა, რადგან უნდოდათ გაეგოთ, თუ რით გათავდებოდა ეს სულელური და თავისთავად საიშვიათო განზრახვა.

შუა გზაში რომ ჩადგა, დონ კიხოტმა ამ სიტყვების ყვირილით შეარყია ჰაერი:

— რაინდნო, საკუთრველმტვირთველნო, ცხენოსანნო და ქვეითნო, ამ გზაზე ორი დღის განმავლობაში გამვლენო და გამომვლენო! ისმინეთ, რომ მოგზაური რაინდი დონ კიხოტი ლამაზჩელი აქადგას და ამტკიცებს, რომ მშვენიერება და ჩინებულება ქვეყნისა. გარდა ჩემი გულის მფლობელი დულსინეა ტობოსელის მშვენიერებისა, ვერ შეედრება იმ ნიმფათა მშვენიერებას და ჩინებულებას, ამ ტყებურვილის ახლო მდებარე ველზე რომ მოსახლეობენ, და ვინც წინააღმდეგს ამბობს, ის ჩემს წინ წარმოსდგეს; აქ ველოდები! ეს შეძახება რაინდმა სიტყვასიტყვით ორჯერ გაიმეორა და

იგი ვერც ერთხელ ვერც ერთმა მოგზაურმა რაინდმა ვერ გაიგონა. მაგრამ მისმა თანდათან უფრო ხელისშემწყობმა ბედმა მოისურვა, ცოტა ხნის შემდეგ გზაზე ცხენოსანთა გუნდი გამოჩენილიყო, მეტწილად შუბებით შეიარაღებული. უწესრიგო არეულ ბრბოდ მოდიოდა და, როგორც ჩანდა, სადაც მიეშურებოდა. ეს რომ ღონ კიხოტთან მყოფმა საზოგადოებამ დაინახა, გზიდან გადავიდა, რადგან მიხვდა, რომ მათი შეხვედრა სახიფათო იქნებოდა; ხოლო მარტოოდენ ღონ კიხოტი უშიშრად დარჩა შუა გზაზე და სანჩო კიდევ როსინანტს ამოეფარა. ამასობაში მომავალი შუბებიანი უწესრიგო ბრბო რაინდს უახლოვდებოდა და წინამძღოლი მხედარი, რაც ძალა და ღონე ჰქონდა, ღონ კიხოტს უყვიროდა:

— გზიდან ჩამოგვეცალე, შე ქაჯო და ეშმაკო, თორემ ეს ხარები გაგთელავენ და გაგანადგურებენ!

— ჰეი, შე არამზადაე! — მიუგო ღონ კიხოტმა. — ვერავითარი ხარები ვერ შემაშინებენ, თუნდაც ისინი ხარამის * ნაპირებზე გაზრდილიც იყვნენ, გიყნი, ფიცხნი და თავაშვებულნი რომ არიან. აღიარეთ და იწამეთ, ავაზაკნო და ჯადოქარნო, იწამეთ-მეთქი — ერთობლივ და თითოეულად ყველამ, რასაც ახლა გეტყვით, თუ არა — ბრძოლაში გიწვევთ და ჩემთან მოგიხდებათ შერკინება.

მწყემსმა ვერ მოასწრო ღონ კიხოტისთვის პასუხის გაცემა. ხოლო ღონ კიხოტმა კიდევ გზიდან ვერ გადაასწრო, — ვერც გადაასწრებდა, თუნდაც ნდომებოდა; გაგიყვებული ხარების ნახირს. რომელშიც გაწვრთნილი და მშვიდი ბულებიც ერივნენ, მწყემსები და სხვა მრავალი ხალხი მიერეკებოდნენ ერთ ქალაქში, სადაც მეორე დღეს ხარების ბრძოლა უნდა გამართულიყო. მთელი ნახირი ღონ კიხოტს, როსინანტს, სანჩოს და მის ლურჯას დაეტკა, წააქცია და გადათელა ისინი. სანჩო ძლიერ იყო დაშავებული, ღონ კიხოტი კი — თავზარდაცემული, არცთუ როსინანტს დაეყარა კეთილი, ვირიც ცოტას გაწყდა — არ დამახინჯდა; მაინც, როგორც იყო, წამოდგნენ და ღონ კიხოტი ბარბაცით და ბორძიკით რქოსან ნახირს უკან გამოუდგა. და თან, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა. უყვიროდა:

— შესდექით, თქვე მაწანწალებო და ჯადოქრებო, არამზადა ავაზაკებო, სულ ერთადერთი რაინდი გიცდით, იმათგანი კი არა, რომელნიც ფიქრობენ და ამბობენ: „აქცეულ მტერს ვერცხლის ხიდი გაუდგო“.*

ამ ყვირილმა დაშურებით მიმავალი ლტოლვილნი მაინც ვერ შეაჩერა, ისინი რაინდის მუქარას ისევე აქცეიდნენ ყურადღებას, როგორც შარშანდელ თოვლს. მოქანცული ღონ კიხოტი ბოლოს

ადულებული გახდა შემდგარიყო და უფრო რისხვით აღძრული, ვიდრე სამაგიეროს გადახდის სურვილით შეპყრობილი. გზის ნაპირას ჩამოჯდა და სანჩოს, როსინანტს და ვირს უცდიდა. ბატონმა და მსახურმა რომ თავი ერთად დაიგულეს, პირუტყვებზე შესხდნენ. ცრუ და ყალბ არკადიაში მყოფთ არ გამოთხოვებიან. უფრო დარცხვენით, ვიდრე ხალისითა და სიხარულით თავიანთი გზა განაგრძეს.

თ ა ვ ი LIX

სადაც მოთხრობილია არაჩვეულებრივი შემთხვევა, დონ კიხოტს რომ მოუხდა. რაც შეიძლება, ფათერაკად ჩაითვალოს

დონ კიხოტმა და სანჩომ ბრიყვი ხარებისაგან მტვერში ამოვანგვლის წამალი ხშირ ხეებს შუა, გრილ ჩეროთა შორის მიმდინარე ანკარა ნაკადულში კპოვეს. უნაგირ-და-კურტანმობდილი. აღვირ-და-ავშარამოხსნილი როსინანტი და ვირი საძოვარზე რომ თავისუფლად გაუშვეს, ბატონი და მსახური. ორივე ხარებისაგან გათელილები, ნაკადულის პირას დასხდნენ. სანჩომ პირი გამოირეცხა. ხოლო დონ კიხოტმა პირი დაიბანა და ამით გაგრილებულებს დაცემული სულის ახოვანება კვლავ დაუბრუნდათ. სანჩომ ჩვეულებრივ საკუქნაოს — ხურჯინს მიმართა და იქიდან ყველაფერი ამოალაგა, რასაც საგზალს ეძახდა. რაინდმა გამწარებისა და ჭავრის გამო არა სკამა რა, სანჩო, თავმდაბლობისა და ზრდილობის გამო თავის წინ მდებარე სანოვაგეს პირს არ აკარებდა და სულ უცდიდა, იქნებ, ჩემმა ბატონმა პირველმა იგემოსო. მაგრამ როცა დაინახა, ფიქრებში გართულ რაინდს ქამა არ აგონდებოდა, სანჩომ პურსა და ყველს მიჰყო ორივე ხელი და პირში იტენიდა.

— ქამე, ჩემო მეგობარო სანჩო, — უთხრა დონ კიხოტმა. — შენს სიცოცხლეს ხელი შეუწყვე; იგი შენთვის უფრო საჭიროა, ვიდრე ჩემთვის ჩემი სიცოცხლე. მე კი ფიქრების ტვირთქვეშ დამტოვე. დაე, ჩემს უბედურებათა კვეთებისაგან მოკვდე. მე, სანჩო, გაჩენილი ვარ სიკვდილით ვიცოცხლო. შენ კი დაბადებულხარ — პირში ლუკმაგაჩრილი მოკვდე. და რომ ამაში დარწმუნდე, შემომხედე — წიგნებში დასტამბული, ბრძოლებში სახელგანთქმული, მოქმედებაში გულჩვილი და თავზიანი, ქვეყნის დიდებულთაგან პატივცემული, ქალებში სიყვარულის აღმგზნები — აი, როდესაც მოველოდი

ჩემი დიდი და სახელოვანი საქმეებითა და სიმამაცით დამსახურებული დაფნის გვირგვინებს და ჭილღობს მივიღებ-მეთქი, დღეს კი ჩემს თავს უწმინდური და საძაგელი ცხოველებით ფეხით გათელილს და დაბეგვილს ვხედავ. ეს ფიქრი კბილებს მიჩლუნგებს, ყბებს მიღუნებს, ხელებს მიდამბლავებს და ჭამის ხალისს სრულიად მართმევს, ისე, რომ ვფიქრობ — შიმშილით მოვიკლა თავი. რაც ყოველ სიკვდილზე საზარელია და საშინელი.

— მაშ, როგორც ჩანს, — უთხრა სანჩომ და თან პირს არ აჩერებდა და ყბებს წარმოუდგენელი სისწრაფით ამოძრავებდა, — მაშ, თქვენი მოწყალება იმ ანდაზას არ ეთანხმება — ნათქვამი რომაა: „მაძლარი მუცლით სიკვდილი იოლიაო“. მე მაინც თავის მოკვლას არა ვფიქრობ, პირიქით, მეჩქემესავით მინდა მოვიქცე, ტყავს რომ კბილებით იმდენ ხანს სკიმავეს და სწევს, ვიდრე, სადაც უნდა, იქამდის არ მიიყვანს. მე ჩემს თავს ვასაზრდოვებ და ჩემს სიცოცხლეს იქამდის გავკიმავე, ვიდრე ზენაარსისაგან დანიშნულ საზღვარს არ მიაღწევს. იცოდეთ, ბატონო, სასოწარკვეთილებას რომ მისცემია თქვენი მოწყალება, ამაზე დიდი სისულელე სხვა არ არსებობს. დამიჯერეთ, მიირთვით, მერე ამ ამწვანებულ მდელოს ლეიბზე წამოწეკით და დაიძინეთ; რომ გაიღვიძებთ, უდიდეს შგებას იგრძნობთ.

ღონ კიხოტი სწორედ ისე მოიქცა, რადგან სანჩოს რჩევა უფრო ფილოსოფოსის რჩევად ეჩვენა, ვიდრე უმეცარი კაცის მსჯელობად, და უთხრა:

— შენ თუ გსურს, ჰოი სანჩო, ის ჩაიღინო ჩემთვის, რასაც ახლა გეტყვი, ჩემი შვება უფრო ნამდვილი იქნება და მწუხარებაც შემიმსუბუქდება. მე რომ დავიძინებ, ცოტა განზე გადი და როსინანტის აღვირის თასმები შიშველ ადგილებზე სამასჯერ ან ოთხასჯერ მაინც დაირტყი იმ სამი ათასზე მეტი მათრახის ანგარიშში, დუღსინეას მოჯადოების გაუქმებისათვის რომ დაგინიშნეს. განა არ გებრალება ის საწყალი ქალი, შენი დაუდევრობით და უთაურობით აქამდისაც მოჯადოებული რომ რჩება?

— მაგაზე ბევრი რამ შეიძლებოდა მეპასუხნა, — მიუგო სანჩომ, — მაგრამ ახლა, მოდით, ორივემ დავიძინოთ და მერე, დაე, ღმერთმა გვიბრძანოს, რა უნდა ვქნათ. იცოდეთ, თქვენო მოწყალებავ, მშვიერი, მკლე სხეულის დამშვიდებით და გულგრილად გამათრახება — ძალიან მკაცრი საქციელი და სამძიმო საქმეა. ჩემმა ქალბატონმა დუღსინემ ცოტა მოითმინოს და, როდესაც სულ არ ექნება ამის მოლოდინი, მათრახის ტოტით აჭრელებულს მნახავს. სიკვდილამდის ყველა ცოცხალია, — ამით ის მინდა ვთქვა, რომ

კერ ხანად ცოცხალი ვარ და სურვილი მაქვს — რაც აღმითქვამს, კიდევ აღვასრულო.

დონ კიხობტა ამაზე სანჩოს მადლობა უთხრა და ოდნავ წაიხემსა. სანჩო კი ლაზათიანად დანაყრდა. შემდეგ ჩვენი ფათერაკების მაძებარნი დასაძინებლად დაწვნენ, ხოლო თავიანთი განუყრელი თანამგზავრები და მეგობრები — როსინანტი და ვირი ბალახით აბიზინებულ ველზე საძოვრად გაუშვეს. რაინდმა და მისმა საჭურველმტვირთველმა კარგა გვიან გაიღვიძეს. ერთი ცხენზე შეჭდა, მეორე ვირზე და გზა განაგრძეს, რათა ჩქარა იმ ფუნდუკამდის მისულიყვნენ, იქიდან ერთი მილის მანძილზე რომ მოჩანდა. ფუნდუკს იმიტომ ვამბობ, თვითონ დონ კიხობტა დაარქვა ეს სახელი, თუმცა მისი ჩვეულებით, ყველა ფუნდუკს ციხე-დარბაზებს უწოდებდა ხოლმე.

იქ რომ მივიდნენ, პატრონს ჰკითხეს — ღამის გასათევი ოთახი თუ გაქვსო? პატრონმა უპასუხა: ისეთი მყუდრო და კარგი ოთახი მაქვს და საუცხოო საკმელებიც, რომ მათზე უკეთესი სარაგოსაშიც არ მოიპოვებაო. ჩამოხტნენ და სანჩომ თავისი სანოვაგე შეიტანა საკუქნაოში, რომლის გასაღებიც მეფუნდუკემ მასცა. შემდეგ როსინანტი და ვირი თავლაში დააბინავე, საკმელი დაუყარა და ღმერთს მადლობა შესწირა, მისმა ბატონმა ეს ფუნდუკი ციხე-დარბაზად რომ არ მიიღო; შემდეგ ბრძანების მისაღებად ქიშკართან მერხზე ჩამომჯდარ დონ კიხობტან მივიდა. ამასობაში ვახშმის ღროც დადგა და სანჩომ მეფუნდუკეს ჰკითხა: ვახშმად რა გაქვსო.

— ყველაფერი, რასაც კი მოითხოვთ. — მიუგო მეფუნდუკემ. — რადგან ჩემი ფუნდუკი დოვლათით სავსეა, — ჰაერის ფრინველები, მიწის ცხოველები, ზღვის თევზები, — ყველაფერი ბლომად მომეპოვება.

— მაგდენიც არა გვინდა რა, — უთხრა სანჩომ, — ჩვენთვის ორი შემწვარი ვარიაც საკმაო. ჩემი ბატონი ცოტას მიირთმევს და არცთუ მე ვარ აგრერიგად გაუმადლარი და ღორმუცელა.

— ვარიები არა მყავს, — უთხრა მასპინძელმა, — რადგან აქ ბევრი ძერა იცის და მათ დაკორტნეს და გამიწყვიტეს.

— მაშ ბატონმა მასპინძელმა უბრძანოს ქათამი შეგვიწვან, — უთხრა სანჩომ; — მაგრამ ბებერი კი არ იყოს.

— ქათმები? — წაილაპარაკა მასპინძელმა, — ოჰ, ღმერთო ჩემო! გეფიცებით, გუშინ ორმოცდაათ ქათამზე მეტი ქალაქს გავგზავნე გასაყიდად. ქათმის გარდა, რაც გნებავთ, მოითხოვეთ, თქვენო ზოწყალეზავ.

— მაშ ხალისი ან თიკნის ხორცი მაინც გექნებათ, — უთხრა სანჩომ.

— მთელი საგზალი სწორედ ახლა გამომელია: არც ხბო მყავს, არც თიკანი, — უპასუხა მასპინძელმა. — იმ კვირაში კი ყველაფერი ზლომად მექნება.

— კარგი დაგემართოს! — უთხრა სანჩომ. — სანაძლეოს დავდებ, რომ ყველა ამ დანაკლისს დუმა და კვერცხის სიუხვე აანაზღაურებს.

— ღმერთსა ვფიცავ, — თქვა მეფუნდუკემ, — ჩემს სტუმრებს მცირედი მესხიერებაც არა ჰქონიათ: მე ვეუბნები, არც ქათამი მყავს, არც ვარიები-მეთქი, — ესენი კვერცხებს მთხოვენ. ღვთის გულისათვის სხვა რამე მთხოვეთ, ქათმებს და ჩიტის რძეს კი ნულარ-მომკითხავთ.

— გეყოფა ხუმრობა! — დაუყვირა სანჩომ, — თქვი, რაცა გაქვს, მაგ გადაცემ-გადმოცემას თავი ანებე.

— ბატონო სტუმარო, — უთხრა მეფუნდუკემ, — ნამდვილად ორი ძროხისა და ორი ხბოს ფეხები მაქვს, ცხერის ნაზი და ჩვილი ფეხების მსგავსი, ხახვით და ნივრით შეკაზმული, მუხუდოიანად ღორის ქონში მოხარშული; მოხარშვის დროს თითქოს გაიძახოდნენ: „შეგვკამეთ, შეგვკამეთო!“

— სულ აქ მოგვიტანეთ, — უთხრა სანჩომ, — არავინ მიეკაროს, ყველაზე კარგ ფასს მე მოგცემ, — ეგ სწორედ ჩემი გემოვნების საქმელია. ხარის ჩლიქებია თუ ხბოს ფეხები, ჩემთვის სულ ერთია, ოღონდ ფეხები კი იყოს.

— არავის მივაკარებ, — უთხრა მეფუნდუკემ. — მაინც ახლა ჩემთან ჩამომხდარი მგზავრები სულ წარჩინებული ხალხია, საკუქნაო და სამზარეულო თავისი მზარეულით და ფარეშებიანად მუდამ თან დააქვთ.

— თუ წარჩინებაზე მიდგება საქმე, ჩემს ბატონზე წარჩინებული არავინ არის. — მიუგო სანჩომ, — მაგრამ მისი წოდება კალათით საგზლისა და ღვინის ტარების ნებას არ აძლევს. მე და ჩემი ბატონი პირდაპირ გაშლილ ველზე ჩამოვხტებით ზოლმე და რკოსა და შინდს არხეინად შევეჩქცევით.

ასეთი საუბარი ჰქონდათ სანჩოსა და მეფუნდუკეს. სანჩომ საუბრის გაგრძობა აღარ ისურვა და მეფუნდუკის კითხვაზე — თუ ვინ იყო მისი ბატონი, ან რა ხელობისა იყო იგი, არაფერი უპასუხა. ამასობაში ვახშმის დროც დადგა. დონ კიხოტი ოთახში შევიდა. მეფუნდუკემ ხბოს ფეხები შეუტანა და რაინდი სუფრას მიუჯდა. იმ ოთახის გვერდზე მეორე ოთახი იყო, თხელი კედლით გადატიხრული. და იმ ოთახიდან რაინდს ასეთი ლაპარაკი მოესმა:

— ბატონო დონ ჰერონიმო, თქვენს სიცოცხლეს გაფიცებთ, ვიდრე ვახშამს მოგვიტანდნენ, დონ კიხოტ ლამანჩელი მერე ნაწილიდან * ერთი თავი კიდევ წაიკითხეთ.

მოესმა თუ არა დონ კიხოტს, რომ მისი სახელი ახსენეს, მსწრაფლ სელიდან წამოხტა და გაფაციცებული ყურადღებით მიუგლო ყური, თუ რას ლაპარაკობდნენ მის შესახებ. ხოლო მან ზემოხსენებულ დონ ჰერონიმოს შემდეგი პასუხი გაიგონა:

— რად გინდათ, თქვენო მოწყალეზავ, ბატონო დონ ხუან. მასეთი მოჩმახული აბდაუბდისა და სისულელეების წაკითხვა? ვისაც დონ კიხოტ ლამანჩელი სპირველი ნაწილი წაუკითხავს, მას ამ მეორე ნაწილის წაკითხვა არავეითარ კმაყოფილებას არ მიანიჭებს.

— მაინც, — მიუგო დონ ხუანმა, — კარგი იქნებოდა მისი წაკითხვა, რადგან ისეთი უხეირო წიგნი არ მოიპოვება, რომ შიგ ცოტა კარგი რამეც არ იყოს. მაგ ნაწილში ყველაზე მეტად ის არ მომწონს, რომ დონ კიხოტი მანდ ისეა გამოხატული თითქოს დულსინეა ტობოსელი აღარ უყვარდეს.

ეს რომ დონ კიხოტმა გაიგონა, მრისხანებითა და გულისწყრომით აღსავსემ ხმამაღლა დაიძახა:

— ვინც უნდა იყოს ამის მთქმელი, ვითომც დონ კიხოტ ლამანჩელმა დულსინეა ტობოსელი დაივიწყა, ანუ შეუძლია დაივიწყოს, მე იმას თანაბარი იარაღით დავეუმტიკებ, რომ დიდად ცდება! დონ კიხოტს იმ ბანოვანის დავიწყება არ შეუძლია, ხოლო უებრო დულსინეა ტობოსელი არ შეიძლება დავიწყებული იყოს. რადგან დონ კიხოტის დევიზია პირიანობა და სიმტკიცე, ხოლო მისი აღთქმა — თავისი მიჯნური ქალის ერთგულება.

— ვინ არის, რომ გველაპარაკება? — ჰკითხეს მეორე ოთახიდან.

— ვინ უნდა იყოს, — განაცხადა სანჩომ, — თუ არა თვითონ დონ კიხოტი ლამანჩელი. რომელიც თავს დასდებს იმ სიტყვებისათვის. რაც ახლა თქვა და რასაც კიდევ იტყვის, ვინაიდან კარგ გადამხდელს ვალის გადახდა როგორ დაალონებს.

სანჩომ თავისი სიტყვები დაასრულა თუ არა, ოთახის კარი გაიღო და შიგ ორი კაბალერო (ასეთებად მოჩანდნენ) შემოვიდა. ერთი მათგანი მეგობრულად მოეხვია დონ კიხოტს და უთხრა:

— ვერც თქვენი გარეგნობა დაჰკარგავს თქვენს სახელს და ვერც თქვენი სახელი თქვენს გარეგნობას. ექვს გარეშეა, რომ თქვენ ნამდვილი დონ კიხოტი ლამანჩელი ხართ, დილის ვარსკვლავი მოგზაური რაინდობისა, იმის ჯიბრსა და ქინაზე, ვისაც წიგნ-

ში, ახლა რომ გადმოგცემთ, უნდოდა თქვენი სახელი და ღიღება მოეპარა და თქვენი გმირული ღვაწლი გაექარწყლებინა.

ეს რომ თქვა, თავის ამხანაგს წიგნი გამოართვა და ღონ კისოტს ჩაუდო ხელში. ღონ კისოტმა ჩამოართვა იგი და ხმაამოუღებლად ფურცვლა დაუწყო. ცოტა ხანს უკან წიგნი დაუბრუნა და უთხრა:

— იმ რამდენიმე ადგილას, რის გადათვალეირებაც მოვასწარი. სამი შეუსაბამობა ვპოვე: პირველი — რამდენიმე სიტყვა და გამოთქმა, წინასიტყვაობაში რომ შემხვდა; მეორე — მისი არაგონული კილოკავი, ავტორი ხანდახან სიტყვის ზოგიერთ ნაწევარს არ ხმარობს, და მესამეც — რაც ყველაზე მეტად მის უმეცრებას ამტკიცებს — ისა, რომ იგი ხშირად იბნევა, თვით არსებით საგანში ცდება და ჭეშმარიტებას შორდება; სახელდობრ: ის ამბობს, რომ ჩემი საჭურველმტვირთველის, სანჩო პანსას ცოლს მარი გუტერესი ჰქვია, მისი ნამდვილი სახელი კი ტერესა პანსაა და, თუ იგი ასეთ არსებითსა და მნიშვნელოვან წვრილმანებში ცრუობს, მაშ — უნდა ვიფიქროთ, სხვა დანარჩენ ამბებშიც იცრუებს და შეცდება.

— რა საუცხოო ისტორიკოსი ყოფილა! — თქვა სანჩომ, — ეტყობა ჩვენი საქმეები კარგად ცოდნია, რომ ჩემს ცოლს, ტერესა პანსას, მარი გუტერესს ეძახის. აბა, თქვენო მოწყალებავ. ერთი ეს წიგნი აიღეთ ხელში და ნახეთ, ჩემზე არის რამე ნათქვამი, თუ ჩემი სახელიც შეუცვლიათ?

— იმ ნათქვამის მიხედვით, რაც ახლა მოვისმინე, მეგობარო, — თქვა ღონ ჰერონიმომ, — თქვენ, უეჭველად, ღონ კისოტის საჭურველმტვირთველი სანჩო პანსა ხართ.

— დიახ. მე სწორედ მისი საჭურველმტვირთველი გახლავართ. — უპასუხა სანჩომ, — და მით ვამაყობ კიდევ.

— მაშ. ღმერთს ვფიცავ, — მიუგო ღონ ჰერონიმომ. — ეს ახალი ისტორიკოსი იმ მართებულებით არ გეპყრობათ, რა მართებულებაც მთელ თქვენს არსებაში გამოსჭვივის. ის გსახავთ თქვენ ღორმუცელად, სულელად, მახვილგონიერებას მოკლებულ ადამიანად. — სრულიად იმ სანჩოს მსგავსად კი არა. როგორიც თქვენი ბატონის ისტორიის პირველ ნაწილშია აღწერილი.

— ღმერთმა შეუნდოს! — მიუგო სანჩომ, — ჯობდა ჩემს კუთხეში დავეტოვებინე, სულაც არ მოვგონებოდი. ცეკვას მხოლოდ ის გამართავს. ვისაც შეუძლია ჩანგს ხმა რიგიანად ამოაღებინოს: წმიდა პეტრეც მხოლოდ რომში გრძნობს თავს არხეინად.

ორივე კაბალერომ ღონ კისოტს სთხოვა — მათ ოთახში გადასულიყო და ერთად ევახშმათ: კარგად ვიცით, ამ ფუნდუკში თქვე-

ნი საკადრისი არაფერი არ მოიპოვებო. მუდამ ზრდილობიანმა დონ კიხოტმა მათ თხოვნას პატივი სცა და მათთან ივანშმა. ხოლო მოხარშული ფეხები სანჩოს სრულ უფლებებში დარჩა, სანჩო მაგიდის თავში დაჯდა, გვერდით ფუნდუკის პატრონი მიუჯდა, ისიც ხზოს ფეხების დიდი მოყვარული.

ვახშამზე დონ ხუანმა ჰკითხა დონ კიხოტს, რა ამბავი ეცოდა დულსინეა ტობოსელისა: ხომ არ გათხოვილიყო, შვილი ხომ არ შეძენოდა, ან ორსულად ხომ არ იყო, თუ ქალწულადვე იმყოფებოდა. და რაკი მისი შეყვარებული რაინდი ახსოვდა, უეჭველია, თავის უმანკოებას და კარგ სახელს დაიცავდა.

— დულსინეა უმანკო ქალწულადვე დარჩა, — უპასუხა დონ კიხოტმა, — ჩემი მისაღმი სიყვარულიც ახლა უფრო მტკიცეა, ვიდრე ოდესმე იყო; ჩვენი ურთიერთობა უწინდელებზე უმწიკლოა. მაგრამ ვაი, რომ მისი სილამაზე უხეში გლეხი ქალის გარეგნობით შეიცვალა.

შემდეგ დაწვრილებით მოუთხრო დულსინეა ტობოსელის მოხიბვლა-მოჯადოების ამბავი და ისიც, რაც მონტესინოსის მღვინეში შეემთხვა, და ბრძენმა მერლინმა დულსინეას მოჯადოების გასაუქმებლად საშუალება რომ ასწავლა. კაბალეროები დიდი სიამოვნებით უსმენდნენ დონ კიხოტს მისი საკვირველი ფათერაკების ამბავს. მათ რაინდის სისულელე იმდენადვე აოცებდათ, რამდენადაც მისი თნრობის მშვენიერი კილო; იგი ხან გონიერ კაცად ეჩვენებოდათ, ხან უგუნურად და ჭკუაარეულად და ვერ გადაეწყვიტათ: სალი გონებისა და ჭკუაშემცდარობის შუა რა ხარისხზე დაეყენებინათ.

სანჩომ ვახშამი გაათავა, შემთვრალი მეფუნდუკე დასტოვა. ბატონის ოთახში შევიდა, კარებთან შედგა და წარმოთქვა:

— აქვე მომკლან, ბატონებო, თუ მაგ თქვენგან მოტანილი წიგნის დამწერს ჩემთან წაჩხუბება არ უნდოდეს. თუ მე, როგორც თქვენი მოწყალეობა ბრძანებს, გაუმადლარსა და ღორმუცელას მეძახის, ლოთობას მაინც ნულარ მწამებს.

— დიახ, სწორედ ლოთიც დაგიძახათ. — უთხრა დონ პერონიმომ, — არ მახსოვს. სად და როგორ. ის კი ვიცი. რომ რაგიან კაცად არა გასახავთ და ამასთან. თქვენზე ძლიერ ბევრ ტყუილს ჩმახავს, რამდენადაც შეიძლება ეს განვსაჯო, როცა ახლა თქვენ გიყურებთ, კეთილო სანჩო.

— დამერწმუნეთ, თქვენო მოწყალეობავ. — უპასუხა სანჩომ. — რომ ამ ისტორიის სანჩო და დონ კიხოტი სულ სხვანი უნდა იყვნენ. ვიდრე სილ ჰამეტ ბენენჰელის დაწერილ ისტორიაში არიან.

სიდ ჰამეტის ისტორიაში აღწერილები ჩვენა ვართ: ჩემი ბატონი ღვაწლმოსილი. ბრძენი და შეყვარებული და მე გულუბრყვილო, ხუმრობის მოყვარული, მაგრამ არც ღორბუცელა და არც ლოთი.

— მეც აგრე ვფიქრობ, — თქვა დონ ხუანმა, — და რომ შეიძლებოდეს, ბრძანება უნდა გამოცემულიყო — არავის გაეხდოდა დიდებული დონ კიხოტის სახელოვან საქმეებზე წერა, სიდ ჰამეტის გარდა, ისე, როგორც ალექსანდრე მაკედონელი თავისი სურათის დახატვის ნებას აპელესის * მეტს არავის აძლევდა.

— დაე, ვისაც სურს, ჩემი სურათი დახატოს, — თქვა დონ კიხოტმა, — მაგრამ კი ნუ დამამახინჩებს, მოთმინება ხშირად ილევია, თუ მას შეუპოვრად შეუტრაცხოვენ.

— განა შეიძლება ბატონ დონ კიხოტს შეუტრაცხოფა მიაყენოს ვინმემ? — თქვა დონ ხუანმა, — რა შეუტრაცხოფა იქნება ისეთი, რომ სამაგიეროს გადახდა არ შეიძლოს, თუ თავისი მოთმინების ფართით არ მოიგერია, რომელიც, მე მგონი, ძლიერი და მტკიცე უნდა იყოს.

ასეთ საუბარში ღამის დიდმა დრომ გაიარა. დონ ხუანმა სთხოვა დონ კიხოტს, იმ წიგნში კიდევ რამე წაეკითხა; მას სურდა გაეგო — რა კილოთი აყბედდებოდა იგი და კიდევ რა აბლაუბდას მოსჩმახავდა, მაგრამ რაინდმა გადაჭრილი უარი მოახსენა და ასე უთხრა, რომ მთელ წიგნს უკვე წაკითხულად ვთვლი, თავიდან ბოლომდის სისულელედ მიმაჩნია და არ მსურს ავტორი იმ ამბით გაეახარო, რომ ეს წიგნი დონ კიხოტს ხელთ ეკირა და იგი წაიკითხაო. ამასთან, დაუმატა მან, არათუ თვალი, არამედ ფიქრიც კი ზურგს უნდა შეაქცევდეს ყველაფერ ჭუჭყიანს, უხამსს და ურიგოსო. როცა დონ კიხოტს ჰკითხეს, თუ საით აპირებდა ახლა გამგზავრებას, მან მიუგო: სარაგოსაში მივიღივარ, ტურნიორზე მიინდა დავესწრო, იმ ქალაქში ყოველ წელიწადს რომ იმართება და გამარჯვებულს ჯილდოდ სატურნირო აბჯარი ეძლევაო. დონ ხუანმა შენიშნა, რომ ამ ახალ წიგნში მოთხრობილია იმის შესახებ, თუ დონ კიხოტმა ანუ მისი სახელით მოხსენებულმა უთუოდ სხვა ვინმემ, როგორი მონაწილეობა მიიღო იქ გამართულ ფრიად ღარიბულ, უბადრუკი დევიზებითა და ღატაკურად მორთულ ღოღსა და რგოლთა შეჯიბრებაში; მასთან ის რაინდი მოკლებული იყო ყოველგვარ გონიერებას, უხეიროდ იბრძოდა, ტანსაცმელიც ღარიბული ეცვა, სხვადასხვა სისულელით კი უხვად იყო დაჯილდოებულიო. *

— სწორედ მაგ მიზეზით, — მიუგო დონ კიხოტმა, — სარაგოსაში ფეხსაც არ შევდგამ და ამით მთელი ქვეყნის წინაშე იმ ახლად-

გამომცხვარი ისტორიკოსის სიცრუეს გამოვანაშკარავებ; დაე, ხალხმა დაინახოს, რომ მე ის დონ კიხოტი არა ვარ, ვისზედაც ის მოუთხრობს.

— მაგას ძალიან კარგს იზამთ, — უთხრა დონ ჰერონიმომ. — მით უმეტეს, რომ მსგავსი ტურნირები ბარსელონაშიც იმართება, სადაც ბატონ დონ კიხოტს შეუძლია მთელი თავისი სიმამაცე გამოიჩინოს.

— მეც სწორედ მაგას ვაპირებ, — მიუგო დონ კიხოტმა. — ახლა კი გთხოვთ, თქვენო მოწყალეობაე, ნება მომეცით წავიდე, რადგან უკვე დროა ლოგინში ჩავწვე; მასთან მიმიღეთ და თქვენთა საუკეთესო მეგობართა და მსახურთა რიცხვში მიგულეთ.

— აგრეთვე მეც, — დაუმატა სანჩომ, — იქნებ, მეც შევიძლო და რაშიმე გამოგადგეთ.

ამ სიტყვებით ერთმანეთს გამოეთხოვნენ. დონ კიხოტი და სანჩო თავიანთ ოთახში წავიდნენ, ხოლო დონ ხუანი და დონ ჰერონიმო გაოცებულნი დარჩნენ იმ საღი გონებისა და სისულელის ერთმანეთთან შერევით, როგორც მათ რაინდმა აჩვენა, და ნამდვილად დარწმუნდნენ, რომ სწორედ ესენი იყვნენ დონ კიხოტი და სანჩო, და არა ისინი, რომელნიც არაგონელმა ავტორმა აღწერა.

დონ კიხოტმა მეზობლებს დილაადრიან კედელზე დაუკაკუნა და თავის მასპინძელ კაბალეროებს გამოეთხოვა. სანჩომ მეფუნდუკეს ფული უხვად გადაუხადა და რჩევა მისცა თავის ფუნდუკში ნუზლი ნაკლებად შეეჭო, ანუ უკეთესი დაემზადებინა.

თ ა ვ ი L X

1' თუ რა შემთხვა ბარსელონას მიმავალ დონ კიხოტს

როდესაც დონ კიხოტი ფუნდუკიდან გამოვიდა, გრილი დილა იყო, ეტყობოდა, დღეც ისეთივე იქნებოდა. ამთავითვე გამოიკითხა, ბარსელონაში რომელი გზა უფრო მოკლედ მიიყვანდა, რათა სარაგოსას ასცდენოდა, ისე ძალიან უნდოდა ის ახალი ისტორიკოსი, როგორც უთხრეს — მისი ცილისმწამებელი, — ცრუ კაცად გამოეყვანა. და აი, ისე მოხდა, რომ ექვსი დღის განმავლობაში მას აღწერის ღირსი არა შემთხვევია რა; მეშვიდე დღეს კი, როდესაც შარაგზიდან გადაუხვია, ხშირ ფოთლოვან მუხებესა თუ კორპის ხეებს შუა ღამემ უსწრო. ამ ხეებზე სიღ ჰამეტი განსაკუთრებულად არას ამბობს, თუმცა სხვა შემთხვევაში ყველაფრის დანამდვილე-

ბით გარჩევას არა ჰქონდა. ბატონი და მსახური თავისი ცხოველებიდან გადმოხტნენ და ხეების ძირში დაბინავდნენ. იმ დღეს კარგად ნასაუზმევმა სანჩომ მაშინვე ძილის ჭიშკარი შეალო, ღონ კიხოტის კი უფრო ფიქრები და ოცნება უშლიდა ძილს, ვიდრე შიმშილი, ამიტომაც თვალი ვერ მოხუჭა. იგი ფიქრებით ათას ადგილას დახეტილობდა. ხან ეჩვენებოდა, ვითომც მონტესინოსის ილღიმეში იყო, ხან გლეხის დედაკაცად გარდაქმნილ დულსინეას ხედავდა, თუ როგორ იჭდა ის ვირზე და მიაჭენებდა, ხან ყურში ბრძენი მერლინის სიტყვები ჩაესმოდა, თუ როგორ მოქცეულიყო, რა ღონისძიება ეხმარა, რომ დულსინეა ჯადოებისაგან განთავისუფლებულიყო. სასოწარკვეთილებაში ვარდებოდა საქურველმტვირთველ სანჩოს დაუდევრობისა და გულქვაობის გამო, როცა გაიხსენებდა, რომ მან აქამდის, ღონ კიხოტის ანგარიშით, მხოლოდ ხუთჯერ დაირტყა მათრახი, რაც ბევრისებვრად მცირე და უმნიშვნელო იყო იმ ურიცხვ-უთვალავ დარტყმასთან შედარებით, რაც ჯერ კიდევ აკლდა და შესასრულებელი იყო. ამ გახსენებაზე ისეთი მწუხარება და გულისჯავრი შემოაწვა, რომ თავის თავს უთხრა:

— თუ ალექსანდრე დიდმა გორდიოსის* ნასკვი ხმლით გადაკვეთა და თანაც თქვა გადაკვეთა და გახსნა სულ ერთიანო, და მაინც მთელი აზიის მბრძანებლად დარჩა, მაშ ახლა დულსინეას მოჯადოების საქმეში იგივე მეორდება. სანჩოს მის ყინაზე თვითონ დავუწყებ გამათრახებას, რაკი პირობა ისეთია, რომ სანჩომ სამი ათასი დარტყმა უნდა მიიღოს, რა ჩემი საქმეა, თვითონ დაირტყამს თუ სხვა დაარტყამს, საქმე ისაა, რომ მან სამი ათასი დარტყმა მიიღოს — საიდანაც უნდა იყოს ეს დარტყმა. სულ ერთია.

ამ განზრახვით როსინანტის აღვირი აიღო, ისე მოკეცა, რომ მით დარტყმა შესაძლო ყოფილიყო, მივიდა და სანჩოს ქამრის შეხსნა დაუწყო, რითაც მისი განიერი შარვალი იყო აწეული. ამის ცოდვილს რომ მოჰყვა, სანჩომ გაიღვიძა, თვალები დააპყვიტა და იკითხა:

— რა ამბავია? ქამარს ვინ მხსნის. ან ტანთ ვინ მხდის?

— ეს მე ვარ. — მიუგო ღონ კიხოტმა. — მოველ—შენგან შეუსრულებელი პირობა შევასრულო. შენი დაუდევრობა გამოვასწორო და ჩემი მწუხარება შევმსუბუქო. შენს გასამათრახებლად მოველ, სანჩო, რომ შენგან ნაკისრი ვალი რამდენადმე მაინც გადაიხადო. დულსინეა იღუპება, შენ კი უდარდელად ცხოვრობ. მეც მწუხარება მკლავს. შენი ნებით გაიხადე, რადგან ჩემი ნება ასეთია — ამ მიყრუებულ ადგილს ორი ათასი მათრახი მაინც დაგარტყა.

— ვერ მოგართვით, ვერა, — უთხრა სანჩომ. — წყნარად, თქვენ მოწყალეობავ, თორემ კეშმარიტ ღმერთს ვფიცავ, ჩვენს ხმას ყრუებიც გაიგონებენ. მე რომ გამათრახება ვიკისრე, ჩემი კეთილინებით უნდა მოხდეს და არა ძალდატანებით, ახლა კი გამათრახების ხალისი სრულებით არა მაქვს. ისიც იკმარეთ, რომ თქვენს მოწყალეობას პირობას ვუღებ: ვირტყა და ვიგემო, როდესაც თვითონ ვინებებ.

— ამის მიგდება მარტო შენს ნდომასა და სურვილზე არ შეიძლება, სანჩო, — უთხრა დონ კიხოტმა, — რადგან ღრძო გული გაქვს და, თუმცა უხეში და ხეპრე ხარ, მაინც სხეული ნაზი გაქვს.

ამას რომ ამბობდა, თან ცდილობდა და ყველა ღონეს ხმარობდა — შარვალი ჩაეხადნა. სანჩო ფეხზე წამოხტა, თავის ბატონს მივარდა, ხელები მოხვია, სარმა წამოსდო და მიწაზე გულაღმადანსდა. მარჯვენა მუხლი მკერდზე დააქირა და ხელები ისე მაგრად დაუქირა, რომ დონ კიხოტს არც წამოდგომა და არც განძრევად აღარ შეეძლო. მაშინ დონ კიხოტმა უთხრა მას:

— როგორ თუ? შე მოლაღატე! შენს ბატონს და ბუნების მბრძანებელს ეწინააღმდეგები? მის წინააღმდეგობას ბედავ, ვის პურსაც ჰვამ?

— მე არც ტახტიდან ჩამომყავს და არც ტახტზე ამყავს მეფე, * — მიუგო სანჩომ, — მე ჩემს თავს ვშველი, რადგან ჩემი თავის ბატონი თვითონ მე ვარ. თქვენმა მოწყალეობამ დამშვიდებით ყოფნა აღმითქვას, ახლა ჩემს გალახვას ნულარ მაძალებს და მაშინ გაგაშვებთ და გაგათავისუფლებთ კიდევ. თუ არა და:

აქვე მოკვდები, შე მოლაღატე.
დონია სანჩას მტერი, აესულო.*

დონ კიხოტმა ამის ასრულება აღუთქვა და მთელი სულითა და გულით შეჰპტვია, რომ სანჩოს ტანისამოსის ერთ ძაფსაც კი ხელს არ ახლებდა და გამათრახებას სრულ მის ნებაზე მიაგლებდა. სანჩო ადგა და კარგა მოშორებით მეორე ხეს მიუჯდა და მიეყუდა. ამ დროს იგრძნო, რომ მის თავს ვიღაც შეეხო: ხელები მალა ასწია და წინდა-ჩექმებ-ჩაცმული ფეხები დახვდა. შიშისაგან აკანკალებული სანჩო ახლა მეორე ხისკენ გაიქცა, მაგრამ იქაც იგივე განმეორდა. მაშინ ხმამალა დაუყვირა დონ კიხოტს — საშველად მასთან მისულიყო. დონ კიხოტი მივიდა და ჰკითხა, რა იყო, რამ შეგაშინაო. სანჩომ უპასუხა, ყველა ეს ხე ადამიანის ფეხებითაა სავსეო. დონ კიხოტმა გასინჯა ისინი, მაშინვე მიხვდა, რაც უნდა ყოფილიყო, და სანჩოს უთხრა:

— შენთვის აქ საშიში არაფერია, რადგან ეს ფეხები, შენ რომ შეხებხარ და ვერ დაგინახავს, უეკველია, ამ ხეებზე ჩამომხრჩვალნი ყაჩაღებისა და ავაზაკებისაა, აქ მართლმსაჯულებას ჩვეულებად აქვს, შეიპყრობს თუ არა იმათ, ოცსა და ოცდაათს ერთად ჩამო-
აჩრჩობს. ეს იმის ცხადი ნიშანია, რომ აქედან ბარსელონა შორს აღარ არის. *

როგორც თქვა, სწორედ ისეც იყო. გათენება რომ დაიწყო, მალე აიხედეს და დაინახეს, რომ ყაჩაღები ხეებზე მტეენებივით ეკიდნენ. უკვე გათენდა და, თუ ისინი მკვდრებმა შეაშინეს, არანაკლები შიში ორმოცზე მეტმა ცოცხალმა ყაჩაღმა დამართათ, რომელნიც უცებ შემოეხვივნენ გარს და კატალონურად უთხრეს — გაჩერებულიყვენ და ადგილიდან არ დაძრულიყვენ, ვიდრე მათი მეთაური არ მოვიდოდა. დონ კიხოტი ქვეითი იყო, მის ცხენს აღვირი მოხსნილი ჰქონდა, მისი შუბი ხესთან ეყუდა. — ერთი სიტყვით, თავდაცვის საშუალება არა ჰქონდა; ამიტომ ამჯობინა გულხელი დაეკრიფა, ქელი მოედრიკა და თავისი თავი უფრო შესაფერი დროისა და შემთხვევისათვის შეენახა.

ყაჩაღები ვირს მისცივდნენ და, რაც ხურჯინსა და საგზაო ჩემოდანში იყო, ყველაფერი გაძარცვეს. სანჩოს ბედი, რომ ჰერცოგის ოქროები და შინიდან წამოღებული ფული ტიტველ ტანზე შემოკრულ ქამარში ჰქონდა დამალული. მაინც კი ეს კეთილი ხალხი მთლად გაბრდღენიდა მას, ისე ბეჯითად გასჩხრეკდა, ტყავსა და ხორცს შუაე კი გასინჯავდა, დამალული ზომ არა აქვს რაო, თუ ამ დროს მათი მეთაური არ მოსულიყო. იგი ოცდაათობმეტი წლისას ჰგავდა, შავგვერემანი, მკაცრ-მედიდური შესახედობისა და შუათანაზე უფრო მაღალი იყო. ღონიერ ცხენზე იჯდა. ფოლადის ჯავშანი ეცვა და აქეთ-იქით წელში წყვილ-წყვილად ოთხი დამბაჩა ჰქონდა გარკობილი (ასეთებს იმ მხარეში კაჟიან დამბაჩებს ეძახიან). როცა დაინახა, რომ მისი საჭურველმტვირთველები (სწორედ ასე უწოდებდნენ ამ ხელობის ხალხს) სანჩოს გაძარცვას აპირებდნენ, უბრძანა — მოშვებოდნენ მას: ბრძანებას წამსვე დაემორჩილნენ და სანჩოს ქამარი მათ ხელიდან გაუსხლტათ. მეთაურმა რომ ხეზე მიყუდებული შუბი, მიწაზე დაგდებული ფარი და ბჯარში გამოწყობილი, დაფიქრებული, დაღონებული, სევდიანი სახის და მწუხარების ქანდაკის მსგავსი დონ კიხოტი დაინახა. გაუკვირდა, მიუახლოვდა მას და უთხრა:

— აგრე ნუ იწუხებთ, კეთილო კაცო, რადგან თქვენ ვილაც გულქვეა ოზირისს * კი არ ჩავარდნიხართ, თქვენ როკი გინარტის * ხელში ხართ, რომელიც უფრო ლმობიერია, ვიდრე უწყალო.

— ჩემი მწუხარება იმით კი არ არის გამოწვეული, — მიუგოდონ კიხობმა, — რომ შენ ხელთ ჩავეარდი, ჰოი ღვაწლმოსილო როკე, რომლის დიდებას დედამიწაზე საზღვარი არა აქვს, არამედ იმიტომ, რომ ჩემი დაუდევრობა ეგოდენ დიდი იყო, შენი ჯარისკაცები მოულოდნელად დამატყდნენ თავს, — მაშინ, როდესაც მოგზაური რაინდობის წესით, რომელ წოდებასაც მე ვეკუთვნი, ვალდებული ვარ, მუდამ ფრთხილად ვიყო და ყოველ ეამს ჩემს თავს დარაჯად ვუდგე. მოვალე ვარ გითხრა, ჰოი დიდო როკე, თუ მათ ცხენზე მჯდარი დაეხვედროდი, ფართთა და შუბით ხელში, ძალიანაც არ გაუადვილდებოდათ ჩემი დამორჩილება, რადგან მე ის დონ კიხობი ლამაზი ვარ, რომლის გმირულ საქმეთა ამბები მთელ მსოფლიოშია მოფენილი.

როკე გინარტი მაშინვე მიხვდა, რომ დონ კიხობის სენი სისულელეს უფრო ემხრობოდა, ვიდრე ვაჟკაცობას და, თუმცა ზოგჯერ გაეგონა კიდევ მისი ამბები, მაინც ის ამბები და ღვაწლმოსილობა არასოდეს არა სჯეროდა, — არა სჯეროდა, რომ მსგავს მიზეზიანობას ადამიანის სულის დამონება შეეძლო; არა სჯეროდა, რომ ქვეყანაზე ვინმეს თავში მოუვიდოდა მოგზაურ რაინდად ვახდომა. მეტისმეტად კმაყოფილი და მოხარული იყო, რომ საკუთარი თვალთ იხილა ის და შეეძლო განეცადა ყველაფერი, რაც შორიდან ჰქონდა გაგონილი. ამიტომაც უთხრა მას:

— ღვაწლმოსილო რაინდო გულს ნუ გაკლიათ, ნუ გარისხდებით და შავსვიან ბედად ნუ ჩათვლით იმას, რამაც აქ მოგიყვანათ; ეს ახლა ნაგრძნობი გაქირვება შეიძლება თქვენ გამარჯვებადც გადაიქცეს, რადგან ზენა ძალიან ხშირად საკვირველი, არ გაგონილი, ადამიანთათვის მიუხდომელი გზით დაცემულთ ფეხზე აღადგენს და ღარიბთ განამდიდრებს.

დონ კიხობი მადლობის თქმას აპირებდა, რომ ამ დროს მათ უკან ისეთი ხმაურობა მოისმა, თითქოს მთელი ცხენის ჯოგი მოჰქროდა; აღმოჩნდა, რომ ეს მხოლოდ ერთი ცხენი იყო, რომელზედაც ოციოდე წლის ქაბუკი იჯდა, ოქროს ბუზმენტზემოვლებული მწვანე აბრეშუმის ტანისამოსით მოსილი, განიერი შარვალი და მოკლე კამზოლი ეცვა და ვალონურ ყაიდაზე ჩატეხილი ქუდი ეხურა; ფეხებზე ვიწროყელიანი ცვილით გაპრიალებული წაღები ეცვა და ზედაც ოქროს დეზები ეკრა; ხმალ-ხანჭალი ერტყა, ქამარში ორი დამბაჩა ჰქონდა გარკობილი და ხელში პატარა თოფი ეჭირა. ხმაურობა რომ მოესმა, როკემ მისკენ მიიღო თავი და დაინახა მშვენიერი მხედარი, რომელმაც ცხენი მის წინ შეაყენა და უთხრა:

— როგორც იქნა მოგძებნე, კეთილშობილო როკე, რომ შენი

დახმარებით ხსნა თუ არა, ჩემი უბედურების შემსუბუქება მაინც ვპოვო. ვხედავ, ვერ მიცან. ამიტომ გეტყვი — ვინცა ვარ. მე კლავდია ჰერონიმა ვარ, სიმონ ფორტეს ქალი, შენი უახლოესი მეგობრისა, კლაუკელ ტორელიასის დაუძინებელი მტერი რომ არის; ხოლო ეს ტორელიასი ხომ შენი მტერიცაა, რადგან შენს მტრულ პარტიას ეკუთვნის. ხომ იცი, რომ იმ ტორელიასს ვაჟი ჰყავს, სახელად დონ ვისენტე ტორელიასი ჰქვია, — ყოველ შემთხვევაში ასე ეძახდნენ ამ ორი საათის წინათ. ჩემი უბედურების ამბავი რომ არ გავაჰიანურო, მოკლედ გეტყვი, რა დამიშავა ამ ქაბუკმა. გაცივრო და ტრფიალი დამიწყო, მეც მამის უჩუმრად შემეყვარდა, — ხომ იცით, ისეთი ქალი არ მოიპოვება, რაც უნდა განკერძოებით ცხოვრობდეს და რაც უნდა ფრთხილობდეს, მაინც ბლომად დრო არ იპოვოს თავისი მშფოთვარე სურვილების ასასრულებლად. ერთი სიტყვით, ქმრობა აღმითქვა, მეც ცოლად გაყოლას შევპირდი. ამაზე შორს კი არ წავსულვართ. გუშინ შევიტყე რომ, მოცემული პირობა დაუფიწვია, სხვას ირთავს ცოლად და ღღეს დილით ჯვარი უნდა დაიწეროს. ამ ამბავმა გონება ამირია და ჩემი მოთმინების ფიალაც აივსო. და რადგან მამაჩემი სხვაგან იყო წასული, შევიძელ, მისი ტანისამოსი ჩამეცვა, დეზი ვკარ ცხენს, აქედან ერთი მილის სიშორეზე დავეწიე დონ ვისენტეს და დაუყოვნებლივ, რომ არც საყვედური მეთქვა და არც თავის გამართლება მომესმინა, ეს თოფი ვესროლე, ზედაც ეს დამბაჩები მივაყოლე. ვფიქრობ, მის სხეულს ორ ტყვიაზე მეტი დავახალე და მისი სისხლის სადენად კარი გავაღე, რომ მით ჩემი პატივი განბანილიყო. ის იქ დავტოვე, სისხლში მცურავი მის მსახურთა შუა, რომელთაც ვერ გაბედეს და არც შეეძლოთ მისი გამოსარჩლება და დაცვა. ახლა კი მოველ შენს მოსაძებნად, რომ საფრანგეთში გადამიყვანო, იქ ნათესავები მყავს. ცხოვრება მათთან შემოძლია; ამასთან იმასაცა გთხოვთ, მამაჩემს მფარველობა გაუწიო, რათა დონ ვისენტეს მრავალი ნათესავის რისხვა და შურისძიება სამაგიეროს გადასახდელად თავს არ დაატყდეს.

როკემ, კლავდიას მშვენიერებით, გამბედაობით, თვალტანადობით და მისგან ჩადენილი საქმით გაოცებულმა, უთხრა მას:

— ჯერ წავიდეთ, სენიორა, ვნახოთ, მოკვდა თუ არა შენი მტერი, და შემდეგ გადავწყვიტოთ, როგორ მოვიქცეთ.

დონ კიხოტმა ყურადღებით მოისმინა კლავდიას ამბავი და როკეს პასუხი და უთხრა როკეს:

— ამ ქალბატონის გამოსარჩლების შრომას ნურავინ იღებს თავს, რადგან ამას მე ვკისრულობ. მომცენ ჩემი ცხენი და საჭურ-

ველი და თქვენ აქ დამიცადეთ. მე წავალ. მოვძებნი იმ კაბალეროს და ცოცხალსა თუ მკვდარს ვაიძულებ ის პირობა აასრულოს, ამ მშვენიერი ქალისთვის რომ მიუცია.

— ნურავის ექნება ამისი ექვი, — თქვა სანჩომ, — რადგან ჩემს ბატონს ქორწილების გაჩარხვაში ბედნიერი ხელი აქვს. მას აქეთ დიდი ხანი როდია, რაც ერთი ასეთივე კაბუკი აიძულა ის ქალი შეერთო, რომლისთვისაც პირობა მიეცა, მერე კი შერთვა აღარ უნდოდა, — მაგრამ ჩემი ბატონის მოწინააღმდეგე ჯადოქართ რომ იმ კაცის გარეგნობა არ შეეცვალათ და მსახურად არ გადაექციათ, ახლა ის ქალწული — ქალწული როდი იქნებოდა.

როკე მშვენიერი კლავდიას ამბით უფრო იყო გართული, ვიდრე ჩვენი რაინდისა და მსახურის ლაპარაკით, და ყურს არ უგდებდა მათ. თავის ს ა კ უ რ ვ ე ლ მ ტ ვ ი რ თ ვ ე ლ თ უბრძანა, სანჩოსათვის რაც ვირის ბარგი წაერთმიათ, ყველა დაებრუნებინათ, იქ წასულიყვნენ, სადაც წუხელის ღამე გაატარეს, და თვითონ მსწრაფლ კლავდიასთან ერთად დაქრილი თუ მკვდარი ღონ ვისენტეს მოსაძებნად გაეშურა. იმ ადგილს მივიდნენ, სადაც იგი კლავდიას შეხვედროდა. მაგრამ იქ ახლად დაღვრილი სისხლის მეტი ვერა იპოვეს რა. მაინც ყოველ მხარეს მიმოიხედეს. ერთი ბორცვის ფერდობზე რამდენიმე კაცი შენიშნეს და გადაწყვიტეს, როგორც ნამდვილადაც იყო, რომ ისინი ღონ ვისენტეს მსახურნი უნდა ყოფილიყვნენ, რომელთაც იგი მკვდარი თუ ცოცხალი მიჰქონდათ სამკურნალოდ ან დასამარხავად. ცხენები შეჰქუსლეს და მალეც მიეწივნენ ნელი-ნელ მიმავალ მსახურთ. რომელთაც ღონ ვისენტე ხელით მიჰქონდათ. მათ დაინახეს ღონ ვისენტე. იგი ნელი, ძლივს გასაგონი ხმით ემუდარებოდა მსახურთ, აქვე დაეტოვებინათ მომკვდარიყო, რადგან ჭრილობათა ტკივილი გზის გაგრძელების ნებას არ აძლევდა.

კლავდია და როკე ცხენებიდან ჩამოხტნენ და მასთან მივიდნენ. მსახურებმა როკე რომ დაინახეს. შეეშინდათ. ხოლო კლავდია ღონ ვისენტეს დანახვით ძლიერ შეშფოთდა. შეწუხებული და მკაცრი მაინც მიუახლოვდა, ხელი დაუქირა და უთხრა:

— შენ რომ ჩემთვის ეს შენი ხელი მოგეცა, როგორც პირობა გქონდა, ამ მდგომარეობაში არასოდეს არ ჩავარდებოდი.

დაქრილმა კაბალერომ თითქმის ჩამქრალი თვალები გაახილა, კლავდია იცნო და უთხრა:

— ვხედავ, მშვენიერო, მოტყუებულო სენიორა, რომ შენ მომკალი, რაც დაუმსახურებელი და ჩემი განზრახვებით გამოუწვიველი სასჯელია; ჩემი წადილითა და საქციელით არასოდეს არ მსურ-

და და არც შემეწლო შენთვის წყენა და შეურაცხყოფა მომეყენებინა.

— როგორ, მამ ტყუილია, — შეჰკვივლა კლავდიამ, — რომ შენ დღეს დილით მდიდარ ბალბასტროს მემკვიდრე ქალზე, ლეონორაზე, ჯვარის დასაწერად მიდიოდი?

— დიახაც ტყუილია, — უპასუხა დონ ვისენტემ, — ჩემს შავსვიან ბედს შენთვის ეგ ამბავი უნდა მოეტანა, რომ შური გეძია და ჩემთვის სიცოცხლე წაგერთმია. მაგრამ, რაკი ამ სიცოცხლეს შენს ხელზე და შენს ხვევნაში ვკარგავ, ჩემს ხვედრს ბედნიერად ვთვლი. და რომ ამის სინამდვილეში დაგარწმუნო, ხელი მომიჭირე და შენს მეუღლედ მიმიღე, თუ გასურს, რადგან არ შემიძლია სხვა უდიდესი დაკმაყოფილება მოგანიჭო იმ შეურაცხყოფის სამაგიეროდ, რომელიც, გგონია, მე მოგაყენე.

კლავდიამ ხელი მოუჭირა და გული ისე შეუწუხდა, რომ დონ ვისენტეს გასისხლიანებულ მკერდზე უგრძნობლად დაეცა. ზოლო დონ ვისენტეს სიკვდილის კრუნჩხვა დაეწყო. როკე არეული და შეძრწუნებული იდგა და არ იცოდა, რა ექნა. მსახურები წყლის მოსატანად გაიქცნენ, რომ ორივესთვის სახეზე ეპკურებინათ. მოიტანეს და აპკურეს. კლავდია მობრუნდა, მაგრამ დონ ვისენტე აღარ მობრუნებულა, რადგან მისი სიცოცხლე გაქრა. როდესაც კლავდიამ დაინახა, რომ მის ძვირფას მეუღლეს მოძრაობა და სუნთქვა აღარ ჰქონდა, გოდებით იქაურობა შესძრა, ჩივილით ზეცა შეაშფოთა, თმას იგლეჯდა და იწეწდა, ფრჩხილებით სახეს იხოკდა ყველა იმ მწუხარებისა და ტანჯვის ნიშნებით, რაც კი დატანჯული გულს შეუძლია გამოიჩინოს.

— ჰოი, დაუნდობელო, უწყალო და წინდაუხედავო დედაკაცო, — მოთქვამდა კლავდია, — როგორ სწრაფად გადაწყვიტე შენი ეგოდენ ბოროტი განზრახვის შესრულება: ჰოი, ექვიანობის უწყალო ძალავ, როგორ უკიდურეს სასოწარკვეთილებამდის მიგყავს ის, ვინც თავის გულში ბინას გაძლევს! ჰოი, მეუღლეო ჩემო, რადგან ჩემი საუნჯე იყავ, რომელმა ბოროტსვიანმა ბედმა განგიმზადა საქორწინო სარეცელის ნაცვლად — ცივი სამარე?

იმდენად საზარელი და სამწუხარო იყო კლავდიას გლოვა და გოდება, რომ როკეს თვალებსაც კი ცრემლი მოერიო, თუმცა მისი თვალები, რაც უნდა შემთხვევა ყოფილიყო, ცრემლთა დინას ჩვეულნი არ იყვნენ. მსახურნი ტიროდნენ, კლავდიას წამდაუწუმ გული უღონდებოდა და მთელი არემარე მწუხარებისა და უბედურების სავანედ გადაიქცა. ბოლოს როკე გინარტმა უბრძანა მსახურთ. დონ ვისენტეს გვამი იქვე ახლოს მდებარე სოფელში, მამამისის

შახლში წაესვენებინათ დასამარხავად. კლავდიამ უთხრა როკეს, რომ მონასტერში სურდა შესვლა, სადაც ილუმენიად მამილამისი იყო, და ეწადა თავისი სიცოცხლე სხვა უკეთესი და სამარადისო საქმროს ახლოს დაესრულებინა. როკემ კეთილი განზრახვა მოუწონა და ყველგან გაყოლა შესთავაზა, სადაც კი მოისურვებდა, აგრეთვე აღუთქვა, რომ დაიცავდა და გამოესარჩლებოდა მამამისს დონ ვისენტეს ნათესავეებისაგან და ყველა იმათგან, ვინც მის წყენასა და შეურაცხყოფას გაბედავდა. კლავდიამ გაცილებაზე გადაჭრით უარი უთხრა, როგორც მოეხერხებოდა, მადლობა გადაუხადა და ტირილით გამოეთხოვა მას. მსახურთ დონ ვისენტეს ცხედარი წაასვენეს, ხოლო როკე თავის ამხანაგებთან დაბრუნდა. ასე დასრულდა კლავდია ჰერონიმას სიყვარულის ამბავი. აქ საკვირველი რა არის, თუ მისი საუბედურო სიყვარულის ქსოვილი ეპეიანობის დაუძლეველი და მკაცრი ძალებით იყო მოქსოვილი.

როკე გინარტმა თავისი საკუთრებელთა თველნი იქ ჰპოვა, სადაც წასვლა უბრძანა, და მათ შორის როსინანტზე მჯდარი დონ კიხოტიც. იგი მათ უქადაგებდა და ცდილობდა დაეყოლიებინა, რომ თავიანთ ხელობაზე უარი ეთქვათ, რომ ის ხელობა დიდად საშიში იყო, როგორც მათი სულისათვის, ისე ხორცისთვისაც, მაგრამ, რადგან მათგან მეტი წილი ბასკები * იყვნენ, უხეში და აღვირახსნილი ხალხი, დონ კიხოტის ქადაგება ძალიანაც არ მოეწონათ. როკე რომ მივიდა, სანჩო ჰანსას ჰკითხა: დაგიბრუნეს ის ძვირფასი თვლები და განძეულობა, ვირიდან რომ აგაცალესო? სანჩომ უპასუხა. დამიბრუნესო, მხოლოდ სამი თავსაფარი მაკლია, სამ ქალაქად ღირებულიო.

— აბა, მაგას რასა რომავ, მეგობარო? — უთხრა ერთმა იქ დამსწრეთაგანმა, — ის თავსაფრები მე მაქვს და სამ რეალადაც არა ღირს.

— მართალს ამბობ, — დაეთანხმა დონ კიხოტი. — მაგრამ ჩემმა საჭურველმტვირთველმა ისინი ასე ძვირად იმიტომ დააფასა, რომ პატივსა სცემს იმ პიროვნებას, ვინც ისინი მაჩუქა.

როკე გინარტმა უბრძანა — თავსაფრები დაუყოვნებლივ დაებრუნებინათ სანჩოსათვის. თანაც განკარგულება გასცა, გამწკრივებულიყვნენ და მოეტანათ იქ ყველა ტანისამოსი, განძეულობა და ფული, ყველა ის, რაც უკანასკნელ გაყოფის შემდეგ ნაძარცვი ჰქონდათ. შემდეგ საჩქაროდ შეფასება მოახდინა და, რის გაყოფაც არ შეიძლებოდა, ფულად აქცია და თავის რაზმელებს დაურიგა ისე სამართლიანად და გონივრულად, რომ ერთ ციკქნაზედაც არ გა-

დაუცილებია სასტიკ განმანაწილებელ მართლმსაჯულებას. ეს რომ გათავდა და ყველა კმაყოფილი დარჩა, როკემ უთხრა ღონ კიხოტს.

— მე რომ ასე სისწორით არ ვიქცეოდე, ამ ხალხთან ცხოვრება არ შემეძლებოდა.

ამაზე სანჩომ თქვა:

— იმის მიხედვით, რაც აქ ვნახე, სამართლიანობა ისეთი კარგი განძი ყოფილა, რომ იმით ხელმძღვანელობა ქურდებშიაც კი საჭიროა და გამოსადეგი.

ერთმა საჯურველმტვირთველთაგანმა ეს რომ გაიგონა, თოფი აიქნია და სანჩოს კონდახით, უეჭველად, თავს გაუჩნებად, თუ როკე გინარტს არ დაეყვირა მისთვის—შეჩერებულყო. სანჩო შეშინდა და გადაწყვიტა, ვიდრე ამ ხალხში იქნებოდა, კრინტი აღარ დაეძრა.

ამ დროს ერთი იმ საჯურველმტვირთველთაგანთ მოიპრა, რომელნიც მგზავრების მეთვალთვალედ იყვნენ დაყენებულნი, რათა მათი მოახლოება მეთაურისთვის ემცნოთ.

— ბატონო ჩემო, — უთხრა მან, — ბარსენოლისაკენ მიმავალ შარაზე ხალხის დიდი ჯგუფი მოედინება.

— კარგად დაათვალიერე თუ არა? — ჰკითხა როკემ, — ნამდვილად ისინი არიან, ვინც ჩვენ გვეძებენ, თუ ისინი, ვისაც ჩვენ ვეძებთ?

— იმათაგანი არიან, ვისაც ჩვენ ვეძებთ, — უპასუხა საჯურველმტვირთველმა.

— მამ წადით, — დაიძახა როკემ, — და ყველანი ახლავ აქ მომიყვანეთ, ხელიდან არავინ გაგისხლტეთ.

როგორც უბრძანა, ისეც მოიქცნენ. ღონ კიხოტი, სანჩო და როკე მარტონი დარჩნენ და ელოდნენ, საჯურველმტვირთველნი თუ ვის მოიყვანდნენ. მანამ მოვიდოდნენ, როკემ უთხრა ღონ კიხოტს:

— ბატონ ღონ კიხოტს, ალბათ, აოცებს და არაჩვეულებრივად უნდა მოეჩვენოს ჩვენი ცხოვრება, არაჩვეულებრივად და თანაც სახიფათოდ — მთელი ჩვენი საქმიანობა, ფათერაკები და შემთხვევებია; და ეს მე არც მიკვირს, რადგან ჰეშმარითად მეც ვაღიარებ, რომ ამაზე მოუსვენარი და შფოთიანი ცხოვრება სხვა არა არის რა. ამ ცხოვრებას სწორი, ზომიერი გონების შერყევის ძალა აქვს. და არ ვიცი, იქამდის რა შურისძიების სურვილმა მიმიყვანა. ბუნებით მე შემბრალებელი და სიკეთის მოსურნე ვარ, მაგრამ, როგორც უკვე ვთქვი, შურისძიების სურვილმა ჩემდამი მიყენებული შეურაცხყოფის გამო ყველა ჩემი კეთილი მიდრეკილება

ასე ჩააქრო, რომ, რასაც ვგრძნობ, იმის ჟინაზე ამ ასპარეზზე შე-
უპოვრად ვრჩები და ერთ უფსკრულს მეორისკენ მივყავარ, ერთი
ცოდვა მეორისკენ მიმაქანებს. ჩემგან ჩადენილი შურისძიებანი
ერთმანეთში ისე გადაიხლართნენ, რომ მე არათუ მარტო საკუ-
თარ, არამედ სხვის მაგიერ შურისგებასაც ვკისრულობ. მაგრამ,
ღვთის მაღლით, თუმცა ჩემს თავს ჩემთა შეცდომათა ხლართშიც
გხედავ, მაინც იმედს არა ვკარგავ. ამ ყოფიდან უშიშარ ნავსაყუ-
დელში გამოვიდე.

ღონ კიხოტი გაკვირვებული იყო, რომ როკე ასე დალაგებითა
და გონივრულად ლაპარაკობდა, რადგან ეგონა, რომ იმ ხალხში,
გისი ხელობაც ქურდობა, კაცისკვლა და შარაგზებზე ყაჩაღობაა,
არაეინ იქნებოდა, ასე გონივრულად რომ ემსჯელა. მან უპასუხა
როკეს:

—პატიოსანო როკე! სენის განკურნების დასაბამი სენის გაგებაშია
და იმაშიც, რომ ავადმყოფმა ექიმის მიცემული წამალი ხალისიანად
მიიღოს. თქვენი მოწყალება ავად არის, რა ავადმყოფობაც გჭირთ —
იციო; ზენაც, ანუ უკეთ ვთქვათ, ღმერთი, რომელიც ჩვენი მკურნა-
ლია, წამალს შეგიჩვენებ და განგკურნავთ. მაგრამ წამლები, ჩვეუ-
ლებრივ, ნელ-ნელა ჰკურნავენ და არა უცებ, რაიმე სასწაულით.
ამასთან დაეუმატებ, რომ გონიერი ცოდვილნი უფრო ადვილად
მოიქცევიან და სწორდებიან, ვიდრე უგუნურნი. და რადგან
თქვენმა მოწყალებამ ლაპარაკის ღროს სიბრძნე გამოამჟღავნა, ისღა
დაგრჩენიათ, სულის სიფხიზლე დაიცვათ და თქვენი დაავადებული
სინდისის განკურნების იმედი იქონიოთ. და თუ თქვენი მოწყალება
მოისურვებს გზა შეამოკლოს და ცხონების გზისაკენ ადვილად
შეუხვიოს, მე გამომყევით, მოგზაურ რაინდობას გასწავლით და ამ
გზაზე სიარულით ბევრი შეწუხებისა და განსაცდელის მოთმინება
მოგიხდებათ, იგი სულიერი განკანონების გადახდად ჩაგეთვლებათ
და თვალის დახამხამებაზე სამოთხეში მიგიყვანთ.

როკემ ღონ კიხოტის რჩევაზე ჩაიციინა, ლაპარაკი შესცვალა
და კლავდია ჰერონიმას უბედური შემთხვევა უამბო, რამაც სანჩო
მეტად შეაწუხა, რადგან ყმაწვილი ქალის სილამაზე. გამბედაობა
და თავგამოდება მეტად მოეწონა. ამ ღროს დაბრუნდნენ ნადავ-
ლის მოსატანად წასული ყაჩაღები და თან მოიყვანეს ორი ცხენო-
სანი კაბალერო, ორი ქვეითი მომლოცავი მგზავრი და ერთი კა-
რეტა. რომელშიც რამდენიმე დედაკაცი იჯდა, მათ გარდა ორი
შეჯორეც იყო, იმ კაბალეროების მსახურნი. ს ა ქ უ რ ვ ე ლ მ ტ ვ ი-
რ თ ვ ე ლ ნ ი მათ გარს შემოეხვივნენ და როგორც დამარცხებულ-
ნი, ისე გამარჯვებულნი მღუმარებდნენ იმის მოლოდინში, თუ რას

ეტყოდა მათ დიდი როკე გინარტი. მან ჰკითხა კაბალეროებს ვინაობა, სად მიმავლობა და რამდენი ფული ჰქონდათ თან. ერთმა მათგანმა უპასუხა:

— ბატონო, ჩვენ ორნივე ესპანეთის ქვეითი ჯარის კაპიტნები ვართ. ჩვენი რაზმები ნეაპოლში არიან, ჩვენ ახლა ბარსელონას მივდივართ, როგორც გაგვიგონია, იქ ოთხი ხომალდი დგას და ნაბრძანები აქვთ — სიცილიაში წავიდნენ. ჩვენც იმ ხომალდებით ვაპირებთ წასვლას. თან ორასი თუ სამასი ოქრო გვაქვს, მდიდრებად მოგვაქვს თავი და სიხარულით მივდივართ, რადგან ჯარისკაცის სიღარიბე უფრო მეტი ჭონების წაღების ნებას არ გვაძლევს.

როკემ ორ მომლოცვესაც ისა ჰკითხა, რაც კაბალეროებს, და მათ უპასუხეს, ხომალდში ვსხდებოდით და რომს მივემგზავრებოდითო. ორივეს თან სამოციოდე რეალი მოეპოვებოდათ. როკემ მოისურვა გაეგო — ვინ იყო კარეტაში, სად მიდიოდა და თან რამდენი ფული ჰქონდა. ერთმა ცხენოსანმა მხლებელმა უთხრა:

— კარეტაში ჩემი ქალბატონია, დონია გიომარ დე კინიონესია, ნეაპოლის სამსჯავროს თავმჯდომარის ცოლი, პატარა ქალით, მოახლით და გამდლით. მას ექვსი მსახური ვახლავართ. თან ექვსასი ოქრო გვაქვს.

— ისე, რომ, — თქვა როკემ, — ჩვენ აქ ცხრაასი ოქრო და სამოცი რეალი გვაქვს, ხოლო ჯარისკაცი, მგონია, სამოცამდის უნდა მყავდეს. აბა რადგან მე უხეირო მოანგარიშე ვარ. თქვენ დათვალეთ — თითოზე რამდენი მოვა.

ეს რომ ავაზაკებმა გაიგონეს, ხმამაღლა შეჰყვირეს:

— დღეგრძელიყოს როკე გინარტი! მრავალყამიერ მისი სი-
ცოცხლე მისი დაღუპვის მოსურნე არამზადათა ჟინაზე!

კაპიტნები დანაღვლიანდნენ, ქალბატონი სამსჯავროს თავ-
მჯდომარის ცოლი შეწუხდა და არცთუ სხვა მგზავრებს გახარე-
ბიათ, რადგან მათი ჭონების წართმევას ლამობდნენ. როკემ რამ-
დენიმე წამს გაუგებრობაში დასტოვა ისინი, მაგრამ, მათი მწუხარე-
ბა რომ არ განეგრძო, რის შემჩნევეც თოფის გასროლის მან-
ძილზეც შეიძლებოდა, — კაპიტნებს მიუბრუნდა და უთხრა:

— თქვენო მოწყალებავ, ბატონო კაპიტნებო, წყალობა მოი-
ღეთ და სამოცი ოქრო მასესხეთ, ხდლო ქალბატონმა თავმჯდომარის
მეუღლემ ოთხმოცი ოქრო გაიღოს, რომ ეს ჩემი მხლებელი
რაზმი დავაკმაყოფილო, რადგან მღვდელი იმით ცხოვრობს. რომ
წირვაზე გალობს. მას უკან შეგიძლიათ თქვენი გზა თავისუფლად
და დაუბრკოლებლად განაგრძოთ და, რომ არავინ შეგაწუხნოთ,
დამფარველ სიგელს მოგცემთ, რათა, . ვინიცობაა ამ მიდამოში

დაყენებული ჩემი რაზმიდან სხვა ვინმე შეგხვდეთ, არავითარი ვნება არ მოგაყენოთ, მე არ მინდა ჯარისკაცებსა და მანდილოსნებს ვაწყენინო, მეტადრე თუ წარჩინებულთა გვარისანი არიან.

კაპიტნებმა როკეს სამადლობლად მწვერმეტყველური სიტყვების მთელი ნაკადული აღინეს, შეაქეს მისი ზრდილობა, სულგრძელობა და სიუხვე, რაკი მათ საკუთარი ფული დაუტოვა. ქალბატონო დონა გიომარ დე კინონესი მზად იყო კარეტიდან გამოვარდნილიყო და სახელოვანი როკეს ხელები და ფეხები დაეკოცნა, მაგრამ როკემ დაუშალა. პიროქით, ბოდიში მოიხადა, რომ თავისი უპატიოსნო ხელობის მტკიცე ვალდებულების გამო აწყენინა. ქალბატონმა სამსჯავროს თავმჯდომარის მეუღლემ ერთ თავის მსახურს უბრძანა — მსწრაფლ ოთხმოცი ოქრო მიეცა, ხოლო კაპიტნებმა ხვედრი სამოცი წინადვე მისცეს. ქვეითმა მლოცველმა მგზავრებმა თავიანთი საბრალო გროშების სულ ერთიანად მიცემა დააპირეს, მაგრამ როკემ უთხრა მათ — არ შეწუხებულობენ, შემდეგ თავის ხალხს მიუბრუნდა და უთხრა:

— ამ ოქროებიდან თათო თქვენგანზე ორ-ორი ოქრო მიიღის და ოცი კიდევ მეტი რჩება. მათჯან ათი ამ მლოცვე მგზავრებს მიეცით, ხოლო დანარჩენი ათი რაინდის კეთილ საქურველმტვირთველს, რათა ამ შემთხვევაზე კარგი რამ ილაპარაკოს.

სამწერლო მასალა შიართვეს, მუდამ რომ თან ატარებდა, დამფარავი სიგელი დასწერა და მგზავრების გამცილებელ რაზმის უფროსს მისცა და ტყვეები გაისტუმრა. თვითონ თავის რაზმთან დარჩა. მისი მშვენიერი გარეგნობით, კეთილშობილური მოქცევით და უცნაური ცხოვრებით გაცხებულმა მგზავრებმა ალექსანდრე დიდის მსგავსად უფრო ჩათვალეს იგი, ვიდრე შარაგზის სახელგანთქმულ მძარცველად. ერთმა საჭურველმტვირთველთაგანმა თავისი ბასკურ-კატალონური კილოკავით ჩაილაპარაკა:

— ეს ჩვენი კაპიტანი ბერს უფრო ჰგავს. ვიდრე ყაჩაღს. თუ ამიერიდან კვლავაც ასეთი სიუხვის გამოჩენას მოისურვებს, თავისი ქონებიდან გაიღოს იგი და არა ჩვენი მონაგარიდან.

იმ უბედურმა ეს სიტყვები ისეთი დაბალი ხმით არა თქვა, რომ როკეს არ გაეგონა. მან ხმალი იძრო. თავხედს თითქმის შუაზე გაუპო თავი და დაუმატა:

— აი, ასე ვსჯი კადნიერს, ყბედსა და თავხედს!

ყველას თავზარი დაეცა, სიტყვის თქმა კი ვერავინ გაბედა. იქამდის იყვნენ მის მორჩილებას ჩვეულნი.

როკე განზე გავიდა და ერთ თავის მეგობარს ბარსელონაში წერილი მისწერა, ატყობინებდა, რომ სწორედ ახლა მასთან

იმყოფებოდა სახელოვანი დონ კიხოტი ლამანჩელი, ის მოგზაური რაინდი, რომელზედაც ბევრს ლაპარაკობდნენ; ატყობინებდა, იგი შემაქცევარი და მასთან გონიერი კაციაო; ქვეყანაზე სხვა ასეთი არ მოიპოვებაო, და ოთხი ღლის უკან, — სახელობრ წმიდა იოანე ნათლისმცემლის დღესასწაულზე — იგი მიიყვანდა დონ კიხოტს ქალაქის სანაპიროზე, მთლად შეიარაღებულს, თავის ცხენზე — ოსინანტზე მჯდარს და აგრეთვე მის საჭურველმტვირთველს სანჩო პანსას, ვირზე ამხედრებულს. არ დაგავიწყდესო. — სწერდა იგი, — ეს ამბავი ჩვენს მეგობარ ნიაროსებს * შეატყობინო, რომ შეიძლონ რაინდის ნახვით თავი შეიქციონო. მაგრამ ჩემთვის სასურველია, ამ სიამოვნებას მოკლებულნი ყოფილიყვნენ ჩვენი მტრები კადელეები *, თუმცა ეს შეუძლებელიც არის, რადგან დონ კიხოტის გონიერება და უგუნურება და მისი საჭურველმტვირთველის სანჩო პანსას გონებამახვილობა მთელ ქვეყანას თავს შეაქცევიანებს და გაართობსო.

როკემ ეს წერილი ერთ თავის საჭურველმტვირთველს გაატანა, მან ყაჩაღის ტანისამოსი გლეხის ტანისამოსით შეიცვალა. ბარსელონაში შევიდა და წერილი კუთვნილებისამებრ ჩააბარა.

თ ა ვ ი L X I

რა შეემთხვა დონ კიხოტს ბარსელონაში შესვლისას და სხვა უფრო ჭეშმარიტი, ვიდრე გონივრული ამბები

დონ კიხოტმა როკესთან სამ ღღესა და სამ ღამეს დაჰყო და, მასთან სამასი წელიწადიც რომ დარჩენილიყო, მაშინაც არ მოაკლდებოდა, თუ რისთვის ექპირნა და მათი ცხოვრების ნირში რა გაჰკვირვებოდა. დილას აქ იღვიძებდნენ, სულ სხვა ადგილას სადილობდნენ, ხან გარბოდნენ. არ იცოდნენ კი, ვის გაუბრბოდნენ; სხვადროს ელოდებოდნენ, არც ის იცოდნენ, თუ ვის ელოდებოდნენ. დგომელა ეძინათ და ხშირად იღვიძებდნენ, რომ ერთი ადგილიდან მეორეზე გადასულიყვნენ. მათი საქმიანობა მარტო ის იყო, რომ აქა-იქ მსტოვრებს აყენებდნენ და ყური მათკენ ექირათ, თავიანთი თოფების ფალიებს და პატრუქებს განუწყვეტლივ უბერავდნენ. რომ ცეცხლი არ გამჭრალიყო, თუმცა ასეთი თოფები ცოტა ჰქონდათ, რადგან ყველა ტალიანი დამბაჩებით იყო შეიარაღებული. როკე ღამეს სხვაგან ათევდა, თავისიანების მოშორებით, სხვა

იძათვის უცოდინარ ადგილებსა და თავშესაფრებში, რადგან მუდამ ეშინოდა ბარსელონის მთავარმართებლის მრავლადგამოცეხული ბრძანებებისა, რომლებშიც როკეს შეპყრობისთვის ჯილდო იყო გამოცხადებული. არავის არ ენდობოდა, შიშობდა, რომ მისსავე ხალხს შეეძლო ან მოეკლა, ან მართლმსაჯულებისათვის გადაეცა იგი, — ასეთი უბადრუკი და აუტანელი ცხოვრება ჰქონდა.

დასასრულ, უგზო-უკვლო, სოფელ-სოფელ, მივიარდნო სილღუმლო ბილიკებით, როკე, დონ კიხოტი, სანჩო და მათთან ექვსი ს ა ქ უ რ ვ ე ლ მ ტ ვ ი რ თ ვ ე ლ ი ბარსელონას მიადგნენ და იქ, იოანე-ნათლისმცემლობის წინა ღამეს ზღვის სანაპიროზე გავიდნენ; როკე დონ კიხოტსა და სანჩოს გადაეხვია (სანჩოს დაპირებული ათი ოქრო ახლა მისცა), გამოეთხოვა მათ და თან ორივე მხარემ ათასი სამსახურის გაწევა აღუთქვა ერთმანეთს.

როკე წავიდა, ხოლო დონ კიხოტი, როგორც იყო, ესე იგი ცხენზე მჯდარი, დარჩა გათენების მოლოდინში; და მართლაც დიდი ხანი არ გასულა, რომ აღმოსავლეთის აივნებზე გამოჩნდა ავრორის ნათელი სახე, გაახარა ადამიანთა სმენა თუ არა, ყოველ შემთხვევაში აბიბინებული მდელი და ნაზი ყვავილები მაინც; თუმცა იმავე წამს სმენის გამხარებელი იყო მრავალი საყვირი, დაფი, ბობლანი და დაირები ცხენოსანი ჯარისა, რომელიც, ეტყობოდა, ქალაქიდან მოდიოდა. თან ისმოდა შეძახილები: „ჰეი, ჩამოდექით! გზა მოგვეცი, გზა!“ ცისკარმა ადგილი მზეს დაუთმო, მისი სახე მომცრო რგვალ ფარზე ფართო იყო და ტატნობის კიდიდან წყნარად მოიზღაზნებოდა.

დონ კიხოტმა და სანჩომ ვარშემო ცქერა დაიწყეს და ყველაზე უწინ ზღვა დაინახეს, რომელიც ჯერ არ ენახათ. იგი მეტად დიდი ეჩვენათ, ლამანჩში ნახულ რუიდერის ტბებზე უზომოდ დიდი. სანაპიროსთან მდგარი ხომალდებიც შენიშნეს. მათ იალქნები დაეშვათ და მრავალი დროშითა და აღმით მოერთოთ: ეს დროები ქარზე ფრიალებდნენ. ზევით ქროდნენ ტალღებისკენ ეშვებოდნენ, მათ ეამბორობოდნენ; ხოლო შიგ ხომალდებში საყვირები და დაფდაფები გრიალებდნენ. ახლოსა და შორ სივრცეს საამური და საომარი ხმებით ავსებდნენ. შემდეგ ხომალდებმა დამშვიდებული ზღვის უბეში ბრძოლის მსგავსი ერთმანეთის შეხეთქება დაიწყეს და მათთან ერთად ქალაქიდან გამოსულმა საუცხოო ცხენებით და მშვენიერ ტანისამოსში მოკაზმულმა კაბალეროებმა ტურნირისებური ვარჯიშობა გამართეს: ხომალდთა ჯარისკაცებმა თოფების სროლა ასტეხეს, ქალაქის კედლებზე და ფორტებზე გამწკრივებული ჯარისკაცები ისეთივე სროლით უპა-

სუწებდნენ; ხოლო იმდროის ზარბაზნები თავისი ყუმბარების საშინელი გრიალით აპობდნენ ჰაერს და მათ ხომალდებიდან ქვემეხებით უპასუხებდნენ. მხიარული ზღვა, მოხარული დედამიწა, დროდადრო სროლის ბოლით მობინდული გამჭვირვალე ჰაერი — ყველაფერი ეს უეცარი სიხარულით, მძაფრი აღტაცებითა და შვებით ავსებდა ადამიანთა გულებს. სანჩო ვერ წარმოიდგენდა, თუ ამ უზარმაზარ ზღვაში მოძრავ იმსიდილე ზვინებს იმდენი ფეხი ექნებოდათ.

ამ დროს ყვირილით, ყიყინით და ხმამაღალი მისალმების შეცხილებით მშვენივრად გამოწყობილმა მხედრებმა იმ ადგილას მიაჯენეს ცხენები, სადაც გაცხუნებული და გაოცებული დონ კიხოტი მილურსმწულივით იდგა, და ერთმა მათგანმა, — იმან, რომელსაც როკემ წერილი მისწერა. — ხმამაღლა უთხრა დონ კიხოტს:

— კეთილი იყოს ჩვენს ქალაქში თქვენი მობრძანება, სრულიად მოგზაური რაინდობის სარკვევ, შუქურავ, ზღვაში გზის მაჩვენებლო ვარსკვლავო და მზისდარო! კეთილი იყოს თქვენი მობრძანება-მეთქი. ვამბობ მე, ღვაწლმოსილო დონ კიხოტ ლამანჩელო! არა ყალბო, თვალთმაქცურო, ამ ცოტა ხნის წინათ ზოგიერთ ცრუ ისტორიაში გამოხატულო, არამედ ჭეშმარიტო, კანონიერო, ნამდვილო, რომელიც ისტორიკოსთა რჩეულმა ყვავილმა და თვალისჩინმა სიდ ჰამეტ ბენენჰელიმ აგვიწერა!

დონ კიხოტმა ერთი სიტყვაც არ უპასუხა, კაბალეროებმა მაინც მის პასუხს არ დაუტყადეს, ცხენებით ნაუარდი იწყეს და ასე დონ კიხოტს გარშემო წრედ შემოერტყნენ. მაშინ დონ კიხოტი სანჩოს მიუბრუნდა და უთხრა:

— აშკარაა, რომ ბატონებმა გვიცნეს; სანაძლეოს დავდებ. რომ ჩვენი ნამდვილი ამბავი წაკითხული აქვთ, აგრეთვე ამას წინათ დაბეჭდილი არაგონელის ისტორიაცა.

დონ კიხოტს რომ წინათ ცხენოსანი ელაპარაკებოდა. კვალად მან მიმართა და უთხრა:

— თქვენო მოწყალეებავ, ბატონო დონ კიხოტო, ჩვენთან წამობრძანდით. ჩვენ ყველანი როკე გინარტის დიდი მეგობრებ ვართ და თქვენ სამსახურადაც განმზადებულნი გახლავართ.

ამაზე დონ კიხოტმა უპასუხა:

— თუ ზრდილობა ზრდილობასა შობს, თქვენი ზრდილობა ბატონო კაბალეროებო, უნდა იყოს ასული ანუ ახლო ნათესავი დიდებული როკეს ზრდილობისა. სადაც გსურთ წამიყვანეთ, რადგან მე თქვენი ნების გარდა სხვა ნება არა მაქვს, მით უფრო, თუ თქვენ ინებებთ და თქვენს უმორჩილეს მოსამსახურედ გამხდით.

ამაზე კაბალერობმა არანაკლები ზრდილობით და თავაზიანობით უპასუხეს, გარს შემოეხვივნენ და საკრავებისა და დაფდაფების დაკვრით ქალაქს გაემართნენ. ქალაქში შესვლისას ბოროტი სულის შთაგონებით, ხოლო პატარა ბიჭები ხომ ბოროტ სულზე ბოროტები არიან. — ორი მათგანი, ავი და კადნიერი, ხალხში გაძვრა, ერთმა ვირს აუწია კუდი, მეორემ როსინანტს, კუდებქვეშ გარეული კვრინჩხის კონები შეუწყო და დაამაგრა. საბრალო ცხოველებმა ეს უცნაური დეზები რომ იგრძნეს, კუდები ამოიძუეს, მით წამება გაიორკეცეს და ტლინკვა იწყეს. ისე რომ თავისი მხედრები პარტყაპურტყით ძირს ჩამოჰყარეს. აღშფოთებულმა და ნაწყენმა დონ კიხოტმა თავისი ჯაგლაგის კუდს საჩქაროდ მოხსნა მორთულობა, ხოლო სანჩოც თავის ვირს ასევე მოექცა. კაბალერობს თავხედი ბიჭების დასჯა უნდოდათ, მაგრამ შეუძლებელი იყო, რადგან ისინი მათ უკან ათასობით აღევნებულ ბავშვთა გროვაში გაქრნენ.

დონ კიხოტი და სანჩო ისევ თავიანთ პირუტყვებზე შესხდნენ და იმავე თანაგრძნობის გამოხატველი სიხარულით და მუსიკით თავიანთ დაპატრეებლის სახლში მივიდნენ. ის სახლი დიდი და მშვენიერი იყო, ისეთი, როგორც მდიდარ კაბალეროს სახლს შეჰფერის. ჭერხანად ყველანი აქ დავტოვოთ, რადგან სიდ ჰამეტს ასე ნებავეს.

თეჰი LXII

სადაც მოთხრობილია ფათერაკი ჯადოქრულ თავთან და სხვა სისულელე, რაც შეუძლებელია არ იქნეს ნაამბობი

დონ კიხოტის მასპინძელი, სახელად დონ ანტონიო მორენო, მდიდარი და გონიერი კაბალერო იყო. მას რივიანი და მახვილგონივრული გართობა და მხიარულება უყვარდა. სახლში დაიგულათუ არა დონ კიხოტი, ფიქრში შევიდა, თუ როგორ გამოეწვია რაინდი სისულელეებზე სალაპარაკოდ, ისე კი, რომ ამით ზიანი არავის მისცემოდა; იგი იმ აზრისა იყო, საზოგადოდ სხვისი გაპამპულებით დროს გატარება არ ვარგაო. ყველაზე უწინ განკარგულება მოახდინა, დონ კიხოტისათვის აბჯარი მოეხსნათ, და მას უკან იგი, აქლემის ბეწვის ვიწრო კამზოლში გამოწყობილი (რაც ბევრჯერ აგვიწერია და გამოგვიხატავს), ქალაქის დიდი ქუჩის მხა-

რის აივანზე გამოიყვანა, მთელი ხალხისა და ბიჭების თვალწინ, რომელთაც მას ცქერა დაუწყეს, როგორც იშვიათ მაიმუნს.

რაინდის წინ ხელახლად გაჩნდნენ მშვენიერ ტანისამოსში გამოწყობილი ცხენოსნები, თითქოს ეს ტანისამოსი მარტო რაინდის პატივსაცემად ჩაეცვათ და არა ამ დღესასწაულ დღეს სამხიარულოდ, — და დაიწყეს ნავარდი. სანჩოს ეს მეტად უხაროდა, ისე ეჩვენებოდა, თითქოს მან მოულოდნელად და უცნაურად ქამაჩოს სხვა ქორწილი ჰპოვა, დონ დიელო დე მირანდას სახლის მსგავსი სხვა სახლი და ჰერცოგის ციხე-დარბაზის მაგიერი. იმ დღეს დონ ანტონიოსთან რამდენიმე მისი მეგობარი სადილობდა, დონ კიხოტს ყველა პატივისცემით და ისე ეპყრობოდა, როგორც მოგზაურ რაინდს შეეფერებოდა. ამიტომ სიამაყით და ცრუ დიდებით აღსავსე რაინდი სიამოვნებისაგან გონს ვერ მოდიოდა. რაც შეეფერება სანჩოს, მისი მოსწრებული სიტყვები ისე საუცხოო იყო, რომ სახლის ყველა მოსამსახურე და ყველა, ვინც კი მას უსმენდა, თითქოს მის ტუჩებთან მიიჩაქვენო. როცა მთელი საზოგადოება სუფრას მიუჯდა, დონ ანტონიომ უთხრა სანჩოს:

— ჩვენ აქ ისეთი ცნობა გვაქვს, ვითომც თქვენ, ჩემო საყვარელო და კეთილო სანჩო, ისე გყვარებით ჩახოხბილი ვარები და მოხარშული გუფთები, რომ შესაქმელად რასაც ვერ მოერევით. მეორე დღისათვის უბეში შეინახავთ ხოლმე. *

— არა, ბატონო, ეგ ტყუილია, — მიუგო სანჩომ. — რადგან მე უფრო ფაქიზი ვარ, ვიდრე ღორმუცელა, და აქ დამსწრე ბატონმა დონ კიხოტმაც კარგად იცის, ერთი მუჟა რკოთი ან კაკლით ორნივ ერთი კვირის განმავლობაში იოლად რომ წავსულვართ. მართალია, როდესაც კი მოგვიხდებოდა ხოლმე და როცა ხბოს გვთავაზობდნენ, მე თოკით გავერბოდი, ამით ის მინდა ვთქვა, რასაც მომცემენ, იმას ვჭამ და დროს და გარემოებას ისე ვხმარობ და ვეგუები, როგორც არის; და თუ ვინმე იტყვის, რომ მე საშინელი ღორმუცელა ვარ და უსუფთაო, გაიგონოს ჩემგან, რომ იგი შემცდარია, მე ამას, რასაკვირველია, სხვანაირად ვიტყვოდი, პატივს რომ არა ვცემდე ამ სუფრაზე მყოფ საზოგადოებას.

— ექვს გარეშეა, — თქვა დონ კიხოტმა, — რომ სანჩოს ზომიერება ჭამაში და მისი სისუფთავე ღირსნი არიან აღწერისა და ბრინჯაოს ფიქალზე აღბეჭდვისა. რათა მათი ხსენება მომავალ საუკუნეებს გადაეცეს. მართალია, როდესაც მშვიერია, თითქოს ოდნავ ღორმუცელას ჰგავს, რადგან მარდად ჭამს და ორივე ყბით იღეპება. მაგრამ სისუფთავეს მულამ ბეჯითად იცავს და, როდეს-

საც გუბერნატორად იყო, ისეთი ფაქიზი ქამა ისწავლა, რომ ყურძენს და ბროწეულის მარცვალს ჩანგლით მიირთმევდა.

— როგორ, — შესძახა დონ ანტონიომ, — სანჩო გუბერნატორად იყო?

— დიახ, — მიუგო სანჩომ, — კუნძულის გუბერნატორად ვიყავ, ბარატარია რომ ჰქვია. ათი დღე ვგუბერნატორობდი საუკეთესოდ, იმ ხანში სიმშვიდე დამეკარგა და ის ვისწავლე, რომ ახლა მთელი ქვეყნის გუბერნატორობას ზიზლითა და სიძულელით ვეკიდები. იქიდან გამოვიქეცი, ჯურღმულში ჩავვარდი, თუ იქ არ დავიღუპე და ცოცხალი ამოვხვობდი, ეს მხოლოდ რაღაც სასწაულით მოხდა.

დონ კიხოტმა სანჩოს გუბერნატორობის ისტორია დაწვრილებით უამბო მათ, რითაც მსმენელნი დიდად ასიამოვნა.

მაგიდიდან რომ სუფრა აიღეს, დონ ანტონიომ დონ კიხოტს ხელი ჩაავლო და ცალკე ოთახში შეიყვანა, სადაც არავითარი მორთულობა და ავეჯი არ იყო, მხოლოდ ერთი იასპის ქვის მაგიდა იდგა იმავე ქვის ფეხებიანი, ხოლო მაგიდაზე წელამდის გამოქანდაკებული თავი იდო. დონ ანტონიომ დონ კიხოტთან ერთად მთელი ოთახი რამდენჯერმე გაიარა, მაგიდას შემოუარა და შემდეგ უთხრა:

— ახლა, ბატონო დონ კიხოტო, რაკი დავრწმუნდი, რომ ჩვენ არავინ გვხედავს და არც არავინ მოგვისმენს, კარებიც დაკეტილია, მინდა ერთი დიდად საკვირველი შემთხვევა. ანუ ნამდვილად რომ ვთქვა, ახალი ამბავი გითხრათ, როგორიც შეიძლება მხოლოდ წარმოიდგინოს ადამიანმა, — იმ პირობით კი, რომ, რასაც თქვენს მოწყალებას ვეტყვი, უდიდეს საიდუმლოებასავით უნდა დაიცვათ.

— მაგას გეფიცებით, — მიუგო დონ კიხოტმა, — და მასთანაც უმეტესი უშიშროებისათვის ჩემს ფიცს ქვის ფიქალს ზედ დავხურავ, რადგან მსურს, თქვენო მოწყალებავ დონ ანტონიო (რაინდმა უკვე მოასწრო მასპინძლის სახელის გაგება), იცოდეთ, რომ თქვენ ელაპარაკებით კაცს, რომელსაც თუმცა ყურები აქვს მოსასმენად, მაგრამ ენა კი არა აქვს სალაქლაქოდ. მაშ. თქვენს მოწყალებას შეუძლია მთელი თავისი გულისნაღები ჩემს გულში დამშვიდებით გადმონერგოს და სავსებით დარწმუნებულნი იყოს, რომ დუმილის უფსკრულში ჩამალა იგი.

— დავენდობი რა თქვენს აღთქმას, — მიუგო დონ ანტონიომ, — განცვიფრებას მოგვევრი თქვენს მოწყალებას იმით, რასაც ნახავთ და გაიგონებთ. ამით რამდენიმედ შიგომსუბუქებ იმ ტვირთს, რაც მაწივს, იმის გამო, რომ ისეთი არავინა მყავს—ჩემი საიდუმლო

გადამეცა; ის საიდუმლო კი იმგვარი არ არის, რომ შესაძლო ყოფილიყო ყველასათვის გამენდო იგი.

დონ კიხოტი ვერ მიმხვდარიყო და მოუთმენლად ელოდა, რით დაბოლოვდებოდა ეს გაფრთხილება. დონ ანტონიომ ხელი გამოართვა, იგი ბრინჯაოს თავს, მთელ მაგიდას, მის ფეხებს მოუსვა და შემდეგ თქვა:

— ეს თავი, ბატონო დონ კიხოტო, — გაკეთებული და გამოგონილი იყო მთელი ქვეყნის ერთი უდიდესი ჯადოქარ-გრძნეულისაგან, — მე ვფიქრობ, იგი ტომით პოლონელი იყო და სახელოვანი ესკოტილოს* მოწაფე, რომელზედაც მრავალ სასწაულს მოგვითხრობენ. ის პოლონელი აქ ჩემს სახლში ცხოვრობდა და ეს თავი ათას ოქროდ გამიყეთა. იგი ისეთი უნარისა და ნიჭის მქონეა, რომ ყველა კითხვაზე, რასაც ყურში ჩასძახებენ, პასუხს იძლევა. იმ ჯადოქარმა ფიგურები დახატა, ნიშნები დახაზა, ვარსკვლავთ კრებული შეისწავლა, წერტილები აღნიშნა და ბოლოს ეს თავი სრულყოფილი გახადა, როგორც ამას ხვალ ნახავთ, რადგან პარასკეობით იგი მღუმარებს, და დღეს კი პარასკევია; ამიტომ ხვალამდის უნდა მოვიცადოთ. ამ ხანში, თქვენო მოწყალებავე, შეგიძლიათ გადაწყვიტოთ, რას ჰკითხავთ ამ თავს; გამოცდილებით ვიცი, ყველა კითხვაზე სწორ პასუხს იძლევა.

დონ კიხოტი ამ ქანდაკის უნარმა და ნიჭმა გააოცა, მაგრამ დონ ანტონიოს სიტყვები ძალიანაც არა სჯეროდა. მაინც რაკი გამოცდამდის ცოტა ხანი რჩებოდა, არაფრის თქმა არ მოინდომა. მხოლოდ დონ ანტონიოს მაღლობა უთხრა, რომ მას დიდი საიდუმლო გაანდო. ოთახიდან გავიდნენ, კარები დონ ანტონიომ გასაღებით დაკეტა და დარბაზში შევიდნენ, სადაც დანარჩენი სტუმრები იმყოფებოდნენ. იმ ხანში სანჩომ მათ ბევრი ფათერაკი და შემთხვევა უამბო, რაც კი მის ბატონს თავს გადახდომოდა.

იმავე საღამოს დონ კიხოტი სასეირნოდ წაიყვანეს აბჯარაუსხმელ საშინაო ტანისამოსში და აგურისფერ მაუდის ბალანდრანგადაცმული,* რომელშიც წელიწადის იმ დროს თვით ყინულსაც კი ოფლს დაასხამდა. მოსამსახურეებს ნაბრძანები ჰქონდათ სანჩო ისე გაერთოთ, რომ სახლიდან არ გამოსულიყო. დონ კიხოტი როსინანტზე კი არ იჯდა, არამედ ერთი ახმაზი, წყნარი ნაბიჯით მოსიარულე და ძვირფასად აღკაზმული ჯორით მირონიებდა. რაინდს მოსასხამი მოახურეს, მის შეუქმნეველად ზურგზე ეტრათი მიაკრეს და ზედ მსხვილი ასოებით წააწერეს: „ესე არს დონ კიხოტი ლამანჩელი“. პირველი ნაბიჯის გადადგმაზევე წარწერამ ყველა გამველელის თვალი მიიზიდა და ისინი წარწერას კითხულობდნენ: „ესე

არს დონ კიხოტი ლამანჩელიო“. რაინდს უკვირდა, ამდენი მაკქერალი ხალხი კარგი ნაცნობებით მის სახელს რომ ახსენებდა; გვერდით მყოფ დონ ანტონიოს მიუბრუნდა და უთხრა:

— უდიდესი უპირატესობის შემცველია მოგზაური რაინდობა, ვინაიდან იგი საქვეყნო დიდებასა და სახელს ანიჭებს ყველას, ვინც მას აღიარებს. აბა, მაშ რით უნდა აიხსნას, სენიორ დონ ანტონიო, რომ ამ ქალაქის მთელი მოსახლეობა, თვით პატარა ბიჭებიც კი მიცნობენ, თუმცა წინათ არასოდეს არ ვუნახავართ.

— სწორედ აგრეა, ბატონო დონ კიხოტო, — მიუგო დონ ანტონიომ, — როგორც ცეცხლის ალის დამალვა არ შეიძლება, ისე აღამიანის კეთილმოქმედებას არ შეუძლია უჩინრად დარჩეს, ხოლო სამხედრო საქმეში გამოჩენილი გმირული საქმე და ღვაწლი კაშკაშითა და ბრწყინვალეობით ყოველივეს აღემატება და ჩრდილავს.

და აი, ისე მოხდა, რომ იმ დროს, როცა დონ კიხოტი საზეიმო და ჩვენს მიერ უკვე აღწერილი სახით ქუჩებში დარონინებდა, ერთმა ვიღაც კასტილიელმა მის ზურგზე წარწერა წაიკითხა თუ არა. ხმამაღლა შესძახა:

— ეშმაკებსაც წაუღიხარ დონ კიხოტ ლამანჩელიო! როგორ. აქამდისაც მოატანე და არ ჩაძაღლი უთვალავი ჯოხების ცემით, შენს ზურგზე ბაგაბუჯი რომ გაჰქონდა? შენ ხომ ნახევრად შეშლილი ხარ! და მასე შეშლილი და გიჟი ჩუმად რომ იჯდე შენს კუთხეში გამოკეტილი, იმდენად ცუდი არ იქნებოდა; შენი ღირსება მასხარებად, სულელებად და უგუნურებად აქციო ყველა; ვინც შენ გეცნაურება და შენთან ახლოს დადის. ვისაც ეს არა სურა. აბა შეხედოს ამ ბატონებს, თან რომ განლაყან! გასწი შენს სახლში, ჰკუთავამოცილო, შენს ოჯახს, შენს ცოლ-შვილს მიხედვ, თავი ანებე მაგ სისულელეებს, ტვინი რომ გამოგქამა და ჰკუთავაგებო.

— ძმობილო, — უთხრა დონ ანტონიომ, — თქვენი გზით წადით და, ვინც არა გთხოვთ, რჩევას ნუ აძლევთ. ბატონი დონ კიხოტი ლამანჩელი სრულ ჰკუთავა და ჩვენ, მასთან ერთად რომ მივდივართ, უქკუონი როდი ვართ. მაღალღირსებასა და კეთილმოქმედებას ყოველთვის პატივი უნდა ვცეთ, სადაც უნდა შეგვხვდეს იგი. წადით თქვენთვის თქვენს სახიფათო წამს. აქედან დაიკარგეთ, ჯანდაბამდისაც გზა გქონიათ და იქ ნუ ეჩხირებით, სადაც არას გეკითხებიან.

— მიწამ მიყოს პირი, თუ მართალი არ იყოთ, თქვენო მოწყალეებავ, — უთხრა კასტილიელმა, — რადგან ამ ვაჟბატონისათვის რჩევის მიცემა იმას უდრის — შიშველი მუშტი მახვილს დაარტყა. მაინც დიდად მწყინს და სიბრალულს ვგრძნობ. რომ სალი ჰკუთავა

და ნათელი გონება, რომელსაც ის ჩვეულებრივ დანარჩენ ყველაფერში აშეღავნებს, მოგზაური რაინდობის ტლაპოშია ჩაფლული. მაშ, დაე, ის მარცხი, რაც თქვენმა მოწყალებამ ისურვა ჩემთვის, დაგვატყდეს მე და ჩემს მთელს შთამომავლობას და მართლაც ჯანდაბამდისც გზა გვქონდეს, თუ კვლავ (თუნდა მათუსალაზედაც დიდხანს ვიცოცხლო) ამ ბატონს რჩევა მივცე რამე, თუნდ ძალიანაც მთხოვდეს.

მრჩეველი წავიდა, სეირნობა გაგრძელდა და, რადგან მრავალი ბავშვი და ხალხი შეგროვდა და წარწერას კითხულობდნენ, დონ ანტონიომ ისე მოხერხებულად მოხსნა იგი, თითქოს სხვა რამეს ხსნიდა.

დაღამდა, ყველანი შინ დაბრუნდნენ და ბალი გაიმართა ქალებით, რადგან დონ ანტონიოს ცოლმა, დიდად წარჩინებულმა, მხიარულმა, ლამაზმა და ჰკვიანმა ქალმა თავისი რამდენიმე მეგობარი გამოიწვია, რათა პატივი ეცათ სტუმრისათვის და იმის უმაგალითო ჰკუადამთხვეულობითა და უცნაურობით გართულიყვნენ. ბევრი მოვიდნენ. ვახშამი მშვენიერი იყო და ბალი ღამით ათი საათიდან დაიწყო.

იმ მანდილოსნებში აღმოჩნდა ორი მეტად ცელქი და გიჟმაკი ქალი; თუმცა წესიერად იქცეოდნენ, მაგრამ, როდესაც ხალისიან და სავსებით უწყინარ ხუმრობაზე მიდგებოდა საქმე, თავისუფლად და მკვიციხლად ირჯებოდნენ. ხუმრობაც ისეთი ჰქონდათ, რომ უსიამოვნებას არავის აყენებდნენ. ეს ორი ქალი ისე დაუღალავად და დაუსვენებლად იწვევდა დონ კიხოტის საცეკვაოდ, რომ არათუ სხეული, სულიც კი დაუმსხვრიეს. სანახავად ღირდა დონ კიხოტის ახმახი. გაძვალტყავებული, გაყვითლებული, ვიწრო, შემოწუთხულსამოსიანი, ტლანქი ზორზოხა ფიგურა! ქალები ვითომ მალულად ეტრფოდნენ. მას, მალულადვე თვალს უშვრებოდნენ, ეჩურჩულებოდნენ; ისიც ვითომ უჩუმრად უგულებელჰყოფდა მათ ტრფობას; მაგრამ, რაკი თავი ვერ დააღწია მათ ალერსს და ისინიც არ ეშვებოდნენ, მაშინ ხმამაღლა შესძახა: „*¡Llegite partes adversae!*“ განვედით ჩემგან, ბილწნო და მაცდურნო გულისტქმანო! ღეთის გულისათვის დასცხრით, მშვენიერნო მანდილოსანნო, თქვენი სურვილები და ზრახვები დაიოკეთ, რადგან ჩემი სურვილების მეუფე უბადლო დულსინეა ტობოსელია, რომელიც თავისი სურვილების გარდა სხვას ნებას არ აძლევს დამიმორჩილოს და დამიმონოს“.

ეს რომ თქვა, შუა დარბაზში იატაკზე ჩაჯდა, საცეკვაო ვარ-

ჯიშობიდან მთლად დაქანცული და გატანჯული. დონ ანტონიომ მსახურთ უბრძანა — ხელში აეყვანათ და ლოგინში დაეწვინათ. მასთან ყველაზე უწინ სანჩო მივიდა და უთხრა:

— ძალიან ცუდად ცეკვავდით, ჩემო ბატონო! ხომ არ გგონიათ, რომ ყველა მამაცი ხალხი მოცეკვავეც არის და ყველა მოგზაური რაინდი თოკზე მოთამაშე? ღმერთს ვფიცავ, თუ თქვენ ასე ფიქრობთ, ძალიანს ცდებით. ზოგი რაინდი გოლიათის მოკელას უფრო გაბედავს, ვიდრე ჰაერში ლამაზად შეხტომას. კიდევ კარგი. თუ საქმე ფეხების ბარტყუნით ცეკვაზე მიდგა, როცა ფეხსაცმლის ლანჩებზე ხელები უნდა იტყაპუნო, მაშინ თქვენს მაგიერობას მე შევიძლებდი, რადგან არწივივით ვფუნდრუკობ, ამ ბატონკაცურ ცეკვაში კი ნაბიჯსაც ვერ გადავდგამ და არც არაფერი გამეგება.

ამ და ხხვა მსგავსი სიტყვებით სანჩომ ბალზე მყოფნი ძლიერ გაამხიარულა, თავისი ბატონი ლოგინში ჩააწვინა, საბანი კარგად დახურა, რომ ოფლი მოსვლოდა და ცეკვისაგან გაციებული მომჯობინებულიყო.

მეორე დღეს დონ ანტონიომ გადაწყვიტა თავისი ჯადოსნური თავი გამოეცადა და იმ ოთახში ჩაიკეტა დონ კიხოტით, სანჩოთი, ორი თავისი მეგობრით და იმ ორი ცელქი ქალით, დონ კიხოტი რომ ძალიან გააწვალეს ცეკვით და იმ ღამეს დონ ანტონიოს ცოლთან დარჩნენ. დონ ანტონიომ უამბო მათ, რა თავისებობა იყო თავი, სთხოვა საიდუმლოდ დაეცვათ ყველაფერი და უთხრა, ჯადოსნური თავი დღეს პირველად უნდა გამოეცადო. ანტონიოს ორი მეგობრის გარდა ამ თავის გაკეთებისა და ჯადოსნობის არსი არავინ იცოდა და, რომ დონ ანტონიოს მათთვის წინადვე არ ემცნო ეს ამბავი, ისინიც სხვებივით, უქველად, გაკვირვებულნი დარჩებოდნენ, ისე ხელოვნურად და თვალთმაქცურად იყო მოწყობილი.

იმ თავის ყურებთან პირველი თვით დონ ანტონიო მივიდა და დაბალი ხმით, მაგრამ ისე, რომ სხვასაც გაეგონა, ჰკითხა:

— მითხარი, თავო, შენი სასწაულებრივი თვისების ძალით, ამ წამს რაზე ვფიქრობ?

თავმა ტუჩების გაუღებლად ცხადი და ჟღეროვანი, ყველასათვის გასაგონი ხმით უპასუხა:

— მე სხვის ფიქრებს როდი ვკითხულობ.

ეს რომ გაიგონეს. ყველანი გაოცდნენ, მით უფრო, რომ არც ოთახში და არც მაგიდასთან სხვა არავინ ადამიანიშვილი არ იყო. ბრინჯაოს თავის მაგიერ პასუხის მიცემა რომ შეძლებოდა.

— რამდენი ვართ აქ? — ხელახლა ჰკითხა დონ ანტონიომ. და იმავე ხმით თავმა აუჩქარებლად უპასუხა:

— შენ და შენი ცოლი, ორი შენი მეგობარი, ორი შენი ცოლის მეგობარი ქალი, სახელოვანი რაინდი დონ კიხოტი ლამანჩელი და მისი საქურველმტვირთველი სანჩო პანსა.

ამ პასუხმა ყველა უფრო მეტად გააოცა, შიშისაგან ყველას თვა ყალყზე დაუდგა. დონ ანტონიო თავს ოღნავ მოშორდა და თქვა:

— ახლა ჩემთვის საკმარისია დავრწმუნდე, რომ მოტყუებული არა ვარ, ვინც შენი ბრძენი, მიუწვდომელი, საკვირველად მოლაპარაკე და პასუხისმომცემი თავი მომცა. ახლა მოვიდეს სხვა და, რაცა სურს, გკითხოს.

რადგან ქალები, ჩვეულებრივ, აჩქარებულნი და ცნობისმოყვარენი არიან, დონ ანტონიოს შემდეგ თავთან ერთ-ერთი მისი ცოლის მეგობარი მივიდა და ჰკითხა:

— მითხარ, საოცარო თავო, როგორ მოვიქცე, რომ ძალიან ლამაზი ვიყო?

თავმა უპასუხა:

— იყავ უმანკო.

— მეტს აღარას გკითხავ, — თქვა ქალმა.

მაშინ მისი მეგობარი ქალი მივიდა და ჰკითხა:

— შე მინდა ვიცოდე, თავო, ჩემს ქმარს ვუყვარვარ თუ არა? პასუხად მიიღო:

— ჩააკვირდი შენს შესახებ მის საქციელს და მაგას გაიგებ, უყვარხარ თუ არა.

ქმრიანი მოშორდა და თქვა:

— ეს პასუხი კითხვას არც კი საჭიროებდა; მართლაც, სიყვარული იმ საქციელით მტკიცდება, ვინ როგორ გვეპყრობა.

მასუკან თავთან დონ ანტონიოს ერთ-ერთი მეგობარი მივიდა და ჰკითხა:

— მე ვინა ვარ?

— ეგ შენ თვითონ იცი, — უპასუხა თავმა.

— მაგას კი არ გკითხავ. — უთხრა კაბალერომ, — მინდა გავიგო, მიცნობ თუ არა?

— დიახაც გიცნობ, — იყო პასუხი, — შენ დონ პედრო ნორისი ხარ.

— კმარა, ეგ პასუხი მარწმუნებს, პოი. თავო, რომ შენ ყველაფერი იცი.

ის რომ მაგიდას მოშორდა, თავთან ანტონიოს მეორე მეგობარი მივიდა და ჰკითხა:

— მითხარი, თავო, რა სურვილები აქვს ჩემს შვილს, მთელი ჩემი ავლადიდების მემკვიდრეს?

— აჟი ვთქვი, — უპასუხა თავმა, — სხვისი სურვილებისა არა ვიცი რა-მეთქი; მაინც შემიძლია გითხრა, რომ შენი შვილის სურვილი შენი ჩქარა დამარხვაა.

— დიხანც, — თქვა კაბალერომ, — ამას თვალთ ვხედავ და თითებით ვეხები. მეტი საკითხავიც არა მაქვს რა.

მაგიდასთან ანტონიოს ცოლი მივიდა და უთხრა:

— არ ვიცი, თავო, რა გკითხო; მინდოდა მხოლოდ ის მცოდნოდა, ჩემს ქმართან სიცოცხლით დიდხანს დავეტკებები?

თავმა უპასუხა:

— დიახ. მრავალ წელიწადს, რადგან მისი ჯანმრთელობა, ყოველმხრივ ზომიერი ცხოვრება მრავალჯამიერ სიცოცხლეს უქადის მას, სხვანი კი ხშირად სიცოცხლეს ცუდი ცხოვრებით იმოკლებენ.

შემდეგ დონ კიხოტი მივიდა და ჰკითხა:

— მითხარ, ჰოი შენ, ყველა კითხვაზე პასუხის მომცემო თავო, სინამდვილე იყო თუ სიზმარი, მე რომ მონტესინოსის მღვიმეში ვნახე? სანჩოს გამათრახება ბოლომდის იქნება მიყვანილი თუ არა? დულსინეას მოჩადობის გაუქმება ჯეროვნად იქნება აღსრულებული?

— რაც მღვიმეს შეეხება. — მოისმა თავისაგან, — ამაზე ბევრი რამის თქმა შეიძლება; შიგ მართალიც და სიცრუეც ბლომადაა. სანჩოს გამათრახება ნელ-ნელა და აუჩქარებლად წავა წინ; დულსინეასაგან ჯადოს მოშორება თავის დროზე კეთილად დასრულდება.

— მეტის ცოდნაც არ მინდა, — თქვა დონ კიხოტმა, — ოღონდ დულსინეას ჯადო მოშორდეს და მე მივიჩნევ, რომ ყველა ბედნიერება, რითაც კი შემეძლო ნეტარება, ერთბაშად მომველინა-მეთქი.

უკანასკნელი სანჩო მივიდა თავთან და ჰკითხა:

— თავო, კიდევ მივიღებ თუ არა გუბერნატორობას? თუ ამ საბრალო საჭურველმტვირთველად მოკვდები? მეღირსება კი ოდესმე ცოლ-შვილის ნახვა?

ამაზე პასუხად მიიღო:

— შენ შენს სახლში გასწევ გუბერნატორობას და, თუ შინ დაბრუნდები, შენს ცოლ-შვილს ნახავ, და თუ სამსახურს თავს დაანებებ, საჭურველმტვირთველობასაც დაეხსნები.

— ესეც პასუხი ეგ ხომ მე თვითონაც ვიცოდი! — დაიძახა სანჩომ. — მაგას ჩვენი წინასწარმეტყველი პედრო გრულიოც მეტყვოდა. *

— რეგვენო, — უთხრა დონ კიხოტმა, — სხვა რაღა პასუხი გინდოდა? შენთვის საკმაო არაა, რომ თავმა, რაც ჰკითხე, იმის პასუხი მოგცა?

— საესებით საკმაო, — მიუვო სანჩომ, — მაგრამ მინდოდა ამ თავს ცხადად ელაპარაკნა და უფრო მეტი ეთქვა.

კითხვები და პასუხები ამით დასრულდა, მაგრამ ყველას გაოცება კი, დონ ანტონიოს ორ მეგობარს გარდა, არ დასრულებულა; იმ ორმა მეგობარმა საოცარი თავის საიღუმლო უკვე იცოდა. სიდ ჰამეტ ბენენპელიმ მოიწადინა ეს საიღუმლო მაშინვე აეხსნა, რათა მთელი ქვეყანა გაუგებრობაში არ ჩაეგდო და არავისთვის ეფიქრებინა, თავი რაიმე თვალთმაქცობას და არაჩვეულებრივ საიღუმლოს შეიცავსო. სიდ ჰამეტი გვამცნობს, რომ დონ ანტონიო მორენოს იმის მსგავსი სხვა თავი მადრიდში ენახა, ვინმე სპილენძზე ამომჭრელის გამოგონილი და უვიცთა გასართობად და გასაოცებლად თავის სახლში გააკეთებინა. იმ თავის მოწყობილობა ასეთი იყო: მაგიდის ფიცარი ხისა იყო, იასპის ქვის ფერად დაქრელებული და გალაქული; იმგვარადვე გაკეთებული ხის ფეხი შუაში ჰქონდა შედგმული და, რომ მაგიდა სწორად მდგარიყო, იმ ფეხს ბოლოში ოთხი არწივისებური კლანკი ჰქონდა ჩვარედინად გაშვებული. თავი, რომის იმპერატორის ბიუსტის მსგავსი მოყვანილობისა, ბრინჯაოსფერად იყო შეღებილი, ხოლო შიგნით ღრუ ჰქონდა და მაგიდის ამოჭრილში ისე ჩუფთად იყო ჩასმული, რომ შეერთების ნიშანს ვერავინ შეამჩნევდა. მაგიდის ფეხიც აგრეთვე ამოფულრული იყო და თავის მკერდსა და ყელს უპირდაპირდებოდა და ამ ოთახის ქვეშ მეორე ოთახს უერთდებოდა. ფეხის, მაგიდის, მკერდის, ყელის და თავის ყველა ამ ფულდროში თუნუქის მილი ისე იყო გაყვანილი, რომ დანახვა არავის შეეძლო. ქვედა ოთახში ის ბინავდებოდა, ვისაც თუნუქის მილზე ტუჩის მიღებით პასუხი უნდა მიეცა, ისე რომ ხმა როგორც ძირიდან ამოდებოდა. ისე ზევიდან ქვევით ჩადებოდა და სიტყვებიც ისე მკაფიოდ და ცხადად ისმოდა, რომ არავითარი სიყალბე არ ემჩნეოდა. დონ ანტონიოს დისწული, ქვიანი და მარჯვე სტუდენტი, იძლეოდა პასუხს და, რადგან ბიძამ ამთავითვე შეატყობინა, იმ ღღეს მასთან ოთახში ვინც იქნებოდა, ამიტომ მისთვის ადვილი იყო, პირველსვე კითხვაზე სწრაფად და სისწორით ეპასუხნა, დანარჩენებზე კი რადგან თვითონაც გონიერი კაცი იყო, მიხვედრილ და გონიერულ პასუხებს აძლევდა.

სიდ ჰამეტი კიდევ იმასაც ამბობს, რომ ეს საოცარი მანქანა ათი თუ თორმეტი დღე აოცებდა ხალხს, მაგრამ, რადგან ქალაქში ხმა გავრცელდა — დონ ანტონიოს სახლში ჯადოსნური თავი აქვსო, ყველას, ვინც რამეს ჰკითხავს, პასუხს აძლევსო, იმის შიშით, რომ ეს ამბავი ჩვენი უწმიდესი სარწმუნოების მულამ ფხიზელი დარაჯების ყურამდის არ მისულიყო, დონ ანტონიომ ინკვიზიტორებს აუხსნა, როგორც იყო საქმე. ინკვიზიტორებმა უბრძანეს — დაუყოვნებლივ თავი მოესპო, კვლავ ამ ცულლუტობით აღარ გართობილიყო და მით უფროც ხალხიც არ გადაერია. დონ კიხოტისა და სანჩოს გონებაში თავი მაინც ჯადოსნად დარჩა და დონ კიხოტისათვის უფრო დამაკმაყოფილებელი პასუხების მიმცემად, ვიდრე სანჩოსათვის.

ბარსელონელმა კაბალერებმა, დონ ანტონიოსთვის რომ ესიამოვნებინათ, დონ კიხოტიც გაერთოთ და შემთხვევა მიეცათ, თავისი ახირებული უცნაურობით მას ხალხი შეექცია, გადაწყვიტეს გაემართათ დიდი რგოლებით, მაგრამ ეს განზრახვა ვერ შეასრულეს იმ მიზეზით, რომელიც ქვევით იქნება ნახსენები. დონ კიხოტმა ქალაქში გავლა მოისურვა, უბრალოდ, ფეხით, — ცხენით გასეირნებისა ეშინოდა, ბიჭები აგვედევნებო. ის, სანჩო და ანტონიოსაგან ხლებული ორი მსახური სასეირნოდ გავიდნენ. ისე მოხდა, რომ რომელიღაც ქუჩაზე მიმავალმა დონ კიხოტმა ერთი სახლის თავზე თვალი მოჰკრა მსხვილი ასოებით წარწერილს: „აქ იბეჭდება წიგნები“. ამან ძალიან გაახარა, რადგან ჯერ არც ერთი სტამბა არ ენახა, და მოისურვა დაეთვალაიერებინა, როგორ იყო იგი მოწყობილი. მთელი თავისი ამალით შიგ შევიდა და ნახა: ერთ ალაგას მანქანიდან ფურცლებს როგორ იღებდნენ. მეორე ალაგას როგორ ასწორებდნენ; აქ ასოებს აწყობდნენ, იქ ანაწყობს ასწორებდნენ. — ერთი სიტყვით მთელი საქმიანობა როგორ სწარმოებდა და — რაც კი დიდ სტამბაში შეიძლება ნახოს ადამიანმა. დონ კიხოტი ერთ-ერთ ყუთთან მივიდა და იკითხა, თუ რას აკეთებდნენ. მუშებმა ყველაფერი აუხსნეს, მას გაუკვირდა და მეორე განყოფილებაში შევიდა. ერთ ასოთამწყობთან მივიდა და ჰკითხა, რას აკეთებო? ასოთამწყობმა უპასუხა:

— ბატონო, აი ამ კაბალერომ, — და ერთ მის გვერდით მდგარ ფრიად წარმოსადევ კაცზე მიუთითა, — ერთი წიგნი იტალიურიდან ჩვენს ენაზე თარგმნა და იმას ვაწყობ დასაბეჭდად.

— რა სათაური აქვს მაგ წიგნს? — ჰკითხა დონ კიხოტმა.

ამაზე თვითონ მთარგმნელმა უპასუხა:

— იტალიურად ამ წიგნის სათაური არის *Le Bagatelle*.

— ესპანურ ენაზე რას ნიშნავს *Le Bagatelle*? — ჰკითხა დონ კიხოტმა.

— *Le Bagatelle*, — მიუგო მთარგმნელმა, — იგივეა, რასაც ესპანურად ვიტყვით: უ მ ნ ი შ ვ ნ ე ლ ო რ ა მ, და თუმცა სათაურით ეს წიგნი ძალიან უბრალოა, მაინც კარგსა და საყურადღებო საგნებს შეიცავს.

— მე, — უთხრა დონ კიხოტმა, — იტალიური ცოტაოდნად განეგება, დატრიალებით შემიძლია განვაცხადო, რომ არიოსტოდან ზოგიერთ სტანსაც კი ვიმღერებ. მითხარით, თქვენო მოწყალება, ჩემო ბატონო (ამას იმიტომ კი არა გკითხავთ, რომ თქვენი ცოდნის გამოცდა მინდოდეს, არამედ მხოლოდ ცნობისმოყვარეობით), — მაგ თქვენს წიგნში შეგხვდათ სადმე თუ არა სიტყვა „*pignatta*“?

— დიახ, ხშირად, — მიუგო მთარგმნელმა.

— თქვენი მოწყალება ამ სიტყვას როგორღა თარგმნის? — ჰკითხა დონ კიხოტმა.

— სხვაგვარად მისი თარგმნა როგორ შეიძლება, — უპასუხა მთარგმნელმა, — თუ არ სიტყვით — ქოთანი?

— ვფიცავ ჩემს სხეულს, — შესძახა დონ კიხოტმა, — თქვენი მოწყალება იტალიური ენის ცოდნაში ძალიან შორს წასულა. მე შემიძლია არა მცირედი სანაძლეო დავდო, რომ, სადაც იტალიელი ამბობს „*piace*“. თქვენი მოწყალება კასტილურად თარგმნის *მ ო მ შ ო ნ ს ო*, ხოლო სადაც იტყვის *piu* თქვენ ამბობთ *მ ე ტ ი ო*, და იმის სიტყვას *su*-ს თარგმნით სიტყვით *ზ ე ვ ი თ*, ხოლო *giu*-ს — *ქ ვ ე ვ ი თ*.

— დიახ, რასაკვირველია, — თქვა მთარგმნელმა. — მაშ ყველა ეგ სხვაგვარად როგორ გადაითარგმნება?

— შემიძლია დაეფიცო, — თქვა დონ კიხოტმა, — რომ თქვენ, თქვენო მოწყალება, ხალხის ბრბო არ გცნობიათ. რადგან იგი ცუდად აჯილდოვებს ნიჭიერ ადამიანებსა და ღირსეულ ნაშრომებს; ქვეყანაზე რამდენი ნიჭი ქრება და იკარგება! რამდენ ღირსეულ ადამიანს უგულვებელყოფენ! რამდენი კეთილი მოქმედებაა, რომ არაფრად აფასებენ. მაინც, მე მგონია, ერთი ენიდან მეორეზე თარგმნა, — ხოლო არა ბერძნულიდან და ლათინურიდან. იმ ყველა ენის მეფეთაგან, — იმას ჰგავს. კაცმა უიქიროს გადმობრუნებულ ფლამანდიულ ხალიჩას, რომელზედაც, თუმცა სურათებიც და ფიგურებიც ჩანს, მაგრამ ისინი მაინც გაბუნდოვანებულები არიან დაბლანდული ძაფებით და დაკარგული აქვთ საპირის მთელი ფერადოვნობა და სისალუქე; ამასთან ადვილი და მონათესავე ენებიდან თარგმნა დიდი ჰკუისა და მქვერმეტყველების გამომხატველი ვერ

იქნება, ხოლო ერთი ქალაქიდან მეორე ქალაქსე გადაწერას ემსგავსება. ამით როდი მინდა ვამტკიცო, რომ მთარგმნელის შრომა ქების ღირსი არ იყოს, სულაც არა. ადამიანს შეუძლია სხვა უფრო ცუდი შრომა გასწიოს, ნაკლები სარგებლობის მიმცემი. აქედან ორ სახელგანთქმულ მთარგმნელს გამოვაკლებ, ერთს—დოქტორ ქრისტობალ დე ფიგეროას — „ერთგული მწყემსის“ ავტორს, ხოლო მეორეს — დონ ხუან დე ხაურეგის— „ამინტას“ * ავტორს, რომელთა ქმნილებები ისე ხერხიანადაა შესრულებული, რომ ვერ გაგირჩევია, თარგმანია თუ დედანი. ერთი მითხარით, თქვენი მოწყალეობა, თქვენი ხარჯით ბეჭდავთ მავ წიგნს. თუ გაზოცემის უფლება ვინმე წიგნების გამყიდველისათვის წინასწარ მიგიყიდიათ?

— ჩემი ხარჯით ვბეჭდავ, — მიუგო მთარგმნელმა, — იმედი მაქვს პირველ გამოცემიდან სულ ცოტა ათასი ოქრო მაინც მივიღო. ეს პირველი გამოცემა ორი ათასი ცალეული გამოვა და წამსვე თითო ექვს რეალად გაიყიდება.

— თქმა არ უნდა, ეს კარგია. თქვენი ანგარიში სრულებით სწორია, — უთხრა დონ კიხოტმა, — მაგრამ ცხადად ჩანს. რომ გამოცემლებისა და მათი ურთიერთშეთანხმების ხერხები არ იცით. სიტყვას გაძლევთ, როცა თქვენ თქვენს თავს ორი ათასი წიგნით დატვირთულს დაინახავთ, მთელი ტანი ისე დაგიწყებთ ტეხვას, რომ შეგზარავთ, მით უმეტესად, თუ თქვენი წიგნები ოდნავ ჩვეულებრივი გზის გარეთ არიან და სულ მცირე ლაზათიც არა აქვთ.

— მერე რაო? — უთხრა მთარგმნელმა, — ხომ არ გინდათ. თქვენო მოწყალეობა, გამოცემის უფლება წიგნის გამყიდველს მივცე. რომელიც ამ უფლებაში სამ მარავედისს მომცემს და თანაც იფიქრებს, ამ ფულის მოცემით დიდი წყალობა მოიღო. მე ჩემს წიგნს იმიტომ კი არ ვბეჭდავ, მარტოდონ დიდება და სახელი მოვიხვეპო, მე ჩემი ნაწარმოებით უკვე საკმაოდ მიცნობს მთელი ქვეყანა. მე მინდა მოგებაც მივიღო, რადგან უიმისოდ დიდება გახვერტილ გროშადაც არა ღირს.

— ღმერთმა ინებოს თქვენი მოწყალეობის სრული გამარჯვება, — უთხრა დონ კიხოტმა და სხვა განყოფილებაში გადავიდა. იქ ერთ-ერთი წიგნის ფურცელს ასწორებდნენ, რომლის სათაური იყო — ნათელი სულია, * და რომ დახედა, თქვა:

— აი ასეთი წიგნები, თუმცა მცირე როდია გამოშვებული, მაგრამ მაინც უნდა იბეჭდებოდეს, რადგან დედაიწის ზურგზე ბლომადაა ცოდვილი ხალხი და წყვილიაღში მოხეტიალეთა გასაციკროვნებლად საჭიროა თვალისმომჭრელი სინათლე.

იქიდან სხვაგან გადავიდა და აქაც რომელიღაც წიგნს ასწორებდნენ. სათაური რომ იკითხა, ასე უთხრეს: ესაა მახვილგონიერი იდაღო დონ კიხოტი ლამაჩელის მეორე ნაწილი, სოფელ ტორდესილასში მცხოვრებ ვილაც ავტორის მიერ შეთხზულიო.

— მე უკვე ვიცნობ ამ წიგნს, — უთხრა დონ კიხოტმა, — და სიმართლით და სინდისით რომ ვთქვა, მეგონა მაგის სისულელის გამო აქამდის უკვე დაწვავდნენ და ნაცარ-ტუტად აქცევდნენ; მაგრამ წმიდა მარტინეს * დღე მაგისთვისაც დადგება, როგორც ყველა ღორისათვის, რადგან მოგონილი ამბავი იმდენიდაა კარგი და საინტერესო, რამდენადაც სიმართლეს ანუ მის მსგავსებას ემხრობა; ხოლო ჭეშმარიტი ამბები იმდენად უმჯობესნი არიან. რამდენადაც ჭეშმარიტებასთან ახლოს დგანან.

ამ სიტყვებით და ცოტა ნაწყენი სახით სტამბიდან გამოვიდა. იმავე დღეს დონ ანტონიომ განიზრახა მისთვის ხომალდები ეჩვენებინა. ეს ხომალდები იმ დროს ნავსადგურში იდგნენ. სანჩოს ეს ძალიან გაუხარდა, რადგან ხომალდები თავის დღეში არ ენახა. დონ ანტონიომ შეატყობინა ესკადრის უფროსს, რომ ნასადილევს თავის სტუმარს, სახელოვან დონ კიხოტ ლამაჩელს, მიიყვანდა. იმას და მთელ ქალაქსაც დონ კიხოტის იქ ყოფნა გაგებულნი ჰქონდათ და, რაც შემდეგ იქ მოხდა, შემდეგ თავში იქნება მოთხრობილი.

თ ა მ ი L XIII

რა უბედურება შეემთხვა სანჩო პანსას გაღერების დათვალიერების დროს და მშვენიერი მავრი ქალის არაჩვეულებრივი თავგადასავალი

დონ კიხოტი დიდხანს ცდილობდა გამოეცნო, ჯადოსნური თავი პასუხს რა ღონისძიებით იძლეოდა, მაგრამ ვერც ერთმა მისმა მსჯელობამ მოტყუებას თავი ვერ აუხარდა და მარტო იმ დაპირებას უყენებდა წინ, რასაც სარწმუნოდ თვლიდა — იმას, რომ დულსინეა მოჯადოებისაგან განთავისუფლდებოდა. ამ რწმენას კვალად და კვალად უბრუნდებოდა და ხარობდა, რომ ამ დაპირების შესრულებას მალე მოესწრებოდა. სანჩოს კი, როგორც ნათქვამი იყო, გუბერნატორობა სძულდა კიდევ, მაინც სურვილს გრძნობდა ხელახლად მბრძანებელი შექმნილიყო, ენახა, რომ მას ემორჩი-

ლებოდნენ, — ასეთი სენი სკირს უფლებიანობას, თუნდაც სახუმაროდ და შესაქცევად იყოს იგი მოგონილი.

ბოლოს, ნასადილევს, მასპინძელი, დონ ანტონიო მორენო, მისი ორი მეგობარი, დონ კიხოტი და სანჩო გალერების სანახავად წავიდნენ. ესკადრის უფროსი, რაკი ორი სახელოვანი კაცის, დონ კიხოტისა და სანჩოს მისვლა ჰქონდა გაგებული, მათ მისაღებად თვითონ გამოვიდა. მიახლოებული დონ კიხოტი და სანჩო დაინახა თუ არა, მაშინვე ხომალდებზე იალქნები აუშვეს და საკრავებმა ხმაურობა ასტეხეს. წამსავე ზღვაში ძვირფასი ხალებით და წითელი ხავერდის ბალიშებით დაგებული ნავი ჩაუშვეს; დონ კიხოტმა ნავში ფეხი ჩადგა თუ არა, მთავარი ხომალდის ბანიდან ზარბაზნის სროლა გაისმა და აგრეთვე დანარჩენი ხომალდებიდანაც გაისმა გრიალი, და როდესაც დონ კიხოტი მარჯვენა ქიმიდან ხომალდზე კიბით ავიდა, მთელი რაზმი „უ-უ-უ-ს“ სამგზისი შეძახილით მიესალმა, როგორც მაშინ ჩვეულებად იყო, ყველა სახელოვანი კაცის მისვლას ასე მიესალმებოდნენ ხოლმე. გენერალმა (ამ სახელით მოვიხსენიოთ ხომალდის მეთაური სახელოვანი ვალენსიელი კაბალერო) დონ კიხოტს ხელი ჩამოართვა, მოეხვია და უთხრა:

— დღევანდელ დღეს თეთრი ქვით აღვნიშნავ, * რადგან, ვფიქრობ, იგი ჩემს სიცოცხლეში საუკეთესო დღეა, ვინაიდან დღეს ვხედავ ბატონ დონ კიხოტ ლამაზჩელს. დაე, ეს დღე და ეს ნიშანი მუდამ გაგვახსენებდეს, რომ თქვენ, სახელოვანო რაინდო, აცისკროვნებთ და განასახონებთ მოგზაური რაინდობის მთელ სახელსა და დიდებას!

ასეთი დიდებული მიღებით ნასიამოვნებმა დონ კიხოტმა არანაკლები ალერსიანი და მაღალფარდოვანი სიტყვებით უპასუხა. ყველანი მშვენივრად მორთული ხომალდის კიჩოზე გადავიდნენ და ქიმების გასწვრივ ჩამწკრივებულ მერხებზე ჩამოსხდნენ. ბოცმანმა მენიჩბეთა მწკრივს ჩამოუარა და სასტვენით ნიშანი მისცა — ქურთუკები გაეხადათ, რაც მსწრაფლ იყო აღსრულებული. სანჩომ რომ ამდენი ტიტველი ხალხი დაინახა, გაკვირვებისაგან პირი დაადო, მაგრამ უფრო იმან გააოცა, რომ იალქნები სწრაფად დასჭიმეს, ისე ეჩვენა, თითქოს სამუშაოდ ყველა ეშმაკი იქ მოსულიყო, მაგრამ ეს მხოლოდ ხაჭაპურები და თაფლის პურები იყო მასთან შედარებით, რასაც ახლა ვიტყვი. სანჩო ხომალდის მარჯვენა ქიმთან პირველი მენიჩბის გვერდზე იჯდა. ეს მენიჩბე წინდაწინვე დარიგებული იყო, რაც უნდა ჩაედინა; მან ხელი დასტაცა სანჩოს და მალლა ასწია, მაშინ ფეხზე ამდგარმა მთელმა რაზმმა, მარჯვენა ქიმიდან მოყოლილებული მისი ხელიდან ხელში გადაცემა დაიწყო და

იგი მერხიდან მეორე მერხზე ისეთი სისწრაფით ფრინავდა, რომ საწყალ სანჩოს თვალთ დაუბნელდა და დაბეჭილებით იფიქრა, რომ მას ნამდვილად ქაჯები აფრენდნენ. ეს ქაჯები მანამ არ მოეშვნენ, ვიდრე მთელი მარცხენა ქიმი არ გაატარეს და კიჩოზე არ მიიტანეს.

საბრალო მთლად დათეთქვილი იყო, სული ეგუბებოდა; ცივ ოფლში იწურებოდა და ვერ მიხვედრილიყო, თუ რა მოუვიდა. დონ კიხოტმა სანჩოს უფრთებოდ ფრენა რომ დაინახა, გენერალს ჰკითხა: ნუთუ ჩვეულებად გაქვთ, რომ ხომალდების სანახავად ყველა პირველად მომსვლელს ასეთი ზეიმით დახვდეთო. თუ მართლა ასეაო, დაუმატა მან, თანახმა არა ვარ ამ ჩვეულებას დავემორჩილო, ასეთი ვარჯიშობა არა მსურს და, ღმერთს ვფიცავ, თუ ვინმე მომეკარება და საფრენად ხელს მახლებს, სულს გავაფრთხობინებო. ეს რომ თქვა, წამოდგა და ხმლის ვადას ხელი გაივლო.

იმშვამს იალქანი ჩამოუშვეს და მთავარი ქანდარა საშინელი ხმაურით ძირს დასცეს. სანჩოს ეგონა, ცა თავისი ანჯამებიდან დასხლტა და თავზე მეცემაო. საშინლად შეშინებულმა თავი დახარა და ლაჯებქვეშ დამალა. არც დონ კიხოტს მოეწონა ეს, რადგან შეერთა, მხრები შეიშმუშნა და გაფითრდა. რაზმმა ქანდარა იმავე სისწრაფით და იმავე გრილით ასწია. როგორითაც ჩამოუშვა; ყველა ამას უჩუმრად სჩადიოდნენ, თითქმის არც ხმა ჰქონდათ და არც სუნთქვა. ბოცმანმა ნიშანი მისცა — ლუზა ამოეწიათ, მერხებს შუა გასავალში შევარდა, გაფისული თასმით თუ ხარის ლართის მათრახით ტყლაშუნი აუყენა მენიჩბეთა შიშველ ბეჭებს და ზომალდებმაც ზღვაში ნელინელ მოძრაობა დაიწყო. როდესაც სანჩომ ამდენი მოძრაიე წითელი ფეხი დაინახა (ნიჩბები ფეხები ეგონა), გაიფიქრა და ჩაიბუტბუტა:

— აი ეს არის ნამდვილი ჯადოქრობა და არა ის, რასაც ჩემი ბატონი ჩმახავს; რა დაჟავეს ამ უბედურებმა, რომ ასე უწყალოდ სცემენ. მერე როგორ არის, რომ ეს ერთი კაცი, აქ რომ სტვენით ბოლთასა სცემს, ისე გაკადნიერებულა, რომ ამდენ ხალხს უტყლაშუნებს. ახლა კი ვიტყვი, რომ ეს ჯოჯოხეთია, ან სულ ნიკირე — სალხინებელი.

დონ კიხოტმა დაინახა, რომ სანჩო დიდი ყურადღებით უცქერდა, რაც მის გარშემო ხდებოდა. და უთხრა მას:

— ვაჰ, მეგობარო სანჩო! რომ მოგესურვათ, რა ადვილად და ნიკირედი შრომით შეგეძლოთ წელქვევით ტანი გაგეტიტვლებინათ. ამ ბატონებს შუა დამდგარიყავით და დულსინეასათვის მოჯადოება მოგეშორებინათ. ესოდენ მრავალ ტანჯვა-წვალებათში ისე ძლიერ ველარ იგრძნობდით საკუთარ ტანჯვას. ამას გარდა, იქნებ, ისეც

მომხდარიყო, რომ მერლინს ასეთი მძიმე და ღონიერი ხელით ერთი დარტყმა ათად ჩაეთვალა იმის ანგარიშში, რაც მაინცდამაინც მოგიხდებოდათ თვითონ თქვენივე ხელით დაირტყათ.

გენერალმა ის იყო დააპირა ეკითხა, რა დარტყმასა და დულსინეასაგან რა ჯადოს მოშორებას გულისხმობთო, რომ ერთმა გუშაგმა მოახსენა:

— მოწყუიტიდან * ნიშანს გვაძლევენ, დასავლეთიდან ნაპირ-ნაპირ ზღვაზე მომავალი ნიჩბებიანი ნავი მოჩანსო.

გენერალმა რომ ეს მოისმინა, შუა ბანზე ავარდა და დაიყვირა:

— მარდად მოუსვით, ჩემო შვილებო, ნუ გაუშვებთ ხელიდან ნავს. უეჭველია, ეს ალჟირის მეკობრეთა რომელიმე ბრიგანტინია, * ციხიდან რომ ნიშანს გვაძლევენ.

დანარჩენი სამი ხომალდთა მეწინავეს მიუახლოვდა, რომ გაეგო — რა ბრძანებას მიიღებდა. გენერალმა ზღვაში გასვლა უბრძანა, დანარჩენი ორით ნაპირ-ნაპირ ივლიდა, რადგან ამ სახით მეკობრეთა ნავი ხელიდან ვეღარ გაუსხლტებოდათ. რაზმი ნიჩბებს დააწვა და ისე გაშმაგებულად გააქანა ხომალდები, რომ ადამიანს ეგონებოდა — გაფრინდნენო. გაშლილ ზღვაში შესულმა ხომალდებმა ორი მილის მანძილზე ნავი დაინახეს და ერთი თვალის გადავლებით დაასკვნეს, რომ იგი თორმეტ ან თხუთმეტი ნიჩბიანი იყო. და მართლაც შემდეგ ასეთი ნავი გამოდგა. ნავმა, ხომალდები დაინახა თუ არა, სწრაფად მოჰკურცხლა და იმედი ჰქონდა, თავისი ჩქარი სიარულის მეოხებით თავს დააღწევდა მათ. მაგრამ ბრიგანტინს ბედმა უმტყუნა, რადგან მეწინავე ხომალდი სხვებზე უფრო ჩქარი მოსიარულე იყო. ამიტომ ისე მალე წამოეწია, რომ ბრიგანტინზე მყოფნი ცხადად მიხვდნენ — ხსნა აღარ იყო. ამაში რომ დარწმუნდნენ, არ აე ს მ ა * მენიჩბეებს უბრძანა, ნიჩბები ხელიდან გაეყარათ და დანებებულ იყვნენ, რათა ხომალდების უფროსი კიდე უფრო არ გაებრაზებინათ. მაგრამ ბედმა, საქმეს რომ მუდამ სხვა მიმართულებას აძლევს ხოლმე, ასე როდი ინება. როდესაც მეწინავე ხომალდი ისე მიუახლოვდა, რომ ბრიგანტინზე მყოფთ შეეძლოთ გაეგონათ ბრძანება — დაგვენებითო, ამ დროს ორმა ტორაკისმა, * ანუ სხვა სიტყვით. ორმა მთვრალმა თურქმა, ბრიგანტინზე მყოფ ათეულ თურქთაგანმა, თოფები გაისროლა და ჩვენს ხომალდზე ერდოსთან მდგარი ორი ჯარისკაცი მოკლა. ეს რომ გენერალმა დაინახა, შეჰფიცა — ცოცხალს არავის გაუშვებდა, ვისაც კი ნავზე დაატყვევებდა, და გაშმაგებულმა მსწრაფლ იმ ნავზე იერიში მიიტანა. ნავზე მყოფთ დაინახეს, რომ ილუპებოდნენ. მაგრამ ბრიგანტინმა თავი დაიძვრინა და მტრის ხომალდს ნიჩბბქვეშ გა-

უსხლტა. ხომალდმა კარგა შორს გაუსწრო ბრიგანტინს და, ვიდრე ხომალდი მობრუნდებოდა, მათ იალქანი აუშვეს და კვალად გაქცევას ლამობდნენ. მაგრამ მათმა მეცადინეობამ იმდენად ვერ უშველა, რამდენადაც მათმა შეუპოვრობამ ავნო; ხომალდი ნახევარი მალის მანძილზე მოეწია; შემდეგ აბორდაჟზე * გადავიდნენ და ყველანი ცოცხლად დაატყვევეს. ამ დროს ორმა დანარჩენმა ხომალდმაც მოუსწრო და ოთხნივ მთელი ნადავლით ნავსადგურს მოადგნენ, სადაც დიდძალი ხალხი ელოდა მათ, რათა ენახა — თუ რას მოიტანდნენ. გენერალმა სანაპიროს შორიხლო ჩაუშვა ღუზა და, ნაპირზე ბარსელონაში მყოფი მეფისნაცვალი დაინახა თუ არა, უბრძანა ნავი ჩაეშვათ, რომ იგი ხომალდზე ამოსულიყო, და მასთან ანძა აამართვინა, რათა დაუყოვნებლივ ჩამოეხრჩოთ არა ე ს ი და ბრიგანტინზე ყველა დატყვევებული ოცდათექვსმეტიოდე თურქი. ყველანი მაგარი, ჯანღონიანი, დარჩეული ბიჭები, მეტწილად თურქთა მუშკეტერები იყვნენ. გენერალმა ჰკითხა, თუ ვინ იყო ბრიგანტინის არა ე ს ი, და ერთმა ტყვეთაგანმა კასტილურად უპასუხა (მერე აღმოჩნდა, რომ იგი ესპანელი განდგომილი იყო).

— ეს ყმაწვილი კაცია, ბატონო, აქ რომ ხედავთ, ჩვენი არა ე ს ი. — და მიუთითა ერთ მეტად მშვენიერ, მოხდენილ ჭაბუკზე. შესახედობით ეტყობოდა, ოც წელზე მეტისა არ იყო. გენერალმა ჰკითხა მას:

— მითხარ, შეჩვენებულო და უგუნურო ძაღლო, ჩემი ჯარისკაცების მოკვლა რამ გაიძულა, როდესაც კარგად ხედავდი, ვერსად წაგვიხვიდოდი? ეგ არის განა მთავარი ხომალდების პატივისცემა? განა არ იცი, რომ უგუნურება ვაყკაცობა არ არის? საეჭვო იმედებს და სიკვდილის საფრთხეს შეუძლია ადამიანს გამბედაობა მისცეს და არა უგუნურება და ჭკუადამხვეულობა.

არა ე ს ს უნდოდა რაღაც ეპასუხნა, მაგრამ გენერალს მოსმენა არ შეეძლო, რადგან გაეშურა, რათა შეგებებოდა ხომალდზე ამომავალ მეფისნაცვალს, რომელსაც თან ახლდნენ რამდენიმე მსახური და ქალაქის მცხოვრები.

— კარგი ნადირობა გქონიათ, ბატონო გენერალო? — ჰკითხა მეფის ნაცვალმა.

— ისეთი კარგი, — მიუგო გენერალმა, — რომ თქვენი ბრწყინვალეობა ახლა ამ ანძაზე ჩამომხრჩვალ ნანადირევსაც დაინახავს.

— როგორ თუ ნანადირევს? — ჰკითხა მეფისნაცვალმა.

— იმიტომ, — მიუგო გენერალმა. — რომ ამათ ყოველგვარი კანონისა და სამხედრო უფლება-ჩვეულების წინააღმდეგ, ორი ჯარისკაცი მომიკლეს, ამ ხომალდზე საუკეთესონი, და მეც ფიცი დაე-

დე, ვისაც კი დავატყვევებდი, ყველანი ჩამომეხრჩო, პირველ რიგში ეს ჰაბუკი, ბრიგანტინის არაფერი.

და გენერალმა იმაზე იჩვენა, ვისთვისაც ხელები უკვე შეეკრათ და კისერზედაც თოკის ქამანდი გაეკეთებინათ. იგი სიკვდილს ელოდებოდა. მეფისნაცვალმა შეხედა ჰაბუკს და ისეთ მშვენიერად, მოხდენილად და უწყინრად ეჩვენა იგი, რომ ჰაბუკის სიმშვენიერე იმწამს მისთვის მფარველობის წერილად შეიქნა. მეფისნაცვალს სურვილი აღეძრა სიკვდილისაგან დაეხსნა იგი და ამიტომ ჰკითხა:

— მითხარ, არაფერი, შენ შთამომავლობით თურქი ხარ, მავრი თუ განდგომილი?

ამაზე ჰაბუკმა აგრეთვე კასტილურ ენაზე უპასუხა:

— მე არც თურქი ვარ, არც მავრი, არც განდგომილი.

— მაშ ვინა ხარ? — ჰკითხა მეფისნაცვალმა.

— ქრისტიანი ქალი, — უპასუხა ჰაბუკმა.

— ქრისტიანი ქალი და მაგ ტანისამოსით? მაგ თანამდებობაზე? ყველაფერი ეს უფრო გასაოცარია, ვიდრე სარწმუნო და დასაჯერებელი.

— გადასდეთ, ჰოი ბატონებო, — უთხრა ჰაბუკმა, — ჩემი სიკვდილით დასჯა; ბევრს არაფერს დაჰკარგავთ, რომ თქვენი შურისგება რამდენიმე ხნით გადასდეთ, ვიდრე ჩემი ცხოვრების ამბავს გაიამბობთ.

ვინ იქნებოდა ისეთი უღმობელი გულისა, რომ მის სიტყვებს არ მოეღბო, ან იმის მოსმენა მაინც არ მოსურვებოდა, რაც იმ უბედურს და შებრალების ღირსს უნდოდა ეამბნა. გენერალმა ნება დართო: დაე, სთქვას, რაც ენებება, მაგრამ თავისი დანაშაულის პატიების იმედი კი ნუ ექნებაო. ეს ნებართვა რომ მიიღო ჰაბუკმა, თავისი ამბავი ასე დაიწყო:

— წარმოშობით იმ უფრო უბედურ, ვიდრე გონიერ ხალხს ეეკუთვნო, რომელსაც ამ უკანასკნელ დროს მთელი ზღვა უბედურება დაატყდა თავს; მე მავრი მშობლების ქალად დავიბადე. იმ დროს, როდესაც ჩვენს ხალხს უბედურება ეწვია, ორმა ჩემმა ბიძამ ბერბერიაში წამიყვანა. მაინცდამაინც არაფერი მიშველა იმან, რომ მე ქრისტიანად გამოვაცხადე თავი, რაც ნამდვილად ვარ და არა იმათთაგანი, რომელნიც მხოლოდ მოჩვენებით არიან და არა ჭეშმარიტი კათოლიკენი. არავითარი შეება არ მომეცა იმით, რომ მე ეს ჭეშმარიტება იმ პირთ გამოვუცხადე, რომელთაც ჩვენი სასტიკი განდევნის ზედამხედველობა ჰქონდათ მინდობილი; არც ჩემს ბიძებს და არც ბიცოლებს უნდოდათ ამის დაჯერება, ჩემს სიტყვებს სიცრუედ სთვლიდნენ და განგებ მოგონილად, ვითომც იმით,

რომ, სადაც დავიბადე, იმავე ქვეყანაში დავრჩენილიყავი. ამგვარად უფრო ძალით, ვიდრე ჩემი საკუთარი ნებასურვილით, თან წამიყვანეს. დედაჩემი ქრისტიანი იყო, მამაჩემიც, გონიერი კაცი, აგრეთვე ქრისტიანი იყო. მე ქრისტეს სარწმუნოება დედის რძესთან ერთად შევიწოვე და აღზრდილიც კარგი წესებით ვიყავი. არც წესებით, არც ენით, არც ჩვეულებით, როგორც მგონია, მავრის ქალს ათა ვგავდი. ამ სიჩვეულებას (რადგან მე მათ სიჩვეულედ ვთვლი) სილაბაზეც მემატებოდა, თუკი მართლა სილაბაზის პატრონი ვარ; თუმცა ჩემი სიფრთხილე და განმარტოება დიდი იყო, ვინ იცის — არც იმდენად დიდი, რომ ერთ ახალგაზრდა კაბალეროს, სახელად დონ გასპარ გრეგორიოს, სახელოვანი კაბალეროს შვილს, მაიორატის მემკვიდრეს არ შევემჩინე; მისი მამული ჩვენი სოფლის გვერდზე იყო. როგორ მნახა, ერთმანეთთან ლაპარაკი როგორ მოგვიხდა, როგორ ძლიერ შემიყვარდა და მეც გამიტაცა, — ყველა ამაზე ლაპარაკი დიდხანს მომიხდებოდა, მერე ისეთ დროს, როდესაც ვშიშობ, ეს წყეული თოკი ჩემს ყელს ჩქარა წაეჭირება და ხმას ჩამიკმენდს. მაშ მარტო იმას ვიტყვი, რომ დონ გრეგორიომ ჩვენს განდევნაში მოისურვა თან გამომყოლოდა, განდევნილ მავრებს შეუერთდა, რადგან მავრული ენა კარგად იცოდა, და მოგზაურობის დროს ჩემს ბიძებს დაუმეგობრდა. იმათ იმიტომ მივყავდი, რომ მამაჩემი გონიერი და წინადახედული კაცი იყო და, რაკი ესპანეთიდან ჩვენს განდევნაზე მეფის პირველი ბრძანება გაიგო, მაშინვე სხვა სახელმწიფოში სადმე ჩვენთვის ბინის საძებნელად გაემართა. მან დიდძალი მარგალიტი და ძვირფასი თვალი, აგრეთვე ფულად მრავალი ოქროს დუბლონი და კრუსადორი * ჩამარხა მიწაში (ის ადგილი მარტო მე ვიცი) და დამავალა, ხელი არავით არ მეხლო დაფლული საუნჯისთვის. თუ ვინიცობაა მის დაბრუნებამდის განგვდევნიდნენ. ასეც მოვიქეცი და, როგორც ვთქვი. ჩემს ბიძებსა და ნათესავ-მეგობრებს ბერბერიაში გაყვევი და ალჟირში დავსახლდი, რაც ჯოჯოხეთში დასახლებას ედრებოდა. ჩემი სილაბაზის ხმა ალჟირის მეფემდის მივიდა; აგრეთვე ჩემი სიმდიდრის ამბავიც გაიგო. რაიცა ცოტაოდნავ ჩემს ბედნიერებად გახდა. მან თავისთან მიმიხმო, მკითხა. ესპანეთის რომელი ადგილიდან ვიყავ, თან რამდენი ფული და განძეულობა მქონდა წამოღებული. მე ვუთხარ. რა ადგილიდანაც ვიყავ და ისიც, რომ ფული და განძეულობა იქ იყო დამარხული და მისი მიღება მარტო მაშინ შეიძლებოდა, თუ იმათ მოსატანად ესპანეთში თვითონ მე წავიდოდი. ყველა ეს იმიტომ ვუთხარ, ეგებ მის სიხარბეზე მემოქმედნა და ჩემს სილაბაზეს არ გაეტაცნა. უყურადღებოდ დავეტოვებინე. იმ დროს, რო-

დესაც მასთან ვლაპარაკობდი, მოვიდნენ და უთხრეს, რომ მე თანამგზავრი მყავდა, მეტად მშვენიერი და თვალტანადი ჭაბუკი, ისეთი, როგორისაც მხოლოდ წარმოდგენა შეიძლებოდა. მაშინვე მივხვდი, რომ ლაპარაკი იყო ღონ გრეგორიოზზე, რომელსაც ვერც ერთი პირმშვენიერი მშეჭაბუკი ვერ შეედრება და იგი უაღრესი ხოტბის ღირსია. რადგან იმ ბარბაროსებში ლამაზი ბიჭი ანუ ჭაბუკი უფრო მეტად ფასობს, ვიდრე ქალი, რაც უნდა ლამაზიც იყოს, მეფემ მაშინვე უბრძანა, ღონ გრეგორიო მასთან მიეყვანათ. რადგან მისი ნახვა უნდოდა, და მკითხა: ის ჭაბუკი, როგორც ამბობენ, მართლა ისეთი ლამაზიაო? მაშინ, თითქოს ზეგარდმოშთავაგონებით, ვუპასუხე: დიახ, მართალია, მაგრამ იგი ჭაბუკი არ არის, ისეთივე ქალია, როგორიც მე ვარ; ნება მიბოძეთ წავიდე და მისთვის შესატფერი კაბით მოვრთო, რომ მისი სილამაზე სრული თავისი ბრწყინვალეობით წარმოგიდგეთ და თვითონ ისიც ნაკლებად შეკრთეს თქვენს წინაშე-მეტქი. მეფემ წასვლის ნება დამრთო და თანაც მითხრა. ხვალ მოვილაპარაკოთ, რა ღონისძიება ვიხმართ, რომ ესპანეთში წახვიდე და იქ დამარხული საუნჯე მოიტანო. მაშინვე ღონ გრეგორიოსთან წავედი, ვუამბე, რა საფრთხეში ვარდებოდა, თუ მამაკაცის ტანისამოსით მივიდოდა. მავრის ქალად როვრთე და იმავე საღამოს მეფესთან წავიყვანე. მეფე მისი მშვენიერებით აღტაცებაში მოვიდა და გადაწყვიტა სულთანისათვის საჩუქრად შეენახა იგი და, რომ თავის ჰარამხანაში რაიმე ზიანი არ მოსვლოდა და მასთან თავისი თავისაც ეშინოდა. უბრძანა — რომელიც მდიდარი მავრის ქალების ოჯახში დაებინავებინათ და მისთვის მოევლოთ. და იმავე წამს ღონ გრეგორიო კიდევ წაიყვანეს. რაც ჩვენ მაშინ ორთავემ განვიცადეთ (უარს ვერ ვიტყვი, რომ იგი ნიყვარს), ამის მსჯავრს იმას მივანდობ, ვინც იძულებული იყო საყვარელს განშორებოდა. მას შემდეგ მეფემ მალე გადაწყვიტა ესპანეთში დავბრუნებულიყავ ამ ბრიგანტინით და ეს ორი ნამდვილი თურქი გამომყოლოდა. რომელთაც თქვენი ჯარისკაცები მოჰკლეს. ჩემთან ერთად ეს ესპანელი განდგომილიც წამოვიდა (და იმაზე მიუთითა, ვინც პირველმა ილაპარაკა), რომელიც კარგად ვიცი — ფარული ქრისტიანია და იმიტომ წამოვიდა, რათა უფრო მეტი სურვილი ჰქონდა ესპანეთში დარჩენილიყო. ვიდრე ბერბერიაში დაბრუნებულიყო. ბრიგანტინის დანარჩენი გუნდი — მავრები და თურქები არიან და მათი მოვალეობა მხოლოდ მენიჩბოებაა. ამ ორმა ხარბმა და თავხედმა თურქმა ჩემი ბრძანება არ შეასრულა. მე და ამ განდგომილს გვინდოდა ფარული ქრისტიანული ტანისამოსით ესპანეთის რომელიმე სანაპიროსთან გაეჩერებულყავით და ნაპირ-

ზე გადავსულიყავით. მაგრამ ჯერ ნაპირ-ნაპირ ცურვა მოინდომეს, ეგებ რაიმე საკბილოს შეხვედროდნენ და ხელთ ეგდოთ. თანაც ნაპირზე ჩვენი აღრე გადმოყვანისა ეშინოდათ, რომ ჩვენ ზღვაში ბრიგანტინის ყოფნას გავცემდით და, თუ ახლოს ხომალდები იქნებოდნენ, მას შეიპყრობდნენ. ამ ნაპირებამდის დღესღამით მოვალწიეთ და, რადგან არ ვიცოდით, რომ აქ ოთხი ხომალდი იდგა, დაგვინახეს და ის შეგვემთხვა, რაც უკვე იცით. ამგვარად გრეგორიო ქალის ტანისამოსით დედაკაცებში იმყოფება და იმ შიშშია, რომ, უეჭველად, დაიღუპება. ხოლო მე შეკრული ხელებით ვდგავარ აქ იმ მოლოდინით, ანუ უკეთ რომ ვთქვა, იმ შიშით, რომ უნდა გამოვესალმო სიცოცხლეს, ჩემთვის რომ უკვე სამძიმო შეიქნა. აი, ბატონებო, ჩემი სამწუხარო ამბავი, ისევე მართალი, როგორც უბედური. მხოლოდ იმას გთხოვთ — მსურს ისე მოვკვდე, როგორც ქრისტიანი, რადგან მე იმ საქმეში არავითარი დანაშაული არ მიმიძღვის, რაც ჩემმა თანამემამულეებმა ჩაიდინეს.

ეს თქვა და დადუმდა ცრემლით სავსე თვალებით. იქ დამსწრეთა შორისაც მრავალს მოადგა ცრემლი თვალებზე.

კეთილი და შემბრალებელი გულის მეფისნაცვალი მივიდა მასთან და სიტყვის უთქმელად თავისი ხელით გახსნა თოკი. მაგრი ქალის მშვენიერი ხელები რომ იყო შეკრული.

იმ დროს, როდესაც მაგრის ქრისტიანი ქალი თავის საკვირველ ამბავს მოუთხრობდა, ერთი უცხო მოგზაური, ხომალდზე მეფისნაცვალთან ერთად ასული, თვალს არ ამორებდა ქალს და, მან გაათავა თუ არა, ის კაცი ფეხებში ჩაუფარდა, მოეხვია მას. ოხვრითა და გოდებით აქვითინებულმა შესძახა:

— ჰოი, ანა-ფელიქს, უბედურო ჩემო ასულო! მე შენი მამა რიკოტე ვარ, შენ მოსაძებნად დავბრუნდი, რადგან უშენოდ სიცოცხლე არ შემიძლია, შენ ხომ ჩემი შვილი ხარ, ჩემი სიხარული!

ეს რომ სანჩოს მოესმა, თვალები გაახილა და თავი მალა აიღო, აქამდის რომ ჩაღუნული ჰქონდა და თავისი წედანდელი ფრენის გამო ჩაფიქრებული იყო. მგზავრს შეხედა, რიკოტე იცნო, გუბერნატორობაზე უარის თქმის დღეს რომ შეხვდა, და დარწმუნდა კიდევ, რომ ეს ქალი სწორედ რიკოტეს ქალი იყო. უკვე ხელებგახსნილი ქალი მამას მივარდა, მოეხვია და თავისი ცრემლები მის ცრემლებს შეურია, მოხუცმა გენერალსა და მეფისნაცვალს მიმართა და უთხრა:

— აი, ბატონებო, ჩემი ასული, ბედით ნაკლებ ბედნიერი, ვიდრე სახელით: ამას ანა-ფელიქსი ჰქვია, * გვარად რიკოტე. და იგი როგორც სილაძაზით არის სახელგანთქმული, ისე ჩემი სიმ-

დიდრითაც. ჩემი სამშობლოდან უცხო ქვეყნებში წავედი, რომ ჩვენთვის თავშესაფარი მომეძებნა, ასეთი შესაფერი გერმანეთში ვპოვე და აქ დავბრუნდი ამ ყარიბი მოგზაურის ტანისამოსით სხვა გერმანელებთან ერთად. მინდოდა ჩემი ქალი მომეძებნა და დამალული ჩემი სიმდიდრე მიწიდან ამომეღო. ჩემი ქალი ვერ ვიპოვე, ჩემი სიმდიდრე კი ამოვიღე და ახლა თან მიმაქვს. მაგრამ საოცარ გარემოებათა ერთმანეთთან შეხლით, რის მოწმენიც თქვენს ხართ, მე უდიდესად გამამდიდრებელი საუნჯე ვპოვე — ჩემი საყვარელი ასული. თუ ჩვენი მცირედი დანაშაული, მისი და ჩემი ცრემლი, თქვენი მკაცრი მსჯავრის გზით შეიძლებენ ლმობიერების კარის გაღებას, მოიღეთ ეგ მოწყალება ჩვენთვის, რომელთაც ფიქრადაც არასოდეს არა გვქონია თქვენთვის გვეწყენინებინა, და არავითარი სახით მოზიარენი არ ვიყავით იმ ჩვენი თანამემამულეთა განზრახვისა, რომელნიც სამართლიანად იყვნენ განდევნილნი.

მაშინ სანჩომ თქვა:

— მე რიკოტეს კარგად ვიცნობ და იმასაც ვამოწმებ, რომ მართალს ამბობს — ანა-ფელიქსი მაგისი ქალია. ხოლო, რაც შეეხება დანარჩენ უმნიშვნელო საგნებს: იმის წასვლას და დაბრუნებას, მას კარგი განზრახვა ჰქონდა თუ ცუდი, მე ამ საქმეში არ ვერკევი.

ყველა იქ დამსწრე ამ უცნაური შემთხვევით გაოცებული დარჩა და გენერალმა თქვა:

— დიახ. თქვენი ცრემლები ჩემს ფიცს ვერ ამასრულებინებენ. იცოცხლეთ, მშვენიერო ანა-ფელიქს. იმდენ წელს, რამდენიც თქვენთვის დაუნიშნავს ზენას, და დაე ღირსეული სასჯელი ამ არამზადებს მიეგოთ. ვინც დანაშაული ჩაიდინა.

და მაშინ უბრძანა ანძაზე ჯარისკაცების მკვლელი ორი თურქი ჩამოეხრჩოთ. მაგრამ მეფისნაცვალმა დაჟინებით სთხოვა გენერალს, არც ისინი ჩამოეხრჩოთ. რადგან მათი საქციელი უფრო უგუნური იყო, ვიდრე თავხედური. გენერალმა მისი თხოვნა აასრულა, რადგან ძნელია შურისძიების გულგრილად ასრულება მაშინ, როდესაც რისხვა უკვე განელებულია. შემდეგ იწყეს ფიქრი და გეგმის შედგენა იმაზე. თუ როგორ ეხსნათ ღონ გრეგორიო ხიფათისაგან. რიკოტემ ამ საქმისათვის ორი ათას ოქროზე მეტის გაღება აღუთქვა. სხვა გეგმებიც გააჩიეს. მაგრამ ყველაზე უკეთესი ესპანელი განდგომილის გეგმა აღმოჩნდა. მან იკისრა მომცრო ექვსმერხიანი ნავით და ქრისტიანი მენიჩბეებით ალჟირში დაბრუნებულიყო. რაც მან იცოდა. სად. როდის და როგორ უნდა გადმომხდარიყვნენ ნაპირზე. მასთან სახლიც იცოდა, სადაც გრეგო-

რიო იმყოფებოდა. გენერალი და მეფისნაცვალი ეკვობდნენ, შეიძლებოდა თუ არა განდგომილს დანდობოდნენ და მისთვის ქრისტიანი მენიჩბენი მიენდოთ? მაგრამ ანა-ფელიქსი, თავდებად დაუდგა, ხოლო მისმა მამამ რიკოტემ თქვა, თუ ქრისტიანებს იქ დაატყვევებენ, მათ გამოსახსნელ ფულს მე გადავიხდით.

მაშინ განდგომილის გეგმა მიიღეს, მეფისნაცვალი ნაპირზე გადმოვიდა, ხოლო დონ ანტონიო მორენომ მავრის ქალი და მისი მამა თავისთან წაიყვანა; გენერალმა დაავალა მას კარგად განასაინძლებოდა და, როგორც კი შესაძლებლად დაინახავდა, მოკვლო მათთვის. და თან თავის მხრივ შესთავაზა მათი გამასპინძლებისათვის ყველაფერი, რაც კი მოეპოვებოდა სახლში. ესოდენ დიდი იყო კეთილგანწყობილება და შებრალება, რაც ანა-ფელიქსის სილამაზემ მას სულში შთაუწერა.

თ ბ ვ ი LXIV

ამბავი ფათერაკისა, რომელმაც იმაზე უფრო დიდი მწუხარება მიაყენა დონ კიხოტს, ვიდრე მანამდის შემთხვეულ ყველა ფათერაკს მიუყენებია

ისტორია მოგვითხრობს, რომ დონ ანტონიოს ცოლმა ანა-ფელიქსი დიდი სიხარულითა და ალერსით მიიღო თავის სახლში და როგორც მისი სილამაზით, ისე მისი ჭკუით იყო გაკვირვებული: მშვენიერი მავრის ქალი მართლაც იმდენადვე ლამაზი იყო, რამდენადაც ჭკვიანი, მთელი ქალაქის მცხოვრებნი ზარის ხმით მოწოდების მსგავსად სანახავად მოდიოდნენ და მისი მშვენიერება აოცებდათ.

დონ კიხოტმა უთხრა დონ ანტონიოს, რომ დონ გრეგორიოს გასათავისუფლებლად მოწონებული გეგმა არ ვარგაო, რადგან იგი უფრო საშიშია, ვიდრე მოსახერხებელიო, და უკეთესი იქნება, თვითონ მე, დონ კიხოტი, გამგზავნეთ ბერბერიაში, შეიარაღებული და ცხენზე მჯდარი, და, მუსულმანთა მთელი ხროვის ყინაზე, დონ გრეგორიოს გავათავისუფლებ, როგორც დონ გაიფეროსმა თავისი ცოლი მელისენდრა გაათავისუფლაო.

— ნუ დაივიწყებთ, თქვენო მოწყალეზავ, — უთხრა სანჩომ, — რომ დონ გაიფეროსმა თავისი მეუღლე ხმელეთიდან გააპარა და

საფრანგეთს აგრეთვე ხმელეთით მიიყვანა; აქ კი, თუ ღონ გრეგორიის დახსნა ჩვენ წილად შეგვხვდებოდა, ხმელეთით მას ესაზღვრებოდა ვერ მივიყვანდით, რადგან შუაზე ზღვა გვიძევს.

— სიკვდილის მეტს ყველაფერს წამალი მოეპოვება, — შენიშნა ღონ კიხოტმა, — ნავი თუ ზღვის კიდეს მოადგება, შეგვიძლია ზღვაში შევცუროთ. თუნდაც მთელი ქვეყანა წინ დაგვიდგეს.

— თქვენი მოწყალებისათვის ყველაფერი ძალიან ადვილია. — უპასუხა სანჩომ, — მაგრამ სიტყვიდან საქმემდის დიდი მანძილი ჰქვს. მე მაინც განდგომილის მხარე მიჰირაჟს, რადგან იგი კარგ კაცად, კეთილი სულის პატრონად გიცვნია.

— თუ განდგომილი, — თქვა ღონ ანტონიომ. — ნაკისრ ვალდებულებას ვერ შეასრულებს, მაშინ ღონ კიხოტს მივმართავთ და ბერბერიაში გავგზავნით.

ორი დღის შემდეგ განდგომილი მსუბუქი თორმეტნიჩბიანი ნავით და მამაცთა გუნდით ალყირს გაემართა, ხოლო ორი დღის შემდეგ ხომალდები ლევანტის * ნაპირებისაკენ გაემართნენ. წასვლის წინ გენერალმა სთხოვა მეფისნაცვალს. შეეტყობინებინა მისთვის როგორც ღონ გრეგორიოს განთავისუფლება. ისე ანა-ფელიქსის ამბავი და მეფისნაცვალის თხოვნის აღსრულებას დაჰპირდა.

ერთხელ დილით ღონ კიხოტი სასეირნოდ გამოვიდა მთლად შეიარაღებული (რადგან, როგორც ხშირად ამბობდა, იარაღი მისი მშვენიერება იყო, ხოლო ბრძოლა — დასვენება, ისე რომ უიარაღოდ ერთ წამსაც არ შეეძლო ყოფილიყო). ამ სეირნობის დროს დაინახა, რომ მას ვიღაც რაინდი უახლოვდებოდა, აგრეთვე მთლად შეიარაღებული, თეთრ აბჯარში ჩამჭდარი, ფარზე თეთრად მოელვარე მთვარე ჰქონდა გამოხატული. ღონ კიხოტთან როცა ისე ახლოს მივიდა, რომ მისი ხმის გაგონება შეეძლო. რაინდმა ხმა აიმაღლა და ღონ კიხოტს მიმართა:

— ოი, ღვაწლმოსილო რაინდო, ჯერ არაოდეს არავისაგან ღირსეულად ქებულო ღონ კიხოტო ლამანჩელო! მი ვარ თეთრი მთვარის რაინდი, რომლის არნახულმა საგმირო საქმეებმა, იქნებ, ჩემი თავი მოგაგონონ. აქ მოველ შენთან საბრძოლველად, შენი ზელის ძალის გამოსაცდელად, რათა სცნა და გაამყლავნო, რომ ჩემი სატრფო ქალი, ვინც უნდა იყოს იგი, შენს დუღსინეა ტობოსელზე შეუღარებლად ლამაზია. ამ ჭეშმარიტებას თუ დაუყოვნებლივ აღიარებ შენ სიკვდილისაგან დაიხსნი თავს, ხოლო მე შენი მოკვლის შრომას და ჯაფას ამარიდებ. თუ ამ ბრძოლაში დაგამარცხებ, სხვა დაკმაყოფილებას არას მოვითხოვ იმის მეტს, რომ იარაღი დაჰყარო, ფათერაკების ძებნა მიატოვო და შენს სახლში განიდევ-

გო ერთი წლის ვადით და მთელი ეს ხანი ისე იცხოვრო, რომ შენს ხმალს ხელი აღარ მოჰკიდო, მყუდროებაში და შენთვის სასარგებლო დამშვიდებით, რადგან ეს საჭიროა შენი ქონების გასამრავლებლად და შენი სულის საცხოვებლად. და თუ შენ დამაძარცხებ, ჩემი თავი შენს განკარგულებაში იქნება, ჩემი იარაღი და ჩემი ცხენი შენს დავლად შეიქნება და შენს დიდებას თან ჩემთა ღვაწლთა დიდება მიემატება. მოიფიქრე, რა სჯობია შენთვის და ახლავ მიპასუხე, რადგან მთელი დღევანდელი დღე მისთვის დაენიშნე, რომ შენ შეგებრძოლო.

დონ კიხოტი ზარდაცემული და გაოცებული იყო როგორც თეთრი მთვარის რაინდის თავხედობით, ისე მიზეზით, რა მიზეზითაც ბრძოლაში იწვევდა, მან დინჯად, მკაცრი სახით და ღირსეულად უპასუხა:

— ოი, რაინდო თეთრი მთვარისავე! შენთა ღვაწლთა ამბავს ჩემამდის ჯერ არ მოუღწევია. მზად ვარ გაიძულო ფიცით თქვა, რომ შენ შესანიშნავი დულსინეა არაოდეს გინახავს, რომ გენახოს, ამ ბრძოლაში გამოწვევას ვერ გაბედავდი, ჩემი მიჯნურის სახე იარაღს დაგაყრევიანებდა, შენი შეცდომა გაიფანტებოდა და შეიგნებდი, რომ დულსინეას მსგავსი მშვენიერი ქვეყანაზე არც ყოფილა და არც იქნება. მაშ არ ვიტყვი — ცრუობ-მეთქი; ვიტყვი, რომ ცდები, და შენგან მოხსენებული პირობებით მივიღებ შენს გამოწვევას, მივიღებ მას აქვე, დაუყოვნებლად. რომ დღევანდელი დღე არ დაგეკარგოს. შენი პირობიდან მხოლოდ ერთს გამოვრიცხავ — ჩემს ღვაწლთან შენი ღვაწლის მიმატებას; არ ვიცი, ის რა თვისებებისაა, და მე ჩემთა ღვაწლთა საკუთარი დიდებით ვკმაყოფილდები. მაშ ასპარეზის ნაწილი აირჩიე, რომელიცა გსურს, მეც იმას ვიზამ; და რასაც ვის მისცემს ღმერთი, დაე წმიდა პეტრემ აყურთხოს.

ქალაქიდან თეთრი მთვარის რაინდი დაინახეს. მეფისნაცვალს აცნობეს, რომ მას დონ კიხოტი ლამანჩელთან რაღაც მოლაპარაკება აქვსო. მეფისნაცვალმა იფიქრა, ეს უთუოდ რაიმე ახალი თინია, დონ ანტონიო მორენოსაგან ან ვისგანმე ქალაქში მცხოვრებ კაბალეროსაგან მოგონილიო. და დაუყოვნებლივ დონ ანტონიოთი და ბევრი სხვა მის მხლებელ კაბალეროებით ზღვის სანაპიროზე წავიდა და სწორედ იმ დროს მივიდა. როდესაც დონ კიხოტმა როსინანტი მოაბრუნა, რომ თავისთვის. რამდენიც საჭირო იყო, ადგილი მოეზომა. რა დაინახა, რომ ორივე რაინდი მზად იყო ერთმანეთს შებრძოლებოდა. მეფისნაცვალი შუაში ჩაუდგა მათ და ჰკითხა, ასე უცბად შებრძოლება რა მიზეზმა.

გაიძულათ. თეთრი მთვარის რაინდმა მოახსენა, საქმე სილაშაზის უპირატესობაზე არისო, და მოკლედ გაუმეორა, რაც დონ კიხოტის უთხრა და ისიც, რომ ბრძოლის პირობები ორივესაგან მიღებულაო. მეფისნაცვალს დონ ანტონიოსთან მივიდა და ჩუმად ჰკითხა, იცნობდა თუ არა თეთრი მთვარის რაინდს, ან, იქნებ ეს საქმე დონ კიხოტის წინააღმდეგ მოგონილი ხუმრობააო. დონ ანტონიომ უპასუხა, რომ არც ის იცოდა ის რაინდი ვინ იყო, არც ის, ბრძოლა ხუმრობით ხდებოდა თუ მართლა. ამ პასუხმა მეფისნაცვალს გაუგებრობაში ჩააყენა და არ იცოდა, ბრძოლის ნება მიეცა თუ არა; მაგრამ მაინც დარწმუნებული იყო, რომ ეს ხუმრობის მეტი არა იქნებოდა რა, მოშორდა მათ და თქვა.

— ბატონო რაინდო, თუ სხვა გზა არა გაქვთ, ან მოთხოვნილი აღიარება უნდა იკისროთ, ან დაიხოცნეთ, ხოლო ბატონი დონ კიხოტი დაჟინებით ადგას თავის სიტყვას და თქვენს, თქვენო მოწყალეებავ, რაინდო თეთრი მთვარისავ, არა ნაკლები დაჟინებით თქვენსას გაიძახით, ღმერთმა ხელი მოგიმართოთ. დაიწყეთ ბრძოლა!

თეთრი მთვარის რაინდმა მეფისნაცვალს ნებართვისათვის ზრდილობიანი და მშვენიერი სიტყვებით მადლობა უთხრა, ასევე პოიქცა დონ კიხოტიც. მან (როგორც ბრძოლის წინ ჩვეულებად ჰქონდა) თავისი თავი სრული გულით ზენასა და დულსინეას მიანდო, როსინანტი მოატრიალა, რომ ცოტა მოშორებით დამდგარიყო, რადგან დაინახა, რომ მოწინააღმდეგე ასევე იქცეოდა. ამ დროს ვინმეს არც საბრძოლო საყვირი და არც საბრძოლო საკრავები არ დაუკრავს. მაგრამ მაინც ორივემ ერთსა და იმავე წამს ცხენები მოატრიალეს და ფიცხლავ ადგილიდან დასხლიტეს; ვინაიდან თეთრი მთვარის რაინდის ცხენი უფრო ჩქარი მოსიარულე იყო, დონ კიხოტის მოწინააღმდეგე გასაუღელი მანძილის ორ მესამედზე შეხვდა მას და აქ თითქოს განგებ ზევით აშვერილი შუბის უხმარებლად ისეთი ძალით შეეხალა. რომ დონ კიხოტი როსინანტიანად მიწაზე გაიშლართა. წამსვე თეთრი მთვარის რაინდი მივარდა მას. შუბი ჩაფხუტზე მიაბჯინა და უთხრა:

— დამარცხებული ხარ, რაინდო, და სიცოცხლეს გამოეხალმებით, თუ ჩვენი ბრძოლის პირობებს არ დაემორჩილებით.

დონ კიხოტმა, მთლად დათეთქვილმა და დარეტიანებულმა. ჩაფხუტის აუწყევლად სუსტი ხმით და ნაწყვეტ-ნაწყვეტი სიტყვებით, თითქოს სამარადიან ამბობსო, უთხრა:

— დულსინეა ტობოსელი მთელ ქვეყანაზე ულამაზესი ქალია, ხოლო მე მთელს ქვეყანაზე უუბედურესი რაინდი ვარ. ეს ქვეშა-

რიტება არ უნდა დაამციროს ჩემმა უღონობამ, ამ კეშმარიტებას მაინც არ ვუღალატებ. გამგვირე მაგ შუბით, რაინდო, და სიცოცხლე მომისწრავე, რადგან პატივი და ღირსება ხომ წამართვი!

— მაგას დიანაც არ ვიზამ, — უთხრა თეთრი მთვარის რაინდმა. — დაე, ბრწყინავდეს შეუღარებელი სინათლით დიდება დუღსინეა ტობოსელისა, რადგან მე იმითიც ვარ დაკმაყოფილებული, რომ დიდებული დონ კიხოტი ერთი წლით განიდევება თავის სოფელში. ანუ იმ ვადით, რასაც დაუენიშნავ, როგორც ბრძოლის დაწყებადმის პირობა დავდეთ.

ყველაფერი ეს დაინახეს მეფისნაცვალმა, დონ ანტონიომ და სხვა დამსწრეებმა და ცხადად გაიგონეს, რაც თეთრი მთვარის რაინდმა თქვა და ისიც, რაც დონ კიხოტმა უპასუხა — თუ ისეთს არასა მთხოვ, რაც დუღსინეას ზიანს მიაყენებს, როგორც კეთილსინდისიერი რაინდი, ყველაფერს ავასრულებო. თეთრი მთვარის რაინდმა დონ კიხოტის ეს განაცხადი რომ მოისმინა, მეფისნაცვლის წინ თავაზიანად თავი მოიდრიკა, ცხენი მოატრიალა და მოკლევადიანად ქალაქისაკენ გაემართა. მეფისნაცვალმა დონ ანტონიოს უბრძანა — მას უკან გაპყოლოდა და ყველა დონე ეხმარა გაეგო — ვინ იყო იგი. დონ კიხოტი წამოაყენეს, პირისახეზე ახადეს და ნახეს. რომ გაფითრებული და გაოფლიანებული კქონდა. როსინანტი ძალიან ცუდ მდგომარეობაში იმყოფებოდა, მოძრაობა აღარ შეეძლო. ძალიან გულნატკენმა და დაღონებულმა სანჩომ არ იცოდა, რა ეთქვა ან რა ექნა. მას ისე ეგონა, თითქოს, რაც ის-ის იყო მოხდა — სიზმარში ეჩვენებოდა და ყველაფერი ეს ჭადოქრების ოინი იყო. თავისი ბატონი დამარცხებული ნახა და დავალებული — მთელი წლის განმავლობაში იარაღი ხელში აღარ აეღო. მას თვალწინ წარმოუდგა, რომ დონ კიხოტის ღვაწლთა დიდებას ბრწყინვალეობა, დაბნელდა, ამას წინათ დაპირებულის აღსრულების იმედიც გაქრა, როგორც ქარი გააბნევს ბოლს. იმისიც ეშინოდა. როსინანტის ყველა სახსარი სამუდამოდ ნაღრძობი არ დარჩენილიყო — და მისი ბატონის ნაღრძობი ჭკუაც უცებ განკურნებული აღმოჩენილიყო * (თუმცა უკანასკნელი გარემოება, დიანაც უდიდესი ბედნიერება იქნებოდა!). ბოლოს მეფისნაცვალმა საკაცე რომ მოატანინა. დონ კიხოტი იმაზე დასდეს და ქალაქს წაიღეს: მეფისნაცვალის ქალაქს დაბრუნდა, რომ გაეგო — ის თეთრი მთვარის რაინდი ვინ იყო, დონ კიხოტს რომ ასე სასტიკად გაუსწორდა და სამწუხარო ყოფაში ჩააგდო.

სადაც განმარტებულია, თუ ვინ იყო თეთრი მთვარის რაინდი, და აგრეთვე მოთხრობილია ტყვეობიდან დონ გრეგორიოს განთავისუფლება და სხვა შემთხვევები

დონ ანტონიო მორენო თეთრი მთვარის რაინდს გამოუდგა; პასვე ბიჭბუკების მთელი ხროვა მისდევდა, ვიდრე ქალაქის ერთ სასტუმროში შეაფარებდა თავს. დონ ანტონიო სასტუმროში თან შეჰყვია, რაინდს აბჯრის მოსახსნელად საჭურველმტვირთველი შეეგება. რაინდი ქვედა სართულის ოთახში შევიდა და დონ ანტონიოც მასთან გაჩნდა, რადგან უდიდესი სურვილი ჰქონდა გაეგო, ვინ იყო იგი. რაინდმა რომ დაინახა, რომ ის კაბალერო არ ეშეებოდა, უთხრა:

— კარგად მესმის, ბატონო, რისთვისაც მოხვედით: თქვენ გინდათ გაიგოთ, ვინა ვარ, რადგან არავითარი მიზეზი არა მაქვს თავი დავიმალო. ვიდრე ჩემი მსახური იარაღს მომხსნის, გამბობთ მთელ ქეშმარიტებას, ისე რომ ერთ ბეწვზედაც არ ავცდები მას. მე, ბატონო, ბაკალავრი სამსონ კარასკო გახლავართ; მე და დონ კისოტი ლამანჩელი ერთ სოფელში ვცხოვრობთ; მისი უგუნურება ჩვენ ყველა მის ნაცნობს სიბრალულსა გვეგვის, ხოლო მე — იქნება მეტსაც, ვიდრე სხვებს. მე გადავწყვიტე, რომ მისი მორჩენა მის დამშვიდებაზე არის დამოკიდებული; იგი თავის სოფელში შინ უნდა იჯდეს და მშვიდობიანად იცხოვროს. ამიტომ ზერხს მივმართე, შინ ჯდომას ვაიძულებ-მეთქი. და ამ სამი თვის წინათ ამ აზრით უკან დავედევნე მოგზაური რაინდის სახედ. სახელად ს ა რ კ ე თ ა რ ა ი ნ დ ი დავირქვი. განზრახვა მქონდა — შეებრძოლებოდი და დამემარცხებინა. ვნება კი არათური მიმეყენებინა, ხოლო ჩვენი ბრძოლის პირობად დავედლო ჩვენი თავი განარჯვებულის ნებაზე მიგვეგდო. რაკი ჩემი თავი გამარჯვებულად მიმაჩნდა. მინდოდა მისგან მომეთხოვა, რომ იგი თავის სოფელში დაბრუნებულიყო და იქიდან მთელი წლის განმავლობაში აღარსად წასულიყო. ვფიქრობდი, იქნებ, ამ ხანში განიკურნოს-მეთქი. მაგრამ ბედმა მიმტყუნა. მან დამამარცხა და ცხენიდან ვადმომაგდო. ამგვარად ჩემი გეგმა ვერ შევასრულე. მან თავის გზა განაგრძო. მე კი დამარცხებული. შერცხვენილი და ცხენიდან ვადმოვარდნაშო საკმაოდ დაბეგვილი შინ დავბრუნდი. მაინც იმ მარცხმა სურვილი არ წამართვა კვალად მომეძებნა და დამემარცხებინა იგი, რაც

დღეს კიდევ შევასრულე. და რადგან იგი მეტიმეტი სიბეჭითით ასრულებს მოგზაური რაინდობის წესებს, ამიტომ, ყოვლად უმჯობესია, ჩვენს დავალებასაც შეასრულებს და თავის სიტყვას არ უმტყუნებს. აი, ბატონო, მთელი ამბავი ეს არის და საამბობიც მეტი არა მაქვს რა. მხოლოდ ამას გემუდარებით — არ გამცეთ, დონ კიხოტს არ უთხრათ, ვინა ვარ, რომ ჩემი კეთილი განზრახვა არ ჩაფუშოს; ეგებ ჰქუა და აზრი დაუბრუნდეს კაცს, რომელიც დიდად გონიერია, როდესაც წუთით მოგზაური რაინდობის სისულელეებს ივიწყებს.

— ოჰ, ბატონო, — უთხრა დონ ანტონიომ, — გაპატიოთ ღმერთმა ის დანაკლისი, რაც თქვენ მთელ ქვეყანას გინდათ მოუტანოთ იმით, რომ მოვისურვებიათ გონება დაუბრუნოთ იმ დიდად საყურადღებო მახვილგონიერ უჯუნურს, რომლის მსგავსი ქვეყანაზე სხვა არ მოიპოვება! ნუთუ ვერ ხედავთ, რომ მისი გონიერებით პროცემული სარგებლობა იმ სიამოვნებას ვერ აღემატება. რასაც ჰისი არეული გონება გვაძლევს? მაინც, მგონია, ბატონი ბაკალაფრის ზერხიანობა საკმარისი არ იქნება ასე გაშმაგებულად ჰქუარეული საღი გონების კაცად გადააქციოს. გულმტკივნეულობის წინააღმდეგი რომ არ იყოს, რადგან მისი განკურნებით არა მარტო მის ახირებულ ზნესა და უცნაურობას ვკარგავთ, არამედ ვეთხოვებით მისი საჭურველმტვირთველის ენამახვილობასაც, თითოეულ მათგანს შეუძლია ყველაზე პირქუში, სევდიანი და დაზარალი ადამიანის გამხიარულება. — მაინც ჩუმად ვიქნები, არაფერს ვეტყვი დონ კიხოტს, მხოლოდ იმის მოლოდინში ვიქნები, ჩემი სიტყვა გამართლდეს, რომ ბატონმა კარასკომ თავისი გამარჯვებით ვერაფერი მოიგო.

ბაკალაფრა მიუგო, მაინც კარგ გზაზე ვარ დაყენებული და ბედნიერი შედეგის იმედი მაქვსო. ამის შემდეგ დონ ანტონიომ. რასაც მოისურვებდა, ყველაფერში თავისი სამსახური აღუთქვა და კარასკო მას გამოეთხოვა. უბრძანა, ჯორისთვის აეკიდნათ აბჯარი, რომლითაც დონ კიხოტს ებრძოდა, იმ ცხენზე წამსვე შეჭდა და თავის სოფლისკენ მოუსვა. გზაზე მას ისეთი არაფერი შემთხვევია, ამ ჰუმბარიტ ისტორიაში მოხსენების ღირსი რომ იყოს.

დონ ანტონიომ მეფისნაცვალს უამბო ყოველივე, რაც კარასკომ უთხრა; ეს ამბავი მეფისნაცვალს სულაც არ მოეწონა. რადგან სარაინდო ასპარეზიდან დონ კიხოტის მოშორებით ის სიამოვნება იკარგებოდა, რაც ყველას რაინდის სულელური მოგზაურობით ჰქონდათ ნაგრძნობი.

ექვსი დღე დაჰყო დონ კიხოტმა ლოგინში, მოდუნებულმა,

დაფიქრებულმა, ცუდ გუნებაზე მყოფმა. წამდაუწუმ იგონებდა და თავისი უბედური დამარცხების ამბავს უბრუნდებოდა. სანჩო ცდომლობდა ენუგეშებიანა იგი და, სხვათა შორის, უთხრა:

— ჩემო ბატონო, თავი მაღლა აიღეთ. თქვენო მოწყალე-ბავ, გამხნევდით. ღმერთს მაღლობა შესწირეთ, რომ მიწაზე დაცემის ღროს არც ერთი წიბო-ძვალი არ გაგიტყდათ. გახსოვდეთ, რომ სადაც არტყამენ, იქ დარტყმასაც იღებენ; ყველგან როდია ღორი, სადაც მისი დასაკიდებელი კაუჭი ჩამოუციდიათ. ექიმი დაითხოვეთ, უამისოდ ჩვენც მოგარჩენთ. შინ დავბრუნდეთ, გვეყოფა ქვეყნისქვეყნად უცხო ადგილებში ფათერაკების საძებნელად ტანტალი და, საქმეს რომ კარგად დაეაკვირდეთ, ამით მე მეტს ვკარგავ; ვიდრე თქვენი მოწყალეობა. მე გუბერნატორობის უარყოფასთან ერთად კვლად გუბერნატორად გახდომის ხალისი თუმცა დავკარგე, გრაფად გახდომის ხალისი კი არ დამიკარგავს. მაგრამ რაკი თქვენი მოწყალეობა რაინდი აღარ არის, მაშ მეფედ გახდომაც აღარ შეგიძლიათ და მეც გრაფი აღარ ვიქნები. ამ სახით ჩემი იმედები ბოლივით გაცამტვერდა.

— გაჩუმდი, სანჩო! — უთხრა ღონ კიხოტმა. — განა არ იცი — მე მოვალე ვარ მხოლოდ ერთ წელიწადს დავრჩე სოფელში. რის შემდეგ ჩემს კეთილშობილურ ხელობას კვლავ დავუბრუნდები და ჩემთვის სამეფოს, შენთვის კი საგრაფოს ბლომად ვიშოვი.

— გისმინოთ ღმერთმა, ეშმაკმა კი ყურები დაიციოს! — უთხრა სანჩომ, — ნათქვამია: კარგი იმედი სჯობია უხეირო სინამდვილესაო.

ასეთი მასლაათი რომ ჰქონდათ, ღონ ანტონიო გახარებული სახით შეეარდა მათთან და უთხრა:

— ჯილდო მომეცით, ბატონო ღონ კიხოტო, რადგან კარგი ამბავი მოვიტანე: ღონ გრეგორიო და მასთან წასული განდგომილი უკვე მოვიდნენ; ახლა მეფისნაცვალთან არიან და ორიოდღე წამს უკან აქ მოვლენ.

ღონ კიხოტი თითქოს ცოტა გამხიარულდა და თქვა:

— ის უფრო გამიხარდებოდა, რომ წინააღმდეგი მომხდარიყო. მაშინ ბერბერიაში მე წავიდოდი და ჩემი მკლავის ძალით არათუ მარტო ღონ გრეგორიოს გავათავისუფლებდი, არამედ ყველა ქრისტიან ტყვესაც, რამდენიც უნდა ყოფილიყვნენ იქ. მაგრამ რას ვამბობ მე უბედური? განა დამარცხებული არა ვარ? განა მე არ გიყავ, რომ ცხენიდან მიწაზე დამცეს? განა მე არა ვარ ვალდებული მთელ წელიწადს იარაღს ხელი არ შევახხო? ვის რას ვპირდები? რითღა ვინუგეშებ თავს, როდესაც ახლა ის შემშვენიის — თითისტარი ავიღო ხელში და არა მახვილი.

— კმარა, ბატონო! — უთხრა სანჩომ. — იცოცხლოს ქათამმა, იცოცხლოს თავისი წიწაკის სნეულებით; დღეს შენ გაიმარჯვე, ხვალ მე გავიმარჯვებ. ბრძოლის საქმეში, როდესაც ხმლებს ჩახაჩუხი გააქვს, თავდებად ვერავის დაუდგები: დღეს ის ეცემა, ვინც ხვალ ზევით აიწვეს, თუ ლოგინში დარჩენას არ მოინდომებს. მანაც დღეს ნუ დაღონდება და ხვალ უწინდელი ვაყვაცობით დაიწყოს ბრძოლა. მაშ აბრძანდით, თქვენო მოწყალეებავ, დონ გრეგორიოს შეეგებოთ; აგერ, ხმაურობა არ გესმით? უეჭველად, იგი უკვე აქ არის.

მართლაც იქ იყო; დონ გრეგორიომ და განდგომილმა დაბრუნების და მგზავრობის ანგარიში მისცეს მეფისნაცვალს და დონ გრეგორიომ, ანა-ფელიქსის ჩქარი ნახვის სურვილით აღძრულმა, განდგომილთან ერთად დონ ანტონიოსთან დაშურებით მიიბრინა. აქ უნდა აღვნიშნოთ, რომ დონ გრეგორიო ალყირიდან წამოსვლისას ქალის ტანისამოსით იყო, ნაეში მასთან ერთად გამოქცეული ტყვე ქრისტიანის ტანისამოსი ჩაიცვა; მაგრამ რა ტანისამოსითაც უნდა ყოფილიყო, არ შეიძლებოდა მასზე ადამიანს გული არ შევარდნოდა: გასაოცარი სილამაზის პატრონი იყო, ხნით ასე ჩეიდმეტ-თვრამეტი წლის ჰაბუკი იქნებოდა. რიკოტე და მისი ქალი გამოეგებნენ, მამა — თვალცრემლიანი, ხოლო ქალი — მომხიბვლელი შეწითლებული სახით. ისინი ერთმანეთს არ მოხვევიან. რადგან, სადაც დიდი სიყვარულია, იქ მოკრძალებაც დიდია. დონ გრეგორიოს და ანა-ფელიქსის სილამაზემ ყველა დამსწრე გააოცა. ორ შეყვარებულთა მაგიერ დუმილი ლაპარაკობდა, ხოლო თვალეები მათი სიხარულის და უბიწო აზრების გამომხატველ ენად გადაიქცა.

განდგომილმა უამბო ხერხსა და საშუალებაზე, რაც მან დონ გრეგორიოს ტყვეობიდან გამოსახსნელად მოიხმარა. დონ გრეგორიომ იმ შიშსა და განსაცდელზე მოუთხრო, რაც დედაკაცებში ცხოვრების ყამს განიცადა, და ყველა ეს — სიტყვაგაუგრძელებლად, მოკლედ, რითაც დაამტკიცა, რომ მისმა ჰკუამ მის ასაკს წინ გაუსწრო. ბოლოს რიკოტემ უხვად გადაუხადა და დააჯილდოვა როგორც განდგომილი, ისე ის ქრისტიანები, ვინც მენიჩბეგებად იყვნენ. განდგომილი რომის კათოლიკე ეკლესიის წიაღს დაუბრუნდა და დამპალ-დამყაყებელი წევრისაგან მონანიებითა და საკანონოს მოხდის გზით განწმენდილ საღ წევრად შეიქნა.

ორი დღის შემდეგ მეფისნაცვალი და დონ ანტონიო მსჯელობდნენ, რა მოემოქმედათ, რომ ანა-ფელიქსი და მისი მამა ესპანეთში დარჩენილიყვნენ, რადგან არავითარ შეუსაბამობას და

შიშს არა ხედავდნენ, ესპანეთში დაეტოვებინათ ესოდენ გულმოდ-
გინე ქრისტიანი ქალი და მისი სათნო მამა. დონ ანტონიომ იკის-
რა ამ მიზნით დედაქალაქში მეცადინეობა გაეწია, სადაც მას
სხვა საქმეების გამო წასვლა სჭირდებოდა, თან იმედი გამოთქვა,
რომ სასახლეში შემწეობითა და ქრთამით სიძნელისა და დაბრკო-
ლების გადალახვა შეიძლებოდა.

— არა, — თქვა ამ ლაპარაკის დამსწრე რიკოტემ, — შემწეო-
ბასა და ქრთამებზე იმედის დამყარება არ შეიძლება; დიდებულ
დონ ბერნარდინო დე ველასკო გრაფ დე სალასარზე, * რომელსაც
მისი უდიდებულესისაგან ჩვენი განდევნის გამგეობა აქვს მინდობი-
ლი, არც ცრემლი, არც მუდარა. არც დაპირება და არც ქრთამი არ
მოქმედებს. მართალია, იგი მართლმსაჯულებას ლმობიერებით
ასაუბებს მოწყალეობასთან. მაგრამ, რადგანაც ხედავს. რომ ჩვენი
ერის მთელი სხეული შემწიკვლულია და ლბობას იწყებს, ფიქ-
რობს, მისი მორჩენა გახურებული შანთით უფრო შეიძლება, ვიდ-
რე გამაყუჩებელი მალამოთი. რა გონიერებითაც ასრულებს თავის
თანამდებობას და რა თავზარსაც სცემს ყველას, მხოლოდ ამით
შეიძლო იმ დიდი ტვირთის თავის კისრად აღება და იგი ჯერო-
ვან სისრულემდისაც მიიყვანა. არავითარმა ჩვენმა ბერხმა, ოინმა,
მუდარამ და მოტყუებამ ვერ შეიძლეს მისი არგუშის თვალი * აებათ.
მისი თვალები მუდამ დარაჯად არიან, რომ ჩვენგანი არავინ დარ-
ჩეს. არ დაიმალოს და. როგორც მიწაში უჩინარმა ფესვმა, დროის
განმავლობით ყლორტები არ ამოუშვას და შხამიანი ნაყოფი არ
მოიტანოს ესპანეთში, უკვე განწმენდილში და შიშისაგან გათავი-
სუფლებულში, რომელშიაც ჩვენმა სიმრავლემ ჩააყენა. დიდებულისა
ფილიპე მესამის გაბედული გადაწყვეტილება და იშვიათია მისი
სიბრძნე, რომ იმ გადაწყვეტილების შესრულება დონ ბერნარდი-
ნო ველასკოს ჩააბარა.

— რა თქმა უნდა, — თქვა დონ ანტონიომ, — მივალ თუ არა.
ყოველგვარ ღონისძიებას მოვიხმარ სასახლეში და მერე, დაე, რაც
ხენამ ინებოს, ის მოხდეს! დონ გრეგორიო თან წამომყვება. თავის
მშობლებს ანუგეშებს, ამის განშორებით დამწუხრებულთ. ანა-ფე-
ლიქსი ჩემს ცოლთან დარჩება. ჩემს სახლში. ანუ მონასტერში. და
დარწმუნებული ვარ მისი აღმატებულება მეფისნაცვალ კეთილ
რიკოტეს თავისთან მისცემს ბინას. ვიდრე ჩემი მეცადინეობის შე-
დეგი არ გამოირკვევა.

მეფისნაცვალს ყველა ამ წინადადებაზე დათანხმდა. მაგრამ
დონ გრეგორიოს ჯერ არაფრის გულისათვის არ უნდოდა ანა-ფე-
ლიქსს განშორებოდა. მაგრამ ჩქარა მშობლების ნახვის სურვილმა

და იმან, რომ სასახლეში ნებართვას აიღებდა და საცოლეს წასაყვანად დაბრუნდებოდა, აიძულეს დათანხმებულიყო. ანა-ფელიქსი დონ ანტონიოს ცოლთან დარჩა, ხოლო რიკოტე მეფისნაცვალის სასახლეში გადავიდა.

დონ ანტონიოს წასვლის დღე დადგა, ხოლო ორი დღის შემდეგ დონ კიხოტი და სანჩოც გაემგზავრნენ. ცხენიდან ჩამოვარდნამ რაინდს ნება აღარ მისცა ამაზე უფრო ადრე წასულიყო. დონ გრეგორიო ანა-ფელიქსს რომ ეთხოვებოდა, ბევრი ცრემლი, ოხვრა, გულშეღონება და ტირილი დაიხარჯა. რიკოტემ თავის სასიძოს, დონ გრეგორიოს, ყოველ შემთხვევისათვის ათასი ოქრო შესთავაზა, მაგრამ მან არაფერი გამოართვა, მხოლოდ დონ ანტონიოსგან ხუთი ოქრო ისესხა მადრიდში გადახდის პირობით. დასასრულ ორნივე გაემგზავრნენ და შემდეგ, როგორც ვთქვით, დონ კიხოტი და სანჩოც მათ მიჰყვნენ, — დონ კიხოტი შეუიარაღებლად, სამგზავრო ტანისამოსში, ხოლო სანჩო ქვეითად, რადგან ლურჯა ჯავშან-აბჯრით იყო დატვირთული.

თ ა ვ ი L X V I

სადაც მოთხრობილია ის, რასაც მკითხველი წაიკითხავს, ხოლო მსმენელი გაიგონებს

დონ კიხოტი რომ ბარსელონიდან მიდიოდა, თავისი დამარცხების ადგილი დაინახა და შესძახა:

— აქ იყო ტროადა! აქ ჩემმა სულმოკლეობამ და ჩემმა უბედურმა ვარსკვლავმა ჩემი წარსული დიდება დააბნელა! აქ ბედმა თავისი ცვალებადობის სათამაშოდ მაქცია; აქ ჩაესვენა ჩემთა გმირულ საქმეთა ბრწყინვალე მზე. დასასრულ, აქ დაეცა ჩემი ბედნიერება, რომ აღარასოდეს აღარ წამოდგეს.

ეს რომ სანჩომ გაიგონა, უთხრა:

— ღვაწლმოსილ ადამიანთა თვისებაა, თქვენო მოწყალეზავ, უბედურებაში იმდენადვე მოთმინება გამოიჩინონ, რამდენადაც ბედნიერებაში სიხარულს განიცდიან. ეს ჩემს თავზე გამომიცდია. გუბერნატორად რომ ვიყავ, მხიარულად ვგრძნობდი თავს, ხოლო, როდესაც ქვეითად მავალი საჭურველმტვირთველი შევიქენი, ახლა არც ამას ვნაღვლობ. გამიგონია, ის, რადაც ბედს რომ ეძახიან, — ავზნე, უხასიათო დედაკაცია, მასთანაც მუდამ მთვრალი და ზედაც

ბრმა; იგი რასაც სჩადის, ვერ ხედავს და არც იცის, ვის ამცირებს და ვის ამაღლებსო.

— შენ დიდი ფილოსოფოსი ხარ, სანჩო — უპასუხა დონ კიხოტმა, — არ ვიცი, ასეთი გონიერული ლაპარაკი ვინ გასწავლა. ამას კი გეტყვი, რომ ქვეყანაზე კარგი თუ ავი შემთხვევით არა ხდება. არამედ ზეცის განსაკუთრებული განჩინებით გვეგზავნება; ამიტომაც ამბობენ: ყველა თავისი ბედისა და უბედურების მიზეზი თვითონ არისო; ყველა თავის ბედსა და უბედურებას თვითონ სჭედავსო. მეც ჩემი ბედნიერების მკედელი ვიყავ, მაგრამ ჯეროვანი კეთილგონიერება არ მქონდა და ამიტომ ჩემი თავის იმედინობამ მწუხარებამდის მიმიყვანა. იმთავითვე უნდა მომესაზრა, რომ თეთრი მთვარის რაინდის ცხენის დიდ ღონეს მკლე როსინანტის სისუსტე ვერ გაუმაგრდებოდა. მაინც შებრძოლება გავბედე; რაც შემეძლო, ვიბრძოდი, მაგრამ უნაგირიდან ამგლიჯეს და ძირს დავეცი, და თუმცა პატივი და დიდება დავკარგე, ჩემი სიტყვის აღსრულების ნიჭი არ დამიკარგავს. როდესაც უშიშარი მოგზაურაი რაინდი ვიყავ, თამამი და ღვაწლმოსილი. მაშინ ჩემი ხელი და ჩემი საქმეები ჩემს მაგიერ ლაპარაკობდნენ; ახლა კი, უბრალო იდალად ქცეულმა, მინდა ჩემი სიტყვის დამკველი რაინდის სახელი გავიტყვა და მიცემული აღთქმა მტკიცედ ავასრულო. შინ წავიდეთ. მეგობარო სანჩო, გამოცდის წელიწადი სამშობლოში გავატაროთ და ამ განდევნილობის დროს ახალი ძალა მოვიკრიბოთ, რომ თავის დროზე ჩემთვის უკუნისამდე დაუვიწყარ სამხედრო ხელობას კვლავ დავუბრუნდე.

— თქვენო მოწყალებავ, — უთხრა სანჩომ. — ფეხით სიარული მაგდენად სასიამოვნო არ არის, რომ დიდი მანძილების გავლა ვიკისრო. მოდი, რაინდობის მტკერი ფეხთაგან დავიბერტყოთ და ეს აბჯარი აქ რომელიმე ხეზე ჩამომხრჩვალის მაგიერ ჩამოვკიდოთ, და როდესაც ჩემს ჯირს ზურგზე შევაჯდები და ფეხებს მიწის ტყეპნას მოვაშორებ. მაშინ, რა მანძილზედაც გნებავთ, ვიაროთ, ხოლო თუ ფიქრობთ, რომ ეს დიდი მანძილი ფეხით ვიტანტალაო, ეს შეუძლებელი იქნება.

— კარგად თქვი, სანჩო, — უპასუხა დონ კიხოტმა. — ჩემი აბჯარი აქ დავკიდოთ ალაფის მსგავსად და მის ქვეშ ან გარშემო ხეზე ამოვკრათ წარწერა, რაც როლანდის ასეთსავე ალაფზე იყო დაწერილი:

...მათი შეხების იმას აქვს ნება,
გმირობით როლანდს ვინც შეედრება.*

— ყველაფერი ეს, — თქვა სანჩომ, — ნამდვილ ოქრო სიტყვებად მეჩვენება და, რომ ჩვენი მოგზაურობისათვის როსინანტი არა გკვირდებოდეს, თქვენს მოწყალებას ვურჩევდი, ისიც აქ, თქვენს აბჯართან, ჩამოგვეკიდა.

— სწორედ მაგიტომ არც როსინანტს და არც აბჯარს აქ არ ჩამოვეციდებ, — უთხრა ღონ კიხოტმა, — არა მსურს ჩემზე თქვან: კარგი სასწახური ცუდად დააჯილდოვო!

— თქვენმა მოწყალებამ ჩინებულად შენიშნა, — მიუგო სანჩომ, — ვინაიდან ჰკვიანი ხალხის აზრით, ვირის დანაშაული არ შეიძლება მის კურტანს მიეწეროს და ამ საქმეში კი თქვენი მოწყალება არის დამნაშავე, მაშ თვითონ თქვენი თავი დასაჯეთ და თქვენს რისხვას დამტვრეულ და დასისხლიანებულ აბჯარს და კეთილ და წყნარ როსინანტს თავზე ნუ დაატეხთ; აგრეთვე ჩემს ნაზ ფეხებსაც ნუ მოსთხოვ იმაზე მეტი იარონ, ვიდრე რიგი და წესია.

ამგვარ ლაპარაკში გაიარა მთელმა იმ დღემ და ოთხმაც კიდევ სხვამ და ისეთი არა შემთხვევით რა, რომ მათი მგზავრობისათვის ხელი შეეშალა. მეხუთე დღეს, რომელიღაც ერთ სოფელში შესვლისას ფუნდუკის კარებთან მრავალი ხალხი დაინახეს, რომელიც, რაკი უქმე დღე იყო, შეექცეოდა და მხიარულობდა.

ღონ კიხოტი რომ მათ მიუახლოვდა, ერთმა გლეხმა ხმამალა თქვა:

— დაე, ჩვენი საქმე, ახლა რომ ორი სენიორი მოვიდა და არ იცნობს მოდავე მხარეებს, ამ ორში ერთმა რომელიმემ გადასკრას.

— თანახმა ვარ, — უთხრა ღონ კიხოტმა, — სრული სიმართლით გადავკრა, თუკი გავარჩიე, რაშია საქმე.

— საქმე იმაშია, კეთილო ბატონო, — უთხრა გლეხმა, — რომ ამ სოფლის ერთმა მცხოვრებმა, ისეთმა მსუქანმა, რომ თერთმეტ არობას * იწონის, თავისი მეზობელი სირბილში გამოიწვია, რომელიც ხუთ არობაზე მეტს არ იწონის. პირობა იყო, ასი ნაბიჯი გაერბინათ თანაბარი სიმძიმით და, როდესაც გამომთხოვნელს ჰკითხეს, სიმძიმე როგორ გავათანასწოროთო, თქვა, — გამოწვეულმა ექვსი არობა რკინა ზურგზე უნდა აიკიდოსო და ამგვარად გამხდარის ხუთი არობის წონა სქელის თერთმეტს გაუთანასწორდებო.

— დამაცადეთ, დამაცადეთ! — დაიძახა სანჩომ, ვიდრე ღონ კიხოტი მოასწრებდა პასუხს. — ამ საქმის გადაწყვეტა მე მეკუთვნის, როგორც რამდენიმე დღის წინ გუბერნატორად და მსაჯულად ნამყოფს: სწორედ მე შემფერის ასეთი გაუგებრობის ახსნა და ამგვარი კვანძების გახსნა.

— ძალიან კარგი, აუხსენ, მეგობარო სანჩო, — დაიძახა ღონ

კიხოტმა, — მე არავეითარი რჩევის მიცემა არ შემიძლია. ვიდრე გონება არეული და ახლართული მაქვს.

ეს ნებართვა რომ მიიღო, სანჩომ უთხრა გლეხებს, გარშემო რომ შემოეხვივნენ და პირდაღებულნი მის განაჩენს ელოდნენ:

— ძმებო, რასაც სქელი ითხოვს, იმაში არც კეთილგონიერება და არც სიმაართლე; თუ გამოწვეულს უფლება აქვს იარაღის არჩევისა, კარგი არ არის გამოწვევა ისეთი იარაღი აირჩიოს. რომელიც მას გამარჯვებას დაუშლის. მაშ, ჩემი აზრით, სქელმა სირბილში გამომწვევმა, უნდა მოიხსნას, მოიჭრას. მოიწმინდოს. მოიკლოს, მოითალოს, მოიფხიკოს ექვსი არობა ხორცი თავისი სხეულისა, სადაც ენებება ანუ სამჯობინოდ დაინახავს, და ამ საშუალებით ხუთი არობის წონამდე მისული თავის მოწინააღმდეგეს გაუთანასწორდება და მასთან ერთ დონეზე დადგება. მაშინ შეუძლიათ თანაბარი პირობით გაიქცნენ.

— ღმერთს ვფიცავ, მართალს ამბობს. — დაიძახა ერთმა გლეხმა, — ამ ბატონმა ისე გადასჭრა, როგორც წმიდანმა და ისე განსაჯა, როგორც ბერმა! მაგრამ ექვს გარეშეა, სქელი თავისი ხორცის ერთ მისხალსაც არ დათმობს, არათუ ექვს არობას.

— ყველას ის სჯობია, სულაც არ ირბინონ, — თქვა მეორე გლეხმა, — მაშინ გამხდარს სიმძიმის ქვეშ წელის მოწყვეტა არ დასჭირდება და სქელს თავისი ხორცის მოჭრა. დაე, სანაძლეოს ნახევარი ღვინოზე დაიხარჯოს და ეს ბატონებიც თან წავიყვანოთ კარგ სამიკიტნოში, სადაც გვარიანი ღვინოა, და ეს საქმე ამით გათავდეს.

— დიდად გმადლობთ, ბატონებო, — უთხრა დონ კიხოტმა, — მაგრამ შეჩერება ერთ წამსაც არ შემიძლია; ნაღვლიანი აზრები და მწუხარე შემთხვევა მაიძულებს უზრდელად გეჩვენოთ და გზას გავეშურო.

ეს რომ უთხრა, როსინანტს დეზი ჰკრა და წავიდა. ყველანი როგორც მისმა უცნაურმა გარეგნობამ, ისე სანჩოს ბრძნულმა გადაწყვეტილებამ გააკვირვა და ერთმა გლეხმა წამოიძახა:

— მსახური რომ ასეთი ჰქვიანია, ბატონი რაღა უნდა იყოს! სალამანკას რომ წავიდნენ და კურსი მოისმინონ, სანაძლეოს დაედებ, თუ წამსვე სასახლის კარის ალკალები არ შეიქნენ. ქვეყანაზე ყველაფერი ფუქია, — მხოლოდ უნდა ისწავლო და ისწავლო. შემწე გყავდეს, ბედიც გქონდეს და, როდესაც სულ ნაკლებ ფიქრობ, უცებ ხელში კვერთხი გიჩნდება,* ანუ თავზე ეპისკოპოსის მიტრას იდგამ.

ის ღამე ბატონმა და მსახურმა ტრიალ მინდორზე გაატარეს.

ხოლო მეორე დღეს, გზას რომ განაგრძობდნენ, დაინახეს, რომ მათეენ ქვეითი კაცი მოდიოდა, მხარილლივ აბგაგადაკიდებული, ხოლო ხელში ხელშუბი თუ შუბი ეჭირა, როგორც მოქვეითე შიკრიკებს ჩვეულება იყო. დონ კიხოტს რომ მიუახლოვდა, ნაბიჯი აუჩქარა, თითქმის სირბილით მივიდა მასთან, მარჯვენა ფეხზე მოეხვია, თეძოზე აკოცა, რადგან იმას ზევით ვერ მისწვდა, და დიდი სიხარულით დაიძახა:

— ჰოი, ჩემო ბატონო, დონ კიხოტო ლამანჩელო, რარიგად გაუხარდება ჩემს ბატონს ჰერცოგს, როდესაც მის ციხე-დარბაზში დაბრუნებულს გნახავთ; ის ჯერაც იქ არის თავისი მეუღლით.

— არ გიცნობთ, მეგობარო, — უპასუხა დონ კიხოტმა. — მითხარით, ვინა ხართ?

— ბატონო დონ კიხოტო, — უპასუხა შიკრიკმა, — მე ტოსილოსი ვარ, ჩემი ბატონი ჰერცოგის მსახური, ის, რომელმაც თქვენს მოწყალებასთან შებრძოლება არ ინდომა დონა როდრიგესის ქალის ქმრობის გამო.

— ღმერთო დიდებულო! — შესძახა დონ კიხოტმა, — განა შესაძლოა? მაშ ისა ხართ, ჩემმა მტერმა ჯადოქრებმა რომ მსახურად გადაგაქციეს, რათა იმ ბრძოლაში მოხვეჭილი დიდება ჩემთვის ხელიდან გამოეცალათ.

— კმარა, თქვენო მოწყალებავე, — უპასუხა ტოსილოსმა, — რის ჯადოქრები, რის გადაქცევა? მე, ტოსილოსი, ისეთივე მსახური გამოვედი ბრძოლის ასპარეზზე, როგორიც იქიდან უბრძოლველად წავედი, რაკი ის ქალი ძალიან მომეწონა და მისი ცოლად შერთვე მოვისურვე. მაგრამ, საუბედუროდ, ჩემი სურვილის წინააღმდეგ მოხდა. თქვენი მოწყალება ციხე-დარბაზიდან წავიდა თუ არა. ჩემმა ბატონმა, ჰერცოგმა უბრძანა, ასი ჯოხი დაერთყათ ჩემთვის, რადგან, რაც მან ბრძოლის დაწყებამდის მიბრძანა ამესრულებინა, არ ავასრულე. ყველაფერი იმით გათავდა, რომ ის ქალი ახლა მონაზონია. ხოლო დონა როდრიგესი კასტილიას დაბრუნდა. ახლა მე ბარსელონას მივდივარ, ჩემი ბატონისაგან მეფისნაცვალთან წერილი მიმაქვს. თუ თქვენს მოწყალებას ნებაჯს, რაიმე გამაგრილებელი სასმელი მიირთვას, თან ძვირფასი ლეინით სავსე კულა მაქვს და რამდენიმე ნაჭერი ტრონჩონის ყველი, რომელიც წყურვილს მოგვეკრით, თუ არა გწყურიათ.

— ეგ წინადადება მომწონს, — დაიძახა სანჩომ. — ქათინაურები გვერდზე მიაგდე. ბატონო ტოსილოს, და დიდი ინდოეთის ყველა ჯადოქართა ჯიბრზე სავსე ჭიქა დაასხით.

— ერთი სიტყვით, — თქვა დონ კიხოტმა, — შენ, სანჩო, მთელ

ქვეყანაზე დიდი უძღვები და უმეტარი კაცი ხარ, რაკი იქამდის ვერ დამირწმუნებინხარ, რომ ეს შიკრიკი მოჯადოებული და ყალბი ტოსილოსია, დარჩი მაგასთან და მუცელი აივსე. მე კი ნელ-ნელა ვატარებ ცხენს და შენც ადვილად წამომეწევი.

ეს რომ ტოსილოსმა მოისმინა, სიცილი ასტეხა, მერე აბგიდან ღვინო, ყველის ნაჭრები და პური ამოიღო. ისა და სანჩო მწვანე ბალახზე დასხდნენ, მშვიდობიანად და თანხმობით ისე გულმოდგინედ გამოათავეს, რაც კი აბგაში იყო, რომ ბოლოს წერილებიან პაკეტსაც კი ლოკვა დაუწყეს, რადგან ყველის სუნი ასდიოდა. ტოსილოსმა უთხრა სანჩოს:

— შენს ბატონს, ჩემო მეგობარო სანჩო, ასე მგონია, დიდი ჭკუა არ უნდა მართებდეს.

— როგორ თუ მართებდეს? * — მიუგო სანჩომ. — ძალიან ნაღია, არავისი არაფერი მართებს, ყველას ნაღიად უსწორდება. მეტადრე, როდესაც თავისი სისულელით უსწორდება. მე ეს თვითონვე მისთვისაც რამდენჯერ მითქვამს, მაგრამ არა გამოდის რა. მეტადრე ახლა, როდესაც თეთრი მთვარის რაინდისაგან დამარცხდა, ჭკუა სრულებით დაჰკარგა.

ტოსილოსმა სთხოვა ეამბნა, ეს დამარცხება როგორ მოხდაო. სანჩომ უპასუხა: უზრდელობა იქნება, ჩემს ბატონს ვაცდევინო, მეორედ თუ შევხვდით სადმე ერთმანეთს, მაშინ გიამბობო. ტანისამოსიდან და წვერებიდან ნამცეცები ჩამოიბერტყა, ადგა, წინ ვირი გაიგდო, ტოსილოსს გამოეთხოვა და გზას გაუდგა; მალე თავის ბატონს მიეწია, ერთი ხის ჩრდილის ქვეშ რომ ელოდა მას.

თ ა ვ ი L X V I I

როგორ გადაწყვიტა ღონ კიხოტმა მწყემსად გახდომა და აღთქმულ ერთ წელიწადს ველ-მინდვრებში ცხოვრება, და სხვა ჭეშმარიტად შესაქცევი და სამხიარულო შემთხვევები

თუ წინათ, დამარცხებამდის, ღონ კიხოტს მრავალი ფიქრი და ტანჯვა აშფოთებდა, ამ უბედური შემთხვევის შემდეგ ბევრად უფრო მეტმა ფიქრმა და დარდმა დაუწყო წვალება. როგორც ვთქვით, იგი სანჩოს ხის ქვეშ ელოდა და იმ ლოდინის დროს, როგორც თათლს ბუზები, ისე ეხვეოდა, ნესტრავდა და არ ასვენებდა ათასგვარი ფიქრი და აზრი. ზოგი მათგანი დულსინეას ჯა-

32. ღონ კიხოტი. II

დოს მოხსნის გარშემო უტრიალებდა, ზოგი მის მომავალ განდევნულ ცხოვრებისკენ მიემართებოდა. სანჩო რომ მივიდა, ტოსილოს უხვ გამასპინძლებას ქება დაუწყო.

— ნუთუ, სანჩო, — უთხრა დონ კიხოტმა, — შენ აქამდისაც გკონია, ვითომც ის ნამდვილი მსახური იყოს? ნუთუ დაგავიწყდა დულსინეა, ტლანქ გლეხის დედაკაცად გარდაქმნილი, და სარკის ოინდი, ბაკალავრ სამსონ კარასკოდ მოჩვენებული? ყველა ეს ხომ თვალთმაქცების საქმეა, მე რომ მდევნიან? განა არა ჰკითხე იმ კაცს, შენ რომ ტოსილოს ეძახი, რა მოუხდა ალტისიდორას? ჩემს გახშორებას გლოვობდა, თუ ჩემს იქ ყოფნაში სიყვარული რომ აღელვებდა, ჩემი წასვლის შემდეგ დავიწყების უფსკრულში ჩამარხა?

— მერწმუნეთ, ახლა იმ გუნებაზე არა ვარ, — უთხრა სანჩომ, — რომ მასეთის სისულელით შევიქციო თავი; ან კი თქვენ ახლა, თქვენი მოწყალეობა, სხვისი აზრების გაგება რაში გეპრიანებათ, მეტადრე შეყვარებულთა აზრებისა?

— იცი, სანჩო, — უთხრა დონ კიხოტმა, — სიყვარულის საპაგიერო საქციელსა და მადლობას შორის დიდი განსხვავება არსებობს; ადვილად შესაძლებელია, რაინდი შეყვარებული არ იყოს. პაგრამ მან, თუ მკაცრად ვიტყვით, უმადურობა რომ გამოიჩინოს, — ეს შეუძლებელია. ყველაფრით ჩანდა, რომ ალტისიდორას ნაზი სიყვარულით ვუყვარდი; მან სამი თავსაფარი მაჩუქა; ეს ხომ შენც იცი; ტიროდა, როდესაც მოვდიოდი, მაყვებრიდა, შეჩვენებას მეუბნებოდა, მოკრძალება დაივიწყა და ყველა ამას სხვის თვალწინ სჩადიოდა, ეს კი იმას ამტკიცებს, ამაზე მეტი დამტკიცება რალა გინდა, — რომ იგი მე მალმერთებდა; შეყვარებულთა რისხვა! ეუფლებრივად შეჩვენებით გადმოინთხევა ხოლმე. მე იმედიტაც ვერ ვანუგეშე, რადგან ყველა ჩემი იმედი დულსინეას ეკუთვნის. არც განძეულობა მქონდა, რომ მიმეძღვნა, რადგან მოგზაური რაინდის საუნჯე, მოტანტალე ცეცხლი, ლანდი და ამაო მოჩვენებაა. მაშ, ალტისიდორას საჩუქრად შემიძლია მხოლოდ მოგონებანი მიეცე იმ მოგონებათა დაუზარალებლად, რაც ჩემს გულში დულსინეამ დასტოვა, იმ დულსინეამ, რომელსაც შენ დიდ წყენას აყენებ იმით. რომ შენს ხორციტ სავსე სხეულს არ ილახტავ. ვაპ, ნეტამც მგლებისაგან შექმული ვნახო ეგ სხეული, მიწის მატლებს რომ უნახავ დასადრღნელად, იმისთვის კი არ გემეტება, ჩემს საბრალო მიჯნურს ბედი შეუმსუბუქო.

— მართალი უნდა მოგახსენოთ, ბატონო ჩემო, — მიუგო სანჩომ, — ვერ გამიგია, ჩემს გამათრახებას ჭადოს გაუქმებასთან რა

კავშირი უნდა ჰქონდეს. ეს ხომ იმას ჰგავს: თავი თუ გტკივა, მა-
ლამო ფეხის ქუსლებზე წაიცხო. ფიცით შემოდლია ვთქვა, რომ
თქვენს მოწყალებას რამდენიც კი მოგზაურ რაინდებზე მოთხრო-
ბილი ამბები წაუკითხავს, ერთგანაც არ შეხვედრია, რომ ვინმეს
ჯაღო მათრახის დარტყმით მოშორებოდეს. მაინც, რაც არ უნდა
იყოს, თავს გავილახტავ, როდესაც ამის ხალისი მექნება და შესა-
ფერ ღროსაც დავიგულებ.

— ღმერთმა ინებოს! — მიუგო დონ კიხოტმა, — და ზენამაც
განანათლოს შენი კეუა, რათა გონზე მოხვიდე და შენი მოვალეო-
ბა შეიგნო, უშველო ჩემს ქალბატონს, რომელიც შენი ქალბატონიც
არის, რადგან შენ ჩემი მსახური ხარ.

ამ ლაპარაკით განაგრძობდნენ გზას, ვიდრე იმ ადგილამდის
არ მივიდნენ, სადაც ხარებისაგან იყვნენ წაქეულები და გათელილ-
ნი. დონ კიხოტმა ეს ადგილი იცნო და სანჩოს უთხრა:

— აი ის ველი, სადაც ტურფა მწყემს ქალებს და პირმშვენიერ
მწყემსებს შევხვდით, რომელთაც სურდათ აქ მწყემსური არკადია
აღედგინათ. მშვენიერი და გონივრული აზრია! თუ შენც მოიწო-
ნებ და დამეთანხმები, სანჩო, ამ მშვენიერი მწყემსი ქალების მი-
ბაძვით ჩვენც მწყემსებად გადავიქცეთ თუნდაც იმ ხანს, რაც მო-
ვალე ვარ განმარტობაში გავატარო. რამდენიმე ცხვარს და მწყემ-
სის ხელობისათვის საჭირო საგნებს ვიყიდი და მწყემსობა დავი-
წყოთ. მე მწყემს კ ი ხ ო ტ ი ს ო ს დავირქმევ, შენ მწყემსი პ ა ნ ს ი -
ნ ო იქნები და მთა-მთა, ტყე-ტყე და ველ-მინდორზე ხეტიალი დავი-
წყოთ, აქ მხიარული სიმღერები შემოვძახოთ. იქ მწუხარედ და სევ-
დიანად ვილიდინოთ. წყურვილს ბროლის მსგავსი ანკარა წყარო
ან დიდი მდინარეების წყალი მოგვიკლავს; მუხები უხვი ხელით
ტკბილ ნაყოფს შემოგვთავაზებენ, კორპის ხეები გრძელი და გამხმა-
რი ტოტებით საჯდომად და საფარად გვექნებიან, ტირიფი ჩრდილს
შოგვემს, ვარდი — კეთილსურნელებას; ვრცელი ველები ათას
ყვავილებით მორთულ ხალებად გავვეშლებიან; სუფთა, გამჭვირვა-
ლე ჰაერი სუნთქვას გავვიმაგრებს; მთვარე და ვარსკვლავები სიბ-
ნელის დამჯანბნელ სინათლეს მოგვეცემენ; სიმღერები — სიტკბოსა
და სიხარულის ცრემლს; აპოლონი — ლექსებს, სიყვარული —
გრძნობიერ აზრებს შთაგვაგონებს, რის მეოხებით სახელოვანი და
უკვდავი შევიქნებით არათუ აწმყოში, არამედ მომავალ საუკუ-
ნეებშიაც.

— ღმერთსა ვფიცავ! — დაიძახა სანჩომ, — მასეთი ცხოვრება
ჩემი გემოვნებისაა; მასთანაც ბაკალავრი სამსონ კარასკო და და-
ლაქი თქვენთან ერთად მწყემსად გახდომის უარს არ იტყვიან. ვინ

იცის, თვითონ მღვდელსაც აეშალოს მწყემსობის საღერღელი და ისიც შემოგვიერთდეს; მერე რა მხიარული და სიამოვნების მოყვარული კაცია.

— შენ ეგ ძალიან კარგად შენიშნე, სანჩო, — უთხრა დონ კიხოტმა. — მაშინ ჩვენ ბაკალავრ სამსონ კარასკოს, თუ ის ჩვენს წრეში შემოვიდა, — და უეჭველადაც შემოვა, — მწყემსი ს ა მ ს ო ნ ი ნ ო ან მწყემსი კ ა რ ა ს კ ო ნ ო ვუწოდოთ, ხოლო დალაქ ნიკოლასს შეიძლება ნ ი კ ე ლ ო ს ო დაერქვას; ისე, როგორც ჩვენმა ბებერმა ბოსკანმა * ნემოროსო დაირქვა; მღვდელს რაღა დავარქვათ, არ ვიცე; მისი თანამდებობიდან თუ გავაკეთებთ მის სახელს და ვუწოდებთ — მწყემსი კ ე რ ი ა მ ბ რ ო *. ჩვენგან შეყვარებულ მწყემს ქალებს თუ რა სახელები დავარქვათ — ამის ამორჩევა ისე ადვილია, როგორც ხიდან მსხლის მოკრეფა; მასთანაც ჩემი მიჯნური ქალის სახელი თავადის ქალისა და მწყემსი ქალის სახელს ერთნაირად მიემსგავსება, ამიტომ ჩემთვის საჭირო არ არის ბისთვის უფრო მარჯვე სახელის ძებნით საქმე გავიჭირო. შენ კი, სანჩო, შენს მწყემს ქალს, რა სახელიც გინდა, ის დაარქვი.

— მე იმას ტ ე რ ე ს ო ნ ა ს დავარქმევ, სხვას არა, — უთხრა სანჩომ, — ტერესონა * მის სიმსხოსაც კარგად შეეფერება და მის საკუთარ სახელსაც, რადგან ტერესა ჰქვია; მით უფრო, რომ, როდესაც ჩემს ლექსებში იმას ქებას შევასხამ, მე ჩემს უბიწო სურვილებს განვუტყბადებ; იმათგანი კი არა ვარ. ვინც უფრო თეთრისა და უკეთესი პურის საძებნელად სხვის სახლებში შედის. რაც შეეფერება მღვდელს, მისთვის მწყემსი ქალი სულაც არ არის საჭირო, რათა კარგი მაგალითი გვაჩვენოს; თუ ბაკალავრმა კარასკომ თავისთვის მწყემსი ქალი მოიწადინა, დაე, რაც უნდა, ის დაარქვას — მისი სული მის ხელშია.

— ღმერთო მაღალო! — შესძახა დონ კიხოტმა, — რა ჩინებულ ცხოვრებას დავიწყებთ მე და შენ, მეგობარო სანჩო! ჩვენს სმენამდის საყვირისა და სტვირის, სალამურის, დაირისა და რაბელის რამდენი ხმა მოატანს და, თუ სხვადასხვაგვარ საკრავთან ალბოლების * ხმაც გაისმა, მაშინ ყველა მწყემსური საკრავის მთელი გუნდი შედგება.

— ეგ ალბოლი რაღაა? — ჰკითხა სანჩომ. — ეგ საკრავი არაოდეს არ გამოგონია და ჩემს სიცოცხლეშიაც არ მინახავს.

— ალბოლი, — მიუგო დონ კიხოტმა, — სპილენძის ფირფიტებისა იყო, შანდლების ფეხების მსგავსი. ისინი რომ ერთიმეორისათვის მიერთყათ გამობერილი ან შეწეული მხრით, ხმას გაშოილებდნენ, თუმცა დიდად ნაზსა და მწყობრსაც არა, მაინც კი უკმა-

ყოფილებას არ აღუძრავდნენ ადამიანს; სოფლის სიმარტივესთან კარგად იყენენ შეთანხმებული, როგორც სტვირი და დაირა. სიტყვა *alboques*—არაბულია, როგორც *al*-ით დაწყებული ყველა ესპანური სიტყვა, სახელდობრ: *almohaza*, *almorzar*, *alhombra*, *alguacil*, *alhucema*, *almacèn*, *alcancia* და რამდენიმე ზათი მსგავსი სხვა. ჩვენს ენაში მხოლოდ სამი მავრული სიტყვა გვაქვს *i*-ით დაბოლოებული, ეს სიტყვებია *borcegui*, *zaquizami* და *maravedi*. ხოლო სიტყვები *alhelí* და *alfaquí** როგორც დასაწყისით, ისე დაბოლოებით არაბულია. ყველაფერი ეს სხვათა შორის გითხარ, რადგან ეს საგნები უნებურად ალბოდებმა მომაგონა. მერე ჩვენს მწყემსობის ხელობაში ისიც დაგვეხმარება, რომ მე ცოტაოდნად პოეტი ვარ. შენ ეს უკვე იცი; ბაკალავრი კარასკო კი ჩინებული პოეტია. მღვდელზე არაფერს ვამბობ, მაგრამ მზად ვარ სანაძლეო დავდო, რომ პოეტური ცელქობა და ცუდლუტობა მასაც ეხალისება. და დალაქი ნიკოლასიც რომ პოეტურად არის განწყობილი, ამაში ეჭვი სრულებით არ მეპარება, რადგან ყველა, ანუ დალაქების მეტი წილი გიტარას აუღერებს და შაირებს დადილინებს. — მე სატრფოს განშორებას დავიტირებ, შენ შენი სიყვარულის შეურყევლობას დაამღერებ, მწყემსი კარასკო თავის თავს განდევილად წარმოიდგენს და მიჯნურის გულგრილობას აღწერს, ხოლო მღვდელი კურიაბზრო იმას გამოსახავს, რასაც უფრო შესაფერად ჩათვლის. და ასე — ჩვენი საქმე ისე ჩინებულად წავა, რომ უკეთესიც არ შეიძლებოდეს.

ამაზე სანჩომ უპასუხა:

— მე. ბატონო, ისეთი უბედური ვარ, რომ ვშიშობ, ვაითუ მასეთი მშვენიერი ცხოვრება არასოდეს არ მეღირსოს. იპ. რა ლამაზ კოვზებს დავთლი, მწყემსი რომ შევკენები! რამდენი მაწონი და ნაღები გვექნება, რამდენ ტყემალს ჩამოვაცურევენებ, რამდენ სატაცურს მოვკრეფ, რამდენ კალათს დავწნავ და მწყემსურ სათანაშოებს გავაკეთებ! ამ საქმეებმა იქნებ ჭკუიანი კაცის დიდება არ მომანიჭონ, მაგრამ გამგონე და მარჯვე კაცის სახელს კი გამითქვამენ. ჩემი ქალი სანჩიკაც სადილს მოგვიტანს ხოლმე მინდვრად, მაგრამ არა! ფრთხილად! განა ყველა მწყემსი გულუბრყვილოა, იმათშიც არიან ვერაგები, ჩემი ქალი კი ლამაზია, როდი მინდა მატყლისათვის წავიდეს და თვითონ გაკრეჭილი დაბრუნდეს იქიდან. სამიჯნურო ფათერაყები და უწმინდური სურვილები მინ-

დვრებსა და ქალაქებშიც გვხვდებიან, მწყემსების ქოხებშიც და მეფეთა სასახლეებშიც ბლომად იპოვის კაცი. მიზეზს რომ განვარიღებთ. ცოდვაც განშორდება და, რასაც თვალი არა ხედავს, იმაზე გული არა წუხს, კეთილი კაცისათვის რისამე თხოვნას ღობეზე გადახტომა ჯობია.

— გეყოფა, სანჩო, ეგ ანდაზები, — გააწყვეტინა ღონ კიხობტმა, — თითოეული მათგანი, რაც თქვი, შენი აზრის გაგებისათვის საკმაოა; მრავალჯერ მითქვამს შენთვის, ანდაზებს ნუ ფლანგავმეთქი, და როცა იმათ ამბობ, თავშეკავებული იყავ-მეთქი. მაგრამ ამის თქმა შენთვის კედელზე ცერცვის შეყრა და უდაბნოში ქადაგებაა: „ღედაჩემი მცემს, მე კი მაინც ჩიკორს ვაბზრიალებო“.

— მე მგონია, — უთხრა სანჩომ, — თქვენი მოწყალეობაც იმასვე სჩადის, როგორც ამბობენ: ტაფამ ქვაბს უთხრა, აქედან დაიკარგე. შე გამურულოო. თქვენ მე მტუქსავთ, ანდაზებს ნუ ამბობო. თვითონ თქვენი მოწყალეობა კი წყვილ-წყვილად ჰკინძავთ მათ.

— შეიგნე, სანჩო, — მიუგო ღონ კიხობტმა, — რომ მე ანდაზათვის ალაგს მომყავს და, როდესაც ანდაზას ვამბობ, ისეა სიტყვასთან შეწყობილი, როგორც თითზე ბეჭედი. შენ კი თმით ეწევი მათ, არ უცდი, რომ თვითონ მოგადგნენ ენაზე. თუ მეხსიერება არ მღალატობს ბევრჯერ მითქვამს შენთვის — ანდაზა — მოკლე სიტყვაა, ჩვენთა ძველთა ბრძენთაგან გამოცდილებით და დაკვირვებით გამოყვანილი. მაგრამ უალაგო ალაგას მოყვანილი ანდაზა უფრო სისულელეა, ვიდრე ბრძნული სიტყვა, მაგრამ ახლა ამას თავი დავანებოთ და, რადგან ღამე ახლოვდება, ამ შარაგზიდან ოდნავ გადაუხვიოთ და ღამის გასათევი ადგილი მოვნახოთ. ხოლო ხვალ რა იქნება, ეს ღმერთმა უწყის.

შარაგზას გაშორდნენ, სანჩოს სამწუხაროდ გვიან და ცუდად ივახშმეს; სანჩო ამოხვრით იგონებდა ტყეებსა და მთებში მოგზაური რაინდების სიდუხჭირეს და ხელნაკლებობას, თუმცა ხანდახან მათ ადგილს სიუხვე იჭერდა. მაგალითად, დიელო დე მირანდასთან. მდიდარ ქამაჩოს ქორწილში, ღონ ანტონიო მორენოს სახლში, მაგრამ როცა გაიფიქრა, რომ არც ნათელი ღლე და არც ბნელი ღამე განუწყვეტლად და დაუსრულებლად არ ყოფილა არასოდეს, — ღონ კიხობტის გვერდით ძილს მისცა თავი; მის ბატონს კი მთელი ღამე თვალი არ მოუხუქავს.

არასასიამოვნო. ჩხვლეტია * ფათერაკი, ღონ კიხოტს რომ შეემთხვა

ბნელი იყო ღამე, თუნცა ცაზე მთვარე მისცურავდა და ანათებდა კიდეც, მაგრამ იმ მხარეზე არა, საიდანაც მისი ღანაზეა შეიძლებოდა, რადგან ქალბატონი დიანა ხანდახან გასეირნებას ანტიპოდებისკენ ნებულობს, ღლეებს და მთებს სიბნელესა და წყვილადში სტოვებს. ღონ კიხოტი ბუნების კანონებს დაემორჩილა და პირველი ძილით დაიძინა, მაგრამ მეორე ძილს კი აარიდა თავი. მისი საჭურველმტვირთველი კი, პირიქით, საღამოზე რომ დაიძინებდა, დილით გაიღვიძებდა ხოლმე, არ იცოდა მეორე ძილი რა იყო: ეტყობოდა, საღი კაცი იყო, თავისი სიცოცხლის სასიამოვნოდ გამტარებელი. ღონ კიხოტმა კი, მუდამ დაღონებულმა და დაფიქრებულმა მოუსვენარი ძილი იცოდა, ფიქრებმა ძილი სულ განუფანტეს, მან სანჩო გააღვიძა და უთხრა:

— შენი უღარდელი ხასიათი მაცლებს, სანჩო, თითქოს მარმარილოსაგან ხარ გაკეთებული, ან ბრინჯაოსაგან ჩამოსხმული, შენ, როგორც ქანდაკს. არც მოძრაობა გაქვს, არც გრძნობა. მე ვფხიზლობ — შენ გძინავს, მე ვტირი — შენ მღერი, მე ვმარხულობ, ქანცი მიწყდება, შენ კი ყელამდის მაძლარი ძლივს ქშინავ. ერთგული მსახურის მოვალეობა კი ის არის, თავისი ბატონის დარდს თანაუგრძნოს და მისი მწუხარება გაიზიაროს, თუნდაც მხოლოდ გულკეთილობის საჩვენებლად. შეხედე, როგორ ნათელია ეს ღამე, როგორ ბიბინებს ეს ველი, როგორი მარტოობა გვახვევია გარს და გვიწვევს მცირედად მაინც ვიფხიზლოთ ამ მღუმარე ღამეს. ღვთის გულისათვის. სანჩო, ადექი, ცოტა განზე გადი და ვაუკაცის გულით და შემბედავი სულით სამასი ან ოთხასი მათრახი მაინც დაირტყი იმის ანგარიშში, რაც დულსინეას ჯადოს მოსაშორებლად უნდა დაირტყა. ამას გთხოვ და გვეედრები, რადგან არ მინდა შენთან ხელჩართული ბრძოლა გავწიო, როგორც იმ დღეს იყო; ვიცი, რომ ტლანქი და მძიმე ხელი გაქვს. შენ რომ მათრახებს დაირტყამ, მას შემდეგ დანარჩენი ღამე სიმღერაში გავატაროთ: მე ჩემს მიჯნურთან განშორებაზე ვიმღერებ, შენ — ერთგულების სიამოვნებაზე იმღერე. და ამგვარად ჩვენს მწყემსურ სიამოვნებას დასაბამი მივცეთ და ჩვენს სოფელშიც ასე ვატაროთ დრო.

— მე ბერი ხომ არა ვარ, ბატონო ჩემო, — მიუგო სანჩომ. — რომ ძილიდან ავდგე და თავი გავიმათრახო, და ისიც ძლიერ საქნელო იქნება, მგონი, რომ გამათრახების შემდეგ გასისხლიანებუ-

ლი ტანის პატრონმა სიმღერაზე გადასვლა შეეძლო. ნუ მიშლით, თქვენო მოწყალებავ. დავიძინო და ცემა-ტყეპას ნუ მაშურებთ, თორემ იძულებულს გამხდით ფიცი დავდო — ჩემი ტოლომის ხაოსაც კი ხელი არ შევახო, არათუ ჩემს კანს.

— ჰოი, გულქვა ადამიანო! ჰოი, შეუბრალებელო საჭურველ-მტვირთველო! ჰოი, ცუდად დახარჯულო პურო და ამაოდ დაკარგულო წყალობავ, რაც მე უკვე მოგანიჭე და კვალად ვფიქრობ მოგმადლო! ჩემი მეოხებით შენ შენი თავი გუბერნატორად ნახე და ჩემი მეოხებითვე იმედი გაქვს ახლო მომავალში გრაფიც გახდე, ანუ მისი თანაბარი რაიმე ხარისხი მიიღო; ხოლო ამ იმედების განწორციელება ამ წლის ბოლოზე გვიან არ გადაიდება, რადგან *post tenebras spero lucem*.*

— მე ეგ სიტყვები არ მესმის, — უთხრა სანჩომ, — მე მარტო ის ვიცი, მინამ მძინავს, არც შიში მაქვს, არც იმედები, არც შრომა და არც დატკბობა. ღმერთმა აკურთხოს, ვინც მოგვანიჭა ძილი — ის ტოლომა, ადამიანის ყველა განზრახვათა დამფარავი, საკმელი — შიმშილისაგან მხსნელი, წყალი — წყურვილის მომკლავი, ცეცხლი — სიცივის დამთბობი, სიცივე — სიცხის გამაყუჩებელი, და დასასრულ, იგი მსოფლიო ფული, რომლითაც ყველაფრის ყიდვა შეიძლება, სასწორი და აბრები — მწყემსისა მეფესთან და მდაბიოსი ბრძენთა გამათანასწორებელი. მხოლოდ იმას ერთი ცუდი მხარე სჭირს, ეს ის არის, როგორც გამიგონია, რომ სიკვდილს ჰგავს; მძინარესა და მკვდარს შორის ცოტა განსხვავებაა.

— არც ერთხელ არ გამიგონია, სანჩო, — უთხრა დონ კიხოტი, — რომ შენ ეგრე გონივრულად გელაპარაკოს. ხანდახან რომ ანდაზა მოგყავს ხოლმე, ის ანდაზა მართალს ამბობს: „შენ იმასთან კი არ ცხოვრობ, ვისთანაც დაიბადე, არამედ იმასთან. ვისაც შეეთვისე“.

— აბა, ჩემო ბატონო, — უთხრა სანჩომ, — ახლაც მე ვარ, რომ ანდაზებს ვკინძავ? ღმერთსა ვფიცავ, თქვენი მოწყალება ჩემზე უკეთესად აბნევს ანდაზებს. ეს არის მხოლოდ, თქვენი მოწყალების ანდაზები თავის ალაგას მოდიან, ჩემი ანდაზები კი — ზოგი ალთას, ზოგი ბალთას. მაგრამ, როგორც უნდა იყოს, მაინც ხომ ანდაზებია.

სწორედ ამ დროს დამაყრუებელი გრიალი და მკვეთრი ხმაურობა მოესმათ. ეს ხმაურობა მთელ არემარეს მოედო. დონ კიხოტი ფეხზე წამოხტა და ხმალს გაიკრა ხელი, სანჩო კი ვირს ქვეშ შეუძვრა და აქეთ-იქით შეკრული აბჯარი და კურტანი მოიწყო; იგი შიშით იმდენად კანკალებდა, რამდენადაც დონ კიხოტი

იყო აღელვებული. ხმაურობა თანდათან ძლიერდებოდა და ორ დამფრთხალსა და შეშინებულს უახლოვდებოდა, ერთს მაინც ძალიან შეშინებულს, — მეორის ვაჟკაცობა ხომ ყველას საკმაოდ გაგებული გვაქვს. საქმე იმაში მდგომარეობდა, რომ ამ დროს რამდენიმე კაცი ექვსასზე მეტ ღორს ბაზარში გასაყიდად მიერეკებოდა, — ამ ღორების ხმაურობა, ღრუტუნის და ფრუტუნის იყო, რომ ღონ კიხოტი და სანჩო გააყრუეს და ვერ მიმხვდარიყვნენ, ეს ამოდენა ხმაურობა რისგან უნდა ყოფილიყო. ამასობაში ფართოდ გაშლილი ჯოგი ღრუტუნ-ფრუტუნით მორბოდა, ღონ კიხოტისა და სანჩოს ღირსებას სრულებით არ მიხედა და ზედ მიაწყდა. სანჩოს სანგარი გადათელა, ღონ კიხოტი წააქცია, როსინანტიც მას ზედ მიაყოლა. ამ უწმინდური ცხოველების გაჩქარებული სიბილით გამოწვეულმა თავდასხმამ კურტანი, აბჯარი, ვირი, როსინანტი, სანჩო და ღონ კიხოტი ერთიანად მიწაზე გააკრა და მიყარ-მოყარა.

სანჩო, როგორც იყო, წამოდგა და თავის ბატონს ხმალი სთხოვა, უნდოდა, ის თავხედი ღორები ათიოდე მაინც აეჩეხა (ჩქარა გაიგო, რომ ღორები იყვნენ), რათა მათთვის ზრდილობა ესწავლებინა.

— თავი დაანებე, მეგობარო. — მწუხარე ხმით უთხრა ღონ კიხოტმა, — დაე თავიანთი გზა მშვიდობიანად განაგრძონ. ეს შეურაცხყოფა ჩემი ცოდვების სასჯელად მომეცლინა. დამარცხებული მოგზაური რაინდის სამართლიანი სასჯელია. რომ იგი ტურებმა დაჩქლითონ, კრაზანებმა დაკბინონ და ღორებმა გათელონ.

— მაშ, იქნებ, ზეცის სასჯელი ისიც არის, — მიუგო სანჩომ, — რომ დამარცხებული რაინდის საჭურველმტვირთველს ბუზები ჰკბენდნენ, ტილები ესეოდნენ, სკამდნენ და შიმშილი აწუხებდეს. ჩვენ, საჭურველმტვირთველები. რაინდთა შვილები რომ ვიყოთ ან მათი ახლო ნათესაეები. საკვირველი არ იქნებოდა, მათი დანაშაულის სასჯელი მეოთხე თაობამდის ჩვენც დაგვტეხოდა თავს, მაგრამ საიდან სადაო? პანსას ღონ კიხოტთან რა კავშირი აქვს? მაგრამ ახლა გადავბრუნდეთ და დილამდის ცოტა თვალი მოვატყუოთ. ღმერთი მზეს მოგვფენს და ჩვენი საქმეც მოგვარდება.

— შენ დაიძინე, სანჩო. — უთხრა ღონ კიხოტმა. — რადგან მაგისტვის ხსრ ნაშობი, მე კი იმისათვის დავბადებულვარ — ვიფხიზლო; გათენებამდის ჩემს ოცნებებს ჩავეხვევი და პატარა მადრიგალს გამოვუთქვამ მათ: ის მადრიგალი გუშინ სალამოს შევთხზე, შენ რომ ჭერაც არ იცი.

— მე მგონია, — უთხრა სანჩომ. — ის აზრები, რომელნიც

ლექსის შეთხზვის მიზეზად ხდებიან, ადამიანის შემწუხებელი არ უნდა იყვნენ. თქვენმა მოწყალებამ ლექსები თხზას, რამდენიც ნებავეს, მე კი დავიძინებ, რამდენსაც შევიძლებ.

და მაშინვე მიწაზე გაწვა, მოიკუნტა და მაგრად დაიძინა, ხოლო დონ კიხოტი წიფლის თუ კორპის ხეს მიეყრდნო (სიდ ჰამეტ ბენენჰელი არ ამბობს ნამდვილად — რა ხე იყო), საკუთარ ოხვრათა მუსიკის აყოლებით შემდეგი დაამღერა:

ამურო, ოდეს წარმომიდგება,
თუ რარიგ მტანჯავ დაუნდობელი,
მე ღონემიხდილს გული მიკედება
და საფლავს ვნატრობ ტანჯვის მგმობელი.

მაგრამ როდესაც უკვე სამარეს
ეუახლოვდები, — ტანჯვაც ღუმდება,
და ეს ამბავი ისე მაამებს,
რომ მე სიცოცხლე კვლავ მიბრუნდება.

ვცოცხლობ იმისთვის, რომ მოკვდე შემდეგ,
და მაინც მელის მკვდარს გაცოცხლება.
ასე, სიკვდილს და სიცოცხლეს ღუმდე
ერთად მიგზავნის მე საოცრება.

ყოველ სტრიქონს დონ კიხოტი მრავალ ოხვრას და ცრემლს ურთავდა, როგორც თავისი დამარცხების მწუხარებით და დულსინეას განშორებით გულგატეხილი ადამიანი.

ამასობაში ღლეც გათენდა და მზემაც თავისი სხივები სანჩოს თვალებს მიაყარა. სანჩომ გაიღვიძა. ცოტა ხანს იწვა იძაბებოდა, იზმორებოდა და თავის ზარმაც ხელ-ფეხს და ტანს ისწორებდა; მერე ღორებისაგან მიყრილ-მოყრილსა და დაცარიელებულ ხურჯინს შეხედა, ღორების მთელ ჯოგს და მის მწყემსებს შეჩვენება შეუთვალა და შემდეგ მათ გამჩენსაც შეუკურთხა.

დასასრულ, ორივემ დაწყებული მგზავრობა განაგრძეს და დაბინდებისას დაინახეს, რომ მათყენ ათიოდე ცხენოსანი და ორი თუ ხუთი ქვეითი კაცი მოდიოდა. დონ კიხოტს ღელვისაგან გული აუჩქროლდა, ხოლო სანჩოს შიშისაგან დაუდუნდა, რადგან იმათკენ მომავალ ხალხს ხელში შუბები ეჭირა, გვერდზე ხმლები ეკიდათ და თან რალაც საიდუმლოდ და მამაკურად იყურებოდნენ.

დონ კიხოტი სანჩოს მიუბრუნდა და უთხრა:

— მე რომ ჩემი აღთქმა ხელ-ფეხს არ მიკრავდეს და შემეძლოს იარაღს მოვკიდო ხელი, ჩვენკენ რომ დიდი ხროვა მოდის, თაფლის კვერებად და კუბატებად მომეჩვენებოდა და სულ გუფთა-

გუფთად დაეკეპავდი, მაგრამ, იქნებ, ეს სულ სხვა რამე იყოს და არა ის, რისიცი გვეშინია.

ამ დროს ცხენოსნები მოვიდნენ, სიტყვის უთქმელად შუბები მოიმარჯვეს, დონ კიხოტს გარს შემოეხვივნენ, ზურგსა და მკერდზე შუბები დააღირეს და თან სიკვდილით ემუქრებოდნენ. ერთ-ერთმა ქვეითმა ტუჩებზე თითი მიიღო იმის ნიშნად, რომ რაინდს ხმა არ ამოეღო, როსინანტის სადავეს ხელი მოჰკიდა, გზიდან გადაიყვანა, დანარჩენმა ქვეითებმაც საშინელი ღუმლით სანჩო და ვირი წინ გაიგდეს და იმას მიჰყვნენ უკან, ვისაც დონ კიხოტი მიჰყავდა. დონ კიხოტს ორჯერ თუ სამჯერ უნდოდა ეკითხა — სად მიჰყავდათ იგი, ან მისგან რა უნდოდათ, მაგრამ. ტუჩებს აატოკებდა თუ არა, მასთან მყოფნი დაუბღვერდნენ და შუბების დაღირებით დაადუმებდნენ. სანჩოც ამ მდგომარეობაში იყო, დალაპარაკებას დააპირებდა თუ არა, მასთან მიშავალი ერთ-ერთი ქვეითი წვეტიანი ჯოხით ჩხვლეტდა მას და მის ვირსაც, თითქოს ამ უკანასკნელსაც ლაპარაკი სურდა. ამასობაში დალამდა; ცხენოსნებმა და ქვეითებმა ნაბიჯს აუჩქარეს და ორივე დატყვევებულის შიშით გაძლიერდა მეტადრე იმიტომ, რომ დროდადრო მათ უყვიროდნენ:

— გასწით, ტროგლოდიტებო!

— ჩუმად, ბარბაროსნო!

— იტანჯეთ, ანტროპოფაგებო!

— სისხლისმწოველო ლომებო, სკვითებო, გეყოფათ ჩივილი!

— თვალს ნუ ახელთ, ძალთაპირო პოლითემებო!

ასეთი შეძახილები ბატონისა და მისი მსახურის ყურთასმენას შეურაცხყოფდა და მეტისმეტად ზარავდა. სანჩო მიდიოდა და თან ფიქრობდა:

— რა ტროგლოდიტები და ბარბაროსები ჩვენა ვარა, ასე რომ მოგემართავენ. ეს სახელები სულაც არ მომწონს. ცუდმა ქარმა დაბერა და ყველა ეს უბედურება ერთბაშად თან მოგვიტანა; როგორც ძალღს. ისე დაგვატყდა თავს ეს ჯოხები და ღმერთმა ინებოს, ამ ფათერაკს მარტო ამ ჯოხებით გადავრჩეთ!

დონ კიხოტი გაოგნებული მიდიოდა; ძლიერ ცდილობდა და მაინც ვერ მიხვედრილიყო, ეს სალანძღავი სიტყვები მას და მის საჭურველმტვირთველს რომ სთავაზობდნენ, რას ნიშნავდა. დაწმუნებული იყო, უფრო ცუდის მოლოდინი უნდა ჰქონოდა, ვიდრე კარგისა. ამასობაში ღამის პირველ საათზე იმ ჰერცოგის ციხე-დარბაზს მივიდნენ, სადაც ამას წინათ დონ კიხოტი რამდენიმე ხანს ცხოვრობდა.

— ღმერთო დიდებულო! — თქვა მან, როცა მიხვდა, თუ საღ იმყოფებოდა, — ყველაფერი ეს რას უნდა ნიშნავდეს? ამ სახლში ზრდილობა, ალერსიანობა, მხიარული მიღება სუფევდა. მაგრამ დამარცხებულისათვის ყველაფერი კარგი ცუდით იცვლება და უკეთესი — უარესად გადაიქცევა ხოლმე.

ბატონი და მსახური ციხე-დარბაზის მთავარ ეზოში შეიყვანეს. ეს ეზო ისეთი მორთული და იმრიგად იყო მომზადებული, რომ ორივე მეტად გააოცა და შიში გაუორკეცა, როგორც ამას შემდეგ თავში დაინახავთ.

თ ა ვ ი L X I X

ფრიად საიშვიათო და არაჩვეულებრივი ფათერაკი, რომლის მსგავსიც დონ კიხოტს ამ დიდებული ისტორიის მანძილზე ჯერ არასოდეს არ შემთხვევია

მხედრები ცხენებიდან ჩამოხტნენ და ფეხოსანთა დახმარებით სანჩო და დონ კიხოტი უცბად ასწიეს და ხელით ეზოში ციმციმ შეიტანეს. ამ ეზოს გარშემო, დასადგმელებზე ჩამაგრებული ასი კერეონი ენთო, ხოლო ეზოსაკენ გამოსულ ციხე-დარბაზის ტალანებს ხუთასზე მეტი მომცრო ლამპარი ანათებდა, ისე რომ ბნელი ღამის მიუხედავად დღის უსინათლობა არ ეტყობოდა. ეზოს შუაგულში ორი ვარას * სიმაღლეზე ამართული კოხტა კატაფალკის მსგავსი რალაც იდგა, ზემოდან შავი ფართო ხავერდის ფარდით დახურული. კატაფალკის გარშემო საფეხურებზე ვერცხლის შანღლებში ასზე მეტი თეთრი ცვილის სანთელი ენთო. ამ კატაფალკზე ესვენა ცხედარი ისეთი მშვენიერი ქალისა, რომ მისი სიტურფით თვითონ სიკვდილსაც ამშვენიერებდა. მისი თავი ფარჩის ბალიშზე ესვენა და სხვადასხვა სურნელოვანი ყვავილებისაგან დაწნული გვირგვინით ჰქონდა მორთული, ხოლო გულზე დაკრეფილ ხელებში პალმის ყვითელი რტო ეჭირა. * ეზოს ერთ მხარეზე ფიცარნაგი იყო დადგმული და ზედ ორ სავარძელში ორი კაცი იჯდა, თავზე გვირგვინები ეხურათ და ხელშიც სკიპტრები ეჭირათ, ამის მიხედვით ისინი ან მართალი, ან ცრუ მეფეები უნდა ყოფილიყვნენ. ამ ფიცარნაგის გვერდზე, სადაც რამდენიმე საფეხური აღიოდა, ორი სხვა სავარძელი იდგა და სავარძელში დატყვევებული დონ კიხოტი და სანჩო დასვეს. ყველაფერი ეს ღუმილით წარმოებდა და ორივესაც ანიშნებდნენ, ხმა არ ამოეღოთ, თუმცა უიმისოდაც არ

იღებდნენ ხმას, რადგან ამ გასაოცარმა სანახაობამ მათ ენა დაუ-
ბა. ამის შემდეგ ფიცარნაგზე დიდი ამალით ორი წარჩინებული
პიროვნება ავიდა (ისინი ღონ კიხოტი მაშინვე იცნო, მისი წინან-
დელი მასპინძლები — ჰერცოგი და მისი ცოლი იყვნენ). ისინი მე-
ფის მსგავსი პირების გვერდზე მდიდრულად მორთულ სავარძლებ-
ში ჩასხდნენ. ყველაფერ ამის მნახველი განა ისეთი ვინ იქნებოდა,
რომ არ გაოცებულიყო, მეტადრე ღონ კიხოტი, რომელმაც კატა-
ფალკზე მდებარე მკვდარში მშვენიერი ალტისიდორა იცნო! ჰერ-
ცოგი და მისი ცოლი რომ ფიცარნაგზე ავიდნენ, ღონ კიხოტი და
სანჩო აღდგნენ და მძიმედ თავი დაუქრეს, ჰერცოგმა და მისმა მე-
უღლემ მათ მცირედი თავის დაქნევით უპასუხეს.

ამასობაში მსახური მოვიდა სანჩოსთან და ცეცხლის ენებით
მოხატული შავი ბამბურის მოსასხამი წამოასხა. ქული მოხადა და
თავზე არახჩინი დაახურა, იმის მსგავსი, როგორსაც ინკვიზიციისა-
გან მსჯავრდადებულნი ატარებდნენ, და მასთან უჩურჩულა, ხმა არ
ამოეღო, თორემ პირში ალიკაპს ჩასჩრიდნენ, ან მოკლავდნენ. სან-
ჩომ თავის თავს ახედ-ჩახედა და ალში გახვეული დაინახა და, რად-
გან იგი არა სწვავდა, აინუნშიაც არ ჩაუგდია. მერე არახჩინი
მოიხადა, ზედ დახატული ეშმაკები დაინახა და ისევ დაიხურა, თა-
ნაც თავისთვის ჩაილაპარაკა:

— რა კარგია, რომ არც ალი მწვავს და არც ეშმაკებს მივყა-
ვარ თავისთან!

ღონ კიხოტმაც შეხედა სანჩოს, თუმცა შიშმა გრძნობები შეუ-
ბოჭა, მაინც სანჩოს სანახაობაზე გაღიმება ვერ შეიკავა. ამ დროს
თითქოს კატაფალკის ძირიდან წყნარი და სასიამოვნო სალამურ-
ის ხმები მოისმა და ეს ხმები, რაკი მათ არავითარი ადამიანის
ხმა არ არღვევდა, ნაზად და ტკბილად ჟღერდნენ. უცბად იმ
ბალიშის ახლოს, რომელზეც მიცვალებულის თავი ესვენა, მშვენიე-
რი ჭაბუკი გამოჩნდა, რომაულ ტანისამოსში მოკაზმული, ხელში
ქნარი ეჭირა და მასზე ხმის აყოლებით, ჟღეროვანი და ტკბილი
ხმით ორი შემდეგი სტანსი * იმღერა:

ვიდრე ასული კატაფალკზე ძევს მღუმარებით,
ო, იგი მსხვერპლი ღონ კიხოტის მრისხანებისა,
ვიდრე სათუთ მხრებს ბანოვანნი მოსასხამებით
დაიფარავენ მწუხარების შესაფერისად,
და სენიორაც, რომ მოირთონ ბებრუხანები,
თვითონ ურიგებს უხუშ საცმელს სამოსელისა,
ხმაუტკბილესად თვით თრაკიის დიდ მომღერალზე,*
მინდა გიმღეროთ მისი ტანჯვა და სილამაზე.

აწ ვერასოდეს ვერაფერი ვერ დამამუნჯებს,*
მე მისი სახე მუდამ თვალწინ წარმომიდგება,
სიკვდილის წამშიც, ოდეს ვიგრძნობ სიცივეს უჩვეეს,
პირზე მეკეროს მაინც მისი ხოტბა-დიდება,
ან ოდეს სული მიატოვებს მიწიერ ჰერკულს
და თავისუფლად სტიქსეს წყალზე* გადაფრინდება,
სულ მას ვუმღერებ და წკრიალი ამ სიმღერისა,
მწამს შეაჩერებს მდინარებას დავიწყებისას.

— კმარა, — გააწყვეტინა ერთმა მეფის მსგავსთავანმა, — კმარა, ღვთაებრივო მგოსანო! შენი სიმღერა დაუსრულებელი იქნებოდა, შეუღარებელი ალტისიდორას სიკვდილისა და მშვენიერების აღწერა რომ დაიწყო. იგი არაა მკვდარი, როგორც უმეცარ ქვეყანას ჰგონია, არამედ ათას ენაზე მლაღლებელი სიტყვებით ამბობენ, ცოცხალიაო, და წყვდიადიდან დაკარგულ ქვეყანას დაუბრუნდება, თუ აქ დამსწრე სანჩო პანსა თავს გაიმათრახებსო. და ამიტომ, პოე, რადამანტო, ჩემთან ერთად დიტეს* პირქვეშ მღვიმეთა შორის მსაჯულად მკდარო, შენ უწყვი, რომელ ბედის განუჭკვრეტელ წიგნებში მისი ნებით წინაღვე განწესებულა — ეს ნორჩი ქალწული ჯერარს გაცოცხლდესო, მაშ, ამავე წამს ეს ამბავი გამოაცხადე, მეტ ხანს ნულარ დააყოვნებ — ის ბედნიერება მოგვანიჭო, რასაც მისი აღდგინებისაგან მოველოდებით.

მსაჯულმა და რადამანტოს ამხანაგმა მინოსმა ეს თქვა თუ არა, რადამანტო თავის ადგილიდან წამოდგა და ხმამაღლა დაიძახა:

— ეჰა, ისმინეთ, დიდნო და მცირენო, მოხუცნო და ახალგაზრდანო, მალანო და დაბალნო, მსახურნო, ამ სავანეში ბედის ბრძანების აღმსრულებელნო, ყველანი აქ შემოკრებით და ალტისიდორას გასაცოცხლებლად სანჩოს ცხვირში ოცდაოთხჯერ წვიპურტი ჰკარით, ხელეგზე თორმეტჯერ უჩქმიტეთ და წვივებსა და წელზე ქინძისთავით ექვსჯერ უჩხვლიტეთ.

ეს რომ სანჩომ გაიგონა, ღუმილი უკუაგდო და შესძახა:

— ჯანდაბამდის გზა გქონიათ! უმალ მავრი გავხდები, ვიდრე ნებას მივცემ ვინმეს, ცხვირზე წვიპურტები მკრას და სახე დამიჩქმიტოს! ეშმაკსაც წაუღია! რა კავშირი აქვს ალტისიდორას აღდგინებასთან ჩემი სახის დაჩქმეტას? კარგი მადა მოგსვლიათ! დედებერს ამარანტი მოეპრიანაო... * დუღსინეას მოაჯადოებენ და მისი ჯადოს გასაუქმებლად მათრახი უნდა დავირტყა; ალტისიდორა ღვთისაგან მოვლენილი ავადმყოფობით კვდება და მის აღსადგინებლად საჭიროდ თვლიან ოცდაოთხჯერ ცხვირში მთხლიშონ, ქინ-

ძისთავეებით მთელი სხეული დამიცხრილონ და ხელები გალურჯებამდის დამიჩქმიტონ, ეგ ეშმაკური ოინი თქვენი მაზლისათვის შემოინახეთ * და მას დაავალეთ. ვერა, ვერ მოგართვით, ბებერი ძელა ვარ, ვერ მომატყუებთ.

— მაშ მოკვდები! — მალალი ხმით შესძახა რადამანტომ, — დაგვმორჩილდი, აფთარო! მოლბი და დაშოშმინდი, ზვიადო ნებროთო! * იტანჯე და ჩუმად იყავ; შენგან შეუძლებელს არას მოითხოვენ და ნურც განიზრახავ ამ ჩვენი ამოცანის სიძნელის ახსნას: ყბებში სილაქები უნდა მიიღო, ტანი ქინძისთავეებით დაიჩხვლიტო და ხელები დაგეჩქმიტოს. მსახურნო, ჩემი ბრძანების აღმსრულებლნო, საქმეს შეუდექით, თუ არადა — ვაი თქვენს ტყავს, დაინახავთ, რისთვისაც ხართ გაჩენილები.

ამ დროს ეზოში ექვსი ღუენიის პროცესია გამოჩნდა. ერთად მოდიოდნენ; ოთხი მათგანი სათვალეებით იყო. ყველას მარჯვენა ხელი მალა აეწია, სახელოები ოთხი თითის დადებაზე ჩამოეშვა, რათა ხელები უფრო გრძელი გამოსვლოდა, როგორც მოლაში იყო მაშინ. რაწამს სანჩომ ღუენიები დაინახა, ხარივით დაიბღვლა და შესძახა:

— არა, არა! მთელმა ქვეყანამ მქენჯნოს და დამწიხლოს. ეს ღუენიები კი ნუ მომეკარებიან! დაე კატებმა დამიკაწრონ პირისახე, როგორც ამავე ციხე-დარბაზში ჩემს ბატონს დაუკაწრეს, ბასრი ხანჯლებით დამიჩხვლიტონ ტანი, ხელები გახურებული მარწუხებით დამიფლითონ, ყველას მოთმინებით ავიტან, რათა ამ ვაებატონებს ვასიამოვნო. მაგრამ ღუენიებმა რომ ხელი შემახონ, ამას ვერ მოვიტმენ, თუნდაც ეშმაკებმა წამიღონ!

აქ დონ კიხოტმაც დაარღვია ღუმელი და სანჩოს უთხრა:

— მოთმინებით აღიჭურვე, შვილო, ამ ბატონების ბრძანება აღასრულე და მხურვალე მადლობა აღახვენ ზეცის მიმართ, შენთვის ესოდენ სასწაულებრივი თვისება რომ მოუნიჭებია, შენი ტანჯვით მოჯადოებულ ჯადოს ხსნი და მკედარს აღადგინებ.

სანჩო დამშვიდდა, დაშოშმინდა და სავარძელში ჩაჯდა. მაშინ ღუენიები შემოეხვივნენ; პირველ მათგანს ლოყები და წვერი გაუწოდა. ღუენიამ მის სახეზე ხუთი თითი მაგრად აღბეჭდა და შემდეგ ქედმოდრეკით რევერანსი გაუკეთა.

— ნაკლები ზრდილობა და ნაკლები ნელსაცხებელი. ქალბატონო ღუენია, — წაიბუტბუტა სანჩომ. — ღმერთსა ვფიცავ, თქვენს ხელებს საპირფარეშოს სუნი უღის.

დასასრულ, ყველა ღუენიამ წკიპურტები ჰკრა და შინაურმა მსახურებმა იგი დაიჩხვლიტეს. მაგრამ ყველაზე მძიმე ასატანი მის-

თვის ქინძისთავის ჩხვლეტა იყო, რამაც სავარძლიდან გაშმაგებული წამოახტუნა. ახლოს მდგარ ანთებულ კერეონს ხელი დასტაცა და დუენიებსა და სხვა თავის ჯალათებს მივარდა ყვირილით:

— იქით გამეცალენით, ჯოჯოხეთის მსახურნო! მე ხომ ბრინჯაოსი არა ვარ, რომ ესოდენ საშინელი ტანჯვა-წვალება ავიტანო? ამ დროს ალტისიდორა გვერდზე გადაბრუნდა, — ალბათ იმდენ ხანს გულადმა წოლით დაიღალა; ეს რომ დაინახეს, ყველა დამსწრემ ერთხმად დაიძახა:

— ალტისიდორა გაცოცხლდა! ალტისიდორა გაცოცხლდა!

რადამანტომ სანჩოს უბრძანა, თავისი რისხვა გაენელებინა, რადგან მიზანი მიღწეული იყო. დონ კიხოტმა დაინახა თუ არა რომ ალტისიდორამ მოძრაობა დაიწყო, სანჩოს წინ მუხლი მოიდროკა და შესძახა:

— სწორედ ახლაა დრო, შვილო ჩემი სულისავე. და არა საჭურველმტვირთველო ჩემო, რამდენიმე მათრახი დაირტყა იმ რიცხვიდან, რაც აღთქმული გაქვს, და ამით დულისინეას ჯადო მოხსნა. ახლა-მეთქი ვამბობ, როდესაც შენთვის მონიჭებული ძალა უფრო ძლიერია და ნამდვილად ნაყოფიერი იმ კეთილი საქმის მისაღწევად, რასაც შენგან მოელოდებიან!

ამაზე სანჩომ უბასუხა:

— ვაის გავეყარე, ვუის შევეყარეო, ამაზეა ნათქვამი; ესეც თქვენი თაფლის კვერები! ეგლა მაკლია, რომ სილების, წკიპურტების, ჩქმეტისა და ქინძისთავით ჩხვლეტის შემდეგ ახლა მათრახები ვუთავაზო ჩემს ტანს. ის არ სჯობია, კისერზე მძიმე ქვა მომაბათ და ჭაში ჩამავლოთ? ეს მე ძალიან არ შემაწუხებდა, თუკი სხვისი სენის მოსარჩენად ვყოფილვარ გაჩენილი. მომასვენეთ, ღვთის გულისათვის, თორემ გეფიცებით, ჩემს თავს თავდებად ვერ დავუდგები და არ ვიცი, რას ჩავიდენ.

ამასობაში ალტისიდორა უკვე წამოჯდა კატაფალკზე და იმავე წამს საკრავების ხმა გაისმა. ყველა დამსწრეთა ხმაც მას შეუერთდა და დაიძახა:

— იცოცხლოს და იღლეგრძელოს ალტისიდორამ!

ჰერცოგი, მისი ცოლი, მინოსი, რადამანტო და ყველანი დონ კიხოტითა და სანჩოთი ალტისიდორას კუბოდან ამოსაყვანად მივიდნენ. მან განგებ ახლადგამოღვიძებულის სახე მიიღო, ჰერცოგს. მის ცოლს და ორივე მეფეს თავი დაუჯრა, დონ კიხოტს აღმაცერად გადახედა და მოქანცული ხმით უთხრა:

— ღმერთმა გაპატიოს. უსულგულო და უგრძნობლო რაინდო, შენი სისასტიკით მე იმ საიქიოს. როგორც მგონია, ათას

წელიწადზე მეტი დაცვა. ხოლო შენ, ჰოი, მთელ ქვეყანაზე უგულ-
კეთილესო საჭურველმტვირთველო, მადლობას გწირავ. რადგან
შენგან ვარ ჩემი სიცოცხლით დავალებული და მადლობის ნიშნად
ჩემს ექვს პერანგს საჩუქრად გაძლევ. მათგან შენთვის ექვსი საღა-
მური პერანგი გაიკეთე, თუ ყველა მაგარი და მთელი არ არის.
ყოველ შემთხვევაში ყველა გარეცხილი და სუფთაა.

სანჩომ ამის სამადლობლად დაუწოქა, არახჩინი ხელში დაი-
კირა და ხელზე აკოცა. პერცოგმა უბრძანა, მისთვის არახჩინი ჩა-
პოერთმიათ და ქუდი დაებრუნებინათ, მოსასხამი მოეხსნათ და
მისი ტანისამოსი ჩაეცმიათ. სანჩომ პერცოგს სთხოვა, შესამოსი და
არახჩინი მისთვის დაეტოვებინა, რადგან უნდოდა შინ წაეღო
ჯერარნახული შემთხვევის ნიშნად და სახსოვრად. მისმა ძველმა
და უცვლელმა მფარველმა, პერცოგის ცოლმა, არახჩინი და მოსას-
ხამი აჩუქა. შემდეგ პერცოგმა უბრძანა, ეზო დაელაგებინათ და ყვე-
ლანი თავთავის ოთახებში წასულიყვნენ, სადაც ამასწინათ იყვნენ
დაბინავებულნი.

თქვეი LXX

რომელიც მოსდევს სამოცდამეცხრეს და სადაც ამ ისტორიის ცხად-გასაგებად საჭირო საგნებზეა საუბარი

სანჩოს იმ ღამეს ღონ კიხობთან ერთ. ოთახში ერთმანეთთან
მიდგმულ ტახტზე მოუხდა ძილი. ეს ერთად ყოფნა ძალიანაც არ
ეკმაშნიკებოდა, რადგან კარგად იცოდა. რომ მისი ბატონი კითხვე-
ბითა და საუბრით ძილს დაუშლიდა; ის. კი ბევრი ლაპარაკის გუ-
ნებაზე როდი იყო, რადგან განვლილი ტანჯვის ტკივილებს ჯერაც
კიდევ გრძნობდა და ეს ენის თავისუფალ მოძრაობას უშლიდა. მას
ერჩივნა ახლა ამ მდიდრულ ოთახში ღონ კიხობთან ყოფნას სადმე
ქონში მართოდმართო ყოფილიყო. მისი შიში და ექვი გამართლ-
და და საფუძვლიანი გამოდგა; ჯერ ლოგინში არ ჩაწოლილიყო.
რომ ღონ კიხობმა ამ სიტყვებით მიმართა:

— ამ ღამეს მომხდარ ფათერაკზე რას იტყვი. სანჩო? სიყვარუ-
ლის უგულვებელყოფის ძალა თუ როგორი დიდი და შემძლებელია,
ახლა ეს საკუთარი თვალებით დავინახე. ალტისიდორა მოკვდა
და არა ისრებით ან მახვილით, არა რაიმე სამხედრო იარაღით ან
სიცოცხლის მომსპობი შხამით, არამედ ის მოკლა მხოლოდ პირ-

ქუმობამ და უგულვებელყოფამ, რასაც მე მუდამ ვიჩენდი მის მი-
ძართ.

— ეშმაკებსაც წაუღია მისი თავი და ტანი! — მიუგო სანჩომ, —
როგორც და როდესაც სურდა, მომკვდარიყო, ოღონდ ჩემთვის
თავი დაენებებინა; მთელ ჩემს სიცოცხლეში მე ის არც შემიყუა-
რებია და არც უგულვებლმიყვია. არ ვიცი, ვერ გამიგია. იმ რე-
ტიანი გომბიოს განკურნებას რა კავშირი უნდა ჰქონდეს, როგორც
აღრეც მითქვამს, სანჩო პანსას ტანჯვასთან? ახლა მე ნამდვილად,
ცხადად და უეჭვოდ ვხედავ, რომ ქვეყანაზე ჯაღოქრები, ჯაღოქ-
რობა და მოჯადოებულებიც არსებობენ. უფალმა მიხსნას მათგან.
რადგან თვითონ მე მათგან ჩემი თავის დახსნა არ შემიძლია. ეს
ყველაფერი კარგი, მაგრამ, გემუდარებით. თქვენო მოწყალეზავ,
თავი მანებეთ, დავიძინო, მეტს ნულარას მკითხავთ, თუ არ გინდათ
თანჯრიდან თავდაყირა გადავქვამა.

— დაიძინე, ჩემო მეგობარო სანჩო, — უპასუხა დონ კიხოტმა, —
თუკი ქინძისთავების ნაჩხვლეტები, ნაჩქმეტები და ლოყებზე სი-
ლაქები და წკიპურტები ძილს არ დაგიშლიან.

— არავითარი ტყვიელი არ შეიძლება შეედაროს იმ წყენას, —
მიუგო სანჩომ, — რომ წკიპურტები დუენიებმა მარტყეს, კისერიმც
მოუტენიათ! ხელახლად გემუდარებით, თქვენო მოწყალეზავ, ღვთის
გულისათვის დამეხსენით, დავიძინო. რადგან ძილი მწუხარების
შემსუბუქებაა.

— დაე აგრე იყოს, — უთხრა დონ კიხოტმა. — ღმერთი იყოს
შენი მფარველი.

ორივემ დაიძინა. ამ დიდებული ისტორიის ავტორს, სიდ ჰა-
მეტს, სურს მათი ძილით ისარგებლოს და თქვას, თუ რამ აიძულა
ჰერცოგი და მისი ცოლი, რომ ასეთი დიდი ზეიმით მოაწყყეს
ზემოხსენებული წარმოდგენა. სიდ ჰამეტი გადმოგვეცემს, რომ ბა-
კალაერ სამსონ კარასკოს გულიდან არ გადაუყრია, რომ დონ
კიხოტმა იგი სარკის რაინდად ყოფნის დროს დაამარცხა და
ცხენიდან გადმოავლო და ამ დამარცხებამ ყველა მისი გეგმა ჩა-
წალა და გააუქმა. მან მაინც გადაწყვიტა ხელმეორედ ეცადნა
ბედი და დაიმედებული იყო, საქმეს წინანდელზე უკეთესი ბოლო
ექნებოდა. პაჟმა რომ სანჩოს ცოლს, ტერესა პანსას, სანჩოს
წერილი და საჩუქრები მიუტანა, კარასკომ იმ პაჟისაგან გაი-
ძო — თუ სად იმყოფებოდა დონ კიხოტი; მან სხვა ცხენი და ახა-
ლი აბჯარი იშოვა, ფარზე თეთრი მთვარე გამოხატა, ყველაფერი
ეს ერთ ჯორს აჰკიდა და გამყოლად თავისი უწინდელი საჭურვილ-
მტირთველი თომა სესიალი კი არა, სულ სხვა გლენი აიყვანა, რომ

დონ კიხოტს და სანჩოს იგი არ ეცნობ, და დონ კიხოტს კვალდაკვალ მიჰყვება. იგი ჰერცოგის ციხე-დარბაზში მივიდა და იქ გაიგო, დონ კიხოტი სარაგოსას ტურნირზე დასასწრებად ამა და ამ გზითა და მიმართულებით წავიდაო; ჰერცოგმა ისიც უამბო, რამდენი სათვალთმაქცო ხუმრობა და ოინი გაუმართეს და გააპამპულეს დონ კიხოტი, და ისიც აუწყა, რომ დულსინეას მოჯადოება მოქორეს და დაარწმუნეს, რომ მისგან ჯადოს მოსაშორებლად საჭირო იყო სანჩოს თავისი უკანალი გაემთრახებინა. და დასასრულ, ისიც შეატყობინა, თუ სანჩომ თავისი ბატონი როგორ გაამასხარავა და დაარწმუნა, რომ დულსინეა მოჯადოებულია და გლეხის დედა-კაცადაა გადაქცეულიო; ისიც, თუ ჰერცოგის ცოლმა როგორ დაარწმუნა სანჩო, რომ თვითონ ის იყო მოტყუებული და დულსინეა მართლაც მოჯადოებული აღმოჩნდა. ყველაფერ ამაზე ბაკალავრმა ბევრი იცინა და იმდენადვე სანჩოს გულუბრყვილობა აკვირვებდა, რამდენადაც დონ კიხოტის გასაოცარი უგუნურება. ჰერცოგმა ბაკალავრს სთხოვა, თუ რაინდს იპოვიდა, მიუხედავად ამისა, დაამარცხებდა მას თუ არა, — მაინც იმავე გზით მასთან დაბრუნებულიყო და მომხდარი ამბავი შეეტყობინებინა. ბაკალავრმა ჰერცოგს მისი სურვილის აღსრულება აღუთქვა და დონ კიხოტის საძებნელად წავიდა. რაკი სარაგოსაში ვერ იპოვა, ბარსელონას წავიდა. სადაც ის მოხდა, რაც უკვე ნაამბობი იყო. დაბრუნებისას ბაკალავრმა ჰერცოგთან შეიარა და ყველაფერი უამბო, აგრეთვე ამცნო ბრძოლის პირობებიც და დასძინა, რომ დონ კიხოტი უკანვე მოდის, რათა, ვით ჰეშმარიტმა მოგზაურმა რაინდმა, აღთქმული პირობა — ერთი წლით სოფელში განდევნილობა — შეასრულოსო. ამ ხანში კი, — თქვა ბაკალავრმა, — იმედი მაქვს, რაინდი თავისი სისულელისაგან განიკურნოს, რადგან სწორედ ეს იმედი მქონდა, ტანისამოსი რომ შევიცვალე და რაინდულად ჩავიცვი; დიდად მებრალებოდა, როცა ვუცქეროდი, რომ ასეთ გონიერ და დიდად ჰკუთნებდა მორკმულ იდალგოს გონება აერიაო. ამ სიტყვების შემდეგ სამსონ კარასკო გამოეთხოვა ჰერცოგს და თავის სოფელში წავიდა, რომ იქ დონ კიხოტისათვის დაეცადნა. ამ ნაამბობით ისარგებლა ჰერცოგმა, რომ დონ კიხოტისათვის ეს ზემოთ აღწერილი ხუმრობა გაეწია; რაინდისა და მისი საჭორიღმტკირთველის გაპამპულეობა მიტად ეხალისებოდა. მან უბრძანა ციხე-დარბაზის შორიანლოს ჩასათრებოდნენ ყველა მიმართულებების გზებზე, რა გზებითაც მისი აზრით დონ კიხოტი უნდა დაბრუნებულიყო; ამისათვის მრავალი ცხენოსანი თუ ქვეითი მსახური თანიშნა. რომ. თუ დონ კიხოტს იპოვნიდნენ, ძალით თუ ნებით ციხე-დარ-

ბაზში მოეყვანათ. მართლაც იპოვეს და ჰერცოგს შეატყობინეს. ღან ამთავითვე შეამზადა, რის მოხდენასაც ფიქრობდა. მიიღო თუ არა ცნობა, დონ კიხოტი ციხე-დარბაზს უახლოვდებოა, უბრძანა ეზოში კერეონები და ლამპრები აენთოთ, ალტისიდორა კატაფალკზე დაეწვინათ, ყველაფერი იმ სამზადისით, რაც ნამბობზე იყო და ყოველივე ეს ისე კარგად და მშვენიერად იყო წარმოდგენილი, რომ ნამდვილისაგან მცირედით განსხვავდებოდა.

ამის გამო სიდ ჰამეტი შენიშნავს, რომ ეს ლაზღანდარა ხალხი, მისი აზრით, იმდენადვე უგუნურები და გიყები იყვნენ, რამდენადც ისინი, ვისაც ამასხარავებდნენ და აპამპულეზდნენ, რადგან ამ სულელურ საქმეში ჰერცოგი და მისი ცოლი ესოდენ გულმოდგინებას იჩენდნენ, რომ თვით ხდებოდნენ პამპულეზი და სულელები; რაც შეეხება ორ ჩვენ ყეყეჩ მოგზაურს, ერთ მათგანს უკვე ღრმა ძილით ეძინა, ხოლო მეორე თავის დაუცხრომელ აზრებსა და ოცნებაში შთანთქმული გათენებამდის ფხიზლობდა. დონ კიხოტს, გამარჯვებულს თუ დამარცხებულს. საბან-ბუმბულში თუ ფაფუკ ყურთუქზე უქმად და ტკბილად განცხრომა არასოდეს არ ჰგვრიდა კმაყოფილებას.

და ანაზღად თავისი ბატონების ახალი ოინის შემსრულებელ ალტისიდორა (რომელსაც ჩვენი რაინდი მკვდრეთით აღდგენილად თვლიდა), იმავე გვირგვინით თავზე, რაც მას კატაფალკზე მწოლარეს ჰქონდა, ტანზე ოქრომკედლის ყვავილებით მოქარგულა თეთრი თაფთის ქათიბით, მხრებზე გაშლილი თმით, შავი ხის ძვირფას ყავარჩენზე დაყრდნობილი, დონ კიხოტის ოთახში შემოვიდა. დონ კიხოტმა იგი რომ დაინახა. შეკრთა, აირია, მოიკუნტა, ჩარსავეები და საბნები თავზე მთლად წაიხურა. დამუნჯდა და ღონე წაერთვა — მისთვის რაიმე ალერსიანი სიტყვა ეთქვა. ალტისიდორა სასთუმალთან ახლო სეღზე დაუჯდა, ღრმა ამოოხვრით დანახი, მისუსტებული სიტყვებით ასე დაიწყო.

— როდესაც წარჩინებული მანდილოსანნი და უმანკო ქალები სიყვარულის გამო თავის პატივს ფეხით სთელავენ და ნებას აძლევენ ყველა ზღუდე გადალახონ და საქვეყნოდ ილაღადონ იმ საიდუმლოებაზე. რომელიც მათ გულშია ჩამარხული. ისინი. უექველად, უდიდეს უკიდურესობამდის არიან მისულნი. მე, ბატონო დონ კიხოტო ლამანჩელო, ერთი მათგანი შეყვარებული ვარ — განმეხილი, დამარცხებული, — მაგრამ მასთანვე მომთმინი. უმანკო და იმ ზომად უმანკო, რომ ჩემი გული მდუმარებას მიეცა. დაბნდა და მე მოვიჯიდი. შეუბრალოებლო რაინდო! ამ ორი დღის წინ ჩააყვირდი მას. თუ რა გულგრილად და მკაცრად მომეჭყეცი. გამახსენდა.

შენი მტკიცე მარმარილოსებრ გულქვა მოპყრობა, როგორითაც ზემთა აღიარებათ მოგეყარ და მე მწუხარებამ მომკლა, ან ის მაინც იყო, რომ, ვინც მხედავდა, მკედრად მსახავდა. და თუ სიყვარულს არ შევბრალებოდი, თუ სიყვარული არ დამხმარებოდა, ამ კეთილი საკურველმტკირთველის ტანჯვით, მე სამუდამოდ საიქიოს დაე-რჩებოდი დავანებული.

— უკეთესი იქნებოდა, — უთხრა სანჩომ, — ეგ სიყვარული ჩემი ვირის ტანჯვაში ჩანერგილიყო და მისი დახმარებით გაცოცხლებულიყავით, მე ამისი ძალიან მადლობელი ვიქნებოდი. მაგრამ მითხარი, ქალბატონო, — აგრემც ღმერთი ჩემს ბატონზე უკეთეს მიჯნურსა და ნაზ მეგობარს მოგანიკებდეთ, საიქიოს რა ნახეთ? ჯოჯოხეთში რას აკეთებენ? ხომ ასეა, ვინც სასოწარკვეთილები-სა-ჯან კვდება, ნებით თუ უნებლიეთ ჯოჯოხეთში უნდა ჩაყარდეს?

— მართალი რომ ვთქვა, — მიუგო ალტისიდორამ, — აღბათ მე ზთლად არ მოგმკვდარევი, რადგან ჯოჯოხეთში არა ვყოფილვარ; მე რომ იქ ჩავვარდნილიყავ, იქიდან ვერასოდეს ვერ გამოვიდოდი, თუნდაც ძალიან მსურვებოდა. მე მხოლოდ ჯოჯოხეთის კარიბჭემდე მივედი და იქ ათიოდე ეშმაკი ენახე, ბურთს თამაშობდნენ; ყველას, როგორც რიგია, შარვლები და ფლამანდიული ბაფთა-ნოვლებული კამზოლები ეცვათ; სახელოებიც ისეთივე იყო და სამაჯურების მაგიერობას სწევდა. სახელოებიდან ოთხი თითის დაღებაზე მაჯები მოუჩანდათ, რათა ხელები უფრო გრძელი გამოჩენოდათ; ხელში ყველას ანთებული მაშხალა ეჭირა. ყველაზე უფრო ის გამიკვირდა. რომ ბურთის მაგიერ მათ ნაძვით გატენილი და ქარით გაბერილი წიგნები ჰქონდათ — ყოვლად არნახული და გასაოცარი ამბავი! მაგრამ ამას იმდენად არ გაეუკვირებოდა. არა-შედ უფრო კიდევ იმან გამოაცა, რომ, ყველა მოთამაშეთა ჩვეუ-ლების წინააღმდეგ, მათ არც მოგება უხაროდათ, არც წაგება სწყინდათ, მხოლოდ ყველანი ბრაზობდნენ, ჩხუბობდნენ და ერთ-მანეთს ლანძღავდნენ.

— ეგ საკვირველი და საოცარი სრულიადაც არ არის. — შე-ნიშნა სანჩომ, — რადგან ეშმაკები თამაშობენ, თუ არ თამაშობენ, იგებენ თუ აგებენ. — არასოდეს კმაყოფილნი არ არიან.

— აღბათ აგრეა, — მიუგო ალტისიდორამ. — მაგრამ იქ სხვა რამეც იყო გასაოცარი (ანუ მე მაინც გამოცა), ისა, რომ ბურთს რომ მალა აისროდნენ, ძირს აღარ ვარდებოდა. ისე რომ მერე სხვა წიგნი უნდა აეგდოთ და ამგვარად წიგნები, ძველი და ახალი. ფრთიმეორის შემდეგ გასაოცრად მიღრიალებდნენ ზევით. მაგრამ ერთი სულ ახალთახალი, კარგად დაკაზმული, მთლად ცეცხლმოდე-

ბული წიგნი ისე დაახალეს, რომ შიგნეულობა მთლად გამოაყრე-
ვინეს, და ყველა მისი ფურცელი გაიფანტა. „აბა, ერთი ნახე, ეგ რა
წიგნია“, — უთხრა ერთმა ეშმაკმა მეორეს. „მეორე ნაწილია
დონ კიხოტ ლამანჩელის ისტორიისაო“, *—უპა-
სუხა მეორემ, პირველი მისი ნამდვილი ავტორის, სიდ ჰამეტ ბენენ-
ჰელის შეთხზული კი არა, არამედ ვიღაც ტორდესილასის მკვიდრ
არაგონელისაგან“. „გადაადეთ აქედან, — დაუყვირა ეშმაკმა, — ჯო-
ჯახეთის სულ უღრმეს ალაგს ჩააგდეთ იგი, რომ ჩემმა თვალებმა
აღარ დაინახონ“. „განა ასე ცუდია?“ — ჰკითხა მეორემ. — „ისე
ცუდია, — მიუგო პირველმა, — რომ მე, თვითონ ეშმაკიც, ვცდილი-
ყავ იმაზე უარესი დამწერა, მაინც ვერ მოვახერხებდი“. თამაშო-
ბა განაგრძეს, სხვა წიგნებს ისროდნენ, ხოლო მე, მომესმა თუ არა
დონ კიხოტის სახელი, რომელიც გაღმერთებამდის მიყვარს, ეს
მოჩვენება კარგად დავიხსნომე.

— იქნებ, თქვენ ეს მოჩვენება ცხადად ნახეთ, — უთხრა დონ
კიხოტმა, — რადგან მეორე დონ კიხოტი ქვეყანაზე არავინ არის.
ეს ახალი წიგნი არც ხელიდან ხელში გადადის და არც ერთში
არა რჩება, რადგან ყველა მას წიხლავს და მტვერში სვრის. მე
მაინც ის არ მამფოთებს, რომ ვითა ლანდი დავძრწი უფსკრულთა
წყვიდადში და მზით გასხივოსნებულ დედამიწის ზურგზეც, — რად-
გან ვისზედაც ის ისტორია მოუთხრობს, მე არ ვარ. თუ იგი კარ-
გია, მართალი და ჭეშმარიტი, საუკუნეთა მანძილზე იცოცხლებს,
და თუ ცუდია, აკვნიდან სამარემდის მანძილს ვერასოდეს ვერ
გაივლის.

ალტისიდორა ის იყო მოემზადა ხელახლად დაეწყო ჩივილი და
საყვედური დონ კიხოტის უგულო მოპყრობაზე. მაგრამ დონ კი-
ხოტმა დაასწრო და უთხრა:

— ბევრჯერ გითხარით, ქალბატონო, რომ თქვენი სიყვარუ-
ლი ჩემდამი ტყუილად მოჰმართეთ, რადგან მისი თანაგრძნობა და
სიყვარულის ურთიერთობა მე არ შემიძლია: მაგისტვის შემიძლია
მხოლოდ მადლობა მოგახსენოთ. მე დულსინეა ტობოსელისთვის
ვარ დაბადებული და ჩემმა ბედისწერამ (თუ იგი არსებობს) ჩემი
თავი მას მიართვა ძღვნად. ის ფიქრი, ვითომც სხვა მშვენიერებას
შეუძლია ჩემს გულში დულსინეას ადგილი დაიჭიროს, შეუძლებელი
ოცნება იქნება. შეუძლებელი შეუძლებლად რჩება. იცანით ჭეშმა-
რიტება, რათა თქვენს უმანკოებას დაუბრუნდეთ და მე დამი-
ვიწყოთ.

ეს რომ ალტისიდორამ მოისმინა, ვითომ ძალიან გაჯავრებულ
სახე მიიღო და შესძახა:

— ვაჰ, შე დონ ვირთევხას შაშხო! ბრინჯაოს გულო, ინდის ხურპის კურკავ! მომაკვდინებელი ცოდვა! ტლანქი გლეხივით კერპო და მოუქნელი! უსულგულო, უმაქნისთუმაქნისო! უფალსა ვფიცავ, მე რომ კლანჭები ჩაგიყარო, მაგ თვალებს გამოგთხრი- დი. იქნებ გგონია, დონ დამარცხებულს, დონ ჯოხებით ნაცემო, რომ მე შენს გამო მოვკვდი? ყველა, რაც წუხელი ნახე, მოჩვენება და კომედია იყო. მე ისეთი ქალი როდი ვარ, რომ შენებრი აქლე- მისთვის არათუ სული დაელიო, არამედ ფრჩხილის მტერის ოდე- ნი სულის ტკივილი ვიგრძნო.

— მეც აგრე მგონია, — თქვა სანჩომ, — როდესაც ამბობენ, შეყვარებული სიყვარულის გამო კვდებაო, მხოლოდ გასაცივებლად ამბობენ; ენა უძვლოა, რასაც უნდა, იტყვის; მაგრამ სიყვარული- სავან სიკვდილი კი — დაე იუდა გამცემელმა დაიჭეროს.

ამ დროს ოთახში შემოვიდა მუსიკოსი, ზომღერალი და მგო- სანი. ალტისიდორას ცხედართან ზემომოყვანილი ორი ლექსი რომ იმღერა, დონ კიხოტს მძიმედ თავი დაუკრა და უთხრა:

— თქვენო მოწყალეებავ, ბატონო რაინდო. გთხოვთ მიმიღოთ და ჩამთვალთ თქვენს უერთგულეს მოსამსახურედ. რადგან დიდი ხანია თქვენს მიერ ჩადენილი საგმირო საქმეები და აგრეთვე თქვენი ქება-დიდებაც გაგონილი მაქვს.

— მითხარით, ვინა ხართ, — უთხრა დონ კიხოტმა. — რათა შევიძლო ის პასუხი მოგცეთ, როგორისაც ღირსი ხართ.

ყმაწვილმა კაცმა მიუგო, წინა ღამეს რომ ვმღეროდი, ის მე- ხოტბე და მუსიკოსი ვარო.

— თქვენ მშვენიერი ხმა გაქვთ, — უთხრა დონ კიხოტმა, — მაგრამ ის, რაც თქვენ იმღერეთ, უნდა გითხრათ, ძალიან უადგი- ლო იყო. რა კავშირი აქვს გარსილასოს სტანსებს ამ ქალბატო- ნის სიკვდილთან?

— არაფერი, — მიუგო მუსიკოსმა, — მაინც ნუ გაიკვირვებთ. თქვენო მოწყალეებავ: ჩვენი დროის გრძელთმიან უმეცარ მგოსნებ- ში ჩვეულებაა. თითოეულმა ის დაწეროს, რაც ფიქრად მოუვა, და თითოეულმა მოიხაროს, რასაც მოისურვებს; იმას აღარ დაეძებს. შესაფერია თუ შეუფერებელი; მან ის იცის, რომ ყველა ნამღერი და ნაწერი გაუვა, როგორც პოეტური სილადე და თავისუფლება.

დონ კიხოტი რაღაც პასუხის მისაცემად მოემზადა, მაგრამ ამ დროს ჰერცოგი და მისი ცოლი შემოვიდნენ. სტუმრებსა და მასპინძლებს შორის გრძელი, სასიამოვნო ლაპარაკი გაიბა და ამ ლაპარაკის განმავლობაში სანჩომ იმდენი სასაცილო რამ და გეს- ლიანი ხუმრობა წარმოთქვა, რომ ჰერცოგი და მისი ცოლიც

კვლავ გააოცა როგორც თავისი გულუბრყვილობით, ისე მახვილ-
გონიერებით. დონ კიხოტმა ჰერცოგს ნებართვა სთხოვა, იმ დღეს-
ვე წასულიყო, რადგან, მისი აზრით, დამარცხებული რაინდისა-
თვის სადმე საღორეში ცხოვრება უფრო შესაფერი იყო, ვიდრე
ნეტის სასახლეში განცხრომით ცხოვრება. ჰერცოგი სიამოვნებით
დაეთანხმა. ხოლო მისმა ცოლმა ჰკითხა დონ კიხოტს, ალტისი-
დორაზე გაჯაფრებული ხომ არა ხარო.

— ჩემო ქალბატონო, — მიუგო დონ კიხოტმა, — დაე უწყო-
დეს თქვენმა მოწყალეებამ, რომ ამ ქალს ყველა უბედურება და ვა-
რამი უსაქმობისაგან მოსდის; ეს უსაქმურობა ყველა მისი სენის
ნიზეზია. ამის საწინააღმდეგო წამლად მე ალტისიდორას პატიო-
სან და მუდმივ შრომას ვურჩევდი. ეს იყო, ახლა თქვა, ჯოჯოხეთ-
ში ბაფთებს ატარებენო, და რადგან ალტისიდორამ მათი მოქსოვა
უნდა იცოდეს, ამ საქმეს ხელიდან ნურასოდეს ნუ გააგდებს: და-
ფის კოჭების გადარჩევა-გადმორჩევით გართული რომ იქნება, სიყ-
ვარულის თუ საყვარლების სახის გადარჩევისთვის ველარ მოიც-
ლის. აი მთელი სიმართლე, ჩემი აზრი და ჩემი რჩევა-დარიგება.

— აგრეთვე ჩემი რჩევაც ეგ არის, — დაუმატა სანჩომ, —
რადგან მთელ ჩემს სიცოცხლეში არასოდეს არ მინახავს, რომ
ბაბთისმქსოველი სიყვარულის გამო მომკვდარიყოს. მშრომელი
ქალი თავის საქმეზე უფრო ზრუნავს, ვიდრე სიყვარულის ფიქ-
რებს მიეცეს. ამას ჩემი საკუთარი გამოცდილებით ვამბობ. რო-
დესაც მინდორში ვმუშაობ, ჩემი ღიასანლისი სრულებით არ მა-
ვონდება. ესე იგი — ჩემი ტერესა პანსა, ჩემ თვალისჩინზე მეტად
რომ ნიყვარს.

— ძალიან კარგად თქვით, სანჩო, — შენიშნა ჰერცოგის ცოლ-
მა, — და მეც დღეიდანვე ალტისიდორას რაიმე საქმეზე დავსვამ.
მერე და — ბევრნაირი ხელსაქმის ოსტატიცაა.

— ეგ საჭირო აღარ არის, ქალბატონო, — უთხრა ალტისი-
დორაზე. — მარტო ერთი იმის გახსენება, რომ უმაქნისი მაწანწალა
აერე უხეშად და სასტიკად მომეპყრა, საკმარისია ჩემში ყოველ-
გვარი სიყვარული ჩაჰკლას. ნება მიბოძეთ აქედან წავიდე, რომ
ჩემი თვალეები არა ხედავდნენ ამის... არ ვიტყვი მწუხარე სახეს-
ნეტუქი, არა, ამის მახინჯ და საზიზღარ სიფათს.

— ეს, — თქვა ჰერცოგმა, — მაგონებს ცნობილ ნათქვამს:

ვინაც დაიწყო ლანძღვა-გინება, —
მას პატიებაც ეცოდინება.

ალტისიდორამ მოაჩვენა, ვითომც ცხვირსახოცით ცრემლებს იწმენდა, ბატონებს რევერანსი გაუკეთა და ოთახიდან გავიდა.

— ოჰ, საბრალო ქალი, — თქვა სანჩომ, — საცოდავი, ნაგრან ახია მაგაზე, რად შეიყვარა ასეთი მიუკარებელი, ქვა გულისა და ჩალასავით გამომშრალი სულის პატრონი? ჩემთან რომ საქმე დაეჭირა და შეეყვარებოდი, მაშინ სულ სხვა პანგზე ვუმღერებდი და ჩვენი მამალიც სხვაგვარად დაიყვილებდა.

საუბარი დასრულდა. დონ კიხოტმა ტანთ ჩაიცვა, ჰერცოგთან და მის ცოლთან ერთად ისადილა და იმავე საღამოს გზას გაუდგა.

თქვი LXXI

რა შეემთხვათ დონ კიხოტსა და მის საჭურველმტვირთველ ხანჩო პანსას თავიანთი სოფლისაკენ მიმავალ გზაზე

დამარცხებული, ბედისგან დევნილი და მგზავრობით დაღლილი დონ კიხოტი ერთი მიზეზით ძალიან დაღონებული და მეორე მიზეზით ძალიან გახარებული მიდიოდა. დაღონება მისი დამარცხების გამო იყო, ხოლო მხიარულება სანჩოს სასწაულებრივი ძლიერების გამო, ალტისიდორას აღდგინებაში რომ გამოიჩინა. ესეც კი იყო, ჩვენი რაინდი თითქოს ცოტაოდნად ეჭვობდა კიდევ, რომ ის ქალი მართლაც მისი სიყვარულით მომკვდარიყო.

სანჩო სრულიადაც არ იყო მზიარული, იმიტომ უფრო, რომ ალტისიდორამ დანაპირები არ აუსრულა: პერანგები არ აჩუქა. ამასე რომ სხვადასხვანაირად ფიქრობდა, თავის ბატონს უთხრა:

— მართალი რომ ვთქვა, ჩემო ბატონო, ყველა ექიმზე უუბედურესი ვყოფილვარ. სხვა ექიმები ავადმყოფებს ჰკლავენ და ამასი ფულსაც იღებენ. რა შრომაა და! რაღაც ფარატინა ქალაღდზე წამლებს სწერენ, იმ წამლებსაც ხომ თვითონ არ აკეთებენ. მეფათიაქე ამზადებს, დასცინცლავენ ფულს და, ჰერი ბიჭო მთელი ამბავი ეს არის; მე კი სხვისი სენის განსაკურნავად სილაქებსაც მაქმევვენ, მჩქმეტენ, ქინძისთავეებით მჩხვლეტენ, სისხლს მადენენ. მთარახით მცემენ და — ერთ გროშსაც არ მაძლევენ. აწ კი, მოჩა და გათავდა! ვფიცავ: თუ ვინმე ავადმყოფი ჩავიგდე ხელში. მის მორჩენაშდის ჯერ ხელების გათბობას მოვითნოვ; მღვდელიც წირვა-ლოცვით ცხოვრობს. ვერ დავიჯერებ, რომ ზენას ჩემთვის სასწაულებრივი ძალა მხოლოდ იმისთვის მოენიჭებინოს, რომ იკისხვას სულ არაფრისათვის და მუქთად მოვახმარო.

— მართალი ხარ, მეგობარო სანჩო, — უთხრა ღონ კიხოტმა, — ალტისიდორაც ცუდად მოიქცა, რომ დაპირებული პერანგები არ მოგცა, თუმცა ძალა, შენ რომ გაქვს შენთვის gratis data* არის, რადგან უშრომლად მიგიღია, მაინც სწავლა-მეცნიერებაზე დიდი ის არის, რომ შენ წამება განიცადე. ჩემს შესახებ შემიძლია ის გითხრა: თუ ღულისინეას ჯადოს მოსაშორებლად გამათრახებისთვის ფასის მიღებას მოისურვებდი, მთლიანად მოგეცემოდა; მაგრამ არ ვიცი, განკურნებას წამლობის საფასური კარგად მიუღდება? არ მინდოდა, დაჯილდოებას წამლის მკურნალი ძალა გაეუქმებინა. მაინც, მგონია, ცდით არაფერს დაგკარგავთ. ცდა ბედის მონახევრეაო, ნათქვამია. მითხარ, სანჩო, რამდენის მიღება გსურს, და მაშინვე გამათრახება დაიწყე და შენი ხელით სრულად ჩაიბარე. რადგან ჩემი ფული შენა გაქვს.

ეს რომ მოისმინა სანჩომ, თვალები დააჭყიტა, ყურები დაცქვიტა და გუნებაში დათანხმდა, კეთილსინდისიერად თავი გაემათრახებინა, და თავის ბატონს უთხრა:

— კარგი, ბატონო, მზადა ვარ თქვენი მოწყალეობა დავაკმაყოფილო, რადგან ჩემი ცოლისა და შვილების სიყვარული მაიძულებს ანგარების მოყვარულ კაცს დავემსგავსო. მითხარით, თქვენო მოწყალეობა, თითო დარტყმაში რას მიბოძებთ?

— ის ჯილდო რომ მომეცა შენთვის, სანჩო, — უთხრა ღონ კიხოტმა, — რაც შენ ნაგრძნობ ტკივილს და წამლობის მნიშვნელობას შეეფერება, მაშინ არც ვენეციის ყველა საუნჯე და არც პოტოსის* საბადოები იკმარებდნენ; ანგარიშისათვის ის მიიღე. რაც შენთან ჩემი ფულია, და ყველა დარტყმას ფასი ისე დაუნისნე.

— დარტყმა სულ, — მიუგო სანჩომ. — სამი ათას სამასი და რალაცაა, ამაში ხუთი უკვე დავირტყვი, მაშ სამი ათას სამას დარტყმაზე ვილაპარაკოთ. თითო დარტყმა რომ თითო კუარტილიოდ* ვიანგარიშოთ (ამაზე ნაკლებს არ ავიღებ, თუნდა მთელი ქვეყანა შემომადგეს) — სამი ათას სამას კუარტილიოს შეადგენს, სამი ათასი კუარტილიო იქნება ათას ხუთასი ნახევარრეალი, ანუ შვიდას ორმოცდაათი რეალი, ხოლო სამასი დარტყმისა გამოვა ას ორმოცდაათი ნახევარრეალი, ანუ სამოცდათხუთმეტი რეალი; პირველ შვიდას ორმოცდაათს რომ მივუმატოთ, მთელი საერთო ჯამი გამოვა რვაას ოცდახუთი რეალი. ამას იმ ფულიდან ავიღებ, რაც თქვენი მოწყალეობის ფულია ჩემთან, და შინ მდიდარი და კმაყოფილი დავბრუნდები, თუმცა ძლიერ ნაცემიც, რადგან, ვისაც გელაქნურების დაქერა უნდა....* მეტს არას ვიტყვი.

— ჰოი, კურთხეულო, ჰოი, ჩემო საყვარელო სანჩო! — შეჰყვი-

რა დონ კიხოტმა. — ჩვენ ორნი, მე და დულისინეა, როგორ დაკალე-
ბულად ჩავთვლით თავს, მთელი სიცოცხლე როგორი ჰადლიერი
დაგრჩებით თუ წინანდელი სახე დაუბრუნდა დულისინეას (ხოლო
არ შეიძლება არ დაუბრუნდეს), მისი უბედურება ბედნიერებად
გარდაიქმნება და ჩემი დამარცხება — უდიდეს დღესასწაულად და
ზვიამად გადაიქცევა. მაშ მითხარ, სანჩო, ვალახტვის დაწყებას
როდის აპირებ? თუ დაუჩქარებ, ას რეალს კიდევ მოგიმატებ.

— როგორ თუ როდის? უეკველად, ამაღამვე, — მიუგო სანჩომ, —
ოღონდ ისე მოეწყეთ, თქვენო მოწყალებავ, რომ დანე მინდოროში.
ცის ქვეშ გავატაროთ და მეც მთელ ჩემს ტანს დავივლევ.

ღამე ახლოვდებოდა, მაინც დონ კიხოტი მოუთმენლად ელოდა
დაღამებას, მას ეჩვენებოდა, რომ აპოლონს ეტლის თვლები დამ-
ტვრეოდა და დღე ჩვეულებრივზე მეტად კიანურდებოდა. * სწორედ
ისე, როგორც ეს ემართებათ შეყვარებულებს. რომელთაც არ შეუძ-
ლიათ თავიანთი სურვილების დაოკება და არ იციან, ისინი დროს
როგორ შეუთანხმონ. ბოლოს გზას ცოტა გადაუხვიეს და შარა-
გზის ოღნავ მოშორებით მშვენიერ ჰალაში სეებს შუა მოქცენენ.
იქ როსინანტს უნაგირი და ვირს კურტანი მოხსნეს, აშწვანებულ
მდელოზე გაიქიმნენ და სანჩოს ხურჩინიდან ივანშემეს. შემდეგ
სანჩომ როსინანტის ადგირის თასმებიდან და ვირის ავშარიდან
მაგარი და რბილი მათრახი გაიკეთა და ოციოდე ნაბიჯზე თავისი
ბატონის შორიახლოს მაგარ წიფლის ჩრდილქვეშ გადგა. როცა
დონ კიხოტმა დაინახა, სანჩო თავის გამათრახების ადგილისკენ
გაბედულად და თავგამოდებით მიდიოდა, უთხრა:

— ფრთხილად, მეგობარო სანჩო, ტანი მთლად არ დაიშავო.
დარტყმასა და დარტყმას შუა დაისვენე, ბოლომდის მისკლას ნუ
დაჩქარებ, რომ შუა გზაზე სუნთქვა არ შეგვიწყდეს. ჰე მინდა
ეთქვა, ისე გაშმაგებით ნუ მოეკიდები საქმეს, რომ უშალ სიცოცხ-
ლეს გამოესალმო, ვიდრე დარტყმის რიცხვს ბოლომდის მიიყვანდე.
და ერთი ზედმეტი ქალაღლის ან ქულის მიზეზით თამაშობა არ
წაავო. განზე გავდგები და ამ კრიალოსანზე დავთვლი. რამდენ-
საც დაირტყამ. ზენამაც ვაგიწიოს მფარველობა, რისი ღირსიც
შენი კეთილი განზრახვაა.

— კარგ გადამხდელს შეტანილი გირაო არ აშინებს. — ჰიუგო
სანჩომ, — მე ისე მინდა დავირტყა, რომ მეტკინოს, მაგრამ კი არ
მომკლას. ამ სასწაულის საქმეც ამაში უნდა მდგომარეობდეს.

მაშინვე წელამდის გატიტვლდა, მათრახი აიღო და რამდენი-
მეჯერ გადაიქირა. დონ კიხოტი კი ყველა დარტყმას ითვლიდა.
რვა თუ ათი დარტყმის შემდეგ სანჩოს ეს ძალიან მძიმე ხუმრობად

ებეცხა, ხოლო მისი ფასი მეტისმეტად იაფად მიიჩნია და ცოტა ხანს უკან თავის ბატონს უთხრა: ანგარიშში შევცდიო, თითო ასეთი დაბრტყმა ნახევარ რეალად უნდა დაფასდეს და არა კუარტილიოდ.

— განაგრძე, ჩემო მეგობარო სანჩო, ნუ მოგერიდება. --- უთხრა დონ კიხოტმა, — და ფასი ერთიორად მიიღე.

— ნაჲ, — თქვა სანჩომ, — ღმერთი იყოს ჩემი შემწე! ახლა კი სეტყვასავით დავიშენ მათრახს.

მაგრამ იმ ცბიერმა თავის ბეჭებსა და ზურგს თავი დაანებდა და ხეებს დაუწყო ტყლაშუნი, დროდადრო კი ისე გმინავდა, ყოველ გმინვაზე თითქოს სული სხეულიდან შორდებოდა. მეტად დგრძობიარე დონ კიხოტი შეშინდა, სანჩოს მართლა თავი არ ენოეკლა და ამ გაუფრთხილებლობით მთელი საქმე არ დაეღუპა. ამიტომ უთხრა მას:

— სიცოცხლეს გაფიცებ, მეგობარო, ჯერხანად ეგ ვიკმაროთ. წამალი ძალიან მწარედ მეჩვენება, მისი მიღება დროგამოშვებით ემჯობინება, — სამორაც * ხომ ერთ დღეს და ერთ საათს არ აუღიათ! თუ თვლაში არ შევცდი, შენ ორი ათასზე მეტი უკვე დაირტყი, ჯერჯერობით ეს საკმარისია, მდაბიურად რომ ვთქვათ — გადაჭარბებულ ტვირთს ვირიც ვერ ზიდავს.

— არა, არა ბატონო, — მიუგო სანჩომ, — არ მინდა ჩემზე თქვან: „ფული მიიღო და ხელები მოიჭრაო“. ისევ ცოტა განზრგადეჭო: თქვენო მოწყალეზავ, მაცადეთ ერთი ათასიოდე მინც კიდევ დავიკრა, ორ ხამუშად გავათავებ საქმეს და მაშინ თქვენ სადარდელი აღარა გექნებათ რა.

— თუ აგრე კარგ გუნებაზე ხარ, — უთხრა დონ კიხოტმა. — ზეცა იყოს შენი შემწე. საქმე განაგრძე, მე კი მოგშორდები.

ხანჩო თავის საქმეს დაუბრუნდა ისეთი თავგამოდებით. რომ რამდენიმე ხეს ქერქი გააძრო, ისე დაუნდობლად ილახტავდა თავს და დულსინეას ჯადოს ამორებდა. ბოლოს, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, ერთ დიდ წიფლის ხეს შემოარტყა და შეჰყვირა:

— აჲ ნოკვდა სამსონი და ყველა ფილისტიმლელი! * დაე მეც მათხავით დავიღუპო!

ამ მწუხარე ხმაზე და ლახტის საშინელ დარტყმაზე დონ კიხოტმა ჩიბრბინა. დაგრეხილ თასმებსა და თოქს. სანჩოს ლახტად რომ ჰქონდა. ხელი სტაცა და უთხრა:

— ნუ ინებოსმცა ღმერთმა, მეგობარო სანჩო, რომ ჩემი სიანოვნებისთვის შენ სიცოცხლეს გამოესალმო, რაც ეგოდენ საჭიროა შენი ცოლ-შვილისათვის. დაე, დულსინეამ მოთმინებით იცხოვე-

როს უფრო ხელსაყრელ შემთხვევაში, როგორც მე ამ საქმის ჩქარა აღსრულების იმედით, და ელოდოს, ვიდრე მოლონიერდები, რომ ეს საქმე ჩვენდა ყველას საბედნიეროდ დაასრულო.

— თუ თქვენს მოწყალებას, ჩემო ბატონო, ასე სურს, — ვიუგო სანჩომ, — აგრე იყოს, და თქვენი ტოლომა მომახურეთ ბექებზე. მთლად ოფლში ვცურავ, სურდო არ დამემართოს, როგორც მონანიებისათვის პირველად გამათრახებულთ ემართებათ ზოლმე.

დონ კიხოტმა საჩქაროდ მოსახსამი შოიხსნა და სანჩომს მოახურა, თვითონ მარტოოდენ კამზოლით დარჩა. სანჩომ მაშინვე არხენად დააძინა და იმ დრომდის არ გამოღვიძებია, ვიდრე მზის სხივებმა არ გააღვიძეს; მაშინვე გზას დაადგნენ და სამი მილის მანძილზე მდებარე სოფელში მივიდნენ. იქ ჩამოხტნენ სასტუმროში, რომელიც დონ კიხოტმაც სასტუმროდ მიიღო და არა ღრძა არხებით შემოვლებულ კოშკებიან, სერსეროებიან და ასაწევ ხიდეებიან ციხე-დარბაზად. აქ უნდა შევნიშნოთ, რომ დონ კიხოტი დამარცხების შემდეგ ყველა საგანზე გონივრულად მსჯელობდა. რაინდსა და საქურველმტვირთველს ქვემო სართულში მისცეს ოთახი. იმ ოთახის კედლებს ტყავის მაგიერ ძველი მოხატული ტილოები ჰქონდა გაკრული. ერთ-ერთ მათგანზე მეტად ტლანქად ელენეს მოტაცება იყო გამოხატული, სწორედ ის წუთი, როცა თავხედი სტუმარი იტაცებს მენელაოსის მეუღლეს. მეორეზე — დიდონასა და ენეასის ამბავი ეხატა; დიდონა მალალ კოშკზე იდგა და თითქოს გაქცეულ სტუმარს მთელ ჩარსავს უქნევდა; ხოლო სტუმარი ზღვაში ფრეგატით თუ ბრიგანტინით მიჰქროდა. დონ კიხოტი, რომ ამ სურათებს სინჯავდა. შენიშნა. რომ ელენე არცთუ უხალისოდ მიჰყვებოდა მომტყუებელს. ჩუმჩუმად გაიძვერულად იღიმებოდა; ხოლო მშვენიერი დიდონა თითქოს ბერძნული კაკლის ტოლა ცრემლებს აფრქვევდა.

— ეს ორი ქალი. — თქვა მან დაკვირვებით გასინჯვის შემდეგ, — მეტად უბედურები იყვნენ იმით. რომ ამ საუკუნეში არ დაიბადნენ; ხოლო მე უფრო მეტად უბედური ვარ იმით. რომ მათ დროში არ დავიბადე. მე რომ იმ პარისს და ენეასს შევხვედროდი, არც ტროადა იქნებოდა. დამწვარი, არც კართაგენი იქნებოდა დანგრეული; საჭირო იყო მარტო პარისი* მომეკლა და ამით ყველა იმ უბედურების აცდენა შეიძლებოდა.

— სანაძლეოს დაედებ, — თქვა სანჩომ. — რომ ჩქარა ერთი დუქანი, ერთი ბაკი, ერთი სასტუმრო. სახამრო ანუ სადალაქო და ფუნდუკი აღარ იქნება, რომ ჩვენი სახელოვანი საქმეების

ისტორიიდან დაჯღაბნილი სურათებით არ იყოს აკრელებული. მაგრამ მინდოდა კი ეს სურათები იმაზე უკეთეს მხატვარს დაეხატა, ვისაც ესენი დაუხატავს.

— მართალი ხარ, სანჩო, — უთხრა დონ კიხოტმა, — ეს მხატვარი უბედელ მხატვარს ორბანესსა ჰგავს: ის რომ რაიმეს ხატავს და ჰკითხონ, რასა ხატავო, უპასუხებს: იმას, რაც გამოვაო, და თუ ვინიცობაა მამალს დახატავდა, ქვეშ აწერდა: ესე არს მამალიო. რომ სხვებს მელა არ ჰგონებოდათ. ასეთივე უნდა იყოს, როგორც მგონია, მხატვარი, ანუ მწერალი, — ეს ორივე ერთია, — ამას წინათ გამოცემული დონ კიხოტის ახალი ისტორიის დამწერი; იმის დამხატვათ თუ დამწერი ალაღბებდზე სწერდა, — რაც უნდა გამოსვლოდა, მისთვის სულ ერთი იყო; იგი მე ერთ პოეტ მაუღეონსაც მაგონებს, რამდენიმე წლის წინათ სასახლეში გამოცხადებულად რომ მივიდა და ყველა კითხვაზე უცებ იძლეოდა პასუხს, და როდესაც ერთხელ ვიღაცამ ჰკითხა: რას ნიშნავს Deum de Deo, იმან უპასუხა De duode die-re-ო. * მაგრამ ამას თავი დავანებოთ. მითხარი, სანჩო, გსურს თუ არა ამაღამ ხელახლად თავს მთელი სეტყვა დაიტეხო და როგორ ისურვებ. სახლში ჩაიდენ ამას თუ ცის ქვეშ?

— ღმერთმანი, ბატონო, — უპასუხა სანჩომ, — რისი დარტყმაც კიდეც მწაღია, სულ ერთია, საფარქვეშ იქნება თუ მინდორში, თუმცა ისევე ხეებქვეშ მირჩევნია დარტყმა, რადგან ისე მგონია, ის ხეები ამხანაგად მიხდებიან-მეთქი და დარტყმის ატანას საკვირვლად მშველიან.

— არა, მეგობარო სანჩო, — უპასუხა დონ კიხოტმა, — დღეს ნურც სახლში დაირტყამ და ნურც ცის ქვეშ, რომ ძალ-ღონე მოიკრიბო, ეს საქმე ჩვენს სოფელში მისვლამდის გადავდოთ; ჩვენ იქ სულ გვიან, ზეგ მაინც მივალოთ.

— როგორც გნებავთ, — მიუგო სანჩომ, — ისე იყოს, მაგრამ მე მინდოდა ეს საქმე ჩქარა დამესრულებინა. რადგან „დაყოვნებაში შიში იმალება“. „ღმერთს სთხოვე, ჩაქუჩით კი არახუნეო“. „ორს დაპირებულს სჯობს — ერთი აიღო“ და „ხელში ბელურა გირჩევის გაფრენილ შავარდენსაო“.

— გეყოფა ანდაზები, სანჩო, ღვთის გულისათვის, გეყოფა, — უთხრა დონ კიხოტმა. — მგონია შენს sicut erat-ს * უბრუნდები. ილაპარაკე ცხადად, მარტივად. დაუხლართავად, როგორც შენთვის ხშირად მომიცია რჩევა, და ნახავ, რომ ერთი პურით ასჯერ ვაძლები.

— არ ვიცი, რა უბედურებაა ჩემს თავს, — მიუგო სანჩომ, — უანდაზოდ გონივრულად რისამე თქმა არ შემიძლია და ისეთი ანდაზაც არ ვიცი, გონივრულად არ მეჩვენებოდეს. მაგრამ გამოვწვორდები, თუ შევიძეღ.

მათი საუბარი იმ დამეს ამით დასრულდა.

თ ე ე ი LXXII

როგორ ჩავიდნენ სოფელში დონ კიხოტი და სანჩო პანსა

მთელი ის დღე დონ კიხოტმა და სანჩომ იმ სოფელში და იმ სასტუმროში გაატარეს. ერთს უნდოდა იმ დამეს ტრიალ მინდორზე თავის გამათრახება დაესრულებინა, ხოლო მეორეს — ამ გამათრახების დასასრული ენახა, რაც ყველა მისი სურვილის შესრულებას შეიცავდა. ამასობაში სასტუმროში ერთი ვიღაც ცხენოსანი მგზავრი მოვიდა სამი თუ ოთხი მსახურით და ერთმა მათგანმა შიმართა მხედარს, ალბათ მათ ბატონს, და უთხრა:

— თქვენო მოწყალეზე, დონ ალვარო ტარფე, შეგიძლიათ ნაშუადღევამდის აქ რიგიანად დაისვენოთ, სასტუმრო, როგორც ჩანს, სუფთა და გრილია.

ეს რომ დონ კიხოტმა გაიგონა, სანჩოს უთხრა:

— სანჩო, მე რომ დონ კიხოტის მეორე ნაწილს ვფურცლავდი, მახსოვს. იქ დონ ალვარო ტარფეს* სახელს თვალი მოვკარი.

— ძალიანაც შესაძლებელია, — მიუგო სანჩომ, — აბა, როცა ცხენიდან ჩამოხტება და აქ შემოვა, ვკითხოთ.

მგზავრი ცხენიდან ჩამოხტა და სასტუმროს დიასახლისმა ქვემო სართულში, დონ კიხოტის ოთახის პირდაპირ მისცა ისეთივე დახატულტილოებიანი ოთახი, როგორც დონ კიხოტის ოთახი იყო. მოსულმა კაბალერომ საზაფხულო ტანისამოსი ჩაიცვა, გრილ, ფართო ტალანში რომ გამოვიდა. დონ კიხოტს შეხვდა და ზრდილობიანად ჰკითხა:

— საით მიბრძანდებით, თქვენო მოწყალეზე, ბატონო კაბალერო?

— ჩემს სოფელში, აქედან ერთი მილის მანძილზეა, — უპაზუხა დონ კიხოტმა, — თქვენა, თქვენო მოწყალეზე, საით მიემართებით?

— მე, ბატონო, — მიუგო კაბალერომ, — გრანადას მივდივარ; ჩემი სამშობლო იქ არის.

— სწორედ კარგი სამშობლო გქონიათ. — უთხრა დონ კიხოტ-მა, — იქნებ, თქვენო მოწყალეზავ, კეთილ ინებოთ და თქვენი სახელი მითხრათ.

— ჩემი სახელია — დონ ალვარო ტარფე, — მიუგო მგზავრმა.

— თქვენ ის დონ ალვარო ტარფე ხომ არა ხართ, ერთ-ერთი უახლესი შემთხვევის მიერ ახლახანდაბეჭდილი და გამოცემული დონ კიხოტ ლამანჩელის ისტორიის მეორე ნაწილში რომ არის მოხსენებული?

— სწორედ ისა ვარ, — მიუგო დონ ალვარომ, — ხოლო იქ მოხსენებული დონ კიხოტი, იმ ისტორიის მთავარი მრქმედი პირი, ჩემი საუკეთესო მეგობარია. სოფლიდან იგი მე გამოვიყვანე და ვაიძულე სარაგოსაში ტურნირზე წამოსულიყო. საერთოდ დიდი შეგობრობა გავუწიე მას. ერთხელ მისი ბეჭები ჯალათის მათრახებიდანაც დავიხსენი, — ცოტას გაწყდა მისი უზომო ზვიადობისათვის თავს არ დააცხრა და ბეჭები არ აუნთო.

— ახლა ეს მითხარით, თქვენო მოწყალეზავ, ბატონო დონ ალვარო, — ჰკითხა რაინდმა, — ვგავარ რითიმე იმ დონ კიხოტს, რომელსაც ამბობთ?

— რა თქმა უნდა, არაფრით, — უპასუხა მგზავრმა, — სრულებით არაფერში.

— იმ დონ კიხოტს, — ჰკითხა რაინდმა, — ჰყავდა საქურველ-მტვირთველი, სახელად სანჩო პანსა?

— დიახ, ჰყავდა, — მიუგო დონ ალვარომ, — და იმითაც გაითქვა სახელი, რომ დიდი ხუმარა და გონებამახვილი იყო, მაგრამ მე კი იმისაგან არც ერთი მოსწრებული სიტყვა არ გამიგონია.

— მაგას ადვილად დავიჯერებ, — დაიძახა სანჩომ, — მახვილგონიერების ნიჭით ყველა როდია დაჯილდოებული. ის სანჩო, ვიხედაც ლაპარაკობთ. თქვენო მოწყალეზავ, უთუოდ დიდი გაიძვერა, უმაქნისი და თანაც ქურდი იყო, რადგან ნამდვილი სანჩო — მე ვარ და თქვენ სამსახურად იმდენი მახვილგონიერული ხუმრობა მაქვს. რამდენიც ღრუბლებში წვიმის წვეთია. თუ არა გჯერათ, თქვენო მოწყალეზავ, გამომცადეთ, — თუნდა ერთი წელიწადი იარეთ ჩემთან ერთად და ნახავთ. ყოველ ნაბიჯზე რამდენს ვლაპარაკობ, როგორ სიცილით ვბოცავ ყველას. ხშირად თვითონაც არ ვიცი. როგორ და რით. ხოლო ნამდვილი დონ კიხოტი ლამანჩელი, სახელოვანი. დეაწლმოსილი. გონიერი, შეყვარებული. ბოროტის გამასწორებელი, მცირეწლოვანთა და ობოლთა მფარველი,

ქვირეთა საყრდნობელი, ქალწულთა ოცნება, ის, რომელსაც მხოლოდ ერთი ფიქრთა მფლობელი ჰყავს, უბადლო დუღისინეა ტობოსელი — ეს, აი აქ დამსწრე ბატონია და იგი ჩემი ბატონიც არის. ყველა, ვინც უნდა იყოს სხვა დონ კიხოტი, და ყველა, ვინც უნდა იყოს სხვა სანჩო პანსა, მხოლოდ მოჩმახული ქორია და მარტოოდენ ლაყბობა.

— მჭერა, მჭერა, — მიუგო დონ ალვარომ, — რადგან ოთხ თქვენს ნათქვამ სიტყვაში უფრო მეტი შემაქცევარი რამე თქვით, ვიდრე მეორე სანჩო პანსას მთელ თავის სიცოცხლეში უთქვამს. ის უფრო ღორმუცელა იყო, ვიდრე მჭევრმეტყველი მოლაპარაკე. და უფრო ჩერჩეტი, ვიდრე ხუმარა. და მე დარწმუნებული ვარ. კარგი დონ კიხოტის მდევნელ ჯადოქრებს აზრადა ჰქონდათ ცუდი დონ კიხოტით ესტიბარი გაეტეხათ ჩემთვის. მაგრამ არ ვიცი, რა ვიფიქრო, რა ვთქვა: ერთი დონ კიხოტი საგიჟეთში დაეტოვე, ნუნცის სახლში,* ტოლედოში, ახლა კი აქ სხვა ახალ დონ კიხოტს ვხვდები, რომელიც სრულებით არა ჰგავს პირველს.

— არ ვიცი. — მიუგო დონ კიხოტმა, — კარგი ვარ თუ არა, მაგრამ იმის თქმა კი შემიძლია, რომ ყოველ შემთხვევაშიც ცუდი დონ კიხოტი არა ვარ. ამის დამამტკიცებელი ის არის, რომ მთელ ჩემს სიცოცხლეში სარაგოსაში არა ვყოფილვარ, პირიქით, გავიგე თუ არა, რომ ის ახლადგაჩენილი დონ კიხოტი იმ ქალაქის ტურნირში მონაწილეობას იღებდა, იქ წასვლა აღარ ვინდომე, რათა მთელი ქვეყნის წინაშე მისი სიცრუე ცხადმეყო; და პირდაპირ მშვენიერებით და მდებარეობით შეუდარებელ ბარსელონას წაველ. იმ ბარსელონაში — ზრდილობის საცავი რომაა და უცხოქვეყნელთა სავანე, ყარიბთა თავშესაფარი. მამაცთა სამშობლო, შეურაცხყოფელთა შურისმგებელი, წრფელი მეგობრობის სასიამოვნო სამყოფელი. თუმცა, რაც იმ ქალაქში შემემთხვა, დიდი სიამოვნება არ მომიტანა, პირიქით უადრესი მწუხარება შემამთხვია, მაგრამ მაინც უდრტინველად ვიტან იმ მწუხარებას მხოლოდ იმიტომ, რომ ბარსელონის სანახაობით დაეტკბი. ერთი სიტყვით, ბატონო დონ ალვარო ტარფე, მე ვარ — ის შესანიშნავი, სახელგანთქმული დონ კიხოტი ლამანჩელი, ხოლო იმ მეორე დონ კიხოტს უნდოდა ჩემი სახელი მოეპარა და ჩემი ამბებით სახელი გაეთქვა. ვემუდარები თქვენს მოწყალებას, როგორც ჰეშმარიტ აზნაურს. კეთილ ინებოთ და ამ ადგილის ალკალდს გამოუცხადოთ, რომ თქვენს მოწყალებას მე აქამდე თავის დღეშიაც არ უნახავარ, რომ მე იმ მეორე ნაწილში ჩაბეჭდილი დონ კიხოტი არა ვარ და რომ ჩემი სა-

ჭურველმტვირთველი სანჩო პანსა არ არის იგი, თქვენი მოწყალება რომ იცნობს.

— მაგას დიდი სიამოვნებით აგისრულებთ, — მიუგო დონ ალვარომ. — მაგრამ, თუმცა ძალიან გაკვირვებული ვარ, რომ ერთსა და იმავე დროს ორ დონ კიხოტს ვხედავ და ორ სანჩოს, სახელე-
პით იმდენადვე ძალიან მსგავსებს, რამდენადაც მოქმედებით გან-
სხვავებულებს, მაინც ვამბობ და ვამტკიცებ, რომ არ მინახავს ის,
რაც ვნახე, და არ შემემთხვევია ის, რაც შემემთხვა.

— თქვენი მოწყალებაც, — უთხრა სანჩომ, — უეჭველია, მოჯა-
ღობებული უნდა იყოს, როგორც ჩემი ქალბატონი დულსინეა ტო-
ნოსელია. ღმერთმა ინებოს, თქვენი ჯადოს მოსახსნელადაც მე
შომეხდეს სხვა სამი ათას სამასი და რამდენილაც მათრახის დარ-
ტყმით ჩემი თავის გამათრახება, სწორედ იმდენისა, რამდენიც
დულსინეას ჯადოს მოსახსნელად დავირტყი, თქვენთვის ამას სულ
მუქთად ჩავიდენ.

— არ მესმის, რა მათრახის დარტყმას ამბობთ, — უთხრა დონ
ალვარომ.

— ეს გრძელი ამბავია, — უპასუხა სანჩომ, — ამას გიამბობთ, თუ
ერთი გზით მოგვიხდება სიარული.

ამასობაში სადილის დროც დადგა და დონ კიხოტი და დონ
ალვარო სუფრას ერთად მოუსხდნენ. სადილის დროს შემთხვევით
სასტუმროში ადგილობრივი ალკალდი და მისი მწერალი შემოვიდ-
ნენ. დონ კიხოტმა ალკალდს თხოვნა მიართვა და სთხოვდა შეე-
ზოწმებინა და მისი კანონიერი ინტერესების დასაცავად შეედ-
გინა აქტი, რომ იქ მყოფი აზნაური დონ ალვარო ტარფე ადას-
ტურებდა მისი მოწყალების სენიორ ალკალდის წინაშე, რომ იგი
სრულებით არა ცნობდა იქვე მყოფ დონ კიხოტ ლამანჩელს და
რომ ეს დონ კიხოტი სრულებით ის დონ კიხოტი არ იყო, რო-
მელიც მოხსენებულია შემდეგი სათაურით დასტამბულ წიგნში:
„მეორე ნაწილი დონ კიხოტ ლამანჩელისა, —
შეთხზულია ქ. ტორდესილასის მკვიდრ ვილაც აველიანედას მიერ.
ალკალდმა კანონიერი წესით შეასრულა ეს და აქტი შეადგინა ყველა
იმ ფორმალობის დაცვით, რაც ასეთ შემთხვევაშია მიღებული. დონ
კიხოტი და სანჩო დიდად კმაყოფილნი დარჩნენ. თითქოს ამ შე-
მოწმების აქტს მათთვის დიდი რამ მნიშვნელობა ჰქონდა, თი-
თქოს ორივე იმ დონ კიხოტებისა და სანჩოების შორის განსხვავება
უამისოდაც საკმაოდ ცხადი არ იყო.

დონ ალვარო და დონ კიხოტი ერთმანეთს მრავალი სამსა-

ხურის შეთავაზებას დაპირდნენ და მრავალი ქათინაური უთხრეს, და დიდმა ლამანჩელმა ისეთი გონიერება გამოიჩინა, რომ დონ ალვარო ტარფე ცთომილებისაგან გამოიყვანა და ლამის ფიქრში შეიყვანა — მართლა ხომ მოხიბლული არ იყო, ერთმანეთისაგან სრულებით განსხვავებულ ორ დონ კიხოტს რომ შეხვდა.

საღამოხანს გზას დაადგნენ და ნახევარი მილისოდენი რომ გაიარეს, გზა ორად გაიყო, ერთი დონ კიხოტის სოფლისაკენ მიდიოდა, მეორეთი კი დონ ალვარო უნდა წასულიყო. იმ პატარა მანძილის გავლაში დონ კიხოტმა უამბო თავისი უბედური დამარცხება, დულსინეას მოჯადოებაც, იმ მოჯადოების მოსახსნელად მერლინისაგან დანიშნული საშუალებაც. ყველა ამან დონ ალვარო ხელახლად გააოცა. დონ კიხოტსა და სანჩოს მეგობრულად გამოეთხოვა და თავის გზას გადაუხვია, ხოლო დონ კიხოტი საქურველმტვირთველით მეორე გზას დაადგა.

ის ღამე დონ კიხოტმა მომცრო ტყეში გაატარა, რათა სანჩოსათვის საშუალება მიეცა თავისი საკანონო შესრულებინა. საჭურველმტვირთველმაც როგორც წინა ღამეს, ახლაც ისე გაიმართრა თავი წიფლის ხეებზე მათრახის ძლიერი ტყლამუნით. თავის ზურგს ისე უფრთხილდებოდა, რომ მასზე მათრახის შეხება ბუხსაც ვერ აუფრენდა. მოტყუებულმა დონ კიხოტმა თვლაში ერთი დარტყმაც არ ააცდინა და დაადანტურა, რომ წინა ღამეს დარტყმულთან ერთად სამი ათას ოცდაცხრა დარტყმა შეუსრულდა. მზე თითქოს გამათრახებულის დასანახავად ამოსვლას დაეშურაო, იმ დილით ადრე ამოვიდა და მის პირველ სხივებზე ბატონი და მსახური კვლავ გზას გაუდგნენ, დიდად მოხარულნი, რომ დონ ალვაროს ცთომილება გაუქარვეს. და თან ისიც ძლიერ ახარებდათ. რომ კარგად მოიქცნენ და ამ ცთომილების უარყოფისთვის მას სასამართლოს წესით შესრულებული მოწმობა ჩამოართვეს.

მთელი ის ღღე და შემდეგი ღამე მგზავრობაში გაატარეს; ამ ხნის განმავლობაში ისეთი არაფერი შემთხვევით, საამბობად რომ ღირდეს, იმის გარდა, რომ იმ ღამეს სანჩომ ნაკისრი გვემა დაასრულა, რის გამოც დონ კიხოტი, უზომოდ კმაყოფილი, გათენებას ელოდა, რომ ენახნა, ეგებ გზაში თავისი მიჭნური დულსინეა შეხვედროდა, ჭადოსაგან უკვე განთავისუფლებული; მთელი გზა ისე გაიარა, რომ რამდენი დედაკაციც კი შეხვდებოდა, არც ერთს არ გაუშვებდა, რომ არ მისულიყო და არ გაესინჯა — დულსინეა ტობოსელი ხომ არ არისო. რაკი მტკიცედ იყო დარწმუნებული, რომ მერლინის დაპირება სიცრუე არ იქნებოდა; ამ სასიამოვნო იმედით გათანგული რაინდი და საქურველმტვირთველი ერთი ბორ-

ცვის წვერზე ავიდნენ და იქიდან თავიანთი სოფელი დაინახეს. სანჩო მუხლებზე დაეცა და შესძახა:

— თვალი გაახილე, სასურველო სამშობლოვ! შემოხედე შენს საფარს ქვეშ დაბრუნებულ შენს შვილს — სანჩო პანსას, რომელიც თუმცა გაუმდიდრებელი, მაგრამ ჯობით და მათრახით მაგრად ნაცემი გიბრუნდება! ხელები გაშალე მოსახვევენად და გულზე მიიკარ აგრეთვე შენი შვილი დონ კიხოტიცა, თუმცა სხვისი ხელით დამარცხებული, თავის თავზე კი გამარჯვებული, რაც, მისივე სიტყვით, უდიდესი გამარჯვებაა, როგორსაც კი ადამიანი მოისურვებს! თან ფული მომაქვს, რადგან თუმცა მათრახითაც ბევრჯერ მაცეკვეს, სამაგიეროდ ჩემს ადგილზე მაგრად ჯდომაც მასწავლეს!

— მაგ სისულელეებს თავი ანებე, — უთხრა დონ კიხოტმა, — დაჩუმებული და მარჯვენა ფეხის წინგადადგმით * შევიდეთ ჩვენს სოფელში. იქ ჩვენს ოცნებას თავისუფალი გზა მივცეთ და, მწყემსურ ცხოვრებას რომ ვფიქრობთ, იმისი გეგმა შევადგინოთ.

ამ სიტყვების შემდეგ ბორცვიდან ჩამოვიდნენ და თავიანთი სოფლისაკენ გაემართნენ.

თ ა ვ ი LXXIII

ცუდი ამბების მომასწავებელი ნიშნები, სოფელში შესვლისას დონ კიხოტი რომ განმეხა. და აგრეთვე სხვა შემთხვევები, რომლებიც ამკობს და უაღრესად უტყუარს ხდის ამ დიდებულ ისტორიას

როგორც სიდ ჰამეტი გადმოგვცემს, დონ კიხოტი რომ სოფელში შევიდა, დაინახა. რომ სოფლის საბძელთან ორი პატარა ბიჭი ჩხუბობდა და ერთმა მათგანმა მეორეს დაუყვირა:

— რაც უნდა ჰქნა, პერიკილო, იმას შენს სიცოცხლეში მინც ველარ იხილავ.

დონ კიხოტმა ეს რომ გაიგონა, სანჩოს უთხრა:

— ვერ გაიგონე, მეგობარო. ამ პატარა ბიჭმა რა თქვა? „შენ იმას შენს სიცოცხლეში ველარ იხილავო.“

— შერე, — მიუგო სანჩომ. — თქვენ რა, რომ პატარა ბიჭმა ეგა თქვა?

— როგორ თუ რა? — უპასუხა დონ კიხოტმა, — ეს სიტყვები ზემს მდგომარეობას და სურვილებს რომ შეეუფარდო, გამოვა — დულსინეას ვერასოდეს ველარ ვნახავ.

სანჩოს პასუხი უნდა მიეცა, მაგრამ დაუშალა მინდორზე გავარდნილმა კურდღელმა, რომელსაც მონადირეები და მწვევრები მოსდევდნენ. შეშინებული კურდღელი საფარს ეძებდა და სანჩოს ვირის ფეხებქვეშ შეძვრა და დაიძალა. სანჩომ კურდღელი დაიჭირა და დონ კიხოტს მიაჩთვა. ამაზე დონ კიხოტმა თქვა:

— *Malum signum! Malum signum!* * კურდღელი გარბის, მწვევრები მას მისდევენ; აშკარაა, დულსინეას ველარ ვნახავ.

— ძალიან უცნაური ხარ, თქვენო მოწყალეზე, — უთხრა სანჩომ. — წარმოიდგინეთ. კურდღელი დულსინეა ტობოსელია, მწვევრები ბოროტი ჯადოქრები არიან, გლეხის ქალად მისი გარდამქმნელები. მე იმას ვიკერ და თქვენს მოწყალეებას ვთავაზობ; თქვენ ხელში გიჭირავთ, ვალერსებით — რა არის ამაში ცუდი და რა წინათმოსწავების გამოყვანა შეიძლება აქედან?

ამ დროს რაინდსა და საკურველმტვირთველს ორი ზემოსხენებული მოჩხუბარი ბიჭი მოუახლოვდა. სანჩომ ჰკითხა, რაზე ჩხუბობთო? იმან, რომელმაც მეორეს უთხრა: „შენ მას შენ სიცოცხლეს იც ველარ იხილავო“, — უპასუხა, რომ მეორე ბიქს გალია წავართვი კრიკინებით და თავის სიცოცხლეს იც აღარ ვაპირებ მის დაბრუნებასო. სანჩომ ჯიბიდან ოთხი კუარტილიო ამოიღო, პატარა ბიქს მისცა გალიაში, დონ კიხოტს გადასცა და უთხრა:

— აი, ბატონო, ყველა ის ცუდი წინათმოსწავება მოშორებულია და გაუქმებული. და რაც უნდა სულელი ვიყო, მაინც ვიტყვი, რომ ის წინათგრძნობანი იმდენადვე შეგვეხებიან, რამდენადაც შარშანდელი ღრუბლები. თუ მეხსიერება არა მღალატობს, ჩვენმა სოფლის მღვდელმა, ჰკვიანმა ადამიანმა და ჰეშმარიტმა ქრისტიანემ, თქვა: მასეთ სისულელეს ყურადღება არ უნდა მიაქციოთო. მგონია, თქვენმა მოწყალეებამ დიდი ხანი არ არის, რაც ეს მითხრა და ჩამაგონა: კარგი და ცუდი ნიშანი მხოლოდ სულელებს სჭერათო. მაშ ყველა ამას თავი დავანებოთ და ჩვენს სოფელში შევიდეთ.

მონადირენი მოვიდნენ მათთან და თავისი კურდღელი მოსთხოვეს. დონ კიხოტმა მაშინვე დაუბრუნა. შემდეგ რაინდი და საკურველმტვირთველი ისევ დაიძრნენ და ზედ სოფლის შესავალში მწვანე კორდზე მსხდარი მღვდელი და ბაკალავრი სამსონ კარასკო დაინახეს. მათ ხელში კურთხევანები ეჭირათ. აქ უნდა შევნიშნოთ,

რომ ვირს და მასზე აკიდებულ აბჯარს ზევიდან საძაგრავეით ბუმაზიის შესამოსი ჰქონდა გადაფარებული, ცეცხლის ელვარე ენებით მოხატული, ჰერცოგის ციხე-დარბაზში ალტისიდორას გაცოცხლების ღამეს სანჩოს რომ ჩააცვეს; არახჩინიც ვირს ჰქონდა თავზე მომართული, ერთი სიტყვით, ვირი ისე იყო მორთული. რომ არასოდეს არც ერთი ვირი ისე მორთული და მოკაზმული არა ყოფილა.

მღვდელმა და ბაკალავრმა ჩვენი ფათერაკებისმაძებარნი მაშინვე იცნეს და ხელგაშლილები მივარდნენ მათ. დონ კიხოტი ცხენიდან ჩამოხტა და თავის მეგობრებს მაგრად მოეხვია, ხოლო პატარა ბიჭებმა (მათ ფოცხვერულ თვალებს ხომ არა გამოეპარება რა) — ვირზე არახჩინი შეამჩნიეს, სანჩოსთან მიიღბინეს და ერთმანეთს უძახოდნენ:

— მოდი, ბიჭებო, სანჩო პანსას ვირი ნახეთ, როგორ მინგორეველგოზე * უკეთესად მორთულა. და დონ კიხოტის ცხენიც იხილეთ, უწინდელზე უფრო მეტად რომ გაჯაგლაგებულა.

ბოლოს ბიჭებმემოხვეულნი, მღვდლისა და ბაკალავრის თანხლებით, რაინდი და საჭურველმტვირთველი სოფელში შევიდნენ და დონ კიხოტის სახლისაკენ გაემართნენ. აქ სახლის გამგე-დიასახლისი და დისწული ელოდნენ, მისი მოსვლის ამბავი უკვე გაგებულნი ჰქონდათ. ეს ამბავი სანჩოს ცოლს ტერესა პანსასაც გაეგო და თმაგაწეწილს, ნახევრად ტიტლიკანას, თავისი ქალისთვის — სანჩიკასათვის ხელი მოეკიდა და ქმრის სანახავად მოიღბინა და, რაკი იგი გუბერნატორის შესაფერისად მორთული ვერა ნახა, შეჰყვირა:

— ღმერთო! ამას რას ვხედავ? ჩემო ქმარო, ეგ რა სახით მოდინხართ, ძაღლივით ქვეითად, ფეხებდასიებული? როგორც ვხედავ, უმაქნისი რამ ხარ და არა გუბერნატორი.

— დაჩუმდი, ტერესა! — მიუგო სანჩომ, — ლორს ხშირად იქ ვერ ნახავ, სადაც მისთვის დასაყიდებელი ჩანგლებია. შინ წავიდეთ და სასწაულებს იქ გიამბობ. მე ფულები მოვიტანე, ჩემი შრომიც ნაშოვი და არა მოპარული, ეს კი უმთავრესია.

— ჩემო ტურფავ! მაშ, ფულები მოგვიტანე! — დაიძახა გახარებულმა ტერესამ. — განა სულ ერთი არ არის, როგორც უნდა გეშოვოს, ისე თუ ასე, ამგვარად თუ იმგვარად, პირველი შენ არა ხარ და უკანასკნელიც შენ არ იქნები. ყველა სხვადასხვანაირად შოულობს ფულს.

სანჩიკა მამას კისერზე მოეხვია და ეკითხებოდა: მე რაღა

ნუგბარი რამ მომიტანეო, თან ეუბნებოდა, მაისის წვიმასავით გელოდითო. შემდეგ ძაძამის ერთი ხელი მოხვია წელზე და ქამარში ჩასკიდა, მეორე ძხარეს ცოლმა დაუჭირა ხელი, ვირი წინ გაიგდეს და ეს სასიამოვნო სახლობა თავის სახლში წავიდა, ხოლო დობ კიხორტი სახლის გამგისა და დისწულის მზრუნველობას მიანება და მღვდელთან და ბაკალავრთან დასტოვა.

მეგობრებითან რომ თავი მართო დაიგულა, დონ კიხორტმა სხვა დროს აღარ მოუცადა, მაშინვე ოთახის კარი ჩაიკეტა, მღვდელსა და ბაკალავრს მოუთხრო თავისი დამარცხების ამბავი და გააცნო ხაკისრი ვალდებულება — მთელი წლის განმავლობაში სოფლიდან არსად გავალ და იმ ვალდებულებას, როგორც ნამდვილი მოგზაური რაინდი, ჩემი რაინდული ორდენის სასტიკი წესებისა და დადგენილებათა მორჩილი, მტკიცედ, ერთი ნაბიჯის გადაუხვევლად აღვასრულებო. მერე კიდევ განუცხადა მათ, ამ ერთი წლის განმავლობაში მსურს მწყემსურ ცხოვრებას შევეუდგე, უდაბურ ველმინდვრებში ვიხეტიალო, სადაც შეგეძლება მგზნებარე სატრფიალო ოცნებებსა და ფიქრებში ჩავიძირო და თანაც მადლიანი მწყემსური ცხოვრება განვიცადოო. შემდეგ ხვეწნა დაუწყო მათ, თუ ძალიან არა ხართ დატვირთული საქმით და უფრო მნიშვნელოვანი საზრუნავი არ გიშლით ხელს, ხომ არ ისურვებთ შემომიერთდეთ და ამხანაგებად გამიხდეთო. მე ერთ ფარა ცხვარს ვიყიდი, იმდენს, რომ მწყემსის სახელის შერქმევა შეგეძლოს. უმთავრესი საქმე, რაც ამისათვის საჭიროა, უკვე შევასრულე — სახელები ამოვირჩიე. ისეთები, რომ ყველა ჩვენგანისათვის ზედგამოჭრილიაო.

— აბა, ეს რა სახელები დაგვარქვით? — ჰკითხა მღვდელმა დონ კიხორტს.

— თვითონ მე, — უთხრა დონ კიხორტმა, — მწყემსი კ ი ხ ო ტ ი ს ი დავირქვეი, ბაკალავრს — მწყემსი კ ა რ ა ს კ ო ნ ი, — მღვდელს — მწყემსი კ უ რ ი ა მ ბ რ ო და სანჩო პანსას — მწყემსი პ ა ნ ს ი ნ ო.

ორივე მეგობარი ძლიერ გააოცა და თავზარი დასცა დონ კიხორტის ამ ახალმა სიგიჟემ; მაგრამ სოფლიდან რომ ხელახლა სარაინდო მოგზაურობისათვის არ წასულიყო. და თან იმედი ჰქონდათ. ერთი წლის განმავლობაში მოარჩინდნენ, მღვდელმა და ბაკალავრმა ეს განზრახვა დიდად მოუწონეს, მის ახალ სულელურ წადილს ქება შეასხეს და დასთანხმდნენ; შენს მწყემსურ ცხოვრებაში ჩვენც ჩავებმებითო.

— ეს მით უფროც, — უთხრა სამსონ კარასკომ, — რომ, როგორც ახლა მთელმა ქვეყანამ იცის. — უჩინებულესი პოეტი ვარ. ყოველ ნაბიჯზე მწყემსურ ანუ საგმირო ლექსებს შევთხზავ. ანდა როგო-

რიც თავში მომივა, რათა იმ უდაბურსა და განმარტოებულ ადგილებში, სადაც ხეტიალი მოგვიხდება, თავი შევიქციოთ. ახლა ყველაზე საჭირო ის არის, ჩემო ბატონებო, — თქვა მან, — ყველა ჩვენგანმა თავისი მწყემსი ქალის სახელი აირჩიოს, რომლის შექებაც განზრახული აქვს თავის ლექსებში. ჩვენ არ უნდა დავტოვოთ არც ერთი ხე, რაც უნდა მაგარიც იყოს იგი, რომ ზედ ჩვენი მწყემსი ქალების სახელი არ დავაწეროთ, ან არ ამოვჭრათ, — შეყვარებულ მწყემსთა წესებისა და ჩვეულებების მიხედვით.

— ჩინებულია! — სწორედ მაგაშია საქმის ნამდვილი არსი. — შესძახა დონ კიხოტმა. — პირადად მე არ მჭირდება საოცნებო მონილი მწყემსი ქალის სახელის მოძებნა, რადგან უკვე მყავს შეუდარებელი დუღსინეა ტობოსელი, დიდება და სახელი ამ მდინარეთა ნაპირებისა, მშვენება ამ ველ-მინდვრებისა, სილამაზის საუნჯე. მშვენიერების და გონიერების საკვირველება და, დასასრულ. განხორციელება სისრულისა, რომელიც ყოველგვარი ხოტბის ღირსია.

— ეგ მართალია, — თქვა მღვდელმა, — მაგრამ დანარჩენებმა ისეთი მწყემსი ქალები უნდა მოძებნოთ, რომ, თუ ჩვენთან შეთანხმება არ შეეძლებათ, ხელში მაინც მოგვხვდნენ.

ხოლო სამსონ კარასკომ დაუმატა:

— თუ ისეთ მწყემს ქალებს ვერ ვიშოვით, მაშინ ავიღოთ ის სახელები, რომლებიც დასტამბული წიგნებით მთელ ქვეყანაზე არიან განთქმული: რომელიმე ფილიდა, ამარილისი, დიანა, ფლორიდა, გალატეა, ბელისარდა. ისინი ყოველ ბაზარში იყიდებიან, — თამამად შეგვიძლია მათი ყიდვა და გამოყენება. თუ ჩემი გულისვარდს, ანუ ნამდვილად რომ ვთქვა, ჩემს მწყემს ქალს შემთხვევით ანა ერქმევა, მე მას ან არ დის სახელით შეეასხამ ქებას, და თუ ის ფრანცისკა იქნება, ფ რ ა ნ ს ე ნ ი ა ს დეარქმევ, ლუსიას კი ლ უ ს ი ნ დ ა ს და ყველაფერი რიგზე იქნება. სანჩო პანსამ, თუ ისიც ჩვენს ძმობაში შემოვა, თავისი ცოლი ტერესა პანსა ტ ე რ ე ს ა ი ნ ა ს სახელით შეაქოს.

ამ უკანასკნელ სახელზე დონ კიხოტს გაეცინა, ხოლო მღვდელმა მისი უბიწო და საპატიო განზრახვა გადაჭარბებით შეაქო და კვალად აღუთქვა ამხანაგობა მთელ იმ დროს, რაც მას, აუცილებელი მოვალეობის შესრულების შემდეგ დარჩებოდა. შემდეგ მოსაუბრენი დონ კიხოტს გამოეთხოვენ, თან ურჩევდნენ და ემუდარებოდნენ, ჭანმრთელობაზე ეზრუნა, არაფერი მოეკლო. რაც კი მისთვის სასარგებლო იქნებოდა.

ბედს ისე ენება, რომ დისწულსა და დიასახლისს იმ სამის ლაპარაკი მოესმინათ, და, მღვდელი და ბაკალავრი წავიდნენ თუ არა, ორნიც დონ კიხოტთან შევიდნენ და დისწულმა უთხრა:

— რა არის, ბიძაჩემო, გვეგონა, თქვენი მოწყალება დაბრუნების შემდეგ შინ დარჩებოდა და ჩვენთან ერთად მშვიდობითა და გონივრულად იცხოვრებდა, თქვენ ისევ მოგსურვებიათ ახალ ლაბირინთში გაიხლართოთ, ისე რომ ყველა გეძახოდეს:

მწვემსო, საიდან მოდიხარ,
ან საით მიეშურები?*

მერწმუნეთ, ჭვავის ჩალის ღერი ისე ძალიან არის გამხმარი, რომ მისგან სტვირი აღარ გაკეთდება.*

დიასახლისმა ამას დაუმატა:

— განა შეიძლება, თქვენო მოწყალებავე, მინდორში ზაფხულის სიციხე, საღამოს ნისლი, ზამთრის სიცივე და მგლების ყმულილი აიტანოთ? რა თქმა უნდა — ვერა. ეგ საქმე ტლანქი და ღონიერი, თითქმის აკენიდანვე ასეთი საქმისათვის აღზრდილი ხალხის საქმეა და, თუ ორი ჭირისაგან ერთის არჩევა არის საჭირო, მწყემსად ყოფნას ისევ მოგზაურ რაინდად ყოფნა სჯობია. აი რა, ბატონო. დაუჯერეთ ჩემს რჩევას. მე მას ქარის გასაყოლად კი არ გეუბნებით, არც იმიტომ — რომ ენა მექავებოდეს, არამედ იმიტომ, რომ ზურგზე ორმოცდაათი წლის გამოცდილება მკიდია. დამიჯერეთ. სახლში დარჩით, თქვენს მეურნეობას მოჰკიდეთ ხელი, ხშირად თქვით აღსარება, ღარიბებს კეთილი უყავით და, დაე, ჩემმა სულმა ზღოს ცოდვა, თუ თქვენ რამე ცუდი შეგემთხვეთ.

— კმარა, კმარა, ჩემო კეთილო შეილებო, — მიუგო დონ კიხოტმა. — მე თვითონ ვიცი, რაც უნდა გავაკეთო. ლოგინთან მიმიყვანეთ, რადგან, მგონია, შეუძლოდა ვარ, და დარწმუნებული იყავით, მოგზაური რაინდი შევიქნები თუ მოგზაური მწყემსი, ისე არასოდეს არ დაგტოვებთ, რომ ყველაფერში, რაც თქვენთვის საჭირო იქნება, შემწეობა არ გაგიწიოთ; ამას თქვენ საქმიოც დაინახათ.

და კეთილმა შეილებმა (რადგან დიასახლისი და დისწული მართლაც კეთილები იყვნენ) იგი ლოგინში ჩააწვინეს, ლოგინშივე საკმელი მიუტანეს და, რაც კი შეეძლოთ, ბეჯითად უვლიდნენ მას.

ღონ კიხოტის ავადმყოფობა, ანდერძი და გარდაცვალება

რადგან ამ ქვეყანაზე, და, მით უმეტესად, ადამიანის ცხოვრებაში საუკუნო არა არის რა, ყოველივე თავისი დასაბამიდან დასავლისაკენ მიემართება, ვიდრე უკანასკნელ დასასრულს მიაღწევს; და რადგან ღონ კიხოტს ზეცისგან არავითარი ზესთაბუნებრივი უპირატესობა არა ჰქონდა მინიჭებული, რომ სიცოცხლის მიმდინარეობა შეეყენებინა, ამიტომ საზღვარი და სიცოცხლის დასასრული მაშინ დაუდგა, როდესაც ამას ყველაზე ნაკლებ მოელოდა იგი. იმ წყენისაგან იყო, რაც მას დამარცხებამ დამართა, თუ ზეცის მიუწვდომელი დადგენილების მიზეზით, იგი მომქანცავმა ციებამ შეიპყრო და ექვს დღეს ლოგინიდან არ ამდგარა. ამ ხანში მეგობრები: მღვდელი, ბაკალავრი და დალაქი დღეში რამდენჯერმე მოდიოდნენ სანახავად, ხოლო სანჩო პანსა, მისი კეთილი საჭურველმტვირთველი, თითქმის მოუშორებლად სასთუმალთან უჯდა. მეგობრები ფიქრობდნენ, ღონ კიხოტი ამ მდგომარეობაში დამარცხების წუხილმა და დუღისინეას ჯაღოს მოშორების უიმედობამ ჩააგდო, და ყოველგვარი ღონისძიებით ცდილობდნენ ნუგეში ეცათ, გაემხნევებინათ. ადექით, ადექით, ეუბნებოდა ბაკალავრი, — რომ ჩვენი მწყემსური ცხოვრება ჩქარა დავიწყოთ; ამისათვის ეკლოვა უკვე დავწერე, ისეთია, სანაძაროს * ყველა ეკლოვას დაჩრდილავსო; ერთი კუნტანარელი მწყემსისაგან ჩვენი მომავალი ფარის სადარაჯოდ ორი ჩინებული ძაღლიც ვიყიდეთ, ერთს ბარსინო ჰქვია, მეორეს კი ბუტრონიო. მაგრამ ყველაფერმა ამან ღონ კიხოტს სევდა ვერ გაუქარვა.

მეგობრებმა ექიმი მოიხმეს; მან ღონ კიხოტს მაჯა გაუსინჯა. არ მოეწონა, თავი გაიქნია და ავადმყოფის მეგობრებს ურჩია, ყოველ შემთხვევისათვის, მისი სულის განკურნებაზე ეზრუნათ, რადგან სხეულის განკურნება უკვე საეჭვო იყო. ღონ კიხოტმა თავისი სიკვდილის ეს განაჩენი დამშვიდებით მოისმინა, მაგრამ დიასახლისმა, დისწულმა და საჭურველმტვირთველმა ცხარე ტირილი მორთეს, თითქოს ავადმყოფი მათ წინ უკვე მკვდარი ესვენა. ექიმის აზრით, ღონ კიხოტს იღუმალი ნალველი და სევდა უღებდა ბოლოს. ღონ კიხოტმა ძილი მოინდომა და სთხოვა მარტო დაეტოვებინათ. ყველანი გავიდნენ და ღონ კიხოტს, როგორც იტყვიან. გამოუფხიზლებლად ექვს საათზე მეტი ეძინა, ისე რომ დიასახლისსა

და დისწულს ეგონათ, ძილში ხომ არ გარდაიცვალაო. ბოლოს გაიღვიძა და ხმამაღლა დაიძახა:

— იყოსმცა კურთხეულ ყოვლადშემძლებელი ღმერთი, რომელმაც ამ წამს თავისი მადლი მომფინა! ჭეშმარიტად მის ღმობიერებას არა აქვს საზღვარი და ჩვენთან ცოდვათა არ ძალუძთ მისთა ღმობიერებათა არცა განდრეკა, არცა შემციირება!

დისწული ბიძამისის სიტყვებმა გააოცა, რადგან ისინი მისი უწინდელი სიტყვების მსგავსნი არ იყო. ამიტომ ჰკითხა მას:

— მაგას რას ბრძანებთ, თქვენო მოწყალეებავ, ჩემო ბატონო? განა რაიმე ახალი ამბავი გაიგეთ? ღვთის რა ღმობიერებას ან ხალხის რა ცოდვას ახსენებთ?

— მე იმ ღმობიერებაზე ვთქვი, ჩემო დისწულო, — მიუგო დონ კიხოტმა, — რაც უზენაესმა ეს არის ახლა მომმადლა და ამას ჩემმა საკუთარმა ცოდვებმა არ დაუშალეს. ახლა ვგრძნობ, ჩემს გონებას ნათელი ეფინება და იმ სქელი ნისლიდან გამოდის, რომლითაც საზიზღარი სარაინდო წიგნების შავსვიანმა და დაუცხრონელმა კითხვამ დამიბნელა გონება. მათი უშვერობა და სიცრუე ახლა შევიგენ და მხოლოდ იმას ვნანობ, რომ ყველაფერი ეს ძალიან გვიან გავიგე, დრო აღარ მრჩება ჩემი სულისთვის ნათელის მომფენი წიგნები წავიკითხო და მით ჩემი შეცდომა გამოეასწორო. ვგრძნობ, ჩემო დისწულო, რომ ჩემი უკანასკნელი წამები ახლოვდება, და სააქოდან წარმავალს მინდა ისე მოვკვდე — ყველამ გაიგოს, რომ ჩემი სიცოცხლე ისეთი ცუდი არ იყო, რომ ჭკუიდან შემცდარის სახელი შემრჩეს. უგუნური ვიყავ, მაგრამ არ მინდა ჩემი სიკვდილი ამის დამამტკიცებელი იყოს. მოიხმე, საყვარელო შვილო, ჩემი კეთილი მეგობრები: მღვდელი, ბაკალავრი სამსონ კარასკო და დალაქი ოსტატი ნიკოლასი, — მინდა აღსარება ვთქვა და ანდერძიც დავწერო.

ვისიმე დაძახება საჰირო არ იყო. რადგან სამივენი იმ წუთს მოვიდნენ. დონ კიხოტმა ისინი დაინახა თუ არა, უთხრა:

— მომილოცეთ, ჩემო კეთილო ბატონებო! ახლა თქვენ აქ დონ კიხოტ ლამანჩელს კი არა ხედავთ, არამედ უბედურ იდალგოს ალონსო კიხანოს, რომელსაც თავისი მშვიდი საქციელის გამო კეთილი დარქმევია. ამ წამიდან დაუცხრომელი მტერი ვარ ამადის გალელისა და მთელი მისი შთამომავლობისა; შევიძულე მოგზაურ რაინდთა ყველა უგუნური, მოჭორილი და ბილწი ისტორიები და ამგვარად ვხედავ მთელ იმ უგუნურებასა და ვნებას, რაც მე მათმა წაკითხვამ მარგუნა. ახლა, ამქვეყნად ჩემი სიცოცხლის

უკანასკნელ წამში, ყოველად ლმობიერი მეუფის მეოხებით გონება ვანმინათლდა და ვაცხადებ, რომ ის წიგნები მეზიზღება და მათ-
დამი სიძულვილს ვგრძნობ.

ეს სიტყვები რომ მოისმინეს, მეგობრებმა იფიქრეს, ალბათ
კვლავ რომელიმე ახალმა სისულელემ შეიპყროო, და სამსონ კა-
რასკომ უთხრა:

— აბა რას ბრძანებთ. ბატონო ჩემო, როდესაც ცნობა მივი-
ღეთ, ქალბატონი დულსინეა ჯადოსაგან განთავისუფლდაო, როდესაც
ჩვენ მზადა ვართ მწყემსები შევიქმნეთ და ჩვენი სიცოცხლე
დიდაკეთურად სულ სიმღერებში გავატაროთ, ნუთუ ახლა გეტო-
ვებთ და განდგვილად გახდომას აპირებთ? ღვთის გულისათვის,
გონს მოღით და მასეთ სისულელეს თავი ანებეთ.

— დიახ, სისულელეს, — უპასუხა დონ კიხოტიმა, — რომელიც
აქამდის, ჩემდა საზიანოდ, ჭეშმარიტებად მეჩვენებოდა. დიახ, ეს
სისულელე მეტად ნამდვილი იყო, და ღმერთმა ისე ინებოს, რომ
ჩემმა სიკვდილმა მაინც შეიძლოს ჩემი გამართლება. ჩემო მეგობ-
რებო, ვგრძნობ, საიქიოს კარებს ვუახლოვდები და, ვფიქრობ, ახლა
ზუმრობის დრო აღარ არის. მღვდელს დაუძახეთ — აღსარება
მათქმევინოს და ნოტარიუსიც მოიხმეთ — ანდერძი შეადგინოს. ჩემს
მდგომარეობაში მყოფი კაცისათვის სულთან ზუმრობა შეუესაბამოა.
ამიტომ გთხოვთ. ვიდრე მღვდელი აღსარებას მათქმევინებდეს,
ნოტარიუსი მომიყვანოთ.

დონ კიხოტის ამ სიტყვებით გაოცებულმა მეგობრებმა ერთ-
მანეთს გადახედეს. სიკვდილის მოახლოება უეჭვო იყო; ამაში მისმა
გონების დაბრუნებამ დაარწმუნა ისინი. და თუმცა მაინც კიდევ
ეჭვიანობდნენ, მაგრამ ზემორე ნათქვამს სხვაც ბევრი გონივრული
და ქრისტიანული გრძნობით აღსაესე და საფუძვლიანად მოსაზრე-
ბული სიტყვა რომ დაუმატა, მაშინ მათი ეჭვები განქარდნენ და
საბოლოოდ ირწმუნეს, რომ დონ კიხოტი სრულ გონებაზე იყო.

მღვდელმა ყველას სთხოვა ოთახიდან გასულიყვნენ და მომაკვ-
დავთან მარტო დაეტოვებინათ, ვიდრე აღსარებას ათქმევინებდა;
ბაკალავრმა ნოტარიუსი მოიყვანა. ბაკალავრს სანჩო პანსაც მოჰ-
ყვა და. რომ გაიგო თავისი ბატონის უიმედო მდგომარეობა და
მტირალი დისწული და დიასახლისი დაინახა, მანაც ქვითინი ამო-
უშვა და ტირილი მორთო. როდესაც აღსარება გათავდა, მღვდე-
ლი გამოვიდა და თქვა:

— ჩემო მეგობარნო! ალონსო კიხანო კეთილს სრული გონება
დაუბრუნდა, მაგრამ სიცოცხლე კი მართლაც აღარ დაუბრუნდება.
შეღით მასთან და ანდერძის შედგენას დაეწარით.

ამ სიტყვებმა დიასახლისს, დისწულს და კეთილ საქურველ-მტვირთველს სანჩო პანსას თვალებზე ცრემლების ახალი ნაკადული მოჰგვარა; მწარე ქვითინი ამოუშვეს და ოხვრა და ვაი-ვიში გაამრავლეს, რადგან, როგორც უკვე ნათქვამი იყო, დონ კიხოტი მაშინაც კი, როდესაც უბრალო ალონსო კიხანო კეთილი იყო და შემდეგაც, როდესაც რაინდი დონ კიხოტი ლამანჩელი შეიქნა, მუდამ მშვიდი, თავმდაბალი და სასიამოვნო ხასიათისა იყო, და იგი არათუ ნათესაებს, მეგობრებს და მსახურებსაც, არამედ ყველა ნაცნობს უყვარდა. ნოტარიუსი სხვებთან ერთად ოთახში შევიდა და ანდერძის შესავალი დაწერა, შიგ დონ კიხოტის სული ღმერთს მიანდო და ყველა შესაფერი წესრიგის შესრულების შემდეგ მომაკვდავის კარნახით ანდერძის წერა ასე დაიწყო:

„Item.* ჩემი ნება არის — სანჩო პანსას, ჩემი უგუნურების დროს საქურველმტვირთველად რომ ავიყვანე, — დარჩეს ფული, რაც მის ხელთაა, რადგან ჩემსა და მის შორის სხვადასხვა ანგარიშები იყო, და იმ ფულიდან ჩემი ვალის განაღდების შემდეგ ვინიცობაა მცორედი რამ გადარჩეს, ის გადანარჩენიც მის საკუთრებად გადავიდეს და კეთილადაც მოხმარდეს. თუ ჩემი ჭკუადამთხვეულობის დროს მას კუნძულის მფლობელობა მივანიჭე, ახლა სრული გონებით მყოფს რომ შემეძლოს, მთელ სამეფოს მიეცემდი. იგი ამის ღირსია გულუბრყვილობისა, ერთგულებისა და გულწრფელობისათვის“.

აქ სანჩოს მიუბრუნდა და უთხრა:

— მაპატიე, ჩემო მეგობარო, რომ ჩემი სიგიჟის გამო შენც გიჟის სახელი დაგივარდა, რომ მოგზაური რაინდობის ოცნებით გატაცებულმა, სიგიჟით აღფრთოვანებულმა შენც გაგიტაცე და ისეთი ჭკუაარეული ხალხის საჩვენებლად გამოგიყვანე, როგორიც თვითონ მე ვიყავ.

— ვაჰ მე. — შესძახა აქვითინებულმა სანჩომ, — ნუ მოკვდებით, ჩემო კეთილო ზეტონო, ყურად იღეთ ჩემი რჩევა: იცოცხლეთ, იცოცხლეთ მრავალჯამიერ, თქვენო მოწყალეზავ, რადგან უდიდესი სიგიჟე ამქვეყნად ისაა, როცა კაცი, არც აცივებს და არც აცხელებს, და ისე უცებ, უმიზეზოდ კვდება, როცა მას მართოდ სევდა-ვარამის გარდა, არავინ არცა ჰკლავს და არც ანადგურებს. მაშ, გთხოვთ, უსაქმობას ნუ მიეცემით, წამოდექით, თავს ძალა დაატანეთ, ველ-მინდვრად მწყემსად გავიდეთ, როგორც პირობა გვქონდა. იქნებ, რომელიმე ბუჩქს უკან თქვენდა სასიხარულოდ. ჯადომოხსნილი ქალბატონი დულსინეა ვიპოვოთ და მაშინ სანატრელი აღარაფერი გვექნება რა. თუ თქვენ ის დარდი გკლავთ,

რომ დაგანარცხეს, მაგის ბრალი მე დამდეთ; თქვით, უნაგირიდან იმიტომ ვადმოვარდით, რომ სანჩო პანსამ როსინანტს მოსართავები კარგად ვერ მოუჭირა-თქო, და განა თქვენს რაინდულ წიგნებში არ წავიკითხავთ, რაინდებისთვის ერთმანეთის დამარცხება არაჩვეულებრივი და საიშვიათო საქმე რომ არ არის? და დღეს ვინც ამარცხებს, ხვალ თვითონ იგია დამარცხებული?

— მართალია, — თქვა კარასკომ, — კეთილი სანჩო ამ საგანზე ძალიან სწორადა მსჯელობს.

— კმარა, ჩემო მეგობრებო, — გააწყვეტინა დონ კიხოტმა, — შარშანდელ ბუდეებში ნორჩი ბარტყები როდი ბუდობენ. ჭკუაარეული ვიყავ, მაგრამ ახლა საღ გონებაზე ვარ. მე ოდესღაც დონ კიხოტი ლამანჩელი ვიყავ, მაგრამ კვალად ვამბობ, ახლა ალონსო კიხანო კეთილად მხედავთ. აგრემც იყოს, რომ ჩემმა გულწრფელმა მონანიებამ თქვენი უწინდელი პატივისცემა დამიბრუნოს. — ბატონო ნოტარიუსო, გთხოვთ განაგრძოთ:

„Item, მთელს ჩემს ქონებას, უძრავსა და მოძრავს, ყოველივე განუმარტებლად, ვუტოვებ აქ დამსწრეს ჩემს დისწულს ანტონია კიხანოს, ამთავითვე იმ ფულის გამოკლებით, რაც სხვადასხვა პირთათვის მისაცემი ჩემს ანდერძშია მოხსენებული და ყოვლის უწინარეს მათ შორის ჩემს სახლის გამგე-დიასახლისს მიეცეს ჯამაგირი, რაც მე მთელი მისი სამსახურის ხნისა მმართველს და ამას გარდა ზედმეტად ტანისამოსისათვის ოცი დუკატი. ჩემი ანდერძის აღმსრულებლად ვნიშნავ აქ დამსწრე მღვდელსა და ბაკალავრს სამსონ კარასკოს.

„Item, ჩემი ნება არის — ჩემი დისწული ანტონია კიხანო ისეთ კაცს მისთხოვდეს, ვისაც სარაინდო წიგნებისა არა გაეგება რა. და ეს წინასწარ უნდა იქნეს დადასტურებული; და თუ გამოირკვევა, რომ კაცი სარაინდო წიგნებს ეწყობა, და ჩემი დისწული ზაინც მოისურვებს მის გაყოლას, მაშინ მას ჩემი ნაანდერძი უნდა ჩამოერთვას და მთელი ქონება ჩემს მინდობილთ, ანდერძის აღმსრულებელთ გადაეცეს, მათი შეხედულებისამებრ კეთილი საქმისთვის მოსახმარებლად.

„Item, ვთხოვ და ვემუდარები ხსენებულ ჩემს მინდობილებს. თუ ოდესმე შეხვდეთ დამწერი იმ წიგნისა, რომლის სათაურია „მეორე ნაწილი დონ კიხოტი ლამანჩელისა“, ჩემს მაგიერ გადასცენ და სთხოვონ მას, მაპატიოს. რომ ყოვლად განუზრახველად მიზეზი მივეცი იმდენი სისულელის დაწერისა, რასაც ეს წიგნი შეიცავს. უთხრან მას, სამარის კარზე მდგარს დიდად რომ მქენჯნიდა სინდისი და მეტისმეტად ვჭუხნი ამაზე“.

ანდერძი რომ დასრულდა და ზედ ბეჭედი დაესვა, ქანცმილეული დონ კიხოტი გულქედონებული ლოგინზე დაეცა და გაიშხლართა. ყველანი შეშფოთდნენ და საშველად მივარდნენ, მაგრამ ვერაფერი უშველეს. სამ დღეს თითქმის მოუბრუნებლად და უგონოდ იყო. მთელი სახლი აირ-ღაირია და შექიჩვებამ მოიცვა. ამის მიუხედავად დისწული ჩვეულებრივი მადით სჯამდა, დიასახლისი და სანჩოც ისე გულიანად აღარ სწუხდნენ, ისინიც ჩვეულებრივ სჯამდნენ, სვამდნენ და თავს ინებიერებდნენ. ასეა, მემკვიდრეობის მიღების მოლოდინი ყოველივეს ანელებს და აყუჩებს, თუნდაც საყვარელი არსების დაკარგვით გამოწვეულ ბუნებრივ დარდსა და წწუხარებას.

დასასრულ, დონ კიხოტის უკანასკნელმა საათმა დაჰკრა — იგი გარდაიცვალა, ხოლო სიკვდილის წინ ქრისტიანული წესი შეასრულა: ზიარება მიიღო და სარაინდო წიგნებს შეჩვენება და ზიზლი შეუთვალა. იქვე მყოფმა ნოტარიუსმა შენიშნა, ჯერ მე არც ერთ რაინდულ წიგნში არ წამიკითხავს, რომ რომელიმე მოგზაური რაინდი დონ კიხოტით თავის ლოგინში დამშვიდებით და ქრისტიანულად მომკვდარიყოსო; მან კი ყველა დამსწრეთა ურვა წუხილსა და ცრემლთა ფრქვევა-ქვეითინში განუტევა სული, ესე იგი მოკვდა.

მღვდელმა ნოტარიუსს სთხოვა, მოწმობა მიეცა მისთვის, რომ ჩვეულებრივ დონ კიხოტი ლამანჩელის სახელით ცნობილი ალონსო კიხანო კეთილი ამქვეყნიურ ცხოვრებას გაეყარა და ბუნებრივი სიკვდილით საუკუნო ცხოვრებაში გადავიდა. ეს მოწმობა მისათვის სჭირდებოდა, რათა სიდ ჰამეტ ბენენჰელის გარდა ვინმე სხვა მთხზველსა და მჭადბნელს ნება აღარ ჰქონოდა დონ კიხოტი ხელახლად გაეცოცხლებინა და კვლად უთვალავ ამბავთა ცრუ გმირად გაეხადა.

ასეთი იყო მახვილგონიერი ლამანჩელი იდალგოს ბოლო და აღსასრული. სიდ ჰამეტ ბენენჰელმ მისი დაბადების ადგილი და სამშობლო სოფელი განთვისებით არ აღნიშნა იმ განზრახვით, რომ ლამანჩის ყველა ქალაქსა და სოფელს ერთმანეთთან დავა არ აეტეხათ იმ პატივის მისათვისებლად, რომ მის სამშობლოდ გამხდარიყვნენ, როგორც ჰომეროსის მისათვისებლად საბერძნეთის შვიდი ქალაქი დაობდა. *

ჩვენ აქ დონ კიხოტის დიასახლისის, დისწულისა და სანჩოს ცრემლებს არ მოვიხსენებთ; არც მისი საფლავისათვის დაწერილ ეპიტაფიებზე ვიტყვით რამეს. მხოლოდ სამსონ კარასკოს მიერ შეთხზულ ეპიტაფიას კი ავლნიშნავთ. აი ის ეპიტაფია:

აქ არის განთქმული ილაღოს ბინა,
 ვინც იყო გმირი შეუსადარი,
 ვინც ბოროტებას აღუდგა წინა,
 ვინც თვით სიკვდილმა ვერ შეაშინა,
 ოდეს გაულო სამარის კარი.
 დასთმო ქვეყანა ხმაურიანი,
 ეხეტებოდა ვით სიციხიანი,
 რითაც გაართო ყველა მნახველი,
 სამარადისო კპოვა სახელი,
 და მოკვდა გიჟი, როგორც ქვეიანი.

აქ ბრძენთაბრძენმა და შორსმქვერეტელმა სიდ ჰამეტ ბენენჰემიმ მიმართა თავის კალამს და ასე შესძახა:

„ჰოი, ჩემო კალამო, — არ ვიცი კარგად თუ ცუდად გამოჰკრილო და წვერწამახულო, — ამიერიდან ამ კაუქსა და სპილენძის მავთულზე იქნები ჩამოკიდებული და მრავალ საუკუნესაც გაატარებ მანდ, თუ უნიჭო, თავხედი და არამზადა ისტორიკოსები არ ჩამოგიღებენ და არ შეგბლალავენ. მაგრამ, ვიდრე ისინი ხელს შეგახებდნენ, შეგიძლია გააფრთხილო და, რაც შეიძლება, მართებულად შესძახო მათ:

ფრთხილად, ფრთხილად, მოლაღატევ,
 არ გაბედოთ ხელის ხლება!
 რადგან მე მხვდა წილად, მეფევე,
 ამნაირი თავდაღება! *

„ღიახ, მარტოოდენ ჩემთვის დაიბადა ღონ კიხოტი, ისე როგორც მისთვის გაეჩნდი და დავიბადე მე. მას წილად ხვდა ემოქმედნა, მე — ამეწერა. ჩვენ ორნი ერთ განუყრელ სულსა და სხეულს შევადგენთ — იმ ვილაც მატრაკვეცა და ცრუპენტელა ტორდესილასელი მჭლახელის ჟინაზე, რომელმაც გაბედა (ანუ კვლავ გაბედავს) ტლანქი და ცუდად გამოჰკრილ-წამახული სირაქლემას ფრთის კალმით * აღწეროს ჩემი დიდებული კაბალეროს საგმირო საქმეები. ეს ტვირთი მისი მხრებისათვის მეტად აუტანელია; ეს შრომა მისი გაყინული ტვინისათვის ფრიად სამძიმოა. თუ ოდესმე შემთხვევით შეხვდე მას, ურჩიე და უთხარ, ღონ კიხოტის დაღლილსა და უკვე გახრწნილ ძვლებს ნუ შეარყევს და შეაშფოთებს კუბოში და სიკვდილის ყველა კანონის ჭიბრზე ძველ კასტილიაში * ნუ წაიყვანს; ნუ გამოიხმობს მას სამარიდან, სადაც იგი მთელი თავისი სიგრძით უცვალებლად და საბოლოოდ გაშოტილა და მესამედ * გასამგზავრებლად ღონე აღარა აქვს. * უამრავ მოგზაურ

რაინდთა ურიცხვი ხეტიალის დასაძინარად და აბუჩად ასაგდებად საქმარისია მისი ორი გამგზავრებაც, ყველა იმათ გასაკვირვებლად და შესაქცევარად ჩადენილი, — ვის ყურამდისაც (შორეულ თუ მახლობელ ადგილებში) ამ ამბებმა მიაღწიეს. ამას რომ ჩაიდენ, შენს ქრისტიანულ ვალს მოიხდი და შენთვის ბოროტის მსურველს კეთილ რჩევა-დარიგებას მისცემ; ხოლო მე — ბედნიერი ვიქნები და იმით ვიამაყებ, რომ პირველმა ვიგრძენ და განვიცადე ჩემთა თხზულებათა ნაყოფის ფრიადი სიტკბო-სიამე; რადგან მე მხოლოდ ერთადერთი სურვილი მქონდა და მამოძრავებდა — საყოველთაოდ მასხარად და აბუჩად ამეგდო რაინდული რომანები და შთამეგონებინა ადამიანებისათვის სიძულვილი იმ წიგნებში მოჭორილი სულელური ამბებისა, რომლებიც ჩემი დონ კიხოტის ჭეშმარიტი ისტორიის მეოხებით სასიკვდილოდ დაკოდილნი — უკვე ბარბაცით მიიზღაზნებიან და ადრე თუ მალე, უეჭველად, მთლად დაემხოებიან.

—Vale . *

დასასრული

მეორე ნიშნის შენიშვნები

პ რ ო ლ ო გ ი

გვერდი 5. სტრიქონი 8. აველიანელას წიგნი (იხ. „ღონ კიხტის“, 11 ტ., LIX თავის პირველი შენიშვნა) დაიწერა ქ. ტორდესილასში და დაიბეჭდა ტრავუნში. უაღბი „ღონ კიხტის“ ავტორი ამბობს: ტორდესილასელი ვარო, რაც რასაკვირველია, სიკრუეა, სახელი აველიანელაც მოვინილავ.

გვ. 5. სტრ. 17. ცალხელა (ე. ი. „ხეიბარი“, „ხელგამსმარი“) — სერვანტესმა ლეპანტოსთან ბრძოლის დროს (1571 წლის 1 ოქტომბერს. ლეპანტოს ძველად ნეფტატონო ეწოდებოდა, ახლა იგი პატარა დაბა ევფატოსია კორინთის უბესთან — საბერძნეთში) თავი ისახელა და მძიმედ დაიჭრა ზელსა და მკერდში. მარცხენა ხელი სიველიამდე გაშეშებული ღარჩა. აველიანელა თავისი წიგნის გესლიან წინა-საუცუაობაში იწარედ დასცინის სერვანტესის ხეობრობას და ამბობს: „მისი ენა ზელზე უფრო თავისუფლად მოძრაობს“, და ის „უფრო ბებერია, ვიდრე წმ. სერვანტესის კოშკით“, — ესე იგი ცნობილი ნანგრევი ქ. ტოლედოს ახლოს.

გვ. 6. სტრ. 11. უწმიდესი სამსჯავრო, ინკვიზიციის ტრიბუნალი. ამ სიტყვების კომიზში მღვთმარეობს შემდეგში: როგორც ცნობილია, ინკვიზიცია თვითონ სდევნიდა სხევებს, სოლო მისი დევნა, პირიქით, ძნელი იყო. აქ სერვანტესი თავს იცავს აველიანელას ბრალდებიდან, თითქოს „ღონ კიხტის“ I ნაწილში სერვანტესი აბუჩად იგდებდეს სახელგანთქმულ დრამატურგ ლოპე დე ვეგას (1562-1635). ეს უკანასკნელი სწორედ იმ ხანებში (1609-1616). მიუხედავად საკმაოდ სკანდალური პირადი ცხოვრებისა (იყო ორჯერ ნაცოლები და ფრიად თავაშეშებულად ატარებდა დროს), მღვდლად ეკურთხა და ინკვიზიციის სამსახურშიაც შევიდა. ამით ვარაუდობდა თავისი საზოგადოებრივი რეპუტაციის ამაღლებას, თუმცა წინანდებური მხიარული ცხოვრებისათვის თავი არ დაუნებებია.

გვ. 6. სტრ. 17. აველიანელა განგებ უგულვებელყოფდა ზელსართავი სახელის ejemplares-ის (სამოდღერებო, ჭკუის სასწავლო, სამაგალითო) აზრს, რომელიც დაურთო თავის ნოელებს სერვანტესმა. ასე იმიტომ უწოდა, რომ როგორც თვითონვე ამბობს: „მათ შორის არ არსებობს არც ერთი, რომელიც სასარგებლო მაგალითის მიმცემი არ იყოს ყველასათვის“.

გვ. 7. სტრ. 37. პერენდენგა — ჩვენამდე მოუღწეველი ინტერმედიის სათაური (თუ მოქმედი პირის სახელი), რომელიც „ღონ კიხტის“ ამ ადგილის გარდა არსადაა მოხსენებული.

გვ. 7, სტრ. 39. Venticatro, — ოცდაოთხი, — ასე ეწოდებოდათ სევილიის, გრენადის, კორდოვისა და სხვა დიდი ქალაქების რეზიდორებს, ანუ მუნიციპალურ მოხელეებს მას შემდეგ, რაც მათი რიცხვი შეფე აღფონს სამართლიანმა ოცდ-

რექსმეტიდან ოცდამეათამდე დაიკვანა. მათ მოვალეობას შეადგენდა ბაზარში სა-
ცალო ფასებისათვის თვალყურის დევნება; ყოველი მათგანი ფრიალ უმნიშვნელო
ქროთამის მიღებით მუარველდობდა სპეკულანტებსა და ჩარჩ-მეწევირღმანეებს.

გვ. 8, სტრ. 1. გ რ ა ფ ლ ე მ ო ს ი — პედრო ფერნანდეს რუის ლე კასტრო-ი-
ასტორი (1576-1622) — შექმნილი არისტოკრატია და წარსინებული, 16:0-1615 წწ.
ნეპოლის მეფისნაცვალი, შემდეგ იტალიის საქმეთა საბჭოს თავმჯდომარე. იყო
ცნობილი მეცენატი. მისი დახმარებით სარგებლობდა XVI-XVII საუკ. ესპანეთის
ბევრი ნიჭიერი მწერალი. ლეშოსი მფარველობდა სერვანტესს მისი ცხოვრების
უკანასკნელი 5-6 წლის მანძილზე; და თუმცა გრაფი განსაკუთრებულ სიუბეეს არ
იზენდა სერვანტესის მიმართ, მაგრამ მაინც ეს მცირედი მფარველობაც კი შერ-
დაო მის მებრძოლებს. სერვანტესმა გრაფ ლემოსს უქლენა „დონ კიხოტის“ II ნა-
წილი, „სამოძღვრებო ნოველები“, „კომედიები და ინტერმედიები“ და რომანი „პერ-
სილესი და სიგიზმუნდა“.

გვ. 8, სტრ. 6. ბ ე რ ნ ა რ დ ო დ ე ს ა ნ დ ო ვ ა ლ - ი - რ ო ხ ა ს ი — ტოლედოს
მთავარეპისკოპოსი, იმ დროის ცნობილი საეკლესიო მოღვაწე, მთავარი ინკვიზიტორ-
ი, სერვანტესის რეპეტიციონერ-ბიოგრაფთა სიტყვით, იგი გრაფ ლემოსთან ერთად,
ოთხჯას, ღიდ დახმარებას უწევდა ესპანეთის გამოჩენილ მწერალს. მაგრამ, რო-
გორც ცნობილია. სერვანტესი უკიდურეს სულმოკლეობას განიცდიდა სიკვდილამდე
თა ძნელი გასაგებია, რაში გამოიხატა ამ „უკეთილმსახურესი“ ინკვიზიტორის
მფარველობა!

გვ. 2, სტრ. 8. მ ი ნ გ ო რ ე ვ ე ლ გ ო ს ლ ე ქ ს ე ბ ი — XV საუკ. უცნობი პო-
ეტის სატირული პოემა, რომელიც მწყემსური ალეგორიების საფარველით დასცი-
ლის და აბამპულესს მეფე ენრიკე IV-ს (1454 — 1474) სუსტ და უნათო მართკა-
ვამეუობას და გესლიანად აკრიტიკებს მისი დროის საზოგადოებრივ წესებსა და
ყოფაცხოვრებას. პოემა დაწერილია საუბრის სახით (საუბრობს ორი მწყემსი —
მინგო რეველგო და ხილო არებატო) და შეიცავს 394 რეამარცვლიან სტრეჭონს
(ეს მინგო რეველგო მოხსენებელია კიდევ ქვემოთ, იხ. თავი LXXIII).

გვ. 8, სტრ. 36 პ ე რ ს ი ლ ე ს ი — რომანი „ჩრდილოეთური მოთხრობა პერსი-
ლესისა და სიგიზმუნდას ენებებზე“ სერვანტესის უკანასკნელი ნაწარმოებია. და-
მთავრა სიკვდილამდე სამი დღით ადრე — 16:6 წლის 19 აპრილს. პირველად
1617 წ. დაიბეჭდა.

გვ. 8, სტრ. 37. ავტორისგან მრავალჯერ დაპირებული „გალატეას“ ეს მეორე
ნაწილი არასოდეს არ გამოქვეყნებულა და, ალბათ. სერვანტესის სხვა ბევრ გამო-
ქვეყნებულ ნაწარმოებთან ერთად დაიკარგა.

თ ბ შ ი

გვ. 10, სტრ. 8-9. ლ ი კ უ რ გ ი — სპარტის ნახევრადლეგენდური ბრძენი —
კანონმდებელი. სპარტის სახელმწიფოებრივი წყობილების შემქმნელი. მის მო-
ღვაწეობას მიაწერენ IX-VIII საუკ. ძველი წელთაღრიცხვით; ს ო ლ ო ნ ი — ცნო-
ბილი ათენელი კანონმდებელი და „პირველი არქონტი“—მმართველი (640 ან 630—
559 წ. ძვ. წ.).

გვ. 11, სტრ. 29. პ ა რ ც მ ე ფ ე ს, ა რ ც რ ო ქ ე ს — საყოველთაოდ მიღებუ-
ლი ესპანური გამოთქმა, აგებულია კადრაკის ფიგურათა სახელწოდების მიხედვით
და ნიშნავს: „არავის ამ ქვეყნად“. არაბული სიტყვა „რუქი“ თავდაპირველად ნიშ-

ნავლა ზღაპრულ ფრინველს (მოხსენებულია „ათას ერთი ღამის“ ზღაპრებში). შემდეგ ვახდა ქალრაჟის „ეტლის“ სახელწოდება და ამ მნიშვნელობით ესპანურ ენაში ფორმა *rojal*-დ გადავიდა. ფრაზა ამოღებულია ჩვენამდე მოუღწეველი ხალხური რომანსიდან, სადაც მოხსენებული არაა არც ერთი პიროვნება და ცილობენ არ ახსენონ ისეთი მნიშვნელოვანი ფიგურებიც კი, როგორცაა ქალრაჟის თამაში — მეფე და ეტლი.

გვ. 11, სტრ. 32. დალაქს მოჰყავს ანეკდოტური ხასიათის „რომანსი“, სადაც მოთხრობილია, თუ როგორ გაძარცვა ქურდმა მღვდელი და თან ფიცი დაადებინა, არასოდეს გასცე დამნაშავეო, მაგრამ მღვდელმა შემდეგ ხერხს მიმართა: წირვის დაწყების წინ წარმოსთქმელ სიტყვათა ნაცვლად მლოცველთ მოკლედ მოუთხრო გაძარცვის ამბავი და იქ დამსწრე მეფეს სთხოვა ეკლესიაში მყოფი ქურდის დაპატიმრება. ძველი ესპანური პოეზიის მეტად პოპულარული ფორმა იყო რომანსი — ლირიკულ-ეპიკური ხასიათის რეამარცვლიანი, წვეილ სტრიქონებში ხმოვანი ასონანსით შეერთებული ლექსი, რომელიც უაღრესად განვითარდა XVI-XVII საუკუნეებში. ეს იყო ანონიმურ-ხალხური ან რომელიმე ავტორის (გონგორა, ლოპე დე ვეგა, კეველი და სხვ.) ნაწარმოები. რომანსებში, ჩვეულებრივ, მოთხრობილია ესპანეთის ისტორიის სხვადასხვა ღირსშესანიშნავი ამბავი და გამოჩენილ პიროვნებათა გმირობანი, ლაშქრობები მავრთა წინააღმდეგ, ბრძოლები სამშობლოს თავისუფლებისათვის და ა. შ. არსებობს, აგრეთვე, სატრფიალო, სატირული და სასუპარო რომანსები; განსაკუთრებულ ციკლს შეადგენს რომანსები სიღზე — შუასაუკუნეთა ესპანეთის ნაციონალურ გმირზე. XVI საუკ. შუა წლებიდან დაიწყო ამ რომანსთა შეგროვება და ბეჭდვა. შემდეგ გააერთიანეს ისინი ერთ უზარმაზარ „რომანსთა გენერალურ კრებულში“ („*Romancero general*“, I გამოცემა 1600 — 1605 წ.წ. II — 1605 — 1614 წ.წ.).

გვ. 12, სტრ. 15. მ ა რ ც ი პ ა ნ ი — ნუშის ნამცხვარი.

გვ. 13, სტრ. 4. ქ. ო ს უ ნ ი ს უ ნ ი ვ ე რ ს ი ტ ე ტ ი დაარსდა 1548 წ. (იხ. აგრეთვე თავი XLVII). ის მეტისმეტად ცუდი და უმნიშვნელო იყო, ისე, როგორც „ღონ კიხობის“ I ტომის I თავში ირონიულად მოხსენებული ქ. სიგუენსის მეორეხარისხოვანი უნივერსიტეტი (დაარსდა 1472 წ.); სალამანკაში კი იყო ესპანეთის ყველაზე დიდი და მნიშვნელოვანი უნივერსიტეტი (დაარსდა 1243 წ.), — იქ ათი ათასამდე სტუდენტი სწავლობდა.

გვ. 17, სტრ. 27. XVI საუკუნის ესპანური სარაინდო რომანების გმირთა სახელები. პ ე რ ი ო ნ გ ა ლ ე ლ ი — ამადის გალელის მამა. ფ ე ლ ი ს მ ა რ ტ ე — იგივეა, რაც I ტომის VI თავში მოხსენებული ფლორისმარტი; რ ო ღ ა მ ო ნ ტ ე, ს ო ბ რ ი ნ ო, რ ე ი ნ ა ლ დ ო, რ ო ლ ა ნ დ ი, რ უ ჭ ე რ ო, ტ უ რ პ ი ნ ი — არიან არიოსტოს „შმაგი როლანდის“ გმირები. მთავარპისკოპოს ტურპინის სახელი პირწავარდნილი მატყუარას სინონიმი გახდა. აქ მოხსენებული „კოსმოგრაფია“ არასოდეს არსებულა.

გვ. 19, სტრ. 13. მ ო რ გ ა ნ ტ ე — გასაოცარი ძალის პატრონი, გულკეთილი და ტლანჭი ღვეგმირი; იგი მთავარი მოქმედი პირია იტალიელი მწერლის, ლუიჯე პულჩის გმირულ-კომიკური პოემის „მორგანტე უფროსისა“, სადაც იუმორისტულად მხილებულია ფეოდალური წრის სამხედრო-არისტოკრატიული იდეალები.

გვ. 20, სტრ. 4. აქ ლაპარაკია „შმაგი როლანდის“ მთავარ მოქმედ პირებზე. სერვანტესის მიერ ციტირებული სახელწოდება მავრმა მედრომ დაიმსახურა ერთგულებით თავისი მეფის დარდინელისადმი, რომლის ცხედრის გამოტანას ზრძოლის ველიდან ცდილობდა იგი და ამას კინაღამ თავიც ანაცვალა: შეტაკებისას შიმშედ

დაიქრა¹ და მკვდარი ეგონათ, მაგრამ ანჯელიკას თავდადებულმა მოელაპატრონობამ კვლავ სიცოცხლე დაუბრუნა (იხ. არიოსტო, „შმაგი როლანდი“, XIX ქება, 1 — 16).

გვ. 20, სტრ. 11 — 17. არიოსტოს ამ ორ სტრიქონს („შმაგი როლანდი“ XXX ქება, 16) აქ სერვანტესი ხუმრობით უწოდებს „წინასწარმეტყველურს“, „სხვა ჩანვის თხზულებად“ გულისხმობს რა არიოსტოს გმირ ქალისადმი მიძღვნილ ესპანელ პოეტთა პოემებს; ესენი იყვნენ: ანდალუზიელი პოეტი ლუის ბარაონო დე სოტო (1548 — 1595), რომელმაც, როგორც არიოსტოს „შმაგი როლანდის“ გაგრძელება, დასწერა „ანჯელიკას ცრემლები“ (1586, — მოხსენებულია „ღონ კიხოტის“ I ტომში, იხ. თავი VI), და გამოჩენილი ლოპე დე-ვეგა. მან 1602 წელს დასწერა „ანჯელიკას სილამაზე“, რომელშიც განაეითარა არიოსტოს პოემის სიუჟეტი.

გვ. 20, სტრ. 21. საკრიფანტე — „შმაგი როლანდის“ მოქმედი პირი. — ჩერკასიის მეფე, ანჯელიკას მგზნებარე, მაგრამ უიმედო შეყვარებული.

თ ა ვ ი II

გვ. 22, სტრ. 34. პირველი ნაწილი ლათინური ანდაზისა: „როცა თავი გტკივა, მაშინ სხეულის დანარჩენი ნაწილებიც აგტკივდება“.

გვ. 25, სტრ. 32. ბერენხენა (ესპ. berenjena — ნიშნავს ბალრიჯანს; სანხო ბენენჰელის ნაცვლად ამბობს — ბერენხენას. ბალრიჯანი უხვად მოდის ესპანეთში.

თ ა ვ ი III

გვ. 27, სტრ. 10. სამსონ ძლიერი — ბიბლიაში მოხსენებული ებრაელთა მსაჯული; დევგმირი, თავზარსა სცემდა ებრაელთა წინააღმდეგ მებრძოლ ფილისტომლეებს.

გვ. 27, სტრ. 20. „წმიდა პეტრეს სამოსელი“ — მღვდლის ტანსაცმელი (ანაფორა, გრძელი მოსასხამი და შავი ქუდი), რომელიც იმ დროს საელღებულო სამოსელი იყო ყველა სტუდენტისათვის, თუნდაც ის სასულიერო წოდებისა არცთუ ყოფილიყო. პეტრე მოციქულს, „ქრისტეს პირველ მოადგილეს“, და, მაშასადამე, პირველ პაპს, კარასკო ხუმრობით უწოდებს თითქოსდა განსაკუთრებული რაინდული ორდენის მეთაურს; ოთხი წოდება ანუ „ხარისხი“, რომელიც აკისრებდა სტუდენტს ზოგიერთ საყოფაცხოვრებო და საკულტო ვალდებულებას, იყო შემდეგი: ოსტიარუსი — ოთახის მორიგე, ლექტორი — საღეთო წიგნების მკითხველი, ექზორისტი — ლათინურ ლოცვათა ფორმულების მცოდნე და აკოლიტუსი — ეკლესიის მსახური, მნათე.

გვ. 32, სტრ. 34. ამ თავის ნაწილში თავისებურადაა თავმოყრილი თანამედროვე კრიტიკოსთა შეხედულებები „ღონ კიხოტის“ I წიგნზე. სერვანტესს მოჰყავს ეს შენიშვნები და იქვე უპასუხებს მას. ტოსტადო — ზედმეტი სახელია ცნობილი ლეთისმეტყველის, ავილას ეპისკოპოსის ალონსო დე მადრიგალისა (გარდ. 1450 წ.) 1569 წ. ვენეციაში 124 უზარმაზარ ტომად გამოიცა მის თხზულებათა კრებული. მისი სახელი არაჩვეულებრივად ნაყოფიერი და მეტად მოსაწყენი მწერლის სინონიმად იქცა.

გვ. 33, სტრ. 30. „ისიც ხდება, რომ ხანდახან მოხუცი ჰომეროსიც კი ჩასავლემს ზოლკე“, — ლათინური თქმა, ეყუთენის რომაელ პოეტს პორაციუსს (ცხოვრობდა I საუკ. ძვ. წელათაღრ.), — ესე იგი ხანდახან ყველაზე სამაგალითო ანტიკლასიკური მოეპოვება სუსტი და მოსაწყვენი ადგილები.

გვ. 34, სტრ. 16. ავტორის ეს მარცხი ჩვეულებრივად ხშირად აღინიშნა კრიტიკოსთაგან. ისინი წერდნენ, სერვანტესს აჩქარებითა და დაუდევრად უხდებოდა ჰუმანობა, სათანადო სიზუსტით ვერ ასწორებდა ხელნაწერებსა და კორექტურასო. მაგრამ უკანასკნელი გამოკვლევებით დამტკიცებულია, რომ „დონ კიხოტის“ ავტორი უაღრესად გულდასმითა და ბეჭითად ამუშავებდა თავის თხზულებებს. ზოგიერთი შეუსაბამობა და მცირეოდენი ზადი, რომელიც აქა-იქ გვხვდება მის ნაწყობში და, რასაც სერვანტესის ვულგარიზაციასა და დაუდევრობას მიაწერდნენ. უმოკრესად სტამბა-გამომცემლობების მუშაკთა უთაურობის ბრალია.

თ ა შ ი IV

გვ. 38, სტრ. 18. „წი ინ, სან ტ-ია ვო და ესპანეთო!“ ამ სიტყვათა შუასახებ იხ. ქვემოთ, LVIII თავი, გვ. 428, სტრ 7.

გვ. 40, სტრ. 11. დესიმა — ანტირიქონიანი ლექსი, სადაც ყოველ ხუთ სტრიქონში მხოლოდ ორი რითმია; რედონდილია — მამის ნიშნავდა ხუთ-სტრიქონიან ლექსს ორი რითმით, ახლა ეწოდება ონსტრიქონიან ლექსს.

თ ა შ ი V

გვ. 42, სტრ. 28. და შემდეგ გვერდზე: სანჩიკა, მარისანჩა — სერვანტესის დროს სოფლად არსებობდა ქმრიანი ქალისა და შვილისათვის სახელის ან გვარის მიუთუნების სხვადასხვა წესი: ცოლს შეეძლო მამის გვარის შენარჩუნება (იხ. I ტ., თავი LIII) სანჩო პანსას ცოლს თავის სწორ სახელად და გვარად ტერესა კასკახო მიაჩნია, ქმრის გვარის მიღება (შეადარეთ — ტერესა პანსა) ანდა ქმრის სახელის გვარად არჩევა (შდრ. ტერესა სანჩა — II ტ., თავი I). სანჩო პანსას ცოლის სრული სახელი და გვარი იყო: ხუნანა-ტერესა (სახელი), გუტერეს (მამის სახელი), კასკახო (მამის გვარი). ნათლობის სახელთან ერთად შვილებს არქმევდნენ დედ-მამის სახელიდან წარმომდგარ, ან მათგან შემოკლებულ სახელს: სანჩო პანსას ქალის ნათლობის სახელია მარიაში (კინობითი — მარია), მაგრამ ამას გარდა რომანში მას კიდევ მარისანჩა და სანჩა-სანჩიკაც ეწოდება (იხ. LI თავში ტერესა პანსას წერილები და შდრ. აგრეთვე L IV თავის ბოლო სტრიქონები, სადაც მოხუცი რიკოტე თავის ასულს „რიკოტას“ უწოდებს. და ა. შ.).

გვ. 43, სტრ. 28. ბარაბა — ავაზაკი, რომელიც ჯვარს აცვეს ქრისტესთან ერთად.

გვ. 45, სტრ. 11. ურაკა — მეფე ფერნანდო I კასტილიელის (გარდ. 1065 წ.) ასული, უძველესი რომანსის გმირი ქალი. ურაკამ გაიგო, რომ მამამისი სამეფოს თავის სამ შვილს უნაწილებდა. ის დაემუქრა მამას და განუტახდა: მთელ ქვეყანას დაივილი, ჩემი სხეულით ვივაკრებ და ასე ნაშოვნ ფულს შეურაცხყოფელ მამის სულის მოსახსენებლად გავიღებო. ამის შემდეგ მამამ მას ქალაქი სამორა დაუტოვა.

გვ. 45, სტრ. 19. აღმუღები — მკვრების მეფეთა დინასტია XII საუკუნეში.

თ ა შ ი VI

გვ. 49, სტრ. 6. სანბენიცი — წითელკერებიანი ყვითელი სამარცხვის-მოყლე სალათი, რომელსაც აცმევდნენ ინიეიზიციისაგან დასჯილ ერეტიკოსებს.

გვ. 51, სტრ. 19. ეს ლექსი ანოღებულია, ესპანეთის გამომჩინილ პოეტის პა-სილასო დე ლა ვეგას (უფრო სწორად — პარციას ლასო, 1503 — 1536) ელვგიიდან, რომელიც დაწერილია პეტროვ ალბას ძმის — დონ ბერნარდინო ტოლედოელის გარდაცვალების გამო. ამ პოეტის ლექსებმა დიდი გავლენა ზოჯდინა სერვანტესის ადრინდელ პოეტურ შემოქმედებაზე.

გვ. 51, სტრ. 31. გალიებისა და კბილის საშენებლებს გაკეთებას იმ დროს იტალიელების შესაფერ ხელობად თვლიდნენ, სხვა დანარჩენი საქმიანობა მათთვის „სამარცხენოდ“ ითვლებოდა.

თ ა შ ი VII

გვ. 55, სტრ. 26. „საუცხოოა, მშვენიერია“, — ლათინური თქმა.

გვ. 58, სტრ. 36. ხუმარა-პაკალავრი განგებ ამბიჩებს ფრაზას.

თ ა შ ი VIII

გვ. 61, სტრ. 4. სერვანტესი აქ ვულისმობს პარსილასო დე ლა ვეგას, რომლის III ეკლოგაში შექმნილია ეს ოთხი ნიმუში.

გვ. 61, სტრ. 33. მოსახლეობაში ებრაელთა და მავრთა მიმართ მტრობისა და შუღლის ხელოვნურად გაღვივებას განსაკუთრებული გულმოდგინებით ხელს უწყობდა ესპანეთის ინიეიზიცი XVI-XVII საუკუნეებში.

გვ. 62, სტრ. 28. ეს იყო რომის ცნობილი პანთეონი. ააგო I საუკუნეში ავგუსტოსის სიძემ — აგრიპამ იუპიტერისა და ყველა ღმერთის პატივსაცემად. 608 წელს პაპმა ბონიფაციუსმა ის ქრისტიანების ველესიად გადააკეთა, ზოლო 630 წ. პაპმა გრიგოლ II ეს ელფსია „ყველა წმიდის“ სახელობას უძღვნა. შემდეგ აქ ასათფლებდნენ იტალიის მეფეებს და გამოჩინილ ადამიანებს.

გვ. 63, სტრ. 16 — 23. პირველი სამი მაგალითი აღებულია რომის ლევენდური ისტორიიდან, რომელმაც შთაბრძნობას უანდერძა უმეორ მეომართა და პატრიოტთა გმირული სახეები: პორციუს კოკლეუსმა თავი ისახელა ვაკეაქობი რომზე ეთრუსქთა მეფე პორსენას თავდასხმისას. მან მცირერიცხოვანი რაზმით დაიკვა ხიდი მდ. ტიბრზე. კაიუს მუციუს სციკოლამ მოხიბლა რომის მტრები რომელი მოქალაქის შეუღრცეველი სიმტკიცით. რომელი კაბუჯი სენატის წებართვით გაემართა მტრის პანაყნი ეთრუსქთა მეფის — პორსენას მოსაკლავად. შეტდომით მის მაგიერ მოჰკლა ერთ-ერთი მხედართმთავარი. ის დაატყვევეს და უოველ შეკითხვაზე ღმნილით უპასუხებდა. მეფე დაემუქრა მას ცეცხლითა და ტანჯვა-წამებით, მაგრამ მამაცმა კაბუჯმა ხელი ანთებულ მაყალზე შემოღო და განაცხადა, ვისაც სამშობლოს სახელი და ღიღება უყვარს, მისთვის ცეცხლსა და ტანჯვა-წამებას არავითარი მნიშვნელობა არა აქვსო, და როგორც გადმოკვცემენ. ხელი დანახშირებამდე ცეცხლზე ეღო და წარბშეუხრელად და ხმაამოუღებლად იდგა. პორსენა აღტაცებული დარჩა კაიუს მუციოსის სიმტკიცით და ზავი დადო რომთან. რომაელებმა გმირ თანამემამულეს შეარქვეს „სციკოლა“. რაც ნიშნავს „ციციას“; დაბოლოს, გადმოცემის თანახმად, 362 წ. ახალ წელთაღრიცხვამდე რომის ფორუმის ქვეშ უეცრად გასკდა მიწა და დიდი უფსკრული გაჩნდა. ქუჩულებმა განაცხადეს: უფსკრული მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეიკრავს პირს, თუ რომი

მსხვერპლად გაიღებს იმ საუკეთესოს, რაც მას გააჩნია და ღმერთების გული ამით დაცხრებაო. ერთი ჭაბუკი, მარკუს კურციუსი, უშიშრად მოახტა ცხენს და აჯარასხმული მამაცურად გადაეშვა უფსკრულში, რომელიც წამსვე დაიხურა; მოთხე მავალითი ასახავს ისტორიულ სინამდვილეს იულიოს კეისარის (101—44 ძვ. წელთაღრ.) მოღვაწეობიდან. სენატს სურდა, რათა კეისარს ხელთ არ ეგლო ძალაუფლება რომში, და ამიტომ სამშობლოს მოღალატედ და განდგომილად გამოაცხადა ყველა, ვინც თავის ჯარებს გადაიყვანდა მოსახლერე მდინარე რუბიკონს გლმა. კეისარმა მინც გადალახა რუბიკონი და შესძახა: „წილი ნაყარია!“. „კორტესი — გამოჩენილი ესპანელი კონკეისტადორი (დამპყრობელი) ეზნანდო კორტესი (1485—1547); აქ დონ კიხოტი იხსენებს ერთ ეპიზოდს: როცა კორტესმა ფეხი შესდგა ახლად აღმოჩენილი ქვეყნის ნაპირზე. მისი მეზღვაურები შეინდნენ და უკან დაბრუნება განიზარახეს. მაშინ კორტესმა ბრძანა: ჩაეძირათ ყველა ხომალდი, და ამგვარად უკან გასაბრუნებელი გზა მოკრილი აღმოჩნდა.

გვ. 64, სტრ. 21. კათოლიკურ ქვეყნებში ახლაც გავრცელებულია საეკლესიო ჩვეულება, რის შესახებაც ლაპარაკობს აქ სანჩო: „საკვირველმოქმედ“ ხატთაგან, აკლამებისა ან ქანდაკებებისაგან ცრუგანკურნებულებს, ამ შემთხვევის აღსანიშნავად, ტაძარში მიჰქონდათ სხეულის განკურნებული ნაწილების ანდა ავადმყოფობასთან დაკავშირებული სავნების მინიატურული გამოსახულება: ამგვარ შემოწურულებას ეწოდება „ექეს-ვიტო“ (ლათ. ex-voto — „აღთქმისამებრ“). ასეთი სავნებით შემოკობილი ეკლესია მრავლად იყო ესპანეთში.

გვ. 64, სტრ. 26. „წმიდა პეტრეს ნემსი ან უმახათი“ — ასე უწოდა ხალხმა 1586 წ. ფონტანის მიერ რომში, წმ. პეტრეს ტაძრის პირდაპირ, აღმართულ ეგვიპტურ ობელისკს. ჩამოიტანეს იმპერატორ კალიგულას ბრძანებით 37—41 წლებში. დონ კიხოტი იმეორებს ხალხურ გადმოცემას, თითქოს, აღნიშნული ობელისკის ქვეშ დაკრძალული იყო იულიოს კეისარი, რაც მოგონილი ამბავია.

გვ. 64, სტრ. 28. ესე იგი — „ადრიანეს ზეინი“; მავზოლე — კარიის მეფე (IV საუკ. ძვ. წელთაღრ.), რომლის სახსოვრად მისმა ცოლმა არტემიზამ ააგო ღიდებული აკლამა — მავზოლეუმი.

თ ა შ ი IX

გვ. 69, სტრ. 21. მავრი ქალაინოსი — გმირი უძველესი რომანსისა, სადაც მოთხრობილია, თუ როგორ ამაოდ ეტრფილა იგი ინფანტა სეზილიას. ქალაინოსი დაპირდა სატრფოს, საფრანგეთის თორმეტ პერთაგან მოკვლავ სამს და მათ თავებს მოგიძღვნიო, მაგრამ მხოლოდ ბოლდუინის მეტი ვერაეინ მოჰკლა, ხოლო თვითონ მას ბოლო მოუღო გმირმა როლანდმა. ქალაინოსის სახელი სხვადასხვა უმნიშვნელო საგნებსა და მოვლენებზე ქარაფშეტული ლაყობის გამოშხატევლად გადაიქცა. სანჩოს შენიშვნაც ამ მხრივ ახასიათებს მას. ზემოთ მოთავსებული ორი, 27-28-ე, სტრიქონი ამოღებულია ერთ-ერთი ყველაზე ცნობილი ესპანური რომანსიდან რონსეველის ბრძოლაზე.

თ ა შ ი X

გვ. 73, სტრ. 6. სანჩო ჩვეულებრივად ამახინჯებს და ასხვაფერებს ფრაზას.

გვ. 73, სტრ. 22. ანდაზადქვეული ეს ორი სტრიქონი ამოღებულია ძველი რომანსიდან ესპანური ეპოსის ცნობილი გმირის ბენარდო დელ კარპიოს შესახებ. ამ დელ კარპიომ დაამარცხა როლანდი რონსეველის ბრძოლის დროს.

გვ. 73, სტრ. 30. მღელვარების გამო არეულ სანჩოს მოყაეს ისეთი ანდაზები, რომელსაც საწინააღმდეგო აზრი აქვს. რავენაში (იტალია) ყველაზე გავრცელებული სახელის — მარიამის პოვნა ისეთივე ადვილი საქმეა, როგორც სალამანკაში ბაკალერის ნახვა.

გვ. 74, სტრ. 36. ესპანეთის უნივერსიტეტებში სტუდენტები წითელი ცარცით აველა კედელზე სწერდნენ მეცნიერულ კონკურსში გამარჯვებულთა სახელებს.

თ ა ვ ი XI

გვ. 82, სტრ. 15. ქ ა რ ი ნ ი — (ბერძნული მითოლოგიით) — მენავე, რომელსაც ჯოჯობეთის მდინარე სტიქსზე (ანუ აქერონზე) გადაჰყავდა მიცვალებულთა სულები.

გვ. 82, სტრ. 18. ა ნ გ უ ლ ო უ მ ა ქ ნ ი ს ი — ასე უწოდებდნენ მსახიობთა ფრიად უმნიშვნელო დასის უნიკო მეთაურს, რათა განესხევაებინათ იგი მეორე, გამოჩენილი კომიკური მსახიობის — ანგულო კარგისაგან. ეს უკანასკნელი იყო მონეტრიალე მსახიობთა დასის ცნობილი ხელმძღვანელი სერვანტესის დროს. ანგულო უმაქნისი ერთხელ კიდევ მოხსენებულა სერვანტესის ნოველა „ძაღლების საუბარში“. ეს ორი ანგულო სხეგან არსად არ არის ნახსენები და მათ შესახებ თეატრის ისტორიას არაერთგვაროვნად არ გააჩნია.

გვ. 82, სტრ. 21. „სიკვილის სასახლე ანუ სამსჯავრო“ — ამ პიესას მიაწერენ ლოპე დე ვეგას.

გვ. 83, სტრ. 6. ეს სტრიქონები აეტოგრაფიული ხასიათისაა. სერვანტესი ბავშვობიდანვე თეატრებისა და წარმოდგენების დიდი მოყვარული იყო და სულ მოხეტიალე მსახიობებს დასდევდა.

თ ა ვ ი XII

გვ. 88, სტრ. 26-27. ნ ი ს ე და ე ვ რ ი ა ლ ე — ვერგილიუსის „ენეიდაში“ (ქე-ბა IX) მოხსენებული ჰაბუკი მებრძოლები. პირველმა მათგანმა თავი გასწირა მეორისათვის და მამაცურად შეეგება სიკვილს მის გადასარჩენად; ო რ ე ს ტ ი და პ ი ლ ა დ ე — ბერძნულ მითოლოგიაში — ერთმანეთისათვის თავდადებული ორი მეგობარი. ორესტი — ბერძენთა მეფის აგამემნონისა და კლიტემნესტრას შვილი. როცა ორესტის მამა მოკლეს, ის, თავისი დის — ელექტრას — დახმარებით, კოლხეთში გაიქცა, სადაც ძლიერ დაუახლოვდა და დაუმეგობრდა კოლხეთის მეფის შვილს პილადეს.

გვ. 88, სტრ. 35. ეს ორი სტრიქონი ამოღებულია რომანსიდან, რომელიც მოთავსებული იყო იმდროინდელი ცნობილი მწერლის ხინეს პერეს დე იტას მეტად პოპულარულ ისტორიულ რომანში „გრანადის სამოქალაქო ომების ისტორია“, (1595). ქვემო ორი სტრიქონი ხალხური ლექსიდანაა, რომელიც აგრეთვე ხოტბას ასხამს მეგობრობას. აქ მოხსენებულ „ლ ე რ წ ა მ ს“ ხმარობდნენ სამხედრო თამაშობათა დროს და ის წარმოადგენს მეგობრული და აღერსიანი ურთიერთობის სინონიმს. „ლ ა ხ ვ ა რ ი“ ანუ შუბი კი მტრობისა და სიიავის სიმბოლო იყო.

გვ. 89, სტრ. 9. ეს კურიოზული დაკვირვებანი ცხოველებზე ეკუთვნის ძველი რომის ნატურალისტს პლინიუს უფროსს (23 — 79 წ. ახალი წელთაღრიცხვით) და ახასიათებს იმ ეპოქას, როდესაც ზოოლოგია, როგორც მეცნიერება, ჯერ კიდევ ჩანასახურ მდგომარეობაში იყო.

გვ. 30, სტრ. 35. ვ ა ნ დ ა ლ ი ა (ვანდალეთი) — სახელწოდება უარმოდგა გერმანელთა უნებელსი ტომის — ვანდალებისაგან, რომელთაც დაიპყრეს სამხრეთ ესპანეთი. სერვანტესის დროს ვანდალა იყო ესპანეთის ახლანდელი პროვინციის — ანდალუზიის ძველი სახელი. ამავე პროვინციას ქვემოთ ეწოდება ტარტესია (ძველი ფინიკიის საეპიკო ქალაქ ტარტესიდან, მდებარეობდა სამხრეთ-აღმოსავლეთ ესპანეთში მდ. გუადალკვივირის შესართავთან). სახელი კ ა ს ი ლ დ ე დ ე ვ ა ნ დ ა ლ ი ა. ანუ ვანდალელი, გამოვინილია სერვანტესის მიერ დულსინეა ტობოსელის ანალოგიით.

თ ა ვ ი XIII

გვ. 98, სტრ. 22. ს უ დ ა დ რ ე ა ლ ი — ლამანჩის პროვინციის დედაქალაქი; მისი მდიანოები ვანტქმული იყო საუკეთესო ლენით.

თ ა ვ ი XIV

გვ. 100, სტრ. 9. ქ ი რ ა ლ დ ა (ესპ. giraldia „ფლუგერი“ — ქარის მოძრაობის მარეგნებელი ფორფიტა) — სვეილიის ტაძრის მაღალ კოშკზე ამართული ბრინჯაოს ქანდაკება გამარჯვებისა, კოლოსალური ფლუგერი (3 მეტრი სიმაღლისა). ამ ქანდაკეს (დაიდგა 1566 წ.) ცალ ხელში პალმის რტო უჭირავს, მეორეში — ოახკუთხა აღამი, რომელიც ფლუგერობას სწევს. უძველეს კოშკზე ამართული ქანდაკება მავრთა ზელოვნების უშესანიშნავესი ძეგლია.

გვ. 100, სტრ. 16. გ ი ს ა ნ დ ო ს ხ ა რ ე ბ ე ეწოდება მადრიდის ახლოს ავილას პროვინციის სოფელ გისანდში მდგარ ზუთ უზარმაზარ უფორმო და უშრო ქვის ქანდაკებას. რომელსაც ძველი წარწერა ძლივს აჩნია. ისინი ოდნავ პეგანან ცხოველებს. სიძველეთა მცოდნენი სხვადასხვა აზრისა არიან ამ ფიგურათა შესახებ. პათი მსგავსი ფიგურები კიდევ მოიპოვება ესპანეთის სხვადასხვა ადგილას. XVI-XVII საუკუნეებში მათ ხშირად თვლიდნენ ესპანეთის ღირსშესანიშნავ ძეგლებად.

გვ. 100, სტრ. 18. კ ა ბ რ ი ს უ ფ ს კ რ უ ლ ს ანუ მღვიმეს (კორდოვის ახლოს) 150 მეტრამდე სიღრმე აქვს. იგი დიდ საკვირველებად ითვლებოდა. ფიქრობენ, ეს მღვიმე უძველესი მალარობის ნაშთიაო. ცრუმორწმუნეებს ჯოჯოხეთის ერთ-ერთ ქარბჭედ მიაჩნდათ იგი.

გვ. 101, სტრ. 2. ო რ ი ს ტ რ ი ქ ო ნ ი არა ზუსტად ხმოლებულია ცნობილი ესპანელი პოეტის ალონსო დე ერსილია-ი-ზუნიგას (1533—1594) ეპიკური პოემის „არაუჟანას“ (1567) 1 კებიდან.

თ ა ვ ი XVI

გვ. 119, სტრ. 5—9. მ ა რ ც ი ა ლ ე, მ ა რ კ უ ს ვ ა ლ ე რ ი უ ს ი (43—104 წ. ახ. წელთაღრ.) — ცნობილი რომაელი სატირიკოსი; ი უ ვ ე ნ ა ლ ი (42—120) — რომის მორალური დაქემის ყველაზე მკაფიო და შეურიგებელი მამხილებელი, მარცალის თანამედროვე; თ ი ბ უ ლ ი (54—18 წ. ძვ. წელთაღრიცხვ.) — ძველი რომის სენტიმენტალური პოეტი, სახელი გაითქვა „ელეგიებით“.

გვ. 119, სტრ. 13. გ ლ ო ს ა (ესპანურად glosa — ნიშნავს „კომენტარებს“) — ლექსის თავისებური სახეობა, რომელიც ყოველთვის იწყება კონკრეტულად მოცემული სტროფიდან (გლოსის ნიმუში იხ. ქვემოთ) და იმგვარად აიგება, რომ მისი

ტაბების უკანასკნელი სტრიქონები თანმიმდევრულად იმეორებენ სტროფის პუკარებს იმავე წესით, როგორც მოცემული არიან „გლოსირებულ“ ორიგინალში. ასეთი სახის შეჯობება ძლიერ გავრცელებული იყო იმ დროს. შეჯობებათა მონაწილეებს აძლევდნენ ჩვეულებრივ ოთხი სტრიქონისაგან შემდგარ თემას. ამ ოთხ სტრიქონზე შემჯობრებელი ავარჯიშებდნენ თავიანთ პოეტურ ოსტატობას, აფართოებდნენ რა მოცემულ თემას სხვადასხვა ვარიაციით. სერვანტესიცი იღებდა მონაწილეობას ასეთ პოეტურ ტურნირებში და რაპდენიმეჯერ გამარჯვებულად გამოვიდა.

გვ. 119, სტრ. 28. „ლუკმა პურისათვის“ — ლათინური თქმა.

გვ. 120, სტრ. 39. დასაწყისი ლექსისა რომელი პოეტის ოვიდიუს ნახონის (43 წ. ძვ. წელთაღრ. და 18 წ. ახალი წელთაღრ.) პოემიდან „ფასტი“. წიგნი VI. 5. სტრიქონის სრული ფორმა: „ჩვენთან არს ღმერთი, მოქმედება მისი ცეცხლს გვიგზნებს“.

გვ. 121, სტრ. 22. აქ ნართაულად ნახსენებია ოვიდიუსის თავდადასავალი, როცა იმპერატორმა ავგუსტოსმა გადაასახლა ის შავი ზღვის (პონტის) ნაპირას და არა კუნძულებზე, როგორც ამას დონ კიხოტი ამბობს; მასთან ოვიდიუსის სიტყვით, იგი იმიტომ კი არ გადასახლეს, რომ მისმა კალამმა დასწერა ან ენამ გამოთქვა რაიმე საწინააღმდეგო, არამედ იმიტომ, რომ მისმა თვალებმა დაინახეს ბევრი რამ აკრძალული.

გვ. 121, სტრ. 29. ესაა დაფნის ხე, რომელსაც, პლინიუსის სიტყვით, ვერასოდეს შემეუსრავს შეხი. რომის იმპერატორ ტიბერიუსს ძლიერ ეზინოდა ელეისა და ქეჟა-ქუხილის და იმიტომაც ყოველთვის დაფნის გვირგვინს ატარებდაო, ამბობს რომის ცნობილი ისტორიკოსი სვეტონიუსი.

თ ა მ ი XVII

გვ. 127, სტრ. 29. დონ მანუელ დე ლეონი („ლომბეუერი“) — სიმაჰით განთქმული რაინდი, ხინეს პერეს დე იტას რომანის „გრანადის სამოქალაქო ომების ისტორიის“ გმირი. ის უშიშრად შევიდა ლომების გალიაში, სადაც მის სატროფს ხელთათმანი ჩაუვარდა. ეს სიუჟეტი შემდეგ დამუშავდა ესპანურ რომანსებში და ნაწილობრივ ის გამოაყენა ლაპე დე ვეგამ კომედიაში „დონია ბლანკას ხელთათმანი“, უფრო გვიან ეს ანბავი საფუძვლად დაედო შილერის ცნობილ ბალადას „ხელთათმანს“.

გვ. 127, სტრ. 38. აქ ლაპარაკია XVI საუკუნის ქ. ტოლედოს სახელგანთქმული ოსტატის ხულიან დელ ეისის მიერ გამოქვედელ მოკლე და ფართო ხმლებზე, რომელსაც ფაბრიკის დაღად ესვა პატარა ძალი — Perillo ქ. ტოლედო მავრების დროიდანვე მთელ ევროპაში განთქმული იყო საუკეთესო ხმლების დამზადებით. სასტიკ რელიგიურ დევნათა დროებში მავრების საყოველღეო სახელი იყო სიტყვა „ძალი“, შემდეგში ამ შერქმეული სახელის სიმძაფრე რამდენიმედ შემსუბუქდა.

თ ა მ ი XVIII

გვ. 133, სტრ. 6 — 13. მთავარ კარიბჭეზე ღერბის ამოკვეთა ძლიერ გავრცელებული იყო ჩრდილო ესპანეთსა და მთელ კასტილიაში; ქალაქგარეთ სასახლეებსა და კარმიდამოებში მარანს ყოველთვის კარიბჭესთან ავებდნენ; ქვევარებს უმთავრესად აკეთებდნენ ქ. ტრუოსოში, სადაც ამისათვის მოიპოვებოდა გან-

საკუთრებული ფოროვანი თიხა (toba): ეს ორი სტრიქონი ამოღებულია სერვანტის საყვარელი პოეტის პარსილასო დე ლა ვეგას სონეტიდან.

გვ. 136, სტრ. 15. თ ე ე ზ ი ნ ი კ ო ლ ა ს ი ანუ ნ ი კ ო ლ ა ო — იტალ. Pescer Nicolais ანუ Cola — ფანტასტიკური მცურავი, თევზ-კაცა, რომლის ლევენდაც წარმოიქმნა XV საუკ. სიცილიის ქალაქ მესინაში. გადმოცემით ეს შესანიშნავი მცურავი იყო კატანიელი. სიცილელის ნახევარი წყალში გაატარა, კუნძულ სიცილიიდან მიცურდებოდა ხმელეთამდე და უკანვე ბრუნდებოდა. როგორც მოგვითხრობენ, თითქოს — ერთხელ ნეაპოლის მეფემ ღონ ფადრიკემ ქარიბდის კონცხთან ზღვაში ოქროს თასი გადაისროლა, ნიკოლას-თევზი თასისთვის ზღვის ფსკერში ჩაეშვა და შემდეგ იგი აღარავის უნახავს.

გვ. 137, სტრ. 27. კ ა რ ტ ე ზ ი ა ნ ე ლ თ ა ო რ დ ე ნ ი ს ბ ე რ ე ბ ი მდუმარების აღაქმას სდებდნენ და ამიტომაც მათი მონასტრები „აბსოლუტური მდუმარების“ სინონიმად გადაიქცა.

გვ. 139, სტრ. 30. ღონ კიხოტი თავის სიტყვაში ურთავს ერთ სტრიქონს: „თქვენ საუკეთესო პოეტი ხართ“ და სხვ. იმდროინდელი ცნობილი პოეტი-იმპროვიზატორის ხუან ბუტისტა დე ვივარის სონეტიდან. ამ ლექსით პოეტი ახასიათებდა თავის თავს. გა ე ტ ა — ნავსადგურია იტალიაში.

გვ. 140, სტრ. 5. სონეტში იუმორისტულად გადმოცემული პ ი რ ა მ ო ს ი ს ა და თ ი ს ბ ე ს თქმულება, მოთავსებულია რომელიმე პოეტის ოვიდიუს ნაზონის „მეტამორფოზებში“. პირამოსი და თისბე ცხოვრობდნენ ბაბილონში ერთმანეთის მეზობლად. მაგრამ მშობლები ხელს უშლიდნენ მათ ნაცნობობას. თისბემ მოახერხა მათ ეხოებშვა აღმართული კედლის გარღვევა და ისინი ერთმანეთს ხედებოდნენ. ერთხელ პაემანზე მისულ პირამოსს ცრუ ნიშნების საფუძველზე მოეჩვენა, თითქოს თისბე ღომმა დაგლიჯაო. სასოწარკვეთილმა კაბუქმა თავი მოიკლა. როცა თისბემ მიჯნურის სიყვდილი გაიგო, ისიც სიცილელს გამოეთხოვა. შექსპირის შესანიშნავი კომედიის მთავარ სიტუაციასთან გარეგანი მსგავსების გამო ამ თქმულებას — „ანტიკური რომეო და ჯულიეტა“ უწოდეს.

თ ა ვ ი XIX

გვ. 144, სტრ. 5. ლ ა ნ ს ე ლ ო ტ ი და ჯ ი ნ ე ე რ ა — გმირები შესაუქუნების პოპულარული რომანისა „ლანსელოტი ანუ ურმის რაინდი“, რომლის პირველი ვერსია დასწერა ფრანგმა პოეტმა კრეტიენ დე ტრუამ. უბრალო რაინდი ლანსელოტი დიდი ხნის განმავლობაში უიმედოდ ეტრფილაა დედოფალ ჯინევრას, ბოლოს სატრფომ შეიბრალა და რაინდის სიყვარულიც ბედნიერად დაგვირგვინდა. ქალის განსაკუთრებული „მალალი“ მდგომარეობით აიხსნება ის, რომ სანჩო ასე მკვეთრად გამოთქვამს მოულოდნელ სურვილს.

გვ. 144, სტრ. 35. გ ო რ დ ი ო ს ი ს ნ ა ს კ ე ვ ი, — იხ. გვ. 444, სტრ. 18.)

გვ. 146, სტრ. 4 — 14. იმ დროს საერთოდ იყო აღიარებული, რომ ს ა ი ა ღ ო ს ო ლ ქ ი ს (სამორის ოკრუგი) მცხოვრებნი მეტად ცუდი და უხეში ენით ლაპარაკობდნენ, ხოლო ტოლედოელებს, პირიქით, სანიმუშო ესპანურით მეტყველებად თვლიდნენ. და ბ ა ხ ა ნ ე ბ ი და ს ო კ ო ლ ო ვ ე რ ი ს მოედანი ტოლედოში ითვლებოდა მაწანწალების, ქურდების, ბანქოს მოთამაშეთა და სხვა საეჭვო პირთა საყვარელ საკრებულოდ. ტ ო ლ ე დ ო ს ტ ა ძ რ ი ს ე ზ ო იყო იმდროინდელი სასულიერო და მალალი წრის ინტელიგენციის სასეირნო და შესასველარი ადგილი. მ ა ხ ა ლ ა ო ო ნ დ ა — მადრიდის ახლოს მდებარე პატარა, მიყრუებული სოფელი.

თ ა ვ ი XX

გვ. 150, სტრ. 13. გ რ ა ფ ი დ ი რ ლ ო ს ი ერთ-ერთი რომანისის გმირი, რაინდ ღურანდარტეს (იხ. ქვემოთ) ძმა, მეტად სახელგანთქმული თავისი მდიდრული სამოსით. სანჩოს მიერ წარმოთქმული სიტყვები ამტკიცებენ, რომ სერვანტესის დროს ესპანელი გლეხები კარგად იცნობდნენ რომანსებსა და იქ შექმბულ გმირებს.

თ ა ვ ი XXI

გვ. 158, სტრ. 9. პ ა ტ ე ნ ი (Patenas) — ოქროს ან ვერცხლის მრგვალი და ფართო ფირფიტა. ატარებდნენ გლეხი ქალები ესპანეთის ზოგიერთ პროვინციაში. ამ ფირფიტებზე უმთავრესად გამოხატული იყო რომელიმე „წმიდანის“.

გვ. 163, სტრ. 34. „ე გ ვ ი პ ტ უ რ ი ქ ე ა ბ ე ბ ი“ — ბიბლიური გადმოცემით, ეგვიპტის მონობაში მყოფი ებრაელები ეგვიპტური ქვაბებიდან ძლიერ ცუდ საქმელს ღებულობდნენ, მაგრამ როცა ეგვიპტიდან გამოსვლის შემდეგ უდაბნოში მშიერ-მწყურვალნი აღმოჩნდნენ, მუხხარებით იგონებდნენ მას. ეს ქვაბები მათთვის იყო უდარდელი და მძღარი ცხოვრების სიმბოლო (იხ. ბიბლია, წიგნი გამოსვლათა, თავი XVI, 3).

თ ა ვ ი XXII

გვ. 164, სტრ. 36. „ღედაკაცი მხნე, გვირგვინი არს ქმრისა თვისისა...“ (ივანე სოლომონისნი. XII, 4).

გვ. 167, სტრ. 9 — 16. „მეტამორფოზები, ანუ ესპანეთის ოვიდიუსი“ — სერვანტესმა გამოიგონა ეს სახელი რომელი პოეტის ოვიდიუსის მიბადებით; ს ე ვ ი ლ ი ე ლ ი ქ ი რ ა ლ და — იხ. XIV თავის შენიშვნა, გვ. 100, სტრ. 9. მ ა გ დ ა ლ ი ნ ი ს ა ნ გ ე ლ ო ს ი — სევილიის ქირადლის მსგავსი ფლიუტები — ბრინჯაოს ქანდაკება, ამართულია წმიდა მაგდალინას საყდარზე ქ. სალამანკაში. კ ა ნ ი ო დ ე ვ ე ს ი ნ გ ე რ ა (ანუ ვისენტე გერა) — არხი ქ. კორდოვაში, რომლითაც მდინარე გვალაკვივირში ჩადიოდა იქაურ პორტოს ქუჩაზე მდებარე შადრევანის წყალი და ქალაქის უწმინდურება, — ითვლებოდა ერთ-ერთ უბინძურეს და ანტიპიგიურადგილად. გ ი ს ა ნ დ ო ს ხ ა რ ე ბ ი — იხ. XIV თავი, გვ. 100, სტრ. 16. ს ი ე რ ა მ ო რ ე ნ ა — ანდალუზიასა და ახალ კასტილიას შორის მდებარე მთაგრეხილი, „ღონ კიხოტის“ I წიგნის XXIII — XXIX თავების მოქმედებათა ადგილი; ლ ე გ ა ნ ი ტ ო ს ი, ლ ა ე ა პ ი ე ს ი, პ ი ო ჰ ო, კ ა ნ ი ო, დ ო რ ა დ ო პ რ ი ო რ ა — XVII საუკუნეში მადრიდის მოსახლეობის სასმელი წყლით მოსამარაგებლად მოედნებზე აგებული ტექნიკურად შესანიშნავად მოწყობილი სუფთა და გემრიელი წყლით განთქმული შადრევნები. ზოგი მათგანი ახლა გადაკეთებულია, ანდა ამოწრა. ამ შადრევნებს მიეძღვნა მრავალი სპეციალური გამოკვლევა.

გვ. 167, სტრ. 21. პ ო ლ დ ო რ ო ვ ე რ გ ი ლ ე უ ს ი — XV საუკ. იტალიელი სწავლული ჰუმანისტი, ავტორი თავის დროზე მეტად გავრცელებული და სახელგანთქმული ტრაქტატისა „გამომგონებელთა შესახებ“ (1499). ამ წიგნს ხშირად თარგმნიდნენ და სცემდნენ ევროპის სხვადასხვა ენებზე.

გვ. 168, სტრ. 14. ლ უ ც ი ფ ე რ ი — სატანა, ეშმაკი, წყევლიადის მეუფე.

გვ. 170, სტრ. 14. „ს ა ფ რ ა ნ გ ე თ ი ს კ ლ დ ე“ — პენია და ფრანსია —

ჯიჯი შემოსილი ვორაკი სალამანკისა და სუდალ როდრიგოს შორის. მის მწვერ-
ვალზე იდგა დომინიკელთა მონასტერი. აქ 1409 წ. ერთმა ფრანგმა ნახა ლეონის-
წიშლის „საკვირველმოქმედი“ ხატი, რაც იმდროის მრავალ მლოცველს იზიდაე-
და. ვაეტის სამეცხეა ეწოდებოდა ქ. ვაეტის ახლოს კონცხზე მეთუ ფერდო-
ნანდ არაგონელის მიერ აგებულ სამონასტრო ეკლესიას.

გვ. 171, სტრ. 13 მონტესინოსი — როგორც უძველეს ესპანურ რომან-
სტესშია მოთხრობილი, იყო შვილი მეფე შარლემანის კარზე მყოფ ერთ-ერთი რაინ-
დის — გრაფ გრიმალტოსისა, რომელსაც უსამართლოდ დასწამა ლალატი გრაფმა
ტომილასმა. და იგი ვანდეენეს სამშობლოდან. როცა ის ცოლიანად იღვრება
ნიაშში, მათ შეეძინათ შვილი მონტესინოსი, — ასე უწოდეს, რადგან მთებში
(montes — „მთა“) დაიბადა. ბავშვი 15 წლამდე ერთმა განდევნილმა განმარტოე-
ბაში აღზარდა, შემდეგ იგი პარიზს გაემართა. აქ შეხვდა გამცემ ტომილასს და
მეფის თვალწინ მოჰკლა იგი: მას შემდეგ, როცა მამამისის უდანაშაულობა დაბ-
ტყიდა. უკანასკნელი კვლავ მეფის კარზე დააბრუნეს. მონტესინოსი საფრანგეთის
ერთი თორმეტთაგანი პერი ვახდა, ცოლად შეირთო როჩაფრიდის ციხე-დარბაზის
მპრპაენგელი, წარჩინებული ესპანელი ქალი როზაფლორიდა და დიდხანს ბედნიერ-
რად ცხოვრობდა მის ციხე-დარბაზში, რომლის ნანგრევები ახლაც არსებობს მონტე-
სინოსის გამოქვაბულის ახლოს. ამჟამად ამ გამოქვაბულის სიღრმე 30 საყენია, მას
ხშირად ნახულობენ ტურისტები და მწყემსები თავს აფარებენ იქ კუდი ამინდის
დროს: ესპანური რომანსის მიხედვით მონტესინოსი დურანდარტესა და გრაფ
დირლოსის ბიძაშვილია. ამ რომანსის უაზრო რომანტიკული ვახვიადება და ფან-
ტასტიკა ძლიერ უახლოვდება რაინდულ რომანს (აქ გამოყენებულია იდეალური
მიჯნურები — დურანდარტე და ბელერმა; უბედური მიჯნურის იდეალური ძმა —
მონტესინოსი: გმირის საპურველმტვირთველი — გვადიანა, გმირი ქალის დუენია —
რუიჯერა და ა. შ.). სერვანტესმა ეს ლეგენდა საფუძვლად დაუდო მონტესინოსის
შესახებ მოთხრობას, რაც მეტისმეტად სახუმაროდაა პაროდირებული და აბსურ-
დამდისაა დაყვანილი და გაშარტებული რომანის უახლოეს ფურცლებზე. (იხ. გან-
საკუთრებით 192 — 195 გვერდები). დურანდარტე იყო მონტესინოსის ბიძა-
შვილი და კარლოსდროინდელი ეპოპეის ერთ-ერთი გმირის — გრაფ დირლოსის
ძმა. იგი მოჰკლეს როსნეალის ბრძოლაში და, ესპანური რომანსების სიტყვით,
სიყვდილის ეამს ევედრებოდა მონტესინოსს, ამოეპრა მისთვის გული და წავლო
მის სატარჯო — სენიორა ბელერმასთან.

თ ბ ვ ი XXIII

გვ. 175, სტრ. 25. გვადინა (იხ. I ტ. XVIII თავი) — მდინარეა ესპანეთ-
ში. ის რამდენიმეჯერ იმალება მიწის ქვეშ და შემდეგ კვლავ გამოდინარეობს
გარეთ.

გვ. 181, სტრ. 18. ფუგერები — გერმანელ ბანკირთა გვარი, რომელთაც
ქონდალთა თავიანთი განყოფილებები ესპანეთში XVI-XVII საუკ.; იყენენ ძლიერ
გავლენიანი და მსხვილი ფინანსისტები და დიდად მფარველობდნენ ლიტერატუ-
რასა და ხელოვნებას.

გვ. 181, სტრ. 33. ინფანტი დონ პედრო პორტუგალიელი —
პორტუგალიის მეფე ეოანო I შვილი და მეფე ენრიკე ზღვაოსნის (1394 — 1406)
ძმა — მებრძოლ-მოგზაური, გეოგრაფიულ რუკათა დაუღალავი შემკრები, 1442 წ.

მან სცადა ქვეყნის გარშემო შემოეღლა. შემდეგ (1570) გამოვიდა პორტუგალიელ გომიე დი სანტოშანის წიგნი „ისტორია პედრო პორტუგალელისა, რომელმაც შემოიარა ქვეყნიერების შველი ნაწილი“ (ესპ. თარგმნეს 1595 წ.) ავტორი იქ შელამაზებულად აღწერს ამ მამაცურ მოგზაურობას და ანტიკიტებს, პედრომ მთელი ქვეყნის მამინ ცნობილი ყველა ოთხი ნაწილი, ესე იგი ევროპა, აზია, აფრიკა და ამერიკა დაიარა, მაგრამ არ დაკმაყოფილდა ოთხი რიცხვით და ის გადააქცია წვიდად (!). სწორედ ეს კუროზული ციფრი შერჩა ღონ კინოტს მესხიერებაში.

თ ა ვ ი XXIV

გვ. 186, სტრ. 2. სეგილილია — „ნაირის“ მსგავსი ხალხური ოთხ ან შეიდსტიქონიანი ლექსი. სადაც პირველი და მესამე სტრიქონი თერთმეტმარცვლიანია და ურითმო, დანარჩენი ხუთმარცვლიანია და არასრული რითმით (ასონანსით) მთავრდება; წვიღმარცვლიან სეგილილიაში მეხუთე და მეშვიდე სტრიქონები აგრეთვე თერთმეტმარცვლიანია და არ ირიტმება. განსაკუთრებული ქანრია: „ლამანური“ სეგილილია მუსიკითა და ცეკვით. ჩვეულებრივად სეგილილია საურთიאלო ან სატირულ-საყოფაცხოვრებო ხასიათის სპანძლერო ლექსია.

გვ. 187, სტრ. 9. იტალიური სიტყვაა, ნიშნავს „სიძუნწეს“, „კრივიანობას“.

გვ. 187, სტრ. 27. ეს სიტყვები მარტოოდენ მწარე ირონიაა, რადგან სერვანტიხის დროს ესპანეთში არავინ ზრუნავდა ნოსიუ და ინვალიდ ქარისკაცთა მღვთმარგობის გასაუმჯობესებლად. მეფე ფილიპე II და მისი შვილის დროს ესპანეთი სავსე იყო მათხოურებით, მოსუცი და ხეიბარი ქარისკაცებით, მათ არავითარი დახმარება არ ეძლეოდათ. 1598 წელს ესპანეთის ვაღერების მთავარ ექიმს ჭრისტობალ ერერას ამაოდ შეუქონდა პეტიცია და მიუთითებდა არსებული მღვთმარგობის ზოროტებასა და სამშობლოს სამსახურისათვის დაპირილ-დასაზიარებულთა სანინელ ხვედრზე. თუმცა კორტესებმა (ესპანეთის დებუტატთა პალატა) მხარი დაუჭირა ერერას ამ წინადადებას, მაგრამ მეფემ მას დასტური არ მისცა. შემდეგშიც ბევრჯერ იყო ცდა მიექციათ მთავრობის ყურადღება ინვალიდთა გაპირებული მღვთმარგობისათვის, მაგრამ მეფის ხელისუფლება სისტემატურად უარყოფდა ასეთი სახის შუამდგომლობას. თვით მიველ სერვანტესიც, ლეპანტოს სახელოვანი ბრძოლის ცალხელა გმირი, ულუკმაპუროდ დახეტებოდა. მხოლოდ მისი გარდაცვალებიდან ერთ-ნახევარი საუკუნის შემდეგ მოაგონდათ ამ საქმის მოგვარება და XVIII საუკ. მეორე ნახევარში დაიწყეს ომის ინვალიდთათვის ზრუნვა.

თ ა ვ ი XXV

გვ. 189, სტრ. 3. რეხიდორო — ქალაქის ან სოფლის სამმართველოს წევრი.

გვ. 192, სტრ. 5. მადესე — მესტრო — „ოსტატი“.

გვ. 192, სტრ. 17. ჰერცოგი ალბა (1508 — 1582). ესპანეთის მეფის ფილიპე II მხედართმთავარი და რწმუნებული საშინელი სიმკაცრე გამოიჩინა ნიდერლანდის აჯანყების ჩაქრობისას და პორტუგალიის ძალით დაპყრობის დროს.

აქ მისი სახელის გახსენება მოწმობს, რომ სიკვდილის შემდეგაც, სერვანტესის თანამედროვეთათვის, იგი ისევ რჩებოდა ყოვლისშემძლე ღიღებულად. „პირველ კაცად“ სახელმწიფოში. (იხ. I ტ., თავი XX XIX).

გვ. 193, სტრ. 5. *galantuomo* — იტალიური სიტყვაა, ნიშნავს „კეთილ-მოზილური წარმოშობის ადამიანს“, ბატონს.

გვ. 193, სტრ. 6. *buon compagno* — იტალიურად: „კარგი ბიჭი“.

გვ. 193, სტრ. 14. *Che perco piglia mo?* — იტალიურად ნიშნავს: „როთ უნდა დაეწყოთ?“. „რა უნდა გააკეთოთ?“.

გვ. 194, სტრ. 19. ან დ ა ნ დ რ ა — უმსგავსი და მოჩხუბარი ღვეგმირი ქალი, რაინდული რომანის „ამადის გალელის“ მოქმედი პირი (წიგნი III, თავი 3).

გვ. 195, სტრ. 36. ა ს ტ რ ო ლ ო გ ი უ რ ი ფ ი გ უ რ ა, ანუ გ ო რ ო ს-კ ო პ ი ს და წ ყ ო ბ ა. — წარმოადგენდა ნახაზს, რომლის მიზანი იყო ამა თუ იმ პიროვნების დაბადების დროს მნათობთა კონკრეტული მდგომარეობის გამორკვევა, რათა ადამიანის ცხოვრებასა და საქციელზე ამ მნათობთა გავლენით ეწინასწარმეტყველნათ მისი ბედ-იღბალი. სერვანტესის დროს სერიოზულად სწამდათ ასეთი წინასწარმეტყველება და ასტროლოგიური ფიგურის დაწყობა მეტად გავრცელებული იყო.

გვ. 197, სტრ. 16. ესაა ლათინური ანდაზა: „გწამდეს საქმე და არა სიტყვები“.

თ ა მ ი XXVI

გვ. 197, სტრ. 35. ეს თავი იწყება ვერგილიუსის „ენეიდიდან“ (ქება II, 1) ამოღებული სიტყვებით, — სახელდობრ:

**Tyrii Troesque
Conticuere omnes, intentique ora tenebant”**,

ესე იგი:

„დადუმდა ყველა ტირიელი და ტროადელი,
ყურნი დაცქვიტეს...“

„ენეიდა“ ესპანურად თარგმნა გრეგორიო ფერნანდეს დე ველასკომ. ეს სიტყვებიც სერვანტესს ამ თარგმანიდან აქვს ამოღებული.

გვ. 198, სტრ. 11 — 17. გა ი ფ ე რ ო ს ი ს ა და მ ე ლ ი ს ე ნ დ რ ა ს (უფრო ზუსტად მელისენდე) ლეგენდისადმი მიძღვნილი იყო განსაკუთრებული ციკლი „უძველესი რომანსებისა“, რომელთა წყაროს წარმოადგენს XIII საუკუნე. ძველი ფრანგული ქრონიკა-რომანი. მის ავტორობას მიაწერენ მთავარეპისკოპოს ტურ-პინს, ცნობილი ძველფრანგული ეპიკური პოემის „როლანდის სიმღერის“ (XI საუკუნის ბოლო) ერთ-ერთ მოქმედ პირს. „რომანსების“ მიხედვით გაიფეროსი იყო იმპერატორ კარლოს დიდის ძმისწული, ხოლო მელისენდრა — ასული. გაიფეროსზე დანიშვნის უმაღლეს მელისენდრა მოიტაცეს მავრებმა და წაიყვანეს ესპანეთში, სადაც მრავალ წელს ჰყავდათ ტყვედ, სანამ გაიფეროსმა არ იპოვა იგი და გაათავისუფლა. ეს სტრიქონები ამოღებულია 1573 წ. პირველად დაბეჭდილი ანონიმური ლექსიდან გაიფეროსისა და მელისენდრას შესახებ.

გვ. 198, სტრ. 29. სტრიქონი ამოღებულია ძველი რომანსიდან გაიფეროსზე, მაგრამ ამ სიტყვებს თვით რომანსში კარლოს დიდი კი არ ამბობს, არამედ სხვა, გმირის ახლობელი პირი.

გვ. 199, სტრ. 27 ციტატი რომანსიდან „ესკარამანის ეპისტოლე მენდესისადმი“. XVII საუკ. დამდევს (1613) შეთხზა ესპანეთის ცნობილმა სატირიკოს-პოეტმა ფრანსისკო გომეს დე კვედო-ი-ვილიეგასმა (1580 — 1645).

გვ. 200, სტრ. 36. ნ ე ს ტ ო რ ი — ბერძენთა ერთ-ერთი მეფე, მონაწილეობდა ტროადის ომში; გადმოცემით 300 წლამდე იცოცხლა.

გვ. 203, სტრ. 6. ქვემოთ მოყვანილია სტრიქონები ძველი რომანსიდან ესპანეთის დამლუპველ მეფე როდრიგოზე. მის დროს პირენეის ნახევარკუნძულზე შეიქრნენ არაბთა ტომები და მოაოხრეს ესპანეთი (ამ რომანსის თემა გამოიყენა პუშკინმა ლექსში: „მშობლიურ ესპანეთზე“, 1833).

თ ა ვ ო XXVII

გვ. 207, სტრ. 10. აქ მოხსენებულია ეპიზოდი იტალიელი პოეტის ლოდოვიკო არიოსტოს „შმაგი როლანდიდან“.

გვ. 208, სტრ. 29. ა ლ კ ა ლ დ ი — ქალაქის თავი ან მსაჯული. იგი თანამდებობით რეხიდორზე უფროსი იყო და საერთოდ მთელს დაბაში შეიძლებოდა მხოლოდ ერთი ალკალი და რამდენიმე რეხიდორი ყოფილიყო.

გვ. 210, სტრ. 5. დონ კიხოტი იხსენებს ტრაგიკულ ეპიზოდს ესპანეთის ფეოდალური შინაბრძოლის ეპოქიდან, როცა კასტილიის მეფე სანჩო II (XII საუკ.) ერთგული ვასალის დონ დიეგო ორდონეს დე ლარას დახმარებით ებრძოდა თავის ნათესავეებს ქ. სამორის დამკვიდრებისათვის. ქ. სამორა ეუთვნოდა მეფის დას — ურაკას. ქალაქის ალყაშემორტყმისას მეფე ღალატით მოჰკლა მიგზავნილმა მკვლელმა ველიდო დოლფოსმა, რომელმაც მიიწვია მეფე საიდუმლო პაემანზე ვითომდა ციხე-სიმაგრის გადასაცემად. ამის შემდეგ დე ლარა გამოცხადდა მოწინააღმდეგის ბანაკში და მეფე სანჩოს მკვლელობისათვის ორთაბრძოლაში გამოიწვია სამორის მთელი მოსახლეობა. ეს ეპიზოდი არა ერთხელ შეუქიათ „ძველ რომანსებში“ და იგი შეადგენს სიღის შესახებ შეთხზულ მრავალი თქმულების მთელი პოეტური ციკლის საგანს. ერთ-ერთ რომანსში დე ლარას ეს გამოწვევა ძლიერ უახლოვდება სერვანტესის მიერ მოყვანილ რედაქციას. იქ ნათქვამია: „ბრძოლაში ვიწვევ ყველა სამორელს, ვინაიდან მაშინ ყველანი ქალაქში იმყოფებოდნენ: ვიწვევ პურსა და წყალს, ყველა ჭერ არდაბადებულს და უკვე-დაბადებულს, რომლებიც მაშინ სამორაში ცხოვრობდნენ, ყველას — დიდსა და პატარას, და იმათაც კი, ვინც ჭერ კიდევ არ იყო ჩასახული“. — სერვანტესი გესლიანად დასცინის ფეოდალური ეპიკური „ბაქიაობის“ ამ არქაულ ნიმუშს, რომელიც ოდნავადაც კი არ უწევს ანგარიშს რეალიზმის ელემენტალურ მოთხოვნილებებს.

გვ. 210, სტრ. 13 — 16. რ ე ლ ო ხ ა — ანუ „საათების ქალაქი“, — ასე შეარქვეს სვეილიის ოლქის ქ. ესპარტინასს, რაც აიხსნება შემდეგი ანეკდოტით: ადგილობრივი ქალაქის საბჭოში განიხილეს ერთი მღვდლის წინადადება — შეეძინათ საათი კოშკზე ასამართლად, და დაადგინეს ეუიდათ მამალი-საათი კი არა რელიკ — საათი, მამრობ. სქ.) არამედ დედალი-საათი (reloja — საათი, მღვდრობ. სქ.), რადგან უეიციობის გამო საათი ცხოველი ეგონათ. საბჭოს „მარინფათიან“ ხელმძღვანელთა აზრით სჭობდა დედალის შეძენა, რადგან მას შთამომავ-

ლობა ეყოლებოდა და სარფიანადაც გაყიდდნენ. მეორე ვერსიით, იმავე ქალაქის მცხოვრებლებმა ისე მავრად შეფუთნეს ქალაქის კოშკის საათი მზის, მტვერისა და წვიმისაგან დასაცავად, რომ მან მუშაობა შეწყვიტა. „მეკარდალეებსა“ და „მებადრიჯნებს“ ეძახდნენ ქ. ტოლელის მცხოვრებლებს, რომლებსაც ძლიერ უყვარდათ ბოსტნეული და ბადრიჯანი (ამ კერძს ეწოდებოდა „In cazuola“, რაც აგრეთვე ნიშნავს „კარდალას“). „ვეშაპიკერიებს“ ეძახდნენ მადრიდელებს: — ერთხელ მადრიდში ხმა გაერცელდა, მდ. მანსანარესში უზარმაზარი ვეშაპი დაცურავსო, და მთელი მოსახლეობა შეიარაღებული გაეშურა მის დასაპერად. ხოლო ვეშაპი აღმოჩნდა ვირის კურტანი. მას ძლიერ მიაჩონებდა მანსანარესის თხელი ტალღები. „მესაპონეები“ იყვნენ სევილიის მკვიდრნი, სადაც მრავალი საპნის ქარხანაა.

თ ა ვ ი XXVIII

გვ. 213, სტრ. 17. „პირჩერის გადაწერა“ (ლათინური გამოთქმა) — ღონ კიხოტს ამით სურს თქვას, რომ გლეხებს შეეძლოთ სანჩოსთვის დანით მიეყენებინათ ჭვარდიანი ჭრილობა, რაც ძლიერ გაერცელებული იყო იმ დროს.

გვ. 215, სტრ. 21. ანუ „დიდ ზღვაში“ — ლათინური გამოთქმა.

თ ა ვ ი XXIX

გვ. 218, სტრ. 27. ფეხშიშველი ბერები — ესე იგი მკაცრი წესრიგის ბერები; ეუთვნოდნენ ე. წ. „მათხოვრულ“ ორდენებს. ძველ ესპანეთში მათ ძლიერ დიდი ავტორიტეტი ჰქონდათ და ყოველთვის იწვევდნენ მრჩეველად რაიმე საქმეზე და ფრიად რთულ საყოფაცხოვრებო საქმეთა გადაწყვეტისას.

გვ. 219, სტრ. 15. ვარა — ესპ. სიგრძის ზომა, დაახლოებით 0,8 ფუტი.

გვ. 219, სტრ. 31. რითეს მთები — ანტიკური კოსმოგრაფების აზრით მდებარეობდა სკვითეთის ჩრდილო ნაწილში.

გვ. 219, სტრ. 35. სერვანტესის დროს გრძელისა და განედის გასაზომავად ხმარობდნენ ასტროლაბიას, — კუთხის მზომ იარაღს.

გვ. 220, სტრ. 11. ესოდენ საკვირველი ცნობა — რასაც არ ადასტურებს არც ერთი სხვა მკვლევარი — ეუთვნის ალორძინების ხანის მეტად პოპულარულ გეოგრაფსა და კოსმოგრაფს აბრაჰამ ორტელიუსს. 1612 წ. ქ. ანტვერპენში დაიბეჭდა ესპანურად თარგმნილი მისი წიგნი „მთელი დედამიწის პანორამა“ საიდანაც ამოიღო, ალბათ, სერვანტესმა ეს ფანტასტიკური ცნობა. ორტელიუსი ადასტურებს: აზორის კუნძულთა განვლის შემდეგ მეზღვაურებს აღარ ჰყავდათ არც ერთი რწყილი, ბაღლინჯო და სხვა პარაზიტიო.

გვ. 222, სტრ. 15. „მათი ტროადა გახდებოდა“ — ანუ სხვა სიტყვებით — ისინი დაილუპებოდნენ ისე, როგორც ტროადის ომის დროს დაილუპა მრავალი ათასი ადამიანი.

თ ა ვ ი XXXI

გვ. 230, სტრ. 4. დუენია — ჩვენლებრივად: ხანდაზმული ქალი, უფრო ხშირად: ქვრივი გაღარიბებული აზნაურის ოჯახიდან, რომელიც მოსამსახურედ დაუდგებოდა მდიდარ და დიდგვაროვან ქალს და ხანდახან მისი კომპანიონიც კი იყო.

გვ. 231, სტრ. 7. ტოკა — ღუნების კოსტუმი იყო მონაზონთა სამოსის მსგავსი შავი ტანსაცმელი და ტილოს გრძელი თავსაფარი ღუნაქი — ტოკა. მათ ჩვეულებრივად ორჯერ შემოიხვევდნენ თავზე და მისი ბოლოები მხარებზე ეშვე-ბოდა. ქვირევები ატარებდნენ თეთრ ტოკას, ქმრიანები შავს.

თ ა ვ ი XXXII

გვ. 244, სტრ. 6-7. პარასიუსი (IV საუკ. პირვ. ნახევარი, ძვ. წელთაღრიცხვით), ტიმანტესი (IV საუკ. ძვ. წელთაღრიცხვ.) და აპელესი (IV საუკ. პირვ. ნახ. ძვ. წელთაღრიცხვ.) — ანტიკური საბერძნეთის გამოჩენილი მხატვრები, ლისიპე (IV საუკ. პირვ. ნახ. ძვ. წელთაღრიცხვ.) — საბერძნეთის სახელოვანი მოქანდაკე.

გვ. 246, სტრ. 25. ვირტუალურად — შუასაუკუნეთა ფილოსოფიური თერმინია. ნიშნავს: „პოტენციურად“, „ფარული სახით“.

გვ. 248, სტრ. 22. კავა (Cava) — ეს სახელი შეარქვეს მებრებმა გრავი იულიანოსის ასულს — ფლორინდას, რომელიც, ძველი გადმოცემით გახდა არაბთა მიერ ესპანეთის დაპყრობის მიზეზი. კავა არაბულად „როსკიპ დედაკაცს“ ნიშნავს (იხ. „დ. კ.“, I ტ. XLV თავი).

გვ. 249, სტრ. 24. პიკარო — მაწანწალა, გაიძვერა, პარაზიტი. მთელს ესპანეთში მოხეტიალე პიკაროთა ურდოები ნამდვილი საყოველთაო-სახალხო უბედურება იყო მრავალი ომითა და შინაური არეულობით სისხლდაცილი ქვეყნისათვის. ისინი იყვნენ სოფლის პროლეტარიატის დეკლასირებული ელემენტები და მსხვილ ცენტრებში იოლი სამუშაოს საძიებლად წასულნი.

თ ა ვ ი XXXIII

გვ. 252, სტრ. 23. სიდი — ესპანეთის ნაციონალური გმირი (სიდ კამპედორი — როდრიგო რუის დე ბივარი, 1030 — 1099 წ.წ. იხ. I ტ. I თავი.), XI საუკ. უდიდესი ფეოდალი, რომელმაც ბრწყინვალე სამხედრო ნიჭის მეოხებით მებრებს 1094 წ. ვალენსიის მთელი სამეფო წაართვა. პეტროვის ცოლი გულისხმობს სიდის იმ ძვირფას სელს, უფრო სწორად — სავარძელს, რომელიც მან ხელთ იგდო ვალენსიის დაპყრობისას. ის მთლიანად სპილოს ძელისაგან იყო გაკეთებული და წინათ ტოლედოს მეფეს, მებრ აღიმაიმონს ეკუთვნოდა. სიდის გმირული თავგადასავლები შექებულია ნაციონალურ ეპიკურ პოემაში „Cantar del mio Cid“ („სიმღერა ჩემს სიდზე“) და მრავალრიცხოვან რომანსებში.

გვ. 255, სტრ. 3. ვამბა — გუთთა დინასტიის ერთ-ერთი მეფე ესპანეთისა (672 — 680). ხალხური გადმოცემით, გამეფებამდე უბრალო გლეხი იყო. მაგრამ უკვე სერვანტესის დროს წარყოფილ იქნა ეს ლეგენდა. ისტორიკოსი მარიანი ამტკიცებს, ვამბა მეფური წარმოშობისა იყო და გუთების ერთ-ერთ ყველაზე წარჩინებულ ტომს ეკუთვნოდა.

გვ. 255, სტრ. 15. ეს როდრიგო იყო გუთების უკანასკნელი მეფე. და-მარცხდა გუდალაეტთან ბრძოლაში (712). აქ აღწერილი ლეგენდური წამება მიე-საჯა მრუშობისათვის. ღუნებამ ზუსტად ვერ გაიგო ამ ორი სტრიქონის აზრი და ამიტომაც მისმა სიტყვებმა საკმაოდ საღალბოო ხასიათი მიიღო. სტრიქონები ამო-ლებულია ერთი ძველი რომანსიდან ზემოხსენებულ მეფე როდრიგოს შესახებ.

გვ. 258, სტრ. 11. პერცოვის ცოლი აქ იხსენებს მიქაელ ვერინოს სენტენციათა კრებულს — „ორსტრიქონიან ლექსთა წიგნს“ (სალამანკა, 1496). ავტორი 17 წლის გარდაიცვალა და მისი სიკვდილი პოეტმა ანჯელო პოლიციანემ აღნიშნა ლათინური ლექსით. იგი იწყება სიტყვებით: „Vorinus Michael florentibus occiditannis“,—ესე იგი: „მიქაელ ვერინო გარდაიცვალა სიჭაბუკეში“.

თ ა ვ ი XXXIV

გვ. 262, სტრ. 5. — მ ა ი ო რ ა ტ ი — ქონება, კერძოდ — მიწის ზაკუთრება, ტიტულთან ერთად მემკვიდრეობით გადადიოდა უფროს შვილზე.

გვ. 262, სტრ. 18. ფ ა ვ ი ლ ა — გუთთა დინასტიის მეფე პელაის შვილი და მემკვიდრე. მან პირველმა წარმატებით მოიგერია და შეაჩერა არაბთა შემოსევა ესპანეთში. გადმოკემით 739 წ. დათვმა დაგლიჯა ლეონის მთებში.

გვ. 263, სტრ. 35. ბ ე რ ძ ე ნ თ ა კ ო მ ა ნ დ ო რ ი — ასე უწოდებდნენ სახელგანთქმულ ელინისტს, ალკალისა და სალამანკის უნივერსიტეტთა პროფესორს ერნან ნუნეს დე გუსმანს (პიანსიანოს), ის იყო აგრეთვე სანტ-იაგოს რაინდთა ორდენის მეთაური — კომანდორი. მან გამოსცა ესპანური ხალხური ანდაზების (6000-ზე მეტი) პირველი მეცნიერულად შედგენილი და კომენტირებული კრებული (1555 წ.).

გვ. 264, სტრ. 14. მავრების საბრძოლო შეძახილი იყო „ლა ილა ილა ლლა“ (La ilah illâ ilâh — არ არის ღმერთი გარეშე ალაჰისა), რაც ესპანელებმა ასე გადმოიღეს: ლე-ლი-ლი (le-li-li).

თ ა ვ ი XXXV

გვ. 268, სტრ. 26. ზ ო რ ო ა ს ტ რ ი (ზარათუშტრა). — ძვ. ირანის რელიგიომ. მაზდაიზმის დამაარსებელი (VII საუკ. ძვ. წელთაღრიცხვ.) — აღმოსავლეთის ლეგენდური ბრძენი, საბერძნეთ-რომის კულტურის დროიდან ითვლებოდა მაგიისა და ჯადოქრობის ფუძემდებლადაც.

გვ. 268, სტრ. 35. დ ი ტ ე — ანტიკურ მითოლოგიაში მკვდართა სამყარომ ღვთაების — პლუტონის ერთ-ერთი სახელი.

გვ. 268, სტრ. 36. ს ა ი დ უ მ ლ ო ხ ა ზ ე ბ ი და ბ ე დ ი ს წ ე რ ი ს რ ო მ ბ ე ბ ი — „მაგიური“ ფიგურები და ნიშნები, რომელთა დანშარებით მაგები და მისნები საიქიოდან იწყებდნენ“ გარდაცვლილთა სულებს.

გვ. 270, სტრ. 17. სანჩო არასწორად გამოთქვამს ლათინურ სიტყვას „abrenunció“, ესე იგი: „უარს ვამბობო“.

გვ. 272, სტრ. 25. კ ა ე ბ ი — ინდიელთა ტომის მთავარი, ფეოდალი. სანჩო ამ სიტყვას ხმარობს არა მისი ნამდვილი მნიშვნელობით, არამედ საერთოდ, როგორც „ინდიელს“, „წითელკანიანს“.

თ ა ვ ი XXXVII

გვ. 281, სტრ. 14. დ ო ლ ო რ ი და ესპანურად ნიშნავს „მომჩივანს“ და „შეპირებულს“.

გვ. 281, სტრ. 15. ს ა მ კ ა ლ თ ა ა ნ უ ს ა მ კ უ დ ა — იხ. გვ. 283, სტრ. 26—36.

გვ. 283, სტრ. 20. მ ა რ ტ ო ს უ ლ ი მ უ ხ უ დ ო — ესე იგი ძლიერ მსხვილი, ღნდალუზიის დაბა მარტოსი განთქმული იყო მწვანილითა და ბოსტნეულით.

გვ. 283, სტრ. 26—30. ტრიფალდი — გაკეთებულია სიტყვებიდან tres faldes „სამი კაბა“, — აქ „სამშლეთიანი“, — „სამკუდიანი“. ლობუნა (ესპ. lobo „მგელი“) — „მგლისა“; სორუნა (ესპ. zorra — „მელა“) — „მელისა“.

გვ. 286, სტრ. 14. „ს უ ლ ი ი ყ ო ს წ ე ვ ე რ უ ლ ე ა შ ი ა ნ ი“, ესე იგი „მამაცი, ვაჟკაცი სული, რომელიც სიკვდილის შემდეგ გაბედულად წავა საიქიოს; სანჩოს აზრით ასეთი განწყობილება მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეიძლება ჰქონდეს სულს, თუ იგი ცხოვნების ღირსია.

გვ. 286, სტრ. 27. აღმოსავლური ადგილების ეს ჩამოთვლა სასაცილოდ იგდებს რაინდულ რომანთა ფანტასტიკურ გეოგრაფიას (ყანაია — ქალაქი ინდოეთში; ტრაპობანა, უფრო ზუსტად — ტაპრობანა — კუნძული ცეილონია; კომორინის კონცი — ინდოტანი) და კუროზულად უპირისპირდება მოქმედ პირთა სახელებს, რომლებიც ევროპის ნიადაგზე გვაბრუნებენ: დედოფალი მალენსია (ქ. შინცი); მეფე არჩიპიელი (არხიპელაგი). მეტისმეტად სასაცილოა ინფანტას სახელი, შესრულებული განსაკუთრებული სტილისტიკური ხერხით (ანტირომასია). ტრიფალდის მთელი მოთხრობა დაწერილია სერვანტესის თანამედროვე სენტრემენტალური ლიტერატურის თემატიკისა და სტილის მიმართ გესლიანი პაროდის სტილით.

გვ. 286, სტრ. 39. უ ლ მ ო ბ ე ლ ი პ ა რ კ ე ბ ი — ადამიანის ბედ-იბდლის სამში ქალღმერთი — დები: ქლოთოსი, ლაქზისი და ატროპოსი; პირველი ახვევდა ადამიანის სიცოცხლის ძაფს, მეორე ჭაჩავდა და მესამე კი წყვეტდა მას.

გვ. 287, სტრ. 31. ამ თავში მოთავსებული პირველი ლექსი ეუთენის XV საუკუნითაღიელ პოეტ-იმპროვიზატორს სერაფინო აკვილანოს (1466 — 1500). მეორე ლექსი — ესპანელ პოეტს — ესკრიბის (XV საუკუნის ბოლო და XVI საუკუნის დასაწყისი).

გვ. 288, სტრ. 24. ტორკემადეს სიტყვით „ხვლიკების კუნძულები“ იყო უდაბური და უკაცრიელი მხარე, აქ ძველად ასახლებდნენ დამნაშავეებს. ძალიან მიყრუებული და შორეული ადგილი.

გვ. 288, სტრ. 37. ფ ე ნ ი ქ ს ი — ზღაპრული ფრინველი, რომელიც თითქოს არაბეთში არსებობდა, გადმოცემით მას შეეძლო ეცხოვრა მრავალი საუკუნის განმავლობაში, ყოველი ასი წლის შემდეგ დაიწყებოდა და ისევ აღსდგებოდა თავისივე ფერფლიდან; ა რ ი ა დ ნ ე ს გ ვ ი რ გ ე ნ ი — მითოლოგიის მიხედვით გაუკეთა მკვდლების ღმერთმა ვულკანმა თავის ცოლს არიადნეს ოქროსა და ძვირფასი ინდიური თვლებისაგან: ღმერთებმა ისურვეს პატივი ეცათ მისი განსაკუთრებული სილამაზისა და ოსტატური ნაკეთობისათვის და ის იმავე სახელწოდების თანაფარსკვლავებად აქციეს; მ ზ ი ს ც ხ ე ნ ე ბ ი — ბერძნულ-რომაული მითოლოგიის მიხედვით, მზის მოძრაობას ხსნიდნენ მით, რომ მზის ღმერთი დასეირნობდა ცის სივრცეში საგანგებო ცხენებიანი ეტლით; ს ა მ ხ რ ე თ ი ს მ ა რ გ ა ლ ი ტ ა დ ი გ უ ლ ი ს ხ მ ე ბ ა ცენტრალური და სამხრეთ ამერიკის მკვიდრთა მეფეებისაგან კოლონიური პირატისა და დამპყრობელის — ვასკო დე ბალბოას მიერ წართმეული ვეებერთელა ძვირფასი მარგალიტები; — დუენია დოლორიდას გაგებით სიტყვა „ტ ი ბ ა რ ი“ გადაიტკა გეოგრაფიულ სახელწოდებად; ნამდვილად კი ესპანური de tibar-ი (წარმ. არაბული სიტყვიდან tibar-ი — „წმინდა ოქრო“) ნიშნავს „ბაჭალ-

ლო ოქროსა. სერვანტესი ამ შეცდომაზე კომიკურ ეფექტს ჰქმნის. პ ა ნ კ ა ი ა — ე. წ. ბელნიერი არაბეთის ოლქი, იშვიათი და ფაქიზი ნელსურნელებით განთქმული მხარე.

გვ. 289, სტრ. 33. დ ე დ ა ქ ა ლ ა ქ ი ს ა ლ გ ვ ა ს ი ლ ი — ესპანელთაგან არაბებისაგან ნასესხები ერთ-ერთი მრავალ სიტყვათაგანი. არაბულად ნიშნავდა მალა-ლი თანამდებობის პირს. მე-14 საუკუნემდე ქრისტიანები ამ სიტყვით აღნიშნავდნენ პირველი ინსტანციის მოსამართლეებს, ხოლო დროთა განმავლობაში ის გახდა სასამართლოს აღმასრულებლის აღმნიშვნელი, უბრალოდ — პოლიციელი და დღესაც ასეა.

თ ა ვ ი XXXIX

გვ. 291, სტრ. 12. „ცრემლს ვინ არ დაღვრის, როს შოისშენს ამ მწუხარ სიტყვებს?“ (ენეიდა, I, 6 — 8).

თ ა ვ ი XL

გვ. 294, სტრ. 8. უ წ ვ ე რ ო დ ყ ო ჟ ნ ა მ ა ე რ გ ბ შ ი დ ი ლ უ პ ა ტ ი უ რ ო ბ ა დ ი თ ვ ლ ო ბ ლ ა და ფ რ ი ა დ და ბ ა ლ ი წ ო დ ე ბ ი ს ნ ი შ ა ნ ი ი ყ ო .

გვ. 295, სტრ. 1. პ ო ტ ო ს ი — ვერცხლის საბადოებით განთქმული პატარა ქალაქი ბოლივიაში (სამხრეთ ამერიკა).

გვ. 296, სტრ. 1. სახელი კ ლ ა ე ი ლ ე ნ ი ო შედგება ორი სიტყვისაგან *clavija* „პალო“ და *leno* — „ღირე“.

თ ა ვ ი XLI

გვ. 301, სტრ. 36. სანოს მცდარად ესმის ღონ კიხორის ნათქვამი სიტყვა *veridaco* — „მართალი“, ამის ნაცვლად ჰგონია *veris* — „მწვანე“, და მიუგებს: „no soy verde, sino moreno“ — ესე იგი: — „მე მწვანე კი არა, შავკერძმანი ვარო“.

გვ. 303, სტრ. 15. *Pater noster* — ლოცვა „მამაო ჩვენო“; *Ave Maria* — ღვთისმშობლისადმი მიმართული კათოლიკური ლოცვის სიტყვები. მზის ჩასვლისას რეკდნენ ზარებს და წარმოთქვამდნენ ამ ლოცვას, ეს ნიშნავდა, რომ გათავდა საღამო და დაიწყო ღამე. ლოცვა იწყებოდა ასე: „ღვთისმშობელო, ქალწულო, გიხაროდენ, მოგესალმები შენ, მიმადლებულო მარიაში“.

გვ. 303, სტრ. 32. პ ე რ ა ლ ვ ი ლ ი ო — დაბა ქალ. სუღად-რეალის აბლოს, აქ ძველად სანტა ერმანდადი („წმიდა. ძმობა“, ესე იგი ინკვიზიციის პოლიცია. დაარსდა XIII საუკ. (იხ. — ტ. I, თავი X) სიკვდილით სჯიდა ბოროტმოქმედებს. მათ ხვრეტდნენ ისრებით და ყვაე-ყორანთა არჩივად ხდიდნენ, პერალვილიოს სახელი გადიქვა ტანჯვა-წამებისა და ჭოჯოხეთური ადგილის სინონიმად.

გვ. 304, სტრ. 6. „გ ა ბ ე დ უ ლ ი კ ა ბ უ კ ი“ — მზის (თებოსის) შეილი ფაეტონი. მამამისის დაუეთხავად გაბედა მისი ეტლით ცის სივრცეში გასეირნება; გამოუცდელს გზა დაეზნა და ძირს ჩამოვარდა. დღემიწაზე ჩამოვარდნისას მზის ცეცხლით გადასწვა მრავალი ოლქი და მხარე.

გვ. 307, სტრ. 35. შ ვ ი დ ი თ ი კ ა ნ ი — კუროს თანავარსკვლავედის შვიდი ვარსკვლავი. ეს ხალხური სახელწოდებაა. ჩვენებურად „ხომლი“, „კრებული“.

გვ. 308, სტრ. 38. აქ სიტყვათა თამაშია: ესპანური სიტყვა *Cohron* -ი ნიშნავს „ველსაც“ და „ჩქოსანსაც“, ე. ი. „ჩქიან ქმარს“, სანჩო ამბობს: ვერც ერთი რქიანი ქმარი მთვარის რქებს თავისი რქებით ვერ შეწელებო.

თ ბ ვ ი X L I I

გვ. 311, სტრ. 11. სიტყვით „ქ რ ი ს ტ ე“ აღინიშნებოდა ანბანის პირველი ასოს წინ ჩვეულებრივად მიბეჭდილი ჯვარი. გამოთქმა „ქრისტე არ ასოვს“, ეთანაბრება გამოთქმას „არაფერიც არ გაეგება“.

გვ. 312, სტრ. 1. რომაელ მწერალს კატონს მიაწერენ სამოძღვრებო ორსტრიქონიან ლექსთა (*Disticha*) წიგნის ავტორობას. XVI-XVII საუკ. ესპანეთში კატონს უდიდესი ავტორიტეტი ჰქონდა.

გვ. 313, სტრ. 29. ნაგულისხმევია ესპანეთში მოარული გამოთქმა: „no quiero, no quiero, mas echadme en la capilla“, ესე იგი: „არ მინდა, არ მინდა, ხოლო კაპუშონი კი ამივსეთო“. კაპუშონი — წამოსასხამის საყვლოზე მიკერებული ნაწილი (ჩაბალახივით), რომელიც გამოსადეგია თავზე დასაბურავადაც. მოსამართლენი და თანამდებობის პირნი ატარებდნენ კაპუშონიან მანტიებს და ქრთამებით მოხევეილ ნაშოვარს ამ კაპუშონებში აგროვებდნენ.

თ ბ ვ ი X L I I I

გვ. 315, სტრ. 35. ი უ ლ ი ო ს კ ე ი ს ა რ ი არჩევნების დროს რომის ეუჩებში ცუდად ჩაცმული დადიოდა. როგორც თანამედროვენი ხსნიდნენ, ამ დემაგოგიური ხერხით მას უნდოდა უბრალო ხალხში ავტორიტეტი მოეხვეჭა და არჩევნებში მეტი ხმა მიეღო.

გვ. 316, სტრ. 23. *Erutar* -ი — ეს სიტყვა სერვანტესმა ლათინურიდან ისესბა და პირველად აქ იხმარა. „ღონ კიხობში“ სერვანტესმა შემოიღო რამდენიმე ასეთი სიტყვა, რაც შემდეგში საერთო ხმარებაშია.

გვ. 318, სტრ. 11. გ რ ე კ უ ე ს კ ო — ასე ეწოდებოდა იმ დროს მოღალ გავრცელებულ, თუძოებთან ბაშბით ან თივით გატენილ ფართო ნაოქებიან შარვალს, რასაც მაშინ ძლიერ დასცინოდნენ; მაგრამ ეს მოღა მაინც დიდხანს შემორჩა და მან მთელი ევროპა მოიარა. სახელწოდების მიხედვით იგი ესპანეთში, ალბათ, საბერძნეთიდან შემოიტანეს (იხ. გვ. 379, სტრ. 29).

გვ. 319, სტრ. 8. ეს ანდაზა, რომელსაც სანჩო არ ამთავრებს, ასეთია: „ვისაც მამა ალკალდი ჰყავს, მისთვის სამსაჯულო საშიში როდია“.

გვ. 319, სტრ. 37. სერვანტესი კომიკურ ფეექტისათვის ხმარობს ანდაზის დამახინჯებულ ფორმას. იგი თავდაპირველად ასეთი იყო: „ვისაც დროზე შეუძლია დუმილი, იგი წმიდანია“ (*Santo*): ეს უკანასკნელი სიტყვა, ძველებური დწერილობის თავისებურებათა გამო, შეცდომით *Saicho*-დ (სანჩოდ) შეიცვალა.

თ ბ ვ ი X L I V

გვ. 327, სტრ. 2. კორდოველი პოეტი ხუან დე მენა (1411 — 1456) ცხოვრობდა და სწერდა მეფე ხუან II დროს. იყო აღორძინების ეპოქის ერთ-ერთი პირველი პოეტი, თავის პოემა „ფორტუნას ლაბირინტიში“ დანტეს „ღვთაებრივ კომედიას“ მბაძავდა. ციტატი ამოღებულია მის ლექსთა კრებულიდან.

გვ. 327, სტრ. 11. ციტატი პავლე მოციქულის ეპისტოლედან კორინთელთა მიმართ (VII, 31).

გვ. 328, სტრ. 13. აქ ნავულისხმევია ეპიზოდი ვერგილიუსის „ენეიდის“ IV ქეპიტიდან, იქ მოთხრობილია, თუ როგორ ჩავიდა ენეასი კართაგენს ბერძენების მიერ ტროადის გადაწვისა და დარბევის შემდეგ; ის შეიყვარა კართაგენის დედოფალმა დიდონამ და ენეასის უეცარი გამგზავრების შემდეგ — უიმედო სიყვარულის გამო — თავი მოიკლა.

გვ. 329, სტრ. 24. ხაკა — მომტრო მთავრეხილი (პირენეის კალთებზე), აქ მდებარეობს ამავე სახელწოდების ქალაქი (უესკის პროვინციაში).

გვ. 329, სტრ. 36. ენარესი და მანსანარესი — მდ. ხარამის შენაკადები; ხარამა — მდ. ტანოს შენაკადი; არლანსა — მდ. პისუერგის შენაკადი. ამ მდინარეთა შორის მოქცეული სივრცე არც ისე დიდია.

გვ. 330, სტრ. 19. ტარპოსის კლდე — იხ. LIV თავი, გვ. 404, სტრ. 30.

თ ა ვ ი XLV

გვ. 332, სტრ. 6. კანტიმპლორა — სპილენძის გრძელყელიანი თუნგი, ატრიალებდნენ წყლის ან ლენის გასაცივებლად. სერვანტესი შეგნებულად დასცილდა რომელიმე თანამედროვე პოეტის ნაწარმოებთა სტილს და, მზისადმი ასე მაღალფარდოვანი სიტყვებით მიმართვისას, სურს გამოთქვას ფრიალ უბრალო აზრი: თაკარა მზე აიძულებს ადამიანს იფიქროს სასმელთა გამაგრილებელ თოვლით საესე თუნგებზე. ანტიპოლები — დედამიწის მოპირდაპირედ მდებარე მზარეთა მცხოვრებნი.

გვ. 332, სტრ. 6. ტიმბრიუსი და თებოსი — აპოლონის (მზე-ღმერთის) სახელებია (იხ. ვერგილიუსი, გეორგიკ. IV).

გვ. 332, სტრ. 17. ბარატარია — იმავე წარმოშობისაა, როგორც ზედსართავი სახელი *Barato* — „იაფი“, „ჩალის ფასად გასასყიდი“, *Barata* საკუთრივ ნიშნავს მოტყუებას, გაიძვერობას ეაქრობის დროს — ღირებულებაზე ნაკლებ ფასში ნიეთის გაყვას. *Barataria* — საერთოდ მოტყუება, გაიძვერობა.

გვ. 335, სტრ. 7. „კვერთხი დაუშეით“ — იმ დროს ყველა მოსამართლეს სამსახურებრივი მოვალეობის ასრულებისას ხელთ ეყვრა კვერთხი (*Var* ეს იყო მისი თანამდებობის განმასხვავებელი ნიშანი. კვერთხს თავში ჰქონდა ჭკარი, რომელზედაც ფიცს სდებდნენ მომხიანნი (იხ. გვ. 495, სტრ. 37).

თ ა ვ ი XLVI

გვ. 342, სტრ. 32. აპარისიოს ზეთი — XVI საუკ. ესპანელი ექიმის აპარისიო სუბიას მიერ გამოგონილი სამკურნალო წამალი, რომელიც ისე ძვირი იყო, რომ ყოველ ძნელად საშოვნელ ნივთზე ამბობდნენ: აპარისიოს ზეთითააო.

თ ა ვ ი XLVII

გვ. 343, სტრ. 34. სერვანტესის დროს, საუკეთესო ექიმ-პიგიენისტა დარიგების თანახმად, წარჩინებულთა ოჯახებში სადილი ყოველთვის იწყებოდა მწარე ან მკავე ხილით და მთავრდებოდა ხმელი ხილითა და მურაბით; მანსტრესალს მნიშვნელოვანი ადგილი ეკირა დიდებულთა ოჯახებში. იგი თვალყურს ადევნებდა სასადილოს, სუფრას, იქ მყოფ ფარეშ-მსახურებს და ბატონის მირთმევაზე სინჯავდა ყოველ კერძს.

გვ. 344, სტრ. 37. პიპოკრატე — (460 — 377 ძვ. წელთაღრიცხვ.) — ძველი საბერძნეთის გამოჩენილი ექიმი; დიდი ავტორიტეტი ჰქურნალობის დარგში, აფორიზმებად დაწერილი მთელი რიგი სამედიცინო ტრაქტატების ავტორი. ექიმი პედრო რესიო ასულელებს სანჩო პანსას და სწორად არ გადასცემს პიპოკრატეს აფორიზმს; პიპოკრატე კი ამბობს: „ყველაზე უფრო მკურნალებელია პურით და არა კაქებით ღორმუცლობა“.

გვ. 345, სტრ. 15. ოლა პოდრიდა — ეს კერძი ოდესღაც ესპანელთა ნაციონალური საჭმელი იყო; ახლა მას იშვიათად შეხვდებით. ოლა საკუთრივ ნიშნავს ქოთანს, რომელშიც ინარჩუნებენ კერძი; პოდრიდა, ესე იგი „გადამწიფებელი“, — რადგან ხორცი, ნუგანილი და სუნელი იქამდე ინარჩუნებოდა, სანამ გადამწიფებული ან დაშალი ხილით არ ჩაიშლებოდა. ახლა კი ესპანეთში სჭამენ მხოლოდ „ოლას“. ის ჩვენებურ აჯაცსანდალს ჩამოჰგავს.

გვ. 345, სტრ. 18. ლათინურია, — ნიშნავს: „აქედან წაიღეთ“.

გვ. 345, სტრ. 38. ექმი პედრო რესიო დე აგუეროს სახელი და გვარი მოგონილია; ქართულად შეიძლება გადმოიცეს ასე: „პეტრე ჭიუტი ნიშნაინ (ესპ. recio „ჭიუტი“, „მკაცრი“; agüero „ნიშანი“). „ტირტეაფერა“ ნიშნავს: „წადი საიქოს“, „აქედან მოუსვი“. სანჩომ შეცვალა ექიმის გვარი და მას მალაგუერო დაარქვა, რითაც „სუდნიშნაინად“ გადააკეთა იგი; ოსუნის შესახებ იხ. I თავის ნიშვნა, გვ. 13, სტრ. 4.

გვ. 347, სტრ. 2. ბისკაელები ნაქები იყვნენ პატიოსნებით, ერთგულებითა და ხასიათის სიმტკიცით, მეფეები, მმართველები და დიდებულები ხშირად ბისკაელთაგან ირჩევდნენ სანდო პირებსა და მდივნებს. იმდროინდელ მწერალთა უმრავლესობა თავის თხზულებებში დასცილობდა ბისკაელთა ამ უპირატესობას.

გვ. 349, სტრ. 30. ამგვარად გლახს სურდა ოჯახში ყოლოდა ყველა სამი სამეცნიერო ხარისხის წარმომადგენელი: ბაკალავრი, ლიცენციატი, დოქტორი.

გვ. 350, სტრ. 3. სერვანტესი კომიკურ ხასიათს აძლევს ამ გვარს და ერთმანეთთან აერთებს მას სიტყვებით: perla — „მარგალიტი“ და perlatico დამბლა“.

თ ა ვ ი XLVIII

გვ. 355, სტრ. 15. ხალხური გადმოცემით მამაკაცის სათნოებისათვის საშიში იყო უშნოცხვირიანი ქალი.

გვ. 356, სტრ. 22. საკუთარ ხელზე კოცნა — მიცემული სიტყვის ან აღთქმისათვის ურყევი ერთგულების დამადასტურებელი პირობითი ნიშანი.

გვ. 356, სტრ. 26. აღმალაფა — მავრული წამოსასხამი. იგი მთელს ტანს ფარავდა.

გვ. 357, სტრ. 10. ოვიედოს ასტურიია — სერვანტესის დროს ამ სახელწოდებას აყუთვნებდნენ ასტურიის ოლქის (უფრო სწორად პრინციპატის) დასავლეთ ნაწილს. მის აღმოსავლეთ ნაწილს ეწოდებოდა სანტილიანის ასტურია.

გვ. 357, სტრ. 29. ასტურიის მთების ყველა მკვიდრი თავის თავს ილაღოდ თვლიდა და მეფეს ტოლს არ უღებდა. აქედან წარმოდგა თქმა: — „რადგანაც ვართ მთიელები — ილაღოებიც ვიქნებით“. ესპანეთის მთიანი რაიონები გადარჩა მავრთა ბატონობას და აქაური თავადაზნაურობა ამჟამობა ტრადიციული დამოუ-

კიდებლობით და იმით, რომ აქედან დაიწყო პირველად დამპყრობელ არაბთა განდევნა ესპანეთიდან.

გვ. 358, სტრ. 29. გვადალახარის კარიბქე — იყო ძველი მადრიდის ცნობილი სავაჭრო და ყველაზე გაცხოველებული მოძრაობის ადგილი, ქორიკანობისა და მძაფრ შეტაკებათა ცენტრი, უქმად მოხეტიალეთა და მათხოვარ-მაწანწალათა საკრებულო.

თ ა ვ ი XLIX

გვ. 363, სტრ. 4. მორონი და ლავახოსი — ნადირთა და გარეული ფრინველებით ცნობილი ადგილები ანდალუზიაში; ხოხობი იმდროინდელ ესპანეთში ფრიად იშვიათი ფრინველი იყო და მხოლოდ მეფეთა და წარჩინებულთა სასაღილო მაგიდებს ამშვენებდა.

გვ. 365, სტრ. 20. კაკუსი (მითოლ.) — ფრიად მარჯვე და დახელოვნებული ქურდი. (იხ. I ტ., პროლოგი). ანდრადილია — იმ ეპოქაში ცნობილი შუღერი და გაიძვრა.

თ ა ვ ი L

გვ. 374, სტრ. 14. არანხუესი — მეფის სახელგანთქმული ბალი და სასახლე მადრიდიდან 30 მილზე. ცნობილი იყო საუცხოო შადრევნებით.

გვ. 375, სტრ. 21. მუხლებს ზემოთ კაბის შემოჭრა მართლაც იყო შემოღებული მსუბუქი ყოფაქცევის ქალებისთვის. ეს ჩვეულება მეტად უძველესია და ის, ალბათ, აღმოსავლური წარმოშობისაა, ამის შესახებ მრავალჯერაა მოთხრობილი ესპანურ რომანსებში.

გვ. 376, სტრ. 31. „არწივისებურად გუბერნატორობს“ — ესპ. *Meior que in gerifalte*. ეარგონით *gerifalte* ნიშნავდა „ქურდს“, „მტაცებელსაც“ და „ქორსაც“. ალბათ ეს იყო მოარული ხუმრობა ან დაცინვა, მიმართული გუბერნატორთა წინააღმდეგ (იხ. XXXIV თავი — „არწივისებურად ვიგუბერნატორებო“, პპირდება სანჩო პერცოგს).

გვ. 372, სტრ. 5. ესპანეთში, განსაკუთრებით ლამაზში, ჩვეულებრივზე უფრო გემრიელი და ტკბილი რკოა, ვიდრე სხვა ქვეყნებში. ძველთაგანვე იქ ასეთ რკოს საქმელად ხმარობდნენ.

გვ. 378, სტრ. 21. ტერესა პანსას ამ სიტყვებიდან ჩანს, რომ ეს მანიაკი (ეელსაბამი) კი არ იყო, არამედ მარჯნის კრიალოსანი.

გვ. 379, სტრ. 29. შეშარტული შარვალი — იყო მუხლებამდე, ფართო და ვანიერი, თვით ან მატყლით გატენილი, ხოლო წვივებზე ძლიერ ვიწრო და შემოწუთებული შარვალი. შემოიღეს ფილიპე II დროს. მან თავის შვილს — დონ კარლოსს სხვა ბრალდებათა შორის წაუყენა, თითქოს შეშარტულ შარვალში თვის მაგივრად დამბაჩები ეწყო. ასეთ შარვლებს ხშირად მასხარად იღებდნენ ესპანურ კომედიებში, მეფეთა ბრძანებულებით ბევრჯერაც აკრძალეს. მაგრამ მას კიდევ დიდხანს ატარებდნენ სერვანტესის სიკვდილის შემდეგაც.

გვ. 379, სტრ. 38. ქარის, ყინვის, მზისა და მტვერისაგან პირისახისა და კისრის დასაფარავად მაშინდელი დიდკაცობა განსაკუთრებული ფარჩის ნიღაბს ატარებდა.

გვ. 381, სტრ. 32. ლათინური გამოთქმა, ნიშნავს: „ავგუსტინე დაეკვებულა“.

ის აღებულია სტუდენტთა ეარგონიდან და წარმოიშვა ნეტარი ავკესტიჩის მოძღვრების განხილვისას გამართულ საჯარო თეოლოგიურ დისპუტებზე. ყოველგვარი გაბედული შეკამათების საპასუხოდ ოპონენტი ჩვეულებრივ მიუგებდა: „ავკესტიჩე დაეკეპებულია, რომ ეს მართლაც ასე იყოს“. ხშირი ხმარების გამო ამ ფორმულის დასაწყისში სიტყვებში დამოუკიდებელი მნიშვნელობა მიიღეს.

გვ. 381, სტრ. 36. ლათინური ანდაზა, — იხ. XXV თავი, გვ. 197, სტრ. 16. ✓

თ ა ვ ი LI

გვ. 355, სტრ. 15. ლიკურგი, — იხ. გვ. 10, სტრ. 8-9.

გვ. 386, სტრ. 16. იმ დროს ყველა წოდების მამაკაცთა სამოქალაქო ტანსაცმელი უმთავრესად მუქი ფერისა იყო (მავი, მიხაკისფერი, რუხი), ხოლო სამხედრონი ატარებდნენ კრელ და ნათელი ფერის ტანსაცმელს, მდიდრულ. ნაირფეროვანი ფრთებით მორთულ ქუდებს და ვერცხლისა და ოქროსაგან (უფრო ხშირად ყალბი) გაკეთებულ სამკაულებს.

გვ. 386, სტრ. 30. მეფე-ჯირკი — ლაპარაკია ძველი რომის იჯავ-არაკების მწერალ ფედრას (I საუკ. ახ. წელთაღრიცხვ.) არაქზე — „ბაყაყნი მთხოვნელი მეფისა“, სადაც იუპიტერმა ბაყაყებს, მათი თხოვნის პასუხად, შეფედ ქირკი გადმოუგდო. მაგრამ ბაყაყებმა ის აბუჩად აიგდეს. იუპიტერმა მათ შემდეგ უჩრხული გამოუგზავნა, მან კი ყველა ბაყაყი ჩაყლაპა.

გვ. 382, სტრ. 19. „თუმცა პლატონი ჩემი მეგობარია, მაგრამ უფრო ვიღი მეგობარი კემშარბიტებაა“, — ლათინური გამოთქმაა, ფრაზა თარგმნილია არისტოტელეს „ეთიკიდან“ (I, 4).

თ ა ვ ი LII

გვ. 395, სტრ. 39. ლაპარაკია იმავე ხარისხთა შესახებ, რომელსაც ობსენებს სამსონ კარასკო ამ წიგნის III თავში (იხ. გვ. 27, სტრ. 20; იხ. აგრეთვე XLVII თავის შენიშვნა, გვ. 349, სტრ. 30): ტონზურა — კათოლიკე მღვდლების (პატრების) თავისებურად შეკრებილი თმა კურთხევის დროს.

გვ. 396, სტრ. 26. ტერუელის პროვინციის ქ. ტრონჩონი, როგორც ალა ბურგოსი და ასტურია, განთქმული იყო საუკეთესო ყველით.

თ ა ვ ი LIV

გვ. 403, სტრ. 17. გელტე — დამახინჯებული გერმანული სიტყვაა. — geld „ფული“.

გვ. 404, სტრ. 1. ესპანელები საერთოდ ყველა უცხოელს უწოდებდნენ „ფრანგს“ (franchote — ფრანგუნა). როგორც ტექსტიდან ჩანს, რიკორტეს თანამგზავრები იყვნენ გერმანელები და თვითონაც გერმანულად გამოწყობილი გერმანიაში მიდიოდა.

გვ. 404, სტრ. 30. პაროდია სტრიქონებისა პოპულარული რომანსიდან, იქ მოთხრობილია, თუ როგორ დამშვიდებულად უცქეროდა ნერონი მისგანვე ცეცხლწაქიდებულ რომის ხანძარს:

„იყურებოდა ტარპეოსის კლდეზე მდგომარე და არაეითარ მწუხარებას არ განიცდიდა“.

გვ. 406, სტრ. 9. ვალენსიიდან მავრების განდევნის შესახებ ბრძანებულება გამოცა 1609 წ. სექტემბერში. 1609 წ. დეკემბრის მეორე ბრძანებულებით მავრები იდევენაოდნენ გრანადიდან, მურსიიდან და ანდალუზიიდან. 1610 წ. მესამედ — კასტილიიდან და ესტრემადურიდან და 1614 წ. — უკანასკნელად — მთელი ესპანეთიდან. ცოლ-შვილიანად მავრების გადასახლების ვადა ოცდაათდღიანი იყო, აქაიქ კი, შაგალითად, სევილიაში, ადგილობრივ ხელისუფალთა გულმოდგინებით, ეს ვადა ოც დღემდე შემოკლდა. ესპანეთის მავრთა მიმართ წაყენებულ სხვა ბრალდებათა შორის განსაკუთრებით ზახვასმით აღნიშნავდნენ იმას, თითქოს მათ განიზრახეს ესპანეთის ხელისუფლების წინააღმდეგ აჯანყების მოწყობა და თავიანთ აფრიკელ თანამომკმეთა დახმარებით ანდალუზიაში მავრთა დამოუკიდებელი სახელმწიფოს შექმნა. სერვანტესს ბევრი უსაყვედურებდა იმას, რომ თითქოს ის აქ იწონებდეს ესპანეთიდან მავრთა განდევნას, მაგრამ, ვინც ყურადღებითა და გულდასმით ჩაუკვირდება რიკოტეს საკმაოდ დიპლომატიურ ნაამბობს, ყველასათვის ნათელი გახდება, რომ სერვანტესის სიმპათია ჩაგრული ხალხის მხარეზეა.

გვ. 407, სტრ. 16. ესკუდო — ესპ. ოქროს ფული. ზედ გამოხატული იყო მმართველი დინასტიის გერბი (ESCUDO) უდრიდა 11 ვერცხლის რეალს, 400 მარაველისს.

გვ. 408, სტრ. 30. სერვანტესის გულმაღიწყოების ერთ-ერთი მაგალითი: აქ მოხსენებული პედრო გრეგორიო ქვემოთ დონ გასპარ გრეგორიოდ ხდება, ხოლო კიდევ უფრო შეზღვევ დონ გრეგორიოდ და ა. შ.

თ ა ვ ი L V

გვ. 411, სტრ. 23. გალიანახ სასახლე — ტოლედოში, მდ. ტახოს ნაპირას, დღემდე მოჩანს ნანგრევები, რომელიც ძველი გადმოცემით, ითვლება მავრთა მეფე გალაფრეს ასულისა და სახელოუანი მარსილიოს დის — გალიანას სასახლის ნაშთად. ეს გალიანა, ტოლედოში ყოფნისას, თითქოს შეიყვარა კარლოს დიდმა, მონათლა იგი და ცოლადაც შეიერთო. მამამ კი საუკეთესო სასახლე აუგო თავის ქალიშვილს მდ. ტახოს ნაპირას.

თ ა ვ ი L V I

გვ. 417, სტრ. 15. შხის გაყოფა, ესე იგი მებრძოლთა დაყენება ისეთ პოზიციებზე, სადაც შხის სხივები თანაბრად მოხვდებოდა თვალში მოწინააღმდეგეებს და არც ერთ მხარეს არ მისცემდა უპირატესობას.

თ ა ვ ი L V I I

გვ. 421, სტრ. 34. ენეასი — ვერგილიუსის „ენეიდის“ გმირი, და ბირენო — პერსონაჟი არისტოს „შმაგი როლანდიდან“ (ქება 9 — 11). ორივენი აქ მოხსენებულნი არიან, როგორც უგრძნობელი და ვერაგი მიჯნურნი, სატრფო-ქალთა მზაკერულად შიმტოვებელნი; ზულანდის პერცოგმა ბირენომ უდაბურ კუნძულზე მიატოვა თავისი კეთილისმყოფელი სატრფო ოლიმპია, ხოლო ენეასმა — დიდონა.

გვ. 422, სტრ. 27. მარჩენა — ქალაქია სევილიის ოლქში; ლოხა — ქალაქი გრანადის ბლოს.

გვ. 426, სტრ. 17. მ ა ტ ა მ ო რ ო ს ი — ნიშნავს „მაკრთამეტობს“. შ ა ნ - დ ი ე გ ო ა ნ უ ს ა ნ ტ - ი ა გ ო (პირველი სახელის მეორენაირი ფორმა) — იაკობ მოციქული, ესპანეთის მფარველი.

გვ. 426, სტრ. 37. ციტატი მათეს სახარებიდან (XI, 12) „ნასუფუველი ცათა იიძულუბის, და რომელინ აიძულდნენ მას, მიიტაცონ იგი“.

გვ. 427, სტრ. 28. ფ რ ა ნ ც ი ს კ ი ს ო რ დ ე ნ ი ს ბ ე რ ო — ფრანცისკელთა ორდენი დააარსა იტალიაში 1208 წ. წმ. ფრანცისკ ასიზელმა (ჯოვანი და პიეტრო ბერნანდონე დელ მორიკონე, 1182 — 1226).

გვ. 427, სტრ. 29. გ რ ი ფ ო ნ ი („დიდი გრიფი“) — ზღაპრული ფრინველი, ნახევრად — არწივი, ნახევრად — ლომი.

გვ. 427, სტრ. 34. აქ ნახსენებია რომის გამოჩენილი მხედართმთავარი ს ც ა - პ ი ო ნ ა ფ რ ი კ ე ლ ი (234 — 183 წ. ძველი წელთაღრიცხვით), რომელიც შეიქრა აფრიკაში რომის მოწინააღმდეგე კართაგენელებთან საბრძოლველად. დონ კიხოტის ნათქვამი ძველი ანეკდოტი და ისტორიული წყაროებით არაა დასაბუთებული.

გვ. 428, სტრ. 7. Santiago, y cierra Espana! — „წინ წმიდაო იაკობ და ესპანეთო“ — ესპანელთა უძველესი საბრძოლო შეძახილი. ლეგენდური გადმოცემით შემოღებულ იქნა 846 წ. მეფე რამირო I მეთაურობით კლავიხოს ბრძოლის დროიდან, როცა თეთრ ცხენზე მჭდომარე სანტ-იაგო (იაკობ მოციქული) წითელჯვრიანი თეთრი ღრორით გამოიქრა ბრძოლის ველზე და გადაწყვიტა გამარჯვების ბედი; აქ მოკლულ იქნა 60 ათასი მავრი. სწორედ ამ დღიდან სანტ-იაგო გახდა ესპანეთის მფარველი. სანჩოს ზუსტად არ ესმის ამ ფრაზის მნიშვნელობა — sierra — („დასცხე“, „შუტიე“) შეიძლება ნიშნავდეს კიდეც „ჩაპკეტე“-ს („უკან მიპყეე“), და ამიტომაც კომიკური შეცდომა გამოუღის.

გვ. 428, სტრ. 14. ა გ ა რ ი ა ნ ე ბ ი — ესე იგი მავრები; ბიბლიური თქმულებით, არაბები თითქოს აბრაამის განდევნილი ცოლის აგარიასა და მისი შვილის, ისმაილის ქორწინების შედეგად წარმოიშვნენ.

გვ. 429, სტრ. 33. მ კ ე დ ე ლ თ ა ე ქ ე ი ა ნ ი ღ მ ე რ თ ი — ანუ ვულკანი. მან აღმასის წერილთვალეზიან ბადეში ჩაამწყვდია თავისი ცოლი ვენერა სწორედ იმ დროს, როცა ის ღალატობდა ქმარს ომის ღმერთ მარითან.

გვ. 430, სტრ. 16. ა რ კ ა დ ი ა — ძველი საბერძნეთის ნაწილი, აქაური მცხოვრებნი განირჩეოდნენ ზნე-ჩვეულებათა უბრალოებითა და გულუბრყვილობით. არსებობდა გადმოცემა, თითქოს უხსოვარ დროიდანვე აქ მფლობდა „ოქროს საუკუნე“, აღამიანები არ იცნობდნენ არც შრომას, არც ბოროტმოქმედებას და ცხოვრობდნენ ბედნიერად და უვნებლად, როგორც მშვიდობიანი მწყემსები. ეს მოტივი ფართოდ იყო გამოყენებული XVI საუკ. „მწყემსურ“ პოეზიაში.

გვ. 430, სტრ. 17. ე კ ლ ო გ ა — საერთოდ — რჩეული ნაწარმოები; მწყემსური და სოფლური ყოფა-ცხოვრების მშვენიერების ამსახველი ილილიური ლექსი; სახელწოდება შემოიღო რომაელმა პოეტმა ვერგილიუსმა (სრული სახელი — პუბლიუს ვერგილიუს მარონი, ცხოვრობდა 70 — 19 ძვ. წელთაღრიცხვით); სერვანტისმ ღროს ასე ეწოდებოდა საერთოდ პასტორალური ეპოსის სხვადასხვა სახის ნაწარმოებს.

გვ. 430, სტრ. 20. ლ უ ი ს დ ე კ ა მ ო ე ნ ს ი (1525 — 1580) — პორტუგალიის გამოჩენილი პოეტი, პოემა „ლუზიადის“ ავტორი.

გვ. 430, სტრ. 29. ა ქ ტ ე ო ნ ი (მითოლოგ.) — კაბუცი-მონადირე, რომელმაც

მისდა სავსელებად, ბანაობის დროს დაინახა ნადირობის მფარველი უმანკო ქალ-
ღმერთი დიანა. ამ უპატიური საქციელისათვის ქალღმერთმა ის ირმად აქცია და
ძალღებს დაავლეჯინა.

გვ. 434, სტრ. 15. ხ ა რ ა მ ა — მდ. ტახოს შენაკადი, რომლის ნაპირებზე გა-
დაშლილია ვანთქმული საძოვრები. აქ გამოყავდათ საუკეთესო ჭიშის ხარები და
გზავნიდნენ ესპანეთის ცირკებში „ხართა ბრძოლაში“ მონაწილეობისათვის.

გვ. 434, სტრ. 36. ამ სიტყვებს მიაწერენ გამოჩენილ ესპანელ მხედართ-
უფროსს, გოსალეს ფერნანდეს დე კორდოვას, ნეაპოლის სამეფოს დამპყრობს
(1453 — 1515; იხ. I ტ. XVIII თავი).

თ ა ვ ი LIX

გვ. 439, სტრ. 3. აქ სერვანტესი პირველად ახსენებს „დონ კიხოტის“ ყალბ
II ნაწილს (1614), რომლის ანონიმი ავტორი თავს აფარებდა ქ. ტორდესილასელ
ალონსო ფერნანდეს დე აველიანედას სახელს. ეს წიგნი სერ-
ვანტესის თხზულების უხეში მიბაძვაა. ნამდვილი ავტორი აქამდე უცნობია. საკ-
მაოდ უსაფუძვლოდ, ყალბი წიგნის ავტორობას მიაწერდნენ ლაბე დე ვეგას,
ლ. არხენსოლს, ტრისო დე მოლინას, ალარკონსა და სხვ. ის გარემოება, რომ წინა
თავებში სერვანტესი არ ახსენებს აველიანედას სახელს (მიძღვნა ლემოსისადმი და
II ნაწ. პროლოგი დაიწერა უკვე მთელი რომანის დამთავრების შემდეგ), გვაფიქ-
რებინებს, რომ IX თავის დაწერამდე იგი ჯერ კიდევ არ იცნობდა პლაგიატორის
თხზულებას.

გვ. 442, სტრ. 8. ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე მ ა კ ე ლ ო ნ ე ლ მ ა (356 — 323 ძვ.
წელთაღრ.) — ძველი საბერძნეთის სახელგანთქმულმა მხედართმთავარმა არ ისურ-
ვა თავისი სახის დამახინჩება და მხოლოდ გამოჩენილ მხატვარ აპელესს მისცა სუ-
რათის დახატვის ნება, ისეთსავე შეუდარებელ ხელოვანს თავის დარგში, როგორიც
თითონ ალექსანდრე იყო სამხედრო საქმეში.

გვ. 442, სტრ. 37. აველიანედას ამ შემთხვევაში არაფერი არ მოუჩინახავს, არა-
მედ უბრალოდ გამოიყენა სერვანტესის სათანადო მითითება I ნაწილის ბოლოს
(იხ. I ტ., თავი LII, სადაც ის იხსენებს ლამაზიერ გადმოცემებს სარაგოსის
ტურნირზე დონ კიხოტის მიერ მესამედ გამგზავრების დროს ჩატარებულ სახე-
ლოვან საქმეთა შესახებ (I ნაწილში სერვანტესმა აღწერა გმირის ორი პირველი
გამგზავრება). რ გ ო ლ ე ბ ი ს შ ე ჭ ი ბ რ ე ბ ა — სამხედრო-სპორტული თამაში,
რომლის დროს ცხენოსანი სწრაფი კენებით ჩაუქროლებდა მადლა. ჩამოკიდებულ
რგოლს და შუბის წვერზე წამოაგებდა მას.

თ ა ვ ი LX

გვ. 444, სტრ. 18. გ ო რ დ ი ო ს ი ს ნ ა ს კ ე ი — ფრიგიის ზღაპრულმა მეფემ
გორდიოსმა ზევისათვის შეწირული ეტლის რვილზე დახლართა ნასკვი, რომლის
გამხსნელი აზიის მფლობელი უნდა გამხდარიყო. ალექსანდრე მაკედონელი დიდ-
ხანს ეწვალა, ვერ გასსნა იგი და, ბოლოს, ხმლით გადაკვეთა. გადატ. მნიშვნელო-
ბით — ძნელად შესასრულებელი საქმე.

გვ. 445, სტრ. 21. ეს გამოთქმა მომდინარეობს ძველი რომანიდან, სადაც მო-
თხრობილია შემდეგი: ესპანეთის მეფე პედრო მრისხანემ (1350 — 1369) ღუელში

გაიწვია თავისი ძმა ენრიკე და მისგან დამარცხდა. ენრიკემ დახმარება სთხოვა ფრანგთა მხედართმთავარს ბერტრან ღუგესკლენს, რომლის კარავშიც მოხდა ბრძოლა. მან შესძახა: „მე არც ტანტიდან ჩამოყავს და არც ტანტზე ამყავს შეფე, არამედ ვეხმარები ჩემს ბატონს, როგორც ერთგული მსახური“.

გვ. 445, სტრ. 26. ეს ორი სტრიქონი ამოღებულია „ინფანტა ლარას“ ციკლში შემავალი უძველესი რომანსიდან. მუდარა ჰკლავს მოღალატე რუი ველასკესს, რომელმაც უღალატა თავის დედოფალს — ღონია სანჩას.

გვ. 446, სტრ. 6. „აქედან ბარსელონა შორს აღარ არის“ — ამ დროს ბარსელონა და მისი მიდამოები სავსე იყო ყაჩაღთა ბრბოებით. ამის შესახებ სერვანტესი წერს კიდევ თავის ნაწარმოებებში („გალატეა“, ინტერმედია „სალამანკის გამოქვაბული“, ნოველა „ორი ქალწული“).

გვ. 446, სტრ. 38. როკე გინარტი სახელთა მსგავსების გამო აქ ერთმანეთში ურევს სიცილიის ლეგენდურ ტირან ბუზირისს (უწყალოდ ქლევდა თავის ქვეყანაში შესულ ყველა უცხოქვეყნელს) და ძველი ეგვიპტის უზენაეს ღვთაებას — ოზირისს.

გვ. 446, სტრ. 38. როკე გინარტი — ისტორიული პიროვნებაა. მისი ნამდვილი სახელია პედრო როჩაგინარდა, იყო სერვანტესის თანამედროვე, ტომით კატალონიელი. მეთაურობდა ყაჩაღთა ბრბოს. თავის დროზე დიდი სახელი ჰქონდა გაეარდნილი, იყო სულგრძელი და შემბრალე აღამიანი. როგორც იტყვიან — „მდიდარს ართმევდა და ღარიბს აძლევდა“, ერთი სიტყვით — უფრო — ფილანტროპი, ვიდრე ყაჩაღი. 1610 წ. შეიპყრეს და სიკვდილით დასჯა ნეაპოლში გაძევებით შეუტყაულს.

გვ. 451, სტრ. 20. ბასკები — ესპანეთის მკვიდრი მოსახლეობის ერთ-ერთი უძველესი ფენა, რომელმაც საუკუნეთა განმავლობაში შეინარჩუნა თემური საზოგადოების ნაშთებსა და ადათ-ჩვევებზე დამყარებული განსაკუთრებული სოციალური წყობა. ეს ამაყი მთიელები (ცხოვრობენ პირენეისში) მუდამ მტრულად იყვნენ განწყობილი ესპანეთის აზსოლუტიზმის დამმონებელ მეთოდთა მიმართ და ყოველთვის დიდი ხალისით უქერდნენ მხარს XVI საუკუნეში ესპანეთის გაბატონებულთა კლასების წინააღმდეგ მიმართულ გამოსვლებს.

გვ. 456, სტრ. 9 — 12. როკე გინარტის მეგობრები — ნიაროსები და მტრები — კადელეები — შექსპირის „რომეო და ჯულიეტაში“ გამოყვანილ მონტეკისა და კაპულეტის მსგავსად ერთმანეთთან მუდამ მებრძოლი ფეოდალთა გვარები.

თ ა ვ ი LXII

გვ. 460, სტრ. 21. სიტყვები მიმართულია აველიანედას წინააღმდეგ: ყალბი „ღონ კიხობის“ XII თავში მოხსენებულია, თუ როგორ ინახავს სანჩო უბეში აქ აღნიშნულ საკმელებს.

გვ. 462, სტრ. 10. ესკოტილო (Escotillo — „პატარა შოტლანდიელი“) — იყო პარმელი, ცხოვრობდა ფლანდრიაში (1579 — 84 წ.წ.). მას თვლიდნენ ასტროლოგად და ჯადოქრად. იყო იმ დროის ცნობილი შარლატანი.

გვ. 462, სტრ. 31. ბალანდრანი — მღვდლების გრძელი, ფართო გარსაცმელი, ანაფორის მსგავსი სამოსი.

გვ. 464, სტრ. 31. „გ ა ნ ვ ე დ ი თ, ბ ი ლ წ ო ს უ ლ ე ბ ო“ — კათოლიკურა ლოცვანის სიტყვები.

გვ. 468, სტრ. 2. პ ე დ რ ო გ რ უ ლ ი ო — ფრიად გამპირიანი ასტურული. იგი მხოლოდ და მხოლოდ იმას იწინასწარმეტყველებდა, რაც წინასწარ კარგად იყო ცნობილი მისთვის და რაც უკვე მოხდა. ასე რომ პედრო გრულიოს წინასწარმეტყველება თუ ჭეშმარიტება ნიშნავდა ყველაფერ საყოველთაოდ ცნობილსა და უეჭველს.

გვ. 471, სტრ. 7. „ე რ თ გ უ ლ ი მ წ ყ ე მ ს ი“ — იტალიელი პოეტის ბ. გვარინის (1537 — 1612) ტრაგიკომედია (1590); ესპანურ ენაზე 1602 წ. სთარგმნა ცნობილმა მწერალმა დოქტორ ჭრისტობალ სუარეს და ფიგეროამ; „ამიტა“ — იტალიის გამოჩენილი პოეტის ტორკვატო ტასოს (1544 — 1595) პასტორალი; 1607 წ. იგი ესპანურად თარგმნა სერვანტესის მეგობარმა პოეტმა და მხატვარმა ხუან მარტინეს დე ხაურეგიმ (1583 — 1641).

გვ. 471, სტრ. 35. აქ მოხსენებულია ბერის — ფელიპე დე მენესესის წიგნი „ქრისტიანთა სულის მნათობი, სიბრძავეისა და უმეცრების დამორგუნველი“, პირველად დაიბეჭდა სევილიაში 1555 წ.

გვ. 472, სტრ. 9. ნაგულისხმევია ესპანური ანდაზა: „მისთვისაც დადგება წმიდა მარტინეს დღე“, — ძველი სოფლური ჩვეულების მიხედვით წმიდა მარტინეს დღეს (11 ნოემბერს) ჰკლავდნენ საშაშხე ღორებს.

თ ა ვ ო L XIII

გვ. 473, სტრ. 19. ძველ რომაელებს ჩვეულებად ჰქონდათ თეთრი ქვით აღენიშნათ განსაკუთრებულად კეთილსასიამო და ბედნიერი დღეები.

გვ. 475, სტრ. 7. მ ო ნ ე უ ი კ ი — ბარსელონის მარჩვენა ბორცვზე ამართული ციხე-სიმაგრე. სადარაჯო კოშკი, საიდანაც შორიდან ჩანდა მეკობრეთა ხომალდების მოახლოება.

გვ. 475, სტრ. 11. ბ რ ი გ ა ნ ტ ი ნ ი — ოთხკუთხაფრიანი და ერთფრიანი სწრაფმავალი დაბალი სამგზავრო ხომალდი. გაღერა უფრო მაღლა იყო ამართული წყლის ზედაპირზე და მას ოთხკუთხა აფრა არ ჰქონია.

გვ. 475, სტრ. 27. ა რ ა ე ს ი (არაბული — არ-რაისი — „უფროსი“) — ალჟირული ხომალდის მეთაური, კაპიტანი (იხ. I ტ. XLI თავი).

გვ. 475, სტრ. 33. ტ ო რ ა კ ი ს ი ანუ თურქი. თურქები, როგორც უფრო მეომარი ტომი, მეკობრეთა ხომალდებზე მეტძობლ რაზმებს შეადგენდნენ. მკერები და არაბები შეზღვაურებად იყვნენ, ხოლო ქრისტიანი ტყვეები — მენიზებებად.

გვ. 476, სტრ. 5. ა ბ ო რ დ ა ე ი — ზღვაზე ბრძოლის ძველი წესი, როცა ორი მეომარი ხომალდი კაცებით გადაეკლდობოდნენ ერთმანეთს ხელჩართული ბრძოლისათვის.

გვ. 478, სტრ. 25. კ რ უ ს ა დ ო რ ი (Crusado) — მეფე ფერდინანდისა და დედოფალ ისაბელას დროიდან ესპანეთში გავრცელებული პორტუგალური ოქროს ფული (დაახლოებით 7 პეზეტი). სახელი დაერქვა ზედ ამოტიფრული სიტყვა Cruz-იდან („ქვარი“).

გვ. 480, სტრ. 38. ა ნ ა ფ ე ლ ი ქ ს ი. — ნიშნავს „ანა ბედნიერს“.

თ ბ ვ ი LXIV

გვ. 483, სტრ. 16. ლ ე ვ ა ნ ტ ი ს ნ ა პ ი რ ე ბ ი — ხმელთაშუა ზღვის აღმოსავლეთ სანაპირო ქვეყნები.

გვ. 486, სტრ. 32. დედახშია სიტყვების თამაში „deslocado“ — „სიცივისაგან განჯურნებული“ და „dislocado“ — „ნაღრძობი“. ორივე სიტყვას აქვს ერთი ძირი loco — შეშლილი.

თ ბ ვ ი LXV

გვ. 491, სტრ. 9. ფილიპე III დავალებით, ეს დიდებული 1609 და 1610 წ.წ. ხელმძღვანელობდა ლამანიჩიდან შავრთა მოსახლეობის ძალდატანებით ევაკუაციას. რიკოტეს ეს სიტყვები, უკვეყლად, ირონიულია. ეს მით უმეტეს აშკარაა, რომ სერვანტესი ყოველთვის უაღრესად ადამიანურად ეპყრობოდა თურქებს, შავრებსა და ერეტეკოსებს და ფრად გულთბილად იხსენიებდა მათ თავის ნაწერებში, რაც საკმაოდ არაჩვეულებრივი მოვლენა იყო იმ დროში; თანაც აღსანიშნავია ისიც, რომ სწორედ ამ გრაფ დე სალასარს არ გააჩნდა არც ერთი ის ღირსება, რომელსაც რიკოტე მიაწერს მას. არაეინ არ ყოფილა ისე მკაცრი, ისე ხარბი და სულმდაბალი და არაეინ ისეთ უამრავ ქრთამს არ იღებდა, როგორც სწორედ ეს გრაფი დე სალასარი. ყველაფერი ეს კარგად იცოდნენ სერვანტესმა და იმ დროის მოწინავე ადამიანებმა.

გვ. 491, სტრ. 20. ა რ გ უ ს ი — ბერძენთა მითოლოგიაში — ასთვალა ბუმბერაზი, რომელიც მცველად ჰყავდა მიჩენილი ზევსის ერთ-ერთ სატრფოს. მთვარის ქალღმერთს — იოს.

თ ბ ვ ი LXVI

გვ. 493, სტრ. 38. „ლექსი ამოღებულია არიოსტოს „შმაგი როლანდიდან“ (იხ. „დ. კ.“ I ტ., თავი XIII).

გვ. 494, სტრ. 28. ა რ ო ბ ა — ესპანური წონა — $12\frac{1}{2}$ კილოგრამი.

გვ. 495, სტრ. 37. კვერთხი იყო გარეგანი ნიშანი, რომლითაც გამოიყენებდნენ აღმინისტრაციის წარმომადგენლებს. იხ. XLV თავი. გვ. 335, სტრ. 7.

გვ. 497, სტრ. 13. აქ სიტყვების თამაშია: სანჩო ცდილობს გაიხუმროს და სხვა მნიშვნელობით ასხვაფერებს თავის პასუხს.

თ ბ ვ ი LXVII

გვ. 500, სტრ. 9. ასეთი სახის ლიტერატურულ-საყოფაცხოვრებო მასკარადები და „მწვემსობანას“ თამაში მეტად გავრცელებული იყო სერვანტესის დროს. მწვემსური ლირიკის ერთ-ერთი მამამთავარი ესპანეთში — ზუან ბოსკან აღმავოვერი (1495 — 1542) ითვლებოდა ამ ჟანრის საუკეთესო ოსტატად. ნ ე მ ო რ ო ს ო (ნიშნაეს „ტყის მცხოვრებს“, ლათ. სიტყვიდან *rosmus* — „ტყე“) ლათინურ ენაზე თარგმნილი ბოსკანის ვეარია (ესპ. *bosque* — „ტყე“). აქ ნახსენებია პარსილასო დე ლა ვეგას I და II ეკლოგები, სადაც მონაწილეობდნენ მწვემსები სალისო და ნემოროსო. სერვანტესის დროს ეგონათ, ნემოროსოს სახელით აქ ბოსკანია გამოყვანილი, მაგრამ თანამედროვე მკვლევარების მტკიცებით ამ სახელით გამოდის თვით დე ლა ვეგა.

გვ. 500, სტრ. 11. კ უ რ ი ა მ ბ რ ო ს სახელი შედგება სიტყვებისაგან: ესპ. *cunra* — „მღვდელი“ და *ambrro* — ჩვეულებრივი ბოლოსართი რომანსებში.

გვ. 500, სტრ. 19. ზოლოსათ ოძი -ს მიმატება სახელს გიზვიადებულ ფორმას აძლევს, — ტერესონა ნიშნავს სქელ, დიდ ტერესას.

გვ. 500, სტრ. 32. ა ლ ბ ო ლ ი — წინწილისა თუ სანთურის მსგავსი საკრავი, რომელიც ფართოდ იყო გავრცელებული ესპანეთის მავრთა შორის. ავტორი მათ აღარებს ბრინჯაოს შანდლებს, რადგან იმ დროს შანდალი გულდრმა, ფართო საინს ჰგავდა.

გვ. 501, სტრ. 9. ეს ფილოლოგიური დაკვირვებანი სრული არ იყო სერვანტესის ეპოქისთვისაც კი. თავსართი (ა I) ხანდახან არაარაბული წარმოშობის სიტყვებშიც გვხვდება. ხსენებულ სიტყვათა მნიშვნელობა თანრიგის მიხედვით ასეთია: „სამურველი“, „საუზმე“, „ხალიჩა“, „პოლიციელი“, „სუმბული“, „მალაზია“, „მომცრო“, „ბურთი“ („ყულაბი“) ო მახვილით დამთავრებული სიტყვები ესპანურ ენაში მნიშვნელოვნად დიდია. აქ ნახსენები ხუთი სიტყვა არის: „რბილი ფეხსაცმელი“, „სხენი“, „მარაველისი“, (წერილი ფული), „მათილა“, „ფაკირი“ (მუსულმანთა „ბერი“, ირანთა — „კანონმდებელი“).

თ ა ვ ი LXVIII

გვ. 503, სტრ. 2. ეს სიტყვა ნახმარია ორაზროვნად: როგორც ფათერაკი, სადაც მთავარ როლს წაგრიანი ღორები ასრულებდნენ და, როგორც მჩხვლეტავი, არასასიამოვნო.

გვ. 504, სტრ. 12. „წყვედიადის შემდეგ იმედი მაქვს სინათლისა“, — ლათინური ციტატი ბიბლიიდან (წიგნი იობისა, თავი XVII, 12). ქუდიანი შევარდნის გამოხატულების გარშემო მიბეჭდილ ამ სიტყვებს XVI საუკუნეში ბოლოდან ხანდახან სტამბის მარკად იყენებდნენ ზოგიერთი მესტამბენი. მესტამბე ხუან დე ლა კუესტამ ამ მარკით შეამკო სერვანტესის „ღონ კიხოსის“ ორივე ნაწილის გამოცემები.

თ ა ვ ი LXIX

გვ. 508, სტრ. 20. ვ ა რ ა — სიგარის ზომა, დაახლოებით, 0,8 ფუტი.

გვ. 508, სტრ. 28. პ ა ლ მ ი ს რ ტ ო ყოველთვის ითვლებოდა გამარჯვების სიმბოლოდ და მას განსაკუთრებით პატივს სცემდნენ ესპანეთში. ხელში პალმის რტოთი ქალწულთა დაკრძალვა ესპანეთში ძველი რომის ეპოქიდან მოდის.

გვ. 509, სტრ. 31. ს ტ ა ნ ს ი (იტალიურია) ლექსთა წყობის ერთგვარი ფორმა, — თითოეული ტაეპი შეიცავს 8 სტრიქონს.

გვ. 509, სტრ. 38. „თ რ ა კ ი ი ს დ ი დ ი მ ო მ დ ე რ ა ლ ი“ — ორფეოსი (მითოლოგ.), რომელმაც მუსიკის მომხიბვლელი ხმებით საიქიოდან დააბრუნა თავისი სატრფო ევრიდიკე.

გვ. 510, სტრ. 1. ეს მეორე ოქტავა მთლიანად გადმოღებულია პარსილასო დე ლა ვეგას II ეკლოგიიდან.

გვ. 510, სტრ. 6. ს ტ ი ქ ს ე ს წ ყ ლ გ ბ ი (მითოლოგ.) — ესე იგი ჯოჯობეთის მღინარის სტიქსეს წყლები (იხ. თავი XI, გვ. 82 და შენიშვნა).

გვ. 510, სტრ. 16. რ ა დ ა მ ა ნ ტ ი, მ ი ნ ო ს ი და ე ა კ ი — ანტიკურ მითოლოგიაში ჯოჯობეთის მსაჯულები. დიტეს შესახებ იხ. XXIV თავი, გვ. 26მ, სტრ. 35.

გვ. 510, სტრ. 36. „დედაბერს ამარანტი მოეპრიანა“ — ამ ანდაზის მეორე ნაწილი, რომელსაც სანხო აღარ ასრულებს, ასეთია: „აღარ დატოვა არც მწიფე და

ალიც შეეახეო“, ა მ ა რ ა ნ ტ ი — ერთგვარი მცენარეა, მისი მარცვლები იქნება, ხარობს ინდოეთსა და სამხრეთ ამერიკაში.

გვ. 511, სტრ. 3. ესპანურ ანდაზებში მახლი ისევე ცუდადაა მოხსენებული, როგორც სიდდარი.

გვ. 511, სტრ. 7. ნ ე ბ რ თ ი — ბიბლიაში მოხსენებული ძველი ქალდეეთის ლეგენდური მეფე: იყო მკაცრი და მძვინვარე მონადირე. შეუბრალებლად ანადგურებდა თავის მსხვერპლს.

თ ა ვ ი LXX

გვ. 518, სტრ. 4. ამ ადგილას სერვანტესი კვლავ ილაშქრებს მისთვის სამგზის საძულველი მტრის — ა ვ ე ლ ი ა ნ ე დ ა ს — წინააღმდეგ და გესლიანად უსწორებს მას ანგარიშს.

გვ. 522, სტრ. 3. „მუქთად მოცემული“ — ლათინურია.

გვ. 522, სტრ. 24. — „პ ო ტ ო ს ი ს ს ა ბ ა დ ო ე ბ ი“ — იხ XL თავი, გვ. 295, სტრ. 1.

გვ. 522, სტრ. 28. უ ო რ ტ ი ლ ი ო (el cuarto) — ძველი ესპანური ფული, მეოთხედი რეალი.

გვ. 522, სტრ. 38. „თუ შარვალი არ დაგისველდა, კალმახს ვერ დაიქერ“, — ასეთია მთელი ანდაზა, სანჩო მხოლოდ ნახევარს წარმოთქვამს.

გვ. 523, სტრ. 13. ა პ ო ლ ო ნ ი ს ე ტ ლ ი ს თ ე ლ ე ბ ი (მითოლოგ.) — რითაც მზის ღმერთი აპოლონი დაქპროდა ცის სივრცეში, ანათებდა და ათბობდა დედამიწას.

გვ. 524, სტრ. 17. ეს რეალურ ისტორიულ ფაქტზე დამყარებული ანდაზაა: ქ. სამორა ხანგრძლივად იყო ალყაშემორტყმული. მისმა ალებამ გადაწყვიტა ტახტის შემეკიდრების საკითხი.

გვ. 524, სტრ. 32. „აქ მოკვდა სამსონი და ყველა ფილისტიმელი“ — იხ, გვ. 27, სტრ. 10.

გვ. 525, სტრ. 34. ტ რ ო ა დ ი ს ო მ ი, რომელიც „ილიადაში“ პომეროსის მიერ გენიალურად ასახვის გამო, მსოფლიოში ცნობილი ამბავი გახდა, ამ პოემაში გამოხატული გადმოცემის თანახმად, დაიწყო იმიტომ, რომ ტროადის მეფის პრიამოსის შვილმა პარისმა მოიტაცა და ტროადაში წაიყვანა სპარტის მეფე მენელაოსის ცოლი, მშვენიერი ელენე; ცალკეულ გვირგვინოსან პიროვნებათა ინდივიდუალური საქციელისადმი სახელმწიფოთა მთელი ბედობლის დაქვემდებარება დამახასიათებელია ვერგილუსის „ენეიდისათვისაც“: მისი შინაარსიდან ჩანს, რომის მიერ კართაგენის დანგრევის გამომწვევეი პოლიტიკური მტრობის საფუძველი ვითომც იყო ის უმძიმესი შეურაცხყოფა, რომელიც მიაყენეს კართაგენის ლეგენდურ დედოფალს — დიდონას. უკანასკნელმა თავი მოიკლა მიჯნურ ენეასის ვერაგული ლალატის გამო. დიდონა მიატოვა ენეასმა, რომელიც თითქოსდა იმიტომ გადაარჩინეს ღმერთებმა ტროადის დანგრევის დროს, რომ დაეარსებინა „ახალი ტროადა“. ესე იგი — რომი. ამ წარმოდგენათა თვალსაზრისით, რასაც იზაარებს ღონ კიხობი, და ორივე შემთხვევას შორის მკიდრო კავშირის გამო (ენეასის ბედი ტროადის ომის პირდაპირი შედეგია), გასაგები ხდება ფრაზა: კართაგენი არ იქნებოდა დანგრეული, ლამაზი რაინდს თავის დროზე რომ მოეკლა ტროადის ომის მიზეზი — პარისი.

გვ. 526, სტრ. 16. მ ა უ ლ ე ო ნ ი — სერვანტესის დროინდელი მადრიდელი მოლექსე. მდარე თხზულებებმა მას მეტად უბადრუკი სახელი მოუპოვეს. უმეცრების გამო ვერ გაიგო ლათინური გამოთქმა — *Deum de Deo* (კათოლიკური სიმბოლო სარწმუნოების ფრაზა: „ღვთიერი ღვთისაგან“) და წაიკითხა როგორც ესპანური: „*De donde diere*“, — „მოხდეს, რაც მოსახდენია“.

გვ. 526, სტრ. 35. „ანუ როგორც ეს იყო იმთავითვე“ (ლათ. იხ. I ტ., XLVI თავი).

თ ა ვ ი LXXII

გვ. 527, სტრ. 21. აქაც აველიანედას წინააღმდეგაა მიმართული სერვანტესის კალამი. „ღონ კიხობის“ ავტორი სამაგიეროს უხდის პლაგიატორს და თავის რომანში გამოჰყავს მისი გმირი, ალვარო ტარფე.

გვ. 529, სტრ. 15. ნ უ ნ ც ი ს ს ა ხ ლ ი — 1483 წ. ქ. ტოლედოში „პაპის ნუნცის ფრანსისკო ორტისის მიერ აგებული სულით ავადმყოფთა სახლი.

გვ. 532, სტრ. 14. მარჯვენა ფეხით სადმე შესვლა საჭიროდ ითვლებოდა წარმატების მოსაპოვებლად.

თ ა ვ ი LXXIII

გვ. 533, სტრ. 9. ნიშნავს: „ცული ნიშანია“ (ლათინ.)

გვ. 534, სტრ. 15. აქ კიდევ ერთხელ მოხსენებულია „მინგო რეველგოს ლექსები“ (იხ. II ტ პაროლოგი, გვ. 8, სტრ. 8), რომლის პირველ სტროფებში ლაპარაკია მინგოს გლეხურ ტანსაცმელზე — ლურჯ ხიფთანსა და ჟოლოსფერ კურტაკზე.

A Mingo Revulgo, Mingo,
A Mingo Revulgo, hao,
Que es de tu cayi deblao?
No le vistes en domingo?
Que es de tu jubon bermejo?

ანუ: „პეი. მინგო რეველგო, რა მოუვიდა შენს ლურჯ ხალათს? რად არ ატარებ მას კვირა-უქმე დღეებში? სად არის შენი ჟოლოსფერი კურტაკი?“ — რეველგოს ლექსთა კომენტარები ეკუთვნის ესპანელ მწერალს — ფერნანდო დე პულგარს.

გვ. 537, სტრ. 8-9. სტრიქონი პოპულარული ხალხური სიმღერა ვილანსაკოდან:

Pastorcillo, tu que vienes,
Pastorcillo, tu que vas?

გვ. 537, სტრ. 11. ესე იგი „*Está ya diro el alcacel para Zamponas*“, — სოფლური ანდაზა. *Alcacel*-ი ხორბლის მწვანე ღეროა, მისგან ესპანელი ბავშვები სალამურს იყთებენ, როცა ღერო შეხმება და გაუხეშდება, — სასალამუროდ უკვე აღარ გამოდგება. ამ ანდაზით დისწული ეუბნება ღონ კიხობს: იმდენად მოხუცი ხარ, მწყემსობას ვეღარ გასწევო.

თ ა ვ ი LXXIV

გვ. 538, სტრ. 21. ჟ ა კ ო პ ო ს ა ნ ა ძ ა რ ო (1458 — 1530) — ალორძინების ეპოქის გამოჩენილი იტალიელი პოეტი, განთქმული მწყემსური ეპოეგებით; ბაძავდა ვერგილიუსს, დაწერა ცნობილი მწყემსური რომანი „არკადია“ (1504).

გვ. 541, სტრ. 13. ლათინური სიტყვაა, რომელიც ნიშნავს: „აგრეთვე“, „გარდა ამისა“ (იხმარება სხვადასხვა სახის ჩამოთვლათა შემცველ საბუთებში).

გვ. 543, სტრ. 35. ძველთაგანვე არავითარი ბიოგრაფიული ცნობები არ დარჩენილა პომპროსის პიროვნების შესახებ. ტრადიციით მას მიაწერენ „ილიადისა“ და „ოდისეას“ შექმნას. ძველი საბერძნეთის შეიდი ქალაქი (სმირნა, როდოსი, კოლოფონი, სალამინი, ხიოსი, არგოსი და ათენი) უშედეგოდ დაობდა იმის დასამტკიცებლად, თუ რომელი იყო დიდი პოეტის საშობლო. ახლა მეცნიერების მიერ დასაბუთებულია: პომპროსი ლეგენდური პიროვნებააო.

გვ. 544, სტრ. 23. ამ ტაეპის ორი უკანასკნელი სტრიქონი წარმოადგენს ლექსებს ხინეს პერეს დე იტას რომანიდან „გრანადის სამოქალაქო ომები“ (1595).

გვ. 544, სტრ. 30. კიდევ ერთი, ამჯერად უკანასკნელი გალაშქრება აველიანედან („ტორდესილასელი მწერლის“) მისამართით. სირაქლემას ფრთის კალამი — ბატის ფრთის კალამთან (როგორცაც მაშინ სწერდნენ) შედარებით უზარმაზარი და ტლანქი კალამია, — ამით სერვანტესი დასციინის პლაგიატორის მოუხეშავ და ბარბაროსულ სტილს.

გვ. 544, სტრ. 35. აველიანედა თავის რომანს ამთავრებს ტოლედოს საგიეფთში დონ კიხოტის მოთავსებით და პპირდება მკითხველს წიგნის გაგრძელებას, სადაც ასახული იქნება საგიეფთიდან გამოსული რაინდის გამგზავრება მთელი რიგი ფათურაჲის საძებნელად ძველ კასტილიაში (სალამანკა, ავილია, ვალიადოლიდი).

გვ. 544, სტრ. 38. სერვანტესს ეშლება დონ კიხოტის გამგზავრებათა ანგარიში. I წიგნში აწერილია რაინდის პირველი და მეორე გამგზავრება, II წიგნში — მესამე. ამიტომ აქ ავტორს უნდა აღენიშნა მთოხვე გამგზავრების შეუძლებლობა და უკვე ჩატარებული მესამე გამგზავრება.

გვ. 545, სტრ. 15. Vale — ლათინურია, — ნიშნავს „შემვიდობით“, „ქარგად იყავ“. ამ სიტყვას ყოველთვის დაურთავდნენ ბოლოს მოკითხვის წერილებს.

• • •

„დონ კიხოტის“ ორივე ტომის შენიშვნათა შესადგენად უმთავრესად გამოყენებულია რუსულ ენაზე გამოცემული სერვანტესის ნაწარმოებები. მათ შორის — ახალი გამოცემებიდან: სხვადასხვა დროს (1932, 1935, 1949, 1951 და 1953 წ.) გამოქვეყნებული „დონ კიხოტი“ (მოსკოვი — ლენინგრადი, — „აკადემია“, „მოლოდაია გეარდია“, „გოსლიტოზდატი“): „სამოდერებო ნოველები“ (2 ტომად, მოსკოვი — ლენინგრადი, „აკადემია“, 1935); რჩეული თხზულებანი (მოსკოვი — ლენინგრადი, სახელგამი, 1943 წ.), „ინტერმედიები“ (მოსკოვი — ლენინგრადი, „ისკუსტვო“, 1938) „სტატიები და მასალები“ სერვანტესის შესახებ (ლენინგრადის უნივერსიტ. გამოცემა, 1948); ძველი გამოცემებიდან: ვ. კარელინის (2 ტომად, 1896), მარკ ბასანინის (4 ტ., 1903) და მ. ვატსონის (2 ტ., 1907 და 1917 წ.წ.) მიერ რუსულად თარგმნილი „დონ კიხოტი“ — ბიოგრაფიებითა და შენიშვნებით. საკუთარ და გეოგრაფიულ სახელთა ქართულად ზუსტი გამოსახვისათვის ნასარგებლებია 1915 წელს ქ. ბარსელონაში გამოცემული „დონ კიხოტი“.

შ ი ნ ა ა რ ს ი

წიგნი მეორე

პროლოგი. მკითხველისადმი	5
თავი I, თუ რა შეემთხვათ მღვდელსა და დალაქს ღონ კიხოტ- თან მისი ავადმყოფობის დროს	9
თავი II, სადაც მოთხრობილია შესანიშნავი ჩხუბის ამბავი, სანჩო პანსას რომ ღონ კიხოტის დისწულთან და სახლის გამგე-დია- სახლისთან მოუხდა, და სხვა თავშესაქცევარი ფათერაკები	21
თავი III, სადაც მოთხრობილია, თუ რა სასაცილო საუბარი გაიმართა ღონ კიხოტსა, სანჩო პანსასა და ბაკალავრ სამსონ კარას- კოს შორის	26
თავი IV, სადაც სანჩო პანსა არკვევს ბაკალავრ სამსონ კა- რასკოს ბუნდოვან საკითხებს და აგრეთვე მოთხრობილია სათქმელად და საამბობლად ღირსსაეცნაური სხვა ამბები	35
თავი V, სანჩო პანსას მახვილგონივრული და სასაცილო საუ- ბარი მის ცოლთან, ტერესა პანსასთან, აგრეთვე სხვა ფრიად სასი- ა-მოვნო და ღირსსახსოვარი ამბები	40
თავი VI, თუ რა მოუხდა ღონ კიხოტს თავის დისწულთან და დიასახლისთან, რაც ერთ-ერთი ფრიად მნიშვნელოვანი თავია მთელს ამ ისტორიაში	47
თავი VII, რა მოხდა ღონ კიხოტსა და მის საჭურველმტვირ- თველს შორის, და სხვა ფრიად გასაოცარი ამბები	52
თავი VIII, სადაც მოთხრობილია, თუ რა შეემთხვა ღონ კი- ხოტს თავისი მიჯნურის დელსინეა ტობოსელის სანახავად გამგზავრე- ბის დროს	59
თავი IX, სადაც მოთხრობილია ის, რასაც დაინახავთ	56
თავი X, სადაც მოთხრობილია, თუ რა ეშმაკურად მოაჯადოვა სანჩომ ქალბატონი დელსინეა და კიდევ სხვა ფრიად სასაცილო და უაღრესად ჭეშმარიტი ამბები	70
თავი XI, ამბავი უცნაური ფათერაკისა, სახელოვან ღონ კი- ხოტს „სიკედლის სასახლის“ ეტლთან თუ ურემთან შეხვედრისას რომ შეემთხვა	80
თავი XII, საშინელი ფათერაკი, სახელოვან ღონ კიხოტს შამაც სარკეთა რაინდთან რომ მოუხდა	86

თავი XIII, სადაც გრძელდება ფათერაკი ტყის რაინდთან და მოთხრობილია ორი საკურველმტვირთველის ვონიერული, არაჩვეულებრივი და სასიამო საუბარი	93
თავი XIV, სადაც გრძელდება ფათერაკი ტყის რაინდთან	99
თავი XV, სადაც მოთხრობილია და ნაამბობი, თუ ვინ იყვნენ სარკეთა რაინდი და მისი საკურველმტვირთველი.	110
თავი XVI, რა მოხდა ღონ კიხოტსა და ერთ გონიერ ლამაზჩელ რაინდს შორის	112
თავი XVII, სადაც აშკარავდება, თუ როგორ უაღრესსა და უკიდურეს საზღვრამდე შეეძლო მიღწევა და მიაღწია კიდევ ღონ კიხოტის არნახულმა ვაჟაკობამ ლომებთან ბედნიერად დაგვირგვინებული ფათერაკის დროს	122
თავი XVIII, რა შეემთხვა ღონ კიხოტს მწვანე მოსასხამის რაინდის ციხე-დარბაზსა თუ სახლში, და სხვა არაჩვეულებრივი ამბები	133
თავი XIX, სადაც მოთხრობილია ფათერაკი შეყვარებულ მწყემსთან და სხვა ჭეშმარიტად სასაცილო შემთხვევები	142
თავი XX, სადაც მოთხრობილია მდიდარ ქამაჩოს ქორწილისა და ღარიბ ბასილოს ზედდრის შესახებ	148
თავი XXI, სადაც გრძელდება ქამაჩოს ქორწილის ამბავი და სხვა საინტერესო შემთხვევები	157
თავი XXII, სადაც მოთხრობილია შუაგულ ლამაზჩაში მდებარე მონტესინოსის მღვიმეში მომხდარი დიდი ფათერაკის ამბავი და როგორ ბედნიერად დაასრულა იგი სახელოვანმა ღონ კიხოტ ლამაზჩელმა	164
თავი XXIII, ამბავი განსაცვიფრებელი ფათერაკებისა, ფრიად გამბედავმა ღონ კიხოტმა მონტესინოსის უძირო მღვიმეში რომ იხილა, და რომლებიც ესოდენ არნახულია და დიდებული, რომ საფუძველი გვაქვს ისინი ყალბად მივიჩნიოთ	172
თავი XXIV, სადაც მოთხრობილია ათასი სხვადასხვა ამბავი, იმდენადვე სულელური და მოჩმახული, რამდენადაც საკირო და აუცილებელია ამ დიდებული ისტორიის სწორად გასაგებად	182
თავი XXV, სადაც აწერილია შემთხვევა ვირის ყროყინის გამო, სასაცილო ფათერაკი თოჯინების თეატრთან და კიდევ მკითხავი მაიმუნის ღირსშესანიშნავი მისწობანი	188
თავი XXVI, სადაც გრძელდება სასაცილო ფათერაკი თოჯინების თეატრთან და კიდევ მოთხრობილია ჭეშმარიტად საყურადღებო სხვა ამბები	197
თავი XXVII, სადაც ახსნილია, თუ ვინ იყვნენ მაცეხ პედრო და მისი მაიმუნი, და მოთხრობილია მარცხი, ღონ კიხოტს რომ ვირის ყროყინას გამო მომხდარი ფათერაკის ეამს შემთხვა, რაც მისი ფიქრისა და სურვილის მიხედვით არ დაბოლოვდა	206
თავი XXVIII, ამბების შესახებ, რომლებიც, ბენენჰელის სიტყვით. გასაგები იქნება მკითხველისათვის, თუ იგი ყურადღებით წაიკითხავს მათ	212

თავი XXIX, შესანიშნავი ფათერაკი მოქადობულ ნათან	217
თავი XXX, თუ რა მოხდა ღონ კიხოტსა და მშენიერ მონა- ღირე ქალს შორის	223
თავი XXXI, სადაც მოთხრობილია მრავალი ღირსშესანიშნავი ამბავი	228
თავი XXXII, როგორ უპასუხა ღონ კიხოტმა თავის შუურაცხ- მყოფელს, და სხვა ღირსშესანიშნავი და სასაცილო შემთხვევები	237
თავი XXXIII, ჰერცოგის ცოლისა და მისი მოახლეების საუ- ბარი სანჩო პანსასთან, რაც წაქითხვისა და აღნიშვნის ღირსია	252
თავი XXXIV, სადაც მოთხრობილია, თუ როგორ მონახეს სა- შუალება უბადლო დულსინეა ტობოსელის მოქადობის გაუქმებისა- თვის, ხოლო ეს ფათერაკი ერთ-ერთი ღირსშესანიშნავია ჩვენს წიგნში	260
თავი XXXV, სადაც გრძელდება ამბავი, თუ როგორ გაიგო ღონ კიხოტმა დულსინეას მოქადობის გაუქმების საშუალება და სხვა განსაცვიფრებელი შემთხვევები	267
თავი XXXVI, სადაც მოთხრობილია არაჩვეულებრივი და წარ- მოუდგენელი ფათერაკი დუენია დოლორიდასთან, ანუ სხვა სახე- ლით — გრაფის მეუღლე ტრიფალდისთან, და აგრეთვე სანჩო პანსას მიერ თავის ცოლ ტერესა პანსასთან გაგზავნილი წერილის შესახებ	275
თავი XXXVII, სადაც გრძელდება დუენია დოლორიდას ღირს- შესანიშნავი ფათერაკების ამბავი	281
თავი XXXVIII, სადაც მოთხრობილია დუენია დოლორიდას უბედურების ამბავი	283
თავი XXXIX, სადაც გრაფის მეუღლე ტრიფალდი განაგრძობს თავის განსაცვიფრებელსა და ღირსსახსოვარ ამბავს.	290
თავი XL, ამბები იმ საგნებზე, რომლებიც ამ ფათერაკსა და ამ ღირსსახსოვარ ისტორიას შეეხება	293
თავი XLI, ელავილენიოს მოვლინება და ამ გაქვიანებული ფა- თერაკის დასასრული	298
თავი XLII, რჩევა-დარიგებაანი, ღონ კიხოტმა სანჩო პანსას კუნ- ძულის გამგებლად წასელის წინ რომ მისცა, და მასთან სხვა მრავალ- მნიშვნელოვანი ამბები	309
თავი XLIII, რჩევა-დარიგებათა მეორე ნაწილი, ღონ კიხოტმა სანჩო პანსას რომ მისცა	315
თავი XLIV, როგორ გაემგზავრა სანჩო პანსა კუნძულზე და უცნაური ფათერაკი, ღონ კიხოტს ჰერცოგის დარბაზში რომ შე- ემთხვა	321
თავი XLV, თუ როგორ მიიღო სამფლობელოდ დიადმა სანჩო პანსამ თავისი კუნძული და როგორი წესით დაიწყო მისი მართვა-გამ- გებლობა	332
თავი XLVI, ევენებიანი კატების საშინელი აღიაქოთი, გამიჯ- ნურებულ ალტისიდორასთან სიყვარულის ახსნის დროს ღონ კიხოტს რომ შეემთხვა	339

თავი XLVII, გაგრძელება მოთხრობისა, თუ როგორ იქცეოდა სანჩო პანსა თავის საგუბერნატოროში	343
თავი XLVIII, თუ რა შეემთხვა ღონ კიხოტს ჰერცოგის ცოლის ღუენია ღონა როდრიგესსთან და აღწერისა და სამარადისოდ უკვდავყოფის ღირსი სხვა ამბები	352
თავი XLIX, რა შეემთხვა სანჩო პანსას კუნძულის შემოვლის ჟამს	361
თავი L, სადაც ირკვევა, თუ ვინ იყვნენ ღუენიის გამწეპლავი და ღონ კიხოტის დამჩქმეტი და დამკაწრელი ჯადოქრები და ჯალათები, და მოთხრობილია ისიც, თუ როგორ მიართვა წერილი ჰერცოგის ცოლის ჰაემა სანჩო პანსას ცოლს, ტერესა სანჩას	373
თავი LI, სანჩოს შემდგომი მართვა-გამგეობისა და სხვა ჭეშმარიტად შესანიშნავი ამბების შესახებ	382
თავი LII, სადაც მოთხრობილია მეორე დამწუხრებელი, ანუ უფრო სწორად შეპირებელი, ღონა როდრიგესად წოდებული ღუენიის ფათერაკი	390
თავი LIII, სანჩო პანსას გუბერნატორობის სამწუხარო ბოლო და დასასრული	396
თავი LIV სადაც ლაპარაკია ამბებზე, რომლებიც სწორედ ამ ისტორიას შეეხება და არავითარ რაიმე სხვას	402
თავი LV, რა შეემთხვა გზაზე სანჩოს და სხვა ამბები, რომლის უმჯობესს კაცი ვერაფერს გამოიტონებს	409
თავი LVI, ღონ კიხოტ ლამანჩელის არნახული და უმაგალითო ბოძლა ჰერცოგის მსახურ ტოსილოსთან — ღუენია ღონა როდრიგესის ასულის ღირსების დასაცავად	415
თავი LVII, სადაც მოთხრობილია, თუ როგორ გამოეთხოვა ჰერცოგს ღონ კიხოტი და რა შეემთხვა მას ჰერცოგის ცოლის მოახლესთან, გიემე და ყოჩად ალტისიდორასთან	420
თავი LVIII, სადაც მოთხრობილია, თუ როგორ დაატყდა თავს ღონ კიხოტს ეგოდენ მრავალი ფათერაკი, რომ სულის მობრუნებაც აღარ აცალა	424
თავი LIX, სადაც მოთხრობილია არაჩვეულებრივი შემთხვევა, ღონ კიხოტს რომ მოუხდა, რაც შეიძლება ფათერაკად ჩაითვალოს	435
თავი LX, თუ რა შეემთხვა ბარსელონას მიმავალ ღონ კიხოტს	443
თავი LXI, რა შეემთხვა ღონ კიხოტს ბარსელონაში შესვლისას და სხვა უფრო ჭეშმარიტი, ვიდრე გონივრული ამბები	456
თავი LXII, სადაც მოთხრობილია ფათერაკი ჯადოქრულ თავთან და სხვა სისულელე, რაც შეუძლებელია არ იქნეს ნაამბობი	459
თავი LXIII, რა უბედურება შეემთხვა სანჩო პანსას გალერების დათვალიერების დროს და მშვენიერი მავრი-ქალის არაჩვეულებრივი თავგადასავალი	472
თავი LXIV, ამბავი ფათერაკისა, რომელმაც იმაზე უფრო დიდი მწუხარება მიაყენა ღონ კიხოტს, ვიდრე მანამდის შემთხვეულ ყველა ფათერაკს მიუყენებია	482
თავი LXV, სადაც განმარტებულია, თუ ვინ იყო თეთრი მთვა-	

რის რაინდი, და აგრეთვე მოთხრობილია ტყვეობიდან ღონ გრეგორიოს განთავისუფლება და სხვა შემთხვევები	487
თ ა ე ი L X V I, სადაც მოთხრობილია ის, რასაც შკითხველი წაიკითხავს, ხოლო მსმენელი გაიგონებს	492
თ ა ე ი L X V I I, როგორ გადაწვევითა ღონ კიხოტმა მწყემსად გახდომა და აღთქმულ ერთ წელიწადს ველ-მინდვრებში ცხოვრება და სხვა ქეშმარიტად შესაქცევი და სამხიარულო შემთხვევები	497
თ ა ე ი L X V I I I, არასასიამოვნო, ჩხვლეთია ფათერაკი, ღონ კიხოტს რომ შეემთხვა	503
თ ა ე ი L X I X, ფრიად საიშეიათო და არაჩვეულებრივი ფათერაკი, რომლის მსგავსიც ღონ კიხოტს ამ დიდებული ისტორიის მანძილზე ჭერ არასოდეს არ შემთხვევია	508
თ ა ე ი L X X, რომელიც მოსდევს სამოცდამეცხრეს და სადაც ამ ისტორიის ცხად-გასაგებად საჭირო საგნებზეა საუბარი	513
თ ა ე ი L X X I, რა შეემთხვათ ღონ კიხოტსა და მის საჭურველ-მტვირთველს — სანჩო პანსას თავიანთი სოფლისაკენ მიმავალ გზაზე	521
თ ა ე ი L X X I I, როგორ ჩავიდნენ სოფელში ღონ კიხოტი და სანჩო პანსა	527
თ ა ე ი L X X I I I, ცული ამბების მომასწავებელი ნიშნები, სოფელში შესვლისას ღონ კიხოტი რომ განმეხა, და აგრეთვე სხვა შემთხვევები, რომლებიც ამკობს და უაღრესად უტყუარს ხდის ამ დიდებულ ისტორიას	532
თ ა ე ი L X X I V, ღონ კიხოტის ავადმყოფობა, ანდერძი და გარდაცვალება	538
მ ე ო რ ე წ ი გ ნ ი ს უ ე ნ ი შ ე ნ ე ბ ი	546

МИГЕЛЬ ДБ СЕРДАНТЕС

СААВЕДРА

Д О Н К Н И Х О Т

Т. II

(На грузинском языке)

Изд-во „Сабчота Мცერაჲ“

* *

Типография изд-ва „Сабчота Мცერაჲ“

19 Тбилиში 59

Плехановскиა, 181

* *

ტექნედაქტორი შ. დემეტრაძე
მხატვრული რედაქტორი ი. ჯანაშვილი
კორექტორი ლ. ხედგინიძე

* *

გადაეცა წარმოებას 25 . IX, 1958 წ., ხელ-
მოწერილია დასაბუქდად 14 . IV, 1959 წ.,
ანაწყობის ზომა 6×10, სააღრიცხვო-
საგამომცემლო თაბახი 34,38, სასტამბო
თაბახი 36,75, ქალაღდის ზომა 60×92,
ტირაჲი 40.000, შუკვ. № 656.

* *

გამ-ბა „საბჭოთა მწერაღის“ სტამბა
თბიღისი, პღენხანოვის, 181

ფახი 22 მან. 15 კაბ.